BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
14
4 K
14
14
5
B

R. P. ANTONII RVVIO RODENSIS,

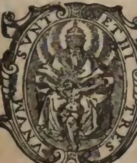
DOCTORIS THEOLOGI

Societatis IESV, Sacræ Theologiæ Profeſſoris,

COMMENTARII

IN LIBROS ARISTOTELIS STAGYRITÆ Philoſophorum Principis, de Anima: vnà cum dubiis & quæſtionibus hac tempeſtate in ſcholis agitari ſolitis.

Cum duplici Indice, quorum vnus diſcuſſas omnes quæſtiones, alter res omnes notabiles complectitur.

LVGDVNI,
Sumptibus ANTONII PILLEHOTTE, ſub ſigno Sanctiſſimæ Trinitatis.

M. DC. XX.
CVM PERMISSV SVPERIORVM.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ILLVSTRISSIMO AC REVERENDISSIMO D. D. ILDEPHONSO DE LA MOTA, PRÆSVLI Tlaxcalenſi digniſſimo, Regioque Conſiliario, Doctor Antoninus Rubio Societatis Ieſu Theologus.

S. P. F.

CORDIBVS vero neceſſitudinis vinculo aſtrictis, illud, nec rarò euenire ſolet (Præſul Illuſtriſſime) vt longo terrarum interuallo ſeparatis, eo vehementius amoris ardeat igniculus, quo maius eſt conuerſationis antiquæ exortum impedimentum: neque enim terrarum, locorumve diſtantia illorum memoriam delebit vnquam, quos verus, & firmus amor firme ſatis, & alte preſsit animo. Haud aliter ſane nobiſcum actum eſſe exiſtimo, quos verus amicitiæ nexus aſtrictos, tenet. Potuit quidem rerum viciſsitudo, quotidieque inſurgentes cauſæ diſtante nos ſatis diſiungere loco: verum illud tantummodo vix effecit, vt auferretur, vel minueretur ſolum quotidiana illa noſtra

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

conſue

conſuetudo, qua per aliquod tempus (vtinam longius) fueramus vſi:id verò efficere non potuit, vt qui ſemel inſitus fuit animo verus amor, imminuatur vnquam. Quapropter nec amoris mei vim erga te (omnium amore, obſequióque digniſsimum) tot interpoſiti maris vndæ poterunt extinguere, nec terrarum interiecta moles obruet aliquando. Nec huius amoris cauſæ deſunt idoneæ ſatis, ac nobiliſsimæ; nam præter generis tui ſplendorem, maiorumque decus (quod maximum inter illuſtres Hiſpaniæ noſtræ familias locum habet) cum (vt ille alius dixit) ea ſit virtutis vis atque præſtantia, vt ſi videretur, mirabiles ſui excitaret amores: hæc ſanè virtus, quæ in te maximè lucet, claréque videtur, omnium poteſt animos in ſe conuertere, atque omnium amorem excitare. Etenim ſi mentis potentias illas nobiliſſimas cognoſcendi pariter, & amandi ſpectare velimus, eas quidem omni virtutum genere conſpicuas reperiemus. Ac in primis ſi ſcientiarum ſpectemus ornamentum (ingenij tui fructum dulciſſimum) inueniemus maximum, nam in Mexicana Academia nobiliſsima literarum aperiens aditum, in Salmanticenſi tandem, & Complutenſi prętantiſsima quęque optimarum Artium germina decerpens, non ſolum Theologiæ peritia non vulgari, ſed diuinarum literarum notitia claruiſti. Nec illa omittam, Paſtor vigilantiſsime, in rebus gerendis prudentiam admirandam, quæ in

lis exhibendis muneribus omnium acclamatione tibi commiſsis,mirificè ſplendet. Quid ſi morum integritatem virtuteſque commemorem? Laudabilem illam modeſtiam, Chriſtianamque humilitatem ſtatim offendo, quam nec dignitatum quas obiiſti gloria, nec laudes tuæ maximæ, quæ in omnium ore verſantur, non modo delere, verum,nec minuere potuerunt. Accedit præterea humanitas,& benignitas ſingularis,qua vel maximè omnium ſoles conciliare animos; auget virtutum numerum animi magnitudo, atque conſtantia ad aggredienda pariter, & ferenda quæque difficillima, quorum omnium merito, non ſine multorum gaudio, atque lætitia;trium nobilium Eccleſiarum Decanus;totidem Eccleſiarum Epiſcopus, & Tlaxcalēſis tandem Diœceſis inter Hiſpaniæ nouæ Epiſcopales ſedes ditiſsimæ, atque digniſsimæ fuiſti Præſul electus. Neque hoc accidit (vt quidam parum de diuina prouidentia cogitantes putarunt) fœlicis cuiuſdam aſtri influentia, & benignitate:quin imo aſtrorum, Cœlorumque Regis, Dei Optimi Maximi ſingulari beneficio, & prouidentia, qui te populo ſuo Paſtorem deſtinatum habebat. Cuius tu beneficij non immemor, illius imitandi ſtudio, qui è Paterno ſinu ad noſtra deſcendit tuguria, vt viam nos ſalutis, & veritatis doceret; ſummum illud, tantique ſemper habitum verbi Dei diſſeminandi munus, non ſolum apud Hiſpanos ſumma cum

laude fructúque exercuiſti, ſed apud Indos pariter illos, qui ditionis tuæ ambitu continentur peregrinam eorum linguam callens, quorum ſpirituali commodo (cum verè ſis Paterno animo, & pietate præditus) adeò conſuluiſti, vt Diœceſis tuæ Barbaras, diffuſaſque regiones, nec laboribus, aut periculis parcens, nec pecuniæ, luſtraris corpore, virtutéque illuſtraris. Cum præſertim nihil ab eis omnibus, nec illud ſane quod ius, ratioque exigere videbatur, accipere volueris, quin potius in eos omnes, qui aliqua egeſtate premerentur, qua es præditus benignitate, & clementia, è propria annona, quam pauperibus dicatam habuiſti eleemoſynam liberaliter erogaris. Quæ ſane omnia (vir eximie) præ multis aliis meum animum tibi iam dudum, nec immerito deditiſsimum impulerunt, vt laboris noſtri hiſce temporibus in explananda Philoſophia inſumpti, optimam illam, nobiliſsimamque partem, quæ in animæ explicanda natura verſatur, tibi præ cæteris dicarem. Quod vt præſtarem, nomen ipſum animæ me ſtatim admonuit tibi fore de anima tractationem offerendam, qui tum propriæ, tum ouium tuarum animabus omni virtutum genere illuſtrandis ſedulo nauas operam. Mei ergo amoris non immemor hoc tibi munuſculum, exiguum ſatis, ſi dignitatis tuæ ducatur ratio, aliquod tamen mei erga te animi monumentum, & ſignum dicatum volui. Hoc pignus amicitiæ noſtræ benignus

nignus ſuſcipe, quòd ſi tibi gratum extitiſſe ſenſero, inter alia innumera liberalitate tua in me collata beneficia, cum primis ſane locum obtinebit. Tua ergo autoritate, dignitatéque grauiſsima fore non diffido; quin opus hoc noſtrum fœlici principio, fortunato progreſſu ad optatum exitum perueniat. Vale, Præſul illuſtriſsime, noui orbis decus, & ornamentum, ex Collegio Societatis IESV Complutenſis die Septembris nona, Anni 1611.

Cenſura Academiæ Complutenſis.

COMMENTARIOS *hos in tres libros Ariſtotelis de Anima, Patris ac doctiſsimi Doctoris Antonij Rubij Societatis* IESV *ſtudio elaboratos; accuratè, ac ſedulo perlegimus, vt ſupremi Senatus Regij decreto huic almæ Academiæ Cõplutenſi commiſſum fuerat: de quibus ita cenſemus nihil in primis in eis contineri ſanæ doctrinæ, ac bonis moribus quoquo modo aduerſum: ſed eiuſmodi eſſe, vt in illis vis ingenij maxima, longũ, & indefeſſum ſtudim, doctrina non leuis: ſed grauis, ac ſolida, & ad D. Thomæ ſcholam egregiè attẽperata maximè ſplendeat: ex quo fiet omninò, vt non poſſint non eſſe, & grati omnibus, & in magnũ ſcholarum vſum, ſperamúſque fore, vt ſicut ex aliis libris, quos de re Dialectica, ac Philoſophica idem autor edidit, non vulgarem fructum Complutenſis cepit Academia, ſic iſte quem tanto ſtudio ingenióque perfecit, non minori vſui futurus ſit. Quare pro certo ducimus opus eſſe dignum, quod prælo mandetur, & in publicam ſtudioſorum vtilitatem prodeat. Datum Compluti menſis Aprilis die decima octaua, anni milleſimi ſexcenteſimi vndecimi.*

D. Ioannes Alfonſus Gutierrez, Rector.

Doctor Deminguez Tello.
Doctor Muñoz de Benauides.
Doctor Geneſius Martinez.
Doctor Guijarro.
Doctor Salas Manſilla.
Doctor D. Iuan de Pereda Gudiel.
Doctor Melchior de Polibar.
Doctor Petrus Capata.

Licentia

Licentia Patris Prouincialis.

EGo Bartholomæus Perez de Nueros Prouincialis Societatis IESV in Prouincia Toletana poteſtate ad id mihi facta à Reuerendo admodum Patre Claudio Aquauiua Præpoſito noſtro Generali, facultatem concedo, vt typis mandentur Commentarij in libros Ariſtotelis de Anima à Patre Antonio Rubio Doctore Theologo Societatis IESV, & ſacræ Theologiæ Profeſſore compoſiti, & iudicio Patrum Ioannis Federici, Gundiſalui de Albornoz, & Petri de Viuero noſtræ Societatis approbati. In cuius rei fidem has literas manu noſtra ſubſcriptas, ſigillóque noſtro munitas dedimus decimo Aprilis, Anni 1611. in noſtro Collegio Complutenſi.

Bartholomæus Perez de Nueros.

CONCESSIO.

LIbrum hunc inſcriptum *Philoſophia R.P. Antonij Ruuio Rodenſis à Societate IESV*, Ego aduocatus Regius typis mandari, ac demum in lucem exponi conſentio. Lugduni 27. Febr. 1620.

BOLLIOVD.

LIbrum qui inſcribitur, *Philoſophia R. P. Antonij Ruuio Rodenſis Societatis* IESV, ab Antonio Pillehotte Bibliopola Lugdunenſi in lucem dari permittimus, ac ſimul ne quis citra factam ei poteſtatem, denuò excudat, interdicimus. Datum Lugduni 28. Febr. 1620.

SEVE.

* 5 INDEX

INDEX CAPITVM ET QVÆSTIONVM, QVÆ IN HIS TRIBVS LIBRIS DE ANIMA accuratè diſcutiuntur.

Liber Primus.

Quæſtiones Procemiales.

QVæſtio 1. *An conſideratio animæ ad naturalem philoſophiam propriè ſpectet. pag.* 3

Quæſtio 2. *An ſubiectum propriũ huius operis ſit anima, vel corpus animatum, pag* 20.

Quæſt. 3. *An ſcientia de anima nobilior ſit ac certior cæteris p.* 24.

Quæſtio 4. *de vtilitate huius ſcientiæ, pag.* 30

Quæſt. 5. *De ordinatione huius tractatus cũ cæteris partibus philoſophiæ, pag.* 32

De diuiſione huius operis, pag. 34

CAPVT I.

Expoſitio textus, pag. 35.

Quæſtio vnica quid ſibi voluerit Ariſtotel. dum dixit dialecticum definire per formam, phyſicum vero per materiam, pag. 38

LIBER 2. *pag.* 42

CAPVT I.

Expoſitio textus. 43.

CAPVT II.

Expoſitio Textus. pag. 48.

Tractatus I. De Anima quantum ad eius ad eſſentiam. pag. 35.

Quæſt. 1. *An anima ſit ſubſtantia, pag.* 53

Quæſt. 2. *An anima ſit corpus. pag.* 58

Quæſt. 3. *An verũ ſit animam eſſe actum corporis, vt prima particula definitionis aſſerit, pag.* 61

Quæſt. 4. *An anima ſit actus primus ſola prioritate naturæ, vel etiam prioritate perfectionis, p.* 65

Quæſt. 5. *Quid nam per corpus phyſicum, & organicum intelligat Ariſt. pag.* 74

Breue dubium circa vltimam particulam eiuſdem definitionis, pag. 78

Quæſt. 6. *An eadem definitio animæ ſit quidditatiua, pag.* 80

Quæſt. 7. *An hæc definitio animæ ſit vniuoca ad omnes animas, p.* 87

Quæſt. 8. *An poſterior definitio animæ ſit vna, & conueniat animæ in communi, pag.* 100

Quæſt. 9. *An eadem ſecunda definitio ſit quidditatiua, aut eſſentialis, vel deſcriptiua tantum, & accidentalis, pag.* 105

Quæſt. 10. *An prior definitio animæ demonſtretur ab Ariſtotel. per poſteriorem definitionem à priori, vel à poſteriori tantum. pag.* 114

CAPVT III.

Expoſitio textus. pag. 124.

Tracta

Tractatus de numero animarum,& animatorum pag.127.

QVæſtio 1. *An tres ſint tantum ſpecies animarum, quatuor gradus animatorum, & quinque genera potentiarum,pag.* 127

*Quæſt. 2. An vegetatiuum includatur formaliter in ſenſitiuo, & vtrũque in rationali, vel eminenter tantum,pag.*135

*Dubium, An anima rationalis ſit formaliter corporea,pag.*142

Quæſt. 3. An omnes animæ ſint eiuſdem ſpeciei, & æqualis perfectionis ſubſtantialis, vel vna ſit perfectior altera.pag. 144

Tractatus de modo informandi animæ.pag.154.

QVæſtio 1. *An anima rationalis ſit indiuiſibilis,pag.* 154

*Quæſt. 2. An anima plantarum, atque animalium perfectorum ſint indiuiſibiles, pag.*158

*Quæſt. 3. An animæ ſenſitiuæ perfectorum animalium ſint indiuiſibiles,pag.*167

*Quæſt. 4. Vtrum anima informet omnes partes corporis, vel ſolum ſit in aliqua determinata, pag.*173

*Quæſt. 5. An anima vegetatiua, & ſenſitiua reperiantur diſtinctæ in eodem animali, atque etiam in eodem homine vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis, vel vna tantum ſit in vno compoſito, pag.*178

Quæſt. 6. An ſimul cum vnica animã detur in vnoquoque viuẽte alia forma ſubſtãtialis inferior, pag. 186

Breue dubium de generatione cadaueris & diſtinctione eius,p. 192

Quæſt. 7. An in viuente dentur plures animæ partiales in diuerſis partibus heterogeneis corporis. pa. 196

Quæſt. 8. An anima informet partes fluidas corporis, vt ſanguinem, & alios humores, pag. 207.

*Quæſt. 9. An vngues, & capilli informentur anima,pag.*218

*Quæſt. 10. An quodlibet viuens habeat propriam animam diſtinctam ab alio, vel eadem numero anima ſit in pluribus,pag.*221

Tractatus de potentiis animæ in generali,pag.228.

QVæſtio 1. *An potentiæ vitales ſint res diſtinctæ ab anima, vel ſola ratione.pag.*228

Dub. An per potentiam Dei *abſolutam dari poſſit creatura quæ operetur immediate per propriam ſubſtantiam,pag.*237

Quæſt. 2. An potentiæ vitales poſſint realiter ſeparari ab anima per potentiam Dei *abſolutam,pag.* 239

Dub. An potentia vitalis ſeparata ab anima poſſit vniri ſubiecto extraneo per potentiam Dei *abſolutam,pag.*242

*Quæſt. 3. An potentia vitalis ſeparata ab anima exiſteret per modum perſeitatis ei ſuperadditum vel per ſolam actualem exiſtentiã per propria cum negatione actuali inhærentiæ.*243

*Quæſtio 4. An potentia vitalis ſeparata ab anima per diuinam potentiam eſſet in ſtatu naturali, aut violento,pag.*244

*Quæſt. 5. Vtrum potentiæ vitales oriantur ab anima tamquam à principio effectiuo,pag.*253

Quæſtio 6. An potentia vitales emanēt ab anima per veras actiones diſtinctas inter ſe ſe, & à generatione, vel creatione, pag.256.

Quæſtio 7 An vna potentia vel emanet efficiēter ab alia, pag.260

Tractatus de ſubiecto potentiarum, pag.266.

QVæſtio 8. An vnitas ac diſtinctio ſpecifica potentiarū vitalium deſumenda ſit ab actibus, & obiectis earum, pag.267.

Dub. An potentia viſiua hominis & Leonis diſtinguantur ſpecie, pag.271

Quæſtio 9. Quonam modo aſſignari debeat cuique potentiæ actus adæquatus propriumque obiectum, per quod diſtinguatur ſpecie ab aliis, pag. 272

CAPVT I.

Tractatus de potentiis animæ vegetatiuæ. pag.281.

QVæſtio 1. An potentia nutritiua conſiſtat in temperamento primarum qualitatum, aut in ſolo calore naturali, vel alia ſit qualitas ſuperior, ac nobilior primis, & temperamento earum, pagina, 281

Quæſtio 2. An nutritiua, augmētatiua, & generatiua ſint tres potentiæ vitales realiter diſtinctæ vegetatiuæ animæ, vel vna tantū tria habēs officia diuerſa, pag. 288

Quæſtio 3. Quodnam ſit ſubiectum nutritiuæ ac generatiuæ potentiæ, pag.296

Dub. De ſubiecto potentiæ generatiuæ, pag.298

Quæſtio 4. Quidnam ſit generatio viuentiū propria, & in quo ſenſu vocata ſit ab Ariſtot. naturaliſſimmū opus viuentis, pag.304

CAPVT V. & VI.

Quæſtio 1. An ſenſus ſit potentia paſſiua, pag.313

Quæſtio 2. An principium effectiuum ſenſationis ſit ſola potētia ſenſitiua, vel ſimul etiam cum ea ſpecies ab obiecto ei impreſſa, p.319

Dub. An ſpecies ſit cauſa principalis ſenſationis, vel ſolum inſtrumentalis, atque etiam potentia, pag.323

Quæſtio 3. An dentur ſpecies per quas obiecta ſenſibilia immutent ſenſum, pag.325

Quæſtio 4. An ſpecies ſint eiuſdem naturæ cum obiecto, pag.330

Quæſtio 5. An ſpecies ſint perfectiores obiectis repræſentatis, pag. 332.

Quæſtio 6. An ſpecies ſint formales ſimilitudines obiectorum, pag.334

Quæſtio 7. Quonam modo fiat vnum ex potentia, & ſpecie in ordine ad ſenſationem, pag.337

Quæſtio 8. An ſpeciebus ſenſibilibus præter diuiſibilitatem, aut extenſionem quam habent à ſubiecto, ſit ei concedenda alia in ordine ad obiectum, p. 340

Quæſtio 9. An ſpecies impreſſa ab obiecto diuiſibili ſecundum intenſionem ſit etiam indiuiſibilis ſecundum intenſionem, pag.348

Quæſtio 10. An omnes ſpecies ſenſibiles quæ multiplicantur in medio, atque in potentia, producātur immediatè ab obiecto, vel mediis aliis, pag.357

Quæſtio 11. Quid & quotuplex ſit commune ſenſibile, & quo pacto

pacto immutet ſenſum. pag. 362

Dub. Quidnam per magnitudinem intelligatur, pag. 365

Quæſtio 12. An ſenſibile proprium indiuiſibili modo exiſtens poſſit per ſenſum percipi ſaltem per potentiam Dei abſolutam, p. 372

Quæſtio 13. An præter ſpeciem impreſſam ſit neceſſaria præſentia obiecti ad ſenſationem externam, pag. 383

Quæſt. 14. An poſſit ſenſus ſenſationem elicere circa obiectū abſens, vel non exiſtens, etiam ſine ſpecie eius per potentiam Dei abſolutam, pag. 391

Quæſt. 15. An ſenſus errare poſſit circa proprium ſenſibile, p. 394

Quæſt. 16. An dum ſenſus errant operentur per ſpeciem veri ſenſibilis, ac ſi non errarēt, vel per aliam diuerſæ rationis. pag. 401

CAPVT VII.

Quæſt. 1. An color ſit diſtincta qualitas à lumine, & quæ ſit ratio propria eius, pag. 408

Quæſt. 2. An lumen ſit qualitas naturalis, & phyſica, vel intentionalis tantum, pag. 416

Quæſt. 3. An lumen videatur per ſe ſine ſpecie intētionali, vel per ſpeciem à ſe productam, ſicut videntur colores. pag. 421

Quæſt. 4. An lumen ſit in ſolo diaphano tamquā in ſubiecto, vel etiam in corpore opaco, pag. 425

Quæſt. 5. An lumen ſit neceſſarium ex parte medij ad videndum quodcumque obiectum ſenſibile, pag. 429

Quæſt. 6. An lumen non ſolum ſit neceſſarium ad videndum collorem ex parte medij, ſed etiam ex parte obiecti, pag. 435

Quæſt. 7. An viſio fiat per extramiſſionē alicuius à potentia viſiua, vel per receptionē ſpeciei ab obiecto, pag. 447

Quæſt. 8. An oculus ſit ſenſorium viſus, & in qua eius parte reſideat potentia viſiua, & fiat viſio, & an vna ſit potētia viſiua in vno animali, vel duplex, pag. 451

Quæſt. vltima. An quod per reflexionem videtur in ſpeculo, ſit ſpecies vel imago obiecti aut obiectum ipſum, vel vtrumque, p. 457

CAPVT VIII.

pag. 460

Quæſt. 1. An ſonus ſit motus ipſe percuſſionis, vel medij reſilientis, vel qualitas à motu diſtincta permanens, vel ſucceſſiua, pag. 465

Quæſt. 2. An neceſſarius ſit ad productionem ſoni concurſus trium corporum & omnia ſint cauſa efficiens eius, pag. 470

Quæſt. 3. An ſonus ſit in corporibus ſonantibus, vel in ſolo medio, pag. 475

Quæſt. 4. An ſonus realis perueniat vſque ad auditum, vel ſolum ſpecies intentionales eius, pag. 483

Quæſt. 5. Quidnam ſit vox, & quid echo, vel reflexus ſonus, & quonam modo fiant, pag. 493

Quæſt. 6. Quodnam ſit organum, vel ſubiectum proprium auditiuæ potentiæ, pag. 501

CAPVT IX.

Quæſt. 1. Quidnam odor ſit, quomodo gignatur, & in quo ſit ſubiecto, pag. 507

Quæſt. 2. An ſenſorium olfactus immutetur ab odore realiter, vel ſolum

ſolum intentionaliter, pag. 512

Quæſt. 3. Quidnam ſit organum olfactus, & in qua potentia tanquam in proprio ſubiecto reſideat, pag. 519

Quæſt. 4. An olfactus hominis imperfectior ſit, quam aliorum animalium, pag. 522

CAPVT X.

Tractatus de guſtu, ſapore, & organo eius pag. 525.

Quæſt. 1. Quid ſapor ſit, quot, & quæ ſpecies eius, & quonam modo immutet guſtum, pag. 527

Quæſt. 2. Quod ſit organum ad medium guſtus, pag. 533

Quæſt. 3. An ſẽſus guſtus diſtinguatur à ſenſus tactus, pag. 535

CAPVT XI.

Tractatus de tactu, & tangibilibus.

Quæſt. 1. Quodnam ſit organum tactus, pag. 541

Quæſt. 2. An ſenſus tactus habeat medium externum, vel ſaltẽ internum, pag. 544

Quæſt. 3. An qualitates tangibiles immutent tactum ſecundum eſſe reale, vel per ſpecies intentionales, aut neceſſario vtroque modo, pag. 549

Quæſt. 4. An tactus ſolum ſentiat excellentias, vel exſuperãtias obiecti tangibilis aut gradus etiã æquales, vel inferiores, pag. 556

Quæſt. 5. An per tactum ſentiatur qualitas tangibilis producta, vel exiſtens in organo, aut ea quæ eſt in obiecto, vel vtraque, pag. 563

Quæſt. 6. An ſenſus tactus ſit vnus ſecundum ſpeciem ſicut cæteri ſẽſus, vel multiplex. pag. 565

CAPVT XII.

Quæſt. vnic. Quomodo ſenſus lædatur ab excellente ſenſibili. p. 571

LIBER III.

CAPVT I.

Quæſt. 1. An probari poſſit euidenti ratione quinque tantum eſſe ſenſus externos, pag. 579

Quæſt. 2. An omnes ſenſus externi perfectiores ſint in homine, quam in cæteris animalibus, p. 582

Quæſt. 3. An ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſentiatur, pag. 587

CAPVT II. & III.

Tractatus de natura, & ratione, ac numero internorum ſenſuum, pag. 598

Quæſt. 1. Quotuplex ſit ſenſus internus, pag. 598

Quæſt. 2. An diſtinguendi ſint plures ſenſus interni diſtinctione ſpecifica, & eſſentiali, pag. 610

Quæſt. 3. An ſenſus internus cognoſcat ſenſationes externorũ, p. 613

Quæſt. 4. An ſenſus internus cognoſcãt propriã ſẽſationem, p. 617

Quæſt. 5. An ſẽſus internus verũ & propriũ iudiciũ habeat de obiecto, vel ſolã apprehenſionem, p. 624

Quæſt. 6. An ſenſus internus cognoſcat proprium obiectũ, vt præſens, atque etiam vt præteritum & futurum, pag. 629

Quæſt. 7. Quodnam ſit ſubiectum ſenſus interni, pag. 631

Quæſt. 8. An omnibus animalibus concedendi ſint omnes ſenſus interni. pag. 635

Quæſt. 9. An ſenſus interni operentur per ſpecies intẽtionales eiuſdem rationis cum ſpeciebus externorum ſenſuum, vel diuerſa, & à quonam eas accipiant, pag. 648

Quæſt. 10.

Quaſt.10.An ſenſus interni ſolum operentur per ſpecies ſenſatas, vel etiã per inſenſatas,p. 642

Quaſt.vltima. A quanam cauſa producantur ſpecies inſenſata aſtimatiua,& quonam modo, pag. 646

CAPVT IV. & V.

Tractatus de natura, & modo operandi intellectus agentis.657

Quaſt. 1. *An detur intellectus agens, pag.* 657

Quaſt. 2. *Quodnam ſit proprium officium intellectus agentis, ad quod exercendum reputatur neceſſarius,pag.* 660

An intellectus agens illuminet phantaſmata, 661

Quaſt.3.An & quomodo concurrat phantaſma cũ intellectu agete ad productionem ſpeciei intelligibilis, pag. 666

Quaſt. 4. *An intellectus agens, & poſſibilis ſint potentia anima realiter diſtincta,pag.*672

*Dub. vter ſit altero perfectior intellect⁹, agẽs,vel poſſibilis,p.*678

Tractatus de natura actu obiecto intellectus poſſibilis.

Quaſt. 1. *An ſit, & quod ſit intellectus poſſibilis,pag.*679

Quaſt. 2. *An neceſſario ſint ponenda ſpecies intelligibiles in noſtro intellectu ad intelligẽdũ,p.*681

*Quaſt.3.An ſpecies intelligibiles qua producuntur ab intellectu agente in intellectu poſſibili ſint repraſentatiua rerum ſingularium, vel vniuerſalium, p.*684

*Quonam modo cognoſcatur vniuerſale ab intellectu noſtro, p.*692

Quaſt. 4. *An ſubſtantia materialis & accidentia eius non per ſe ſenſibilia cognoſcantur ab intellectu noſtro pro hoc ſtatu per ſpeciem propriam,& ideo directè,ac per ſe, pag.* 694

Quaſt. 5. *Quonam modo cognoſcatur ab intellectu ſubſtantia ſeparata, vt Deus & Angeli.* 701

Quaſt.6. Quonam modo anima pro hoc ſtatu ſeipſam cognoſcat, pag. 706

Quaſt. 7. *Quonam modo cognoſcat intellectus ſe, & ſuos actus habitu atque ſpecies, nec non voluntatem, & eius actus, & habitus,* 711

Dub. Quodnam ſit adaquatum obiectum noſtri intellectus probat ſtatu, pag. 720

Tractatus de actu intellectus poſſibilis.

Quaſt. 1. *Quidnam ſit ſpeculari phantaſmata, & an neceſſarium in omni prorſus intellectione pro ſtatu praſenti, pag.* 722

Quaſt 2. *An intelligere conſiſtat in actione aliqua intellectus, vel in ſola receptione ſpecie impreſſa ab obiecto, aut in ſola receptione actus intelligendi, pag.*729

Quaſt. 3. *An intellectio conſiſtat formaliter in vera, & reali actione intellectus verũ & realem terminum habente, vel ſaltẽ eam neceſſario praſupponat,pag.*733

Quaſt. 4. *An per potentiam abſolutam poſſit intellectio produci à ſolo Deo,ſine vllo concurſu effectiuo intellectus,pag.* 743

Quaſt. 5. *An in parte intellectiua ſit propria memoria,& tamquam alia potentia diſtinguatur ab intellectu, pag.* 751.

Caput

Caput 6.7.8.9.10.11.12.13.

QVæſtio 1. *An voluntas ſit potentia realiter diſtincta ab intellectu, & appetitu ſenſitiuo, p.* 772

Quæſt. 2. *An potentia motiua vitalis conſiſtat in actu appetitus, vel intellectus practici, vel in executiua virtute in aliqua parte corporis reſidente, pag.* 777

Tractatus de Anima ſeparata pag. 783

QVæſtio 1. *An anima rationalis educatur de potentia materiæ, vel ex nihilo producatur, pag.* 784

Appendix *dub. pag.* 786

Quæſt. 2. *An anima rationalis ſit ſimplex forma purè ſpiritualis, pag.* 789

Quæſt. 3. *de immortalitate animæ ſecundum philoſophos, p.* 796

Quidnam antiquiores philoſophi (& præſertim Ariſtoteles) ſenſerint de immortalitate animæ rationalis, ibidem.

Quæſt. 4. *Quidnam ſentiendum ſit de immortalitate animæ rationalis ſecundum principia luminis naturalis, pag.* 800

Quæſt. 5. *Quidnam ſentiendum ſit de immortalitate animæ rationalis ſecundum fidem Catholicam, pag.* 804

Quæſt. 6. *An ſtatus ſeparationis à corpore ſit naturalis animæ rationali, pag.* 807

Quæſt. 7. *An anima rationalis ſeparata à corpore, habeat naturalem appetitum illud informandi, pag.* 814

Quæſt. 8. *Quænam potentiæ, qui habitus, quæ ſpecies, & quinam modi cognoſcendi ſint in anima ſeparata, pag.* 817

COMMENTARIORVM IN LIBROS ARISTOTELIS Stagiritæ de Anima.

PROOEMIVM.

REM ſatis per ſe magnam, & Philoſopho dignam, explicationem videlicet animæ noſtræ, dignitatiſque ac præſtantiæ eius, maiorem ſatis illuſtriorémque effecit opus hoc Ariſtotelicum, exquiſita ab eo diligentia elaboratum, & in quo ingenium eius pene diuinum ſe ipſum videtur ſuperaſſe. Rem per ſe magnam aſſero animam noſtram, eiúſque cognitionem: cum ſit veluti ſumma quædam, ſeu compendium diuinorum operum, quæ circa totius mundi opificium verſantur, quodammodo in ſe complectens ſpiritualium, corporearumq́; rerum omnium excellentiam, vtpote tanquam mediũ vtrumque attingens extremum. Philoſopho verò dignum eiuſdem animæ notitiam inueſtigare: quia nihil dignius eſſe poteſt homini ſapientiæ cupido, atque ſtudioſo, quàm in aſſequenda perfecta notitia propriæ eximiæq́; dignitatis ab eadem anima profectæ toto pectore incumbere, per quam viam ſibi parat ad comparandam diuinam cognitionem, & ex qua

innumerabiles pene vtilitates, commoda, fructus (quos longū nimis eſſet recenſere) ei prouenīunt. Aureum vero opus Ariſtotelicū, quod miro quodam ordine, ac rerum diſpoſitione naturā, & rationē eiuſdem animæ, partes, proprietates, ſeu potentias, atque operationes nobis tradidit, ex quibus, & in quibus excellentia eius mirum in modum prælucet, nō ſatis, nec pro merito commendari poteſt. Hoc idē opus nos interpretandū ſuſcipimus, eiuſdémque commētationem aggredimur, vt aliquam tantæ rei notitiā Philoſophiæ ſtudioſis impertiamur. Cui hæc proœmij loco cenſemus præmittenda, copioſiúſque explicāda gratia commodioris intelligentiæ, quæ Ariſtoteles ipſe in eius proœmio vno, vel altero (vt ſolet) verbo attigit (vniuerſalioribus aliis prætermiſsis, huic, & aliis operibus communibus, (& iam in noſtris commentariis dialecticis, & philoſophicis explicatis) nempe ad quam ſcientiam propriè ſpectet naturam, & rationem animæ inueſtigare. An opus hoc pro ſubiecto proprio animatum corpus, vel potius eandem ipſam animam ſibi vendicet, an cæteris ſcientiis, vel philoſophiæ partibus nobilior ſit hæc. Quotnam, & quæ ſint vtilitates eius. Quis ei debeatur locus inter cæteras philoſophiæ naturalis partes: ac tandem qualiſnam ſit diuiſio eius. Hæc ſi à nobis explicentur, & ab eiſdem ſtudioſis probè teneantur, non parum emolumenti ad capiendam eiuſdem Ariſtotelici operis doctrinam afferre poterunt.

QVÆ

QVÆSTIO PRIMA,

Procœmialis.

An conſideratio animæ ad naturalem philoſophiam propriè ſpectet.

VNVM præſupponit titulus quæſtionis, & aliud quærit, ſupponit quidem animam eſſe rem talem, de qua poſſit haberi ſcientia. Quod euidẽs eſt, non ſolùm de anima in communi accepta, prout comprehendit vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, ſed etiam ſumpta pro rationali: & probari poteſt hoc diſcurſu. Vt aliquid poſſit eſſe ſubiectum ſcientiæ, tres potiſſimum conditiones debet habere requiſitas, & ſufficientes. Nempe, quod ſit in rerum natura, vel ſaltem ſit poſſibile. Quòd proprietates, & paſſiones habeat de ſe demonſtrabiles. Et tandem cauſas, & principia, per quæ poſſit demonſtrari: & per hæc quidem habebitur de illa ſcientia à priori, per effectus verò ab ea procedentes dabitur ſcientia a poſteriori, nam per eos demonſtrari poterunt proprietates, & per has eſſentia; ſed tam anima in communi, quàm rationalis in ſpeciali habet tria hæc; ergo vtroque modo poterit eſſe ſubiectum ſcientiæ. Maior eſt expreſſa apud Ariſtotelem 1. lib. de Poſterior. reſolution. capite 1. & 25. 4. metaphyſicæ, capite 1. & 11. metaphyſicæ capite 6. quibus locis eaſdem conditiones, tanquam neceſſarias, & ſufficientes exigit; & omnes interpretes cum eo. Minorem verò ſic probo, de anima vtroque modo ſumpta euidens eſt, ſaltem a poſteriori per ſuos effectus, & operationes, quod ſit in rerum natura, vt idem Ariſtoteles in hoc 1. libro, textu 19. docuit his verbis: *Animatum igitur ab inanimato, duobus maximè differre videtur, motu, & ſenſu, accepimus autem & à progenitoribus duo hæc de anima.* Et ita per hos effectus aſſerit eandem animam cognouiſſe philoſophos: quamuis non omnes eodem modo de natura, vel eſſentia eius ſenſerint. Nos etiam euidenti experientia cognoſcimus eaſdem operationes vitales procedere a rebus animatis, & non ab aliis corporibus inferioribus, & al-

tiores eſſe motibus omnino naturalibus, vt in calefactione, in frigidatione, motu ſurſum, & deorſum, atque etiā circularis, ex quo euidenter colligimus procedere ab altiori principio vitæ, quod eſt anima: ergo euidēter à poſteriori cognoſcimus animā, pro vegetatiua, ſenſitiua, & loco motiua eſſe in rerum
2 natura Rationalem vero, nō minus euidenter per diſcurſus, & ratiocinationes, liberóſq; actus voluntatis vſque adeò, vt dixerit Auguſtin. *Qui ſe habere animam non cognoſcit, neſcio an eā habeat.* De proprietatibus verò, ſeu paſſionibus, euidēs eſt etiā: nam in viuentibus ſunt potētiæ, nutritiua, generatiua, & augmentatiua, tanquā veræ proprietates cum eiſdem viuentibus cōuertibiles, & ab anima, vegetatiua, & ſenſitiua procedētes, quas corpora non viuentia non attingunt, aut non in ea proprietate, ac perfectione, quamuis inferiores quaſdam, atque impropias habeant aliquo modo ſimiles. In hominibus etiā ſunt intellectus, & voluntas, quas tanquam potentias animæ rationalis proprias, & ab ea procedētes cognoſcimus per proprios actus diſcurrendi, ac liberè volendi, ergo habet anima vtroque modo ſumpta veras proprietates de ſe demonſtrabiles. Quod verò habeat cauſas, & principia, per quę poſſint demonſtrari, etiā eſt manifeſtum: nam principium, & cauſa, per quæ communiter demōſtrantur paſſiones de ſubiecto, eſt definitio: ſed anima habet duplicem definitionē deſignatam ab Ariſtotele in principio 2. libri huius operis receptam, atque probatam ab vniuerſa ſchola: ergo habet cauſas, & principia, per quæ poſſunt de illa demonſtrari proprietates enumeratę.
3 Præſuppoſito igitur quod anima vtroq; modo ſumpta, poteſt eſſe ſubiectū ſcientiæ, quærit titulus quæſtionis, an pertineat conſideratio eius ad naturalem philoſophiam, ita vt pars ſit huius ſcientiæ? Et de anima vegetatiua plantarū, & ſenſitiua aliorum animalium ab homine, certum eſt apud omnes propriè pertinere ad philoſophiā; & probatur expreſſis teſtimoniis Ariſtotelis, & euidēti ratione, Ariſtoteles enim 6 libro metaphyſicorum, capite 1. textu 2. ad philoſophum naturalē pertinere, de omni anima dependente a materia diſputare, his verbis docet: *De quadam anima ſpeculari naturalis eſt, quæcumque non ſine materia, &c.* Anima autem vegetatiua, & ſenſitiua non ſolum dependent à materia, in ſuis operationibus vegetatiuis, & ſenſitiuis, quas omnes per potētias, atque inſtrumenta materialia exercent, ſed etiam in eſſe, & fieri: cum notum ſit educi de potentia eiuſdē materiæ. Et tandem 1. libro de partibus animalium cap. 1. poſt medium, quamlibet animam præter intellectiuam, eſſe principium motus, & ideò ad natura

naturalem philoſophum pertinere, ſic ait: *Non omnis anima principium motus eſt, neque partibus animæ omnibus id tribui debet, ſed augendi principium, idem putandum, quod & in plantis eſt, alterandi vim eamdem, quam ſentiendi, deferendi autem aliud quiddam, non vim intelligendi, delationem enim, vel in cæteris eſſe animalibus nouimus, &c.* Per vim autem deferendi potentiam loco motiuam animæ ſenſitiuæ propriam intelligit. Sed ratione probatur, quia ad naturalem philoſophiam pertinet agere de principiis rerum naturalium intrinſecis, quæ ſunt materia, & forma, vt per ſe eſt euidens, ſed anima vegetatiua, & ſenſitiua ſunt veræ formæ, & materiales, vt probant materiales earum operationes vegetandi, & ſentiendi: ergo per ſe pertinent ad naturalem philoſophiam.

Nec eſt minus certũ apud Ariſtotelem eiſdem locis, & omnes eius interpretes, animam rationalem, vt vegetatiuam, & ſenſitiuam, per ſe etiam pertinere ad naturalem philoſophiã. Qui licèt non educatur de potentia materiæ, & ideò nec dependeat ab ea in eſſe, & fieri, materiam tamen informat, & eſt principium intrinſecum, atque etiã pars eſſentialis compoſiti vere materialis viuentis, atque ſenſibilis, & materiales habentis operationes, nutritionis, augmẽtationis, ſenſationum & motus progreſſiui, ſicut cætera viuentia, & animalia; ergo per ſe pertinet ſub vtroque gradu vegetandi, & ſentiendi ad philoſophiã naturalem, ſicut animæ eorum. Probatur conſequentia, quia philoſophia per ſe cõſiderat quaſcunque partes intrinſecas entis naturalis, & quæcunq; principia motus naturalis, & operationum naturaliũ, ac materialium: cum hæc omnia ſub proprio ſubiecto per ſe comprehendãtur; ergo per ſe conſiderare debet animam rationalem, vt principium intrinſecum, ac partem entis naturalis viuentis, ac ſenſitiui, & motus naturalis eius, ac materialium operationum. 4

Quæſtio igitur ad ſolam animam rationalem, vt rationalis eſt, reducitur, hoc eſt ſecundum gradum vltimum, ac ſibi proprium rationalitatis conſideratam, an pertineat conſideratio eius ad philoſophiam naturalem, vel potius ad aliam ſcientiam.

Et prima opinio aſſerit animã rationalem duo habere: primum, eſſe intellectiuam; in quo conuenit cum Angelis, & ſub hac cõſideratione vniuerſaliſſima nõ eſt forma corporis, quia intellectiuũ, vt intellectiuum non eſt forma, alioqui Angelus eſſet forma: quare nec pertinet ad philoſophiam, ſicut nec Angelus, ſed abſtrahit omnino à materia. Habet etiam ſecundò eſſe vegetatiuam, & ſenſitiuam, & hoc modo non abſtra- 5

hit à materia ſenſibili, ſed eam reſpicit, & quia philoſophia naturalis concernit materiam ſenſibilem, & metaphyſica abſtrahit omninò a materia, quamuis propter ſecundum pertineret anima ad conſiderationem philoſophicam, & propter primum ad metaphyſicam: conſiderata verò ſecundum integram, & adęquatam rationem, vtramque comprehendentem, videtur eſſe in media quadā abſtractione à materia, inter philoſophicam, & metaphyſicam valde ſimili abſtractione mathematicarum diſciplinarum, quam mediam vocare ſolent inter extremas eaſdem, philoſophiæ, & metaphyſicæ: quia abſtrahunt quidem a materia ſenſibili, ſed reſpiciunt intelligibilem, nempe quantitatem, vel corpus vt ſic: & quia ſcientiæ diuerſo modo abſtrahentes à materia diſtinguuntur genere, vel ſpecie, propterea docent conſiderationem animæ rationalis, neque ad philoſophiam naturalem, neque ad metaphyſicam pertinere, ſed quandam ſcientiam mediam per ſe conſtituere diſtinctam ab vtraque. Ita antiquiores interpretes Ariſtotelis, Boëtius in prologo prædicabilium Porphyrij, & Philoponus in primum lib. de Gener. Simplicius, & Themiſtius prologo Phyſ. quos etiam ſequuntur alij. Vnicum fundamentum horum authorum videtur eſſe: quia ſi anima rationalis conſideretur ſecundum propriam entitatem, vel ſubſtantiam, ſpiritualis eſt, & omninò independens à materia, quare abſtrahit ab illa ſecundum rem, & ſecundum conſiderationem, eo ferè modo, quo abſtrahūt Deus, & Angeli: ſicut ergo Deus, & Angeli pertinent ad abſtractionem metaphyſicam, ita etiā anima, ſed ſecundum quòd communicat materiæ eſſe vegetatiuum, & ſenſitiuum, non abſtrahit à materia ſenſibili, ſed eam reſpicit, & ex conſequenti habet abſtractionem philoſophicam, & quia vna, & eadem res habens vtrumque modum abſtrahendi a materia non ad duas ſcientias, ſed ad vnam pertinere debet, vna autem ſcientia vtroque modo abſtrahens, nec poteſt eſſe philoſophia naturalis, nec metaphyſica, ſed alia inter vtramque media, quæ vocari poteſt Scientia de anima ab vtraque diſtincta: ad hanc debet pertinere, & non ad illas.

6 Secunda opinio aſſerit, animam rationalem ſecundum omnes gradus, atque etiam ſecundum omnes operationes ab eis procedentes pertinere ad conſiderationem naturalis philoſophiæ, adeò vt anima etiam rationalis ſeparata à corpore, & omnes operationes, quas in ſtatu ſeparationis habet, ad eandem philoſophiam naturalem ſpectent. Sic Tolet q. 2. proœmiali, quod hac vnica probat ratione: Anima rationalis ſemper

ſemper eſt forma phyſici corporis, actu quidem, dum illud informat, aptitudine verò dum ab ea ſeparata eſt, nam tunc naturalem appetitum habet ad informandũ, ſed forma phyſica corporis pertinet per ſe ad philoſophicam conſiderationem: ergo anima etiam rationalis, quocunque modo conſiderata, & in quocunque ſtatu ſumpta eiuſdem conſiderationis naturalis debet eſſe. Vnde ſequitur quaſcũque eius operationes in quocunque ſtatu ab ea procedentes ad eandem conſiderationem naturalem pertinere, ſiue dependeant à materia, vel à ſenſibus, ſiue non: probatur conſequentia, quia eiuſdẽ ſcientiæ eſt conſiderare operationem, & principium a quo procedit, ſed animam, quæ principium eſt omnium operationum, per ſe conſiderat naturalis ſcientia, vt probatum eſt; ergo etiam conſiderabit operationes ipſas.

Sed huic opinioni addit Tolet. animam rationalem etiam in corpore exiſtentem, quandam habere intellectionem, per quam eleuatur ad contemplationem ſublimium rerum nullo modo dependentem ab operatione phantaſiæ, ſed hãc omnino ſuſpendi: & de hac operatione probabile eſſe ait, non pertinere ad philoſophiam, neq; animam vt principium eius, & hoc modo excludi ab Ariſtotele, quotieſcunque docet, ad naturalẽ pertinere diſputationem de anima, nõ tamen de omni, hoc eſt non de anima hominis, vt principio talis operationis contemplatiuæ. Hanc ſententiam omnino probabilẽ eſſe aſſerunt Conimb. 2. lib. de anima, c. 1. q. 2. artic. 2. ad primum, quantum ad primum de operatione contemplatiua omnino independente à phantaſmate. Probántque, quia dependentia intellectus in corpore exiſtentis à phantaſmate non videtur propriè neceſſaria, ſed quatenus ob connexionem harum potentiarum, dum intellectus in proprium obiectum fertur, ſimul phantaſia ad aliquod ſingulare obiter attendit; ergo ſuſpendi poteſt naturaliter. Quod probari etiam poteſt, quia in raptu, nec anima egreditur a corpore, nec intellectus ab operatione intelligendi ceſſat, & tamen videtur omnino ſuſpendi operatio phantaſiæ, ſicut ſuſpenditur operatio omniũ ſenſuum externorum: quare dabitur tũc operatio in corpore, ſine actuali dependentia à phantaſmate. Sed probat Toletus eſſe ſententiam Ariſtot. quòd anima, vt eſt principium huius intellectionis independentis, nõ pertineat ad philoſophiam, teſtimoniis eiuſdem. Primum habetur 3. lib. de anima tex. 35. & 36. poſtquam enim in priori docuit vniuerſaliter intellectum noſtrum in corpore exiſtentem, nihil intelligere ſine phantaſmate, ſubdit in poſteriori: *Verum autem contingat ali-*

quid ſeparatorum intelligere ipſum exiſtentem non ſeparatum à magnitudine, an non conſiderandum eſt poſterius, 9. autem metaphyſ. c. 12. tex. 12. vbi videtur ſoluere hoc dubium, aſſerit animam noſtrã eſſe in potentia ad intelligendas ſubſtantias immateriales, non quidẽ in potentia cæcitatis, quaſi dicat, non in potentia remota nunquam reducenda ad actum, ſicut ea quam videtur habere cæcus ad videndum, ſed proxima, & ad actum reducenda, qualis eſt ea, quam dormiens habet ad videndum colorem. Ex quibus ſequitur ſentire Ariſtotelem, ꝙ poſſit anima in corpore exiſtens intelligere ſeparatas ſubſtãtias, per ſe quidem, hoc eſt, per proprias ſpecies, & non ſolùm per accidens, hoc eſt, per alienas ſpecies rerum materialium, nam de hoc nemo poteſt dubitare. Quod vt clarius oſtenderet 2. lib. Metaph. c. 1. docuit ſic ſe habere animam noſtram ad intelligenda manifeſtiſſima omniũ (qualia ſunt ſubſtantiæ immateriales ex propria natura) ſicut oculi veſpertilionum, ad videndum lumen diei: cõſtat autem tales oculos per propriã ſpeciem videre lumen diei, & ideò per ſe, quãuis imperfectè: ergo eodem modo ſentit Ariſtot. animam noſtram per ſe, & per propriam ſpeciem intelligere ſubſtantias ſeparatas, dum eſt in corpore, & ideò non per ſpecies acceptas à ſenſibus, vel dependentes ab eis, ſed habere operationem ſibi propriam, eſt, nullo modo dependentem à phantaſmate, & ſecundum eam non pertinere ad conſiderationem philoſophicam.

9 Secundum teſtimonium reperitur in 1. lib. de anima tex. 12. vbi agens de operationibus animæ aſſerit de quibuſdam certum eſſe, quod ſint communes corpori, & ideò non propriæ ipſius animæ, vt de irã, deſiderio, ac ſenſationibus eſt manifeſtum, de intellectione verò ait aſſimilari propriæ operationi, de qua ſi verum eſt eſſe imaginationem quandam, vel nõ poſſe haberi ab anima ſine imaginatione, non erit ei propria, & ita nullam habebit propriam; & ſi nullam talem habet, non erit à corpore ſeparabilis: quia quod non poteſt vllo modo operari ſine corpore, nec ſine illo eſſe poterit, cum eſſe, ſit ordinatum ad operandum. Ex quibus ita arguit Toletus, Ariſtoteles ſentit animam rationalem eſſe ſeparabilem à corpore, & fides noſtra docet in morte ſeparari; ergo ſentit habere operationem ita ſibi propriam, & nullo modo dependentem a phantaſmate exercitium eius; Quod etiam ſecundum fidem concedendum eſt, vt ſeparabilis eſſe intelligatur naturaliter anima, nam mors naturalis eſt: Probatur conſequentia, quia ſi non habet operationem, quam poſſit exercere ſine corpore, nec poterit ſine corpore eſſe.

Tertio

Tertio loco referri poſſunt recentiores, ex quibus quidam abſolutè negant animam rationalem ſecundũ gradum rationalitatis pertinere ad Philoſophiam, ſed ad Metaphyſicã conſiderari aſſerunt. Alij verò diſtinctione vtendum eſſe docent: nam ſecundum gradum ipſum ſubſtantialem rationalitatis, per quem informat corpus, & conſtituit compoſitum phyſicum humanum, ad Philoſophiam pertinet, ſed ſecundum intellectum, & voluntatem operationéſque earum potentiarũ potius ad Metaphyſicam. Et tamen alij alio modo diſtinguũt diuerſas operationes animæ, nempe ſecundum eſſentiam, aut ſecundum modum eſſendi, & modo priori pertinere ad Metaphyſicum aſſerunt, quia ſpiritualis eſt, & independens à materia, modo verò poſteriori ad Philoſophum, quia modum eſſendi habet in materia. Conueniunt igitur recentiores iſti in eo, quòd omnes excludunt animam rationalem à conſideratione philoſophica aliquo modo. Quod poteſt probari expreſſo teſtimonio Ariſtotelis, & efficaci ratione eiuſdem: nam 1. l. Phyſic. tex. 83. aſſerit de ſolis formis phyſicis, & corruptibilibus ſibi eſſe diſputandum in reliquis libris naturalis Philoſophiæ; ergo non de anima rationali, quæ incorruptibilis eſt, & 6. Mataphyſic. textu ſecundo, ita ait: *De quadam anima ſpecularinaturalis eſt quæcunque non ſine materia*, ſed eadem anima rationalis eſt incorruptibilis, & ſine materia; ergo non pertinet ad conſiderationem naturalis philoſophiæ. Sed expreſſius 1. lib. de part. animalium, c. 1. poſt medium, hanc eandem quæſtionem de anima intellectiua propoſuit, an pertineat ad Philoſophiam naturalem conſideratio eius: eíque reſpondet his verbis; *Sed quæret quiſpiam, animaduertẽs id quod modo dixi, vtrũ de anima omni docere naturalis ſcientia interſit, an de aliqua vna, at ſi de omni, nulla certè præter naturalẽ philoſophiam relinquetur ſciẽtia, intellectus enim ſiue mens rerum intelligibiliũ eſt, itaque rerum omnium notiones naturalis vna tenebit, eſt enim eiuſdem ſcientiæ, vt tam de intellectu, quam de re intelligibili doceat, ſi quidem eadem contemplatio omniũ eſt inter ſe coniunctorum, ſicut etiam ſenſus, & rei ſenſibilis, at non omnis anima principium motus eſt, neque partibus animæ omnibus tribui debet, ſed augendi principium idem putandum quod eſt in plantis, alterãdi vim eandem quam ſentiendi, differendi autem aliud quiddam, non vim intelligendi: delationem enim vel in cæteris eſſe animantibus nouimus, intellectum ſiue mentẽ in nullis. Conſtat igitur nõ de anima differere omni oportere, quandoquidem non anima omnis natura eſt, ſed aliqua eius pars vna, aut etiam plures, ad hæc, rẽ à materia abſtractã nullã poteſt ſcientia naturalis contemplari, cum*

natura rei alicuius gratia faciat omnia. Hæc Ariſtoteles, quibus expreſſe negat animam ſub gradu rationali, vel intellectiuo, atque etiã intellectum, & operationem eius ad philoſophiã naturalem pertinere. Probátque his argumentis: Primo, quia anima rationalis ſecundum hunc gradum intellectiuum non eſt natura: quia nõ eſt principium alicuius motus naturalis.
11 Secundò, quia ſi naturalis philoſophia conſideraret animam, vt intellectiuam: ergo conſideraret per ſe intellectum, & conſequenter obiectum eius: quia ad eandem ſcientiam pertinet conſiderare rem, atque potentias, & operationes eius, ſed objectũ intellectus eſt omne intelligibile, & conſequenter omne ens: quia intelligibile conuertitur cum ente: ergo conſideraret per ſe omne ens: ex quibus ſequitur (ait Ariſtoteles) quod non dateturvlla alia ſcientia, præter philoſophiam naturalem, quod eſt abſurdũ. Tertiò, quia philoſophia agit de ente naturali, hoc eſt compoſito ex materia, & forma, ſed anima intellectiua, vt talis, atque etiam intellectus eius abſtrahunt à materia: ergo non poſſunt pertinere ad conſiderationem philoſophiæ naturalis. Minorem probat: quia nec anima intellectiua, nec intellectus eius dependent per ſe a materia, ſed ab ea poſſunt ſeparari.
12 Pro ſolutione huius quęſtionis duo oportet adnotare Primum, quod licet anima rationalis ſecundum ſuam entitatem ſit ſpiritualis, & incorporea, eſt tamen corporea, vt quoſ cum ſit conſtitutiua corporis phyſici: & hoc non ſolum habet ſecundum gradum vegetandi, & ſentiendi, ſed etiam ſecundum gradum rationalitatis. Itaque non eſt anima ſpiritualis ſubſtantia, ſicut Angelus: ſed ita eſt ſpiritualis, quod eſſentia, & ſubſtantia eius ſit actus, & forma corporis, & pars intrinſeca, atque eſſentialis compoſiti corporei, & materialis. Quod non ſolum lumine naturali cognoſcimus cum Ariſtotele, ſed etiam ſupernaturali diuinæ fidei, vt in 2. & 3. libro probabitur: cum expreſsè ſit definitum ab Eccleſia, animam rationalem eſſe veram formam corporis, etiam vt rationalem, vt inferius oſtendemus.
13 Secundò, adnotare oportet animam rationalem duplicem habere ſtatum, primum in corpore, in quo creatur a Deo, ſecundũ extra corpus, dum ab eo ſeparatur in morte hominis. Et ratio vtriuſque ſtatus colligitur ex natura, & modo eſſendi eius, in quo duo ſunt: primum, quod anima rationalis ita eſt forma corporis, aut materiæ, vt de potentia eius non educatur, & ex conſequenti, nec ab ea dependeat in eſſe, & fieri, ſed habeat eſſe independens, etiã in corpore. Quod non benè ita

intelligi

intelligitur, niſi in eo habeat propriam ſubſiſtẽtiam, vt in noſtris commentariis phyſicis, lib. 1. oſtendimus. per hunc igitur modum independens, qui eſt naturalis ſubſiſtentia, poteſt eſſe ſine corpore inquit. Repetitur etiam ſecundum, nempe quod anima ſit forma, non cuiuſlibet corporis, ſed corruptibilis, & naturaliter, ac neceſſariò corrumpendi, quare neceſſe eſt, quod potentia illa ad eſſendum per ſe ſine corpore reducatur aliquando ad actum, & ita ſecundum ordinem naturalem, & abſque vllo miraculo ſit extra corpus, etiam ſine additione alicuius noui modi eſſendi, quia per propriam ſubſiſtẽtiam, quam habet in corpore, vt 1. lib. phyſic probauimus, ſuſtentatur extra illud independenter a quolibet alio, præter Deum: & ſicut per ſe ſubſiſtit extra corpus, ita poteſt naturaliter habere proprias operationes intelligendi, & volendi, vt dicemus in 3. libro.

Quibus præſuppoſitis, tribus aſſertionibus explico meam ſententiam, quarum prima eſt: *Anima rationalis, vt eſt principium intelligendi in corpore, per ſe pertinet ad conſiderationem naturalis philoſophiæ.* Hæc prius declaranda eſt, deinde probanda: Declaratur autem hoc modo. vniuerſaliſſimus gradus intellectualis naturæ hoc ordine deriuatur, aut deſcẽdit, ad particulares, vt primo conueniat Deo, qui per eſſentiã habet eſſe intellectualem naturam, & per eandem ſuam ſubſtantiam ſe, & omnia intelligit. deinde deriuatur ad Angelos, quibus cõuenit per participationem, ſed perfectè in hoc ordine, quia conuenit eis tanquam naturis completis, ad animam verò imperfectiſſimo, atque infimo modo: quia non tanquam naturæ completæ; ſed incompletæ, hoc eſt tanquam parti, & ideo aliquo modo dependenti à corpore in modo intelligendi, ſaltẽ dum in eo eſt, ex qua dependẽtia intelligitur, vt proprius modus intelligẽdi eius ſit per receptionem ſpecierum a ſenſibus, & ideò vnum poſt aliud, atq; ex alio deducendo, quod eſt intelligere diſcurrendò, aut ratiocinando, & modus iſte intelligendi imperfectiſſimus eſt propter ſucceſſionem, quam non habet Angelus, ſed ſimul intelligit omnia, quæ pertinent ad eandẽ rem, & quæ ex ea deducuntur, & ideò longè perfectius quam anima, quæ ex ſucceſſione intelligendi, & per ſpecies acceptas a ſenſibus alias, vt tardius percipiẽdi, quę pertinẽt ad eandem rem, aut ex ea deducuntur. Et ex his intelligitur ratio ob quam anima dicitur rationalis, & hominem rationalem conſtituit, & non intellectualem ſubſtantiam ſicut Angelum. Aſſertio igitur noſtra ſic explicata affirmat animam, vt principium intelligendi in corpore, hoc eſt cum diſcurſu, pertinere 14

ad

ad conſideratio nem naturalis philoſophiæ.

15 Quam probo primò ex eadem doctrina adnotata, hoc modo, anima rationalis, vt principium intelligendi in corpore eſt pars eſſentialis phyſici, ac materialis compoſiti, quod eſt ens naturale, nempe hominis, ſed ad eandem ſcientiam pertinet totum, & partes eſſentiales eius, ergo ſicut corpus humanum vt tale, quia eſt pars materialis talis entis naturalis, pertinet per ſe ad conſiderationem phyſicam, ita anima, vt rationalis, ſecundum ſtatum informandi illud.

Secundò, id quod verè, & propriè eſt natura, per ſe pertinet ad ſcientiam naturalem, ſed anima, vt rationalis verè, & propriè eſt natura: ergo pertinet per ſe ad ſcientiam naturalem. Maior per ſe eſt euidens. Minorem vero ſic probo: ex definitione naturæ, aſſignata ab Ariſtotele 2. libro phyſicorum: Natura eſt, *Principium motus, & quietis eius in quo eſt*; ſed anima, vt rationalis informans corpus eſt principium motus phyſici hominis, in quo eſt, ergo eſt natura: Minorem probo; quia anima eſt principiū riſus, fletus, admirationis, locutionis, qui vel motus phyſici ſunt, vel ſine motu phyſico cauſato ab eadem anima, vt rationali non fiunt, vt per ſe eſt manifeſtum: cum non fiant in brutis. Eſt etiam principium intellectionis dependentis à phantaſmate materiali, quod ſatis eſt, vt ſit motus phyſicus communiſſima ratione, prout ſumitur in definitione naturæ.

16 Secunda aſſertio, ***Anima rationalis dum eſt in corpore, nullam habet operationem omnino independentem à phantaſmate, ſiue per ea agnoſcat ſpiritualia, ſiue corporea, aut ſenſibilia, & proinde nullam habet, ſecundum quam non pertineat ad conſiderationem philoſophicam.*** Hæc eſt contra Toletum: quam probo primo expreſſo teſtimonio Ariſtotelis 3. lib. de anima, text. 39. vniuerſaliter aſſerentis, nihil poſſe intelligere animam in corpore exiſtentē niſi cum dependentia à phantaſmate, his verbis: ***Qui non ſentit aliquid nihil vnquam addiſcet, nec intelliget, & cum ſpeculatur neceſſe eſt ſimul phātaſma aliquid ſpeculari***, quæ egregie expendens D. Thom. in Commentariis eiuſdem loci, ait, duo in eis aſſerere Ariſtotelē. Primum, quod nihil poſſit homo addiſcere, niſi cum actuali dependentia à phantaſmate, quod eſt non poſſe ſcientiam acquirere de nouo, imo nihil de nouo cognoſcere, quia addiſcere vtrumque comprehendit in ſua propria ſignificatione. Secūdò aſſerit nihil omninò intelligere, aut ſpeculari poſſe hominem, niſi aliquod ſimul phantaſma ſpeculetur, hoc eſt, niſi phantaſia actu operetur circa idemmet obiectum intelligendum, vel circa aliquid ad ipſum perti

pertinens aut ei ſimile, quod eſt dicere, non ſolùm non poſſe intellectum humanum acquirere ſcientiam ſine actuali dependentia à phantaſmate, ſed neque vti ſcientia acquiſita. Vnde infert D. Thom. falſum eſſe quod Auicenna tenuit, nempè quod licet non poſſimus acquirere ſcientiam ſine tali dependentia à phantaſmate, benè tamen poſſimus vti ſcientia iam acquiſita, vtrumque enim negat expreſſe Ariſtoteles: Rationibus verò probabitur ex profeſſo eadem aſſertio 3. libro de anima.

Aſſertio vltima, *Anima rationalis à corpore ſeparata etiam pertinet ſimpliciter ad conſiderationem naturalis philoſophiæ, non tamen ſecundum ea, quæ ſunt propria illius ſtatus, ſed ad Metaphyſicam*: quæ tamen commodius tractantur ad finem huius operis, cum cæteris ad ſtatum corporis pertinentibus, quam in Metaphyſica. 17

Prima pars huius aſſertionis colligitur ex præcedente, hoc modo: Anima rationalis dum informat corpus, ideo pertinet ad conſiderationem philoſophiæ, quia eſt pars eſſentialis entis naturalis, & principium motus phyſici eius, ſed omnia, quę habet actu in corporę, habet ſecundum aptitudinem intrinſecam, dum eſt ab eo ſeparata: cum eſſentialiter ſit apta ea exercere in corpore, & ad ea exercenda appetitum habeat; ergo pertinet ſimpliciter ad eandem ſcientiam. Probatur conſequentia: quia hæc præſtare actu, vel habere ad ea præſtanda aptitudinem eiuſdem rationis, & conſiderationis ſunt, vt per ſe eſt manifeſtum.

Secundam verò partem quòd ſecũdum illa quæ actu habet ex ſtatu ſeparationis non pertineat ad philoſophiam naturalem, ſic probo, ea, quæ pertinent ad ſtatum ſeparationis, non poſſunt eſſe conſiderationis philoſophicæ, ſed Metaphyſicæ, ergo neque anima rationalis ſecundum illa conſiderata. Euidens eſt conſequentia; & antecedens probatur: quia ad ſtatum ſeparationis pertinent ſubſiſtere per ſe, ſine corpore, & operari ſine miniſterio eius, aut ſine vlla dependentia à phantaſmate, imò & accipere ſpecies infuſas à Deo immediatè, & per eas intelligere, vt cum D. Thoma fere omnes ſentiunt, ſed modus iſte eſſendi, & operandi, non eſt modus formæ, ſed potius completæ ſubſtantiæ ſpiritualis, nẽpe Angeli accipientis ſpecies a Deo per infuſionem, & non à rebus ipſis mediis ſenſibus; ergo ad eandem ſcientiam pertinet anima ſecundum ea conſiderata, ad quam pertinent Angeli, quibus valde aſſimilatur, ſed de Angelis conſtat nõ pertinere ad philoſophiam naturalem ſecundum ſe, ſed ad Metaphyſicam, niſi quadam forte 18

ratione

ratione extrinſeca, vt ſunt motores corporũ, ergo pari ratione anima ſecundum propria huius ſtatus, Metaphyſicæ potius, quam philoſophicæ conſiderationis, cenſeri debet. Itaque in anima ſeparata duo hæc diſtinguenda ſunt, & aptitudo informandi, atque operandi per miniſterium corporis, & modus actualis eſſendi, & operandi ad ſimilitudinem completæ ſubſtantiæ ſpiritualis; & ratione prioris ad philoſophum naturalem pertinet conſideratio eius; ratione verò poſterioris, non niſi ad Metaphyſicam.

Sed nihilominus dicitur in noſtra aſſertione commodius tractãda eſſe, quæ pertinent ad hunc ſtatum in præſenti opere, vt benè adnotauit Suarius noſter tomo primo Metaphyſicæ diſput. 1. ſect. 2. n. 18. quia maior perfectio ſcientiæ eſt integram atque completam rationem ſui ſubiecti conſiderare, quam partem tantum eius partem aliam reiiciendo ad diſtinctam ſcientiam, etiam ſi propriè ad eam pertinere cenſeatur, & propterea peculiarem tractatum de ſtatu animæ ſeparatæ ad finem huius operis ſubiicimus, ne lectores compellantur eum in Metaphyſica quærere.

19 Ad argumentum primæ opinionis diſtinguendum eſt antecedens, quod anima rationalis ſecundum propriam entitatẽ, vel ſubſtantiam ſit ſpiritualis, nam vt quod, verum eſt, vt quo, falſum, quia vtrumque habet ſecundum propriam rationem, & entitatem, & quod non ſit corpus, ſed ſpiritus, & quod ſit forma corporis intrinſeca, & pars eſſentialis compoſiti materialis, atque corporei, nempe hominis, & ideò falſum eſt, quod ſit ſubſtantia ſpiritualis ſicut Angelus. Vnde ſequitur falſum eſſe, quod argumentum colligit; nempè animam ſecundum ſe, ac ſimpliciter conſideratam pertinere ad conſiderationem Metaphyſicam, ſicut pertinent Angeli, ſed tanquam eſſentialis forma corporis potius pertinet ſimpliciter ad philoſophiam, quamuis ſecundum ea, quæ pertinent ad ſtatum ſeparationis, in quibus aſſimilatur Angelis, ſpectet ad Metaphyſicam.

20 Ad primum argumentum ex his, quibus probatur animam in corpore habere aliquam intellectionem, ſine depẽdentia à phantaſmate, negandum eſt antecedens; quod dependentia intellectus exiſtentis in corpore ab operatione phantaſiæ, non ſit per ſe naturaliter neceſſaria, cum non ſit eſſentialis: nam licet verum ſit hanc dependentiam ex cõnexione, & quaſi ſympathia harum potentiarũ prouenire, ſed cõnexio hæc neceſſaria eſt neceſſitate naturali, ita vt naturaliter repugnet operari intellectum, quin ſimul operetur phãtaſia circa aliquod

ſingu

ſingulare pertinens ad obiectum, circa quod operatur intellectus.

Ad ſecundum verò de raptu reſpondet D.Thom.2.2 quæſt. 174.art.5 quod anima rationalis duo habet in corpore, nempè aptitudinem ad intelligendum cum dependentia ab eo, & permanente aptitudine ſuſpenditur actualis depẽdentia diuina virtute ſupernaturali, per quam rapitur anima ad contemplationem diuinorum, & ideò tunc ſine illa intelligit. Ex quo non ſequitur, quod poſſit naturaliter habere operationem independentem, imo oppoſitum, quod non poſſit; quia ſi requiritur virtus ſupernaturalis, vt intelligente anima in raptu, ſuſpendatur operatio phantaſię, non poteſt naturaliter ſupendi, & ideò nec poteſt intellectus naturaliter vllam habere operationem in corpore ſine actuali dependentia à phantaſmate: & hæc eſt expreſſa ſententia D.Tho. in eodem loco.

Ad argumentum ſecundæ opinionis concedẽda eſt vtraque 21 pars antecedẽtis, quod anima rationalis ſẽper ſit forma actu, vel aptitudine, ſed negãda cõnſequentia, quod ſecundum omnia quæ habet pertineat ad philoſophiam: nam præter rationem actualem, & aptitudinalem formæ habet aliã, quam non videtur conſideraſſe argumentum, nempe modum eſſendi, per ſe ſine corpore, & modum operandi ſine phantaſmate, in quibus valde aſſimilatur ſubſtantiis ſeparatis: vnde quãuis ratione actualis, & aptitudinalis informationis pertineat ad philoſophum, non tamen ſecundum modum eſſendi, & operandi, quem habet ſeparata: nam ratione vtriuſque præciſe conſiderata ſic ſe habet, ac ſi non eſſet forma; quare ex his non poteſt pertinere ad philoſophiam; non ergo bene colligit Toletus, quod licet anima habeat quaſdam operationes dependentes, alias independentes à phantaſmate ſecundum omnes debet pertinere ad philoſophiam; quia omnes procedunt à forma, nam licet omnes procedãt ab eo, quod eſt forma, non omnes procedunt ab eo vt forma, ſed independenter procedunt ab anima, vt habet modum eſſendi, & operandi ſubſtantiæ completæ, ac ſeparatæ.

Duo priora teſtimonia Ariſtotelis, quæ pro ſe affert Tole- 22 tus difficultate carent, ſi conſideretur nihil abſolutum in eis proferre, ſed ſub conditione, ac dubitanter loqui nihil determinando, ſenſus ergo prioris eſt. Dubium eſſe, an intellectus noſter in corpore exiſtens intelligat ſubſtãtias immateriales, & quonã modo poſſit eas intelligere. Cui reſpõdet in alio loco ex metaphyſica citato poſſe eas abſq; dubio intelligere, quod verum eſt, non ſolùm dum eſt in corpore: ſed etiam ſeparata

ab eo

ab eo(ſi tamen ſeparari poteſt,quod ibidem non determinat) in corpore quidem per alienas ſpecies rerum materialiū, extra corpus verò fortè etiā modo alio,quē nec ipſe determinat: ſed vtroque modo imperfectè, & propterea alio loco in argumento citato id explicat veſpertilionis ſimilitudine, quia ſicut veſpertilio non ex directo aſpicere poteſt lumen ſolis propter oculorum imbecillitatem,ſed quaſi ex obliquo,& nimis imperfectè tanquā ſibi improportionatum,ita anima in vtroque ſtatu imperfectè cognoſcit purè ſpiritualia,vt Deum, & Angelos tanquam ſibi improportionata,propter modū eſſendi altioris ordinis,quare negamus vnquam dixiſſe Ariſtotelē, quòd anima in corpore exiſtens intelligat ſubſtantias ſeparatas per ſpecies proprias, aut ſine dependentia à phantaſmate.

23 Secundum teſtimonium non ſolùm ſub conditione loquitur de anima rationali, & intellectu eius,ſed ſecūdum totum ambitum ſuæ virtutis,atque potētiæ, & ideò ſenſus illius eſt, nō erit anima ſeparabilis à corpore,ſi nullo modo poteſt ſine ſenſu operari,ſi verò poſſit ſine illo,ſeparabilis erit, & vtriuſque conditionalis ratio manifeſta eſt, quia ſi non poteſt vllo modo ſine phantaſmate operari:ergo nec ſine corpore eſſe,vel ab eo ſeparari: ſi verò aliquam poteſt habere operationē ſine phantaſmate,poterit quoque ſine corpore operari,& ſine illo eſſe,aut ab eo ſeparari.Sic loquitur in 1.libro de anima.

In tertio, vbi citatur in argumento aſſerens neceſſariū eſſe intelligentē ſpeculari aliquod phantaſma, ſolum loquitur de anima intelligente in corpore,nihil de modo intelligendi extra corpus (ſi ſeparari ab eo poteſt) affirmans, vel negans, & quia intellectus in corpore non dependet à phantaſmate,ſicut potentia organica dependet ab organo,in quo eſt,& per quod operatur(quod arbitror ſenſiſſe Ariſtotelem)euidenter ex hoc colligitur,poſſe animam, & intellectum eius ſecundum totū ambitum ſuæ virtutis alium modum operandi habere non alligatum phantaſiæ,vt in fine huius operis oſtendetur, & conſequenter poſſe à corpore ſeparatam permanere.

24 Argumenta pro tertia opinione obiecta, difficiliora ſunt, ſed in primis explicare oportet teſtimonia Ariſtotelis, & præſertim vltimum,cui innituntur, vt commodius ſolui poſſint. Cui reſpondent recentiores quidam, Ariſtotelem non loqui in eo de anima propriè ſumpta pro forma,ſed de quadam ratione communiſſima ſpiritualis ſubſtantiæ communi Deo, Angelis,& animæ rationali, & ideò ſermonem trāſferre potuiſſe ad Deum,vel primam intelligentiam, & hunc ſenſum tenuiſſe oſtendit ipſe paulò inferius, his verbis. *Quamobrem*

veriſimi

veriſimilius dixerim cœlũ & factum eſſe ab eiuſmodi cauſa ſi factum eſt & magis eſſe ob eã cauſam, quam animalia caduca, atque mortalia. Quæ de ſola prima intelligentia vera eſſe poſſe conſtat, & non de anima propriè ſumpta. Cui conſonant alia teſtimonia, in quibus loquitur de anima in eadem acceptione communiſſima, vt 1. lib. de anima c. 1. text. 8 vbi aſſignans exépla animarum, inquit, vt anima equi, hominis, & Dei, per animam Dei intelligens diuinam mentem, vel intellectum, & 2. libro de cœlo, capite 2. intelligentiam à quo mouetur cœlum vocat animam eius. Et denique Deum, & Angelos ſolet vocare animalia immortalia.

Hæc tamen ſolutio non poteſt ſtare cum antecedentibus verbis eiuſdem vltimi teſtimonij, quæ ſic habent. *Si hæc inquã, ita ſtatui debẽt hominis natura ſtudioſi, ſane intereſt de anima, & differere, & ſcire, & ſi non de omni anima, tamen de ea ipſa, qua tale animal, & quidnam anima, aut certè pars iſta anima ſit, &c,* & paucis interpoſitis, *nam ob eam etiã rem, qui de natura agit, eo amplius docere de anima, quã de materia debet, quo materia natura potius per animam, quam è contrario eſt, &c.* Poſt hæc autẽ omnia verba relata, ſequuntur immediate verba illa vltimi teſtimonij in fauorem alterius ſententiæ oppoſiti, quibus quæſtionem proponit Ariſtoteles, an de omni anima diſputet naturalis philoſophus, vel ſolum de aliqua an de omni parte, vel gradu eius, aut tantùm de vno, vel pluribus, quare repugnat intelligi de anima, ſub communiſſimo, & improprio conceptu, quo Deum, & Angelos comprehendit: nam anima hoc modo, non eſt qua homo eſt animal, nec eſt pars compoſiti naturalis; nec dicitur natura perfectior, quàm materia, ſed neceſſe eſt, de anima propriè ſumpta intelligi: nam cum neceſſarium ſit quæſtionem diſputari in eodem ſenſu, in quo proponitur, non eſt minus neceſſarium verba ſequentia, quibus diſputatur quęſtio, intelligi de anima ſecundùm propriam rationem animæ, quam antecedentia, per quæ proponitur, & quæ quaſi tituli eiuſdem quæſtionis formam habent. 25

Ex quibus ſequitur, quòd quamuis gratis daremus his recentioribus, Ariſtotelem aliis locis adductis vti in propriiſſima illa acceptione animæ, non benè ex eo deduci poteſt, eadem vti in hoc teſtimonio, cuius verba relata tam expreſſe loquuntur de ea ſecundùm proprium conceptum, & rationem partis, nihilominus nec illis locis tali acceptione vtitur, ſed etiam propria: nã in duobus primis (vt benè D. Thom. in Commentariis prioris) per Deos corpora cœleſtia, pro diis à quibuſdam habita intelligit, & per animam eorum, non Deum ipſum, vel 26

intelligentias ſeparatas,ſed animam informantem , quam alij
quidam philoſophi, eiſdem cœleſtibus corporibus tribuebant.
Vt igitur verum ſenſum eiuſdem teſtimonij tenere poſſi-
mus,adnotandum eſt , quod in anima rationali ſecundum gra-
dum rationalitatis ſumpta tria poſſumus conſiderare , nempè,
quod intellectiua ſit abſtrahendo à particularibus modis in-
telligendi,quemadmodum in Deo , & Angelis conſideramus
eandem rationem communem non conſideratis diſtinctè, aut
in particulari,ſpecialibus modis intelligẽdi,ex eo quod intel-
lectiuum, vt ſic prædicatum eſt aliquo modo commune Deo,
Angelis,& animæ.Secundo poſſumus cõſiderare in anima eſſe
intellectiuum per ſe,hoc eſt ſine miniſterio, vel dependentia
27 à corpore,quem modum intelligẽdi habet ſeparata à corpore,
& in quo adhuc conuenit aliquo modo cum Deo , & Angelis,
& aliquo modo diſtinguitur: conuenit quidem in ratione cõ-
muni intelligendi per ſe,& ſine dependentia ab alio:diſtingui-
tur verò in modo imperfecto intelligendi per ſe,quia Deus,&
Angeli habent modum completum ita intelligendi, ſicut ha-
bent modum completum eſſendi, anima verò in hoc gradu in-
telligendi,imperfecta eſt , ſicut in modo eſſendi incompleto.
Tertiò conſideramus intellectiuum per miniſterium corporis,
vel cum dependentia à phantaſmate, & in hoc omninò diſtin-
guitur anima à Deo,& Angelis,quibus modus iſte omnino re-
pugnat. Anima ergo rationalis ex duobus primis in ea conſi-
deratis non poteſt pertinere ad cõſiderationem naturalis phi-
loſophiæ,ſicut nec Angeli,quibus aſſimilatur in modo eſſendi,
& intelligendi , atque etiam in modo abſtrahendi à materia:
nam ſecundùm vtrumque conſiderata omnino abſtrahit à ma-
teria,nec eam omnino concernit:modus autem ſic abſtrahen-
di à materia,non poteſt eſſe philoſophicus, ſed metaphyſicus,
vt ex ſuperioribus eſt manifeſtum ;pertinet igitur ad philoſo-
phiam ratione vltimi,ex quo habet eſſe actualem formam cor-
poris,dum illud informat , & per miniſterium eius intelligit,
& dum eſt ſeparata ab illo,habet ſaltem aptitudinẽ,imo,& ap-
petitum ad talem modum eſſendi,& operandi. Et ex his colli-
gitur germanus ſenſus verborum Ariſtotelis, & ſolutio argu-
mentorum,quæ ab eis deducta ſunt in fauorem oppoſitæ ſen-
28 tentiæ.Imprimis enim,dum negat Ariſtoteles,quod anima in-
tellectiua pertineat ad conſiderationem philoſophicam,acci-
pitur ab eo ſecundum duo illa priora in ea conſiderata,& non
ſecũdum vltimũ,ratione cuius præciſe de ea agit in hoc opere
tãquam de eo, quod per ſe pertinet ad naturalem philoſophũ.
Et in eodẽ ſenſu procedunt de illa argumẽta,quibus efficaciter
proba

probatur intentum: nam ſecundum duo illa priora bene probat primum,quod non ſit natura,cum non ſit principium motus,ſed ſolius intellectionis,& volitionis abſtrahentis à materia,& phantaſmate,quo pacto intellectio nō eſt motus phyſicus,vt per ſe eſt manifeſtum. Secundum etiam probat intentum,quia ſi anima ſecundum gradum intellectiuæ, vt ſic, in quo conuenit cum Angelis cōuenientia vniuoca,& cum Deo analogica,pertinet ad conſiderationem philoſophicam, euidenter ſequeretur, quod intellectiuum, vt intellectiuum ad eandem pertineret, & conſequenter intelligibile vt intelligibile,quod conſtat cōprehendere omne ens;quare nihil relinqueretur cōſiderandum à metaphyſico, & ideò præter philoſophiam non eſſet ponenda alia ſcientia per ſe conſiderans ens vt ens,quod patet eſſe falſum, cum ad conſiderandum hoc ponatur vniuerſalis ſcientia,quæ eſt metaphyſica Tertium argumentum probat animam ſecundum illa duo priora in ea conſiderata nō, ertinere ad cōſiderationem philoſophicam, quia vt ſic abſtrahit omninò à materia, & de abſtrahentibus ſic à materia,non agit philoſophia;de eadem verò anima,vt informante corpus actu, vel aptitudine,atque intelligente per miniſterium corporis certum erat apud Ariſtotelē pertinere ad philoſophicam conſiderationem, ex his quæ docuerat de natura 2.libr.phyſic.& de forma in 1.& ideo nec verbum de anima rationali,hoc ſolùm modo conſiderata loquitur in eodem teſtimonio, quod nunc exponimus: quia de hoc non erat quæſtio apud ipſum,ſed ſolùm,an eadem anima rationalis ſecundùm omnes gradus vel partes, & ſecundum omnem eius ſtatum, vel ſolum ſecundùm aliquos gradus, & ſtatum aliquē ad conſiderationem naturalis philoſophiæ ſpectet. Cui reſpōdet non ſecundum omnia, quæ in ea conſiderari poſſunt ſpectare, quod tribus illis argumētis efficaciter probauit. Quòd verò poſt verba eiuſdem teſtimonij à nobis relata aſſerit, nēpè intellectiuum abſtrahens omnino à materia,non habere finem,cuius gratia operetur,& ab illo factum eſſe cœlum(ſi factum eſt) ideò docet, quia intellectiuum ſub vniuerſaliſſima ratione,primam intelligentiam, vel Deum comprehendit,atque etiam Angelos,& animam, & ideò ſi intellectiuum vt ſic haberet finem,prima intelligentia eum haberet,quod eſt falſum,nam cœlum(ſi factibile eſt)fecit propter ſe,& non propter alium finem;cum non ſit finis à ſe diſtinctus,cuius gratia operatur.

29

QVÆSTIO II.

An ſubiectum proprium huius operis, ſit anima, vel corpus animatum.

30 PRopria materia, circa quam verſatur ſcientia, ſolet vocari ſubiectum eius, cuius naturā explicare intendit, & paſſiones, aut proprietates demōſtrare, & eādem materiam appellare ſolent obiectum in quantum quaſi ſcopus eſt, in quē intentio ſcientis, & actus atque demōſtrationes eiuſdem ſcientiæ diriguntur. Hæc autem materia ſubiectum atque obiectū vocatur adæquatum; ſi omnia, quæ in ſcientia tractantur, & rationes eorum comprehendat, ſi verò præcipua pars ſit eiuſdem ſubiecti comprehendentis omnia, dicitur principale, & nō adæquatum. De adæquato igitur ſubiecto huius operis, vel philoſophiæ partis quærimus, an ſit anima, vel corpus animatum (de his enim duobus ſolum poteſt eſſe dubium)&

Prima opinio tenet eſſe corpus animatum. ita Venetus in huius operis principio, & nonnulli ex recentioribus. Probant primò, quia ſubiectum partialis ſcientiæ, ita debet contineri ſub ſubiecto totius vt hoc de illo prædicetur, tāquam vniuerſale de particulari; ſed ſubiectum totius philoſophiæ, cuius pars eſt tractatio hæc, non ſic prædicatur de anima; ergo hæc non eſt obiectum eius. Probatur minor, quia hæc non eſt vera prædicatio, anima eſt ens mobile, vel ens naturale: cùm totum non prædicetur de ſua parte.

Secundò, ſubiectum ſcientiæ eſt illud, cui per ſe primò conueniunt proprietates, vel paſſiones, quæ in ea demonſtrantur, ſed proprietates, quæ demonſtrantur in hoc opere, non cōueniunt per ſe primò animæ, ſed corpori animato; ergo hoc, & non illa eſt ſubiectum. Probatur minor, quia proprietates in hoc opere demonſtratæ ſunt potentiæ vitales, ſenſitiuæ, loco motiuæ, & earum actus, qui ſunt viuere, ſentire, & moueri; ſed hæc omnia primò, & per ſe conueniunt corpori animato, & non animæ; ergo non hæc, ſed illud eſt ſubiectum. Probatur minor ex Ariſtotele 1. lib. de anima, textu 64. ſic aſſerente: *Dicere autem iraſci animā ſimile eſt, ac ſi quis dicat eam texere vel ædificare: melius enim fortaſſis eſt dicere, animam non miſereri, aut addiſcere, aut cogitare, ſed hominem anima.* Et ratione, quia potentiæ vitales, ac ſenſitiuæ, actuſque earum, non inſunt animæ, ſed in organis corporeis ſunt, per quæ operatur compoſitum, vt potētia viſiua in oculis, per quos actū videndi exercet animal.

animal. Tertiò quia corpus animatum eſt vna ex præcipuis ſpeciebus entis naturalis;ergo de illo agere debet alicubi naturalis philoſophia;ſed nulla eſt alia pars eius per ſe intendens cognitionem corporis animati,præter hanc,à qua intenditur eo ipſo quod de anima præcipua eius parte agitur;ergo ſcopus in quem intentio huius operis dirigitur, eſt corpus animatum, ad cuius notitiam ordinatur cognitio animæ, & proprietatum eius. Vnde ſequitur illud eſſe obiectum proprium, & adæquatum, animam verò præcipuam eius partem; quare ad ſummum, poteſt eſſe obiectum principale,adæquatum vero nullo modo.

Secunda opinio parum à præcedenti differt nam aſſerit horum quidem librorum de anima, (ſi ſeparatim acciperentur) ſubiectum eſſe animam, non eſſe tamen ita accipiendos, ſed ſimul cum libris ſequentibus, quæ appellantur Parua naturalia, in quibus magna ex parte diſſeritur de corpore animato, cuius forma eſt anima:cum his ergo efficiunt integrum opus, cuius ſubiectum eſt corpus animatum, & ideò abſolute loquendo ſubiectum horum librorum non eſſe animam, ſed corpus animatum,ita Apollinaris, q. 4. Proœmiali, Conimb. in proœmio huius operis ad finem, & ex recentioribus plures. Argumenta autem huius opinionis eadem ſunt,quæ pro præcedenti attulimus. 31

Tertia opinio eſt communis, *quòd ſubiectum huius operis ſit anima, & non corpus animatum.* Ita Alexād.Philop.Simplicius, Themiſt. Albertus Magn. D.Tho. Ægidius,Theopil.Iandun. Caiet.& Ferrar in proœmio huius operis,& Toletus,q.4.proœmiali,qui animam, non ſolum eſſe ſubiectum horum librorum,ſed etiam Paruorum naturalium cenſet, ſuppoſito,quòd vnum opus efficiant omnes: & hæc mihi videtur ex mente Ariſtotelis, atque etiā probabilior. Probatur primū ex proœmio huius operis,vbi poſtquàm Ariſt. opus hoc appellauit hiſtoriā animæ,docet expreſsè intētum, ſeu finem eiuſdem operis eſſe contēplari naturam animæ,probaréque paſſiones eius, his verbis. *Quærimus autem contemplari, & cognoſcere naturā ipſius, & ſubſtantiā,poſtea quæcunque accidūt,circa ipſam,quorum alia quidem propria paſſiones videntur,alia autem communes,& animalibus propter illam ineſſe*, & ſtatim poſt verba hæc aſſerit ſe inueſtigaturum propriam eiuſdem animæ definitionem, quæ de ſolo obiecto ſcientiæ vera eſſe poſſunt, & alteri non poſſunt conuenire; ergo ſentit Ariſtoteles eſſe proprium obiectum: & lib. de ſenſu, & ſenſibilibus in principio aſſerit, animam ſecundum ſe ipſam in hoc opere eſſe conſideratam 32

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

his etiam verbis. *Quoniam autem de anima ſecundùm ſe ipſam determinatum eſt prius, & de virtutũ qualibet ſecundum partẽ*
33 *ipſius.* His teſtimoniis adeò expreſſis, nihil reſponderi poteſt, niſi vnum opus efficere hos libros cùm Paruis naturalibus, & ideò vnum eſſe aſſignandum ſubiectũ pro omnibus, quod non eſt anima, licèt de ea tãtum diſſeratur in his libris, ſed corpus animatum, cuius præcipua pars eſt anima; vnde licet paſſiones, quæ hîc probantur de anima, conueniant ei, vt principio, corpori tamen animato attribuuntur, tamquam ſubiecto, cui adæquatè cõueniunt, vt ſentire, moueri, &c. & ideò licet de ſola anima hîc diſſeratur, non poteſt excludi corpus animatum à conſideratione huius operis: cum eadem anima ſit eius pars, & quæ de parte diſputãtur, per ſe ordinantur ad totum, ſicut pars ipſa; quare per ſe cenſetur conſiderari totum, tamquam ſubiectum attributionis. Hæc tamen ſolutio non ſatisfacit; nã quod hi libri eandem partem philoſophiæ naturalis conſtituãt cum Paruis naturalibus, dicitur quidem ad euacuandam difficultatem argum. ſed non probatur, quia non ſequitur eandem eſſe
34 partem; ex eo quod hi libri immediatè præcedunt alios, vel immediatè hos ſequuntur; immediata enim conſecutio non tollit diſtinctionẽ partium, vt patet de reliquis. Sed neque ex eo quod ea, de quibus hîc agitur, conueniant corpori animato: cum hîc nihil prorſus de illo cõſideretur, ſed cõueniunt per ſe primo animæ, & eius ratione corpori animato, vt docuit expreſsè Ariſt. in primo teſtimonio; ergo etiã, ſi vnũ opus conficiant omnes, illos potius ad hos reducere oportet, quam è cõuerſo, & ex cõſequenti ad eorũ ſubiectum, quod eſt anima per ſe primò, imo ſolum in eis cõſiderata, quæ ideò proprium obiectum huius partis eſſe debet. Quod probatur ratione, primò, quia licet anima tanquam pars ordinetur ad corpus animatũ ſecundum eſſe, quia illud cõponit, & ideò paſſiones, atque potentiæ eiuſdem animæ ei communicentur, & attribuãtur, ſed cognitio harum potẽtiarum, & paſſionum, imò & eiuſdẽ corporis animati, per ſe primò depẽdet ab anima, qua cognita, & quibus paſſionibus, & potentiis de illa probatis, nihil ferè iam ſupereſt cognoſcendum, vel probandum de corpore animato, ſed ſolum hæc cognita, & probata ei applicare, atque explicare, quæ illarum natura, & quomodo ei conueniant: nam organizatio et eam ipſius materiæ, per quam denominatur corpus, ab eadem anima ei communicatur, & eius ratione ei conuenit: ergo quantum ad cognitionem pertinet, potius pẽdet ab anima corpus animatum, quàm è conuerſo. & propterea eiuſdem operis ex vtriſque libris cõfecti, ſubiectum potius eſt anima,

quàm corpus animatum,ordinatio verò animę ad illud,quaſi materialis eſt in ordine obiectiuo;ordinatio verò eiuſdem ad animam, formalis:& proptcrea in aſsignando obiecto, non eſt habenda ratio illius,ſed huius tantum.

Secundo , quia præcipua pars , vel ſpecies animæ eſt rationalis , cuius potentiæ , & operationes propriæ , non ſolum ei conueniunt per ſe primò,vt principio,ſed etiam,vt ſubiecto,vt intellectus, & voluntas cum ſuis actibus:anima eſt enim, quæ per ſe primò habet intellectum , & voluntatem , atque etiam quæ per ſe primò intelligit,& vult,imò neque cõueniunt homini , niſi in quantum eſſe eiuſdem animæ ei communicatur, conſequenter enim,debent ei communicari eædem potentiæ, & operationes,ergo cognitio hominis, vt intellectiui, aut rationalis,ex cognitione animæ potius dependet, quam cognitio animæ ex cognitione ipſius:vnde ſequitur præcipuũ, quod in hoc opere conſideratur,non pertinere ad corpus animatum, vt tale, nec contineri ſub eo formaliter;quare nec poteſt corpus animatum eſſe ſubiectum huius operis, etiam ſi ex eo, & Paruis naturalibus,vnum,& idem conficiatur.Probatur conſequentia, quia nec cognitio animæ rationalis, nec hominis, vt rationalis,poteſt ad Parua naturalia pertinere, nec ad corpus animatum etiam,vt partis eius, quia anima, vt rationalis non eſt pars corporis,vt animati,ſed vt humani. 35

Probatur tandem,quia ſi corpus animatum eſſet ſubiectum, & non anima , apertè falſum eſſet , quod docet Ariſtoteles in procemio , nempe tractationem hanc nobiliorem eſſe cæteris, propter eximiam nobilitatem ſui obiecti. Probatur cõſequentia , quia corpus animatum genus quoddam eſt prædicamenti ſubſtantiæ animali ſuperius , & propterea illo imperfectius; quia quò ſuperiora ſunt prædicata, eò imperfectiora. Deinde genus imperfectius longe eſt ſuis ſpeciebus ; ergo digniores eſſent tractatus ſequentes de animalibus , imò , & quicunque alius de qualibet alia ſpecie eiuſdem corporis animati , quò ſpecies quælibet perfectior eſt ſuo genere. 36

Ad primum argumentũ diſtinguenda eſt maior,quod ſubiectum partis ita contineri debeat ,ſub ſubiecto totius, vt hoc de illo prædicetur,tanquam vniuerſale de particulari,nam de prædicatione in recto,non eſt neceſſarium,vt multis exemplis ſcientiarum conſtare poteſt,ſed ſatis eſt prædicari in obliquo, & ita prædicatur ens naturale de anima : cum verum ſit, animam eſſe partem entis naturalis,licet falſum in recto,quod ſit ens naturale.

Ad ſecundum etiam eſt diſtinguenda maior, quod ſubiecto 37

huius ſcientiæ debeant conuenire paſſiones, aut potentiæ, vel earum operationes per ſe primò, nam dupliciter conuenire poſſunt per ſe primò ſubiecto, nempe vt principio, vel vt principio ſimul, & ſubiecto, & vt principio tanquam quo, vel tanquam quod, & quilibet modus ſufficit: & ideò ſufficit conuenire animæ omnia hæc vt principio: ſed quædam tantum conueniunt ei, vt principio quo, vt ſunt potentiæ, & operationes vegetatiuæ, ac ſenſitiuæ partis, de quibus intelliguntur verba Ariſtot. allata in argum. alia vt principio quod, ſimul ac, vt ſubiecto, vt potentiæ, & operationes intellectiuæ partis conueniunt vtroque modo animæ rationali, de qua verum eſt intelligere, & velle, vt quod, & has operationes ab ea procedere, tanquam à principio quod, & in ea per ſe primò recipi tanquam in ſubiecto.

Ad tertium reſpondeo, primo negando minorem quod nulla ſit pars philoſophiæ, in qua diſſeratur de corpore animato, nam in Paruis naturalibus agitur de illo. Secundo reſpondeo, non eſſe neceſſarium, vt per ſe diſſeratur de corpore animato, tanquam de ſubiecto, ſed ſufficit per ſe agi de anima, & probari de illa paſſiones, potentias, ſeu proprietates, tanquam de principio, ratione cuius conueniunt corpori animato: & ita cognitis, atque probatis de anima, ſatis eſt eas applicari corpori animato (quod ſine vlla difficultate fit) vt cognoſcatur natura eiuſdem animati corporis.

QVÆSTIO III.

An ſcientia de anima nobilior ſit ac certior cæteris.

38 PRæſuppoſito, quod honorabilis ſit tractatio hæc de anima, ſicut cæteræ ſcientiæ, dubitant interpretes, an honorabilior, ſeu nobilior ſit cæteris ſcientiis propter excellentiam ſui obiecti, & certitudinem cognoſcendi illud. Hanc autem quæſtionem fundari dicunt in verbis eiuſdem proœmij, quibus videtur Ariſtot. comparare ſcientiam hanc cum cæteris, vel ſaltem cum cæteris partibus philoſophiæ, & eam aliis præferre. Sed ne in fundamento ipſo errare contingat, certum debet eſſe, non ita comparaſſe hanc ſcientiam cum cæteris, vt omnibus eam prætulerit, imò neque cum cæteris partibus philoſophiæ, ſed ſolum inter honorabiles in primis eſſe ponendam docuit, quod nihil aliud ſignificat, quàm inter præcipuas ſcientias eſſe numerandam: & non quod cæteris omnibus ſcien

ſcientiis, vel philoſophiæ partibus præferenda ſit. Ecce verba eius, vt euidenter oſtendatur talem comparationem nunquam fuiſſe. *Bonorum, & honorabilium notitiam opinantes, magis autem alteram altera, aut ſecundum certitudinem, aut ex eo quod, & meliorum, & mirabiliorũ eſt, propter vtraque hæc animæ hiſtoriam rationabiliter vtique in primis ponemus*: ſine fundamento ergo plures interpretes intellexerunt, Ariſtotelẽ comparaſſe hanc ſcientiam, cum cæteris omnibus, vel ſaltem cum cæteris partibus philoſophiæ, & aſſeruiſſe omnibus aliis eſſe digniorem, vel ſaltem omnibus aliis partibus philoſophiæ; neutrum enim docuiſſe iam conſtat ex verbis eius, ex quibus ſolùm habetur inter præcipuas ſcientias eſſe numerandam, & ideò aliquas habere ſe inferiores, non tamen omnes, aliquas etiam philoſophiæ partes, non tamen omnes. Sed quia ea, quæ inter præcipua alicuius generis, vel ordinis numerantur, quadam ſaltem confuſa ratione comparantur, cum cæteris eiuſdem generis, vel ordinis, quæ non vocantur præcipua, occaſionem ſaltem dubitandi tribuunt verba Ariſtotelis, an verum ſit, quòd tractatio hæc de anima ſit vna, ex præcipuis ſciẽtiis, vel vna ſaltem pars ex præcipuis philoſophiæ, ita vt quaſdam ſaltem alias ſcientias excellat dignitate obiecti, atque certitudine, licet non omnes, vel quaſdam ſaltem philoſophiæ partes: & vt morem geramus interpretibus, vniuerſalius dubium proponimus, an dignior ſit cæteris omnibus ſcientiis, vel ſaltem cęteris omnibus partibus philoſophiæ.

Et videtur in nullo ſenſu honorabiliorem, vel digniorem 39 eſſe, & quod non ſit honorabilior omnibus aliis, ſic probo. Metaphyſica agit de re nobiliori, nempe de Deo, & ſubſtantiis ſeparatis; ergo ex parte obiecti nobilior eſt tractatione de anima. & ideò abſolutè, quia prima, ac præcipua dignitas ſcientię à ſubiecto accipitur. Præterea Mathematicæ excedunt eam certitudine demonſtrandi, cum notum ſit Mathematicas demonſtrationes cæteris omnibus eſſe certiores.

Quod verò nec ſit nobilior cæteris partibus philoſophiæ 40 naturalis, probatur, quia libri Phyſicorum, qui primam partem conſtituunt, agunt de primo motore. Et libri de cœlo de intelligentiis mouentibus corpora cœleſtia: ergo vtraque pars nobilior eſt opere iſto. Et ſi dicatur ſolum de cœlo, & intelligentiis agere in ordine ad motum, contra hoc eſt, quod de primo motore probant alia attributa, quæ pertinent ad ſubſtantiam eius, vt quod ſit infinitę virtutis, quod ſit immutabilis, & æternus. Et tandem libri ſequentes agunt de corpore animato, atque etiam de animalibus, ſed corpus animatum, & animal nobiliora

biliora ſunt anima, ergo illæ partes nobiliores iſta erunt. Probatur minor, quia animal eſt compoſitum includens præter animam corpus, & organa ſenſuum; ergo excedit ſolam animam de qua agit opus hoc.

41 Plures atque diuerſas opiniones referunt circa hanc quæſtionem, ſed placet omnes ad duas reducere claritatis, ac breuitatis gratia: & Prima ſit, quod tractatio hæc de anima excedit omnes ſcientias, non quidem in illis duobus deſignatis ab Ariſtotele, nempe nobilitate obiecti, atque certitudine demõſtrandi ſimul ſumptis, ita vt nobilius obiectum cæteris omnibus habeat, atque etiam maiorem certitudinem, quàm omnes, ſed quaſdam in vna, alias verò in alia ſuperet, & ita verum ſit abſolutè excedere omnes. Ita Simp. Philop. Ægidius, Albert. Magn. Paulus Venetus, Linconienſis, atque etiam Thienen. in hoc proœmio. Probant, quia certum eſt nobilitate obiecti excedere omnes Mathematicas agentes de accidentibus, Metaphyſicam verò excedit certitudine, quod multis modis explicatur a prædictis authoribus, nam quidam aſſerunt ſcientiam de anima certiorem eſſe, quia agit de obiecto nobis notiori, & quod certiſſimè cognoſcimus, ſaltem quãtum ad quæſtionem, an ſit (nam eſſentia eius ſecundum ſe, & à priori difficilis cognitu eſt,) quia per experientiam operationum, & effectuum qui in nobis ipſis exercentur: quod nulla ſcientia habet. Ita D. Thom q. 10. de veritate art. 8. ad octauum his verbis. *Secundum hoc ſcientia de anima eſt certiſſima, quod vnuſquiſque in ſe ipſo experitur, animam habere, & actus animæ ſibi ineſſe: ſed cognoſcere quid ſit anima, difficillimum eſt, &c.* Quem ſequuntur Simplicius, atque Ægidius.

42 Alij verò ex diſcipulis D. Thomæ certiorem aſſerunt eſſe hanc ſcientiam cæteris, quia agit de re, à qua omnes habent certitudinem, nempe de anima, in cuius operatione intellectiua reperitur certitudo cuiuslibet ſcientię. Alij denique certiorem eſſe aiunt, quia demonſtrationes omnium ſcientiarum, etiam Mathematicarum habent certitudinem ex lumine naturali intellectus, per quod cognoſcũtur earum principia, & à quibus deriuatur tota certitudo concluſionum; ſed lumen naturale intellectus perfectius illuſtrat principia huius ſcientiæ, quàm aliarum; ergo erunt certiora & proinde concluſiones ab eis deriuatæ; Probatur minor, quia agens naturale fortius agit in paſſum proximum ſecundum ſe, tanquam in ſibi perfectius approximatum, quàm in remotum; ſed principia huius ſcientię proximiora ſunt eidem lumini intellectus, vtpote exiſtentis in eadem anima, & de quo agit etiam per ſe hæc ſcientia; ergo

ergo certiora erunt omnibus aliis. Et ſi hæc ratio aliquid probat, abſque dubio conuincit certiorem eſſe hanc ſcientiam certitudine demonſtrandi etiam Mathematicis.

Noſtra ſententia tribus aſſertionibus continetur. Prima eſt, *Tractationẽ hanc de anima eſſentialiter eſſe nobiliorẽ, cateris omnibus ſciẽtiis, quas lumine naturali conſequi poſſumus, præter Metaphyſicam.* Probatur hac ratione; Dignitas eſſentialis, ſeu honorabilitas ſcientiarum ſumitur ex dignitate ſubiecti, à quo ſpecificantur, vt docuit expreſsè Ariſtoteles in hoc proœmio verbis ſuperius relatis, & admittunt omnes; ſed anima, de qua hic agitur tanquam de proprio ſubiecto, dignior eſt ſubiectis omnibus aliarum ſcientiarum; ergo dignior erit hæc ſcientia cæteris dignitate eſſentiali. Minorem probo, quia cæteræ ſcientiæ agunt de quibuſdam accidẽtibus, vt philoſophia Moralis, & Mathematicæ, quæ vero tractant de ſubſtantia, vt naturalis philoſophia ſecundum alias partes, corporea quidem, & ideò minus nobili, quàm anima; ergo minorem dignitatem eſſentialem ſuſcipiunt ab eiſdem obiectis. 43

Secunda aſſertio, Scientia de anima ſecundum dignitatem eſſentialem inferior eſt Metaphyſic. Probatur eadem ratione, quia Metaphyſ. agit de Deo, & ſubſtantiis ſeparatis, non ſolum ſecundum rationem communem entis, ſed etiam ſecundum ſpeciales earum: cum ſecundum eas abſtrahat omnino à materia: ergo habet dignius obiectum, quàm tractatio hæc, & ideò maiorem dignitatem eſſentialem.

Tertia aſſertio, *Certitudine demonſtrãdi exceditur hac ſciẽtia ſimiliter à Metaphyſica & Mathematicis, cateras vero eadem certitudine excedit ipſa.* Vt autem hanc ſigillatim probemus, in memoriam reuocare oportet ex noſtris commentariis ſuper lib. de Poſteriori reſolutione certitudinem ſcientiæ propriè ſumptam concluſionibus ſcientiæ cõuenire, in quibus propria ratio ſcientiæ conſiſtit: ſed à principiis eiuſdem ſcientiæ deriuari ad concluſiones mediis demonſtrationibus. Certitudo vero demõſtrationis duplex eſt, vna à priori, hoc eſt, per cauſam, alia a poſteriori, nempe, ab effectu, & illa eſt maior, atque perfectior, quia certitudo ab effectu innititur cognitioni ſenſitiuæ; nam effectus cognoſcimus per experientiam ſenſuum; certitudo vero cognitionis à priori, quãuis habeatur mediis ſenſibus, non tamen innititur cognitioni per ſenſus habitæ tamquam medio aſſentiendi, ſed naturali connexioni cauſæ cum ſuo effectu, & propterea minus longè dependet à ſenſibus, & ex hac parte minus eſt fallibilis, quod eſt eſſe perfectiorem, atq; maiorem: & cum philoſophia naturalis concernat motum, & 44

ſenſum.

ſenſum, procedátque per demonſtrationem à poſteriori, & ab effectu, Metaphyſica vero, & Mathematicæ procedant per demonſtrationes à priori, maiorem, atque perfectiorem habent certitudinem demonſtrandi per ſe pertinentem ad ſcientiam, & ex conſequēti maiorem ac perfectiorem habent certitudinem ſciētificam. Sed alia eſt certitudo non demonſtrandi, ſed demonſtrationi præſuppoſita, & talis eſt ea, quæ pertinet ad quæſtioné, an ſit ſubiectum, quæ ideò non ſolum accidētalis eſt ſcientiæ, ſed nimis impropria; cum nō proueniat ex principijs eiuſdem ſcientiæ, ſed quaſi eis præſupponatur; certitudo autem propria, atque ſcientifica conſiſtat in connexione concluſionū cum principiis media demonſtratione: illa ergo certitudine accidentali, atque impropria pertinente ad quæſtionem, an ſit ſubiectum, excedit hæc ſciētia de anima Metaphyſicam, atque etiam Mathematicas, & ideò quadam ratione nimis accidentali: à Metaphyſ. verò exceditur certitudine demonſtrandi ſcientiarum propria; Mathematicas etiam excedit ipſa certitudine illa accidentali, à quibus etiam exceditur ipſa certitudine demonſtrandi, qui exceſſus non eſt eſſentialis, ſed accidentalis. Et ex his aſſertionibus conſtat, quonam modo loquendum ſit de hac tractatione de anima comparata cum cæteris omnibus ſcientiis.

45

46 Sed reſtat explicare quomodo loquendum de ea ſit comparata cum cæteris partibus philoſophiæ: & dicimus omnibus eſſe digniorem, non ſolum dignitate eſſentiali, propter maiorem nobilitatē obiecti; nam anima nobilior eſt corpore animato, atque etiā animali, vt in ſolutionibus argum. conſtabit; ſed etiam quadam ratione accidentali, propter maiorem certitudinem, non quidem demōſtrandi, quia hæc certitudo eiuſdem rationis eſt in omnibus partib. philoſophiæ; cùm omnes communiter procedāt per demonſtrationem ab effectu, à poſteriori, ſed illa alia certitudine nimis impropria eas excedit, quia certius nobis eſt animam eſſe per operationes circa nos ipſos exercitàs ab ea procedentes, quam obiecta aliarum partium, quæ per eaſdem operationes ab eadem anima procedentes cognoſcimus, & ideò prius, atque perfectius animam.

47 Ad primum argum. de Metaphyſ. & mathemat. patet ſolutio ex noſtris aſſertionibus: concedimus enim hanc ſcientiam non eſſe digniorem cæteris omnibus, quia Metaphyſica dignior eſt ea, non ſolum dignitate eſſentiali propter nobilius obiectum, ſed etiam dignitate accidentali, propter maiorem certitudinem demonſtrandi. De Mathematicis verò concedimus digniores eſſe certitudine demonſtrandi, ſed negamus, quod

quod infertur digniores eſſe ſimpliciter Mathematicas, quia dignitas ex certitudine demonſtrandi accidentalis eſt; ea verò, quæ accipitur ex digniori obiecto, eſſentialis; at cum dignius obiectum ſortiatur facultas hæc, vt per ſe conſtat, dignior eſt eis dignitate eſſentiali, & ideò dignior ſimpliciter.

Ad aliud vero de cæteris partibus philoſophiæ, negamus aliquam earum eſſe digniorem hac ex parte obiecti: nam libri phyſic. non agũt de primo motore ſecundum ſubſtantiam, nec etiam de intelligentiis, ſed ſolum in ordine ad motum, vt verbo ipſo primi motoris ſit manifeſtum. Quod verò dicitur, alia attributa probari de ipſo, quæ pertinent ad ſubſtantiam eius, verum eſt, non tamen vt pertinent ad ſubſtantiam, ſed etiam in ordine ad motum præciſè; vt, quod ſit infinitæ virtutis, per quam poſſit mouere infinito tempore; quod ſit æternus, vt oſtendatur, motum quoque æternum eſſe, hoc eſt, ſine initio, & fine, & pariter de cæteris. 48

Ad vltimum de cæteris partibus ſequentibus, diſtinguenda eſt minor, quod corpus animatum, vel animal ſit nobilius anima; nam ſecundum entitatem nobilius eſt, ſicut totum quodcumque nobilius qualibet eius parte; ſed in ordine ad conſiderationem huius partis & aliarum non eſt nobilius, ſed minus nobile. Eſt huius ratio eſt manifeſta; qua nobilitas præcipua corporis animati, atque etiam animalis ſecundum eſſe atque etiam ſecundum operationes prouenit ab anima, per ſe conſiderata vtroque modo in hoc opere; in cæteris verò nihil aliud ferè pręſtatur, quàm applicare ad corpus, & organa eius ea, quæ in iſto tradita ſunt de anima; & ſi quid aliud explicatur, etiam prouenit ab anima: quia omninò quidquid perfectionis eſt in corpore animato & animali, præter materiam, prouenit eis ab anima; materia verò iam fuit explicata in libro phyſicorum, ſubiectum igitur conſiderationis ſcientificæ longè dignius habet hæc pars quàm ſequentes, quamuis entitatiuo, & materiali modo perfectiora ſint ſubiecta earum, & cum dignitas ſcientię non ſit accipienda ex ſubiecto ſecundum rationem materialem, ſed ſecundum formalem, qua conſideratur à ſcientia, ideò dignior eſt hæc pars philoſophiæ cæteris. 49

Argumenta verò quæ ab aliis opinionibus afferuntur, nihil probant aduerſus noſtras aſſertiones. Nam quod certitudo ſolùm ſit in aſſenſibus intellectus vel animæ, omninò materialis eſt, & accidentalis ratio, ex qua non ſumitur dignitas ſcientiarum, ſed ex dignitate, quam habet res, de qua agitur, & ideò non poteſt eſſe hæc ſcietia dignior metaphyſ. vt probauimus. Et quod tandem obiicit vltimus dicendi modus de lumine natu- 50

turali

turali intellectus, à quo illuſtrantur principia omnium ſcientiarum, eodem modo ſoluendum eſt negando minorem, quod lumen intellectus fortius illuſtret principia huius ſcientiæ, quam aliarum, & dum dicitur agens naturale fortius agere in propinquum, quàm in remotum, concedendum eſt, diſtinguendum verò, quod additur, nempe principia ſcientiæ de anima eſſe propinquiora lumini naturali intellectus, qui eſt eius potentia, eique inhæret. Nam, propinquitas principiorum reſpectu luminis duplex eſt, materialis, & formalis; materialis dicitur illa, quæ reſpicit lumen ipſum, vel intellectum, vt ré quandam; alia eſt propinquitas principiorum reſpectu luminis, vt
51 potentiæ, quæ verſatur circa illa tanquam circa proprium obiectum, vel actum, & hæc eſt formalis, quia accipit lumen vt illuſtrans, & principia vt illuſtrata: & de priori propinquitate concedendum eſt propinquiora eſſe principia huius ſcientiæ lumini naturali intellectus, vt eſt res quædam pertinés ad animam, & hanc propinquitatem non habent principia aliarum ſcientiarum; cum ſint de aliis rebus diuerſis ab anima, & intellectu, ſed de propinquitate obiectiua negandum eſt: nam lumen intellectus eodé modo reſpicit principia omnia, vt actus proprij, vel vt propria obiecta ſecundum ſe intelligibilia, & ideo vel æqualiter omnia vel ſi cum ordine aliquo, perfectiora prius. Illa ergo propinquitas materialis principiorum reſpectu luminis, de qua procedit arg. & quam poſſumus vocare propinquitatem rei, impertinens eſt ad maiorem, vel minorem illuſtrationem & ex conſequenti ad maiorem, vel minorem certitudinem eorum; quare ex ea non probatur certiora eſſe principia huius ſcientiæ, nec ſcientiam ipſam.

QVÆSTIO IV.

De vtilitate huius ſcientiæ.

52 VTilitatem huius ſcientiæ proponit Ariſtot. tex. 2. eiuſdem procœmij, his verbis, *videtur autem, & ad veritatem omnem cognitio ipſius multum conferre, maximè autem ad naturam, eſt enim tanquam principium animalium*, quibus eam ad duo capita reducit. Primum eſt vniuerſaliſſimum pro omni veritate cognoſcendi. Sic probandum primò, ſcientiæ omnes oriuntur ab intellectu, qui eſt præcipua animi potentia, in eo exercentur, in actibus, & habitibus eius conſiſtunt, & in eo tanquam in proprio atque proximo ſubiecto recipiuntur: ſed ad cognoſcendum actus & habitus multũ iuuat cognitio vniuerſalis

uerſalis principij & ſubiecti eorum;ergo valde vtilis cenſenda
eſt facultas hæc ad omnes alias conſequendas.Secundò ex par-
te obiecti huius ſcientiæ, quod eſt anima,maximam affinita- 53
tem habens cum obiectis aliarum ſcientiarum , & in primis
cum ea quæ agit de Deo,& ſubſtantiis ſeparatis; quare cogni-
tio eius viam parat ad Metaphyſ. à qua conſiderantur. Deinde
ad philoſophiam moralem, quia vt Ariſtoteles docet 1.libro
Ethicorum,cap.13.qui de virtutibus agere parat,per notitiam
animæ diſponi debet propter duo,ex proprio fine moralis phi-
loſophiæ deſumpta:primum eſt morum ordinatio,atque com-
poſitio,ad quam multum iuuant ea,quæ in hoc opere tradun-
tur,nam cognita dignitate,& immortalitate animæ, facile re-
bus hiſce pereuntibus pro nihilo habitis,ad altiora, ſublimia,
atque æterna , ſicut anima ipſa, contendit homo , prò quibus
conſequendis virtutis ſtudium complectitur. Secundum, quia
philoſophia moralis per ſe conſiderat actus,& operationes vo-
luntatis, imò & intellectus (præſertim practici) atque etiam
appetitus ſenſitiui , quibus mediis componuntur mores: actus
autem iſti non poſſunt cognoſci ſine notitia harum potentia-
rum & ipſiuſmet animæ,ad quam pertinent.Multum etiã con-
fert notitia animæ & potentiarum eius ad ſtudium & notitiam
ſacræ Theologiæ,quæ non ſolum de vltimo fine hominis, qui
eſt beatitudo ſupernaturalis,ſed etiam de mediis per ſe ordina-
tis ad illam diſſerit,nempe de gratia,charitate,cæteriſque vir-
tutibus ſupernaturalibus,atque etiam de ſupernaturalibus au-
xiliis , per quæ eas homo conſequitur , & exercet, eorumque
exercitio meretur eandem beatitudinem ;ſed horum omnium 54
notitia maximè dependet ex eo, quod cognoſcatur natura,at-
que capacitas animæ rationalis,de cuius potentia obedientiali
educuntur ſupernaturales habitus , anima ipſa per proprios
actus ſæpe concurrente, ad quos eliciendos eleuantur poten-
tiæ per ſupernaturalem concurſum Dei,ergo non parum iuuat
tractatio hæc ad ſacram doctrinam capiendam.Secundum ca-
put ad quod reducit Ariſtoteles vtilitatem huius ſcientiæ par-
ticulare eſt reſpectu aliarum partium ſubſequentium eiuſdem
naturalis philoſophiæ,in quibus agitur de animalibus,& plã-
tis,quorum naturam conſtituit anima, & quorũ operationum
principium eſt ; multum ergo iuuare neceſſe eſt cognitionem
eius ad notitiam eorum conſequendam,quod adeò verum eſt,
vt habita plena notitia huius tractatus,nihil ferè aliud in reli-
quis agatur , quam potentias & operationes animæ cognitas
applicare ad corpus,& organa eius,in quibus reſident , & per
quæ etiam exercentur.

QVÆ

QVÆSTIO V.

De ordinatione huius tractatus cum cæteris partibus Philoſophiæ.

55 CIrca Ordinationem huius operis cum reliquis partibus philoſophiæ vnum eſt apud omnes certum, & aliud dubium; Certum quidem eſt, primum locum tenere inter omnes partes libros phyſicorum, cum in eis diſſeratur de communibus principiis entis mobilis, aut naturalis. Secundum vero libros de Cœlo, & Mundo; cum in eis diſputetur de ente mobili ſecundum primam ſpeciem motus, qui eſt ad vbi, vel locum. Tertium verò libros de generatione, cum in eis diſſeratur de eodem ente mobili ſecundum alias ſpecies motus ad formam, nempe generationem, augmentationem, & alterationem: iſtæ enim tres conſiderationes entis mobilis ſecundum principia, & ſecundum omnes ſpecies motus vniuerſaliores ſunt, ex quibus omnes aliæ tanquam particulares dependent, & ideò ordine doctrinæ debent præcedere. Sed ſtatim eas conſequitur in quarto loco metheororum opus agens de generatione quorundam mixtorum imperfectorum, quorum conſideratio vniuerſalior eſt etiam cæteris, quæ ſequuntur de rebus animatis, ac ſenſibilibus, generatione, & partibus animalium. Has vero quatuor partes ſtatim ſequeretur conſideratio mineralium, de quibus librum edidiſſe Ariſtotelem refertur, ſed non extare inter opera eius.

56 Hoc igitur ordine tanquam certo præſuppoſito, poteſt eſſe dubium ad ordinem huius operis cum cæteris partibus pertinens. An ſtatim poſt librum metheororum ſequatur in 5. loco ante tractationem Paruorum naturalium, ſi ab eis diſtinguitur, vel ſi idem opus cum eis conficit, ante libros de animalibus, & plantis.

Et prima opinio tenet non eſſe collocandum opus hoc in 5. loco, ſed in vltimo poſt cæteras omnes partes, ita Auerro. 1. metho. comment. 1. Philoponus in proœmio huius operis, & Alex. in ſuo 1. lib. de anima cap. 1 Probant 1. quia notiora ſunt prius explicanda, ſed compoſita ſunt nobis notiora ſuis partibus; ergo prius explicari debet corpus animatum, animal, & planta, quæ ſunt compoſita ex anima tanquam ex parte; quàm anima ipſa, quæ eſt pars. Secundò, quia materia eſt ſubiectum formæ: ergo prius debet explicari, quam forma, vt ex illa poſſit cognoſci hæc: ſed corpus organicũ, eiuſque organa ſunt quaſi materia,

materia,in qua recipitur anima,& per quæ definitur; dum dicitur eſſe actum corporis phyſici,& organici: ergo prius debet explicari corpus organicum,quàm anima, alioqui definietur anima per aliquid confuſum,atque incognitum.

Secunda opinio *tribuit huic tractatui inter omnia opera Ariſtotelis, quæ extant, quintũ locũ ſtatim poſt libros metheororũ.* Ita 57 Diu. Thom.& omnes alij interpretes Ariſtotelis in hoc proœmio;& ita tenendum eſt.Probatur ratione D.Thomæ;quia ordine doctrinæ vniuerſaliora ſunt prius explicanda tanquam nobis notiora, & ex quorum cognitione dependet cognitio particularium, vt docet expreſſe Ariſtoteles 1.lib. phyſic. in principio, ſed anima eſt commune principium animatorum omnium,& animalium,ex cuius cognitione tamquam ex principio formali, & primo ab intrinſeco dependet cognitio eorum: ergo ordine doctrinæ prius eſt tradenda notitia animæ.

Ad primum,conceſſa maiori,diſtinguenda eſt minor, quod 58 totum ſit notius ſuis partibus;nam quoad nos,verum eſt,ſed ex natura rei falſum;nam ſicut entitas compoſiti fit ex partibus, ita per partes ex natura rei cognoſcenda eſt;vnde licet ordine doctrinæ reſpiciente prius notiora nobis,explicāda eſſent animalia,& plantæ,ſed ordine naturæ, quē aliquando ſequi oportet alio relicto, prius fuit tradenda notitia partis præcipuæ, quàm compoſiti.Ita reſpondet Toletus.Sed melius reſpondere poſſumus, diſtinguendo eandem minorem, quod compoſitum ſit nobis notius;nam cognitione confuſa notius nobis eſt non diſtincta, ſed per diſtinctam cognitionem partium deuenimus in diſtinctam totius; per ſcientiam verò traditur diſtincta cognitio obiecti:ergo ordine doctrinæ procedēdum eſt in ſcientiis tradendis à partibus ad totum; quod præſertim verum eſt de partibus actualibus reſpectu totius actualis, qualis eſt anima reſpectu corporis animati,vel animalis;prius ergo non ſolum ordine naturæ, ſed etiam doctrinæ tradenda fuit ſcientia de anima,quàm de corpore animato, vel animalibus; & ideò opus hoc in 5.loco collocandum poſt libros metheo. & ante libros Paruorum naturalium,ac de animalibus, & plantis.

Ad ſecundum,negari in primis poſſet,quod notitia materiæ 59 prius tradenda ſit,quàm notitia formæ: nam forma eſt actus, materia verò pura potentia, non cognoſcibilis,niſi per actum qui eſt forma,vt 1. libro Phyſic. oſtendimus; vnde prius tradenda eſt notitia formæ, quæ licèt à materia aliquo modo dependeat, ſed cum ſit actus,eſt etiam ſecundum ſe cogoſcibilis. Sed dato,quod priùs eſſet explicanda materia,quàm forma, neganda eſt minor, quod corpus organicum, vel orga-

na eius ſint materia animæ, ſed potius ſunt inſtrumenta ad exercendas operationes animæ ordinata, imò, & organa ipſa ab anima proueniunt tanquam à conſtituente; quare prius cognoſcenda eſt, quàm organa ipſa, vel organicum corpus, per quod verum eſt definitam eſſe ab Ariſtotele, ſed ad notitiam definitionis ſatis eſt confuſa quadam ratione cognoſcere corpus organicum, cùm non ſit pars definitionis animæ, ſed ſolum in ea ponatur tanquam extrinſecum additamentum, ſine quo non poteſt explicari eſſentia animæ: additamenta verò extrinſeca ſatis eſt confusè cognoſcere, quamuis neceſſe ſit, partes definitionis cognoſcere diſtinctè.

De diuiſione totius operis.

DVabus diuiſionibus vti poſſumus ad tradendam notitiam eorum omnium, quæ in hoc opere traduntur ab Ariſtotele de anima. Prior diuiſio vniuerſalis eſt, per quam in duo tantùm membra ipſum diuidere poſſumus, nam primò agit Ariſtoteles de anima ſecundum ſubſtantiam, vel eſſentiam, tam ſecundum opinionem antiquorum philoſophorum; quàm ſecundum propriam. Deinde copiosè explicat omnes potentias animæ, tam vegetatiuæ, quàm ſenſitiuæ, & rationalis. Secunda diuiſio ſpecialis poteſt eſſe in tres libros iuxta partitionem eiuſdem Ariſtotelis, in quorum primo agit de ſubſtantia animæ iuxta veterum opiniones, & in duobus primis capitibus libri ſecundi ex propria ſententia eam definit, & explicat. in reliquis vero eiuſdem libri tria explicat, nempe potentias animæ in communi, atque etiam in ſpeciali potentias animæ vegetatiuæ, & ex potentiis ſenſitiuis ſolum ſenſus externos. In tertio autem libro explicat in primis internas potentias eiuſdem animæ ſenſitiuæ in tribus primis capitibus. In ſequentibus verò vſque ad nonum, agit de intellectu agente & poſſibili, quæ ſunt potentiæ animæ rationalis, in reliquis verò motum, & quaſdam alias proprietates exponit animatis omnibus communes.

***

ARISTO

ARISTOTELIS STAGIRITÆ DE ANIMA, liber primus.

CAPVT I.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Bonorum, & honorabilium ſcientiam opinantes, &c.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS.

LIBER hic primus in duas partes diuiditur; in 1
prima, quam continet primum caput, proponit
Ariſt. dignitatem, vtilitatem, atque difficultatem totius tractationis, & plura ex dicendis in ipſa vniuerſaliter enumerat, in quibus præcipuè conſiſtit difficultas eius. In 2. enumerat opiniones antiquorum Philoſophòrum de natura animæ, eaſque impugnat, quod præſtat per reliqua quinque eius capita.

Caput igitur hoc primum, quaſi procemium eſt, vel exordium totius operis, in quo Ariſtoteles Philoſophum ſimul, atque optimum agens Rhetorem tria præſtat, ad quæ exordium ordinatur, nempè auditores beneuolos, dociles, atque attentos efficere. Et beneuolos quidem efficit proponendo dignitatem, & vtilitatem huius ſcientiæ; dociles verò, proponendo methodum, atque modum, & ordinem procedendi, quem ſeruaturus eſt in eadem ſcientia tradenda. Attentos vero oſtendendo difficultatem eius, propter quam attentionem animæ aſſiduamque applicationem intellectus ad res capeſſendas poſtulat.

Hanc igitur ſcientiam honorabilem eſſe aſſerit, & inter ho- 2
norabiliores connumerandam, & vtrunque probat. Primum quidem quòd honorabilis ſit hoc modo: Id quòd eſt per ſe bonum, & per ſe appetibile, eſt per ſe honorabile, nam bona honeſta honore afficiunt habentes, ſed quælibet ſcientia (præſertim ſpeculatiua) eſt bonum per ſe appetibile, quia omnes homines naturaliter ſcire appetunt, vt experimur; ergo quælibet ſcientia
eſt etiam per ſe honorabilis. Secundum verò ſic probat: Vna 3
ſcientia eſt honorabilior altera propter maiorem dignitatem ſubiecti, de quo agit, & maiorem certitudinem demonſtrandi paſſiones de illo, ſed hæc ſcientia agit de anima, quæ inter digniora obiecta connumeratur, & demõſtrationes eius connu-

merantur inter certiores, ergo ſcientia ipſa inter digniores & honorabiliores connumerari debet.

Deinde plures variaſque vtilitates huius ſcientiæ ad duas reducit, priorem quidem vniuerſalem, atque comprehendentem omnes ſcientias, ad quas valdè vtile eſſe ait ſtudium ſcientiæ de anima, in commune quidem, quia & ab anima proficiſcuntur ſcientiæ omnes tanquam à principio, & in ea recipiuntur tanquam in ſubiecto; in particulari verò, quia habet etiam anima affinitatem cum omni genere ſcientiarum; cum Metaphyſica quidem propter maximam ſimilitudinem animæ cum ſubſtantiis ſeparatis, de quibus agit Metaphyſica, cum Mathematicis etiam abſtrahentibus à materia ſenſibili, quam abſtractionem licèt non habeat hæc ſcientia, quia pars eſt naturalis philoſophiæ concernentis materiam ſenſibilem, docet tamen quonam modo abſtractio fiat ab intellectu. Cum morali verò philoſophia agente de virtutibus, quæ in habitibus, & actibus potentiarum animæ conſiſtunt, & vtroſque producit anima per ſuas potentias, intellectum, voluntatem, & appetitum eaſque perficiunt. Cum dialectica tandem, quæ verſatur circa directionem operationum intellectus, qui eſt potentia animæ. Poſterior vtilitas huius tractationis eſt ad cæteras partes philoſophiæ, eas præſertim, quæ agunt de animatis, & animalibus, quorum omnium principium formale eſt anima. Proponit deinde methodum procedendi ſimul cum difficultate rerũ, quarum cognitio in hac ſcientia tradenda eſt, nam difficultas non ſolum in his explicandis, ſed etiam in inuenienda methodo, per quam debeant explicari, conſiſtit, quia difficile inquit eſſe, an methodo definiendi procedendum ſit ad inueſtigandam eſſentiam animæ, vel methodo diuidendi, aut ſyllogizandi, vel demonſtrandi, & ſi definitione vtendum ſit, an prius ſit definienda anima in communi, deinde procedendum ad definitionem partium, vel ſpecierum eius, nempe vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationalis, quarum cognitio in hac ſcientia tradenda eſt. Vbi obiter profert propoſitionem illam difficilem aduerſus Platonem, *Animal enim vniuerſale, aut nihil eſt, aut poſterius eſt.* Ne aliquis exiſtimaret, eũ ponere res vniuerſales realiter ſeparatas à ſingularibus ſub idearum nomine, ex quarum participatione fierent ſingulares in natura rerum, & ideò priora eſſent vniuerſalia, tanquam efficientes cauſæ ſingularium, quare ſenſus eiuſdem propoſitionis eſt animal vniuerſale, (& pariter reliqua vniuerſalia) nihil reale eſt ſeparatum à ſingularibus, vt aſſerebat Plato, ſed ſi aliquid eſt (vt abſque dubio eſt) non ſeparatum à ſingularibus, ſed in eiſdem exiſtens, & operatione ſola

intellectus ab eis abſtractum: vel fortè inquit non eſſe procedendum methodo definiendi ad inueſtigandam definitionem animæ, ſed per accidentia à poſteriori cognoſcendam prius, nempe per ſuas paſſiones eas demonſtrando à priori per eſſentiam, vel definitionem, nam definitionem per paſſiones aliquando cognoſcimus. *Quia accidentia* (inquit) *multum cõferre ſolent ad cognoſcendum quod quid eſt.* Nempe ſubſtantiam, vel eſſentiam. Difficile deinde aſſerit eſſe circa ſubſtantiam animæ decernere, an ſit diuiſibilis in partes integrantes, ſicut diuiſibile eſt corpus, vel omnino indiuiſibilis nullas habens tales partes, ſicut indiuiſibilis eſt Angelus. Circa paſſiones verò vel operationes animæ valdè difficile in primis eſſe ait, inueſtigare, an habeat aliquam ſibi propriam, hoc eſt, non communem cum corpore, vel communes ſint omnes corpori; eſſe autem communes corpori potentias, & operationes non eſt aliud quàm eſſe in organo corporeo, & per ipſum exerceri, ſicut potentia viſiua eſt in oculo, & ita actus videndi per oculum exercetur. Organum vero corpus eſt, vel certè pars quædam corporis ex anima, & materia compoſita, & ideò omnis potentia exiſtens in organo (quæ ideò vocatur organica) & omnis operatio per organum exercita, non ſunt animæ propriæ, ſed communes cum corpore, nec animæ inſunt tanquam ſubiecto, ſed compoſito ex corpore, & anima; potentiæ vero, aut operationes animæ propriæ vocabuntur illæ, quæ non recipiuntur in organo corporeo, nec exercentur per illud, ſed potentiæ immediatè inſunt animæ, & actus non exercentur per organum, ſed immediatè ab anima per eaſdem potentias in ſe exiſtentes. Aſſerit ergo Ariſt. valde difficile eſſe inueſtigare, an anima habeat aliquam operationem ſibi propriam, & non communem cum corpore, vel nullam, ſed omnes communes cum eo; ſed hanc inueſtigationem valde vtilem, quia ex ea dependet cognitio proprij modi eſſendi ipſius, & animæ, nam ſi habet operationem ſibi propriam, & non communem cum corpore, poterit ſeparari à corpore, & extra illud exiſtere, quia modus operandi ſequitur modũ eſſendi; ergo ſi poteſt operari ſine corpore, poterit etiam ſine illo eſſe, & ſi talem operationem propriam non habet, ſed omnes communes cum eo, non poterit ab eo ſeparari; & de paſſionibus ſeu operationibus animæ vegetatiuæ ac ſenſitiuæ certum eſſe aſſerit, quod communes ſint corpori, & non conueniant ſoli animæ, nam videmus homines quoſdam ex leui cauſa iraſci, alios verò non iraſci magna etiam occaſione oblata: imo eundem hominem diuerſis temporibus, quod non poteſt prouenire niſi ex diuerſa diſpoſitione corporis: ergo neceſſe eſt

has paſſiones ei eſſe communes; nam ſi à ſola anima procederent,& non à corpore:cum anima non recipiat in ſe varias diſpoſitiones, non poſſet eſſe tanta variatio in eiſdem operationibus. Sed dubitat ad quemnam artificem pertineat eiuſmodi paſſiones animæ definire. Et reſpondet tribus modis definiri poſſe,videlicet per formam,vel per materiam,vel per vtrâque ſimul,vt ſi paſſio iræ definiatur, quod ſit *appetitus vindictæ*, per ſolam formam definietur, quia hæc eſt ratio formalis eius in ordine ad finem cōſiderata,poteſt etiam definiri per ſolam materiam,ſi dicatur: *Eſſe aſcenſionē ſanguinis circa cor*,ex hac enim materiali alteratione ſanguinis inſurgit in appetitu actus deſiderandi vindictam.3.per vtrâque rationem materialē, & formalem definiri poteſt hoc modo: *Eſt appetitus vindictæ ex ebullitione,vel aſcenſione ſanguinis circa cor*,& primo modo definiri eam per ſolam formam(ait) pertinere ad dialecticum, qui res definit per formas:aliis vero duobus modis ad ſolum philoſophum naturalem.Quod hac inductione probat, Tria ſunt genera ſcientiarū,ſub quibus comprehenduntur omnes; quædam abſtrahentes à materia ſenſibili,vt Mathematicæ, aliæ à materia ſenſibili, & intelligibili,vt metaphyſica,aliæ deniq; nō abſtrahentes vllo ex his modis,ſed concernentes materiam ſenſibilem,& ſolùm abſtrahentes à materia ſingulari, vt paſſiones animæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ:nulla verò eſt ſcientia, vel ars, quæ conſideret omnia,quæ pertinent ad materiam ſenſibilem, & vniuerſaliter omnes paſſiones animæ cōmunes corpori prę ter philoſophiā naturalem:ergo ad hanc ſolū pertinet vniuerſaliter definire res per materiam, vel per materiam ſimul,& formam,quia tam materia, quàm forma materiæ inhærēs ſunt principia entis mobilis,& ideò per ſe pertinent ad philoſophiā naturalem.Plura alia enumerat Ariſt.difficilia, ex his quæ tractanda ſunt in hoc opere,vt oſtendat difficultatē eius,quæ cōſultò prætermittemus,quia hęc à nobis explicata sūt præcipua.

QVÆSTIO VNICA.

Quid ſibi voluerit Ariſt. dum dixit dialecticum definire per formam,phyſicum verò per materiam.

DOcens Ariſt. quomodo paſſiones animæ, quas habet cum corpore communes definiantur à naturali philoſophia: aſſeruit per materiam ab ea definiri, vel ſimul per materiam, & formam. Nam per ſolam formam definiuntur à dialecticis: videtur autem vtrumque falſum.Primum quidem;quod dialecticus definiat per formam, nam forma non eſt minus natura, quàm

quàm materia,ſed magis,vt 1.lib.phyſicorum oſtendimus,quia præcipua pars e entis naturalis; ergo definiue per formam ad philoſoph.per ſe pertinet,nō ad Dialect cum Secundum verò, quod phyſicus definiat per materiam,nō eſt minus falſum : nā definitio debet explicare integram eſſentiam rei ; ſed ſola materia non poteſt explicare integram eſſentiam rei,ergo nec poteſt aſſignari definitio per ſolam materiam, quod docuit Ariſt. 7.lib.Metaph.textu 34.in principio.2.definitio traditur ad manifeſtandam naturam definiti, ergo debet aſſignari per aliquid notius definito ; ſed materia eſt quid confuſum , & ſua natura ferè incognitū , niſi per formam cognoſcatur,vt idem Ariſtot. docuit 1.lib.Phyſicorum:ergo nō poteſt definitio per eā tradi. Vnde nec Ariſtoteles definiuit vnquam per ſolam materiā : ſed præcipuè per formam,Circa primum de modo definiendi Dialectici per formam , Prima opinio diſting .it duplicem formā, vnam,quæ eſt pars compoſiti,vt anima eſt pars hominis,aliam quæ non eſt pars compoſiti,ſed prædicatū ſuperius , & vniuerſale,quod etiā ſuo modo dicitur forma ſubiecti,vt animal dicitur forma hominis. Quando ergo aſſerit Ariſt. Dialecticum definire per formā,non accipit formam pro parte definiti, ſed pro prædicatis eſſentialibus, quæ ſunt genera,& differentiæ,vt hominem per ſubſtantiam corpoream,viuentem, ſenſitiuam,& rationalē.Ita Albertus Magnus tractatu 1.cap.7. ſuper primum librum de Anima, Apollinar. in Proœmio horum librorum q. 9.Iandu.q.12.Thien cap.præſenti. Ferrarienſis q.5. huius libr. Secunda opinio tenet Dialecticam per Logicam docentē tradere regulas definiendi per genus,& differentiam, quæ quidem ſunt prædicata eſſentialia deſumpta à tota natura ex materia & forma compoſita,& ideò non ſolam formam , ſed etiam materiam dicunt,præcipuè tamen formam,tum quia forma eſt præcipua pars totius naturæ,tum etiam, quia ſunt prædicata ſuperiora,quæ reſpectu inferiorum dicuntur forma , ſed definitiones per genus,& differentiam in materiis particularium ſcientiarum ſola ipſa Logica non conſtituit , ſed ſimul cum habitibus illarum ſcientiarum,vt in philoſophia naturali ſimul cum habitu eius definit motum , naturam,& cætera , ſicque de reliquis ſcientiis,& definitiones ipſæ formales vocantur , quia genus & differentia præcipuè dicunt formam, attribuuntur verò potius Logicæ, quàm aliis ſcientiis , quia communia omnium ſcientiarum pertinentia ad modos ſciendi,nempe ad definitionem,diuiſionem,& demonſtrationem Logicæ attribuuntur per ſe conſideranti eoſdem modos ſciendi. Ita Toletus q.7. huius capitis:vtraque hæc ſententia contra Ariſt. & contra rationem

eſt. Primum probo ex textu 11.huius capitis, vbi definitiones Dialecticas appellat vanas,ſed definitiones quę dantur per genus & differentiam, non ſolum vanæ non ſunt, ſed omnium optimæ,vt per ſe eſt manifeſtum; ergo dum aſſerit Ariſtoteles Dialecticum definire per formam, non poteſt talem ſenſum tenere, quod definiat per genus ;& differentiam, niſi primum eius dictum,quod definitiones Dialecticæ vanæ ſint, apertè ſit falſum.Nec aliquid valet ſolutio eiuſdem Toleti ad 3. eiuſdē quæſtionis, aſſerit enim vanas dici poſſe tales definitiones, licet dentur per genus & differentiam, quia non perfectè exprimunt formam,quam explicare intendunt, cùm à materia dependeat,nec exprimūt materiam, & ideò non poſſunt perfectè explicare formam. Probatur autem hoc eſſe falſum ex eadem eiuſdem Toleti doctrina: nam ipſe aſſerit tales definitiones Dialecticas etiam aliqua ratione omnibus ſcientiis eſſe communes,quia in omnibus reperiuntur; & ideò non procedere à nuda Logica docente; ſed ab habitu etiam cuiuſlibet ſcientiæ cum ea concurrente ad diffiniendum in propria materia; ſed repugnat habitum philoſophiæ naturalis concurrere cum Logica ad definiendum in propria materia eiuſdem philoſ phię, & definitionem procedentem ab vtraque non reſpicere materiam:ergo non ideò explicabunt minus perfecte formam, quia non exprimunt materiam. Probatur minor, quia philoſophia naturalis per ſe reſpicit materiā ſenſibilem: ergo repugnat ab ea abſtrahere in ſuis definitionibus, & neceſſarium eſt reſpectum ad eam exprimere. Secūdò probatur ratione falſitas eiuſdem ſolutionis in omnibus ferè definitionibus philoſophicis, quas Dialecticas vocari aſſerit Toletus,quia à Logica docente procedunt ſimul cum philoſophia: ſed euidens eſt exprimere materiam,ergo falſum eſt,quod dicitur eam non exprimere, & ideò vanas appellari: minorem probo in definitione naturæ, motus,& animæ exprimentibus materiam. Et tādem probatur in definitionibus propriis eiuſdem Dialecticæ, vt enuntiationis,ſyllogiſmi,& demonſtrationis, quæ ſimul aſſignantur per genus, & differentiam,& materiam ex qua componuntur, exprimunt, nempe terminos, & propoſitiones.

Verus igitur ſenſus Ariſt. quem tenuit aſſerens Dialecticum definire per formam,ex verbis eiuſdem capitis textu 11.colligendus eſt,quæ ita habent. *Quare ſecundum quaſcumque definitiones non contingit accidentia cognoſcere,ſed neque coniectari de ipſis facile manifeſtū,quod Dialectica dicta ſunt,& vanæ omnes.* Vt autem intelligantur melius, adnotare oportet Dialecticam hoc loco pro ſola parte Topica ex probabilibus diſſerente accipere

cipere Ariſtotelem,& non pro tota ipſa Logica docente,vt ſolet aliquando,quod patet ex 1.lib.de poſt.reſolut.cap.20.& 25. & ex 2.lib.cap.8. atque etiam ex 4. lib. Phyſic.cap. 11. imò ex verbis eiuſdem loci relatis fit manifeſtum. Dialecticus verò ex probabilibus differens faciliora quædam, & veriſimiliora deſumit ad definiendum, & ſæpè vniuerſaliores effectus, vel rationes,& ideò remotiores à ratione particulari & propriá ſubiecti,vel proprietatibus eius,vt ex illis vtcunque rem explicet, & ex eius explicatione probabile poſſit ducere argum. & quia notiora ſunt ea, quæ ex parte formæ ſe tenent quam quæ ex parte materiæ, & vniuerſaliores rationes ex parte accidérium deſumptæ modum formæ habent reſpectu ſubiecti, propterea dicitur per formam definire, & alia genera cauſarum, & quia tales definitiones eius ex vniuerſalioribus ac remotioribus & aliquando etiam ex accidentibus,vel rationibus deſumptæ,ſæpe non attingunt proprietates ſubiecti, & ideò ex eis non poteſt propria eius eſſentia, vel ratio certò cognoſci, ſed ſolum veriſimilis fieri, ideo Ariſtot. vanas appellauit tales definitiones, quaſi ſine fructu,& quæ finem ad quem ordinatur exacta definitio,non conſequantur. Quod frequenter, & non ſemper intelligendum eſt, & quantum eſt ex modo ipſo probabiliter diſſerendi,quare non tollit,quin aliquando exactam definitionem aſſumat,& nõ ſolam formam attingentem,ſed etiam materiam,& finem.Hoc autem per accidens ſe habet ad proprium finem diſſerẽdi ex probabilibus,qui ſolum eſt rem, vel problema,de quo diſputatur, veriſimile,aut probabile efficere;& iſte eſt ſenſus prioris loci iuxta communem interpretum ſententiam. Ex quo deduximus ſenſum alterius de modo definiendi per formam,Dialectico proprio; & ex ſenſu vtriuſque conſtat non eſſe Ariſtotelem ſibi contrarium.

Secundum verò de modo definiendi philoſophi naturalis per materiam facilius eſt,quia non vult Ariſt. excludere, quin per formam,& alia genera cauſarum definiat,imò neque quod definiat aliquando per genus, & differentiam; ſed ſenſus eius eſt,quod philoſophus naturalis ſicut ex ſuo modo procedendi nõ abſtrahit à materia ſenſibili,ſed eam reſpicit, ſic ex proprio modo definiendi, ſiue per formam definiat rem aliquam, ſiue per finem,vel efficientem,aut quouis alio modo,ſemper exprimit ordinem ad materiam ſenſibilem.

Ad primum argumentum,conceſſo antecedente,diſtinguendum eſt conſequens; nam per formam, vt eſt pars entis naturalis reſpiciens materiam, vt alteram eius partem, vel vt eſt forma accidentalis ſubiecti ſenſibilis, ad phyſicum pertinet

definire,& non ad Dialecticum,niſi in ſenſu iam explicato.

Ad ſecundum concedendum eſt, quod infert, videlicet per ſolam,vel nudam materiam,aut materialem cauſam nihil poſſe definiri,niſi verbum aliquod adiungatur,quo ſimul cum materia explicetur vno,vel alio modo integra ratio definiti, cum certum ſit,quamlibet bonam definitionem conuerti cum definito. Quod non poteſt habere, ſi nudam materiam contineat. quod ergo vult Ariſtoteles,dum ait,philoſophum definire per materiam,non eſt quod per nudam materiam, ſed hoc tantum, quod proprius modus definiendi eius, ſiue per hoc, vel illud, aut per plura genera cauſarum definiat,ſit,materiam,vel reſpectum ad illam exprimendo in definitione. Secundum verò ex adnotatis ſolutum eſt.

Cætera capita huius libri non iudicamus exponenda,quia in eis ſolum refert, & reiicit Ariſtoteles quædam antiquorū philoſophorum placita circa naturam animæ, adeò abſurda, & à vera philoſophia aliena, vt nec recitanda putemus.

COMMENTARIORVM
IN SECVNDVM LIBRVM
Ariſtotelis Stagiritæ de Anima,

Breue Procœmium.

NEcesse fuit aliorum ſententias de natura,& ratione animæ referre Ariſtotelem, priuſquam ex propria loqueretur,propter duo:primum quidem, quia vt admonuit ipſe in 1. libro,textu 19. multi atque ſapientes multa de illa dixerunt, ex quibus vera oportet accipere ad eius naturam inueſtigandam,& ſi quæ reperiantur falſa,refutare.Vtrumque autem præſtitit in 1. lib. & ideò vniuerſalis ſcopus huius ſecundi,eſt quid de eadem ſentiat ipſe oſtendere. Poteſt autem diuidi in duas partes,in priori docet,quid ſit anima in communi,& quæ ſint communes eius facultates, vel potentiæ per tria priora capita. In poſteriori verò ex tribus animæ ſpeciebus duas priores explicat, nempe vegetatiuam, & ſenſitiuam cum ſuis facultatibus, aut potentiis; per reliqua quæ ſuperſunt capita, explicaturus in 3.libro animam rationalem, & potentias eius.

LIBRI SECVNDI
ARISTOTELIS STAGIRITÆ de Anima,

CAPVT I.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quæ igitur à prioribus tradita de Anima ſint prius diximus.

Breuis expoſitio Textus.

INTENTVM huius primi capitis,eſt explicare quid ſit 1
anima. Diuiditur autem in tres partes : In prima præmittit Ariſtoteles quatuor diuiſiones ad inueſtigandam definitionem animæ. In ſecunda colligit ex eis definitionem,eiuſque partes explicat, & probat. In poſtrema corollarium quoddam ex eadem definitione infert.

Agens Ariſtot.de modo inueniendi definitionem cuiuſcumque,1.libro Poſt. cap.14.aſſerit quærendum in primis eſſe prædicamentũ,ſub quo res illa collocatur,eoque inuento diuidenda eſſe genera in ſpecies per proprias differentias quouſque inueniatur propria eiuſdem rei,ex qua ſimul ac genere,cõſtituatur congrua definitio eius.Hoc igitur Ariſt. præcepto à ſe tradito vtitur cap.præſenti ad inueniendam definitionem animæ, aſſignans quatuor diuiſiones,quarum prima eſt vniuerſaliſſima entis in decem genera ſuprema,ſeu prædicamenta, nempe ſubſtantiam,quantitatem,qualitatem, & reliqua.

Secunda diuiſio eſt ſubſtantiæ, non quidem in tota ſua latitudine prædicamentali,ſed pro ſola ſubſtantia Phyſica,ſeu materiali, prout abſtrahit à totali,& partialibus, ex quibus eſſentialiter componitur. Diuiſio igitur talis eſt.*Subſtantia Phyſica, alia eſt materia,alia forma,alia eſſentialiter ex his compoſita.* Et materia(inquit Ariſt.)non eſt hoc aliquid , hoc eſt,non eſt aliquid determinatum ad certam ſpeciem,& indiuiduum, ſed pura potentia determinabilis ad vtrumque per formam, forma verò eſt,hoc aliquid,quia cum ſit actus,determinata eſt ad certam ſpeciem,& indiuiduum,nõ ita vt ſpeciem, vel indiuiduum ipſa ſola conſtituat,ſed quia informans materiam , & tribuens ei eſſe determinatum ad talem ſpeciem,& indiuiduum conſtituit cum ea compoſitum in tali ſpecie, & indiuiduo. 2

Tertia

3 Tertia diuiſio eſt,actus vnus vocatur primus,& alter ſecundus, eſtque generalis diuiſio actus in totá ſua latitudine iuxta communem expoſitionem interpretum,non particularis,ita vt ſolus actus ſubſtantialis qui eſt ſubſtantialis forma, diuidatur. Actus igitur primus eſt forma,aut potentia, per quam res poteſt operari,actus vero ſecundus operatio ipſa, vt grauitas lapidis eſt actus primus reſpectu motus deorſum, motus vero ipſe actus ſecundus, & vniuerſaliter loquendo omnis actus ſecundus procedit ab aliquo actu 1. & omnis actus primus eſt principium alicuius actus ſecundi.

4 Vltima diuiſio ſic habet, corpora naturalia quædam viuunt, nempe illa, quæ à principio intrinſeco nutriuntur, & augentur, vt plantæ; alia vero vita carent, vt lapides. Vitam itaque vocat vitalem operationem procedentem à principio ſubſtantiali viuente,quibus verbis inſinuat, vitam duobus modis accipi,nempe pro vita accidentali,quæ eſt operatio nutritionis,vel augmentationis,& pro vita ſubſtantiali,à qua accidentalis ipſa procedit tanquam à principio,vt nutritio eſt vita accidentalis; ſed ſubſtantia ipſiuſmet plantæ compoſita ex materia,& anima vegetatiua eſt vita ſubſtantialis,à qua eadem accidentalis vita procedere conſtat. Ex quo infert,quod omnia corpora viuentia ſunt ſubſtantiæ compoſitæ ex materia,& forma, probatq; hoc argum. Omne corpus naturale eſt compoſitum ex materia, & forma, ſed omne corpus viuens eſt corpus naturale, cum habeat in ſe principium motus naturalis: ergo eſt ſubſtantia compoſita ex materia,& forma. Et hæc in hac prima parte.

5 In ſecunda conſtituit definitionem animæ, & primò aſſerit eſſe actum,& formam corporis, quod ſic probat;anima eſt ſubſtantia, ſed non eſt corpus: ergo eſt forma, & actus corporis. Maior euidens eſt, quia ſi viuentia ſunt ſubſtantiæ compoſitæ ex materia,& forma,cum viuant ratione animæ, per quam diſtinguuntur ab inanimatis,ac non viuentibus, ſequitur animam eſſe aliquid intrinſecum ſubſtantiæ viuentis, & ideò eſſe ſubſtantiam. Minorem autem ſic probat.corpus non eſt in alio tãquam in ſubiecto,ſed potius eſt ſubiectum, & quaſi materia,in qua aliud recipitur,ſed anima eſt in alio tanquam in ſubiecto, hoc eſt,in corpore viuente,quia corpus viuens eſt,quod habet animã:ergo anima non eſt corpus; & ex cõſequenti erit actus, & forma corporis. Euidens eſt conſequentia,ſiue per corpus intelligatur in minori altera pars viuẽtis,quæ eſt materia,vt voluit D.Thom.quẽ ſequuntur Ægidius,& alij, ſiue intelligatur totum viuens compoſitum ex corpore pro materia,atq; ex anima,vt voluerũt Themiſtius,Simplicius, atque Philoponus hoc

loco,

loco,quia ex eo quod anima eſt in ſubiecto, vtrũque ſequitur, videlicet,& quod non ſit corpus pro altera parte viuentis,quæ eſt materia,& quaſi ſubiectũ,in quo forma recipitur, atq; etiã, quod nõ ſit corpus pro integro viuenti,quia neutrũ eſt in alio tanquã in ſubiecto,vt per ſe eſt manifeſtum.Quo ſuppoſito,eo 6 ipſo quod probauit Ariſt. animam nõ eſſe corpus ſumpto corpore pro parte, quia nõ eſt in ſubiecto,conſequenter probauit, quod non ſit corpus pro compoſito. Ex quo euidens fit conſequentia a ſufficienti diuiſione,quod anima ſit actus, & forma corporis.Deinde aſſerit animã non eſſe actũ ſecundum,ſed primum;quod ſic probat;actus ſecundus eſt operatio, ſed contingit animam eſſe in corpore non operante,vt patet in dormientibus: ergo cum anima ſit actus corporis, non erit ſecundus, ſed primus. Quod verò obiici poſſet de nutritione,à qua operatione dormientes non ceſſant;difficultate caret,quia tanquã certum præſupponit Ariſt.poſſe ex parte animæ ceſſare viuentia ab opere nutritionis, quod ab extrinſeco alimento dependet:quare ſi hoc deficiat (vt poſſibile eſt naturaliter) deficiet quoque nutritio permanente anima in corpore.

Tertio aſſerit animã eſſe actum primũ corporis, non cuiuſcumque, ſed phyſici,atq; organici:hoc eſt,naturalis: vt diſtinguatur ab artificiali,& habẽte partes diuerſæ cõditionis, & figuræ,quæ vocantur organa, ſeu inſtrumenta pro diuerſis operationibus exercẽdis,vt diſtinguatur corpus viuens à nõ viuẽte: 7 cuius partes eiuſdem rationis ſunt, quia non ordinantur ad exercendas varias,ſeu diuerſas operationes, vt lapis non habet partes diuerſæ rationis,aut figuræ, ſed eiuſdem,quia nec habet operationes diuerſas,ſed eandẽ: quare homogeneũ corpus vocatur,hoc eſt,habens partes eiuſdem rationis;corpus autem viuens,cuius actus eſt anima, partes habet diuerſas pro diuerſis operationibus exercẽdis,& propterea vocatur heterogeneum, hoc eſt habens partes diuerſæ rationis, ideò longè nobilius eſt corpore non viuente, & maiorem hanc nobilitatem habet ratione animæ,quæ nobilior forma eſt:& propterea maiorem ornatum poſtulat ex partium varietate conſurgentem. Sed probat iam Ariſt. eãdẽ particulã hoc modo;anima vegetatiua infima inter omnes animas eſt actus corporis organici.ergo reliquæ omnes animæ, nẽpè ſenſitiua,& rationalis erunt actus talis corporis. Euidens eſt conſequentia, cùm ſit argumentum à maiori: & antecedens probat euidens experientia, nam videmus in planta radices,truncum,folia, & in his venulas quaſdã: quarum partium diuerſitatem, non ex ſola figuræ diuerſitate, ſed ex diuerſis officiis colligimus:nam radices ſe habent quaſi 8

in animali os,quia ſuccum ſeu alimentũ capiunt,& quaſi ſuge-
re ſeu attrahere dicuntur,quod per folia, ramos,ac venulas di-
ſtractum nutritioni totius corporis deſeruit,& harum partium
diuerſitas notior eſt ad ſenſum in cæteris viuentibus,v. in bru-
tis,atque hominibus.Ex his igitur colligit Ariſt.quod ſi defini-
tio aliqua animæ cõſtitui poteſt omnibus animabus cõmunis,
talis erit. *Anima eſt actus primus corporis phyſici,& organici*,nec
eſt neceſſarium addere alias particulas nempe, *Potentia vitam
habentis*,vt D.Th.& expoſitores alij adnotarunt, quia per cor-
pus organicum ſignificantur;quare ſi aliquando adducitur,ma-
9 ioris tãtum explicationis gratia fieri cenſendum eſt.Ex defini-
tione verò colligi poſſe ait)ſolutionem cuiuſdam dubij, quod
poſſet aliquis ſic proponere. Corpus,& anima ſunt res diuerſæ;
ergo non poſſunt efficere vnũ compoſitũ,niſi vniantur, ſed non
poſſunt vniri,niſi per aliquid aliud à ſe diſtinctum , vniens verò
eſt quaſi forma vnitorum.quia videtur ea cõtinere:ergo anima
non habet rationẽ formæ,vel actus,ſed illud potius , quo vniũ-
tur anima,& corpus,quia cum aliqua vniuntur,tanquã actus,&
potentia,non indigent re alia,per quam vniantur, vt vnum ef-
ficiant,ſed ſe ipſis,atque immediatè vniuntur,& ideò ſe ipſis, &
non per rem aliam à ſe diſtinctã efficiunt vnum,per ſe quidem,
& eſſentialiter,ſi ſint actus eſſentialis,& eſſentialis potẽtia, per
accidens verò, ſi ſint actus accidentalis,& accidentalis poten-
tia.Et rationem reddit, quia actus , & potentia in quocunque
genere immediatè ſe reſpiciũt:ergo ſine vlla alia re media apta
ſunt ſe coniungere , & vnum conſtituere ; ſed corpus & anima
ſunt actus,& potentia ſubſtantialis,vel eſſentialis:ergo ſine vlla
alia re media ſe coniungere apta ſunt,& per immediatam con-
iunctionem vnũ per ſe ſubſtantiale, ſeu eſſentiale conſtituere.
Non tamen vult Ariſt.formã,& materiã,vel corpus , ſic imme-
diatè vniri,vt excludatur modus vnionis (vt intelliguntur, ac
docent aliqui,quod 1.lib.phyſ.oſtendimus falſum)ſed per im-
mediatã vnionem ſolum voluit excludere rem aliam mediam,
quia nec poſſibile eſt ſine modo vnionis coniungi, nec modus
iſte ſubſtantialis immediatam vnionem tollit.

Propoſito ac ſoluto dubio confirmat , atque explicat ſimul
Ariſt.definitionem animæ aſſignatã duobus exemplis : quorum
10 primũ eſt ab arte deſumptũ.Nã ſicut ſe habet forma ſecuris ad
ſecurim ipſam per artem cõfectam,ſic ſuo modo ſe habet ani-
ma ad corpus animatum, quia ſicut à forma artis accipit ſecu-
ris eſſe ſpecificum rei artificialis , ita ab anima accipit corpus
eſſe animatum,& viuens:ſi verò ſecuris eſſet res naturalis,figu-
ra illa artificialis eſſet actus,& forma naturalis eius:ergo cum
corpus

corpus animatum ſit res naturalis, anima erit actus & forma eius. Aliud exemplũ naturale eſt ex partibus eiuſdem corporis viuentis deſumptũ. Oculus eſt quid cõpoſitũ ex organo, & potentia videndi in eo exiſtẽte, ſi autem oculus ipſe animal eſſet, abſque dubio eius anima eſſet potentia videndi, quia dum eam habet, vere, & proprie oculus eſt, ea vero amiſſa non eſt oculus, 11
niſi æquiuocè; ſed ita ſe habet anima reſpectu animalis: ergo verè, & propriè eſt actus, & forma eius. Probatur minor, quia ſicut ex organo, & potentia videndi conſtituitur oculus, qui eſt principium huius operationis vitalis, quæ dicitur viſio, ita ex anima, & corpore conſtituitur animal, quod eſt principiũ operationum vitaliũ, ac ſenſitiuarũ, & ſicut ſublata potentia vidẽdi non permanet oculus, niſi æquiuocè, ita ſublata anima non permanet corpus organicũ, aut viuens niſi æquiuocè, ſicut animal, vel homo pictus. Corpus autem organicum, cuius actus & forma eſt anima, ait Ariſtot. idem eſſe, ac habens vitã in potentia, non quidem in potentia excludente actum, ſicut ſemen dicitur viuens in potentia, non habens actu principium vitæ, aut vitalis operationis, quod eſt anima, ſed potens habere vtrumque; ſed corpus organicũ habet vitam in potentia ſicut oculus dormientis dicitur eſſe actu oculus, & potentia videns, ita corpus organicum dicitur habere vitam in potentia, hoc eſt, vitalem operationem: quam vocamus vitam: ſed principium eius habet actu nempe animam. Et vt vno verbo rem explicemus, corpus organicum habet vitam accidentalem in potentia, vitam verò ſubſtantialem non potentia, ſed actu.

In vltima tandem parte capitis ex tota definitione animæ tanquam corollarium infert, quod anima non ſit omninò ſeparabilis à corpore, ſed ex parte ſit ſeparabilis, hoc eſt, ſecundum aliquas partes, quæ ſunt actus corporis, ex parte verò inſeparabilis, hoc eſt, ſecundum partes alias: quæ non ſunt actus corporis. Quid verò per partes intelligat, & quid per partes ſeparabiles, & inſeparabiles, non eodem modo exponitur, ſed in quæſtionibus explicabitur. 12

Concludit Ariſt. ſententiam huius capitis dicens, quod licet definita ſit anima in communi per actum, & formam corporis, & definitio ſit cõmunis omni animæ, hoc eſt, vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationali: cum quo ſtat, quod aliquot partes eius ſint ſeparabiles, quia nullius corporis, hoc eſt, nullius organi corporei ſunt actus vt intellectus; nondum tamen eſſe probatum contra Platonem, quod anima ſit forma informans corpus, vel ſolum ei aſſiſtens ad motum, & operationes eius efficiendas, eo modo quo nauta dicitur aſſiſtere naui ad motum.

CAPVT

CAPVT II.
TEXTVS ARISTOT.

Quoniam autem ex obſcuris quidem manifeſtioribus fit certum, &c.

Breuis expoſitio textus.

13 INtentum Ariſt.in hoc 2. cap.eſt, aliam definitionem animæ aſſignare,per quam clarius, atque diſtinctius explicetur natura eius, & aliquo modo cauſam prioris definitionis contineat:& ideò per eam prior ipſa probari poſſit certa, atque euidenti demonſtratione. Diuiditur autem caput in quatuor partes;in quarum prima propoſitis diuerſis modis procedendi in tradendis ſcientiis,ac definitionibus rerum, diſtinguit quatuor genera vitalium operationum,ex quorum explicatione colligit definitionem animæ intentam. In 2.p.cōparat eaſdem operationes vitales cum principio, à quo procedūt:nempe anima, & cum ſubiecto in quo recipiuntur:quod eſt corpus,vel aliqua pars eius, docétque, quomodo diſtinguantur ex parte vtriuſque,atque inter ſeſe.In tertia duobus propoſitis, ac ſolutis dubiis conſtituit demonſtrationem: per quam ex hac poſteriori definitione priorem colligit,ac demonſtrat. In vltima randem occaſione deſumpta ex vtraque definitione animæ, antiquiores quoſdam philoſophos laudat, quia benè locuti ſunt de modo ſe habendi animæ in ordine ad corpus, alios verò reprehendit, quod diminuta quadam ratione de eodem ſenſerint, repetitque priorem animæ definitionem, quaſi ex poſteriori probatum ſit benè fuiſſe aſſignatam.

14 Duplicia ſunt notiora,à quibus in tradendis diſciplinis procedi poteſt,vt 1.lib.phyſicorum copioſè tradidit Ariſt.quædam ſunt notiora natura,nobis verò minus nota,& hæc abſque dubio ſunt entia nobiliora; alia ex oppoſito ſunt notiora nobis, minus verò nota ſecundum naturam:qualia ſunt propinquiora ſenſibus, vt corpora ſenſibilia. Deinde definitio tribus modis aſſignari ſolet.1. per formam,vel materiam,aut per vtranque ſimul, quæ ſunt partes eſſentiales definiri. vt docet idem Ariſt. 1.libr.Poſt.c.7.Per materiam aſſignatur,dum dicimus, *Domus eſt cōpoſitum ex lignis, & lapidibus, cæteriſque materiæ partibus.* Per formam ſi dicamus, *Hominem eſſe compoſitum phyſicū anima rationali præditū.* Per materiam verò,& formā ſimul dabitur,ſi dixeris,*Hominem eſſe compoſitum phyſicum corpore, & anima rationali cōſtans.*Et definitiones iſtæ eſſentiales ſimpliciter

vocan

vocantur, quia per ſolas partes eſſentiales formalem, & materialem deſignantur Aliæ verò dicuntur cauſales, quæ dantur per cauſam finalem, aut efficientem: per finalem quidem, vt ſi dixeris. *Domus eſt compoſitum artificiale ad conſeruandum hominem factum*, per efficientem verò, *Eclipſis eſt interpoſitio terræ inter ſolem, & Lunam*. 3. modo aſſignatur per vtrūque ſimul, videlicet per materiam & formam, & per cauſam finalem, vel efficientem, vt dum dicimus. *Homo eſt compoſitum phyſicum corpore & anima rationali conſtans ad beatitudinem conditum.* Ex his autē tribus definitionibus, prima vocatur concluſio, quia demōſtrari poteſt per ſecundam, & ideò ſecunda dicitur medium demonſtrationis; quia per illam demōſtratur prima. 3. verò vocatur ab Ariſt. demōſtratio poſitione differens, demōſtratio quidem, quia cum contineat primam, & ſecundam, continet totam demōſtrationem, per quam vna demōſtrat alteram; poſitione verò differens, quia non habet modū demōſtrationis, nempe diſpoſitionem in figura, & modo, quæ diſpoſitio cum reſultet ex poſitione, & ſitu extremitatū, meritò vocatur poſitio. Et per carentiā huius poſitionis dicitur tertia hæc definitio a demōſtratione differre. Et exempla hæc manifeſta ſunt, per quæ intelligi debet aliud quod ab Ariſt. affertur in mathematicis figuris, nempè quadrangulo, & quadrato, quod propter eius obſcuritatem mitto.

In tali autem definitione aſſignāda à notioribus nobis ſe 16
progreſſurum aſſerit ad notiora naturæ, nobis verò ignota, & hoc præſtat procedens à corpore animato ad animam: nam corpus animatum notius nobis eſt ſaltē cognitione confuſa, (à qua in ſcientiis tradendis procedendum eſt) cum ſit totū, & anima pars eius, totum vero notius nobis ſit eodem genere cognitionis. Corpus verò animatum ab inanimato differre docet per vitam, nam illud viuit, hoc vero vita caret. Quo relicto, in corpore viuente vniuerſaliter ſumpto quatuor ſunt genera vitalium operationum: quæ etiam vitæ gēnera vocari ſolēt, nēpè vegetatio, ſenſatio, motus progreſſiuus, & intellectio Et de vegetatione ait omnibus viuentibus conuenire, ſatiſque eſſe eam habere corpus, vt viuere dicatur, etiam ſi reliquis careat, ideò plantæ viuere dicuntur, quia vegetantur. Vegetari verò non eſt aliud, quam a principio intrinſeco nutriri, & augeri per intuſſumptionem.

Ex his autem quatuor generibus vitalium operationū colligit quatuor ſpecies, ſeu gradus vitæ. Primus eſt eorum, quæ 17
ſolum nutriuntur, & augentur, vt plantæ. Secūdus eorū, quæ non ſolum vegetantur, ſed etiā ſenſu prædita ſunt, vt omnia

bruta animalia. Tertius eorū, quæ præter vegetationē, & ſenſum, motum progreſſiuum habent, vt perfectiora animalia. Quartus aliorum, qui præter hos tres gradus vitæ alterū habent eis longè perfectiorem, nempe intelligendi, vel ratiocinandi, vt ſunt homines. Ex quibus colligit definitionem animæ hoc modo. Animarū diſtinguitur ab inanimato per opus vitæ ab anima procedens tanquam à principio, ſed quatuor ſunt genera viuentiū, quatuor generibus vitalium operationum diſtincta. ergo bene definitur ſic anima. *Anima eſt principium, quo primo viuimus, & ſentimus, & mouemur, & intelligimus.* Addit autem primo, ad excludendam vitalem operationem, qua non primo, ſed ſecundo viuimus.

18 Conſtituta definitione animæ, duo proponit, ac ſoluit dubia, vt eā magis explicet. Primū eſt, an quodlibet horū, nempe vegetatiuum, ſenſitiuum, locomotiuum, & intellectiuum ſit anima ipſa talis ſpeciei, vel non niſi pars animæ, hoc eſt, potetia eius. Gratia exēpli, an vegetatiuum ſit potentia animæ vegetatiuæ conceſſa ei a natura ad exercenda opera vitæ, vel ſit anima ipſa vegetatiua, à qua eadem opera vitæ procedūt. Secundum dubium ſuppoſito, quod non ſint diuerſæ animę, ſed ſolum diuerſæ partes, ſeu potētiæ eiuſdem, an ratione ſeu definitione diſtinguantur, vel loco tantū ſeu ſubiecto? nam quidam hoc modo eas diſtinguentes appetitū in hepate, ſenſum verò in cerebro collocarunt. Et primo ſoluit dubium hoc ſecundum, aſſeritque euidens in primis eſſe, quod quatuor iſtę potentiæ diſtinguātur ratione formali, aut definitione; quod

19 probat hoc argum. Potentiæ ſunt propter actus, cum pro eis eliciendis datæ ſint viuēti a natura, ab eis ergo deſumere debent ſpecificam diſtinctionem, ſed actus harum potentiarum diuerſi ſunt ergo etiam erunt potentiæ ſpecie diuerſæ. Minorē probat, quia ſentire, & opinari, ſeu intelligere diuerſi ſunt actus propter diuerſa obiecta in quæ tendunt. Diſtinctio verò earundem potentiarum ſecundum ſubiectum dupliciter conſiderari poſſe ait Ariſt. aut in eodem animali, ita vt omnes ſint in eadem parte eius, vel diuerſę in diuerſis, aut in diuerſis animalibus, ita vt in quolibet ſint omnes, vel quædā in vno, aliæ in alio. Et reſpōdet in quibuſdam animalibus, facile eſſe hoc intelligere, nempe in his omnibus, quorum partes abſciſſę mouentur, qualia ſunt reptilia ferè omnia, in quibus vita, ſenſus, & motus ſimul reperiuntur in eadem parte, & ideò, nec loco, nec ſubiecto ſeparantur, nam tales partes viuere manifeſtum eſt, & ideo potentias habere vitales, moueri verò experimur, atque etiam ſentire, quia ſi cuſpide pūgantur, refugiunt: quod ſignum

ſignum doloris eſt, dolor verò ſine ſenſu tactus fieri non poteſt. Ex quo intelligimus, quod ſicut anima plātarum extenſa eſt per omnes partes eius, quia in eis abſciſſis, ac viuentibus reperitur, & ideo vna eſt actu in quolibet corpore, & plures 20
in potentia: eodem modo anima horum animalium extenditur per totum corpus, & omnes eius partes, & vna eſt actu, in toto corpore, plures verò in potentia. De ſola verò potentia intellectiua dubiū eſſe poſſe inquit, an ſit in aliqua parte determinata, vel organo corporis, an verò organica non ſit, ſed independens ab organo, ac proinde in ſingulis, & omnibus partibus corporis æqualiter reperta, ab omnib. partibus etiā, & ſingulis, à totóque corpore ſit ſeparabilis. Sed reſpondet ipſe, potentiam intellectiuam alterius generis eſſe à cæteris potentiis vitalibus, quia non eſt organica, nec ab organo depēdet ſicut ſenſitiuę, ac ſeparari poſſe à corpore: vnde in omnibus, & ſingulis partibus eius æqualiter reperitur. Cōſideratæ verò potentiæ vitales in diuerſis viuentibus diſtinguntur ſubiecto, & ſeparari poſſunt, ita vt in diuerſis ſubiectis reperiantur hoc modo, vt cum quatuor ſint gradus potentiarum, nempe vegetatiuum, ſenſitiuum, locomotiuum, & intellectiuum; inferiores reperiri poſſint, & reperiantur ſæpe ſine ſuperioribus, quamuis ſuperiores ſine inferioribus, nec reperiantur, nec reperiri poſſint. Gratia exempli, in plantis reperitur vegetatiuum ſine ſenſitiuo, & in quibuſdam imperfectis animalibus ſaxis perpetuo affixis reperitur ſenſitiuum ſine loco motiuo, in animalibus verò perfectis ab homine diuerſis reperiatur loco motiuum ſine intellectiuo, & tandem intellectiuum in ſolo homine: ſed in nullo animali reperitur ſenſitiuum, ſine vegetatiuo, nec in homine intellectiuum ſine loco motiuo, & vegetatiuo.

Primum dubium facile ſolui poſſe cenſuit Ariſtot. ex his quæ docuit in ſolutione ſecundi dubij, & propterea prius voluit ſoluere ſecundum. Solutio autem eius ex duobus cōſtare poteſt, primum eſt vegetatiuum, ſenſitiuum, loco motiuū, & intellectiuum, dupliciter ſumi poſſe, formaliter quidem, hoc eſt, pro principiis formalibus, vegetationis, ſenſus, motus, & intellectionis, vel radicaliter pro principiis ſubſtātialibus, a quibus potentiæ ipſæ emanant. Partes animæ, duobus etiam 21
modis accipi poſſunt, nempe pro partibus ſubiectiuis, aut pro partib. poteſtatiuis. Partes ſubiectiuæ dicuntur ſpecies reſpectu generis; vt homo, equus, & leo ſunt partes ſubiectiuæ animalis. Partes verò poteſtatiuæ ſunt potentiæ reſpectu ſubſtātiæ, à qua emanant, & quæ per illas operatur, vt intellectus,

& volſitas ſunt partes poteſtatiuæ animæ rationalis. His igitur duobus præſuppoſitis, quærebat primum dubium, an quatuor illa ſint diuerſæ ſpecies animæ, vel ſolum diuerſæ partes? Et reſpõdet Ariſt. non eſſe ſpecies diuerſas, ſed partes, aut potentias, hoc eſt, non eſſe partes ſubiectiuas, ſed poteſtatiuas. Quod veriſſimum eſt, quia ſecundum propriam, ac formalem ſignificationem denotant principia formalia operationum vitalium, quæ ſunt potentiæ. Nihilominus ſi accipiantur pro principio radicali earundem potentiarum, & operationum, (vt ſuo modo accipi poſſunt) vocari poſſunt partes ſubiectiuæ, hoc eſt, diuerſæ ſpecies animarum, quę nõ ſolum propriis definitionibus diſtinctæ ſunt, ſed realiter ſeparatæ in diuerſis animalium ſpeciebus.

22 His dubijs propoſitis, atque ſolutis, iam in 3. part. capitis contendit demõſtrare priorem dcfinitionẽ animæ traditã in 1. c. per poſterioreˈ traditam in hoc 2. quod vt præſtet, præſuppoſnit duo, Primum quòd ſicut duobus dicimur ſcire, nempe ſcientia tanquã forma, & anima tanquã ſubiecto, & duobus dicimur ſanari, ſanitate vt forma, & corpore tanquam ſubiecto, vel aliqua eius parte: ita duobus dicimur viuere, altero vt forma, altero vt materia. Secundum præſuppoſitum eſt, quòd forma, & actus recipiuntur in proprijs ſubiectis, vt ſanitas in animali, aut parte eius: & ita id quo viuimus, vel forma erit in proprio receptiuo, vel materia: hoc ſuppoſito conſtituit hãc demõſtrationem. Id quo primo viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus, eſt actus primus corporis phyſici, & organici: ſed anima eſt id quo primò viuimus, ſentimus, loco mouemur, & intelligimus: ergo anima eſt actus primus corporis phyſici atque organici. Minor eſt 2. definitio animæ, & concluſio eſt definitio prima, & ideò vtraq; eſt per ſe euidẽs: ſolum reſtat maior probanda, in qua prima definitio præ-

23 dicatur de ſecunda, quam ſic probat, & ſimul explicat. Tria ſunt in viuente quocũque, nempe corpus, anima, & compoſitum, ſed compoſitum non eſt, quo viuimus, ſed quod viuit, nec etiam quo viuimus, eſt corpus, aut materia, quæ ſolũ eſt potentia, & potentia non viuimus: cum nec per illam diſtinguamur à non viuentibus, nec vita conſiſtat in potentia, ſed in actu: ergo ſolum forma, & actus poteſt eſſe quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, & per cõuerſionem ſimplicem, id quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, erit actus primus, & forma corporis phyſici, & organici: quare euidens eſt etiam maior eiuſdem demonſtrationis.

In vltima tandẽ parte capitis, occaſione ſumpta ex definitionibus

tionibus animæ aſſignatis,laudat quoſdam philoſophos,qui bene locuti ſunt de anima, dicẽtes animam non eſſe corpus, non tamẽ eſſe ſine corpore,vt eſt actualis forma eius.Sed eſſe aliquid corporis,nempe actum,& formam corporis,non cuiuſcumque,ſed talis, hoc eſt, phyſici, & organici. Alios verò reprehendit, quia licet admitterent eſſe actum, & formam corporis:nihil de corpore determinatè, cuius actus eſt, dixerunt;ideò diminuta quadam ratione locuti ſunt.

TRACTATVS PRIMVS.

De Anima quantum ad eius eſſentiam.

EO ordine procedit Ariſtot. in hoc tractatu de anima,quo ipſemet docuit procedendum eſſe in tradendis ſcientiis rerum omniũ 1.lib.de Poſter.reſol.cap.1.videlicet, vt de ſubiecto ſcientiæ in primis præſupponatur, quod ſit, & quid ſit. Propterea Ariſtot.acturus de anima in hoc tractatu tanquam de proprio eius ſubiecto,ab eius ſubſtãtia incepit,& ideò duplicem definitionẽ eius ſtatim aſſignauit. Quod verò anima ſit in rerum natura præſuppoſuit, nec vllo modo probauit, quia ſatis per ſe erat manifeſtum.Pro rudioribus verò poſſumus id oſtendere a poſteriori ex operationibus, hoc modo; animata diſtinguũtur ab inanimatis per quaſdam operationes ſibi proprias,quibus carent inanimata,vt plantæ, & animalia à lapidibus,& lignis per operationes vitæ, & ſenſuum: ergo prius diſtinguũtur ab eiſdem per animam, à qua habẽt, quod animata ſint,& tales operationes elicere poſſint:quare neceſſe eſt fateri, quod animam habent, & ex conſequenti, quod anima ſit in rerum natura.Eodem igitur ordine procedemus nos in his noſtris Commẽtariis,vt primo ea,quæ pertinent ad ſubſtantiam animæ diſcutiamus; quare primum tractatum de his inſtituimus, & prima quæſtio eius erit, an anima ſit ſubſtantia; quo conſtituto, aperietur nobis via ad examinandam vtramque definitionem ab Ariſtotele traditam,aliis quæſtionibus eiuſdem tractatus. 24

QVÆSSTIO I.

An Anima ſit ſubſtantia.

DE anima in vniuerſali nunc agimus cum Ariſtotele, 25
acturi poſtmodum de vegetatiua,& ſenſitiua in particulari in hoc 2. lib. & de rationali in 3. Propterea titulus quæ-

ſtionis vniuerſaliter quærit, an anima ſit ſubſtantia? Et fuit prima poſitio antiquorum Philoſophorum aſſerentium animam eſſe harmoniam; ſeu conſonantiam quandam: mouebantur verò ad id aſſerendum, quia tãquam certum præſupponentes nihil præter corpora eſſe in rerum natura, videbãt omnia ſublunaria corpora ex contrariis qualitatibus eſſe cõpoſita ad certũ quendam gradum attemperatis, ex quo habent in eo naturalem quandam proportionem, & quaſi cõſonantiam, quam harmoniam vocabant, deſumpta fortè metaphora ex proportione ſonorum, aut vocum, ex quibus harmonia quædam cauſatur in muſica. Talem ergo harmoniam
26 naturalis corporis decepti cogitarunt eſſe animam, & cũ ex contrariis qualitatibus quę ſunt accidentia, conſtaret, vel fieret: exiſtimaſſe videntur animam non eſſe ſubſtãtiam; ſed accidens. Quam poſitionẽ tribuit Ariſt. Empedocli in 1. lib. tex. 54. ſed ipſimet Ariſt. hoc ferè idem attribuit Cic. 1. lib. Tuſculanarum quæſtiõnum, propterea quod in prima definitione docuerit animam eſſe actum corporis, pro actu verò habeatur in textu Græco (Entelechia) quæ nõ eſt aliud, (vt aſſerit idem Cicero) quàm continuata quædam motio, motionem verò accidens eſſe cõſtat: & proptereà impoſuit Ariſtoteli, quod poſuerit animam non eſſe ſubſtantiam, ſed accidens, & eadem fortè ratione ductus Nemiſius, libro de natura hominis cap. 2. putauit etiam Ariſtotelem ſenſiſſe animam nõ eſſe ſubſtantiam, ſed Gregorius Niſſenus hoc idem tribuit cuidam Narcho lib. 2. de philoſoph. vt refert D. Tho. 2. contra gentes cap. 64.

27 Secunda poſitio non multũ diuerſa à præcedenti, fuit Galeni in lib. qui inſcribitur, *Quod mores animi corporis temperamentum ſequantur*. c. 3. & 4. & lib. 3. de locis affectis cap. 6. aſſerentis animam non eſſe aliud, quàm temperamentum primarum qualitatum, quod conſtat non eſſe ſubſtantiam, ſed accidens, quamuis re meliùs conſiderata lib. 2. de vſu partium c. 8. fateatur ſe ignorare, quid ſit anima. Sed probat eſſe tẽperamẽtum in duobus primis locis, 1. quia anima eſt id, quo pereunte, moritur animal, ſed conſtat diſſoluto temperamento corporis ſtatim perire animal; ergo temperamentũ eſt anima. 2. quia anima eſt principiũ, a quo oriũtur diuerſæ paſſiones, & affectus, vt odiũ, amor, ira, cum cęteris: ſed experientia notum eſt, has diuerſas paſſiones procedere ex diuerſo temperamento; nam melancholici proni ſunt ad triſtitiam, & colerici
28 ad iram, ergo anima non eſt aliud, quàm temperamentum corporis ex contrariis qualitatibus conſtans: & ideò nõ ſubſtantia,

ſtantia, ſed accidens. In tertio loco poteſt connumerari ſententia Platonis, qui in Timæo docuit animam præſertim rationalem eſſe numerum quendam, vel etiam circulum, vt Ariſtot. teſtatur in li.1.c.3. conſtat autem numerum, & circulum ad quantitatem, & qualitatem pertinere, quæ accidentia ſunt, ideò ſignificare videtur animam non eſſe ſubſtantiam, ſed aliquod ex his accidentibus: quamuis D.Th. in Cõmentariis primi libri, lectione 8. in principio adnotet morẽ Platonis fuiſſe per quædam ſymbola, & figuras de rebus loqui, & ideò ſæpe diuerſum lõgè tenuiſſe ſenſum ab eo quem verba ipſa videntur ſignificare; vnde numerum ſe mouentem vocaſſe animam credendum eſt propter multitudinem diuerſarum operationum, quales ſunt vegetatio, ſenſatio, intellectio, atque volitio, quas viuentia corpora exercent virtute animæ, vel anima ipſa, non quidem mota ab aliquo extrinſeco principio, ſed vt ſe mouens. Circulum quoq; eã vocauit animam rationalem propter reflexas operationes, quas habet, & per quas ſe ipſam, proprias potentias, & operationes earum cognoſcere, & amare poteſt. Nihilominus Ariſtotelem, ait Diuus Thomas, merito illum reprehendere, non propter ſenſum, ſed propter verba, quibus occaſionem errandi vulgo ignoranti ſenſum ab eo intentum præbuit.

Veritas huius rei eſt, quod anima non ſit vllo modo accidens, vt videntur tres iſtæ ſententiæ aſſerere, ſed ſubſtantia. 29
Ita Ariſtoteles in his duobus capitibus, & omnes eius interpretes. Atque etiam vniuerſa ſchola Theologorum cum D. Thom. in quæſt. de anima, art.1. 2. lib. contra gentes cap.64. & 1. parte, quæſt.75. art.1. & 2. & ſæpe alibi; quare neceſſarium non eſt nominatim quemcumque referre. A multis verò probatur rationibus parui momenti, vt bene Toletus, quæſt 1. huius 2. libri. Sed ipſe etiam plures affert, ex quibus vix vnam, vel alteram efficacem reperies. Probari autem poteſt duplici argumento ſatis efficaci à priori, & à poſteriori. Et primum præſupponit duo principia ex ſe euidentia. Primum eſt, præter diuinam ſubſtantiam in ſe ſimpliciſſimam, creatas omnes eſſe realiter compoſitas: de quo nemo ſanæ mentis dubitare poteſt, niſi velit diuinam, ac ſummam Dei ſimplicitatem, atque excellentiam puri actus creaturis tribuere. Aliud principium eſt res omnes naturales, atque corporeas, tam viuentes, quam vitæ expertes, ſubſtantias eſſe: quamuis 30
plura accidentia habeant ad earum ornatum pertinentia, vt lapis, & lignum præter quantitatem, & qualitates, quibus

ornantur, veram ſubſtantiam continent per ſe ſubſiſtentem, hoc eſt, independenter ab aliis, nullique inhærentem, vt per ſe eſt manifeſtum. His duobus principiis præſuppoſitis, ſic procedit primum argumentum. Omnis ſubſtantia præter Deum eſſentialiter eſt compoſita; ergo ſi corporea ſit, habet partes eſſentiales intra ſe, ex quibus realiter cõponatur; vna eſt materia, vel corpus, quam omnes admittunt, præter quã non eſt alia excogitabilis, niſi forma: ergo datur forma ſubſtantialis in his rebus, quæ vera ſit ſubſtãtia partialis, ex qua ſimul cum materia componatur: ſed forma ſubſtantialis rerũ viuentium eſt anima; ſicut rerum non viuentium eſt quæuis alia forma inferior, vt lapidis, atq; ligni: ergo anima eſt forma ſubſtantialis componẽs cum corpore integram rem viuentẽ, & ideo vera ſubſtantia Probatur minor, quia ſubſtãtiæ animatæ diſtinguũtur ſpecie ab inanimatis, tanquam lõgè perfectiores, vt euidenter oſtendunt perfectiores operationes earum, ſed diſtinctio ſpecifica, & ſubſtantialis non eſt per materiam: cum hæc ſit omnibus æquè communis, ita vt materia illarum ſæpe tranſeat ad iſtarum formas, atque è conuerſo: ergo diſtinguntur ſpecie ſubſtantiæ iſtæ per animam quæ proinde erit vera ſubſtantia.

31 Secundum argumentũ à poſteriori ſumitur ex operationibus hoc modo: Natura cuiuſcunque rei eſt ſubſtantia eius, (nam accidentia non ſunt natura rerum, ſed ad naturæ ornatũ pertinent, in qua inhærent, & à qua ſuſtentantur, & ideò entia ſecundum naturam, & non naturalia vocãtur,) ſed natura eſt principiũ intrinſecum motus, & cuiuſcunque operationis naturalis, vt patet ex definitione tradita ab Ariſtot. 2. lib. Phyſic. ergo motus, & operationes naturales procedunt à ſubſtantia naturalium rerum, tanquã ab intrinſeco principio: vlterius res naturales viuẽtes habent operationes perfectiores eſſentialiter, quam non viuẽtes, vt patet de nutritione, ſenſationibus, intellectionibus, & volutionibus lõgè perfectioribus motu lapidis, & ligni; ergò naturam, & ſubſtantiam perfectiorem eſſentialiter, nõ ratione materiæ, aut corporis, cùm illa ſit communis; ergò ratione animæ, quare hæc erit pars ſubſtantialis, per quam ſunt perfectiores ſubſtantialiter: & ideò erit vera ſubſtantia, & nullo modo accidens.

32 Argumentum Ciceronis nullius momenti eſt, quia innititur falſæ interpretationi illius vocis (entelechiæ) non enim ſignificat continuatam motionem, ſed cum nouum ſit vocabulum, & ab Ariſtotele inuentum, nouam interpretationem poſtulat ex mente eiuſdem Ariſtotelis eliciendam, & præſertim

tim ex eiuſdem capitis contextu, vbi de quidditate animæ loquitur; propria igitur ſignificatio (entelechiæ) eſt actus perfectus, & quaſi conſummatus, quem conſtat eſſe primum, ſubſtantialem, & ſpecificum, à quo res quaſi abſoluitur, & completè perficitur in propria ſpecie, & talem docuit eſſe animam.

Sed nec argumenta Galeni aliquid probant: nam ad primũ diſtinguenda eſt maior, quod anima ſit id, quo deficiente moriatur animal, duobus enim deficiẽtibus moritur animal, vel homo, altero tãquam forma ſubſtantiali, à qua recipiebat eſſe, altero tanquam diſpoſitione, qua conſeruabatur eadem forma in materia, vel corpore, & temperamentum quidem diſpoſitio neceſſaria eſt ex parte corporis, vt in eo introducatur, atque conſeruetur anima; quare eo diſſoluto periit anima, vel deſinit informare corpus, & moritur homo, vel animal, quia mors nõ eſt aliud, quam ſeparatio animæ à corpore, & ideò alterum, ac præcipuum, quo deficiente animal moritur, eſt ànima. Maior ergò vera eſt de eo, quo deficiente, vt forma, animal moritur, hoc enim ſolum poteſt eſſe anima: non eſt autem vera de eo, quo deficiente tanquam diſpoſitione neceſſaria ad conſeruationem formæ in materia moritur animal, & cum tale ſit temperamentum, non benè probatur eſſe animam. 33

Ad ſecundum reſpondet D. Thom. 2. cõtra gentes, cap. 64. diſtinguendo etiam maiorem hac diſtinctione. Paſſiones atque operationes diuerſæ duobus modis attribuũtur alicui, vel tanquã principio, & cauſæ principali, à quo non ſolũ ſecundum rationem materialem, ſed ſecundum formalẽ procedunt, & hoc eſt anima. Alio modo attribuũtur alicui, tanquam diſponenti materiam, & hoc eſt temperamentum, ex cuius variatione variantur quidẽ paſſiones, vel diuerſæ procedunt, quia variata diſpoſitione alio modo ſe habet anima in corpore, & variata ratione materiali paſſionis, variatur etiã formalis ratio eius, & omninò procedit alia diuerſa (non eſt enim ſermo de paſſionibus quæ oriũtur ab eſsẽtia ſpecifica, ſed ab indiuiduali natura, quæ ex tali tẽperamento tanquã ex cõplexione ac diſpoſitione depẽdet:) exẽplũ aſſignat D. Th in paſſione iræ, quæ pro materiali dicit feruorem ſanguinis circa cor, & hoc modo attribuitur tẽperamẽto cholerici hominis, tãquã diſponẽti ad illũ: pro formali verò dicit appetitum vindictæ, quo pacto animæ potius, quam temperamento attribuitur, quamuis etiam attribui poſſit temperamento, tanquam remotæ diſpoſitioni, quia in quantum 34

proximè diſponit ad feruorem ſanguinis, ex conſequenti ïuuat quadam ratione marciali,& quaſi remota ad appetitum vindictæ, ſed vtroque modo deſumpta paſſione procedit ab anima tanquam à præcipua cauſa media potentia exiſtente in organo corporis.

QVÆSTIO II.

An Anima ſit corpus.

35 MVlti ex antiquioribus Philoſophis putantes ex vna parte animam eſſe ſubſtantiam, vt quæſtione præcedenti aduerſus plures alios probauimus; ex altera verò nihil eſſe in natura rerum,quod non eſſet corpus,ſubtilius quidẽ, vel craſſius ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem propriæ naturæ(quod aliquando ſenſit D.Auguſt. vt fatetur 5.lib. confeſſ. cap.13.& lib.6.c.1.in principio, ſic inquiens: *Cogitare aliquid ſubſtantia, niſi tale non poteram, quale per hos oculos videri ſolet)*dixerũtanimã eſſecorporeũ quid,vt Zeno, Hippaſſus, & Parmenides ignem quendam. Anaxagoras, Anaximenes,& Anaximander, aërem, Democritus, Leucippus, & cum his Pythagorei putauerunt eſſe minutiſſimas quaſdam atomos in aëre per feneſtram ingredientes, radiiſque ſolaribus illuminato relucentes. Empedocles verò ſanguinem eſſe voluit, & Critias mixtum quid ex humore, & ſanguine. Plures denique alij corpoream omninò eam poſuerunt, à quibus forte non longe fuit Tertullianus in ſuo libro de Anima,& libro etiam de carne Chriſti, quamuis D. Auguſt in bonum ſenſum eum interpretetur in libro de hæreſibus,hæreſi 56.& D.ipſe Auguſt.lib. 22.de Ciuitate Dei, affirmat Ariſtot. ſenſiſſe cum his philoſophis, quod anima ſit quintum corpus præter quatuor elementa,eiſque lõgè perfectius.Quod poteſt probari ex 2.lib.de generatione animalium,cap.3.ad medium,vbi ita ait:*Sed enim omnis anima, ſiue virtus, ſiue potentia corpus aliud participare videtur, idque magis diuinum quàm ea quæ elementa appellantur,verum prout nobilitate, ignobilitatéve animæ inter ſe differunt, ita, & natura eius corporis differt.*Alij verò tenuerunt animam eſſe particulam quandam diuinæ ſubſtantiæ, ſeu diuinæ mentis, quaſi à Deo ipſo genitam: pro qua ſententia refert D.Irenæus, lib.1. aduerſus hæreſes,Carpocratem, & D.Theodoretus in lib. de diuinis Decretis, Cerdonem, & D. Auguſt. Guoſtic. Manichæos, & Priſcillianiſtas lib.de hæreſibus hæreſi

(36 in margin beside "que ſolaribus illuminato relucentes.")

reſi 46. & 70. de quibus aſſerit D. Hieronymus in epiſtola ad 37
Marcellinū, exiſtimaſſe, quod anima hominis fuerit genita ex Dei ſubſtātia. Hæc tamē poſitio, non eſt diuerſa à prima, ſi originem eius intelligamus, quam egregiè tradidit Diuus Thomas 1. part. quæſt. 90. artic. 1. aſſerens ex duplici alio errore ipſorum proceſſiſſe: nam primo multi eorum credebāt, non ſolum res omnes creatas corporeas eſſe, ſenſuque perceptibiles, ſed Deum ipſum eſſe quaſi primum corpus, à quo cætera omnia procedunt, præſertim anima omnium perfectiſſima; quare neceſſe eſt corporeū quid eſſe ab eadem ſubſtantia primi corporis deriuatum. Vnde, & Manichæi dixerunt, Deum eſſe lucem quandam corpoream, animam verò huius lucis partem quādam corpori alligatam. Alij verò ex eis crediderunt animam quidem quid incorporeū quodam modo eſſe, non tamen à corpore ſeparatum, ſed corporis formam, ita vt Deus eſſet quaſi anima totius mundi, eum intuitu, & ratione gubernans; partes verò huius totalis animæ eſſe animam hominis, & aliorum animalium, ſicut homo ipſe, & animalia partes ſunt totius mundi, quod præcipuè ſenſit Varro, vt teſtatur Auguſt. 7. lib. de Ciuit. Dei, cap. 5. 6. &
10. Anima igitur totalis Dei, diuiſibilis erit, atque corporea. 38
Et ecce omnes iſti ſicut priores animam dixerunt eſſe corpoream, licèt alia via proceſſerint.

Veritas huius rei eſt, *quòd anima non ſit corpus, & contrariū euidenter falſum.* Probatur primò ratione vniuerſali præſuppońete principiū hoc. *Animatum differt ab inanimato ſenſu, & motu progreſſiuo,* quod tanquā per ſe notū recepit antiquitas Philoſophorū, vt teſtatur Ariſt. li. 2. de anima, tex. 19. his verbis: *Animatū igitur ab inanimato duobus maximè differre videtur, motu, & ſenſu, accepimus autē à progenitorib. ferè duo hæc de anima,* & euidens experientia omnibus efficit manifeſtū. Ex quo ita arguo; corpora animata habēt in ſe principiū ſenſus, & motus progreſſiui; cùm ex propria virtute ſentiant, & moueantur ad omnem differentiā loci, ergo vel habent principium effectiuum horum motuū, vt corpora ſunt, vel vt alia 39
corpora, diſtincta ab inanimatis. Primum non poteſt eſſe verum, quia iā quodcumq; corpus moueretur tali motu, atq; ſentiret, quod patet eſſe falſum; ergo ſecundū eſt neceſſariū, quod vt talia corpora habeāt principiū motus, & ſēſus, hoc eſt, vt animata: nam per hoc, quod animata ſunt, diſtinguūtur ab inanimatis: ſed non diſtinguntur per materiam, nec per eā ſunt principia effectiua talium motuū, quia materia non eſt ratio agendi, ſed recipiēdi, nec principium diſtinctionis,

ſed

ſed conuenientiæ,cum omnibus ſit communis, per actū igitur ſunt talia corpora diſtincta ab inanimatis,quia ratio talis corporis eſt ratio actus ; ergo corpus animatum habet, quod ſit principium effectiuum ſenſus, & motus per actum proprium ; ſed actus iſte eſt anima ; ergo habet tales operationes ab anima,tāquam ab actu proprio.Probatur minor, quia operationes iſtæ conueniunt corpori animato,vt animatū eſt,ſiquidem per eas diſtinguitur ab inanimato;ſed eſt animarum per animam ; ergo anima eſt actus corporis, à quo procedunt,& non corpus.

40 Probatur ſecundò alia ratione ſpeciali,quod anima nō ſit corpus,ex eo , quod ſit particula quædam diuinæ ſubſtātiæ corporeæ;quā colligere poſſumus ex D.Auguſt.in lib.de origine animæ,cap.2.& ex D.Thom.1.par.quæſt.90.art. 1.hoc modo.Tria habet anima,quæ à nemine poſsūt negari,quia euidenti experientia ſunt nota , nempe quod ſcientiam acquirat ex rebus ipſis;quod eam non habeat actu ante acquiſitionem,ſed ſolum ſit in potentia ad eam habēdam, & tandem,quod poſtquam illam habet,non ſemper ea vtatur,nec ſemper ſit actu ſciens, vt in homine dormiēte eſt manifeſtū. Et tria alia his oppoſita conueniunt Deo ex communi conſenſu omnium,videlicet,quod ſit purus actus,& ideò pugnet cum infinita perfectione eius,non habere aliquando ſcientiam. Quod omnibus modis ſit in ſe infinitus, & propterea nihil poſſit accipere, vel mendicare à creaturis ab eo potius accipientibus, quæcunque habent.Et tandem,quod ſit immutabilis, & ideò non poſſit mutari de ſciente in potentia, ad ſcientem in actu, quod manifeſtam dicit imperfectionē. Ex quibus euidenter ſequitur, animam non poſſe eſſe partē diuinæ ſubſtantiæ,cui repugnant,quæ conueniunt animæ.

41 Ad argument.verò illorum philoſophorum ex cognitione deſumptum,diſtinguendum eſt antecedēs,nempe cognitionem fieri per ſimilitudinem , vel aſſimilationē rei cognitæ ad cognoſcentem,nam cognoſcēs,& cognitū duobus modis cōſiderari poſſunt,videlicet in eſſe rei,vel in eſſe cognoſcibilis,& cognoſcentis:& ſub priori conſideratione nō oportet eſſe ſimilia , ſed etiam ſi diuerſam omninò naturam habeāt, poteſt vnū cognoſcere aliud, quod conſtat euidenter in ſenſibus;nam viſus,& color res ſunt valde diuerſæ,& tamē viſus cognoſcit colorem:ſolum ergo eſt neceſſaria ſimilitudo,vel aſſimilatio cognoſcentis ad cognitū ſub poſteriori conſideratione,quo pacto accipiūtur in eſſe intētionali,ſub quo ſolum poteſt eſſe verum quod cognitū ſit intra cognoſcētem;

nam ſecundum eſſe naturale ſæpe extra illud eſt, talis autem aſſimilatio fit per ſpecies intẽtionales ſenſibiles, vel intelligibiles, quæ ab obiectis imprimuntur intellectui, vel ſenſui, nã per illas repræſentatur obiectum extra exiſtens potentiæ cognoſcitiuæ, & ratione huius repræſentationis habet eſſe cognoſcibile actu, vel in prima potentia, & ratione eiuſdẽ ſpeciei dicitur eſſe intra cognoſcentem. Et dũ actu cognoſcitur, per ſpeciem expreſſam productã a potentia actu cognoſcẽte, fit cognitum actu, & vnitur cognoſcenti, fitque quodãmodo vnum cum eo. Ad formã igitur argumenti, negamus animam cognoſcentem corpora eis aſſimilari ſecundum propriã entitatem naturalem, ſed ſolùm fit eis ſimilis ſecundum eſſe intentionale, atque intelligibile per ſpecies eorũ intelligibiles in ſe receptas, quare non oportet, quod anima ſit corpus, ſed ſpiritalis cum ſit, poteſt corpora cognoſcere.

Ad D. Auguſt. dicendum eſt, illud deſumpſiſſe ex Cicerone, 43 qui 1. lib. Tuſculanarũ quæſtionũ, impoſuit Ariſtoteli, quod ſenſerit animam noſtrã ex quinta quadam eſſentia corporea eſſe, ſicut etiam, quod docuerit eſſe continuatã quãdam motionem. Sed ne forte putet aliquis occaſionem dediſſe Ariſtotelem loco illo, & verbis in arg. citatis, Reſpondeo, quod ſi verba illa, & contextus, vel mediocri diligentia expendantur, cõſtat planè, nihil tale ex eis deduci poſſe, non enim aſſerũt animam corpus eſſe vel corpore conſtare ſecundũ ſuam ſubſtantiam, ſed eius virtute potentiam quandam corporeã deriuari in corpus longè perfectiorem omni virtute elementorum, & hanc dicit eſſe calorem naturalem; qui inſtrumentũ eſt potentiæ vitalis, ſeu vegetatiuæ, potens ex alimento partẽ ſubſtantiæ viuentis producere ad nutriendum viuentia corpora, & ſemini plantarum, & animalium, atque hominum fœcũditatem quandam tribuere ad organizandum corpora, & vt inſtrumentum ſit eiuſdem viuentis ad generandum aliud ſibi ſimile, quod non habet calor ignis; cum non poſſit illo medio ignis producere rem viuentem.

QVÆSTIO III.

An verum ſit, animam eſſe actum corporis, vt prima particula prioris definitionis aſſerit.

PRior Definitio animæ, quã 1. cap. huius primi libri tradit 44 Ariſtoteles, ita habet: *Anima eſt actus primus corporis phyſici, organici, potentia vitã habentis*, præſupponit verò duo tãquã certa,

certa,& iam à nobis euidenter probata,nēpe,quòd anima ſit ſubſtantia,& quòd non ſit corpus, quibus præſuppoſitis,titulus huius 3.quæſtionis proponit primam partem eius examinandam,videlicet,an anima *ſit actus corporis*. Videtur enim falſa,quod probo 1.ex verbis eiuſdem Ariſtotelis cap.1.huius lib.textu 11.quibus diſtinguit diuerſas partes,ſeu ſpecies animæ,& de quibuſdam aſſerit manifeſtum eſſe,quod nō ſint ſeparabiles à corpore,quales ſunt anima vegetatiua,& ſenſitiua, idque probat, quia ſunt actus eiuſdem corporis, & actus alicuius non videtur ſeparabilis ab eo. De aliis verò vt de intellectu,vel intellectiua anima concedit,quod ſit ſeparabilis à corpore,cuius ea,inquit, eſt ratio. *Quia nullius corporis eſt actus.* Negat igitur animam intellectiuam eſſe actum corporis: ex quo ita arguo; Definitio,& quælibet eius pars,debet conuenire definito,& quibuſcumque ſub eo cōtentis,ſed eſſe actum non conuenit omni animæ ex mente Ariſtotelis, cum non conueniat rationali:ergo falſum eſt, quod anima in cōmuni(quo pacto hic definitur) *ſit actus corporis*, vt aſſerit hæc prima pars definitionis.

45 Sed ratione hoc idem probatur, quia intrinſecum eſt euicumque actui ſiue primo, vel ſecundo actuare rem cuius eſt actus,& ideò cōſtituere eam in actuali eſſe:ergo nullo modo poteſt conuenire ei ratio actus, ſi aliquando ceſſet ab officio actuandi, quantumlibet actuare poſſit, ſed animæ rationali non ſemper conuenit actuare corpus, cùm naturaliter ſit ab eo ſeparata : quo tempore ſeparationis conſtat non actuare illud,licet actuare poſſit;ergo non conuenit ei eſſe actum. Et ſi reſpondeatur verba in definitione non dicere actum, ſed aptitudinem,& ideò ſatis eſſe animam pro ſtatu ſeparationis aptam eſſe ad actuandum corpus. Contra hoc eſt,quod dum verba definitionis ex propria ſignificatione dicunt rationem actualē, nō poſſunt accipi pro ſola aptitudine, ſed neceſſariò pro actu,alioqui non explicabunt eſſentiam definiti, vt ſi definiamus fortem,quod à fortitudine talis eſt,nō ſumitur fortitudo pro ea,quæ denominare poteſt fortem,ſed pro denominãte actu, aliter quilibet homo poſſet denominari fortis, licet fortitudine careat,ex eo ſolùm,quòd poſſit eam habere, quod patet eſſe falſum; ergo falſum erit animam ſeparatam vocari poſſe actum corporis, ex eo quod actuare ipſum poteſt:cùm actus ex propria ratione dicat actuationem, & ideò non poſſit pro potentia,vel aptitudine ad illam ſumi.

46 Veritas huius rei eſt, *quod anima ſit actus corporis*, vt prima pars definitionis Ariſtotelicæ aſſerit. Et ita in primis tenent

omnes

omnes interpretes antiqui, ac recẽtiores, in expoſitione eius. Et probatur euidenti ratione: primo, quia animata diſtingũtur ſpecie ab inanimatis, vt equus a lapide, ſed non diſtingũtur per materiam, vel corpus, in quibus conueniunt potius omnia ſublunaria; ergo diſtinguntur per animam, à qua viuentia habent eſſe animata, & per carentiam eiuſdem animæ cætera dicuntur inanimata: ſed euidens eſt actum eſſe qui diſtinguit, & non potentiam: cùm hæc ſit ratio conuenientiæ potius, quam diſtinctionis; ergo anima eſt actus ſubſtantialis diſtinguens ſpecie animata ab inanimatis. Secundò, quia animata ſunt viuentia, & ex eodem ſunt viuentia ex quo animata: ergo anima eſt principium vitæ, & operationum vitalium in eis, ſicut eſt primum principium animatorũ, vt ſunt animata, ſed primum principium vitæ, & vitalium operationum non eſt materia, quæ ſolum habet eſſe potentiam receptiuam, & non effectiuam motus, vel operationis, vt per ſe 47
eſt manifeſtum; ergo primũ principium vitæ eſt anima; principium autem effectiuum, vt tale eſt, actus: cum euidens ſit omnia agere, vt ſunt in actu, & nihil prorſus in quantum eſt in potentia; ergo euidens eſt animam eſſe actum. Ad teſtimonium igitur Ariſtotelis reſpondeo, per diuerſas partes animæ non intelligere diuerſas partes ſubiectiuas eius, quæ ſunt diuerſæ ſpecies animarum, népe vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuam, ſed diuerſas partes poteſtatiuas, quæ ſunt diuerſæ potentiæ, & ita ſentiunt D. Thom. & grauiores alij interpretes, vt in expoſitione textus primi capitis adnotaui. Probaturque efficaciter hunc eſſe ſenſum eius ex vtraque definitione animæ, in qua expreſsè docet ſe definire omnem animam, tam intellectiuam quàm ſenſitiuam, & vegetatiuam, ideò enim dixit in poſteriori, *Animam eſſe principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus*, ſed in hac defini- 48
tione priori, quam modo examinamus, aſſerit animam eſſe actum corporis; ergo euidens eſt ipſum ſentire, quod omnis anima, etiam intellectiua ſit actus corporis. Probatur conſequentia, quia ex eo probat animam eſſe actum corporis, quia eſt principium viuendi, ſentiendi, mouendi, & intelligendi, ſed in hoc antecedenti cõtinetur omnis anima, etiam intellectiua; ergo etiam in conſequenti, in quo dicitur, quod anima ſit actus corporis. Vnde infero euidens eſſe, quod in prædictis verbis eiuſdem capitis, in quo aſſignauit priorem definitionem, non negauerit, quod anima intellectiua ſit actus corporis, niſi velis in eodem capite ſibi eſſe aperte contrarium. Negandum igitur eſt, quod ex mente Ari- 49
ſtotelis,

ſtotelis,non omnis anima ſit actus corporis, nam illis verbis in arg.oppoſitis non negat hoc de anima intellectiua,ſed de quadam potentia eius,quæ eſt intellectus, de quo verum eſt non eſſe potentiam organicam,ſicut ſenſus , & ideò nullam partem corporis informare:hoc enim ſignificauit Ariſtoteles, dum dixit intellectum nullius corporis eſſe actũ,hoc eſt,nullius partis corporis.Cuius pulchram rationem reddidit,nã ſi eſſet actus alicuius partis corporis(inquit) ſeparari nõ poſſet ab ea,vt conſtat de potentiis ſenſitiuis;inhæret igitur intellectus in anima immediatè tanquam in proprio, & adæquato ſubiecto:& cũ anima informet omnes,& ſingulas partes corporis,verũ eſt,ac neceſſarium in omnibus,& ſingulis partibus eiuſdem corporis eſſe intellectum,quia repugnat non eſſe intellectum,vbicũque eſt anima:cùm ſit naturalis potẽtia eius: in nulla tamen parte eſt per immediatam inhærentiam,ſicut ſunt potentiæ ſenſitiuæ in partibus determinatis,quæ appellantur organa earum.

50 Pro ſolutione ſecundi argum. adnotandum eſt actum primum & ſecundum in duobus differre(vt quæſtione ſequenti copioſius oſtẽdetur) in priori quidem quia actus primus habet modum formæ permanẽtis;cum tribuat eſſe ſubiecto per veram informationem:actus verò ſecundus,cum ſit operatio quædam,habet potius modũ ſtatim tranſeuntis.Secũdò differunt,quia actus primus eſt res quædã,ſecundus vero potius habet rationem modi,vnde fit,vt actus primus naturaliter vel etiã ſupernaturaliter poſſit ſeparari à ſubiecto,& ſine illo cõſiſtere, & actu etiam ſeparetur , vt patet de anima rationali.

51 Actus verò ſecundus non poſſit conſiſtere ſeparatus ab agẽte, & ſuo modo,nec à ſubiecto,& termino:nam reſpectu horum trium rationẽ modi habet,quamuis diuerſam,egreditur enim ab ágẽte,quæ eſt fieri termini,aut effectus,& recipitur realiter in ſubiecto,eiuſque ratione dicitur idẽ ſubiectũ taliter ſe habere:modus verò nequit eſſe ſine eo,cuius eſt modus.Et ex vtraque differentia ſequitur rationem actus primi poſſe cõuenire formæ,etiam actu non informanti,habenti tamen intrinſecã aptitudinem,& inclinationem ad informandum,vel actuandum ſubiectum.Et ita ſicut forma dicitur illa,quæ actu informat,vel apta eſt informare materiam,ſic actus primus eſt,qui actuat ſubiectum,vel potẽriam,aut talis eſt naturæ,vt actuare poſſit Sed actus ſecundus cùm ſit quaſi actualis dependẽtia alicuius effectus ab agente, & egreſſio ab illo,non poteſt ratio eius ſaluari,niſi actu ab eo egrediatur, & eo ipſo, quod intel[illegible]gitur non eſſe actualem egreſſionem ab eo,intel[illegible]g[illegible]r

no.1

non eſſe operationem, nec in natura rerum conſiſtere. Ex quibus ad formam argumenti; diſtinguenda eſt maior, quod ratio intrinſeca cuiuſcũque actus, tam primi, quàm ſecũdi poſita ſit in actuatione, nã diuerſo modo conuenit vtriq; actuatio, ſecundo quidem, vt exercita, primo verò tantùm vt cõcepta, & qua exerceri ſaltem poſſit: vel clarius; actui ſecundo conuenit ab intrinſeco exercitiũ actuationis: cùm ſit modus, primo verò conuenit tanquam formæ permanenti, & ideò actu exercenti officium informandi, vel potenti ſaltem exercere. Et dum dicitur verba in definitione aliquando non ſolã aptitudinem, ſed actum importare, concedendum eſt. Quãdo verò importent ſolum actum, vel etiam aptitudinem, ex natura definiti iudicandum eſt; nam ſi hæc conſiſtit in ſola ratione actuali, vt patet in exemplo adducto de forti, actum dicunt definitionis verba: ſi verò natura definiti non in ſolo actu, ſed in actu, vel aptitudine conſiſtat, verba definitionis eius vnum, vel alterum importare cenſendum eſt. Et cùm ita ſe habeat actus primus (vt oſtendimus) dum in definitione animæ ponitur, non ſolùm actualem coniunctionẽ cum potentia importat; ſed hanc quidem, vel naturalem inclinationem ad illam, quam patet habere animam rationalem ſeparatam à corpore; quare ſicut in tali ſtatu ſeparationis non admittit rationem formæ, ita nec rationem formalem actus primi. 52

QVÆSTIO IV.

An anima ſit actus primus ſola prioritate naturæ, vel etiam prioritate perfectionis.

PRæſupponit Titulus quæſtionis diſtinctionẽ illam actus primi, & ſecundi poſitam ab Ariſtotele in hoc primo capite, tex. 5. vbi actũ primũ dicit eſſe, vt ſcientiam, ſecundũ verò, vt ſpeculationẽ. Et ideo habitus habet ſe, vt actus primus, ſpeculatio verò ab eo procedens eſt actus ſecundus. Aſſerit verò differre actum primũ, & ſecundũ, ſicut differunt vigilia, & ſomnus; quaſi dicat habitum (cùm ſit res permanens) perſeuerare in anima dormientis, etiam ſi eo tempore nõ operetur, operationem verò, vel ſpeculationem ſolùm haberi in vigilia, & ſtatim trãſire. Hoc ſuppoſito aſſerit in 2. par. definitionis ita ſe habere animam informantẽ corpus, ſicut habitum, ipſumque actuare quaſi modo habituali, ac permanente, & ideò nõ ſolùm in vigilia, dum operatur, ſed etiam in ſomno dum ab 53

operatione ceſſat: & præterea vocari actum primum, operationem verò ab ea procedentem ſolum habeti in vigilia, nec permanere, ſed ſtatim tranſire. Ita ſentiunt omnes interpretes antiqui, & recentiores, quod etiam tanquam certum præſupponit titulus quæſtionis.

54 Quærit autem, an anima ſit actus primus prioritate naturę tantùm, vel etiam prioritate perfectionis: Quod enim primus ſit prioritate naturæ per ſe eſt manifeſtum; & hac etiã ratione probari poteſt, euidens eſt prius natura rem habere eſſe per formam ſubſtantialem; quã operetur, & eius virtute operari, & animata prius eſſe talia per animam, quam opera vitæ habeãt, & virtute eiuſdem animæ, tanquam primo principio vitæ vitales elicere operationes: ergo euidens etiam erit animã prius actuare corpus, quàm operationem, & proinde animam eſſe actum primum prioritate naturæ Solùm ergò poteſt eſſe dubium, an ſit etiam actus primus prioritate perfectionis, ex eo, quod actus primus perfectior ſit actu ſecundo, vel non dicatur hoc modo actus primus anima, quia actus primus imperfectior eſt ſecũdo, ſed ſolùm ſit primus prioritate naturæ.

55 Et prima opinio eſt Caiet. quæſt. 3. de anima, vbi dupliciter ait ſumi poſſe actum primum, & ſecundum; materialiter quidem, aut in eſſe rei, hoc eſt, pro ipſiſmet entitatibus eorũ.; vel formaliter in ratione actus. Et ſub priori conſideratione nobiliorem eſſe actum primum: cùm ſæpe ſit ſubſtantia, actus verò ſecundus cùm ſit operatio, ſemper accidens: ſub cõſideratione verò poſteriori ſemper eſſe perfectiorem actũ ſecundum: & cùm conſtet Ariſtotelem in definitione non ſumere actum primũ materialiter, ſed formaliter potius ſub ratione actus, quia verba in definitione formaliter ſumi debẽt, ſequitur non intellexiſſe, quod anima ſit actus primus prioritate perfectionis, ſed naturæ tantùm. Probat hoc argumẽto; actus qui nullã habet admiſtã rationem potentiæ, purior eſt, atque perfectior eo, qui aliquam rationem potentiæ habet admiſtam, ſed actus ſecundus qui eſt operatio, nullam habet admiſtam rationem potentiæ, ſed eſt vltima actualitas rei, nam dum res iam operatur, nihil ei potentiæ, neque actus ſupereſt, ſed actus primus, qui eſt forma, aliquam habet rationem potentiæ admiſtam, nam poſtquam res per formam ſubſtantialem eſt in actu primo, adhuc eſt in potentia ad operationem,

56 tanquam ad actum ſecũdum. Vnde ſequitur, quod licet actuet ſubiectum, imperfectè tamen, quia illud relinquit in potentia ad vlteriorem actum. perfectior igitur eſt actus ſecundus, quàm primus: quod adeò verum eſſe ait, vt Ariſtotel. 1. Metaph.

taph.text.51.dixerit, quod ſi Deus non eſſet in actu ſecundo, hoc eſt, in actuali operatione, nihil nobilitatis haberet.

Secundo probari poteſt, quia finis nobilior eſt iis, quæ ordinantur ad ipſum, ſed actus primus ordinatur ad ſecundum, tanquam ad finem, quia vt docet Ariſt. 2. lib. de cœlo, textu 15. quælibet res producta eſt a natura, propter aliquam operationem propriam; ergò perfectior eſt primo. Et idem Ariſt. 1. lib. ethico. c. 11. & lib. 10. cap. 6. docet beatitudinem hominis conſiſtere in contemplatione altiſſimarum rerum, quæ operatio, & actus ſecūdus eſt, ergò perfectior eſt actu primo. Probatur conſequentia, quia beatitudo eſt ſumma fœlicitas hominis; ergo debet conſiſtere in actu perfectiſſimo eius. Probatur tandem, quia vnus actus perfectior eſt alio, quo minus dependet ab eo, nam maior dependentia maiorem denotat imperfectionem, ſed actus ſecundus minus dependet à primo vniuerſaliter loquendo quam primus a ſecundo, ergo perfectior eſt illo. Minorē probo in habitibus, & actibus, qui ſunt actus primi, & ſecundi; nam primus actus, per quem producitur habitus ſcientiæ, vel virtutis acquiſitæ, habetur ſine eodē habitu per virtutem ſolius potentiæ; ergò non dependet ab habitu, qui actus primus eſt, & tamen habitus ipſi non habētur ſine aliquo actu, imò nec vlla anima poteſt naturaliter eſſe ſine vlla operatione; nam etiam in ſomno exercet aliquam operationem, & nutritionem habet ſemper. 57

Secunda opinio quorundam recentiorum duo aſſerit, & in vno à Caiet. recedit, in altero verò cū eo conſentit, dicit enim primò, actum primum non ſolùm materialiter, vel in eſſe rei, ſed etiā ſub formali ratione actus ſimpliciter eſſe nobiliorem ſecundo, quod negat Caiet. deinde docet actum ſecundū quadam ratione, aut ſecundùm quid nobiliorem eſſe primo, in quantum illum perficit, & quaſi actuat, in quo cū Caiet. ſentit. Sed probant hoc ſecundum, in quo eſt difficultas, hoc argum. actus vt actus eſt nobilior potentia, vt potētia: cum illa ſit perfectibilis, & iſte eam perficiat, ſed actus primus vt actus primus eſt, ſe habet ad ſecundū, tanquam potentia ad actum; ergò nobilior eſt ſecūdus. Probatur minor, quia actus primus perficitur per ſecundum, vt patet in re quacunque, cuius eſſe quod habet à forma, & actu primo, perficitur per operationē, quæ actus ſecundus eſt: ergò actus primus ſe habet ad ſecundum, tanquam perfectibilis ad perficientem, ſed perfectibile, vt tale, ſe habet vt potentia, & perficiens vt actus, ergò actus primus ſe habet ad ſecundum, tanquam potentia ad actum. 58 59

Tertia opinio eſt aliorum, qui hoc modo diſtingūt actum

primum, nempe vnus eſt, qui primò, & proximè ordinatur ad ſecundum, & huiuſmodi ſunt potentiæ, & habitus, & hũc dicunt minus nobilem eſſe, quam actum ſecundum, quia omninò eſt propter illum, tanquam propter finem; finis verò nobilior eſt iis, quæ ſunt propter finem. Alter actus primus eſt, qui non ordinatur primò & proximè ad actum ſecundum, ſed ad eſſe rei, conſequenter verò ad actũ ſecundum, qui eſt operatio, & tales ſunt formæ ſubſtantiales, & præcipuè omnes animæ, quas docuit Ariſt. in hac definitione eſſe actum primũ prioritate, non ſolùm naturæ, ſed perfectionis. Hanc ſenten-
60 tiam ex parte ſequitur Ricar. in 4. d. 49. art. 1. q 4 Sotus ibidẽ art. 2. Medin. 12. q. 3. art. 2 in quantum aſſerunt quemlibet habitum etiam ſupernaturalem imperfectiorem eſſe actu à ſe elicito, & cum habitus computetur inter actus primos, & actus inter ſecundos: vniuerſaliter ſentiunt inter hos actus primos, & ſecundos, illos eſſe imperfectiores, & perfectiores iſtos. Quod probant vnico argumento de lumine gloriæ, & actu viſionis beatificæ ab eo elicito, nam talis viſio ſummæ perfectionis eſt inter omnes, quos poteſt habere creatura; ergò longè nobilior eſt habitus luminis gloriæ, à quo elicitur. Probatur conſequentia, quia lumen gloriæ non eſt vltimus actus, nec facit hominem beatum ſine actu viſionis.

Noſtra ſententia his aſſertionibus explicatur. Prima, *actus primus ſubſtantialis* (qualis eſt ſubſtãtialis forma, & præſertim anima) *non ſolũ ſub ratione materiali entitatiua, vt aſſerit Caiet. ſed etiam ſub formali ratione actus perfectior eſt actu ſecundo, non ſolum ſimpliciter, vt aſſerit ſecunda ſententia iuniorum, ſed etiam ſecundùm quid, & ſub quacunque conſideratione.*

61 Prior pars huius aſſertionis probatur contra Caiet. ex perfectione informãdi animę hoc modo; Propria, ac formalis ratio actus eſt actuare, atque perficere: ergò ille actus erit perfectior ſub ratione formali actus, qui perfectius actuat, ſed act⁹ primus ſubſtantialis, qualis eſt anima, perfectius actuat, quàm operatio, quæ eſt actus ſecundus; ergò habet perfectiorem rationem formalem actus, & ideò erit actus perfectior, non ſolum perfectione entitatiua, & quaſi materiali (quod Caietan. aſſerit) ſed perfectione formali actus (quod negat.) Probatur minor, quia actus primus ſubſtantialis actuat ſubſtantialiter
62 tribuens corpori eſſe ſpecificum, & ſubſtantiale, non ſolùm propter ſuam entitatem, ſed etiam propter modum actuandi primarium, ac ſubſtantialẽ, operatio verò ſolum tribuit ſubiecto eſſe accidentale, non ſolum propter entitatem accidentalem, ſed etiam propter modum actuandi ſecundarium, & accidem

accidentalem ordine naturę præſupponentem ſubſtantialem actum, cum ſuo modo actuandi ſubſtantialiter; ergò etiam ſub ratione formali actus, primus eſt perfectior ſecundo.

Poſterior vero pars eiuſdem aſſertionis, quod actus ſecundus, non ſit perfectior primo, etiam ſecundum quid neque vllo alio modo; probatur. Actus ſecundus ſub ratione formali actus ſecundi eſt accidentalis, & etiam ſi ſit vltimus, eſt vltimus accidentalis, actus autem primus, qui eſt forma ſubſtantialis, eſt etiam ſubſtantialis actus; ergò ſub ratione primi actus ſubſtantialis perfectior eſt actu ſecundo, ſub quacunque ratione conſiderato. Probatur conſequentia, quia quæcunque ratio actus accidentalis eſt inferioris ordinis, & perfectionis, quacunque ratione actus ſubſtantialis, ſicut ratio accidentis eſt inferioris ordinis, & perfectionis reſpectu ſubſtantiæ, vt per ſe eſt manifeſtum. Itaque ratio actus primi vt 63
talis, hoc eſt, vt determinata ad actum primum ſubſtantialē, perfectior eſt quocunque actu ſecundo ſub quacūque ratione actus ſecundi, ſiue actus ſecundi, vt ſecundi, ſiue vt talis actus ſecundi, quia actus ſecundus ſub quacunque ratione 64
communi actus ſecundi, vel particulari, accidentalis eſt, & ſub nulla ratione etiam particulari, poteſt eſſe ſubſtantialis: actus vero primus, vt talis actus primus eſt, ſubſtantialis eſſe poteſt, & verè eſt actus primus ſubſtantialis anima ſub ratione animæ, & ſub ratione talis actus primi, & ideò Ariſtoteles egregiè docuit animam eſſe actum primum, non ſolum prioritate naturæ, ſed etiam prioritate perfectionis, quia de actu primo ſubſtantiali loquitur: cum tanquam per ſe notum præmiſerit animam eſſe ſubſtantiam, & ideò ſubſtantialem formam, & ſubſtantialem actum.

Aſſertio ſecunda, *Omnes actus primi, ſiue ſint potentiæ naturales, vel ſupernaturales habitus, ſunt etiam perfectiores actibus* 65
ſecundis ab eis elicitis. Hæc eſt contra Ricar. Sotum, & Medinam, & Probatur efficaciter de potentiis; nam potentiæ naturales ſunt actus quidam ſubſtantiæ permanentes, & radicati in ea, a quibus tanquam à cauſis efficientibus æquiuocis producuntur actus ſtatim tranſeuntes. & producuntur quidē ab eis ſecundum ſubſtantiam, vel entitatem, & non ſolùm ſecūdum modum, vt actus procedentes ab habitibus acquiſitis, nec ipſi producuntur ab eiſdem actibus ſecundis vllo modo; ergo iſti actus primi ſunt nobiliores omnibus ſecundis ab eis procedentibus; Probatur conſequentia, quia cauſa æquiuoca nobilior eſſe debet proprio effectu, & permanentia perfectior ſucceſſiuis.

66 Sed reſponderi poſſet potentias non eſſe cauſas totales, & completas ſuorum actuum, ſed ſimul cum obiectis concurrẽtibus per ſpecies intentionales tanquam partiales cauſas eos producere. Hoc tamen ſolum in primis verum eſt in potentiis cognoſcitiuis, non in aliis, quæ totales ſunt cauſæ ſuorum actuum; Præterea in agnoſcitiuis adhuc efficaciter probat argum. quia licet verum ſit ſolam potentiam non eſſe cauſam eorum, ſed obiectum etiam concurrere, per ſpeciem, nihilominus propter intrinſecam cauſalitatem, quam potentiæ habent tanquam virtutes ſubſtantiarum ad eoſdem actus eliciendos eis conceſſæ a natura, propter modũ quoque eſſendi
67 permanentem, atque intrinſecum, proximéque radicatum in eadem ſubſtantia, perfectiores longè ſunt ſuis actibus, qui quaſi extrinſecum modum habent, & ſtatim tranſeuntem, nec virtutem habent vllo modo producendi potentias.

Probatur deinde eadẽ aſſertio de habitibus ſupernaturalibus, de quibus cõmunis ſententia Theologorũ tenet eſſe ſupernaturales ſecundum entitatẽ, vel ſubſtantiam: Et præterea in prima ſui productione, non produci ab actibus: ſed a ſolo Deo eos infundẽte, proprios verò actus efficienter producere, non ſolũ quantum ad modũ connaturalitatis, ſed etiã quoad entitatem, vel ſubſtantiã eorum, nec ſolum vt inſtrumentales cauſæ, ſed vt præcipuæ, ac proportionatæ, atq; etiã ſunt qualitates permanẽtes. Actus verò ſtatim trãſeunt; ergò lõgè per-
68 fectiores ſunt actibus ſecũdis. Et ſi reſpondeas habitũ nõ eſſe cauſam totalẽ actus, ſed ſimul cum potẽtia, hoc nihil obſtat, quominus perfectior ſit habitus, quia licet ſimul cum potẽtia concurrat ad eliciendum actum, eam tamen eleuando ad eſſe ſupernaturale, & virtutẽ ei tribuendo, vt poſſit concurrere ad productionẽ actus: iſte autem modus cauſandi euidens ſignũ eſt maioris perfectionis, quam habet ſupra proprium actum.

69 Aſſertio tertia, *Habitus acquiſitus imperfectior eſt ſuo actu, & cum habitus habeat rationem actus primi, perfectior eſt in his actus ſecundus primo*: & quantum ad hos actus, & habitus aſſentior Ricardo, Scoto, & Molinæ.

Ad probandã hanc concluſionem præſuppono, quod habitus acquiſitus non eſt cauſa ſui actus quantũ ad entitatem, vel ſubſtantiam eius, ſed ſolum quantum ad modum facilitatis, promptitudinis, ac delectationis, vt docet ſæpe Ariſtoteles, & tenet cum eo ferè vniuerſa ſchola; quantum ad ſubſtantiam verò, a ſola potẽtia producitur actus, vt cõſtat de primo actu, quẽ non producit vlla ratione habitus, ſed ſola potentia, quia non excedit virtutẽ eius, ſed proportionatus illi eſt, vt conſtat de actu

de actu ſcientiæ. Et hoc ſuppoſito ita arguo; actus eſt cauſa habitus ſecundum entitatem, aut ſubſtantiam eius, quem illo medio producit potētia, & nō producitur actus iſte ſecūdum ſubſtantiam ab habitu, ſed ſecūdum ſolum modum; ergò entitas habitus inferioris ordinis eſt reſpectu entitatis actus; cùm nō poſſit eā attingere, & entitas actus ordinis ſuperioris, cum eam vt cauſa æquiuoca cauſet: erit ergò in his actus ſecūdus perfectior primo. Itaque vt bene fiat cōparatio quorumcunque extremorum, vtrumque debet ſumi tanquam denudarum omninò, atque diſtinctum ab altero, hoc eſt, ita vt nec illud includat, nec neceſſario præſupponat. Et huius ratio eſt manifeſta; quia comparanda ſunt extrema ſecundū proprias, ac præciſas rationes, ita vt neutrum ſumat aliquid ab alio, aut ex neceſſaria præſuppoſitione eius: nā illud quod hoc modo deſumpſerit ab alio, non erit ſibi proprium, & proptereà etiā ſi ratione illius excedat aliud, ex quo illi prouenit; nō dicetur illud excedere, ſed potius dicetur vnum extremum adiuncto ſibi altero excedere ſeipſum. Vt ergò actum primum qui eſt forma ſubſtantialis, vel accidentalis, & actum ſecundum, qui eſt operatio, benè comparemus in ordine ad potentiam, ad quam conſtituendam, & perficiendam ordinantur, vtrumque debemus ſumere, & neutrū, vt includens alterum, ſed propria tantum eius, quæ habet ex propria ratione formali, conſideranda ſunt, vt ita concipiatur, ac ſi non præſupponeret alterum, vel illud includeret. Vt ſi comparemus animam vegetatiuam, quæ eſt actus primus corporis viuētis, cum nutritione, quæ eſt actus ſecundus eius, ſolùm debemus conſiderare in eadem actione perfectionē operationis vitalis, aut viuentis corporis, nihil de ratione, aut perfectione actus primi, nempe animæ, vt actus primus eſt, concipientes, quamuis conſideretur operatio vitalis, cum ordine ad animam, vt eſt principium vitale, atque efficiens eius. 70 71

Secundò notādum eſt, quod actus primus perficitur per ſecundū accidentaliter, non quidem tanquam potētia paſſiua, ſed tanquā actiua, hoc eſt, tanquam principium actiuum radicale, vel formale eius, vnde nec perficitur per ipſum ratione intrinſeca, ſed extrinſeca tātùm, quia actio, vt actio non reſpicit ſubiectū, ſed principiū, à quo egreditur, & terminum, vel effectum, qui ea media præcedit, ac dependet ab eodē principio. Itaque actus ſecundus, vt talis ſolum comparatur per ſe cū primo, vt tali, tāquā cū principio actiuo, & extrinſeco eius, & ideò ſolū poteſt perficere eum extrinſeca ratione. Et cùm principiū actiuū, vt tale, perfectius ſit omni actu ab eo proce- 72

denti,vt probauimus, quia ſua virtute illum continet, atque efficienter producit,ſequitur actum ſecundum,etiam vt illud quadam ratione extrinſeca perficientem minus nobilem eſſe, præſertim cùm actus ipſe primus, vt eſt principium ſecundi ratione intrinſeca eum perficiat,tribuens ei totum eſſe,quod habet,vt per ſe eſt manifeſtum.

73 Ex his facile reſpondetur ad argumentum Caiet. conceſſa maiori,quòd actus ille ſit perfectior, qui minorem habet admiſtam potentiam,ſed diſtinguẽdo maiorem, quòd actus ſecundus nullam habeat admiſtam rationem potẽtiæ:nam ratione ſui præcisè hoc non habet,ſed in quãtum præſupponit actum primum,quem ſi non præſupponeret, nõ poſſet cõſtituere rem in actu perfecto, nec excludere ab ea omnem carẽtiam,vel priuationem;ſed cum maiori abſque dubio eam relinquere.Itaque ſi actum ſecundum conſideremus præcisè,ex his quæ habet,vt eſt operatio,non excludit à ſubiecto niſi carentiam actus,ac perfectionis accidentalis, & actus etiã primus excludit maiorem, nempe carentiam actus ac perfectionis ſubſtantialis,vel accidentalis permanentis, & operatione perfectioris,quod euidẽs erit, ſi intelligamus per impoſſibile rem cum actu ſecundo,& ſine primo,ſic enim intellecta carebit actu ac perfectione ſubſtantiali, vel accidẽtali permanẽti,quam habere poteſt,hanc ergo carẽtiam longè maiorẽ nõ tollit actus ſecundus,ſed minorem,nempe actus ac perfectionis accidentalis,ac tranſeuntis;ergo euidens eſt magis,& me-

74 lius actuare primum ex ſe, quàm ſecundum ex ſe,quia maiorem carentiam melioris actus tollit à ſubiecto, licet melius actuet ſecũdus præſuppoſito primo,quod ex præſuppoſitione primi præſtat,cùm ab eo accipiat ſuum eſſe, & totam nobilitatem,quam habet;non ergo ex ſe, vel ex propria ratione nudè conſiderata, quare ſolum poteſt argum.concludere, quod actus ſecundus ſimul cum primo præſuppoſito nobilior ſit accidentaliter, quàm primus ipſe ſine ſecundo,non tamen ex propria ratione nudè conſiderata.

75 Ad Ariſtotelem verò dicimus, in Deo non eſſe diſtinctionem realem actus primi,& ſecundi;ſed vtrunque pertinere ad ſimpliciſſimam ſubſtantiam eius;vnde eo ipſo,quod non haberet actum ſecũdum, nec habere illum poſſet:nã in his,quæ ex propria natura æterna ſunt,vt docet idẽ Ariſt. 1.lib.de cœlo,cap.vlt idem eſt eſſe, & poſſe;ſi autem haberet primum, & non poſſet habere ſecundum,idẽ actus primus imperfectiſſimus abſque dubio eſſet,ſicut anima,ſi non poſſet eſſe principium alicuius operationis vitalis: & ideò bene loquutus eſt Ariſto

Ariſtoteles, dicens, ſi Deus non eſſet in actu ſecundo, ſed ſolũ in primo, paruam certè, vel nullam haberet nobilitatẽ, ex quo non ſequitur nobiliorem eſſe actum ſecundum, ex propriis tantùm conſideratũ, ſed ſolum, quod ſimul cum primo, quem neceſſariò præſupponit, & à quo accipit nobilitatem, quam habet, in ſtatu perfectiſſimo conſtituat rem.

Ad confirmationem conceſſa maiori, neganda eſt minor, 76
quod res ſit propter operationẽ tanquã propter præcipuum finem, ſed cum operatio ipſa ſit medium, per quod res conſequitur ſuam perfectionem, finis in quem res per operationem ordinatur, eſt ipſamet per operationem perfecta, quare neque actus primus ordinatur ad ſecundum, tanquam ad finem, ſed ad ſe ipſum perfectum per ſecundum. Ad aliud verò de contemplatione rerum altiſſimarũ, vel clara viſione Dei, in qua conſiſtit ſumma fœlicitas hominis. Reſpondeo operationem animæ non habere rationem beatitudinis ex maiori, vel minori perfectione actus ſecundi, ſed ex eo præcisè, quod eſt aſſecutio ſummi boni, & quia hæc ratio aſſecutionis reperitur in operatione intellectus, & non in operatione voluntatis, docuit D. Thom. & cum eo maior Theologorum pars in clara viſione Dei conſiſtere beatitudinem noſtram, potius quam in amore, vel fruitione Dei Et ad hunc ſenſum reducitur dictum Ariſtotelis de contemplatione rerum altiſſimarum: ſed ex hoc non ſequitur actum ſecundum eſſe perfectiorem primo, quia clara viſio Dei comparata cum habitu ſupernaturali luminis gloriæ, à quo elicitur, minus nobilis eſt, vt probauimus in ſecunda aſſertione.

Circa vltimum argumentum, multa congerunt Caietan. & 77
alij varij afferentes diſtinctiones de actu primo ſeparabili, vel inſeparabili à ſecundo, de quibus nihil curandum eſt, quia ad præſentem quæſtionem nihil prorſus referunt: nam ſiue actus primus ſit naturaliter ſeparabilis ab omni actu ſecundo, vel ſolum ab aliquo, vel etiam à nullo: cum certum ſit diſtingui ab omnibus, & ſingulis realiter, & eſſẽtialiter, & eos excellere omnibus titulis in 1. & 2. aſſertione enumeratis, neceſſe eſt nobiliorẽ illis eſſe, & cũ de hac ſola maiori nobilitate procedat quæſtio, nihil prorſus refert ad illam ſeparatio realis, vel inſeparabilitas ab eis. Ad formam verò argum. cõceſſa maiori. diſtinguenda eſt minor, quod in habitibus plus dependeat habitus ab actu, quàm è conuerſo: nã in ſupernaturalibus, vel infuſis falſa eſt, cũ habitus iſti non producantur effectiuè ab actibus; ſed à ſolo Deo immediatè infundantur, actus verò in virtute eorundẽ habituũ contineantur, & ab eiſdem tanquam

 ab

ab efficientibus eliciatur. De ſolis ergò habitibus acquiſitis vera eſſe poteſt, quos conceſſit tertia aſſertio noſtra minus nobiles eſſe, quàm actus, & ideò in his nobiliores eſſe actus ſecundos primis.

18 Ad argum. ſecundæ opinionis diſtinguenda eſt maior, quod actus, vt actus ſit nobilior, quam potentia, vt potētia: na duplex eſt potētia, ad quā cōparari poteſt actus, népe actiua, & paſſiua; & de actiua falſa eſt, quia cùm ad illā cōparetur tanquam ad principium actiuū, à quo egreditur tāquam a cauſa æquiuoca, & in cuius virture cōtinetur, neceſſe eſt minus nobilem illā eſſe, & propterea actus ſecundus, vt talis cōparatus cū primo, vt talis, imperfectior eſt, quia cōparatur ad illū, non tanquam ad potentiam paſſiuam, ſed tanquam ad principiū actiuum à quo procedit, & à quo longè nobiliori modo perficitur ipſe, quam idē principiū actiuu ab eo, vt oſtendimus.

Argum. 3. opinionis parum momenti habet, ad formam tamen eius diſtinguendum eſt antecedēs, quod clara viſio Dei perfectiſſimus actus ſit omniū, quos habere poteſt creatura; nam comparata ad omnes alios actus ſecundos, quos habere poteſt, verum eſt: comparata verò cum actibus primis, & præſertim cum eo, a quo procedit, qui eſt habitus ſupernaturalis luminis gloriæ, planè falſum, vt probauimus.

QVÆSTIO V.

Quidnam per corpus phyſicum, & organicum intelligat Ariſtot.

19 EXplicatis duabus primis partibus definitionis, quibus dicitur, animā eſſe actum, & eſſe actum primum, ſequuntur duæ aliæ, nempe *corporis phyſici, organici*: de quibus poteſt eſſe dubiū, quidnā intelligat Ariſtoteles, per *corpus organicum*. Et circa ſenſum huius particulæ duas ſententias reperio, primam aſſerentē, *per corpus organicum* intelligere Ariſtotelē, materiā primam non nudam, ſed vt cōnotantem diſtincta, atque cōuenientia organa pro diuerſis operationibus vitę exercēdis: ita Greg. in 2. diſt. 16. q. 2. Argētinas in 4. diſt. 13. q. 1. art. 1. & alij. Ita etiā D. Tho. ad text. 4. huius li. & in quæſtione de ſpiritualibus creaturis, art. 3. ad 2. & Conimb. ca. 1. q. 1. art. 1. Connotare verò organa dicitur, quia licet ea actu habeat, non tamē pertinent ad naturā vel entitatem eius, ſed addunt ſupra illā qualitates, & alia accidentia, per quæ formātur, ac diſtinguntur, & ideò non tam ſignificantur organa, quàm connotātur.

Videtur

Videtur hæc ſententia expreſſa ab Ariſtotele textu 4. huius lib. vbi probans animam non eſſe corpus, ſed actum corporis, ſic ait: *Corpus non eſt eorum, quæ in ſubiecto ſunt, ſed magis ſicut ſubiectum, & materia*, & textu 7. docet ex anima, & corpore fieri vnum per ſe. Ex vtroque autem ſimul ſumpto ita arguo; corpus cuius actus eſt anima habet ſe tanquam ſubiectum, & materia reſpectu illius; & ex vtroque fit vnum per ſe, tanquam ex actu per ſe, & potentia per ſe, ſed proprium ſubiectum animæ, propriáque potentia in qua recipitur, quam informat, & cum qua cõſtituit vnũ per ſe, eſt materia organizata; ergò hæc intelligitur ab Ariſtot. in definitione nomine corporis organici.

Probatur deinde ratione. 1. quia actus importat ordinẽ intrinſecum ad propriam potentiam, quam aptus eſt informare; ergo per illam definiri debet, ſicut etiam potẽtia ipſa per proprium actum, quẽ reſpicit: ſed anima eſt actus informans, vt in definitione dicitur; ergo per ſe, & ab intrinſeco reſpicit propriam potentiam, hæc eſt materia prima organizata, & nihil aliud; per hanc ergo definita eſt ab Ariſtotele, & hæc debet intelligi in definitione eius nomine corporis organici. 84

Secundò per corpus organicum non poteſt intelligi compoſitum ex materia, & anima; ergo ſola materia organizata debet intelligi. Probatur antecedens, 1. quia corpus organicũ ponitur in definitione tanquam primum ſubiectum animæ, cuius actus vel forma dicitur eſſe; ſed compoſitum ex materia, & anima nõ poteſt eſſe ſubiectum animæ, quia ſubiectũ formæ, vt tale non includit formam, ſed condiſtinctum eſt ab ea, & forma ipſa extra rationem eius: alioqui non poſſent vnum aliquid componere realiter; cum componentia debeant ſe excludere; ergo nec poteſt per corpus organicum in definitionē intelligi. 2. quia ſi nomine corporis organici intelligeretur corpus animatũ, ſequeretúr non definiri animam per aliquid prius, & notius ſe, ſed per poſterius, & minus notũ cõtra præceptum definiẽdi per priora, & notiora traditum ab Ariſtotele 3. lib Top. cap. 3. & lib. 6. cap. 3. loco 1. Probatur conſequentia, quia corpus animatum conſtituitur per animam, & effectus eius: eſt ergo poſterior atque ignotior illa. 85

Prima opinio tenet per corpus organicum intelligere Ariſtotelem, non corpus incompletum, quod eſt materia organizata, ſed completum ex eadem materia organizata, & anima conſtitutum, ita vt ſenſus definitionis ſit, Anima eſt actus primus ſubſtantialis corporis animati, potentia vitam habẽtis, & hæc ſententia eadem eſt cum ſententia Caiet. & Scoti nuper citati à nobis circa ſenſum particulæ præcedentis, videlicet, 86

corporis

corporis phyſici, & aſſerente per corpus phyſicum intelligi ab Ariſt. compoſitũ ex materia, & anima, vt tribuit ei eſſe corporeum præcisè, ita enim aſſerit hæc ſecunda opinio, per corpus organicum intelligi non ſolum materiam organizatam, ſed compoſitum ex ea ſimul, & anima, ſecũdum rationem formalem animæ, nempe vt tribuit ei eſſe animati, aut viuentis & eiſdem rationibus probatur vtraque, quam tenet expreſsè D. Thom. in q. de. ani. art. 1. ad 15. & 1. par. quæſt. 76. art. 4. ad 1. his verbis: *Dicendum, quod Ariſtoteles non dicit animam eſſe actum corporis tantùm, ſed actum corporis phyſici organici potentia vitam habentis, & quod talis potentia non abiicit animam; vnde manifeſtum eſt, quod in eo, cuius anima dicitur actus, etiam anima includitur, eo modo loquendi, quo calor eſt actus calidi, & lumen eſt actus lucidi, non quod ſeorſum ſit lucidum ſine luce, ſed quia lucidum eſt per lucem, & ſimiliter dicitur, quod anima eſt actus corporis, quia per animam, & eſt corpus, & eſt organicum, & eſt potentia vitam habens.* Hæc eadem fuit ſententia antiquorum interpretum Ariſtotelis in commentariis huius loci, Themiſtij, Simplicij, & Philoponi, quos ſequitur Toletus ſuper textũ 4. & Caietan. quęſt. 4. Probatur expreſſo teſtimonio Ariſtotelis, textu 10. huius lib. vbi explicans, quid intelligat in hac definitione animę illis verbis, corporis phyſici organici potentia vitam habẽtis, ſic ait: *Non eſt autem quod abiicit animum potẽtia exiſtens, vt viuat, ſed quod habet: ſemen autem, & fructus potentia huiuſmodi corpus eſt.* Et colligitur etiam ex textu 8. vbi dixerat, animam eſſe, quod quid erat eſſe corporis, per quod definitur, ſed certum eſt, quod anima non eſt, quod quid erat eſſe materiæ, nec materiæ organizatæ, quæ animam non includit, ſed ab ea diſtinguitur, vt potentia ab actu: eſt autem eadem anima, quod quid erat eſſe corporis animati: cum tribuat illi eſſe ſpecificum & definitionem; ergo id intelligit Ariſtoteles nomine corporis organici, & non ſolam materiam organizatam.

1 Sed probatur deinde ratione, quia eſſentialis ratio cuiuſlibet formæ ſumitur ab eius effectu formali, quẽ tribuit ſubiecto, vel tribuere poteſt, vt eſſentialis ratio albedinis eſt. eſſe cõſtitutiuã albi, & lucis eſſe conſtitutiuam lucidi; ergo eſſentialis ratio animæ erit eſſe conſtitutiuam corporis animati; per hũc igitur effectum formalem, quem tribuere apta eſt corpori animato, definiri debet, potius quàm per materiam organizatam; nam licet media informatione tribuat eum, ſed corpus ipſum animatum eſt ipſemet effectus formalis eius, ſicut albedinis corpus album; melius ergo definienda fuit anima per corpus animatum tanquam per effectum formalem, quàm per materiam

riam organizatam.

In hac re tria mihi videntur dicenda. Primum, *benè poſſe vtroque modo definiri animam, videlicet per materiam organizatam, & per corpus animatum.* Quod efficaciter probant arg. vtriuſque opinionis.

Secundum, *melius definiri per corpus animatum, quàm per materiam organizatam.* Quod primo probo ex fine proximo, in quem conſtituta eſt à natura quælibet forma, & conſequẽter anima hoc modo. Perfectius definitur res per proprium, atque proximum finem quam per medium, quicumque finem tandem conſequitur, cum clarius, atque diſtinctius conſtet eſſentialis ratio eius ex illo, quã ex hoc: ſed finis proximus in quem conſtituta eſt a natura anima, eſt cõſtitutio corporis animati potentis habere operationes vitæ, informatio vero materiæ organizatæ ſolùm eſt medium ad eundẽ finem conſequẽdum, cò enim tendit informatio materiæ, vt conſtituatur compoſitum, ergò exactius definitur per corpus animatum quàm per materiam organizatam. Hoc etiam probat efficaciter ratio poſterioris ſententiæ de effectu formali.

Tertium quod aſſero eſt, *probabilius eſſe quod Ariſtoteles definierit animam per corpus animatum, nomine corporis organici intellectum, vt aſſerit ſecũda opinio, quàm per materiam organizatã per idem corpus organicum intellectam,* vt aſſerit ſecunda. Quod efficaciter probant teſtimonia Ariſtotelis à nobis adducta, & rationes ex eis deductæ. 2

Ad vtrumque teſtimonium Ariſtotelis pro oppoſita opinione adductum ſimul cum argum. ex eis elicito concedenda eſt vtraque pars antecedentis: ſed neganda conſequentia, quod materia organizata intelligatur ab Ariſt. in definitione, nomine corporis organici, quia corpus organicum, vt Ariſtoteles ipſe ſe explicans aſſeruit, non dicit nudum ſubiectum animæ, ſed anima ipſa veſtitum, aut informatum: ſic ergò dicit materiam organizatã, vt non excludat, ſed includat ipſammet animam, includens autem animam idem eſt, ac animatum, per quod tanquam per effectum formalem definiri debuit anima, potius quàm per nudum ſubiectum, quod eſt materia organizata, quia non poteſt ratio formæ melius explicari, quàm per proprium effectum formalem. 3

Ad primum argum. concedendum eſt primum antecedens, quod actus importet ordinem intrinſecum ad propriam potentiam, quam aptus eſt informare, ſed addendum, non ſolum importare ordinem ad potentiam, ſed etiam ad proprium effectum formalem, nempe ad compoſitum, quod cum ea cõſti- 4

tuere

tuere aptus eſt Imò hunc ordinem præcipuè importare, quia talem effectum reſpicit, vt proprium, ac proximum finem, potentiam verò, aut ſubiectum ſolùm tanquam medium ad eundem finem conſequendum, & cum materia organizata ſit nudum ſubiectum animæ, & corpus animatum per eam cõſtitutũ proprius effectus formalis, proximuſque finis, cuius gratia aptus eſt eãdem materiam informare, per talem finem nomine corporis organici intellectum ab Ariſtotele, potius definiri debuit, quam per materiam organizatam.

Ad 2. argum. negandum eſt antecedens, quod per corpus organicum non poſſit intelligi compoſitum ex materia & anima. Et ad primam probationem eius, neganda eſt maior, quod corpus organicum ponatur in definitione tanquam ſubiectũ animæ, ſed ponitur potius tanquam quid conſtitutum formaliter per ipſam; & ideò tanquam corpus animatum, atque cõpletum includens eandem animã, ſicut album poſitum in definitione albedinis, non ſignificat ſubiectum eius, ſed quid cõſtitutum ex ſubiecto, & eadem albedine, quod effectus formalis eſt. Ad ſecundam probationem eiuſdem antecedentis neganda eſt conſequentia, quia licèt animatum ſit effectus formalis animæ, & ideò in genere cauſæ formalis poſterius, & ſecundum naturam in eodẽ genere ignotius, nihilominus cùm ex alia parte ſit etiam finis proprius, ac proximus eiuſdẽ animæ, cuius gratia facta eſt à natura in genere cauſæ finalis (potiſſimum inter cauſarum genera) priùs natura eſt, quam eadem anima, & conſequẽter notius ipſa: quare benè potuit per illud definiri tanquam per natura prius, & notius. De mente etiam D. Thomæ dubitare non licet, cùm tam expreſſa ſint verba vltimi teſtimonij, & maioris authoritatis, quàm alia; quare eis ſtandum eſt.

Breue dubium circa vltimam particulam eiuſdem definitionis.

6 VLtima particula huius definitionis eſt, *Potentia vitam habentis*, de cuius ſenſu dubitamus, quem vt explicemus, diſtinctio illa vitæ in expoſitione textus à nobis inſinuata repetenda eſt. Vita duobus modis ſumitur ab Ariſtotele diuerſis ſuæ doctrinæ locis, pro vita ſubſtantiali, quæ radix eſt potentiarum, & actuum vitalium, & ideò quaſi radicalis vita poteſt vocari, & hoc modo accipit ipſe vitam lib. 2. de anima textu 36. dum ait, *Viuere viuentibus, eſt, eſſe.* Hoc eſt ſubſtantia ipſa, per quam dicuntur eſſe per ſe. 2. modo ſumitur pro

pro operatione vitali, cuius eadem vita ſubſtantialis radicale principium eſt, & formale potentia vitalis proximè emanans ab eadem vita ſubſtantiali, vt nutritio, & augmentatio, & cùm operatio vitalis non ſit ſubſtantia, ſed accidens, vita accidentalis appellari poteſt. Qua acceptione vitæ vſus eſt Ariſtoteles textu 3. huius lib. his verbis: *Vitam autem dicimus, quæ per ipſum ſit, alitionem, augmentationem & diminutionem, &c.* Hoc ſuppoſito ad propoſitum dubiū, Reſpondeo de ſenſu huius particulæ, *Potentia vitam habentis*. iuxta ſenſum præcedentis, videlicet, *Corporis organici*, iudicandum eſſe. 7

Vnde ſi corpus organicum accipiatur pro cōpoſito ex materia, & anima, non poteſt ſumi habens vitam in potentia pro vita ſubſtantiali. Probatur euidenter, quia compoſitum includens animam, conſequenter includit vitam ſubſtantialem, cuius formale principium eſt anima ipſa; ergo non poteſt verum eſſe de illo, quod habeat eandem vitam ſubſtantialem in potentia, ſed eam habet actu; ſumitur ergo pro habente vitam accidentalem in potentia, quæ eſt vitalis operatio procedēs à vita ſubſtantiali tanquam a radice. Et in hoc ſenſu ſine dubio ſumitur ab Ariſtotele. Probatur 1. ex particula *Corporis organici*, quam probauimus ex verbis eius ſumi pro corpore animato; & ideò habente vitam ſubſtantialem actu, non in potentia, 2. quia idem Ariſtoteles in hoc eodem cap. 1. textu 3. tradens eam doctrinam, ex qua ſtatim colligit hanc definitionem, expreſſis verbis à nobis nuper relatis docet ſe accipere vitā pro operatione vitali nutritionis, & augmentationis, ita ergò eam in definitione accipit, & ideò de hac, & non de vita ſubſtātiali intelligit vltimam particulam eiuſdem definitionis, *Potentia vitam habentis*. Iuxta aliam verò opinionem accipientem præcedentem particulam, *Corporis organici*, pro ſola materia organizata non poteſt benè intelligi, *Potentia vitam habentis*, de vita pro operatione vitali. Intelligitur ergo de vita ſubſtantiali, ad quam materia organizata eſt in proxima potētia, ſicut ad recipiendum animam, quæ formale principium eiuſdem vitæ ſubſtantialis eſt, nam ad operationē vt talem, ſolùm eſt in potentia remota. Tandem vltima particula, *Potentia vitā habentis*, idem continet ac præcedēs, nempè *Corporis organici*, ſed aliquantulū magis explicatū, & ideò ſolum videtur poſita maioris explicationis gratia. Integrā igitur definitionem animæ hoc modo declarare poſſumus: *Anima eſt actus primus corporis phyſici, organici, potentia vitā habētis.* Genus huius definitionis eſt actus, communis quidem animæ cum cæteris formis ſpecie diuerſis, per quem cenſetur excluſa potentia, ſeu materia; vel 8 9

corpus,

corpus;cæteræ particulæ habent rationem differentiæ, & per primam excluduntur omnes actus ſecundi,per ſecundam,nēpè,*Corporis*, excluduntur Angeli,qui licet actus ſint,completi tamen,ac per ſe ſubſiſtētes,quare nullius corporis ſunt forma,
10 vel actus;per particulam *Phyſici*,excluduntur corpora mathematica prædicamenti Quantitatis,atque etiam artificialia Et per particulã *Organici* omnia corpora naturalia homogenea, vt elementa.Atque etiam omnes formæ ſubſtantiales eorum, quæ licèt ſint actus corporis phyſici,homogenei tamen,& nō heterogenei habentis partes diuerſæ rationis, quæ vocantur organicæ.Vltima verò particula *potentia vitam habentis*, nihil excludit:cùm ſolum maioris explicationis gratia addita ſit.

QVÆSTIO VI.

An eadem definitio animæ ſit quidditatiua.

11 EXpoſita definitione priori, duo reſtant circa qualitatem eius inquirendā, videlicet,an eſſentialis, vel quidditatiua ſit,aut accidentalis,ſeu deſcriptiua, poſtremum an ſit vniuoca ad omnes animas,vel quaſdam ratione vniuoca,alias verò per quandam tantum analogiam comprehendat, & primum agitabitur in hac quæſtione,poſtremum in ſequenti.

Prima igitur opinio tenet,definitionē hanc non eſſe quidditatiuam,ſed deſcriptiuam,vel accidentalem pro qua citãtur Auicenna 6.lib.naturalium,Scotus in 2.diſt.16.quæſtio.vnica, & alij,ſed Scotus in eadem quæſtione oppoſitū potius ſentire
12 videtur,vt ſtatim dicemus.Videtur autem hanc ſententiam tenere Caiet.quæſt. 4. de anima,vbi diſtinguit duos modos ſumendi *corpus organicum*,in definitione animæ poſitum;Primo accipi poſſe ait pro materia,quantitate,qualitatibus,aut temperamento affecta,talíque ſitu habente, ex quibus tamquam materialibus reſultat organicum.Secundò accipitur pro forma,à qua habet rationem organici,aut talis organici,& hæc forma eſt potentia vitalis in eo reſidens, vt forma oculi eſt potentia viſiua.Et ſi modo priori accipiatur definitio, tradita erit per corpus organicum tamquam per aliquid prius anima ipſa, quia diſpoſitiones tempore præcedunt animam in materia, ſicut quamcumque aliam formam ſubſtantialem. Si verò accipiatur modo poſteriori, definietur anima per quid poſterius ſe, nempe per ſuas potentias, aut facultates, per quas diuerſa organa corporis conſtituuntur formaliter,
13 ſed vtroque modo deſcriptiua erit cenſenda definitio. Probatur

tur hæc ſententia primò, quia anima ſecundum eſſentiam abſoluta eſt: cùm ſit ſubſtantia, ergò quicumque ordo ad aliud eſt ei accidentalis, præſertim ſi per eum tendat in accidentia, definitur autem per ordinem ad corpus, & ad corpus organicum, quod tale eſt per accidentia, nam diuerſa organa diſtinguuntur in corpore animato ratione quantitatis, temperamenti, figuræ, & aliarum qualitatum: ergò non poteſt definiri quidditatiuè.

Secũdo, definitio quidditatiua aſſignari debet per priora, & notiora definito ſecundum naturam, & non per notiora tantùm quo ad nos, nam hæc ſemper ſunt accidentia, vel proprietates, aut effectus, per quæ repugnat rem definiri eſſentialiter: 14
ſed hæc definitio animæ quomodocumque accipiatur, nõ traditur per priora & notiora naturæ, ſed ſolũ per priora, & notiora nobis: ergò eſſentialis eſſe non poteſt. Probatur minor, quia quomodocũque accipiatur corpus organicum, eſt poſterius natura anima ipſa, ergò nõ poteſt per illud definiri eſſentialiter: euidens eſt conſequentia, & probatur antecedẽs: nã ſi corpus ſumatur pro ſola materia, poſterior natura eſt anima; cum forma ſit prior materia, ſicut actus prior potentia in eodem genere. Si verò accipiatur corpus organicum pro materia 15
diſpoſita, vel organizata, accidẽtia includit: quod ſufficit, vt ſit natura poſterius, & minus notum, quam anima. Et ſi tandem excogitetur accipi pro materia organizata organizatione ſubſtãtiali, vel pro compoſito ex eadẽ materia, & anima prout tribuente illi eſſe organicum ſubſtantiale, vel eſſe animatum, non minus ſequitur per quid poſterius definiri, & extra eſſentiam eius, quia tale eſſe organicum, vel animatum eſt effectus 16
formalis animæ, ſed effectus formalis eſt poſterior, & extra eſſentiam eius, ergò non poteſt per eum quidditatiuè definiri.

Secunda opinio affirmat eandem definitionem eſſentialem 17
eſſe, quam inſinuauit D. Thom. 1. parte, quæſt. 75 artic. 1. vbi diſputans de natura, & eſſentia animæ, docet non eſſe corpus, ſed actum corporis, ſed per hãc definitionẽ dicitur eſſe actum primum corporis: ergo ſentit eſſentialem eſſe. Idem etiam inſinuat Scotus vbi ſupra, concedens animã ſecundum ſuam eſſentiam eſſe actum corporis, quod explicat per hoc, quod ſit principium formale vitæ; quare ſenſit per actum corporis organici habentis vitam in potẽtia eſſentialiter definiri. Ita Buridanus 3. lib. de anima, quæſt. 4. & omnes, qui aſſerunt defini- 18
tionem hanc à poſteriori demonſtrari per ſequentem, quos citabimus quæſt. ſequenti, & eſt iam ferè communis inter recẽtiores, lõgéque probabilior, & magis conſona verbis, & ſenſui

Ariſtotelis. Probatur hoc ſecundum ex primo capite huius libri, cuius intentum in principio proponens ait, duo eſſe in eo determinãda, nempe, quid ſit anima, & quæ ſit communiſſima
18 ratio eius. Poſt aſſignatã verò definitionem aſſerit vtrumque eſſe in ea explicatum, quod ne. veru eſſet, nec propriè dictum, ſi deſcriptio tantùm eſſet, & non quidditatiua definitio, quia per deſcriptionem non explicatur, quidnam res ſit, ſed ſolum traditur medium quoddam extrinſecum, per quod quidditas eius aliquo modo poſſit a poſteriori cognoſci, ſentit ergò Ari-
19 ſtoteles quidditatiuam animæ definitionem ſe tradidiſſe. Et cap. 2. hanc eandẽ definitionem referens, poſteriorémque aſſignare volens ita ait, *Non enim ſolum ipſum quod ſit, oportet definitiuam rationem oſtendere, ſicut plures definitionem dicunt, ſed & cauſam in ſſ, & ap ar re*, quibus verbis apertè docet per hanc definitionem ſe explicuiſſe, quid ſit anima, per poſteriorem verò cauſam nobis notiorem eiuſdem quidditatis animæ ſe tradere velle, per quam nobis appareat, hoc eſt, melius cognoſcatur.

20 Probatur deinde ratione; primò, quia definitio quidditatiua eſt, quæ continet proprium genus, & propriam differentiam definiti, ſed hæc definitio continet proprium genus, & differentiam animæ: ergò eſt quidditatiua. Probatur minor, quia anima eſt forma phyſica, ſed propria ratio formæ eſt eſſe actũ materiæ, ſicut propria ratio materiæ eſt eſſe potentiam receptiuam formæ: ergò ratio actus intrinſeca eſt animæ, & cuicumque alteri formæ ſubſtantiali, & eſt communis quibuſcũque formis: ergò eſt ratio generica comparatione earum. Per cæteras verò particulas explicatur habitudo, ſeu proportio animæ ad determinatum corpus: cui tribuit eſſe ſpecificum, ei quoque eſſentialis, & per quam diſtinguitur à cæteris formis:
21 ergò continent veram differentiam eius. Secundo, habitudo, ſeu proportio alicuius rei cum ſuo fine proprio, cuius gratia producta eſt, intrinſeca eſt ei, atque eſſentialis, vt oſtendit capacitas hominis ad beatitudinem, ergò eſſentialiter definietur per illam: ſed finis cuius gratia producta eſt anima, eſt conſtitutio corporis animati ſimul cum materia: ergò definitio abſque dubio eſſentialis eſt. Probatur tandem, quia eſſentialis ratio partium ſumitur ex habitudine, quã habent ad totum (cu-
22 ius ex propria natura ſunt conſtitutiuæ) atque etiã inter ſe ſe, & ideò Ariſtoteles 1. lib. phyſicorum definiuit materiam per ordinem ad compoſitum phyſicum: quod apta eſt conſtituere dicens. *Materia eſt primum ſubiectum ex quo fit aliquid, cum inſit, &c.* ſed anima ex propria natura, & eſſentia eſt pars conſtitutiua

ſtitutiua corporis animati ſimul cum materia,& definitur per proportionem ad idem corpus animatum , & ad materiam, ergo eſſentialiter definitur.

Vt autem noſtra ſententia melius intelligatur,& argum.in contrarium commodius ſolui poſſint;adnotandum eſt,quod eſſe actum primum corporis, vel ipſum informare dupliciter ſumi poteſt, aut pro actuali exercitio informãdi, vel actuãdi, aut pro aptitudine ad exercendum illud. Et ſi 1. modo accipiatur,non poteſt eſſe eſſentiale animæ,ſed accidentale, non quidem in eo ſenſu,vt intelligatur actuationem ipſam eſſe accidentalem , ſicut eſt actuatio accidentalis formæ , quia dum anima actuat corpus,ſubſtãtiali modo id præſtat, & actuatio eius ſubſtantialis eſt : ſed eam præſtare dicimus accidere animæ,quia ſine actuatione poteſt ſaluari eſſentia eius,quemadmodũ ſaluatur eſſentia accidentis ſine actuali informatione, vel inhæſione in ſubiecto. Sicut ergò verum eſt ad eſſentiam accidentis nõ pertinere actualem informationem, vel inhæſionem in ſubiecto , ſed aptitudinalem : actualem verò extra eſſentiam eius eſſe,ita prorſus intelligendum eſt ad eſſentiam animæ non pertinere actualem informationem , ſed aptitudinalem, quæ aptitudo non minus ei conueniet, ſi a corpore ſeparetur , quàm cum informat ipſum , & de hac aptitudine informandi , & actuandi corpus intelligimus definitionem, dũm affirmamus eſſe quidditatiuam , non de informatione, vel actuatione. Vnde ſequitur , quod quemadmodum eſt eſſentialis accidenti reſpectus tranſcendentalis ad ſubiectum, quod informare aptum eſt,ita eſt eſſentialis animæ tranſcendentalis reſpectus,aut ſecundum dici ad corpus, quod informare apta eſt,nec ſolum in ſua eſſentia importat hunc reſpectum eſſentialem ad corpus in communi,ſicut reliquæ formę ſubſtantiales,ſed ad ſpeciale corpus, nempe organicum;quare ſicut accidens non poteſt definiri, niſi per ſubiectum, quia reſpectus ille non poteſt,niſi per ſubiectum explicari, ita anima non potuit definiri,niſi per corpus,& organicum corpus, quia eſſentialis reſpectus , quem importat ad illud, explicari non poteſt,niſi eo poſito in definitione eius.

23 24 25

Aduotandum eſt ſecundò, quid nomine organi intelligatur, vt ex hoc declarari poſſit, quid intelligat Ariſtoteles per corpus organicum. Organũ idem ferè ſignificat,quod inſtrumentum,& accommodatum ad corpus animatum,idem ferè ſignificabunt organa eius,ac inſtrumenta ad exercenda opera vitæ,vt oculus erit quaſi inſtrumentum ad videndũ. Includit verò organum duo,vnum tanquam diſpoſitionem,aliud tan- 26

quam formã,pro diſpoſitione quidem includit certam quantitatem,aut magnitudinem, certum temperamentum primarum qualitatum, certam denſitatem aut raritatem , certamque figuram , & hæc omnia accidentia certa vocamus, quia iuxta naturam potentiæ vitalis,ac vitalis operationis ab eadẽ potentia vitali elicienda determinatur magnitudo organi, temperamentum eius,denſitas,atque figura, nam in quocunque genere rerum tale debet eſſe inſtrumentũ, qualis eſt ope-
26 ratio,ad quam efficiendã ordinatur. Exemplum ſumere poſſumus in corde,& cerebro, nam illud poſtulat temperamentum calidum in certa intẽſione; hoc verò frigidum determinatæ etiam intẽſionis, cor poſtulat talem figuram,cerebrum verò diuerſam, cor tantam magnitudinem, & non maiorem, cerebrum verò diuerſam, ſicque de cæteris. Secundum quod includit organum,eſt forma,& hæc eſt potentia vitalis,cuius proprius actus eſt vitalis operatio per idem organum tanquã per inſtrumentum exercenda , vt forma oculi eſt potentia viſiua,vnde eo ipſo quod potentia deficit,non permanet organum,niſi æquiuocè , quemadmodum deficiente, vel ſeparata anima nõ permanet idem corpus organicum niſi æquiuocè,
27 vt cadauer,vel corpus organicum depictum.Vnde ſi organum vt corpori animato accommodatum definire volumus,dicemus:*Organum,eſt pars animati corporis certæ magnitudinis,temperamenti,denſitatis atque figuræ potentia vitali informata , ordinataque ad exercendam operationem vitalem iuxta exigentiam eiuſdem potentiæ,*& corpus organicum erit, *quod partibus huius conditionis conſtat*, Ariſtoteles ergo in hoc lib.2. textu 6. corpus ipſum organicum appellauit inſtrumentale,ſicut organa ipſa appellauit inſtrumenta,ſiue inſtrumentales partes,& organizationem hanc vocat accidentalem, quia præter ſubſtãtiam earundem partium corporis in qua organicæ conueniunt cum homogeneis, addit accidentia. Hæc verò organizatio accidentalis magis,vel minus perfecta eſt ſecũdum maiorem, vel minorem perfectionem animæ, atque etiam organa ipſa perfectiora,atque plura.Præter eam vero plures (præſertim Iuniores) ponunt aliam ſubſtantialem, ſeu radicalem, quam dicunt formalem animæ & quam dari colligunt à poſterioti ex eadem organizatione accidentali explicata , hoc
28 modo.Anima poſtulat diuerſas partes corporis diuerſis accidentalibus diſpoſitionibus, ac potẽtiis vitalibus informatas; ergò diuerſo modo ſubſtantiali indiuiduali vnitur his partibus materiæ,ac aliis, ita vt ſi diuiſibilis ſit eadem anima;partes habeat diuerſas ſecundum maiorem , vel minorem perfectionem

ctionem ſubſtantialem indiuidualem, quarum ratione poſtulat diuerſas diſpoſitiones, & accidentia in eis, diuerſaſque potentias vitales producit, quas non producit in aliis, ſicut nec adeò diuerſa accidētia pro diſpoſitionibus exigit; ſi verò anima ſit indiuiſibilis, diuerſo modo ſubſtantiali magis, aut minus perfecto, aut diuerſis vnionibus partialibus vnitur eiſdem partibus, & iuxta hos diuerſos modos vnionis diuerſum eſſe ſubſtantiale partiale, ac indiuiduale tribuit eiſdem partibus: quod conſtat non habere formas ſubſtantiales inferiores, quę eaſdem poſtulant diſpoſitiones in omnibus partibus corporis, quia omnes partes earum ſunt eiuſdem rationis. Vnde inferunt, quod etiam ſi per potentiam Dei abſolutam auferantur à corpore animato accidentia omnia, adhuc permanebit organicum organizatione ſubſtantiali, quamuis non organizatione accidentali; vtramque autem organizationem includit corpus organicum in definitione animæ poſitum. Sed de hac ſubſtantiali, quia non eſt certa, ſed in opinione poſita (quamuis ſemper à me approbata) copioſius dicetur inferius, vbi de differentia partium corporis organici ex profeſſo diſputabitur. 29

His prænotatis non erit iam difficile argumenta oppoſita ſoluere, & ad primum diſtinguendum eſt antecedens, quod anima ſit ens abſolutum: cùm ſit ſubſtantia, nam abſolutum ens eſt, prout diſtinguitur contra relatiuum prædicamentale, cuius totum eſſe eſt referri ad aliud, ſed non eſt abſolutum: prout diſtinguitur à relatiuo tranſcendentali, vel ſecundum dici, cuius quidem præcipuum eſſe abſolutum eſt, & ad ſe, & ideò ens abſolutum ſimpliciter vocatur, importat tamen reſpectum quendam intrinſecum, per quem ratio eius eſſentialis abſoluta completur: & reſpectus iſte eiuſdem conditionis, & ſpeciei eſt cum abſoluto, quod complet, ita vt ſi illud ſubſtantia ſit, ſubſtantialis etiam cenſeatur reſpectus, ſi qualitas eodem modo, & ad idem genus, atque ſpeciem pertineat, vt patet de materia reſpectum intrinſecum importante ad formam, & ſubſtantialem quidem, ſicut materia ipſa ſubſtantia eſt, ad ſpeciemque ſubſtantialis potentiæ referendum, & talis eſt anima, cuius entitas abſoluta quidem eſt, & ideo res abſoluta ſimpliciter vocatur, ſed incompleta, & partialis, aptáque coniungi cum materia ad conſtituendum compoſitum animatum, & ex hoc importat intrinſecum reſpectum, ac ſubſtantialem ad vtrumque, per quem cōpletur eſſentia eius, & propter talem reſpectum appellatur relatiuum ſecundum quid, hoc eſt tranſcendentale, vel ſecundum dici, non tamen 30

32 ſimpliciter, vel prædicamentale. Quia relatiuum prædica-
mentale nihil habet abſolutum, ſed totum ſuum eſſe, eſt ad
aliud referri. Negandum igitur eſt ad formam argumenti,
quod talis reſpectus ad corpus organicum, per quod definitur
anima, ſit ei accidentalis, ſed intrinſecus, & eſſentialis eſt,
quamuis anima ſit entitas ſimpliciter abſoluta, quia incom-
pleta eſt, & per talem reſpectum ſubſtantialem completur.
Quod autem additur talem reſpectum in quantum eſt ad cor-
pus organicum neceſſariò eſſe accidẽtalem: cum organizatio
fiat per accidentia, forma cuiuſcumque organi ſit potentia
vitalis de qua certum eſt eſſe accidens. Sic ſoluendum eſt, vt
intelligamus duobus modis comparari animam ad organa
corporis, formaliter, aut virtualiter, ſeu radicaliter. & de cõ-
33 paratione formali, vel actuali non poteſt eſſe dubium, quin
ſit per accidẽtalem reſpectum, comparatio verò virtualis, aut
radicalis, non eſt reſpectus ipſe, ſed fundamentum eius, quod
non eſt aliud, quam animam eſſe talis naturæ, vt poſtulet in
corpore talem varietatem diſpoſitionum, & organorum, quę
quidem accidentia, ac diſpoſitiones ab illa emanant tanquã
à prima radice. Quare talis comparatio licet ſit ad acciden-
tia, non eſt accidentalis, nec reſpectum accidentalem dicit,
ſed quid ſubſtantiale, aptúmque fundamentum accidentalis
reſpectus.
34 Ad ſecundum, diſtinguenda eſt maior, quod ſemper res ſit
definienda per priora, & notiora natura; nam duobus modis
contingit vnum definiri per alterum, vel tamquam per ali-
quid ſibi eſſentiale, & tunc verum eſt, prius, & notius eſſe de-
bere illud, per quod definitio quidditatiua aſſignatur, quia
partes eſſentiales definiti notiores eo ſunt ſemper in ordine
ad notitiam diſtinctam eius Sed alio modo contingit vnũ de-
finiri per alterum, non tanquam ſibi eſſentiale, ſed tanquam
extrinſecum quoddam additamentum, ſine quo non poteſt
explicari eſſentialis habitudo, quam habet ad illud, per quam
habitudinem tanquam per quid notius, ac prius in ordine ad
cognitionem diſtinctam poteſt explicari definitio quiddita-
tiua, & hoc modo poteſt definiri anima per materiam, vel
corpus, quæ licet non pertineant ad eſſentiam animæ, & ſint
poſteriora, & minus nota ſecundum naturam: proportio ta-
35 men ad illa eſſentialis eſt, & quia non poteſt eadem propor-
tio explicari, niſi per illa, propterea ponuntur in definitione
eius tanquam additamenta extrinſeca, non tanquam priora,
& notiora. Si verò per corpus organicum intelligatur cõpo-
ſitum ex materia, & anima conſtitutum, quod vocamus ani-
matum,

matum, aut viuens, conceſſa maiori, neganda eſt minor argum. quod non definiatur anima per prius, & notius ſecundum naturam, quia animatum finis eſt, ad cuius conſtitutionem ordinata eſt a natura anima, finis verò prior natura, & notior eſt iis, quæ eius gratia fiunt tanquam potiſſima cauſa naturalis, quare benè potuit qudditatiua definitio animæ per illum aſſignari.

QVÆSTIO VII.

An hæc definitio animæ ſit vniuoca ad omnes animas.

TRiplex tantum genus, vel ſpecies animæ poſuit Ariſtoteles vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem. Et de rationali diuerſo modo loquuti ſunt antiquiores philoſophi: vt autē variæ eorum ſententiæ intelligantur, diſtinguēda in primis eſt duplex forma, atque etiam duplex anima, vnam vocant informantem, & alteram ſolùm aſſiſtentem, forma, vel anima informans vocatur illa, quæ vnitur materiæ, vel corpori vera ac reali vnione, qua media tribuit ei proprium effectum formalem, & conſtituit cum eo compoſitum per ſe, & ſubſtantialiter vnum, quod potum eſt habere animam ſenſitiuam, aut vegetatiuam, atque etiam omnes formas ſubſtantiales inferiores. Forma verò, ſeu anima aſſiſtēs eſt ſubſtantia quædam mouens aliquod corpus, abſque informatione, ſed per ſolam applicationē ſuæ virtutis ad ipſum, & talis eſt quilibet Angelus, aut intelligentia deſtinata a Deo ad mouendum corpus aliquod cœleſte determinatum. Et propterea vocantur animæ aſſiſtentes, quia aſſiſtūt corporibus ad motum. 36
Qua diſtinctione præſuppoſita, certum eſt apud omnes, quod hæc definitio animæ ſit vniuoca ad vegetatiuam & ſenſitiuā, quia vtraque exiſtimatur ab omnibus vera forma informans corpus, & cum eodem modo ad illud ſe habeant, neceſſe eſt vniuocā eſſe vtriq; rationē formæ, vel actus corporis. Propter ſolam igitur animam rationalē diuiſi ſunt authores; Quidam 37
eorum exiſtimantes non informare corpus, ſed ſolùm ei aſſiſtere ad motū, vt nauta naui, & propterea non poſſe vniuocā rationem habere cum cæteris animabus, quę per hanc definitionem potuerit ęxplicari; ſed quadā ratione analogica ei cōuenire per attributionē, vel ſimilitudinē ad animas ſenſitiuas, ac vegetatiuas. Et hęc eſt prima ſententia negans hanc defini- 38

tionem eſſe vniuocam ad omnes animas, quia rationalis non
eſt forma informãs corpus, ſed ſolum vocatur anima, vel for-
ma ei aſſiſtens ad motum, quia vnitur ei ad varios motus,
quare non conuenit illi, quod ſit actus primus eius, niſi per ſi-
militudinem ad cæteras animas informantes. Ita Simplicius
ad text. 7. huius lib. & Philop. ad text. 11. Alexand. in principio
libri de ſenſu, & Genſi & Iandunus quæſt. 3 huius libri exiſti-
mantes quodlibet corpus habere ſuam animam ſibi aſſiſten-
tem diſtinctam ab anima alterius.

Pro hac ſententia citat Toletus D. Gregor. Nyſſænum 1. lib.
de anima cap. 5. libros tamen de anima non edidit, ſed diſpu-
39 tationem quandam de reſurrectione, & anima, quã ego legi,
nec verbum in ea reperi, quod ille doceat animã intellecti-
uam nõ informare corpus, ſed ei ſolum aſſiſtere, quin potius
paulò ante medium illius docet expreſsè animam intellecti-
uam eſſe partem huius humanitatis, quod non poteſt eſſe ve-
rum, niſi eam conſtituat cum corpore tanquam vera forma
eius. Quare dubitandum non eſt, quin veram formam infor-
mantem eſſe cenſuerit. Ad prædictam verò ſentẽtiam breui-
tatis cauſa referendæ ſunt aliæ, quæ licet in quibuſdam ab ea
40 differant, in hoc tamen conueniunt, quod negãt animam ra-
tionalem eſſe formam corporis, ſed ei vniri ſentiunt ad mo-
tum tantùm. Et in primis ſentẽtia Platonis in Alcibiade, & in
Phædone, quibus locis ita ſentit. Vt etiam D. Thom. retulit 2.
lib. contra gent. cap. 57 deinde ſentẽtia Themiſtij in ſuo lib.
2. de anima cap. 27. vſque ad 32. vbi docet hominem non eſſe
compoſitum ſubſtantiale ex corpore, & anima rationali, ſed
ſubſtantialiter conſiſtere in ſola anima, quæ vocatur intelle-
ctus, hanc verò vniri corpori tanquam motorem mobili, &
vnam numero eſſe in omnibus hominibus mouens omnium
corpora, quia ſuam virtutem motiuam applicat ad omnia,
Auerroës vero 3. lib. de anima, commẽt. 5. præter animam ve-
41 getatiuam, & ſenſitiuam videtur ponere in homine altiorem
aliam intra gradum ſentiendi, quam cogitatiuam vocat, & de
potentia materiæ educi affirmat, corrumpíque in morte ho-
minis, præter has vero tres animas ponit intellectiuã, non in-
formantem, ſed ſolum aſſiſtentem, & vnam numero in omni-
bus hominibus ante generationem ſingulorũ factam, & poſt
mortem eorum permanentem, ſed per eam non diſtingui ho-
minem ſpecie a brutis, ſed ſolum per animam cogitatiuam,
per quam ſingularia tantùm cognoſcit, vniri verò concedit
intellectiuam animam (quã vocat intellectum) ſingulis cor-
poribus, non per informationem, ſed ad intelligendum per
phantaſma

phantaſmata, In quãtum ipſemet intellectus vtitur phantaſmatibus exiſtentibus in phantaſiis ſingulorum corporum, tãquam inſtrumentis ad producẽdas ſpecies intelligibiles,& in 42 ſe recipiendas, per quas intelligit, & quia phantaſmata concurrunt hoc modo ad intellectionem, quam ipſe elicit, & eadem phantaſmata ſunt in corporibus,& ab eis producuntur, ideo attribuitur homini ex corpore, & anima cogitatiua cõpoſito intellectio,& in communi modo loquendi dicitur intelligere. Iuxta hanc igitur ſententiam horum omnium philoſophorum, ſi definitio Ariſtotelis comprehẽdit omnes animas, nõ poteſt eſſe vniuoca, ſed analoga, quia cõmunis ratio animæ reſpectu informantium,& aſſiſtentium analoga eſt.

Vniuerſale fundamentum horum omnium philoſophorũ quadruplex fuit. Primum quia materia,&forma, ex quibus fit compoſitum, debent pertinere ad idem genus, vel ad eundem modum eſſendi, imò ad eandem ſpeciem: quia compoſitum 43 vnius tantum ſpeciei debet eſſe, ad quam neceſſe eſt pertinere partes eius, ſed materia pertinet ad genus ſubſtantiæ corporeæ, intellectus verò, aut intellectiua anima ad genus ſubſtantiæ ſpiritualis, ergò repugnat hanc eſſe formam illius,& componere cum eo eandem rem vnius eiuſdemque ſpeciei.

Secundum procedit ex perfectione animæ rationalis in tribus conſiſtente, quæ pugnare videntur cum imperfectione formæ Primum eſt, quod non ſit educta ex potentia materiæ, nec ab ea dependeat in ſuo eſſe, ſed per creationem ex nihilo facta a ſolo Deo: forma autem corporis; cùm ſit actus eius, vt potentiæ, in qua recipitur, & quam informat, ex eo educi debet, ab eoque dependere; ergo pugnat ratio formæ cum perfectione animæ rationalis.

Tertium eſt animam eſſe ſpiritualem, & incorpoream, & ideò immaterialem; ergo non poteſt informare materiam, quia potentia, & actus debent proportionari; ſed potentia materiæ eſt materialis, & corporea: ergo non poteſt informari ab anima ſpirituali, alioqui conſtitueret hominem ſpirituale compoſitum.

Vltimum procedit ex perfectione eſſendi,& operandi; nam anima rationalis eſt per ſe ſubſiſtens, cùm ſit per ſe creata, 44 & creatio ſit rei ſubſiſtentis; ergo repugnat ei ratio formæ. Probatur conſequentia, quia informatio fit per inhærentiã: pugnat verò inhærentia cum ſubſtantia per ſe: de operatione verò intellectiua eius, docet Ariſtoteles textu 11. huius libri quod nullius corporis actus ſit; ergo neque anima ipſa erit

actus corporis,vel forma eius.

Secunda ſententia non omnino excludit animam intel.e-
ctiuam a ratione formæ, ſed realiter informare concedit,
45 formaliter verò denegare ei videtur rationem formæ. Vnam
enim animam tantùm ponens in homine, concedit vt vege
tatiuam,ſenſitiuam informare quidem corpus,non tamen vt
rationalem,ſed quia eadem entitas realis, & indiuiſibilis eſt,
46 ideò eo ipſo quod ſecũdum duoſ inferiores gradus informat,
cenſetur anima intellectiua real er informare,non enim po-
teſt ſecundum illos informare, quin tota ipſa eius entitas ſit
in corpore illud informãs,nihilominus ſi ratione vltimi gra-
dus præciſe conſideretur,negat eſſe formam,& conſequenter
negat, quod ſit forma in quantum intellectiua. Ita ſentiunt
Ferra 2.lib.contra gentes cap.58.non longè a fine §. *ad primũ
horum dicitur, quod ratio illa procedit*,Caiet.1.p.quæſt.76.art.1.
circa ſolutionem primi arg.& iuxta hanc ſententiam videtur
etiam definitionem animę non eſſe vniuocam ad omnes ani-
mas formaliter ſumptas,quia intellectiua, vt intellectiua nõ
erit actus primus corporis, niſi fortè ſecundum ſolam aſſi-
ſtentiam,quod eſt eandem animam præciſe vt intellectiuam,
aut rationalem eſſe formam ſecundum rationem analogam.
Et probari poteſt,quia intellectus non alligatur corpori, nec
alicui eius parti, imò neque operatio eius per corpus exerce-
tur,vel in corpore recipitur;quare forma corporis non eſt,er-
go nec anima intellectiua, vt intellectiua, cuius eſt potentia
ab ea ſub tali gradu accepta emanans,erit forma:deinde ani-
ma rationalis, vt intellectiua non eſt principium alicuius
47 operationis corporis, ergo vt intellectiua non eſt actus pri-
mus,vel forma eius; antecedens probo, quia intellectio eſt
operatio ſolius animæ, & non corporis, cùm nec verum ſit
corpus, aut aliquam eius partem intelligere per ſe immedia-
tè,ſed ad ſummum per accidens, & remotè, quia intellig t
anima, ergo anima non eſt principium alicuius operationis
in corpore.

48 Secundò ſi anima non ſolum eſt forma corporis,quia ſen-
ſitiua eſt, ſed etiam formaliter vt intellectiua, euidenter ſe-
quitur, quod etiam ſi non eſſet ſenſitiua, ſed intelle ua
tantum,eſſet forma corporis: probatur conſequentia, q a
ſi eſſe formam habet ex gradu intellectiuo,quamuis eum ſo-
lum haberet, per eum informaret corpus, ſicut quia anima
vegetatiua vt talis eſt forma, informat vt corpus in plantis
per ſolum gradum vegetandi,quem habet in eis, ſed ſi anima
intellectiua non eſſet ſenſitiua,non poſſet eſſe forma;ergo nõ
habet

habet eſſe formam, vt intellectiua, ſed ſolum quia ſenſitiua eſt. Probatur minor, quia ſi non eſſet ſenſitiua, non eſſet anima: ergo non eſſet forma, quia non poteſt eſſe forma inferior anima, ſed probatur antecedens, quia ſi non eſſet ſenſitiua, non eſſet actus corporis organici, nam ſublatis ſenſibus auferuntur organa, ſed ſi non eſſet ſenſitiua, non poſtularet organa ſenſuum, imò nec habere poſſet, cùm hæc organa conſtituantur per potentias ſenſitiuas tamquam per formas: ergo non eſſet forma corporis. 49

Vera ſententia tribus aſſertionibus explicanda eſt, & ſit prima. *hæc definitio animæ non conuenit vllo modo animabus, vel formis aſſiſtentibus: hoc eſt, neque ratione vniuoca, neque analogica, ſed ſolum conuenit animabus, vel formis informantibus*: ideò ſi anima rationalis ſolum eſt forma corporis aſſiſtens, & non informans (vt aſſerit prima ſententia) non conuenit ei vllo modo definitio. Probatur primo ex duobus, quæ docuit expreſſe Ariſtoteles ſtatim poſt aſſignatam definitionē animæ; primum eſt, non eſſe quærendum cur ex anima, & corpore fiat vnum per ſe, quia ſunt actus per ſe, & potentia per ſe, & ideò per ſe vniuntur. & per ſe efficiuntur vnum, ſed hoc non poteſt conuenire formæ aſſiſtenti: ergo nec definitio. Probatur minor, quia forma aſſiſtens ſolum vnitur accidentaliter corpori per potentiam motiuam, & in ordine ad motum localem: quod eſt ſolum ei vniri accidentaliter, non ergo per ſe, ſicut vnitur anima, quam definit Ariſtoteles. 50

Secundum quod aſſerit eſt, animam a ſe definitam ſic ſe habere ad corpus quod cōſtituit, vt ſit quod quid erat eſſe eius, hoc eſt, pertinens ad eius eſſentiā, & conſtituens ipſum in tali ſpecie, ſed forma aſſiſtens nō poteſt ſic ſe habere ad corpus, quod mouet, quia cum non informet ipſum, non poteſt ei tribuere aliquem eff. ctum formalem intrinſecum, pertinentem ad quidditatem, & eſſentiam eius, nec proinde poteſt ei tribuere ſpeciem: cum ſolum ſe habeat modo quodam extrinſeco ad illud, ſicut nauta ad nauim; ergo non conuenit ei definitio. Probatur deinde ratione, ex definitione ipſa aſſerente, animam eſſe, *actum corporis phyſici, & organici*, anima aſſiſtens non neceſſariò poſtulat corpus organicum, ergo nō conuenit ei definitio: Probatur antecedens in intelligentiis mouentibus orbes (quas vocant aſſiſtentes formas) nec enim corpora cœleſtia organis prædita ſunt, & quamuis eſſent, non minus moueri poſſent ab eiſdem intelligentiis, quā ſi nulla haberēt. 51

Secūda aſſertio; *Anima rationalis eſt vera forma informās corpus*. Hæc inprimis veritas, eſt iā fidei cath. poſt definitionē Eccleſiæ, 52

cleſiæ, in Clement.prima de ſumma Trinitate, & fide catholica edita in Cõcilio Vienẽſi à Clemẽte V. vbi ſic dicitur, *Quiſquis deinceps aſſerere, defendere, ſeu tenere pertinaciter præſumpſerit, quod anima rationalis, ſeu intellectiua nõ ſit forma corporis humani per ſe, & eſſentialiter tãquã hæreticus cenſendus ſit.* Quã definitionem repetit, & approbat Concilium Lateranenſe 3. ſeſſione 8. propterea oppoſita ſententia illorum philoſophorum aſſerentium ſolum eſſe aſſiſtentẽ, & nõ informantẽ error eſt in fide. Probatur deinde expreſſis teſtimoniis Ariſtotelis, quæ penè innumera ſunt, in quibus docet animam intellectiuam eſſe formam informantem corpus, ex quibus tria tãtum ſelegi. Et primum habetur 1. libro de anima textu 90 vbi citat ſententiam Platonis ponentis triplicem animã in eodem

53 homine iuxta triplicem operationem vitalẽ, ita vt per vnam animam vegetetur, per alteram ſentiat, & per alteram intelligat; & hanc ſententiam reiicit tanquã falſam, affirmãs omnes has operationes prouenire in eodem homine ab eadem anima; quod patet eſſe impoſſibile, niſi anima intellectiua ſit vera forma. Probatur planè, quia euidens eſt nutritionem, & ſenſationem prouenire ab anima informante; cùm ſint operationes vitales, quæ non poſſunt prouenire, niſi a principio intrinſeco rei, ſed ab eadem anima prouenit intelligere, quod eſt operatio vitalis, ergò anima intellectiua a qua prouenit, eſt forma informans.

54 Secundum teſtimonium ſumitur ex 1. lib. ethic. cap. 7. non longè à principio, vbi quærens Ariſtoteles in quo conſiſtat ſumma fœlicitas, aut beatitudo hominis: Reſpõdet in aliqua operatione eius eſſe ponendam, non quidem in ea, quæ communis ſit ei cum brutis: & ideò nõ in operatione vegetatiua, nec ſenſitiua, ſed in aliqua ſibi propria, per quã diſtinguatur ab eis, & hanc dicit procedere ab anima intellectiua eius, per quã eſt homo, & diſtinguitur a brutis: ſed non poteſt eſſe homo per animam intellectiuam nec diſtingui a brutis, ſi ſolum ſit forma aſſiſtens, quia eſſe hominem, eſt eſſe ſubſtãtiam, anima verò aſſiſtens non poteſt tribuere corpori, vel homini eſſe ſubſtantiale, cum ſolum aſſiſtat ad operationem, quæ eſt accidens; ergò neceſſe eſt, quod conſtituatur in eſſe ſubſtantiali hominis per eandem animam intellectiuam informantem, & media informatione tribuentem ei eſſe ſubſtantiale hominis.

Vltimum teſtimonium egregium profectò eſt, continetúrque 12. lib. meta. text. 16. & 17. vbi hoc diſcrimen ponit Ariſtoteles inter cauſas efficientes, & formales, quod illæ naturaliter

55 poſſunt antecedere ſecundum tempus ſuos effectus, formales

males vero non, ſed ſimul ſemper ſunt cũ ſuis effectibus formalibus, vt ſanitas eũ ſano, & albedo cum albo. An verò poſt eoſdem effectus permanere poſſint? Plures eſſe ait formales cauſas non permanentes, ſed aliquam dari permanentem, vt animam intellectiuam extincto homine, hæc ſunt verba eius. *Cauſæ ita que mouentes, tanquam antea ortæ exiſtunt, quæ verò vt ratio, ſimul ſunt: cum enim ſanus ſit homo, tunc etiam ſanitas eſt, & forma aneæ ſphæræ ſimul atque anea ſphæra, ſi autem aliquid poſterius permanet, conſiderandum eſt, in quibuſdam enim nihil prohibet, veluti ſi anima talis ſit, non omnis, ſed intellectus, omnem namque fortaſſis impoſſibile eſt.*

Probatur deinde eadem aſſertio euidenti ratione; 1. quia euidens eſt hominem eſſe ſubſtantiã, atque ſubſtantialem ſpeciẽ in eo prædicamento. Euidens quoque eſt ſecundò diſtingui ſpecie ab equo, & leone ſub genere animalis. Euidẽs eſt 3. hominem ex ſua ſpecie, atque eſſentia eſſe animal rationale. 56
Euidens tandem eſt diſtinctionem ſpecificam nõ eſſe per potentiam, ſed per actum & ideò nõ eſſe per materiam, quæ potentia eſt; ſed per formã quæ eſt actus, quia potentia non poteſt eſſe ratio diſtinctionis, ſed conuenientiæ, diſtinctio verò per actum fit; ergo euidens erit diſtingui hominem ab equo, & leone per formam, ſed diſtinguitur, quia eſt rationalis: ergo euidens eſt diſtingui per formam rationalem, quæ eſt anima intellectiua, & ideò euidens erit, animam intellectiuam eſſe formam informantem, & non ſolum aſſiſtentem, quia forma aſſiſteus nõ pertinet ad eſſentiam eius, cui aſſiſtit, nec vnitur ei eſſentialiter, ſed ſolùm accidentaliter in ordine ad motum; quare nõ poteſt diſtinguere illud eſſentialiter ab aliis: 2. quia primum principium vitæ in rebus corporeis eſt anima; nã per animam diſtinguũtur viuentia à non viuentibus: ergo primũ principium vitalis operationis quæ vocatur vita, eſt eadẽ anima, ſed ſecundum diuerſos gradus vitalium operationum diſtinguũtur diuerſi gradus vitæ, & ideò dicimus animalia perfectiorem gradũ vitæ habere, quàm plantas, quia perfectiorẽ habent operationem vitalem, nempè ſenſationem, ſed intelligere eſt operatio vitalis perfectiſſima, & propria hominis, qui experitur ſe intelligere, ſicut ſe ſentire, & vegetari, ergo principium efficiens huius vitalis operationis eius eſt anima rationalis, aut intellectiua: repugnat autem eſſe principiũ per ſolã aſſiſtentiam: quia operatio vitalis debet eſſe à principio intrinſeco, aſſiſtens verò, vt tale extrinſecũ eſt: ergò debet eſſe principium per veram informationem, & ita erit vera forma. 57

Probatur tandem euidenter contra Auerroẽm, quia euiden-

58 ter experitur homo ſe intelligere,& hanc operationem eſſe ſibi propriam, ſed repugnat vllo modo ei conuenire per ſolam aſſiſtentiã intellectus: ergò neceſſe eſt, quod conueniat ratione animæ informantis. Probatur minor, quia per aſſiſtentiam intellectus ſolum hoc fieri aſſerit ille, quod eſt eundem intellectum vti phantaſmatibus animæ cogitatiuæ (per quam conſtituitur homo in eſſe hominis,& diſtinguitur a brutis) ad producendum ſpecies intelligibiles eorundem phantaſmatum,& recipiendas in ſe, ſed ex eo, quod phãtaſmata hominis producant cum intellectu ſpeciem intelligibilem repræſentantem eadem phantaſmata, non ſequitur hominem intelligere, quia productio ſpecierum non eſt intellectio, quemadmodum ex eo, quod color illuminatus producat ſpeciẽ viſibilem in oculo ſe repræſentantem, non ſequitur, quod color ipſe, aut lumen videat, ſed oculus tantùm videt eliciens viſionem poſt productionem ſpeciei; ergo nec per talem vnionem intellectus aſſiſtentis poteſt vllo modo attribui homini intellectio.

59 Aſſertio vltima. *Anima rationalis non ſolum inquantum ſenſitiua & vegetatiua, ſed in quantũ rationalis eſt vera forma informans corpus, aut* (quod idem eſt) *ſecundũ gradum rationalitatis verè informat ipſum.* Hæc in primis ſequitur efficaciter ex verbis Clementinæ citatis, quibus decernitur, *Animam rationalẽ per ſe atque eſſentialiter eſſe formã corporis.* Quod ſic probo. Id quod conuenit rei per ſe,& eſſentialiter conuenit ei, in quantum talis eſt, ſed eſſe formam informantem conuenit illi in quantum rationalis eſt; ergò in quantum rationalis, eſt vera forma informans corpus,& non ſolum, vt vegetatiua,& ſenſitiua iuxta definitionem Eccleſiæ. Ideo videtur mihi ſine periculo erroris nõ poſſe omninò negari, quod anima rationalis, vt rationalis eſt, informet corpus, etiam ſi dicatur informare,
60 vt vegetatiua, & ſenſitiua, quia ſi ſolum informaret ſecundum hos gradus inferiores, non eſſet verum, quod anima rationalis informaret per ſe,& eſſentialiter, ſed ſolùm materialiter, & quaſi per accidens, in quantum eadem entitas realis animæ informantis, vt vegetatiuæ, & ſenſitiuæ eſt rationalis.

Sed probatur ratione; primo, quia animam ſenſitiuam, aut vegetatiuam, vt talem informare corpus non eſt aliud, quam tribuere corpori per veram informationem gradum ſentiẽdi, ita vt verum ſit animal eſſe formaliter ſenſitiuum, & plantam formaliter viuentem; ergò animam rationalem, vt rationalẽ, vel (quod idem eſt) ſecundum gradum rationalitatis eſſe formam corporis, non erit aliud, quam tribuere corpori gradum rationalitatis per veram informationem, ita vt verum ſit hominem

minem

minem eſſe rationalē formaliter: ſed euidens eſt id præſtare; ergò euidens quoque erit, vt rationalem eſſe veram formam informantē corpus. Probatur minor, quia eodem modo verū 61
eſt hominem eſſe rationalē formaliter, ac eſſe formaliter ſenſitiuum, & viuentem, ergò non minus anima rationalis, vt rationalis, eſt vera forma, quàm anima ſenſitiua, & vegetatiua, nec ipſamet minus eſt forma ſecundum gradum rationalitatis, quam ſecundum gradum ſenſitiuum, & vegetatiuum.

Secundò, homo diſtinguitur ſpecie ſubſtātiali à plantis ſub genere viuētis, atque etiam a brutis, vt ab equo, & Leone ſub genere animalis, ſed diſtinctio ſpecifica eſt per formam, quia materia non diſtinguit, ſed potius eſt ratio conueniendi; ergo diſtinguitur per formam, & conſequenter per animam: cùm omnia hæc ſint animata, ſed non diſtinguitur per animam, niſi vt rationalem, ergò vt rationalis eſt vera forma.

Vt autem veritas noſtrarum aſſertionum clarius pateat, & 62
argum. oppoſita commodius ſolui poſſint; Notandum eſt primò, animā rationalem (vt copioſius dicetur inferius) vna numero, & ſola cum ſit in homine, continere ſua virtute gradus inferiores ſentiendi, & vegetandi, quos continēt anima ſenſitiua, & vegetatiua, eoſque continere non tanquam efficiētem cauſam, ſed tanquam formalem. Ita tamen omnes continet vt 63
non ſint diſtincti realiter in ea, ſed eadem entitas realis indiuiſibilis potens eos tribuere eidem corpori, non minus quam diſtinctæ animæ eos tribuerent eidem homini, ſi in eo forent diſtinctæ. Secundò notandum eſt, animam rationalem nō ſolū formaliter continere hos tres gradus vitæ, vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & intellectiuæ, ſed per ſe, atque eſſentialiter, ita vt ſi eos nō contineret, non foret vllo modo anima rationalis, imò nec omninò eſſet anima. Quod probari poteſt, prǽſuppoſito, quod præter ipsā nō dātur in homine aliæ animæ ſenſitiua, & vegetatiua, quod ex fide, & ratione naturali euidēti probabitur inferius, ſed ſolū ſit in eo anima rationalis. Probatur hoc ſuppo- 64
ſito 1. quia anima eſt, *Actus primus corporis phyſici, & organici*, ſed anima rationalis eſt anima; ergò debet eſſe actus corporis organici, quare ab intrinſeco, & formali poſtulat corpus organis diſtinctū: ſed non dantur nec excogitabilia ſunt organa 65
in corpore, niſi ad exercendas operationes ſenſitiuas, & vegetatiuas, ergo hæc eadem organa poſtulat ab intrinſeco anima rationalis, vel non eſt anima. Minorem probo, quia potentiæ animæ rationalis, quæ ſunt intellectus, & voluntas, nec ſunt organicæ, nec operationes eorū exercentur per organa corporea, vt per ſe eſt manifeſtum, vnde ſequitur, quod anima rationalis

tionalis eſſentialiter, atque formaliter ſit ſenſitiua,& vegeta-
66 tiua,quia organa ſenſuum ſub formali ratione organorũ cõ-
ſtituuntur per potentias ſenſitiuas tanquam per proprias for-
màs,ſed potentiæ ſenſitiuæ oriuntur ab anima ſenſitiua, vel a
gradu ſubſtantiali ſentiendi tanquã propriæ eius,ergò anima
rationalis continet eſſentialiter gradum ſentiendi,a quo pro-
ueniunt:cum nõ ſit in homine alia anima ſenſitiua,a qua poſ-
ſint prouenire,& niſi eum cõtineret, anima non eſſet,quia nec
eſſet forma corporis organici. 2. anima rationalis eſſentiali-
ter eſt cõſtitutiua hominis,ſed homo ab ea conſtitutus eſſen-
tialiter eſt animal,viuens,corpus,& ſubſtãtia:cũ ex his præ-
dicatis,& earum differentiis conſtituatur eſſentialis definitio
eius; ergò anima rationalis eſſentialiter eſt conſtitutiua ho-
minis,animalis,& viuentis,& conſequenter eſſentialiter con-
tinet hos tres gradus vitæ,nempe vegetatiuæ,ſenſitiuæ, & ra-
tionalis,eoſque tribuit corpori.

67 Quibus ita conſtitutis ſoluenda ſunt in primis argum.phi-
loſophorum,& pro ſolutione primi adnotandum eſt vulgare
illud in ſchola receptũ,quod ſupremum infimi generis attin-
git infimum generis ſupremi,& è cõtra,quia ſe habet tanquã
medium inter ſupremum, & infimum genus, & propterea de-
bet participare vtroque extremo. Exemplum eſt in operatio-
nibus ſenſitiuis,in quarũ genere ſupremum quid eſt,hoc eſt,
perfectiſſimũ operatio phantaſiæ,& phantaſma ipſum per eã
productum,& ſupremum hoc ſenſitiui generis attingit infimũ
generis ſuperioris nempe intellectionem humanam,ad quam
aliquo modo concurrere certũ eſt,intellectio autem humana
infimum quid eſt ſub genere intellectionis , cùm ſit imperfe-
ctiſſima,& hæc eadem tanquam infimum ſupremi attingit ſu-
premum infimi,nempè eandem operationem phantaſiæ , vel
phantaſma ipſum à quibus aliquo modo depẽder. Iſte autem
modus attingendi in eo conſiſtit,quòd cùm anima ſit princi-
68 pium intelligendi imperfectiſſimum ex propria natura, & eſ-
ſentia,quia partiale, ordinatur etiam eſſentialiter ad intelli-
gendum media alia parte, ad quam dicit intrinſecum ordinẽ.
hoc eſt,medio corpore per ſpecies medijs ſenſibus mendicatas
à rebus.Vnde ſequitur,quod cum eſſe ordinetur ad propriam
operationem,& modus propriæ operationis ſit iuxta modum
eiuſdem eſſe animæ in ſua natura importans intrinſecũ ordi-
nem ad corpus;nata ſit ei vniri propter perfectionem propriæ
operationis, hoc eſt, vt medio corpore aſſequatur ſpecies ad
intelligendũ modo connaturali formæ.Hæc autem vnio cum
corpore non poteſt eſſe per ſolam aſſiſtentiam extrinſecam,
ſicut

ſicut vnitur Angelus corpori cœleſti ad motum,ſed per informationem,vt probatū eſt.Et hinc intelligitur,quod licet anima rationalis ſit ſpiritualis ſecundum propriam entitatem,ita vt nihil entitatis corporeæ,vel materialis permixtum habeat, non eſt tamen purè ſpiritualis,ſicut Angelus,ſed aliquo modo corporea,quia hæc eius entitas ſpiritualis, partialis eſt, & ab 69 intrinſeco habet ordinem ad materiā,cui tribuit eſſe ſubſtantiale corporeum, & ideò eſt corporea tanquam quo aliud eſt corpus ab ea in tali eſſe corporeo conſtitutum,quod nō poſſet conſtituere niſi per informationem,quare ita anima ſpiritualis eſt,vt ſit vera forma corporis. Sed poſſet aliquis contra hūc noſtrum diſcurſum ita arguere, licet anima rationalis eſſentialiter ſit pars,& ideò forma,& actus alicuius potentię,nō 70 tamen potentiæ corporeæ,quæ eſt materia,vel corpus,ſed potentiæ ſpiritualis,quā non repugnat dari,ſicut datur ſpiritualis actus:huic ergo potentiæ ſpirituali poſſet vniri, & conſtituere cum ea compoſitum ſpirituale ex potentia,& actu ſpirituali.Vnde ſequitur non probari efficaciter ex eo,quod anima ſit ſubſtantia ſpiritualis imperfecta,& partialis,quod apta ſit vniri materiæ corporeæ,& ideò cōſtitutiua compoſiti corporei;nec etiam quod ſit aliquo modo corporea tanquam,quo, hoc eſt tanquam forma corporis,& apta conſtituere compoſitum corporeum,ſub cuius genere,vel ſpecie ponatur.

Reſpondetur tamen impoſſibilē eſſe talem potentiā in genere ſubſtantiæ ſpiritualis,cui vniretur anima ad componendum cum ea compoſitum ſpirituale,propter duo:primū,quia 71 talis potētia non eſſet organi capax,nam diuerſitas organorū non eſt excogitabilis,niſi propter diuerſitatem operationum: tale autem compoſitum non poſſet habere diuerſas operationes,ſed ſolùm intelligere & velle, & has nō per ſpecies acceptas à rebus:cum non ſit excogitabilis modus accipiendi ſpecies a rebus niſi per ſenſus.Vnde ſequitur, quòd cum tali potentia ſpirituali non poſſet anima conſtituere compoſitū heterogeneum , ſed homogeneum tantum, quod eſt contra rationem animę intrinſecam,vt patet ex definitione prima animæ , & contra dignitatem eius, quia compoſitum homogeneum,vt tale infimæ conditionis eſt,etiam ſi ſit ſpirituale. Secundum, quia cum tali potentia ſpirituali non poſſet anima conſtituere compoſitum rationale,hoc eſt, intelligens ratiocinando,ac diſcurrendo, quod pugnat cū natura eius diſtincta ab Angelis per infimum modum intelligendi cum diſcurſu.Sed probatur antecedens, quia ideò anima apta eſt intel- 72 ligere cum diſcurſu , quia per ſpecies acceptas a ſenſibus,per

quas tanquam imperfectiſſimas in genere intelligibili nō poteſt ſimul omnia cognoſcere, ſed vnum ex altero,& poſt alterum,in quo conſiſtit imperfectio diſcurrendi, ſed ſine organis ſenſuum non poſſet ſpecies a rebus accipere: ergo nec eſſet intellectiua cum diſcurſu. Et ex hac doctrina duo intelli-
73 guntur ;Primum,quod anima rationalis non pertineat ad genus ſpiritualis ſubſtantiæ, ſed corporeæ: quia licet ſit ſpiritualis ſubſtantia,incompleta tamen, & partialis, tanquam vera forma apta vniri corpori ad conſtitutionem compoſiti, & ideò pars eſſentialis compoſiti corporei. ſecundum, quod licet anima ſit ſubſtantia ſpiritualis,vt quod eſt, corporea tamen,vt quo aliud eſt, hoc eſt, vt forma eius, ſed hoc modo concurrit cum materia ad compoſitionem totius;ergò compoſitum,quod ex vnione eius cum materia reſultat, corporeum eſt,& non ſpirituale;Probatur conſequentia,quia compoſitum accipit ſpeciem à forma,vt tali,ergo à forma corporea,vt tali ſpeciem corporis,ad quam conſtat pertinere animam,tanquam partem intrinſecam eius, nam partes ad ſpeciem totius pertinent. Et ex his patet, ſolutum eſſe primum argumentum pro philoſophis: nam ad formam eius conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod anima non ſit ſub genere corporis, ſed ſub genere ſpiritus; oppoſitum enim efficaciter probatum eſt.

Tria alia argum contendebant probare animam non eſſe formam ex tribus;ex primo quidem,quia non educitur ex potentia materiæ,cui reſpondeo hoc non pertinere ad rationem formæ, ſed ad imperfectionem, quare ſolum ſequitur ex eo, quòd anima non ſit forma imperfecta,ſicut inferiores. Ex 2. verò,quia anima non eſt corporea,ſed ſpiritualis;cui reſpondeo,ſpiritualem eſſe,ſed infimam in hoc genere,atque imperfectiſſima.n,quia incompleta,& partialis,ex quo habet attingere ſupremum infimi,nempe corporis,cui vnibilis eſt,& ideò corporea,vt quo,quia conſtitutiua corporei compoſiti per informationem materiæ. Vltimum ex quo probabatur, erat, quòd ſit ſubſiſtens; cui reſpondeo, hoc non eſſe incompaſſibile cum ratione formæ perfectiſſimæ, & talem eſſe animam, ſimul ſubſiſtentem ſubſiſtentia partiali,& etiam informātem corpus.

74 Ad primum argum. 2. ſententiæ facile reſpondetur intellectum emanare ab anima intellectiua, vt tali, & in ea recipi; deinde intellectum non eſſe formā corporis,vel alicuius partis eius ;quod verò eodem modo ſe habeat vtrumque ad corpus, negamus, ſed anima proximè, & tanquam actus ſub-
ſtantia

ſtantialis,& primus,intellectus verò nõ reſpicit per ſe ita immediatè corpus,ſed per animã,cuius potẽtia eſt,& propterea remotè,& tanquam actus accidentalis reſpicit corpus;quare licet intellectus forma non ſit,malè infertur,quod anima intellectiua nõ informet,quia actus primus, & ſubſtãtialis corporis proximè actuans potentiã ſubſtantialem eius,vera forma eſt.Itaque anima eſt forma quia tanquã actus ſubſtantialis immediatè reſpicit potentiam ſubſtantialem corporis,vel materiæ, & ideò actuat per ſe illã, quod eſt proprium munus formæ;intellectus vero, nec reſpicit corpus niſi per animam, & propterea præſupponit ordine naturæ eam informantem, 75
quare nõ poteſt immediatè inhærere corpori, ſed remotè tãtum media anima,& conſequenter,nec poteſt eſſe forma totius corporis,nec alicuius partis, quia ratio formæ eſt proximè actuare materiam. Ad confirmationem conceſſa maiori neganda eſt minor, quod anima , vt rationalis non ſit principium alicuius operationis in corpore , nam licèt corpus,vel aliqua pars eius non dicatur intelligere,dicitur tamen homo 76
intelligere per animam,tanquam per formam,qua conſtituitur in eſſe hominis; vnde verum eſt , quod anima ſit principium,quo homo intelligit.Intelligere itaque eſt operatio ſolius animæ,vt proximè intelligentis,ſed cum anima ſit forma conſtituens hominem in eſſe ſpecifico rationalis,ſimul communicat ei conſequenter propriam potentiam, & operationem, & ideò licèt anima primò intelligat , propriùs dicitur homo intelligere per animam , ſicut propriùs dicitur eſſe rationalem de homine,quam de anima.

Ad ſecundũ conceſſo antecedente, quod anima vt intelle- 77
ctiua ſit forma corporis, negãda eſt prima cõſequentia;quod etiãſi non foret ſenſitiua , eſſet forma corporis, quia eſſe ſenſitiuam non eſt minus eſſentiale ei, quàm eſſe intellectiuam, vt probaui. Itaque nõ eſt putandum, quod anima rationalis ita contineat hos tres gradus vitæ,nempè vegetatiuæ,ſenſitiuæ,& intellectiuæ , vt duos priores quaſi pro genere habeat, aut materialiter tantùm, & gradum intellectiuum dumtaxat contineat formaliter,& tanquam differentiam, ſed formaliſſimè continet omnes,& tanquam in proprio, atque indiuiſibili gradu ſuæ differentiæ eſſentialis , intellectiuum quidem formaliter, & vt quod ſuo modo,vt quo ; ſenſitiuum,& vegetatiuum,non niſi,vt quo,vt inferius explicabitur.

Ad exemplum verò de pluralitate animarum in eodem homine,Reſpondeo,naturaliter ſaltem eſſe impoſſibile, vt euidenter oſtendetur inferius. Et ſi forte poſſibiles eſſent plures

animæ in eodem homine, nempè vegetatiua cum rationali
79 per potentiam Dei abſolutam, non propterea ſequeretur, quod rationalis non eſſet forma corporis organici, ſed abſq; dubio foret, non minus, quam modo, dum ſola eſt in eodem homine; concedendum tamen eſſet in caſu eoſdem gradus vegetandi, & ſentiendi continere, ſicut nunc continet, atque etiam, quòd duo iſti gradus tribuerentur eidem corpori à duplici, aut triplici forma, quod an poſſibile ſit, vel contradictionem inuoluat, ſuo loco explicabitur.

80 Et ſi aliquis quærat, an 2. opinio aliqua cenſura digna ſit? Reſpondeo, duo aſſerere; Primum, quod ſi anima rationalis non eſſet ſenſitiua, nō eſſet forma corporis, & hoc verum eſt, vt oſtendi. Secundo aſſerit, animam rationalem, vt animam rationalem, vel intellectiuam, non eſſe formam, quod non ſolum eſt falſum: ſed periculoſum in fide, vt probauimus.

QVÆSTIO VIII.

Circa poſteriorem definitionem animæ.

An poſterior definitio animæ ſit vna & conueniat animæ in communi.

SEcunda definitio animæ his verbis traditur ab Ariſt. cap. 2. text. 24. anima eſt, *Principium quo primo viuimus, ſentimus, mouemur & intelligimus*. De qua inquirimus, an ſit vna ſicut de prima dictum eſt, vel multiplex, ita vt pro ſingulis animabus ſingulas definitiones contineat, pro vegetatiua vnam, pro ſenſitiua alteram, & alteram pro loco motiua, aliamque pro rationali.

81 Prima opinio quorundam recentiorum negat eſſe vnā, aut multiplicem definitionem pro omnibus, aut ſingulis animabus, quia negat eſſe definitionem, niſi addatur hæc particula, tanquam actu, & forma, dicaturque, *anima eſt principium quo*
82 *primo viuimus, & intelligimus, tanquam actu, & forma.* Probat teſtimonio Ariſt. text. 24. 2. cap. ante verba huius definitionis, vbi expreſsè docet duo eſſe principia, quo viuimus, ſentimus, & intelligimus, nempe corpus, ſeu materiam, vt ſubiecto, & animam, vt forma; ſicut duobus principiis ſani ſumus, nempe ſanitate, vt forma, & corpore, aut parte eius, vt ſubiecto, & duobus aliis ſumus ſcientes; ergo dum in definitione dicitur, animam eſſe principium, quo viuimus, &c. pro duobus poteſt ſumi *principium*, nempe pro ſubiecto, & forma, aut pro corpore,

corpore,& anima;vt ergo reiiciatur corpus,neceſſe eſt addere verbum hoc, *Tanquam actu*, *& forma*, quia ſi non addatur, 83
conueniet integra definitio non ſoli animæ,ſed etiam corpori,& ideò non erit bona.

Hæc tamen ſententia apertè falſa eſt,& contra mentem,& verba Ariſt. Et ad probandam falſitatem eius ſic arguo. Primum,quo diſtinguũtur viuentia a non viuentibus,eſt anima, in corpore enim,ſeu materia conueniunt:ergò primum principium vitæ eſt anima, ſed corpus, ſeu materia, aut pars eius non poteſt eſſe primum principium vitæ; ergò eo ipſo, quod Ariſtoteles in definitione dixit,animam eſſe principium,quo primo viuimus,excluſit corpus, & quālibet eius partem,quia 84
idem eſt eſſe principium,quo primo viuimus, & eſſe primum principium vitæ;bona igitur eſt definitio vt iacet; nec oportet ei addere particulam,*Tanquam actu*,*& forma*,vt aſſerit hęc ſententia,niſi vt vitioſa efficiatur. Probatur minor, quia licet corpus,vel pars eius, vt, cor, ſit principium vitæ, hoc tamen non cõuenit illi,niſi ratione animæ,à qua habet, quod viuat, & conſequenter, quod ſit vitæ principium; ergo neque corpus, ſeu materia, neque aliqua pars eius poteſt eſſe primum 85
principium vitæ, ſed ſola anima,cui ſoli eo ipſo definitio cõuenit.Et Ariſt ſolum attulit exempla ſanitatis, & ſcientiæ,vt hoc idem oſtẽderet,nempe,quod ſicut corpore, vel parte eius non ſumus primo ſani, nec primo ſcientes per animam, ſed per ſanitatem, & ſcientiam, quæ ſunt actus primi, atque formæ, ita non viuimus primo per corpus, vel per partem eius, ſed per animam,quæ forma corporis eſt tribuens ei vitam.Et his non ſolùm conſtat hanc ſententiam eſſe contra Ariſtotelem,ſed ſatisfactum eſt teſtimonio eiuſdem Ariſtotelis. Hac igitur excluſa ſententia,

Aſſerit opinio 2.eſſe quidem definitionem, & vnicam,non 86
tamen conuenire animæ in communi, & ideò neque omni animæ,ſed rationali dumtaxat. Ita Simplicius 2. lib. de anima,cap.2 textu 24.quod probat ſic:Omnia,quæ ponuntur in definitione,debent conuenire definito,ſed omnia,quę ponũtur in hac definitione, non conueniunt animæ in communi, 87
neque alicui particulari præter rationalem,ergò hæc ſola eſt definitum: & cùm ſit vna ſecundum ſpeciem,vnica erit definitio,& non multiplex, cuius definitũ eadem rationalis anima erit,& nihil aliud.Probatur minor, quia eſſe principium quo viuimus,ſentimus,mouemur, & intelligimus, non conuenit animæ in communi, alioqui conueniret ſingulis,quod patet eſſe falſum;quia nec vegetatiua,nec ſenſitiua ſunt prin-

cipium omnium illarum operationũ,ſolùm ergo reſtat,quod conueniat animæ rationali, quæ illarum omnium principium eſt in homine.

Tertia opinio tenet non eſſe vnam definitionem,ſed quatuor,ita vt ſingulas definitiones cõtineat pro ſingulis animarum ſpeciebus,vt pro vegetatiua vnam his verbis ſolum contentã,anima vegetatiua eſt, *principium quo primo viuimus*,ſicque tres alias,ita vt in ſingulis ſolũ ponatur propria operatio
88 vtriuſque,cuius poteſt eſſe principium. Has autem omnes definitiones aſſerit hæc ſententia breuitatis ſtudio ad formam vnius redegiſſe Ariſtotelem. Ita tenet Ægidius ad eundẽ tex. 24.c.2.& cum eo alij. Probatur hac ratione, ex contextu ſecũdi capitis colligitur euidenter voluiſſe Ariſt. iterum definire omnem animam,ſicut ſemel per priorem definitionem fecerat,alioqui,ſi hæc poſterior definitio non eſſet ita vniuerſalis pro omni anima,ſicut prior,non poſſet per illam demonſtrari prior,(vt per ſe eſt manifeſtum) ſed ſi hæc poſterior ſit vnica definitio,non poteſt conuenire omni animæ;ergò vt omni conueniat, multiplex cenſenda eſt, & cuique ſpeciei animæ
89 applicanda ſecundum diſtributionem accommodam. Probatur minor, quia non omni animæ conueniunt omnes partes definitionis;ergo nec integra definitio.

Quarta opinio duo aſſerit;primũ. *quod definitio ſit vna, & non multiplex*:ſecundum,*quod non definiatur per illã aliqua ſpecies animæ in particulari, ſed anima in communi ſit adæquatum definitum eius,ſicut prioris definitionis*. Ita Toletus 2.lib.de anima,quæſt.3.concluſ.1. & eſt iam ferè communis inter recentiores,& probabilior. Probatur autem vtrunque ab ea aſſertum ex verbis Ariſtotelis in principio ſecundi capitis, tex.12. vbi duo aſſerit;primum ſe intendere iterum definire animam eandẽ prius à ſe definitam;ergò idem eſt definitum vtriuſque definitionis apud ipſum, ſed in prima definitione docuit expreſsè cap.præcedenti ſe definire animam in communi; ergò eandem voluit definire in hac 2. definitione, & non aliquam
90 ſpeciem eius in particulari. Aſſerit deinde ſe velle aſſignare aliam definitionem notiorem prima,per quam cognoſci poſſit:& tãdem quæ aliquo modo reddat cauſam eius, quæ vera eſſe non poſſunt, niſi vtraque definitio ſit eiuſdem rei, atque eodem modo ſumptæ,alioqui quo modo poterit ſecunda definitio eſſe ratio cognoſcendi primam,vel cauſam eius reddere,ſi de eadem prorſus re non tradatur? Et hinc ſequitur eſſe vnam ſicut primam,nam ſi idem eſt definitum vtriuſque:cum definitum prioris ſit vnum,erit etiam vnum definitum poſterioris,

rioris,& ideo vtraque definitio vna.

Vt autem veritas hæc melius intelligatur, & proprius ſenſus definitionis clariùs pateat;Adnotandum eſt rationem cõmunem animæ, ſicut quamlibet aliam genericam dupliciter ſumi poſſe;vel vt in ſe tãtùm cõſideratur abſtracta à ſuis ſpeciebus eis non cõſideratis;vel in ordine ad eaſdem ſpecies,in quantum ad illas ſe extendit,& per eas contrahi poteſt, quo pacto diximus nos,& concedunt omnes ſumi ens mobile,vel 91
ens naturale,in quantum eſt obiectum vniuerſale totius philoſophiæ naturalis,videlicet in quantũ partes,vel ſpecies reſpicit , quas ſingulæ partes eiuſdẽ philoſophiæ naturalis cõſiderãt,nempe ens mobile ad vbi,ad formã, & reliqua:& hoc modo ſumitur anima in cõmuni , vt eſt definitum huius poſterioris definitionis, nempe vt ſe extendit ad ſuas ſpecies, vt ad animam vegetatiuam,ſenſitiuam,& rationalem,quam extenſionem explicare voluit Ariſtot.per proprias operationes in eadem definitione poſitas. Sed ſub conſideratione priori, hoc eſt,ſine vllo ordine extenſionis ad eaſdem ſpecies accipitur eadẽ anima in cõmuni in prima definitione,& propterea nihil in ea ponitur,per quod talis extenſio ſignificetur.

Secundo notandum eſt hanc vniuerſalẽ extenſionẽ ad ſpecies per operationes ſignificatam duobus modis ſumi poſſe. 92
Primo ſecundũ ſenſum purè diſiunctiuũ ; ita vt ſenſus totius definitionis ſit,anima in cõmuni eſt principium, quo primo viuimus, vel quo primo ſentimus, vel quo primo mouemur, aut quo primo intelligimus.Et ſenſus iſte ad mentẽ Ariſt. eſſe non poteſt;quia eaſdem operationes vitales copulatim in definitione poſuit.Secũdo modo ſumi poteſt extenſio ad ſpecies per operationes ſignificatas copulatim, ita vt ſẽſus ſit;anima eſt principium,quo primo viuimus ſimul,ac ſentimus,mouemur,& intelligimus.Et neque hoc modo poteſt intelligi definitio,quia nec poſſet conuenire animæ in cõmuni:cùm præter animam rationalem nulli ſpeciei eius cõueniat eſſe principium omnium illarum operationum copulatim ſumptarũ: ergò neque animæ in cõmuni.Probatur cõſequẽtia,quia nihil poteſt conuenire animæ in cõmuni,quod repugnet particularibus,vt per ſe eſt manifeſtum.Ideò poteſt ſumi eadẽ ex- 93
tẽſio vniuerſalis copulatiuè, vt ſumitur in quacũque propoſitione ſubiecti communis ſigno vniuerſali affecti,hoc eſt,ſecundum ſenſum diſtributiuum, quaſi dicatur animam in cõmuni , & quãlibet in particulari eſſe principium omniũ illarum operationũ,vt dũ dicimus,omnis homo diſputat,ſenſus eſt,omnes,& ſingulos homines diſputare. Et neq; hoc modo

intelligitur definitio: quia ſecundum hanc diſtributionē abſolutam non conuenit ſingulis ſpeciebus; quare neque animę vniuerſaliter ſumptę ſecundum extenſionem ad operationes, & ſpecies conuenire poteſt. Solum reſtat alter ſenſus, diſtributiuus quidem, atque copulatiuus, nō ſecundū diſtributionem abſolutam, ſed accommodam, ſecūdum quam ſenſus definitionis copulatiuus erit: anima eſt principium, quo primo viuunt omnia, quæ habent vitam, quo primo viuunt, & ſentiunt omnia, quæ habent vitam vegetatiuam, & ſenſitiuam, & quo primo viuunt, ſentiunt, & mouentur omnia, quæ habent vitam, ſenſum, & motum: & quo primo viuunt, ſentiunt, mo-
94 uentur, & intelligunt omnia, quę habent vitam vegetatiuam, ſenſitiuam, motum, ac vitam rationalem; quo pacto definitio conuenit animæ in communi, & ſingulis ſpeciebus in particulari. Et hūc ſenſum tenuit abſque dubio Ariſtot. in hac definitione, quia iuxta eum vtrumque verum eſt, quod eum docere probauimus, nempe animam in cōmuni definiri, & vnica definitione. Verum præterea eſt tertium, quod inſinuauit
95 cap. 2. text 1. 7. 8. nempe definitionem primam animæ a ſe aſſignatam eſſe communem, & vniuerſalem, quaſi vellet dicere, ſecundam quam aſſignare intendebat, eſſe ſpecialem, aut particularem, non quod per eam aliqua ſpecies animæ adæquatè definiatur, ſed quia licet definiatur anima, etiam in vniuerſali, explicato tamē ordine ad ſpecies, aut particulares animas, & ideò quodam modo ſimul in communi, & in particulari.

Adnotandum eſt vltimo, viuere prout ſignificat operationem vitæ, dupliciter ſumi: primo, prout ſignificat communē rationem omnibus operationibus vitalibus, nempe vegetatiuis, ſenſitiuis, & intellectiuis, quarum quælibet eſt quoddam viuere. Secundo, pro ſpeciali operatione animæ vegetatiuæ, & hæc eſt propriiſſima acceptio eius: dum ergo in definitione dicitur, *animam eſſe principium, quo primo viuimus*, non ſumitur ſub communi ratione (vt Caietan. voluit putans his ſo-
96 lis particulis contineri totam definitionem, quia cum viuere ſit commune ad opus vegetatiuum, ſenſitiuum, loco motiuū, & intellectiuum, hæc omnia comprehendit, & ideò ſufficienter explicat rationem animæ; cæteras verò particulas ſolum addi ad magis explicandas aliquas operationes vitales ſub eadem particula contentas.) Dico autem non ita ſumi ab Ariſtotele particulam *viuimus*, propter duo; primum, quia Ariſtoteles voluit hac definitione explicare animam per operationes, vel per ordinem ad illas: ergo neceſſarium fuit eas ponere diſtinctè in definitione, quia ſi ſub illa tantum particula

cula eis communi ponerentur, confusè tantum eſſent aſſignatæ,& ideò confuſa ſolùm ratione poſſent explicare animam, & non diſtinctè, vt oportet explicari per definitionem; falſum ergo in primis eſt, quod dicitur non eſſe neceſſariò additas ad integritatē definitionis reliquas particulas. Deinde ſi adduntur ad explicandas alias operationes ſpeciales præter operationem vegetādi, quia confusè cōtinebantur ſub particula *viuimus*; eadem ratione addenda fuit alia particula, per quam 97
diſtinctè explicaretur opus vegetandī, quia non niſi confusè continetur ſub eadem particula, *viuimus*, ſumpta pro ratione communi vitalis operationis.

Dicendum igitur eſt, eandem particulam *viuimus*, in definitione non ſumi ab Ariſtotele pro ratione communi omnibus operationibus vitalibus, ſed pro ſpeciali, & prima operatione animæ vegetatiuæ, quæ propriè dicitur viuere, nam ſic ſumpta, clara, atque perſpicua permanet definitio, diſtinctè, & clarè explicat rationem animæ in communi, & cuiuſlibet ſpeciei eius per proprias operationes. Ex quibus argumenta aliarum opinionum facilè ſolui poſſunt. Nam ad argumentū primæ, & ſecundæ opinionis eodem modo reſpondetur conceſſa maiori vtriuſque, & negata minori, quod ſi hæc definitio ſit vnica, non poſſit conuenire omni animæ. Et cum dicitur non omnes particulas conuenire cuilibet ſpeciali animæ, di- 98
ſtinguendum eſt; nam ſecundum ſenſum copulatiuum, & abſoluta diſtributione, verum eſt; neque oportet ſic eis conuenire; vt oſtendimus, ſed ſatis eſt eis conuenire ſecundum diſtributionem accommodam iam explicatam, ex qua conuenientia ſatis explicatur vniuerſalis ratio animæ, quæ eſt adæquatum definitum.

QVÆSTIO IX.

An eadem ſecunda definitio animæ ſit quidditatiua, aut eſſentialis, vel deſcriptiua tantum, & accidentalis.

PRima opinio tenet hāc definitionem eſſe quidditatiuam. 99
Ita Albertus Magnus lib. de anima, tit. 1. cap. 4. quem refert & ſequitur Caiet. qu. 7. huius libri, vbi duplicem ſenſum eiuſdem definitionis diſtinguit hoc modo, animam eſſe principium quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, dupliciter ſumi poteſt, aut pro actuali principio, aut pro po-

tẽtiali,ſeu aptitudinali,etſi pro actuali accipiatur, nõ eſt dubium,quin accidentaliter conueniat animæ,quia naturaliter contingit non eſſe actuale principium animam rationalem, dum ſeparatur a corpore,& per diuinam potentiam poſſunt cæteræ animæ ab eo ſeparari,& tũc ceſſabit in eis ratio actualis principij,quare nulli animæ poteſt eſſentialiter cõuenire.° Si verò accipiatur principium pro eo,cui debitum eſt,actuale
100 principium illorum omnium eſſe,eſſentiale eſt animæ in cõmuni,& cuicumque in particulari, quia licet non pugnet cũ eſſentia earum ceſſare ab actuali ratione, aut exercitio principij,pugnat planè non eſſe eis debitum,quod actuale principium earũ potẽtiarum,& operationum ſint. Accepta igitur hæc definitio animæ de principio actuali potentiarũ,& operationum vitalium(inquit Caiet.)non poteſt eſſe quidditatiua,ſed deſcriptiua.Si verò accipiatur de principio quaſi aptitudinali,erit eſſentialis. Ariſtoteles verò hoc ſecundo modo eam accepit,& propterea eſſentialem eſſe voluit. Et ita etiam videntur tenuiſſe Themiſtius,& Philoponus 2.cap.huius lib. atque etiam Apollinaris ibidem, quæſt. 4. Probat Caiet.teſtimonio Ariſtot.& ratione. Ariſtoteles enim in principio 2. c. aſſerit ſe intendere aſſignare aliam definitionem continentẽ
101 cauſam prioris, & talem cauſam aſſerit continere poſteriorẽ hanc definitionem.Ex quo ita arguit.Omnis cauſa debet eſſe prior ſuo effectu,ſed eſſe actuale principium operationum vitaliũ,non poteſt eſſe prius,quam animam eſſe actum corporis,quin potius ordine naturæ præſupponit animã vnitã corpori;ergo ex mente Ariſtot. non ſumitur *principium quo viuimus* in definitione, pro actuali,ſed pro aptitudinali; ſed eſſe hoc modo principiũ eſt eſſentiale animæ; ergò definitio ipſa eſſentialis reputatur ab Ariſtot. Probatur minor,quia anima talis eſt naturæ,ſiue informet corpus, vel non,vt debitum ei ſit eſſe actuale principium,& ſine hoc debito nec eſſe,nec intelligi poteſt, eſſentiale ergò erit ei. Probat deinde ratione, quia illud,per quod primo conſtituitur res in ordine eſſendi cum cæteris, eſt ei eſſentiale, vt illud per quod conſtituitur primo,ſubſtantia in ordine eſſendi per ſe,eſt eſſentia eius:ſed
102 anima conſtituitur primò in ordine eſſendi formarum ſubſtantialium per hoc, quod eſt eſſe vitæ principium: nam per hoc habet ſuperiorem modum eſſendi reſpectu aliarum formarum inferiorum; ergo hoc pertinebit ad eſſentiã eius,ſed hoc idem eſt,quod definitio cõtinet; ergò quidditatiua erit. Hanc vltimam minorem probat, quia dum dicitur animam eſſe principium,quo viuimus,nõ ſumitur viuere pro operatione

tione vegetatiua, ſed in communi pro gradu eſſentiali vitæ incluſo in ſpecialibus, quare ſufficeret pro integra definitione dixiſſe, *Anima eſt principium quo primo viuimus*, in hoc enim verbo intelliguntur cæteri omnes gradus vitæ ſpeciales, qui additi ſunt, vt magis explicarentur. Vnde ſequitur definitionem continere, quod anima ſit talis naturæ, cui debetur eſſe principiũ, à quo primo habent vitã quæcunque viuunt, quod patet eſſentiale eſſe animæ, quare eſſentialis erit definitio.

Secunda opinio eſt oppoſita, aſſerens hanc poſteriorem definitionẽ non eſſe quidditatiuam, ſed deſcriptiuam, & accidentalẽ. Ita D. Tho. in his commentar. lect. 3. Ferrar. q. 4. Conimb. c. 1. huius lib. q. vnica art. 2. & omnes ferè recẽtiores, hi præſertim, qui tenent primam definitionem demonſtrari ab Ariſt. à poſteriori per ſecundam. A quibus hac ratione probatur; effectus non poſſunt pertinere ad eſſentiam cauſæ, neque operationes ad eſſentiam eius, à quo procedunt tanquam à principio. Sed anima definitur hac definitione per operationes, quarum principium eſt, & conſequenter vt cauſa efficiẽs per proprios effectus: ergò definitio non eſt eſſentialis, ſed deſcriptiua, & accidentalis. 103

Vt huic quæſtioni plenè ſatisfiat, duo ſunt decernenda; Primũ, qualis ſit hęc definitio, vt ab Ariſt. tradita, quidditatiua, an deſcriptiua. Secundũ an poſſit eſſe in ſenſu aliquo quidditatiua, vel in quocũque ſit deſcriptiua. Et quantũ ad primũ, placet mihi poſterior ſentẽtia, quod deſcriptiua ſit in eo ſenſu, quo ab Ariſt. traditur, quam præter D. Thom. & alios pro ea citatos tenet Tolet. c. 2. huius lib. q. 3. com. 2. Probatur teſtimonio eiuſdem Ariſtot. in eodem principio 2. c. aſſerentis ſe definiſſe prima definitione animam ex obſcuris: & ideò iterum definiendam eſſe ex manifeſtioribus, ita vt poſterior definitio contineat aliquam cauſam prioris, quæ nobis appareat. Ex quibus ſic arguo; Poſterior definitio traditur per notiora, non ſecundum naturam; ergò per notiora nobis, ſed notiora nobis ſunt effectus, & accidentia per quæ cognoſcimus ſubſtantiam: ergo per hæc voluit Ariſtot. definire animam poſteriori definitione, quare accidentalem ac deſcriptiuam putauit ſe tradere definitionem, non quidditatiuam. Probatur antecedens, quod per hanc definitionem non ſit definita anima per notiora natura, ſed ſolum per notiora nobis ex eiſdem verbis Ariſt. quibus aſſeruit hanc poſteriorem definitionem tradere aliquam cauſam prioris: *Per quam ſit, & appareat*: nam apparere reſpectu noſtræ cognitionis intelligitur, vt per ſe eſt manifeſtũ. Et ſi dicatur non repugnare, 104 105

quod

106 quod tradatur definitio per notiora natura,& nobis,quia cõtingit notiora natura eſſe etiã nobis notiora.Contra hoc eſt, quod definitio traditur per operationes, quæ ſiue ſecundum actum,ſiue ſecundũ potentiam accipiantur,hoc eſt,vt virtute continentur in potẽtia actiua animæ, nõ poſſunt eſſe notiora ſecũdum naturam eadem anima: cùm ſint operationes,& accidẽtia eius,ſed ſolùm quo ad nos;ergo per notiora nobis, & minus nota ſecundum naturam traditur definitio,quod eſt eſſe accidentalem,& deſcriptiuam. Probatur deinde ratione, quia per hoc definitur anima, quod eſt eſſe principium, quo
107 primo viuimus,ſentimus, mouemur, & intelligimus, ſed ſiue principium harum operationum ſumatur ſecundum actuale exercitiũ,ſiue ſecundum aptitudinem, quam habet anima,vt poſſit eſſe principium earum, iuxta diſtinctionem Caiet eſt accidens reſpectu animæ; ergò per aliquod accidens ſibi proprium definietur, & ex conſequenti definitione deſcriptiua. Probatur minor,quia anima nec eſt actuale principiũ earundem operationum,neque habet potentiam,vt ſit principium earum,niſi mediis potentiis accidentalibus ſibi ſuperadditis; ergo nõ ſolum eſſe actuale principium, accidentale eſt ei,ſed aptitudo,ideo ſiue actuali principio, aut aptitudinali intelligatur definitio,accidentalis,ſeu deſcriptiua erit.

108 Circa ſecundum verò,an eadem definitio poſſit intelligi in alio ſenſu,in quo ſit quidditatiua, adnotandum eſt,animam eſſe principium operationum vitalium, vt in definitione expreſſit Ariſtot. tribus modis intelligi poſſe, actu quidem, vel aptitudine:& rurſus eſſe principium aptitudinale adhuc duobus modis formale aut radicale, formale principium poteſt
109 eſſe per potentias quibus mediis elicit eaſdem operationes, radicale verò,& remotum eſt per propriam entitatem, vel eſſentiam,à qua tanquam à radice oriuntur potentiæ proximè elicientes eaſdem operationes.

Hoc ſuppoſito certũ videtur, quod ſi duobus modis prioribus ſumatur principiũ,nempe pro actuali, vel aptitudinali, non poſſit conuenire eſſentialiter animæ,vt probatũ eſt contra Caiet.quia cum anima nec ſit actuale principiũ operationum,nec niſi per potentias, quæ ſunt accidentia,neutrũ poteſt ei,niſi accidentaliter conuenire. Quod verò ſit principiũ radicale, habet in quantum ab ea emanant immediatè potẽtiæ,à quib. eliciuntur operationes;& ideò hoc modo ſumpto principio,non videtur repugnare,quod eſſentialiter per illud definiatur.Et de hoc tãtum ſenſu procedit dubium præſens.
110 Circa quod eſt prima opinio quorundã recentiorum,qui aſſerunt,

ferunt, nec in hoc ſenſu non poſſe quidditatiuè definiri. Quorum totum fundamentum eſt, quia anima eſt quidem primũ principium radicale potentiarũ, & operationum vitaliũ per ſuam entitatem, non per ſuam eſſentiam, ſed per aliam rationem formalem poſteriorem eſſentia, & ideò animæ, vt ſic non eſſentialem. Probant, quia ſæpe contingit aliquid conuenire alicui per ſuam entitatem, & non per ſuam eſſentiam, vt ſubſtantiæ eſſe ſuſceptiuam contrariorum. Præterea qualibet eſſentia eſt immediatum principium ſuarum paſſionum, & tamen hoc non eſt ei eſſentiale. Et ſubſtantiæ corporeæ cõuenit ex ſe habere partes integrãtes, iuxta ſententiam probabilẽ, & ferè communem, & tamen non conuenit illi ratione eſſentiæ, 111
quæ conſiſtit in indiuiſibili, ſed ſolum ratione entitatis: ergò benè poteſt intelligi, quod potẽtiæ vitales ſequantur ex entitate animæ tanquã ex prima radice, & non ex eſſentia, & ideò etiam ſi principium operationum accipiatur in hac definitione pro radicali, non erit eſſentialis.

Secunda opinio eſt aliorum recentiorum, quibus prædicta 112
diſtinctio non placet, ſed fatentur animam per ſuam eſſentiã eſſe principium radicale potentiarum vitalium, operationum verò non eſſe principium per ſuam eſſentiam, ſed per potẽtias ipſas, quæ accidentia eius ſunt. Vnde per potẽtias poſſet definiri eſſentialiter, tanquã radicale principium earum, non per operationes: & cum definiatur vt principium operationũ, non poteſt eſſe definitio eſſentialis, ſed deſcriptiua, deſumpto etiã 113
principió pro radicali. Si verò alia definitio aſſignetur, nõ per operationes, ſed ſolũ per potentias vitales, talis definitio poterit eſſe eſſentialis. Cõueniunt itaque duæ iſtæ opiniones recentiorum in vno, & differunt in altero; conueniunt quidem in eo, quod animæ non ſit eſſentiale eſſe primum principium radicale operationum vitaliũ, & ideò nec poſſe definiri eſſentialiter vllo modo per eaſdem operationes, & ex conſequenti, neque definitionem hãc quidditatiuam eſſe poſſe vllo modo, 114
quia per operationes vitales aſſignatur. Et vtraque hoc negat eadem ferè ratione; nã prima dicit non eſſe animæ eſſentiale, quod ſit primum principium radicale operationum, quia nõ eſt principium earũ per ſuam eſſentiam, ſed per ſuam entitatem eſſentia poſteriorem. Secũda vero aſſerit nõ eſſe hoc animæ eſſentiale, quia non cõuenit ei immediatè per eſſentiam, ſed medijs potentiis, quæ accidẽtia ſunt, & ideò ei accidẽtale. Differunt tamen in eo, quod prima opinio etiã negat eſſe animæ eſſentiale, quod ſit primũ principium radicale potentiarum vitalium, quia putat non conuenire ei per eſſentiã ſuam

eſſe

eſſe radicem earum, ſed per ſuã entitatem eſſentia poſterio-
rem ſecundùm rationem formalẽ. Secunda verò hoc non ne-
gat, imò concedit, quod ſi definiatur per ſolas potentias, tan-
quam primũ principium radicale earum, & nõ per operatio-
nes; talis definitio erit eſſentialis, quia potẽtiæ, ſicut & paſſio-
nes ſequuntur naturam animæ ratione eſſentiæ, & nõ ſolum
ratione entitatis, & ideò eſſentiale eſt ei eſſe radicem earum.
115 Noſtra vero ſententia contraria eſt vtrique, quã hac vnica
aſſertione explico. *Per ſuam eſſentiam immediatè cõuenit animæ
eſſe primum principium radicale potentiarum vitalium, & opera-
tionum earum, & ideò per vtraſque poteſt definiri eſſentialiter, ſi
ſumatur tanquam primum principium radicale earum*, quare eſ-
ſentialis eſſet definitio poſterior, ſi animam eſſe *Principium
quo primo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus*, de primo
principio radicali accipiatur. Quam concluſionem de potẽ-
tiis, & operationibus tenent omnes citati pro ſententia Ca-
ietan. atque etiam omnes alij recentiores præter paucos, qui
has duas ſingulares ſententias inuenerunt: & eam nos ſigilla-
tim probamus aduerſus vtramque opinionem. Primo, aduer-
ſus priorem; quia quidquid ſit de diſtinctione entitatis rei ab
eſſentia eius (quam ſtatim explicabo) falſum eſt, quod non ſit
animæ eſſentiale eſſe primam radicem potentiarum, & ope-
116 rationum; quod ſic probo. Diuerſis animabus ſecundum ſpe-
ciem conueniunt diuerſæ potentiæ vitales, & diuerſæ opera-
tiones ſecũdum ſpeciem, ſicut quibuſcunque rebus ſpecie di-
uerſis conueniunt diuerſæ paſſiones, ſeu proprietates ſecun-
dum ſpeciem, vt euidenti inductione conſtat; ergò euidens eſt
emanare à principiis ſpecie diſtinctis: ſed aſſerit hæc ſenten-
tia emanare à diuerſis entitatibus rerũ: ergo euidens eſt ema-
nare ab eis, vt ſpecie diſtinctis. Vlterius, entitates diuerſarum
rerum non poſſunt diſtingui ſpecie, niſi ratione diuerſorum
prædicatorum eſſentialium; ſed paſſiones, & potentiæ, cum
ſint ſpecie diſtinctæ, & vt tales emanent a diuerſis rebus, ema-
nant ab eis, vt à diuerſis ſecundum ſpeciem; ergo ſi potentiæ
emanant ab entitatibus animarum, euidens eſt emanare ab
117 eis, vt diuerſis per diuerſa prædicata eſſentialia; & de primo
ad vltimum, ſequitur emanare à diuerſis rebus ratione diuer-
ſarum eſſentiarum, quia diuerſa prædicata eſſentialia diuer-
ſas eſſentias conſtituunt, quia ratione ſuorum prædicatorum
eſſentialium id habent. Secundo, quia eſſentiale eſt animæ
talis eſſe naturæ, cui per ſe debeantur tales paſſiones, vel po-
tentiæ, ſed hoc eſt eſſe principium radicale earum; ergò eſſe
hoc modo principium, erit etiam ei eſſentiale. Maiorem ſic
probo.

probo. Differentia eſſentialis hominis eſt eſſe rationalem: ſed rationali, vt tali, debita eſt potentia ad ratiocinandum, quæ eſt intellectus. ergò rationalitas eſt principium radicale eius, ſicque de cæteris potentiis aliarum animarum ſuo modo conuincitur.

Vt autem eandem noſtram aſſertionem probemus contra ſecundam opinioné, explicare prius oportet, quidnam ſit animam eſſe primum principium radicale operationum, aliud eſt enim eſſe primum principium formale earum, & aliud primũ principium radicale. Eſſe principium formale eſt eſſe principium proximum eliciens per ſe ipſum immediatè operationem: eſſe verò principium radicale eſt eſſe radicem, à qua emanat idem principium proximum eliciens per ſe immediatè operationem. Et cùm anima ſit prima radix, a qua emanant per ſe ipſas immediatè potentiæ, quæ ſunt principia proxima, ac formalia operationum, ſequitur eſſe principium radicale, tam potentiarum, quàm operationum, ſed illarum proximũ, harum vero quaſi primum, & remotum. Potentias vero ſolũ eſſe principia formalia operationũ. Quo ſuppoſito probatur **118**

119 primo aſſertio noſtra aduerſus ſecundam ſententiam hoc modo, anima per ſuam eſſentiam eſt principium radicale potentiarum, & mediis potentiis eſt principium operationum; ergò eſſentiale eſt ei eſſe radicale principium, tam operationum, quam potentiarũ, harum quidem immediatum, illarum verò primum. Probatur antecedens, quia eſſe principium radicale earum non eſt aliud, quam debitas eſſe eſſentiæ eius tales potẽtias, & operationes, ſed animæ per ſuam eſſentiam debitum eſt vtrumque, nempe potẽtia, & operatio ſuo ordine, potentia quidem proximè, operatio verò quaſi remotè. vnde illa per ſe immediatè oritur ab eſſentia, hæc vero media potentia; ergò per ſuam eſſentiam eſt radicale principium vtriuſque.

Secundo, etiam ratione probatur, quia euidens eſt potẽtias **120** animæ eſſe proprietates, aut paſſiones proprias eius, ſed euidẽs eſt etiam proprias paſſiones conuenire cuilibet rei per ſuam eſſentiam, ab eaque emanare; ergò euidens eſt potentias animæ conuenire ei per ſuam eſſentiam, ab eaque emanare. Maioré probo ex duplici definitione propriæ paſſionis, ſeu proprietatis traditæ a Porphyrio, & ab Ariſtotele, & etiam à nobis capite iam citato de proprio in Prædicabilibus, vna eſt talis. *Proprium eſt quod conuenit omni, ſoli, & ſemper*, altera, *Propriũ eſt, quod non indicat quid eſt eſſe rei, ſoli autem ineſt, & conuerſim prædicatur*; ſed intellectus, & volũtas conueniunt omni animę rationali, & ei ſoli, ac ſemper: & præterea non pertinent ad eſſentiam

ſentiam eius,& prædicãtur de illa reciproca prædicatione;ergò ſunt propriȩ paſſiones,ſeu proprietates eius.Et pariter potẽtiæ corporeȩ cõueniũt eidẽ animæ,& cuicũque alteri tãquã radici à qua emanãt,& ab ea ſola,& ſẽper, prædicãturq; reciproca prȩdicatione;ergo omni animæ cõueniũt per ſuã eſſentiã propriæ potentiæ,& ab eadẽ eius eſſentia emanãt Vlterius propriæ paſſiones cuiuſcunq;rei emanãtes ab eſſentia eius cõtinentur in ea,tanquã in virtute,& radice earũ, à qua pullulant,aut emanant,vt riſibilitas,& admiratio in eſſentia hominis;ergò potentiæ animæ,quȩ ſunt proprietates,aut paſſiones eius continentur in eſſentia eiuſdem. Et tandem operationes procedunt ab eiſdem potentiis,tanquam à virtutibus animæ: ergo etiã continentur virtute in eadem eſſentia animȩ,a qua habent potentiæ,quod eas eliciant:& ideò procedunt ab eadẽ eſſentia animȩ,tanquam a prima radice, in qua virtute cõtinentur Quod hoc exẽplo euidenter oſtendo,nam euidens eſt flores,& fructus cõtineri in virtute ſeminali arboris,tãquã in principio radicali,cui per ſe debentur,& nihilominus eſt verum,non produci fructus à virtute ſeminali, niſi mediis flori-
321 bus.Ratio huius eſt, quia licet vnũ horum producatur medio altero,vel per alterum,non producitur per illud , tanquã per aliquid alienum,vel extraneum ab eodem ſemine,ſed tanquã per aliquid eius in eo contentũ:vnde ſequitur,quod ſi ut potentia,per quam elicitur operatio cũ omnibus,quæ habet,atque etiam cum concurſu,per quẽ eam elicit, continetur virtute in eſſentia animæ,ita etiã operatio elicita, quamuis illa proxime,hæc remotè. Et conſequenter tam operatio,quã potentia debita eſt animæ ratione ſuæ eſſentiæ, & principiũ radicale vtriuſque eſſentialiter dicenda eſt. Quod verò ex hac noſtra ſententia inferri poſſet,videlicet animam habere plures definitiones quidditatiuas,ſi vtraq; eius definitio quidditatiua eſſe poteſt,contra præceptũ Ariſt.6.lib.Topic.c.1.loco 17. vniuerſaliter ſtatuẽtis,quod res quælibet vnicam definitionẽ eſſentialẽ habere poteſt & non plures, quia cùm definitio explicet eſſentiã,& eſſentia ſit vna, tantum poteſt eſſe vna definitio eſſentialis,hoc,inquã,difficultate caret, quia ſolum intelligitur in eadem ſcientia,vel in eodem modo definiẽdi,ſed ſi definiatur eadẽ res per diuerſa genera cauſarum,quæ reſpicit,multis definitionibus definiẽda eſt,atque etiam ſi definiatur phyſicè,& metaph.ſed omnes vocari poſſunt vna, & eadẽ, in quantum eandem eſſentiam explicant,& ſolum plures ex parte modi eas aſſignandi,ſed ſub quolibet modo vnicam habere debet,& iſte eſt ſenſus Ariſtot. Quẽ hoc verbo explicare
poſſe

poſſumus, vna res nō poteſt habere niſi vnicam definitionem ſub vna ratione formali, vel ſub vno genere cauſæ explicata, plures verò, ſi ſub diuerſis rationibus formalibus conſideretur, vel in ordine ad diuerſa genera cauſarum.

Ad argument. primæ opinionis concedēdum eſt, quod poſſit aliquid alicui conuenire ratione entitatis, & non ratione eſſentiæ, vt qualitati conuenit intenſionem ſuſcipere ratione entitatis, quæ verè creſcit per intenſionem: cùm intenſio fiat adueniente noua parte graduali, quæ noua entitas eſt, ſed non conuenit ei ratione eſſentiæ, quia per intenſionem non augētur prædicata eſſentialia. Et quod poſſit cōuenire ratione entitatis, & nō ratione eſſentiæ, patebit, ſi intelligatur quonam modo aliqua etiam ratione diſtinguantur entitas, & eſſentia rei, nam entitas realis rei eſt, quā habet eſſentia extra cauſas, & in qua fundātur eſſentialia prædicata realia, & actualia, in quibus eſſentia ipſa conſiſtit, & hinc eſt, quod ex aliqua cauſa poteſt res acquirere plus entitatis, non tamen plus eſſentiæ, quia eſſentia conſiſtit in indiuiſibili, entitas verò latitudinem habet, & ideò dum res nutritur nouam entitatem acquirit, & plus entitatis realis hăbet poſt nutritionem, quam habebat prius, non tamen habet plus eſſentiæ, nec nouam eſſentiam per nutritionem acquirit, ſed nouam entitatem eiuſdē eſſentiæ. Negandum tamen eſt, quod paſſiones, vel potentiæ conueniant animæ ratione entitatis, & non ratione eſſentiæ, imò euidens eſt conuenire potentias ratione eſſentiæ, eaſdem verò potentias reales, & actuales ratione eſſentiæ realis extra cauſas exiſtentis, & in entitate reali, & actuali fundatæ. Quidquid ergo ſit de illis exemplis in argument. adductis, nihil probatur aduerſus noſtram ſententiam. 122

Ad argumentū ſecundæ opinionis concedendum eſt, quod operationes conueniāt animæ mediis potentiis: quæ ſunt accidentia eius, ſed negandum, quod eſſe radicem earundem operationum non ſit ei eſſentiale, quia ſicut potentiæ continentur in eſſentia animæ tanquam in prima radice, ita etiam operationes, quas eliciunt per propriam entitatem, & virtutem contentam in eadem eſſentia animæ; quare ſicut eſſentia eſt radix potentiarum proxima: ſic & operationum prima, vt exemplum florum, & fructuum à nobis iam adductum conuincit. 123

Teſtimonium verò Ariſtot. quod pro ſe affert Caiet. explicari poteſt de cauſa finali, in quo genere cauſæ operationes prius conueniunt animæ, quam vniri corpori, aut eſſe actum eius, quia gratia operationum vnitur corpori, ergò ratione m

finis habent operationes reſpectu informationis, & ideò definiens Ariſtoteles animam per operationes tradidit cauſam prioris definitionis, per quam notior fit, & hoc habere poſſunt operationes, etiam ſi ſint effectus ex illo communi pronuntiato ab Ariſtotele, Quælibet res eſt propter ſuam operationem, vt exemplo ſanitatis probari poteſt, quia licèt ſit effectus omnium medicamentorum ac totius curationis in genere cauſæ efficientis, & ideò in hoc genere poſterior, eſt tamen cauſa finalis eorundem, & ideò abſolutè prior, quia finalis cauſa eſt omnium prima.

124 Ad argumentum eiuſdem Caiet. conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor, quod anima conſtituatur in ordine eſſendi formarum ſubſtantialium per hoc, quod eſt eſſe principium vitæ: nam ſi intelligatur de vita ſubſtantiali, verum eſt, ſed falſum quod de hac intelligatur ab Ariſtotele definitio poſterior: ſed intelligitur de vita accidentali, pro vitalibus operationibus. Sic autem accepto principio vitæ adhuc diſtingui debet, nam ſi pro radicali, atque remoto accipiatur, concedendum eſt, quod ſit animæ eſſentiale, eſſe principium radicale vitalium operationum; ſed negandum, quod ſic accipiatur in definitione, ſed accipitur pro principio formali, & proximo, quod non habet anima per ſuam eſſentiam, ſed per potentias: ideò non definitur ab Ariſtotele per eſſentialia, ſed per accidentia, vt oſtendimus. Poſſet tamen definiri per principium radicale operationum eſſentialiter, & quantum ad hoc cum Caietan. ſentimus, vt ex ſuperioribus conſtat.

QVÆSTIO X.

An prior definitio animæ demonſtretur ab Ariſtotele per poſteriorem demonſtratione a priori, vel a poſteriori tantum.

125 VNum præſupponit titulus quæſtionis, & quærit aliud; præſuppponit quidem priorem definitionem, per poſteriorem demonſtrari ab Ariſtotele, quod ex principio, & fine ſecundi capitis manifeſtum eſt; nam in principio præſupponit tanquam certum, definitiones quaſdam continere, & tradere cauſas aliarum, & ideò quaſdam ſe habere ad alias, tanquam concluſiones, per eas, tanquam per principia demonſtrabiles. Et iuxta hoc præſuppoſitum aſſerit ſe intendere aliam definitionem animæ tradere, quæ poſſit eſſe medium probandi priorem

priorem. Hoc autem quod in principio ſe intendere ait, adimplet in fine textu 24. ſic probans priorem definitionem per poſteriorem; omne illud quod eſt principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primo, eſt actus primus corporis phyſici organici potentia vitam habentis: ſed anima 126
eſt principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus primo; ergo eſt actus primus corporis phyſici, & organici potentia vitam habentis. & vt intelligeretur ſe id voluiſſe demonſtrare, cõcludit ſecundum caput hiſce verbis. *Quod igitur quidam actus eſt, & ratio potentiam habetu, vt ſit huiuſmodi, manifeſtum ex hu*, vnde ſequitur contra mentem, & verba Ariſtotelis atque etiam contra omnes interpretes loquutum eſſe Auerroëm in commentariis eiuſdem capitis aſſerentem, nullam talem demonſtrationem feciſſe Ariſtotel. ad probandam priorem definitionem ex poſteriori.

Præſuppoſito igitur, quod prior definitio demonſtratur ab 127
Ariſtotele per poſteriorem, quærit titulus quæſtionis, quonam modo demonſtretur, videlicet a priori, hoc eſt tanquam per cauſam, vel à poſteriori, tanquam per effectum? &

Prima opinio aſſerit à priori per cauſam demonſtrari, ita Philoponus, & Themiſtius cap. 2. huius lib. Albertus Magnus 2. libro de anima tractat. 1. c. 5. Caietan. cap 2. quæſt. 4. Apollin. cap. 2. eiuſdem lib. & Toletus quæſtione 3. atque ex recentioribus non pauci. Sed eam non omnes defendunt eodem modo: nam Caietan. ad eam defendendam præſuppõnit viuere dupliciter ſumi poſſe. Primo pro gradu ſubſtantiali vitæ communi plantis, animalibus, & hominibus. Secundò ſumitur pro ſpeciali gradu vitæ vegetatiuę, quo diſtinguũtur plan- 128
tæ ab animalibus. Et in definitione poſteriori aſſerit modo priori ſumi, non poſteriori, & ſenſum eiuſdem definitionis eſſe, Anima eſt principium, quo viuunt quæcumque habent vitam. Quibus verbis ſufficienter eſſet explicata anima in communi, ſed addit Ariſtoteles ſpeciales gradus vitæ, vt communis ratio animæ magis explicaretur. Secundo præſupponit dupliciter etiam intelligi poſſe, quod anima ſit primum prin- 129
cipium vitæ, vel de principio ſecundum ſe, hoc eſt, abſtrahente ab actuali, & aptitudinali, vel de principio actuali, & in eadem definitione poſteriori non ſumi hoc modo poſteriori, ſed priori rantùm. Quibus ſuppoſitis probat priorem defini- 130
tionem demonſtrari à priori per poſteriorem, teſtimonio Ariſt qui in initio 2. c. propoſuit ſe velle tradere aliam definitionem animæ continentẽ cauſam prioris, quia prior, inquit, ſolum dicit, quòd eſt, nempe, quòd anima eſt actus corporis

oportet autem reddere cauſam propter quã ſit actus corporis, quod præſtabit, inquit, definitio poſterior; ergo cum per hãc demonſtretur illa, ſequitur ſentire Ariſtotelem, quod per cauſam, & a priori demonſtretur. Probat deinde ratione, quia prius eſt, quod res aliqua ſit in ſe, & ſecundum ſe talis, & per tale eſſe, quod in ſe habet, habeat talem ſedem, & ordinem cũ aliis in hoc modo, quam quod ſit perfectiua alterius rei, ſicut
131 prius eſt, quod cœlum per ſuum eſſe ſit ſupremum corpus in mundo, quàm quod per idem eſſe proprium ſit perfectiuum inferiorum corporum, ſed anima habet duo, vnum eſt, quod ſit principium, ſeu ratio totius vitæ, aliud, quod ſit actus corporis, & illud conſtituit etiam in tali ordine rerum, hoc eſt in primo loco, & ſede formarum, quia ex eo, quod eſt primum principium vitæ, ſuperat omnes inferiores formas, & primum locum perfectionis inter eas obtinet: per hoc verò, quod anima eſt actus corporis, ſolum habet eſſe perfectiuum alterius, nempe materiæ actuando illam, ergò ratio principij totius vitæ prius conuenit animæ, quàm ratio actuandi materiã; ſed hæc explicatur per priorem definitionem, & illa per poſteriorem; ergò hæc ſecunda definitio continet priorem rationem animę, prima verò poſteriorem, & ex conſequenti a priori demonſtrabitur per poſteriorem prior.
132 Cæteri vero omnes citati pro illa, & præter illos Conimb. cap. 2. huius lib. quæſt. vnic. artic. 2. alio modo longè diuerſo eam defendunt, præſupponentes ex mente, & verbis Ariſtotel. quod poſterior definitio aſſignata ſit per operationes vitales, quas dupliciter conſiderari poſſe aiunt, tanquã effectus eiuſdem animæ, deinde tãquam finem cuius gratia informat corpus. Certum namque eſt animam ideò informare corpus, vt per illud operetur, aut in illo habeat operationes vitales, & licet cõſiderata ratione effectus in operationibus poſteriores ſint anima ipſa, eiuſque informatione, ſed cõſiderata ratione finis ſunt priores, quia cum gratia earum informet corpus, finis informandi, & actuandi ſunt, & in genere cauſæ finalis
133 priores. Quod præſertim verum eſt; cum finis non ſolum ſit cauſa, ſed omnium cauſarum prima, ideò aſſerunt ſecundam definitionem per operationes vitales traditam cõtinere cauſam finalem primæ, & proinde eam a priori demonſtrare. Probant teſtimoniis Ariſtotelis qui 2. libro de cœlo, & mundo, text. 17. vniuerſaliter docet, quamlibet rem factam eſſe, & tali modo factam propter aliquam operatiónem, vt cœlum tale factum eſt, vt tales habeat operationes circa hæc inferiora; imò & homo ipſe rationalis eſt, vt ſit capax beatitudinis,

dinis, quæ operatio quędam eius eſt, in quā vltimus finis eius conſiſtit. Ex quibus colligunt animam eſſe actum corporis, ipſumq; informare, vt tales operationes in illo, aut per illud habeat, ergò operationes ipſæ reſpectu informationis, imò reſpectu ipſiuſmet animæ rationem finis habent, & conſequenter ſecunda definitio per eas aſſignata cauſam finalem primæ continet, quæ per actuationem, ſeu informationem traditur, & à priori eam demonſtrabit.

Secunda opinio aſſerit Ariſtotelem demonſtraſſe priorem definitionem animæ per hanc poſteriorem, non tanquam per cauſam, neque à priori, ſed a poſteriori. Ita D. Tho. lectio. 3. & plures etiam ex recentioribus, quod probant ex verbis eiuſdē Ariſtotelis in eodem principio 2. cap. aſſerentis talem eſſe ſibi tradēdam, definitionem ſecundā, quæ contineat cauſam primæ, per quā appareat, quaſi dicat, per quam à nobis cognoſcatur: nam apparere aliquid ſolum dicitur reſpectu noſtræ cognitionis; ergo ſolum intendit definire animā per notiora nobis, qualia ſunt operationes, & effectus, & cōſequenter tali 134
definitione quæ ſolum ſit prior quo ad nos, ſolúmque demōſtret primam a poſteriori. Textu etiam 36. & 37. huius ſecundi libri expreſsè docet, & probat animā in triplici genere eſſe cauſam, videlicet in genere cauſæ formalis, in quantum eſt forma, & eſſentia animatorum corporū, in genere cauſæ efficientis, in quantum eſt principium vnde motus, id eſt, a quo operationes vitales procedunt, & in genere cauſæ finalis, in quantum ad eam non ſolùm operationes ipſæ: ſed corpus, in quo, & per quod exercentur, ordinatur: nam gratia animæ corpus eſt; & gratia eiuſdem animæ fiunt operationes per ipſum, & in ipſo, repugnat ergo apud Ariſtotelem, quod operationes ſint cauſa formalis animæ, & cōſequenter quod definitio per eas tradita contineat cauſam finalem alterius definitionis, per quam definitur anima tāquam actus corporis, & conſequenter repugnabit, quod hæc demonſtretur per illam à priori per cauſam finalem. Probāt deinde ratione, quia ſecunda definitio traditur per operationes, vt concedit prima opinio, ſed operationes ſub quacunque conſideratione ſunt poſteriores anima ipſa, atque actuatione, ſeu informatione eius; ergo ſecunda definitio per eas aſſignata nullo mo- 135
do poteſt demonſtrare primam a priori, ſed omnibus modis à poſteriori. Probatur minor, quia duobus tantùm modis poſſunt conſiderari operationes vitales, vel tāquam effectus, & hoc modo conſtat eſſe poſteriores anima, & informatione eius, vt aduerſarij concedunt; vel per modum finis, & hoc

etiam modo ſunt poſteriores, quod ſic probo, ſubſtantia eſt finis accidentium, ſed operationes ſunt accidentia animæ; ergo eſt finis earum, & ideò erunt poſteriores eadem anima in eodem genere finalis cauſæ. Probatur antecedens, quia accidentia quæcunque ſunt propter ſubſtantiam: cùm ſint aliquid eius, & ad ornatum proprium ſint ei conceſſa a natura; ergo finis eorum eſt. Probatur ſecundo etiam in particulari ex eiſdem operationibus ſecundum ſe, quia compoſitum, & anima operantur, vt per operationes ſe perficiant, & non propter eaſdem operationes ſecundum ſe acceptas, ergo licet proximè ordinetur vtrunque ad operationes, ſed operationes ipſæ ordinantur ad perfectionem vtriuſque: vnde ſequitur animam, & compoſitum per operationes ipſas perfecta eſſe finem, cuius gratia operationes ſunt, & in genere finalis cauſæ, tam ipſam, quam compoſitum priora eſſe natura eiſdem operationibus; repugnat igitur, quod per operationes poſſit demonſtrari à priori anima, vel informatio eius in genere finalis cauſæ, neque vllo alio modo, nam finis debet eſſe perfectior his, quæ ordinantur ad ipſum.

136 Noſtra ſententia tria aſſerit: Primum, *quod ſi operationes in definitione animæ ſumantur vt effectus, non ſit demonſtratio primæ definitionis per ſecundam à priori per cauſam, ſed ſolum à poſteriori per effectum, in quo conueniunt omnes.* Et probatur hoc argumento: eſſe eſt prius natura, quàm operari: ergo animam eſſe principium eſſendi prius natura eſt, quàm eſſe principium operandi, quamuis de principio radicali intelligatur. Et ideò prima definitio priorem rationem animæ continebit, ſecunda verò poſteriorem (etiam ſi vtraque dicatur quidditatiua) & prima non poteſt demonſtrari per ſecundam a priori, ſed a poſteriori quaſi per effectum.

137 Aſſerit ſecundo noſtra ſententia contra Caietan. *quod etiã ſi viuere accipiatur in ſecunda definitione pro gradu ſubſtantiali vitæ, communi vitæ vegetatiuæ, ſenſitiuæ & intellectiuæ, nõ poteſt demonſtrari per eam prima definitio à priori, ſed ſolum à poſteriori.* Probatur efficaciter hoc argumento. Ita ſe habent duo hæc in anima, videlicet eſſe actum primum, & eſſe principium vitæ ſubſtantialis, vt ſubſtantialis vita ſit effectus formalis animæ, quem corpori tribuit, eſſe autem formam, vel actum

138 corporis ſit cauſalitas, per quam eadem anima eundem effectum vitæ tribuit, nam eſſe actum primum corporis idem eſt ac informare illud, aut illi vniri per informationem, informatio verò, vt in primo libro Phyſicor. oſtendimus, eſt cau

eſt cauſalitas formæ: ſed per cauſalitatem conſtituitur forma cauſa formalis in actu, & cauſa formalis in actu, eſt prior ſuo effectu, cum procedat ab ea, vt cõſtituta in actu cauſandi; ergo informatio, vel quod idem eſt, animam eſſe actum primũ corporis, prior eſt effectu vitæ, cuius anima eſt cauſa formalis, & ex conſequenti prius erit animam eſſe informatiuam corporis, quam eſſe principium vitæ eiuſdem, & ſecunda definitio explicans animam, vt principium vitæ ſubſtantialis (ſecundum Caietan.) continebit poſteriorem rationem animæ, per quam demonſtrabitur prima à poſteriori.

Tertium quod aſſerimus eſt, *Operationes vitales in definitione animæ accipi poſſe per modũ cauſæ finalis, & ſi ita accipiantur, continebit eadem definitio aliquo modo cauſam finalem prioris, & in hoc ſenſu demonſtratio prioris per poſteriorem erit à priori per cauſam.* Quod prius declarandum eſt, deinde probandum. 139

Pro declaratione igitur adnotandum eſt, operationes vitales duo habere, & quod ſint effectus animæ informantis, & quod ſint accidentia eius, aut totius cõpoſiti per eam conſtituti, & ſecundum vtramque rationem euidens eſt, non ſolum quòd poſteriores ſint eadem anima, vel compoſito in genere cauſæ efficiẽtis, & materialis, abſque dubio ex mente Ariſtotelis, ſed etiã in genere cauſæ finalis, vt in poſteriori teſtimonio citato pro ſecunda opinione docuit idem Ariſt. & ſi hæc duo tantum conſideranda eſſent in eis, vera eſſet eadem ſecũda ſententia, & argumẽta in fauorem eius præiacta cõuincerent, quod demonſtratio primæ definitionis per ſecundã non eſſet vllo modo a priori per cauſam, ſed à poſteriori per effectũ. Sed quia aliud conſiderari poteſt, & debet, videlicet animam informantem corpus, & compoſitum, ab ea cõſtitutum duplicem ſtatũ habere, prior eſt imperfectus, vt ſumuntur ſolum ſecundum rationem ſubſtantialem nondum perfectã per operationes; poſterior verò perfectus, vt conſiderãtur iã perfecta per eaſdem operationes vitales, & quãuis perfectio hæc ſit accidentalis, eſt tamẽ maxima, quia ſi ſubſtantiã cõſideremus nudam omni accidẽti, imperfectiſſimũ habebit ſtatum. Quod ergo anima ſit actus primus corporis, ordinatur tanquam in finem, non quidem vltimum atque totalem, ſed proximũ ad conſtitutionem ſubſtantialem compoſiti. Quod verò ſit principium operationum vitalium per potẽtias vitales, ordinatur ad idemmet compoſitum, vt per eas perfectum, imò ad eſſe propriũ eiuſdem animæ per eaſdem operationes perfectum in corpore tanquam ad finem vltimum. Itaque finis vltimatus, atque completus animæ, imo & cõpoſiti eſt com- 140

poſitum ipſum, & anima ipſa, vt vtrumque ſumitur, vt habens ſtatum perfectum per operationes, hic autem finis cō-
141 pletus cōponitur ex fine cuius, & fine cui, finis cui ſunt anima informans, atque compoſitum ſecundum ſtatum imperfectum conſiderata, finis verò cuius ſunt operationes vtrumque perficientes, quæ reſpectu compoſiti, & animæ ſub eodē ſtatu imperfecto, rationem potius mediorum, quam finis habent, & ideo poſteriores ſunt in genere cauſæ finalis, nihilo-
142 minus ſunt aliquid totius cōpleti finis, qui ex anima informāte, aut compoſito, & eiſdem operationibus cōſtat: & cum tam anima informans, quàm compoſitum per informationem conſtitutum ſecundum ſtatum imperfectum ordinentur ad eundem completum finem, conſequenter ordinantur aliquo modo ad operationes vitales, tāquam ad aliquid eiuſdem completi finis, & ideò ſub hac ratione formali, qua aliquid ſunt eiuſdem completi finis, rationem habent finalis cauſæ comparatæ ad animam informantem, & compoſitum, vt in ſtatu imperfecto conſideratum, & ideo aliquam rationem prioritatis: & prior quidem definitio ſolùm explicat eſſentiam animæ, vt in ſtatu imperfecto; quia ſolum dicit informationem corporis, & conſtitutionem ſubſtantialē eius, nihil continens de operationibus, per quas tam ipſa, quàm compoſitum perficiuntur, ſtatúmque perfectum comparant. Definitio verò poſterior explicat eſſentiam animæ, vt perfectam per operationes, ad quam ordinatur eadem ipſa anima, vt in ſtatu imperfecto conſiderata, atque explicata per priorem definitionem tanquam ad finem, cuius aliquid ſunt operationes ipſæ, nempe complementum accidentale, & ideò ex parte earum aliquid finalis cauſæ continet poſterior definitio reſpectu prioris, quod ſatis eſt, vt eā à priori demonſtret.

Et ex hac doctrina, non ſolum vera, ſed neceſſaria, (quam abſque dubio non ſunt aſſecuti Iuniores illi qui ſequūtur ſecundam ſententiam) ratio ſatis efficax contra eam, & pro noſtra formari poteſt hoc modo. Animam eſſe actum primum, vel formam corporis, qua ratione explicatur per priorem definitionem, ordinatur ad cōpoſitum ſecundum ſtatum imperfectum ſumptum, hoc eſt, nōdum perfectum per operationes tāquam ad finem, & eadem informatio animæ, idem-
143 que compoſitum vt conſiderantur nondum perfecta per operationes vitales; ordinantur ad ſemetipſa, vt perfecta per eaſdem operationes, ita vt compoſitum perfectum per operationes ſit completus finis compoſitus ex fine cuius, qui ſunt operationes, & ex fine cui, qui eſt compoſitum ipſum, & anima

ma ipſa informans ſecũdum ſtatum imperfectum conſiderata; ergo operationes vitales pertinent ad finem completum, imò ſunt quaſi complementum eius, in quem finem completum ordinatur anima informans ſecundum ſtatum imperfectum, hoc eſt, nondum perfecta per operationes: quo pacto explicatur per priorem definitionẽ, & compoſitum, vt ab ea conſtitutum, etiam ſecundum eundem ſtatum imperfectum: ergo ordinantur ad operationes, in quantum ſunt aliquid eiuſdem finis completi: ſed operationes explicãtur per poſteriorem definitionem: ergo prima definitio ordinatur ad ſecundam tanquam ad finem: & ideò demonſtratur per illam ab Ariſt. vt per cauſam finalẽ, & à priori in hoc genere cauſæ.

Probatur ſecundo ratione Theologica, quia negari non poteſt, quod beatitudo ſupernaturalis ſit finis vltimus hominis: ſed beatitudo conſiſtit in operatione elicita ab anima, & 144 ideò vitali: ergo negari non poteſt, quod operatio vitalis ſit finis animæ, vel aliquid ſaltem completi finis eius, ſi ponatur tanquam finis completus anima ipſa, vt perfecta per beatitudinem: bene ergo demonſtrabitur definitio hominis, nempe, *animal rationale*, per aliam, quod ſit *capax beatitudinis*, & à priori quidem ſecundum genus cauſæ finalis, licet contineat operationem eiuſdem hominis, quæ eſt formalis beatitudo; pari ergo ratione demõſtrabitur à priori definitio prior animæ per poſteriorem, quamuis operationes eiuſdem animæ continentem.

Ad fundamentum Caiet. negandum eſt primò, quod Ariſt. ſumat in definitione *viuere*, pro gradu eſſentiali vitæ communi vegetabilibus, ſenſitiuis, & intellectiuis, ſed ſumit pro operatione vegetandi in ſpeciali, vt ex contextu eiuſdem loci, imò ex toto 2. cap. conſtat.

Secundo reſpondetur, quod etiam ſi *viuere* acciperet pro 145 gradu ſubſtantiali vitæ quibuſcunque viuentibus communi, adhuc non probaretur hac via, quod demõſtratio eſſet à priori, quia prius eſt animam informare corpus, aut eſſe informatiuam, quam eſſe actum formalem ſubſtantialis vitæ communis, vt probatum eſt a nobis in 3. aſſertione noſtra.

Ad teſtimonium Ariſtotelis, quod pro ſe attulit Caietan. 146 iam reſpondimus quæſt. præcedenti, quod loquitur Ariſt. de cauſa, non formali, ſed finali, quam tradidit per ſecundam definitionem, per quam à priori demonſtrauit primam prioritate eiuſdem cauſæ finalis, non formalis.

Ad argumentum eiuſdem Caiet. diſtinguenda eſt maior, 147 quod prius ſit reum eſſe talem, & habere talem ordinem cum

cæteris in mundo, quam quod ſit perfectiua alterius:nam in rebus completis verum eſt,quia tantum poſſunt perficere alia accidentaliter,hoc eſt,per ſuam operationẽ,& prius eſt,quod in ſe ſint completæ per proprium eſſe, quam quod operẽtur, & operãdo perficiant alia, in rebus verò eſſentialiter incompletis,& partialibus.non eſt verum,quia per propriam eſſentiam ſunt perfectiuæ alterius, quare in his ſimul eſt, & nullo modo prius habere talem ordinem cum aliis rebus in mũdo per propriũ eſſe,& per idẽmet eſſe perfectiua aliorum,& talis eſt anima, cùm ſit per eſſentiã propriã pars alterius, & forma perfectiua materiæ ad cõponendum cum ea compoſitũ;quare falſum eſt,quod prius ſit in ſe, & per ſe principiũ totius vitæ, per quod tenet primum locum inter formas ſubſtãtiales, quam quod ſit perfectiua materiæ,aut corporis,quod eſt eſſe actum primũ eius,imò cum eius eſſe ſit incompletum,& perfectiuum alterius,non poteſt intelligi,quod per illud ſit principium totius vitæ,quin intelligatur eo ipſo,quod ſit actus,& forma alterius,& ideò perfectiua illius, imò cũ per informationem,& nõ aliter tribuat corpori effectum formalem vitæ, prius eſt,quod ſit informatiua corporis,quam principiũ vitæ eius,vt in 2 concluſione efficaciter probatum eſt contra eundem Caiet.propterea non poteſt hac via defendi,quod prima definitio demonſtretur per ſecundam a priori.

148 Ad primum teſtimonium,quod pro ſe affert 2.ſentẽtia,reſpondeo operationes vtrumque habere diuerſo modo cõſideratas,& rationẽ effectus,& rationem finis, & ſub ratione effectus priores,& notiores ſunt,quoad nos,& propterea Ariſt. duo promiſit ſe oſtenſurum de prima definitione per ſecundam,videlicet cauſam eius in eſſe,& apparere,& vtrumq; præſtitit definiendo animam per operationes, quæ vt ſunt finis eiuſdem animæ, cauſam eſſendi continent:& vt ſunt effectus cauſam cognoſcendi tãtum, & ideò demonſtratio primę definitionis per ſecundam,cauſam eius tradit,ſimúlque facit eã nobis apparere, in quantum eadem ipſa cauſa alia ratione eſt effectus, non enim repugnat vtramque rationem ſimul concurrere in cauſa finali,vt oſtendimus 2 lib.phyſicorum.

Vt autem intelligatur ſenſus alterius teſtimonij,adnotandum eſt, operationes vitales reſpectu animæ, & cõpoſiti duplicem rationem habere diuerſo mõdo conſideratas:nã & ad animam,& compoſitum ordinantur tanquã ad finem,& finis etiam eorum ſunt, in quantum enim per illas anima informans atque compoſitum tendunt in propriam perfectionem media ſunt,per quæ eã conſequũtur, anima verò & cõpoſitũ

in con

in conſideratione hac habẽt rationẽ finis earum, ſed in quã-
tum ſunt complementum totalis finis,videlicet eiuſdem ani-
mæ,atque eiuſdem compoſiti,vt per operationes perfecti, ra-
tionem cauſæ finalis habent , cuius gratia anima informat
corpus,& corpus ipſum per eam cõſtituitur, quare poſterior
definitio explicans animam,habet perfectam rationem.

Ad primum argumentum eiuſdem ſententiæ neganda eſt
minor , quod operationes vitales ſub quacunque conſidera-
tione ſint poſteriores anima,& informatione eius; & cum di-
citur eſſe accidẽtia animæ, concedendũ eſt,quod verò ex hoc
infertur,in genere cauſæ finalis eſſe poſteriores,quia ſubſtãtia
eſt finis accidentium,diſtinguendum:nam in quãtum per ac-
cidentia,quæ ſunt operationes,conſequitur propriam perfe-
ctionem, verum eſt,ſed in quantum eædem operationes ſunt
aliquid completi finis,videlicet eiuſdẽ animæ, vt per eas per-
fectæ, rationem finalis cauſæ habent comparatæ ad eandem
animam ſub imperfecto ſtatu tendentem ad huiuſmodi com-
pletum finẽ,& ideò ſecunda definitio tradita per eas ita con-
ſideratas, cauſam finalem continet primæ traditæ per infor- 149
mationem quæ imperfectum ſtatum animæ continet , non-
dum per operationes perfectæ.

Ad 2.concedenda ſunt omnia,quę in antecedente ſumun-
tur,nempe animam, & informationẽ eius eſſe propter cõpo-
ſitum , atque etiam animam, & compoſitum operari, vt aſſe-
quantur propriam perfectionẽ,& ideò in hoc ſenſu, eſſe finẽ,
in quem ordinantur operationes , & operationes media, per
quæ eandem perfectionem aſſequuntur,ſed eædem operatio-
nes ſunt aliquid eiuſdem completi finis.Anima ſub vna ratio-
ne finis eſt operationum vitalium,& ſub alia eas habet pro fi-
ne,non totali, & completo,ſed pro fine cuius,hoc eſt,pro ra-
tione,& complemento, quo conſtituitur completus finis, ex
fine cui,& cuius,vt iam fuit à nobis expoſitum.

Aliud verò,quod additur in eodem argument. nempe ope- 150
rationes eſſe imperfectiores anima, & compoſito conceden-
dum eſt,ſed negandum , quod infertur nullo modo poſſe eſſe
finẽ eius:quia vt aliquid ſit finis principalis,vel cõpletus, ne-
ceſſe eſt , quod ſit perfectius re illa cuius finis eſt, vt autem ſit
aliqua ratio,vel cõplementum eiuſdem finis,non eſt neceſſa-
riũ,ſed ſatis eſt ſi ſit aliqua perfectio eius, licet eo ſimpliciter
imperfectior.Et ratio eius eſt,quia id quod perfectius eſt,po-
teſt aliquo modo perfici per aliquid minus p̄fectum,vt ſubſtã-
tia perficitur per accidẽtia ſibi propria:& ita anima,& cõpoſi-
tum per proprias operationes.Nec D.Tho.aliquid ſentit cõ-
tra

tra noſtram ſentẽtiam, quia operationes vitales in definitione animæ ſolum accipit tanquam effectus eiuſdem animæ iuxta primam aſſertionem noſtram, quare in fauorem potius noſtræ citari poteſt, quàm pro ſententia oppoſita.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOT.

Potentiarum autem animæ quæ dictæ ſunt, aliis quidem inſunt omnes, &c.

Breuis expoſitio Textus.

1 INtentum Ariſt. in hoc cap. 3. eſt diſtinguere gradus potentiarum vitalium, & conſequenter operationu, vt intelligatur ordo, quo de illis in particulari ſibi agendum ſit in ſequẽtibus. Diuiditur autem cap. in tres partes; in prima enumerat potentias vitales, & comparat eas cum viuentibus, quibus conueniunt, atq; ex vtroque colligit numerum graduum viuentium in ſecunda comparat ſpecies animatum, quarũ ſunt omnes potentiæ vitales ad definitiones animæ duobus capitibus præcedentibus deſignatas. Et tandem in vltima magis in particulari enumerat gradus viuentium.

2 Potentiæ vitales (inquit Ariſt.) quinque ſunt, videlicet, vegetatiuum, ſenſitiuum, appetitiuũ, loco motiuum, & intellectiuum, ſed principia a quibus emanant, & quorum dicuntur eſſe propria, quæ ſunt viuẽtia ipſa, tãtum ſunt quatuor, quia appetitiuũ, & ſenſitiuum non ſeparantur, ſed neceſſariò coniuncta ſunt in eodem. Primus itaque gradus viuẽtium eſt vegetatiuus, à quo emanat prima potẽtia vitalis, quæ nutritiua vocatur. Secundus gradus eſt ſenſitiuus, a quo duæ potẽtię vitales emanãt: in eóque neceſſariò coniunguntur, nempe sẽſitiua, & appetitiua, propterea appetitiua non diſtinguit nouũ gradum viuentis, ſed ad eũdem gradum ſenſitiuum pertinet: quod probat duplici ratione, pręmiſſa tamẽ diuiſione appetitus in ſenſitiuum, & rationalẽ, rationalis eſt, qui ſequitur cognitionem intellectus; ſenſitiuus, qui ſequitur cognitionẽ sẽſus: omnis enim appetitus præſupponit, ac ſequitur aliquam cognitionem, quia appetitus eſt potẽtia cæca, quæ per modũ inclinationis fertur in bonum, quare neceſſariò indiget, vt ei proponatur per potentiam cognoſcitiuam idem bonum, & ſi cognitio per quã proponitur ſit intellectiua, appetitus vocatur rationalis; & ęſt volũtas, ſi ſenſitiua, dicitur appetitus ſenſitiuus,

ſitiuus,& iſte eſt,qui coniungitur neceſſariò cū potentia ſenſitiua,& pertinet ad eundē gradum vitæ ſenſitiuæ. Habet autem duplicem partē,videlicet cōcupiſcibilem, per quam tendit in bonum,ipſumque amplectitur;& iraſcibilem,per quam impedimenta tollit,quæ ſe offerunt in proſecutione eius. 3

Quibus præſuppoſitis probat 1. quod appetitiuū neceſſario coniungatur cum ſenſitiuo hoc modo:Omne ſenſitiuum, vt minimum habet ſenſum tactus,quāuis cæteris careat , ſed ſenſum tactus ſequitur neceſſariò appetitus:ergò duæ iſtæ potentiæ neceſſariò coniunguntur in eodem gradu ſentiēdi.Maiorem ſic probat , & explicat,alimentum eſt neceſſarium ad conſeruandam vitam,ergò cum omne ſenſitiuum viuat,& ducatur in ſuis operationibus ſenſu,neceſſariò debet cognoſcere,ac diſcernere alimētū ſibi conueniēs,vt ita illud ſibi ſumere poſſit,ſed per ſenſum tactus illud diſcernit ;ergò hunc ſaltem neceſſario habere debet,etiā ſi cæteris careat,& propterea vocatur tactus ſenſus alimenti.Minorē verò probat,quia experientia conſtat tangēdo nos ſentire dolorem,aut voluptatem, 4 qui ſunt actus appetitus,& propterea appetitus ipſe neceſſario,& per ſe coniunctus eſt cū ſenſu.Quod rurſus probat,quia qualitates propriæ alimenti,vt calidū,frigidum,humidum,& ſic cum ſunt obiecta tactus : ergò per tactum diſcernitur alimentum:Deinde,quibus cōuenit ſenſus alimēti,conuenit fames,& ſitis,quæ circa idē alimentum verſantur: ergò cuicunque animali ineſt fames,& ſitis,quæ ſunt appetitus cibi,& potus,quare neceſſe eſt cuicunque animali ineſſe appetitum, & ideò appetitiuū non diſtinguit alium gradum viuētis à ſenſitiuo. Tertius gradus viuentium eſt eorum , qui vltra vegetationem,ſenſum,& appetitum habent potentiā,qua poſſunt ſe mouere motu progreſſiuo: hoc enim non ineſt omnibus animalibus.nam quædā ſunt,quæ non mouētur motu progreſſiuo,ſed perpetuo ſunt lapidibus affixa, quamuis motum dilatationis,& conſtrictionis habeant viuentibus proprium.

Quartus gradus eſt eorum,quæ præter prædicta omnia habent cogitatiuum & intellectiuū, hoc eſt,intellectum diſcurrentem,& ſimpliciter intelligentem , & ad hunc gradū pertinent homines,(inquit)Ariſtotel.& ſi quid eſt aliud altius , aut melius homine:quod addit propter quoſdā exiſtimantes,cœlos eſſe animatos,& intelligentias eſſe corporeas,ideò habere intellectum in corpore.Sed dubitare poteſt aliquis , quonam modo ſe habeant prædictæ definitiones animæ aſſignatæ ad omnes hos gradus animatorum,an definiatur per illas aliqua ratio cōmunis animæ , & conſequenter omnibus his anima-

tis,

tis,vel non. Et reſpondet non definiri aliquid commune reali-
5 ter ſeparatum ab ſpeciebus animarũ,quia nec datur, nec dari poteſt,ſed à ſolo Platone falsò fuit excogitatum, & aliis locis ab eodem Ariſtot. impugnatum:ſed definitur communis ratio animæ ſola ratione diſtincta ab ſpeciebus animarum,& in eiſdem realiter exiſtens.

Enumerat tandem magis in particulari gradus, vel ſpecies animarum,atque animatorum,docens quonam modo ſe habeant inter ſe ſe, quod explicat exemplo figurarum ſic ſe habentium,vt poſteriores ſint perfectiores prioribus,eaſque includant quadam ratione virtuali,ſicut pentagonus perfectior eſt tetragono,& trigono;& eas includit,atque etiam tetragonus perfectior eſt trigono;eũque includit,trigonus verò ſicut eſt prior,ſic eſt imperfectior,& in duobus poſterioribus includitur. Ita ait ſe habere gradus animarum, nam vegetatiua eſt prior,& ideò imperfectior:ſenſitiua perfectior,eamque virtute includens:eum euidens ſit præſtare operationes eius:& tãdem intellectiua vtraque perfectior, & vtramque includens: eum pręter operationes ſibi proprias omnes operationes vtriuſque præſtet. Et ideò aſſerit conſiderandum eſſe qualiter ſit anima in vnoquoque viuente,nã in plantis eſt ſola vegetatiua, nihil aliud includens:in animalibus ſenſitiua virtute includens vegetatiuam,& in hominibus rationalis, virtute continẽs vtrãque. Et licet tres ſint tantum ſpecies animæ,conſideratis tamẽ
6 operationibus,& potentiis vitalibus, & modo, quo ſeparatæ poſſunt reperiri, quinque gradus viuẽtium poſſe diſtingui aſſerit,licet ſolum hucuſque enumerauerit quatuor. Primus eſt vegetatiuus, de quo conſtat reperiri in plantis ſeparatum ab aliis. Secundus ſenſitiuus admodum imperfectus, vt minimũ habens ſenſum tactus,ſed continens virtute vegetatiuũ. Tertius ſenſitiuus perfectus habens alios ſenſus præter tactum. Quartus eorum animalium,quę præter ſenſus omnes habent motum localem progreſſiuum. Vltimus eorũ quę præter prędicta omnia intellectum, & rationem habent:& tale animal eſt homo. De his omnibus viuentium gradibus tandẽ docet, quod poſteriora à prioribus non ſeparantur,benè tamẽ priora à poſterioribus:& ratio eſt manifeſta, quia poſteriora includunt priora,& propterea repugnat ab eis ſeparari,priora verò non includunt poſteriora,& ideò neceſſe eſt ſeparari ab eis.

TRACTA

TRACTATVS DE PLVRALITATE ANIMARVM, & animatorum.

QVÆSTIO I.

An tres ſint tantùm ſpecies animarum, quatuor gradus animatorum, & quinque genera potentiarum.

ARIST. in præſenti cap. tres diuiſiones conſti- 7
tuit, animatum vnam, potentiarum vitalium al-
teram, & animatorum tertiam. Prima autem di-
uiſio talis eſt; anima in communi ſumpta alia eſt
vegetatiua, quæ reperitur in plantis; alia ſenſiti-
ua, quæ reperitur in animalibus, & alia rationalis, quæ reperi-
tur in hominibus. Secunda diuiſio ſic habet, potētia vitalis in
cōmuni ſumpta alia eſt vegetatiua, alia ſenſitiua, alia appeti-
tiua, alia loco motiua, & alia intellectiua. Tertia diuiſio ani-
matorum eſt; aliud eſt vegetatiuū, vt plantæ; aliud ſenſitiuum
habens ſenſum, & appetitum tantum, vt animalia imperfecta
lapidibus affixa; aliud loco motiuum habēs præter ſenſum, &
appetitum aliam potentiam vitalem, per quam moueri poteſt
motu progreſſiuo; aliud tandem rationale, vt homo. Has au-
tem diuiſiones ſigillatim examinare, atque explicare oportet.

Et circa primam diuiſionem poteſt eſſe dubium de anima 8
vegetatiua, & ſenſitiua, an ſint veræ animæ: nam de rationali
ſuperius probauimus eſſe veram formam, veramque animam.
Fuit igitur ſententia Stoicorū, quam referunt Plutar. lib. 5. de
placitis philoſophorum c. 26. Clemens Alex. 8. lib. Stromatū,
& Gale. in lib. naturalium facultatum, negantiū plantas viue-
re, quia appetitu carēt, & ideò ſolum ponentium duo anima-
rum genera, nempe ſenſitiuam, & rationalem, quia vegetatiua
non ſeparatur a ſenſitiua, & ideò non diſtinguit aliud genus
animæ. Et huius ſententiæ non ſolum meminit D. Auguſt. ſed
eam videtur ſequi lib. de ſpiritu, & anima c. 8. & 13. & lib. 7.
ſuper Geneſim ad literam c. 16. & 17. vbi explicans verba illa,
Inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ (ita ait) *ſi nobis tantùm
ineſſet motus plantarum, non diceretur homo factus in animam vi-* 9
uentem.

uentem. Sentit ergo animam vegetatiuam plantarum non eſſe veram. Ex oppoſito vero Plato in Timæo non ſolum viuere, ſed ſentire docuit plantas, vt etiam teſtatur Theodoretus lib. 5. de curandis Græcis affectionibus, & ſolum differre ab animalibus, quia hæc quaſi acutiorem, ac vigilantem ſenſum habeant, plantæ vero obtuſum, & quaſi dormientem. Imò Empedocles, Anaxagoras, atque Democritus non ſolum ſenſum, ſed mentem ſeu intellectum videntur eis tribuere, vt refertur 1. lib. de plantis cap. 1. Ab hac verò ſententia Platonis non multum videntur differre Pythagoræi, qui non ſolũ ſenſum, ſed appetitũ quoque tribuebant perfectioribus plantis. Fundamentũ Platonis fuiſſe dicitur, quia plantæ videntur diſtinguere vtiles ſuccos ab inutilibus: nàm illos attrahunt, hos verò potius reſpuunt, vt variis experientiis intelligi poteſt. Præterea arbores quædam cernũtur, quæ fructu omninò, imò omni prorſus fæcunditate carent, niſi ſitum in certa diſtantia habentes, a qua
10 mutuo ſe reſpiciant, & propterea nominibus maris, ac fœminæ deſignãtur. Pythagorei verò ita videntur ſenſiſſe, quia arbores quædam, ſi pungãtur, vel ſecentur lachrymas quaſdã videntur effundere, quod videtur eis propter dolorem accidere, dolor verò actus appetitus eſt, & ideò ſenſum ſuum videntur oſtendere. Vtramque nihilominus ſentẽtiam referens D. Auguſt. in lib. de quantitate animæ cap. 35. eam ruſticanam impietatem vocat propter Manichæorum errorem, qui, vt teſtatur ipſe in libro de hæreſibus, hæreſi 46. non ſolum plantis ſenſum tribuebant, ſed etiam rationalem animam, contra quem errorem copiosè ſcripſit lib. 2. de moribus Manichæorum cap. 17.

Hæc tamen triplex poſitio error eſt in philoſophia Probatur, quia euidens eſt diſtingui res quæ viuunt a non viuentibus, quia illæ ſunt animatæ, hæ verò non habent animã, ſed aliã formam ordinis inferioris, vt lapides: ſed euidens eſt plãtas viuere; ergò euidens eſt habere animam: deinde euidens eſt non habere ſenſum, nec appetitum; ergò euidens eſt dari aliquam animam, quæ non ſit ſenſitiua, nec rationalis, & hæc dicitur vegetatiua conſtituẽs primum genus animarum. Probatur prior pars minoris aduerſus Stoicos, quòd plantæ viuant. Primo ex verbis ſacræ paginæ, nam primæ ad Corinth. 15. in-
11 quit Paulus. *Quod ſeminas nõ viuificatur, niſi prius moriatur.* Et Ioannis 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, &c.* Vnde non ſolum communis conſenſus philoſophicæ ſcholæ id tenet cum Ariſt. 2. lib. de anima textu 6. & 2. lib. de partibus anim. cap. 10. Sed etiam ſcholæ Theologicæ cum D. Dionyſ. cap. 6. de diuinis nominibus, & D. Aug. 11. lib. de Ciuit. Dei

Dei cap. 16. Vnde, quod alio loco citato aſſerit, vel eius non eſt,ſicut nec liber ille, vel dum vitam negat plantis,de ſenſitiua intelligit,quę nomine vitę intelligi ſolet.Probatur deinde ratione:nã viuentia diſtinguũtur à non viuentibus,vt euidens experientia docet, quia viuentia nutriuntur propriè , & augentur,hoc eſt,per intuſſumptionem, & ſecũdum omnes partes:nam alimentum,quod eſt ſuccus terræ, per radices attrahunt , & ſua virtute intrinſeca per omnes partes proprij corporis diſtribuunt,& in omnibus,& ſingulis propria etiam virtute conuertunt in propriam ſubſtantiam, quod conſtat non habere corpora inferiora:ergo euidens eſt plantas viuere , & habere animam,& eis id negare error philoſophicus.Probatur poſterior pars eiuſdem minoris aduerſus Platonem, & Pythagoreos,quod non habeant ſenſum,nec appetitũ:quia euidens experientia docet nullum eſſe animal quantumlibet imperfectum ſenſum & appetitum habens,quod ſi pungatur,non tri- 12
buat aliquod doloris ſignum ſe contrahẽdo,vel alio modo ſe mouendo,vt ſpongia & coclea oſtendunt. Plantæ verò,etiam ſi ſcindantur, nihil horum oſtẽdunt;ergò nec intelligi poteſt vitam ſenſitiuam, & appetitum habere;merito ergo docuit Ariſtot.3.lib.de anima,c.12.textu 66. plantarum naturam admodum terreſtrem eſſe, & propterea ineptam prorſus ad ſenſum.Præterea experientia docet in omnibus ſentientibus dari vigiliam,& ſomnum,quibus carere plantas videmus , & ideò non eſt minus euidens carere anima ſenſitiua.

Argu.verò,quæ pro eiſdem poſitionibus obiecta ſunt, difficultate carent:nam quod vtiles ſuccos attrahant,& inutiles reiiciant, nõ prouenit ex aliqua cognitione ſenſus , ſed ex virtute vitali,ac naturali attrahẽte illos,& expellente hos.Proſequutio verò circa ſalutaria, & fuga circa noxia quæ eis ineſſe videtur,ex interna,ac naturali antipathia,& ſympathia oritur, 13
& ſuo etiã modo fœcunditas,quã iuxta poſita habent,aut ſterilitas quã ad maximã diſtantiã incurrũt,& propterea nomina maris,& fœminæ penitus ſunt tranſlatitia, tanquam certũ igitur debet eſſe,dari animam vegetatiuã ſeparatam à ſenſitiua,& intellectiua,vt c. præſenti docet Ariſt.& cum eo omnes.

Sed adhuc qui eam admittunt,non omnes recipiunt eandẽ primam diuiſionem animæ in tria genera tãtùm, ſed quidam aliud genus animæ addere debuiſſe Ariſtotelem putant , ita vt quatuor genera animarum diſtingueret , nempe vegetatiuæ, ſenſitiuæ , atque intellectiuæ : ſicut diſtinxit quatuor gradus animatorum.Ita Ægidius,& Caietanus capite pręſenti.Quod ita probant:animatum conſtituitur per animam,ſed quatuor

uentem. Sentit ergo animam vegetatiuam plantarum non eſſe veram. Ex oppoſito vero Plato in Timæo non ſolum viuere, ſed ſentire docuit plantas, vt etiam teſtatur Theodoretus lib. 5 de curandis Græcis affectionibus, & ſolum differre ab animalibus, quia hæc quaſi acutiorem, ac vigilantem ſenſum habeant, plantæ vero obtuſum, & quaſi dormientem. Imò Empedocles, Anaxagoras, atque Democritus non ſolum ſenſum, ſed mentem ſeu intellectum videntur eis tribuere, vt refertur 1. lib. de plantis cap. 1. Ab hac verò ſententia Platonis non multum videntur differre Pythagoræi, qui non ſolũ ſenſum, ſed appetitũ quoque tribuebant perfectioribus plantis. Fundamentũ Platonis fuiſſe dicitur, quia plantæ videntur diſtinguere vtiles ſuccos ab inutilibus: nám illos attrahunt, hos verò potius reſpuunt, vt variis experientiis intelligi poteſt. Præterea arbores quædam cernũtur, quæ fructu omninò, imò omni prorſus fæcunditate carent, niſi ſitum in certa diſtantia habentes, à qua
10 mutuo ſe reſpiciant, & propterea nominibus maris, ac fęminę deſignãtur. Pythagoręi verò ita videntur ſenſiſſe, quia arbores quædam, ſi pungãtur, vel ſecentur lachrymas quaſdã videntur effundere, quod videtur eis propter dolorem accidere, dolor verò actus appetitus eſt, & ideò ſenſum ſuum videntur oſtendere. Vtramque nihilominus ſentẽtiam referens D. Auguſt. in lib. de quantitate animæ cap. 35. eam ruſticanam impietatem vocat propter Manichæorum errorem, qui, vt teſtatur ipſe in libro de hæreſibus, hæreſi 46. non ſolum plantis ſenſum tribuebant, ſed etiam rationalem animam, contra quem errorem copioſè ſcripſit lib. 2. de moribus Manichæorum cap. 17.

Hæc tamen triplex poſitio error eſt in philoſophia. Probatur, quia euidens eſt diſtingui res quæ viuunt à non viuentibus, quia illæ ſunt animatæ, hæ verò non habent animã, ſed aliã formam ordinis inferioris, vt lapides: ſed euidens eſt plãtas viuere; ergò euidens eſt habere animam: deinde euidens eſt non habere ſenſum, nęc appetitum; ergò euidens eſt dari aliquam animam, quæ non ſit ſenſitiua, nec rationalis, & hæc dicitur vegetatiua conſtituẽs primum genus animarum. Probatur prior pars minoris aduerſus Stoicos, quòd plantæ viuant. Primo ex verbis ſacræ paginæ, nam primæ ad Corinth. 15. in-
11 quit Paulus. *Quod ſeminas nõ viuificatur, niſi prius moriatur*. Et Ioannis 12. *Niſi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, &c.* Vnde non ſolum communis conſenſus philoſophicæ ſcholæ id tenet cum Ariſt. 2. lib. de anima textu 6. & 2. lib. de partibus anim. cap. 10. Sed etiam ſcholæ Theologicæ cum D. Dionyſ. cap. 6. de diuinis nominibus, & D. Aug. 11. lib. de Ciuit.

Dei

Dei cap. 16. Vnde, quod alio loco citato aſſerit, vel eius non eſt, ſicut nec liber ille, vel dum vitam negat plantis, de ſenſitiua intelligit, quę nomine vitę intelligi ſolet. Probatur deinde ratione: nã viuentia diſtinguũtur à non viuentibus, vt euidens experientia docet, quia viuentia nutriuntur propriè, & augentur, hoc eſt, per intuſſumptionem, & ſecũdum omnes partes: nam alimentum, quod eſt ſuccus terræ, per radices attrahunt, & ſua virtute intrinſeca per omnes partes proprij corporis diſtribuunt, & in omnibus, & ſingulis propria etiam virtute conuertunt in propriam ſubſtantiam, quod conſtat non habere corpora inferiora: ergo euidens eſt plantas viuere, & habere animam, & eis id negare error philoſophicus. Probatur poſterior pars eiuſdem minoris aduerſus Platonem, & Pythagoreos, quod non habeant ſenſum, nec appetitũ: quia euidens experientia docet nullum eſſe animal quantumlibet imperfectum ſenſum & appetitum habens, quod ſi pungatur, non tribuat aliquod doloris ſignum ſe contrahẽdo, vel alio modo ſe mouendo, vt ſpongia & coclea oſtendunt. Plantæ verò, etiam ſi ſcindantur, nihil horum oſtẽdunt; ergò nec intelligi poteſt vitam ſenſitiuam, & appetitum habere; merito ergo docuit Ariſtot. 3. lib. de anima, c. 12. textu 66. plantarum naturam admodum terreſtrem eſſe, & propterea ineptam prorſus ad ſenſum. Præterea experientia docet in omnibus ſentientibus dari vigiliam, & ſomnum, quibus carere plantas videmus, & ideò non eſt minus euidens carere anima ſenſitiua. 12

Argu. verò, quæ pro eiſdem poſitionibus obiecta ſunt, difficultate carent: nam quod vtiles ſuccos attrahant, & inutiles reiiciant, nõ prouenit ex aliqua cognitione ſenſus, ſed ex virtute vitali, ac naturali attrahẽte illos, & expellente hos. Proſequutio verò circa ſalutaria, & fuga circa noxia quæ eis ineſſe videtur, ex interna, ac naturali antipathia, & ſympathia oritur, & ſuo etiã modo fœcunditas, quã iuxta poſita habent, aut ſterilitas quã ad maximã diſtantiã incurrũt, & propterea nomina maris, & fœminæ penitus ſunt tranſlatitia, tanquam certũ igitur debet eſſe, dari animam vegetatiuã ſeparatam à ſenſitiua, & intellectiua, vt c. præſenti docet Ariſt. & cum eo omnes. 13

Sed adhuc qui eam admittunt, non omnes recipiunt eandẽ primam diuiſionem animæ in tria genera tãtùm, ſed quidam aliud genus animæ addere debuiſſe Ariſtotelem putant, ita vt quatuor genera animarum diſtingueret, nempe vegetatiuæ, ſenſitiuæ, atque intellectiuæ: ſicut diſtinx t quatuor gradus animatorum. Ita Ægidius, & Caietanus capite pręſenti. Quod ita probant: animatum conſtituitur per animam, ſed quatuor

gradus animatorum ponit Ariſtotel.ergò quatuor genera animarum diſtinguere debet. Quod enim potentia loco motiua diſtinguatur ab aliis,non ſufficit ad diſtinguendum quartum gradum viuentium, cùm ab eodem genere animæ ſenſitiuæ oriatur,nam ab eodem oriuntur omnes potentiæ ſenſitiuæ:& diuerſum gradum viuentium non conſtituunt,quare ſi diſtinguit diuerſum,à diuerſa anima oriri debet,& ita diſtinguētur quatuor genera animarum, vel non erunt diſtinguendi quatuor gradus animatorum.

14 Secunda opinio ex oppoſito tenens tria tantùm eſſe animarum genera,conſequenter aſſerit tres ſolum diſtinguēdos eſſe gradus viuentium.Ita Viguerius tractatu 1.de anima.Probat, quia ſola ſeparatio potentiæ loco motiuæ à cæteris,non ſufficit diſtinguere quartum gradū animatorum,ſuppoſito, quod ab eadem anima ſenſitiua oriatur, ſicut potentia ſenſitiua,nā gradus animatorum ab eiſdem animis accipiunt vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam : ergò non poteſt diſtingui quartus gradus animatorum,niſi diſtinguatur quartum genus animarum,ſed tria tantùm diſtinguuntur genera animarum ab Ariſtotele : ergò tres ſolum gradus animatorum debuit diſtinguere.

Tertia ſententia *diſtinguit tria tantùm animarum genera, potentiarum quinque, & gradus animatorum quatuor in principio quæſtionis enumerata.* Ita Ariſtotel.capite præſenti,D.Thomas ibidem,atque etiam 1.parte,quæſtione 78.articulo 1.& cum eo cæteri expoſitores,& hæc eſt vera,& tenenda.Quæ probari poteſt præſertim quantum ad primam diuiſionem,quę fundamentum aliarum eſt ex vtraque definitione animæ ab Ariſto-
15 tel.aſſignata cap.1.& 2.huius libri,& à nobis explicata.Nam anima vegetatiua plantarū diſtinguitur ſpecie ab anima ſenſitiua brutorum, vt euidenter oſtēdunt operationes ſpecie diuerſæ vtriuſque. Ex quibus etiam probatur euidenter,quod anima rationalis ſit ſpecie diſtincta ab anima brutorum, & plantarum.& quælibet harum animarum datur realiter ſeperata à cæteris,vt patet in plantis,brutis, & homine : ergò tria ſunt diſtinguenda animarum genera. Sed cum ea diſtinguimus genere,vel ſpecie,de incompleta ſpecie, vel genere, ac partiali intelligi debet,non de completa, ac totali, quia cum anima ſit pars,non poteſt completam ſpeciem cōſtituere,ſed ſolùm eſſe partem ſpeciei, vel generis. Sed nec de genere habente ſub ſe plures ſpecies,cum conſtet animam rationalem eſſe ſpeciem atomam.Sed tria genera animarum ſolum ſignificant tres rationes vniuerſales animæ,quę ſunt principia

trium

trium modorũ operandi diuerſorum:ita vt ſub quolibet con-
tineantur omnes ſpecies animæ eodem modo operantes.Suffi-
cientia autem huius diuiſionis diuerſis modis ſumitur, ac ex-
plicatur à diuerſis.Sed hic modus eam ſumendi à nobis exco-
gitatus videtur breuior, clarior, & comprehendens omnes
alios, continetur autem hoc diſcurſu. Anima ex ſua propria 16
ratione habet eſſe principium internum, ac radicale vitalis
operationis, ſed tribus tantum modis vniuerſalibus eſt prin-
cipium omnium operationum vitalium:ergo tria tantum di-
ſtingui debent animarum genera.Maiorem probo; nam pri-
mo modo,cognitione quidem inferiori eſt principium inter-
num vitalis operationis, per modum naturæ ad multiplicã-
dam,conſeruandam,& augendam vitam per ſe ordinatum,in
his enim tribus operationibus, videlicet generatione ſibi ſi-
milis,per quam multiplicantur viuentia, nutritione,per quã
conſeruantur in eadem vita accepta per generationem, &
augmentatione,per quam augentur,euidens eſt operari ani-
mam ſine cognitione, & ideò modo ſimili, quo operantur
cæteræ formæ ac res naturales inferiores, quamuis aliquo 17
modo altiori,quia vitali.Anima igitur in communi,quæ hoc
modo infimo eſt principium radicale, & internum vitalium
operationum, conſtituit primum genus, ad quod pertinent
omnes ſpecies animæ: à quibus hoc modo procedunt opera-
tiones vitales.Secundum genus conſtituit anima in commu-
ni conſiderata,in quantum eſt principium radicale,atque in-
ternum operationis vitalis per modum cognitionis imperfe-
ctæ,hoc eſt,ſenſitiuæ,vel cognitionem ſenſitiuam conſequẽ-
tis:vt comprehendatur operatio appetitus ſenſitiui ab eadem
anima procedens,atque etiam motus progreſſiuus, qui me-
dia eadem cognitione & appetitu ſenſitiuo fit.Tertium genus
conſtituit anima, quæ eſt principium vitalis operationis per
modum perfectæ cognitionis, non elicitæ per organum cor-
poreum,nec per potentiam in eo exiſtentem, ſed immediatè
ab eadem anima,& hæc eſt ſola anima rationalis. Hunc ferè 18
modum ſufficientiæ attulit D.Th.1.p.q.78.art.1.explicans eas
per diuerſos modos operandi animæ ſecundum maiorem,vel
minorem eleuationem à rebus naturalibus non viuentibus,
quod idem ferè eſt, & pariter alij modi ab aliis adducti ad
eundem poſſunt facile referri, ſed quia clarior, atque diſtin-
ctior,& ideo facilior eſt hic noſter,eas omittemus.

Vt autem explicetur diuiſio graduum viuentium adnotan-
dum eſt duobus modis ſumi poſſe viuentia præciſè ſecundum
eſſentiales gradus vitæ ad inuicem ſeparatos, & hoc modo

euidens eſt tres tãtùm diſtingui poſſe, ſuppoſito quod tria tãtùm diſtinguuntur genera animarũ. Secundo modo ſumũtur gradus animatorum nõ ex ſolis eſſentialibus, ſed in ordine ad ſubiecta, nempè animata, in quibus diuerſum genus potẽtiæ vitalis reperitur ſine aliis, vel ab eis realiter ſeparatum. Itaque ex ſeparatione reali diſtinguũtur ab Ariſtotele, & aliis expoſitoribus, vt patet ex principio huius capitis, vbi probauit Ariſt.

19 appetitiuum nõ eſſe diſtinctum gradum animatorum à ſenſitiuo, quia licèt potentia appetitiua diuerſa ſit à ſenſitiua, non eſt tamen ab ea ſeparabilis: & propterea ad eundem gradum viuentium cum ea pertinet. Et meritò quidem, quia vitam in his capitibus ſecundi libri ſemper ſumit pro vita accidentali, nempè pro vitali operatione, vt ſuperius exponẽtes poſteriorem definitionem animæ oſtendimus contra Caiet. ergo gradus vitæ, ſeu viuentium, vel animatorum (qui idem omninò ſunt) in ordine ad operationes vitales deſumi debuerũt, & nõ ex ſola ratione eſſentiali. Quo ſuppoſito facile eſt oſtendere quatuor eſſe, ita vt nec plures ſint, nec pauciores, etiã ſi genera

20 animarũ tria tantùm ſint, & potentiarũ quinque. Oſtenditur autẽ hoc modo; gradus animatorũ in quibus reperiuntur potentiæ vegetatiuæ, hoc eſt, generatiua, nutritiua, & augmẽtatiua ſine ſenſitiuis, & intellectiuis eſt infimus, & ideò primus. Secundũ verò gradum cõſtituunt animata illa, in quibus reperiũtur potẽtiæ ſenſitiuæ cum appetitiua, ſiue loco motiua: & huiuſmodi ſunt ſenſitiua imperfecta, & vocatur gradus ſenſitiuus. Tertiũ cõſtituit potentia loco motiua ſeparata ab eodem gradu ſenſitiuo, atque etiam ſine intellectiuo reperta in animalibus perfectis, & quartũ potentia intellectiua ſeparata à cæteris in homine. Diuiſio tandem potentiarum in quinq; genera, nempe in vegetatiuam, ſenſitiuam, appetitiuam, loco motiuã, & intellectiuã, ab omnibus recipitur, & ideò à nobis recipienda eſt. Sumitur autem ſufficientia eius non ex ordine ad idem, vel diuerſum ſubiectũ animatum; cùm euidens ſit in eodem reperiri plura, ac diuerſa genera potentiarũ valde diuerſa ſecundũ maiorem perfectionem animæ, per quam cõſtituitur, ſed ſumitur ex eodẽ modo, vel diuerſo operandi, ita vt omnes potentiæ habentes eundem modum operandi cõſtituant idẽ genus, & diuerſum ab eis aliæ habentes diuerſum modum operãdi, ſed quinque tantùm ſunt modi operandi di-

21 uerſi potentiarũ vitalium; ergò quinque tantùm genera earum diſtinguenda ſunt, ſub quibus collocãtur omnes. Probatur minor, nam omnes potentiæ vegetatiuæ habent eundem modum operãdi ſine cognitione, ac per modum aliarum po-

tentia

tentiarum inferiorum: ergò cõſtituunt primum genus. Et ſecundum omnes potentiæ ſenſitiuæ habentes eundem modũ operandi imperfectæ cognitionis per organum corporeũ, & potentiam in eo exiſtentem, ac per ſpecies intentionales ab obiecto ſenſibili procedentes exercitæ, in quo modo operãdi conueniunt omnes potentiæ ſenſitiuæ Potentia verò appetitiua etiam ſi ſit neceſſariò coniuncta cum ſenſitiua in eodem animato, diuerſiſſimũ habet modum operandi ab ea, nã ſenſitiua cum ſit cognoſcitiua, operatur per modũ attrahendi ad ſe obiectum, quia iſte eſt modus cuiuſlibet cognitionis: appetitiua verò non eſt cognoſcitiua, ſed operatur per modum inclinationis in bonũ ſenſibile, & propterea diſtinctum genus 22 potentiarum cõſtituit à ſenſitiua, atque etiã ab intellectiua, quod vocatur tertium, comprehendens ſub ſe tam appetitũ ſenſitiuum, quã rationalem, quia licet ſpecie diſtinguantur, inquantũ ſenſitiuus tendit in bonum ſenſibile, hoc eſt cognitum per ſenſum, & rationalis in bonum cognitum per rationem, vt intellectum, & propterea appellatur voluntas, habent tamen eundem modum operandi per modum inclinationis, & ideò idem genus potentiæ vitalis conſtituunt.

Quartum genus eſt potentia loco motiua, cuius modum 23 operandi diuerſum eſſe à modo operãdi potentiarum ſenſitiuarum euidẽs eſt, nam motũ progreſſiuum efficit anima præcedente operatione ſenſus, & appetitus per potentiam motiuam in membris ipſis, per quæ mouetur corpus, exiſtentem. Quemadmodũ nec habẽt ſenſitiuæ potẽtiæ, nec appetitiuæ: meritò ergo diſtinguit potentia motiua quartũ genus potentiarum ab vtroque diuerſum. Quintum atque vltimum genus cõſtituit potentia intellectiua, quia licet in genere cognoſcitiuæ potentiæ conueniat cum ſenſitiuis, longè diuerſum modum operandi habet, cùm nõ ſit potentia organica, nec actus eius exerceatur per organũ corporeum, nec omnino per corpus: quare nec cum dependentia ab eo, niſi quantũ ad ſubminiſtrationẽ ſpecierum, & obiectorum. Omnis autem ſenſitiua cognitio actus eſt alicuius organi corporei, quo diſſoluto repugnat operari animam, etiam ſi per diuinam potẽtiam permaneret (naturaliter namque ſtatim corrũpitur:) & hinc pro- 24 cedit aliud diſcrimen maximũ, quod potentiæ ſenſitiuæ operantur per ſpecies materiales, & corporeas, per quas non poſſunt attingere cognitionem rerũ ſpiritualium, imò nec materialiũ in vniuerſali, ſed res tantum ſenſibiles, & ſingulares; intellectus vero omnia, & omnibus modis cognoſcit, & ideò ſenſus non ſunt ſcientiarũ capaces ſicut intellectus. Et ex eo-

dem modo vniuerſaliſſimo cognoſcendi, ſibi proprio, habet intellectus, quod ſit radix, & origo totius libertatis, quod eſt maxima perfectio eius indicans diſtinctionem eius à modo operandi ſenſuum. Et ideò aliud genus à potentiis ſenſitiuis.

25 Ad argum. Caiet. & Ægidij concedenda eſt maior, & minor, ſed neganda conſequentia, quod quatuor genera animarum diſtinguere debeat Ariſt. ſicut diſtinguit quatuor gradus viuentium; nam diuerſo modo ſumuntur ab eo genera animarum, & gradus viuentium; illa quidem ex ſolis eſſentialibus, hæc vero potius ex ordine ad ſubiecta, hoc eſt, ad animata, inquantum vnum reperitur in eis ſeparatum ab aliis. Et cum quatuor ſint animata, in quibus diuerſum genus potentiarum reperitur ſeparatum, licèt tria ſint animarum genera, quatuor diſtinguũtur gradus viuentium. Et eodem modo reſpondetur ad argum. 2. opinionis, nam eadem ferè fuit deceptio vtriuſque: putarunt namque authores iſti ex ſolis eſſentialibus diſtingui ab Ariſt. gradus animatorum, ſicut diſtinguuntur diuerſa genera animarum; ex quo intulit ſecunda opinio, quod cum genera animarum ſolum ſint tria, tres tantum diſtinguendi ſint gradus animatorum, aut viuentiũ. Caiet. verò & Ægidius ex oppoſito, ex quatuor gradibus animatorum intulerunt quatuor genera animarum: deceptos igitur eſſe dicimus eodem modo, quia putauerunt omnes æqualem debere eſſe numerum animarum, & animatorum, quod apertè falſum eſt, quia ex diuerſis ſumuntur iam explicatis, quæ cùm ſint inæqualia, etiam oportet inæqualem eſſe numerum animarum & animatorum.

26 Ad argumentum verò contra diuiſionem potentiarum in quinque genera reſpondeo, non diſtingui genera potentiarum per ordinem ad ſubiecta, in quibus inueniuntur ſeparata, ſicut gradus viuentium, ſed per diuerſos modos operandi iam explicatos: nam iſte eſt modus proprius diſtinguendi genere potentias, vt in aliis controuerſiis eſt manifeſtum, & cum potentia viſiua conueniat in eodem modo operandi cum cæteris ſenſibus, & generatiua cum cæteris potentiis vegetatiuæ animæ, non conſtituunt diuerſa genera potentiarum, licet ſeparatæ inueniantur ab eis, ſed ſub eiſdem generibus continentur, generatiua quidem ſub genere vegetatiuarum, & viſiua ſub genere ſenſitiuarum.

QVÆ

QVÆSTIO II.

An vegetatiuum includatur formaliter in ſenſitiuo, & vtrumque in rationali, vel eminenter tantùm.

VEgetatiuum, & ſenſitiuum duobus modis accipiuntur; 27
primo pro potentiis vegetandi, & ſentiendi, ſecundò pro gradibus vitæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ: a quibus tales potētię tanquam a radice procedunt, & de eis primo modo ſumptis non procedit quæſtio; quia certum eſt potentiam ſenſitiuam non includere vegetatiuam: cùm ſit certum non poſſe illo modo actum eius præſtare, ſed cùm ordinentur ad actus ſpecie diuerſos, ita vt vnum non includat alterum, ſic ipſæ ſe habent, vt nullo modo ſe includāt. De ſolis igitur gradibus ſubſtantialibus quærit titulus quæſtionis, an ita ſe includant, vt ſenſitiuus vegetatiuum, & rationalis vtrumque cōtineat. Sed 28
adhuc gradus iſti dupliciter conſiderari poſſunt, vel in communi, ita vt gradus vitæ vegetatiuæ conſideretur quaſi abſtractus a particularibus differētiis plantarum, brutorum, & hominis, vel in particulari, vt determinatus per propriam differentiam plantarum, quam negatione illa explicamus, dicētes plantam habere gradum vitę vegetatiuę tantùm, hoc eſt, non ſenſitiuæ. Et quæſtio procedit de eis vtroque modo conſideratis. Sed adnotare oportet ſecundò; Illud dici cōtinere aliud formaliter, quod habet in ſe formaliter eſſe eiuſdem rationis, per quod poteſt illud producere, vel operationes eius pręſtare, vt calor viuus, qui producit alterum, dicitur continere illū formaliter. Eminenter verò continere aliud eſt, per aliud eſſe diuerſæ rationis, & ideò perfectius, quod in ſe habet poſſe illud producere, vel ſaltem perfectius præſtare, quidquid illud præſtare poteſt, vt lux dicitur continere calorem eminenter, quia per eſſe perfectius diuerſæ rationis, quod in ſe habet, poteſt eum producere.

Quibus explicatis conueniunt omnes in eo, quod gradus 29
eſſendi vegetatiuus, ſiue in genere accipiatur, ſiue in ſpecie, continetur in ſenſitiuo formaliter, aut eminenter. Quod probatur euidenter, ſuppoſito, quod in vno viuente non detur niſi vna anima, quod inferius oſtendetur. Nam euidens eſt animalia omnia non ſolùm eſſe ſenſitiua, ſed etiam vegetatiua, cùm euidens ſit habere operationes vegetatiuas generationis, & nutritionis, & euidens ſit id habere ab anima ſen-

longè perfectius, quod eſt eminenter contineri, non formaliter.

Probatur deinde ratione, 1. quia differentia Metaphyſica licèt ſumatur à tota natura Phyſicæ ſpeciei, formaliter tamen ſumitur à ſola forma, vt differentia *rationale* ab anima rationali, ſed differentia inferior non includit formaliter ſuperiorē, ſed falſum eſt dicere, rationale formaliter eſt ſenſibile, vel rationalitas eſt ſenſibilitas: ergò nec anima poſterior includit formaliter priorē: ſed falſum erit dicere, anima ſenſitiua formaliter eſt vegetatiua, & rationalis formaliter eſt ſenſitiua, & vegetatiua. Secūdò vna ſpecies non poteſt vllo modo includi formaliter in alia; nec prædicari formaliter de illa, vt patet de homine, & leone, ſed anima vegetatiua, & ſenſitiua diſtinguūtur ſpecie ſaltem partiali, & pariter diſtinguitur vtraque à rationali: ergò repugnat vnam includi in altera formaliter. 32
Tertiò probatur ſpecialiter de anima rationali, quod nō includat formaliter vegetatiuum, & ſenſitiuum, quia ſi ea includit, maximè, quia poſterior eſt, aut inferior, & in eſſentialiter ſubordinatis poſteriora includūt formaliter priora, ſed ſi hęc ratio alicuius momenti eſſet, ſequeretur animam rationalem includere cæteras formas ſubſtantiales inferiores, & ita ſicut dicitur vegetatiua, & ſenſitiua formaliter, dicetur quoque formaliter corporea, quod eſt abſurdum, cum ſit formaliter ſpiritualis, & incorporea ſecundum propriam entitatem. 33

Secunda opinio duo aſſerit. Primum, *quod anima ſenſitiua formaliter includit gradum vegetandi in communi acceptum, & rationalis gradum ſentiendi, & vegetandi: ſecundum, quod anima ſenſitiua includit formaliter animam vegetatiuam in ſpeciali, & anima rationalis animā vegetatiuam, & ſenſitiuam, ita vt quælibet anima ſenſitiua ſit formaliter anima vegetatiua, & anima rationalis ſit formaliter anima vegetatiua, & ſenſitiua.* Hæc eſt iam communis ſententia inter Recentiores, & tanquam probabilior a nobis tenenda. Sed quia non eodem modo intelligitur ab omnibus, explicare eam oportet. 34 35

Et pro explicatione duo ſunt prænotanda: Primum, quod eſſentialiter ſubordinata duplicia ſunt, quædam cōpleta, vel per modum naturæ completæ ſignificata, vt genera & ſpecies, ex quibus linea prædicamentalis conſtituitur: talia ſunt ſubſtantia, corpus, viuens, in prædicamento ſubſtantiæ. Alia ſunt incompleta, quia eorundem completorum partes ſunt vel formæ, & tales ſunt formæ ſubſtantiales in prædicamento ſubſtantiæ, vt forma lapidis tribuens eſſe ſubſtantiæ, & corporis, poſt quam ſequitur anima plantarum, & poſt hanc 36

anima ſenſitiua animalium,& tandem anima rationalis conſtituens hominem,& Petrum, & cùm neceſſarium ſit priora, ac ſuperiora includi in inferioribus ac poſterioribus, dupliciter id contingere manifeſtum eſt,nempe tanquam id,quod continetur in alio,& tanquam ratio contenta in alia, quod propriis verbis explicari ſolet, dum dicitur vnum includere, vel continere aliud, tanquam id, quod continet illud, aut tanquam quo, hoc eſt, tanquam ratio inferior continet ſuperiorem, & modo priori includuntur priora, aut ſuperiora completa in inferioribus, & hæc dicuntur continere illa, vt ſubſtantia in corporeo continetur, & vtrumque in viuente; formæ verò aut gradus non poſſunt continere alia, vel includi in aliis hoc modo, quia non ſunt, quod eſt tale, ſed quo,ſeu ratio conſtituendi aliud tale, vt anima ſenſitiua bruti,non eſt id quod ſentit,ſed quod aliud ſentit.Vnde ſequitur, quod anima rationalis non continet ſenſitiuam, & vegetatiuam, tanquam id quod per ſe vegetatur,& ſentit; ſed ſolùm
37 tanquam ratio formalis conſtituens vegetatiuum, & ſenſitiuum; & propterea Ariſtoteles definiens animam non dixit, eſſe corpus, ſed actum corporis, hoc eſt, formam eius, per quam conſtituitur in eſſe organici atque viuentis,& in poſteriori definitione non dixit animam eſſe, quod viuit, quod ſentit, quod mouetur, & intelligit, ſed eſſe, *Principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus.* Dum ergo aſſerimus animam ſenſitiuam continere formaliter animam vegetatiuam,& animam rationalem continere vtramq; animam, de continentia formali loquimur, modo poſteriori explicato,non priori.

Secundo notandum eſt dupliciter contingere,quod vnum cótineat alterum formaliter. Primo in gradu eiuſdem ſpeciei, & ordinis. Secundo in gradu diuerſæ ſpeciei,& ordinis. Exéplum modi prioris eſt calor potés producere alium calorem, vel præſtare, quod ille præſtat, qui propterea illum dicitur continere formaliter,ſed in gradu eiuſdem ſpeciei,& ordinis.
38 Exemplum poſterioris modi eſt animal continens perfectionem vegetatiuam pláta, quia proprias operationes eius præſtare poteſt ſecundum rationem vniuocam,per virturé quam habet in ſe formaliter,& nobiliori modo, quam ipſa, & modus iſte continendi formaliter dicitur etiam modus continendi eminenter:cùm ſit in gradu altiori,ac eleuatiori,& veriſſimú ſit eminentius continere animal vegetatiuem virtutem,quàm plantá. Vnde fit duplicem eſſe quoq; modú continendi eminenter, vnum quidé in ſuperiori gradu formaliter

tali,

tali, alio modo in ſuperiori gradu non formaliter tali, ſed ſolum virtualiter, quo pacto forma ſolis continet calorē. Animal verò continet eminenter virtutem vegetatiuam plātæ in virtute quadam alia ſuperiori: ſed formaliter tali, & cōtinere 39
eminēter hoc modo, poteſt coincidere in eadem re, cum cōtinentia formali poſterioris modi iam explicati, vnde dicere poſſumus aliquid eſſe, quod continet aliud formaliter tantū, nempe illud, quod in gradu eiuſdem rationis, & ordinis formaliter tali illud continet, vt calor calorem, aliud verò eſſe, quod cōtinet alterum formaliter ſimul, & eminenter, ſi illud contineat formaliter in gradu ſuperiori: nam quatenus continet illud in gradu formaliter tali, dicitur continere illud formaliter, quatenus verò in gradu ſuperiori continet eminenter. Quibus prænotatis,

Aſſerit noſtra ſententia, *animam ſenſitiuam continere gradum vegetandi, atque etiam animam vegetatiuam, formaliter quidē, atque etiam eminenter, & eodem modo animam rationalem vtrūque gradum, & vtramque animam, ita vt ſit anima vegetatiua, & ſenſitiua formaliter ſimul, & eminenter.* Quod in primis probo ex vtraq; definitione animæ hoc modo: Quæcumque anima bruti eſt actus primus ſubſtantialis, conſtituens illud formaliter, & eſſentialiter vegetatiuum, non minus quàm ſenſitiuū, & anima rationalis eſt actus primus ſubſtantialis cōſtituēs hominem formaliter, & eſſentialiter vegetatiuū, & ſenſitiuū, nō minus quàm formaliter, & eſſentialiter rationalem: ergo nō minus eſt illa formaliter, & eſſentialiter vegetatiua, quā ſenſitiua; & rationalis nō eſt minus formaliter vegetatiua, & ſenſitiua, quā rationalis: quare ex definitione priori euidēter colligitur vtrāque cōtinere formaliter inferiores animas. Euidēs etiā experiētia docet, in animali eſſe opera vitæ vegetatiuę formalia, vt generationē ſibi ſimilis, nutritionē & augmētationē: ergo ſuppoſito quod nō ſint plures animæ in eodē animali, euidēs erit operationes has ꝓcedere ab vnica anima 41
ſenſitiua, & hanc eſſe principiū formale, quo viuit animal, & actū primū tribuentē eidem animali eſſe ſubſtantiale vegetatiuū, & ex conſequenti eſſe animā vegetatiuā formaliter. Præterea homo eſt formaliter, & eſſentialiter animal & viuēs formaliter, & eſſentialiter, & vtrumq; etiam prædicatum formale pertinet ad eſſentialem definitionē eius, quia definito cōuenit formaliter, & eſſentialiter definitio, ſed non poteſt eſſe formaliter animal, & viuens, niſi à forma vtrumque gradum ei tribuente, & non habet aliam formam ſubſtantialem præter animam rationalem, vt ſupponitur; ergo ab ea tanquam

quam à forma tribuitur homini vterque gradus eſſendi, ſed quod tribuit forma per informationem, cõtinet formaliter, quia tribuit illud in genere cauſæ formalis, & conſequenter tanquam effectum formalem: ergo anima rationalis vtrumq; gradum, & animam ſenſitiuam, ac vegetatiuam cõtinet formaliter: & pariter anima ſenſitiua gradum, & animam vegetatiuam, Nam idem argum. ei applicari poteſt, vt conſideranti patebit. Quod verò eoſdem gradus & animas etiam contineat eminenter probatur, quia continet in gradu ſuperiori, atque eminentiori.

42 Nunc ad argum. primæ opinionis reſpondendum eſt, & ad teſtimonium Ariſtot. de figuris reſpondeo, exemplum figurarum adductum eſſe ab Ariſtotele, vt per ſimilitudinem earum aliquo modo explicari poſſet ordo animarum atq; graduum earum, quos diuerſis viuentibus cõferunt, ſimilitudo verò nõ poteſt tenere in omnibus, alioqui iã eſſet identitas: tenet ergo 1. in eo quod ſicut in poſteriori figura includitur prior, ita in poſteriori anima includitur prior, vt in ſenſitiua, vegetatiua; & vtraq; in rationali. Sed in modo incluſionis valde differũt, nã in primis quantũ ad animas ipſas pertinet, inferiores includunt formaliter, & eſſentialiter ſuperiores, vt ſenſitiua vegetatiuam. Figuræ verò ſolùm ſe includunt materialiter, in quantum ex angulis vnius componitur altera, non tamen ex ratione formali eius, ſicut anima inferior componitur ex ratione formali ſuperioris (ſaltem noſtro modo intelligendi:) & ideò verum eſt animam ſenſitiuam eſſe formaliter vegetatiuam, non tamen figuram tetragonam eſſe trigonam, quãuis

43 includat materiales angulos eius. Differunt 2. quia animæ, & earum gradus habent rationem formarum, & ideò media informatione præſtant quæcunq; præſtare poſſunt: & cum informatio ſit genus cauſæ formalis, neceſſe eſt per modũ formarum ſe includere, & ideò formaliter, & non ſolùm eminẽter, imò nec eminenter, ſi modus eminentiæ excludat formalem, ſed eminenter formaliter ratione iam explicata: figuræ verò non habent modum formarum, ſed ſpecierum.

Ariſtot. igitur ſolum attulit ſimilitudinem figurarum, vt explicaret incluſionem priorum animarum in poſteriorib. aſſeruit autem potentia, vel virtute includi, non tamen eodẽ modo, ſed particularem modum incluſionis iuxta naturã vtriuſque extremi intelligendum eſſe, quę cùm ſit adeò diuerſa, valde diuerſus eſt: nam in figuris ſolum poteſt eſſe potẽtialis aut virtualis ſecundum materiam earum; in animabus verò cùm ſint veræ formæ, materialis eſſe nõ potuit, ſed neceſſariò formalis,

malis, & cũ poſteriores includant priores in gradu nobiliori, ac ordinis ſuperioris, ſimul debet eſſe per eminẽtiam formalem iam à nobis explicatã. Nec vnus, vel alter modus materialis, aut formalis aliquid referebat ad intentum Ariſtotelis, quod ſolum fuit oſtendere poſteriores gradus, poſterioréſq; animas includere priores virtute, aut potentia iuxta propriã conditionem, & naturam; quare non poteſt ex eo probari inclusionem graduum, vel animarum non eſſe formalem.

Ad primum argumentum conceſſa maiori, & minori, neganda eſt conſequentia, quod anima poſterior non includat formaliter priorẽ, quia diuerſa eſt ratio de anima, ac de differentia: nam anima eſt forma phyſica, differentia verò conceptus realis ab ea deſumptus; ab eadem autem forma phyſica poſſunt deſumi plures differentiæ, quia includit formaliter plures gradus eſſendi, vt ab eadẽ anima rationali deſumimus vnam differentiã diſtinguentem hominem à planta ſub genere viuentis, & aliam diſtinguentem cum à brutis ſub genere animalis, quia eadem forma phyſica poteſt eſſe fundamentum, à quo intellectus ſumat plures cõceptus formaliter diuerſos, quales ſunt differẽtiæ: vnde licet eadem anima includat plures gradus eſſendi ratione diſtinctos, qui de ipſamet prædicantur, non ſequitur, vnam differentiam deſumptam ab ea, includere aliam, quia iam differentiæ iſtæ ſunt conceptus ſimplices deſumpti ab eadem forma, prout includente determinatum gradum eſſendi, quæ licet ſumpta ſecundum ſuam integram rationem includat omnes gradus, ſi tamen ſub conceptu limitato concipiatur, vt includens vnum, non includit alterum: vt ſi anima rationalis præcisè accipiatur ſub gradu rationali, non erit ſenſitiua, nec vegetatiua, & vt concipitur præcisè, vt dat corpori eſſe ſenſitiuũ, & eſt principiũ radicale ſentiendi, non eſt vegetatiua. Vnde cùm differentia inferior deſumatur ab eadem anima præcisè prout includente vnum gradum, non poteſt includere aliam, quæ ab eadem anima accipitur præcisè, vt includente alterum gradum: benè igitur ſtare poteſt, quod poſterior anima includat formaliter gradus priores, aut etiam ſuo modo inferiores animas, & quod differentia inferior non includat formaliter ſuperiorem.

44 (margin, beside "Ad primum argumentum") — 45 (margin, beside "ſimplices deſumpti") — 46 (margin, beside "ſtare poteſt")

Ad ſecundum argumentum reſpondetur hac diſtinctione, ſpecies duplex eſt, ſubalterna, & infima, ſubalterna adhuc eſt cõtrahibilis, tanquã genus per differentias eſſentiales ad ſpecies atomas. Infima verò ſpecies non eſt iã contrahibilis per differentias eſſentiales, & propterea vocatur atoma, hoc eſt, indiuiſibilis eſſentialiter. Hoc ſuppoſito ad formam argumẽ-

ti,

ti,diſtinguenda eſt maior,quod vna ſpecies non poſſit includi formaliter in altera,nam de atomis ſpeciebus vera eſt propter
47 repugnantiam differentiarum,quarum vna non ſubordinatur alteri,& ideò nō poteſt includi, in eædẽ ſpeciebus verò ſubalternis adhuc determinabilibus,tanquam genera,eſt falſa;nam cum inferiores ſubordinentur ſuperioribus, eaſque determinent per ſpecialiores differentias,non ſolum impoſſibile non eſt,ſed neceſſariũ eſt eas includere,vt animal viuens,& viuens corpus,& ita anima rationalis includit vegetatiuam,ſed non plantam, quia hæc habet differentiam repugnãtem;illa verò contrahibilem potius per ſenſitiuam, & vtraque per rationalem,& hæc eſt ratio incluſionis formalis.

DVBIVM.

An anima rationalis ſit formaliter corporea.

48 AD tertium argumẽtum reſpondent recentiores quidam, nõ ſequi ex eo,quod anima rationalis ſit formaliter ſenſitiua,& vegetatiua : eſſe etiam formaliter corpoream,ſed diuerſam eſſe rationem de duobus illis gradibus, ac de gradu corporis,quia gradus corporis,ſiue ſumatur in particulari,ſiue in communi ex ſua intrinſeca ratione, dicit aliquid ex directo oppoſitum ſpirituali: cùm corporeum ab intrinſeco ſit capax extenſionis quantitatiuæ,& diuiſibilitatis in partes integrantes,& ideò nõ poſſit eſſe totum in toto ſubiecto,ſeu materia, & totũ in qualibet parte,ſed neceſſariò ſi forma ſit,per partes informare debeat, ſpirituale verò ab intrinſeco dicit rationes his oppoſitas,eſt enim ſecundum entitatẽ indiuiſibile,& ideò repugnat ei quæcumque diuiſibilitas in partes integrãtes,& ſi forma ſit,non poteſt per partes informare, ſed tota debet informare totum ſubiectum,vel materiam, tota etiam quãlibet
49 eius partem;vnde cùm anima rationalis ſit ſpiritualis, & indiuiſibilis:ab intrinſeco ei repugnat eſſe corporeã. De ſenſitiuo autem,& vegetatiuo diuerſa eſt ratio,quia gradus ſentiendi,& vegetandi in communi accepti,nihil repugnans rei ſpirituali dicunt,ſed ratio eorum communis eſt corporeis,& ſpiritualibus formis ab vtriſque abſtrahens, & propterea poteſt conuenire formaliter animę rationali,etiã ſi ſpiritualis ſit,ſicut conuenit ſenſitiuæ,& vegetatiuæ Ex quo inferunt animam rationalem eminenter tãtum, & non formaliter includere gradum corporis,quamuis gradus vegetandi,& ſentiendi includat formaliter, animam autem vegetatiuam , & ſenſitiuam cum ſint formæ

formæ corporeæ eductæ de potentia materiæ, omnes gradus ſuperiores vſque ad ſupremũ ſubſtantiæ includere formaliter.

Hæc tamen ſententia in primis contraria eſt verbis expreſſis D. Tho. in principio huius quæſtionis à nobis citatis, quibus aſſerit animam rationalem, ſicut virtute continet vegetatiuam, & ſenſitiuam, ita etiam omnes inferiores formas, nullum igitur admittit diſcrimen in modo eas continendi, cùm ergò probatum ſit de vegetatiuo, & ſentiuo, quod formaliter eas contineat, efficaciter ſequitur eodem modo ſentire Diuũ Thom. de incluſione gradus corporei. Sed probatur nullum omnino admittendum eſſe diſcrimen inter gradum corporeũ ex vna parte, & vegetatiuum, ac ſenſitiuum ex altera: primò quia talis eſt gradus eſſendi, quales ſunt potentiæ, & operationes ab ipſo procedentes, ſed potẽtiæ, & operationes ſenſitiui, & vegetatiui gradus, quomodocunque ſumuntur, ſunt corporeæ, vt oſtendunt potentia nutritiua, & generatiua, & omnes ſenſus cum ſuis operationibus. ergò gradus iſti etiam in communi accepti corporei ſunt formaliter; falſum igitur in primis eſt dicere, quod à corporeis & ſpiritualibus abſtrahunt, & ideo poſſunt conuenire animæ rationali. Deinde falſum eſt affimare, quod conueniant formaliter animæ rationali, & ei repugnet gradus corporis: cum gradus illi corporei ſint formaliter. 50

51 Secundò, quia falſum eſt dicere, quod eidẽ animæ rationali conueniat & repugnet gradus corporis. Probatur, quia animam rationalem eſſe ſenſitiuã, & vegetatiuam formaliter nõ eſt eſſe id, quod vegetatur, aut ſentit, ſed ſolum poſſunt ei cõuenire tanquam formæ, hoc eſt tanquam rationi, & vt (aiunt) tanquam, quo; ſed hoc modo conuenit ei eſſe corpoream, cũ ſit, quo aliud eſt corpus; ergo eodẽ modo conuenit ei formaliter eſſe corpoream, ſicut cõuenit eſſe vegetatiuam, & ſenſitiuam, quare commentitia eſt differẽtia, quam iſti ponunt inter hos duos gradus ex vna parte, & gradum corporis ex altera reſpectu animæ rationalis.

52 Hac igitur diſtinctione ſoluendum eſt; eſſe aliquid corporeum formaliter, dupliciter contingit; vt quo, & vt quod: & modo priori dicitur aliquid corporeum formaliter ex eo ſolũ, quod eſt ratio, vel forma conſtituens aliquid ſub gradu eſſentiali corporis, quod habere poteſt forma, licet in ſe ſit indiuiſibilis, vt quod nec partes habeat integrãtes in ſua entitate, & ideò nec extẽnſionis ſit capax: nam albedo non eſt alba formaliter, vt quod, ſed bene, vt quo, quia cõſtituit album, tãquã forma eius. Poſteriori verò modo non eſt aliquid corporeum,

niſi

niſi in ſe ſit capax extenſionis, vel ſaltem ſit in ſe dependens à
materia,vel corpore,& ex eius potentia educatur. Hac igitur
diſtinctione præſuppoſita ad formam argument.conceſſo an-
tecedente,diſtinguendũ eſt conſequens,quod anima rationa-
lis ſit formaliter corporea,nam,vt quo,verum eſt, ac neceſſa-
53 rium;vt quod,falſum, & impoſſibile. Hoc ſecundum ſatis eſt
per ſe manifeſtum, ſed probatur primum,quia anima rationa-
lis eſt vera forma ſubſtantialis tribuens materiæ eſſe ſubſtan-
tiale,atque etiam eſſe corporeum;cùm nulla detur ſubſtãtia,
quæ nõ ſit corporea,vel incorporea;& eam , quam conſtituit
anima ſimul cum materia, conſtat non eſſe ſpiritualem , ſed
corporea ; ergò tribuit anima eſſe corporeum materiæ, quod
eſt eſſe corpoream,vt quo , ſed non repugnat eſſe hoc modo
corpoream,& eſſe ſpirituale,indiuiſibilem,inextenſam,atque
incorpoream ſecundum propriã entitatem,quia cum his ſtare
poteſt,quod ſit ratio,ſeu forma tribuens eſſe corporeum ma-
teriæ,ſicut ſtat,quod albedo nõ ſit alba,vt quod, & nihilomi-
nus ſit forma tribuens corpori eſſe album, quod eſt eſſe albũ,
vt quo.Negandũ eſt igitur,quod infertur,nempe falſum eſſe,
quod anima rationalis ſit formaliter corporea, imò potius
54 eodem modo eſt corporea,ac ſenſitiua,& vegetatiua ; & tria
hæc eodem modo ei conueniunt,ſicut enim nõ eſt vegetatiua,
nec ſenſitiua,vt quod,hoc eſt,vt ipſa vegetetur,ac ſentiat : ſed
ſolum,vt quo,ex eo,quod eſt forma conſtituens vegetatiuum,
& ſenſitiuum formaliter tale,pari ratione non eſt corporea,vt
quod,ita vt in ſe ſit diuiſibilis,aut extenſionis capax,ſed ex eo
ſolum , quod eſt forma conſtituens compoſitum formaliter
corporeum.

QVÆSTIO III.

An omnes animæ eiuſdem ſpeciei, præſertim rationales, ſint æqualis perfectionis ſubſtantialis, vel vna ſit perfectior altera.

55 VT intelligatur quæſtio, neceſſariò diſtinguenda eſt du-
plex perfectio quoruncunque indiuiduorũ,ſpecifica , &
indiuidualis.ſpecifica perfectio illorum eſt,quam participant
à natura ſpecifica omnibus communi;indiuidualis verò pro-
uenit eis ex differentia indiuiduali, quæ non eſt aliud , quam
modus quidam ſubſtantialis (ſecundum communem opinio-
nem ſcholæ) per quem determinatur natura ſpecifica ad hoc,
& illud indiuiduũ,& diſtinguitur indiuidualiter a quocunque
alio

alio. Et de perfectione ſpecifica certum eſt æqualem eſſe in omnibus indiuiduis, quia eadem prædicata eſſentialia, ſpeciei partie pāt omnia, & nullum poteſt aliquod habere, quod non habeant alia, alioqui diſtingueretur ſpecie ab his, quia diſtinctum prædicatum eſſentiale diſtinctam eſſentiam, atque ſpeciem conſtituit. De ſola ergò perfectione indiuiduali poteſt eſſe quæſtio, an ſecundum eam poſſit eſſe vnum indiuiduum perfectius altero eiuſdem ſpeciei, vt Petrus, Ioannes? & in hoc ſenſu intelligitur quæſtio propoſita de animabus eiuſdem ſpeciei, vt rationalibus, an ſuppoſito quod omnes ſunt eiuſdem perfectionis ſpecificæ, vna ſit perfectior altera indiuiduali perfectione, quæ indiuidualis perfectio cùm ſit modus ſubſtantialis, erit perfectior ſubſtantialiter modaliter, non eſſentialiter, vel ſicut omnes ſunt æquales in perfectione eſſentiali, aut ſpecifica, ita ſint æquales in perfectione indiuiduali.

56 Et prima opinio tenet omnes eſſe æqualis perfectionis indiuidualis. Ita Henrr. quodlib. 3. quæſt. 5. quamuis in fine quæſtionis hærere videatur neutram partem determinare audens. Durand verò ſine formidine eam tenet in 2. d. 32. q. 3. & cū eo Argent. ibidem. quæſt. 1. art. 2. Sonein. 8 Meth. quæſt. 26. Sotus cap de ſubſtantia in Logica, quæſt. 2. ad 9. Zima theore. 44. & Ioan. quidam de Ganaco, quem citat Caiet. 1 part. quæ. 85. art. 7. Ex recentioribus verò Toletus 3. lib. de anima. q. 18. aſſerens oppoſitam ſentētiam temerariam, ac periculoſam eſſe. Fonſeca 5 Metaphyſ. cap. 26. quæſt. 16. ſect. 2. vbi plures ex ſanctis Patribus refert pro ea. Probatur teſtimonio Ariſtotelis ex 3 lib. Metaphyſic. textu 11. vbi docet inter indiuidua eiuſdem ſpeciei non dari prioritatem naturæ, quæ verſatur inter ea, quorum vnum eſt perfectius altero; quod non poteſt eſſe verum, niſi ſentiat omnia eſſe æqualis perfectionis; ergò hæc eſt mens eius, ſed animæ omnes rationales ſunt eiuſdem ſpeciei; ergò ex mente Ariſtotelis omnes ſunt æqualis perfectionis, & nulla poteſt eſſe perfectior altera, vlla ratione. Idem quoque videtur ſentire Diuus Thom. 2. 2. quæſt. 5. artic. 4. ad 3. vbi docet 57
intellectum principiorum, per quem cognoſcimus prima principia, æqualem eſſe in omnibus hominibus, quia ſequitur (inquit) ipſam naturam humanā; ergò ſentit naturam humanam eſſe omnino æqualem in omnibus hominibus, & in nullo perfectiorem, perfectio autem naturæ humanæ prouenit ab anima rationali; ergo ſentit hanc non eſſe perfectiorem in vno, quam in alio, ſed æqualis perfectionis in omnibus. Et 3 part. quæſt. 69. artic. 4. ad 3. expreſſius id videtur ſen- 58

tire his verbis. *Diuerſa capacitas naturalium in hominibus, non eſt ex diuerſitate mentis, cum omnes homines eiuſdem ſpeciei exiſtentes in forma conueniant, ſed eſt ex diuerſa diſpoſitione corporũ.* Probatur etiam ratione primò, quia ſubſtantia rei idem eſt, ac eſſentia eius: ergo idem eſt vnum eſſe perfectius altero ſubſtantialiter, & eſſentialiter, ſed repugnat vnam animam eſſe perfectiorem altera eſſentialiter, quia omnes conſtant eiſdem prædicatis eſſentialibus, ex quibus ſumitur eſſentialis, ac ſubſtantialis perfectio; ergo etiam repugnat eſſe perfectiorem ſubſtantialiter.

59 Secundò, ſi vna anima eſt perfectior altera ſubſtantialiter, in primis ſequitur vnum hominem eſſe perfectiorem altero ſubſtantialiter, & ideò magis homo ſubſtantialiter, & ita ſubſtantia ſuſcipiet magis, & minus. Sequitur deinde vnum hominem habere perfectiorem intellectum, & volũtatem, quam alterum, quia potentiæ iſtæ conſequuntur naturam animæ, ad modum propriæ paſſionis, ſed habere perfectiorem voluntatem, eſt habere voluntatem magis liberam, quæ ideò vocabitur liberum arbitrium perfectius: ergò vnus homo erit magis liber in ſuis operationibus, quam alter, & conſequenter iſte non erit omninò liber, quod patet eſſe falſum. Et vrgeri poteſt argum. hoc modo, ſolum poteſt vna anima eſſe perfectior altera, quia eſt principium alicuius operationis, cuius
60 alia non eſt capax, vel quia eſt principium eiuſdem operationis ſecundum nouum, ac diuerſum modum eius, ſed nulla anima rationalis aliquid horum habet, quod nõ habeat quæcunque alia, vt per ſe patet; ergò non poteſt eſſe verum, quod vna ſit perfectior alia ſubſtantialiter, ſicut nec inter formas ſubſtantiales corporum non viuentium talis differentia reperitur, ſed omnes concedimus eſſe æqualis perfectionis etiam indiuidualis, ſicut omnia compoſita, vt omnes ignes, omnes aquas.

Secunda opinio concedit *inter animas rationales, ac cæteras eiuſdem ſpeciei, vnam eſſe altera perfectiorem ſubſtantialiter, ratione perfectioris differentiæ indiuidualis, & ideò perfectiorem intellectum, & voluntatem habere, & in cæteris animabus perfectiores potentias ſenſitiuas, aut vegetatiuas.* Ita ſtatutum eſt per facultatem Theologicam Pariſienſem, in quodam articulo ſic aſſerente. *Si quis dicit omnes animas ab origine eſſe æquales, errat: quoniam alias anima Chriſti non eſſet perfectior, quàm anima Iudæ.* Et ita Magiſter ſententiarum in 2. diſtinct. 17. vbi hanc eandem quæſtionem proponit, & ſoluit hiſce verbis. *Illud quoque non incõgruè quæri ſolet, vtrum omnes animæ ex creatione*

æquales

æquales ſint, ac aliæ aliis excellentiores, pluribus non irrationabiliter videtur, quod ex ipſa creatione aliæ aliis excellant in naturalibus donis: & in eſſentia alia aliis ſit ſubtilior, & ad intelligendum, memorandúmque habilior, vtpote acriori ingenio, & perſpicatiori intellectu prædita. Et cum eo Scholaſtici ferè omnes ibidem; Bonauen. & Ricard. art. 3. q. 1. & Ægidius quæſt. 3. D. Th. quæſt. 2. art. 3. & 1. part. quæſt. 85. art. 7. vbi aſſerit vnum hominem perfectius intelligere, & magis penetrare naturam eiuſdem obiecti, quam alterum propter duo. Primum, quia habet meliorem intellectum, & meliorem animam. 2. propter inferiores potentias melius diſpoſitas, nempe ſenſus externos, & internos: ita etiam Caiet. & Bánez hoc loco, Ferrar. 1. lib. contra gentes cap. 13. Iauellus 8. meta. q. 6. & ex recentioribus plures, & nobis etiam videtur probabilior, & propterea meritò reprehendit Toletum Bannez vbi ſupra, atque etiam 1. lib. de genera. cap. 4. quæſt 3. quod dixerit temerariam eſſe, atque periculoſam, cùm nihil temeritatis, aut periculi hæc, vel illa pars contineat, imò potius per modum problematis, in vtramuis partem probabilis defenditur a Conimb. 2. lib. de anima cap. 1. q 5. art. 3. 61 62

Quam vt explicemus ſimul, ac probemus duo adnotamus. Primum quod cum anima ſit eſſentialiter pars, intrinſecum ordinem dicit ad compoſitum, & conſequenter ad corpus, tanquam ad aliam partem, cum qua apta eſt illud cōponere, & quælibet anima ſingularis dicit indiuidualem ordinem ad ſingulare, & determinatum corpus, quia ad conſtitutionem cuiuſlibet compoſiti determinati, ac ſingularis, determinatę, ac ſingulares partes ordinatæ ſunt à natura: alioqui non per ſe, ſed per accidens coniungeretur talis anima tali corpori, ſi pro libito poſſet quælibet anima ei infundi, imò nec per ſe, ſed per accidens produceretur tale compoſitum: quia ſi alia anima infunderetur eidem corpori, non idem, ſed aliud reſultaret compoſitum, hæc autem falſa eſſe conſtat. Præterea ſicut anima non vnitur materiæ propter bonum eiuſdem materiæ, ſed propter bonum proprium, atque compoſiti, nempe vt per informationem conſequatur perfectionem informandi, & conſtituat cōpoſitum, ita hæc forma, aut hæc anima nō vnitur huic materiæ, his diſpoſitionibus ab hoc agente præparatæ propter bonum eiuſdē materiæ, aut eiuſdem corporis, ſed propter bonū proprium, nempe vt perfectionem propriā informandi, & operandi, atque conſtituendi tale compoſitū conſequatur. Ex quibus ſequitur materiam melius diſpoſitā, atq; organizatā per ſe naturaliter poſtulare meliorē, ac per- 63 64

ſectiorem animam, & ideò animam ei infuſam perfectiorem eſſe ſecundum rationem indiuidualem alia, quam naturaliter poſtulat materia minus bene diſpoſita, & organizata, quod ſaltem verum eſt de organizatione, ac diſpoſitione per ſe inducta ab agente naturali nullo obſtante impedimento, nam ſi minus bona induceretur per accidens ratione alicuius cauſæ contrariæ ſuperuenientis, atque impedientis, alia eſſet iudicanda ratio.

65 Ex hac igitur adnotata doctrina, hæc ratio colligi poteſt efficaciter probans noſtram ſententiam. Diſpoſitio & organizatio materiæ, aut corporis inducitur per ſe ab agēte naturali, propter animam infundendam, ergo melior diſpoſitio propter meliorem animā: probatur conſequentia, primò quia ſi ab animis eiuſdem perfectionis informantur duæ materiæ, magis, & minus benè diſpoſitæ, ergò per accidens ſe habet melior diſpoſitio materiæ ad informationem, cum nulla maior perfectio formæ proueniat eidem materiæ ex ea, imò fruſtrà omnino inducitur perfectior diſpoſitio, ſiquidem nō ſequitur ex ea perfectior effectus formæ: probatur 2. eadem cōſequētia, quia diſpoſitio materiæ naturaliter ordinatur ad informationē formæ, ergò melior diſpoſitio ad hoc, vt materia melius informetur a forma, ſed meliorem informationem ſequitur naturaliter melior effectus formalis eiuſdē formæ, & conſtitutio perfectioris compoſiti, quia eſſe ſubſtantiale cōpoſiti eſt effectus formalis formæ. ergò de primo ad vltimum melior diſpoſitio, & organizatio materiæ infert per locum ab intrinſeco conſtitutionem ſubſtantialem melioris compoſiti

66 ſubſtantialis, ſed melius compoſitum ſubſtantiale non poteſt conſtitui, niſi a meliori forma ſubſtantiali, vt per ſe eſt manifeſtum; ergò concluditur vnam animam rationalem conſtituere meliorem hominem ſubſtantialiter, quam alteram, & ideò eſſe meliorem ſubſtantialiter. Nec habet locum cōmunis ſolutio oppoſitæ ſententiæ de ſola differentia accidentali experte diſpoſitionum cum ex accidentali probetur ſubſtantialis ex meliori effectu formali animæ communicatoq; materiæ Sed nec valet dicere meliorem effectum formalem tribui à forma eiuſdem perfectionis ratione melioris diſpoſitionis accidentalis materiæ, propter quā dicitur perfectius eam informare, & non ratione maioris perfectionis eiuſdem formæ. Hoc enim apertè falſum eſt, quia effectus formalis cuiuſlibet

67 formæ per ſe primo commenſuratur cum perfectione ſubſtātiali eiuſdem formæ, à qua per ſe primò procedit, cum perfectione verò diſpoſitionum materiæ commenſuratur quidem

natura

naturaliter,ſed commenſuratione tantum accidentali, quia ſubſtantia non poteſt per ſe primò commenſurari accidentibus:cum ſubſtantialis commenſuratio inter ſolas ſubſtantias reperiatur. Et hinc fit quãlibet animam poſtulare diſpoſitiones in materia tãtæ perfectionis, vel maioris iuxta perfectionem propriam indiuidualem, iuxta quam neceſſariò tribuet materiæ effectum formalem ſubſtantialẽ,& non maioris, vel minoris perfectionis ſubſtantialis,licet per accidens deficiat aliqua diſpoſitio,propter impedimentum ſuperueniẽs,& tũc tribuet abſque dubio materiæ effectum formalem eiuſdem perfectionis ſubſtantialis,& conſtituet compoſitum eiuſdem perfectionis ſubſtantialis.Licet minus perfectum accidẽtaliter,& ex hoc intelligitur malè Toletum intuliſſe ex hac proportione naturali diſpoſitionum cum anima, quod corpore male diſpoſito propter morbum,vel aliam cauſam impediẽtem,homini amenti à natiuitate debeatur anima fatua,vel irrationalis: nam proportio de diſpoſitionibus per ſe inductis 68
in materia intelligitur, illæ autem diſpoſitiones caſu, & per accidens inducuntur, & ideò non proportionatur eis anima, ſed eadem inducitur,quæ induceretur,ſi agens naturale per ſe diſponens materiam non impediretur à diſpoſitionibus per ſe intentis inducendis in materia.

Secundo probatur noſtra ſententia à poſteriori ex operationibus animæ hoc modo,intellectus conſequitur naturaliter eſſentiam animæ : ſed vnus homo habet meliorem intellectum, quam alter: ergò meliorem animam. Probatur minor, quia ex meliori operatione colligitur melior potentia: ſed vnus homo perfectius intelligit quã alter, non qualicunque exceſſu:ſed adeò magno,vt incredibile ſit ex ſola meliori, vel deteriori diſpoſitione ſenſuum prouenire,vt colligitur ex faciliori, ac celeriori modo intelligendi eandem rem, ex maiori, aut profundiori penetratione eius,quam videmus in vno potius,quam in alio,item ex eo quod videmus quoſdam ad inueniendum aptiores,alios ad diſponendum,quoſdam ad apprehendendum,& ad iudicandum alios,quoſdam denique à natura rudiores,& acutiores alios,quod propterea nõ poteſt intelligi,quin ex meliori intellectu, & anima proueniat, vt egregiè D.Thom.ſupra.

Sed hæc ſententia ita à nobis explicata,& probata dupliciter intelligi poteſt; primo, ita vt ſicut neceſſarium eſt inter 69
ſpecies eiuſdẽ generis omnes eſſe inæqualis perfectionis eſſentialis, vt repugnet duas eiuſdem perfectionis reperiri, ita ſit neceſſarium omnes animas eiuſdem ſpeciei eſſe inæquales

in perfectione indiuiduali ſubſtantiali, vt repugnet reperiri duas eiuſdem indiuidualis perfectionis.

70 Secundo modo poteſt intelligi, ita vt non ſit neceſſaria hęc inæqualitas in omnibus, imo nec in omnibus reperiatur, ſed in quibuſdam, cæteras verò æqualis perfectionis eſſe poſſe. Et recentiores quidam modo priori intelligendam eſſe aſſerunt propter hoc argumentum; omnes animæ eiuſdem ſpeciei diſtinguuntur numero: ergo habent differentias indiuiduales diſtinctas: non igitur æquales; Probatur hæc vltima conſequentia, quia æquale in ſubſtantia facit idem: ergò omninò repugnat eſſe æquales, & diſtinctas. Hæc tamen ſententia falſa eſt, & argumentum quo innititur ſatis friuolum. Quod ſic probo, æquale in quacunque alia entitate reali non facit idem, ſed admittit diſtinctionem realem extremorum: ergo etiam ſubſtantia; Antecedens patet in duabus lineis æqualibus, atque diſtinctis. Vnde benè intelligitur, quod plures animæ poſſint eſſe diſtinctæ numero, & æqualis perfectionis numericæ, vel indiuidualis. Ideò non ſic intelligenda eſt ſententia, quam defendimus, ſed iuxta poſteriorem ſenſum, quo pacto eam intelligunt autores omnes pro ea citati, tam recentiores, quam antiqui; Videlicet *non eſſe neceſſarium, omnes animas eſſe inæquales ſecundum perfectionem ſubſtantialem indiuidualem; ſed ita inæquales eſſe plures, vt alia reperiantur æquales.*

71 Ad teſtimoniũ Ariſtotelis reſpondeo primò, eo loco agere contra Platonem, cuius ſententiam de ideis explicat reddens rationem, ob quam ponit ideas ſpecierum tantum, & non generum, vt ex contextu literæ patet, atque expoſitione Diui Thomæ; quare nihil certum ex verbis eius deduci poteſt, quod ex propria ſententia prolatum cenſeatur. Sed quamuis ex propria loquatur: Reſpondeo ſecundo, duplicem differentiam conſtituere inter ſpecies eiuſdem generis, & indiuidua eiuſdem ſpeciei; priorem quidem in eo, quod ſpecies ſint inæqualis perfectionis eſſentialis; indiuidua verò æqualis omninò; quare ſi inæqualitatem habere poſſunt, non in gradu eſſentiali, & ideò nec in eſſentia, quia eandem

72 omninò participant a ſpecie. Et ratio huius diſcriminis eſt, quia differentiæ ſpecificæ continent eſſentiales gradus perfectionis diſtinctos formaliter à genere, & propterea dicuntur eſſentialiter contrahere genus ad conſtitutionem eſſentialem ſpecierum, differentiæ verò indiuiduales non continent alium gradum eſſentialis perfectionis, quia ſpecies quam determinant, non eſt amplius diuiſibilis per

alios

alios gradus, vel differentias eſſentiales, & proptereа vocatur atoma, id eſt, indiuiſibilis, ſed ſolum determinari poteſt per quoſdam modos ſubſtantiales extra eſſentiam eius conſiſtentes, & modi iſti vocantur differentiæ indiuiduales, per quos diſtinguūtur indiuidua eiuſdem ſpeciei; & ex hoc diſcrimine prouenit, inquit Ariſtoteles, quod Plato poſuerit ideas ſpecierum & non generum, quia integra, atque cōpleta eſſentia poteſt ſeparari ab indiuiduis, apud ipſum quidē reali ſeparatione, apud nos verò ſaltem ratione, vel intellectu, & naturam ſic realiter ſeparatam ideam vocabat, per cuius participationem cenſebat multiplicari indiuidua, vt interpretatur Ariſtot. integra verò, atque completa eſſentia, & natura inſeparabilis 73
eſt ab ſpeciebus atomis: nam licet genus importet gradum eſſentialem diſtinctum ab eis, quem vocamus ſpeciem ſubalternam: ſed gradus iſte, & ſpecies hæc non eſt omninò completa eſſentialiter: ſed adhuc perfectibilis p vlteriores gradus eſſentiales, & cum idea importet naturam omnino completam, non ponebat ideam generum, ſed ſpecierum dumtaxat: quia ſpecies important naturam completam ex gradibus generis, atque differentialibus, ſeparabilem ab indiuiduis.

Et ex hac differentia inter ſpecies, & indiuidua prouenit, vt inter ſpecies detur quidem prioritas naturæ, & non inter indiuidua: ſed ſola prioritas temporis, in quantum vnum ſit extra cauſas prius tempore, quam aliud, quia cùm nō ſint diſtincta in gradu eſſentiali: ſed omninò idem, nec poteſt vnum eſſe perfectius altero eſſētialiter, & ideò nec ſimpliciter, quia prioritas perfectionis non reperitur ſimpliciter, niſi inter magis, & minus perfecta ſimpliciter, quod eſt eſſe magis, aut minus perfecta eſſentialiter, quamuis ſecundum quid poſſint ſe excedere in modali perfectione. Solùm ergo poteſt dari prioritas durationis inter indiuidua, in quantum vnum ſit extra cauſas prius quam aliud.

Primum teſtimonium D. Tho. difficultate caret, quia ſolum 74
aſſerit intellectum principiorum ſequi naturam ſpecificam æqualem in omnibus hominibus, quod veriſſimum eſt: & nō minus verum, quod natura ſpecifica animæ rationalis eadem ſit, atque æqualis perfectionis omninò ex parte principiorū eſſentialium in omnibus animalibus, cui non repugnat perfectionem eſſe vnam altera ex parte differentiæ indiuidualis ad eſſentiam ſpecificam non pertinentis. In ſecundo verò teſtimonio loquitur apertè de capacitate naturali ſpecie diuerſa, vt contextus verborum oſtendit: cùm ponat exemplum in Angelis, apud ſe ſpecie diuerſis.

Ad primum argumentum diſtinguendum eſt primum antecedens, quod ſubſtantia rei idem ſit ac eſſentia eius; nam ſi de identitate reali ſermo ſit, verum eſt, ſi verò de identitate formali, vel rationis, falſum; nam ſubſtantia rei eſt entitas realis eius extra cauſas exiſtens, eſſentia verò ſolùm denotat prædicata eſſentialia, quæ in eadem entitate reali, vel ſubſtantia fundantur: ad quam entitatem actu exiſtentem pertinet differentia indiuidualis, de qua certum eſt extra eſſentiã eſſe, ſicut eſt certum eſſe extra prædicata eſſentialia: quare nõ
75 ſequitur, quod ſi animæ differunt aliquo modo in perfectione ſubſtantiali; conſequenter differant in eſſentia ſpecifica: ſed cum omnimoda identitate ſpecifica ſtare poteſt aliqua differentia ſubſtantialis modalis ratione indiuidualis differentiæ, & conſequenter inæqualitas aliqua ſubſtantialis indiuidualis.

Ad ſecundum negandum eſt primum, quod tanquã inconueniens infertur ex noſtra ſentẽtia, videlicet, quòd ſi vna anima ſit perfectior altera, vnus homo ſit magis homo, quàm alter; nam magis, & minus tale propriè loquendo non ſignificat quamlibet maiorem, vel minorem perfectionem: ſed intenſiuam tantùm, ſecundum diuerſos gradus intenſionis eiuſdem formæ, & cum ſubſtantia non ſuſcipiat intenſionem, & remiſſionem: ſed ſola qualitas, non dicitur vna ſubſtantia magis ſubſtantia, vel vnus homo magis homo quam alter, licèt
76 aliquo modo ſit perfectior, vt in Angelis conſtat, quia vnus eſt perfectior altero eſſentialiter: & tamen non dicitur magis Angelus, vel magis ſpiritus.

Secundum inconueniens, quod in eodem argumento infertur, tetigit D. Thom. 1. par. queſt. 59. art. 3. ad 3. agens de voluntate, ſeu libero arbitrio Angelorũ, de quibus cùm docuiſſet ſpecie differre, negare non poterat, quod in Angelis ſuperioribus reperiatur perfectius liberum arbitriũ, ſicut reperitur perfectior intellectus. In ſolutione autem ad 3. his verbis reſpondet. *Liberum arbitrium nobiliori modo eſt in ſuperioribus Angelis, quàm in inferioribus, ſicut & iudicium intellectus: tamen verum eſt, quod ipſa libertas ſecundum quod in ea conſideratur quadam remotio coactionis non ſuſcipit magis, aut minus, quia priuationes, & negationes non remittuntur, nec intẽduntur per ſe, ſed ſolum per ſuam cauſam, vel ſecũdum aliquam affirmationem ad-*
77 *iunctam*, quibus planè negat maiorem eſſe libertatem in Angelis perfectioribus, quia coactioni, vel neceſſitati opponitur libertas, & non minus repugnat cogi, vel neceſſitari voluntatem inferioris Angeli, quam ſuperioris in quibuſcumq; actibus

bus elicitis, in quibus exercere poteſt libertatem: cũ quo ſtat, quoſcumque modos libertatis perfectius reperiri in Angelis perfectioribus, ſicut perfectius iudicium intellectus, hæc autem maior perfectio libertatis in eo conſiſtit, quod cùm Angelus perfectior ex iudicio clariori, ac perſpicaciori eligat, facilius ſe determinat ad vnam partem, & quaſi efficacius, ac firmius eam amplectitur.

Eodem igitur modo reſpondendum eſt de perfectioribus 78
animis ſecundum rationes indiuiduales, videlicet non habere maiorem libertatem, quia nec maiorem habẽt Angeli, quam anima quæcumque; non enim ſuſcipit libertas magis, & minus: habere tamen perfectiorem aliquo modo, cuius maior perfectio in illis modis operandi perfectioribus conſiſtit.

Ad confirmationem negandum eſt antecedens, quia nouã habere operationem vnam animam, cuius altera non poteſt eſſe principium, vel habere eandem cum nouo modo, ſicut habet Angelus intellectionem ſine diſcurſu, quam cum diſcurſu habet anima, arguit differẽtiam ſpecificam, non repertam inter animas eiuſdem ſpeciei, inter quas ſolùm poteſt eſſe inæqualitas perfectionis indiuidualis in operationibus, ſicut in ipſiſmet animis; hæc verò inæqualitas conſiſtit in maiori 79
perſpicacitate intelligendi, in maiori virtute penetrandi ex parte intellectus, & in aliis modis proportionalibus ex parte voluntatis iam explicatis.

Sed his argumentis aduerſariorum ſolutis, placet proponere aliud longè difficilius aduerſus noſtram ſententiam, hoc modo. Differentia indiuidualis oritur ab eſſentia ſpecifica; ergo virtute continetur in ea; repugnat ergo vnum indiuiduum eſſe alio perfectius ratione differentiæ indiuidualis, quin ſit etiam perfectius ratione ſpecifica: quia ſi differentia indiuidualis huius indiuidui perfectior eſt differentia indiuiduali alterius: ergo natura ſpecifica eiuſdem perfectior erit, cum virtute contineat differentiam indiuidualem perfectiorem; 80
quare non eſt intelligibile, quod indiuidua, vel animę ſint inæqualis perfectionis ſpecificæ, atque adeò ſpecie diſtinctæ.

Pro ſolutione huius adnoto differentiam indiuidualẽ non diſtingui ab eſſentia ſpecifica realiter, vel ex natura rei: ſed ſola ratione habente fundamentum in re, hoc autem fundamentum eſt hæc natura realis extra cauſas producta, in qua conſiderantur prædicata eſſentialia, quibus conſtat eſſentia ſpecifica, & ab hac entitate reali ſumitur differẽtia numerica, vel indiuidualis, vt vnum indiuiduum differt ab alio per hanc

entitatem realem, quam habet extra cauſas exiſtẽtem diſtinctam ab entitate reali alterius, & ab hac etiam entitate ſuſcipiunt diſtinctionem numericam eſſentialia prædicata vtriuſque, atq; etiã natura ſpecifica dicitur numero diuerſa in eis.

81 Hoc ſuppoſito negandum eſt ad formam argum. quod differentia indiuidualis emanet ab eſſentia, quia emanatio realis importat diſtinctionem ex natura rei, quam non habet ab eſſentia, imò nec habet ſuam perfectionem ab eſſentia ſpecifica: ſed ab agente immediatè eam accipit, ſicut entitas ipſa realis ab agente procedit immediatè, in cuius virtute continetur, & ab hac ſua virtute habet idem met agens, vt poſſit diuerſas entitates producere extra cauſas fundantes eandem naturam ſpecificam ratione earum numero diſtinctam. Vnde benè poſſunt indiuidua diſtingui, & eſſe inæqualia imperfectione ſubſtantiali indiuiduali, quin ſint inæqualia in eſſentia ſpecifica, vel ſpecie diſtincta, ſicque de diuerſis animabus eiuſdem ſpeciei cenſendum eſt.

TRACTATVS DE MODO QVO ANIMA informat corpus.

QVÆSTIO I.

An anima rationalis ſit indiuiſibilis.

82 EXPLICATIS his, quæ pertinent ad ſubſtantiam animæ, agendum eſt de modo, quo informat corpus, circa quem primò occurrit diſputandum de indiuiſibilitate animæ: nam ex ea intelligitur modus, quo informet corpus. Anima autem in tria membra diuidi poteſt, quantum ad diuiſibilitatem, vel indiuiſibilitatem pertinet: primum membrum conſtituunt animæ imperfectæ, quales ſunt plantarum, & imperfectorum animalium, vt reptilium, & aliorum huius generis; ſecundum verò animæ perfectæ, quales ſunt ſenſitiuæ animalium perfectiorum, vt equi, leonis, ac ſimilium; in tertio verò collocatur ſola anima rationalis. De ſingulis autem his membris propriis quæſtionibus diſputandum eſt: vt tota tractatio dilucidior ſit, & vt a facilio-

lioribus procedamus, primo diſputandum eſt de anima rationali, de qua quærimus, an ſit indiuiſibilis.

Indiuiſibile, vt à nomine ipſo incipiamus, illud dicitur, quod partibus caret, in quas diuidi poſſit, vnde quot modis contingit habere partes, tot modis eis carens dicitur indiuiſibile; Partes verò triplices ſunt, nempe eſſentiales Phyſicæ, vt materia, & forma; & Metaphyſicæ, vt genus, & differentia: integrantes, quæ vocantur entitatiuæ, vt pes, manus, caput: ac tandem potentiales, ſeu poteſtatiuæ, quales ſunt potentiæ. Ideò tribus modis poteſt dici aliquid indiuiſibile, vt adnotauit D. Thom 1. par. quæſt. 76. art. 8. Primo, quia caret partibus eſſentialibus; ſecundo, quia caret partibus integrantibus; & tertio, quia caret partibus potentialibus. 83

Et primo modo indiuiſibilitatis *certum eſt ex præcedentibus, quod omnis anima ſit indiuiſibilis, nempe ſecundum partes eſſentiales Phyſicas*, cùm probatum ſit non eſſe compoſitam ex materia, & forma.

Certum quoque eſt *nullam omninò animam eſſe indiuiſibilem ſecundum partes eſſentiales Metaphyſicas*; nam tanquam pars ſpeciei, quam cum materia, vel corpore componit, certum eſt ſuo modo habere genus, & differentiam. 84

Certum eſt tandem *quamlibet animam eſſe diuiſibilem tertio modo ſecundum partes potentiales, quæ ſunt virtutes, vel potentiæ*: cùm omnis anima habeat proprias potentias, per quas operatur. Difficultas ergo ſolùm eſſe poteſt de ſecundo modo indiuiſibilitatis pro carentia partium integrantium, & de hoc eſt quæſtio præſens, an anima rationalis partes habeat integrantes, in quas diuidi poſſit.

Et prima ſententia negat animam rationalē eſſe indiuiſibilem. Ita Cleantes, & Chryſippus, quos citat D. Gregor. Niſſen. in ſuo lib. 2. de anima, cap. 2. Gandauēſis etiam, & Hierardus, quos citat Niphus 2. lib. de anima ad textum 20. quæſt. de indiuiſibilitate animæ rationalis, quibus fauere vidētur Iandunus, & Pomponatius, quos refert Toletus lib. 2. de anima, quæſt. 5. aſſerentes ſecundum principia philoſophiæ, omnem animam eſſe indiuiſibilem; de rationali verò ſola fide teneri, quod indiuiſibilis ſit. Pro hac etiam ſententia numerari debēt Gerandus quidam, quem refert Argētinas in 1. diſt. 8. quæſt. 2. art. 1. atq; etiam alij, quos citat Sixtus Senenſis lib. 1. Bibliothecæ ſanctæ, annot. 8 uā hi omnes vniuerſaliter docent, omnes animas eſſe diuiſibiles. Probatur primo experientia, quia videmus partem hominis abſciſſam tempore aliquo ſe mouere, & ex cōſequente viuere, quia nihil ſe mouet niſi viuens, 85 86

& ne

& ne attribuatur paruus iſte motus agitationi ſpirituum vitalium adhuc in ea parte perſeuerantium, eadem experientia docet ad magnam etiam diſtantiam moueri a corporibus abſciſſas, vt de capite D. Pauli, & D. Dionyſij legitur; remanet ergo anima ſimul in toto corpore, atque etiam in parte abſciſſa, ſed non remanet tota in toto, & tota in eadem parte, cùm repugnet (ſaltem naturaliter) eandem animam, vel eandem eius partem, ſimul informare plures partes materiæ diſcontinuas, ergò neceſſe eſt concedere, quod à diuerſis partibus animæ informentur, & ideò quod anima rationalis eas habens, non ſit indiuiſibilis.

Deinde ratione, quia forma informans ſubiectum diuiſibile, atque extenſum eſt diuiſibilis, & extenſa: cum forma debeat propottionari ſubiecto, ſed anima rationalis informat ſubiectum extenſum, ac diuiſibile, nempe corpus; ergò diuiſibilis eſt, atque extenſa. Maior probatur euidenti inductione in omnibus aliis formis, tam ſubſtantialibus, quam accidentalibus, quas omnes patet eſſe diuiſibiles, quia diuiſibile ſubiectum, aut materiam informant, ergo idem concedendum eſt de anima rationali.

87 Veritas huius rei à nobis tenenda eſt, *quod anima rationalis ſit indiuiſibilis, ita vt contraria ſententia no ſolùm ſit falſa, ſed vt minimum periculoſa in fide.* Ita ſentiunt omnes interpretes Ariſtotelis, tam recentiores, quam antiqui, c. 3. huius libr. ita etiã Theologi in 1. diſt. 8. & in 2. diſt. 6. & D. Tho. 2. contra gentes, cap. 82. & 1. par. quæſt 76. art. 8. ita demum SS. Patres, præſertim D. Ambroſ. lib. de conditione dignitatis humanæ, cap 2. Chryſ. lib. 2. de incomprehenſibili Dei natura, Tertul. in lib. de anima, Auguſt. lib. 6. de Trinitat. cap. 3. & lib. contra Epiſtol. fundamenti cap. 16. D. Greg Magnus hom. 17. ſuper. Ezech. 1. lib. de fide, cap. 27. D. Greg. Niſſen. lib 2. de anima, cap. 2. Et prima ratio ad probandã eandem veritatem ſumitur ex duobus, nẽpe ex eo, quod anima rationalis eſt entitas purè ſpiritualis, ac ſimplex nihil habens admixtum entitatis corporeæ,

88 quod ſuperius probauimus. Atque etiã ex eo, quod non educitur de potentia materiæ, in fine huius operis probãdum. Ex his igitur duobus ita probatur, ſi anima rationalis eſſet diuiſibilis, maximè propter arg oppoſitæ ſententiæ, vt commenſuraretur naturaliter materię, quã informat, ſed naturalis cõmenſuratio cum ſubiecto, dicit naturalẽ dependentiam ab eo in eſſe, & fieri; quod verò dependet ab aliquo in eſſe, & fieri, educitur de potentia eius; ergo anima depẽdebit in eſſe, & fieri, a materia, educeturque de potẽtia eius, eritque entitas materialis,

terialis, & corporea, ſicut cęterę formę, aduerſus duo illa principia præſuppoſita. Secundo, ſi anima rationalis diuiſibilis eſt: ergò habet partes integrantes ſuæ entitatis correſpondentes 89
partibus integrātibus materię. Ita vt tota anima informet totam materiā, & ſingulæ partes eius, partes etiam ſingulas, tūc ergò ſi abſcindatur manus ab homine, neceſſe erit partē etiam animæ, a qua informatur, abſcindi, ac ſeparari cū ea: corrupta autem manu neceſſe erit corrumpi eandem partem animæ, quia ſicut partes cæterarum animatum commenſurātur partibus materiæ, & propter hanc commenſurationem depēdent ab eis, & propter hāc dependentiam non poſſunt ſeparatæ ab eis conſiſtere; ſed naturaliter corrumpuntur, pari ratione corrumpetur pars animæ rationalis commēſurata parti materię, & dependens ab illa Non enim poteſt dici quod illa pars animæ informans manum corrupta manu ſe recipiat ad alteram partem corporis, quia ſicut repugnat naturaliter eandē mate- 90
riam informari ſimul multis formis totalibus, non minus repugnat eandem partē materiæ informari ſimul multis partibus formę, aut multis formis partialibus Et multo minus dici poteſt, quod pars illa animæ ſeparata a parte materię permaneat propter dependentiam naturalem ab illa ex commenſuratione prouenientem, & ideò efficaciter probatur hoc argument. quod anima rationalis eo ipſo, quod ponitur diuiſibilis, non poſſit poni immortalis.

Sed explicare oportet, quonam modo poſſit intelligi animā rationalem eſſe indiuiſibilē, & informare corpus diuiſibile, & omnes partes eius, quod egregiè explicuerunt D. Auguſtinus, & D. Thomas duobus exemplis. Auguſtinus quidem loco iam citato vtitur exēplo Dei, qui etiam ſi indiuiſibilis ſit præſens, nihilominus eſſe dicitur in toto hoc mūdo, & in ſingulis par- 91
tibus eius, ita vt totus ſit in toto mūdo, & totus etiam in qualibet eius parte quātumlibet minima. Et ne diceretur poſſibile hoc eſſe propter diuinam immenſitatem, propterea D. Tho. in quæſt. de anima, artic. 10. ad 18. adduxit exemplum Angeli: qui ſi moueat totā aulam, dicetur eſſe præſens toti ſpatio eius, non ita, vt totus ſit præſens toti ſpatio, & partes eius ſingulis partibus, quia cum ſpiritualis ſit, atque indiuiſibilis, partibus caret, ſed ita vt totus etiam ſingulis partibus. Ex quibus poſſibile intelligitur, quod indiuiſibilis anima partibus carēs poſſit ſimul informare totum corpus diuiſibile, & ſingulas eius partes, ita vt tota ſit in toto, atque etiā in qualibet parte tota.

Ad experientiam adductam pro oppoſita ſententia reſpondeo verum eſſe, quod pars aliqua hominis abſciſſa tantiſper mouea

moueatur,eius tamē motus, nec ab anima,nec à vita procedit,
92 ſed quaſi ab extrinſeca agitatione ſpirituum vitalium ibi cōcurrentium,quod ex modo quo mouetur, & eiuſdem motus breuitate facilè intelligitur; nam partes imperfectorum animalium abſciſſæ perſeuerante motu, ac eodem modo mouētur,ac totū animal:nec ſolum motu locali,ſed nutritionis, vt mox oſtendemus:quem propterea motum merito colligunt à parte animæ informante illam partem materiæ, vitamque ei tribuente procedere. Dum verò in mortibus Sanctorum contigit ad magnam diſtantiam moueri caput,vel corpus truncū caput proprium in manibus geſtaſſe, non naturaliter factum eſt,ſed per miraculum.

Ad rationem vero neganda eſt maior, quod omnis forma informans ſubiectum diuiſibile ſit diuiſibilis; hoc enim vniuerſaliter ſumptū apertè falſum eſt,quia ſicut informatio abſtrahit ab informatione ſubiecti cū commenſuratione, ac dependētia ab eo,vel ſine illa,ita abſtrahit a diuiſibilitate,vel indiuiſibilitate formæ, & de ratione informationis ſolùm eſt, quod forma ſe ipſam tribuat materiæ,aut ſubiecto, propriūque effectum formalem ei conferat,commenſuratio verò,aut dependētia ex particulari ratione talis formæ magis, vel minus perfectæ prouenit. Et hinc eſt, quod anima rationalis tā-
93 quam forma perfectiſſima informat materiam ſine commenſuratione,vel dependētia ab ea,quia ſicut non depēdet in ſuis operationibus propriis,ita nec in ſuo eſſe, aut fieri:& ideò ſicut fit ſine dependentia à materia,ita poteſt naturaliter eſſe ſine illa,& hoc eſt,eſſe immortalem.

Et quod tandem dicitur formam debere proportionari materiæ,vel ſubiecto,ſolùm eſt verum,ac neceſſarium, quantum ad rationem actus,& potentiæ.

QVÆSTIO II.

An animæ plantarum, atque animalium perfectorum ſint indiuiſibiles.

94 IMperfecta animalia, de quibus nunc agemus,vocari ſolent ab Ariſtotele inſecta pluribus ſuæ doctrinæ locis, præſertim in hoc 2.lib.textu 20.& in lib.de Iuuentute & Senectute cap.1. vbi exemplum eorum ponit in apibus,& veſpis,& eiuſdem rationis ſunt formicæ,atque reptilia ferè omnia,de quorū animabus,atque etiam plantarum controuerſia eſt, an ſint indiuiſibiles,vel partes habeant integrātes,in quas diuidi poſſint,

ſicut

ſicut habent albedo, calor, & aliæ formæ ſimiles.

Et prima opinio tenet, eſſe indiuiſibiles: quam ſententiam Platoni tribuit Marſilius Fiſcinus lib. 1. de Theologia Platonis c. 3. & lib. 8. c. 1. de quo etiam referunt D. Nemeſ. Plotinus, & Ammonius, quod ſenſerit diuiſionẽ repugnare cuilibet formæ, vt habetur apud D. Gregor. Niſſen. 3. lib de anima c. 1. ſed eam ſequitur Thienenſis 2. lib. de anima textu 22. & pro eadẽ citat Hugonem Senenſem Pomponatius lib. 1. de nutritione, c. 10. vbi ipſe etiam affirmat non eſſe à ratione alienam. Toletus quoque citat Simpliciũ 1. lib. de anima, textu 47. & lib. 2. textu 20. Et videtur in primis expreſſa apud D. Auguſtin. in lib. de quantitate animæ c. 31. vbi occaſione cuiuſdam experientiæ de vermiculo à pueris in agro reperto, atque in duas partes ab eiſdem diuiſo, imò vna parte eius in plures alias, ita vt omnes mouerentur eadẽ celeritate, ac mouebatur integer vermiculus ante diuiſionem, & altera medietate ſtilo quodam ferreo tacta, a ſeque cõtorta ad doloris locum, in admirationem raptus cogitare cæpit, quonam modo hæc fieri poſſent ſuppoſita indiuiſibilitate animæ, quã multis arg. ſe alibi probaſſe affirmat, & firmiter tenere. Et poſt longã diſputationem decernit non eſſe propter hęc, quę videntur ſenſum decipere, à veritate per intellectum cognita recedendum; ſenſit igitur has animas eſſe indiuiſibiles, quod etiam experientia illa probare videtur, nam ſi in parte quadam læſus vermiculus mouetur totus ad doloris locum, euidens eſt animam eius vnam, & eandem eſſe, & non plures, atque adeò indiuiſibilem. 95 96

Probatur, etiam ratione primo; quia omnes iſtæ animæ nõ dependẽt adæquatè a qualibet parte materiæ, & ideò nec adęquatè educuntur de potẽtia eius, ſed à pluribus diuerſo modo diſpoſitis: ergò nec poſſunt eſſe, aut conſeruari in qualibet ſeparata ab aliis, nec proinde diuidi poterũt, ſed in partibus materiæ vnitis, ac per modũ vnius adæquati perfectibilis, & cõſequenter in tota materia modo quodã indiuiſibili aptæ ſunt conſiſtere, quod eſt modum indiuiſibilem, ſaltem imperfectũ habere. Probatur minor ex definitione animæ, quia quælibet anima eſt actus corporis phyſici, & organici, ergò poſtulat plures partes materiæ diuerſo modo diſpoſitas, quaſi diuerſa organa ſuarum potentiarum pro exercendis vitalibus operationibus, ab eis ergò ſimul ſumptis, & per modum vnius adæquatè dependet, & non a qualibet ſeparata; quare nec poteſt in eis ſeparatis eſſe, aut conſeruari, ſicut nec operari, & conſequenter, nec diuidi ad diuiſionem materiæ: ſed modum indiuiſibilem eam informandi habet. 97

Secundo

Secũdo, quia ſi eſſet diuiſibilis talis anima, educeretur quælibet pars eius de parte materię, ſicut tota de tota ipſa materia, quare dum nutriũtur viuentia hęc, ſimul cum noua parte materiæ adueniret noua pars animæ, quod eſſet augeri ſicut non viuentia per quandam iuxta poſitionem nouæ partis, & ideo contra rationem, ac perfectionem intrinſecam viuentium.

89 Secunda opinio affirmat has omnes animas eſſe diuiſibiles ad diuiſionem corporum eo ferè modo, quo formæ accidentales corporum, vt albedo. Hæc eſt communis ſententia ferè totius ſcholę, nam eam in primis ſequũtur omnes interpretes Ariſtotelis præter paucos citatos pro oppoſita, comm. 7. lib. Phyſ. com. 78. Marſil. & Saxonia 1. lib. de gen. q. 10. Apollinaris 2. lib. de anima q. 6. Toletus q. 7. & cæteri cap. præſenti, atque etiam Scholaſtici Doctores in 1. d. 8. d. bona 2. par. d. q. 3. quamuis malè à quibuſdam citetur pro oppoſita Herueus, Ægidius, atque Durand. ibidem, Scotus in 4. d. 44. q. 1 art. 1. D. Thom. 1. p. q. 76. art. 8. & cum eo Capreol. in 2. d. 15. q. 1. & omnes ferè eius diſcipuli, omneſque recentiores.

99 Tertia opinio medium ponit inter duas præcedentes: concedens quidem has formas aliquo modo eſſe diuiſibiles cõtra primam, non tamen eodem modo, vel non tanta diuiſibilitate, aut in tot partes, ac formæ ſubſtantiales non viuentium, vt videtur aſſerere ſecunda.

Quod vt explicet, adnotat duplices eſſe partes plãtarum, & animalium imperfectorum, quædam ſunt prçcipuè, in quibus reſident virtus vitalis, & organa potentiarum, per quas exercent opera vitæ, nempe virtus generatiua, ſenſitiua, & appetitiua: appetitus enim nõ eſt in toto corpore, ſed in parte determinata, vt in ſpina per medium corpus in longum producta a capite vſque ad caudam, & in plãtis generatiua virtus in medulla quadam eodem modo extenſa per medium corpus, quæ videtur eſſe quaſi cor eius, & ita appellatur: & phãtaſia nec eſt in toto corpore, aut ſingulis partibus, ſed in aliqua determinata, idque videtur experientia probari, nam ſi abſcindatur pars aliqua plantæ, ſine illa nec viuere poterit, nec germinare, ſi alteri inſeratur arbori, vel terræ mandetur; ergo ſignum eſt in illa tantum parte virtutem germinãdi reſidere. Ex quibus intelligi aſſerunt has animas non eſſe diuiſibiles ad diuiſionẽ totius materiæ, & ſingularum partium eius, ſicut formæ ſubſtãtiales non viuentium, ſed ſolum ſecundum eas partes, in quibus organa illa, & virtutes ſeu potentiæ reſident, ſecundum alias vero indiuiſibiles reputari.

Probant primo, quia ſolũ cenſetur forma diuiſibilis in eas

partes

partes materiæ, in quibus poſt diuiſionem permanere poteſt, quia ab his ſolum poteſt adæquatè dependere, & propterea forma non viuentium poteſt diuidi ſecundum omnes partes materiæ in infinitum, quia ab omnibus, & ſingulis poteſt dependere adæquatè, ſed anima plantarum, & imperfectorum animalium non poteſt dependere adæquatè ab omnibus, & ſingulis partibus materiæ, quas informat, & ideò nec in eis ſeparatis permanere, vt docet experientia, ſed ſolum in quibuſdam iam explicatis, ergò in has tantùm, & non in omnes cenſetur diuiſibilis.

Secundo, quia ſi iſtæ animæ ſunt diuiſibiles ſecundum omnes partes materiæ; ergò quælibet pars earum correſpondens cuilibet parti materiæ eſt anima. Probatur conſequentia, quia ſicut quælibet pars corporis corpus eſt, ita quælibet pars animæ debet eſſe anima, ſed hoc non poteſt eſſe verum; ergò nec verum eſt, quod ſecundum omnes partes ſint diuiſibiles. Probatur minor, quia anima eſt actus corporis phyſici, & organici, ſed iſtæ partes animæ (ſi eas habet) non poſſunt eſſe organicæ: nam partes organicæ diuerſo modo debent eſſe diſpoſitæ iuxta diuerſitatē potentiarum in eis recipiendarum, quam diuerſitatem diſpoſitionum conſtat non habere, vt vidimus; ergò nec poſſunt a partibus animæ informari, ſed neceſſariò à tota anima modo indiuiſibili. 100

Noſtra ſententia duo aſſerit; Primum eſt *animas horum omnium eſſe diuiſibiles* aduerſus primam ſententiam. Secundum *omnino eſſe diuiſibiles*, hoc eſt, ſecundũ omnes partes materiæ, quas informant aduerſus tertiã, & vtrunque continet ſecunda opinio, quam tanquam communem, & longè probabiliorem ſequimur. Probatur vtrũque egregio teſtimonio Ariſtotelis in lib. de longitudine, & breuitate vitæ cap. vltimo, his verbis: *Aſſimilantur autem plantæ inſectis, ſicut dictum eſt prius, diuiſæ enim viuunt, & duæ, & multæ fiunt ex vna. Inſecta autem vſque ad ipſum viuere peruenerunt, multo autem non poſſunt tempore, non enim habent inſtrumenta, neque facere poteſt ipſa principium, quod in vnoquoque, quod autem in planta poteſt, vbique enim habet germen, & radicē potentia, &c.* quibus in primis docet expreſſè horum omnium animas diuiſibiles eſſe aduerſus primam ſententiam: dum ait ex vna plures fieri poſſe, & quamlibet eſſe vnam actu, & plures potentia. Deinde aſſerit in vno conuenire inſecta animalia cũ plantis, & in alio differre; cõuenire quidem in eo, quod ſic diuiſibilia ſunt, tam animalia, quam plantæ, vt ex vno poſſint fieri, non ſolum duo, ſed plura, quaſi dicat, diuiſionē harum animarum in minores, atque mi-

De Anima. L nores

nores partes fieri poſſe ſecundum diuiſioné partium materiæ, quas informãt. quod eſt dicere ſemper diuidi poſſe, & proinde ſecundũ quaſlibet partes aduerſus vltimã opinionem, vtraque ergò Ariſt. aduerſatur. Et verba eius relata duas rationes ſatis efficaces continẽt aduerſus vtrãque. Et aduerſus primam hæc ratio colligitur. Partes plantarum, & animalium inſectorum ſeparatæ viuunt; ergò informantur anima, vel, ergò eadẽ, qua informabantur ante diuiſionẽ, & tunc ſequitur euidẽter diuiſam fuiſſe in duas partes ad diuiſionem corporis, & ideò non eſſe indiuiſibilem. Probatur conſequentia, quia eadẽ anima non poteſt ſaltẽ naturaliter informare duas materias diſcontinuas; ergò nec poteſt permanere eadẽ anima indiuiſa in vtraque parte materiæ diſcontinuæ: ſed ſi vtraque partem informat poſt diuiſionẽ, in duas partes diuiſa eas informare debet, quare diuiſibilis erit, vel poſt diuiſionẽ informantur ſin-
103 gulæ partes diſcõtinuæ ab alia anima diſtincta a priori, & hæc non poteſt eſſe vna, cum nõ poſſint partes diſcontinuæ ab eadem anima informari: erũt ergò duæ reſultantes ex diuiſione corporis, vel de nouo productæ ab agẽte vniuerſali, aut primo occaſione diuiſionis, ne maneat vtraque pars materię ſine vlla forma, ſed vtrũque eſt impoſſibile naturaliter. Probatur minor, quia ſi aliæ animæ ſuccedunt facta diuiſione: ergò corrũpitur compoſitum, & cum eo prior anima, ſed ad corruptionem cõpoſiti viuentis, & animæ eius non ſuccedit naturaliter alia anima in materia, ſed forma cadaueris: ergo falſum eſt, quod aliæ animę ſuccedãt in partibus materiæ. Probatur minor non ſolùm experientia in cæteris corruptionibus viuentium, ſed etiã naturali ratione, quia mors non eſt aliud, quam diuiſio animæ, & corporis: ergò eo ipſo, quod anima deſinit informare corpus, deſinit idem corpus viuere & mortuum eſſe dicitur, quod eſt forma cadaueris informari, & nõ alia anima.
104 Secundum quod aſſerit Ariſtoteles eſt, animam plantarum, & inſectorum animalium eſſe vnam actu, & plures potentia; ex quo hoc argumẽtum colligo ad probandum eſſe diuiſibilẽ ſecundum omnes partes, cõtra tertiam opinione; ideò anima eſt vna actu, & plures potentia, vel virtute, quia per diuiſionẽ
105 materiæ diuidi poteſt, ſed impoſſibile eſt poſſe diuidi ad diuiſionẽ materiæ ſecundum aliquas partes, niſi ſit extenſa in eis, ita vt tota informet totam materiã illam, & partes eius informẽt partes, & ex hoc ſequitur eſſe diuiſibilem ſecundum omnes partes; ergò talem eſſe concedendum eſt Maiorem, & minorem ſimpliciter concedit tertia opinio, quia nullo modo negari poſſunt [illegible] eſſe diuiſibilem [illegible]

d[illegible]illo

diuiſionem omnium partium materiæ, quia anima non eſt minus extēſa in his partibus materiæ, quam in præcipuis, ſed eodem modo eſt tota in tota materia earum, & pars in qualibet parte, ac eſt in præcipuis, ſed ex hoc modo diuiſibili informandi præcipuas, eſt diuiſibilis ad diuiſionem earum; ergò cum eundem modum habeat informandi cæteras, etiam erit diuiſibilis ad diuiſionem earum. Maiorem in qua eſt difficultas, ſic probo; Vel anima informat partes minus præcipuas, ita vt tota informet totam materiam earum, & pars partem, & ita ſequitur intentum, quod ſit diuiſibilis ſecundum eaſdē, & proinde ſecundum omnes; vel non informat eas hoc modo, ſed ita vt tota ſit in tota materia earum, & tota etiam in qualibet parte, ſed hoc eſt impoſſibile; ergò illud eſt neceſſarium Probatur minor, quia repugnat totam formam eſſe in tota materia, & tota in qualibet parte, niſi realiter ſit indiuiſibilis, ſed iſtæ animæ non ſunt realiter indiuiſibiles; ergò non poſſunt ſic informare vllas partes. Probo iterum minorē, quia 107
anima huius plantæ, vel huius animalis imperfecti eſt extenſa in partibus præcipuis, quas informat per partes, & nullam partem tota; ergò non poteſt eſſe indiuiſibilis reſpectu aliarū. Probatur conſequentia, quia alioqui eadem numero anima eſſet diuiſibilis, & indiuiſibilis realiter, quod patet eſſe falſum. Et ſi dicas reſpectu diuerſarū partium habere vtrunque, nempe diuiſibilem, & indiuiſibilem eſſe, probatur hoc eſſe impoſſibile, quia quælibet anima alicuius plantæ, vel anima- 108
lis inſecti eſt vna numero: ergò eſt vna entitas numero, vel ergò hæc entitas numero habet partes integrantes ſubſtantiales. vel non, ſi habet partes (vt concedunt aſſerentes eſſe diuiſibilem in præcipuas partes) ergò repugnat, hanc eandem entitatem eſſe indiuiſibilem. Probatur conſequentia, quia eſſe diuiſibilem, & indiuiſibilem ſecundum partes integrantes, repugnat conuenire eidem numero entitatis.

Sed probatur friuolum eſſe fundamentúm huius ſententię, nam affirmat has animas eſſe diuiſibiles ſecundū partes præcipuas materiæ, indiuiſibiles verò ſecundum alias, quia in illis per diuiſionem ſeparatis poteſt conſeruari, in aliis verò non: ſed hæc ratio eſt inſufficiens. Primò, quia ſi partes præcipuæ harum formarū ſunt diuiſibiles, repugnat minus præcipuas eſſe indiuiſibiles, cum euidens ſit diuiſibilitatem eſſe maximam imperfectionem, 2. quia non poteſt ſumi diuiſibilitas, aut indiuiſibilitas formæ ex conſeruatione, aut permanentia formæ diuiſæ in partibus materiæ ſeparatis, vt multis 109
exemplis probari poteſt. Et omiſſis aliis euidens eſt patena

viſiuam eſſe corpoream, & extēſam, & modo diuiſibili informare totum oculum, ita vt tota ſit in toto, & ſingulæ partes eius in ſingulis partibus oculi, & ideò eſſe diuiſibilē omninò, & modo diuiſibili informare omnes partes ſubiecti, & tamē ſi diuidatur oculus in tres, vel quatuor partes æquales, in neutra earum cōſeruari poterit naturaliter eadem potentia viſiua, quia ſua natura poſtulat in organo determinatam quantitatem, & cæteras diſpoſitiones ſub tali figura, & modo, ſine quibus non poterit conſeruari in eo, ergò ex eo quod nō poſſit conſeruari in partibus ſeparatis, non benè colligitur eſſe indiuiſibilem, quāuis ex conſeruatione in eis colligatur benè ab Ariſt, & cæteris, quod diuiſibilis ſit. Quod verò non poſſit in quibuſdam partibus ſeparatis conſeruari, & poſſit in aliis, non dependet ex diuiſibilitate, vel indiuiſibilitate formæ, ſed ex eo quod ad ſui conſeruationem poſtulat tot partes talémque vnionem earum non quaruncunque, ſed talis conditionis, à quibus adæquatè dependet, quas ſi non habeat, licet habeat alias, in quas diuiſa ſit, conſeruari non poterit.

110 Ad teſtimonium Auguſt. facile reſpondent quidam ex his, qui ſequuntur noſtram ſententiam, ſolum ſequi ex experientia illa, quam adducit, quod anima inſectorum ſit vna continuatione ſuarum partium, non tamen, quod ſit indiuiſibilis. Et quantum ad experientiam ipſam, ego quoque ſentio non probare indiuiſibilitatem, ſed vnitatem continuationis ſuarum partium ſufficere, vt moueantur partes ad locum doloris, eo modo, quo moueri videmus. Sed oportebat explicare, quid ſentiat Sanctus Doctor de hac re. Et reſpondeo, quod ſi totum illud cap legatur a principio, conſtabit eum ſenſiſſe, quod iſtæ animæ ſint indiuiſibiles, nam ſi id non ſenſiſſet, nec tantùm laboraret in illa experientia de motu partium animalis ſeparatarum explicanda, ſed facile poſſet reſpondere, quod moueri poterant ratione partium animæ, & conſequenter ratione ſenſûs, appetitus, ac motiuæ potentiæ in eis exiſtentium, nec tamen ſic reſpondet, ſed aliam videtur ſolutionem quærere, qua oſtendat, non probari experientia illa, quod animæ iſtæ ſint diuiſibiles, quam tamen non videtur omninò inuenire; & proptereà dubius fortè permanſit; quare nihil ex eius autoritate contra noſtram ſententiam deduci poteſt.

111 Pro ſolutione primi argumenti eiuſdem opinionis, & argumentorum tertiæ adnotandum eſt, quod indiuiſibilitas, ſeu diuiſibilitas formæ ex perfectione eius, atque ex entitate ſumenda eſt, ſi enim ſit infima, vt ſunt formæ elementorum;

torum:euidens eſt eſſe diuiſibilem & entitatem eius ex partibus integrantibus compoſitam,vt forma aquæ,vel ignis, & ſi ſit ſuperioris ordinis, indiuiſibilis eſt, vt anima rationalis, & de his animabus plantarum, & inſectorum (de quibus nunc diſputamus)probat etiam experientia ipſa, quod ſint diuiſibiles, quia in quibuſdam ſaltem partibus materiæ ſeparatis perſeuerant. Ex quo euidenter colligitur entitatẽ earum non eſſe ſimplicem, ſed compoſitam ex partibus integrantibus. Modus etiã informãdi diuiſibilis, vel indiuiſibilis ex entitate eiuſdẽ formæ deſumitur, quia per eã informare debet, quare ſi entitas formæ cõpoſita ſit ex partibus integrãtibus, nõ poteſt informare materiã,niſi per partes;ita vt tota informet totam materiam, & ſingulæ partes ſingulas etiam partes eiuſdem. Vnde ſequitur, quod cum entitas harum animarum ſit 112 compoſita ex partibus integrantibus, vt concedit tertia opinio, per partes etiã informet, nec poſſit eſſe tota in qualibet, imò neq; in parte vlla materiæ,ſed ſolùm in tota, & ſingulæ partes in ſingulis partibus,quod eſt modo diuiſibili informare. Si verò entitas formæ non ſit ex partibus compoſita, nec poteſt per partes(quas non habet)informare, ſed tota informabit totam materiam,& tota etiam ſingulas partes.

Verum eſt tamen imperfectas animas plantarum, & inſectorum quandam rationem indiuiſibilitatis habere in modo informandi,in quantum ſic dependent ex tali vnione quarũdam partium,vt non poſſint quamlibet earum ſeparatam ab alijs naturaliter informare, ſicut poſſunt formæ non viuen- 113 tium informare quamlibet partem ſeparatam,& ex hac parte verum eſt non habere tantam diuiſibilitatem, ac habent formæ non viuentium in modo informandi,& quandam ſimilitudinem habere cum animabus informantibus modo indiuiſibili:ſimpliciter tamen non minus diſperſæ ſunt ſecũdum ſuas partes per omnes partes materiæ, nec minus diuiſibiles ad diuiſionem earum, ac formæ non viuentium, & in hoc decipitur tertia opinio recentiorum.

Ex his facile ſoluitur primum argumentum:nam conceſſo antecedente, quod non dependeant adæquatè iſtæ animæ à qualibet parte materiæ:ſed à quibuſdã certis, ac determinatis,nec adæquatè educantur de potentia cuiuſcumque,negãda eſt conſequentia,quod non diuidãtur ad diuiſionem omnium,& ſingularum,quia licet non poſſint in quibuſcunque ſeparatis conſeruari, nihilominus cum eas informent ſecundum ſuas partes integrantes:ad diuiſionem earum neceſſariò diuiduntur,& ſimul deſinunt eſſe per diuiſionem.

114 Ad ſecundum concedenda eſt vtraque pars antecedentis, quod anima hæc imperfecta educatur tota de potentia totius materiæ,& partes eius de partibus materiæ,atque etiam, quod in nutritione horum animalium, & plantarum ſimul cum noua parte materiæ alimenti adueniat noua pars animæ educta de potentia eius: ſed neganda eſt conſequentia, quod augeantur impropriè per iuxtapoſitionem viuentia hæc, ſicut augentur non viuentia, nam adhuc augentur per intuſſumptionem alimenti per omnes partes diſtributi, & per conuerſionem eius factam per virtutem vitalem, & ideò augentur ſecundum omnes partes, atque etiam vitali modo, & per actiones vitales interuenientes; nec augmentum horum viuentium procedere poteſt in infinitum, ſicut augmentum non viuentium, quia fit per virtutem intrinſecam vitalem habentem intrinſecum terminum; aliud verò augmentum per extrinſecam iuxtapoſitionem, & ideò non habet terminum intrinſecum, ſed ſi in infinitum iuxta ponatur pabulum igni,in infinitum creſcet, vt aſſeruit Ariſtotel.

115 Ad primum argumẽtum tertiæ opinionis neganda eſt maior, quod in eas ſolùm partes diuiſibilis ſit forma, in quibus ſeparatis poteſt conſeruari,quin potius neceſſe eſt,vt ſi ſemel ſit diuiſibilis in eas partes,in quibus ſeparatis conſeruari poteſt, omninò ſit diuiſibilis, hoc eſt, ſecundum omnes partes materiæ, ita vt tota correſpondeat toti materiæ, & ſingulis partibus eiuſdem materiæ ſingulæ etiam partes. Quod verò conſeruari nequeat in quibuſcunque, ſed in certis quibuſdam vnitis, ex alio capite prouenit, vt probauimus. Quare non probat indiuiſibilitatem talis animæ.

Ad ſecundum, concedenda eſt prima conſequentia, quod quælibet pars animæ imperfectæ correſpondẽs cuilibet parti materiæ,eſt anima:concedendum quoque eſt, quod additur; videlicet, cuilibet parti animæ non conuenire definitionem animæ, quia definitur anima per corpus organicum tãquam per primum, & adæquatum perfectibile: partes vero ſingulas non reſpicit, neque informat tanquam adæquatum perfectibile, ſed tanquam inadæquatum; & ideò non conuenit cuilibet parti definitio ſimpliciter,nihilominus accommodari eis poteſt inadæquatè,& quaſi in obliquo in hoc ſenſu,quod quęlibet pars animę ſit actus alicuius partis organici corporis,& hoc ſufficit,vt ſuo modo quælibet pars ſit anima, & talis poſſit in aliquo ſenſu vocari. In quo differunt partes animæ a partibus inferiorum formarum; nam iſtæ abſolutè

ſuſci

ſuſcipiunt denominationem totius, quia quamlibet partem materiæ reſpicit forma, vt adæquatũ perfectibile, & propterea cuilibet tribuit denominationem totius; anima verò quia longè perfectior forma eſt: non niſi plures ac diuerſas partes componentes corpus organicum adæquatè reſpicit, & informat, ſingulas verò non niſi inadæquatè; & ex hoc prouenit diuerſa ratio denominandi.

QVÆSTIO III.

An animæ ſenſitiuæ perfectorum animalium ſint indiuiſibiles.

DEterminata indiuiſibilitate animæ rationalis, & diuiſibilitate animæ vegetatiuæ animalium imperfectorum, ſuperſunt animæ ſenſitiuæ perfectorum animalium, vt equi, leonis, ac cæterorum, de quibus valde difficile eſt decernere, an indiuiſibiles cum anima rationali cenſeri debeant, vel diuiſibiles cum anima plantarum, & animalium imperfectorum. 116

Et prima opinio tenet eſſe indiuiſibiles, & modo indiuiſibili informare materiam, ita vt anima leonis ſit tota in toto corpore, atque etiam tota in qualibet parte, ſicut rationalis, eo excepto, quod dependenter à materia informat, & tanquam corporeum quid de potentia eius educitur, cùm tamẽ anima rationalis ſpiritualis ſit, & independens à materia, & de potentia eius non educta. Ita ſentiunt ex antiquioribus Albert. Magn. lib. 1. de anima, cap. vlt. & lib. 2. cap. 7. Alexand. Alenſis 7. Metaphyſ. ad text. 59. Alexand. Aphrod. 2. lib. de anima, cap. 10. & Bonauent. in 1. diſt. 8. in 2 par. diſt. quæſt. 3. Herue. ibidem, quæſt. 4. D. Thom. in quæſtione de ſpiritualibus creaturis, art. 4. in quæſtione de anima, artic. 10. 2. contra gentes, cap. 72. & 1. part. quæſt. 76. artic. 8. Caietan. & Ferrar. in his duobus locis vltimis. Aſtudillo 1. lib. de gen. quæſt. 15. Bannez 1. lib. de gen. cap. quæſt. 5. & 1. part. quæſt. 76. artic. 8. dubitatione 2. quam ſequuntur etiam ex Recentioribus Conimbr. & alij.

Probatur teſtimonio Ariſtotelis lib. de Iuuent. & Sene. cap. 1. non longè a fine, vbi cùm docuiſſet inſecta animalia poſt diuiſionem viuere, de animalibus perfectis hæc verba ſcribit. *Optime autem conſtituta animalia hoc non patiuntur, propter quod natura ipſorum, vt poſſibile eſt, maximè vna eſt.* Sed maximã habere vnitatẽ eſt eſſe indiuiſibilẽ, ergo ſentit eſſe indiuiſibilem. 117

Probatur minor, quia quælibet diuiſio animæ tollit aliquam vnitatem eius; ergo maxima vnitas pugnat cum quacumque diuiſione; ſi igitur maximè vna eſt (vt ait Ariſtot.) non eſt vllo modo diuiſibilis.

118 Probant deinde experiētia, quia videmus partes ſeparatas, aut diuiſas à toto horum animalium non viuere. Quia nullam habent operationem vitalem; ergo euidens ſignum eſt in nulla earum conſeruari animam, etiam breui tempore, vitalem, & conſequenter, neque ſeparari partem animæ cum parte materiæ per diuiſionem: quare non ab aliqua parte animæ informantur partes materiæ, ſed à tota, quod eſt eſſe indiuiſibilem; Probatur vtraq; conſequentia, quia ſi ſepararētur partes animæ, pro breui ſaltem tempore partes animatorum viuerent, ſicut in plantis, & imperfectis animalibus diuiſis conſtat.

Probatur tādem ratione primo, quia forma diuiſibilis eodem modo reſpicit totum, & quamlibet partem, & ideò tam ſub parte ſeparata, quàm ſub toto conſeruatur, vt patet in igne: ſed anima perfectorum animalium non eodem modo reſpicit totum, & partem: ſed totum corpus reſpicit, vt primum, & adæquatum perfectibile, non verò partem, quia in ea abſciſſa non conſeruatur; ergo non eſt indiuiſibilis.

119 Secundo, ſi aliqua ratione anima horum animalium nō eſt indiuiſibilis, maximè quia dependet à ſubiecto, vel materia, & de potentia eius educitur: ſed formam eſſe indiuiſibilē, independentem à ſubiecto, neque eductā de potentia eius, diuerſæ perfectiones eius ſunt; ita vt nec ex priori inferatur neceſſariò poſterior, nec ſit ei neceſſariò coniuncta. Probatur vtrūque in accidenti ſpirituali, quale eſt gratia, indiuiſibilis quidem, & tamē dependens ab anima, & de potētia eius educta: ergo non bene ſequitur; hæc forma eſt indiuiſibilis: ergo independens à ſubiecto, & ideò ſtare poteſt ſimul indiuiſibilitas harum animarum cum dependentia, & eductione. Et vrgeri poteſt argument. hoc modo; non probatur implicare contradictionem, quod detur anima educta de potentia materiæ, & ab ea dependens, & ſimul indiuiſibilis: ergo poſſibilis cenſenſenda eſt, & valde probabile, eſſe à Deo factam, & ideò in natura rerum dari in his animalibus perfectis, quæ quaſi media ſunt inter hominem, & imperfecta animalia.

120 Secunda opinio eaſdem animas diuiſibiles ponit. Ita tenēt comm 8. lib. Phyſic. Scot. in 4. diſt. 44. quæſt. 1. art. 1. Durand. & Ægid. in 2. d. .q. 3. Capr. in 2. d. 15. q. 1. ad vltimum contra vltimam concluſionem, Socin. 8. Metaphyſ. q. 11. Iauel. ibid. q. 4.

A pol. 1

Apol.2.lib.de anima,q.6.Marſil.2.lib.de gen.quæſt.10. Tolet. q.5.& ex recentioribus multi: & videtur nobis longè probabilior propter hæc arg.1. quia iſtæ animæ continentur in potentia materiæ tanquam ſubiecti,à quo dependent,& ex quo educuntur:ergo commenſurantur eidem materiæ,ſicut cæteræ omnes formæ,tam ſubſtantiales,quàm accidentales nulla excepta. Sed commenſurari **ſubiecto non** eſt aliud, quàm totam animam contineri in tota **materia, & de** tota materia educi,& partes eius contineri in ſingulis **partibus,ex** eiſq; deduci:ergo ita ſe habent iſtæ animæ reſpectu materiæ, quare neceſſe eſt partes eis integrãtes tribuere, per quas eidem materiæ commenſurentur,ac proportionentur.

Secundũ,ſi abſcindatur pars aliqua ab animali,ſtatim corrumpitur;ergo neceſſe eſt,quod ab illa parte materiæ ſeparetur anima, a qua informabatur,quia corruptio eſt ſeparatio realis formæ a materia,vel ergo informabatur à tota anima, vel a parte eius,ſi à parte,iam fateris habere partes,& proinde eſſe diuiſibilem,ſi verò informabatur à tota anima:ergo tota ipſa anima ſeparatur ab ea,vel ergo corrũpitur,vel permanet ſeparata, vel reducit ſe ad alias partes materiæ informandas. Saparatam permanere naturaliter eſt impoſſibile,quia forma dependens à materia non poteſt naturaliter permanere ab ea ſeparata,nec eſt minus impoſſibile ſe reducere ad alias partes materiæ informandas,quia ſufficienter informatę ſunt à partibus eiuſdem animæ,vel à tota ipſa anima, nec poteſt eadem forma naturaliter migrare de ſubiecto in ſubiectũ:ergo concedẽdum eſt neceſſariò totam illam animam corrumpi,quod patet eſſe impoſſibile: cùm tota ipſa permaneat informando cæteras partes eiuſdẽ animalis adhuc permanentis, & impoſſibile ſit eandem omninò animam (ſicut quamlibet aliã rem) totam corrumpi,& permanere totam. Nec ſoluitur argumẽt. ſi dicatur, nihil horum fieri in corruptione partis, ſed ſolùm totam animam deſinere informare illam partem materiæ, quam inadęquata ratione informabat, quẽadmodum ſi abſcindatur manus ab homine, non cogimur dicere, quòd cum parte materiæ ſeparetur pars animæ rationalis, nec totã animam rationalem permanere ſeparatam, nec tamen,quod ad alias partes materiæ informandas ſe recipiat,ſed ſolùm,quòd illam partem materiæ informare deſinat, & hoc eſt, ab ea ſeparari, & ſeparatio hæc animæ dicitur corruptio manus, per ſolam diſſolutionẽ vnionis ſine corruptione animæ.Ita ergo dicendũ eſt contingere,ſi pars equi ab eo abſcindatur,quare nihil videtur probare argum. Hæc tamen ſolutio euidenter

121 122 123

eſt falſa, propter euidens diſcrimen inter has animas, & rationalem, quia hæc informat totam materiam, & tota quālibet partē eius: ſed omninò independenter ab ea, & hinc eſt quod poſſit à toto corpore ſeparari, & ſeparata permanere, atque etiam à qualibet parte abſciſſa per ſolam ceſſationem ab informatione vnione diſſoluta: ita vt nec deſinat eſſe, neque ſeparata permaneat, nec ſe recipiat ad informandum alias partes corporis: ſed deſinat informare illam in cæteris permanens. Anima verò equi, vel leonis informat materiam omnino dependenter ab ea: ergo idem eſt in ea deſinere informare partem, quam informabat, & deſinere eſſe, quia non poteſt naturaliter ab ea ſeparari, vel ſine illa eſſe. Nec omninò deſerere materiam ſine ſui corruptione.

114 Tertium argum. adhuc efficacius eſt, & ſumitur ex nutritione horum animalium hoc modo. Dum leo nutritur, neceſſe eſt animam eius informare nouam materiam alimenti, & totam quidem animam, ſi indiuiſibilis eſt partibus carens; vel ergo educitur de nouo tota anima de potentia illius partis materiæ; vel iam educta ſe extendit ad informandam nouam illam materiam: hoc ſecundum non poteſt eſſe verum, quia ſequeretur ex eo, hanc animam informare materiam de cuius potentia nullo modo educitur, & a qua nec vllo modo depēdet, quod pugnat cum natura eiuſdem animæ, & ſoli rationali conceditur. Neceſſe eſt ergo de potentia illius materiæ de nouo educi, quod non eſt minus falſum, propter duo; primū quia educi de potentia materiæ eſt fieri in actu de nouo, aut produci, quod iam eſt actu in rerū natura: ergo repugnat talem animam educi de materia alimenti. Secundū quia cauſa efficiēs principalis nutritionis, atque etiam partialis ſubſtantiæ per eam productæ eſt anima ipſa; ergo ſi educitur de potentia materiæ alimenti, à ſe ipſa efficienter educitur, & cum educi ſit produci, ſequitur à ſemetipſa produci: ſed repugnat aliquid producere ſeipſum, quia inter producens & productum intercedit neceſſario realis prioritas naturæ, diſtinctio realis, & relatio realis, quæ eiuſdem ad ſe ipſum non dantur; ergo ex nutritione horum animalium concluditur, quod eorum animæ non ſint indiuiſibiles. Nam quod huic argum. reſpondent 1. Iuniores quidam, videlicet, poſſe eandem rem effectiue concurrere ad ſui conſeruationē, inadæquatè tamen, ex quo ſequitur poſſe dependere efficienter à ſe ipſa, vt nonnullis exemplis oſtendi poſſet; nullius momenti eſt, quia cōſeruatio non eſt productio noua: ſed continuatio productionis nouæ præſupponens rem productā in ſuo eſſe, argumentū

verò de noua productione animæ, hoc eſt, de noua eductione ex potentia materiæ probat, non de ſola continuatione, vel de ſola conſeruatione. Sed nec ſoluit argument. quod aſſerūt
ſecūdò benè poſſe animam educere ſe ipſam de nouo ex potentia materiæ alimenti, quia terminus nutritionis non eſt anima, neque hæc producitur, ſed partialis materia reſultās, quæ realiter diſtinguitur ab eadem anima, & ita nō ſequitur, quod eadem res ſe ipſam producat, ſed aliam à ſe diſtinctam. Hoc inquā, non ſoluit argument. quia licet anima non ſit id quod producitur per nutritionem, quia nō eſt id quod eſt, ſed quo aliud eſt, verum eſt tamen ac neceſſariū educi de potentia in actum per nutritionē, quod eſt de nouo incipere eſſe, imò de nouo accipere eſſe ab efficiēte. Sed repugnat, quod eadem res accipiat eſſe de nouo efficiēter à ſeipſa, propter tria illa incommoda, quæ non minus ex hoc modo accipiēdi eſſe de nouo a ſe ipſa ſequuntur, quàm ex alio, ergo falſa eſt talis ſolutio argumēti. 115

Teſtimonium Ariſtotelis pro oppoſita ſententia hac diſtinctione explicatur, vnitas maxima dupliciter ſumi poteſt; primò vniuerſaliſſimè pro omnimoda negatione diuiſionis, aut diuiſibilitatis, in hoc ſenſu vnitas maxima animæ, aut formæ idem eſt, quod indiuiſibilitas eius. Secundo accipitur cū limitatione pro maxima vnitate in tali genere, quo pacto non eſt idem, quod indiuiſibilitas, ſed ſolum dicit negationem cuiuslibet modi diuiſionis, aut diuiſibilitatis, quem habere poſſunt formæ, aut animæ illius generis. Verba igitur Ariſtotelis in poſteriori ſenſu intelligenda ſunt, & non in priori, vt apertè colligitur ex cōtextu eiuſdem loci, in quo loquebatur de animab. corporeis, hoc eſt, à materia depēdētibus, ac de potentia eius eductis, inter quas maximam vnitatem habere debent animæ perfectorum animalium, quia maximam perfectionem huius generis habent, hæc autem maxima vnitas non cōſiſtit in minori diuiſibilitate abſolutè, ſed in minori, in ordine ad conſeruationem, & permanentiam, in quo ſenſu maiorem vnionem partium materiæ poſtulant, vt introduci atque conſeruari poſſint, quam animæ plantarum, & inſectorum, nam cùm anima ſit actus organici corporis, quo perfectior eſt anima, plurium, magiſque diuerſarum operationum principium eſt, plura, magiſque diuerſa petit organa, magiſque inter ſe vnita, in quibus potentiæ reſideant, & per quæ proprios actus exercere poſſint, ſine quibus nec poteſt introduci in materia, nec in ea conſeruari. Et hęc eſt ratio a priori, propter quam animalia hæc non poſſunt viuere in partibus abſciſſis; quia non habēt in eis potentias,

126 (line: ſolutio argumēti. Teſtimonium) · 127 (line: xima vnitas non cōſiſtit)

tias,neque organa ad propriam conſiſtentiam neceſſariò re-
128 quiſita;cùm tamen plantæ,& inſecta animalia in multis partibus diuiſa conſeruentur.Itaque animæ perfectorum animalium,quantum ad diuiſibilitatẽ in partes integrantes ſimpliciter conſideratam,nõ ſunt minus diuiſibiles ſimpliciter,quã animæ inſectorum,atq; plantarum,imò quam formæ nõ viuentium:ſed eodẽ modo diſperſæ ſunt,per omnes partes corporis,quãtumlibet exiguas, quibus exiguæ etiam partes animæ correſpondent, cõſiderata autem eadem diuiſibilitate in ordine ad cõſiſtentiam eiuſdem animæ in partibus ſeparatis, minus longè diuiſibiles ſunt,quàm cęterę animę, aut formæ inferiores,imò quẽdam modum indiuiſibilitatis,ſimilem indiuiſibilitati animæ rationalis habent. Et fortè in hoc ſenſu eas vocabit indiuiſibiles oppoſita ſententia,& nõ in priori.Et ſic poſſet conciliari cum noſtra,quàuis D.Thom.in loco pręſertim primæ partis videatur omnem diuiſibilitatẽ in partes
129 integrantes,etiam per accidens negare hiſce animabus,& expreſsè aſſerere quòd tota anima ſit in toto corpore,& in qualibet etiam parte tota,quæ duo non video,qua ratione,vel in quo ſenſu explicari poſſint:& propterea cenſeo oppoſitã ſententiam tenuiſſe , vel certè in eam maximè inclinaſſe, quam vel ſola authoritas eius probabilem facit, & ego quoque libenter ei ſubſcriberem,ſi aliquid inuenire poſſem,quo oppoſitis rationibus quoquo modo ſatisfacerem.

Ad illam experientiam de his animabus non conſeruatis in partibus diuiſis facilè reſpondetur, non probare veram & realem indiuiſibilitatem animæ, vt ſuperius oſtendimus.

Ad 1.argum. neganda eſt maior,quod omnis forma diuiſibilis eodẽ modo reſpiciat totam materiã, & quamlibet eius partem:nã licet vera ſit de imperfectiſſimis,quia ſunt homogeneæ,falſa de quacunque anima;etiam apud omnes ferè patronos oppoſitæ ſententiæ.Et ratio differentię manifeſta eſt, quia anima non eſt actus cuiuſcunq; corporis : ſed organici, & ideò tanquam primum perfectibile reſpicit corpus organicum, & propterea non poteſt naturaliter conſeruari in parte quacunque ſeparata,quia corpus organicum plures,ac diuerſas,& inter ſeſe vnitas habere debet,magis quidem,vel minus iuxta maiorem perfectionem animæ,vt expoſitum eſt.

130 Ad 2 conceſſa maiori,diſtinguenda eſt minor, quod formã eſſe indiuiſibilem,& dependentem à ſubiecto,de eiuſq; põtẽtia eductam , ſint diuerſæ perfectiones non habentes inter ſe neceſſariam connexionem;nam ſi ſermo ſit de depẽdentia, & eductione à ſubiecto materiali,ac diuiſibili,falſa eſt,licet vera

eſſe

eſſe poſſit de dependentia à ſubiecto ſpirituali, vt probat exẽplum de anima in arg. adductũ, & ratio diſcriminis eſt: quia vniuerſaliter eſt verum, quod forma educta de potentia ſubiecti, debet commenſurari eidem ſubiecto, cõmenſurari verò non eſt aliud, quàm ſecundum eundem modum diuiſibilem, aut indiuiſibilem ei correſpondere, quod neceſſariũ omninò eſt, quia cum contineatur in potentia eiuſdem ſubiecti, eundem modum eſſendi materialem, vel immaterialem, & conſequenter diuiſibilem, vel indiuiſibilem habere debet cum eo, ſed conſtat materiam eſſe diuiſibilem in partes integrantes: ergo nulla poteſt forma in ea contineri, niſi diuiſibilis etiam ſit in partes integrantes, ita vt tota ipſa materia contineat totam formam, & quælibet eius pars contineat etiam partem. Vnde ſequitur, quòd licèt eſſe formam indiuiſibilem, & independentem à ſubiecto materiali ſint rationes, aut perfectiones diſtinctæ, neceſſariam nihilominus habeant connexionem, ita vt euidenter vna ſequatur ex altera.

Ad vltimum negandum eſt antecedens, quod ſit poſſibilis talis forma ſua natura dependens à materia, & educta de potentia eius, & ſimul indiuiſibilis, hæc enim duo omninò ſunt oppoſita, atque incompoſſibilia: quare non poſſunt in eadem re vllo modo inueniri. Rationes autem huius implicationis ſatis efficaces ſunt illæ, quibus noſtram ſententiam corroborauimus. Quod verò in eodem argum. additur animas horũ animalium quaſi medium eſſe inter rationales, & alias inferiores, diſtinguendum eſt: nam quantum ad veram diuiſibilitatem ſumptum, falſum eſt: ſed verum in ordine ad conſiſtentiam, & conſeruationem eiuſdem animæ in partibus diuiſis, petunt enim iſtæ animæ abſque dubio plures ac diuerſas partes vnitas ad propriam conſiſtentiam in materia, quàm animæ inferiores, & ideò non conſeruantur ſicut illæ in partibus ſeparatis per diuiſionem, in quo animæ rationali aſſimilantur, quamuis adhuc in hoc etiam à perfectione eius deficiant, quia plures adhuc partes, ac diſpoſitiones poſtulat in materia ad introductionem, & conſeruationem. 131

QVÆSTIO IV.

Vtrum anima informet omnes partes corporis, vel ſolùm ſit in aliqua determinata.

CIrca quæſtionem hanc diuerſis modis opinati ſunt antiquiores philoſophi; nam quidam eorum in ſolo capite, aut in aliqua eius parte velut in arce poſuerunt animã (rationalem 132

nalē præſertim de qua videntur loquuti) ſic Xenocrates, Herophilus, Hippocrates, Strato, & Eraſiſtratus, vt teſtãtur Tertullianus in libro de anima, Lactãtius in libro de opificio Dei c.16. Tullius 1.lib. Tuſculanarum quæſtionum; ſic etiam Plato, vt refert Alcinous in lib. de doctrina Platonis cap.23. Alij vero in ſolo corde eam conſtituerunt, vt Andreas Ciſalpinus lib. 5. Peripateticarum quæſtionum, quæſt.6. Simon Portius lib. de mente humana cap.7. & Philo Iudæus in libro qui inſcribitur, *Quod deterius potiori inſidietur*, pro qua etiam ſententia referri ſolet Galenus, idemque videntur ſentire Tertullianus eodem lib. de anima, & lib. de reſurrectione carnis, quod colligit ex illis verbis Chriſti, Matthæi 9. *Vt quid cogitatis mala in cordibus veſtris?* & D. Hieronym. lib.2. in Matth. c.14. idque colligens ex verbis Chriſti, Matth. 15. *à corde exeunt cogitationes prauæ.* Alij denique animam collocant in vna, vel altera parte corporis præcipua, vt Parmenides, & Epicurus in toto pectore. Itaque omnes iſtæ ſententiæ in eo conueniunt, quod anima non ſit in toto corpore, nec in qualibet parte eius, ſed in præcipua quadam, vna, vel altera.

Quod probari poteſt teſtimonio expreſſo Ariſtotelis lib. de animalium motu cap.7. vbi opificium corporis animati comparat Ciuitati ſuis legibus benè inſtructæ, cuius principē, aut moderatorē (inquit) non oportet ſingulis partibus eius aſſiſtere, ſed ſolum in præcipua quadam ſedem habere, ex qua per imperium mouet mēbra omnia eiuſdem reipublicæ ad propria munera exequenda. Ita ergo cenſendum eſt de anima reſpectu totius corporis, vt nō in ſingulis membris, ſed in quodã præcipuo reſideat, quod his verbis docet. *Quare nō oportet in vnoquoque eſſe animã, ſed in quodã præcipuo corporis exiſtenti.*

133 Sed probatur etiam ratione: primo; quia anima eſt actus organici corporis: ergò ſolùm poteſt eſſe in partibus organicis, quales ſunt diſſimilares, ſed præter has ſunt plures homogeneæ, & ideò non organicæ, vt caro & os, in his ergo non poteſt eſſe anima.

Secũdo, ſi in qualibet parte humani corporis ſit anima rationalis, erit etiã intellectus, & vbi eſt intellectus, ſunt ſcientiæ, cùm ipſe ſit ſubiectũ ſcientiarum: ergò intellectus erit in pede, atque etiã erunt ſcientiarum habitus, & actus, & ita dicetur homo pedibus ſcire, quod ridiculũ eſt. Deinde cum anima rationalis ſit indiuiſibilis, tota erit in qualibet parte corporis, & ideò erit ſimul in pluribus locis, ac diſcontinuis, quia partes corporis diſcōtinuæ ſunt, cùm ſint diuerſæ rationis, ac [illegible] tandē ſequitur eandem animam ſimul moueri motibus

bus contrariis: cum contingit diuerſas partes hominis ſimul moueri ſurſum, & deorſum. Imò ſimul mouebitur, & quieſcet, quia ſæpe ſolet moueri vna pars corporis, & quieſcere altera; hæc verò abſurda ſunt; ergò falſum quoque erit affirmare, quod anima ſit in quacumque parte corporis virtute.

Veritas huius rei à nobis tenenda eſt, *quod anima quæcũque informat omnes partes corporis, quæ aliquam operationem* vitalem 134
ſenſus, aut motus exercent: quælibet quidem iuxta propriam naturã, ita vt ſi indiuiſibilis ſit, tota ſit in toto corpore, & tota etiam in qualibet parte eius quantuncumque minima; ſi vero ſit diuiſibilis, ita vt tota ipſa anima ſit in toto corpore, & partes eius in partibus corporis. Hæc eſt cõmunis ſententia omnium interpretum Ariſtotelis 2. lib. de anima cap. 3. atque omnium Scholaſticorum in 2. d. 17. vbi D. Thom. id aſſerit, ac præterea in q. de anima art. 10. & 2. contra gent. cap. 72. Et colligitur euidenter ex doctrina Ariſtotelis. 1 quidem ex definitione prima animæ, hoc modo, *Anima eſt actus primus organici corporis*, ſed eſſe actum primum idem eſt apud Ariſtot. ac eſſe formam; ergò eſt forma organici corporis, ſed corpus organicum conſtituitur ex partibus organicis, & iſtæ ex cæteris omnibus; ergò anima eſt forma omnium partium corporis, eaſque informat: vnde ſequitur in omnibus eſſe, quia forma non poteſt informare, niſi in eo ſit, quod informat: cum informet per ſe ipſam tribuendo ſe materiæ.

Probatur deinde ratione. 1. quia omnes partes corporis (de 135
quibus loquimur) exercẽt aliquam operationem vitalem; ergò informantur anima. Probatur conſequentia, quia nõ poſſunt exercere operationem vitalem, niſi viuant: cum operatio vitalis ſit à principio intrinſeco vitæ, nec poſſunt viuere, niſi informentur anima, quia anima eſt principium vitæ per informationem: ergo neceſſe eſt, quod informentur anima: antecedens vero euidenti experientia notum eſt, cum videamus omnes partes corporis nutriri, & augeri, & notum ſit nutritionẽ, & augmentationem eſſe operationes vitales. Secundo, potentiæ vitales procedunt ab anima: ergo non poteſt eſſe potentia vitalis, vbi nõ ſit anima, ſed in qualibet parte corporis eſt aliqua potentia vitalis, & in quibuſdam plures: ergo neceſſe eſt animam quoque eſſe in omnibus. Minorẽ probo, quia in qualibet parte corporis eſt potentia nutritiua, & augmentatiua, vt docet experientia, quia omnes partes augeri conſtat, & per totum fere corpus animalis diſperſa eſt potentia ſenſitiua tactus: ergò in toto etiam corpore, & ſingulis eius partibus datur anima.

Vt

136 Vt autem hæc veritas melius intelligatur,& argum oppoſita commodius ſolui poſſint,adnotandum eſt,tribus modis ſumi totum (vt ad præſens inſtitutum pertinet) pro eſſentiali, pro integrali,& pro poteſtatiuo. Eſſentiale eſt,quod totã cõtinet eſſentiam;integrale,quod omnes partes integrantes: & poteſtatiuũ,quod omnes potentias,ſeu virtutes,& iuxta hanc diſtinctionem intelligi debet,quod aſſerimus,animam informare omnes partes corporis,& ita in omnibus,& ſingulis eſſe, quę ſi indiuiſibilis ſit,vt rationalis, tota eſt in qualibet parte corporis totalitate eſſentiali. Quia in qualibet parte exiſtit ſecundum totã eſſentiam,non tamẽ totalitate integrali,quia non eſt totum integrale. cùm ſit in hoc genere indiuiſibilis partibus carens,ſed nec totalitate poteſtatiua,quia non eſt in qualibet parte corporis ſecundũ omnes potentias,ſed ſecundum vnam,vel plures tantùm. Quare ſecundum hũc modum

137 exiſtendi potius dicitur eſſe tota anima indiuiſibilis in toto corpore,& pars eius in ſingulis partibus,quia hoc modo diuiſibilis eſt diuerſas habes partes poteſtatiuas,quæ ſunt diuerſæ potentiæ,ſeu virtutes. Si vero anima ſit diuiſibilis,eſt quidem tota in toto corpore totalitate integrali, non tamen tota in qualibet parte,quia non eſt in ea ſecundũ omnes partes integrantes,ſed ſecundum vnam vel alterã, nec eſt tota in qualibet parte corporis totalitate poteſtatiua,quia nõ eſt ſecundũ omnes potentias,aut virtutes,licet ſit ſecundum vnã,vel plures. Sed adhuc anima hæc diuiſibilis eſt tota in ſingulis partibus corporis totalitate eſſentiali:cùm tribuat vitam partibus ſingulis,& aliquam operationem vitalem.

His ſuppoſitis ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo ſenſum eius eſſe,quod anima ſpeciali modo ſit in corde tantùm, quia in illa parte præcipuè influit virtutem vitalem,a qua deriuatur per totum corpus, & ideò in ea parte exiſtens dicitur totum corpus gubernare ad ſimilitudinem regis, non tamen negat omninò,quod in cæteris partibus ſit:ſed ſolum, quod non ſit illo eodem modo.

138 Ad primum argumentum cõceſſo antecedente neganda eſt conſequentiã,nam diſſimilares partes,quæ vocantur organicæ, componuntur ex ſimilaribus,vt digitus ex carne, oſſe, & neruis,vnde eo ipſo,quod anima eſt actus organici corporis, & organicas partes eius informat,neceſſe eſt etiam, quod informet homogeneas, ex quibus componuntur organicæ. Et conſequenter eſt neceſſarium quod in omnibus ſuo modo ſit, & omnibus tribuat actum aliquem vitæ, & aliquam operationem vitalem.

Ad ſecundum diſtinguendum eſt antecedens, quod in qualibet parte corporis humani ſit intellectus, & voluntas, nã cum potentiæ iſtæ non ſint organicæ, nec operationes earum exerceantur per organa corporis, nec vllam partem corporis immediatè per ſe informare poſſunt, ſed in anima à qua proximè emanant recipiuntur, tanquam in ſubiecto proximo, in cor- 139
pore verò, aut partibus eius non immediatè, ſed media anima: & cum hæc ſit immediatè in ſingulis partibus, tanquam forma earum, in eiſdem dicuntur eſſe mediatè, & proinde ſcientiæ, atque virtutes in his potentiis exiſtentes, nec etiam adæquatè, quia anima nõ informat adæquatè ſingulas partes, cum non reſpiciat ſingulas tanquã totum, & adæquatum perfectibile, ſed hoc modo ſolum informat totum corpus. Ad formam igitur argumenti concedenda eſt prima conſequentia, quod intellectus & voluntas, ſcientiæ, & virtutes ſint in pede, modo explicato, negandum tamen, quod dicatur homo ſcire 140
per pedẽ, quia denominationes iſtæ toti, & non partibus conueniunt ſimpliciter, quod ſi per caput ſcire aliquãdo dicitur, vulgaris certè locutio eſt, & ea ſolũ ratione admittenda, quia cum in capite vigeant ſenſus, quorũ operationibus mediis intelligit, ſpeciali quadam ratione dicitur per illã partem exercere intellectus operationes proprias, verè tamen, & propriè per nullã exercentur, nec alicui parti ſimpliciter, & adæquatè communicantur, ſed toti homini, & propterea ſolum eſt propria locutio ea, qua enuntiamus hominem intelligere per animam.

Vltimum tãdem, quod in eodem argumento dicitur rationalem animam eſſe in pluribus locis ſimul, ſi tota informat omnes partes corporis, diſtinguendum eſt. Quia neque anima eſt per ſe in loco circunſcriptiuo, & proprio, ſed ſolùm per accidens ratione corporis, nam corpus tantùm circunſcribi 141
poteſt ſuperficie ambiente, non anima, cum ſit ſpiritualis, ſed quia corpus, quod propriè circunſcribitur, informat conſtituens cum eo compoſitum circunſcriptum, per accidens dicitur circunſcribi, & hoc modo dicitur eſſe in pluribus locis partialibus, & inadæquatis. Dicitur præterea habere præſentiam adæquatam in toto corpore per informationem, & inadæquatam in ſingulis eius partibus. Dicitur etiam præſens toti ſpatio eiuſdem corporis, præſentia partiali, quia ſicut conſtituit ſimul cum corpore vt cum alia parte compoſitum habẽs præſentiam totalem in ſpatio. Ita anima habet partialem, & ratione huius præſentiæ partialis, quã habet adæqua- 142
tam in toto ſpatio, & inadæquatã in ſingulis partibus, poteſt

ſimul moueri motibus contrariis, atque etiam moueri, & quieſcere etiam inadæquate: quamadmodum dicitur Angelus eſſe in toto corpore adæquate per applicationem adæquatam ſuæ virtutis ad agẽdum in ipſum, & in qualibet eius parte inadæquate, & ideo ſimul in pluribus locis cõtinuis inadæquatè, & ſicut Angelus poteſt moueri ſurſum, & deorſum mouendo partes corporis vnam ſurſum, & aliam deorſum, ſemper tamen inadæquatè, pari ratione anima poteſt moueri ſimul motu ſurſum, & deorſum ad motum diuerſarum partium, inadæquate tamen, & eodem modo moueri, & quieſcere.

QVÆSTIO V.

An anima vegetatiua, & ſenſitiua reperiantur diſtinctæ in eodem animali, atque etiam in eodem homine vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis, vel vna tantum ſit in vno compoſito.

143 PRima ſententia fuit Platonis in Timæo, atque etiam lib. 9 de repub. quam referunt Ariſtot. 1. lib. de anima cap. vlt. D. Thom. 1. part. quæſt. 76. art 3. & Galenus libr. 8. de vſu par. cap. 3. Vbi animam vegetatiuam, ſenſitiuam, & intellectiuã non ſolum diſtinctas realiter in homine poſuit, ſed etiam loco, ita vt intellectiua ſit in cerebro, ſenſitiua in corde, & nutritiua in hepate. Et eodem ferè modo eas multiplicauit Galenus ipſe in lib. qui inſcribitur, *Quod mores animi ſequantur temperamentum corporis*, & lib. 7. de decretis Ariſtot. & Platonis, vbi gloriatur ſe demonſtraſſe contra Ariſt. quod in homine ſint tres animæ. Ita etiam Fernel. libr. 7. phyſiolog. Duas vero animas poſuerunt in homine ſenſitiuam, & rationalem, Didymus 2. lib. de Spiritu Sancto, Philo Iudæus in quodã Opuſculo quod inſcribitur, *Quod deterius inſidietur potiori*, & alij, quos refert D. Hieron. in epiſt. ad Heluid. quæſt. 2. idémque ſequuti ſunt Ocham in quæſt. 7. Mayronius in 2. diſtinct. 17. quæſt. vnica. Mirand. lib. 33. de euerſione ſingularis certaminis ſect. 2. Et in lib. de Eccleſ. dogm. cap. 14. dicit Syros quoſdam poſuiſſe duas animas in homine, vnam animalẽ ſanguini admixtam, per quam animaret corpus, & alteram ſpiritualem ad operationes præſtandas. Et tandẽ Manichæi dixerunt duas eſſe animas in homine, ſed vtramque rationalem, vnam quidem

dem ſine labe culpæ, à bono Deo factam ex quadam particula propriæ ſubſtantiæ, alteram verò vitiis plenam factam à malo Deo; teſtatur hoc D. Aug. lib. 9. contra Fauſtum c. 8. lib. de duabus animabus cap. 12 & lib. 10 de gen. ad lit. cap. 13.

Argum. Platonis fuit ab experientia deſumptum; nam experimur in nobis non ſolum inclinationes cõtrarias, ſed cõtrarios actus earum, vt iracundiam, concupiſcentiam rerum ſenſibilium, bonóſque motus rationis, & voluntatis. Quod docuit expreſsè D. Paulus illis verbis ad Galat. 6. *Caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduer us carnem, vt non quacunque vultis illa faciatis*, ſed contrariç inclinationes, & actus non poſſunt prouenire ab eadem anima: ergò neceſſe eſt plures animas ponere in homine. 144

Argumentum vero Galeni hoc erat, virtus ſentiendi deriuatur à cerebro ad omnes alias partes corporis; cerebrũ verò non participat eam ab alia parte: ergo à ſe habet, ſed à cognitione ſenſitiua pendet intellectiua: ergò vtraque eſt ponenda in eodem cerebro, & conſequenter anima rationalis; iraſcibilis verò ab omnibus in corde ponitur; concupiſcibilis verò in iecore ponenda eſt, vt oſtendunt venæ ab eo deriuatæ: ergò diuerſæ ſunt animæ in eodem homine ponendæ pro his virtutibus, & operationibus diuerſis, & in diuerſis partibus corporis: cum in diuerſis ponantur virtutes ipſæ. 145

Probari etiã poteſt experientia, & ratione; experientia quidem, quia experimur omnes triplicem operationem in nobis, nõ ſolùm ſpecie, ſed genere diſtinctam, nempe nutritionem, ſenſationẽ, & intellectionẽ, ſed operationes genere diſtinctæ procedunt à virtutibus, & potentiis diſtinctis etiam genere, quæ non poſſunt ab eadem anima prouenire: ergo neceſſe eſt has tres animas diſtinctas ponere in homine, & in quocũque animali duas, nẽpe vegetatiuam, & ſenſitiuam. Ratione verò probatur, quia dum embrio formatur in vtero matris, prius viuit vita plantæ, deinde vita animalis, & tandem vita hominis, vt docet expreſsè Ariſt. 2. lib. de gener. animalium c. 3. & cum eo D. Tho. 1. part. quæſt. 118. art. 2. ad 2. & medici fere omnes: ergò prius habet animam vegetatiuam, deinde ſenſitiuã, & tandem rationalem; ſed ſenſitiua non expellit vegetatiuam, nec rationalis ſenſitiuam, cum nulla ſit oppoſitio, vel contrarietas inter eas, ſed potius naturalis quædam ſubordinatio, cùm videamus operationes vegetatiuas deſeruire ſenſitiuis, & ſenſitiuas rationalibus: ergò omnes permanent ſimul in homine. 146

Veritas huius rei à nobis tenẽda aduerſus omnes ſupradictas

ſententias eſt, *quòd neque in eodem animali ſunt duæ animæ vegetatiua, & ſenſitiua, nec in eodem homine duæ, vel tres, nempe vegetatiua, ſenſitiua, & rationalis, ſed in animalibus ſola ſenſitiua tribuens eis vtrumque gradum vitæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ, & in eodem homine vna tantum anima rationalis tribuens ei omnem gradum vitæ vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationalis, & omnes vitales operationes.* Ita tenet expreſsè Ariſtot. 1. lib. de anima, cap. 4. text 66. & cap. 5. text. 91. & cum eo omnes eius interpretes, tam antiqui, quam recentiores; ita etiam Scholaſtici, Scot. in 2. diſt. 15. q. vnic. & in 4. diſt. 11 q. 2. artic. 2. Ægid. in 1. diſt 16. quæſt. 1. Duran. in 4 diſt. 11. quæſt. 2. Argent. diſt. 13. q. 1. concl. 2. D. Tho. 2 lib. contra gent. cap. 58. & 1. part. quæſt. 76. art. 3. Albert Magn. tract. 2. de homine c. 1. Alenſ 2. part quæſt. 62. memb. 2. Henr. quodl. 2. q. 2. & 3. Et ex philoſophis antiquioribus Auic. 6. natur. part. 1. cap. 3. Plutar. & Alex. vt refert Philoponus 2. lib. de anima ad text. 13. Ita demum SS. Patres, præſertim Auguſt. locis nuper citatis, & in lib. de ſpiritu, & anima cap. 9. atque etiam lib. de quantitate animæ cap 3. D. Hieron. vbi ſupra, D. Greg. Magn. homil. 12. in Ezech. Greg. Nyſſ. in lib de creatione hominis cap. 15. Damaſc. 2. lib. de fide cap. 2. Hugo Victor. in lib. de ſpiritu, & anima, & Lact. in lib. de ira Dei cap. 1. & habetur expreſsè in lib. de Eccleſiaſticis dogma. cap. 12.

147 Probatur ex verbis Scripturæ Sacræ, nã Geneſ. 2. his verbis explicatur creatio animæ rationalis, & formatio hominis, *& inſpirauit in faciem eius ſpiraculũ vitæ, & factus eſt homo in animam viuentem*: quibus anima ipſa rationalis vocatur ſpiraculum vitæ, vt attribuatur ei vita abſq; vlla limitatione, & ideò omnis vita, nempe vegetatiua, ſenſitiua, & intellectiua, quod planè ſignificatur in textu Hebræo, qui non legit in ſingulari *ſpiraculum vitæ*, ſed in plurali, *ſpiraculum vitarum*, ad ſignificandum (vt benè adnotauit Caiet. ſuper eundem locum) animam rationalem omnem gradum vitæ conferre homini.

Ex his autẽ, & aliis locis colligit eandem veritatem, eámque definiuiſſe videtur 8. Synodus generalis, quæ eſt Cõſtanti-
148 nop. 4. his verbis. *Apparet quoſdam id temporis in tantum impietatis veniſſe, vt duas in homine animas impudenter dogmatizent, quos omnes, & ſimilia ſentientes, cum vetus & nouum teſtamentum, & omnes Eccleſiæ Patres vnam animam rationalem aſſeruerint, ſancta & vniuerſalis Synodus anathematizat.*

Propter hanc igitur definitionem aſſerunt quidam contra fidem eſſe, quomodocunque ponere plures animas in eodem homine, vt Heruæus in tractat. de vnitate animarum c 22 &

Tolerus

Toletus lib. 2. de anima q. 7. alij verò id negant, quia explicari poſſunt verba octauæ Synodi, ita vt ſolum velint dānare eos, qui vel plures animas rationales ponunt, vnam aſſiſtentem, & aliam informantem, vel tandem vnam ab bono Deo factam, alteram à Deo malo, vt poſuerunt Manichæi.

Ego vero ſentio erroneū in primis eſſe aliquo ex his duobus modis poſtremis plures animas ponere in eodem homine, propter prædictas definitiones; pónere verò duas, vel tres 149
animas informantes, videlicet vegetatiuam, ſenſitiuam, & rationalem, vt animum, eſſe temerarium, & in fide periculoſum, quia hoc tempore ita ſentit vniuerſa ſchola, & verba octauæ Synodi videntur quamcumque pluralitatem animarum in eodem homine damnare voluiſſe. Catholici verò authores oppoſitum aſſerentes excuſari póſſunt, quia bona fide loquuti ſunt, aut non attendentes præfatam definitionem, aut certè verba eius non expendentes, nec adeò vniuerſaliter receptam eſſe in ſchola eandem veritatem intelligentes.

Sed probatur ratione, 1. ex his quæ 1. lib. phyſic. tracta. de forma oſtendimus naturaliter repugnare apud Ariſtotelem, & totam Peripateticam ſcholam duas formas ſubſtātiales ſimul informare eandem materiam. Et certè ſi plures ſimul eſſent in eodē corpore, hæc omnia abſurda ſequuntur; videlicet nullū viuens eſſe vnum per ſe, neque in vna ſpecie atoma, ſed in multis: nec eſſe vnum ſuppoſitum aut indiuiduum, ſed plura. Et quod non eſſet vnum per ſe, ſed per accidens, probo, quia ſi poſt vnam animam ſuperuenit altera; ergò conſtituit vnum per accidens. Probatur conſequentia, quia per primam animam conſtituitur compoſitum in eſſe completo ſuæ ſpeciei; ergò quidquid ei aduenit, non poteſt per ſe aduenire, ſed per accidens, quia accidens, eēſetur, quidquid aduenit alicui iam in vltimo actu ſpecifico conſtituto. Præterea, quælibet anima conſtituit propriam ſpeciem atomam diſtinctam ab alia, propriúmque indiuiduum, & ſuppoſitum; ergò quot animas habuerit compoſitum, in tot ſpeciebus atomis ſubſtantialibus collocabitur, tótque indiuidua, atque ſuppoſita erit, & ita ſimul erit idem compoſitum homo, & brutum.

Secundo, quia certum eſt animam rationalem eſſe formam ſubſtantialem verè informantem materiā, vt ſuperius probauimus; ſed forma ſubſtātialis per informationem tribuit materiæ eſſe ſubſtantiale, ſicut forma accidentalis tribuit ſubiecto eſſe accidenrale: ergo anima rationalis tribuit materiæ eſſe ſubſtantiale: vel ergo eſſe ſubſtantiale corporeum, vel incorporeum, quia inter hæc nullum datur medium; non tri 150

M 3 buit

buit ei eſſe incorporeum, quia quidquid materia conſtat, corporeum eſſe debet; ergò tribuit materiæ eſſe corporeum, & tunc aut viuens, vel non viuens; non hoc ſecundum, quia anima eſt vitæ principium, tribuit ergò eſſe viuentis, non inſenſibilis, vt patet, ergò viuentis ſenſibilis, atque adeò rationalis, quare tribuit omnes gradus vitæ. & ideò non ſunt neceſſariæ anima vegetatiua, & ſenſitiua in homine, vt gradus vitæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ conferant, ſed omninò ſuperfluæ, ac propterea nullo modo admittendæ, quia natura nihil ſuperuacaneum efficit.

51 Probatur tandem ratione Theologica hoc modo; quia ſacra Concilia, & SS. Patres duas tantùm partes humanitatis Christi Domini aſſignant, corpus videlicet, & ſpiritum, qui eſt anima rationalis, vt patet in Concilio Lateran. ſub Innocentio III. cap. 1. vbi dicitur naturam humanam eſſe conſtitutam ex corpore, & ſpiritu. Et in Clement. vnica de ſumma Trinitate, & Fide Catholica, Verbum factum eſſe hominem, per hoc, quod aſſumpſit partes noſtræ naturæ ſimul vnitas, corpus ſcilicet, & animam rationalem. Et in Symbolo Athanaſij, *Sicut anima rationalis; & caro vnus eſt homo, &c.* ergo non datur alia anima in homine præter rationalem. Quod etiam probari poteſt; quia ſi præter animam rationalem daretur in Christo vegetatiua, & ſenſitiua, ſequitur humanitatem eiùs in triplici ſpeciei fuiſſe conſtitutam, quia quælibet anima conſtituit compoſitum in ſpecie atoma diſtincta ab alia. Eſſet igitur in ſpecie animalis irrationalis: & ideò non ſolum rationalis natura, ſed irrationalis fuiſſet aſſumpta à Verbo: quod alienum eſt à modo loquendi, & ſentiendi Sanctorum Patrum, & Scholaſticorum.

Ad argum. Platonis concedendum eſt antecedens, quod in homine ſint actus contrarij, atque etiam contrariæ inclinationes eo modo, quo contrariæ vocari poſſunt ex eo, quod ad obiecta contraria tendunt, ſed neganda eſt conſequentia, quòd a diuerſis animabus procedant, ſed ab eadem rationali procedere poſſunt, nam propter eminentiam, quam habet, radix eſſe poteſt oppoſitarum inclinationum, & actuum diuerſa ratione ſumpta.

Argum. vero Galeni duo aſſumit falſa; & primum videtur ex ignorantia proceſſiſſe, putauit enim animam intellectiuã, ſeu intellectum in ſolo cerebro reperiri propter virtutem ſentiendi (a qua dependet) in ea parte primùm reſidentem, quod ex ignorantia proceſſiſſe aſſero, quia ignoraſſe videtur animam intellectiuam in omnibus, & ſingulis partibus corporis

poris viuentibus eſſe, vt ſuperius probauimus. Et prӕterea intellectum proximè emanare ab anima, & in ea recipi tanquã in proximo ſubiecto, & non in órgano corporeo, vel in aliqua parte corporis, ſed in toto ipſo corpore, & partibus eius media anima. Vnde non magis cerebrum intelligit, quam quӕlibet alia pars, imò nulla: ſed anima per ſe primo intelligit; nam cùm in ea ſit intellectus, communicatur homini operatio eius, & dicitur homo intelligere per animam; partibus vero hoc non attribuitur, quia non ſunt primum, nec adӕquatum perfectibile, quod anima informat. Quare non benè intulit aliis animabus opus eſſe ad informãdum corpus, a quibus alię potentię, & operationes procedant, nempe nutritiua virtus, & appetitus ſenſitiuus, in quo eſt iraſcibilis: ſed cùm anima intellectiua informet totum, & omnes partes eius, & ſimul ſit ſenſitiua, & vegetatiua, in omnibus etiam partibus poteſt eſſe principiũ nutritiuӕ, ac ſenſitiuӕ operationis. Nec ita a cerebro deriuatur virtus ſentiendi, vt in ea tantùm parte ſint organa ſenſuum & potentiӕ ſenſitiuӕ: cùm conſtet ſenſum tactus per totum corpus, & plures partes eius eſſe diſperſum. Falſum deinde eſt, quòd iraſcibilis ſit in iecore: ſed cùm appetitus ſenſitiuus verè ſit in corde tãquam in proprio ſubiecto, vt Ariſtoteles docet, & cum eo omnes ferè philoſophi, tam antiqui, quam recentiores, & appetitus ſenſitiuus contineat iraſcibilem, & concupiſcibilem tanquã partes proprias, in eodem corde ab eiſdem ponitur, & non in iecore, & quamuis daremus eſſe in iecore, non benè colligit Galenus ibi eſſe ponendam animam ſenſitiuam diſtinctam à rationali in cerebro exiſtente: ſed cùm eadem anima rationalis, quӕ ſimul eſt ſenſitiua, in iecore exiſteret, benè poſſet eſſe principium iraſcibilis in ea parte reſidentis. 152

153 Ad vltimum reſpondeo 1. cum Ariſtot. D. Thom. & ferè omnibus medicis; ita eſſe, quod in generatione humana ſucceſſu temporis tres illӕ animӕ recipiuntur in eadem materia ſeminis; primo quidem vegetatiua, deinde ſenſitiua, & tandem rationalis: ſed vegetatiua anima quam prima recipit materia, non eſt anima plantę: ſed alterius ſpeciei ſub eodẽ genere viuẽtis, ſeu vegetatiui. Quod verò dici ſolet embryonẽ prius viuere vita plantę, non de ſpecie aliqua plantarum intelligitur: ſed hoc tãtùm ſignificat quod prius viuit vita vegetatiua, quę plantarum genus eſt. Nec anima ſenſitiua eſt alicuius bruti: ſed alterius ſpeciei ab omni bruto, & cõpoſitũ illud ab vtraq; anima conſtitutũ vocatur embryo, & eſt imperfectũ quid, ꝙ natura tanquã mediũ ſumit ad informationẽ hominis; nã cũ

anima rationalis perfectiſſima forma ſit, perfectiſſimas diſpoſitiones poſtulat in materia, quas natura nō poteſt ſtatim inducere; quia cùm non ſtatim in ſuis operibus perfectum conſtituat: ſed ab imperfectioribus paulatim tendat vſq; ad perfectum per ſe primò intentum: paulatim quoq; diſponit materiam ſeminis; primo quidem imperfectè, & cùm ſub his diſpoſitionibus imperfectis non poſſit forma ſeminis naturaliter conſeruari, introducitur imperfecta quædam anima vegetatiua eiſdē diſpoſitionibus proportionata. Deinde proſequitur natura, & diſpoſitiones perficit, perfectiúſq; eandem
155 materiam organizat: ſub qua organizatione perfectiori non poteſt iam conſeruari anima illa vegetatiua imperfecta, & proptereà introducitur ſenſitiua, etiam imperfecta eidem organizationi proportionata. Et tandem creſcentibus organizationibus, & diſpoſitionib. deſinit eſſe hæc, quia perfectiorem animā iam poſtulat materia eiſdem diſpoſitionibus affecta, videlicet rationalem, & per introductionem eius generatur homo. Corrumpuntur autem priora compoſita imperfecta, & conſequenter expellūtur imperfectę animę ab agente naturali, nempe homine per virtutem ſeminalem tanquam per proprium, ac naturale inſtrumentum, à principio vſque ad finem humanæ generationis operās; nam humanum ſemē virtutem habet organizandi perfectè materiam pro introductione animæ rationalis, & conſequenter ad id quod minus eſt, & ad perfectam organizationem ordinatur, nempe ad organizandum eandem materiam pro introducendis eiſdem animabus vegetatiua, & ſenſitiua imperfectis, & licet idem ſemen corrumpatur per accidens à propria virtute, atque etiā ab agente naturali, per ſe quidem intendente introductionē animarum, & per accidens corruptionem eiuſdem ſeminis, & corrupto ſemine corrumpitur etiam per accidens virtus eius, per cuius actionē organizata fuit materia, & introducta anima vegetatiua, eadem tamen anima vegetatiua introducitur in materia cum alia virtute ſimili, ordinata ab eodem naturali agente ad organizandum perfectius materiam pro introductione animæ ſenſitiuæ imperfectæ, quæ etiam cum ſimili alia virtute cenſetur introduci, per quam perfectius organi-
156 zatur materia ad introductionem animæ rationalis. Et ratio huius eſt, quia ſemen humanum, quà humanum eſt, & virtute animæ rationalis productum, atque deciſum habet virtutem perfectè organizandi materiam, vſque ad introductionem animæ rationalis, & conſequenter educendi de potentia materiæ animas imperfectas ordinatas ad introductionem eiuſdem

dem animæ rationalis, & tandem introducendi eandem animam rationalem,& vniendi eam cum corpore; & cùm intermediæ illæ animæ imperfectæ ſint, & ordinatæ à natura ad eiuſdem animæ rationalis introductionem,ſicut virtute eiuſdem ſeminis educitur quælibet de potentia materiæ;ita conſequitur eam virtus ordinata ad vlteriorem organizationem inducendam in materia pro introductione perfectioris animæ.& media hac virtute vtrumque fit, nempe diſpoſitio materiæ perfectior,& eductio, aut introductio perfectioris animæ, eodem quidem, vel ſaltem proportionali modo in prima anima,ac 2.& 3.vt explicatum fuit à nobis 1.libro de Genera.capite 4.vnde non ſequitur, quod tres animæ ſucceſſiuè 157
introductæ in materia ſimul in ea permaneant,ſed ſucceſſiuè etiam corrumpuntur expulſa priori à poſteriori,nempe vegetatiua a ſenſitiua, & hac à rationali, quia licet non ſint propriè contrariæ,poſtulant tamen proprias,ac diuerſas diſpoſitiones in materia pro ſui conſeruatione, quæ quidem expulſæ per inductionem perfectiorum naturaliter deſinunt informare materiam.

Nec aliquid efficit contra hanc doctrinam articulus quidam vniuerſitatis Oxomenſis, quo damnatur erroris ſententia aſſerens, quod dum infunditur anima rationalis,deſtruitur anima vegetatiua,aut ſenſitiua. Nam articulus iſte parum certè,aut nihil authoritatis habet, cùm non ſit alicuius Cōcilij,aut Pontificis definitione confirmatus: ſed ſolum innitatur paucorum hominum particularium iudicio, quod longè minoris momenti eſt, quam authoritas D. Thom. & aliorum,qui prædictam doctrinam ſcripſerunt.

Sed poteſt quis aduerſus eam obiicere hoc modo, eadem 158
anima rationalis introducitur in materia alimenti per nutritionem,ſine his animabus vegetatiua, & ſenſitiua præcedentibus in ea,atque etiam corruptis: ſed abſq; vllo medio;ergo ſic potuit naturaliter introduci per primam generationem, & ideò ſine vlla neceſſitate ponitur tales animas in corpore præcedere rationalem. Reſpondeo, diuerſam eſſe rationem, quia prima introductio animæ rationalis longè perfectior eſt nutritione, quæ ſolùm eſt extenſio animæ iam informātis corpus; & ideò plura, ac perfectiora media poſtulat, qualia ſunt inferiores animæ; in nutritione verò inferiores formæ præcedentes ſufficiunt,vt forma ſanguinis.Quamuis non deſint, qui concedant eaſdem animas in nutritione præcedere: ſed prior ſolutio magis placet.

Secundo reſpondere poſſumus cum Alberto Magno in

Summa de homine,& Philopono, quos citat Toletus quæſt. 7.huius lib.negantibus, quòd in progreſſu humanæ generationis introducantur in materia anima vegetatiua, & ſenſitiua:ſed ſolùm introducitur rationalis, quæ progreſſu temporis,& creſcentibus diſpoſitionibus materiæ, diuerſos gradus vitæ tribuit corpori,primo quidem vegetatiuum:deinde ſenſitiuum,& tandem rationalem, quamuis enim ſimul, & ſemper habeat virtutem tribuendi omnes:ſed ſolùm eos tribuit, pro quibus diſpoſita eſt materia:nam actus actiuorum, vt aſſeruit Ariſtot.) recipiuntur in patiente bene diſpoſito, & eodem modo,& ordine operationes exercet, prius quidem vegetatiuas tantùm,deinde vegetatiuas,& ſenſitiuas,& tandem has omnes cum rationalibus, prior tamen ſolutio omninò ſequenda eſt.

QVÆSTIO VI.

An ſimul cum vnica anima detur in quocumque viuente alia forma ſubſtantialis inferior.

159 PRima opinio ponit in quibuſcumque compoſitis viuentibus præter animam,aliam formam inferiorem (quam corporeitatis vocant) à qua habet idem compoſitum eſſe corporeum,ab anima eſſe animatum, aut viuens. Hanc tenuerunt Stoici,& cum eis Pericles quidam Lydius, vt teſtatur Simplicius 1. lib Phyſicorum, in ſua digreſſione de corporeitate materiæ primæ.Poſtea verò ſequuti ſunt eam Auicenna 1.lib ſufficiẽtiæ cap.2.Henric. quodlib.2.quæſt.2.& quodlib.4.quæſt. 3.& 4 Scot.in 4. diſt. 11. quæſt.3. Richard.in 2.diſt.17.artic.1. quæſt.5.Antonius Andreas 7.lib.Metaphyſicorum, quæſt.16. & 17.

160 Sed in modo eam defendendi conueniunt in vno; & differunt in altero;Auicenna,& Scotus conueniunt quidem in eo, quod vterque exiſtimat hanc formam corporeitatis eſſe incompletam, & conſtituentem cum materia corpus, quod eſt altera pars viuentis, diſtinguíque realiter à formis ſpecificis, & pertinere ad genus corporis indirectè tanquam aliquid eius.Sed differunt in alio; nam Auicenna hanc formam aſſerit eſſe coæuam materiæ, & ideò inſeparabilem ab ea, quare non in ſolis viuentibus eam ponit: ſed in elementis, & alus. Scotus verò nec eam ponit coæuam materiæ, nec in omni

compo

compoſito ſubſtantiali:ſed in ſolis viuentibus;& tunc primò produci intelligit,cùm primo generatur viuẽs ex non viuente;ita vt per actionem viuentis educatur prius de potẽtia materiæ, in eáque recipiatur, vt conſtituatur ex vtraque corpus aptum recipiendi animam,& conſtituendi cum eadem anima compoſitum viuens,ſenſitiuum,aut rationale.In corruptione verò viuentis permanere ait Scotus eandem formam corporeitatis,& eſſe formam cadaueris. Dum verò cadauer ipſum conuertitur in aliud mixtum, aut elementum, corrumpi formam corporeitatis.

Fundamentum Auicennæ eſt,quia prius quàm materia recipiat quamlibet formam ſpecificam, neceſſe eſt habere partes diſtinctas,atque extenſas,alioqui reciperetur eadẽ forma in ſubiecto cõfuſo,& indiuiſibili, quod patet eſſe abſurdum: ſed materia non poteſt habere partes diſtinctas, & extenſas, niſi ratione alicuius formæ conſtituatur in ratione corporis ſubſtãtialis;& ita ſit principium,& radix quantitatis, per quã partes eius extendantur,& diſtinguantur;nam cùm quantitas ſit primum accidens corporeum,non poteſt oriri, niſi ex corporea ſubſtantia : ergo debet præcedere animam in materia alia forma,per quam conſtituatur compoſitum corporeum, & hæc eſt forma corporeitatis. 161

Scotus verò eam probat primò, quia in hoc differunt viuentia a non viuentibus, quãtum ad modum compoſitionis, vt docent omnes philoſophi,quod hęc componuntur ex materia,& forma,viuentia verò ex corpore, & anima,& propterea Ariſtoteles definiens animam nõ dixit: eſſe actum materię; ſed corporis Phyſici, & organici ; ergo corpus non dicit nudam materiam:ſed etiam quid aliud,vel ergo materiam ſimul cum diſpoſitionibus,vel ſimul cum anima,vel ſimul cum forma corporeitatis:ſed duo priora nõ poteſt denotare,ergo denotat tertiũ, & ita neceſſariò ponẽda eſt forma corporeitatis ad cõpoſitionem viuentis.Probatur minor,quia eſſentia ſubſtantiæ non poteſt componi ex accidentibus:ſed viuẽs componitur eſſentialiter ex corpore, & anima;ergo corpus nõ includit accidentia:ſed neque animam ſimul cum materia,quia corpus,& anima ſunt partes diſtinctæ realiter:ex quib.viuens componitur;ergo neutra includit alteram. Secũdò,quia ſi nõ detur forma corporeitatis ſimul cum anima in viuẽte,producenda erit de nouo in morte eius forma cadaueris, quod eſt impoſſibile,quia nec datur cauſa,à qua producatur, nec poſſent cadauera relicta ex corporibus diuerſæ ſpeciei diſtingui ſpecie.Probat tandem argumẽto Theologico, quia idem nu- 162

mero

mero fuit corpus Chriſti viuum, & mortuum, & tam viuum, quàm mortuum fuit vnitum Verbo. Sed neutrum poteſt eſſe verum, niſi ponatur forma corporeitatis: ergo neceſſariò ponenda eſt. Probatur minor, quia vnitas corporis præcipuè ſumitur à forma, ſed ſi non ponatur forma corporeitatis, neceſſariò concedendum eſt, diuerſam habuiſſe formam viuum, &
164 mortuum, nam viuum habuit animam, mortuum verò formã cadaueris de nouo productam non ſolùm numero, ſed ſpecie diſtinctam: ergo non fuit idem corpus, ſed diſtinctum ſpecie, & numero. Quam diſtinctionem non haberet poſita forma corporeitatis, à qua conſtituitur corpus, vt tale, & ab eadem conſtitueretur idem.

Quod verò ſequatur non fuiſſe vnitum verbo corpus Chriſti in triduo, probatur, quia Verbum diuinum nihil dimiſit ex his, quæ ſemel aſſumpſit, vt D. Damaſc. aſſeruit 3. lib. fidei cap. 26. ſed dimiſit in reſurrectione formam cadaueris, vt eſt manifeſtum: ergo nunquam aſſumpſit eam, nec proinde cadauer per eam conſtitutum: & certè ſi cadauer fuiſſet in triduo vnitum Verbo, fuiſſet vera etiam hæc propoſitio, *Verbũ diuinum eſt cadauer*, ſicut vera nunc eſt hæc, *Verbum diuinum eſt corpus viuum*, conſequens autem videtur abſurdum.

165 Secunda opinio negat, quod talis forma corporeitatis vllo modo ponenda ſit in compoſito aliquo ſubſtantiali viuente, aut non viuente, ſed in non viuente ſolum formam ſpecificã, & propriam ſufficere, in viuẽtibus verò ſolam, & vnicam animam, & hæc eſt communis ſententia, & vera, quam tenet D. Thom. in 2. d. 18. quæſt. 1. art. 2. & 1. p. quæſt. 76. artic. 2. & ibidem Caiet. Heru. in 1 tract. de vnitate forma. quæſt. vlt. Argent. in 4. d. 13. quęſt. 1. art. 1. Greg. in 2 d. 17. quęſt. 2. Marſ. in 3 quęſt. 13. art. 1. Palud. in 3. dub. 21. quæſt. 4. artic 3. Ferra. 2. lib contra gent. cap 58. & eam tenuit abſque dubio Comm. licet ab aliis referatur pro oppoſita; nam in lib. de ſubſtantia orbis, cap. 1. reprehendit Auicennam, quod poſuerit formam corporeitatis oſtendens multa ſequi abſurda in philoſophia ex tali poſitione, ita denique omnes recentiores.

166 Probatur teſtimonio Ariſtotelis 1. lib. de gen. cap. 2. 3. & 4. in quib. duo ex profeſſo aſſerit, & probat aduerſus antiquiores philoſophos; Primum quod ſubiectum generationis ſubſtantialis non ſit ens actu, quia ſi eſſet ens actu, nulla daretur generatio ſimpliciter, aut ſubſtãtialis, ſed omnes eſſent generationes ſecundum quid, & alterationes quędam. Secundum, quod ſubiectum, quod mutatur per generationem ſubſtãtialem eſt ſimplex materia, hoc eſt, nuda omni forma pręſertim

ſubſtan

ſubſtantiali. Vtrunque autem horum falſum erit, ſi ponatur forma corporeitatis præcedens in materia introductionem animæ, & permanẽs in ea adueniente anima, vt ponit Scotus, & multo magis falſum, ſi ponatur coæua materiæ, vt poſuit Auicenna. Quod ſic probo; in quacunque generatione, vel ſaltem in generatione vnius viuentis ex altero, manet materia cum forma corporeitatis ſub vtroque termino generationis, à quo, & ad quem, totum hoc non eſt ſimplex materia, ſed compoſitum quid ex eadem materia, & ſubſtantiali forma corporeitatis; & proinde ens actu ſubſtantiali, ergo ens actu, eſt ſubiectum generationis, & non ſimplex materia, quare non erit generatio ſimpliciter, ſed alteratio.

Probatur deinde ratione D. Th. vbi ſuprà, hoc modo, omne illud, quod aduenit enti cõpleto cõſtituto in actu ſubſtantiali, & in determinata ſpecie, & indiuiduo, aduenit ei accidẽtaliter, & ideò non poteſt cum eo efficere vnũ ens per ſe, quia ex pluribus entibus in actu nõ reſultat ens per ſe, ſed per accidens, ſed ſi forma corporeitatis ponatur in materia præcedens introductionẽ animæ, anima ipſa adueniet enti iam cõpleto, & conſtituto in actu ſubſtantiali per materiam, & formã ſubſtantialem corporeitatis: ergò adueniet per accidens, & non conſtituet vnum per ſe, ſed per accidens: quare vel cõpoſitum ſubſtantiale erit vnum per accidens contra Auicennam, vel ſaltem viuens quodcunque cõtra Scotum. Sed reſpõdent huic argument. quod forma corporeitatis incompleta eſt, & ideò non conſtituit cum materia ens completum ſubſtantiale, vel ens actu, ſed ſolum ens incompletum, atque in potentia ad recipiendã formam ſubſtantialem ſpecificam, vel animã, quod ens in potentia appellatur corpus, & altera pars cõpoſiti: & cum ex ente in potentia, & ente in actu, quale eſt forma, fiat per ſe vnũ, bene poteſt vnum per ſe fieri ex materia cũ forma corporeitatis, & anima. Hæc tamen ſolutio falſa eſt, quia ſi forma corporeitatis datur præcedens in materia introductionem animæ, vel alterius formæ ſpecificæ, euidens eſt conſtituere cum materia cõpoſitum ſubſtantiale, & per ſe vnum, cum ſit forma ſubſtantialis vnita materiæ, & diſtincta realiter ab ea, ſed illud compoſitum ſubſtantiale non poteſt eſſe ſub genere corporis, quin ſit ſub aliqua ſpecie atoma, imò quin ſit indiuiduũ alicuius ſpeciei atomæ: ergò neceſſario debet eſſe quid cõpletum, quia ſpecies atoma cõpleta ſubſtãtia eſt: falſum ergo in primis eſt, quod forma corporeitatis vnita materiæ efficiat quid incompletum. Deinde falſum eſt, quod illud met compoſitum ſubſtantiale poſſit efficere vnum

167

168

per

per ſe ſubſtantiale, tanquã altera pars eius cum anima ſuperueniente. Probatur, quia intrinſecum eſt formæ ſubſtantiali cuicunque eſſe actum ſubſtantialem materiæ, eãque determinare ad ſpeciem atomam: ergo repugnat formã corporeitatis informare materiam quin eam conſtituat in ſpecie atoma, & ex conſequẽti in indiuiduo, quia non datur in rebus genus, niſi in ſpecie, neque ſpecies niſi in indiuiduo. Sed ſpecies atoma non eſt quid incompletum, nec determinabilis per ſe ad aliã ſpeciem, & multò minus indiuiduum eius: ergò repugnat formam corporeitatis componere cum materia aliud per ſe, & ſubſtantialiter determinabile per animam ad ſpeciẽ viuentis, aut aliquid incõpletum ſubſtantialiter, etiam reſpectu animæ ſuperuenientis, cui vniatur per ſe ad vlteriorẽ compoſitionẽ. Secundo, quia anima vegetatiua tribuit compoſito eſſe ſubſtã-
168 tiale: cũ ſit ſubſtantialis forma; ergo vel eſſe ſubſtantiale corporeum, vel incorporeũ. Probatur conſequentia, quia ab eadẽ forma prouenit eſſe ſpecificum & genericum, vt ab eadẽ anima ſenſitiua leonis prouenit eſſe ſpecificum leonis, & eſſe genericũ animalis, & ſic in cæteris, nec poteſt anima conſtituere rem ſub genere, quin conſtituat eam in aliqua ſpecie, ſed nõ conſtituit compoſitum incorporeũ: cum conſtituat materiale; ergo conſtituit corporeum, & ideò tribuit eſſe corporeum materiæ, quare ſuperflua omninò erit forma corporeitatis, contra Scotum, & Auicennam, ideò non admittenda.

169 Ad fundamentum Auicennæ concedenda eſt maior, quod materia vt recipiat formam ab agente naturali, habere debeat partes diſtinctas, atque extenſas, ſed neganda eſt minor, quod neutrum habeat niſi ab aliqua forma ſubſtantiali. Imò neutrũ ab illa habet, ſed partes entitatiuas diſtinctas à ſe, quod ſufficit ad recipiendum formam ſubſtantialem.

Ad primum Scoti concedendũ eſt antecedens, quod viuens componatur ex corpore, & anima; atque etiam prima conſequentia, quod nomine corporis nõ intelligatur nuda materia; ſed negãda eſt minor, quod non poſſit intelligi materia organizata, vel ſimul cum anima: vtrumque enim probabile eſſe oſtendimus cap. 2. huius libri, cum autem aduerſus primũ dicitur accidentia non poſſe cõponere eſſentialiter ſubſtantiã, concedendũ eſt, quia materia organizata, vt nomine corporis intelligitur, nõ ſignificat aggregatũ ex materia, & diſpoſitionibus, ſed ſolam materiam connotãtem diſpoſitiones, vel organa; quare ſola materia componit accedẽte organizatione, tanquam conditione neceſſaria, ſine qua non poſſet recipere animam. Et cum dicitur aduerſus ſecundum, corpus, & anima

eſſe

eſſe partes componentes diſtinctas realiter, concedendum eſt, ſed negandum, quod non diſtinguantur realiter ex eo, quod 170
corpus includat animam; nam corpus, vt eſt altera pars compoſiti, ſolum ſignificat materiam, vt habentem eſſe corporeũ ab anima, quam proinde non includit in recto, ſed quaſi in obliquo, & talis incluſio non tollit diſtinctionẽ realẽ vtriuſque partis, quod hoc modo intelligetur. Ad conſtitutionem cõpoſiti vt corporei concurrunt materia, & anima præciſè, vt forma corporis, de quibus conſtat diſtingui realiter; ad compoſitionem verò eiuſdem cõpoſiti ſub aliis gradibus concur- 171
runt materia non nuda, ſed vt habet eſſe corporeum ab eadẽ anima vt forma corporis, & ſuſcipiens ab eadem cæteros gradus, vnde licet compoſitum ſumptum ſub vno gradu non diſtinguatur a ſe ipſo, vt ſumitur ſub alio, niſi ſola ratione, ſemper tamẽ diſtinguitur materia realiter ab anima, ſiue nuda accipiatur in ordine ad compoſitum vt corporeum, ſiue vt accipiens eſſe corporeum ſubſtantiale ab ea in ordine ad idemmet compoſitum ſub gradibus vitæ acceptum, & ideò ſemper conſtituere poteſt cum ea compoſitionem realem.

Tertium argument. priuſquam ſecundum ſoluere oportet. Ad eius verò ſolutionẽ præſupponendum eſt in morte Chriſti nihil miraculoſum, aut præter naturas rerum accidiſſe, ſed per ſolam ſeparationem animæ à corpore contigiſſe, ſicut cõtingere ſolet mors cuiuſlibet alterius hominis ſic occiſi; ita ſentiunt cõmuniter SS. Patres, & Scholaſtici Doctores. Quare non eſt tenenda ſententia Marſil. in 3. q. 3. art. 1. quamuis eam probabilem iudicet Henr. quodl. 1. q. 4. nempe corpus Chriſti permanſiſſe in triduo abſque vlla forma ſubſtãtiali cum ſola, ac nuda materia: hoc enim miraculum in primis eſt, ſine vlla neceſſitate poſitum, vt mox oſtendam, & ex recto ſenſus iudicio colligitur eſſe falſum, quia in corpore Chriſti mortuo eadem prorſus figura apparuit, eademque organizatio, & eadem accidẽtia, ac in cæteris corporibus mortuis, ſed in cæteris iudicamus ex his quandam formam ſubſtantialem animæ ſimilem ei ſuccedere in materia, quam vocamus formã cadaueris poſtulantem organizationem ſimilem: ergo dicendum eſt in morte Chriſti formã cadaueris ſucceſſiſſe animæ in materia, vt mors eius ſimilis eſſet aliis. Dicendum igitur eſt cum D. Tho. 3. p. q. 50. art. 5. & aliis Scholaſticis, qui eum ſequuntur, ſacrum Chriſti corpus verum fuiſſe cadauer in triduo per veram formã cadaueris cõſtitutum, ſicut reliqua corpora mortua, & talem formam vnitam fuiſſe Verbo pro illo paruo tempore, non quidem noua prorſus vnione, ſed ex vi prioris, qua 172

aſſumptum fuit corpus eius cum anima, imò nec permanēte, ſed quodāmodo tranſeunte, quia anima eius ſanctiſſima deferēte corpus, naturali conſecutione fuit neceſſarium (ne materia maneret ſine vlla forma, & ne mors eius miraculoſa, & non naturalis ex hac parte cenſeretur) quod forma cadaueris ſuccederet in materia, & cū materia permanſerit vnita verbo, & ex conſequenti fuit neceſſarium ex vi vnionis materiæ in principio factæ, vt quaſi per modum tranſeuntis aſſumeretur forma cadaueris, & adueniente anima per reſurrectionem, & informāte corpus, eadem forma cadaueris expelleretur ſimul; ac dimitteretur à Verbo, quemadmodum partes ſubſtantiales corporis Chriſti per actionem caloris naturalis reſolutæ dimiſſæ fuerunt, ſicut conſumptæ.

Illud verò quod ex Damaſceno affertur, videlicet Verbum diuinum nihil ſemel aſſumptum reliquiſſe, de his quæ per ſe primo, aut primaria intentione, ac permanenter aſſumpſit, intelligi debet, non de aliis, quæ per ſolam conſequentiā naturalem, & quaſi ſecundaria intentione, ac per modum viæ. Ad
164 formam igitur argument. Scoti, diſtinguenda eſt maior, quod corpus Chriſti fuerit idem numero mortuum, & viuum; nam duplex identitas conſiderari in eo poteſt, videlicet numerica, & ſuppoſitalis, & hanc abſque dubio omnimodā habuit, quia cum cadauer fuerit Verbo vnitum, nullum habuit proprium ſuppoſitum, ſed diuinum terminans naturam eiuſdē cadaueris, & ideò idem prorſus ſuppoſitum, ac habuit corpus viuum. Identitas verò numerica naturæ eiuſdem corporis dupliciter conſiderari poteſt, completè quidem, quatenus reſultauit ex hac materia, & hac anima vnitis, vt tribuente eſſe corporeum eidem materiæ, & hoc modo non fuit corpus Chriſti idē numero mortuum, & viuum, quia aliam habuit formam diſtinctam ab anima, aliamque naturam ſpecie diſtinctā ab humanitate, incompletè verò conſiderata eadem identitate numerica corporis ex parte materiæ idem numero fuit. Dum verò Sancti Patres affirmant fuiſſe idem numero, de idētitate ſuppoſitali, & numerica incompletè conſiderata intelligi debent, non de completa, quia non potuit habere maiorem modo naturali, quomodo fatentur contigiſſe mortem eius.

BREVE DVBIVM.

De generatione cadaueris, & diſtinctione eius.

165 SOlutio ſecundi argumēti dubium poſtulat agitandum, de forma cadaueris, de qua duo ſunt breuiter diſputāda; videlicet,

licer, quonam modo, vel à qua cauſa generetur per ſe; & an for-
mæ diuerſorum cadauerum diſtinguantur ſpecie, vel ſolo nu-
mero, & conſequenter cadauera ipſa.

Et circa primum, quidam tenere videntur formam cadaue-
ris educi de potẽtia materiæ à diſpoſitionibus, ex quibus pro-
uenit mors animalis, vel hominis, tanquam ab inſtrumentis
cauſarum, à quibus inducuntur, & ab his tanquã à cauſis præ-
cipuis, ac per ſe, vt ſi mors animalis proueniat ex nimio calo-
re, ab hoc producetur forma cadaueris ſuccedẽs animæ in ma-
teria, & à cauſa extrinſeca producente eundẽ calorem tanquã
à principali, & per ſe, ita videntur ſentire Gregor. in 2. diſt. 16.
quæſt. 2. Capreol. diſt. 15. quæſt. vnic. art. 3. & cum eis Conimb.
2. lib. de gen. cap. 4. quæſt. 29. artic. 3. propter hoc argum. diſpo-
ſitiones præcedentes introductionẽ formæ per ſe concurrunt
ad eductionem eius ex potentia materiæ, vel ad vnionem cum
materia, ſed nimius calor, aut nimia frigiditas præcedens in
materia, expellit animã, & diſponit eandem materiam ad for-
mam cadaueris introducendam; ergo erit cauſa ſaltem inſtru-
mẽtalis educẽs ex ea eandem formam cadaueris, & per con-
ſequens cauſa illa inducens eundem calorem cuius eſt inſtru-
mentum, erit principalis, & per ſe.

Ego vero exiſtimo *formam cadaueris nunquam habere cau-* 175
*ſam particularem principalem, neque inſtrumentalem per ſe, ſed
ſolum per accidens, per ſe verò produci à cauſis vniuerſalibus.* Ita
Pater Suarius tom. 1. Meta. diſpu. 18. ſect. 2. n. 27. Et probatur
hac ratione efficaci, cauſa per ſe alicuius effectus poſitiui eſt
ea, quæ per ſe primò illum intẽdit producere, ſed nulla datur
cauſa particularis per ſe primo intendẽs producere formã ca-
daueris; ergo nullam cauſam per ſe habebit. Minorem ſic pro-
bo, ſiue animal ex abundantia caloris pereat, vel ex abundãtia
frigoris; aut ex quacumque alia diſtemperie, euidẽs eſt, neque
calorem, neque frigus per ſe primò intendere productionem
formæ cadaueris, aut expulſionem animæ: ſed intenſiorẽ ca-
lorem tanquam diſpoſitionem per ſe ordinatam ad propriam
formam mixti: per accidens verò contingit talẽ calorem eſſe
diſpoſitionem ad expulſionem animæ, & eductionem formæ
cadaueris ex potentia materię, & ideò per accidẽs omninò ſe-
quitur corruptio viuentis, & præter intentionẽ eiuſdem agẽ-
tis, & multò magis ſequitur per accidens forma cadaueris: cũ
non ſequatur ex intẽtione alicuius alterius agentis particula-
ris, ſed ſolum ex neceſſitate materiæ, ne maneat ſine forma.
Succurrere autem huic neceſſitati materiæ euidẽs eſt ad nul-
lam cauſam particularem per ſe pertinere, ſed ſolum ad cau-

ſam vniuerſalem, aut primam; quia vniuerſaliſſimum quid eſt,
176 vnde ſequitur, eductionẽ formæ cadaueris ex potentia materiæ, & introductionẽ eius ad nullum agens particulare per ſe pertinere, & ex conſequenti generationem cadaueris nullam habere cauſam particularem per ſe, ſed ab vniuerſali per ſe fieri, ad quam per ſe pertinet omnes defectus particularium cauſarum ſupplere.

Ad argum. verò oppoſitæ ſententiæ diſtinguenda eſt maior, quod diſpoſitiones præcedentes in materia per ſe ordinentur ad introductionem formæ, vel vnionem eius cũ materia, uam ad introductionem illius formæ, quam intendit per ſe agens, à quo producuntur, per ſe ordinantur: non tamen ad introductionem alterius: quæ ſequitur præter intentionem eiuſdem agentis, & cũ forma cadaueris non ſit per ſe intenta ab agente, quod eas produxit, non ordinantur per ſe ad introductionem eius.

177 Quod probatur ſecundo, quia dum corpus viuum periit iugulatum, aut iu momẽto occiſum, ſequitur naturaliter forma cadaueris in materia, atque etiam generatio cadaueris, ſed nõ datur aliqua cauſa efficiẽs particularis per ſe talis generationis, imò nec per accidens diſponẽs materiam, quia ridiculum eſt, & ſine vllo fundamento confictũ, quod à quibuſdã dicitur in his etiam caſibus hominẽ perire ex abundantia caloris, vel frigoris, aliaue diſtemperie, cùm nulla ſit cauſa, a qua veriſimiliter poſſint tam citò diſpoſitiones induci; ergo non producitur per ſe cadauer ab aliqua cauſa particulari, ſed ad vniuerſalem oportet omninò recurrere, à qua per ſe producatur, quemadmodum in generationibus animalium imperfectorum ex putri materia.

Circa ſecundum verò de diſtinctione cadauerum, omnes autores pro ſententia priori de cauſa eorum citati, ac refutati aſſerunt diſtingui ſpecie cadauera per ordinem ad diſpoſitiones præcedentes in materia pro expulſione animæ, & introductione formæ eiuſdem cadaueris, ita vt ſemper ſit verũ, cadauer genitũ ex abundãtia caloris, ex qua ſubſequuta fuit mors viuentis ſpecie diſtinctũ eſſe à cadauere genito ex abundantia frigoris, etiam ſi viua corpora eſſent eiuſdem ſpeciei, vt cadauer Petri ex abundantia caloris mortui, & cadauer Ioannis ex
178 abundantia frigoris ſpecie diſtinguuntur. Probant quia ad diſtinguenda cadauera ſpecie, non debet attendi illa organorum diſtinctio in cadauere remanens, quia licet in corpore viuo organizatio hæc neceſſaria eſſet, &. diuerſa organizatio argumento eſſet diuerſitatis formæ, & ſpeciei eiuſdem viuẽtis, ſed in cada

in cadauere æquiuoca eſt, & non neceſſaria organizatio ad vllas operationes exercendas, quas conſtat non habere: vnde ſequitur ex ea deſumi non poſſe argum. ad diſtinguenda ſpecie cadauera.

Et ſi his autoribus obiicias, quod ex eorum ſententia ſtatim ſequitur, videlicet cadauer hominis, & aſini eſſe eiuſdem ſpeciei, ſi vtrumque ex abundantia caloris obiiſſe contingat. Quidam eorum negare videntur, ſed neſcio quo pacto negari poſſit, quia ſi in ordine ad diſpoſitiones præcedentes in materia deſumenda eſt identitas, vel differentia ſpecifica cadauerum, vbi eædem diſpoſitiones ſecundum ſpeciem præcedunt, neceſſe eſt cadauer eiuſdem ſpeciei inducere. Propterea 179
Caiet. concedendum eſſe arbitratur, ſed mirandum non eſſe ait, quod ex viuentibus diuerſæ ſpeciei relinquantur cadauera eiuſdem, quia cum forma cadaueris imperfecta ſit, & commune medium per quod omnia corpora viuentia tendunt in elementa, nihil mirum, quod eadem ſecundum ſpeciem à diuerſis agentibus produci poſſit.

Hæc tamen ſententia non eſt minus falſa, quàm præcedens; Probatur, quia agentia particularia, à quibus producuntur exceſſus caloris, & frigoris, non ſunt cauſæ per ſe formæ cadaueris: ſed per accidens, vt probauimus contra eoſdem autores; ergò in ordine ad illa non poteſt ſumi vnitas: vel diſtinctio ſpecifica cadauerum, quæ eſt per ſe.

Veritas igitur huius rei eſt, quod *vnitas ac diſtinctio ſpecifica cadauerum deſumenda ſit ex vnitate, ac diſtinctione corporum viuorum, quibus ſuccedunt, & aſſimilantur, & non ex ordine ad diſpoſitiones præcedentes, vel cauſas eas inducentes in materia.*

Ad argumentum vero oppoſitæ ſententiæ, negandum eſt 180
antecedens, quod ad diſtinguenda ſpecie cadauera non ſint attendenda organa: imò hæc diuerſitas organorum præcipuè attendi debet, quia licet ſint æquiuoca, & operationi non deſeruiant, à forma tamen ſubſtantiali proueniunt, & ideò diuerſitas eorum euidens ſignum eſt ſpecificæ diſtinctionis formarum ſubſtantialium, & cadauerum. Quod euidenter probatur à poſteriori ex diuerſitate figuræ, & membrorum, quæ ſic neceſſariò habent cadauera ſuccedentia corporibus viuis ſpecie diſtinctis, vt naturaliter repugnet habere ſimilia: habent igitur formas ſubſtantiales ſpecie diuerſas, quas naturaliter, & neceſſariò conſequuntur, aut comitantur diuerſa illa accidentia, & ideò ſpecie diſtinguuntur.

QVÆSTIO VII.

An in viuente dentur plures animæ partiales in diuerſis partibus heterogeneis corporis.

PRIOR PARS QVÆSTIONIS.

181 DVo quærimus; primum, an dentur ſaltem diuerſæ animæ, aut formæ partiales in diuerſis partibus heterogeneis eiuſdẽ corporis, quamuis non poſſint dari totales. Secudum, ſi tales animæ partiales non dentur, quónam modo differãt eædem partes heterogeneæ eiuſdẽ animalis, accidentaliter tantùm, vel etiam ſubſtantialiter? & ideò in duas partes diuidenda eſt quæſtio; prior de pluralitate animarum partialium aget, poſterior de modo diſtinguendi partes heterogeneas.

Partes corporis animati duplices ſunt, quædam eiuſdem figuræ, & rationis, ac denominationis, & dicũtur homogeneæ: vt partes oſſis, & partes etiã carnis, nam quælibet pars carnis caro eſt, & quælibet pars oſſis os eſt. Aliæ ſunt partes heterogeneæ, quæ ex homogeneis prædictis componũtur, vt manus ex carne, & oſſe, atque etiã caput, & iſtæ ſunt diuerſæ figuræ, ac temperamenti, & per eas exercet corpus diuerſas operationes. Et de homogeneis nemo dubitat, an diuerſas animas, ſeu formas partiales habeant, ſed certum apud omnes eſt nõ habere, de heterogeneis verò maxima ratio dubitãdi eſt propter tria. Primũ quia longè diuerſas diſpoſitiones poſtulant, vt cerebrum frigiditatem maximam, cor vero maximum calorem, ſicque de cæteris. Secundò quia diuerſam valde figuram ha-
182 bent 3. quia diuerſa officia, vel operationes exercet per illas corpus animatũ, per oculos viſionem, auditionem per aures, & propterea vocantur partes hæ nõ ſolum heterogeneæ, ſed officiales, quaſi diuerſa ſint inſtrumenta pro diuerſis officiis exercendis. Hæc autem omnia indicia videntur eſſe diuerſarum animarum, aut formarum partialium, quod ſic probo. Temperamẽtum primarum qualitatum eſt diſpoſitio ad formam ſubſtantialem, vel animam; ergo diuerſum temperamẽtum ad formam, vel animam diuerſam. Figura etiam corporis eſt ſignum animæ; aut formæ ſubſtantialis: ergo diuerſa figura denotat diuerſam formam ſubſtantialem, vel diuerſam animam. Et tandem potentiæ vitales, & operationes earum procedunt ab anima, aut ſubſtãtiali forma; ergo diuerſæ operationes à diuerſis formis, & ita videtur ex his tribus probatum,

tum, quod partes heterogeneæ eiuſdem corporis animati diuerſas formas partiales, aut diuerſas partiales animas habeāt. Cuius ſignum eſt, quod diuerſas etiam definitiones habent, nam alia eſt definitio capitis, alia manus. Diuerſæ verò definitiones diuerſas ſpecies explicare debent, quæ à diuerſis formis ſubſtantialibus debent conſtitui.

Et ita tenet prima opinio, quod in quolibet viuēte dantur partiales formæ ſubſtantiales, aut partiales animæ ſpecie diſtinctæ: per quas cōſtituūtur partes heterogeneæ ſub propria, ac diſtincta ratione taliū partiū, quib. ſuperuenit totalis anima, tanquā forma communis totius corporis, & omniū partiū. Gratia exēpli, caput, manus, & pedes, caro, & oſſa, ac nerui, præter cōmunem, & totalē animam ſenſitiuā in brutis, & rationalē in homine, habent proprias partiales ſpecie diſtinctas, per quas conſtituuntur in ratione capitis, manus, aut pedis, carnis, vel oſſis. Ita com. 6. lib. Phyſ. text. 59. & 12. Metaph. tex. 2. & 17. Niphus 1. lib. de gen. text. 78. & 7. Metaph. diſp. 11. Paul. Venetus in ſumma de homine, c. 5. Valleſius in lib. de Sacra philoſophia, c. 4. atque etiā plures medici, & videtur eandē ſequi D. Th. in 4. diſt. 49. q. 4. art. 4. ad 5. Hæc tamen ſententia falſa eſt, quia talis anima informat totum corpus, & omnes partes eius: ergo tribuit eis omnes gradus eſſendi, quos habet per modū formæ, quare ſi vegetatiua ſit, omnibus partib. tribuet gradum vitæ vegetatiuæ, ſi ſenſitiua vtrumque gradum vegetandi, & ſentiendi, & ſi rationalis omnes tres, nempe vegetatiuum, ſenſitiuū, & rationalem, ſed potentiæ vegetatiuæ, & ſenſitiuæ cōſequuntur naturaliter eoſdem gradus eſſendi: ergo quæcūq; anima totalis tribuet omnibus partibus quaſcunque potentias, & operationes vitales eam conſequentes; quod docuit expreſsè Ariſt. in 2. definitione animæ dicens, animā eſſe principium, quo viuimus, mouemur, ſentimus, & intelligimus. Sed potētiæ vitales informāt organa corporis, & ea conſtituunt ſub propriis rationibus, vt potentia viſiua oculos, & auditiua aures, ſicq; de cæteris: ergo non ſunt neceſſariæ ad cōſtituenda organa, vel organicas partes animæ partiales: ſed reiiciendæ omnino ſunt tanquam ſuperfluæ, exiſtimandúmque abundè ſatis ſufficere totalem animam ad conſtituendas partes corporis diſtinctas, & organicas: cum ſit forma corporis organici ex propria definitione.

183 (beside "ſtinctæ")

184 (beside "per modū formæ")

Propterea ſecunda opinio non ponit animas, vel formas partiales diſtinctas à totali, ſed cum intelligat omnes animas præter rationalem eſſe diuiſibiles, & ideo habere partes integrātes, per quas informāt partes corporis, aſſerit partes inte- 185

grantes harũ animarum informantes partes corporis heterogeneas, eſſe ſpecie partiali diuerſas, vt pars animæ ſenſitiuę informans caput ſpecie diſtinguatur a parte eiuſdẽ animæ ſenſitiuæ informante cor, ſicq; de cæteris, & conſequenter partes heterogeneas eiuſdẽ corporis, quas cõſtituunt, ſpecie partiali ſubſtantiali inter ſe differre, vt caput a corde, & hoc à manu. Vnde ſolũ ponit has partes animæ ſpecie diſtinctas in animalibus, & plantis, non in homine, quas partes affirmat non eſſe continuas, ſicut nec partes animæ, per quas conſtituuntur, continuæ ſunt, quia ea quæ ſpecie differunt continuari non poſſunt, nec proinde cõſtituere vnũ numero compoſitũ ſimpliciter ex defectu continuationis, ſed tantum ſecundũ quid, ſicut partes domus, nẽpe ligna, & lapides, nõ ſunt ſimpliciter continuæ. Citantur pro hac ſententia Comm. lib. Phyſi. com. 59. & 12. metaph. text. 2. Paul. Venetus 2. lib. de anima, text. 29. ſed his locis potius ſequuntur primã ſententiam. Videtur tamen hanc ſecundã tenere D. Th. in 4. d. 49. q. 4. art. 5. his verbis: *Licet caput, & alia mẽbra ſint partes indiuidui vnius ſpeciei, non tamen, ſi vnumquodque per ſe conſideretur cum alio, eſt eiuſdem ſpeciei, manus enim habet aliã ſpeciẽ partis à capite.* Eã verò tenet expreſsè Pererius noſter 6. lib. ſuæ philoſophiæ, c. 6. q. 3 quam vt probet, ſupponit duo, primum, quod partes heterogeneæ animalis diſtinguantur ſpecie partiali, quod manifeſtant diuerſæ figuræ, & diuerſa tẽperamenta earum, nam cerebrum frigidiſſimũ eſt, & calidiſſimum cor. Supponit ſecundò, quod eædem partes heterogeneæ non ſunt continuæ, nã quæ differunt ſpecie non poſſunt continuari, vt docet Ariſt. 5. lib. phyſ. tex. 39. & 40. Deinde ex vſu anatomicæ artis, per quẽ diſſecatur, & ex diſſectione deprehenditur eſſe diſcontinuas. Et probari etiã poteſt expreſſo teſtimonio Ariſt. 2. lib. de partib. animaliũ, c. 7. non longè a principio, vbi de cerebro aſſerit non eſſe connumerandum inter partes continuas corporis. Ex his ergo duobus duo colligit: argum. primum, quia partes heterogeneæ diſtinguuntur ſpecie, ſed diſtinctio ſpecifica ſumitur à forma: ergo habent formã ſpecie diſtinctã, non totalem, cũ in vno viuente ſolũ ſit vna totalis anima: ergo partialem, non diſtinctã à totali, vt dicebat præcedens opinio, quia omnino repugnat dari etiã plures animas diſtinctas in eodẽ, vnã totalem, & aliã partialẽ: ergo neceſſe eſt dari plures, quæ ſint partes integrãtes ſpecie diuerſæ eiuſdem totalis animæ: per quas partes ipſæ poſſint differre ſpecie ſubſtantiali partiali abſque multiplicatione animarum. Ex ſecũdo verò ita arguit, partes heterogeneæ animalis ſunt diſcontinuæ; ergo non ſolũ habẽt partes

186

partes animæ diſcontinuas: ſed etiam partes diſcōtinuas materiæ: ſed repugnat (ſaltem naturaliter) eandem numero formam ſimul informare plures materias diſcontinuas; ergo non poſſunt materiæ diſcontinuæ harum partiū informari ab eadem numero anima, niſi habente partes etiam diſcontinuas, per quas informentur, & ideo neceſſe eſt ponere plures animas partiales animarum diuiſibilium eiuſdem viuentis.

Sed etiam hæc ſententia falſa eſt, quod probo primo, quia 181
non minus differunt partes heterogeneæ humani corporis figura, temperamento, & aliis, quam partes eiuſdē bruti, quare non minus repugnabit eſſe continuas, nec magis intelligetur eſſe diſcontinuas ex vſu eiuſdem anatomicæ artis, quam partes aliorum animalium; ergo non minus diſcontinuā materiam habent: ſed ideo non poſſunt informari ab eadem numero anima partes animalis, niſi habente partes integrantes diuerſas, quia non poteſt eadem numero anima informare materias diſcontinuas; ergo nec poterunt partes humani corporis tam diuerſæ, & tam diſcontinuæ informari ab eadem numero anima rationali, quare præter illam erunt neceſſario ponendæ in homine plures animæ partiales ſpecie diſtinctæ, quod negat eadem opinio, & falſum eſſe probauimus impugnantes præcedentem. Et ſi reſpondeas, diuerſam eſſe rationē de anima rationali, quæ vna numero, & ſpecie cùm ſit, habet virtutem informandi partes materiæ diſcontinuas, & conſtituendi eas diuerſas ſpecie partiali, quod præſtare non poteſt anima diuiſibilis (longe imperfectior) niſi per partes integrātes ſpecie diuerſas. Probo hoc eſſe falſum, quia anima rationalis informans omnes partes corporis eſt indiuiſibilis, atq; etiam eadem numero, & ſpecie: ergo non poteſt conſtituere partes heterogeneas humani corporis ſpecie partiali diuerſas. probatur euidenter conſequentia, quia diſtinctio ſpecifica ſumitur à forma: ſed eadem anima rationalis informans omnes, & ſingulas partes non diſtinguitur à ſe ipſa ſpecie totali, nec partiali; ergo non poteſt conſtituere differentiam ſpecificam totalem, nec partialem inter eaſdem partes.

Secundo probatur, quia partes eiuſdem animæ ſenſitiuæ 182
diſtinguuntur ſpecie partiali; & ideo non poſſunt eſſe continuæ; ergo non poſſunt conſtituere vnam animam per ſe ſecundum numerum, nec ſecundum ſpeciem, nec idem numero compoſitum phyſicum ſecundum numerum, nec ſecūdum ſpeciem. probatur conſequētia, quia plura ſpecie, & numero diuerſa non poſſunt conſtituere aliquid ſubſtātiale per ſe vnum, niſi per ſe, & ſubſtantialiter vniantur: ſed non poſ-

ſunt per ſe, nec ſubſtantialiter vniri;ergo nec vnum per ſe ſecundum numerum,aut ſpeciem cōſtituere.Minorem ſic probo, ea quæ vniuntur per ſe, vel vniuntur tanquā actus per ſe, & potentia per ſe,quo pacto vniuntur partes eſſentiales, népe materia & forma, vel ita vt vtrumque ſit in actu, ſed modo aliquo indiuiſibili coniungantur ad conſtitutionē,non vnius eſſentialis,ſeu vnius integralis,quo pacto vniūtur partes eiuſdem continui per puncta indiuiſibilia, ſed neutro modo poſſunt vniri partes heterogeneæ ſpecie partiali diuerſæ, ac diſcontinuæ:ergo non poſſunt vnum per ſe conſtituere ſecundū numerum vel ſpeciē:probatur minor,quia omnes partes animæ ſunt actus,& neutra ſe habet ad alterā, tanquā potentia; ſed neque vniuntur per indiuiſibilia ſicut partes cōtinui,quia talis vnio eſt vera continuatio,negat verò hæc ſentētia,quòd ſint continuæ;ergo non poteſt admittere talem vnionē, ideo non poſſunt vllo modo vniri per ſe,nec proinde poſſunt conſtituere vnum per ſe.

189 Ad primum argumentum pro ratione dubitandi propoſitū concedendum eſt antecedens, quod partes heterogeneæ illis tribus diſtinguantur,videlicet temperamento diuerſo,figura, atque officiis diuerſis,neganda tamen eſt cōſequentia, quòd diuerſam habeant formam ſubſtātialem, ſed ab eadē poſſunt informari anima,quæ propter ſuam eminentiā poſtulat partes ita diuerſas, & vna cùm ſit, virtutem habet informandi omnes,quia eſt actus corporis organici,hoc eſt, habētis partes,& membra adeo diuerſa.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt maior, quod eædem partes habeāt partiales, atque incompletas definitiones diuerſas:nā diuerſas ſpecie totali,aut partiali,falſum eſt,quia non habent formas ſpecie diuerſas vno,nec alio modo.Diuerſas verò partialiter indiuidualiter,quæ differentia non eſt eſſentialis : ſed accidentalis,vel ad ſummū ſubſtantialis indiuidualis, ac partialis,iuxta diuerſas opiniones,verum,ad quam differentiam ſufficit informari ab eadem anima indiuiſibili diuerſo modo, vel à partibus eiuſdem animæ diuiſibilis numero partiali diuerſis:ſed continuis.

190 Ad tertium conceſſa maiori,& minori,quod in his partibus dentur diuerſæ potentiæ procedentes ab anima , neganda eſt conſequentia,quod diuerſas habeant partiales animas:ſed ab eadem diuerſo modo informante eaſdem partes procedere poſſunt iuſtas potentiæ diuerſæ ab ea radicaliter emanantes. Quando verò D. Thom. aſſerit partes heterogeneas habere ſpecies, ac definitiones diuerſas, de accidentalibus loquitur defini

definitionibus, & ſpeciebus ex diuerſis figuris, & temperamentis deſumptis, non de eſſentialibus.

Ad vtrumq; verò argum. ſecundę opinionis dicimus vtrumque fundamētum, quod ſupponitur, & ex quo deducūtur eſſe falſum. Primum quidem quod partes heterogeneę eiuſdē viuētis, vt cor, & cerebrū, pes, & manus diſtinguātur ſpecie ſubſtantiali: nam diuerſa temperamenta, & figurę diuerſę nō denotant diuerſam formam ſubſtantialem, neq; partes diuerſæ ſpeciei eiuſdem formæ, ſed formam quidem excellentiorem, nempe animam potentem informare partes adeò diuerſas, & petentē in eis temperamenta diuerſa, ꝙ patet in anima indiuiſibili, quæ per diuerſos modos informandi conſtituit tales partes diuerſas, quod etiam poteſt præſtare diuiſibilis anima, etiamſi non habeat partes ſpecie diuerſas: ſed diuerſas tātùm perfectione indiuiduali intra eandē ſpeciem, vt ſtatim explicabitur. Falſum eſt etiam ſecundū fundamētum, quod partes heterogeneę non ſint continuę: nam licet diuerſę appareant, muſculis quibuſdā, neruis, ac fibris tamē cōtinuātur, magnis quidē aliquando, & aliquando adeo paruis, vt ſenſu non percipiantur, vt Veſalius lib. 3. de fabrica humani corporis, c. 4. bene adnotauit. Et hac fortaſſe de cauſa in diſſectione membrorum aliquando non percipiuntur ligamenta hæc ab exercentibus anatomicam artem, & propterea iudicāt has partes non eſſe cōtinuas: ſed rationi potius ſtandū eſt, quę efficaciter probat partes heterogeneas hominis cōtinuari: cùm ab eadē forma indiuiſibili informentur. Et eodem modo intelligendū eſt eaſdem partes in animalibus cæteris continuari informatas diuerſis partibus eiuſdem animæ diuiſibilis, ſed continuis.

Quod verò de cerebro docuit Ariſtoteles, non eſſe connumerandum partibus continuis, ſtatim explicuit dicens, non 191
continuari partibus actu ſentientibus immediatè: ſed nō ſentientibus, videlicet cum medulla dorſi, & per hanc continuatur cum reliquo corpore: non eſt enim neceſſarium, omnes partes habentes vitam ſenſitiuam actu ſentire, imò nec habere ſenſitiuam potentiam, quia plures, ac perfectiores diſpoſitiones requiruntur, vt pars aliqua ſit organum potentiæ ſenſitiuæ, quam vt gradum ſubſtantialem ſentiendi ab anima recipiat, vt inferius explicabitur.

Poſterior pars Quæſtionis.

EX refutatione harū duarū ſententiarū habemus, in nullo 192
viuente præter vnicā totalē animā admittendas eſſe partiales. Sed nec vllā animā diuiſibilē habere partes integrantes

ſpecie partiali diuerſas. Ex hoc autẽ reſultat maxima difficul-
tas quæſtionis in poſteriori parte examinanda, videlicet, an
partes heterogeneæ eiuſdem viuentis, vt caput, cor, & manus
diſtinguãtur ſubſtãtialiter, vel ſolùm accidẽtaliter per diuer-
ſas figuras, diſpoſitiones diuerſas, & alia diuerſa accidẽtia. Et
ratio dubitandi maxima eſt, quia diſtinctio ſubſtantialis non
ſumitur a materia: ſed a forma ſubſtantiali. Sed eandẽ prorſus
formam ſubſtantialem habent omnes iſtæ partes eiuſdem vi-
uentis; nempe eandem animam totalem, à qua informantur,
præter quam nulla datur in eis partialis: ergo non diſtinguũ-
tur ſubſtantialiter: ſed per ſolas diſpoſitiones, & accidentia.

Ita aſſerit 1. opinio, quam defendunt Greg. in 2.d.26.& 27.
q.1. Herueus in tract. de vnitate formarum, q.18. Capr. in 2.d.
15.q.1. ad 6. Socin. lib.8. Metaph. q.10 Caiet. 2. lib. de anima, q.
1. Sotus 5. lib. Phyſ. q.3. ad 8. Baunez 1. lib. de gen. c.4. q.8. ar.4.
concl. & eandẽ tenere videtur D. Tho. 1.p.q.76. art.5. ad 7. vbi
ita ait: *Partes animalis, vt oculus, manus, caro, non ſunt diuerſarũ*
ſpecierum: ſed diuerſarum diſpoſitionum, &c. & præter rationem
dubitãdi probatur hoc modo, partes heterogeneæ præter di-
uerſas diſpoſitiones, & figuras, de quib. conſtat eſſe accidẽtia,
ſolùm habent formas proprias, per quas diſtingui poſſint: nã
in forma cõmuni totius corporis, quæ eſt anima, cõueniunt:
ſed formæ propriæ earũ ſunt potentię vitales in eis reſidẽtes,
& non in aliis; ergo per has ſolùm diſtinguuntur, & hæc ſunt
etiam accidentia, vt cõſtat de potentia viſiua reſidẽte in ocu-
lis: ergo ſolùm diſtinguũtur accidẽtaliter. Probatur minor ex-
395 preſſo teſtimonio Ariſt. 2. lib. de anim. text. 9. vbi ſic ait: *Conſi-*
derare autem & in partibus oportet, quod dictum eſt, ſi enim eſſet
oculus animal, anima vtique ipſi viſus eſſet, hic enim eſt ſubſtantia
oculi, oculus autem materia viſus eſt, quo deficiẽte non eſt amplius
oculus, niſi æquiuocè, ſicut lapideus, aut depictus. Probabilis eſt
hęc ſententia propter authoritatem tantorũ virorũ; recentio-
ribus tamen cõmuniter non placet, nec mihi videtur doctri-
næ Ariſt. conſentanea: quod probo duplici argumẽto ex prio-
ri definitione animę deſumpto, primũ tale eſt, anima eſt actus
primus, & ſubſtãtialis corporis phyſici, & organici: ergo cor-
pus cuius anima eſt actus, organicum debet eſſe ſubſtantiali-
ter. probatur cõſequẽtia, quia actus, & potentia eiuſdem cõ-
ditionis eſſe debẽt; ita vt ſi actus eſt ſubſtãtialis, potẽtia quo-
que ſubſtantialis ſit, alioqui non ordinabitur vnum per ſe ad
alterum: ſed organa corporis viuentis iuxta prædictã ſenten-
tiam ſolum differũt per accidentia; ergo nõ poteſt eſſe orgã-
nicum ſubſtantialiter, nec partęs eius vt organicæ poſſunt
con

conſtitui ſubſtantialiter ab anima:ſed ſolùm accidentaliter, quare non erit anima actus ſubſtantialis eius quod definitioni eiuſdem animæ aduerſatur.

Probatur ſecundo, quia temperamentum, diſpoſitiones, & cætera accidentia corporis, & partium eius ordinãtur à natura ad informationẽ, & conſtitutionem compoſiti ſubſtantialis; ergo diuerſæ diſpoſitiones ad diuerſum modum informationis: ſed partes organicæ poſtulant diuerſas, ac perfectiores diſpoſitiones, & imprimit eis anima perfectiora accidentia, nẽpe potentias vitales, quas non imprimit aliis partibus; ergo perfectiori modo informantur ab anima: ſed perfectior modus informandi conſtituit compoſitum perfectius ſubſtãtialiter; ergo non poteſt negari, quin tales partes differant ſubſtantialiter aliquo modo. Nõ tamen ab omnibus aſſignatur eodẽ modo hæc differentia ſubſtãtialis partium. Sed quidam aſſerũt, quod licet vna tantùm numero ſit anima in eodem viuente, indiuiſibilis quidem in homine, diuiſibilis verò in animalibus, & plantis, & ideò non differãt partes organicę propter diuerſitatem animæ indiuiſibilis, aut partium eius (ſi diuiſibilis ſit) prouenit tamen earum differentia ex diuerſo modo partiali, quo vnitur eiſdem partibus, hũc autem modũ vnionis ſpecie diuersũ eſſe docẽt in diuerſis partibus, & propterea non ſolùm ſubſtãtialiter: ſed ſpecie eſſentiali diuerſas eſſe. Et ratio eorũ eſt, quia modus, quo vnitur anima corpori, colligitur ex effectu formali, quem ei tribuit; ergo ex diuerſo effectu formali, quẽ cõmunicat diuerſis partib. colligi debet diuerſo modo eiſdẽ vniri: ſed nõ omnib. partibus cõmunicat eundem effectũ formalem: ſed diuerſis diuerſum, etiã ſecundũ ſpeciem, iuxta diuerſam capacitatẽ atq; diſpoſitiones earum; ergo diuerſum modũ vnionis ſecundũ ſpeciẽ habet in diuerſis, ex quo partes ipſę erũt ſpecie diuerſę. minorẽ probãt à poſteriori ex potentiis, quia potentiæ vitales procedunt ab eſſe, quod anima communicat corpori, & partibus eius per informationẽ, vegetatiuę quidẽ ab eſſe vegetatiuo, & ſenſitiuæ ab eſſe ſenſitiuo: ergo euidẽter ſequitur a poſteriori, quod partes non habentes vllam potentiam ſenſitiuam: ſed vegetatiuam tantum, non recipient ab anima eſſe ſenſitiuum: ſed ſolum vegetatiuum, & quæ habent potentiam vegetatiuam, & ſenſitiuam, recipient eſſe vegetatiuum, & ſenſitiuum, ex quo habebunt differentiam ſpecificam ſubſtantialem, ac partialem. Sed hic modus dicendi falſo innititur fundamento, & ideò tanquam falſus reiiciendus eſt. Eius namque fundamentum eſt, quod anima diuerſis modis partialibus ſpecie diſtinctis informat

194 and 195 margin numbers:

194
195

informat diuerſas partes corporis, quia non communicat eis eoſdem gradus eſſendi, ſed quibuſdam vnum, duos verò aliis: hoc autem fundamentum ſic probatur falſum. Ab eadem forma prouenit eſſe genericum, & ſpecificum, ita vt repugnet tribuere ſubiecto, vel materiæ eſſe genericum, qui ſimul ei tribuat eſſe ſpecificum, probatur vtrumque in albedine tribuente corpori eſſe genericum colorati, & ſpecificum albi, ita vt repugnet ab ea tribui eſſe album, & ab alia eſſe coloratum, atque etiam repugnet eam tribuere eſſe coloratum, quin ſimul tribuat eſſe album: ſed omnes gradus eſſendi, quos anima tribuit corpori, habent ſe tanquam genera, & ſpecies, vt viuens ſe habet tanquam genus ſenſitiui, & ſenſitiuum tanquam genus rationalis: ergo non ſolum ab eadem anima tribuuntur omnes, ſed repugnat genericos rribuere toti corpori, vel alicui parti eius, quin ſimul tribuat ſpecificum, & ex hoc ſequitur non habere animam diuerſos modos vnionis ſpecie partiali diſtinctos in diuerſis partibus ex eo, quod diuerſos effectus tribuat diuerſis partibus ſecundum diuerſos gradus eſſendi eiſdem communicatos.

Argum. verò eiuſdẽ opinionis ex potentiis deſumptum nihil probat, ſed ad formã eius conceſſa maiori, quod potentiæ oriãtur ex gradibus eſſendi, negãda eſt minor, quod his partibus, quibus nõ tribuitur vlla potentia ſenſitiua, non tribuatur gradus naturæ ſenſitiuæ, nã plures, atque maiores diſpoſitiones poſtulãt potentiæ, quam ſoli gradus eſſendi, propter exercitiũ ſuorum actuum: ad quos eliciendos ſe habent tanquam ſpecialia inſtrumẽta animæ, & ideò ſpecialibus diſpoſitionibus ornari debent, vt ei deſeruire poſſint: quare cæteræ partes poſſunt recipere ab anima ſenſitiua gradũ ſubſtantialem ſentiendi, licet nullã potentiam ſenſitiuã recipiant, quia diſpoſitiones eorum ſufficiunt ad recipiendum eſſe, non tamẽ ad recipiendam potentiam, quia non ſunt apta inſtrumenta ad exercendam vllam operationem ſenſitiuam, & propterea nec aptæ ſunt organa harum potentiarum, & tales partes fortaſſe ſunt oſſa, de quibus docet Ariſtoteles, nec ſenſum tactus habere, cum tamen efficaciter probetur recipere ab anima gradum ſubſtantialem vitæ ſenſitiuæ.

Propterea aſſerunt alij, partes heterogeneas eiuſdẽ viuentis ſubſtantialiter differre, nõ differentia ſpecifica: ſed omnes
196 eſſe eiuſdẽ prorſus ſpeciei, differre tamen differentia partiali indiuiduali, hãc verò differentiã non prouenire ex parte animæ, etiã in animabus diuiſibilibus, ſed ex eo ſolũ, quod licèt anima ſit eiuſdẽ omninò rationis in omnibus partibus, vni-

tur tamē diuerſis partibus per modos vnionis partiales diſtinctos indiuidualiter, quorum ratione partes ipſæ reſultantes differunt etiam partialiter indiuidualiter. Itaque aſſerit hæc ſentētia animam (ſi diuiſibilis ſit) habere partes eiuſdē omninò rationis, non ſolum ſpecificæ, ſed indiuidualis partialis: ſi verò ſit indiuiſibilis omninò eandē eſſe in omnibus partibus, & ideo ex parte animæ diuiſibilis, vel indiuiſibilis nō ſumi vllam prorſus differentiam ſubſtantialem partium, ſed ſolum ex eo, quod diuerſos modos vnionis partiales habet in diuerſis partibus, ex quibus reſultat differētia ſubſtantialis indiuidualis, atque partialis earumdem partium. Probant, quia non minus differūt ſubſtantialiter indiuidualiter partes heterogeneę hominis, quam animalium perfectorum, vel imperfectorum, ſed talis differētia ſaluatur in partibus heterogeneis hominis abſque vlla differentia ex parte animæ rationalis; cum eadem forma indiuiſibilis ſit informās omnes partes corporis ex eo ſolū, quod diuerſis modis vnionis partialibus magis, aut minus perfectis vnitur diuerſis partibus corporis; ergò ſaluari etiam poteſt in quacunque anima diuiſibili abſque vlla differētia maioris perfectionis indiuidualis in partibus eius, ex eo ſolum, quod eædem partes eius eiuſdem omninò perfectionis indiuidualis diuerſis modis vnionis partialibus magis, aut minus perfectis vniūtur diuerſis partibus corporis: quam virtutem ad modos vnionis magis, & minus perfectos habent ex propria perfectione animæ, quam non habent inferiores formæ corporum homogeneorum.

Sed hæc etiam ſentētia falſa eſt. Probatur primo, quia modus vnionis, per quem anima vnitur corpori, & partibus heterogeneis eius, talis debet eſſe, qualis eſt perfectio eiuſdē animę, & ideò modus vnionis, quo vnitur anima ſenſitiua corpori perfectior eſt modo, quo vnitur eidē corpori anima vegetatiua, & modi, quibus vniuntur corpori duæ animæ vegetatiuę, aut ſenſitiuæ eiuſdē omninò perfectionis ſpecificæ, & indiuidualis, eiuſdem etiā omninò perfectionis ſpecificæ, & indiuidualis erunt. Vnde ſequitur, quod ſi partes eiuſdem animæ diuiſibilis eiuſdem ſint omnino perfectionis indiuidualis, modi partiales vnionis, quibus vniuntur diuerſis partibus corporis, eiuſdem omninò perfectionis erunt, & ideò repugnabit, quod ratione eorum partes organicæ eiuſdem corporis ſint diuerſę perfectionis indiuidualis. Secūdo, modus vnionis, quo vnitur forma materiæ eſt informatio, vt primo libro Phyſicorum oſtendimus; ergo modi partiales diuerſæ perfectionis indiuidualis, per quos anima vnitur diuerſis partibus materiæ, erūt 197

partiales

partiales informationes diuerſæ perfectionis; vnde ſequitur nō dari perfectiores modos vnionis partialis, quin anima diuiſibilis ſecundū diuerſas partes magis, & minus perfectè informet diuerſas partes corporis, ſed repugnat quaſdam partes animæ perfectius informare, quam alias, niſi in ſe ſint aliquo modo perfectiores; ergo repugnat per diuerſos modos partiales vnionis perfectiores, & minus perfectos vniri corpori diuerſas partes diuiſibilis animæ, niſi in ſe ſint aliquo modo magis, aut minus perfectæ. probatur minor, quia informatio eſt propriū officium formæ, propriáq; cauſalitas eius ex ſe ordinata ad effectū formalem eiuſdem formæ; ergo perfectior informatio eſt perfectior cauſalitas ordinata ad perfectiorē effectum formalē, ſed perfectior effectus formalis nō procedit à forma æqualis perfectionis, ſed neceſſario à perfectiori; ergo de primo ad vltimum perfectior modus vnionis nō poteſt conuenire partibus animæ eiuſdē omninò perfectionis.

198 Noſtra igitur ſententia duo aſſerit, primum, quod partes organicæ eiuſdem viuentis ſint diuerſæ perfectionis ſubſtantialis non ſpecificæ, ſed indiuidualis partialis. Poſtremū, quod diuerſa hæc perfectio ſubſtātialis partium non ſolum proueniat ex modis vnionis partialibus diuerſæ perfectionis indiuidualis, ſed primo, & per ſe ex eo quod anima diuiſibilis habet partes diuerſæ perfectionis indiuidualis, per quas informat diuerſas partes corporis, anima verò indiuiſibilis talis eſt naturæ, vt ſecundum ſe totam magis, & minùs perfectè informet partes diuerſas corporis, meliuſque officium formę exequatur in quibuſdam, quam in aliis, vt petit natura organici corporis, & ex his ſequuntur perfectiores modi partiales vnionis in his partibus, quam in aliis. In primo conueniunt omnes ferè recentiores, & efficaciter probatum eſt aduerſus opinionem eorum, qui dixerunt partes heterogeneas corporis accidentaliter tantum eſſe diuerſas. Poſtremum verò efficaciter etiam probant duo argumenta, quibus modum dicendi poſtremum refutauimus.

199 Ad 1. argum. eiuſdem modi dicendi conceſſa maiori diſtinguenda eſt minor, quod maior, & minor perfectio partium organicarum in homine ſaluetur abſque maiori, vel minori perfectione animæ rationalis, à qua informātur omnes. nam abſque maiori, vel minori perfectione entitatiua, aut materiali, verū eſt, quia cum eadem omninò, atque indiuiſibilis ſit ſecundum entitatem, nō poteſt hoc modo ſumpta eſſe perfectior in diuerſis partibus: abſq; maiori verò, vel minori perfectione formali, falſum; hoc eſt quantum ad perfectiorem informandi

formandi maiorem, vel minorem, nam anima ideo eſt actus ſubſtantialis organici corporis, quia virtutem habet diuerſis modis informandi partes diuerſas eius, ita vt diuerſo modo ſit informatiua cordis, cerebri, oculorum, & aurium, & ideò conſtitutiua harum partium diuerſæ perfectionis partialis indiuidualis, quod ad rationem heterogeneæ formæ pertinet, nec formę homogeneæ conuenire poteſt: cum eodem prorſus modo informet omnes partes materiæ.

200 Ad 2. negandum eſt antecedens, quod partes animæ diuiſibilis ſint eiuſdẽ omninò perfectionis indiuidualis, & diuerſo modo magis, & minus perfecto poſſint vniri diuerſis partibus corporis, nam licet anima ipſa diuiſibilis poſſit his modis magis, vel minus perfectis vniri diuerſis partibus corporis, hoc tamen habet per diuerſas partes determinatas magis & minus perfectas, ſecundum rationes indiuiduales, & non alio modo. Per diuerſas autẽ partes determinatas id habere dixi, quia nõ poteſt ſecundum quamlibet indifferenter informare quamlibet partem corporis, alioqui eſſet forma homogenea habens partes omninò eiuſdem rationis. Hæc verò habet anima indiuiſibilis longè perfectiori modo, quia ſecundum ſe totam eſt informatiua diuerſarum partium per informationes partiales inadæquatas diuerſæ perfectionis indiuidualis, ratione cuius conſtituit partes organicas corporis diuerſæ perfectionis partialis, ſubſtantialis, & indiuidualis.

QVÆSTIO VIII.

An anima informet partes fluidas corporis, vt ſanguinem, & alios humores.

201 DVplices partes viuentis inſinuat titulus quæſtionis, ſolidas videlicet, quales ſunt caro, os, neruus, & ſimiles, atque etiã fluidas, quæ per corpus moueri, ac fluere dicũtur, quia quaſi liquidę ſunt, vt ſanguis, phlegma, atra bilis, & flaua bilis; quas quatuor humores vocãt, & his ſimiles ſunt ſpiritus vitales, & animales quantum ad motum. Nã cum tenuiſſimi ſint, & quaſi de natura aëris, paſſim per corpus mouẽtur. De partibus autẽ ſolidis præſupponit, quod informentur anima, vt ſuperius à nobis probatum eſt, quia ad primam conſiſtentiam compoſiti pertinẽt, de fluidis verò in dubium reuocat, & quãuis eadem ſit ratio de omnibus: ſed quia inter omnes præcipua eſt ſanguis, ad ſanguinẽ reducitur quæſtio claritatis gratia, & quod de eo ſtatutum fuerit, de omnibus tenendum cenſebitur. Prima igitur opinio aſſerit, ſanguinem cum cæteris 202

partibus

partibus fluidis informari anima, ita tenent ex recentioribus Theologis Conrad. 12. quæſt. 54. Hiſpalenſis in 2. diſtin. 15. quæſtion. 1 Medin. 3. part. quæſt. 5. art. 2. Aſtudillo 1. lib. de gen. q. 15. art. 2. Toletus 2. lib. de anima, q. 4. & quidam alij. Probāt teſtimoniis Ariſtotelis, qui duo aſſerit expreſsè de ſanguine. Primum, quod ſit pars viuentis 3. lib. de hiſtoria animalium c. 2. in principio, & 2. lib de partibus animalium cap. 3. etiam in principio. vbi diſtinguens duplices partes viuentis, nempe ſimilares, ac diſſimilares, inter priores connumerat ſanguinem. Poſtremum, quod de eo aſſerit eſt animatum eſſe, 3. lib. de hiſtoria animalium cap. 19. poſt medium hiſce verbis: *Quamdiu*
203 *vita ſeruatur ſanguis vnus animatur, & ferues*, quibus ego addo, adipem apud eundem Ariſtotelem non eſſe aliud, quā ſanguinē bene concoctum: vt docet 2. libro de partib. anim. c. 5. in principio, ſic inquiens. *Seuum, & adeps inter ſe differūt ſanguinis ratione, eſt enim eorum vnumquodque ſanguis concoctus per bonitatem enutriendi*, quod ſenſit Gal. libr. 2. de temperamentis affirmans adipem eſſe ſanguinem frigore concretum, aut cōgelatum: ſed communis eſt medicorum ſententia de adipe, quod anima informetur, & viuat, cum ſit pars animalis: ergo idem ſentiendum de ſanguine. Quod in ſacris literis videtur aſſertum, nam Leuitici 17. ſic dicitur: *Anima carnis in ſanguine eſt, & ego dedi illū vobis, vt ſuper altare in eo expietis pro animabus veſtris, & ſanguis pro anima piaculo ſit.* Quibus verbis ideo per oblationem ſanguinis ſuper altare, animarum peccata expiari debere dicitur, quia anima ipſa in ſanguine continetur: euidēs autem eſt, non alio modo, quam per informationem cōtineri poſſe; ergo ſignificatur plane, quod informetur anima. Et D. Auguſtin. in lib. Quæſt. veteris, & noui teſtamenti, vt refertur 32. quæſt. 2. cap. Moyſes. videtur id collegiſſe ex eiſdem verbis Scripturæ; ita enim ait: *Anima certe quia ſpiritus eſt, in ſicco habitare non poteſt, ideo in ſanguine fertur habitare.*

204 Probāt deinde ratione; primo, quia omnes partes cuiuſlibet compoſiti informantur eadem forma ſubſtantiali, ſed ſanguis eſt pars viuentis, vt docet expreſſe Ariſtoteles duobus illis locis citatis, atque etiam D. Thom. in 4. diſt. 44 quæſt. 1. artic. 2. quæſtiune 2. & quæſtiune. 3. ad 3. ergo informatur ab eadem forma totius, quæ eſt anima. Secūdo, quia animata diſtinguūtur ab inanimatis in eo, quod mouentur verſus omnem differentiam loci, inanimata vero ad vnam determinantur, vt ignis mouetur ſurſum: ſed euidēs eſt ſanguinem in animalibus moueri verſus omnem differentiam loci, ſurſum enim aſcendit, & deſcendit deorſum, atque etiam verſus latera corporis procedit

dit; ergò neceſſario concedendũ eſt, eſſe animatum. Probatur 205
tandem ratione Theologica, nam certum eſt, Verbum diuinũ non ſolum aſſumpſiſſe naturam humanam, ſed ſanguinem, & humores, quia ad veritatem humanæ naturæ pertinent, vt docet expreſsè D. Thom. 3. par. quæſt. 54. artic. 1. in corpor. & ad 1. & communiter Theologi. Certum eſt etiam Verbum diuinum vnam tantùm naturam aſſumpſiſſe, & vnica aſſumptione, non pluribus, ſed natura eſt vna per vnam formam, & humana per vnam animam rationalẽ; ergò omnia, quæ aſſumpſit Verbum, pertinent ad vnam eandem naturam humanam, ab eadem anima rationali informantur, & eadem aſſumptione aſſumpta ſunt: ſanguis igitur informatur anima. Probatur conſequentia, quia ſi propriam habet formam, erit diuerſæ naturæ ab humana; cum diſtinctio naturarum ſit per formam, & conſequenter diuerſis aſſumptionibus aſſumentur, quia vnica aſſumptio vnius eſt naturæ, & non plurium, vel ergo negandum eſt, ſanguinẽ, & humores aſſumptos fuiſſe à verbo, quod abſque errore non licet, vel concedendum, quod ab eadem anima informentur.

206 Hæc tamen ſententia non defenditur eodem modo ab omnibus citatis authoribus, ſed plures, aut ferè omnes ita ſentiunt ſanguinem informari anima, vt gradum ſaltem vitæ ab ea accipiat. Alij vero, vt Toletus, & cum eo recentiores quidam viuere negant, ſed ſolum accipere aiunt ab anima gradũ corporis mixti, quia ſentiunt non tribuere animã omnes gradus eſſendi quibuſcumque partibus corporis, ſed plures, vel pauciores ſecundum modum diſpoſitionis, & organizationis, quam habent, & ita quibuſdam ſolum tribuit gradum corporis mixti, vt ſanguini, & humoribus; aliis verò gradum vitæ, & non gradum ſentiendi, vt oſſibus; aliis verò partibus perfectioribus tribuit motum, & ſenſum, atque etiam gradum ſubſtantialem rationalitatis. Alij verò diſtinguunt in animali duplicem ſanguinem, imperfectum quidem, qui ad vltimam concoctionem non peruenit, & hunc vocant nutrimentalem, quia rationem alimẽti habet, ex quo nutritur animal; & alterum perfectum, quia magis depuratus eſt, & vltimam concoctionem aſſecutus, & hunc docẽt non ad nutrimentum pertinere, ſed ad veritatem, & integritatem naturæ, & ideò hunc aſſumptum eſſe à Verbo diuino, & ab omnibus corporibus in reſurrectione reaſſumendũ, quia ſine eo nec naturalis homo, nec ideò verus diceretur aſſumptus à Verbo diuino, aut reſurgere. De priori igitur ſanguine dicunt non viuere, nec omnino informari anima, ſed propria forma inferiori, nec aſſum-

ptum fuiſſe a Verbo diuino, nec reaſſumendum in reſurrectione corporũ, quia tota neceſſitas eius ceſſat in eo ſtatu, in quo iam non nutriuntur corpora; poſteriori vero ſanguini vtrumque concedunt, nempe informationem ab anima, atque etiã vitam; hoc modo loquitur Caiet. 3. part. quæſt 54. artic. 3. & Silueſt. in roſa aurea tract. 31. quæſt. 3. quod etiam ſequuntur alij.

207 Secunda opinio abſque vlla diſtinctione ſanguinis negat, quod ipſe, vel humores, aut ſpiritus vitales, aut animales informetur anima, ſed propria formas omni anima inferiores habere affirmat. Hæc eſt cõmunis omnium fere Scholas. antiquiorum in 4 diſt. 44. vbi eam tenet D. Bon. artic. 1. quæſt. 1. ad 2. Richar. art. 1 quæſt 2 Dur quæſt. 2 ad 2. ſupplem. Gab. quæſt. 2. diſt. 6. Palud q. 1. art 2 n 18 Sotus artic. 3 atque etiam diſt. 10. quæſt. 1 artic. 2 Capr quæſt. 2 artic. 3. ad 4. Scot contra 1. concl & Scotus ipſe in 4 diſt. 10 quæſt. 1. art 1. Abul. Paradoxa. 2. quæſt. 40. Galen lib. de vſu partium, & cum eo Valleſ. 1. lib. controu. medica. cap. 4. & medici fere omnes, maximaque recentiorum pars. Et videtur mihi longè probabilior, quam his tribus aſſertionibus explicandam cenſeo.

208 Aſſertio 1. *Siue ſanguis informetur anima, vel nõ, ſed forma propria animæ inferiori, concedendum eſt, quod ſit aliquo modo pars integralis corporis viuentis*, nam quamuis nec viuẽria omnia, imò nec omnia animalia ſanguine prædita ſint, vt de plantis, & piſcibus conſtat hæc tamen, & ſimilia quãdam aliam ſubſtantiã habent ſanguine proportionatã, vt medullam, vel aliam ſubſtãtiam liquidam ad veritatem, & integritatem naturæ pertinentẽ, de qua ſicut de ſanguine intelligitur aſſertio hæc, quod ſit pars integralis eorum. Quod in primis expreſſum eſt apud Ariſt. vbi ſupra. Atque etiam apud D. Tho. in 4. d. 48. q. 1. art. 2. quæſtiun. 2. & quæſtiunc. 3. & 3 p. q. 54. art. 2. ad 3. quibus locis docet Chriſtum in reſurrectione reaſſumpſiſſe totum ſanguinem in paſſione effuſum, quia pertinebat ad veritaté. & integritatem humanæ naturæ. Quod etiam colligo ex Cõc. Trid.

209 ſeſſ. 13. c. 13 vbi dicitur ſanguinem Chriſti contineri in Sacramento Eucharitiæ ſub ſpeciebus quidem vini ex vi verborum, ſub ſpeciebus verò panis per concomitantiam. *Ex vi illius naturalis connexionis, & concomitantiæ, qua partes Chriſti Domini inter ſe copulantur.*

Sed vt explicemus quonam modo ſanguis ſit pars corporis viuentis, adnotare oportet ex D. Thom. & ex Richard. vbi ſupra, partes integrantes corporis viuentis triplices eſſe, quaſdam pertinentes ad primariam cõſtitutionem eius, quas ideò

prima

primarias vocare poſſumus, & tales ſunt in animalibus ſolidæ, vt oſſa, carnes, nerui. Aliæ ſunt non quidem pertinẽtes ad
primam conſtitutionem, & ideò nec primariæ, ſed ſine quibus 210
primariæ non poſſunt habere eſſe naturale, nec naturalẽ cõſiſtentiam, & tales ſunt ſanguis, & cæteri humores: quos ſi à corpore ſeparaueris, nec carnes, nec oſſa, ac nerui habebunt eſſe naturale, nec naturalem conſiſtentiam, imò nec vllam operationem naturalem. Et propterea ſanguis, & humores vocari poſſunt partes ſecundariæ pertinentes ad veritatem, & integritatem naturæ: quamuis ſanguis in ordine ad primarias partes in quas conuertitur, pars in potentia vocari poſſit, & ex hoc egregiè explicantur, atque conciliantur diuerſa loca
D.Tho. in quibus aliquando vocat ſanguinem partem actua- 211
lem viuentis; aliquando verò partem ſolùm in potentia: & vnum non eſt alteri contrarium, ſed vtrumque verum iuxta hos duos ſenſus: quia in ordine ſecundario pars integralis actualis eſt, ſed in ordine primario ſolum eſt pars in potentia, quia in partes primarias conuerti poteſt. Præter has ſunt partes aliæ non pertinentes ad naturalem conſiſtentiam corporis viuentis, ſed ad ornatum eius, & ad quædam alia ſatis conuenientia pro conſeruatione, & tales ſunt capilli, & vngues, de quibus quæſtione ſequenti diſputabimus, an informentur anima. Dum ergò aſſertio noſtra affirmat, ſanguinem, & humores eſſe partes integrantes corporis viuentis: dè partibus ſecundariis, non de primariis intelligenda eſt, & in hoc eodem ſenſu loquitur de ſanguine Ariſtoteles.

Secunda aſſertio, *ſiue dicatur ſanguinem informari anima, vel non, idem eſt iudicium de toto ſanguine, qui vere ſanguis eſt, quare vel totus anima informatur, vel totus habet aliam formam anima inferiorem*; quare non eſt admittendus duplex ſanguis ſpecie ſubſtantiali diſtinctus, vnus, qui nutritioni deſeruiat, alter verò non, ſed ad compoſitionem corporis ſpectet. hæc eſt contra Caiet. & Syluest. Quam probo 1.
authoritate Ariſtotelis, & medicorum omnium; Ariſtoteles 212
enim vbicunque de alimento animalium ſanguine præditorum loquitur; abſolutè, & ſine vlla diſtinctione aſſerit ſanguinem eſſe vltimum alimentum, præſertim lib. de Iuuen. & Senectute c. 2. lib. de Somno, & Vigilia cap. 4. & lib. 2. de partibus animalium c. 3. ita vt talis diſtinctio ſanguinis ſecundum illa officia, in tota eius doctrina non reperiatur, nec vllũ ſanguinem agnouerit, qui nutritioni non deſeruiat, nec à medicis vnquam poſitus ſit, vel ita diſtinctus: ergo non eſt admittenda. Probatur ratione 1. quia ſanguis ille purus ſpecie

diſtinctus à nutrimentali in corpore, & partibus eius eſſe debet, & diſcontinuatus à nutrimentali; cum ponatur diſtinctus
213 ſpecie ab illo propter diuerſam formam ſubſtātialem, qua informatur, ſed nulla eſt pars in toto corpore, quæ non nutriatur, ergò partes illæ, in quibus talis ſanguis continetur, eo nutriuntur, quia non habent alium ſibi approximatum, quo nutriri poſſint. Et certè ſi impurus ſanguis nutrimento aptus eſt, nulla poteſt aſſignari ratio ob quā ſanguis iam depuratus non ſit aptius nutrimentum, facilius conuertibile in ſubſtātiam aliti: friuola igitur, & ſine fundamēto cenſenda eſt talis diſtinctio ſanguinis. Quod probatur tandem experientia: nā certum eſt, ſanguinem in venis, ac poris exiſtentem eſſe nutrimentalem, quia per has vias defertur ad omnes partes corporis, vt quælibet deſumat ex eo partem ſibi neceſſariam, ſed experientia ſenſuum conſtat, ſæpè à venis, & poris defluere puriſſimum ſanguinem, vel certè talem quātum ex calore, & accidentibus colligi poteſt, qui nō diſtinguitur à quocūque alio magis depurato ſpecie, ſed ſolum ſecundū magis, & mi-
214 nus perfectum intra eandem ſpeciem per aliqualem maiorē depurationem; ergò admitti non debet talis diſtinctio ſpecifica ſanguinum. Propterea D. Tho. in loco 3. par. cit. vt ſignificaret hanc diſtinctionem ſanguinis non eſſe admittendam, aſſeruit Chriſtum Dominum in reſurrectione aſſumpſiſſe totum ſanguinem, in paſſione effuſum, propter integritatem, & veritatem naturę, & tamen dubitari non poteſt, quod effuderit de ſanguine nutritioni deſeruienti, quia cum nutritio continuo tempore fiat, & Chriſti corpus tunc nutriretur, nutrimentalem ſanguinem habere debuit in omnibus partibus corporis, & conſequenter eum effundere: ſine vllo enim fundamento à quibuſdam dicitur, quod totum ſanguinem nutrimentalem per ſudorem expulerit, ideò nihil eius habuerit tempore paſſionis effundendum. Ex quibus intelligitur D. Tho. ſentire, quod totus ſanguis in corpore exiſtens ad integritatem, & veritatem naturæ pertineat, totúmque aſſumptum fuiſſe à Verbo.

Vltima aſſertio, *nec ſanguis, neque humores, nec ſpiritus vitales informantur anima, ſed proprias habent formas anima inferiores.* Probatur primo ex his duobus principiis. Primum eſt, non poſſe partes materiæ informari eadem forma, aut eadem anima, niſi ſint continuæ, in quo omnes conueniunt: nam cum materiæ diſcontinuæ ſint plures, eadem numero forma informaret ſimul plures materias, quod patet eſſe naturaliter impoſſibile.

Aliud

Aliud principium eſt, quod ſanguis non eſt continuus cum cæteris partibus corporis, quod expreſſum eſt apud Ariſt. 3. lib. de hiſtoria animalium, c. 14. vbi docet expreſsè ſanguinem eſſe diſperſum per omnes partes corporis, & in omnibus, & 215
ſingulis moueri, ſed reliquæ partes corporis non mouentur; ergò repugnat cũ eis continuari, ſicut repugnat decurrentem aquam continuari cum terra quieſcente. Et ſi dixeris non cõtinuari cum partibus corporis, in quibus, vel per quas mouetur, vt cum venis, arteriis, aut poris, nec proinde cum carne, & oſſibus, benè tamen cum parte illa, quæ eſt quaſi officina, aut fons eius, in qua fit, & a qua deriuatur ad cæteras partes corporis, videlicet cum corde, vel iecore, quod quaſi coagulatus ſanguis eſt. Hoc in primis expreſsè contrarium eſt verbis eiuſdem Ariſt. 2. lib. de partibus animalium c. 3. ad finem, quæ ita habent. *Non enim ſanguis continuus carni, neque cognatus eſt, ſed in corde, ac venis, quaſi vaſis continetur.* Eſt autem cor apud Ariſtotelem principium totius ſanguinis, & quaſi officina, in qua fit, & fons, à quo emanat, & in eo continetur, tanquam in vaſe, ergo apud ipſum, neque cum fonte continuatur, & ideò cum nulla parte totius corporis. Ex his ergo duobus principiis ſic forma argum. naturaliter repugnat, quod 216
eadem forma ſubſtantiali, vel eadem anima informentur partes diſcontinuæ, ſed ſanguis cum nulla parte corporis continuatur: ergò naturalem continet repugnantiam, quod eadem anima informante alias partes informetur.

Secundo probatur hoc diſcurſu; ſi ſanguis informatur anima, vel recipit ab ea omnes gradus eſſendi, vel quoſdam tantùm, videlicet gradum ſubſtantiæ, atque etiã corporis miſti, ſed vtrumque repugnat: ergò repugnat informari anima. Probatur minor, quod non recipiat omnes, quia ſi ſanguis recipit omnes gradus eſſendi ab anima: ergò recipit gradũ vitæ, ſed non poteſt viuere, niſi augeatur ſecundum proprium modum viuentis, ſicut cæteræ partes corporis, ſed conſtat non ſic augeri: ergò repugnabit viuere, & informari anima.

Quod vero non recipiat ab anima gradum corporis miſti 217
tantùm, ſic probo; gradus generis, & ſpeciei tribuuntur ab eadem forma, ita vt contradictionem inuoluat tribuere vnũ ſine alio, repugnat enim albedinem efficere corpus coloratũ, quin eo ipſo efficiat album, ſed corpus mixtum eſt genus ad viuens, & non viuens: ergò repugnat animã conferre gradum genericũ corporis miſti, quin ſimul conferat gradum corporis animati, aut vitæ vegetatiuæ, imò neque hũc poteſt, quin conferat gradũ ſpeciei atomę alicuius viuentis, & ſi ſit anima

ſenſitiua non poteſt conferre gradum vitæ, quin conferat gradum naturæ ſenſitiuæ in aliqua ſpecie atoma animalis. Et tandem ſi ſit anima rationalis, non poteſt conferre gradum vitæ ſenſitiuæ, quin ſimul conferat gradum rationalitatis. Sed dicunt conferre gradum corporis miſti in ſpecie atoma ſanguinis, quod non repugnat. Sed probo magis hoc repugnare, quia quodlibet genus diuiditur immediatè per differentias oppoſitas, & inter ſe repugnantes, conſtituentéſque repugnãtes ſpecies: ſed nec oppoſitæ differẽtiæ poſſunt deſumi ab eadem forma phyſica, nec phyſicè ab eadẽ conſtitui: ergò a diuerſis, & oppoſitis: tunc ergò ſanguis ſic informatus ab anima per ſe eſt ſpecies corporis miſti, vel ergò corporis miſti viuentis, aut oppoſiti, videlicet non viuentis: nam corpus miſtum proximè diuiditur in viuens formaliter, & non viuens formaliter, tanquam in ſpecies oppoſitas: ſed ſanguis non eſt ſpecies viuentis formaliter: cum non viuat; ergò formaliter eſt ſub ſpecie oppoſita corporis miſti non viuentis, quam repugnat conferre animam: cum conferat oppoſitam viuentis, quare repugnabit informari anima.

218 Secundo probatur, quia omnes gradus eſſendi prædicamẽtales a ſupremo genere vſque ad atomam ſpeciem, quos poteſt tribuere quælibet forma phyſica, ſunt eadem res, idemq; effectus realis, & formalis eiuſdem animæ, vt in Petro gradus ſubſtantiæ, corporis, viuentis, ſenſibilis, & rationalis, quare non diſtinguuntur a parte rei: ſed ratione tãtùm ratiocinata: ergò repugnat animam cõferre vnum, quin conferat omnes. Probatur conſequẽtia, quia cum informet ante operationem intellectus, & a parte rei, daretur vnus ſeparatus ab altero realiter, & proinde diſtinctus ab eo ex natura rei: cũ realis ſeparatio inferat realem diſtinctionem, vel ex natura rei. Quod tandem probo ex nutritione, quia ſanguis eſt vltimum alimentum animalis, vt docet expreſsè Ariſtoteles locis ſuperius citatis, & conuertitur per nutritionem in ſubſtantiam aliti, ſed conuerſio ſubſtantialis fit per corruptionem ſubſtantialẽ eius, quod conuertitur in alterum: ergò nutritio fit per corruptionem ſubſtantialem ſanguinis: ſed corruptio ſubſtantia-

219 lis eſt amiſſio formę antiquę, & acquiſitio nouæ; ergò ſanguis per nutritionem amittit formam, quam habebat, & acquirit nouam, eius videlicet in cuius ſubſtantiam conuertitur, quæ eſt anima, vnde ſequitur eam prius non habuiſſe, dum erat ſub forma ſanguinis, vel ſi eam habebat, non corrumpi ſubſtantialiter, cum non acquirat nouam: ſed ſolùm accidentaliter, & ideo nutritio non erit conuerſio ſubſtantialis alimẽti:

ſed mutatio accidentalis eius, quod patet eſſe falſum.

Poſſet tamen reſponderi concedendo, quod nutritio ſit cõuerſio ſubſtantialis ſanguinis in ſubſtantiam aliti, quod non repugnat, etiam ſi informetur anima; nam dum eſt ſub forma ſanguinis, minus perfectè informatur ab anima, & modo vnionis minus perfecto indiuidualiter ei vnitur: per nutritionem verò licet non ſuſcipiat nouam formam ſubſtantialem, ſuſcipit eandem nouo, ac perfectiori modo indiuiduali informante, quod ſufficit ad conuerſionem ſubſtantialem, & vt nutritio ſit corruptio ſubſtantialis alimenti. Quam ſolutio- 220
nem ſatis probabilem efficere videtur id, quod medici docẽt, & ſatis veriſimile eſt: videlicet aliquas partes etiam ſolidas, ac primarias animalis, ex aliis etiam ſolidis, & primariis nutrii aliquando, vt neruos ex carne, aut quid ſimile, in quarũ nutritione poſſumus nos excogitare alio modo conuerſionẽ ſubſtantialem fieri, niſi ex eo ſolum, quod deſinat anima informare ſecundum modum vnionis indiuidualem imperfectiorem, eam partem, quæ conuertitur in aliam, & incipiat eam informare modo perfectiori indiuiduali: ita ergo excogitari poteſt de conuerſione ſanguinis, etiam ſi informetur anima, & ſic ſoluetur argument. Hæc tamen ſolutio locum non habet: nam vel ſanguis informatus anima ſecũdum modum vnionis indiuidualem imperfectũ ſuſcipit ab ea omnes gradus eſſendi, vel quoſdam tantum: & hoc poſtremum probatum eſt impoſſibile, & primum etiam probauimus falſum, quia ex eo ſequitur ſanguinem viuere, quod etiam ei repugnare oſtendimus

Ad teſtimonia Ariſtotelis pro prima opinione reſpondeo, 221
duo illa de ſanguine aſſerere, videlicet, quod ſit pars animalis, & quod verſus omnẽ differentiam loci moueatur in corpore: ſed neutrum probat ſentire Ariſtotelem, quod viuat, aut informetur anima: nam quod partem eſſe affirmat, de ſecundaria intelligit, non de primaria; ſecundariæ verò partes, nec viuunt, nec informantur anima, neq; id eſt vllo modo neceſſarium: ſed per proprias formas inferiores anima id habere poſſunt, & omnia officia ſibi propria præſtare. Mouetur autẽ verſus omnẽ differentiam loci non à ſe: ſed ab eadem anima mediis ſpiritibus vitalibus tanquã inſtrumentis, per ordinẽ, quem habet idem ſanguis ad opera, ac functiones vitæ. quod adeò verum eſt, vt adhuc in corpore recenter mortuo ab eiſdem ſpiritibus moueatur; quare ex tali motu non ſequitur, quod viuat, vel informetur anima: nam animata, ſeu viuentia non mouentur quomodocũque: ſed à ſe, hoc eſt, à principio

intrinſeco, & ideò hoc tantùm modo moueri eſt argumentũ vitæ, aut animationis:vnde nec feruor ſanguinis probat eum viuere,ſicut nec feruor aquæ,aut motus argẽti viui:cùm omnes iſti motus ſint à principio extrinſeco,vel ſi ab intrinſeco, non ſicut vitales:ſed modo alio imperfectiori:ſed ſolùm habent quandam ſimilitudinem cum motibus vitalibus.

De adipe verò concedimus,quod non diſtinguatur ſubſtãtialiter à ſanguine:ſed negamus, quod informetur anima eiſdem rationibus ac de ſanguine.

222 Teſtimonium verò ex ſacris literis deſumptum expoſuit D. Auguſt. quæſt. 17. in eundem Leuiticum dicens, ſenſum eius eſſe, quod vita ſit in ſanguine, quia multis modis ab eodem ſanguine dependet:nam ab eo alitur, ac fouetur,nõ verò eſſe in eo formaliter, tãquam in corpore animato,quod ſatis eſt, vt congruenter præceptum ſit peccata animarum per oblationem ſanguinis in altari expianda eſſe, & eodem modo intelligi debent verba eiuſdem Auguſtini citata.

Ad primum argumentum diſtinguenda eſt maior, quod omnes partes integrantes eiuſdem compoſiti informentur eadem forma; nam quę ad primariam conſtitutionem eius pertinent, verum eſt; quæ verò ſecundariæ ſunt, informari non poſſunt.

Ad ſecundum iam reſponſum eſt exponendo teſtimonia Ariſtotelis, quod ſanguis non mouetur in corpore motu vitali:ſed ſolùm a principio extrinſeco.

Pro ſolutione vltimi adnotare oportet,quod cum ſanguis in ſuo ordine iã expoſito ſit pars integralis humani corporis, pertinet ad integritatem eius,nõ primariã, ſed ſecundariam,
223 omninò tamen neceſſariam ad conſiſtentiam,& ſtatum naturalem primarum partium,& totius corporis viuentis,& conſequẽter pertinet ad veritatem humanæ naturę,quia nõ eſſet naturalis homo,nec verus in hoc ordine naturæ, qui non haberet ſanguinem,& humores,nec poſſet ſine illo habere operationes vitales,aut in eſſe naturali cõſiſtere, proptereà vnus, & idem homo conſtituitur,& integratur ex primariis,& ſecũdariis partibus:nam licet ſecundarię habeãt proprias formas aut animas inferiores, non tamen cõpletas;ſed partiales, per quas ordinantur ſuo modo, & ordine ad conſtitutionem to-
224 tius,quod ſimul cum primariis componunt,& hinc eſt,quod non ſint aliæ naturæ diſtinctæ à compoſito ipſo, nẽpe natura humana:ſed ad eandem referantur:ex eo autẽ, quod ad integritatem,& veritatem naturæ humanę pertinent,fuerunt neceſſario aſſumendæ à Verbo diuino,alioqui nec integrã, nec

veram

veram humanitatem naturalẽ aſſumpſiſſet, nec naturalis homo ſine illis eſſet, ex eo verò, quod partes ſunt eandem naturam humanã integrantes, eadem aſſumptione totali, & completa aſſumptæ fuerunt, & non diſtinctis, quamuis non informentur eadem forma, quia per proprias incõpletas pertinẽt ad integritatem, & veritatẽ eiuſdem humanæ naturæ, vt expoſitum eſt. Quod verò hoc non repugnet, efficaciter probari poteſt, quia in triduo mortis Chriſti permanſerunt vniti Verbo ſanguis, & cæteri humores, & quidem ſub propriis formis, & non informati ab anima, quę à corpore ſeparata nõ potuit naturaliter eos informare, & nihilominus nemo auſus eſt dicere, quod tunc non fuerunt vniti, etiã ſi non informarentur anima: ſed propriis formis, ac diuerſis ab ea, nec etiam aliquis dixit, quod in triduo aſſumpſerit Verbum plures naturas, vel animam, cadauer, & humores pluribus aſſumptionibus: ſed ad eandem naturam pertinere omnes dicebantur, quia ad integritatem, & veritatem eius pertinuerunt, & propterea illius dicebantur eſſe, & ſuo etiam modo cadauer cum forma propria: cùm dicere ſoliti ſimus, & maxima cum proprietate lo- 225
quendi, hoc eſſe cadauer Petri, vel Ioãnis, imò & hoc (ſignato cadauere) eſſe corpus eius, & ipſummet Petrum, vel Ioannem mortuum, non ergo potuit nouas aſſumptiones ponere in triduo factas, licet nouę fuerint formę aſſumptę, quia omnes pertinuerunt ſuo modo ad humanitatem à principio aſſumptam ad quam ordinabantur; nam vbi vnum eſt propter alterum, non plura eſſe cẽſentur, & ideò ex vi prioris aſſumptionis aſſumpta putãtur, & cõſequenter eadem aſſumptione totali, & completa, qua aſſumpta fuit à principio natura humana. Ex quibus iam patet ſolutio argum. nam ad formam eius concedenda eſt maior, quod vna tantùm natura humana, & vnica aſſumptione totali, & completa aſſumpta fuerit à Verbo diuino: ſed minor diſtinguenda, quod natura ſit vna per vnam formam ſubſtãtialem: nam de homogenea abſolutè verum eſt, de heterogenea verò non niſi cũ hac limitatione, quod per vnam formam totalem ad quam ordinãtur partiales conſtituentes partes ſecundarias habeat vnitatẽ. Et ratio huius differentiæ ſumitur ex perfectione organici, ac viuẽtis corporis, & vitalium operationum, tam perfecta enim, & tam diuerſa ſunt organa eius, & operationes per ea exercitæ, vt præter primarias partes organicas, alias poſtulet ſibi neceſſarias pro conſiſtentia, & ſtatu naturali earum, & totius corporis ac etiam pro inſtrumentis ad eaſdem operationes exercendas, longè tamen inferiores primariis, & quæ in eas

tranſire poſſunt, & in hunc finem ordinatæ ſunt à natura, præſertim ſanguis. Et ideò per proprias formas inferiores conſtituuntur & anima non informantur.

QVÆSTIO IX.

An vngues, & capilli informentur anima.

226 PRima opinio negat vngues,& capillos informari animas ſed exiſtimat habere ſpeciales formas inferiores anima, ſicut de ſanguine, & humoribus dictũ à nobis eſt quæſt præcedenti,ita Galen.in lib.artis medicæ, quamuis oppoſitũ tenear 7.lib.de anatomica adminiſtratione circa finem,Fernel. lib.2.Phyſiologiæ,cap.2. Achillin. lib. 2. de clemen. quæſt 1. artic.5.Thomas Garb.lib. 1. tract. 4. quæſt.53.Fracaſtorius in ſuo lib. de anima, Peramatus lib. de hominis procreatione cap.8.Conciliator differ.34.Tolerus 1. lib. de anima,quæſt.4. Probatur primo ex generatione eorum: nam ex corporum excrementis per virtutem expulſiuam in extremitates corporum reiectis generantur: ſed excrementa non ſunt partes viuentis, nec poſſunt diſponi pro ſuſcipienda anima;ergo nihil poteſt ex eis generari,quod ſit animatum. Minorem ſic probo,excrementa ſunt quaſi expurgamenta naturæ:ergo materiam eorum à ſe expellit, tanquam ineptam ad ſuſcipiendam animam,quæ ideò nõ erit capax diſpoſitionum eiuſdem animæ,& cõſequenter vngues,& capilli ex eis geniti non informantur anima. Secundo quia impoſſibile eſt aliquid viuere quin exerceat aliquam operationem vitalem: ſed capilli, & vngues nullam habent: ergo non viuunt, nec informantur anima. Probatur minor, quia ſaltem haberent nutritionem, & augmentum,quod conſtat non habere: nam augmentum proprium ex alimento fieri debet aſſumpto ab eodem viuente,& conuerſo in ſubſtantiam: ſed augmentum horum non fit ex alimento aſſumpto:ſed potiùs ex ſuperfluo eius à natura reiecto;ergo non augentur propriè. Præterea non augentur ſecundum omnes partes:ſed ſolùm ſecundum anteriores,
227 & adhuc iſtæ ſolùm ſecundum longitudinem. Et quod his etiam partibus accedit, adeò durum eſt, terreſtre, atque imperfectum, vt non videatur capax vitæ, quia ſine vllo dolore ſecatur, quod habent capilli omnes;ergo nec iſti,nec illæ viuunt,aut informantur anima.

Secunda opinio concedit informari anima, non quidem totius

totius corporis, ſed alia vegetatiua diſtincta a ſenſitiua, aut rationali totius animalis, vel hominis modo ſimili, ac herbæ terræ adhærentes habent aliam formam diſtinctam à forma terræ, nẽpe animam vegetatiuã, cuius virtute nutriũtur accepto ſucco per radices ab ipſamet terra. Ita D. Bonau. in 4 d. 44. q. 2. Dur. q. 1. Et quidẽ, quòd viuãt, & informẽtur anima oſtẽdunt ex augmento, quod propria operatio viuentiũ eſt. Quòd verò non informentur eadem anima totius, ex modo augmẽti durantis per totam vitam: cùm tamen totum viuens determinato tempore augeatur vſque ad ſtatum: ergo diuerſus iſte modus augmenti non poteſt ab eadem numero anima prouenire. & propterea alia diſtincta eis eſt concedenda.

Tertia opinio tenet vngues, & capillos viuere, & informari anima, nõ diſtincta ab anima totius, ſed eadem: ita D. Thom. in 4. d. 44. q. 1. art. 2. quęſtiuncula 3. ad 3. Iauel. 2. lib. de anima q. 10. Bannes 1. lib. de generatione c. 4. q. 8 ar. 4. concl. 3. Viguer. de inſtitut. c. 21 & quantum ad vngues pertinet, eãdem ſequitur Valleſ. lib. 2. controuerſ. medi. cap. 5. quibus non ſolùm propriam nutritionem eis concedit, ſed etiam ſenſum tactus: quamuis de capillis neget, quod informentur anima. 228

Nobis verò diſplicet in primis opinio ſecunda, aſſerens vngues, & capillos informari anima vegetatiua diſtincta ſpecie à ſenſitiua brutorum, & rationali hominum, quia ſuperius probauimus efficaciter nõ dari plures animas totales, vel partiales in eodem viuente, præſertim ſpecie diſtinctas.

Ex aliis verò duabus opinionibus oppoſitis, quãuis neutra habeat pro ſe efficacem aliquã, vel vrgẽtem rationem, & ideò æqua probabilitate poſſit quęlibet defendi, placet nihilominus tertia, *quod vngues, & capilli informẽtur anima totius viuentis, & ab ea recipiãt omnes gradus eſſendi.* Propter authoritatem D. Thomæ. Quam in primis colligo ex Ariſtot. 3. lib. de hiſtoria animalium c. 12 in principio, vbi ad tantam duritiem aliquando prouenire vngues docet, vt nihil differãt ab oſſibus, his verbis: *Quod idem vnguibus etiam euenit: quippe cùm in nonnullis animalium genus vnguium pra nimia duritudine nihilo ab oſſibus differat.* Sed de oſſibus cõſtat informari anima; ergo idẽ ſentit de vnguibus Ariſtoteles. Sed probatur ratione 1. ex generatione, & augmento harum partium, quia eodẽ modo generantur partes iſtæ in pueris, ac oſſa, & carnes, eodem etiam modo creſcunt ſecundum omnes partes, & dimẽſiones, vt cõſtat experientia; ergo eadem anima informantur. 2 ex continuatione, nam ita adhærent carni, vt nõ poſſint diuelli ab ea ſine dolore maximo, quod ſignum eſt phyſicæ cõtinuationis, 229

vt benè adnotauit Valleſius vbi ſuprà dicens apparere in eis verſus inferiorem partem fibras, ſeu venulas, per quas cum carne continuantur, & per eaſdem quoque defertur ad eas alimentum, vt nutriantur.

230 Pro ſolutione argument. aliarum opinionum adnotãdum eſt, quod ſicut non omnes partes integrantes, nec omnes partes viuentis corporis eiuſdẽ perfectionis ſunt, ſic non omnes alimentum ita perfectum, aut tam purum poſtulant pro ſuo nutrimento, & augmento; & hinc eſt, quòd perfectiores aſſumunt ſibi priores partes eiuſdem alimenti, impuras quaſdam reiicientes, tanquam minus idoneas ad proprium nutrimentum, reſpectu cuius excrementa vocari poſſunt, non tamen omninò inutiles ad nutritionem, & augmentum aliarum partium inferiorum, ſed imperfectioni earum proportionatas, & ita contingit in nutrimento primarum partium: vt reſiduũ alimenti minus purum tanquã ſibi minus idoneum reſpuãt, proportionatum tamen inferioribus partibus, quo aluntur, licet excrementum primarum partium ſit. Et eiuſmodi ſunt capilli, & vngues, quæ licet non ſint ſimpliciter neceſſariæ ad conſtitutionem compoſiti, iuuant tamen ad conſeruationem eius, atque etiam ad aliquas operationes exercendas per mẽbra corporis, quæ non benè poſſent ſine illis exerceri: quare non ſolùm ad corporis ornatum, ſed etiam ſuo modo ad bonum ſtatum, conſeruationem, & operationes eius conceduntur viuenti corpori à natura, & ideò ſatis congruum eſt, quod eadem informentur anima. Et ex his patet ſolutum eſſe primum argum. primæ opinionis.

Ad 2. verò conceſſa maiori, neganda eſt minor: quod capilli,
231 & vngues non nutriantur propriè. Et cùm dicitur non nutriri ex alimẽto aſſumpto, diſtinguendũ eſt; nam ex partibus eius, verum eſt, quia ex his ſolùm nutriuntur primariæ partes, vngues verò, & capilli tãquam imperfectiores minus adhuc puro alimento, quod quaſi reſiduum eſt eius, quo vtũtur perfectiores, & ab eis expulſum tanquam impurum, & propterea quaſi excrementum vocari poteſt. Negãdum eſt etiam, quod non augeantur ſecundum omnes partes, atq; etiam ſecũdum omnes dimenſiones: nam incrementum, quod per anteriores fit, ex augmento priorum prouenit, vt clarius cernitur, manifeſtũmq; fit, quod ſecundũ lõgitudinem, latitudinem. & profunditatem augeantur. Quòd verò augeantur ſemper, ſolùm probat non eſſe primarias, aut præcipuas partes viuentis, quæ ex præcipuo quoque alimẽto nutriãtur, ſed imperfecto vtuntur, & facilè in propriam ſubſtantiam imperfectam conuertendum,

tendum, nam quaſi a præcipuis partibus iam præparatum eis ſubminiſtratur, certum tamen terminum habere ſui augmẽti citra dubium eſt, quia etiam ſi nunquam præſcindãtur, vltra certam magnitudinem non procedunt. Capilli verò creſcunt 232
quoque ſecundum omnem dimenſionem vt in pueris percipi poteſt, quamuis in aliis ætatibus ſolùm percipiatur ſenſu augmentum ſecundum longitudinẽ, quod verò ſine dolore præſcindi poſſint, hoc tantùm contingit per partes, à carne cum qua continuantur magis remotas; diuelli verò non poſſunt ſine dolore, quod ſatis eſt, vt per aliquam ſui partem carnem contingant, eum eâque continuetur earum ſubſtantia, & ideò poſſunt eadem anima informari.

QVÆSTIO X.

An quodlibet viuens habeat propriam animam diſtinctam ab alio, vel eadem numero anima ſit in pluribus.

SOlum reſtat in fine huius tractatus diſputandum, an in ſingulis viuentibus dentur ſingulæ, ac diſtinctæ animæ, vel vna, & eadem ſit in multis, aut in omnibus.

In hac re quatuor ſententias reperio, ſeu quatuor potius errores Philoſophicos, omnes tamen in eo cõueniunt, quod nõ multiplicant animas ad multiplicationem corporum, ſeu viuentium, ſed vnam, & eandem numero ponunt in omnibus. Differunt tamen, quod quidam eorum in quibuſcumque viuentibus vnicam eſſe profitentur, & hos retulit Albertus Ma- 233
gnus in Summa de homine. Alij verò in omnibus hominibus dumtaxat poſuerunt vnicam animam rationalem. Sed iſti tripartiti ſunt; nam quidam vnicam illam animam poſuerunt aſſiſtentem tantùm, vt Mirandulanus lib. 31. de euerſione ſingularis certaminis ſectione 1. & lib. 32. ſectione 2. & 6. Achilinus in lib. de intelligentiis, qui aſſerunt ita tenendum eſſe ſecundum principia Ariſtotelis, & naturalis philoſophiæ, quamuis ſecundum fidẽ Catholicam neceſſariò ſint multiplicandæ ſingulæ pro ſingulis hominibus. Alij verè tenuerũt non informare corpora, ſed eſſe tantùm aſſiſtentem, ita vt licet homo habeat corpus, cui aſſiſtit anima, ſed corpus non pertinere ad ſubſtantiam, vel eſſentiam eius, ſed hanc in ſola anima (quæ vocatur intellectus) conſiſtere, eo ferè modo, quo Angelus eſt forma aſſiſtens corpori cœleſti ad motum, non tamen efficit cum eo compoſitionem ſubſtantialem, quia non vnitur ei

ſubſtan

ſubſtantialiter, ſed ipſe eſt ſubſtãtia quædam quaſi per ſe con-
234 ſtituta in ſuo eſſe. Sic Themiſtius in ſuo lib. 2. de anima, capite 27. Commentator verò 3. lib. de anima, commento 5. & in deſtructionibus deſtructionũ contra Algazelem, Animam dixit eſſe intellectum quendam aſſiſtentem, ac ſeparatum a corpore, imò ab homine, & ideò eum non conſtituere: ſed hominem habere quandam aliam animam ſenſitiuam, quam cogitatiuã vocat, informantem quidem corpus, & conſtituentem eũdem hominem in ſpecie propria, ac perfectiorem animabus brutorum, à quibus per eam diſtinguitur ſpecie, nõ per rationalem, quam vocat intellectum ſeparatum, & aſſiſtentẽ omnibus hominibus ad intelligendum, ita vt per eum, (licet vnicum) intelligant omnes. Quam ſententiam ſuperius explicauimus, & refutauimus.

235 Alij verò plures, vt Albertus Magnus in ſuo tractatu contra vnitatem intellectus, & Cardinalis Beſſarion lib. 3. contra calumniatorem Platonis affirmant ſolum Auerroëm id tenuiſſe.

Conſultò omitto Pythagoræ, ac ſectariorũ eius delirium de tranſmigratione animarum in corpora: aſſerebant enim animam vnius hominis a corpore eius ſeparatam per mortem in alienum migrare, non hominis tantùm, ſed etiam pecudis, aut alterius bruti; ita vt fateretur de ſe Empedocles prius fuiſſe piſcem, quam hominem. Et portentum hoc quaſi ab Orco reuocarunt poſtea hęretici Albanenſes, & Albigenſes, quos egregiè inſectatur D. Athanaſ. lib. 6. de beatitudine Filij Dei. Hæc verò relinquenda eſſe ſtatuimus, quia ad poëtarum fabulas reuocata ſunt, & inter eas recenſentur.

Præcipuum fundamentum Mirandulani, & Achillini ad aſſerendum, quod in doctrina Ariſtotelis, & principiis philoſophiæ non ſint multiplicandi intellectus, vel animæ rationales pro ſingulis hominibus, eſt, quia dubitari non poteſt, quin ſecundum principia eiuſdem Ariſtotelis, & veræ philoſophiæ
236 anima rationalis (quã intellectum vocant) ſit vera forma informans corpus, & conſtituens hominem in ſua ſpecie diſtincta à cæteris animalibus. Quo ſuppoſito probant vnicam eſſe in omnibus hominibus hoc præcipuè argument. euidens eſt apud Ariſtotelem 8. lib. phyſ. in principio, & 1. lib. de cœlo, & mundo cap. 12. mundum, & generationes rerum omnium eſſe ab æterno, atque etiam eſt euidens ex 3. lib. phyſicor. eſſe impoſſibile infinitum actu, ac tandem ferè euidẽs eſt ex diuerſis locis horum librorum de anima atque ex lib. 12. meta. text. 19. animam rationalem, ſeu intellectum eſſe immortalẽ. Ex quibus euidenter ſequitur vnicam eſſe in omnibus: nam ſi genera-

tiones

tiones æternæ ſunt;ergò præceſſere infiniti homines, qui licet etiam fuerint corrupti quantum ad corpora,permanent tamē animæ immortales;ergò dabūtur actu infinitæ,niſi dicat non eſſe diſtinctas animas in ſingulis hominibus , ſed eandem in omnibus. Nec ſoluitur argument. ſi dicatur materiam eſſe creatam a Deo ex nihilo in principio temporis.Et ideò generationes incepiſſe. Quia modus iſte incipiēdi non eſt conformis principiis philoſophiæ,ex quibus nō ſolum non habetur, quod creatio ſit poſſibilis,imò oppoſitum,videlicet , quod ex nihilo nihil poſſit fieri, ſed quidquid fit ex præſuppoſita materia,vel ſubiecto fieri , quod videtur fuiſſe quaſi principium per ſe notum,non ſolum apud Ariſtotelem : ſed apud omnes philoſophos,quāuis ex fide habeatur ex nihilo facta eſſe omnia in principio temporis.Vnde ſequitur,quod cùm ſecundū doctrinā Ariſtotelis , & principia philoſophiæ non ſit admittendum infinitum actu,nec animam rationalem eum corpore perire,neceſſariò dicendum ſit vnicam eſſe in omnibus hominibus tanquam veram formam omnium corporum. 237

Probatur etiam ex aliis quæ docet Ariſtoteles de eodem intellectu,videlicet,nō eſſe actum corporis,2.lib.de anima text. 11 Quod idem eſt , ac dicere non eſſe fomam : cum forma, & actus ſint idem.Et 3.de anima text.5. intellectum eſſe immixtum corpori,& ſeparatum, & 2. de generat. animalium cap.3. deforis venire. 238

Quod probatur etiam rationibus naturalibus,primò, quia nihil poteſt multiplicari ſecūdum numerum, niſi ratione materiæ,vnde probabile eſt,& forte euidens,quod D.Thom.Angelos ſentiat non poſſe diſtingui ſolo numero , quia materia carēt,ſed intellectus eſt immaterialis:ergo repugnat dari plures numero diſtinctos ;quare neceſſe eſt vnum numero in omnibus eſſe.Nec poſſibile eſt quod vnus iſte intellectus ſit forma informans materiam;ergo aſſiſtens tantum erit. Probatur 239 antecedēs, quia quidquid eſt in materia,debet eſſe ſingulare, cum materia ſit prima radix indiuiduationis,vel ſaltem conditio eius: ergò ſi intellectus informat materiam , ſingularis erit,& ideò non poterit intelligere vniuerſalia,quæ abſtrahūt a materia,ſed ſingularia tantum,ſicut ſenſus, quod patet eſſe ſalſum.

Secundo,ſi intellectus,vel anima vnitur materiæ,tanquam forma ; de tali vnione inquiro,an ſit ſubſtantia, vel accidens? nam ſi ſubſtantia ſit,ſequitur,quod diſſoluta vnione per mortem peribit anima,cùm pereat aliquid pertinēs ad ſubſtātiam eius:nam ex indiuiſibili(quale eſt anima) nihil corrumpi poteſt

reſt quin corrumpatur totum,vt per ſe eſt manifeſtum, & idē inconueniens ſequitur,ſi vnio ſit accidēs proprium eius, quia nō poteſt naturaliter deſtrui paſſio, quin ſimul deſtruatur eſſentia,ſi verò ſit cōmune accidens eius,naturaliter poterit ab
240 ea ſeparari, & ita poterit permanere vnita corpori deſtructa vnione,quod inuoluit contradictionē.Deinde ſiue talis vnio ſit ſubſtantia,vel accidens, corporea debet eſſe:cùm per eam vniatur anima corpori,& ſi corporea ſit, repugnat ineſſe eidē animæ,quia corporeum non inhæret ſpirituali.Quare omnibus modis repugnat intellectum vniri materiæ,& proinde repugnabit eſſe formam.Nihilominus animam rationalem nō eſſe vnicā in omnibus hominibus,ſed pro ſingulis multiplicari ſingulas, tanquam veras formas corporum euidens eſt in doctrina Ariſtotelis, atque etiam ſecundum veram philoſophiam,& certiſſimum ſecundum fidem noſtram.

Tria hæc ſigillatim, (quanquā breuiſſimè) probanda ſunt contra omnes has poſitiones.Et quidem, quod anima ſit vera forma probatum à nobis eſt ſupra nō ſolum expreſſis teſtimoniis Ariſtotelis, ſed euidentibus rationibus,& ideò ſolùm reſtat nunc probandum hoc ſuppoſito,quod non ſit vna in multis, vel in omnibus hominibus, ſed ſingulas multiplicari pro ſingulis.

Probatur ergo quod non ſit vnica anima in omnibus, ſed pro ſingulis hominibus ſingulæ multiplicētur expreſſis teſtimoniis Ariſtotelis,nam 1.lib.de anima,cap.3.text.53. & lib.2. cap.1.text.9.aſſerit nō quamlibet animam informare quodlibet corpus,ſed determinatam determinatum,& ideò reprehēdit inſanam poſitionē Pythagoricā de tranſmigratione animarum in alia corpora,quæ apertè præſupponunt diſtinctionem earum.Et lib.12.meta cap. 3.text.10.negat animas antecedere corpora,ſi autem vna tantū foret,omnia certè corpo-
241 ra antecederet.Probatur deinde ratione,quia anima non poteſt informare res diuiſas,ac diſtantes,cū informatio ſit vnio realis,& intima formæ cum materia, & eadē anima non poſſit multis ſimul vniri propter limitatam virtutem informandi.Probatur tandē euidenti experientia, quia euidēs eſt quoſdam homines eſſe ſapientes & inſipientes alios, quoſdam ſtudioſos,alios verò vitiis deditos,ſed virtutes,& ſcientiæ ſunt in anima tanquam in proprio ſubiecto ;ergò nō poſſunt habere eandem animam, nam ex eo ſequeretur eandem animam ſapientem ſimul eſſe & ignorantē, vitiis,& virtutibus oppoſitis informatā,imò actus virtutis,& vitij oppoſitos ſimul exercere,& actum ſcientiæ, & erroris circa eandem propoſitionem;

eandem etiam animam beatã ſimul in cœlo, atque in inferno damnatam, quæ vel cæcis impoſſibilia, & ſtulta apparebunt. Quod verò certiſſimum ſit contrarias eſſe has poſitiones fidei noſtræ, probãt expreſſa verba Sacræ paginæ, in quibus diſtinctio animarum rationalium traditur, vel præſupponitur, vt Ezech. 18. *Omnes animæ meæ ſunt, ſicut anima patris, ita anima filij: anima quæ peccauerit ipſa morietur.* Et Lucæ 16. dicitur animam Lazari delatam eſſe in ſinũ Abrahæ, diuitis verò ſepultam eſſe in inferno. Ex quibus, & aliis, eas tãquam fidei cõtrarias damnauit Eccleſia in Concilio Later. ſub Leone 10. ſeſſ. 8. hiſce verbis. *Damnamus, & reprobamus omnes aſſerentes animam intellectiuam mortalem eſſe, & vnicam in cunctis hominibus, & hæc in dubium vertentes, cum illa non ſolùm verè, per ſe, & eſſentialiter humani corporis forma exiſtat, verùm & immortalis, & pro corporum, quibus infunditur multitudine ſingulariter multiplicabilis, & multiplicata, & multiplicanda ſit.* Et ecce probata 242
tria illa, quæ promiſimus, aduerſus omnes, qui vel vnicam ponunt animam in cunctis viuẽtibus, vel vnicam in ſolis hominibus, quæ aſſiſtens cùm ſit, ipſa ſola eſt homo, vel etiam ſi ſit forma informans, non multiplicatur in ſingulis. Ex quibus conſtat quam falſum ſit, quod poſitio Mirandulani, & Achillini aſſerit, videlicet ſecundum fidem Catholicam multiplicandas eſſe animas, ſed ſecundum principia philoſophiæ vnicam eſſe, nam cum vtraque veritas, nempe ſupernaturalis diuinæ fidei, & naturalis philoſophiæ deriuentur ab eadem ſumma, & infallibili veritate diuina, repugnat eſſe oppoſitas, & omninò neceſſarium eſt in omnibus, & per omnia eſſe ſibi conſentaneas.

Ad primum argumentum aliqui reſpondere voluerunt dicentes, Ariſtotelem non fuiſſe certum de immortalitate animæ, & ideo non probari contra ipſum, quod vnicam poſuerit in omnibus hominibus: nam plures ponere potuit, pereũtes tamẽ cum corporibus. Sed hæc ſolutio non habet locum 243
in doctrina Ariſtotelis, quia, vt ſuo loco oſtendemus, vel certus de immortalitate animæ fuit, vel vt minimum magis in eam inclinauit, vt euidenter probant diuerſa teſtimonia eius. Sed nec habet locum ſolutio aliorum, quod transmigrationem animarum cum Pythagora tenuerit, cum expreſsè eam tanquam fabuloſam refutauerit primo libro de anima, textu 53.

Sed D. Thom. 2. libr. contra gentes, capite 8. aſſeruit, Ariſtotelem non egiſſe de infinito in vniuerſali, vt ſe extendit ad ſpiritualia, ſed ſolum de infinito in corporibus, de quo ſolùm

negauit eſſe poſſibile, de infinito verò rerum ſpiritualium intelligi non poteſt quid ipſe ſenſerit, nam fortè putauit non repugnare, cum ſit quaſi infinitum per accidens rerum nullum ordinem inter ſe habentium. Et ideò nihil certum contra ipſum concludi poteſt.

Alij tandem fatentur planè contradictionem in doctrina eius reperiri.

244 Ego vero exiſtimo nihil referre ad ſolutionem arg. quod hoc, vel illo modo ſenſerit Ariſtoteles de infinito rerum ſpiritualium, & animarum, præſertim cum non ſolum in rebus ſpiritualibus, ſed in rebus phyſicis ſucceſſiuis ex eius ſententia de æternitate mundi euidenter probetur dari motum, & tempus actu infinitum. Quidquid ergo de hac re ſenſerit, euidens eſt in doctrina eius, vt vidimus, multiplicari animas ſecundum multiplicationem corporum, & pro ſingulis hominibus dari ſingulas, & ideò euidens eſt nihil poſſe probari contra ipſum, vel ex principiis eius in fauorem vnitatis animarum. An verò ex multiplicatione animarum ab eo expreſsè aſſerta, aliquid aduerſus alia, quæ docuit inferri poſſit, vel contradictionis argui, nihil prorſus refert nam licet id concedatur, non minus certò conſtabit multiplicaſſe animas aduerſus prædictas omnes poſitiones vnicam ponentes.

245 Ad aliud vero, quod ex principiis philoſophiæ affertur ad idem probandum, reſpondeo non eſſe eis cōtrariam creationem mundi in tempore, nec etiam creationem materiæ, & animæ rationalis, ſed valde conſentaneā, imò & creationem eſſe poſſibilem, atque etiam materiam & animam rationalem, nō niſi per creationem ex nihilo fuiſſe factas euidenter probatur ex eiſdē principiis veræ philoſophiæ, quibus proinde conſentaneum non eſt, quod ex nihilo nihil poſſit fieri abſolutè: ſed cū hac limitatione, videlicet a cauſis naturalibus, aut per virtutem earum, in quo ſenſu id intellexerunt, & aſſeruerunt philoſophi, putantes forte, nihil aliud poſſe efficere primam cauſam præter illa, quæ per ſecundas efficit, & ſi ita ſenſerunt, ignorantia abſque dubio veræ philoſophiæ in hac parte laboraſſe videntur, quæ planè docet primam cauſam habere virtutem actu infinitam, & per eam poſſe ex nullo præſuppoſito ſubiecto res perducere, quod eſt eas ex nihilo creare. Nihil ergò probari poteſt ex principiis veræ philoſophiæ, præſuppoſita etiam immortalitate animę, eis ſatis conſentanea in fauorem vnitatis animæ.

246 Alia teſtimonia eiuſdem Ariſtotelis adducta admittimus, ſed negamus, quod ex tribus illis, quæ aſſerit de intellectu,

ſequatur

ſequatur vnicum ponere in omnibus hominibus. Nam primum, quod non ſit actus corporis, & ſecundum, quod ſit immixtus corpori, & ab eo ſeparatus, non ſignificat extra corpus eſſe vel ſolùm ei aſſiſtere: ſed non eſſe potentiam organicam informantem aliquam partem corporis, vt potentiam viſiuam, aut ſenſitiuas alias, quia ſicut actus eius non exercetur per organa corporis, ſic ipſe non eſt forma alicuius organi, ſed eſt in anima tanquam in proprio ſubiecto, & propterea dicitur eſſe in toto corpore, & in ſingulis partibus eius, in quibus eſt anima. Vnde ſicut multiplicatur anima pro ſingulis corporibus, & hominibus, pariter multiplicatur intellectus.

Tertium verò, quod aſſerit deforis venire intellectum, atque intellectiuam animam, ſignificat non educi de potentia materiæ, ſicut cæteras omnes formas, & animas, ſed diſpoſita eadem materia ab agente particulari, & organizato corpore infundi à primo; quo autem modo infundatur, vel per quam actionem producatur à primo agente, nec explicuit Ariſtoteles, nec fortè intellexit; benè tamen, quod licet non educatur 247
de potentia materiæ, nec ab ea dependeat, vera ſit forma eam informans, & non tantum aſſiſtens, vt ex verbis eius euidenter probauimus.

Ad primum argument. eiuſdem ſententiæ facilè poſſemus negare antecedens, quod nihil poſſit multiplicari ſecundum numerum, niſi ratione materiæ. Nam valde probabile eſt in Angelis dari plures ſolo numero diſtinctos ſub eadem ſpecie, vel id ſaltem non implicare contradictionem, nec D. Thom. negauit hoc ſecundum, vt primam partem eius interpretãtes cum maiori Thomiſtarum parte tenuimus. Sed etiam ſi concedatur repugnare numericam multiplicationem ſub eadem ſpecie in rebus purè ſpiritualibus, negandum eſt repugnare in anima rationali, quæ licet ſpiritualis ſit, habet tamen intrinſecum ordinem ad corpus, tanquam altera pars eſſentialis componens cum eo hominem, quod ſufficere poſſet, vt per ordinem ad diuerſa corpora multiplicarentur animæ, & conſequenter intellectus, qui potentiæ eius ſunt, à qua emanant, & in qua recipiuntur tanquam in proximo ſubiecto.

Circa ſolutionem ſecundi argument. de vnione animæ cum corpore, tanquam certũ præſupponit Peripatetica ſchola nõ eſſe accidentalem, ſed ſubſtantialem, quia cùm vniantur, tanquam potentia, & actus ſubſtantialis, non poſſunt vniri vnione accidentali, ſed neceſſariò ſubſtantiali, nec medio aliquo 248
accidenti, ſed immediatè in hoc ſenſu, per modum tamen vnionis ſubſtantialem, quamuis pauci quidam, & ſine funda-

mento rationis negauerint per modum aliquem vnionis coniungi ſubſtantialem, vel accidentalem, ſed vnionem ita eſſe omnino immediatam ac per ſe, vt medium quodcumque excludat, vt in noſtris commentariis phyſicis admonuimus. In quibus etiam oſtendimus medio modo vnionis ſubſtātiali vniri, corporeo quidem (etiam in homine) quia de potentia materiæ educto, & in ea recepto, quo ſuppoſito;

Ad formam argum. dum quæritur, an vnio animæ rationalis cum corpore ſit ſubſtantia, vel accidens, reſpondeo eſſe ſubſtantiam, non quidem pertinentem ad entitatem animæ, vel corporis, ſed modum ſubſtantialem de nouo productum à generante hominem, vnde neganda eſt conſequentia, quod diſſoluta vnione pereat anima, quia nihil ſubſtātiæ eius perit, ſed ſolùm ſubſtantialis modus de nouo productus per generationem, qui eſt entitas realis diſtincta ab ea, atque etiam à corpore. Quo pereunte permanere poteſt anima, ſicut certum eſt materiam permanere.

TRACTATVS DE potentiis animæ in generali.

1 ABſoluimus omnia, quę pertinent ad eſſentiam, & ſubſtantiam animæ, atque etiam ad modum informandi corpus, & partes eius pro explicatione primæ, ac ſecundæ diuiſionis poſitæ ab Ariſtotele cap. hoc 3. reſtat nunc agere de potentiis eiuſdem animæ in generali, quod pertinet ad vltimam, de quibus tria diſputabimus Primum, an potentiæ ſint res, vel entitates reales diſtinctæ ab anima, vel ſolo nomine, aut ratione formali ab ea diſtinguātur. Secundo, an, & quonam modo emanent ab ea. Tertio, à quonam capiant vnitatem, ac diſtinctionem ſpecificam.

QVÆSTIO I.

An potentiæ vitales ſint res diſtinctæ ab anima vel ſola ratione.

2 HOc eſt primum quærendum de potentiis animæ; ex quo cætera dependent, an ſit potens, atque ſufficiens ad eliciēdas operationes vitales nutritionis, ſenſationis, intellectionis,

nis, & volitionis per propriā ſubſtantiam immediatè, ita vt ſit proximum principiū earum, nam ſi hoc habet, ſi ſolo nomine, vel ſola ratione diſtinguentur ab ea potentiæ vitales, vel non ſit proximum principium per ſuam ſubſtantiam, ſed accidentibus realibus ſibi ſuperadditis indigeat ad eaſdem operationes eliciendas, quæ accidentia ſuperaddita ſint potentiæ vitales, & principia proxima, & quaſi formalia, ſeu inſtrumenta eiuſdem animæ ad eliciendas eaſdem operationes.

Et prima opinio tenet, potentias vitales non eſſe entitates diſtinctas, aut ſuperadditas animæ, imò nec diſtinctas rationes formales ab ea, ſed eſſe ipſammet animam, quæ in quantum diuerſæ operationis principium eſt, nomen diuerſæ potentiæ induit, vt anima vegetatiua in quātum principium eſt nutritionis, vocatur potentia nutritiua, pariterq; de cæteris. Ita Greg. in 2. diſt. 3 quæſt. 2. art. 3. Gabr. quęſt. vnica, art. 2. concluſ. 2. Ochamus quæſt. 24. & 26. Marſil. in 1. quæſt 7. art. 3. Burid. cap. hoc 3. quæſt. 6. & Saxonia 2. lib. de anima, quæſt. de diſtinct. potentiarum.

Secunda opinio cōuenit cum prima in eo, quod aſſerit, potentias non eſſe entitates diſtinctas, ac ſuperadditas animæ, ſed eandemmet entitatem eius, habere tamē diſtinctas rationes formales ex natura rei, diſtinctáſque definitiones ab ea, eo ferè modo, quo verum, & bonum diſtinguunt communiter ab ente, non tanquam res diſtinctas, ſed tanquam rationes formales eiuſdem entitatis. Ita Enrr. quodlib. 3. quæſt. 14. Scotus in 2 diſt. 16. quæſt. vnica. D. Bonau. in 1. diſt. 3. quæſt. 3. Thom. de Garuio in Summa, tract 5 quæſt. 2. artic. 3. Argument. vtriuſque opinionis eadem ſunt, atque eò tendunt, vt non ſint ponendæ entitates, ſeu accidentia ſuperaddita in anima ad eliciendas operationes vitales, ſed per propriam entitatem ſubſtantialem ſub diuerſo nomine ſignificatam, vel ſub diuerſa ratione formali deſumptam eſſe principium proximum earum. 3

Quod probatur authoritate, & ratione: nam Ariſtoteles in primis ita videtur ſentire, dum definit animam cap. 2. huius lib. quod ſit principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, quaſi dicat eſſe principium harum operationum per ſe, ac per ſuam naturam, & eſſentiam; non per accidentia, alioqui per ſola accidentia definiri animam, quod patet eſſe falſum; ſentit ergo potentias non eſſe diſtinctas entitates ab anima. Quod docet etiam D. Auguſtin. 10. lib de Trinit. cap. 11. aſſerens, memoriam, intelligentiam, & voluntatem vnam tantùm vitam eſſe, non tres vitas, & vnam

mentem, non tres mentes. Et expreſſius in lib. de ſpiritu, & anima cap. 13. his verbis: *Dicitur anima, dum vegetat, ſpiritus, dum contemplatur, ſenſus, dum ſentit, animus, dum ſapit, dum intelligit, mens, dum diſcernit, ratio, dum recordatur, memoria, dum vult, voluntas, iſta tamen non differunt in ſubſtantia, quemadmodum in nominibus, quoniam omnia iſta vna anima eſt, proprietates quidem diuerſæ, ſed eſſentia vna.* Et D.Bern. de interiori domo cap. 67. ait intellectum, voluntatem, & memoriam eſſe vnam animam, ſicut Pater, Filius, & Spiritus Sanctus ſunt vnus Deus, atque eodem modo loquendi vtuntur paſſim alij ſancti: ergò ſentiunt non diſtingui potentias realiter ab anima.

4 Ratione verò probatur 1 quia agens, & paſſum mutuã habent correſpondentiam, ſed materia, quæ paſſum eſt reſpectu cuiuſlibet agentis, & actionis circa ipſam, non indiget ad patiendũ potentia paſſiua, vel accidenti ſuperaddito, ſed per ſuã entitatem, vel ſubſtantiã patitur recipiendo: ergò anima, quæ abſque dubio ſua natura principiũ actiuum, aut verum agens eſt reſpectu operationũ vitalium, non indiget aliquo ſuperaddito accidente ad agendum, vel eliciẽdum operationes vitales, ſed per propriã ſubſtantiam immediatè poteſt eas elicere. Secundo, quia ſi aliqua eſſet neceſſitas ponendi accidentia diſtincta ab anima pro potẽtiis vitalibus, maximè quia anima non eſt operatiua per propriã ſubſtantiam, & propterea indiget his virtutibus, aut accidentib. ſuperadditis, quibus mediis operetur, ſed hæc ratio præſupponit falſum; ergò non probat diſtinctionem. Minorem ſic oſtendo; Oppoſita ſententia, quæ diſtinguit has potentias realiter ab anima, aſſerit proximè, & naturaliter emanare ab ea tanquam a principio efficiente, & per actionẽ quidem cum de potentia ipſius animæ educãtur ab agente, quod ſine actione fieri non poteſt: cũ ipſa tamen eductio ſit actio ad quam non ſolùm paſſiuè, ſed actiue cõcurrit anima; ergò agit, & operatur immediatè per ſe, & per ſuã ſub-

5 ſtãtiam in tali emanatione abſque accidẽti aliquo ſibi ſuperaddito, quod ſit potẽtia; poterit ergo per ſe immediatè agere ad eliciẽdas operationes vitales, & ideò nõ indigebit ſuperaddito accidenti, ſeu potentia a ſe diſtincta. 3. ſi anima non eſt operatiua per propriam ſubſtantiam, ſed indiget accidentibus ſuperadditis, quæ ſunt potentiæ, vel ex perfectione, vel ex imperfectione, ſed ex neutro capite habere poteſt; ergò falſum eſt quòd eis indigeat, vel habeat. Probatur minor, quia maior perfectio eſt per propriam ſubſtantiam poſſe operari, quam per accidentia, & propterea Deus ſine his operatur per

ſubſtan

ſubſtantiam propriam: ergò quod anima operetur per accidentia, non poteſt ei prouenire ex perfectione, nec etiam ex imperfectione, quia longè imperfectiora ſunt accidentia, & operantur per propriam entitatem per ſe immediatè abſque alia potentia, quæ ſit accidens ſuperadditum, vt patet de calore, & de cæteris qualitatibus actiuis; quibus cum lógè perfectior ſit anima, operabitur per propriam ſubſtantiam abſque potentiis ſibi ſuperadditis Et vndecumque habeat, quod per accidentia ſuperaddita operetur intrinſecū ſibi erit: quare implicabit contradictionem fieri a Deo talem animam, quæ poſſit operari per propriam ſubſtantiam ſine accidentibus ſuperadditis, quod durum videtur: cùm non appareat ratio conuincens talem repugnantiam.

Tertia opinio affirmat *omnes potentias vitales eſſe accidentia ſuperaddita animæ, & ideò entitates diſtinctes realiter à ſubſtātia eius.* Ita Magiſter in 1.d.3.D.Tho.1.p.q.77.art.1. quod etiam docet verum eſſe in Angelis, q.54 art.3. Alenſ.2.p.q.65.memb. 2.Albert.Magn.in 1.d.3.art.vlt.& 2.lib.de anima, q.7. Iand. q. 9.Henr. quodlib 1.q 9.Capr.in 1.d,3.q.3.art.2. Marſil. Ficinus lib.10 de Theologia Platonis, vbi affirmat fuiſſe ſententiam eiuſdem Platonis in Timæo, Sotus in Logica.cap.de proprio, Toletus in hoc libro q.9.Caiet. & Bannez ſuper loca D.Thomæ, & quantum ad potentias ſenſitiuas, & vegetatiuas, Durand in 1.diſt.2 in 2.part.diſp. quod etiam videtur ibidē ſentire D.Bonau. quamuis de aliis potentiis vterque cum Scoto ſentiat. Et hæc ſententia communis eſt inter recentiores, & nobis videtur vera, & tenenda. Sed tota difficultas eius conſiſtit in inuenienda aliqua ratione efficaci, qua talis diſtinctio probetur, quia plures, quæ afferri ſolent, parum roboris habere videntur, & propterea eas omitto. 6 7

Probatur ergo teſtimonio Ariſtotelis 1. lib. de anima, text. 11. & lib. 2. cap. 2. nam in hoc ſecundo loco definit animam, quod ſit actus corporis phyſici, & organici, in primo verò aſſerit intellectum non eſſe actum corporis, neque ipſum, vel aliquam partem eius informare: hęc autem apertè contraria ſunt, niſi ſentiat Ariſtot. intellectum, & animam eſſe duas entitates realiter diſtinctas; ergo abſq; dubio id ſētit. Probo minoré, quia ſi intellectus ſolo nomine differt ab anima, vt aſſerit prima ſententia, euidens eſt, quod ſi hæc eſt actus, & forma corporis, intellectus quoque actus, & forma erit; quare non poteſt in doctrina Ariſtotelis ſuſtineri. Sed nec ſecunda, quia licet intellectus diſtinguatur ab anima quadam ratione formali, impoſſibile eſt animā informare corpus, quin eo ipſo

informet intellectus:nam forma ſecundum entitatem realē,
& per illam informat corpus:ſed intellectus eſt eadem entitas
8 realis cum anima;ergo repugnat hāc informare corpus,quin
ille eo ipſo informet Præterea idem Ariſtoteles 1.lib.Ethico-
rum ad Nicomachum,cap.6.de intellectu,& anima loquens,
ſic ait: *quemadmodum in corpore eſt viſus, ſic in anima eſt mens,*
& aliud in alio, quæ nō poſſunt eſſe vera ſine reali diſtinctio-
ne,quia viſus realiter diſtinguitur a corpore,ꝙ patet ſine eo
eſſe poſſe:ergo mens,ſeu intellectus ab anima.Nec poteſt eſ-
ſe verum, quod aliud ſit in alio ſine reali diſtinctione: nam
intellectus non poteſt eſſe in anima,niſi tanquam pars in to-
to,vel tanquam accidens in ſubiecto, & neutro modo poteſt
eſſe ſine diſtinctione reali, cùm pars diſtinguatur à toto rea-
liter, & accidens non poſſit inhærere ſubiecto, niſi realiter
diſtinguatur ab eo,quia realis inhærentia vnius in altero pręſ-
ſupponit realem diſtinctionem. Quod etiam non obſcurè
9 docuerunt Sancti Patres, & in primis D.Dionyſ.cap.11.Cœ-
leſtis hierarch.vbi de Angelis ait,quēlibet diuidi in ſubſtātiā,
virtutem,& operationem,ita diſtinguens virtutem à ſubſtan-
tia,ſicut operationem ab vtraque, conſtat verò operationem
eſſe accidens diſtinctum realiter ab eis,quia in ſolo Deo ope-
ratio eſt ſubſtantia eius;ergo ſentit tria illa diſtingui realiter.
Quod ſi verum eſt in Angelis,multò melius in anima. D.Au-
guſt.15.de Trinitate,cap 7. in principio aſſerit mentem non
eſſe animam:ſed aliquid eius, vel aliquid in ea; mentem verò
diſtinguit expreſsè à notitia, quare per eam neceſſariò intel-
ligit potentiam intellectiuam, Anſelm.in lib.de caſu diaboli
expreſsè ait,potentias animæ non eſſe ſubſtantiam eius, non
tamen omninò nihil.Et Damaſc. in ſua Dialectica ponit po-
tentias animæ in prædicamento qualitatis, & ideò ſentit eſſe
vera accidentia realia, quare non eſſe idem realiter cum ſub-
ſtantia eiuſdem animæ.

Sed probatur ratione,primo à priori præſuppoſitis duobus
principiis tanquam certis,primum, quod naturalis potentia
operatiua alicuius actus conſtituit ſecundam ſpeciem quali-
tatis. Quod docet expreſsè Ariſtot.in eo prędicamēto,& ad-
mittunt omnes.
10 Secundū præſuppoſitum eſt, quod potentiæ ſumunt ſuam
ſpeciem ab actibus,hoc eſt,per ordinem ad illos, quod docet
expreſsè Ariſtoteles in hoc 3.cap.& probatur efficaciter,quia
potentiæ ordinantur per ſe primò ad actus, tanquam ad fi-
nem,propter quos eliciendos tribuuntur rebus a natura; er-
11 go tales ſunt naturæ potentiæ,quales ſunt actus.Ex his duo-
bus

bus principiis conſtituo hoc modo argumentum: potētiæ vitales, vt nutritiua, ſenſitiua, & intellectiua ſunt operatiuę alicuius actus, nempe vitalis operationis; ergo pertinent ad ſecundam ſpeciem qualitatis ex priori principio præſuppoſito: ſed qualitas, & eius ſpecies ſunt accidentia realia; ergo potentiæ vitales ſunt accidentia realia animæ ſuperaddita, per quæ elicit tales operationes. Probatur etiam conſequentia ex poſteriori principio, quia operationes vitales ſunt accidentia; ergo potentiæ per ſe ordinatæ ad illas, vera quoque & realia accidentia erunt: ſed accidens reale non poteſt eſſe eadem entitas realis cum ſubſtantia, vt ſæpe à nobis probatum eſt. Præſertim in prædicamento ad aliquid, & iam recipiunt omnes; ergò potentiæ vitales realiter diſtinguuntur à ſubſtantia animæ.

Secundo probatur in anima rationali hoc modo; implicat 12
contradictionem, quod res corporea, & materialis ſit idem realiter cum incorporea, & ſpirituali, vt per ſe eſt manifeſtum: ſed potentiæ ſenſitiuæ, & ſenſationes in homine ſunt corporeæ, & materiales: cùm ſint in organis corporis, vt viſus in oculis, & auditus in auribus, & operationes eorum fiant per ſpecies corporeas, ab obiectis ſenſilibus productas in eaſdem potentias, atque etiam recipiantur in eiſdem potentiis: cùm ſint immanentes, & exerceantur per eadem organa corporea; ergo diſtinguuntur realiter ab intellectu, & voluntate, quæ ſunt potentiæ eiuſdem animæ rationalis: ſed ex hoc ſequitur euidenter diſtingui realiter ab eadem anima, quia ſi eſſent idē realiter cum ea, eſſent etiam idem realiter inter ſe: ergo neceſſe eſt diſtinguere omnes realiter ab anima.

Probatur tertio euidenti inductione diſcurrēte per omnes ſubſtantias creatas corporeas, vel corpore prǫditas: de quibus euidens eſt non operari per ſe immediatè: ſed per potētias ſuperadditas, quæ ſunt accidentia realiter ab eis diſtincta: vt de elementis, atque corporibus cœleſtibus, atque etiam de corporibus viuentibus, quæ per calorem naturalem operantur nutritionem, & augmentationem patet; ergo eadem eſt ratio de anima, non ſolùm vegetatiua, & ſenſitiua: ſed rationali.

Ad teſtimonia Ariſtotelis reſpondeo ex verbis ipſius facilè 13
intelligi ſenſum. Aſſerit enim animam eſſe principium, quo primo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, quaſi dicat, animam eſſe primum principium, ac radicem harum operationum, quod abſq; dubio habet per ſuam ſubſtantiam: ſed hoc non tollit, quin eſſe principium formale, & proximum habeat per potētias ſibi ſuperadditas, atque adeò realiter à ſe

diſtinctas. Simul ergò ſtare poſſunt, quod per propriam ſubſtantiam definiatur: ſed in ordine ad operationes, cuius prima radix, atque principium eſt. D. autem Auguſt. in 1. loco docet omnes potentias animæ radicari in eadem anima, quæ cũ ſit principium vnius, atque eiuſdem vitæ, & non plurium, ipſæ quoque potentiæ dicũtur eſſe vna vita, & non plures, hoc eſt, in vna vita ab anima procedere radicari, & non in pluribus, in quo etiam ſenſu aſſerit non eſſe plures mentes: ſed vnam. Senſum verò alterius teſtimonij planè indicãt poſtrema verba eius, videlicet: *Quoniam omnia iſta vna anima eſt, proprietates quidẽ diuerſa, ſed eſſentia vna*, quibus fatetur proprietates, ſeu potẽtias animæ, per quas omnia illa officia, vel operationes exercet diſtinctas eſſe inter ſe, & proinde ab eadẽ anima:

14 ſed emanare ab ea tanquam ab eodẽ principio, & in hoc ſenſu eſſe eadem animam, quæ in quantum diuerſa illa officia per eas exequitur, diuerſa nomina ſortitur: ſed nomina ipſa, neque continere, neque explicare diuerſam ſubſtantiam: ſed eandem; cauſalis eſt igitur ſenſus, per quem ſimul cum diuerſitate potentiarum ſignificatur vna, & eadem ſubſtantia animæ, in qua radicantur, & à qua emanant.

Ad primum argumẽtum conceſſa maiori, & minori, quod materia ſit per propriam entitatem principium paſſiuum reſpectu cuiuslibet agentis, negãda eſt conſequentia, quod anima ſit principium actiuum proximum, atque formale ſuarum operationum per propriam ſubſtantiam. Et ratio differentiæ in eo conſiſtit, quod eſſe principium paſſiuum imperfectionis eſt, & ideò non indiget aliquo ſuperaddito, quod ſit potẽtia, ſed materia ipſa tanquam imperfectiſſima per ſe ipſam illud officium exequitur, agere verò maximè perfectionis eſt, quã non attingit creatura per propriam ſubſtantiam, ſicut nec actio ipſa, vel operatio propria eius ſubſtantia eſſe poteſt, ſolius enim Dei eſt, tanquam agentis infinitæ perfectionis ſic agere, vt tam virtus agendi, quam actio ipſa ſit eius ſubſtantia. Tribuere igitur animę ſicut cæteris quibuſcumque agentibus creatis accidentia ſuperaddita pro virtutibus, ac potentiis ad operandum, non eſt multiplicare entitates ſine neceſſitate: ſed omninò neceſſarias eis concedere, ſine quibus agere non poſſent.

15 Pro ſolutione 2. argum. duo adnotãda ſunt, ex quibus duplex oritur ſolutio eius. Primum eſt, duplicem eſſe actionem, vnam depẽdentem non à ſolo agente: ſed ab aliis extrinſecis, videlicet ſubiecto, aut obiecto approximatione inter agens, & paſſum, & per quam producitur aliquid non habẽs neceſ-

ſariam

ſariam connexionem cum eodem agente;& hæc vocatur operatio communi appellatione. Sub qua comprehẽduntur omnes operationes immanẽtes,& tranſeuntes,omnéſque mutationes,& motus. Alia eſt actio non dependens ab aliquo extrinſeco:ſed a ſolo agente,cuius eſſentiam ſequitur naturaliter,& neceſſariò,& per quam aliquid producitur habens non ſolum neceſſariam:ſed immediatã connexionem cum eodem agẽte,& hæc nõ vocatur operatio,imò nec vocari ſolet actio: 16
ſed naturalis quædam reſultantia effectus ab agente,& vterque modus actionis conuenit animæ,prior quidem reſpectu operationum vitalium,poſterior reſpectu potentiarum, per quas illas elicit,& ad priorem modum agendi neceſſario requirit potentias ſibi ſuperadditas,nõ ad poſteriorem. Et ratio differentiæ eſt,quia per modum poſteriorem agendi,naturaliter,& ſine dependentia ab aliquo extrinſeco actio ſequitur, atque etiam effectus,& talis quidem,qui neceſſariam,atque immediatam connexionem habet cum ſubſtantia eiuſdem animæ,& propterea naturalis potius reſultantia vocatur,quã actio;quare repugnat per mediam aliquam potentiam, aut virtutem diſtinctam ab eadem ſubſtantia fieri: nam eo ipſo immediatior eſſet hæc eadem virtus, præterquàm quòd proceſſus in infinitum daretur, vt conſideranti facilè patebit.

Prior verò agendi modus non habet has conditiones,quia nec naturaliter, vel neceſſariò ſequitur actio cum dependentia à ſolo agente:ſed ab aliis extrinſecis,nec effectus,qui producitur habet neceſſariam,atque immediatam connexionem cum eo; & propterea neceſſario ad illum requiruntur potentiæ,per quas determinetur ad diuerſa obiecta:nam ſecũdum propriam ſubſtantiam indifferens eſt ad omnia. Euidens exẽ- 17
plum habemus vtriuſque actionis, atque etiam aſſignati diſcriminis inter vtramque in aqua, de qua conſtat non poſſe operari cum dependentia ab extrinſecis, niſi per frigiditatem,& humiditatem,quæ ſunt virtutes,ac potentiæ ei ſuperadditæ,realitérque ab ea diſtinctæ, & nihilominus ſi expellatur ab ea frigiditas ab igne per calefactionem, ſemoto igne reducit ſe naturaliter,& neceſſariò ad priſtinam frigiditatem, per actionem quidem poſterioris ordinis,non tã actio,quam naturalis reſultantia vocata, ſine aliqua virtute aut potentia media,per quã talis actio ab ea procedat:ſed immediatè procedit a ſubſtantia eius, quo exemplo (niſi ego fallor) conuincitur doctrina tradita. Et ſoluitur argument. nam ad formam eius diſtinguenda eſt maior, quod propterea anima indigeat

poten

potentiis ſuperadditis ad operationes vitales eliciendas, quia non eſt immediatè operatiua, nam eodem modo agendi, quo eſt principium earum, verũ eſt non eſſe immediatè per ſe operatiuam, nec talem modum agendi habet in ordine ad potentias vitales, ſed longè diuerſum, & quẽ exercere repugnat per potentias ſuperadditas, vt probatum eſt: quare ex eo non probatur, quod operationes vitales per tales potẽtias nõ eliciat.

18 Adnotandũ eſt ſecundo ad idem met agens, quod aliquam rem producit, pertinere ea omnia cum ea producere, quæ illi debita ſunt ex vi generationis, aut productionis in eodem inſtanti, in quo generatur, vel producitur, & cũ proprietates, & potentiæ debeantur rei ex vi generationis, & in inſtãti, in quo generatur, productio earum generanti tribuẽda eſt, cui naturaliter incumbit, non quomodocũque rem producere, ſed in bono ſtatu ei naturaliter debito. Itaque dum homo hominẽ generat, vel leo leonem, non ſolùm producit ſubſtantiam, ſed in eodem inſtãti omnes paſſiones, & proprietates, atque potentias naturales eorum, vt vegetatiuas, & ſenſitiuas: & ita dũ Deus creat animam ex nihilo, in eodem inſtãti educit de potentia eius intellectum, & voluntatem: hæ autem potentiæ & paſſiones producuntur quidem à generante, vel creante, tanquam ab agente principali, media tamẽ ſubſtantia, vel eſſentia animæ, tanquam inſtrumento, quia naturaliter eam cõſequuntur. Vnde anima non concurrit effectiuè ad emanationem, vel productionem potentiarum, tanquam præcipuum agens, ſed tanquam inſtrumentum eius: & cùm inſtrumentum non operetur per aliquam virtutem permanentẽ ſibi impreſſam, vel ſuperadditam à præcipuo agente, ſed per motionem eius, vel tanquam virtus eius, ideò anima non ſolùm non cõcurrit ad productionem, vel emanationem potentiarum per aliquam virtutem, aut potentiam ſuperadditã, ſed immediatè per propriam ſubſtantiam tanquam virtutem pręcipui agentis, & inſtrumentum eius, ſed reſpectu operationum vitalium

19 præcipuum agens eſt, & ideò poteſt per potentias eas elicere, imò neceſſarium eſt, vt probauimus.

Ex quibus facilè reſpondetur ad argument. diſtinguendo etiam maiorem, ſed alio modo; nam cùm dicitur ideò animã operari per potentias, quia non eſt immediatè per ſe operatiua; diſtinguo maiorem, tanquam cauſa principalis verũ eſt, & à nobis probatum, ſed tanquam inſtrumentum generãtis, vel producentis ſubſtantiam eius, falſum, quia ad rationem inſtrumẽti nõ requiritur virtus impreſſa, vel ſuperaddita, ſed ſufficit extrinſeca motio agentis principalis, vel ſufficit eſſe

virtutem

virtutem eius per ſe ordinatam ad talem effectum; quare non benè infertur ex eo, quod poſſit effectiuè concurrere ad emanationem potentiarum per propriam ſubſtantiam, poſſe per eandem ſine potentiis mediis cõcurrere ad operationes vitales propter diuerſum modum operandi; nam ad illam cõcurrit per modum inſtrumenti, ad has verò tanquam præcipuum agens conſtat verò plus ad hoc requiri, quam ad illud in quibuſcunque agẽtibus. Et ex his duabus ſolutionibus poſterior hæc magis placet, quia tollit prorſus difficultatem argumẽti.

Ad formam vltimi argumenti reſpondent plures ex recentioribus negando maiorem, quod anima indigeat potentiis ſuperadditis ad operãdum propter perfectionem, vel propter imperfectionem, ſed propter modum naturalem agendi creaturæ. Ego verò cenſeo non poſſe negari, quod propter imperfectionem eis indigeat, quia id conuincit argumentũ, cũ modus operandi perfectiſſimus ſit per propriam ſubſtantiam, & ſine interuentu alicuius virtutis accidentalis effectũ attingere, & propterea ſoli Deo attribuitur, & nulli creaturę. Hoc igitur admiſſo, ad illam partem minoris, quæ afferit accidentia eſſe imperfectiora, & operari per proprias entitates ſine aliis virtutibus ſuperadditis, reſpondeo, accidentia eſſe virtutes ſubſtantiæ, per quas ſuos effectus attingunt, & ideò nõ poſſe per alias virtutes operari, quia daretur proceſſus in infinitum, immediatè autem, & per propriam entitatem attingere effectum tanquam virtutem alterius maioris longè imperfectionis eſt, quàm attingere tanquam agens principale per virtutes proprias ſuperadditas, vt per ſe eſt manifeſtum. 20

DVBIVM INCIDENS.

An per potentiam Dei abſolutam dari poſſit creatura, quæ operetur immediatè per propriam ſubſtantiam.

Circa aliud, quod in eodem argumento additur, videlicet, quod vndecunque habeat anima indigere potentiis ſuperadditis ad operãdum, erit ſibi intrinſecum, & ideò implicabit contradictionẽ, quod ſine mediis potentiis poſſit elicere actus vitales, breue dubiũ occurrit, an producibilis ſit adeò ſubſtantia, quæ ſine mediis accidentib. poſſit operari, & ideò idem realiter ſint in ea eſſentia, & potentia, vel contradictionem inuoluat. Et quod non implicet contradictionem dari talem creaturam ſic operantem, vt animam, vel Angelum tenent 21

nent

nent recentiores quidam, quorum hoc eſt præcipuum fundamentum, quia talis modus operandi ſine mediis potentiis ſuperadditis non poſtulat in operante virtutē infinitā, ſed operans immediatè per propriam ſubſtantiā limitatum foret ſecundum eam ad certum genus, & differentiam hominis, aut Angeli: ergo nō pugnat talis modus operandi cum limitatione creaturæ, & ideò non eſt cenſendus omnino impoſſibilis: præſertim cū prima, & ſecunda opinio, vt vidimus in præcedenti quæſtione, teneant operari animā per propriam ſubſtātiam immediatè, hoc eſt ſine accidentibus ſuperadditis, quare durum videtur, non poſſe fieri a Deo talem ſubſtantiam ſic operantem.

21 Oppoſitam verò ſententiam tenet abſque dubio D. Thom. locis citatis, præſertim 1 p. q. 54 art. 3. vbi licet expreſsè non aſſerat implicare contradictionē, quod potentia operatiua Angeli, vel animæ ſit eius eſſentia, ratio verò qua vtitur ad id probandū, vel nihil omninò probat, vel probat implicare cōtradictionem, & ideò euidēs eſt id ſentire. Probat enim ex intrinſeca imperfectione, & limitatione creaturæ id prouenire; quod ſi verum eſt, contradictionem implicabit, cum repugnet omninò dari aliquam creaturam non habentem eſſe limitatū, atque imperfectum. Ratio igitur eius hæc eſt, intelligere Angeli, vel operatio alterius creaturæ non poteſt eſſe ſubſtantia eius, quia ad ſolam infinitatem Dei pertinet, quod intelligere, vel operari ſit ſubſtantia eius: eſſe verò creatum ex intrinſeca limitatione, & imperfectione habet, quod operetur medio accidenti, quod ſit eius operatio, vt aduerſarij, & omnes concedunt; ergò nec potentia operatiua poteſt eſſe eſſentia, aut ſubſtantia eius. Conſequentiam probat, quia eſſentia creaturæ ex ſua ratione intrinſeca eſt in potentia ad duos actus, videlicet ad eſſe ſubſtantiale, aut ſubſiſtentiā, per quod completur ſubſtantialiter, atque etiam ad operationem, tanquam ad actum accidentalem, per quem perficitur accidentaliter, ſed potentia ſumit ſuam ſpeciem ab actu, ad quem eſſentialiter ordinatur; ergò potentia creaturæ ad eſſe ſubſtantiale ſubſtātialis eſt: cū actus eſſendi ſit ei ſubſtantialis, potentia verò ad operandum accidentalis, ſicut operatio ipſa, ad quā ordinatur, & a qua ſumit ſuam ſpeciem, & rationem, eſt accidens, repugnat igitur, quod potentia operatiua ſubſtantiæ creatæ ſit ipſamet eius

22 ſubſtantia. Quod hac etiā ratione probari poteſt, ac declarari ſimul. Potentia ad operandum præſupponit eſſentiam vltimò terminatam, atque completam per actum eſſendi, quem prius reſpicit, quam operationem; ergò eſt potentia accidentalis.

Proba

Probatur conſequentia; quia quidquid aduenit enti iam completo in ſua eſſentia, & per ſuam ſubſiſtētiam, non poteſt eſſe ſubſtantia eius, ſed accidēs ei ſuperadditum, atque adeò realiter ab ea diſtinctum, quia non poteſt entitas realis ſuperaddita eſſe idem realiter cum entitate, cui additur. Preterquam quod ſatis efficaciter probatur repugnare, quod accidēs reale ſit idē realiter cum ſubſtantia. Et hæc ratio non eſt parum efficax ad probandum contra Scotum diſtinctionem realem potentiarum ab anima, & hæc ſententia D. Thom. videtur mihi longe probabilior oppoſita.

Ad primum vero argumentum negandum eſt antecedens, 24
quod modus operandi per propriam ſubſtantiam ſine potētia ſuperaddita non poſtulet virtutem infinitam in operante, poſtulet enim, ſicut modus operandi operationem, quæ ſit eius ſubſtantia. Hæc eſt enim ſumma perfectio diuini eſſe, quòd ſicut eſt propria eſſentia Dei, ſic eſt etiā propria operatio eius, quæ repugnat communicari creaturæ. Nec durum eſt aſſerere, quòd contradictionem implicet dari creaturam ſic operātem, licet multi teneāt actu dari, quia rationes quibus probatur non dari, procedunt ex limitatione creaturæ ei eſſentiali, & meo eadem probabilitate, qua probant non dari, probant quoque implicare contradictionē, quod detur, quod vero non ſint demonſtrationes, nihil refert, nam ſatis eſt eſſe valde probabile, vt aſſeratur implicare contradictionem, & valdè probabile eſſe quod per potentiam Dei abſolutam fieri repugnet, non eſt enim neceſſaria demonſtratio, nam ſi talis daretur, nō eſſet diſputabile, an per potentiam Dei abſolutam fieri poſſit, ſed euidens, quod non poſſit.

QVÆSTIO II.

An potentiæ vitales poſſint realiter ſeparari ab animà per potentiam Dei abſolutam.

EX definitis quæſtione præcedenti, quod potentiæ diſtinguātur realiter ab anima, reſultat præſens de ſeparatione 25
ab ea. Præſupponitur autem tāquam certum apud omnes, naturaliter non poſſe ſeparari ab anima propter naturalem, ac neceſſariam connexionem, quam habent cum ſubſtantia eius, eo ferè modo quo cæteræ proprietates, ſeu paſſiones cū propriis eſſentiis, quas conſequūtur. Propterea titulus quæſtionis quærit, an per potentiam Dei abſolutam talis ſeparatio potētiarum ab anima fieri poſſit, & eadem eſt quæſtio de propriis

paſſio-

paſſionibus,quæ ſunt potentiæ ad operandum reſpectu ſubiectorum, à quibus emanant.

Et prima opinio impoſſibilem reputat talem ſeparationẽ. Ita Caiet.1.par.q.54.art.3.§.ad 3. rationem, & eiuſdem ſententiæ videtur eſſe Capreol.in 1.diſtin. 3.q.3.Ratio Caiet.eſt,quia potentiæ habent immediatam, ac neceſſariam connexionem cum anima,& emanant ab ea, efficienter quidem, non tamen per aliquam actionem mediam, ſed per immediatam depen-
26 dentiam. Sed talis modus dependentiæ non poteſt ſuppleri à Deo,quia eſt intrinſecus,atque immediatus,& eo ipſo,quod à Deo ſolo dependerent,tolleretur,ergò repugnat omnino talis ſeparatio. Secũdo poteſt probari, quia ſi intellectus ſepararetur ab anima,duplex implicatio contradictionis ſequi videretur;prior quidem,quod anima ipſa ſimul ſit intellectiua,& nõ ſit intellectiua, nã cum ſeparato ab ea intellectu adhuc ſit rationalis,etiam eſt intellectiua, & cum ſit intellectiua per potentiam intellectus;& eam non habens,non erit intellectiua. Poſterior eſt quod intellectus ſeparatus poſſet intelligere, quia cùm ſit potentia naturalis ſufficiẽs eſt ad actum eliciendum,& ex alia parte non poteſt actum elicere, niſi radicatus in anima.

Secũda opinio communis eſt,*quod ſuppoſita diſtinctione reali potentiarum ab anima, ſeparabiles ſint ab ea per potentiam Dei abſolutam.*Ita Ferra. 4.lib.contra gentes cap.69.Bannez 1 p.q. 77.artic.1.dub.1.ad 4. Sotus in prædicab c.de Proprio, & omnes ferè recentiores;& eſt vera,& tenenda.

Quam vt probemus, adnotare oportet,proprietates rerum eſſe triplices,quædam ſunt accidentia perfecta,ſeu completa ſuperaddita ſubſtantiæ ad operãdum per illa,& tales ſunt potentiæ vitales reſpectu animæ, & omnes potentiæ naturales operatiuę,aliæ ſunt imperfectæ,& quaſi incompletę,quia potius modi rerum,quas conſequuntur,vocari debẽt,quam res, quia nihil aliud in re,quam conſequuntur,ponunt,præter talem modum ſe habendi,& tales ſunt præſentia,& figura, nam illa ſolùm ponit talem modum ſe habendi in ordine ad ſpatium,& figura talem modum ſe habendi per proprios terminos.Aliæ denique,neque res ſunt,neque modi rerum, ſed ra-
27 tiones formales,& ſpeciales entitatis earum,& tales ſunt paſſiones,vel proprietates entis,vt verum,bonum,& vnum.

Hoc ſuppoſito de ſolis potentiis quæ ſunt accidentia completa ſubſtantiæ ſuperaddita ad operãdum,intelligitur noſtra ſententia,ac præſertim de potẽtiis animæ,quas vitales appellamus.Et probatur, quod poſſint ſeparari ab anima per potẽ-

tiam

tiam Dei abſolutam, hoc modo potentiæ non habēt eſſentialem, aut intrinſecam connexionē cum anima; ergò per diuinam potentiam ſeparari poſſunt ab ea. Probatur antecedens, quia ex vna parte ſunt effectus reales, & realiter diſtincti ab ea, à qua procedunt tanquam à cauſa efficienti inſtrumentali per veram actionem. vt ſuperius probauimus, & inferius etiam probandum eſt; & ex altera non ſunt modi eius, ſed entitates reales, atque completæ eidem animæ ſuperadditæ. Ex priori igitur habēt, quod ita poſſint ſeparari ab anima, vt poſſit anima ſine illis eſſe. Quod probatur experientia, & ratione, experientia quidem, nā in cœco permanet anima ſine potentia vidua. Ratione verò, quia poteſt Deus ſuſpendere actionem illam, per quam emanant ab anima, & permanebit anima ſine illis. Quod ita probo, magis intrinſeca eſt emanatio eſſe ab eſſentia, vel ſubſiſtentiæ à natura, quam potentiarum ab anima: cum ſubſtantia ſit modus ſubſtātialis, eſſentiæ, per quem ſubſtantialiter terminatur: potentiæ verò ſint accidētia, ſed Deus ſuſpendit emanationem ſubſiſtentiæ à natura in humanitate Chriſti non habente ſubſiſtentiam propriam; ergò multò melius poterit ſuſpendere emanationem potentiarum ab anima, & tunc ſine illis permanebit. Ex poſteriori verò habetur, nec repugnare, quod potentiæ ipſæ ſeparatæ ab anima poſſint cōſiſtere: cùm ſint entitates completæ, quamuis naturaliter dependentes ab ea. Quod efficaciter probari poteſt exemplo quantitatis in Euchariſtia exiſtētis deſinente ſubſtātia panis, in qua erat: eſt enim quantitas propria paſſio ſubſtantiæ corporeæ, aut materiæ primæ emanans immediatè ab ea, non minus quam potentiæ ab anima; ergo nec ex hac parte poteſt repugnare ſeparatio earum. 28

Nec argum. Caiet. probat repugnantiam ſeparationis, quia duo aſſumit falſa; Primum, quod potentiæ habent intrinſecam connexionem, aut dependentiam ab anima. Poſtremum, quod ſine vlla media actione emanant ab illa: primum namque probauimus modo falſum, & falſitas poſtremi inferius probabitur; interim verò ſufficit id negare ad ſolutionem argumenti.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quod duæ illæ implicationes ſequantur ex ſeparatione reali potentiarū ab anima. Prior enim hac diſtinctione tollitur, animam eſſe intellectiuam duplicem ſenſum habere poteſt, videlicet formale, & radicalem; formaliter intellectiua dicitur per intellectum; radicaliter verò per eſſentiam, quæ radix eſt intellectiuæ potentiæ, & hoc modo intellectiuam eſſe, idem eſt ac eſſe ra..o- 29

nalem, quod proinde prædicatū eſſentiale eius eſt ab ea nullo modo ſeparabile. Separato igitur ab anima intellectu nō eſſet anima ſine illo permanens intellectiua formaliter, eſſet tamē intellectiua radicaliter. Nec poſterior implicatio ſequeretur, quia ſi talis ſeparatio fieret, nec poſſet anima intelligere ſine intellectu, nec intellectus ſine anima, quia neque anima poteſt concurſum requiſitum ad intellectionem præſtare, niſi medio intellectu in ſe radicato, nec intellectus propriam exercere operationem, niſi actu radicatus in anima.

BREVE DVBIVM.

An potentia vitalis ſeparata ab anima poſſet vniri ſubiecto extraneo per potentiam Dei abſolutam.

30 SEd reſtat breuiter inquirendum, an ſeparan Deus intellectum ab anima rationali, vel quamlibet aliam potentiam, poſſet eā vnire alteri ſubiecto extraneæ naturæ, vt lapidi, aut ligno, aut animæ ſe inferiori, aut alicui bruto, vel plantæ, hęc enim omnia reputarentur ſubiecta extraneæ naturæ.

Et reſpondeo implicare contradictionem. Quod ſic oſtendo, implicat contradictionem, quod forma aliqua vniatur alicui ſubiecto, quin ei conferat proprium effectum formalem, vt quod calor vniatur corpori, quin illud conſtituat formaliter calidum, ſed repugnat intellectū præſtare proprium effectum formalem lapidi; ergò repugnat ei vniri. Minorem probo, quia effectus formalis, quem intellectus præſtat ſubiecto,
31 eſt conſtituere illud formaliter intellectiuum, hoc eſt, formaliter potentem elicere intellectionem tanquam principiū formale eius, ſed effectus iſte repugnat omninò lapidi; ergò repugnabit, quod ei vniatur intellectus. Minor ſic probatur; eſſe principium formale intellectionis eſt, præſtare concurſum ad talem operationem, per ſe quidem, & per intellectum, vel ſaltem per intellectum, ſed neutro modo poteſt lapis præbere talem concurſum, nam per ſe, hoc eſt, per propriam virtutem illum præbere euidentem repugnantiam continet, cùm ſit ordinis ſuperioris, & repugnet eſſentiam inferioris ordinis eſſe radicem, aut per ſe continere virtutem ad operationem ordinis ſuperioris. Nec continet minorē repugnantiam, quod poſſit lapis præbere concurſum ad intellectionem per intellectum, quia ideo anima poteſt per intellectum talem concur-

ſum præſtare, & ita per eum elicere intellectionem, quia eſt virtus, ac potentia eius à ſe emanans, ſed repugnat intellectũ eſſe virtutem, aut potẽtiam lapidis, aut emanare ab illa; ergo repugnat, quod lapis ipſe præſtet aliquẽ cõcurſum per intellectum ad eliciendam intellectionem, aut per eum intelligat.

QVÆSTIO III.

An potentia vitalis ſeparata ab anima exiſteret per modum perſeitatis ei ſuperadditum, vel per ſolam actualem exiſtentiam propriam cum negatione actualis inhærentiæ.

PRæſuppoſita actuali ſeparatione potentiarum ab eſſentia, quam probauimus poſſibilem per potentiam Dei abſolutam, ſcitu dignum eſt, quonã modo ſe haberet potentia actu exiſtens ſine anima, atque etiam ſine alio ſubiecto, hoc eſt, an haberet ſtatum violentum, ſicut habet lapis in ſuperiori loco poſitus, vel naturalem, ſicut habebat, dũ erat in proprio ſubiecto, aut præter naturam, quia per miraculum ita ſe haberet. 32

Sed quæſtio hæc præſupponit aliam difficiliorẽ circa modum exiſtendi, quem haberet tunc potentia, an videlicet eſſet per ſe exiſtens per ſolam negationem actualis inhærentiæ, quam habebat in ſubiecto, & per efficientiã diuinam ſine illa cõſeruaretur, vel per alium modum perſeitatis ſibi à Deo ſuperadditum, per quem terminaretur, atque compleretur eſſentia eius. Et quod de potentia vitali ſeparata proponimus diſcutiendum, intelligitur de quocunque accidenti, quod à Deo ſepararetur à ſubiecto, vt de quantitate Euchariſtiæ à ſubſtantia panis ſeparata, & ſine ſubiecto exiſtente.

Et prima opinio tenet non conſeruari modo priori, ſed per modum perſeitatis ſibi ſuperadditum, quem modum exiſtimat Caietan. eſſe ſubſtantialem, nempe exiſtentiam ſubſtantialem actualem, quæ licet non poſſit conuenire naturaliter accidenti, poteſt tamen virtute diuina, ita tamen vt licet communicatio huiuſmodi ſubſtantialis ſit ſupernaturalis, ſed poſtquam communicatus eſt ſupernaturaliter, naturale ſit accidenti, per illum exiſtere ſine ſubiecto, ſicut naturale eſt cæco, cui viſus per miraculum reſtituitur, per eum videre. Hanc tamen ſententiam Caietani ſatis efficaciter impugnat Pater Suarius tomo 3. in 3. partem Diui Thom. 33

diſput. 56. ſect. 2. quia modus ſubſtantiæ omninò repugnat accidenti, atque etiam Pater Valentia 3. par. diſput. 6. quæſt. 5. puncto 1. Suarius verò ipſe, & recentiores alij entitatem
34 accidentalem aſſerunt eſſe talem modum, ſed quaſi ſubſtantialem quantum ad officium, quia ſicut ſubſiſtentia ſubſtantię determinat actualem exiſtentiam eius, & præſtat ei independentiam a quocumque ſubiecto: quod eſt facere eam formaliter, & poſitiue ſubſiſtentem per ſe; ad ſimilitudinem eius modus per ſe virtute diuina communicatus accidenti, licet reuera, & quaſi materialiter ſit entitas realis accidentalis, ac modalis, ſed officio eſt quaſi modus ſubſtantialis: cum actuali exiſtentiæ accidentis ſeparati tribuat independentiam à quocunque ſubiecto, faciátque accidens ipſum per ſe eſſe, & quaſi ſubſiſtere realiter. Quod videtur etiam ſentire Ferrar. 4. contra gentes, cap. 66. Ruardus artic. 14 pag. 295. Probant teſtimoniis D. Thom. in 4 diſtinct. 12. quæſt. 1. artic. 1. quæſtiunc. 3 vbi aſſerit, quantitati Euchariſtiæ dari, vt per ſe ſubſiſtat, & expreſſius 3. par. quæſt. 77. artic. 1. ad 4. vbi poſt ſeparationem, inquit, dari accidentibus Euchariſtiæ nouam compoſitionem ex eſſe, & quod eſt, hiſce verbis: *Accidentia huiuſmodi manente ſubſtantia panis, & vini non habebant ipſa eſſe, nec alia accidentia: ſed ſubiecta eorum habebant huiuſmodi eſſe per ea, ſicut nix eſt alba per albedinem, ſed poſt conſecrationem ipſa accidentia, quæ remanent habent eſſe, vnde ſunt compoſita ex eſſe, & quod eſt*, &c. ſed non poſſunt habere nouam compoſitionem ex eſſe, & quod eſt, niſi per acquiſitionem noui eſſe, quod eſt modus per ſe: ergo ſentit Diuus Thomas acquirere hunc modum, & per eum terminari, atque ſubſiſtere per ſe, & non per ſolam negationem actualis inhærentiæ in ſubiecto, & diuinam efficientiam.

35 Probatur deinde ratione primò, quia ſicut natura ſubſtantialis, vt ſit in rerum natura, debet eſſe terminata, atque completa per ſubſiſtentiam, ita accidentalis per alium modum, alioqui ſicut repugnat ſubſtantialem conſiſtere, niſi per propriam, vel alienam ſubſiſtentiam compleatur, ac terminetur, pariter repugnat, quod accidentalis conſiſtat, niſi completa per modum proprium actualis inhærentiæ, aut per alterum ſibi ſuperadditum: ſed euidens eſt per ſeparationem carere primo modo actualis inhærentiæ, quo complebatur inhærens ſubiecto: ergò neceſſe eſt alio modo terminari, dum eſt ſeparata, & proportionato quidem ſtatui ſeparationis, & ideò oppoſito actuali inhærentiæ: qualem conſtat eſſe modum perſeitatis: iſte ergo concedi debet neceſſariò potentiæ
vitali

vitali ſeparatæ ab anima, & conceditur quantitati ſeparatæ 36
à ſubſtantia panis in Euchariſtia. Secundo quia de accidenti
ſeparato verum eſt, quod per ſe ſubſiſtat, aut per ſe exiſtat,
cùm habeat eſſe indepẽdens à quocumque ſubiecto: ſed ſub-
ſiſtentia, vel exiſtentia per ſe non eſt ſola negatio inhæren-
tiæ, ſeu independentiæ à ſubiecto (vt aſſeruit Scotus commu-
ni ferè conſenſu ſcholæ refutatus) ſed modus poſitiuus ter-
minans, atque complens naturam ſubſiſtentem, vt patet in
natura ſubſtantiali; ergo nec exiſtentia per ſe accidẽtis ſepa-
rati poteſt cõſiſtere in negatione actualis inhærentiæ in ſub-
iecto: ſed modus poſitiuus ſupernaturalis poni debet, per
quem compleatur, ac terminetur natura eius. Probatur tan- 37
dem, quia ex duobus immediatè oppoſitis non poteſt tolli
vnum, niſi per alterum: ſed modus actualis inhærentię in ſub-
iecto immediatè opponitur modo perſeitatis; ergo repugnat
illum tolli ab accidenti, niſi per hunc, quem proinde accidẽ-
ti ſeparato neceſſariò concedere debemus: cum certum ſit per
ſeparationẽ ablatum eſſe ab eo modum actualis inhærentiæ.
Maiorem probant euidenti inductione in omnibus oppoſi-
tis, quia non poteſt auferri à linea obliquitas, niſi per recti-
tudinem, nec ab aëre tenebræ, niſi per lumen. Et confirmari
poteſt, quia certum eſt hunc modum perſeitatis eſſe poſſibi-
lem per potentiam Dei abſolutam, per quem terminetur ac-
cidens ſeparatum; ergo neceſſariò debet ei concedi: Probatur
conſequentia, quia meliori modo, & magis ſibi connaturali
conſeruabitur natura accidentalis per eum terminata, at-
que completa, quam ſine illo per ſolam negationem inhæ-
rentiæ.

Secunda opinio aſſerit *potentiam vitalem ſeparatam ab ani-* 38
ma, & quodcumque aliud accidens ſeparatum à ſubiecto, eſſe qui-
dem per ſe, non per aliquem modum perſeitatis ſupernaturalem ei
ſuperadditum. ſed per negationem actualis inhærentiæ in ſubiecto,
& diuinam efficientiam illud ſine ſubiecto ſuſtentantem per pro-
priam exiſtentiã actuatem, quam habet, & per quã eſt extra cau-
ſas. Ita Scotus in 4. diſt 12. quæſt. 1. & 6. Richard ibid. art. 1. q. 2.
Sotus diſt. 10. quæſt. 2. art. 2. Pater Valentia vbi ſuprà, qui affir-
mat eſſe D. Thom. & communem Scholaſticorum. In eam in-
clinant Palud. in 4. diſt 12. quæſt. 1. & 3. atque etiam Marſ.
ibid. quæſt. 9. art. 4. ad 4 eámque ſequuntur recentiores non
pauci, & videtur mihi magis ad mentem D. Thom. & longè
probabilior.

Probo primum ex q. 77. art. 3. vbi ſic ait: *Quia ſpeciebus Sa-* 39
cramentalibus datum eſt diuina virtute, vt remaneant in ſuo eſſe

quod habebant, ſubſtantia panis & vini exiſtente, conſequens eſt, quod etiam remaneant in ſuo agere, & ideo omnem actionem, quam poterant agere, ſubſtantia panis, & vini exiſtente, poſſunt etiam agere ſubſtantia panis, & vini tranſeunte in corpus, & ſanguinem Chriſti. Quæ verba ſic expendo, eſſe quod habebant accidentia ſeparata, dum inhærebant ſubſtantiæ, non poteſt eſſe actualis inhærentia, quia repugnat hanc habere ſeparata ab ea; ergo eſt actualis exiſtentia, quia præter eſſentiã nihil aliud habere poſſunt, quod in ſubiecto habuerint, niſi actualẽ exiſtentiam. Hanc igitur intelligit Diu. Thom. per eſſe, quod habebant in ſubiecto, & in hoc eſſe permanere affirmat à ſubiecto ſeparata, & quia hoc idem eſſe habent, colligit habere idem agere, vel eandem actionem, quam habebant in ſubiecto. Et addit datum eſſe eis diuina virtute, vt in eodem eſſe remaneant, & in eo ſuſtentenrur per diuinam virtutem, & efficientiam; ſentit igitur D. Tho. non ſuſtentari extra ſubiectum per aliud eſſe eis ſuperadditum: ergò nec per alium modum

40 perſeitatis, quia modus perſeitatis ſuperadditus aliud eſſe eſt ab eo, quod habebant in ſubiecto. Itaque factum eſt per miraculum ex mente D. Thom. vt actualis exiſtentia accidentium, quæ inhærens ſubiecto ſuſtentabat accidentalem naturam, ſuſtentet illam ſine adminiculo talis inhærentiæ, vel ſubiecti ſupplente Deo per ſuam efficientiam totum id, quod præſtabat actualis inhærentia in ſubiecto, aut ſubiectum per illam in genere cauſæ materialis, & ideò eadem exiſtentia actualis accidentium, quæ erat in alio per inhærentiã actualem, dicitur per ſe exiſtentia per negationem quidem eiuſdem actualis inhærentiæ, & per extrinſecam efficientiam Dei, ſine acquiſitione alicuius realis modi poſitiui, & quia tã negatio actualis inhærentiæ, quàm diuina efficientia eam ſupplens datur per miraculum eiſdem accidentibus, ideo propriiſſimè aſſeruit Diuus Thomas, diuina virtute datum eſſe accidentibus, vt per ſe exiſtant, etiam ſi nullus talis modus poſitiuus perſeitatis eis tribuatur.

41 Sed probatur iam ratione ſatis efficaci Modus ille, qui additur potẽtiæ vitali ſeparatæ ab anima, vel cuilibet alteri accidẽti ſeparato à ſubiecto, eſt entitas realis modalis diſtincta ex natura rei ab eodem accidenti cui additur, vt ſupponunt opinantes, & non eſt entitas realis ſubſtantialis, vt etiã fatentur; ergo eſt entitas accidentalis: ſed cuicunque entitati accidentali eſſentialis eſt inhærẽtia aptitudinalis ad ſubiectum, quæ non eſt aliud, quam aptam eſſe inhærere ſubiecto; ergò ei entitati modali ſuperadditæ accidẽti ſeparato eſſentialis

eſt

eſt aptitudinalis inhærentia ad ſubiectum. Vnde ſequitur nõ poſſe eſſe modum per ſe. Probatur conſequentia, quia modus per ſe eſt modus independentiæ à ſubiecto: ſed repugnat eandem entitatem eſſe modum independentiæ à ſubiecto, & eſſe aptam dependere à ſubiecto; ergo repugnat talem entitatem accidentalem ſuperadditam eſſe modum per ſe, & conſequenter, quod accidens ſeparatum à ſubiecto cõſeruetur à Deo per talem modum per ſe, qui ſit entitas accidentalis modalis. Sed huic argumento reſpondere conantur aduerſarij negãtes, ꝙ omne accidens dicat ordinem ad ſubiectum: ſed ſi ſit modus ſatis eſſe, quod adhæreat eidem rei, quã modificat, vt de creatione conſtat, quæ licet vera actio ſit, nec dicit ordinẽ ad ſubiectum, imo nec dicere poteſt: ſed repugnat ei quicumque ordo ad ſubiectum, cùm ex propria ratione creationis ſit productio totius entitatis rei ex nihilo, hoc eſt, nullo præſuppoſito ſubiecto, quod ſi repugnat ei præſupponere ſubiectum, repugnabit quoque ordinem habere ad illud, quia nõ poteſt illud reſpicere, niſi tanquã ſibi præſuppoſitũ in genere cauſę materialis; ſolùm ergo reſpicit creatio terminum per eam productum, non quidem reſpectu inhæſionis, quia non vt ſubiectũ: ſed ſolùm reſpectu adhæſionis, ea ferè ratione, qua modi ſubſtantiales reſpiciunt rem, quam terminant, aut modificant, vt ſubſiſtentia adhæret naturæ ſubſtantiali, quam terminat. Sic igitur ſe habere aiunt modum hunc, qui diuina virtute addetetur potentiæ vitali ſeparatæ, & reuera additur quãtitati Euchariſtiæ ſeparatæ à ſubiecto, non enim inhęret eidem quantitati, neque ipſam reſpicit tanquam ſubiectum. Sed ſolũ adhæret ei eam terminando, ſicut adhæret ſubſiſtentia naturæ ſubſtantiali, quam terminat. Solutio tamen hæc expreſſè cõtraria eſt doctrinæ Ariſtot. & veritati: doctrinæ quidem Ariſtot. qui 4. lib. Metaph. text. 2. docet expreſſè eodem modo ſe habere ens ad omnia entia, ſicut ſanum ad omnia ſana; ita vt ſicut nihil ſanum eſt, aut dicitur vllo prorſus modo, quod non ſit, & dicatur tale per intrinſecam attributionem ad ſanitatẽ formalem animalis, quia aliquid eius eſt, nempe modus, cauſa, vel ſignum, & propterea vna, & eadem ſcientia datur de ſano in tota ſua latitudine accepto, quia omnia, quæ ad vnum ordinantur, pertinent ad vnam ſcientiam illud vnum per ſe conſiderantem: pari ratione ens in tota ſua latitudine conſideratum ſe habet ad omnia entia, quia omne ens, aut eſt per ſe, quod eſt ſubſtantia, aut aliquid entis per ſe, quod eſt accidens; ita vt nulla ſit entitas accidentalis, ſiue completa,

(42 and 43 in the right margin:)

vel incompleta,ſiue res, vel modus rei, aut quippiam aliud, quod nō habeat intrinſecum reſpectum attributionis ad ens per ſe. Et propterea ſæpe de accidenti pronuntiauit Ariſtoteles, quod non tam ſit ens, quam entis ens, & hæc eſt ratio (inquit) propter quam omnis entitas accidentalis pertinet ad
44 vnam, & eandem ſcientiam Metaphyſ. cum ſubſtantia, quia omnia, quæ ordinātur ad vnum, pertinent ad vnam ſciētiam, a qua illudmet vnum per ſe conſideratur. Ex quo ita arguo: modus quicumque modificans, aut terminans naturam accidentalem eſt entitas accidentalis, vt fatentur aduerſarij; ergo talis entitas accidentalis dicit intrinſecum reſpectū attributionis ad ſubſtantiam tanquam aliquid eius: cùm ſit entitas realis, & non ſubſtātialis. Probatur cōſequentia, quia ens adæquata diuiſione diuiditur in entitatem ſubſtantialem, & accidentalem apud Ariſtotelem, ſicut ſanum in omnia ſana, ita vt vtrumq; membrum comprehēdat cum attributione vnius ad alterū. Sed repugnat tali modo attributio ad ſubſtantiam; ergo repugnat eſſe entitatem accidentalem. Minorem fatentur aduerſarij, & ſic probari poteſt, reſpectus attributionis ad
45 ſubſtantiam, vel eſt inhæſionis, vel adhæſionis, nec alter excogitari poteſt; ſed vterque ei repugnat, quia euidens eſt repugnare ei inhærentiam, & euidentius, quod ei repugnet adhęrere ſubſtantiæ: cùm ſit entitas primo diuerſa ab ea, a qua non poteſt eadem ſubſtantia terminari. Et totā vim huius argum. ita comprehendo; diuiſio entitatis in ſubſtantialem, & accidentalem eſt ſufficiens, & adæquata: ſed diuiſum comprehendit omnem, & quamlibet entitatem; ergo, & membra. Deinde, talis modus per ſe comprehenditur ſub diuiſo; ergo ſub aliquo membro diuiſionis: ſed ſub neutro comprehenditur; ergo non datur. Probatur minor, quia non ſub entitate ſubſtantiali: cùm ſit accidentalis, nec ſub accidentali, quia non habet vllam attributionem ad ſubſtantiam, inhæſionis, nec adhæſionis; ergo vel diuiſio non eſt ſufficiens: cùm non comprehendat talem modum, qui eſt vera entitas realis, vel talis modus non eſt poſſibilis, cùm non comprehendatur ſub vniuerſaliſſima diuiſione entis. Probatur etiam ratione eandem ſolutionem eſſe falſam, quia modum adhęrere rei, quam modificat, non tollit, quin dicat ab intrinſeco ordinem aptitudinalis inhærentiæ ad ſubiectum, ſi ſit entitas accidentalis; ergo quod talis modus per ſe accidenti ſeparato adhæreat, nō tollit, quin ordinem aptitudinalis inhærētiæ ad ſubiectum importet. Antecedens probatur, quia indiuiſibilia quantitatis cuiuſcumq; adhærent ei continuādo, aut terminando partes eius,

tius, & nihilominus apud aduerſarios neceſſarium eſt, vt dicant ordinem inhærentiæ ad indiuiſibilia ſubſtantiæ, tanquã ad ſubiecta; ergo adhærentia modi qui eſt entitas accidentalis modalis, non tollit, imo neceſſario poſtulat in eo reſpectum inhærentiæ ad ſubiectum.

Probatur ſecundo, non eſſe admittendum talem modũ perſeitatis, quia non eſt vllo modo neceſſarius; nam bene poteſt accidens ſuſtentari ſine ſubiecto abſque vllo alio modo ei ſuperaddito per diuinam virtutem ſupernaturalem; ergo nõ eſt neceſſarius modus ſuperadditus. Probatur antecedens, quia virtus diuina poteſt per ſe immediatè præſtare per modũ efficientis, quod præſtabat per ſubiectum in genere cauſæ materialis ſuſtentando in eo accidens; ergo non indiget modo ſuperaddito. Probatur iterum antecedens hoc modo, actualis inhærentia in ſubiecto non eſt de eſſentia naturæ accidentalis, & ex alia parte diſtinguitur ex natura rei ab ea; ergo poteſt eſſe ſine illa extra cauſas per actualem exiſtentiam propriam conſeruatam immediata efficientia diuinæ virtutis ſine alio modo ſuperaddito. Probatur conſequentia, quia actualis inhærentia in ſubiecto non eſt aliud, quàm actualis vnio cum eo per actualem dependentiam materialem; ſed actualis vnio cum actuali dependentia à ſubiecto non eſt intrinſeca naturæ accidentali, vt eſt per ſe manifeſtum; ergo poteſt vtraque ſuppleri a Deo, & ſine illa conſeruari accidens. Concedũt hęc omnia aduerſarij; ſed aiunt poſſe quidem ſuppleri; ſed non eſſe congruum naturæ accidentali, quod per ſolam efficientiam diuinam ſuppleatur: ſed per modum aliquem, quo terminetur, & compleatur: cùm connaturale ſit ei non exiſtere extra cauſas, niſi terminatam, atque completam: ſed non poteſt in ſtatu ſeparationis à ſubiecto terminari, atque compleri per modum proprium actualis inhęrentię; ergo alter ei tribui debet, quo compleatur, & terminetur, qui ita ſit modus per ſe, vt ſit entitas accidentalis. 46 47

Hæc tamen ſolutio repugnantiam inuoluit, quia omninò repugnat, quod natura accidẽtalis terminetur, aut compleatur, niſi per proprium modum actualis inhærentiæ: vt probat diſcurſus iſte: ſi natura accidentalis terminetur per modum, qui non ſit actualis inhærentia, erit modus per ſe, & tunc vel ſubſtantialis, vel accidentalis; non ſubſtantialis, vt probatum eſt contra Caietanum, quia entitates primò diuerſæ, quales ſunt ſubſtantialis, & accidentalis, non poſſunt vllo modo ſe reſpicere, tanquam potentia per ſe, & actus per ſe, & ideò nec ſe terminare: ſed nec poteſt eſſe modus acci- 48

dentalis,vt aſſerit ſecunda opinio; ergo admitti non debet. Minorem ſic probo: modus iſte perſeitatis eſt verè ſubſiſtentia;ergo non eſt modus accidentalis:ſed ſubſtantialis; quare repugnat terminare naturam accidentalem.Antecedens probo,quia naturam eſſe ſubſiſtētem non eſt aliud,quam eſſe incommunicabilem alteri,vt ſuppoſito:ſed modus iſte perſeitatis conſtituit ex propria ratione naturam,quam terminat,incommunicabilem alteri,vt ſuppoſito, & prorſus inaſſumptibilem,quia eo ipſo quod per talem modum terminatur,nullo modo aſſumi poteſt,etiam ſi ex ſe foret aſſumptibilis:quia eſſet per eum, & per ſe terminata;ergo vera ſubſiſtentia. Probatur conſequentia, quia impoſſibile eſt præſtare effectum formalem ſubſiſtentiæ illud, quod vera ſubſiſtentia non eſt, ſicut præſtare effectum formalem albedinis illud, quod vera albedo non eſt:ſed talis modus per ſe præſtat effectum formalem ſubſiſtentiæ,qui eſt conſtituere naturam incommunicabilem alteri,vt ſuppoſito;ergo eſt vera ſubſiſtentia, quare authores iſti volentes tribuere accidenti ſeparato modum perſeitatis,tribuunt ei veram ſubſiſtentiam.

49 Vt autem teſtimonium D. Thom. ſecundum germanum eius ſenſum explicemus, adnotandum eſt primo, aliquid eſſe per ſe dupliciter intelligi poſſe: videlicet per modum poſitiuum ſibi connaturalem, quo pacto ſubſtantialis natura dicitur eſſe per ſe,quia modo poſitiuo proprię ſubſiſtētię terminatur; aut per negationem actualis inhærentiæ accidentalis in ſubiecto, & hoc modo diceretur eſſe per ſe potentia vitalis ſeparata, & dicitur eſſe per ſe quantitas Euchariſtiæ. Duplex eſt etiam actualis exiſtentia rei,vna per ſe,natura ſua determinabilis per alium modum independentiæ, qui vocatur ſubſiſtentia, & talis quidem eſt exiſtentia ſubſtantiæ, & ideò vocatur per ſe, quia apta eſt eſſe independens per modum poſitiuum independentiæ:alia non per ſe;ſed natura ſua determinabilis per modum actualis inhærentiæ accidentalis, quæ eſt actualis dependentia à ſubiecto, & propterea vocari poteſt actualis exiſtentia in alio, & quamuis non ſit natura per ſe,quia non eſt determinabilis per modum actualis independentiæ a ſubiecto, poteſt tamen eſſe per ſe negatiuè, & ab extrinſeco, videlicet per diuinam virtutem eam ſeparantem à modo actualis inhærentiæ accidentalis, ac dependen-
50 tiæ à ſubiecto, & tali modo exiſtentia actualis accidentis ſeparati à ſubiecto dicitur exiſtentia per ſe: non modo priori, imò cùm ex intrinſeca, & eſſentiali ratione habeat eſſe terminabilem per modum actualis inhærentiæ accidentalis, ac dependen

dependentiæ à ſubiecto, ſicut natura ſubſtantialis habet ex ſuis principiis eſſentialibus eſſe terminabilem per modum independentiæ à ſubiecto, repugnat eidem naturæ accidentali terminari per modum actualis independentiæ, qui eſt modus perſeitatis, ſicut repugnat naturæ ſubſtantiali terminari per modum actualis inhærentiæ accidentalis, ac dependentiæ actualis à ſubiecto. Et hoc eſt etiam non leue fundamentum noſtræ ſententiæ propter quod aſſerimus implicare contradictionem, quod accidenti ſeparato communicetur modus perſeitatis, quia eſt actus repugnans naturæ eius ab intrinſeco terminabili per actualem inhærentiam in ſubiecto: ſicut natura ſubſtantialis per actum ſubſiſtentiæ per ſe: quare ſicut repugnat prorſus naturæ ſubſtantiali, quod terminetur per actualem inhærentiam, quia eſt actualis dependentia à ſubiecto; ita repugnat naturæ accidentali terminari per modum perſeitatis, qui eſt modus actualis independentię à ſubiecto habens intrinſecam repugnantiam cum proprio, præter rationes alias deſumptas ex propria natura modi perſeitatis.

Secundò notandum eſt, quod cùm ſit in opinione poſitum, an exiſtentia actualis cuiuſlibet naturæ ſubſtantialis, vel accidentalis diſtinguatur ex natura rei ab eadem eius natura, vel ſola ratione, veriſimile eſt, Diuum Thomam (vt ex multis ſuæ doctrinæ locis probabiliter ſatis colligitur) exiſtimaſſe, quod ex natura rei diſtinguatur, & eandem exiſtentiam ſic diſtinctam terminare naturam: ſed eſſe per ſe in ſubſtantiis, & ideò eſſe ſubſiſtentiam earum conſtituentem eandem naturam in ſuppoſito, vel perſona, & cum ea efficientem compoſitionem realem ex eſſe, & quod eſt, aut ex natura, & ſubſiſtentia. Et in accidentibus ſuo modo terminare naturam, & conſtituere cum ea per realem compoſitionem, vnum quid per ſe ex natura, & modo; & hoc vnum per ſe vniri ſubiecto per actualem inhærentiam, ac depēdentiam ab eo, & cùm hæc vnio diſſolui poſſit per diuinam virtutem potentem ſeparare accidens à ſubiecto, facta hac ſeparatione, permanere naturam accidentalem, ſine ſubiecto compoſitam ex eſſe, & quod eſt, & ex eſſe quidem per ſe negatiuè, & ab extrinſeco diuinæ virtute efficienter ſupplente actualem inhæſionem in ſubiecto, per quam dicebatur eſſe in illo. Et hāc compoſitionem ſimilem eſſe compoſitioni Angelorum ex eſſe per ſe poſitiuo, & quod eſt. Et hoc eſt, quod ſæpe repetit D. Thom. 3. p. quęſt. 77. per tres priores articulos, videlicet accidentia ſeparata retinere illudmet eſſe, quod habebant in ſubie- 51

ſubiecto,& per illud met eſſe iam non inhærés,ſed ſine inhæ-
rentia conſeruatū effectiuè a Deo,verè dici,quod ſint per ſe,
verè etiam dici, quod habeant compoſitionem ſimilem cō-
poſitioni Angelicæ,ex eſſe, & quod eſt, & non per modū per-
ſeitatis de nouo eis additū. Quod efficaciter colligo ex alio
teſtimonio magis expreſſo ad idem propoſitū, quod habetur
in 4.diſt.12.quæſt 2.art 1. quæſtiuncul.3.ad 5. vbi loquens de
52 accidentibus Euchariſtiæ ſeparatis a ſubiecto,ita ait:*Cùm iſta
accidentia habeant eſſe,& eſſentias proprias,& eorum eſſentia non
ſit eorū eſſe,conſtat,quod aliud eſt in eis eſſe, & quod eſt,& ita ha-
bent compoſitionem illam,quæ in Angelis inuenitur.* Eſt autē val-
dè notandum his verbis in primis aſſerere D.Thom.quod ac-
cidentia ſeparata habent proprium eſſe,& propriam eſſentiā,
per quæ dicuntur eſſe per ſe, per quæ etiam dicuntur habere
realem compoſitionem ex eſſe,& quod eſt, ſicut Angeli; non
ergò ſunt per ſe,neque habēt compoſitionem realem ex eſſe,
& quod eſt,per eſſe, vel modum perſeitatis eis cōmunicatum
apud D.Thom.ſed per proprium eſſe,ſicut per eſſentiam pro-
priam.Hoc autem eſſe proprium,quod habere docet D.Tho.
non videtur poſſe eſſe aliud,quam actualis exiſtētia propria,
cùm accidentia non habeant, nec habere poſſint ſubſiſtentiā.
Et cum affirmet D. Tho. conſtituere realem compoſitionem
cum eſſentia,ſentire videtur, quod ex natura rei diſtinguatur
53 ab ea,quia realis compoſitio non poteſt fieri, niſi ex compo-
nentibus realiter,vel ex natura rei inter ſe diſtinctis.

Ad primum argument.diſtinguenda eſt maior, quod ſicut
natura ſubſtantialis debet eſſe terminata per propriam ſubſi-
ſtentiam,vel alienam,ita accidentalis per proprium modum,
vel alienum:nam vt habeat eſſe naturale completum per mo-
dum dependentiæ,vel actualis inhæſionis,verum eſt,& ſecun-
dum ordinem naturalem neceſſarium, ſed non eſt eſſentiale,
nec intrinſecum, vt non poſſit per abſolutam Dei potentiam
ſuſtentari natura hæc ſine ſuo termino, cum quo certum eſt
54 nō habere intrinſecam connexionē.Nam ſine illo eſſe poteſt,
ſicut reperitur humana natura in Chriſto ſine proprio mo-
do,vel ſubſiſtentia.Et ſicut ſuſtentatur à Verbo media propria
ſubſiſtentia eam terminante, poſſet ſuſtentari ſine illa, atque
etiam ſine propria per immediatā efficientiam diuinæ virtu-
tis,quod præſertim intelligi poteſt, cū a propria ſubſiſtentia,
imò à quacumque non dependeat natura,niſi in quodā gene-
re formalis cauſæ ſecundariæ,atque extrinſecæ, de quo nulla
efficaci ratione probari poteſt, quod à Deo nō poſſit ſuppleri
55 per immediatā efficientiam,quæ maior eſſe debet, vel maiori

concur

concurſu adhibito, quam dum accidens ſuſtētabatur in ſubiecto, nam ad ſupplendam cauſalitatem materialem ſubiecti, aliquem concurſum addere oportet ei, cum quo via ordinaria ſuſtentabatur media cauſalitate eius.

Ad ſecundum concedimus exiſtentiam per ſe accidentis ſeparati à ſubiecto non conſiſtere in ſola negatione actualis inhærentiæ, ſed in primis importare actualem exiſtētiam poſitiuam ei naturalem, quãuis ſola ratione diſtinctam à natura, atque ex ſe aptam inhærere ſubiecto, ſed per diuinam efficientiam ſuſtentatam, ſine tali inhærētia, & ex hoc habet eſſe exiſtentiam per ſe negatiuè, vnde non dicitur ſubſiſtentia, quia 56 ſubſiſtentia dicit modum poſitiuum; per quem natura ſubſtãtialis habet independentiã à quocunque alio vt ſuppoſito. Et de hac ſubſiſtentia tenuit Scotus conſiſtere in ſola negatione dependentiæ, & propterea meritò refutatur ferè ab omnibus.

Ad tertiam diſtinguenda eſt maior, quod ex duobus modis oppoſitis non poteſt tolli vnum ab aliquo, niſi per alterum, nã ſi illud à quo tollitur, capax ſit vtriuſque, verũ eſt: ſi vero alterius tantùm ſit capax, falſum, & quia accidens non eſt capax vtriuſque modi oppoſiti, videlicet modi independẽtiæ à quolibet ſubiecto, & modi actualis dependẽtiæ à ſubiecto, non eſt neceſſarium, quod auferatur iſte ab illo per alteram in actuali ſeparatione, ſed ablatio eius fit per diuinã virtutem in genere efficientis cauſæ supplentem materialem cauſalitatem ſubiecti. Et poſſumus euidenter inſtare argumentum in ſubſtãtia, 57 à qua certum eſt auferri poſſe à Deo modum independentiæ per ſe à ſubiecto, qui eſt ſubſiſtentia propria, non tamen per modum oppoſitum actualis dependentiæ, ſeu inhærentiæ in ſubiecto, quia non eſt capax talis modi; licet ſit capax oppoſiti. Exempla verò in argument. adducta continẽt modum contrariæ oppoſitionis, cuius extrema ſe expellũt ab eodem ſubiecto vtriuſque capaci, vel continent ſubiectum aliquo modo vtriuſque extremi capax.

Ad confirmationem negandum eſt antecedens, quod poſſibilis ſit modus perſeitatis, per quem terminetur natura accidentalis ſeparata, etiam per potentiam Dei abſolutam, quia modus perſeitatis, in nullo diſtinguitur à ſubſiſtentia, vt probauimus: cum formalem effectum ſubſiſtentiæ conferat naturæ, quam terminat, effectus verò formalis ſubſiſtentiæ repugnat naturæ accidentali.

QVÆSTIO IV.

An potentia vitalis ſeparata ab anima per diuinam potentiam eſſet in ſtatu naturali, aut violento.

PRima opinio aſſerit potentiã vitalem ſeparatã à ſubiecto non fore in ſtatu violento, ſed naturali. Quã tenet Caiet. 1. par. quæſt. 83. & Conrad. 12. quæſt. 6. art. 1. hac ſola ratione, quia ſeparatur à Deo, & ab eo conſeruatur ſine ſubiecto. Nam quæcunque creatura habet potentiã obedientialem reſpectu Dei, vt authoris naturæ, ac totius eſſe, & in ordine ad quẽcunque motum, aut effectũ; ergò quocumque modo ab ipſo moueatur, in quocũque ſtatu ponatur, & quocumque modo de
58 illa diſponat Deus, non faciet ei violentiã: cùm per potentiã obedientialem ei ſubiiciatur. Probatur conſequẽtia, quia violentum debet eſſe contra naturalem inclinationẽ, & ideò cum reſiſtentia eius, cui fit violentia, ſed nihil à Deo factum circa creaturam poteſt eſſe contra naturalem inclinationem eius, nec per hanc poteſt ei reſiſtere; ergò nihil à Deo proueniens poteſt eſſe violentum. Et exemplum afferunt de corpore graui aſcendente ad replendum vacuum, motu quidem naturali, non violento, quia licet ſit contra inclinationem particularẽ grauitatis, eſt tamen ſecundum inclinationem vniuerſalem, quam habent corpora naturalia ad bonum totius vniuerſi: quod maximum diſpendium patitur per vacuum.

59 Hæc tamẽ ſententia ſic vniuerſaliter accepta falſa eſt, quod ſic probo. Violentum, vt docet Ariſt. locis ſtatim citandis, eſt, *Quod fit à principio, vel cauſa extrinſeca paſſo non conferente vim*, hoc eſt, nihil iuuante, ſed reſiſtente potius per naturalem inclinationem contrariam, vt dum calefit aqua, violentus dicitur talis motus, quia fit à principio extrinſeco, nẽpe igne calefaciente, reſiſtẽte aqua per naturalẽ frigiditatem: ſed etiam ſi motus iſte fiat immediatè à Deo imprimẽte aquæ calorem, dicetur fieri à principio extrinſeco efficiente, nempe Deo, & paſſo nullam vim conferente, quia euidens eſt aquam non iuuare ad talem calefactionem, ſed potius ei reſiſtere per qualitatem contrariam; ergò non deſinit motus eſſe violentus ex eo, quod fiat à Deo, ſi contra naturalem inclinationẽ rei particularis fiat, & ex cõſequenti, nec deſinet potentia vitalis ſeparata à ſubiecto eſſe in ſtatu violẽto, ex eo, quod a Deo ſeparetur, aut ſeparata conſeruetur. Nec tollit hanc violentiã po-
60 tentia obedientialis, quam habet creatura, vt Deus prout voluerit,

luerit,eam diſponat,aut moueat,ſicut nec tolleret,quin poſſit eam mouere,aut diſponere contra inclinationem naturalem, ex qua habet motus,aut diſpoſitio eius, quod violenta ſit, à quacunque cauſa extrinſeca fiat. Et hoc reputo vniuerſaliter verum ac neceſſarium: an vero in particulari motus corporis ad replendũ vacuum cõtra inclinationem particularem violentus ſit,vel præter naturã,ſeu naturalis ex inclinatione,quã habent partes ad bonum totius,modo non diſputo,quia nihil refert ad propoſitum;cùm nec potentia vitalis,nec accidẽtia Euchariſtiæ ſeparentur a ſubiecto, propter bonum naturale totius vniuerſi, ſed in commentariis ſuper libros de cœlo, & mundo diſputandum relinquo.

61 Secunda opinio quorundam recentiorum negat etiam potentiam ſeparatã à ſubiecto eſſe in ſtatu violento,ſed diuerſo fundamento innititur ac præcedẽs,aſſerens violentum ſolùm eſſe illud,quod eſt contra inclinationem naturalem actiuam, aut formalem,nõ tamen cõtra ſolam paſſiuam,& cum actualis inhærentia,qua priuatur potẽtia,vel accidens,non procedat a natura eius tanquam à principio efficienti,nec formalĩ, quia non eſt effectus formalis eius, ſed ſolum tanquã à principio paſſiuo,apto quidem ad eã recipiendam ab agente vniẽte illam ſubiecto,à quo eã ſeparauit,ideò non patitur violentiam,nec eſt in ſtatu eius ſeparata à ſubiecto. Probãt teſtimonio Ariſtotelis 2.lib.ethicorum ad Eudemum cap. 9.ante medium,vbi his verbis definit violentum.*Quando igitur quippiam præter impetũ intrinſecum mouerit,ſedaueritve, vi id fieri aſſeueramus, quando verò ſecus,non vi.* In qua definitione verbum illud expendendũ eſſe aſſerunt,videlicet *Præter impetum intrinſecum*,nam (præter) idẽ eſt apud Ariſtotelem pluribus ſuæ doctrinæ locis,atque(contra) vt etiã verbo Græco id ſignificante indicatur,*impetum vero intrinſecum*, vim agentis ſignificat conantis in contrariũ actum, vt grauitatem in lapide ſurſum proiecto,vel etiã vim formæ informantis ſubiectum, ex cuius informatione ſequeretur expulſio formæ cõtrariæ,niſi impediretur, vt ſi calor introduceretur in aqua,& impediretur naturalis expulſio frigoris Deo conſeruante vtramque formam ſimul in aqua,pateretur abſque dubio calor violentiam,quia inclinatio formæ impetus iure vocatur,ſicut inclinatio agentis,quia forma expellens alteram ex parte agentis ſe tenet, à quo effectiuè procedit expulſio. Inclinatio verò paſſiua materiæ non eſt impetus, quia impetus conantis in operationem eſt,& reſiſtentis extrinſeco impedienti:materia verò per paſſiuam potentiam non conatur in effectũ,nec reſiſtit agenti extrinſeco;

trinſeco; quare etiam ſi impediatur à cauſalitate, ſeu effectu
proprio, non dicitur aliquid contra impetum intrinſecum
eius fieri, nec ideò dicitur violentiam pati.

Probatur deinde ratione, quia ſi ad rationem violenti ſuffi-
ceret contra paſſiuam inclinationem rei eſſe, hæc ſequerentur
abſurda; nempe quod aër eſſet violenter ſub tenebris, cum ha-
beat naturalem potentiam ſeu inclinationem paſſiuam ad lu-
63 cem tanquam ad perfectionem ſibi conuenientem, nam defi-
niens Ariſtotel. lumen in hoc 2. lib. de anima, capite 7. ait, *eſſe
actum diaphani*. Deinde cœlo eſſet violenta quies apud eos, qui
tenent motum eſſe ei naturalem ſolùm propter principium
paſſiuum, quia motum ab Angelo factum naturaliter recipit.
Præterea dum materia habet vnam formam, eſſet ei violẽtum
carere alia: cum conſtet naturalem habere potentiam, appeti-
tum, & inclinationem ad alteram. Et tandem quod caput eſſe
aiunt, humanitas Chriſti violenter eſſet vnita Verbo, quia ca-
ret propria perſonalitate, ad quam paſſiuam tantùm inclina-
tionem habet: quod maius abſurdum eſt, & vitari non poteſt,
niſi concedatur violentum non eſſe, quod ſolum eſt contra
potentiam naturalem paſſiuam.

64 Nihilominus ſententia hæc nunquam mihi placuit, quia
duobus principiis innititur, aut falſis, aut valde incertis, atque
infirmis. Primum eſt, quod ſubſiſtentia non procedat efficien-
ter à natura ſubſtãtiali, nec actualis inhærentia à natura acci-
dentali, contra ſententiam D. Thom. 3. part. quæſt. 2. artic. 5. ad
1. & artic. 12. in corpore, & ad primum, vbi aſſerit ſubſiſtentiã
procedere ex principiis intrinſecis eiuſdem naturæ, principia
autem intrinſeca ſunt eſſentia, & ideò non ſolam materiam,
ſed ſimul etiam formam dicunt in rebus corporeis. Et præter-
eà non paſſiuam tantùm, ſed efficientem cauſalitatem, quia
forma, aut modus ſolum in aliquo receptus tanquã in ſubie-
cto non dicitur ab eo procedere, ſicut anima rationalis non
procedit à corpore, in quo recipitur. Atque etiam cõtra ratio-
nem ſatis efficacem, quã ita conſtituo. Paſſiones emanant ef-
fectiuè ab eſſentia propter tria, quæ reſpectu earum habet, eſt
enim eis nobilior, natura prior, & cum qua paſſiones ipſæ na-
turalem, ac neceſſariam connexionem habent, ſed hæc omnia
habet eſſentia, vel natura ſubſtantialis reſpectu propriæ ſub-
ſiſtentiæ, atque etiam ſub modo accidentalis reſpectu actualis
65 inhærẽtiæ; ergò emanat effectiuè ab ea. Probatur minor, quia
eſſentia nobilior eſt ſubſiſtentia, cùm hæc ſit modus illius, &
ad ſpeciem eius reducatur, & ideò poteſt eam virtute cõtine-
re, ſicut eſſentia paſſiones, prior eſt etiã natura; cùm ſit diſtin-

ctè;

[illegible] ea ex natura rei, & per eam terminetur, atque compleatur. Sed connexio eiuſdem ſubſiſtentiæ cum natura intimior eſt, ac magis neceſſaria, quam paſſionum cum eſſentia: cũ iſtæ ſint accidentia eius, ſubſiſtentia verò modus ſubſtantialis cõſtituens eam in ſuppoſito, vel perſona, ex quo intelligitur maiorem proportionem habere cum ea, quam paſſiones, ergò [illegible] maiori ratione procedet ab ea effectiue, quam paſſiones.

Sed obiiciunt autores eiuſdem ſententiæ contra hanc doctrinam hoc modo.

Ad hanc efficientiam naturæ reſpectu ſubſiſtentiæ ponere oporteret duplicem actionem in productione cuiuſlibet rei, vnã per quam producatur natura: alteram per quam ab ea emanet ſubſiſtentia, nam cùm natura reſpectu actionis, per quam producitur, ſit effectus, & non cauſa: & reſpectu alterius, per quam producitur ſubſiſtẽtia emanans effectiuè ab ea, ſit cauſa efficiens, & non effectus, neceſſe eſt diſtinctas eſſe actiones per quas producuntur ab agente, quia repugnat aliquid eſſe cauſam efficientem, & effectum reſpectu eiuſdem actionis, & ideò ſuppoſitum conſtans natura, & ſubſiſtentia, vt Petrus, vel Ioãnes duplici actione realiter diſtincta produceretur, & ſuo etiam modo accidens in ſubiecto, quod in primis eſt cõtra D. Thomam 1. par. quæſt 45. art. vbi ait creari, & fieri eſſe rei ſubſiſtẽtis, quia eius eſt fieri, cuius eſt eſſe, eſſe autẽ ſubſiſtẽtis eſt, ergò ſimul per eandem actionem fieri naturam, & ſubſiſtentiam eius, quia vtraque conſtat, & componitur ſubſiſtens, ſeu ſuppoſitum per ſe factum. Et certè ſuperflua eſſet duplex actio, cum per eãdem fieri poſſit vtraque, atque adeò integrum ſuppoſitum, aut integra res ſubſiſtens, & ideò ſecundam actionẽ, per quam procedere dicitur ſubſiſtentia a natura commentitiam vocant. Reſpondeo, quod natura, & ſubſiſtentia, & proinde res ſubſiſtens vtraque conſtans, in primis non producitur vnica actione ſimplici, aut indiuiſibili. Quod efficaciter proba- 67
batur in anima Chriſti, imò in humanitate eius nam illa facta eſt per creationẽ, ſicut quælibet alia, & humanitas per generationem, & tamen non eſt producta ſubſiſtentia ſed ſine illa [illegible], & ſi dimitteretur humanitas Chriſti a Verbo diuino, produceretur de nouo ſubſiſtentia propria eius, non per actionem antiquã iam tranſactam, & ideò non exiſtentem, [illegible] per nouam totalem, aut ſaltem partialem. Quare non eſt vna ſimplex per quam vtraque producitur in eodem [illegible] creationis, vel generationis: cùm conſtet diuidi, aut ſeparari poſſe, ergo ſubſiſtentia non conſeruabatur per eãdem indiuiſibilem

actionem per quam conſeruabatur natura, quia impoſſibile eſt deſinere rem, & non ceſſare actionem, qua conſeruatur, & impoſſibile eſt etiam permanere rem, quin permaneat actio, per quam conſeruatur; & tandem impoſſibile eſt permanere actionem qua conſeruatur vna non permanente actione, per quam conſeruatur alterum, quin aliquo modo ſint diſtinctæ.

68 Propterea dicendum eſt duas eſſe actiones quaſi partiales (dixi quaſi quia non ſunt ita partiales, ſicut illæ per quas producuntur partes eiuſdem rei, gratia exempli. Actio per quam producitur calor vt duo, compoſita eſt ex duplici actione partiali ſeparabili, ſicut totus ipſe calor diuiſibilis eſt in duos gradus, tanquam in partes intenſionis, & prior gradus poſſet produci ſine poſteriori, & tunc euidens eſſet produci per actiones totales diſtinctas: ergò quando ſimul producuntur, eadem quidem eſt actio totalis, diuiſibilis tamen in duas partiales, & ex eis compoſita. Vocantur ergo duæ actiones quaſi partiales illæ, per quas producuntur natura, & eius ſubſiſtentia, quia ſicut natura, & ſubſiſtentia ſe habent tanquam res, & modus eius, ita vna actio ſit quaſi realis, aut per quam producitur res, videlicet natura, & alia modalis, per quam producitur ſubſiſtentia, quæ eſt modus eius, & ſicut integra res ſubſiſtens compoſita eſt ex natura & ſubſiſtentia, tanquam ex partibus, ſed tanquam ex natura, & modo, ſeu termino eius, ſic ſuo modo actio per quam vtraque producitur, aut integra res ſubſiſtens, compoſita eſt ex actione reali, ſeu per quam natura producitur, & ex actione modali, ſeu ex modo actionis, per quam producitur ſubſiſtentia. Iſtæ autem duæ actiones quaſi partiales ita ſe habent, vt prior poſſit ſeparari a poſteriori, quia poteſt produci natura non producta ſubſiſtentia, ſed poſterior non poteſt eodem modo ſeparari a priori, ſed neceſſario debet eſſe ſimul cum ea, vel certè eam præſupponere, vt per ſe eſt manifeſtum, quia ſe habet ad illam tanquam modus.

70 Ex his facilè habet ſenſum id quod aſſerit D. Thom. quod [illegible] eſt ſu[illegible], [illegible] enim voluit creationem immediatè terminari ad ſubſiſtentiam, ſed ad tale eſſe actu exiſtens, ad quod conſequitur naturaliter ſubſiſtentia. Itaque formalis, & immediatus terminus creationis actualis exiſtentia rei eſt [illegible] cum [illegible] formalis inquam quaſi partialis, 71 nam formalis integer eadem actualis exiſtentia eſt terminata, atque completa per ſubſiſtentiam, completus vero [illegible], [illegible] totalis tanquam id quod creatur, res actu exiſtens, atque ſubſiſtens. Quod ſic intelligendum eſt, vt

poſſit

poſſit etiam creari res actu exiſtens ſine ſubſiſtentia per potẽtiam Dei abſolutam: ſi verò creanda ſit iuxta exigentiam naturæ, non poteſt creari, niſi terminata per ſubſiſtentiã, & hoc voluit D. Thom. dum dixit creari eſſe ſubſiſtentium, quia ſi ſecundum exigentiam naturæ creanda eſt res, repugnat creari niſi ſubſiſtens. Et propterea naturaliter repugnat creari accidentia, quia nec ſubſiſtunt, nec debetur eis ſubſiſtentia; imo nec modus per ſe, ſed actualis inhærentia, quare non poſſunt naturaliter produci, niſi dependenter a ſubiecto, ideò non per creationem. Et hinc patet ex verbis D. Th. in ſenſu, quem ipſemet tenuit intellectis non ſequi naturam, & ſubſiſtentiã, atque rem integram ſubſiſtentem ex eis compoſitam fieri per vnicam ſimplicem, atque indiuiſibilem actionem, & idem cẽſendum eſt de natura accidentali, & actuali eius inhærentia modo iam explicato. Et cum non ponamus duplicem actionẽ completam, ac totalem pro natura, & ſubſiſtentia; ſed vnam tantum compoſitam ex duplici quaſi partiali, ac ſeparabili modo explicato, nihil ſuperfluum, neque commentitium ponimus, ſed verum ac neceſſarium.

Alterum cui innititur ſententia illa, eſt teſtimonium Ariſtotelis aſſerens violentum eſſe a principio extrinſeco contra 72 impetum rei, impetus verò ſolùm ſignificat inclinationem principij actiui, aut formalis, & ideò non ſufficit, quod aliquid ſit contra principium paſſiuum, vt violẽtum appelletur. Hoc autem falſum eſſe, aut valde infirmum probatur, quia Ariſtoteles eo loci non definit violentum in vniuerſali, ſed quandam ſpeciem eius, nempe illam, in qua violentia fit contra inclinationem principij actiui nulla facta mentione eius quod ſit contra inclinationem formæ, quod etiam eſt violentũ, quia repugnat inclinationi principij actiui. Aliis verò locis communem definitionem violenti affert, comprehendẽtem triplicem ſpeciem eius, iuxta triplicem inclinationẽ naturalem ſpecie diſtinctam, contra quam violẽtum eſſe poteſt; videlicet 1. Ethicorum ad Nicomachum cap. 3. his verbis. *Violentum autem eſt violentum, cuius principium extrinſecus eiuſmodi eſt, vt & neque qui agit, neque qui patitur, quippiam conferat.* Iuxta quam definitionem conſtat violentum eſſe, quod fit cõtra inclinationem quamcunque ſiue principij actiui, ſiue formæ, vel ſubiecti, aut principij paſſiui, cũ ſit a principio extrinſeco paſſo nihil conferente, hoc eſt, non iuuante, præſertim cum dicat Ariſtoteles nihil conferente illo, quod agit, vel patitur, quaſi dicat, ſiue violentia illi fiat, quia cogitur agere cõtra inclinationẽ, vt quando graue per impulſum impreſſum cogitur pro-

ducere in ſe motum ab extrinſeco proiciente non iuuans ad
eundem motum per inclinationem naturalē ſuæ grauitatis,
73 ſed reſiſtens potius, ſic fiat violentia ſubiecto per impreſſio-
nem alicuius formæ diſconuenientis, vt ſi oculo imprimatur
qualitas repugnans temperamēto naturali eius, nihil dicitur
iuuare ad receptionem eius, ſed repugnare potius per poten-
tiam paſſiuam oppoſitam. Sectione etiam problem. 1. quæſt.
6. *violentia* (ait) *contra naturā eſt*. Natura verò quamlibet in-
clinationem naturalem comprehendit, vt per ſe eſt manife-
74 ſtum: ergò violentum in genere ſumptum, vt hic deſinitur ab
Ariſtotele, contra quamlibet inclinationem principij actiui,
formalis, aut materialis eſt: Quamuis inter has tres ſpecies
violenti perfectior ſit illa, quæ contra inclinationem effici-
tis cauſæ eſt, deinde ea, quæ contra inclinationem formæ ad
informandum & infimum locum teneat alia, quæ ſolum eſt
contra naturalem inclinationem paſſiuā materiæ, aut ſubie-
cti. Nam quod iidem recentiores dicunt naturam ſolum ſi-
gnificare formam, & non materiam, quia materia ſolum eſt
natura per quandam analogiam, non poteſt eſſe ad mentem
Ariſtotelis, vt noſtris comment. phyſicis oſtendimus. Et tan-
dem, cùm non expreſſerit Ariſt. quid per impetum intrinſecū
intelligat, pro libito, ac ſine fundamēto exponunt iti, intelli-
gere, non ſolum inclinationem principij actiui, ſed etiam incli-
nationem formæ, nam ſi ſemel dicatur impetū non ſolum in-
75 clinatione efficientis cauſæ ſignificare, ſed etiam inclinatio-
nem formæ ad informādum, nulla poteſt aſſignari ratio, cur
non etiam ſignificet inclinationem paſſiuam materię ad reci-
piendum, quia vtraque inclinatio tam formæ, quam materiæ
naturalis eſt, & neutra eſt actiua; ergò non eſt maior ratio, cur
quam potius dicatur impetus inclinatio formæ ad informā-
dum, quam materiæ ad recipiendum. Nam quod dicunt for-
mā ſe tenere ex parte agentis, nihil ad rem facit, cùm ſit incli-
natio longè diuerſa ſicut genus efficientis, & formalis cauſæ.

Ad primum, quod vocat abſurdum de aere, qui violenter
erit ſub tenebris, negandum eſt eſſe abſurdum, imò conce-
dendum, quod ſit in ſtatu violento, quia priuatur forma val-
de conuenienti ſuæ naturæ, non quidem vt elemento, ſed vt
diaphano, vtramque enim rationem diſtinguere oportet in
aëre, & iuxta vtramque ei tribuere formas ſuæ naturæ con-
uenientes, & ad quas recipiendas naturaliter ordinatur. Ad
aliud verò de motu cœlorum reſpondeo, non eſſe huius loci
decernere, an, & quomodo motus cœli ſit naturalis, ex quo
dependet, an futura ſit ei violenta quies.

Id

Id tamen videtur mihi obiter dicendum, quod motus cœli 76
non eſt ei naturalis, quia per eum moueatur ad acquirendam rem aliquam, aut formam, vel etiam modum, quibus careat, ſicut mouētur cætera corpora, quia adhuc modo præſentiæ, quem acquirit per motum, non eſt priuatū: cum habeat alterum eiuſdem rationis, ſicut aër illuminatus hoc lumine non dicitur carere alio, quod poſſet ſuſcipere, & ideò nec eſſe in ſtatu violento quandiu illud non habet, quare nec dicetur cœlo violenta quies: cum propter illam non dicatur carere aliqua forma, vel modo ſibi debito, nec enim motus ipſe debitus illi eſt propter ſe, ſed propter hæc inferiora, quare nec cenſetur ei violenta carentia eius: ſed tam motus, quam quies naturalis ei eſſe poteſt, de quo ſuo loco ex profeſſo agemus.

Ad tertium de materia reſpondeo; quod ſi priuetur vna forma per aduentum alterius (cùm non poſſit naturaliter duabus ſimul informari) euidens eſt non eſſe in ſtatu violento, cùm potentia eius per vnam formam ſufficienter, & quantum poſſibile eſt naturaliter ſit actuata; quare nulla poteſt ei violentia inferri ex eo, quod non habeat omnes ſimul. Nec etiam erit in ſtatu violento, quia vnam habens poſſit habere cæteras, quia non poteſt ſimul, ſed ſucceſſiuè. Si verò priuaretur forma, quàm habet, & ſine vlla relinqueretur, in ſtatu violento foret: cum ab extrinſeco priuetur perfectione ſibi naturaliter debita, & ideò talis priuatio ſit contra impetum propriæ inclinationis.

Ad vltimum de humanitate Chriſti negandum eſt, quod 77
ideò non ſit in ſtatu violento carens propria perſonalitate, quia paſſiuam tantùm habet inclinationem ad illam. Hoc enim falſum eſſe probauimus, ſed habet inclinationem principij actiui ad illam; nec eſt in ſtatu violento, quia habet aliā perſonalitatem infinitè perfectam, & ideò continentem omnem perfectionem naturalem propriæ in eodem genere terminandi dependentiam eius, ac conſtituendi eam in eſſe perſonali per quam magis eſt ſatiata, quam foret per propriam, non ergo amittit inclinationem ad propriam: imò nec appetitum, ſed ſatiatum habet hunc & illam, etiam naturaliter, & ideò appetitum habet ad illam, non per modū deſiderij, quod carentiam, atque imperfectionem importat, ſed quaſi per modum fruitionis, quia perfectiſſimè ſatiatur.

Tertia opinio aſſerit iuxta hanc eandem doctrinā a nobis 78
traditam de humanitate Chriſti, potentiam vitalem ſeparatam, vel quodcumque aliud accidens non eſſe in ſtatu violento, quia inclinatio eius ad proprium modū actualis inhærentiæ

ſatiatur per modum perſeitatis, ei communicatum, per quem perfectius lõge terminatur, atq; completur, quam per actualem inhærentiam. Eſſet autem in ſtatu violento, ſi per talem modum ſupernaturalem non ſuppleretur carentia propriæ. Ita ſentiunt plures ex recentioribus.

79 Noſtra ſententia duo aſſerit. Primum eſt, *quod omne accidens ſeparatum à ſubiecto ſit in ſtatu violento.* Probatur ex definitione generali violenti ſuperius allata ex Ariſtot. nempe *Violentum eſt cuius principium extrinſecus huiuſmodi eſt, vt ei neque qui agit, neque qui patitur, quippiam conferat.* Sed accidẽs ſeparatum priuatur ab extrinſeco agente inhærentia actuali ſibi naturaliter debita contra impetum intrinſecum propriæ inclinationis actiui principij, vt probauimus, quia modus ille oritur a natura accidentali tanquam a principio efficiente, quamuis non ſine actuali dependentia a ſubiecto, ergò ſtatum violentum habebit ſine illa, præſertim cùm probatum ſit non ſuppleri per modum perſeitatis.

Secundum, quod aſſerit noſtra ſententia eſt peculiare *de potentia vitali ſeparata à ſubiecto, quod etiam ſi ei modus per ſe communicaretur, adhuc eſſet in ſtatu violento.* Hæc eſt directè contra vltimam ſententiam; quod ſic oſtendo, potentia vitalis ordinatur per ſe primò, atque eſſentialiter in eum finem, vt ſit principium efficiens vitale, atque intrinſecum viuentis ad eliciendam vitalem operationem: ſed non poteſt eſſe tale principium ſeparata a ſubiecto; ergò priuatur ab efficiente extrinſeco maxima perfectione ſibi debita a natura contra naturalem impetum ſuæ inclinationis actiui principij; quare neceſſe eſt habere ſtatum violentum. Minorem ſic probo, potentia vitalis non poteſt eſſe principium vitalis operationis,

80 niſi tanquam inſtrumentum actu coniunctum cum primo principio vitæ, quod eſt anima, quia operatio vitalis ex propria ratione debet procedere a principio intrinſeco vitæ, vt ſuo loco oſtendetur; ergò potentia vitalis ſeparata non poteſt elicere operationem vitalem, ad quam eliciendam, vt actiuum principium ordinata eſt a natura

Nec tolleretur ſtatus violentus, etiam ſi ſeparata haberet modum perſeitatis, quia etiam ſi modus iſte poſſet ſupplere carentiam actualis inhærentiæ, quia perfectior eſſet quaſi in eodem ordine eſſendi, nullo tamen modo ſuppleret modum naturalis inclinationis ad eliciẽdas vitales operationes, quia ſic ſeparata exiſtens, etiam cum modo perſeitatis non poſſet eſſe principium vitalis operationis, eſſe autem, & operari diuiſa ſunt. Vnde licet ſuppleri poſſit modus eſſendi impoſſi-

tur

ctior per modum perfectiorem, non ſequitur poſſe ſuppleri per eundem modum eſſendi, modum & inclinationem ad operandum.

QVÆSTIO V.

Vtrum potentiæ vitales oriantur ab anima tanquam a principio effectiuo.

DE emanatione potentiarum ab anima tria ſunt diſputanda. Primũ, an effectiue emanent ab ea, & conſequenter in aliis generibus cauſarum ab ea dependeant. Secundum, ſuppoſito quod ab ea procedant tanquam a cauſa efficiẽte, an media aliqua actione, vel ſine illa. Et tandem an eo ordine ab ea oriantur, vt vna earum ſit alterius cauſa, & quonam modo. 81

Et circa primum de origine potentiarum vitalium ab anima fuit prima ſententia omninò negans, quod procedant effectiue ab ea: ſed à ſolo generante ſine vllo medio effectiuè concurrente producantur. Ita Comment. 4. lib Metaph. comm. 2 vbi negat vniuerſaliter, quod ſubſtãtiæ reſpectu accidentiũ tribuenda ſit efficiens, aut finalis cauſalitas. ſed ſolà materialis. Iand. verò etiam de potentiis, ac paſſionibus negat, quod effectiuè procedant ab anima: ſed ad ſummum in genere finalis, ac materialis cauſæ 2. lib. de anima, q. 10. & idem ſentit Nimphus eodem lib. text. 29. atque etiam Ægidius in 1. diſt. 3. q. 8. Probatur primo, quia ſubſtantia creata, nec agit per ſe immediatè: ſed per accidentia, nec dari poteſt accidens, quo medio concurrat effectiuè ad productionem potentiarum, vel paſſionum: cùm iſtæ ſint prima accidentia, & ſi daretur aliud prius, procedendum eſſet in infinitum.

Probatur ſecundo, quia ſi potentiæ naturaliter emanãt ab anima tanquam ab efficiente, ſequitur quod ſi aliqua auferatur ab ea per miraculum, vt a rationali intellectus, vel naturaliter eam amiſerit, vt ſenſitiua viſum, relicta ſuæ naturæ iterum emanabit ab ea, vt frigiditas amiſſa iterum oritur ab aqua ſublato impediente: ſed talis emanatio eſt impoſſibilis, ergò impoſſibilis erit etiam prior. Minorem ſic probo, cæcus homo non poteſt naturaliter acquirere potentiam viſiuam amiſſam, quia a priuatione ad habitum non datur naturalis regreſſus, ergò falſum eſt has potentias naturaliter emanare ab anima tanquam ab efficiente. 82

Secunda opinio communis eſt, & vera, *quod potentiæ vitales naturaliter procedant ab anima, tanquam ab efficiente*. Ita D. Th. 1. part. q. 77. art. 5. & 7. Caietan. & Bannez ibidem, & cæteri

eius diſcipuli, omneſq; recentiores cum eis. Probatur primò,
quia operationes vitales procedunt a principio vitæ, tanquã
a prima radice earum: ſed potentiæ vitales ſunt virtutes na-
turales eidem primo vitæ principio cõceſſæ à natura pro eiſ-
83 dem operationibus vitalibus eliciendis: ergo continentur in
virtute eius, ab eodemque oriuntur tanquam a prima radice.
conſtat autem primum principium totius vitæ eſſe animam;
ergo ſicut procedunt ab ea operationes vitales tanquam a pri-
ma radice; ita etiam potentiæ, quod eſt effectiuè ab ea pro-
cedere. Secundo probatur efficaciter exemplo aquæ, cuius po-
tentia naturalis ad infrigidãdum eſt frigus, & quaſi naturalis
eius proprietas, ſicut intellectus, & voluntas ſunt potentię ani-
mæ rationalis ad intelligendum, & volendum: ſed frigus pro-
cedit a ſubſtantia aquæ effectiuè; ergo intellectus, & voluntas
procedunt effectiuè ab anima. Minorem ſic probo, amiſſa fri-
giditate per calefactionem, & remoto calefaciente, naturali-
ter ſe reducit aqua ad priſtinam frigiditatem, vt euidens ex-
perientia oſtendit: ſed non eſt alia cauſa efficiens particularis
præſens actu, & approximata, a qua poſſit noua illa frigiditas
efficienter produci præter naturã eiuſdem aquæ: ergo dicen-
dum eſt ab ea emanare tãquam ab efficiente. Probatur minor
diſcurrendo per omnes cauſas naturaliter poſſibiles, & primò
de extrinſecis eſt manifeſtum. Sed probatur nullam dari in-
trinſecam præter naturam aquæ. Nam duæ excogitantur ab
aduerſariis, dicunt enim in quibuſdam partibus aquæ quan-
tumuis calidis ſemper manere intenſum frigus, & ab his par-
tibus infrigidari calidas, & ita ſe reducere in naturalem ſuam
frigiditatem, quod tribuit ſoler Commentatori 2. lib. de ani-
ma comment. 1. & a Caiet. iudicatur probabile 1. par. quæſt.
54. artic. 3. Sed euidenter probatur falſum, primo experientia
[illegible] in vaſe aliquo igni applicato vehementerque
ab eo calefacto [illegible] tactus experimur totam aquam, & om-
nes eius partes non ſolum eſſe calidas, ſed æquali ferè inten-
ſione; ergo contra experientiam, & ſine vllo fundamento di-
84 citur aliquas partes eius intenſum frigus habere; nam cum
eodem ferè modo ſint applicatæ, & approximatæ agenti, eo-
dem ferè modo in omnes aget, & æquè ferè intenſum calo-
rem eis imprimet. Secundo, ratione, quia etiam ſi daremus
partes aliquas habere intenſam frigiditatem, cum ſens[illegible]
[illegible] [illegible], quia repugnat non recipere aliquem calo-
rem ab igne [illegible] a partibus ſibi proximis vehementer calefactis.
[illegible] non habent ſummam non poſſunt eam producere in
[illegible] partibus, quia non poſſunt agere vltra propriam inten-
ſionem,

ſionem, præſertim cùm nihil operetur forma ſubſtantialis eiuſdem aquæ (vt aſſerunt) ergo repugnat ab eis reduci alias ad ſummam frigiditatem, vt reduci conſtat. Ex quo patet etiam falſum, quod ab aliis dicitur: nempe in partibus cali- 85
dis aliquid frigiditatis permanere ſemper: cùm non poſſit ſine frigiditate ſaltem remiſſa conſeruari aqua, ab hac igitur frigiditate remiſſa expelli aiunt calorem ſublato calefaciente, & reduci totam aquam ad frigiditatem ſibi cõnaturalem, & hoc aſſerimus eſſe euidenter falſum; quia ſi natura ipſius aquæ nihil agit, repugnat remiſſam illam frigiditatem intendere ſe ipſam: nam ex profeſſo probauimus 1. lib. de generatione nullum agens poſſe ſe ipſum intendere. Poſterior cauſa intrinſeca, quam tribuunt alij, eſt quidem qualitas virtualis, qua media emanant calor, & frigus ab aqua, & igne, & pariter humiditas, & ſiccitas in his, & aliis elementis, ab hac ergo qualitate eminenter continente prædictas omnes reducuntur elementa ad ſummam intenſionem earum, quando eam amittunt per actionem contrarij. Hoc tamen expreſsè contrarium eſt doctrinæ Ariſtotelis, & rationi, vt 2. lib. de generatione copioſe oſtendimus.

Veritas ergo eſt, quod primę qualitates elementorum, quę ſunt naturales potentiæ earum ad operandum, effectiuè procedunt ab eorum ſubſtantiis. Ex qua efficaciter probatum eſt potentias vitales eodem modo emanare ab anima, cùm ſint naturales pro operationibus vitalibus eliciendis.

Vt autem hęc veritas melius intelligatur, & argumenta op- 86
poſita facilius ſolui poſſint, vnum eſt adnotandum, videlicet, has potentias produci a generante compoſitum viuens, vel a Deo creante animam in eodem inſtanti, quo generatur compoſitum viuens, vel creatur anima, tanquam a cauſa quidem præcipua, atque proxima, media tamen anima, tanquam inſtrumento. Quod tenui 8. lib. phyſicorum cum Ariſtotele, & D. Thom. Conimb. & Suario tom. 1. Metaphyſ. diſput. 18. ſect. 7. num. 2. & pluribus aliis recentioribus. Probatúrque hac ratione efficaci, quia ad generantem, aut creãtem pertinet producere rem cum omnibus, quæ ei debẽtur ex vi generationis, aut creationis in eodem inſtanti, in quo generatur, vel creatur; ſed rei genitæ debentur proprietates, aut naturales potẽtiæ in eodem inſtanti, in quo generatur, vel creatur ex vi generationis, aut creationis, & natæ ſunt ei tunc conuenire vt 87
ſit in ſtatu ſibi connaturali, in quo produci debet a generãte, vt operari poſſit, & a contrariis ſe defendere, quod præſtat per potentias, & paſſiones; ergo ad generantem, vel creantem

pertinet producere paſſiones,& potentias in eodem inſtanti, ſicut pertinet producere ſubſtantiam,& ideò tanquã ad præcipuam,atque proximam cauſam medio tamen ſubiecto tanquam inſtrumento, quia cùm ſubſtantia ſit natura prior,atq; nobilior his accidentibus,& quaſi actus primus, & ſubſtãtialis,illa verò quaſi ſecundus , & accidentalis : ſatis eſt naturæ eius conſonum,vt ea virtute contineat,& ideò aliquem poſſit præſtare influxum ad productionem eorum tanquam mediũ, & quaſi virtus generantis.

88 Ad primum argumentum oppoſitæ ſententiæ diſtinguendum eſt antecedens,quod ſubſtantia creata non ſit immediatè operatiua;ſed per accidentia : nam actione dependente ab aliquo extrinſeco, vel ſubiecto, quæ tranſmutatio vocari ſolet,& tanquam agens præcipuum,verum eſt, ad actionem verò, quæ nec ita dependet,nec tranſmutatio dicitur : ſed ſimplex quædam,naturalis,etque interna emanatio,& quædam reſultantia ex generatione,vel creatione ſubſtantiæ benè poteſt per ſe immediatè concurrere tanquam virtus generantis : ſicut de concurſu eſſentiæ ad emanationem ſubſiſtentiæ ſuperius oſtendimus.

Ad ſecundum reſpondeo diſtinguendo conſequens prioris conſequẽtiæ,quod ſi auferatur intellectus ab anima,vel corpus amittat viſum , cõcedendum ſit poſſe naturaliter reſtitui ſicut frigiditas aquæ:nam de potentia ſenſitiua falſum eſt, de intellectiua verum.Et ratio differentiæ eſt,quia potentia ſenſitiua non emanat ab anima niſi ſuppoſita congruente diſpoſitione organi,in quo recipienda eſt. Et quia ſemel corrupta diſpoſitione organi,vel organo ipſo deſtructo non datur agẽs naturale potẽs reproducere eaſdem diſpoſitiones,non poteſt iterum emanare naturaliter potẽtia ſenſitiua ab anima, benè tamen intellectus (ſi per potẽtiam Dei abſolutam auferatur) & Deus vellet iterum cõcurrere cum anima,vt fecit in inſtanti creationis eius. His enim ſuppoſitis emanabit intellectus,

89 quia cùm non ſit potentia organica, non poſtulat diſpoſitiones in ſubiecto , & propterea nihil obſtat, quin naturaliter emanare iterum poſſit ſublato impedimento.

QVÆSTIO VI.

An potentiæ vitales emanent ab anima per veras actiones realiter diſtinctas inter ſeſe, & a generatione, vel creatione.

Præſup

PRæſupponit titulus præſentis quæſtionis id, quod definitum eſt in præcedenti, videlicet animam concurrere ad productionem ſuarum potentiarum per veram efficientiam tanquam virtutem generantis: quærit verò, an potentiæ producantur à generante media anima per veram actionem diſtinctam ab ea, per quam procedit anima ipſa a generante, vel creante.

Et prima opinio tenet non produci per veram actionem, ſed ſine illa per naturalem reſultantiam ex generatione, aut creatione. Ita videtur ſentire Caiet. 1. p. q. 54. art. 3 ad finem, ſed clarius q. 77. art. 1. ad 2. & 3. vbi expreſsè aſſerit hanc reſultantiam eſſe per efficientiam animæ, ſine media actione. Et ita ex profeſſo Bannez 1. p. q. 77. ar. 2. dub. 3. qui nõnihil magis explicatè videtur mentẽ Caiet. nam quamuis in reſolutione dubij neget paſſiones, & potentias procedere per veram efficientiã, in ſolutione tamen ad 2. ita ait. *Licet anima non concurrat ad productionem ſui, poteſt cõcurrere ad productionẽ potentiæ ſine noua actione ſcilicet applicando actionem agentis, & quaſi deferendo illam ad ipſam potentiam.* Et videtur hæc ſententia expreſſa à D. Thom. in eodem art. ad 3. his verbis. *Emanatio propriorum accidentium à ſubiecto non eſt per aliquam tranſmutationem, ſed per aliquam naturalem reſultantiã, ſicut ex vno aliud naturaliter reſultat, vt ex luce calor.* Probat etiã ratione Bannez hoc modo: 90

tunc aliquid eſt cauſa actiua per veram actionem, quãdo inter agens, & effectũ mediat vera actio, ſed inter proprietates, aut potentias ab ea emanãtes nulla poteſt eſſe vera actio media: ergo non emanant per veram actionem. Minorem probat tripliciter: primo, quia ſi anima produceret in ſe potẽtias per veram actionem, cùm non poſſit ad eam concurrere per aliã potentiam, ſed neceſſariò per ſe ipſam, ageret immediatè per propriã ſubſtantiam, & non medio accidente. Quod patet eſſe impoſſibile, cùm ſolius Dei ſit hoc modo agere. Secũdo, quia ſi media actione eas produceret, talis actio eſſet alteratio, cũ ſit ad qualitates, & cum inſtantanea foret: daretur vera alteratio inſtantanea, quod 6. lib. phyſic. probatur impoſſibile, & tãdem, quia vera actio præſupponit cauſam efficientẽ tẽpore priorem ſe ipſã, & effectu, vt inductione per omnes facta conſtat, ſed anima non eſt prior tẽpore emanatione potẽtiarum, nec etiam ipſiſmet potentiis: eùm omnes incipiant in eodem inſtanti generationis; ergo non emanãt per veram actionem. 91

Secunda opinio tenet *potentias, & paſſiones procedere ab anima per veram, & realem actionem diſtinctam à generatione communi, vel creatione animæ, quamuis non per tranſmutationem.* Ita 92

Suarius

Suarius 1. tom. meta. diſp. 18. ſect. 3. n. 4. & 5. & omnes fere recentiores, & videtur mihi non ſolùm probabilior, ſed vera. Vt autem eam probemus, præſupponere oportet illud, in quo conueniunt authores oppoſitæ, & conſtat ex præcedente quęſtione, videlicet ſubiectum potentiarum, ſiue ſit anima, in rationalibus, ſiue compoſitum in ſenſitiuis, & vegetatiuis concurrere ad productionem earum per veram efficiētiam, quod expreſsè docuit D. Thom. 1. part. q. 77. art. 6. his verbis. *Subiectum in quantùm eſt in potentia, eſt ſuſceptiuum formæ accidentalis, in quantùm autem eſt in actu, eſt eius productiuum.* Et paulò inferius applicans diſtinctionem hanc ad ſubiectum potentiarum ita ait. *Manifeſtum eſt, quod omnes potentiæ animæ ſiue ſubiectum earum ſit anima ſola, ſiue compoſitum fluunt ab eſſentia animæ ſicut à principio.*

93 Hoc igitur pręſuppoſito, probatur primo, quod per veram, ac diſtinctam actionem hoc modo. Anima, vel compoſitum reſpectu potentiarum habet veram efficientiam: ergo veram cauſalitatem efficientem, ſed cauſalitas cauſæ efficientis eſt actio: ergo concurrit ſubiectum ad productionē paſſionis per verā actionem, & non per eandem, per quā producitur ipſum à generante (vt Bannes aſſerit) ergo per diſtinctam; quare per actionem diſtinctam a generatione, vel creatione procedunt. Minorē ſic probo. Vera creatio, & vera eductio formæ de potentia materiæ ſunt actiones diſtinctæ realiter, quia creatio nullum poteſt ſubiectum præſupponere, eductio verò ex propria natura, & ratione præſupponit ſubiectum, & circa illud verſatur, ſed productio animæ rationalis, eſt vera creatio, emanatio verò intellect⁹, & volūtatis ab ea eſt vera eductio vtriuſque de potentia eiuſdem animæ: ergo ſunt actiones diſtinctę realiter, quare non poteſt anima cōcurrere per verā efficientiam ad productionem, vel emanationem potentiarum: niſi concurrat per veram actionem realiter diſtinctā a creatione, per quam fit ipſa à Deo. Minorē ſic probo, eductio formæ de

94 potentia materiæ, aut ſubiecti eſt dependentia eiuſdē formæ à ſubiecto in eſſe, & fieri, ſed intellectus, & volūtas dependent in eſſe, & fieri ab anima; in eſſe quidem, quia non poſſunt eſſe ſine illa naturaliter; in fieri verò, quia non poſſunt naturaliter fieri niſi dependenter ab ea tanquam a ſubiecto, & cauſa materiali: ergo de potentia eius educūtur. Et eodē modo probatur fieri potētias corporeas per actionem diſtinctā realiter a generatione: cum hæc ſit productio ſubſtātiæ, emanatio vero potentiarum eductio earum de potentia eiuſdem ſubſtantiæ.

Secundo probatur, quia actio non eſt aliud quam actualis depen

dependentia effectus ab agēte, ſed productio rei,& emanatio
proprietatis ab eſſentia eius ſunt plures dependētiæ actuales
ab agēte realiter diſtinctæ:ergò plures actiones diſtinctæ rea-
liter. Minorem ſic probo,duæ entitates reales quarū vna non
eſt pars,neque modus alterius,ſed ex æquo diſtinguuntur,nō
poſſunt eadem reali dependentia dependere ab agente : ergò
neque fieri ab eo eadem actione. Probatur antecedens , quia
cùm dependentia effectus ab agente non ſit aliud,quam acci- 95
pere entitatem ab eo,neceſſe eſt acceptionem entitatis diſtin-
ctæ eſſe diſtinctam dependētiam , & ideò diſtinctam actionē:
ergò non poſſunt dependere ab agente eadē dependentia,ſed
diuerſa,& proinde nec fieri eadem actione,ſed multis.Proba-
tur tandem euidenti exēplo aquæ calidæ reducentis ſe in pri-
ſtinam frigiditatem,ex cuius reductione ita arguo: frigiditas
aquæ emanat naturaliter nūc ab aqua per diſtinctam actio-
nem,a productione prima eiuſdem aquæ:ergò per diſtinctam
actionem emanauit,dū facta fuit aqua,euidens eſt conſequē-
tia, quia non tollit diſtinctionē vnius actionis ab alia ſimul-
tas temporis , vel inſtantis, in quo fiunt: cum conſtet plures
actiones eodem tēpore, vel inſtāti fieri poſſe. Sed antecedens
probo,quia euidens eſt,hoc tempore dependere frigiditatem
actu ab agente,cum prius non dependeret: quia non erat,ſed
actualis dependentia ab agente eſt actio:ergo hoc tēpore da-
tur actio, quæ prius nō erat, eſt igitur actio noua, & ideò rea-
liter diſtincta ab actione antiqua:per quā producta fuit aqua
iam non exiſtens,& pari ratione diſtinctæ ſunt actiones , per
quas producuntur ſubiectū,& paſſio, vel potētia emanans ab
eo , licet non ſint diſtinctæ mutationes, quia ſola actio , per
quam producitur ſubiectū,poteſt eſſe mutatio,actio verò per
quam producitur potētia,nec eſt mutatio,nec eſſe poteſt:cum 96
non præſupponat ſubiectum.ſed in eodem inſtanti ipſum cō-
ſequatur , imò hac duplici de cauſa non ſolet appellari actio,
videlicet quia nō eſt mutatio ſubiecti,ſed ſimplex dependen-
tia ab eo ſimul,& agēte,à quo idem ſubiectum producitur, &
quia per naturalem quādam reſultātiam ſequitur ex actione,
per quam producitur ſubiectum, atque etiam ab eodem agē-
te,& in eodem inſtanti tēporis naturalis reſultantia vocatur.
Et propterea acute ſatis D. Thom. loco proximè citato aſſeruit
emanationem proprietatum,vel potentiarum à ſubiecto non
eſſe per aliquam tranſmutationem;quibus verbis non negauit
actionem,quam concedit eo ipſo quod docuit eſſe per veram
efficientiam,ſed ſolùm negauit actionem,quæ eſt tranſmuta-
tio ſubiecti. Vnde non ſolùm cenſeo nō eſſe contra Diu. Tho.
aſſere

aſſerere, quod potentiæ, & paſſiones emanant à ſubiecto per veram actionem diſtinctam ab ea, per quam producitur idem ſubiectum, ſed procul dubio ex mente eius. Et ex his conſtat ſenſus verborum eius, quæ pro oppoſita ſententia citauimus.

97 Ad argumentum vero alterius opinionis conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod inter ſubiectum, & paſſionem, vel potentiam ab eo procedentem, non mediet actio.

Et ad primam probationem eius diſtinguendum eſt conſequens, quod ſubſtantia agat per ſe immediatè, & nõ per accidentia; nam hac actione non dependente ab extrinſeco, & naturaliter emanãte ab ea, per quam producitur idem ſubiectũ, bene poteſt agere per ſe ipſam, præſertim cùm non agat tanquam præcipuũ agens, vt in aliis actionibus, ſed tanquam virtus, aut inſtrumentum generantis, nam ſicut per ſe immediatè eſt virtutis eius ad producendas paſſiones, & non per ſuperadditum accidens, ita per ſe immediatè concurrere poteſt, ac debet: ad alias verò actiones alio modo ſe habet. cùm ſit præcipuum agens, & ideò non poteſt niſi per accidētia concurrere.

Ad ſecundum concedēdum eſt talem actionem eſſe alterationem, non propriam, quæ fit inter qualitates contrarias, ſed impropriã cùm non ita fiat, nec ſit mutatio, ſed ſimplex quædam actio. Quod autem dicitur alterationem non poſſe fieri

98 in inſtanti, vniuerſaliter loquendo falſum eſt, vt oſtendit illuminatio, quæ per ſe fit in inſtanti, & eſt alteratio quędam, licet non propria, ſicut nec eſt propria alteratio emanatio paſſionis: cùm non verſetur inter contraria: benè ergò poteſt in inſtanti fieri.

Ad vltimam probationem neganda eſt maior, quod actio præſupponat neceſſariò cauſam efficientem, ſe atque effectu tempore priorem. Quia ſol in eodem inſtanti in quo factus fuit, illuminauit mundum, & etiam eſt euidens illuminationem eſſe veram, & realem actionem. Ex hac autem noſtra ſententia intelligitur, tot eſſe diſtinguendas actiones, quot ſunt potentiæ, vel paſſiones procedentes a ſubiecto, nam cum ſint entitates diſtinctæ realiter a ſubiecto, & inter ſe repugnat dependere ab agente eadem dependentia reali, & conſequenter eadem actione; tot verò actiones ponere, quot ſunt potentiæ, aut paſſiones procedentes, non eſt eas multiplicare ſine neceſſitate, imò compellente neceſſaria ratione.

QVÆSTIO VII.

An [illegible] potentia, vel paſſio emanet efficienter ab [illegible].

VT

VT facilius intelligatur quæſtio, & breuius ad difficulta- 99
tem eius perueniamus, adnotandũ eſt ex D. Tho. 1. part. quæſtione 77. artic. 4. & 7. quod licet anima ſit vna, plures potentiæ naturaliter emanant ab ea, ſicut riuuli plures ab eodẽ fonte, & ſicut opera naturæ confuſa non ſint, ſed ordinata per ſe, plures illæ potentiæ ſuo ordine emanant ab eadem anima, vna prius, & poſterius altera, imò & inter ſe ordinatæ ſunt, ita vt quælibet aliquo modo per ſe, ac per ſuos actus cũ aliis ordinetur. Diuerſos autem ordines earum excogitabiles ad quatuor reducere poſſumus claritatis gratia, ad quos facilè referuntur cæteri. Primus ordo perfectionis eſt: ſecundus cauſæ finalis: tertius durationis, aut temporis: poſterior cauſalitatis efficientis.

Et in primis quod attinet ad ordinem perfectionis, certum 100
eſt ſic ordinari, vt ſpirituales ſint priores, videlicet intellectus, & voluntas. Secundum locum tenent ſenſitiuæ: Infimum verò vegetatiuæ. Cuius ratio deſumitur ex tribus, videlicet ex perfectiori modo eſſendi, ex perfectiori modo operandi, ſeu tendendi in obiectum, atque etiam ex perfectiori obiecto. Quæ omnia abſque dubio concurrunt in eis eodem ordine: nã potentiæ rationales habent eſſe ſpirituale, & ideò longè perfectius cæteris omnibus ex propria ratione corporeis. Perfectius quoque tendũt in obiectũ per actus etiam ſpirituales, & ideò minus limitatos, & per quos vniuerſaliori, ac perfectiori modo attingũt obiectum. Maior etiã obiecti perfectio manifeſta eſt cum cæteræ potentiæ tanquam corporeæ & per corporeũ organum operantes ad certum, ac limitatum obiectum entis corporei, ac ſenſibilis ſolùm poſſint ſe extendere: vt viſus ad ſolos colores, & lucem. Eadem autem tria concurrunt in potentiis ſenſitiuis, prius quam in cæteris, & ideò ſecũdus locus perfectionis eis conceditur. Quod ex eo ſolùm euidenter colligitur, quia cognoſcitiuæ ſunt, vel cognitionem ſequũtur; cũ tamen vegetatiuæ naturali modo ſine cognitione operentur eodem modo, ac operantur potentiæ inferiores non vitales; vnde neceſſe eſt perfectiores illas eſſe: & propterea vegetatiuas infimum locum perfectionis tenere.

Ex ordine perfectionis colligitur ordo finalis cauſæ, nam imperfectiores ordinantur ad perfectiores tanquam media ad finem, cuius gratia a natura ſunt conſtitutæ, & ideò idem 101
ordo, quem ſecundum perfectionem tenent, tribuitur eis in ratione medij, & finis. Manifeſtum eſt enim vegetatiuas ordinari ad ſenſitiuas, vt per proprias operationes diſponãt organiſationem producendo illa ad debitum temperamentum, &

augmen

augmentum,& producendo ſpiritus vitales, imò & animales
quibus mediis operantur. Potentiæ verò ſenſitiuæ ordinãtur
ad intellectiuas ſubmiſtrãdo eis ſpecies, ſine quibus pro ſtatu
ſaltem animæ in corpore non poſſunt operari. Ipſæ autem po-
tentiæ intellectiuæ ordinantur ad ſenſitiuas eas dirigendo in
ſuis operationibus,& tam iſtæ, quàm illæ ordinantur ad com
poſitum tanquam ad communem omnium finẽ, cuius gratia
à natura ſunt inſtitutæ,& ideò compoſitum ſe habet quaſi do-
mus quædã, vel familia, aut ciuitas benè conſtituta, in qua in-
feriores perſonæ ordinantur, vt ſuperioribus deſeruiant, ſupe-
riores verò vt inferioribus imperent, eoſque dirigant in ſuis
miniſteriis,& operationibus.

Quantum ad rectum denique ordinem durationis ſpectat,
potentiæ omnes eiuſdem compoſiti nullum ordinẽ temporis
inter ſe habẽt, nec aliqua eſt prior alia, vel aliis, ſed ſimul ſunt
omnes, quia in eodem inſtanti tẽporis, in quo generatur vi-
102 uens; emanant omnes potentiæ ad ipſum pertinentes, & in eo-
dẽ inſtanti habent eſſe: quamuis in ſuis operationibus quædã
prius aliis operẽtur, vt vegetatiuæ prius quã ſenſitiuæ, & vege-
tatiuę ac ſenſitiuæ prius quã rationales, vt experiẽtia notũ eſt.

Solum reſtat ordo naturæ ac dependentiæ ſecundum ge-
nus cauſæ efficientis, & de hoc ſolo ordine procedit quæſtio;
nam quod prædicti tres reperiantur inter potentias modo iã
explicato, certum eſt apud omnes. Dubitamus itaque, an po-
tentiæ, vel paſſiones per ſe immediatè emanent ab anima, vt
vegetatiuæ, ſenſitiuæ, atque intellectiuæ, atque etiã ſingulæ
103 ſpecies horum generum,& ſimiliter omnes paſſiones a ſubie-
cto, vt in homine capacitas diſciplinæ, admiratio,& riſibili-
tas, vel nõ omnes per ſe immediatè, ſed quædam mediis aliis,
vt illæ, quæ videntur neceſſariò præſupponere alias in ſubie-
cto, vel actus earum, vt voluntas emanet ab anima medio in-
tellectu, ſicque de cæteris; eo quidẽ modo vt ſicut prima pro-
ducitur a generante medio ſubiecto efficienter concurrente,
ita ſecũda procedat ab eodẽ ſubiecto media prima etiã effe-
ctiuè concurrente,& ſic tertia media ſecunda, vel nullum co-
curſum efficientem habeat vna circa emanationem alterius,
ſed eſſentia immediatum circa emanationem omnium.

Et prima opinio affirmat eodem modo emanare efficiẽter
ſecundam potentiam à prima, ac emanat prima a ſubiecto, vt
voluntas ab intellectu, ſicque de cæteris. Ita videtur ſentire D.
Thom. 1. p. q. 77. art. 7 vbi ſecundum ordinem efficientis docet
vnam potentiã emanare ab anima media alia, probatque hæc
104 ratione, in his, quæ ſecundum ordinem naturalem procedũt
ab vno,

ab vno,ſicut illud vnum eſt,cauſa omnium,ita quod eſt ei propinquius eſt quodam modo cauſa eorum, quæ ſunt magis remota,ſed potentiæ oriuntur ab anima,quæ ideò comparatur ad illas ſicut principium actiuum æquiuocum,atque etiam finale, & conſequenter tanquam quid perfectius ad imperfectiora : ergò inter potentias,perfectiores ſunt propinquiores eidem animæ,& ideò comparatur ad imperfectiores per modum finis,& agentis : vnde ſequitur has eſſe effectus illarum, & ex conſequenti illis mediis tanquam efficientibus emanare ab anima. Secundo probari poteſt ex paſſionibus, quarum vnam demonſtramus a priori per alteram de ſubiecto, vt riſibilitatem per admirationem, & hanc per capacitatem diſciplinæ.ergò vna ſe habet ad alteram,vt cauſa,qua media,atque effectiuè concurrente procedit à ſubiecto.

Noſtra tamen ſententia eſt, quod ſi ſtrictè,ac propriè lo- 105
quendum ſit de emanatione ſecundum ordinem efficientiæ, omnes potentiæ,omnéſque paſſiones per ſe immediatè emanant à ſubiecto, & nulla mediante alia effectiuè concurrẽte. Ita tenent omnes ferè recentiores, nam ex antiquis nullũ ferè reperio,qui dubium hoc in particulari attingat. Probatur primo,quia ſi vna potẽtia emanat effectiuè ab altera,vel perfectiores emanebunt mediis imperfectioribus,vel ex oppoſito imperfectiores mediis perfectioribus, ſed vtrumque eſt impoſſibile : ergò talis ordo emanationis ſecundum efficientiã impoſſibilis eſt.Probatur minor,quia cauſa efficiẽs æquiuoca eſt perfectior ſuo effectu:ergò repugnat perfectiores emanare ab anima mediis imperfectioribus effectiuè concurrentibus, nam iam daretur cauſa perfectior effectu.Quod ſic vrgeri poteſt,ſi ita emanaret, euidenter ſequeretur imperfectiores potentias,& paſſiones propinquiores eſſe ſubiecto,quam perfectiores, quod manifeſtã cõtinet repugnantiam, quia cũ ſub-
iectum ſit quaſi fons,à quo emanant omnes, & ideò omnium 106
perfectiſſimum,non poteſt non eſſe perfectius,quod magis ei appropinquat,& proximius ab eo emanat.Quod verò nõ emanent imperfectiores mediis perfectioribus effectiuè concurrentibus ſic probo.Imperfectiores ſunt priores ordine generationis,& temporis,vt docet expreſsè D.Thom.in eodem articulo 7. atque etiam art. 4. eiuſdem quæſtionis, quia natura procedit ab imperfectioribus,ſed quæ ſunt generatione priora,ſunt priora ſecundum eſſe exiſtentiæ, quia quod prius generatur, prius exiſtit : ergò prius habent eſſe imperfectiores potentiæ,quam perfectiores, & proinde non poſſunt illis mediis effectiuè concurrẽtibus produci,quia quod poſterius ha-

bet eſſe, non poteſt eſſe efficiens cauſa eius, quod prius ſit, ac prius habet eſſe. Secundò, quia ſi non omnes potentiæ emanāt per ſe immediatè ab anima, ſed quædam medijs aliis, ſequitur nec depēdere omnes immediatè ab anima in ſuis operationibus, ſed quaſdā medijs aliis. Probatur conſequentia, quia ideò dependent ab anima in ſuis operationibus, quia ſunt virtutes eius ad operādum ordinatæ, ſed non ſunt omnes virtutes eius proximę, ſed mediis aliis, ſicut nec immediatè omnes, ſed quędam medijs aliis ab ea emanant, ergò nec dependent omnes immediatè ab anima, nec poſſunt operari ſine dependentia ab his, quibus medijs emanant.

Conſequens autem ſecundum vtramque partem eſt falſum: ſecundum priorem quidem, quia quælibet potentia vitalis eſt virtus animæ ad eliciendā operationem vitalē, ſed ſola anima eſt principiū totius vitæ; ergò ab ea dependet omnis potentia vitalis immediatè: non ergo media alia. Quod verò imperfectiores potentiæ non neceſſariò depēdeāt in ſuis operationibus a potentiis perfectioribus, manifeſtum eſt, quia nec potentiæ vegetatiuæ dependent à ſenſitiuis, cum reperiātur ſine

107 illis in plantis, nec ſenſitiuæ ab intellectiuis: cùm reperiantur ſine illis in brutis: imò in eodem homine poſſunt ſenſus operari ſine dependentia ab intellectu, & voluntate; inter ſenſus quoque non reperitur talis dependentia, quia nec viſus ab auditu, nec iſte ob olfactu, aut guſtu, imò neque vllus ſenſus externus operatur cū dependentia ab internis: ergò benè probatur a poſteriori, quod neque in ſuo eſſe talem dependentiā habebit, & propterea non emanabunt potentiæ iſtæ imperfectiores a perfectioribus, vel ab anima eiſdem medijs effectiuè concurrentibus.

108 Hæc autem noſtra ſententia non eſt vllo modo contra mētem D. Thom. quia licet verba eius primo aſpectu videantur contraria, ſi diligentius expendantúr, contraria non ſunt; non enim aſſerit D. Tho. perfectiores potentias eſſe principia effectiua imperfectiorum, ſed quodammodo eſſe cauſam earum per modum principij effectiui; ſimilitudinem igitur tantum effectiuæ emanationis voluit eis concedere, non verā emanationem effectiuā vnius ab altera. Quod ex duobus, quæ aſſerit ibidem, planè colligitur; nam primò aſſerit ſenſum eſſe quandam participationem deficientem intellectus, & ideò ſecundum naturalem originem quodāmodo eſſe ab intellectu. Secūdo quod aſſerit, eſt imperfectiores potētias eſſe principia ſuſceptiua, ſeu ſubiecta perfectorum, vt ſenſus reſpectu intellectus, quia cum recipere ſit quid imperfectum, omne imperfectum

fectum reſpectu perfectioris habet modum receptiui, neutrũ verò horum poteſt veram cauſalitatem efficientem ſignificare, ſed ſolam ſimilitudinem, vt verba ipſa oſtendunt: imò nec ſecundum poteſt ſignificare veram cauſalitatem materialem, ſed ſolam ſimilitudinem, quia ſenſus non poteſt eſſe ſubiectum, cui inhæreat intellectus.

Quod vt melius intelligatur adnotare oportet, quòd cùm 109
ab eadẽ anima proueniãt omnes gradus eſſendi cõpoſiti, tam vniuerſales, quam particulares, ita ſe habẽt inter ſeſe, vt gradus vniuerſalior ſit quaſi materia, ac potentia reſpectu inferioris, quia habet rationẽ imperfecti, & cõtrahibilis, ſeu determinabilis per illum, eo modo quo materia determinabilis eſt per formã; gradus verò inferior ſe habet vt forma, quia cõtrahit, ac determinat ſuperiorẽ; vnde fit, quòd ſicut inter materiã, & formã datur mutua ratio prioris, & poſterioris in diuerſo genere cauſæ; ita inter prędictos grad⁹ ratione noſtra diſtinctos: vt in homine gradus ſubſtãtiæ, corporis, viuẽtis, ſẽſitiui, & rationalis, ita ſe habẽt, vt ſuperiores habeãt rationẽ materiæ, ac potentiæ reſpectu inferiorũ, & inferiores rationẽ formę, quia illi habẽt rationẽ perfectibilis, & determinabilis; iſti vero rationẽ perficientis, ac determinantis; & ideò vniuerſaliores cõcipiũtur tanquã priores in genere cauſæ materialis, poſterio- 110
res verò tanquã priores in genere cauſæ formalis, & quia forma habet rationẽ actus, atque perfecti, & efficiens cauſat, in quantũ eſt actus, ſic enim habet rationem perfecti, propterea gradus inferiores habẽt modũ, & ſimilitudinẽ principij actiui, nã & ipſa forma principiũ actiuũ eſt reſpectu operationũ, & ſimili modo ſe habẽt potentiæ: nã illæ quæ conſequũtur gradus eſſendi, vniuerſaliores dicuntur, etiã priores in genere cauſæ materialis reſpectu potentiarũ, quæ ſequũtur gradus inferiores, vt potentiæ vegetatiuæ, quæ ſequuntur gradũ viuentis, dicuntur priores ſenſitiuis in hoc genere cauſæ; atq; etiam ſenſitiuæ, quæ ſequuntur gradum animalis reſpectu rationaliũ, quæ ſequũtur gradum rationalitatis; & ex oppoſito potentiæ conſequentes gradum inferiorẽ, ſunt priores in genere cauſæ formalis, & habent ſimilitudinem principij actiui reſpectu earũ, quæ conſequuntur gradus ſuperiores, vt ſenſitiuæ reſpectu vegetatiuarũ, & rationales reſpectu harũ, & illarum, & cõſequenter dicuntur iſtæ emanare ab illis per modũ 111
principij actiui, ſed eſſe quaſi ſubiecta earũ, nõ tamẽ eſſe vera principia effectiua, nec vera ſubiecta, ſed ſimilitudinẽ vtriuſque habere: Et hæc doctrina continet germanum ſenſum D. Th. vt legenti articulum citatum conſtabit, & oſtendit noſtrã

ſententiam de vera efficientia loquentem non eſſe contra mentem eius,ſed valde ei conſentaneam.

Et ex his ſolutum eſt argumentum D.Tho. vel certè explicatus ſenſus eius, quia non intendebat probare propriam efficientiam,ſed quandam ſimilitudinem eius, quæ ſufficiebat, vt intelligeretur ordo emanationis potentiarum ab anima.

Ad ſecundum concedendũ eſt antecedens, quod vna paſſio demonſtretur per alteram a priori,ſed neganda eſt conſequẽtia,quod tanquam per cauſam efficientem .Nã in primis demonſtratur tanquã per cauſam finalem, quia priores,ac perfectiores ſunt fines poſteriorum,atque imperfectiorum.Præterea cũ perfectiora,vt talia, ſint natura priora imperfectioribus,vt docet Ariſtoteles in Poſtprædicamen.cap. de priori, quodammodo ſequitur, perfectiores potentias poſſe a priori demonſtrare imperfectiores : quod habent etiam ex eo,quod ratione ſuæ perfectionis propinquiores ſunt eſſentiæ, licèt tanquam ab efficiente æquè immediatè omnes emanent.

APPENDIX.

DVBIVM.

De ſubiecto potentiarum vitalium.

112 TRiplex genus cauſæ docuit D.Thom. exercere ſubiectum reſpectu paſſionum, vel potentiarum 1.p. q 77.art. 6.ad 2.finalis,efficientis,& materialis:finalis quidem, quia potentiæ ſunt propter animam, videlicet, vt per operationes per eas elicitas ſe perficiat. Genus verò efficientis cauſæ exercere animam, & quoduis aliud ſubiectum oſtendimus in emanatione paſſionum, & potentiarum. Nunc verò explicandum reſtat genus cauſæ materialis.

Pro eius vero explicatione adnotare oportet,potẽtias vitales duplices eſſe,quædam ſunt organicæ,illę quidem,quæ per organũ corporeum operãtur,vt ſenſus, & iſtæ ſunt corporeæ, & in ſubiecto corporeo inhærentes,nẽpe in aliqua parte determinata corporis,quæ vocatur organica, vt viſus in oculis. Aliæ ſunt potentiæ,quæ non operantur per organum corporeum,nec proinde in eo recipiuntur, & tales ſunt rationales, quarum ſubiectum proximum & adæquatũ eſt anima rationalis.Ex quibus ſequitur potẽtias organicas corrũpi in morte cuiuſlibet viuẽtis,quia corrũpitur organum, quod eſt proprium ſubiectum earum:potentias verò immediatè inhærentes animæ,atque in ea ſola, quales ſunt rationales,deſtructo compo

compoſito permanere, ſicut permanet anima ipſa. Ita loquẽdum eſt de ſubiecto potentiarum, & permanentia, vel corruptione earum corrupto cõpoſito. Sed qui eas non diſtinguũt realiter ab anima, ſed ſola ratione formali, vt Scotus, & ſectatores eius, concedere tenentur permanere in anima ſeparata omnes potentias ſenſitiuas, & vegetatiuas, & expreſsè id concedit Scotus loco nuper citato. Quo autem pacto ſic permanentes non operẽtur, difficile explicare poſſunt; nam licet dicant ideò non operari, quia non permanent organa, quæ neceſſaria ſunt ad receptionẽ ſpecierũ. Hoc non ſatisfacit, quia cum immediatè ſint in anima, tanquam in ſubiecto, vel potius realiter ſint anima ipſa, non videntur operari organa per illas, ſed anima immediatè, ſicut nos dicimus de potentiis rationalibus, intellectu, & volũtate, eo ipſo quod tenemus proximè inhærere animæ tanquã proprio ſubiecto; nam eo ipſo ſequitur non eſſe in organo corporeo immediatè, & ideò nõ operari per illud, ſed animã immediatè per ipſas, & propterea ſeparatã à corpore per eas operari ſine vlla indigentia organorum. Ex quo apparet falſum eſſe fundamentum, videlicet, quod identificentur cum anima. Teſtimonia verò, atque rationes, quas affert idem Scotus in 2. diſt. 17. q. 3. ad probãdum omnes potentias ſenſitiuas, & vegetatiuas permanere in anima ſeparata nullius momenti ſunt, nec vllam penitus difficultatem continent, & ideò conſultò eas omitto. 113

QVÆSTIO VIII.

An vnitas, ac diſtinctio ſpecifica potentiarum vitalium deſumenda ſit ab actibus, & obiectis earum.

DVplicem cauſam potentiarum vitalium ex profeſſo diſcuſſimus in præcedentibus, efficiẽtem videlicet & materialem. Sed quia perfecta notitia cuiuſlibet rei dependet ex quatuor generibus cauſarũ, agendum reſtat de cauſa formali, atque finali, nam & ſi potentiæ, quia accidentia ſunt, non cõponantur ex materia, & forma, vt ex partibus intrinſecis, nihilominus ab aliquo debent ſpeciem ſumere, quod ſit quaſi forma, & finis earum, de quo quærit titulus quæſtionis, an ſit actus, vel obiectum, aut vterque ſimul. 114

Et circa hanc quæſtionẽ fuit prima opinio Scoti in 2. diſt. 16. q. vnic. aſſerentis, quod quamuis a poſteriori cognoſcamus nos vnitatem, & diſtinctionem ſpecificam potentiarum

per actus, quos eliciunt circa obiecta propria, intrinſecā tamen ſpeciem nō ab his extrinſecis deſumunt, ſed ex propriis, atque abſolutis, intrinſeciſque differentiis, ſicut res aliæ. Ita etiā ſentiunt Philopon. Apolin. & Paul. Venet. 2. lib. de animā ad text. 33. Tienenſ. ad text. 29. Iandunus q. 7. & alij. Probant, quia potētiæ ſunt entitates abſolutæ; ergò habent eſſentiales differentias abſolutas: per quas ſpecies earum cōſtituuntur, & diſtinguuntur, non ergò per ordinem, vel reſpectum ad actus, & obiecta, cùm tam actus, quam obiecta ſint eis extrinſeca.

115 Secundo probari poteſt hoc modo; dari poſſunt potentiæ ſpecie diſtinctæ habentes actus, & obiecta eiuſdē ſpeciei; ergò non poteſt ſumi diſtinctio ſpecifica earū ab actibus, & obiectis. Antecedens probo, quia potētię viſiuæ hominis, & leonis diſtinguūtur ſpecie: cum oriātur ab animabus, & animalibus ſpecie diuerſis, ſed vtraque verſatur circa idem obiectum viſibile, & ideò viſiones vtriuſque eiuſdem ſpeciei ſunt; ergo potentiæ ſpecie diuerſæ habent actus, & obiecta eiuſdē ſpeciei. Probatur tādem, quia eadem potentia habet actus, & obiecta diuerſa; ergò nec vnitas, nec diſtinctio earum poteſt ſumi ex vnitate, vel diſtinctione actuum, vel obiectorū. Probatur antecedens, quia in intellectu diuerſi actus ſunt principiorū, & ſcientiæ, opinionis, & fidei, non ſolùm materiali ratione, ſed formaliſſima: cū diſtinguantur per diuerſa media aſſentiendi, quæ ſunt immediata veritas principiorum, demonſtratio, ac probabilis ratio, & teſtimonium. Et vrgeri poteſt, quia actus ſunt poſteriores potentiis, cum ſint effectus earum; ergò non poteſt potentia ab eis ſpeciem capere. Probatur conſequentia, quia non ſolum actus, ſed reſpectus ad illos præſupponunt potentiam in ſua ſpecie conſtitutam.

Secunda opinio affirmat *potentias tam vitales, quam eis inferiores ſumere vnitatem, ac diſtinctionem ſpecificam ex actibus, & obiectis.* Ita D. Th. expreſsè 1. p. q. 77. art. 3. quem ſequuntur ſui omnes, Caiet. & Bann. ibidem. Ferr. 2. lib. de anima q. 9. & omnes interpretes Ariſt. tam recentiores quam antiqui ad text. 33. huius libri, præſertim Alex. Aphrodiſ. Ægidius, & Nim-

116 phus, eſtque cōmunis, & vera. Probatur teſtimonio Ariſt. c. 4. huius lib. text 33. vbi acturus de potentiis animæ vegetatiuæ aſſerit, primo ſibi agendū eſſe de actibus, & obiectis earū, quia nō poſſunt, niſi per hæc extrinſeca definiri; ergo ſentit habere intrinſecum ordinem ad illa. Probatur conſequentia, quia non poteſt explicari per definitionem eſſentia potentiarū, niſi poſitis in ea actibus & obiectis; ergò ordo, ſeu habitudo ad illa eſſentialis eſt potentiis, a qua proinde deſument vnitatē,

ac

ac diſtinctionem ſpecificam. Et ſi dicas ſolùm ſentire Ariſtot. per actus & obiecta cognoſci, ac definiri quo ad nos, probatur hoc eſſe falſum, & verbis eiuſdem Ariſtotelis contrarium, quibus aſſerit ad inueſtigandam, vel tradendã cognitionem ſcientificam potentiarum, prius eſſe aſſignandas definitiones earum, quas aſſignare impoſſibile eſt, niſi cognitis prius actibus, atque obiectis earum tanquam prioribus: ſed cognitio ſcientifica innititur veræ definitioni explicanti naturam rei, ergo hanc ſentit Ariſtoteles non poſſe tradi, niſi per actus, & obiecta potentiarum, & ex conſequenti eſſentialem eſſe potentiis ordinem ad illa.

Probatur deinde ratione, quia potẽtię ſunt quaſi inſtrumẽta animæ naturaliter ordinata ad tales actus eliciendos circa talia obiecta; ita vt pro diuerſis actibus, & obiectis diuerſæ ſint à natura tributæ potentiæ viuentibus, atque etiam inferioribus ſubſtantiis, ergo ex ſua natura, atque ratione intrinſeca ordinantur ad actus, & obiecta, & pro illorum diuerſitate diuerſa ſunt. Probatur conſequentia ex inſtrumentis artium: nam diuerſæ artes diuerſa poſtulant inſtrumenta, & hæc diuerſa ſunt inter ſeſe, quia diuerſis actibus deſeruire apta ſunt, vt patet de inſtrumentis fabri ferrarij, & pictoris, intrinſeca igitur eſt habitudo inſtrumentorũ cuiuſlibet artis ad vſum, atque exercitium illius artis, & conſequenter ad actus, & obiectum eius, & per diuerſam hanc habitudinem diſtinguũtur ſpecie. Pari ergo ratione de inſtrumentis naturalibus, qualia ſunt potentiæ, fatendum eſt talia eſſe à natura inſtituta pro talibus actibus circa talia obiecta elicienda, & conſequenter eſſentialem eis eſſe habitudinem ad illa, & per habitudinem diuerſam diſtingui ſpecie. Secundo, ordo, ſeu habitudo ad proprium finem, cuius gratia res conſtituta eſt, pertinet ad eſſentiam eius, vt ſi de homine loquamur, eſſentialis eſt ei capacitas beatitudinis in operatione conſiſtentis: ſed operatio circa tale obiectum eſt finis, cuius gratia conſtituta eſt à natura potentia; ergo habitudo ad illam eſt ei eſſentialis Minorem probo, quia potentiæ datæ ſunt animæ gratia operationum, nempe vt per illas eliciat operationes circa obiecta (ad alterum enim finem eis non indigebat) intendit igitur natura per potentias operationes circa obiecta; quare iſtę erunt proprius finis, in quem ſua natura ordinantur.

Hæc autem ſententia non eſt ſic intelligenda, vt ab actibus, & obiectis ſumatur vnitas, & diſtinctio potentiarum, quaſi actus ipſi, vel obiecta ſint de eſſentia earum: nam cùm actus, & obiectum ſint res aliæ, nõ ſolùm diſtinctę a potẽtiis: ſed alte-

rius prædicamenti,non poſſunt eſſentiales eis eſſe,ſed prorſus ſunt eis extrinſecæ. Sed habitudo, ſeu reſpectus ad actus, & obiecta intrinſecus,atque eſſentialis eſt potẽtiis, & in propriis differentiis eſſentialibus earum importatus. Potentiæ itaque qualitates abſolutæ ſunt in ſecunda ſpecie qualitatis collocatæ,non tamen ita ſunt abſolutę,quin includat intrinſecum reſpectum ad actus, & obiecta in propriis differentiis: eiuſmodi autem reſpectus non ſunt relationes prædicamenti ad aliquid:ſed cùm ſint de eſſentia abſolutorum, ad ſpeciem, & prædicamenta eorum pertinent.

Sed adhuc eſt adnotandum ſecundo ex D. Thom. 1. part. q.77.artic.3. duplicem eſſe potentiam, actiuam,& paſſiuam: actiua eſt illa, quæ ſine paſſione, aut receptione præcedente operatur,vt nutritiua,& generatiua. Paſſiua verò potẽtia nõ dicitur talis in hac parte, quia ſolùm ſit ad patiendũ, vel recipiendum,hæc enim purè paſſiua eſt, & non vitalis,vt potẽtia materiæ ad recipiẽdam formam:ſed paſſiua vocatur,quia actionem eius præcedit paſſio, non quidem propria(quã corruptiuã vocant)ſed pro ſola receptione etiam perfectiua ſub-
120 iecti,& talis eſt omnis potentia cognoſcitiua, ſiue ſenſitiua, vel intellectiua ſit.Vtraque autẽm potentia reſpicit actum, & obiectum diuerſo tamen modo:nam potentia actiua reſpicit illud tanquam finem, vel terminum per eam productum, vel etiam tãquam materiam circa quam operatur,quo pacto aſſerit Ariſtoteles cap. 4. huius libri alimentum eſſe obiectum potentiæ nutritiuæ, quæ etiam habet pro obiecto per modũ finis, aut termini producti partialem ſubſtantiam viuentem. Potentia verò paſſiua potius reſpicit obiectum tãquam principium motiuum,ſeu effectiuum ad operandum.Vtraque igitur ſuo modo habet intrinſecam habitudinem,ſeu reſpectum ad actum,& obiectum: ſed actum reſpicit proximè, & quaſi remotè obiectum, vtrumque verò per ſe,& eſſentialiter, & ideò per ordinem ad vtrumque ſumit vnitatem,& diſtinctionem ſpecificam.

121 Ad primum argumentum oppoſitæ ſententiæ diſtinguẽda eſt maior,quod potentiæ ſint entitates abſolutæ: nam ſi velit omnino eſſe abſolutas ſicut ſubſtãtia eſt;ita vt nullũ prorſus reſpectum tranſcendentalem, aut ſecũdum dici in ſua eſſentia importent,falſa eſt:ſi verò intelligatur eſſe accidentia,aut entitates abſolutas: ita vt non ſint relatiua prædicamenti ad aliquid,nihil præter relationem eſſentialiter importãtia, verum eſt:ſed nihil probat contra noſtram ſententiam, quia licet ſint entitates prædicamenti abſoluti,imperfectę quidem,

& quarum

& quarum eſſentia per quoſdam reſpectus intrinſecos ad actus, & obiecta completur.

Tertium argumentum priuſquàm ſecundum ſoluendū eſt, cui hac diſtinctione fit ſatis, actus alicuius potentiæ duplices ſunt adæquati,atque inadæquati , actus adæquatus eſt vltra quem non ſe extendit potentia:ſed ad illum tantum,hoc eſt, non ad alterum diuerſę rationis:ſed omnes,quos habere poteſt eiuſdē ſunt rationis ſpecificæ, vt generatio hominis cenſetur actus adæquatus potentiæ generatiuæ eius , quia licet plures poſſit habere actus generandi,omnes ſunt eiuſdem rationis ſpecificę,ſicut homines ipſi,quos poteſt generare:actus verò inadæquatus eſt vltra quē poteſt ſe extendere potentia, hoc eſt,ad alterū diuerſę ſpeciei,& dicuntur inadæquati,quia 122
nullus per ſe adæquatur potentiæ : & tales ſunt , quos poteſt habere intellectus,nempe principiorum , & ſcientiæ, fidei, & opinionis,nullus enim horum per ſe adæquatur potentiæ:ſed vltra eum poteſt ſe extēdere ad alterum diuerſæ rationis ſpecificæ. Dum ergo dicimus potentiam ſumere ſpeciem ab actu, de adæquato intelligimus,non de inadæquato ; adæquatum verò conſtituere cenſentur inadæquati omnes ſecūdum vniuerſaliſſimam rationem adæquatam potentiæ in qua conueniunt conſiderati,& hæc ratio ſumitur ex modo,quo eliciuntur a potētia ſub tali ratione immutationis ab obiecto, vt inferius explicabitur. Aliud verò quod additur, videlicet actus eſſe poſteriores potentiis tanquam effectus earum,diſtinguēdum eſt:nam in genere efficientis cauſæ verum eſt, falſum verò in genere cauſæ finalis,quia in eum finem conceſſa eſt potentia ſubiecto:vt per eam eliciat tales actus,per quos ſe perficiat, quare actus eſt finis potentiæ : & cùm cauſa finalis ſit prior efficiente,ac cæteris, priores ſunt actus potentiis : ideò per ordinem ad illos ſpeciem accipiunt.

APPENDIX.

DVBIVM.

An potentia viſiua hominis, & leonis diſtinguantur ſpecie.

SEcundum argumentum dubium illud tangit , an potentia viſiua hominis, & leonis ſint diuerſæ ſpeciei , vel eiuſdem. Cui reſpondet Caiet.2.lib.de anim.c.10.in principio, & 1. p. q.77.artic.1.vbi eum ſequitur Bannez in ſolutione ad 1:dubio 2.quod iſtæ potentiæ poſſunt dupliciter cōſiderari, videlicet vt proprietates diuerſarū ſpecierū, & hoc modo ſunt diuerſæ

ſpeciei,aut in ordine ad actū, & obiectum viſibile,quo pacto ait eſſe eiuſdem ſpeciei. Hæc tamen ſententia probatur falſa,
123 primò,quia ſpecies potentiarum,vt potētiæ ſunt, ſumitur ab actibus,& obiectis, ad quos per ſe ordinantur:ergo ſi hoc modo ſunt eiuſdem ſpeciei,vt conceditur,repugnat diſtingui ſpecie in ordine ad principia. Quia etiam in ordine ad principia ſunt potentiæ ab eis emanantes pro talibus actibus eliciēdis circa talia obiecta : ergo ſi vt potentiæ ſunt eiuſdem ſpeciei, non poſſunt in ordine ad principia diſtingui ſpecie. Secūdo, entitas potentiæ non habet aliud,quam eſſe inſtrumentū naturale animæ in ordine ad finem operandi circa obiectum,& huius rei gratia emanat ab anima; ergo vnicam habet ſpeciē ex ordine ad actum,& obiectum deſumptam,& non aliam ex emanatione à tali principio:cùm ex emanatione ab eo nihil aliud habeat quàm eſſe inſtrumētum vitale ad talem actum, & obiectum ordinatum. Apertè ergo falſum eſt,& ſine fundamento aliam ſpeciem ei tribuere ex emanatione à principio; quare ſi in ordine ad actum,& obiectum ſunt eiuſdem ſpeciei viſus hominis , & leonis , non poſſunt ex alia conſideratione diſtingui ſpecie. Et tandem , quia ex emanatione à diuerſo principio nō benè colligitur diſtinctio ſpecifica earum, cùm non emanent ab eo,vt diuerſo ſpeciē;ſed vt idem genere : nā potentia viſiua hominis non emanat ab anima rationali , vt rationalis eſt,vel ab homine,vt eſt homo:ſed ab anima,vt ſenſitiua , & ab homine ſecūdum naturam ſenſitiuam:ſed anima rationalis,vt ſenſitiua non diſtinguitur ab anima leonis, etiā vt ſenſitiua,nec homo,& leo,vt ſunt animalia:ſed ſub tali gradu tam animæ,quam compoſita ſunt eiuſdem rationis genericæ;ergo principium à quo emanant,vt tale eiuſdem rationis eſt;quare falſum eſt,quod emanēt à diuerſo principio,&quod ex ordine ad diuerſum principium , a quo emanant , diſtinguantur ſpecie.

Ad primum argumentum negandum eſt antecedens,quod dari poſſint potentiæ ſpecie diſtinctæ , quæ verſentur circa idem obiectum formale,& habeant actus eiuſdem ſpeciei, & cùm hæc habeāt potentia viſiua hominis,& leonis,falſum eſt, quod vllo modo diſtinguantur ſpecie.

QVÆSTIO IX.

Quonam modo aſſignari debeat cuique potentiæ actus adæquatus,propriúmque obiectum, per quod diſtinguatur ſpecie ab aliis.

EX

EX definitis quæſt. præcedente ſolum in communi conſtat 124
a quonam vnitas, & diſtinctio ſpecifica potẽtiarum deſumenda ſit, non verò in particulari, quęnam potentia ſit diſtincta ſpecie ab alia. Ideò explicare oportet, quonam modo aſſignandus ſit cuique potentiæ proprius actus adæquatus, propriúmque obiectum: per quæ ſpecie diſtincta ab aliis intelligatur, hoc enim valde difficile eſt, & ideò ſpecialem quæſtionem poſtulat. Et priuſquam diuerſa autorum placita afferamus, excludi debet modus quidam dicendi Ianduni vbi ſuprà aſſerentis, pro diſtinctione reali obiectorum circa quæ verſantur potentiæ, ſpecie diſtinguendas eſſe. Vnde ait tot diſtingui potentias viſiuas, quot ſunt colores diuerſi, & ſic de cæteris. Quod ſatis apertè falſum eſſe conſtat in potẽtiis ſpiritualibus, nempe intellectu, & voluntate, quas nemo multiplicat, & tamen verſantur circa innumeras penè entitates diuerſas, pro quarum diuerſitate ſi multiplicandæ forent iuxta regulam huius autoris, innumeros penè oporteret intellectus, innumeráſque voluntates in ſingulis hominibus ponere.

Hoc igitur modo dicendi excluſo, aliã regulã ponit Tolet. 125
pro diſtinctione ſingularum potentiarũ, quæſt. 8. huius libri ſic inquiens. Quotieſcũque dubitamus de aliquibus actibus, an pertineant ad eandẽ potentiã, vel diuerſæ ſint pro ſingulis potentiæ diſtinguendæ, conſiderandũ eſt, an eo ipſo, quod ab aliquo eorum impeditur ſubiectum, propter læſionẽ organi, vel aliud impedimentum eo ipſo priuetur cæteris, vel nõ: ſed etiam ſi ab illo vno eliciendo impediatur, nihilominus poſſit cæteros elicere. Et ſi modo priori res ſe habeat ad eandẽ potentiam iudicandum eſt pertinere omnes, & per rationem omnibus communem, tanquam ſibi adæquatã diſtingui ſpecie à cęteris potẽtiis. Si verò modo poſteriori, ad diuerſas potentias pertinebunt. Hanc tamẽ regulam nec omninò certã, nec firmam iudico, propter duo. Primum eſt, quia inter obiecta eiuſdem potentiæ conſtat quædam eſſe excellentiora, ac perfectiora aliis, vt lux inter obiecta viſus, & inter colores albedo, & ex alia parte ratione ſenſibilis communis, cui adiũgitur neceſſariò propriũ, vt percipi poſſit, contingit quædã eſſe minutiora, quædam etiã magis proportionata debilitati, aut imperfectioni potentiæ, vt cõtingit in intellectu, reſpectu cuius quædã ſunt veritates vniuerſaliores, & quaſi omnib. peruiæ, quas ideò rudes etiam homines facilè percipiũt; ob quas cauſas aliquando contingit potẽtiã viſiuam, aut intellectiuã nõ poſſe percipere quædã viſibilia, aut intelligibilia: cùm tamen poſſit alia, & nihilominus ad eaſdem potẽtias iudicãtur

pertinere

pertinet omnia; fallit ergo regula aſſignata. Prætereà in potentijs ſubordinatis videtur manifeſtum, quia eo ipſo, quod aliquis priuatur actibus ſentiendi, neceſſe eſt priuari actibus
126 intelligendi: cùm nihil poſſit intelligere anima informans corpus, niſi mediis ſenſibus, & eo ipſo, quod priuatur, vel impeditur ab actibus externorum ſenſuum, neceſſe eſt priuari actibus ſenſuum internorum. Et tandem eo ipſo, quod priuatur, vel impeditur ab actibus intellectus, neceſſe eſt priuari actibus voluntatis, & tamen conſtat intellectum, & voluntatem, ſenſus, & intellectum, atque etiam ſenſus externos, & internos eſſe diſtinctas potentias: ergo regula aſſignata non eſt ſufficiens ad cognoſcendam diſtinctionem potentiarum.

Noſtra ſentẽtia duo aſſerit, primum, *ad deſumendam vnitatem, ac diſtinctionem ſpecificam potentiarum præſupponendam eſſe diſtinctionem genericam ſuperius explicatam ex diuerſo modo operandi, aut tendendi in obiectum.* Videlicet ex determinatione ad vnum ſine cognitione, qui modus ſi à principio vitæ, quod eſt anima, non procedat, conſtituit genus potentiarum vitalibus inferiorum, ſi verò à principio vitæ, cõſtituit infimum genus potentiarum vitalium. Modus verò operandi cũ cognitione
127 ſenſitiua conſtituit ſecundum genus potẽtiarum ſenſitiuarũ, & modus intellectiuæ cognitionis conſtituit tertium, modus verò operandi per modum attractionis ab obiecto per cognitionem propoſito, cõſtituit quartum potentiarũ appetitiuarum. Et tandem modus operandi in ordine ad locũ ſuppoſita cognitione, & appetitu, cõſtituit genus potentiæ motiuæ ſecundùm locum, in viuentibus quidẽ corporeis, nam de ſpiritibus alia erit fortè ratio. Hæc diſtinctio generica potentiarum ſecum affert, vel ſimul probat diſtinctionẽ realem earũ, quia non eſt poſſibile, in creaturis præſertim corporeis adeò limitatis ex ſua inferiori conditione eandem ſubſtãtiam per vnum, atque idem inſtrumentum reale modos adeò diuerſos operandi exercere, ſed pro ſingulis ſingula poſtulat inſtrumẽta, ſeu potẽtias diſtinctas, vt ex inſtrumẽtis artis probauimus.

Secundum quod aſſerimus eſt, *potẽtias diſtingui ſpecie ſub eodem genere per obiecta formalia diuerſa, hoc eſt ſecundum ſpecialẽ modum mouendi, aut immutandi potentiam deſumpta.* Hæc eſt enim vltima ratio formalis obiecti ſub qua potentia verſatur circa illud, & ideò per actum, qui verſatur circa obiectum di-
128 uerſum, hoc eſt, diuerſo modo immutans potẽtiam, diſtingui debent potentiæ ſpecie. Itaque idem modus immutandi, ſeu mouendi potentiam conſtituit obiectum ſub vna, & eadẽ ratione formali obiectiua adæquata poſtulans vnam, & eãdem

poten

potentiam circa illud operantem: vnde fit, vt omnia obiecta, quibus conuenit talis ratio motiua potentiæ, pertineant ad eandem potentiam, quantumcunque diuerſa ſint ſpecie, vel genere ſecundum proprias naturas. Nam ſecundū eas accepta materialia obiecta cenſentur, nec ad potentiam pertinent, niſi vt ſub tali ratione motiua, aut immutatiua accipiuntur, quæ ſi vna, & eadem ſit, omnia illa obiecta quantumlibet diuerſa ſecundum proprias naturas, vt ſub ea contenta cenſentur eiuſdem rationis, & propterea poſſunt, ac debent ad eandem potentiam pertinere. Hanc autem rationem motiuam, 129
aut immutatiuam potentiæ prius explico. Deinde probabo per illam eſſe diſtinguendas potentias. Explicatur autem in ſenſibus, & intellectu hoc modo, ratio immutatiua obiecti viſibilis eſt, quod aptum ſit tali modo vniri potentiæ viſiuæ ad eliciendam ſimul cum ea viſionem, videlicet per aliquam extrinſecam illuminationē ſui ipſius aut medij, per aliquod medium extrinſecum, & cum aliis conditionibus huic ſenſui propriis, ex quibus intelligitur ſpecialis modus, quo viſibile aptum eſt immutare viſum, diuerſus à modo, quo ſonus immutat auditum, & alia obiecta immutant alios ſenſus, qui in intellectu non eſt minus manifeſtus. Nam intellectus animæ in corpore exiſtentis aptus eſt immutari ab obiecto per phātaſmata, & ideo quæcunque obiecta materialia conueniunt ſub hac ratione formali immutandi intellectum, & propterea ad eandem potentiam intellectiuam pertinere debent. Hæc autem ratio formalis obiectiua immutandi potentiam in primis eò eſt vniuerſalior, & plura, ac magis diuerſa obiecta materialia comprehendit, quo perfectior eſt potentia, hoc eſt, minus materialis, quia materialitas limitat potentiam. 130
Deinde quælibet particularis ratio immutatiua vna eſt vnitate ſpeciei atomæ, vt oportet ad conſtitutionem vnius potentiæ ſpecificæ, & ſub illa conueniunt omnia obiecta, conuenientia etiam atomæ ſpeciei, quamuis contingat ſecundum proprias naturas eſſe genere, aut ſpecie diuerſa, quia talis conuenientia obiectiua, quaſi ratio extrinſeca eorum eſt, & ideò non tollit diuerſitatem intrinſecam naturarum.

Ab hac igitur ratione formali obiectiua, aut immutatiua potētiæ, & ab actu, qui circa illā verſatur deſumēda eſt diſtinctio ſpecifica potentiarum. Quod ſic probo; potentia ſpecificatur ab actu, & obiecto, vt probauimus, nō ab obiecto materiali: cùm euidenter conſtet eandē potentiam verſari circa plura, atq; diuerſa obiecta materialia, ergò ab obiecto formali, & actu, qui circa illud verſatur, ſed ratio formalis obiectiua

eſt

lia inadæquata. Negamus verò hanc diſtinctionem realem prius eſſe probandam, vel alio medio proprio diſtincto, aut præſuppoſito, ſed ſi rectè aſſignetur diſtinctio actuum & obiectorum potentiis eiuſdem generis, eo ipſo probari vtrumque, videlicet diſtinctionem ſpecificam, & realem Et ratio, quæ me mouet ad id aſſerendum, in primis eſt, quia ſi non probaretur vtrũque ex debita aſſignatione actus, & formalis obiecti, inſufficiens eſſet doctrina Ariſtotelis aſſerentis potẽtias diſtingui ſpecie per diuerſos actus, diuersáq; obiecta nulla prorſus mentione facta diſtinctionis realis Quod ſi non ſufficit diſtinctio ſpecifica actus, & obiecti, niſi probata prius diſtinctione reali, inſufficienter aſſignaſſet modum eas diſtinguẽdi. Moueor ſecũdo, quia præſuppoſita diſtinctione generica, aut vnitate, ex eodem, vel diuerſo modo operandi deſumenda, & aſſignata obiectorum diuerſitate ſub diuerſa ratione motiua, aut immutatiua potentiarum, ac diuerſitate actuum ſub diuerſis rationibus motiuis tendẽtium in ipſa, efficaciter ſatis probatur diſtinctio realis potentiarum ſimul cum ſpecifica, ita vt locum nõ habeat ſubterfugium illud de diuerſis actibus, & obiectis inadæquatis, quia ſpecialis ratio immutatiua ex ſe eſt adæquata ſpeciali potentiæ, & ex ſe eam poſtulat, & ex ſe includit realem diſtinctionẽ, quod nõ ſolum oſtenditur in potentiis vniuerſalioribus intellectus, & voluntatis, ſed etiam efficaciter in externis ſenſibus inter ſe cõparatis, quia eo ipſo, quod obiectum viſibile diuerſo modo mouet, aut immutat viſum, poſtulat pro tali modo ſpeciali immutandi potentiam in tali organo, talibus diſpoſitionibus affecto, nimirũ luce, trãſparentia, & aliis, & ideò longè diuerſum ab organo auditus, quod organum ſic diuerſum ab eodem organo viſus, & aliorũ ſenſuum poſtulat diuerſus modus immutãdi ſoni, vel audibilis, & pariter probatur in obiectis aliorum ſenſuum externorum. & internorum. Diuerſitas autem organorum realem diſtinctionem potentiarum in eis reſidentium euidenter includit: ergo nulla eſt neceſſitas probandi prius realem diſtinctionẽ, vt fiat aſſignatio actus, & obiecti adæquati cuiuſlibet potentiæ, per quod diſtinguatur ſpecie ab alia, ſed ſic probata diſtinctio ſpecifica eam neceſſariò includit.

133

134

CAPVT IV.

TEXTVS ARISTOT.

Neceſſarium autem eſt eum, qui de his perſcrutationem facturus eſt, &c.

Breuis

Breuis expoſitio textus.

1 EGit capite præcedente Ariſtoteles de potentiis vitalibus in communi, in præſenti vero incipit agere de eiſdem potentiis in ſpeciali: & quia anima vegetatiua communior cæteris eſt, vtpote omnibus viuentibus conueniens, conſequenter potentiæ eius ſunt communiores, & ideo nobis notiores & propterea prius de his agẽdum eſſe docet, quam de ſenſitiuis, & intellectiuis. Intentum itaque huius capitis eſt de potentiis animæ vegetatiuæ diſſerere.

Diuiditur autem in tres partes. In prima propoſitis his, de quibus acturus eſt, docet vegetatiuam animam, potẽtias eius, actúſque earundem potentiarum communes eſſe omnibus viuentibus. In ſecundo aſſerit, & probat animam vegetatiuã, & conſequẽter cæteras triplex genus cauſæ exercere in corpore, formalis, finalis, atque efficiẽtis, reprehenditque Empedoclẽ, Democritum, & Leucippum, quod cauſam augmentationis, &
2 nutritionis viuentium non benè aſſignauerint. Et tandem diſſerit de alimento tanquam de proprio obiecto nutritiuæ potentiæ. Principio igitur probat, quod potentiæ animæ vegetatiuæ communes ſint omni viuẽti; quia anima ipſa vegetatiua omnibus cõuenit, vt duo eius officia euidenter oſtendunt, nẽpe nutrire, & ſibi ſimile generare, quod naturaliſſimum opus viuentium eſſe docet, non quidem omnium, ſed perfectorum, in quibus tres conditiones concurrere debẽt, per quas ab imperfectis, (quibus non cõuenit generare ſibi ſimile) diſtinguũtur. Prima, quod perfectæ ætatis ſint, defectu cuius, dũ viuere incipiunt, non generant. Secunda, vt non ſint mutila, ſed competẽtibus membris prædita, nec vllo naturali vitio impedita.
3 Tertia, vt non ſint ſponte genita, hoc eſt, ex ſola putri materia, & non ex ſemine, nam ex his, quæ primo modo fiũt, plura reperiuntur facultate generandi ſibi ſimilia deſtituta, vt de vermibus conſtat. His igitur, quibus tres iſtæ conditiones cõpetunt, naturaliſſimum opus eſt generare ſibi ſimile (inquit Ariſtoteles) quia per talem generationẽ conſequuntur perpetuitatem quandam, in qua diuinæ naturæ ex propria ſua ratione æternæ aſſimilãtur, licet enim non pòſſint eſſe perpetua in indiuiduo, quia natura corruptibilia ſunt, efficiunt ſaltem propriam ſpeciem perpetuam per continuatam generationẽ ſibi ſimilis, per quam indiuidua, quæ quotidie pereunt, reparãtur, & ita ſalua ſemper manet ſpecies in his, vel aliis indiuiduis.
4 Docet deinde Ariſtot. in 2. par. capitis vegetatiuam animã, & pariter cæteras triplex genus cauſæ exercere in eadem generatione,

ratione, formale quidem: cùm ſit forma generantis, & geniti, à qua habent eſſe ſpecificum; eſt etiam finis generationis proximus, nam propter animam introducendam per generationem præparat natura, atque diſponit materiam tãtáque organorũ varietate ornat, vt per ea poſſit proprias operationes exercere: Et tandem eſt cauſa efficiens, quia omnes operationes viuẽtis propriæ procedunt ab eadẽ anima vegetatiua tãquam à principio efficiente intrinſeco, quas ad duas reducit, nẽpe generare, & alimẽto vti ad nutriendum, & augendũ viuens genitum.

Ex quibus conſtare ait, quam fuerint reprehẽſione digni antiquiores Philoſophi non benè aſſignãtes cauſam nutritionis, & augmenti viuẽtium. Atque in primis Empedocles, qui aiebat cauſam augmenti plantarum eſſe elementa, eo quidẽ ordine, vt inferior pars earum, nempe radices à terra ipſa cui adhærent, augeantur, rami verò tãquam ſuperior earum pars ab igne ſurſum tendẽte, atque degẽte. In quibus duo errores cõtinentur; prior in eo, quod inferiorẽ, & ſuperiorem locum in plãtis non rectè aſſignabat, quia radices non tenent inferiorẽ locum (vt dicebat) ſed ſuperiorem, vt cõſtat ex animalibus; nã cum per radices alimentũ plantæ capiunt, ſicut per os animalia, radices plãtæ correſpondent ori animalis, ſed os animalis eſt ſuperior pars eius; ergò radices in planta pars quoque ſuperior erũt. Error poſterior eſt, quod cauſam augmenti viuentiũ eſſe elementa aſſerebat, quod ſic probatur falſum; quodlibet elementũ naturalem habet inclinationem ad propriũ locũ, & elementa contraria ad loca contraria; ergò non poſſunt in viuente conſiſtere niſi ab aliquo contineãtur, ac vnita detineantur, alioqui in propria loca tendent, & per tendentiam ſeparabuntur, & per ſeparationem viuens ipſum deſtruẽt, illud autẽ, à quo continentur, nobilius eſt, & proinde ei debet augmentũ tribui, & non elementis, hoc verò abſque dubio eſt anima, quæ vnita corpori mixto per informationem, elementa ipſa, quibus conſtat, dicitur cõtinere. Deinde reprehendit Leucippum, & Democritum, qui nutritionem viuentium tribuebant igni, vt cauſæ eius, ex eo, quod inter elementa omnia maximè nutriri, & augeri videatur, & ideò eſſe cauſam augmenti aliorum omniũ, quia quod eſt maximè tale in genere aliquo, cauſa eſt aliorum omniũ eiuſdem generis. Quod probat eſſe falſum, tum quia augmentum ignis nõ habet certum terminum, ſed in infinitum abire poteſt, augmentũ verò viuentium ex propria eorum perfectione certum poſtulat terminũ, quia membra corporis viuẽtis determinatæ magnitudinis eſſe debent, vt per ea opera vitæ exercere anima poſſit: nã tã magna eſſe poſ-

ſent,vt nõ poſſent ab ea moueri.Tum etiam,quia determina-
tio magnitudinis per augmentum acquirendæ nõ debet ma-
teriæ tribui,ſed formæ;hoc eſt,animæ tanquam nobiliori, ad
materiam verò corporis pertinere ignem notum eſt,cũ ex eo,
6 & aliis elementis tanquam ex materia fiat mixtum.Explicata
ratione vegetatiuæ animæ aſſerit Ariſt.explicare oportere po-
tentiam vegetandi ei propriam ex proprio obiecto eius,quod
eſt alimentum. Et propterea in extrema parte capitis agit de
alimento,cuius naturam dubio quodam propoſito, ac ſoluto
declarat. Eſt autem dubium, an alimentum ſimile ſit rei nu-
triendæ, nempe viuenti , aut diſſimile , atque contrarium : &
quoſdam tenere ait, ſimile eſſe oportere , quia ſi contrarium
ſit,non nutriet,ſed deſtruet potius corpus viuens,quia vnum
contrarium alteru deſtruit.Alios verò oppoſito aſſerere diſſi-
mile potius,atque contrarium eſſe oportere , quia nihil pro-
priè patitur,niſi a ſuo contrario , ſed conſtat alimentum pati
a viuente,a quo decoquitur,& ideò immutatur, imò tandem
corumpitur , ergò contrarium ei debet eſſe alimentum. Hac
tamen diſtinctione veritatem eſſe explicandam docet , vt in
principio nutritionis antequam alimentum digeratur , & in
ſubſtantiam aliti cõuertatur,diſſimile,& cõtrarium eſſe opor-
teat:ſed in fine dum iam eſt decoctum,atque conuerſum om-
ninò ſimile:cum eandem formam , nempe animam ſuſcipiat.
7 Et ita vtramque ſententiam in concordiam redigi poſſe, ſi de
alimento diuerſis temporibus conſiderato intelligantur.

Sed vt ratio eiuſdem alimenti clarius pateat , tribus modis
conſiderari poſſe affirmat;primo vt ſubſtãtia eſt,& hoc modo
conſideratum eſt obiectũ nutritionis,non enim poteſt nutri-
ri viuens, niſi ex aliqua ſubſtantia : cùm continua deperditio
ſubſtantiæ ex actione caloris naturalis non poſſit niſi per cõ-
uerſionem ſubſtantialem alimenti,per quã alia ſubſtantia ac-
quiratur,reparari Secundo conſideratur,vt quantum,& ſic eſt
obiectum augmentationis,nam augmentum per acquiſitionẽ
maioris magnitudinis fieri debet. Tertio ſumitur tanquam
quid ſuperfluum ex nutritione,& augmento,& ita pertinet ad
generationem,quia ex ſuperfluo alimẽto fit ſemen,quod ma-
teria generationis eſt.Ex quibus colligit definitionem poten-
8 tiæ nutritiuæ,atque etiam vegetatiuæ animæ.Et potentia nu-
tritiua (inquit) eſt *Virtus animæ vegetatiuæ,per quam viuens in*
quantum viuens ſe conſeruat.Præter nutritiuam verò potentiã
tria aſſerit concurrere ad nutritionem,nẽpe animam vegeta-
tiuam,tanquam principium efficiens eius,principale quidem,
quod media potentia nutritiua,tanquã inſtrumento nutritio-
nem

nem efficit.Alimentum tanquam obiectum,aut materiã,circa quam agit anima,vt per conuerſionem eius nutriat corpus.Et corpus ipſum tanquam id quod nutritur.Animam autem vegetatiuam perfecti viuentis ſic definit: *Eſt principium generãdi tale,quale ipſa habet.*Principium quidem principale,quod per 9
potentiam generatiuã,tanquam per inſtrumentum efficit generationem.Hac ſimilitudine tandẽ naturam nutritionis declarat,ſicut enim(inquit)nauta duobus gubernat nauẽ,manu, & gubernaculo , ex quibus eadem manus mouetur ab eodem nauta,ſed mouet gubernaculũ , hoc verò non mouet iam aliquid aliud,quod ſit inſtrumentũ,ſed proximè nauem,ita anima duobus vtitur ad nutritionem perficiẽdam,nempe calore, & alimento. & calore quidem, quaſi eum mouendo , & calor ipſe mouet,aut alterat alimentum, idem verò alimentum nihil aliud mouet , quod ſit intermedium ad mouendum aliud.

TRACTATVS DE Potentiis animæ vegetatiuæ & actibus eius.

HVcuſqne egit Ariſtoteles de potentiis animæ in genere ; iam verò incipit agere de eiſdem in ſpecie , & primo de potentiis animæ vegetatiuæ, quia vniuerſaliores ſunt,& cunctis viuentibus communes ; nos igitur Ariſtotelicum ſequentes ordinẽ,tractatũ de eiſdem inſtituimus,& ideo quærimus primo de nutritiua potentia eius.

QVÆSTIO I.

An potentia nutritiua conſiſtat in temperamento primarum qualitatum,aut in ſolo calore naturali,vel alia ſit qualitas ſuperior,ac nobilior primis, & temperamento earum.

ET in quæſtione hac tanquam certum præſupponendum 10
eſt,neceſſarias omninò eſſe primas qualitates, aut temperamentum earum ad nutritionem,& cætera officia vegetatiuę animæ exercenda , ad quæ eleuantur ab eadem anima vegetatiua tanquam inſtrumenta , vt docet expreſsè Ariſto-

teles 2.lib.de generatione animalium,cap.4. præſertim circa medium,& D.Thom.1.par.q.78. art.1. Et probatur primò ratione vniuerſali, quia viuens eſt corpus mixtum:ergò indiget quatuor primis qualitatibus ad ſui generationem,conſeruationem,& operationes.Secundò ratione ſpeciali,quia nutritio eſt conuerſio alimenti in ſubſtantiam aliti, quam conuerſionem neceſſariò præcedere debent plures aliæ actiones per quas diſponitur idem alimentum, quas notum eſt exercere animam mediis primis qualitatibus. Ad diſpoſitiones
11 etiam eiuſdem alimenti, vt in ſubſtantiam conuertatur, cum primis pertinet temperamentum viuenti proprium,& connaturale,quod præſupponi debet ad introductionem animæ in materia;ergò vt fiat nutritio neceſſarius eſt cõcurſus quatuor primarum qualitatum.Ex quo infero falſam eſſe,vel certè diminutam ſentẽtiam Galeni lib.3.de cauſis ſymptomatum, c. 30.Auicennæ fen.1.1. par.doctriua 6.c.31. atque etiam Valeſij 5.lib.controuerſ. medic. c. 11. qui totam efficientiam inſtrumentalem ſoli calori tribuunt.Licet enim præcipuus ſit calor in cõcurſu diſpoſitiuo,atque etiã inſtrumentali, & propterea Ariſtoteles ſæpe ei tribuat concoctionem alimenti, cæteráſq; actiones,per quas diſponitur, omnes tamen quatuor qualitates concurrere docet loco citato,& pluribus aliis.

Hoc ſuppoſito,difficultas quæſtionis in hoc eſt poſita, an præter temperamẽtum primarũ qualitatũ,aut præter calorẽ præcipuè concurrentem ad diſponendũ alimentum,ponẽda ſit alia qualitas nobilior, ac ſuperior, quæ ſit potentia nutritiua,vel calor ipſe,aut temperamentum ſit nutritiua potẽtia.

Et prima opinio tenet potentiam nutritiuam non eſſe aliã qualitatem diſtinctã à calore naturali,ſed calorem ipſum,vel temperamentum eſſe potentiã nutritiuam,à qua tanquam ab inſtrumento animæ vegetatiuæ ſit conuerſio alimenti in ſubſtantiam aliti,quam vocamus nutritionem Ita Comment.4. metaph.cap.2. Zima Theoremate 73. & cum his recentiores quidam nõ vulgaris autoritatis.Præſupponit autem hæc ſententia calorem naturalem viuentis non eſſe diſtinctum ſpecie à calore elementari,nec proinde in eodem viuente eſſe diſtinctum numero ab eo, ſed eundem, quod licet non ſit certum, ſed in opinione poſitum,eſt tamen probabilius, & doctrinæ Ariſtotelis magis conſentaneum,ſed medicis relinquendum, à quibus ex proprio inſtituto diſputatur.

12 Hoc præſuppoſito,probãt primò teſtimoniis Ariſtotel.calori naturali tribuentis concoctionẽ alimenti,ita habetur in fine huius capitis text. 50. his verbis : *Omne autem alimentum*

neceſſa

neceſſarium eſt concoqui poſſe, operatur autem concoctionem calidum, vnde omne animatum habet calorem. Imo augmentationem ipſam ei tribuit, & ex conſequenti nutritionem, in lib. de ſenſu, & ſenſibilibus, cap. 4. poſt medium, his etiam verbis: *Calidum enim augmentat, & ſtruit nutrimentum.* Et 3. lib. de part. anim. cap. 6. circa finem. *Calor enim eſt, quod vim obtinet augendi.* Sed conſtat non poſſe ei tribui tanquam præcipuæ cauſæ: nam hæc eſt anima; ergò tanquam virtuti, ac potentiæ eius. Probant deinde ratione primò, quia temperamentũ primarum qualitatũ eſt ſufficiens diſpoſitio ad introductionem cuiuſlibet formæ mixti: ſed anima eſt quædam forma mixti; ergò ad introductionem eius ſufficit temperamentum cõnaturale viuenti. Vlterius nutritio eſt introductio vegetatiuæ animæ in materia alimẽti; ergò ſufficienter, atque vltimò erit 13
diſpoſita per tale temperamentum, ad quod producendum ſufficiũt primæ qualitates. Vnde ſequitur eſſe etiam ſufficientem virtutem animæ ad nutritionem: Probatur cõſequentia, quia vltimam diſpoſitionem conſequitur naturaliter forma; ergò quod poteſt producere vltimã diſpoſitionem, & eo modo, quo poteſt, debet ei tribui introductio formæ; quare non eſt neceſſaria alia qualitas pro nutritiua potentia. Secũdo, ad vnam, eandémque operationem ſufficit cum præcipua cauſa vnicum inſtrumentũ; duo verò, aut plura ſuperuacanea ſunt: ſed nutritio vnica eſt operatio animæ vegetatiuæ; ergò ad eã præſtandam ſufficiet vnicum eiuſdem animæ inſtrumentum: ſed hoc eſt calor naturalis, vel temperamẽtum; ergò ſufficiet cũ anima ad talem operationem; & ita erit potentia, ſeu virtus nutritiua eius. Probatur minor, quia ei tribuit Ariſtoteles 14
locis citatis vim nutriendi, & augendi, nõ vt cauſæ principali: nam hæc eſt anima; ergò vt inſtrumento. Tertio, calor naturalis ſufficiens inſtrumentũ animæ eſt ad omnes operationes præcedentes conuerſionẽ ſubſtantialem alimenti, & quas cõuerſio ipſa naturaliter ſequitur; ergò ſufficiens inſtrumentum ad conuerſionem ipſam, quæ eſt nutritio. Maiorem probo, quia omnes actiones proximè prærequiſitæ ad conuerſionem alimenti comprehenduntur in eo, quod eſt alimentum concoquere ac præparare: ſed ad vtrumque docet Ariſtoteles in eiſdem citatis locis vim habere calorem naturalem; ergò ſufficiens inſtrumentum eſt pro omnibus, atque adeò pro nutritione; & ita erit potentia nutritiua.

Secunda opinio aſſerit *calorem naturalem, vel temperamentum non eſſe potentiam nutritiuam; ſed aliam qualitatem ſuperiorem, ac nobiliorem qua calore, aut temperamento vtitur ad diſponendum* 15

nendum alimentum,& conuertendum in ſubſtantiam aliti,nutritionemque efficiendam. Ita expreſsè Ariſtoteles 2. lib. de generatione animalium cap.4.ante medium,his verbis. *Quemadmodum quæ ab arte efficiũtur,per inſtrumenta efficiuntur,ſed verius dixerim per motum eorum, qui artis operatio eſt in alio: ſic à facultate, ſiue virtute animæ vegetalis agitur, vt ſiue in anima-*
16 *libus ipſis,& plantis poſtea ex alimento vis eadem efficit incremẽtum vtendo caliditate, & frigiditate quaſi inſtrumento.* Quod etiam docuit in fine huius capitis ſimilitudine gubernatoris nauis vtens, qui duobus,inquit,inſtrumentis vtitur,vno quidem,quod mouetur ab eo,& ſimul mouet aliud inſtrumentũ, & hoc eſt manus mota à nauta, & mouens ipſa temonẽ,alio verò quod mouetur quidem, non tamen mouet aliud inſtrumentum,ſed immediatè nauẽ,vt temo,ita anima vtitur duobus inſtrumentis ad nutritionem, vno quidem moto à ſe, & mouente ſimul aliud, & hæc eſt potentia nutritiua mota ab anima:cùm ſit virtus eius,ſed mouens ipſa calorem tanquam aliud inſtrumentum ſibi ſubordinatũ, quod non mouet iam aliud inſtrumentum,ſed alimentum immediatè alterando,ac diſponendo illud. Ita etiam D.Thom.in 2.diſt.18.q.2.art.3 & 1.p.q.78.art.2. ad 1.& q.218.artic.1. & 3. Albertus Magnus 2. lib.de anima, tractat.2.cap 6. Philop.& Themiſt.cap.præſenti. Apollin.2.de anima,quæſt.2.Ferrar.1.cõtra gentes,cap.73. Vigue.in inſtitutionibus Theolog.cap.10.§.1. Tolet.2. lib.de anima,quæſt.10. multique ex recentioribus, & videtur mihi non ſolum probabilior, ſed vera.

17 Probatur primo,quia potentiæ vitales oriũtur naturaliter ab eſſentia animæ, ſicut propriæ paſſiones ab eſſentia cuiuſcunque alterius ſubiecti;ergò ſunt eiuſdẽ ordinis vitalis cum anima,ita vt ſicut anima eſt primum principium formale vitæ, & radicale vitalium operationum,ſic potentiæ ſint principia formalia earũdem operationum vitalium,ſed anima eſt altioris ordinis reſpectu aliarum formarum naturalium,ſicut vita altioris eſt ordinis, reſpectu naturalis eſſe rerum non viuentium:ergò potentiæ vitales eam conſequẽtes altioris ordinis eſſe debent reſpectu potentiarum,ſeu virtutum naturalium rerum non viuẽtium. Vlterius calor naturalis, vel temperamentum ſunt virtutes inferiores conſequentes inferiores ſubſtantias, nempe elementa, & mixta ex eis compoſita: ergò non poſſunt eſſe potentiæ vitales emanantes à principio vitæ, & proptereа cum potentia nutritiua ſit vitalis,non po-
18 teſt eſſe calor naturalis, vel temperamentum, ſed qualitas alia ſuperioris ordinis eſſe debet, vt ſit eiuſdem ordinis

vitalis

vitalis cum anima. Et vim huius argumenti ſic vrgeo, & declaro ſimul; ars quælibet petit inſtrumenta ſibi proportionata ad exequendas operationes ſibi proprias, & artes diuerſæ diuerſa quoque inſtrumenta pro diuerſis operationibus, ad quas ordinantur, & ſi ars vna altior ſit altera, poſtulat altiora inſtrumenta pro altioribus, ad quas ordinatur, quas exercere non poteſt per inſtrumenta artis inferioris. Sed ſicut ars operatur per inſtrumenta ſibi propria; ita forma ſubſtantialis per proprias virtutes, & potentias naturales ſibi conceſſas à natura: altior igitur forma qualis eſt anima, altiora certè poſtulat inſtrumenta, aut virtutes ſibi proprias pro operationibus ſibi propriis altioris ordinis præſtandis, quare non poteſt eas exercere per virtutes inferiorum formarum tanquam per proprias, quales ſunt primæ qualitates, vel temperamentum earum, de quibus proinde efficaciter probatur non poſſe eſſe potentias vitales animæ.

19 Probatur tandem, quia euidens eſt potentiam nutritiuam hominis diſtingui ſpecie à potentia nutritiua equi, aut leonis, & multo euidentius potentiam nutritiuam hominis, leonis, & plātæ diſtingui inter ſe ſpecie, quemadmodum eſt euidens potentiam generatiuam horum trium viuentium diſtingui inter ſe ſpecie: & ratio vtriuſque eſt, quia potentia generatiua plantæ producit plantam integram, & nutritiua partē eius, nec poteſt generare animal, aut illud nutrire, & multo minus potentia generatiua leonis poteſt generare hominem, aut nutritiua eiuſdem nutrire hominem: ſed calor naturalis, aut temperamentum qualitatum non diſtinguūtur ſpecie in planta, leone, & homine, præſertim apud patronos oppoſitæ ſententiæ, vt in pricipio quæſtionis admonuimus; ergo non eſt potentia nutritiua.

20 Vt autē hæc veritas melius intelligatur, adnotare oportet, ꝙ licet nutritio ſolùm conſiſtat eſſentialiter in vnica actione ſubſtantiali, videlicet in conuerſione ſubſtantiali alimenti; plures alias prærequirit actiones accidentales (& fortè inter eas aliquam ſubſtantialem) quæ ſunt tranſmutationes alimēti, per quas paulatim diſponitur ad conuerſionem ſubſtantialem, eas verò enumerauimus 1. lib. de generatione, c. 5. & proptereà non iudicamus in præſentia repetēdas. Sed vt hoc verbo includantur plures, dicimus per eas peruenire alimentum ad formam ſanguinis: quem vocauit Ariſtoteles vltimum alimentum animalis, vel ad aliquid ei proportionatum: conuerſo autem alimento in ſanguinem, adhuc ei ſuperſunt trāſmutationes aliæ, per quas ſimile efficitur carni, oſſibus, neruis,

cæteriſque partibus animalis, in quas conuerti debet, & iſtæ ſunt quaſi organizationes eius: nã vt aptum ſit recipere animam, oportet aliquo etiam modo fieri organicum corpus,
21 quia anima actus eſt talis corporis. Ad hæc igitur officia tam diuerſa, & tranſmutandũ tot modis alimentum, ad illúdq; organizandum, ac perfectè diſponendum, ſicut neceſſaria ſunt tot vaſa, in quibus recipiatur, hoc eſt, tot partes corporis diuerſæ figuræ, capacitatis, ac diſpoſitionis; ita ſunt neceſſaria diuerſa inſtrumenta, aut virtutes, vt attractiua alimenti, retentiua, concoctiua, diſcretiua, aut ſeparatiua inutilium partium, expulſiua earum, ac diſtributiua vtilium partium eiuſdem alimenti, per omnes partes corporis, quamuis nõ omnes iſtæ virtutes ſint diſtinctæ realiter; inter has verò numerantur primæ qualitates, aut temperamentum earum, & his omnibus vtitur potentia vitalis, & præſertim calore ad plures, ac diuerſis functiones magis accommodato: ſed tam calor ipſe, quàm aliæ qualitates primæ ad eas cõcurrere poſſunt virtute eiuſdem potentiæ vitalis, cuius ſunt proxima inſtrumenta; quod conſtat, cùm idem calor, idémque temperamentũ cor-
22 poris viuentis iuxta probabiliorem ſententiam non diſtinguantur ſpecie à calore, & temperamento inferiorum corporum, in quibus euidens eſt hos effectus non habere, imò nec habere poſſe; habent igitur eos in viuente per coniunctionem cum potẽtia vitali ordinis ſuperioris, & nobilioris, à qua eleuantur: vt poſſint hæc omnia præſtare: imò ad eandem conuerſionem ſubſtantialem, ſeu nutritionẽ, quæ proprius actus eius eſt, cum ea concurrere. Ex quibus in primis patet iã ſenſus teſtimoniorum Ariſtotelis, qui calori naturali, vel temperamento tribuit concoctionem, ac diſpoſitionem alimenti, imò & nutritionem, & augmentum, non tanquam potentiæ vitali: ſed tanquam inſtrumentis eius, quibus ad tales functiones præſtandas vtitur.

24 Ad primum argumentum neganda eſt maior, quod temperamentum ſit ſufficiens diſpoſitio ad introductionem cuiuſlibet formæ mixti: nam licet ſufficiens ſit ad introducendam formam mixti inferioris ordinis, non tamen ſuperioris, qualis eſt anima poſtulans præter primas qualitates, aut tẽperamentum, earum organizationem, aliáſq; altiores diſpoſitiones, quas tẽperamentum non poteſt præſtare virtute propria: ſed vt eleuatum à virtute, ſeu potentia ſuperiori vitali eidem animæ proportionata, & ab ea emanante. Poſſumúſq; exemplum afferre in prima generatione eiuſdem viuentis ex ſemine, ad quam licet ſit neceſſarium temperamentum primarum

qualita

qualitatum pro diſpoſitione materiæ, non eſt tamen ſufficiẽs diſpoſitio ad introductionem animę, quia non poteſt organizare materiam, nec ſuperiores alias, ac proximiores, & omninò neceſſarias diſpoſitiones inducere, ſine quibus introduci non poteſt, & propterea ſemini tribuit anima perfectiorem aliam virtutem, qua vtitur generatiua potentia ad organizãdum, ac perfectè diſponẽdum corpus pro receptione animæ, quam virtutem iuuat ſuo modo temperamẽtum, ab ea eleuatum ad id præſtandum. Vnde ſequitur, quòd cùm nutritio ſit generatio quædam partialis eiuſdem viuentis, non ſit temperamentum ſufficiens diſpoſitio pro introductione animæ in materia alimenti, ſicut ſufficiens non eſt ad eandem introducendam in materia ſeminis: ſed neceſſaria ſit perfectior alia qualitas ad organizandam materiam perfectéque diſponendam, cui temperamentum deſeruiat tanquam inſtrumentum. 24

Ad ſecundum, negandum eſt antecedens, quod ad vnam operationem ſemper ſufficiat vnum inſtrumentum: nam plures ſunt, quas non poteſt præcipua virtus per ſe præſtare, niſi aliis virtutibus ſe imperfectioribus adiuuetur, vt in operibus artis, non poteſt pręſtare ars, nec per artem homo, quemlibet effectum per vnicum inſtrumẽtum: ſed pluribus indiget, ſubordinatis tamen pręcipuę virtuti: ita ergo ſe res habet in operationibus animæ. Nam ad intellectionem non ſufficit potentia vitalis intellectus: ſed prærequiritur ſpecies intelligibilis, atque etiam intellectus agens, & phãtaſma, à quibus producitur, cæterum quia ſubordinata ſunt, habent rationem vnius inſtrumenti completi, atque perfecti potẽtis operationem vitalem elicere. Ita ergo cenſendum eſt nutritiuam potentiam non ſufficere ad opus nutritionis præſtandum, niſi ſibi coniungantur minores, atque inferiores virtutes, quę per talem coniunctionem cum ea poſſunt attingere idem opus vitale nutritionis: ſed quia ei tanquam præcipuæ, ac vitali virtuti emananti ab anima ſubordinantur, pro eodem completo, ac ſufficienti inſtrumento animę computantur ad eandem operationem vitalem eliciendam. 25

Ad tertium, negãdum eſt antecedens, quod calor naturalis, vel temperamentum ſit ſufficiens inſtrumentum ad opus nutritionis præſtandum: ſed præter illud requiruntur plura alia, nempe virtutes illæ à nobis enumeratæ iuuantes ad diſponendum alimentũ, & præter illas virtutes alia perfectior, per quam organizatur ſuo modo alimentum, & fit aptum ad recipiendam animam, & inſuper potentia ipſa nutritiua, à qua tanquam à præcipua virtute animæ fit conuerſio eiuſ- 26

dem alimenti in ſubſtantiam aliti, quæ conuerſio eſt nutritio ipſa. Nec Ariſtoteles tribuit calori, vel temperamento concoctionem, ac diſpoſitionem alimenti tanquam ſufficienti, aut totali inſtrumento, & multò minus nutritionem ipſam, & augmentum: ſed tanquam neceſſario, & coadiuuanti ad hæc omnia; ita vt ex eo, & aliis virtutibus enumeratis, ac potentiꝗ nutritiuæ ſubordinatis fiat vnum integrum, atque completum inſtrumentum animæ reſpectu talis operationis, & effectus eius.

QVÆSTIO II.

An nutritiua, augmentatiua, & generatiua ſint tres potententiæ vitales realiter diſtinctæ vegetatiuæ animæ, vel vna tantùm tria habens officia diuerſa.

27 PRima opinio diſtinguit realiter, & eſſentialiter has tres potentias, quam videtur expreſsè tenere D. Thom. 1. part. q. 78. art. 2. & q. 79. art. 7. & 2. lib. contra gentes c. 89. & tenent expreſsè Albert. Magn. 2. lib. de anima, c. 6. & 2. part. Summæ, q. de anima vegetabili, art 2. Ægid. quodlib 3. q. 12. Caiet. ad c. 4. huius libri, & ibidem Ferrar. cum Aquario, Bannez 1. lib. de generatione, c. 5. & 1. par. q. 78. art 2. q. 7. Fernel. 5. lib. Phyſiologiæ, c. 3. Thienen. ad tex. 10. huius libri, Iandunus q. 13. eiuſdem, & refertur pro eadem Galen. lib. de naturalibus facultatibus, c. 7.

Probatur quantùm ad diſtinctionẽ potentiæ generatiuꝗ à nutritiua, & augmentatiua teſtimonio Ariſtotelis c. præſenti, vbi duo attribuit officia valde diuerſa animæ vegetatiuæ, videlicet generare, & alimento vti. Sed vtrumque præſtat per potentias, vel virtutes: cùm ergo adeò diuerſa ſint, non poteſt per eandem virtutem vtrumque præſtare: ſed alimento vtitur per nutritiuam, & augmentatiuam, & ſibi ſimile generat per generatiuam: ergo erit hæc diuerſa ab illis ex mente Ariſtote-
28 lis. Deinde ratione primò, quia realis, & ſimultanea ſeparatio duorum euidenter probat diſtinctionem realem eorum: ſed potentia generatiua actu ſeparatur à nutritiua, & augmentatiua; ergo diſtinguitur ab eis realiter. Minorem probo primo, quia nutritiua, & augmentatiua reperiuntur in multis animalibus imperfectis ſine generatiua, imò in eodem animali, & homine, vt conſtat experientia. Deinde in eodem animali, in quo omnes iſtæ potentiæ reperiuntur, habent ſubiecta realiter

liter diſtincta, quia nutritiua, & augmentatiua ſunt diſperſę per omnes partes corporis, generatiua verò ſolùm reſidet in parte determinata. Secundo, ex diuerſo modo operandi, per quem ſuperius probauimus diſtingui non ſolùm ſpecie: ſed genere potentias; nam potentia generatiua operatur prius producendo ſemen,& per ſemen deciſum organizando materiam,& membra corporis efformando: nutritiua verò,& augmentatiua modo alio diuerſo per attractionem,& cócoctionem alimenti,ſubſtantialémque cóuerſionem eius in corpus viuens ſecundum omnes partes: ergo repugnat eſſe eandem facultatem vegetatiuæ animæ. Et ex hoc colligitur tertium 29
argumentum hoc modo, quoties aliqua potẽtia habet actum aliquem, quem non poteſt habere alia, diſtinguitur realiter ab ea: ſed generatiua habet aliquem actum, quem non poſſunt attingere nutritiua,& augmentatiua: ergo diſtinguitur ab eis realiter. Minorem ſic probo, generatiua habet vim formandi integra, atque perfecta membra corporis, vt caput, cor, brachia,& pedes, quam non habet nutritiua: nam ſi abſcindatur ab animali brachium, non poteſt eius virtute iterum formari, aut reſtitui, imò nec vniri corpori.

Probatur deinde quantum ad diſtinctionem nutritiuæ, & augmentatiuæ inter ſeſe duplici alio argumento. Primo, quia 30
potentiæ diſtinguũtur ſpecie per actus, & obiecta adæquata: ſed nutritiua,& augmẽtatiua habẽt actus, & obiecta diuerſa: ergo diſtinguuntur ſpecie. Minor probatur primo ex Ariſtot. cap. præſenti, & 1. lib. de generatione c. 5. quibus locis aſſerit alimentum, vt eſt potentia ſubſtantia viuens, eſſe obiectum, circa quod verſatur virtus nutritiua: ſed vt quantum, eſt obiectum virtutis augmentatiuæ, de actibus verò diuerſis euidentius eſt: nam actus proprius nutritiuæ potentiæ eſt conuerſio alimenti in ſubſtantiam aliti, & mutatio ſubſtantialis materiæ eiuſdem alimenti à propria forma ad animam, quam per conuerſionem recipit,& ideò eſt generatio ſubſtantialis partialis, augmentatio verò mutatio accidentalis eſt; imò pro- 31
priè motus,& realiter diſtinctus ab eadem nutritione, vt probauimus 1. lib. de generatione, c. 5. Secundo probatur ex reali ſeparatione harum potentiarum, etiam in eodem viuente, in quo potentia nutritiua durat toto tempore vitæ, augmentatiua verò ſolùm vſque ad ſtatum, & tunc ceſſat prorſus actus eius,& proinde extinguitur ipſamet potentia.

Secunda opinio ſolùm diſtinguit generatiuam à nutritiua & augmentatiua, has verò duas poſteriores non diuerſas potentias eſſe cenſet: ſed eandem habentem diuerſa nomina, & 32
officia.

officia. Ita tenent præter citatos pro opinione præcedente Apollin.2.lib.de anima,q.9.Iauellus,q.18.& ex recentioribus non pauci:qui identitatem nutritiuæ,& augmentatiuæ ex eo probant, quia vtraque verſatur circa idem alimentum, & licet diuerſos actus habeant, ſubordinatos tamen, & quorum vnus cõſequitur alterum naturaliter & ſine noua difficultate, quemadmodum termini ad quos per ſe ordinantur, nã quantitas partialis,vel vnio eius cum quantitate viuentis, quæ eſt terminus augmentationis, naturaliter ſequitur partialẽ ſubſtantiam productam per nutritionem: ergò neque ad hos actus, neque ad terminos eorum requiritur duplex potentia, vel virtus; ſed vna ſufficit, quemadmodum ad generationem primam,ac totalem ſubſtantiæ, & productionem quantitatis conſequentis ſufficit vna virtus generatiua. Diſtinctionem verò generatiuæ à nutritiua eiſdem rationibus primæ opinionis efficaciter probari cenſent.

33 Tertia opinio aſſerit nutritiuam,augmentatiuam,& generatiuam eſſe eandem potentiam realẽ animæ vegetatiuæ habentem tria hæc officia,videlicet nutrire & augere corpus,atque etiam generare ſibi ſimile,& iuxta hæc officia diuerſa,diuerſis nominibus ſignificari,nempe generatiuæ, & nutritiuæ, & augmentatiuæ.Ita Themiſti.2.libro de anima,cap.4. Titelman.lib.8. ſuæ philoſophiæ cap.8. Durand. in 1. diſt.3.2. part. quæſt. 2. Valeſius lib.2.controuerſiar. medic.c. 19. & 20. vbi aſſerit ſententiam hanc non eſſe vulgarem, ſed ſolis viris doctioribus proponendam.Eam etiam ſequuntur iam ex recentioribus multi,& nobis videtur ſequenda propter duo;primũ, quia eſt expreſſa Ariſtotelis tribus præſertim locis,videlicet 2. lib.de generat.animalium,cap.4. ante medium,vbi poſtquam dixerat eandẽ facultatem vegetalis animæ generare ſibi ſimile,& augere,magis id explicans ita ait: *Sic etiam principio cõſtituit id,quod natura efficitur,eadem enim materia eſt ex qua augetur, & ex qua conſtituitur primum, itaque facultas quoque agens eadem, quæ in principio eſt, ſed maior:quod ſi hæc vegetalis anima*
34 *eſt,eademque generatiua quoque eſt.* Quaſi dicat facultatem animæ vegetatiuæ, per quã nutrit, auget, & ſibi ſimile generat,ſe habere ſicut puerum, & virum, nam in principio quaſi parua eſt,non ſe extendens ad omnes actus ſibi proprios, ſed ad nutriendum,& augendum propriũ corpus,ſed tandem fit maior ſe extendens ad producendum, vel generandum aliud ſimile; ſed eadem eſt ſemper.hoc eſt, in vtroque ſtatu perfecto,& imperfecto,ſicut idem eſt homo in ſtatu pueritiæ,ac virili.Secũdus locus eſt capite præſenti textu 54. vbi ſic de hac potentia loquitur,

loquitur. *Vegetatiua enim anima, & aliis eſt, & prima, & maximè communis potentia eſt animæ, cuius ſunt opera generare, & alimēto vti.* Et adhuc expreſſius textu 42. eiuſdem capitis his verbis. *Quoniam autem eadem potentia animæ eſt vegetatiua, & generatiua, de alimento neceſſarium eſt determinare primum, ſeparatur enim ab aliis potentiis opere hoc.* Nihil certè expreſſius dici potuit. Quod videntes authores oppoſitæ ſentētiæ, gloſſas quaſdam huius expreſſi textus quæſierunt, futiles abſque dubio, & ſine vllo fundamento. Et in primis Caiet. vbi ſupra, ait eandem potentiam eſſe vegetatiuam, & generatiuam dixiſſe Ariſtotelē, quia vegetatiuam nō pro nutritiua accepit, ſed prout communis eſt nutritiuæ, augmētatiuæ, ac generatiuæ, & tan- 35
quam genus ad illas comparatur, & quia genus non ponit in numerum cum ſpecie, non enim dicimus duo eſſe, animal, & hominem: ideò vegetatiua, quæ genus eſt ad omnes tres, non ponit in numerum cū omnibus, neque cum qualibet per ſe, & ideò verè dici potuit, eandem eſſe potentiam vegetatiuam, & generatiuām. Hic tamen ſenſus ineptam comparationem, & locutionem efficit, & indignam prorſus, quæ non ſolùm Ariſtoteli, ſed vel mediocri philoſopho tribuatur. Eſt enim, ac ſi diceret, ſenſum, & viſum eandem eſſe potentiam ſenſitiuā, vel animal, & hominem nō eſſe diuerſa animaliā, ſed idem. Quas prorſus ineptas eſſe comparationes, & locutiones, quis nō videat? Quare alij videntes apertè dixiſſe eandē potentiā animæ, eſſe nutritiuam cum generatiua, aſſerunt non de identitate reali, aut ſpecifica, ſed de identitate ſubiecti locutum fuiſſe, & ita ſenſum eius eſſe, quod idē ſint ſubiecto: cum ſint in eodem viuente. Hæc tamen expoſitio non minus friuola eſt, quia eodem modo poſſet dicere Ariſtoteles omnes ſenſus, tàm internos, quàm externos, imò omnes potentias ſenſitiuas, cognoſcitiuas, & appetitiuas eſſe eandem: cùm conſtet eſſe in eodem ſubiecto. Præterea Ariſtoteles ipſe in eodem capite reddit rationem propter quam ſint eadem potentia, quia habent idem 36
obiectum, videlicet alimentum: ergò repugnat verba eius intelligi de identitate ſubiecti. Alij tandem putant, quod dum Ariſtoteles aſſerit eandem eſſe potentiam non de identitate reali, nec ſpecifica intelligit, ſed de identitate materiæ circa quam verſantur, nam omnes verſantur circa alimentum. Sed profectò in hoc ſenſu dici poterit ignem, vel aërem, vel quodlibet aliud alimentum habere eandem potentiam, aut virtutē agendi: cum circa eandem materiā agere poſſint, & ſæpe agāt. Ex quibus patet omnes hos authores fugam potius ſimulare,

quàm

quàm rem explicare;quare euidens eſt Ariſtotelem pro eadem potentia animæ eas poſuiſſe.

37 Vt autem ſecundum,propter quod teneo hanc ſententiam, oſtendam, reiiciendam cenſeo prius rationem in fauorē eius à quibuſdam aſſignatam, videlicet plures, ac diuerſos actus nutritionis,augmentationis, & generationis ab eadem potētia,vel virtute elici poſſe, & ideò non eſſe pro illis multiplicandas, quia ſubordinati ſunt, ac ſe præſupponunt,& plures actus ſubordinati non poſtulant plures potētias.Hæc tamen ratio inſufficiēs eſt,quia actus ſenſuum externorum , & actus etiam ſenſuum, & intellectus magis ſubordinati ſunt , ſéque præſupponunt ordine naturæ, & nihilominus poſtulant potentias diuerſas, ergò licet nutritio,& augmentatio, & generatio ſint actus ſubordinati , & ordine naturæ ſe præſupponentes , poſſunt diſtinctas potentias poſtulare. Hoc igitur fundamento refutato,

38 Secundum,propter quod hanc ſententiam,vt probabiliorē teneo,eſt,quia potentiæ,vel virtutes ad operandū non multiplicantur,niſi vbi vna nō eſt ſufficiens pro multis actibus,ſed maior, ac noua requiritur ex eo, quod nouus actus poſtulet nouā virtutem, aut propter ſe, aut propter nouū modū operandi ad illum neceſſariò requiſitum.Sed eadem virtus nutritiua ſufficiens eſt omni ex parte pro nutritione,augmento,& generatione. Ita vt tres iſti actus non poſtulent maiorem virtutem,& ideò nec diſtinctam propter ſe,nec propter modum operandi diuerſum,per quem fieri debeāt:ergo non ſunt pro eis multiplicandæ plures virtutes,vel potentiæ. Minorem ſic probo, productionē partialis ſubſtātiæ ſequitur naturali neceſſitate productio quātitatis, quæ etiam eodem modo producitur,hoc eſt, per eandem conuerſionem alimenti,& abſq; noua difficultate:ergò non poſtulat maiorem virtutem, nec proinde diſtinctam a potentia illa, quæ eſt ſufficiens ad procendū ſubſtantiam partialem:quamuis per diſtinctam mutationem, vel motum, quia partialis quantitas res eſt diſtincta à partiali ſubſtantia, quam conſequitur,ideò ſicut in generatione totali producitur per diſtinctam actionem , vt de paſſionibus probaui , ſed per eandem virtutem, eodem modo in nutritione viuentis poſtulat actionem diſtinctam , per quam producatur , ab eadem tamen potentia nutritiua : reſpectu cuius actus ſunt inadęquati nutritio,& augmentatio,& ideò potentiam non multiplicant.

Vt autem probetur eadem minor de generatione,ſuppono id,quod quæſtione ſequenti probabitur euidēter, nempe potentiam

tentiam generatiuam non eſſe virtutem illā in ſemine deciſo 39
reſidentem,per quā organizatur, ac diſponitur materia ſeminis pro anima introducēda,& compoſito generando, ſed virtutem factiuam ſeminis ex ſuperfluo alimenti. Quo ſuppoſito ita arguo ;eadem virtus nutritiua potens eſt ex eodem alimēto pro quibuſdam partibus corporis nutriendis efficere ſanguinem, pro aliis nempe oſſibus medullam, & in mammillis pro nutriendo fœtu iam genito, lac ſiue lac differat ſpecie à ſanguine,ſiue non,nemo enim pro eo conficiēdo ex ſanguine diſtinctam virtutem à nutritiua poſuit)ergò eadem virtus nutritiua poterit ex eodem ſanguine conficere in alia parte corporis determinata ſemen pro generando eodē fœtu. Probatur conſequētia,quia nulla ratio afferri poteſt,per quam probetur diſtinctam virtutem requiri ad efficiendū ex eodem ſanguine lac,quàm ſemen, nō eſt ergò multiplicanda alia virtus pro hoc effectu, ſed virtus factiua ſeminis eſt generatiua, vt ſuppono ; ergò eadem virtus nutritiua eſt generatiua habens hos tres actus inadæquatos:circa idem alimētum, & per eundem modum operandi circa illud,videlicet nutrire,& augere proprium corpus,& generare nouum ei ſimile,ſicut habet nutrire,& augere proprium, alimentumque producere pro nutriendo alio de nouo genito.

Quod tandem probatur ratione eiuſdem Ariſtotelis, quia 40
ſicut potentiæ paſſiuæ ſpecificantur ex modo,quo immutatur ab obiecto,ita potentiæ actiuæ ex modo,quo verſantur circa obiectum per proprium modum operandi circa illud, quod idem eſt,ac ex termino adæquato,quem per ſe producunt,ſed nutritiua, & generatiua verſantur circa idem obiectum eodē modo operādo circa illud, & producunt eundem terminum: ergò ſunt eiuſdem ſpeciei. Probatur minor,quia verſantur circa alimentum operando circa illud eodē modo,videlicet diſponendo, & tranſmutando illud diuerſis tranſmutationibus ordinatis ad conuerſionē eius ſubſtantialem in corpus viuēs eiuſdem ſpeciei;ergò habēt idem obiectum, eundemque modum operandi circa illud, & prætereà producunt terminum eiuſdem ſpeciei;nam nutritiua producit partialem ſubſtantiā, generatiua totalem eiuſdem ſpeciei, illa per generationem totalem,hæc per generationem partialem,ergò ſunt eiuſdem ſpeciei.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione concedendum eſt, quod duo illa officia tribuat Animæ vegetatiuæ, & 41
quod ea præſtet per aliquam potentiam,ſed negandum,quod per diſtinctas,quia neutrū eorum, neque vtrumque ſimul ex-

cedit

cedit virtutem eiuſdem potentiæ nutritiuæ,quin potius cum circa idem obiectum,nempe alimentum verſentur,nec diuerſum poſtulent modum operandi,ab eadem potentia fieri poſſunt.

42 Ad primum argumentum conceſſa maiori,quod ex ſeparatione duorum probetur diſtinctio realis eorum, neganda eſt minor,quod potẽtia generatiua ſeparetur à nutritiua,& quod dicitur nutritiuam,& augmẽtatiuam reperiri in omnibus viuentibus,non tamen generatiuam,negandum eſt:quia in his omnibus non generantibus non deficit omninò potentia,ſed debilis eſt, vel deficiente diſpoſitione aliqua ad talem actum requiſita,actu generãdi priuatur.Potentia enim nutritiua nõ ſtatim,vel à principio poteſt in actũ generationis prorumpere,quouſque robuſta ſit,& propterea pueri non generãt vſque ad robuſtam ætatẽ, vt capite præſenti inſinuauit Ariſtoteles, & adhuc in robuſta ætate deficit ei aliqua conditio,vel diſpoſitio ex parte ſeminis,cui conueniens calor deficit,aliquando etiam deficit aliqua pars corporis,in qua ſemen recipi debet, & proptereà nõ producitur:quemadmodum ſi mammillæ in fœminis deficiãt,non generabitur lac,ſed non propter hos defectus cenſetur deficere potentia generatiua.Et ex his intelligitur nunquam ſeparari generatiuam à nutritiua : quamuis actus ſeparentur,ſed nec ſeparantur ſubiecto, quia licet potẽtia nutritiua ſolùm in parte determinata ſemen producat, ex quo habet rationem potentiæ generatiuæ,quia medio ſemine præſtat actum generationis,eadẽ tamen eſt per omnes partes corporis diſperſa,& in ordine ad illas diuerſos etiam actus,& effectus præſtare potens,inadæquatos tamen, & modo ſimili idem habet adæquatum ſubiectum. Quamuis diuerſa partialia,vel inadæquata,ex quibus nõ poteſt colligi diſtinctio eius.

Ad ſecundum negandum eſt,quod diuerſum modum operandi habeant nutritiua,& generatiua,nam attractio,& con-
43 coctio per diuerſa inſtrumenta eius fiunt,ſed ad eundẽ finem conuerſionis ſubſtantialis alimenti ordinantur,conuerſio autem ſubſtantialis alimenti eiuſdem ſpeciei inuenitur in nutritione,& generatione,licet pluribus,vel paucioribus tranſmutationibus mediis facta. Nam eiuſdem ſpeciei ſunt partialis ſubſtantia,in quam conuertitur per nutritionem,& totalis,in quam conuertitur per generationem, licet hæc poſterior cõuerſio quandam aliam tranſmutationẽ poſtulet,quia ſanguis immediatè conuertitur in partialẽ ſubſtantiam per nutritionem,non tamen immediatè in ſubſtantiam totalem genitam, ſed prius in ſemen, quæ conuerſio fortè non eſt ſubſtantialis,

ſed

ſed accidentalis, ſicut nec conuerſio eiuſdē ſanguinis in lac, vt ſuperius oſtendimus, & communis ferè medicorum ſententia tenet. Ex peculiaribus verò accidētibus habet ſemen mirabilem illam virtutem organizandi corpus, & attingendi introductionem animæ, quæ cōuerſio ſubſtantialis eſt eiuſdem ſeminis in viuēs integrum, & ſimul generatio eius, ſed hæc omnia virtuti potius nutritiuæ attribui debent, à qua eādē virtutem accipit, & quę medio eodem ſemine, vt inſtrumento ſibi 44
proprio, licet ſeparato generationem attingit, vt primum, ac præcipuum inſtrumentum animæ, & ratione huius attingentiæ virtus, vel potentia generatiua vocatur.

Ad tertium diſtinguenda eſt maior, quod quando vna potētia habet aliquem actum, quem nō poteſt habere alia, diſtinguuntur realiter, & ſpecie. Nā ſi proueniat ex defectu intrinſeco potentiæ, non poſſe attingere talem actum verum eſt, ſi ve 45
rò ex alia ratione, vel defectu extrinſeco, non eſt neceſſarium, & hoc modo contingit in propoſito, quia virtutem nutritiuā non poſſe membra integra proprij corporis abſciſſa iterum formare, ſicut format ad generandum, non prouenit ex defectu proprio, ſed ex diuerſa diſpoſitione materiæ, quia materia ſeminis tenera eſt, ac diſpoſita ad talem formationem membri ex ea, quam teneritudinem non habet eadem materia brachij iā formati, & abſciſſi. Vnde aliquando contingit in pueris aliqua mēbra abſciſſa reſtitui virtute facultatis nutritiuæ, & paſſim in plantis, in quibus abſciſſi rami pullulare conſueuerūt. Vel certè, vt Galenus docet in lib. de ſemine cap. 17. virtus delineans, ſeu formans membra in generatione prolis efficacior eſt, quam in prole genita, & propterea non poteſt membra integra poſtea reſtituere, aut de nouo formare, ſicut potuit in principio generationis.

Ad primum argumentū eorum, quibus probare contendebat eadem opinio, nutritiuā, & augmentatiuam diſtingui ſpe- 46
cie, conceſſa maiori, quod potentiæ diſtinguantur ſpecie per actus, & obiecta adæquata, neganda eſt minor, quod virtutes iſtæ habeāt obiecta adæquata diuerſa. Ad illud verò quod additur ex Ariſtot. alimentum ſecundum rationem ſubſtantialē eſſe obiectum nutritiuæ, & vt quantum, eſſe obiectū augmentatiuæ, concedendū eſt, ſed dicendum neutram rationem eius per ſe ſumptam eſſe obiectiuam adæquatam alicuius virtutis, aut potentiæ, ſed quælibet cenſetur inadæquata, quia nō poſtulat maiorem virtutem cōuerſio eius, vt quāti, quam vt ſubſtantiæ, ſed eo ipſo, quod per nutritiuā conuertitur ſubſtantialiter, naturali neceſſitate cenſetur conuerſum, vt quantum in

quantitatem viuentis de nouo productam per naturalē conſecutionem,& ideò ſine indigentia alterius virtutis, vel potētiæ.
47 Propterea verò dixit idem Ariſt. officia huius potentię eſſe generare, & alimento vti,quaſi diſtinguens vſum alimenti ab actu generationis,quia nutritio, & augmętatio fiunt per immediatam conuerſionē alimenti in ſubſtantiam aliti, & ideò vtraque comprehenditur ſub alimenti vſu,generatio verò nō fit per immediatam conuerſionē alimenti in ſubſtantiam,neque in ſubſtantiam aliti,ſed media tranſmutatione in ſemen, quāuis fortè accidentali, & nō per conuerſionem in ſubſtantiam aliti,ſed geniti, ſicut nutritio pueri ex lacte non eſt conuerſio alimenti in ſubſtantiam eiuſdē viuentis,nempe matris, ſed alterius de nouo geniti. De actibus verò,nēpe nutritione,
48 & augmentatione negandum eſt,quòd ſint adæquati diuerſarum potentiarū,ſed inadæquati ſunt eiuſdem:cùm non poſtulet vterque ſimul maiorem virtutem,quam ſola nutritio.

Ad ſecundum negandum eſt,quod potētia nutritiua,& augmentatiua ſeparētur in eodem viuēte,quia licet verum ſit nutritiuam durare toto tēpore vitæ,etiam eſt verum durare augmentatiuam,cuius proprius actus eſt productio nouæ quātitatis;quòd verò maiorem producat,accidentale eſt actui eius ex maiori perfectione,vel robore eiuſdem potētiæ, quod habet vſque ad ſtatum. Vnde licet hæc ratio accidentalis ei deficiat poſt ſtatum, non cenſetur deficere potentia,ſed ſolum eſt verum,quod nō ſit ita robuſta,ac erat in prima ætate, ſed infirma iam,vel debilis:ſicut non cenſetur deficere potentia viſi-
49 ua in ſene ex eo,quod non poſſit minora viſibilia conſpicere, ſed debiliorem habere ſtatum propter debilius organum. Tādem D. Thom. explicari poteſt in eo ſenſu,vt has virtutes, ſeu potentias diſtinguat ſolum ratione diuerſorum actuum,ita vt licet eadem ſit,plures tamen actus ordinatos habens,ita ſe habeat,ac ſi multiplex eſſet,quia ſecundū vnum actum ſe ipſam præſupponit,vt eliciētem alterum,eo modo quo vna præſupponeret alterā,ſi plures virtutes,aut potētiæ forent. Quamuis verba eius in oppoſitam ſentētiam valde videantur inclinare.

QVÆSTIO III.

Quodnam ſit ſubiectum nutritiuæ ac generatiuæ potentiæ.

50 DE ſubiecto nutritiuæ potētiæ certū eſt in doctrina Ariſt. ab omnib. recepta,quòd ſit in partib. corporis ab anima informatis. Quod hoc diſcurſu probari poteſt. Certū eſt augmenta

mentationem viuentis fieri ſecundum omnes partes, vt 1. lib. de generatione cap. 5. text. 33. docet Ariſt. ita vt quælibet pars viuens nutriatur, & augeatur, ſed quælibet pars viuens habet in ſe animam vegetatiuam, quæ radix eſt nutritiuæ potentiæ, neceſſe eſt ergò nutritiuam potentiam eſſe in quacumque parte viuente, & ideò non eſſe in parte aliqua determinata tanquam in ſubiecto, ſed in toto corpore viuente, & ſingulis partibus eius. Quod rurſus probari poteſt ex natura eiuſdem nutritionis, quæ operatio vitalis eſt, vitalis verò operatio à principio intrinſeco, atque coniuncto eidem viuenti procedere debet, ſed quælibet pars viuentis nutritur: ergò in qua- 51
libet parte exercet anima operationem vitalem nutritionis, quod impoſſibile erit, niſi habeat in ſe principium intrinſecum eius, quod non ſolum eſt anima, ſed potentia ipſa vitalis nutritiua; quare neceſſe eſt in toto viuente, & ſingulis eius partibus reperiri tanquam in ſubiecto per eam operante. Vlterius, quemadmodum de anima diuiſibili diximus ſuperius habere diuerſas partes integrantes, alias quidem perfectiores aliis ſecundum diuerſas differentias induiduales partiales, per quas conſtituuntur partes organicæ corporis magis, & minus perfectæ ſecundum partiales differentias indiuiduales. Pari ratione dicendum eſt de potentia nutritiua, quia vi- 52
talis eſt naturaliter emanans ab eſſentia eiuſdem animæ, atque etiam diuiſibilis, & corporea, eaſdem partes integrantes habere in diuerſis partibus corporis, magis, ac minus perfectas ratione differentiarum indiuidualium. Cuius ratio eſt, quia partes in quibus reſidet magis, & minus perfectæ ſunt; ergò ſua natura poſtulant modum nutrimenti perfectiorem, atque etiam perfectiorem partem ſubſtantiæ, per quam nutriantur, & conſequenter perfectiorem potentiam nutritiuam partialem, à qua producatur, quia perfectior effectus eo modo quo perfectior eſt, perfectiorem cauſam poſtulat. Eiuſmodi ergò partes nutritiuæ potentiæ per inferiores virtutes, quas habent in partibus corporis reſidentes, vltimum alimentum, (quod eſt ſanguis) per venas, & poros delatum attrahunt, diſponunt, & præparant iuxta exigentiam earundem partium, vt pars reſidens in oſſibus conuertit alimentum ſibi aſſignatum in medullam, & hanc tandem in naturam oſſium; in partibus verò carnis exiſtens, eundem ſanguinem conuer- 53
tit in carnem, in mammillam verò ſanguinem attractum conuertit in lac, pro fœtu iam in lucem edito nutriendo, & in alia parte corporis reſidens ſuperfluum ſanguinem attractum conuertit in ſemen pro generatione alterius viuentis.

Ex quibus infero, falsò quoſdam multiplicaſſe diuerſas potentias nutritiuas ſecundum ſpeciem in diuerſis partibus corporis pro his effectibus diuerſis præſtādis, hac ratione ductos, quia cum ſint ſpecie diuerſi, diuerſas cauſas ſecundū ſpeciem poſtulant, & ab eadem potētia ſecundum ſpeciem procedere non poſſunt. Falſam nihilominus eſſe hanc ſententiā affir-
54 mo, quia falſum eſt, quod effectus iſti diſtinguantur ſpecie; nam ſicut partes corporis quantūlibet diuerſæ figuræ, diuerſi temperamenti, ac diuerſarum qualitatum, nō diſtinguuntur ſpecie, vt caro, os, & nerui. Ita effectus, quos producit potentia nutritiua ad nutriendas diuerſas partes corporis, non poſſunt differre ſpecie, quia partes ſubſtantiæ productæ, ad eaſdem partes nutriendas eiuſdem ſpeciei ſunt cum eis, vt pars carnis producta adueniens per nutritionē eiuſdem ſpeciei eſt cum parte carnis, cui adiungitur, & ſimiliter pars oſſis, & pariter de cæteris. Vnde ſequitur potētiam nutritiuam in diuerſis partibus corporis non habere effectus ſpecie diuerſos, ſed nec alimentum in diuerſis partibus tranſmutatum ſpecie diuerſum eſt, vt ſanguis, medulla, lac, & ſemen, ſed eiuſdem, diuerſum verò accidentaliter iuxta probabiliorem ſententiam medicorum, & philoſophorum.

De ſubiecto potentiæ generatiuæ.

55 VT ſubiectum potentiæ generatiuæ inueniamus, neceſſe eſt quàm breuiſſimè diſputare de forma ſubſtātiali ſeminis (nam copioſa de hac re diſputatio medicis eſt relinquenda) an ſit anima, vel alia forma inferior, ſicut de ſanguine probauimus in præcedentibus. Nam ex hoc dependet, an poſſit eſſe ſubiectum potentiæ generatiuæ, vt quibuſdam placuit, vel aliud ſit ſubiectum eiuſdem potentiæ quærendum præter ſemen, & quodnam illud ſit. In qua re illud tanquam certum inter opinantes præſuppono, quod ſuperius inſinuaui, nempe ſemen animalis fieri ex ſanguine ſuperfluo, non ita vt ſuperflui nomine intelligatur impurus ſanguis, aut excremētoſus, ſed potius depuratus, non tamen neceſſarius ad proprij corporis nutritionem, & ideò quaſi reſeruatus à natura pro ge-
56 neratione. Ita expreſsè Ariſtotel. 1. lib. de generat. anim. cap. 17. & 18. & cum eo plures philoſophi, ac præcipui Theologi, D. Thom. 1. par. quæſt. 119. artic. 2. Albert. Magn. in lib. de animal. tract. 5. & 6. Sotanus Epheſius in Iſagoge cap. 16. Scotus in 2. diſt. 20. quæſt. 2. Dur. diſt. 30. quæſt. 3. Maior diſt. 13. quæſt. 6. Baſolius diſt. 33. quæſt. vnica art. 3. Abulen. in cap. 12.

Exod.

Exod.quæſt.24. ita etiam Medici plures cum Galeno lib.2.de ſemine cap.4.quod etiã tenuit Pythag. vt teſtatur Plutarchus lib. 5. de placitis philoſophorum cap. 3. Et huius ratio ſatis congrua aſſignatur,quia viuens quodcunque ſe,& ſuam ſpeciem quantum poteſt,intendit conſeruare,ad propriam igitur conſeruationẽ conuertit alimentum, nẽpe ſanguinem in propriam ſubſtantiam,ad cõſeruationem vero ſpeciei partem quandam eiuſdem alimenti quaſi reſeruat, ex qua ſemen efficit:cui communicat virtutem diſponendi,& organizandi materiam pro introductione alterius animæ.

De ſemine igitur ita facto inquirimus,an informetur anima,& viuat, vel non , ſed formam habeat anima inferiorem, vt de ſanguine,& humoribus ſuperius docuimus.

Et prima opinio aſſerit informari anima,& viuere.Ita Galenus in lib. de maraſino c. 5.Paramatus in lib. de ſemine,Zima 2,lib. de anima ad textum 43. Valeſius lib.2.cõtrouerſ. cap.9. quod tenuit etiam Plato in Timæo, & Themiſtius 2. lib. de anima,textu 6. & ex recentioribus nonnulli. Quod probant teſtimonio Ariſtotelis 2. lib.de generat. animalium cap. 3. in principio,vbi ſemen animaliũ viuere his verbis docet: *Quippe cum nihilo minus ſemina,& conceptus animalium viuant,quam ſtirpes, & aliquando prolifica ſint.* Deinde ratione primò, quia arborum fructus ſunt earum ſemina,ex quibus terræ mãdatis pullulat arbor alia ſimilis in ſpecie , & tamen viuere conſtat: cum nutriantur,& augeantur, dum in arbore permanent. Et par erit ratio de ſemine animalium in eis permanente. Secundo,quia repugnat in aliquo eſſe potentiam vitalem, per quã eliciat vitalẽ operationem,niſi in eo ſit anima, & viuat, nam potentia vitalis naturaliter coniuncta eſt animę,& operatio vitalis non poteſt procedere,niſi à viuente : ſed in ſemine eſt potentia generatiua vitalis, per quam organizat corpus:eiq; vnit animam , & principium generationis eſt, de qua nemo dubitat eſſe operationem vitalem : ergò nec dubitari debet, quin viuat ſemen,& informetur anima. 57 58

Secunda opinio negat *vllũ ſemen ſub forma,& ſpecie ſeminis viuere,vel informari anima,ſed aliam habere formã animæ inferiorem.* Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſtot. 2. lib. de anima c. 1. text.10 vbi hæc habet verba; *Nõ eſt autem, quod abijcit animam potẽtia exiſtens,vt viuat:ſed quod habet,ſemen autem, & fructus potentia huiuſmodi corpus eſt.* Et 2.lib, de generat.animal cap.3. non longè à fine,cùm propoſuiſſet dubium,an ſemen animã habeat,nécne : reſpondet habere quidem in potentia. Quare ſentit nõ viuere actu,quia nihil actu viuit,niſi actu habeat

59 animam. Et ita ſentiūt D. Thom. 1. part. quæſt. 119. art. vltimo,
& expreſſius 2. lib. contra gent. cap. 89. Scót. in 4. diſtinct. 44.
quæſt. 1. Albert. Magn. 2. part. Summæ de homine. Fernelius
lib. 7. ſuæ Phyſiologiæ, cap. 13. Iandun. 7. Metaphyſic. quæſt.
19. Concil. differt. 48. Thom. Garb. lib 1. tractatu 5 quæſt. 5.
& nobis videtur non ſolum probabilior, ſed vera. Probatur
primo, quia non eſt corpus organicum; ergò non informatur
anima, quæ actus eſt organici corporis. Secundo, quia nec
nutritur, nec augetur per intuſſumptionem, vt viuentia: ſed
ſolum per iuxtapoſitionem, vt ſanguis, & cætera, quæ nec vi-
60 uunt, nec informantur anima. Quod autem quidam reſpon-
dent; quodammodo eſſe organicum, & heterogeneum, quia
habet partes quaſdā craſſiores, & terreſtriores, alias vero ſub-
tiliores, & aëreas, friuolum eſt, quia hoc ipſum reperitur in
corporibus homogeneis, vt in vino, & aliis mixtis non viuen-
tibus, quare non eſt ſufficiens, vt dicatur eſſe corpus organi-
cum, vel heterogeneum, vt oportet ad habendam vitam, vel
animam.

Probatur tandem; quia ſemen animalium non eſt conti-
nuatum cum corpore eorum: cum ſit liquidum, licet ſangui-
ne craſſius: ſed continetur in eo tanquam aqua in vaſe, vt de
ſanguine docuit Ariſtoteles: ergò naturaliter repugnat in-
formari eadem anima, ac totum corpus.

Teſtimonium verò Ariſtotelis per alia longè expreſſiora à
61 nobis adducta explicandum eſt, in quibus ex profeſſo, ac per-
ſpicuis verbis docet ſemen animatū eſſe, ac viuens, non actu:
ſed potentia, cum in proximo ſit ad accipiendam animam: ita
ergò intelligit Ariſtoteles ſemina animalium, atque ſtirpium
animata eſſe, & viuere, non actu: ſed potentia; nam ſi actu vi-
uerent, non poſſent ex eis generari viuentia eiuſdem ſpeciei,
vt docuit D. Thom. in poſteriori loco citato.

Ad primum argumentum de fructibus arborum reſpōdeo,
dupliciter ſumi poſſe; primo ſub ratione fructuum actu con-
iunctorum cum arbore tanquam partium eius actualium; &
ita viuere cenſentur, & habere animā: cum propriè nutrian-
tur, & augeantur. Alio modo tanquam ſemina ab arbore ſe-
parata, & hoc modo, nec habent animam, nec viuunt, cùm
nullam habeant operationem vitalem.

Circa ſolutionem ſecundi argumenti recentiores quidam
62 tenentes ſemen viuere; id explicant hac diſtinctione. Semen
duplex eſt, vnum actu coniunctum cum animali, aliud iam
deciſum, ac ſeparatum ab eo pro generatione; & primum in-
formatur ab eadem anima totius: poſtremum verò, cum non

ſit con

ſit continuum, non poteſt ab eadem informari, ſi ſit animalium perfectorum, quorum anima, aut indiuiſibilis eſt, & ideò non poteſt per aliquam ſui partem, etiam diuiſam illud informare, nec tota ipſa anima propter diſcontinuationem: ſed in deciſione ipſa, ac ſeparatione accipit quãdam aliam animam vegetatiuã, quam natura ei tribuit, ordinans ipſum ad generationem, non enim poſſet generationi deſeruire, niſi animatum, quia non poſſet habere virtutem organizãdi, atque formãdi corpus, quæ vitalis eſt, niſi informaretur anima. Si verò ſemen ſit animalium imperfectorum, vel plantarum, poteſt etiã deciſum informari anima, quæ cùm ſit diuiſibilis, poteſt permanere in partibus ſeparatis. Et hoc ſuppoſito aſſerũt potentiam generatiuam eſſe in vtroque ſemine tanquam in proprio ſubiecto. Et iſti quidem acutè ſatis philoſophantur: ſed 63
in primis ex falſo principio præſuppoſito, quod ſemen viuat; deinde gratis omninò, & ſine neceſſitate dicunt ſemen acquirere in deciſione nouam animam: cum non ſit neceſſarium ad generationem, ad quam ſine anima, & ſine potentia vitali concurrere poſſe mox oſtendemus. Imò nec ſit naturaliter poſſibile talem nouam animam in deciſione accipere, quia ſi ſemen in animali perfecto exiſtens informatur anima ſenſitiua, aut rationali, & eam amittit per deciſionem; ergò non poteſt naturaliter accipere aliam animam inferiorem. Probatur conſequentia, quia non poteſt animam illam amittere, niſi per veram, & realem corruptionem, vera autem, & realis corruptio non poteſt terminari ad corpus viuens: ſed ad cadauer; 64
ergò nec poteſt naturaliter animæ ſenſitiuæ ſuccedere immediatè vegetatiua in eadem materia: ſed cadauer, quo ſuccedente non datur virtus in tota natura, quæ poſſit immediatè reſtituere cadauer ad vitam.

Recentiores tandem iſti non videntur ſibi conſtare: nam ex vna parte generatiuam potentiam non diſtinguunt à nutritiua cum Ariſtotele. Ex altera verò eas collocant in diuerſis ſubiectis: cum nutritiua ſit in animali, & partibus eius, quæ nutriuntur, & augentur propriè, & generatiuam ponant in ſemine, in quo non datur potentia nutritiua: cùm nec nutriatur, nec augeatur propriè, vt probaui; in diuerſis verò ſubiectis repugnat eſſe idẽ numero accidens, vt per ſe eſt manifeſtũ.

Alij verò potentiam generatiuam non in ſemine collocant tanquam in ſubiecto: ſed in viuẽte ipſo, exiſtimantes eſſe potius virtutem factiuam ſeminis, dicunt tamen non eſſe in parte aliqua determinata corporis tanquam in ſubiecto: ſed per totum corpus, & omnibus partibus diſperſam; & ita in

65 omnibus partibus ſemẽ fieri, & ab omnibus attrahi, dum pro exercitio generationis deciditur. Sic ſentit Hippocrates in l. de genitura, & in lib. de locis, & Albertus Magnus 2. lib. de anima, tract. 2. cap. 7. Probant, quia ex ſemine, & per virtutem ſeminalem generatur fœtus ſimilis generanti ſecundum omnia membra: ergo neceſſe eſt, quodlibet membrum aliquid proprium conferre, vt tot membra ſimilia ſingulis membris generantis producantur per generationem: nam ſi in vna tantùm parte determinata formaretur ſemen, & ab ea ſolùm decideretur, non eſſet maior ratio ob quam vnum, quàm alterum membrum ex eo fieret, vt cor, quàm caput, imò omnia membra formarentur ſimilia illi parti. Quod poſſet confirmari à ſigno, quia ex nimia ſeminis emiſſione debilitatur totum corpus, & omnes eius partes; ſignum igitur eſt, quod ex omnibus trahatur ſemen deciſum.

66 Oppoſitam nihilominus ſententiam, *quod non fiat ſemen in omnibus partibus corporis, nec ex omnibus trahatur, & proinde, quod potentia generatiua* (ſi virtus factiua ſeminis eſt) *non ſit diſperſa per totũ corpus, & omnes eius partes: ſed ſolùm in parte quadam determinata*, tenet Ariſtot. 1. lib. de generat animal. c. 17. & 18. Galen. in lib. de ſemine, & Fernel. lib. 7. Phyſiol. cap. 2. Paral. in lib. de ſemine, & multi alij ex medicis, quos citat Valeſ. 1. lib. controu. med. & hæc eſt vera. Quæ probatur ſatis efficaciter ex ſemine arborum, & aliorum fructuum in parte determinata formatorum, & exiſtentium, atque ex quibuſcumque aliis ſuccis, vel humoribus corporis, vt ex atra bili, ſanguine, & lacte in parte quadam determinata productis; ita ergo cenſendum eſt de ſemine. Deinde quia fundamentum oppoſitæ ſententiæ planè eſt inſufficiens, quia nec diuerſitatem partium, vel organorum corporis ſimilium in genito, & ge-
67 nerante efficit materia ſeminis: ſed virtus deriuata in eo ab anima, per quam formantur organa, ac partes corporis; quare cùm in determinata parte ſit anima, in ea poteſt fieri totũ ſemen accipiens ab ea virtutem formandi ſimilia organa his quæ ſunt in generante. Et certè ſi in omnibus partibus deberet formari ſemen propter ſimilitudinem in omnibus membris, ſequitur euidenter, quod ſi generanti deficeret aliquod membrum, non poſſet generare fœtum integrum: ſed neceſſariò membro illo orbatum, quod patet eſſe falſum. Debilitas verò ex nimia ſeminis effuſione cauſata in toto corpore ex eo prouenit, quod pars illa, in qua fit ſemen, & ex qua deciditur, ſugit à viciniori bus ſanguinem, & iſtæ ab aliis, & ita debilitantur omnes.

Noſtra

Noſtra igitur ſentétia circa ſubiectum potentiæ generatiuæ duo aſſerit. Primum *nec eſſe in ſemine coniuncto, nec in deciſo* contra priorem ſententiam. Quod euidenter ſequitur ex eo, quod neutrum viuat, vel informetur anima; nam potentia generatiua vitalis eſt, ſicut actus ipſe generandi ſibi ſimile: ſed potentia vitalis naturaliter, & neceſſariò debet eſſe cõiuncta cum ſuo principio, à quo emanat, nẽpe anima: ergo repugnat naturaliter, quod potentia generatiua ſit in ſubiecto non viuente, aut in quo non eſt anima: ſed probatum eſt nullum ſemen viuere; ergo repugnabit eſſe in eo tanquam in ſubiecto.

68 Secundo aſſerit *potentiam generatiuam ſolùm eſſe in ea parte viuentis, in qua ſemen fit tanquam in ſubiecto* contra poſteriorem. Quod vt intelligatur in memoria reuocandum eſt illud, quod ſuperius docuimus, videlicet nutritiuam potẽtiam habere diuerſas partes in diuerſis partibus viuentis corporis, & quaſdam quidem perfectiores aliis ex differentia indiuiduali partiali, & conſequenter effectus diuerſos. Quos omnes operando circa alimentum per diuerſas virtutes inferiores, quibus pro inſtrumentis vtitur præſtat; ita vt ex eodem ſanguine efficiat medullam in oſſibus, & partem oſſis per conuerſionẽ ſubſtantialem eiuſdem medullæ. In partibus verò carnis efficiat carnem, & in mammillis præter nutrimentum earum, ex eodem ſanguine efficiat lac pro nutrimento fœtus; in alia verò parte corporis efficiat ſemen, cui tribuit virtutem organizandi materiam, & attingendi introductionem animæ in ea.

69 Quæ virtus ſeminalis (quantumuis mirabilis) vitalis non eſt: ſed inferior potentia vitali generatiua, & inſtrumentum eius, ſeparatum quidem, quo medio hæc præſtat. Et ideò hæc omnia animæ, vt principio formali, & incompleto: ſed in hoc genere præcipuo tribuuntur, viuenti verò per illam, vt principio completo, & potentiæ nutritiuæ ſecundum illam partẽ, per quam producit ſemen ex ſanguine mediis inſtrumentis inferioribus, & à qua habet rationem potentiæ generatiuæ tãquam præcipuo inſtrumento vitali coniuncto animæ tanquam vitali potentiæ eius. Et ecce tibi ſubiectum potentiæ generatiuæ eſſe determinatam partem corporis, in qua reſidet tanquam pars quædam integralis nutritiuæ potentiæ inter præcipuas numeranda.

Vnum in calce huius quæſtionis animaduertendũ iudico, quod apud authores quoſdam reperio, videlicet ſemen, vt generationi deſeruiat, prius conuerti in ſanguinem. Quod non 70
videtur mihi neceſſarium; imò nec verũ, aut naturaliter poſſibile; nam cùm ſemen factum ſit ex depurato ſanguine non

poteſt iterum in ſanguinem conuerti; imò nec poſſibile eſt, quod iam deciſum ſub forma ſeminis conuertatur in ſanguinem, quia dum fit ex ſanguine, accipit ſeminalem virtutem, quam ſub forma ſanguinis non habebat: ergo non poteſt cõuerti rurſus in ſanguinem, quin eam amittat, ea verò amiſſa non poterit naturaliter organizare corpus, nec efformare membra, nec generationem attingere.

QVÆSTIO IV.

Quidnam ſit generatio viuentium propria, & in quo ſenſu vocata ſit ab Ariſtotele naturaliſſimum opus viuentis.

71 VT explicemus, quid generatio ſit, quod eſt primum in titulo quæſtionis contentum, duplex acceptio generationis diſtinguẽda eſt: cõmunis, atque impropria; & ſpecialis, ac propria; & generationis quidem modo priori acceptæ duplex definitio colligitur ex doctrina Ariſtotelis, prior ex 5. libro Phyſic. c. 1. tex. 7. quæ talis eſt. *Generatio eſt mutatio à non eſſe ſimpliciter ad eſſe ſimpliciter.* Poſterior verò ex 1. lib. de gen. cap. 4. tex. 23. ita habens. *Generatio eſt mutatio huius totius in hoc totum nullo ſenſibili remanente eodem, vt ſubiecto.* Et duæ iſtæ definitiones eadem ſunt, & ſolum differunt in eo, quod poſterior explicatior eſt.

Generatio verò ſpecialiter, & propriè ſumpta in ſolis viuẽtibus reperitur, cuius definitionem integram non inuenio apud Ariſtotelem, eam tamen ex diuerſis, quæ de illa docet pluribus ſuæ doctrinæ locis, præſertim 7. lib. Metaphi. c. 8. tex. 28. 8. lib. Ethic. c. 12. ſect. 3. prob quæſt. 14. atque etiam in lib. de gener. anim. & de hiſtoria anim. collegit, atque compoſuit D. Thom. 1. part. quæſt. 27. art. 2. & recepit ab eo ſchola Theologorum, quæ ſic habet. *Generatio eſt origo viuentis à viuente*
72 *coniuncto ſecundum ſimilitudinem eiuſdem naturæ ſpecificæ.* Hoc autem modo explicanda eſt, vt per primam particulam, nempe, *origo viuentis à viuente*, ſignificetur proceſſio, ſeu emanatio vnius viuentis ab altero tanquam à principio effectiuo, & ideò excludatur cõmunis, atq; impropria generatio ſuperius explicata, quæ licet dicat proceſſionem vnius ſubſtãtiæ ab altera. Dicit prçtereà imperfecta generatio tranſmutationẽ de non eſſe ſubſtantiæ ad eſſe ſubſtantiæ, quam non dicit eadem particula poſterioris definitionis; nam origo vnius viuẽtis ab altero communis eſt rei tranſeunti de non eſſe ad eſſe, atque ei, quæ ſemper habuit eſſe. Quare in hac particula nihil imperfe-

perfectionis importatur: cùm tamē in prioribus definitionib. importetur intrinſeca imperfectio rei genitæ incipientis habere eſſe poſt non eſſe, & ex conſequenti ipſiuſmet generationis, per quam accipit eſſe poſt non eſſe. Per ſecundam verò particulam videlicet, *coniuncto*, explicatius diſtinguitur generatio viuentium. Nam generationē viuentis eſſe à principio 73
coniuncto denotat, quod aliquid de ſubſtantia propria generantis communicetur rei genitæ, & ita contingit in hac generatione propria, in qua vnum viuens producit aliud, non ex alia extrinſeca ſubſtātia, cuius materiam diſponat pro introductione formæ ſuæ ſpeciei, ſed aliquid propriæ ſubſtantiæ exhibens, cui virtutem communicat diſponendi, & organizādi materiam; & vniendi ei formam, & id quidem in generatione viuentium materialium, atque imperfectorum contingit, non tamen neceſſarium eſt ad propriam generationem viuentis, ſed quod ei communicet generans propriam ſubſtantiam abſque his imperfectionibus, abundè ſatis ſufficiet; imò perfectiſſima generatio erit, generatio verò non viuentium non fit ex propria generantis ſubſtantia, quia nihil proprium exhibet generans, ex quo genitum fiat, ſed extraneam materiam diſponēs, & ex ea ſimilem formam educens, aut ei vniēs compoſitum dicitur generare. Vltima particula definitionis 74
eſt, *ſecundum ſimilitudinem naturæ ſpecificæ*, per quam (inquit D. Thom.) excluditur productio verminm ex animali, vel homine, quia non procedunt ſecundum ſimilitudinem eiuſdem naturæ ſpecificę: capilli verò, & vngues geniti non ſunt, etiam ſi informentur anima, & procedant in ſimilitudinem naturæ, quia generatio eſt origo vnius viuentis ab alio, capilli verò, & vngues non ſunt aliud viuens diſtinctum, ſed partes eiuſdē viuentis, quę vel in eo producuntur à principio generationis, vel virtute nutritiuæ potentiæ poſteà fiunt ex alimento. Itaq; generationem eſſe originem viuentis à viuente coniuncto in in ſimilitudinem naturæ ſpecificæ ſignificat planè, quod pro- 75
cedens ſit viuens completum realiter diſtinctum à viuente, à quo procedit, & non ſit eius pars Alioqui nutritio eiuſdem viuentis eſſet completa generatio. Per eandem particulam, *Secundum ſimilitudinem naturæ ſpecificæ*, excluduntur etiā omnes generationes æquiuocæ, etiam rerum viuentium, & oſtēditur ſolùm conuenire definitionibus vniuocis, & has ſolùm eſſe propriè generationes.

Ex definitione ſic explicata colligo primo, rem propriè genitam ſolū dici eam, cui ex propria ratione generationis cōuenit eſſe ſimilem generanti in atoma ſpecie, & non aliunde, aut

aut ex alio capite, nam ſi generatio viuentium ex propria, atque eſſentiali definitione debet terminari ad rem ſimilem in
76 natura ſpecifica, ſequitur rem genitam ex propria ratione generationis, & non aliunde ſimilem eſſe debere in ſpecie principio generanti, vel ſi aliunde talem habuerit ſimilitudinẽ, & non ex ratione ſuæ productionis, talẽ eius productionem nõ eſſe generationẽ, quia non eſt per ſe productiua rei ſimilis in ſpecie principio generanti, nec rem productam genitam eſſe. Secundo colligo generationẽ muli ex equo, & aſina, & cæteras omnes generationes æquiuocas non cõprehendi hac definitione, quia per illas non conſequitur natura finẽ primario intentum, nec tales dicuntur naturaliſſima viuẽtis opera, nec efficiunt propriè, & per ſe ſimile, ſed impropriè, & per accidens: quare impropriiſſimam rationem generationis habẽt, veluti generationes non viuentiũ. Et ideò prima mulier producta à Deo ex coſta viri, nec fuit genita, nec productio illa fuit generatio, quia licet proceſſerit ſimilis viro in atoma ſpecie, non ex vi talis productionis, quia ſicut ex coſta viri facta eſt à Deo mulier: potuit fieri vir alius, imò, & leo, vel equus, & ſolum facta eſt mulier potius, quam res alia ex diuina voluntate, ſic vel alio modo diſponente materiam, vt poſtularet introductionem animæ rationalis mulieris, potius quam viri, & potius quam alterius animę, aut formę, productio verò de ſe erat indifferens ad quamlibet ſubſtantiam corpoream producendam, & ideò generatio propria viuentis eſſe non potuit.

77 Colligitur tertiò, quod ſi detur productio aliqua, vel proceſſio vnius viuentis ab alio adeò perfecta, vt ex propria ſua ratione, quod per eam producitur, procedat ſimile producẽti, non ſolum in ſpecie, ſed in eadem numero natura ei communicata, talis proceſſio non ſolum erit vera, & propria generatio, ſed perfectiſſima, cui perfectiſſimè cõuenier definitio tradita. Et talis eſt proceſſio Verbi diuini à Patre æterno. Quę cũ ſit intellectualis, & intellectus operetur per modũ ſimilitudinis, & aſſimilationis producẽs terminum, qui ſit ſimilis principio intelligenti, vt intelligens eſt, & cum in hac eadẽ ratione intellectualis proceſſionis ſit infinitè perfecta, habet pro termino rem propriiſſimè, ac perfectiſſimè ſimilem, non ſolũ in natura ſpecifica, ſed indiuiduali, nempe Verbum diuinum eiuſdem naturæ cum Patre ex ratione eiuſdem productionis, & ideò productio ipſa eſt propriiſſimè generatio, & Verbum diuinum perfectè genitum: nam quod in eadem definitione ponatur ſimilitudo in eadẽ ſpecie, non tollit, quin ſi maior ſit poſſibilis, quò maior ſit, eò ſit generatio perfectior. Vnde ſenſus

ſus illius particulæ eſt(vt oſtẽdimus) quòd ſit origo viuentis à viuente coniunctо ſecũdum propriam ſimilitudinem, quæ vt minimum debet eſſe in ſpecie atoma, nã generica iam eſt im- 78
propria, & cum euidens ſit perfectiorem eſſe, aut ſummam ſimilitudinem, ſi ſit in eadem numero natura, perfectiorem habebit rationem generationis ea, per quam procedit hoc modo ſimile. Proceſſioni verò Spiritus ſancti non conuenit definitio generationis, quia cum ſit per volũtatem, non habet modum ſimilitudinis, aut aſſimilationis, ſed potius modum inclinationis in bonum, nec ideò procedens ea ratione talis proceſſionis procedit ſimile, ſed quaſi actualis inclinatio, vel actualis amor per actum voluntatis productum, qui etiam eſt amor, nihilominus cum talis proceſſio ſit diuina, & quidquid in Deo eſt, ſit ipſa diuina ſubſtantia, amor ita procedens Deus eſt, & ideò ſimilis principio ſpirãti, videlicet patri, & filio, non quidem ratione ſuæ proceſſionis, ſed ex eo, quod intra Deum ipſum procedit, & ideò non eſt Deus genitus, ſed Deus ſpiratus, hæc verò Theologis ſunt relinquenda.

Poſterior quæſtionis pars.

SEd reſtat in poſteriori parte eiuſdem quæſtion. explicanda 79
vniuerſalis illa propoſitio Ariſtot. c. præſenti text. 34. contenta, nempe; *Naturaliſſimum opus viuētis, eſt generare ſibi ſimile*. Circa cuius ſenſum certum eſt, quod generatio ſibi ſimilis ſit opus naturale viuentis: cum ſit operatio vitalis eius, & per potentiam generatiuam ſibi naturalem elicita. Difficultas ergò ſolum eſſe poteſt, quare dicatur naturaliſſimũ opus viuentis: nam vt hoc ſit verum, non ſatis eſt, quod opus ſit naturale, ſed quod magis ſit naturale, quàm cætera, vel quod nullum dari poſſit ita naturale: Et mihi videtur etiam in primis certum comparationẽ hanc ſolum fieri ab Ariſtotele inter opera viuentis, vt viuens eſt, & ideò ſolum inter opera, quæ ex gradu vitæ omnibus communi procedunt. Eiuſmodi autem tria tãtùm ſunt, nempe nutritio, augmẽtatio, & generatio ſibi ſimilis; ergò inter has tres operationes tantùm conſtituit Ariſtoteles comparationem, dicens, quod licet naturales ſint viuenti omnes, magis tamen naturalis eſt generatio, quàm nutritio, & augmentatio, & de veritate huius comparationis ſic expoſitæ difficultas eſſe poteſt.

Circa quã omiſſis multis aliis expoſitionibus, duas tantùm 80
proponã, quæ mihi placent. Prior eſt omnium ferè interpretũ huius loci, quod generatio ſit opus magis naturale cæteris ex proprio fine, cuius gratia à natura intenditur, qui eſt bonũ

ſpeciei

ſpeciei conſiſtens in perpetua conſeruatione eius, ideò enim data eſt viuēti potentia generatiua a natura, vt per eam producat aliud, vel alia indiuidua, vt cùm non poſſit per ſe ipſum (quia corruptibile eſt) conſeruare perpetuò ſpeciem, eam efficiat perpetuam in aliis: finis verò nutritionis eſt conſeruatio indiuidui, quia per eā quodlibet indiuiduum intendit ſe conſeruare in proprio eſſe indiuiduali, ſed cõmune bonum ſpeciei perfectius eſt, & quaſi diuinius bono particulari cuiuſlibet indiuidui, & ideò magis, ac prius intentum a natura, quæ propter conſeruationem ſpeciei intēdit conſeruationem indiuidui: quod verò magis, ac prius eſt intentum à natura, dicitur, &
81 eſt magis naturale; merito ergò Ariſtoteles inter opera animæ vegetatiuæ naturaliſſimum vocauit generationē. Nec probat aliquid contra hunc ſenſum, quod de nutritione obiiciūt recentiores quidam, videlicet non ſolum ordinari ad bonum, & conſeruationem indiuidui, ſed etiam ad bonum, & conſeruationem ſpeciei, quia propterea natura nutrit, ac fouet indiuiduum, vt in eo conſeruet ſpeciem. Nam hunc finem conſeruandi ſpeciē non intendit per ſe primò, atque immediatè nutritio, ſed quaſi ſecundario, aūt ex conſequēti, & per ſe primò conſeruationem indiuidui. Generatio vero ſibi ſimilis nullo modo reſpicit bonū indiuidui, ſed per ſe primò, & ſolum, bonum ſpeciei, & propterea ſemper eſt verum, quod ſit naturalius nutritione, & omniū operum viuentis, vt viuens eſt, naturaliſſimum, vt aſſeruit Ariſtoteles, qui hanc doctrinā elegāter ſcripſit cap. præſenti text. 35. hiſce verbis. *Quoniam igitur communicare non poſſunt ipſo ſemper, & diuino cõtinuatione, propterea quod nihil contingit corruptibilium idem, & vnum numero permanere, ſecundum quod poteſt participare vnumquodque, ſic communicat, hoc quidē magis, illud verò minus, & permanet non ipſum, ſed quale ipſum, numero quidem non vnum, ſpecie autem vnum.* De nutritiua verò, & opere eius loquens textu 47. eiuſdem capitis ita ait, *Quare huiuſmodi anima principium potētia eſt talis, vt conſeruet habens ipſam ſecundum quod eſt huiuſmodi.*

82 Præter hanc expoſitionem communem, ita à nobis explicatam, particularem aliam excogitauimus, illud tanquam certū fundamentum præſupponētes, quod naturaliſſimum ſit bono perfecto ſe diffundere, atque communicare aliis, quantùm poteſt, ita vt bonum non communicatum, vel ſaltem non potens ſe communicare, quaſi ſterile, atque imperfectum merito cenſeatur, iuxta illud, quod de ſe ipſo per accommodationem Deus ipſe protulit Iſai. 66. *Nunquid ego, qui alios parere facio, ipſe non pariam, dicit Dominus? ſi ego, qui generationem cæteris tri-*

bu-

buo ſterilis ero? Sed certum quoque eſt viuens non poſſe communicare aliis maximum bonum vitæ, niſi per generationem, quia per nutritionem non ſe communicat aliis, ſed propriam tantùm vitam in ſe conſeruat; ergò generatio, per quam viuens diffundit bonum vitæ communicans illud cæteris, perfectiſſimum opus naturale eſt omnium, quæ poteſt habere anima vegetatiua, & idcò naturaliſſimum, & iure tale vocatum ab Ariſtotele.

CAPVT V.

TEXTVS ARISTOT.

Determinatis autem his dicamus communiter de omni ſenſu.

Breuis expoſitio textus.

Explicatis his, quæ ad potētiam animæ vegetatiuæ pertinent, gradum facit Ariſtoteles ad explicandas potentias animæ ſenſitiuæ; primò quidem in communi, deinde in particulari. Vt autem naturam earum in communi oſtendat, duo intendit docere ac probare capite præſenti. Primũ, quòd ſenſus ſit potentia paſſiua. Poſtremum, quòd exciteтur, ac reducatur ad actum à ſuo obiecto: propterea in duas partes diuidendum eſt, nam in priori oſtendit illud, in poſteriori hoc. 1

Ad explicationem igitur primi accedens, aſſerit potentias vegetatiuas eſſe actiuas, hoc eſt tales, quarum proprium officium ſit agere circa ſuum obiectum, non pati ab illo: vt officium nutritiuæ potentiæ eſt agere circa alimentum, tanquam circa obiectum propriũ, vt illud conuertat in ſubſtantiam aliti, & ideo potentia actiua dicitur: Senſus vero omnes paſſiuæ potius potentiæ ſunt. Quod probat ex duobus; primo ex actu earum, deinde ex obiecto. Ex actu quidem, quia tũc ſentire dicuntur, quando alterantur, ſed alterari eſt pati; ergò tunc ſentiunt, quando patiuntur, quare ſentire erit pati, vel certè cum paſſione fiet. Ex quo tandem ſequitur ſenſum eſſe potentiam paſſiuam. Maiorẽ illam probat, quod ſenſatio fiat per alterationem, & motum ſenſitiuæ potētię, quia vt ſenſus ſentiat, aliter ſe habere debet, quàm prius, dum non ſentiebat, aliter autem ſe habet per receptionẽ alicuius, videlicet ſpeciei, aut proprij actus ſentiendi, vel vtriuſque, ſed recipere eſt alterari, & conſequenter pati; ergò potẽtia cum quadã paſſione operatur, quod eſt eſſe paſſiuam. (An verò patiatur a ſimili, vel diſſimili, 2

mili,iam ſe explicuiſſe docet in libris de generatione, vbi docuit id quod patitur in principio eſſe diſſimile agenti,ſed in fine ſimile,& ita potentia ſenſitiua in principio, hoc eſt, antequam patiatur ab obiecto recipiendo ſimilitudinem eius, diſſimilis eſt ei, ſed per receptionem eiuſdem ſpeciei fit ſimilis, quia habet iam in ſe ſimilitudinem obiecti ipſam aliquo modo repræſentantem, ratione cuius quaſi ipſummet obiectum in ſe habere cenſetur,& ex hoc facta eſt ei ſimilis.) Probat ſecundo ex obiecto, per modum dubij proponens, quare ſenſus non ſentiat ſeipſum, vel ea ſenſibilia, quæ in ſe, vel apud ſe habet, non enim videt ſe oculus. Et reſpondet, ideo ſenſum non ſentire ſeipſum, quia ex propria natura habet, quod ab alio debeat immutari, vt ſentiat,& hoc eſt, eſſe potentiam paſſiuã, quia ſi actiua foret, non indigeret immutatione ab alio ad operandum, vt patet in omnibus potentiis actiuis tali immutatione non indigentibus ad operandum.

3 In poſteriori parte capitis, explicaturus, à quonam potentia ſenſitiua excitetur, vel ad actum reducatur, duo præſupponit, primũ duobus modis dici aliquid potens ſentire, videlicet ſecundum potentiam remotam,& proximam; quemadmodum potens ſcire, nam habens habitum ſcientiæ, dum nihil per eũ contemplatur, dicitur potẽs ſcire potentia proxima, quia nihil ei'ad ſciendum actu deficit, niſi applicatio ad opus, quam ſtatim habere poteſt, aut cũ voluerit, niſi aliquod adſit impedimentum extrinſecum infirmitatis, vel ſomni, aut quippiam aliud. Qui verò ſolam habet potentiã intellectiuam ſine habitu ſcientiæ, vt puer, dicitur ſciens in potentia remota, quia proxima caret, quæ habetur per habitum. Et qui hoc tantum modo dicitur ſciens in potentia, non erit ſciens actu, niſi præcedẽte alteratione ac paſſione, hoc eſt, receptione habitus, per quem perueniet ad actum, quæcunque enim receptio qualitatis, vel habitus, alteratio quædã, ac paſſio vocatur. Sciens verò in potentia proxima peruenire poteſt ad actum ſcientiæ ſine præuia alteratione, hoc eſt, ſine receptione habitus, per quem
4 iam cenſetur eſſe in proxima potentia. Pariter ergò potens ſentire dupliciter dicitur, aut ſecundùm potentiam proximã, aut ſecundùm remotam tantùm; ſecundùm proximam quidem, ſi potentiã ſenſitiuam habeat, & ideò quodcunque animal hoc modo dicitur ſentire potens: potens verò ſentire in potentia remota erit illud, quod nec potentiã ſenſitiuam habet, ſed in proxima diſpoſitione cenſetur eſſe, vt eam habere poſſit, quo pacto ſemen organizatũ pro introductione animæ ſenſitiuæ dicitur ſentire potens ſecundum potentiam remotã.

Itaque

Itaque idem eſt in ordine ſentiendi habens potentiam, ac in ordine ſciendi habens potentiam cum habitu, & etiam nondum habens potentiam ſenſitiuā,ſed proximè habere potens, idem eſt in ordine ſentiendi, ac in ordine ſciendi habens intellectum ſine habitu.

Secundum præſuppoſitum eſt diſtinctio paſſionis propriè ſumptæ ab impropria,& paſſionem propriè tantùm ſumi ait pro receptione alicuius diſconuenientis,ac diſponētis ad cor- 5
ruptionem,& talis paſſio eſt quæcūque receptio actiuę qualitatis habentis contrarium in eodem ſubiecto; nam per talem receptionem ad corruptionē diſponitur ſubiectum.Paſſio verò impropria dicitur receptio quæcūque etiam rei perficientis. Quando ergo dicitur ſenſus potētia paſſiua,quia non operatur,niſi immutetur ab obiecto, per receptionem ſpeciei ab eo impreſſæ, non de paſſione propria, ſed de ſola impropria intelligitur,quia recepta ſpecies non diſponit ſenſum ad corruptionem,ſed potius eum perficit.

His ſuppoſitis explicat iam,quid ſit illud, quod potentiam ſenſitiuam reducit ad actum hac diſtinctione. Potens ſentire ſecundum potentiam remotam reducitur ad actum eiuſdem potentiæ à generante,vt ſemen proximè diſpoſitum pro receptione animæ ſenſitiuæ,ſimul cum eadē anima recipit à generante potētiam ſenſitiuam:per quam dicitur ſenſitiuum actu, aut in proxima potentia.Senſitiuū verò in potentia proxima, quale eſt habens potentiam ſentiendi nondum applicatam ad actum,reducitur ad actualē ſenſationem ab obiecto ſenſibili, quemadmodum intellectiuum in potētia proxima, quale eſt habens intellectum cū habitu,reducitur ad actum intelligendi ab obiecto intelligibili.Differunt tamen obiectū ſenſus, & intellectus (inquit Ariſtoteles) quia obiectū ſenſus eſt ſingulare exiſtens extra intellectum,intellectus verò vniuerſale nō exiſtens extra intellectum,ſed intra ipſum,quia vt intellectus 6
intelligat,opus eſt ſpeciem obiecti intra ſe habere,per quā in memoria reſeruatā, atque repræſentantem obiectum,dicitur obiectum ipſum intra ſe habere,non quidem in eſſe reali, vel materiali,ſed in eſſe intelligibili, in quantū per ſpeciē repræſentatur,per hanc verò poteſt ſemper ipſum intelligere, licet non ſit in natura rerum.Senſus verò cum ſit potentia materialis,materialia ſolum,ac ſenſibilia ſentire poteſt,& ideò ſolum ſingularia extra ſe exiſtentia,quæ proinde non poteſt cognoſcere,niſi actu exiſtant,& per ſe excitent ſenſum,& ſenſationem eius terminēt;loquitur enim Ariſt.de ſenſibus externis,in quibus vera ſunt hæc. Ex quo aliud diſcrimen colligit inter po-

tentias ipſas ſenſitiuas,& intellectum,nam per intellectum cũ volumus operamur, aut intelligimus, ſiue obiectum præſens ſit per ſe extra,vel non, quia intra eundem intellectum adeſt
7 per ſpeciem repræſentatum. Quod planè intelligendum eſt poſtquam ſemel illud percepimus media ſpecie, nam ad primam perceptionem eius,etiam requiritur aliquo modo obiectum extra intellectũ,quod non ſemper adeſt. Sed non ſentimus cum volumus, quia deficit ſæpe obiectum per ſe ipſum præſens,quod omninò requiritur ad ſenſationem ſenſuum externorum,non ſolùm primam,ſed quamlibet aliam.

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Dicendum autem ſecundum vnum quemque ſenſum, & de ſenſibilibus primo.

Breuis expoſitio textus.

8 Capite præcedenti docuit Ariſtoteles ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, patíque ab obiecto, à quo reducitur ad actum ſentiendi.Intentum verò huius capitis eſt communem rationem obiecti ſenſibilis,à quo patitur,nobis oſtendere.Diuiditur autem in duas partes;in priori diuidit ſenſibile duplici diuiſione.In poſteriori verò cõparat membra vtriuſque diuiſionis inter ſe,vt ex comparatione magis eluceſcat ratio om-
9 nium Senſibile igitur in cõmune diuidit Ariſt. priori diuiſione in ſenſibile per ſe,& per accidens;ſenſibile per ſe eſt, quod per ſe,hoc eſt,ratione ſui,& non alterius immutat ſenſum, vt color per ſe immutat viſum, & ſonus auditum;rationem verò ſenſibilis per accidens poſt modum explicat.Poſterior diuiſio eſt quaſi ſubdiuiſio alterius membri prioris, nempe ſenſibilis per ſe,quod duplex eſſe ait,commune, & proprium; ſenſibile proprium tribus deſcribit modis,primo: *Quod vnius tantum ſenſus obiectum eſt,& ab eo ſolo percipitur non ab alio*, vt ſonus à ſolo auditu. Deinde,*Circa quod non erat ſenſus*, vt circa colorem, vel lucem non erat viſus. Tertiò etiam illud deſcribit in calce capitis,dicens eſſe,*Id cui tẽperamentum proprij organi proportionatur*,vel vt alij exponũt,ad quod talis ſenſus per ſe primò ordinatur,vt ad viſibile viſus. Senſibile cõmune eſt, *Quod à pluribus ſenſibus percipitur*,vt motus à viſu,& auditu.Quinque autem eſſe docet ſenſibilia cõmunia,videlicet,figura, magnitudo,ſeu quãtitas,numerus,motus,& quies. Sẽſibile per accidens

dens illud eſſe aſſerit, *Quod non immutat ſenſum, nec ab eo patitur ſenſus per ſe*, ſed vtrunque habet ratione alicuius ſenſibilis per ſe ei coniuncti, vt ſubſtantia non immutat ſenſum per ſe, nec ab ea ſenſus patitur, ſed ratione coloris, vel alterius accidentis per ſe ſenſibilis; vnde non dicimur videre Petrum, aut Ioannem, quia tales homines ſunt, ſed quia talem habent colorem per ſe viſibilem, ratione cuius videntur.

In poſteriori tandem parte comparat primo ſenſibile pro- 10
prium, & commune ex vna parte cum ſenſibili per accidẽs ex altera, aſſeritque hoc differre, quod commune, & proprium agunt per ſe, hoc eſt, ratione ſui in ſenſum. Senſibile verò per accidens, non ratione ſui agit in ſenſum, ſed ſolùm ratione alterius, cui cõiungitur. Comparat ſecundo ſenſibile proprium, & commune inter ſe in eo, quod licet ſenſibile per ſe vtrique conueniat, proprius tamen, atque perfectius conuenit ſenſibili proprio, quam communi, quia temperamentum organi cuiuſque ſenſus magis eſt proportionatum proprio ſenſibili eiuſdem ſenſus, quàm communi.

TRACTATVS DE OBIECTIS SENSIBILIBVS, ET modo, quo immutant ſenſus per ſpecies intentionales, ac de natura earundem ſpecierum.

QVÆSTIO I.

An ſenſus ſit potentia paſſiua.

PRimum, quod Ariſtot. docuit c.5. fuit, quod ſenſus 11
ſit potentia paſſiua, & hoc eſt etiam primum, quod in controuerſiam vocamus.

Et prima opinio ponit in quolibet organo ſenſus duplicem potentiam ſenſitiuam, paſſiuã vnam, quæ immutatur ab obiecto per receptionem ſpeciei ab eo, & ideò officiũ eius ſolùm eſt recipere ſpeciẽ obiecti, & actiuam alteram ad eliciendum actũ ſenſationis præſuppoſita receptione ſpeciei. Ita Apollinaris 2. lib. de anima. q. 13. & Iand. q. 16. Probant teſtimonio Ariſt. 3. lib. de anima, c. de intellectu agente; vbi duplicem poſuit vir-

tutem, aut potentiam neceſſariam ad intelligendum, vnam quidem actiuam, quæ vocatur intellectus agens, & aliam paſſiuam, quæ vocatur intellectus poſſibilis; ergò cenſet duplicem aliam eiuſdem proportionatam eſſe neceſſariam ad
12 ſentiendum. Probatur conſequentia, quia eodem modo loquitur de potentia ſenſitiua, & intellectiua, & eodem modo fiunt intellectio, & ſenſatio per receptionem, & actionem. Probant deinde ratione, quia in quolibet genere debet correſpondere cuicunque potentiæ paſſiuæ alia actiua, à qua reducatur in actum, quia repugnat eandem potentiam eſſe ſimul actiuam, & paſſiuam, ſed ad ſentiendum requiritur receptio ſimul & actio; ergo potentiæ recipienti, vel patienti correſpondere debet potentia agens, & ita duplex erit neceſſario ponenda in organo cuiuſlibet ſenſus, actiua, & paſſiua.

13 Hæc tamen ſententia contraria eſt doctrinæ Ariſt. & rationi. Probatur primum ex capite præſenti, vbi cum docuiſſet ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, addidit reduci ad actum à virtute actiua externa, nempe ab obiecto, & non ab alia virtute interna, quæ ſit potentia ſenſitiua agens, neque vſquā alibi talem ſenſum agētem poſuit. Imo in 3. lib. vbi præter intellectum poſſibilem poſuit agentē, non poſuit illū ad intelligendum, ſed ad ſolā productionē ſpeciei intelligibilis, per quam fieret poſſibilis in actu primo ad intelligendum, ſed ſenſum fieri in actu primo ad ſentiēdum docuit per immutationem, & actionem obiecti externi in ipſum, & non per virtutē internam, aut ſenſum internum; ergò non cēſuit eſſe neceſſarium, nec ideò in doctrina eius poteſt poni. Probatur etiam ratione non eſſe ponendum; ſenſus agēs non eſt neceſſarius ad productionem ſpeciei ſenſibilis, quia hæc producitur ſufficiēter ab externo ſenſibili eidem potentiꝫ ſenſitiuæ proportionato, ſed nec ad recipiendā ſpeciem ab eo productā requiritur alia potentia diſtincta ab actiua eliciente ſenſationē, ſed hæc ſufficit pro vtroque officio recipiendi ſpeciē ab obiecto, & eliciendi ſenſationem; ergò fruſtra additur ſenſus agēs, & ideò non eſt vllo modo admittēdus. Probatur minor ex intellectu poſſibili ſufficiente ad eadē duo officia, etiā apud aduerſarios, nam eadem eſt potētia intellectiua recipiēs ſpeciē obiecti ei impreſſam ab intellectu agente, & phantaſmate, & eliciens actū intelligendi; ergò eadē potentia ſenſitiua erit ſufficiens ad recipiendā ſpeciem ab obiecto externo, & ad eliciendā ſenſationem, quare non eſt neceſſarium multiplicare aliam. Et ex hoc deprehenditur deceptio huius ſententiæ in eo cōſiſtens, quod non eſt neceſſaria alia potentia animæ ad producendam ſpe-

ciem

tiem ſenſibilem, per quã vniatur obiectũ ſenſui, ſed obiectum externum ſufficit, cùm ſit ei proportionatum: in parte verò intellectiua requiritur potẽtia actiua ad producendã ſpeciem intelligibilem in intellectu cognoſcente, qui paſſiua potentia eſt, quia obiectum materiale externũ nõ eſt proportionatum eidem intellectui cognoſcenti, & ideò nõ poteſt per ſe imprimere ei ſpeciẽ ſui, niſi eleuetur ab alia virtute ſpirituali actiua. Et ex his expoſita eſt mens Ariſtotelis ponentis duplicem 14 virtutem ad intelligendũ, & ad ſentiendum vnam tantùm, atque etiam ſolutum argumentum eiuſdem ſententiæ. Nam potentiæ paſſiuæ debet correſpondere actiua ei proportionata, à qua reducatur in actũ, & ita correſpondet ſenſui; vt eſt potẽtia paſſiua, alia actiua, ſed extrinſeca, nẽpe obiectũ cuius virtute producitur ſpecies, & immutatur ſenſus, quia ſatis proportionata eſt eidem ſenſui, quare non requiritur actiua intrinſeca, ſicut in intellectu, cui non datur extrinſeca proportionata.

Secunda opinio ſolum ponit vnam potentiam ſenſitiuam in quocunque organo, & hãc dicit eſſe purè paſſiuã, ita vt nihil efficiat ad ſenſationem, ſed ſolùm pręſtet cõcurſum paſſiuum recipiẽdo ſpeciem, nihilominus ſentire dicatur; quia ſenſatio non cõſiſtit in actione aliqua, ſed ſolùm in receptione ſpeciei, ſiue in vnione eius cum potentia ſenſitiua. Sed receptionem ſpeciei dupliciter diſtinguũt; prior diſtinctio eſt, poſſe ſumi in ratione accidentis, vel vt eſt virtus obiecti repræſentãs illud, & receptio ſpeciei vt accidentis nõ eſt ſenſatio, ſed vt virtutis obiecti. Sed adhuc hoc modo ſumpta diſtinguitur poſteriori diſtinctione in receptionem quaſi materialem, vt quando recipitur in potẽtia non attendẽte, vel aduertente, ac reciperetur in aëre, & hoc modo receptio ſpeciei nõ eſt ſenſatio, quia 15 ad ſenſationẽ requiritur aduertentia ex parte potentię, ſi verò cum aduertentia potentiæ recipiatur: ſola ipſa receptio, vel vnio ſpeciei cum potentia aduertente erit ſenſatio. Dum ergò dicunt receptionem ſpeciei, vel vnionem eius cum potentia eſſe ſenſationem, non de vnione ſpeciei, vt accidẽntis loquuntur, ſed vt virtutis eiuſdem obiecti ipſum repræſentantis, & cum aduertentia eiuſdem potentiæ receptæ. Ita ſentiũt Ægidius q. 1. de cognitione Angelorum. Nimphus in libello de ſenſu agente. Thiennenſ. 2. lib. de anima com. 61. Venetus in Summ. de anima c. 10. Caiet. c. 5. huius libri. Probatur teſtimoniis Ariſt. qui tria aſſerit de potentia ſenſitiua, & ſenſatione; primum, c. 5. huius libri per totum, quod ſenſus eſt potẽtia paſſiua, & reducitur in actum ab externo efficiente, nẽpe obiecto. Ex hoc autẽ ſequitur ſenſationem effectiuè à ſolo ex- 16

terno principio procedere, ſenſum verò pati tantum ab eo, & ideò ſenſationẽ in ſola receptione ſpeciei ab obiecto cõſiſtere; quæ quidẽ ab eodem obiecto procedit effectiuè. Secũdum, quod aſſerit textu 59. eiuſdẽ capitis eſt, principia effectiua ſenſationis extra ſenſum eſſe. Et tandem in 3. l. text. 140. ait, eũdẽ eſſe actum ſenſibilis, & ſenſitiui, vel ſenſus, & hunc in ſenſu, nõ in ſenſibili eſſe, ſicut idem motus ſunt actio, & paſſio, & vtraq;
17 in paſſo recipitur, hæc ſunt verba Ariſtotelis: *Sicut enim actio, & paſſio in patiente eſt, ſed non in agẽte, ſic & ipſius ſenſibilis actus in ipſo ſenſitiuo exiſtit,* quibus planè docet ad ſenſationem ſolùm concurrere ſenſum recipiendo actionem ſenſibilis, quæ prout in ſenſu recepta ſenſatiò dicitur. Probatur etiã ratione, quia ſentire nihil aliud eſt, quàm percipere obiectũ ſenſibile, ſed eo ipſo, quod potentia recipit ſpeciem cum aduertentia; dicitur percipere obiectum ſenſibile; ergo eo ipſo dicitur ſentire abſque vlla alia actione.

Hæc tamen ſentẽtia in primis eſt contra doctrinã Ariſtotelis, qui duo docet de ſenſationibus, videlicet eſſe operationes vitales, dum animam c. 2. huius libri definit dicens, eſſe principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus, docẽs hos omnes eſſe actus vitales, quos exercet anima per potẽtias vitales, ſed receptio ſpeciei in potentia non eſt actio eiuſdem potentiæ, ſed obiecti, vt fatetur eadem ſentẽtia: potentiæ verò ſolùm eſt pãſſio, reſpectu verò obiecti cuius eſt actio, vitalis eſſe non poteſt, cùm non ſit ab eo tanquam à principio vitæ; er-
18 gò non eſt actio vitalis. Secundo aſſerit eſſe actiones immanẽtes 9. lib. Metaphyſ. c. 4. text. 16. ergò non poſſunt conſiſtere in receptione ſpeciei ab obiecto, quam ſub ratione actionis patet eſſe tranſeuntem: cùm procedat ab obiecto, & tranſeat ad potentiam, in qua recipitur.

Deinde eſt etiam contra rationem; primo quia experientia conſtat recepta ſpecie in oculo ſæpe non fieri viſionem, vt in dormiente, aut vigilãte, ſed diſtracto ad alia; ergò non cõſiſtit in ſola vnione ſpeciei cum potentia. Nec ſoluit argumentum, quod dicunt non recipi in his caſibus cum aduertẽtia, aut conatu potentiæ, & ideò nõ dari ſenſationem, quia conatus, vel aduertẽtia nõ eſt intelligibilis ſine aliqua actiuitate, vel actione potẽtiæ, nam per ſolam receptionẽ alicuius in ſe non dicitur recipiens conarí, neque aduertere; ergò ſenſatio præter receptionem ſpeciei in potẽtia dicit actionẽ eiuſdem potentiæ
19 habentis ſpeciem. Secundo probatur ex intellectione, & ſenſatione internorũ ſenſuum, quibus omninò aſſimilantur ſenſationes externæ, vt viſio, ſed intellectio, & ſenſatio interna non poteſt

poteſt in ſola receptione ſpeciei conſiſtere · ſed præter illam dicit actionem eiuſdem potentiæ informatæ ſpecie; ergo idẽ habere debet externa ſenſatio. Minorẽ probo, quia ſenſus internus diſcernit iudicio quodam imperfecto ſenſatum per viſum, non eſſe ſenſatum per auditum, atq; etiam ſuo modo externi ſenſus de ſuis obiectis iudicant: iudicium verò (quoduis illud ſit) aut diſcretio non poteſt fieri per ſolam receptionem ſpeciei: ſed actiuitatem potentiæ poſtulat; ergo ſicut intellectio; ita quæcumque ſenſatio interna, vel externa prꝗter vnionem ſpeciei cum potentia actionem eiuſdem potentiæ important, in qua prꝗcipuè conſiſtunt.

20 Tertia opinio etiam aſſerit ſenſum eſſe potentiam purè paſſiuam: ſed alia via procedit, non enim in ſola receptione ſpeciei ſenſationem conſiſtere intelligit: ſed in actione quidem, non quam eliciat effectiuè potentia: ſed anima media ſpecie recepta: potentiam verò nihil aliud præſtare præter paſſiuum concurſum ad ſpeciem recipiendam requiſitum, eo ferè modo, quo aqua per calorem receptum ab igne calefacit; nullum tamen concurſum actiuum ad calefactionem præſtat: ſed à ſolo calore in ea exiſtente effectiuè procedit calefactio. Ita Albertus Magnus 2. par. Summæ de homine, tractatu de ſenſibus animæ. Et ad hanc ferè reduci poteſt ſententia illa, quæ aſſerit potentiam ſenſitiuam nihil præſtare ad ſenſationem præter receptionem ſpeciei, neque ſpeciem ipſam efficere ſenſationem: ſed quaſi obiectiuè excitare animam veluti conſopitam, à qua ſola ſic excitata procedit effectiuè ſenſatio. Ita enim ſenſerunt Plotinus Enneade 4. lib. 6. Simplic. 2. l. de anima, textu 51. & 52. & vtraque ſententia poteſt probari hoc argumento. Senſatio eſt vnica, atque ſimplex actio; ergo ab vnico, ac ſimplici principio debet procedere: ſed anima, potentia, & ſpecies ſunt res diſtinctæ; ergo non poteſt ex omnibus, nec ex duobus effici vnum principium eius: ſed ab vno eorum debet procedere, & cùm non procedat à nuda potentia ex ſe indeterminata, neceſſariò dicendum eſt, à ſola ſpecie procedere effectiuè, vt Albertus docet, vel à ſola anima, vt docent alij. 21

22 Vtraque hæc ſententia denegat omninò potentiis ſenſitiuis effectiuum concurſum ad ſenſationes, & eas efficit purè paſſiuas, & ideò vtraque probatur falſa. Primo ex doctrina Ariſtotelis in libro de Somno, & Vigilia, cap. . vbi docet expreſsè ſenſationem non eſſe animæ ſolius, neque corporis: ſed coniuncti, hoc eſt, organi compoſiti ex anima, potentia vitali, & corpore, falſum eſt ergo eam tribuere ſoli animæ,

vel ſoli ſpeciei;imò etiam animæ per ſpeciem, & potentiam vitalem omninò ab eius efficientia excludere. Quod probo duplici argumento;primo, quia potentiæ conceſſæ ſunt animæ à natura: vt per eas tanquam per inſtrumenta operetur, ſicut cæteris rebus inferioribus conceſſit inferiores potentias ad ſuas operationes inferioris ordinis tanquam per naturalia inſtrumenta præſtandas.Sed inſtrumenta concurrant effectiuè ad operationes;ergo falſum eſt excludere potẽtias ab omni concurſu effectiuo, & eas purè paſſiuas facere. Secundò, quia ſi purè paſſiuæ forent,euidenter ſequeretur perfectiores
23 eſſe potentias animæ vegetatiuæ, quàm ſenſitiuæ. Probatur conſequentia, quia nobilius eſt agere,quàm pati:ſed potẽtiæ vegetatiuæ ſunt actiuæ, & purè actiuæ;ergo nobiliores erunt potentiis ſenſitiuis purè paſſiuis.

Argumentum verò pro eiſdem ſentẽtiis factum,nihil probat, quia falſum eſt ſimplex eſſe debere principium effectiuũ cuiuſlibet operationis, imò propter rerum imperfectionem ſæpe requiritur vnio duorum ad agendum, vt patet in multis trahentibus nauim,ac ſimilibus. Quare nihil repugnat,quod ex potentia vitali, & ſpecie in ea recepta fiat vnum integrum principium ſenſationis,quo medio eliciatur ab anima.

24 Vera ſententia,& tenenda eſt,*quod ſenſus ſit quidem potentia paſſiua:non tamen purè paſſiua, ſicut materia prima; ſed ex parte paſſiua, & ex parte actiua,quæ ſic explicanda eſt.* In ſenſatione tria reperiuntur,primum eſt obiectum vniri potentię per ſpeciem ſui,quam ei imprimit, per quam ſufficienter conſtituitur potentia in actu primo ad operandum, & ſimul determinatur ad operandum circa tale obiectum. Secũdum,potentiã ipſam actuatam per ſpeciem receptam in ſe ab obiecto elicere ſenſationem tãquam principium effectiuum eius. Poſtremũ, eandem potentiam recipere actum à ſe elicitum. Itaque tria hæc præſtat potentia ſenſitiua,nõ enim verum eſt,quod plures ex Gręcis interpretibus cap. præſenti ſentiunt, obiectum imprimere ſpeciem in nudum organum,& non in potentiam. Sed quod Latini ferè omnes ſentiunt, videlicet in organum quidem potentiæ informatum;ita vt ſicut potentia eſt forma eiuſdem organi, per quam operatur; ita etiam ſit ratio reci-
25 piendi ſpeciem.Quod colligitur ex his, quæ docuit Ariſtoteles cap.præſenti aſſerens potentiam ſenſitiuam paſſiuam eſſe, & immutari ab obiecto,& per hanc immutationem quaſi excitari ad operandum: immutatio verò non poteſt alio modo fieri, quam per receptionem ſpeciei eiuſdem obiecti; ſentit ergo ſpeciem in eadem potentia recipi, & non in nudo organo, alio

no, alioqui non eſſet potẽtia paſſiua, quia nihil in ſe recipiẽs, non pateretur. Suppoſito verò, quòd potentia ipſa ſpeciem in ſe recipiat, per eam quoq; operabitur, & propriũ actum in ſe etiam recipiet, quia actio immanens (qualis eſt ſenſatio) in eodem principio à quo elicitur, effectiuè, tanquam in ſubiecto recipitur. Hanc ſententiam ſic explicatam tenent Philop. 2. l. de anima, c. 12. Alex. 1. lib. de anima, c. de intellectu practico, & ſpeculatiuo. D. Thom. 1. p. q. 56. ar. 1. & q. 79. ar. 3. Scotus in 1. diſt. 3. q. 7. & 2. lib. de anima, q. 1. ar. 3. Gregor. & Capreol. ibid. q. 2. Ferrar. 2. contra gentes, c. 82. Sotus in 4. diſt. 14. q. 1. art. 7. Tolet. 2. lib. de anima, q. 12. Conimb. c. 6. q. 1. ar. 2. & omnes ferè recentiores. Et videtur mihi non ſolùm probabilis: ſed vera, & in doctrina Ariſtotelis certa, vt oſtendunt teſtimonia aduerſus alias opiniones adducta. Quod autem Ariſt. in hoc 5. c. 26
docet ſenſum eſſe potentiam paſſiuam, & lib. 3. c. 4. tex. 2. idem prorſus de intellectu, vbi etiam aſſerit intelligere eſſe quoddam pati, non eſt vllo modo contrarium huic ſententię, quin potius ex eius explicatione à nobis tradita conſtat germanus ſenſus vtriuſque teſtimonij: nam ex tribus illis, quæ in ſenſatione reperiuntur; primum, & vltimum paſſiones potentiæ ſunt, vna quidem antecedens actum ſenſationis, nempe receptio ſpeciei ab obiecto, & altera conſequens eundem actum, videlicet receptio eiuſdem actus immanentis in eadem potentia: vnde ſic potentia ſenſitiua eſt actiua, vt actus eius, in quo ſenſatio conſiſtit, non fiat ſine duplici paſſione antecedente, & conſequente; & ita eſt paſſiua ratione vtriuſque paſſionis, vt etiam ſit actiua ratione proprij actus, imò præcipua ratio eius eſt elicere actum vitalem ſenſationis, nihilominus paſſiua vocatur ab Ariſtotele ad diſtinctionem potentiarum vegetatiuæ animæ, quæ purè actiuę ſunt, & nullo modo paſſiuę.

QVÆSTIO II.

An principium effectiuum ſenſationis ſit ſola potentia ſenſitiua, vel ſimul etiam cum ea ſpecies ab obiecto impreſſa.

QVæſtione præcedenti definitum eſt, potentiam ſenſitiuam informatam ſpecie ab obiecto ſibi impreſſa elicere actum ſenſationis. An verò ad eundem actum ſola potentia concurrat effectiuè, vel etiam ſpecies cum ea, ſatis difficile eſt, & propterea propria quæſtione diſputandum. Circa quam: 27

Prima opinio tenet ſpeciē non concurrere effectiuè ad actū ſenſationis:ſed ſolam potentiam,quamuis non poſſit effectiuum concurſum præſtare,niſi diſponatur prius per receptionem ſpeciei,quæ ideò ſolùm concurrit diſponendo potentiā, & eam obiectiuè mouendo, atque excitando ad actum loco obiecti,cuius virtus eſt.Ita Henric.quodlib.4.q.7.Toletus vbi ſuprà conc.2.Qui eam probat primò, quia ſentire eſt propria operatio animæ; ergo debet procedere à principio animato media potentia eiuſdem animæ: ſed ſpecies eſt inanimatum quid, & accidens extrinſecum, & quaſi mortuum productum in potentia ab alio accidenti etiam mortuo,vt ſpecies viſibilis à calore; ergo non poteſt eſſe principium vitalis operationis animæ.

28 Secunda opinio communis eſt,& vera,*quod ſpecies cōcurrat effectiuè ſimul cum potentia ad ſenſationem;ita vt ex vtraque fiat vnum totale principium compoſitum ex duplici quaſi partiali.* Ita D.Thom.1.par.q.56.ar.1 & 1.2.q.51.ar.5. Scotus in 1. diſt.3.q.7.§.*Ad quaſtionem reſpondeo, & dico,* & omnes illi,quos citauimus pro noſtra ſententia, q.præcedente, quod potentia concurrat effectiuè ad ſenſationem, præter vnum Toletum. Et colligitur in primis ex verbis D.Aug.lib.9.de Trinit.c vlt. *Ab vtroque enim pariter notitia à cognoſcente, & cognito,* abſq; dubio tanquam ab efficientibus,ſicut partus,vel generatio prolis,cùm procedat à ſpecie impreſſa potentiæ, tanquam à virtute quaſi ſeminali eiuſdem obiecti,à quo ei imprimitur;non enim agit obiectum ſenſibile per ſe ipſum cum potentia: ſed eam immutando per ſpeciem; ergo effectiuum concurſum, quem præſtat ad ſenſationem,non per ſe:ſed per ſpeciem præſtat; quare neceſſe eſt ſpeciem effectiuè concurrere cum potentia tanquam virtutem obiecti.

29 Probatur deinde ratione, quia potentia ſenſitiua ex ſe non eſt ſufficienter conſtituta in actu primo ad operandum:cum ex ſe ſit indifferēs ad quamlibet operationem ſui ordinis eliciendā,& ad nullā in particulari determinata, determinatur verò ab obiecto media ſpecie ſibi impreſſa eiuſdē obiecti;ergo ſicut per ſpeciem terminatur;ita per eam conſtituitur ſufficienter in actu primo,quia non poteſt operari,niſi determinatam operationem,ſicut nec elicit operationem in cōmuni, ſed talem,determinatur verò per ſpeciem,tāquam per formā ſibi inhærentem;ergo ſpecies eſt forma potentię determinās, atque complens potentiam,vt ſit principium completum,ac determinatum ad eliciendam operationem: ſed forma agētis eſt principium formale effectiuum operationis; ergo ſpecies concurrit

concurrit effectiuè cum potentia ad ſenſationem: benè igitur concludit D. Tho. 1. p. q. 56. art. 1. agens de concurſu ſpeciei ad ſenſationem his verbis: *Sicut enim calor eſt principium formale calefactionis in igne, ita ſpecies rei viſa eſt principium formale viſionis in oculo.*

Vt autẽ hæc noſtra ſententia intelligatur melius, explicare 30
oportet quonã modo procedat actus ſentiẽdi à potẽtia ſimul, & ſpecie, nẽpe tanquã ab agentib. totalibus ſubordinatis, vel partialibus. In qua re certum mihi videtur, quod non procedat ab eis tanquã à duob. agentibus totalibus ſufficientibus, & adæquatis, quia nec ſola potentia poteſt elicere actũ vitalẽ ſenſationis, niſi determinetur, & cõpleatur per ſpeciẽ, nec ſpecies poteſt per ſe elicere operationẽ vitalẽ, quę ex ſua ratione debet procedere à principio vitali, & proinde intrinſeco, quia vita à principio intrinſeco prouenit, & conſequenter vitalis operatio: vnde neceſſe eſt, ꝙ à neutra procedat ſenſatio tanquam à principio totali, & adæquato: ſed tanquã à partiali, &
inadæquato; ita vt ex vtraq; cõpleatur vnũ totale, & adęquatũ 31
principiũ effectiuũ eius. Sed principia partialia alicuius operationis, vel effectus dupliciter ſe habere poſſunt, vel modo imperfectiſſimo; ita vt ſingula per ſingulas operationes partiales operẽtur, & ex multis operationib. partialibus eorũ cõponatur vna operatio totalis, per quã ſit etiã totus effectus, qui etiã correſpõdeat illis quaſi per partes, & hoc modo ſe habent plures portãtes pondus: ſinguli enim per ſuas actiones partiales diſtinctas concurrunt, & ſingulis correſpondet pars portationis eiuſdem Hunc autem modũ ſe habendi cauſarum partialium imperfectiſſimum voco, quia non per ſe: ſed quaſi per accidens coniunguntur nullũ habentes ordinẽ, aut ſubordinationem per ſe. Alio modo minus imperfecto ſe habere poſſunt, ſi per ſe ſint ſubordinatæ, & vna ſe habeat ad alterã tanquã actus, vel potẽtia, quę per eũ determinetur, ac perficiatur in ordine ad operationẽ, & ita vt nõ per plures actiones partiales concurrant: ſed ita ab vtraque procedat tota ipſa actio, vt ſingulis non correſpondeat pars eius, vel partialis actio, nec actio ab vtroque elicita ſit compoſita ex multis actionibus partialibus: ſed actio ipſa in hoc genere ſimplex ſit, hoc eſt, nõ compoſita ex multis actionibus partialibus agentium: & pari ratione nec terminus actionis, vel effectus correſpõdeat eis per partes: ſed ſingulis totus, quãuis tam actio quam effectus cuilibet eorum ſecundũ propriam ac diſtinctã rationem formalem, vel prędicatum correſpondeat, videlicet potentię ratione vitalitatis, ſpeciei verò ratione determinationis ad tale

obiectum.

obiectum. Et hoc poſteriori modo ſe habẽt potẽtia & ſpecies in ordine ad operationem vitalẽ ſenſationis nõ modo priori.
32 Quod probo, quia nec ſoli potentiæ, nec ſoli ſpeciei poſſunt correſpondere omnia prædicata eſſentialia eius, etiam ſecundum rationem incompletam, & partialem, nam licet potentiæ correſpondeat ratio vitalitatis, non poteſt ei correſpondere ratio ſpecifica, quia ſine ſpecie nõ eſt determinata etiam modo incompleto ad partialem operationem circa obiectũ, aut obiectum tale, ſed omnem prorſus determinationem ab eadem ſpecie accipit: ſpeciei verò non poteſt vllo modo correſpondere ratio vitalitatis, cùm ſit virtus obiecti extrinſeci.

Et ex hoc colligitur modus incompletus, & partialis, quo duo hæc agentia per modum vnius ex vtroque compoſiti eli-
33 ciunt eandem operationem. Ita quidem ſubordinata per ſe in ordine ad illam, vt ſenſus ſit quaſi vniuerſalis cauſa, quia indeterminatus de ſe ad plures actus, ſpecies verò quaſi particularis eum determinans, ſed eo ipſo, quod ſingulis non poteſt correſpondere ſecundũ omnia ſua prædicata, non poteſt modo completo, ac totali ſingulis attribui, ſed incõpleto, & partiali. Quod verò dicimus potentiam, & ſpeciem ſe habere, vt actum, & potẽtiam in ordine ad operationem, non debet ſic intelligi, vt cenſeatur potentia paſſiuè concurrere ad operationem, ſed comparatur ad ſpeciem vt potentia, quia licet ex ſe actiuitatem habeat, non tamen completam, nec determinatam, ſed completur & determinatur per ſpeciem tanquam per virtutem obiecti, & per eam tanquam per formam, quam in ſe recipit conſtituitur in actu primo completo, & ſufficiente ad eliciendam operationem.

Et ex his facilè ſoluitur argum. alterius opinionis: conce-
34 dimus namq; ſenſationem eſſe propriam operationem animę ſenſitiuæ, & debere procedere à principio animato operante per potentiam vitalem. Et tandem concedimus, ſpeciem, nec animatum eſſe, nec vitale. Ex quibus non ſequitur non poſſe eſſe principium effectiuum talis operationis, quia nec anima ſentit, nec animatum poteſt ſe ſolo, aut per ſolam ſuam potentiam vitalem elicere ſenſationem, niſi fiat potentia ſimilis obiecto, ab eóque determinetur, & tali ſimilitudine effectiuè cum ea concurrente vice obiecti, elicit operationem. Cùm enim potentiæ ſenſitiuæ ſint paſſiuę, operari nequeunt, niſi ab obiecto prius perficiantur, & quaſi fœcundẽtur per ſpeciẽ, & hinc eſt, quòd nec poſſunt partum propriæ operationis in lucem edere, niſi coadiuuante, & cooperante cum eis obiecto per propriam virtutem eis impreſſam.

APPEN

APPENDIX.

DVBIVM.

An ſpecies ſit cauſa principalis ſenſationis, vel ſolum inſtrumentalis,atque etiam potentia.

PRæſuppoſito, quod tam ſpecies,quàm potentia ſint par- 35
tiales cauſæ effectiuæ ſenſationis conſtituentes vnam to-
talem, merito dubitamus, an ſint cauſæ partiales præcipuæ,
vel ſolum inſtrumentales. Et videntur principales cauſæ, &
non inſtrumentales: primo, quia potentia informata ſpecie
eſt cauſa principalis ſenſationis:ergo partiales cauſæ, ex qui-
bus conſtat,nempe potentia ſecundum ſe, & ſpecies ſecũdum
ſe erũt principales partiales.Antecedens probatur, quia ſen-
ſatio aliquã cauſam habere debet proximam,& principalem,
hæc non poteſt eſſe alia,quàm poteutia informata ſpecie; er-
gò erit cauſa principalis. Minorem probo, præter potentiam
ſola anima poteſt eſſe cauſa principalis ſenſationis, ſed ani-
ma non eſt cauſa proxima,ſed remota,quæ per ſuas potentias
operatur tanquam per proximas; ergò iſtæ ſimul cum ſpecie
obiecti principales,& proximæ ſunt. Secundo,cauſa princi-
palis eſt illa,cuius virtutem,& perfectionem non excedit ope-
ratio,vel effectus;ſed in ea cõtinetur,vt calor productus non
excedit virtutẽ caloris producentis,& ideò dicitur cauſa prin-
cipalis eius , ſed actus vitalis ſenſationis non excedit virtu-
tem potẽtiæ vitalis informatæ ſpecie obiecti;ergò cauſa prin-
cipalis eius,& non inſtrumẽtalis cenſenda eſt.Minorem pro-
bo,quia potentia vitalis ſpecificatur ab actu vitali,vt ſibi pro-
portionato,in quem à natura ordinata eſt; ergò non excedit
virtutem eius. Hanc partem tenent recentiores quidã quan-
tum ad potentiam aſſerentes cauſam principalem partialem
eſſe,& non inſtrumentalem:& quantum ad ſpeciem referunt
pro eadem Scotum in 1.diſt.3.quæſt.7. etiam aſſerentem eſſe 36
cauſam principalem partialem,quamuis ipſi talem cauſalita-
tem principalem ſpeciei denegent,& inſtrumentalem tantùm
eſſe ſentiant. Sed Scotum immeritò pro hac parte referunt,
quia quæſt.illa 7.nihil de hac re loquitur: quæſtione autem
ſequenti,in qua quærit,vtra earum principalius concurrat ad
ſenſationem, potentia, vel ſpecies, nihil aliud aſſerere inue-
nietur, quàm quod principalius concurrat potentia, & ideo
nec pro vna, nec pro altera parte citari debet Scotus.

Noſtra

Noſtra vero ſententia aſſerit neutrã eſſe cauſam ſenſationis principalem, ſed vtramq; inſtrumentalẽ partialem, quod vero ex eis ſimul ſumptis reſultat, nẽpe potentia ſpecie informata, inſtrumentalis totalis, atque proxima, principalis verò intellectionis quidem eſt anima ſimul cum obiecto, ita vt ex vtroque vna cauſa totalis integra, atque cõpleta cõſtituatur: ſenſationis verò anima per illã partem, quam vocamus organum potentiæ ſimul cum obiecto, ita vt ex vtroque integra atque cõpleta coaleſcat: duo enim hæc per ſuas virtutes tanquam per inſtrumenta partialia vniuntur, & efficiunt vnum

37 completum principiũ ſenſationis. Probatur primò ex modo concurrendi potentiæ, & ſpeciei, nam modus operandi cauſæ principalis, & inſtrumentalis hoc diſtinguuntur, quod principalis cauſa operatur per virtutem propriã, & non vt virtus alterius, inſtrumentũ verò præciſsè in quantũ virtus alterius eſt, ſed tam potentia, quàm ſpecies operantur, nõ virtute propria, ſed in quantũ ſunt virtutes alterius, potentia quidẽ animæ cuius virtute, vt principij totius vitæ, ac vitalis operationis (& proximi quidẽ) poteſt eandẽ operationẽ elicere, ſpecies verò obiecti, quod in ordine ad talem operationẽ eliciendam eam ſibi ſubſtituit, vt vnita potentiæ vices eius gerat; ergò inſtrumentũ vtraque eſt, & vt tale concurrit ad operationẽ. Secundo, quia ſicut anima principaliter, & proximè eſt actus primus, & forma corporis, ita principaliter, & proximè eſt principiũ effectiuum operationũ, quæ proximè, ac præcipuè procedunt ab eſſe rei, ſed hæc immediatio nõ tollitur per cõcurſum potentiarum; ergò ſolum potentiæ concurrunt tanquam inſtrumenta, nam ſi tanquã præcipuæ cauſæ concurrerent, tolleretur prorſus, & anima ſolùm eſſet remotum principium operãdi; quod patet eſſe falſum. Probatur minor, quia anima eſt vnicũ principium totius vitæ, ergò proximum, non ſolum vitæ ſubſtantialis, ſed etiam operationum, quæ habent eſſe vitale ab eodem vnico principio vitæ, à quo ſolo participatur omnis ratio vitalis, ſicut ratio vitæ, reſtat igitur potentias ſolùm eſſe vitalia eius inſtrumenta operationum.

38 Ad primum argumentum pro oppoſita parte, conceſſa maiori neganda eſt minor, quod anima non ſit cauſa principalis, & proxima ſenſationis, non enim verum eſt, quod per ſuas potentias operetur, tanquam per cauſas proximas, ſed tanquam per inſtrumenta: cum præciſè, vt virtutes eiuſdem animæ eliciant operationes.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt maior, quod cauſa principalis ea ſit, cuius virtutem non excedit effectus, nam dupli

dupliciter id contingere poteſt; primo quidem, ita vt virtus, atque perfectio cauſæ, quam effectus nō excedit, ſit ei propria, & non ſit virtus alterius, & vt talis operetur: nā ſi propria ſit, præcipua cauſa erit; ſi verò ſit virtus alterius, & vt talis operetur, potius erit inſtrumentum: eſſe autem virtutem alterius, & vt talem operari non conſiſtit in eo ſolum, quod ab eo procedat, vel accipiatur, nam plura ſunt, quæ ab alio procedunt, & virtutem operandi accipiunt ab eo, ſicut accipiunt eſſe, & tamen non ſunt inſtrumenta eius, ſed tanquam propriæ cauſę eliciunt ſuas operationes, & producunt proprios effectus, vt patet in igne producto ab alio igne. Sed ſic ſe habere debet, vt nihil aliud habeat, quàm eſſe virtutem alterius naturæ eius debitam, & ſolùm in eum finem conceſſam, vt per illam exerceat operationes ſibi proprias, & tunc licet operatio nō excedat talem virtutem, aut perfectionem eius, non eſt verū, quod ſit cauſa principalis eius, ſed potius eſt inſtrumentū: per quod illud idem cuius virtus eſt, & à quo emanat, operatur, & hoc modo ſe habent potentiæ vitales reſpectu operationum ab eis procedentium, quæ quidem perfectionem earum non excedunt, non tamen, vt eis propriam, ſed vt virtutem alterius in eū dumtaxat finem ei conceſſam à natura, vt per eam eliciat proprias operationes, quod eſt eſſe proprium, ac naturale inſtrumentum eius, idque euidenter conſtat in cæteris omnibus potentiis animæ, atque etiam rerum naturalium inferiorum, & diſtinctio prædicta præ oculis habenda eſt pro multarum ſimilium quæſtionum ſolutione. 39

QVÆSTIO III.

An dentur ſpecies, per quas obiecta ſenſibilia immutent ſenſum.

IN duabus præcedentibus quæſtionibus plura de ſpeciebus tetigimus: quaſi præſupponentes dari, & ad ſenſationem eliciendam neceſſarias eſſe. In præſenti verò quærimus, an dentur, & neceſſariæ ſint. 40

Et prima opinio, vel negat omninò tales ſpecies dari, aut ab obiectis produci; vel licet dari admittat in medio, vel in organis ſenſuum, negat tamen produci in potentiis, aut per receptionem earum i nmu: ari eaſdem potentias ab obiectis, imò negat eſſe neceſſarias, tāquam aliquid effectiuum ſenſationis ſimul cum potētia. Et dari quidem negauerunt omninò Plotinus Ænneade 4. lib. 5. vbi id etiā tribuit Platoni, Galenus l. 7. de

Argent.quæſt.2.artic.4.Marſil.in 1.quæſt.7.Ægidius quodlib. 1.quæſt.11.Heru.quodlib.5.quæſt.6. Et quod Plato eas poſuerit ſaltem in viſu, vt ſimul cum radiis ab oculo ad obiectum emiſſis viſionem eliciat,teſtatur Chalcidius ſuper Timæum, vbi idem Plato docere videtur. Et concurſum quidem effectiuũ 43
earum cum potentiis ad ſenſationem (præſuppoſito,quod dētur) probauimus quæſt. præcedenti. Ex quo euidenter ſequitur,non ſolum medio, nec ſolum nudo organo, ſed ipſiſmet potentiis imprimi,quia niſi in eis ſint, repugnat cum eis effectiuè concurrere. Nunc igitur ſolum eſt nobis probandum, quod dentur,& neceſſariæ ſint ad ſentiendum. Quod ex triplici capite probo,nimirum teſtimoniis Ariſtotelis,experientia,& ratione.

Primum teſtimonium Ariſtotelis habetur in lib.de memoria,& remin.ſum.2.non lōgè à fine,vbi cum quæſiſſet,qua ratione rei abſentis per memoriã ſenſitiuam recordemur. Reſpōdet memorationem fieri per phãtaſmata earũ, quas prius vidimus,vel alio ſenſu percepimus in memoria reſeruata(quas conſtat ſpecies obiectorũ eſſe) verba Ariſtotelis hæc ſunt: *Qui ceſtaſim patiebãtur phãtaſmata dicebant,vt facta, & qui meminiſſent,hoc autem fit cum aliquis non imaginem, tanquam imaginem conſiderat.* Ex quibus conſtat pro certo intelligere Ariſt. quod ſpecies obiectorum dētur,imò & cuſtodiantur in ſenſu interno. De externis verò non minus efficaciter probatur ex 2. lib.de anima,textu 21. vbi ſenſum vniuerſaliter acceptum,his verbis definit. *Senſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarum ſine materia.* Et exemplum definitionis aſſignat dicens: *Vt cera annuli,ſine ferro,& auro recipit ſignum,accipit autem aureum, aut æreum ſignum,ſed non in quantum aureum, aut æs; ſimiliter autem,& ſenſus vniuſcuiuſque ab habente odorem, aut ſaporem, aut ſonũ patitur.* Quo exemplo ſenſibus externis acutè ſatis accōmodato clariſſimè docet, quod ſicut ſigillum aureum imprimit ſui ſimilitudinem in cera,non impreſſo auro, ita coloratum, vel quodlibet aliud ſenſibile obiectũ imprimit ſui ſimilitudinem in potentia ſenſitiua,non impreſſo colore ipſo,vel ſapore,aut ſono,& has ſimilitudines obiectorum ſenſibilium impreſſas potentiis ab ipſis vocat formas ſine materia,vt patet etiam textu 134. huius lib. vbi ſic ait: *Vnumquodque enim ſenſorium ſuſceptiuum eſt ſenſibilis ſine materia,vnde, & abeuntibus ſenſibilibus inſunt ſenſus, & imaginationes in ipſis ſenſoriis.* Quia non habent illud eſſe naturale obiectorum, ſed aliud magis diminutum,communis verò ſchola vocat eas ſpecies.

Secundum caput ab experientiis ſumitur: & prima ſit in-

45 terni ſenſus, qua vtitur Ariſtoteles in primo loco citato. Nam experientia conſtat, notitiam hominis ſemel viſi, iam verò abſentis, in memoria ſenſitiua permanere, ſed hoc eſſet impoſſibile, niſi aliqua eius ſimilitudo permaneret in memoria, quæ internus ſenſus eſt; ergò negari non poſſunt ſpecies. Minorem probo, quia obiectum non eſt præſens per ſe; ergò nec mouet ſenſum per ſe, nec terminat per ſe ſenſationem; quare non poteſt ſentiri, niſi per aliquid à ſe relictum, aut reſeruatum in memoria ſit præſens, & per præſentiam ſuæ virtutis moueat ſenſum, & per aliam virtutem per ſenſationem productam, ſenſationem eius terminet, non eſt igitur hæc neganda.

46 Secunda experientia ſit in viſu, vtpote notiori ſenſu. Nam oculus non poteſt ſe videre, neque vnus homo hominem alium à tergo exiſtentem, & tamen experimur oculum vnius ſe videre in pupilla oculi alterius è regione poſiti, quod non eſt intelligibile, niſi ex eo, quod oculus vnius producit aliquam ſimilitudinem propriam in oculo alterius, quæ per reflexionem producit aliam in oculo eiuſdem, & ita informatur oculus propria ſpecie, & ſe videt. Poſito etiam è regione ſpeculo videmus in eo hominem, vel aliud corpus à tergo poſitum. Et quod mirabilius apparet, ſi duo ſpecula è regione ponantur, quodlibet apparet, ac videtur in altero. Horum autem nulla poteſt dari cauſa, niſi quod homo à tergo poſitus producit ſpeciem ſui vſque ad ſpeculum, in quo eadem ſpecies producta reflectitur, & per reflexionem aliam ſimilem imprimit oculo alterius, qui à tergo illum habet, & per eam videtur, ac ſi à tergo ſpeculi, & è regione videntis exiſteret, & quodlibet ſpeculum multiplicat ſpeciem ſui vſque ad aliud, & illæ per reflexionem alias. Et tandem experientia conſtat per inſpicilia concaua quoſdam acutius videre, quàm per plana, cuius nulla ratio reddi poteſt, niſi quia in centro illorum magis vniuntur ſpecies obiecti, & efficaciores redduntur in repræſentãdo, quia vnita virtus fortior fit ſe ipſa diſperſa.

47 Vltimum caput rationibus conſtat; quare prima eſt, cognitio fit per aſſimilationem potentiæ cum obiecto, vt docuit expreſſè Ariſtoteles cap. 5. huius libri, & conuincitur ex modo operandi potentiæ cognoſcitiuæ per modum attrahendi ad ſe obiectum: cùm potentia appetitiua operetur per modum inclinationis in illud. Sed nec eſt poſſibile potentiam attrahere, vel coniungere ſibi obiectum per ſeipſum, cùm ſit diſiunctum ab ea, nec ei aſſimilari: cum ſecundum ſe ſit valdè diſſimile, niſi per aliquam ſui ſimilitudinem in eadem potentia productam

ctam

ctam ei vniatur, & intra eam dicatur quaſi ſe recipere, ſibique ſimilem reddere; negari ergò non poteſt, quod talis detur ſimilitudo, niſi negetur ſenſationem eſſe poſſibilem. Secundò; 48
potentia ſenſitiua ex ſe eſt indifferens ad plures actus; ergò nõ poteſt hunc potius, quàm alterum elicere, & ex conſequenti nullum, niſi determinetur ab obiecto: ſed non poteſt obiectũ per ſe ipſum determinare potentiam: vt contendunt negãtes ſpecies, ergò neceſſariò tenentur concedere, quod per aliquã ſimilitudinem ſui ei impreſſam eam determinet, & ideò hæc erit neceſſariò admittenda. Minorem probant efficaciter experientiæ omnes adductæ; nam obiectum abſens non poteſt per ſe determinare memoratiuum ſenſum ad ſui cognitionẽ potius, quàm alterius. Sed neque obiectum a tergo exiſtens poteſt per ſe determinare viſum ad ſui potius, quàm alterius viſionem; cùm non cenſeatur ei præſens, ſed eodem modo ſe habens, ac ſi abſens foret.

Ad primum Durandi, conceſſa maiori, quod ſpecies ſit ne- 49
ceſſaria ad ſenſationem, tanquam ratio cognoſcendi obiectũ, neganda eſt minor, quod non poſſit eſſe ratio cognoſcendi obiectum, niſi cognoſcatur ipſa à ſenſu; nam duplex eſt ratio cognoſcendi aliud, vna intrinſeca ipſius obiecti, ratione cuius à tali potentia cognoſcibile eſt; alia extrinſeca, quaſi medium extrinſecum eſt cognoſcendi obiectum. Et hæc adhuc eſt duplex, vna habens eundem modum eſſendi cum obiecto, in cuius cognitionem ducit, & hanc vocant inſtrumentale ſignum, per quod repræſentatur, atque cognoſcitur, & talis eſt imago externa habens eundem modum eſſendi cum prototypo, aut re quam repræſentat. Altera non habens eundem modum eſſendi, ſed magis diminutum, obiectum quadam ſaltem ratione imperfecta repræſentans, & ſimul ſe tenens ex parte potentiæ tanquam forma eius, per quam determinatur ad operandum, & hoc modo ſe habet ſpecies. Et de ratione formali intrinſeca obiecti certum eſt, ſemper, & neceſſariò percipi à potentia, non enim poteſt videri paries, quin videatur albedo, a qua habet rationem viſibilis. Certum quoque eſt, rationem cognoſcendi extrinſecam habentem eundem modum 50
eſſendi cum obiecto, ſemper, & neceſſariò percipi à potentia, non enim poteſt videri res, quam imago repræſentat, quin imago ipſa videatur, quia habet eundem modum eſſendi naturalem, ac materialem, atque ſenſibilem cum eo, ſpecies verò longè diuerſum; nam modus eſſendi obiecti viſibilis naturalis eſt, ac materialis: modus eſſendi ſpeciei, intentionalis, ac diminutus, vt quæſtione ſequenti dicetur. Et propterea

Ariſtoteles locis nuper citatis vocauit ſpecies formas ſine materia, hoc eſt, non habentes eundem modum naturalem, ac materialem eſſendi cum obiecto;non ergò habet ſpecies proportionem cum viſu tanquam obiectum eius,ſed ſolum tanquam forma intentionalis aliquo modo repræſentans obiectum, & vniens ipſum cum eodem viſu. Quare falſum eſt, quod debeat ab eadem potentia ſenſitiua cognoſci:cum non habeat eſſe ſenſibile ſicut obiectum,atque etiam ſicut imago externa:ſed eſſe diminutum,& intentionale, non perceptibile per ſenſum.

QVÆSTIO IV.

An ſpecies ſint eiuſdem naturæ cum obiecto.

PEtit titulus quæſtionis, quæ ſit natura harum ſpecierum, per quas obiecta ſenſibilia immutant ſenſus,& ab eis ſentiuntur.

51 Et prima opinio affirmat,non ſolum eſſe eiuſdem generis: cùm vtraque ſit qualitas,ſed eiuſdem atomæ ſpeciei,ſicut vna albedo cum alia.quam tenent Durand.in 2.diſt.3.q.6.n 17 & in 4.diſt.49.q.1.n.13.& Valeſ.2.lib.controu. medicarum.c.28. Probāt primò, quia ſpecies ſenſibilis eſt imago obiecti ipſum repræſentās ſolum ſecundum accidentia ſenſibilia, ſiue ſecundum colorem,quantitatem,& figuram,ergò eſt eiuſdem ſpeciei cum eo.Probatur conſequentia, quia euidens eſt imaginem eſſe aliquo modo ſimilem obiecto, alioqui non poſſet illud repræſentare,ſimilitudò verò propria fundatur in cōuenientia vniuoca extremorum,vt 7.lib phyſ.probauimus:ergò habet eandem naturam ſpecificam cum eo.Secundò,quia vel ſpecies habet naturam corpoream,& materialem, vel incorporeā,& ſpiritualem,non ſpiritualem,cum inhæreat ſubiecto materiali, nempe potentiæ ſenſitiuæ, & organo eius. Habet igitur eſſe corporeum,& materiale,& conſequenter ſenſibile ſicut obiectum,quare erit eiuſdem ſpeciei cum illo,cùm ſit ſecundum ſe ei ſimilis.

52 Secunda opinio aſſerit *diuerſæ naturæ eſſe ſpeciem ſenſibilem ab obiecto*,Ita D Thom.de ſenſu, & ſenſibilibus lect. vltima.7. metа.lect.6.& q.8.de veritate art. 11.ad 3 his verbis, *Dicendum, quod inter cognoſcens, & cognitum non exigitur ſimilitudo, quæ eſt ſecundum conuenientiam in natura: ſed ſecundum repræſentationem tantùm, conſtat enim quod forma lapidis in anima eſt longè alterius naturæ à lapide in materia*. Ita etiam Alber. Ma-

2.lib.de anima,tractat.4.c.11. Tolet.q.33.& 34.Molina 1.part. q.12.art.9.& Fonſeca 2.Metaphyſ.c.2.q.2.ſect.5.in fine,quod etiam ſenſit Comm.com.27.imò & D.Aug.7.lib ſuper Geneſ. c.2.& videtur nobis probabilior.Probatur teſtimonio Ariſtotelis 2.lib. de anima, textu 114. vbi receptionem qualitatis naturalis in ſubiecto vocat paſſionem cum materia,receptionem verò ſpeciei in potentia,paſſionem ſine materia,& textu 121.eaſdem ſpecies vocat formas ſine materia:cùm tamen obiectum ſit omninò materiale.Ex quibus efficaciter colligitur ſentire, quod longè diuerſæ naturæ ſit ab obiecto. Probatur 55 deinde ratione primò,quia ſi ſpecies,& obiectum eſſent eiuſdem naturæ, ſequeretur ſpecies obiectorum contrariorum vt albi,& nigri eſſe contrarias, ſicut obiecta ipſa contraria ſunt: ſed non ſunt contrariæ;ergò nec eiuſdem naturæ. Minorem probo, quia contraria non poſſunt ſimul produci in eodem ſubiecto, quia productionem vnius ſequitur naturaliter expulſio alterius:ſed ſpecies albi, & nigri in quacumque intenſione producuntur ſimul ab albo,& nigro in eadem parte aëris,vt adnotauit benè D.Th.7. Metaph. lect.6.ergò non ſunt contrariæ, nec proinde eiuſdem naturæ cum obiectis. Secundo,quia in ſenſu interno permanent ſpecies ſenſibilium externorum,vt ſoni,odoris, & ſaporis; ergò ſi ſunt eiuſdem naturæ cum obiectis, permanebit verus ſonus, verus ſapor, ac verus odor in eodem ſenſu interno,quod planè abſurdum eſt.

Ad primum pro oppoſita ſententia,conceſſo antecedente, 54 quod ſpecies ſolum repræſentet per ſe obiectũ ſecundum accidentia ſenſibilia,neganda eſt cõſequentia,quod ſit eiuſdem ſpeciei. Et cum dicitur ſpeciem eſſe ſimilem obiecto, diſtinguendum eſt cum D.Tho.cuius verba retulimus: nam ſecundum repræſentationem,verum eſt: ſed ſecundum eſſe,apertè falſum,quia, vt ſtatim oſtendemus, longè diuerſum modum eſſendi habet ſpecies ab obiecto.Quod interim probo ex ſpeciebus intelligibilibus Angelorum,quæ non ſolum accidẽtia obiectorum repræſentant,ſed magis per ſe ſubſtantiam,& tamen conſtat ipſas eſſe accidentia: cùm inhæreant in intellectu eiuſdem Angeli;ergò non requiritur ſimilitudo inter ſpeciem,& obiectum ſecundum eſſe.ſed ſolùm debet ei aſſimilari ſpecies ſecundum repræſentationem.

Ad ſecundũ reſpõdeo,ſpecies ſenſibiles habere eſſe corporeum,& nõ ſpirituale:ſed non corporeũ naturale: ſed à naturali valdè degenerans;& ideò vocatur intentionale, & reuera eſt eſſe quoddam diminutum, & reſpectu eſſe naturalis obiecti longè inferius; & proptereà non eſt ſenſibile, quamuis ſit

medium, vt ſentiatur obiectum: itaque eſſe ſpeciei eſt proportionatum ad vniendum obiectum potentiæ, non tamen vt ſentiatur tanquam obiectum.

QVÆSTIO V.

An ſpecies ſint perfectiores obiectis repræſentatis.

55 SVppoſito, quod ſpecies ſenſibiles non ſint eiuſdem naturæ cum obiectis per eas repræſentatis, ſed diuerſæ; Occurrit quæſtio quinta, an comparatæ ſecundum entitatem cum obiectis perfectiores ſint, vel imperfectiores eiſdem obiectis.

Et prima opinio abſolutè docet perfectiorem eſſe ſpeciem ſenſibilem quocunque obiecto à ſe repræſentato. Ita Ferrar. 1. lib. contra gentes c. 65. §. ad primum. Et poteſt probari, quia Ariſtoteles in hoc 2. lib. text. 121. & 124. ſpecies impreſſas externorum ſenſuum, quas conſtat eſſe imperfectiſſimas omnium, vocat formas ſine materia; ergò cenſet eſſe immateriales, perfectiores ergò ſunt obiectis materialibus repræſentatis. Et D. Th. affirmat eſſe minus materiales, quàm obiecta q. 5. de potentia art. 8. imo ſpirituales eas vocat 1. p. q. 78. art. 3. idem ergò ſentit.

Noſtra tamen ſententia duo aſſerit. Primum *quaſcũque ſpecies externorũ ſenſuum imperfectiores eſſe obiectis per eas repræſentatis.*
56 Hæc eſt communis ferè ſententia recentiorum, quã tradidit D. Aug. epiſt 56. Et quam hoc diſcurſu ex præcedentibus quæſtionibus elicito ſic probo. Species iſtæ producuntur ab obiecto tanquã à præcipua cauſa: vt oſtendimus, quia non eſt excogitabilis altera particularis. Nec in hac parte ſine fundamento, vel neceſſitate recurrendum eſt ad vniuerſales, vel occultas. Deinde producuntur ab eo tanquam à cauſa æquiuoca; cùm ſint diuerſæ naturæ, & ſpeciei: ergò ſunt imperfectiores obiecto. Probatur euidenter cõſequentia, quia omnis cauſa æquiuoca ex propria natura eſt perfectior ſuo effectu. Secundò, quia ſpecies iſtæ nõ habet eſſe phyſicũ, aut naturale ſicut obiectũ, ſed intentionale, & propterea non denominant ſubiectum, cui inhærent: ergò habent eſſe inferioris ordinis cõparatæ cum obiectis, & conſequenter ſunt imperfectiores.

57 Vt autem hæc veritas intelligatur melius; & modos loquendi Ariſtotelis, ac D. Thom. explicemus, adnotare oportet ſpecies iſtas intẽtionales ſic vocatas, quia cognitionibus (quę intentiones, hoc eſt, quaſi attentiones animæ ad cognoſcendi obiecta vocantur) deſeruiunt id peculiare habere, quod

licet ab obiectis procedant tanquã à principiis efficientibus præcipuíſque cauſis, indifferenter procedunt a qualitatibus actiuis phyſi. a actiuitate) & actione, & etiã ab his, quæ nullam actiuitatem phyſicam, ſeu naturalem habent, non enim ſunt qualitates actiuæ phyſica actiuitate albedo, nigredo, raritas, denſitas, & ſimiles, quia nunquã producunt, imò nec producere poſſe cenſentur alias ſibi ſimiles, nec diſſimiles, & nihilominus producunt effectiuè ſpecies intentionales in ſenſibus, atque etiã in medio. Et ex hoc efficaciter ſatis colligitur primo modus agendi imperfectiſſimus, quem habent obiecta ad productionem ſpecierum qui non vocatur phyſicus, aut naturalis: ſed intentionalis, ſicut ipſæ ſpecies) longè inferior modo agendi phyſico & naturali, qui ſolum reperitur in qualitatibus naturalibus omnium perfectiſſimis, quales ſunt 58 primæ, ex quarum permixtione procedunt cæteræ omnes: modus verò agendi intentionalis omnibus ferè ſecundis, quantulibet imperfectiſſimis communis eſt, & propterea iure vocatur imperfectiſſimus. Secundo colligitur effectum per talem modum agendi productum, qui eſt ſpecies intentionalis, longè imperfectiorem eſſe effectu producto per modum agendi phyſicum, & naturalem, a quo degenerat: cùm modus procedendi a ſua cauſa, imò & cauſa ipſa vt talis imperfectior ſit. Et ideò iure poſſe vocari eſſe intentionale diminutum reſpectu naturalis: quod in ſuo ordine, & gradu integrũ, perfectum, & quaſi completum eſt. Et ex hoc colligitur tertiò confirmatio ſatis efficax noſtræ ſententiæ, quod ſpecies iſtæ ſint imperfectiores ſuis obiectis, cum obiecta habeant eſſe naturale, ſpecies verò ſolum eſſe intentionale ab eo degenerans, 59 & ideò diminutum ac magis imperfectum. Et ex hac imperfectione prouenit, quod ſpecies iſtæ non denominant ſubiectum, in quo recipiuntur, cùm tamen omnes formæ accidentales realem denominationem ei tribuant.

Vltimò colligitur ſenſus, quem Ariſtoteles, & D. Th. tenuerunt, dum ſpecies vocarunt formas ſine materia, vel dixerunt eſſe immateriales, aut ſpirituales. Non enim ignorarunt, quin potius expreſsè docuerunt procedere ab obiectis ſenſibilibus, & corporeis, atque etiã in ſubiectis ſenſibilibus, & corporeis, qualia ſunt organa ſenſuum, & aërẽ, vel aquã recipi: nõ ergò potuerũt ſentire, quod accidẽtia forẽt incorporea, aut immaterialia, vel ſpiritualia, cum euidentius noſſent ſpiritualia, vel incorporea accidẽtia recipi non poſſe in ſubiectis materialibus extẽſis, atque corporeis propter manifeſtã improportionẽ. In hoc ergò ſenſu dixerũt eſſe incorporeas, aut ſpirituales,

impreſſa, abſque alio quocumque cognoſceret obiectũ, quod patet eſſe falſum: ergo falſum eſt, quod ſpecies impreſſa ſit ſimilitudo formalis obiecti. Quod vrgeri poteſt, ac declarari ſimul: nam tunc potentia cognoſcit actu obiectum, quando facta eſt ei actu, & formaliter ſimilis, quia cognitio conſiſtit in actuali aſſimilatione eius cum obiecto: ſed ſi impreſſa ſpecies eſt ſimilitudo formalis obiecti, eo ipſo, quod actu inhæret potentiæ eam informans, conſtituet eam actu, & formaliter ſimilem obiecto: ergo conſtituet eam formaliter cognoſcentem. Et ſi reſpondeas non ſufficere ſimilitudinem quamcumque ad cognitionem, ſed perfectam requiri, quam non conſtituit, niſi ſpecies expreſſa, quia hæc ſola eſt perfecta ſimilitudo eius, impreſſa verò imperfecta, quia quaſi habitualis: cùm per modũ permanentis ſit in potentia; ſola verò expreſſa eſt actualis, & ideò modum actus habens tranſit cum ipſa cognitione. Hoc non ſoluit argum. quia eo ipſo; quod ſpecies impreſſa ponitur formalis ſimilitudo obiecti, actu informãs potentiam, eſt ſimilitudo formalis actualis: ergo conſtituit potentiam actu, & formaliter ſimilem obiecto. Quod eſt eſſe perfectè ſimilem, quia formalis, & actualis ſimilitudo obiecti perfecta eſt, & nihil aliud habet ſpecies expreſſa.

Secunda opinio tenet, quod ſpecies ſit ſimilitudo obiecti 63
per modum imaginis ipſum repræſentãtis. Sic videtur ſentire Ariſt. 2. lib. de anima tex. 21. & in lib. de Memoria, & Reminiſ. c. 1. quibus locis eodem modo imprimere ait obiecta proprias ſimilitudines in potentiis, ſicut ſigillantes annulis imprimunt eorundem ſigillorum figuras, & imagines obiectorũ vocat ſpecies intentionales: ſentit igitur ea repræſentare per modum formalium ſimilitudinum. Et eodem modo loquitur D. Tho. pluribus aliis ſuæ doctrinæ locis vocãs ſpeciem ſimilitudinem obiecti vnientem ipſum cum potentia, præſertim 1. p. q. 12. ar. 2. 2. contra gentes, c. 98. & lib. 3. c. 49. ita etiam loquuntur plures interpretes Ariſtotelis, eiſdem locis citatis. Probatur autem ex eo quod Ariſt. docet c. 5. huius lib. tex. 62. videlicet, quod ſicut corpus phyſicum per phyſicam, ac propriam alterationem cõtrarij in principio alterationis patitur à diſſimili: ſed in fine factum eſt perfectè ſimile, vt patet de eo, quod patitur ab igne calefaciẽte; ita ſenſus patitur à ſenſibili paſſione, nõ propria: ſed intẽtionali, & ideò in principio, hoc eſt. antequam imprimat illi ſpeciem à diſſimili patitur, quia 64
viſus, & color diſſimiles ſunt: ſed in fine per paſſionem ipſam, quæ eſt receptio ſpeciei, factus eſt idẽ ſenſus perfectè ſimilis eidem obiecto, verba Ariſtotelis hęc ſunt. *Senſitiuum autem po-*

tentia eſt tale, quale iam actu ſenſibile, ſicut dictum eſt, patitur igitur non ſimile exiſtens, paſſum autẽ aſſimilatum eſt, & eſt quale illud. Ex quibus efficax videtur deſumi argumentum hoc modo: potentia antequam recipiat ſpeciem ab obiecto diſſimilis eſt eidem obiecto, & per receptionẽ fit ei ſimilis, & quale eſt obiectum ipſum. Quod eſt eſſe perfectè ſimilem ſecũdum eſſe intentionale: ergo ſpecieş eſt ſimilitudo intẽtionalis obiecti, alioqui non redderet potentiam ei ſimilem, & eſt forma eiuſdem potentiæ determinans eam ad actum ſentiendi obiectum; ergo eſt ſimilitudo formalis eius. Secundo, euidens eſt ſpeciem eſſe virtutem obiecti impreſſam potentiæ ab illo; vel ergo eſt virtus eius per modum formalis ſimilitudinis ipſum repræſentantis, vel tantum per modum effectus intentionalis
65 ab eo procedentis, & ordinati, vt ſit principiũ ſenſationis, eo ferè modo, quo ſemen eſt virtus animalis ab eo deciſa, & naturaliter ordinata ad generationẽ naturalẽ viuentis (non eſt enim alius modus excogitabilis:) ſi primum dederis, habeo intentum; ſi ſolum habet ſecundum, non poteſt eſſe principiũ effectiuum ſenſationis; ergo falſa eſt prior ſententia. Probatur minor, quia cognitio ſenſitiua fit per modum aſſimilationis; ſed ſpecies non poteſt efficere aſſimilationem potentiæ cum obiecto, ſi ſolùm ſit virtus, vel ſemen eiuſdem obiecti per modum effectus, & non per modum formalis imaginis; ergo neceſſariò eſt illi concedendum hoc poſtremum. Minorem probo, quia effectus cauſæ æquiuocæ, cùm ſit alterius naturę ab ea, non procedit ei ſimilis: vt patet de calore producto à ſole; ſed ſpecies procedit ab obiecto tanquam à cauſa æquiuoca, & ideò eſt extraneæ naturæ ab eo, vt probauimus: ergo nõ poteſt habere modum aſſimilationis potẽtiæ cum obiecto. Et ſi reſpondeas ſpeciem impreſſam non aſſimilare potentiam obiecto formaliter: ſed effectiuè, & quaſi virtualiter, tãquã prin-
66 cipium productiuum cognitionis. Cõtra hoc arguo, quia repugnat produci terminum ſimilem, imò nec actionẽ procedere per modum aſſimilationis, niſi a principio producenti ſimili: ſed ſpecies impreſſa per ſe non eſt ſimilitudo formalis obiecti: ſed virtus eius tanquam cauſæ æquiuocæ; ergo non poteſt aſſimilare potentiam obiecto, nec eſſe principium ſenſationis per modum aſſimilationis ei proprium.

Nihilominus prior ſententia plauſibilior eſt, & cùm nõ ſit minus probabilis, quàm poſterior, libentius eã amplectimur.

Et ad teſtimonia quę pro ſe affert poſterior, Reſpondeo Ariſtotelem, & D. Tho. per quandam analogiam, ac ſimilitudinem loqui de impreſſione ſpeciei ab obiecto in potentiam dum

dum eam explicant per impreſſionem materialem ſigilli, vt melius naturam eius explicent, non quod veram imaginem, aut ſimilitudinem formalem imprimere intelligant, ſed virtualem dumtaxat, qua media obiectum vnitur potētiæ, vt expreſſam ac formalem ſui ſimilitudinem exprimat, quę inhærens eidem potentiæ ſit formalis eius notitia, ſeu cognitio. Et ſic per eam à potentia cognoſcatur, & eodem modo debet intelligi, quod idem Ariſtoteles docet, nēpe potentiam in principio pati ab obiecto paſſione intētionali, atque impropria, tanquam ab omninò diſſimili: ſed recepta iam ſpecie fieri ſimilem quadam ratione virtuali, quaſi per ſemen eius ab eo ſuſceptum, vt tandem fiat perfectè, ac formaliter ei ſimilis per productionem ſpeciei expreſſæ, quæ eſt quaſi conceptus formalis, expreſſaque ſimilitudo, atque etiam imago eiuſdem obiecti. Et ſic ſoluitur primum argumentum ex eodem teſtimonio Ariſtotelis deſumptum. 67 68

Ad ſecundum reſpondeo, ſpeciem eſſe virtutem obiecti impreſſam potentiæ ab eo quaſi ſeminalē; & ideò non per modum formalis ſimilitudinis; ſed per modum effectus, nō communis: ſed ſpecialis, quo medio idem obiectum cum potentia exprimit propriam, ac formalem ſui ſimilitudinem, eo ferè modo, quo viuens medio ſemine à ſe deciſo producit effectū ſibi propriè, ac formaliter ſimilem. Quod verò additur ſpeciem procedere ab obiecto, tanquam à cauſa æquiuoca, concedendum eſt, & conſequenter eſſe extraneæ naturæ reſpectu eiuſdem obiecti, quia alterius ſpeciei, ſicut deciſum ſemen alterius eſt naturæ a viuente, a quo deciſum eſt: ſed eadem ſpecies eſt virtus obiecti, qua media exprimit perfectam ſui ſimilitudinem, ſicut viuens medio ſemine. Per talem igitur virtutem impreſſam fit potentia ſimilis obiecto virtuali quodam; atque imperfecto modo, ſimilis tamen futura modo perfecto. 69

QVÆSTIO VII.

Quonam modo fiat vnum ex potentia, & ſpecie in ordine ad ſenſationem.

VT ad difficultatem quæſtionis citò perueniamus, duo ſunt ſtatuenda. Primum eſt *ſpecies ſenſibiles non eſſe paruulas quaſdam ſubſtantias, vel corpuſcula ſubtilia, vt falsò quidam dixerunt*, quos refert & reiicit Scaliger exercitatione 128. & hac ratione probatur falſum: quia ſpecies iſtæ proce- 70
dunt

dunt ab obiecto per ſe ſenſibili, tanquam à cauſa præcipua, vt ſuperius oſtendimus, ſed obiectum per ſe ſenſibile nõ eſt ſubſtantia, ſed accidens. Repugnat verò ſubſtantiam produci ab accidenti tanquam à cauſa principali; ergo impoſſibile eſt, quod ſpecies ſenſibiles ſint ſubſtantiæ, vel corpora ſubtilia. Et certè ſi corpora forent quantumlibet ſubtilia, non poſſent plura recipi in eadem parte medij, atque ſenſorij (vt recipi cõſtat) ſine penetratione naturaliter impoſſibili; neceſſe eſt ergo fateri, quod accidentia ſint, vt ita poſſint recipi in potentia, & organo, eique inhærere, & ita cum ea concurrere tanquam vnum principium operationis.

Secundo ſtatuo, *accidentia hæc educi de potẽtia ſubiecti, in quo recipiuntur, potẽtia videlicet, ac ſenſorio, ſeu organo in quo reſidet*
71 *potentia, atque etiam medio, nempe aëre, vel aqua, de quorum potentia educi aſſero per actionem eiuſdem obiecti ſua virtute immutare potentis intentionaliter eadem ſubiecta per productionem harum ſpecierum, vt per eas tanquam per proprias virtutes cõcurrat cum potentia ad ſenſationem.* Contra Soncin. 7. metaph. q. 8. & alios id negantes: Probatur autem duplici argumento efficaci; primo quia educi aliquid de potentia materiæ, vel ſubiecti eſt dependere ab eo in eſſe, & fieri, ſed ſpecies iſtæ dependent in eſſe, & fieri à ſubiecto, in quo recipiũtur: ergo educũtur de potentia eius. Minorem ſic probo, ſpecies non poſſunt eſſe extra ſubiectum, vel ſeparatæ ab eo; cùm ſint accidentia realia: ergo depẽdent ab eo in eſſe, ſed fieri alicuius ordinatur
72 ad eſſe; ergo ſic ſe habet ad fieri ſicut ad eſſe; quare ſi dependent à ſubiecto in eſſe, neceſſe eſt dependeant in fieri; & proinde ex eius potentia educantur. Secundo, ſi ſpecies non educuntur de potentia ſubiecti: ergo creantur, ſed creari ab obiectis (à quibus producuntur tanquam à præcipuis cauſis) repugnat: ergo neceſſe eſt admittere, quod educantur de potentia ſubiecti. Probatur prior conſequentia, quia creatio eſt productio rei ex nihilo, hôc eſt, ex nullo præſuppoſito ſubiecto cõcurrente ad productionem in ſuo genere materialis cauſæ, vt omnes exponunt, ſed ſi ſpecies non educuntur de potentia ſubiecti, non fiunt ex aliquo præſuppoſito ſubiecto concurrente materialiter ad productionem earum; ergo fient ex nullo præſuppoſito ſubiecto, & ideò creantur.

His præſuppoſitis, atque probatis conſtat ſpecies recipi in potentia tanquã formas accidentales in ſubiecto. Ex quo inferunt recentiores quidam ex ſpecie, & potentia nõ fieri magis vnũ quàm ex accidenti, & ſubiecto quocumque, vt ex albedine, & corpore, & ideò vnum tantùm accidentale, vel vnũ

per

per accidens. Quod probāt, quia ſpecies ſunt accidentia ergò non poſſunt vniri ſubiecto, niſi vnione accidētali, ſed ex quibuſcumque vnitis vnione accidētali non poteſt reſultare niſi vnum accidentale: ergò non reſultat ex potentia, & ſpecie, niſi vnum accidentale. Et ex hoc dicunt colligi falſum eſſe dictū illud Commentatoris ſæpe in ſchola vſurpatū, *Ex potentia, & obiecto fit magis vnum, quam ex materia, & forma.* Quamuis à Caiet. 1. p. q. 14. art. 1. & ab aliis Thomiſtis defendatur 3. lib. de anima, text. 5 nam ex materia, & forma fit vnum per ſe ſubſtantiale; ex potentia verò, & ſpecie non niſi vnum accidentale: ergò non magis vnum, ſed minus vnum.

Huic tamen quæſtioni ſub diſtinctione reſpondendum eſt; 73 nam ſpecies ſenſibilis duplicem conſiderationem habet, priorem quidem in ordine ad ſubiectum quatenus accidēs quoddam intentionale eſt, poſteriorē verò in ordine ad obiectum, quod repræſentat, in quantum ſimilitudo eius eſt. Quā diſtinctionem poſuit Ariſtoteles in lib. de Memoria, & Reminiſcentia cap. 1 Si igitur conſideretur ſpecies modo priori non poteſt cum potētia efficere, niſi vnum accidentale, quod quaſi tertiū eſt ab vtraque diſtinctū, ſi verò conſideretur modo poſteriori ſub ratione qua repræſentat potētiæ obiectum, quaſi obiectū ipſum eſſe cenſetur, non quidem in eſſe rei, ſed in eſſe repræſentati, & hoc modo ſic vnitur potentiæ, vt non efficiatur ex vtraque aliquid tertium: ſed ipſamet potentia quodam modo fiat obiectum, nam habens in ſe ſimilitudinem eius, quodammodo dicitur habere ipſum in ſe, cum repræſentatum habeat, & ſub eadem ratione dicitur eſſe ipſummet obiectū, ſicut ſpecies ipſa vocatur obiectū, vt repræſentatum. Et ſic obiectum 74 dicitur eſſe intra intellectū, vel ſenſum per ſuam ſimilitudinē, ratione cuius intellectus ipſe, vel ſenſus in actu primo, fit res ipſa intelligibilis ſecundum eſſe intentionale repræſentatum. Ita docet expreſsè D. Thom. multis ſuæ doctrinæ locis ex mente Ariſtotel. præſertim 2. lib. contra gent. c. 98. non longè à fine his verbis, *Intellectus in actu eſt intellectum in actu ſecundum doctrinā Ariſtotelis.* Et in hoc ſenſu verum dixit Comment. quòd ex intellectu, & intelligibili fit magis vnū, quàm ex materia, & forma, nam neque materia fit forma, nec forma fit materia, ſed ex vtraque fit tertium à qualibet realiter diſtinctum; ex ſenſu verò, & ſenſibili, aut ex intellectu, & intelligibili ita fit vnum, vt ſenſus ipſe quodam modo fiat ipſummet ſenſibile, & intellectus fiat intelligibile, non quidē in eſſe rei, 75 ſed in eſſe intelligibili, aut intentionali, hoc eſt, ſecundū modum repræſentationis intentionalis expoſitum, & in ordine quidem

quidem ad operationem ſenſitiuam, aut intellectiuam, cuius ſenſus factu ſenſibile ipſum, aut intellectus intelligibile, vnũ principium per ſe eſt ſenſationis. Immeritò ergò à recentioribus hic ſenſus reiicitur ſolùm conſiderantibus vnionem ſpeciei cum potẽtia ſecundum entitates earum, & ideò quaſi materialiter, quo pacto vnũ tantùm accidentale ex his fieri poſſe dicendum eſt, conſideratis verò in eſſe ſenſibili, & intentionali repræſentatiuo, aut repræſentato magis vnum fit, quàm ex materia, & forma, quia non fit ex duobus tertium, ſed vnũ potius dicitur fieri aliud, videlicet ſenſus ſenſibile, aut intellectus intelligibile, & hoc tantùm probat argument. eorum.

QVÆSTIO VIII.

An ſpeciebus ſenſibilibus præter diuiſibilitatem, aut extenſionem, quam habent à ſubiecto, ſit eis concedenda alia in ordine ad obiectum.

Nihil de diuiſibilitate ſpecierũ reperietur apud antiquiores, ſed à ſolis recentioribus diſputari cæpit. Vnum verò præſupponit titulus quęſtionis, & quærit alterũ; præſupponit quidẽ ſpecies ſenſibiles receptas in potẽtia, aut in medio tanquã in ſubiecto, eſſe extẽſas ac diuiſibiles ad extẽſionẽ ſuperficiei eiuſdem ſubiecti, qua media recipiuntur in eo, ſicut cæ-
76 tera omnia accidentia corporea. Quod probatur primò; quia repugnat accidens corporeũ receptũ in ſubiecto media quantitate non coëxtendi eidẽ ſubiecto: cùm inter accidẽs, & ſubiectum naturalis proportio dari debeat. Tot igitur partes habere debet accidens, quot habet ſuperficies ſubiecti. Sed ſpecies ſenſibilis eſt accidens reale, & corporeum receptũ in corporeo ſubiecto; ergò coëxtenditur ſuperficiei eius, & tot, quot ea habebit partes. Secundo, quia repugnat ab agẽte diuiſibili, vt tali procedere effectum indiuiſibilẽ, ſed ſpecies procedit ab obiecto diuiſibili, vt tali, ergò procedit diuiſibilis, & habens partes ſicut agens ipſum. Et hinc ſequitur falſum eſſe, & ſine fundamento excogitatum à quibuſdam, quod ſpecies ſint indiuiſibiles, & ita tota ſpecies recipiatur in toto ſubiecto, & tota etiam in qualibet eius parte, aut indiuiſibili, quod tenuiſſe aiunt Venetum 2. lib. de anima ad textum 127 & Piſanũ in ſua perſpectiua parte 5. Hanc verò diuiſibilitatem ſpecierum poſſumus vocare extenſiuam, atque ſubiectiuam, cum ex ordine ad ſubiectum, atque extenſionem eius illam habeat.

Qua præſuppoſita quærit titulus quæſtionis, an præter hãc 77
diuiſibilitatem extenſionis ſubiectiuam aliam diuiſibilitatem extenſionis habeat ſpecies in ordine ad obiectũ, quæ ideò appelletur extenſio obiectiua. Et ratio dubitandi eſt, quia ſicut ſubiectum in quo recipitur, habet partes extenſionis, ita obiectum, quod repræſentat: ergò ſicut coëxtenditur ſubiecto, ita vt quælibet pars ſpeciei ſit in parte ſubiecti, & non tota in aliqua eius parte, videtur neceſſarium, quod coëxtendatur etiam obiecto in modo repræſentandi illud, & cum obiectum ſit diuiſibile, & extenſum, ſpecies ipſa modo diuiſibili illud repræſentabit, ita vt tota repræſentet totum, & pars partem, & conſequenter indiuiſibilia ſpeciei indiuiſibilia eiuſdem obiecti, & ita ſicut tribuitur ſpeciei extenſio ſubiectiua ex ordine ad ſubiectum extenſum: pari ratione tribuenda ei ſit extenſio obiectiua in ordine ad obiectum extenſum.

Nihilominus prior ſententia concedẽs ſpeciei intenſionem 78
ſubiectiuam, denegat illi obiectiuam aſſerens modo indiuiſibili ipſum repræſentare, ita vt ſicut tota ipſa ſpecies repræſentat totum obiectũ, & omnes eius partes, ſic pars quælibet ſpeciei repræſentet totũ obiectum, & omnes eius partes. Sic Cardinalis Toletus 2. libro de anima, quæſtion. 34. & alij ex recentioribus. Probat exẽplo luminis in medio producti ab aliquo luminoſo, quod ita ſe habet ad productionem eius, vt omnes eius partes coniungantur per modum vnius agẽtis, ſicut omnes partes ignis ad producendum calorem in ligno. Vnde ſequitur totum ipſum lumẽ productum, & quamlibet eius partem dependere à toto luminoſo, & qualibet eius parte, & non hæc pars ab illa parte, quod eſt modo indiuiſibili depẽdere ab eo, pari ergò ratione totum obiectum, & omnes eius partes coniunguntur per modum vnius agẽtis ad producendam ſpe- 79
ciem in eodem medio, vel potentia: ergò ſicut tota ſpecies dependet à toto obiecto, ita quælibet etiam pars à toto, & non vna pars ab alia, ſed eodem modo repræſentat ſpecies obiectũ, ac dependet ab illo: ergò tota repræſentabit totũ, & quælibet etiam pars totũ, & non pars partem, quod eſt modo indiuiſibili, atque inextenſo ipſum repræſentare. Vnde etiam ſequitur nullam eſſe ei tribuendam extenſionem obiectiuam.

Secundo probari poteſt experientia; nã videmus plura obiecta minutiſſima, quorum quodlibet per ſe ſeparatum videri non poteſt, coniunctum cum aliis videri; imò cùm nullum poſſet videri ſeparatum ab aliis, ſi coniungantur, videri poterũt omnia, & ſingula, vt plura grana tritici, vel plura oua, quæ ad tantam diſtantiam non viderentur per ſe ſeparata, videri

poſſunt

poſſunt coniuncta,non ſolum omnia,ſed etiam ſingula,quod non poteſt aliunde prouenire, niſi quia mutuò ſe iuuant ad productionem ſpeciei,& quaſi per modum vnius agentis perfectioris coniuncta, perfectiorem ſpeciem,& quaſi magis ex-
80 tenſam producũt,per quam videri poſſunt omnia, & ſingula; cum tamẽ ſingula ſeparata non poſſent,niſi imperfectas producere ſpecies,per quas non poſſent ad tantam diſtantiam videri. Ad talem autem ſpeciem perfectiorem non ſe habent ſicut partes eiuſdem totalis obiecti,ſed ita vt a qualibet dependeat tota ſpecies, cùm per modum vnius agentis eam producant,& conſequenter modo indiuiſibili, atque inextenſo repræſententur per eam, tota ipſa ſpecie repræſentante omnia, & ſingula, & qualibet parte eiuſdem ſpeciei omnia etiam, & ſingula,multo ergò melius hoc verum erit de partibus obiecti continuis,ſi de diſcontinuis oſtendit experientia eſſe neceſſarium:cum continuæ partes magis ſint vnitæ,quare nulla poteſt tribui extenſio obiectiua ſpeciei.

Secunda opinio recentiorum probabilior eſt tribuens ſpeciebus extenſionem obiectiuam, ita vt modo diuiſibili obiectum repræſentent;tota quidem ipſa ſpecies totũ, & pars partem eius duntaxat,non totũ.Probatur primo, quia ſi in præſentia alicuius augeatur obiectum aliquod, nouamque extẽſionem acquirat ſucceſſiuè per additionem partium quãtitatis,& albedinis.Tũc inquiro,an ſicut additur ei noua pars,ita addatur noua pars ſpeciei præexiſtenti: per quam prius videbatur, ita vt per nouam partẽ ſpeciei additam repræſentetur noua pars addita obiecto, vel nihil addatur ſpeciei, ſed præexiſtens ſine additione repræſentet obiectũ cum noua illa parte ei ſuperaddita,ex eo quod incipit dependere tota cũ omnibus ſuis partibus,non ſolũ ab obiecto præexiſtenti à quo dependebat prius,ſed etiam à ſuperueniẽte parte præexiſtentibus vnita per modum vnius agentis ad conſeruandam totam præexiſtentem ſpeciẽ cum omnibus ſuis partibus, quæ depẽ-
81 dentia ſufficit, vt per eã repræſentetur non ſolùm antiquum obiectum,ſed etiam ſuperueniens pars ;ſed hoc ſecundum nõ poteſt eſſe verum;ergò primum eſt neceſſarium, quia non eſt excogitabilis alius modus repræſentandi in ſpecie,quare concedenda erit ſpeciei extenſio obiectiua. Minorem ſic probo, ſpecies eſt virtualis imago,ac ſimilitudo obiecti: ergò ſolùm poteſt repræſentare obiectũ,a quo procedit,ſed non procedit ab illa parte obiecti de nouo producta:ergò impoſſibile eſt eã repræſentare, aut per eam videri. Antecedens prioris conſequentiæ iam ſupra probaui,ſed eandẽ conſequentiam probo;

nam

nã cætera per ſe patent, quia ſpecies accipit eſſe ab obiecto, à quo producitur, & non ab alio, à quo poſteà conſeruatur (etiam ſi poſſet ab vno produci, & ab alio conſeruari, quod ſtatim conſtabit falſum) ergò accipit ab illo eſſe repræſentatiuum, quod habet; & non ab alio. Probatur euidenter conſequentia, quia eſſe repræſentatiuum pertinet intrinſecè ad eãdem entitatem, atque ad idẽ eſſe ſpeciei acceptum ab obiecto producente; quare ſicut ab hoc ſolũ accipit eſſe, & nõ ab alio poſtea conſeruante, ita ab eo ſolo accipit repræſentationem, vnde ſequitur hoc ſolum, & non aliud poſſe repræſentare, & ideò niſi noua addatur pars ſpeciei prçexiſtẽti, impoſſibile eſt, quod partem de nouo additam obiecto repræſentet: quod ſi pars noua ei addatur, diuiſibilis erit in modo repræſentandi obiectum. Sed probo ſecundo, quod præexiſtens ſpecies non poſſit conſeruari à nouo, ac diſtincto obiecto, vel parte obiecti ſuperueniente, & proinde quod non poſſit ab ea depẽdere, & ratione dependẽtiæ eã repræſentare, vt aſſerit oppoſita ſententia, ſed à ſolo Deo producẽte illam, quia imago, vt imago, ſolùm habet correſpondentiã naturalem cum obiecto reprçſentato, cùm relatio repræſentationis in naturali eſſe ſpeciei, vt repræſentatiuo fundetur, vel illud ſequatur: ſed impoſſibile eſt repræſentare ſpeciẽ aliud obiectum, a quo non accipit eſſe repræſentatiuum, vt probaui: ergò impoſſibile eſt eſſe repræſentatiuum ſpeciei referri, vel ordinari ad aliud, & ex conſequenti impoſſibile erit conſeruari ab alio: cùm conſeruatio naturalem fundet ordinationem. 82

Et ſi aliquis vellet pro oppoſita ſentẽtia reſpondere his argumentis, quod dum obiectum præſens potentiæ extenditur ſucceſſiuè, non additur ſpeciei præexiſtenti pars aliqua repræſentans partem etiam ſuperadditam obiecto, nec ab ea repræſentatur pars ſuperaddita, ſed noua ſpecies producitur repræſentans ipſum cum ſuperaddita parte, & cæteris omnibus modo indiuiſibili Ex hac ſolutione ſequitur euidẽter ſpecies totales, & completas actu infinitas ſucceſſiuè producendas eſſe, atque etiam alias actu infinitas corrumpendas in extenſione ſucceſſiua obiecti. Probatur conſequentia, quia cùm extenſio obiecti ſucceſſiua fiat per partes proportionales, quæ ſũt actu infinitæ, & per additionem cuiuſlibet corrumpenda ſit tota ſpecies, & producenda alia, ſequitur actu infinitas eſſe corrumpendas, & totidem de nouo producendas, quod videtur 83 maximum inconueniens in entitatibus abſolutis, atque completis (quales ſunt ſpecies) concedere, ſi alia via poſſit benè explicari repræſentatio ſpeciei (vt reuera poteſt) tribuendo

illi obiectiuam extenſionem: ergò non eſt vllo modo admittenda repræſentatio ſpeciei indiuiſibilis, ſed extenſio obiectiua ei tribuenda eſt.

Quam in primis oportet intelligere, vt eadẽ ſit entitas realis ſpeciei habens diuerſos reſpectus ad ſubiectũ, & obiectum, quia ſicut eo ipſo, quod producitur in ſubiecto diuiſibili, habet partes extenſionis ſubiectiuæ; eo etiam ipſo, quod producitur ab obiecto extenſo, habet in repræſentando partes extenſionis obiectiuæ. Deinde tria ſunt neceſſariò præſupponenda, in quibus fundatur extenſio obiectiua ſpecierum.

Primum eſt, quod quælibet pars organi, aut ſubiecti, in quo producitur ſpecies, immutari poteſt à toto obiecto, & ab
84 omnibus partibus eius. Vnde ſequitur ſic produci ſpeciem ab obiecto in toto ſubiecto, & qualibet eius parte, vt ab ea parte poſſit percipi totum ipſum obiectum, & quælibet eius pars; quare neceſſe eſt vt in toto ſubiecto, & qualibet eius parte tot reperiantur partes obiectiuæ extenſionis ſpecierum, quot ſunt partes eiuſdem obiecti, in ordine ad quod eadem extenſio obiectiua accipitur, alioqui non poſſet percipi ex qualibet parte ſubiecti totum obiectum, & omnes partes eius, quod repugnat experientiæ.

Eiuſmodi autem partes obiectiuæ extenſionis ſuis indiuiſibilibus vniuntur, & continuantur, quemadmodum partes intenſionis ſubiectiuæ, quia quælibet res continua iuxta proprium modum eſſendi debet habere propria indiuiſibilia, quibus partes eius copulentur, vt ex eis fiat vnum continuum in tali modo eſſendi, ſicut de partibus intenſionis, & extenſionis qualitatum naturalium docuimus 6. libro phyſicorum, & 1. libro de generatione cap. 4.

85 Et hinc ſequitur ſecundum neceſſariò præſupponendũ, videlicet, quamlibet partem eiuſdem extẽſionis obiectiuæ ſpecierum, & quodlibet indiuiſibile, quo continuantur extenſum eſſe per totum ſubiectũ, & tot habere partes extenſionis ſubiectiuæ, quot ſunt partes eiuſdem ſubiecti, quemadmodum eiſdem locis citatis oſtẽdimus, totam intenſionem qualitatis naturalis, & omnes eius gradus: vel partes atque etiam indiuiſibilia extenſa eſſe per totum ſubiectum, & ideò tot habere partes extenſionis quodlibet indiuiſibile intenſionis, quot ſunt partes ſubiecti, imò tot, quot habet integra ipſa qualitas intenſa, & omnes partes intenſionis eius, quia cùm qualitas ipſa ſit extenſa per totum ſubiectum, conſequenter extenſa eſt etiam per totum quælibet pars intenſionis eius, & cum partes iſtæ intenſionis ſint continuatæ per indiuiſibilia in-

tenſio

tenſionis, non minus neceſſarium eſt, quodlibet horum indi-
uiſibilium extenſum eſſe per omnes partes ſubiecti, quam to-
tam qualitatem intenſam, & quamlibet eius partem, & tot
habere partes extenſionis quodlibet indiuiſibile eiuſdem in-
tenſionis, ac totam qualitatem intenſam, & quamlibet partẽ
intenſionis eius. Et tandem ſequitur non minus poſſe percipi
totum obiectum, & omnes partes eius per quodcumque indi-
uiſibile extenſionis ſubiectiuæ ſpeciei, ac percipi poſſunt per
omnes, & ſingulas partes eius; & ideò per totam extenſionem
ſubiectiuã ſpecierum, alioqui non poſſent percipi à qualibet 86
parte potentiæ, vel organi, quod cõtradicit experientiæ; nam
videmus per quãlibet partem oculi videri totũ obiectum, &
omnes eius partes, quod non eſſet poſſibile, niſi per minimam
partem extẽſionis ſubiectiuæ ſpeciei poſſet percipi: cùm nihil
percipiat potentia, niſi informata ſpecie, eodem igitur modo
ſequitur, per quodlibet indiuiſibile eiuſdem ſubiectiuæ extẽ-
ſionis percipi totum obiectum, & omnes eius partes: cùm nõ
minus ſit extenſum per totum organum, quam partes. Quæ
etiam ſatis efficaciter confirmantur ex his, quæ eiſdem locis
citatis dicta ſunt de indiuiſibilibus intenſionis, & extenſio-
nis qualitatum naturalium.

Sed vt hæc duo vera ſint, & neceſſaria (vt abſq; dubio ſunt)
neceſſarium eſt etiam tertium, nempe, quod in qualibet parte
medij, atque etiã organi producãtur omnes, & ſingulæ partes
extenſionis obiecti partes ſpecierũ, per quas in qualibet parte
organi repræſententur omnes, & ſingulæ, alioqui extẽſio ſub-
iectiua iam explicata nõ habebit ſufficiens fundamentum ve-
ritatis, quia cũ pars quælibet ſpeciei non poſſit repræſentare,
niſi determinatam partẽ obiecti, a qua procedit, ſi in ſingulis 87
partibus medij, & organi non producantur partes ſpecierũ re-
præſentantes omnes, & ſingulas partes obiecti, nõ poterit ra-
tione obiectiuæ extẽſionis per quamlibet minimam partem,
& per quodlibet indiuiſibile ſpeciei repræſentari, ac percipi
totum obiectum, & ſingulæ eius partes in ſingulis partibus
organi, vt conſideranti erit manifeſtum.

Quibus ſic expoſitis, ad primum argumentũ oppoſitæ ſen-
tentiæ concedendũ eſt totum antecedẽs, quod quælibet pars
luminis procedit à toto luminoſo, cuius partes vniuntur ad
producẽdum illud per modum vnius agentis: ſed neganda eſt
paritas rationis, quæ infertur de partibus ſpeciei, quod quæ-
libet procedat a toto obiecto. Et ratio diſparitatis conſiſtit in 88
diuerſitate luminis, & ſpeciei, nam ſpecies repræſentat obie-
ctum quaſi per modum imaginis, & propterà nõ ſic procedit

tota à toto obiecto, quin quælibet etiam pars à toto etiam
procedat,ſed ita vt per ſingulas partes producat ſingulas par-
tes eiuſdem ſpeciei, & ſic quælibet ſicut eſt determinata, atq;
diſtincta ab alia, determinatam quoque partem obiecti re-
præſentet, atque diſtinctam a quacunque alia, nec vna alte-
ram repræſentare poſſit.

Quod in obiecto heterogeneæ figuræ probat experientia,
cuius pars ſpeciei repræſentãs figuram capitis, nequit repræ-
ſentare figuram manus,cum ſit longè diuerſa,ſicque de cæte-
ris.Et eadem certè ratio(licet non adeò manifeſta) eſt de ſpe-
cie figuræ homogeneæ,quia modus imprimendi ſpeciem,quẽ
habet obiectum ſigillo,aut imagini ſimilis,ex ſua propria ra-
tione determinatam repræſentationem, & determinatam rẽ
89 repræſentatam poſtulat. Negandum igitur eſt,quod partes
obiecti vniantur ad producendam ſpeciem per modum vnius
agentis intentionalis, ſicut vniuntur in agentibus naturali-
bus,in quibus non reperitur modus aliquis imaginis, nam in
illis non agunt partes diſtinctis actionibus partialibus, &
ideò nec tribuitur effectus eis quaſi per partes, ſed modo in-
diuiſibili,ita vt totus toti,& ſingulis etiam partibus totus,li-
cet modo inadæquato,aut tanquam agenti inadæquato.Par-
tes verò obiecti ſic vniuntur per modũ vnius agentis,vt quæ-
libet operetur per virtutem propriam tanquam diſtinctam à
virtute alterius,imò à virtute totius,quare per proprias actio-
nes partiales,quamuis vnitas ad conſtituendum vnam totalẽ
concurrunt,& totus ipſe effectus tribuitur eis per partes,quã-
uis ex partibus ſingularum efficiatur vnus totalis. Quod hoc
exemplo explicari poteſt,dum homo aliquis imprimit ſpeciẽ
ſuæ figuræ oculo, manifeſtum eſt, partem ſpeciei repræſen-
tantem brachium non repræſentare caput,quare nec à capite
procedere,ſed à ſolo brachio, quia neque caput habet virtu-
90 tem intentionalem imprimẽdi ſimilitudinem brachij,neque
brachium ſimilitudinẽ capitis:cum diuerſæ ſint figuræ;quare
neceſſe eſt per virtutes diſtinctas,vt diſtinctas operari, & cõ-
ſequenter per diſtinctas actiones partiales, quibus diſtinctæ
partes effectus correſpondeant,quamuis ex virtutibus ſingu-
larum, & ex partialibus earum actionibus componatur vna
virtus,& vna actio totalis, atque etiam ex partialibus effecti-
bus eis correſpondentibus vnus totalis effectus, hoc enim ne-
ceſſaria conditio eſt vnius agentis diuiſibilis.

Pro ſolutione ſecundi argumenti,tanquam certum eſt præ-
ſupponendum,quod ſicut plura corpuſcula eiuſdem rationis,
aut coloris, vt plura grana tritici coniuncta videri poſſunt:
cùm

cùm tamen quodlibet ſeparatum ab aliis non poſſet videri in eadem diſtãtia, ita etiam verum eſt de pluribus diuerſæ rationis, aut coloris, quod facile experiri poſſumus. Vnde ſequitur non id prouenire ex eo, quod ſe iuuent ad producendas perfectiores ſpecies, quàm ſeparata producerent. Probatur conſequentia, quia quæ diuerſi coloris ſunt, nõ poſſunt ſe iuuare: cùm repugnet obiectũ album iuuare, vel concurrere ad productionem ſpeciei repræſentantis obiectum nigrum, vt per ſe eſt manifeſtum, & tamen nõ minus certò conſtat corpuſcula diuerſi coloris ſimul ſumpta videri, & diſtinctè videri in ea 91
diſtantia, ad quam videri non poſſet quodlibet ſeparatum ab aliis, vel certè non diſtinctè; ergò hoc non prouenit ex concurſu vnius cum altero ad productionem ſpeciei.

Quod aliã poteſt experientia confirmari, nam contingit idemmet paruum corpus à tanta diſtantia videri ab vno homine, & non ab altero, quod cõſtat non prouenire ex defectu ſpeciei: cùm eodem modo eam producat reſpectu vtriuſque; imò ſi ex defectu ſpeciei proueniret, à neutro videretur, prouenit ergò abſque dubio ex perfectiori, aut imperfectiori potentia, aut organo, quia potentia quælibet, vel organum eius iuxta menſuram propriæ perfectionis petit perfectiorem, vel imperfectiorem ſpeciem ſecundum intenſionem, & extenſionem ad operandum: ita vt cum improportionata ſpecie omninò non poſſit operari, vel certè non ita benè, vel non ad tantam diſtantiam ſecundum maiorem, vel minorem improportionem: quod ergò contingit parua corpuſcula inter ſe ſeparata non poſſe videri ad tantam diſtantiam, videri autem 92
non ſolùm omnia, ſed etiam ſingula ad eandem diſtantiam, ſi ſint coniuncta, defectui potentiæ tribuendum eſt, atque etiã paruitati cuiuſlibet per ſe ſumpti, ratione cuius improportionatum eſt potentiæ, & imperfectam producit ſpeciem, per quã videri non poteſt ab ea, quæ improportio ex parte vtriuſque proueniens, ſuppletur per cõiunctionem eorum, quia licet quodlibet coniunctum aliis non producat perfectiorem ſpeciem, quàm produceret ſeparatum, nec maioris extenſionis, omnia tamen coniuncta producunt ſimul plures ſpecies eiuſdem extẽſionis, & ita multitudo ſupplet defectum ſingularum, & viſus immutatur multo fortius ab omnibus ſimul, quàm à qualibet ſeparata, & ideò operari poteſt circa ſingula; quia ſimul operatur circa omnia; cùm tamen circa ſingula ſeparata non poſſet, & id quidem contingit abſque concurſu vnius obiecti cum alio ad productionem ſpeciei, ex eo ſolùm quod ſimul operantur omnia, ſimúlque immutant potentiã,

& ſimultanea illa immutatio omnium æquiualet maiori, aut fortiori immutationi ſingulorum potētiæ proportionatæ in tali diſtantia, illa etiam omnia corpora parua, quamuis per proprias ſpecies, propriáſque immutationes potentiā immutent, & per ſingulas viſiones percipiantur ab ea, quaſi inadæquata cenſentur reſpectu vnius, & eiuſdem obiecti æqualis magnitudini omnium, quod per vnicam immutationem, & viſionem vnicam adæquatam videre poſſet potentia in eadem diſtantia, & ex his conſtat ſolutum eſſe argumentum.

QVÆSTIO IX.

An ſpecies impreſſa ab obiecto diuiſibili ſecundum intenſionem ſit etiam diuiſibilis ſecundum intenſionem.

93 PArs negatiua, quod ſpecies impreſſa nullam habeat diuiſibilitatē intenſionis, videtur probari primo, quia dupliciter poteſt intelligi, quod ſpecies impreſſa ab obiecto ſit diuiſibilis ſecundum intēſionem; primo ex eo, quod plures gradus intenſionis obiecti repræſentat: ſecundo quia eoſdem repræſentat magis, & minus perfectè. Vterque autem modus videtur impoſſibilis; ergò impoſſibile eſt, quod ſpecies ſit diuiſibilis ſecundū intenſionem. Euidens eſt cōſequentia, quia non ſuperſunt alij modi, quibus diuiſibilis poſſit excogitari ſpecies ſecundum intenſionem, præter hos duos. Sed probatur antecedens, quia plura in primis dātur obiecta ſenſibilia, in quibus nulla datur latitudo intenſionis, vt de multis ſenſibilibus communibus, nempe magnitudine, numero, & figura conſtat; ergò ab his non poteſt produci ſpecies diuiſibilis ſecundū diuerſos gradus intenſionis obiecti, quos repræſentat: ſed nec repræſentans eundem gradum, vel entitatem eiuſdem obiecti magis, aut minus perfectè, quia cum obiectum careat gradibus intenſionis, non operatur perfectius, aut minus perfectè intenſiuè: ſed eodem modo ſemper, quia per eandem entitatem omninò in ſe immutatam; ergò non producit ſpeciem ſe repræſentantem ſecundum maiorem, vel minorem perfectionem; nec proinde diuiſibilem ſecundum intenſionem adhuc hoc modo.

94 Secundo probatur in obiectis ſenſibilibus habentibus plures gradus intenſionis, quia omnes iſti gradus conſtituunt eandem numero qualitatem tantæ intenſionis, & conſequenter tantæ virtutis ad agendum, vt octo gradus albedinis, vel caloris conſtituunt vnam numero albedinem, aut vnum numero

mero calorem intenſionis, vt octo & virtutis, vt octo ad agendum; ergo omnes iſti gradus vniuntur ad agendũ, & per modum vnius agentis operantur. Vnde ſequitur effectum a tali agente productum dependere à toto ipſo agente ſic intenſo, & a qualibet parte, vel gradu intenſionis eius: ſed ſpecies, quã producit eſt effectus adæquatus totius intenſionis; ergo dependet à tota ipſa intẽſione, & a qualibet eius parte, vel gradu, & proinde repræſentabit totam, & quamlibet partẽ modo indiuiſibili ſecundum intenſionem. Probatur hoc vltimũ, quia ſpecies repræſentat obiectum, à quo procedit ſecundũ modum procedendi ab illo, erit igitur indiuiſibilis ſecũdum intenſionem. Nec locum habet ſolutio tradita quęſtione pręcedente, quod in effectibus naturalibus verum hoc ſit, non in intentionalibus, qualis eſt ſpecies, quæ cùm ſit quaſi imago obiecti, non poteſt quælibet pars eius repræſentare aliã partem obiecti, præter illam à qua procedit, & multo minus totum ipſum obiectum, & ideò per partes, & modo diuiſibili debet repræſentare. Nam diuerſa longè ratio eſt de intenſione, & extenſione obiecti, extenſio enim diuerſas partes entitatis eius dicit, nec in vna reperitur, in eadem ſubiecti parte: ſed neceſſariò in diuerſis; & ideò quælibet poteſt agere per propriam virtutem diſtinctam ab alia ad productionem ſpeciei, & propterea modo diuiſibili, ſecundum extenſionem debet procedere ab omnibus, & ſingulis, & propterea modo diuiſibili eas repræſentare. Tota autem intenſio obiecti, & omnes eius gradus repetiuntur in eadem parte ſubiecti, & in eadem parte extenſionis, vel entitatis obiecti, quia intenſio formæ eſt perfectio eius circa eandem partem: ergo non poteſt operari obiectum, vel pars eius, quin operetur ſecundũ omnes gradus intẽſionis, quos habet, nec proinde producere ſpeciem, quin ab omnibus ſimul, & neceſſariò depẽdeat, omnéſque, & ſingulos ſimul, & neceſſariò repræſentet, quod eſt modo indiuiſibili obiectum intenſum, & omnes gradus intenſionis eius repræſentare. Et ita tenent nõnulli ex recentioribus. Nam antiquiores interpretes Ariſtotelis hanc diuiſibilitatem intenſiuam ſpecierum non attingunt, ſicut nec extenſiuam. 95

Nihilominus probabiliorem iudico ſententiam oppoſitã, *tribuentem his ſpeciebus modum diuiſibilitatis intenſiuæ naturæ obiecti proportionatum, quam maior recentiorum pars ſequitur.* Eam verò his duabus aſſertionibus explico.

Prior eſt, ſpecies impreſſa diuiſibilis eſt ſecundum intenſionem in ordine ad plures gradus intenſionis obiecti, quos modo diuiſibili, & per partes repræſentat; ita vt nec vna pars intenſionis eius repræ- 96

ſentiet totam intenſionem obie[illegible], neque aliam partem intenſionis eius, ſed qualibet pars ſuam partem determinatam intenſionis, & non aliam. Hanc aſſertionem ſic prius declaro, & deinde eam probabo. Eadem numero albedo extenſa per totam manum, & ſingulas partes eius, perfici poteſt in tota ipſa manu, & ſingulis eius partibus per additionem noui gradus, vſq; ad octo, & gradus iſti, qui ei adduntur, vocantur partes intenſionis eius, & ad ſimilitudinem eius intenſionis intelligi debet intenſio ſpeciei repræſentantis eandem albedinem, vt ſi excogitemus per quandam alterationem continuam intendi albedinē. Et in principio huius intenſionis ſucceſſiuæ produxiſſe
97 in medio, vel potentiā quandam ſpeciē repræſentantē ipſam ſecundum paruam illam intenſionem quā tunc habet, procedente verò intenſione, ſicut additur eidē albedini in eadē manu, & in eiſdem partibus eius exiſtenti alter gradus eductus de nouo ex potentia ſubiecti; ita ſuo modo additur ſpeciei prius productæ ab ea in medio, vel organo alter gradus, vel pars tantò perfectior in repræſentando, quātò intenſior, ac perfectior facta eſt albedo repræſentata, à qua producitur, & de potentia eiuſdem organi, aut medij educitur, & ſic intēditur ſpecies iuxta intēſionem obiecti; ita vt ſicut in fine totius intenſionis vna, & eadem numero albedo exiſtens in eodē ſubiecto, aut in eadem parte eius habet octo gradus intenſionis in eſſendo, quorum quilibet eſt diuiſibilis in infinitum per
98 partes proportionales intenſionis; ita eadem numero ſpecies in principio producta ſub intēſione repræſentatiua imperfecta habeat octo gradus intēſionis, aut perfectionis intenſiuæ in repræſentando obiectum, quorū quilibet eſt diuiſibilis in infinitum per partes proportionales intenſionis correſpondentes infinitis partibus proportionalibus intenſionis eiuſdem obiecti, quas repræſentant. Et rurſus quemadmodum omnes gradus intenſionis obiecti, & omnes partes eorū vniūtur, & continuantur propriis indiuiſibilibus intenſionis, ſic ſuo modo gradus intenſionis ſpeciei, & partes eorum illos repręſentantes vniuntur, & continuantur indiuiſibilibus ſibi proportionatis repræſentantibus eadem indiuiſibilia, quibus continuantur gradus, & partes intenſionis obiecti, & iſte eſt modus indiuiſibilitatis intenſiuæ, quam tribuit hæc prior aſſertio noſtra ſpeciebus ſenſibilibus.

Quam ſic probo primo, quia obiectum extenſum producens ſpeciem ſui communicat ei extenſionem, quam habet; ita vt ſicut totum obiectum producit totam ſpeciem, & pro-
99 pterea totum ab ea, tanquam à ſimilitudine repræſentatur, ſic

ſic ſingulæ partes extenſionis eius concurrunt per proprias entitates diſtinctas ad productionem eiuſdem ſpeciei, quæ cùm eiuſdem rei, à qua producitur quaſi imago ſit, & non alterius, ſequitur quālibet ſpeciei partem ſolùm eſſe repræſentatiuam determinatæ partis obiecti, à qua producitur, & non alterius: quod in figura heterogenei corporis oſtendimus; ſed obiectum non minus eſt diuiſibile ſecundū partes graduales intenſionis, quàm ſecundum partes extēſionis, vt de albedine conſtat; ergo ſequitur producere ſpeciem ſui ſecundum eandem intenſionem; ita vt quælibet pars ſecundum maiorem, vel minorem intenſionem, quam habet, concurrat ad producendam partem ſpeciei eiuſdem intenſionis, & non alterius, & conſequenter pars illa ſpeciei eandem partē ſic intenſam, & non alteram, neque totum ipſum obiectum intenſum repræſentet, quod eſt modo diuiſibili ipſum, & partes eius repræſentare, & ſuas partes intenſionis habere. Quod efficaciter poteſt oſtendi in obiecto habente partes magis, & minus intenſas, vt ſi albedo intenſior ſit in facie, quàm in manu, vt ſæpe contingit, ſequitur producere perfectiorem partem ſpeciei in medio, aut in oculo. Probatur conſequentia, quia cùm producat eam ſecundum perfectionem, quam habet, & in facie habeat maiorem, abſque dubio producet partem ſpeciei maioris perfectionis intenſiuæ: nam eò eſt perfectior ſpecies, quò perfectius obiectum repræſentat. Tunc ergo negari non poteſt primo, quod ſpecies albedinis à toto homine producta habeat partes magis, ac minus perfectas ſecundum intenſionem, quæ repræſentent partes eius magis, & minus intenſas in eadem albedine. Ex quo efficaciter ſatis infertur ſpeciem eſſe diuiſibilem ſecundum partes intenſionis. 100

Secundo negari non poteſt eandem ſpeciem habere modum repræſentandi diuiſibilem ſecundum intenſionem, quia in eo conſiſtit modus diuiſibilis ſecundum intēſionem, quod eſt nullam partem repræſentare totum obiectum ſic intenſum, neque aliam partem intenſionis eius: ſed vnam tantùm determinatam; ex hoc enim ſequitur neceſſariò, nec vnam partem ſpeciei dependere à toto obiecto, nec ab aliis partibus; ſed quamlibet à parte diſtincta, eámque dumtaxat repræſentare: ſed pars ſpeciei procedens ab albedine exiſtente in facie, non poteſt procedere ab albedine exiſtente in manu; cùm ſint diuerſæ intenſionis, ac perfectionis; ergo modo diuiſibili ſecundum intenſionem repræſentant tota ipſa ſpecies, & ſingulæ partes eius. Secundo probatur, quia ſi obiectum præſens potentiæ intendatur ſucceſſiuè, vel ſpeciei

præexiſtenti à qua repræſentabatur prius additur noua pars intenſionis, per quam magis ipſum intenſum repræſentet, vel non: ſed alia ſpecies perfectior de nouo producitur: à qua cum maiori illa intenſione repræſentatur, & ſi primum conceſſeris habetur intentum, quod ſpecies habeat partes intenſionis, quarum quælibet repræſentet partem intenſionis obiecti determinatam, & non aliam, quod eſt eſſe diuiſibilem ſecundum intenſionem: ſi verò corrumpi dixeris, & produci nouam, ſequitur corrumpi actu infinitas totales, atque completas, & alias etiã actu infinitas produci de nouo. Probatur conſequentia, quia ſucceſſiua intenſio obiecti habet partes proportionales actu infinitas, & ad nouam productionẽ cuiuſlibet ſequitur productio nouæ ſpeciei totalis, atq; cõpletę repræſentantis totum obiectum cum noua intenſione: cùm de nouo debeat repræſentari pars illa proportionalis intenſionis obiecti de nouo producta, nec poſſit repræſentari per ſpeciem præexiſtentem, ſi nulla pars intẽſionis ei additur, admittere autem productionem ſpecierum completarum actu infinitarum ſatis magnum incommodum eſt nullo modo admittendum, ſi repræſentatio obiecti de nouo intenſi alio modo probabili ſaluari poteſt eo non admiſſo, (vt reuera poteſt) conceſſa diuiſibilitate ſpeciei ſecundum intenſionẽ: hæc igi-
102 tur concedenda eſt. Et ſi dixeris in tali intenſione ſucceſſiua obiecti, nec produci nouam partem ſpeciei, nec nouam ſpeciem: ſed nouam illam intenſionem obiecti per ſpeciem præexiſtentem repræſentari, abſque vlla additione partis, quia eo ipſo quod noua intenſio obiecti producitur, incipit depẽdere ſpecies præexiſtens ab ea, ſicut à toto ipſo obiecto, & omnibus partibus eadem ratione, ac noua intenſio caloris inciperet dependere à toto igne, & omnibus partibus eius, & conſequenter poterit repræſentari per eandem ſpeciem, quia ſpecies totum illud à quo dependet in ſuo eſſe, repræſentat. Probatur efficaciter hoc eſſe impoſſibile, quia cùm ſpecies ſit quaſi naturalis imago obiecti modo iam explicato; repugnat aliquid repræſentare, à quo non ſit producta, quia à quo nõ accipit eſſe, nec poteſt accipere repræſentationem, in qua conſiſtit eius eſſe, nec proinde ab ea poterit repræſentari, quare apertè falſum eſt, quod præexiſtens ſpecies poſſit dependere à noua parte intenſionis obiecti producta, etiam in conſeruari, quia ſpecies nec in eſſe, nec in conſeruari poteſt dependere, niſi ab obiecto quod repræſentat, & à quo producitur, & hoc habet ex propria ratione, ac natura intentionalis ſimilitudinis.

Aſſertio

Aſſertio poſterior, *non ſolum ſpecies habet diuiſibilitatem intenſionis ex eo, quod plures gradus, aut graduales partes obiecti repræſentat, ſed etiam ex eo, quod eoſdem, vel eundem poteſt magis, & minus perfectè repræſentare, atque etiam obiectum nullam habens intenſionem.* Hæc etiã prius declaranda eſt, deinde probãda. Eã verò declarat experientia, quia videmus idẽ obiectũ prorſus in ſe immutatũ, magis, & minus perfectè repræſentari per ſpeciem a ſe productam ratione medij, vel organi melius diſpoſiti, & per eam perfectius videri ab eadem potentia eodem modo diſpoſita; vbi autem magis, & minus datur, neceſſe eſt dari intenſionem, & hoc eſt, eam habere ſpeciem in modo repręſentandi obiectũ; & eſſe diuiſibilem ſecundũ intenſionẽ. 103 104

Quam diuiſibilitatem ſic probo eſſe concedendã ſpeciei, ſi ponatur obiectum alicuius intenſionis in loco ita diſtanti à potentia, vt imperfectè, aut confusè videatur, & tunc incipiat potentia moueri, & accedere ad ipſum, quo propinquior fit, perfectius, hoc eſt, diſtinctius, atque clarius illud videt, ſecundum eundem, vel eoſdem gradus intenſionis, ita vt poſſit eoſdem gradus obiecti, vel obiectum ipſum nullam habens intenſionem repræſentare ſpecies ſecundum vnum gradum perfectionis, & ſecundum duos, & tres, ac plures; ergo perfectius ſibi repræſentantur iidem gradus per ſpeciem, quam prius repræſentabãtur, & ſi propinquior fiat, perfectius ei repręſentabuntur, habet igitur ſpecies præter diuiſibilitatem intẽſionis reſpectu graduum intenſionis obiecti, in quãtum poteſt pauciores, atque etiam plures repræſentare, aliam diſtinctam reſpectu eorundem, vel eiuſdem: in quantum poteſt eos repræſentare magis, ac minus perfectè, & conſequenter ſecundum maiorem, & minorẽ intenſionem. Et quod diuiſibilitates iſtæ 105 ſint diſtinctæ in ſpecie, poſſumus probare ex reali ſeparatione earum in obiecto nullam intenſionem habente hoc modo. Eadem figura, vel magnitudo obiecti videtur imperfectius, magíſque confusè, quo plus diſtat à potẽtia, & quo magis ad eam accedit, videtur clarius, atque diſtinctius; ergò magis, & minus perfectè repræſentatur per ſpeciem, non quidem diuerſam de nouo productam, quia cum diſtantia habeat partes infinitas percurrendas per infinitas partes motus eiuſdem obiecti accedentis ad potentiam, vel potentiæ accedentis ad obiectum, ſequeretur ſpecies actu infinitas produci de nouo, & alias actu infinitas corrumpi; quod nullo modo admittendum eſt; ergò per eandem numerò ſpeciem, quam magis, & minus perfectè repræſentare idem obiectum impoſſibile eſt, ſine aliqua additione partis vel gradus intẽſionis, quia,

quia quo perfectius repræſentat, eò eſt perfectior in ſuo eſſe, perfici verò in ſuo eſſe ſine additione alicuius nouæ entitatis repugnat, ſicut repugnat qualitatibus naturalibus, vt probauimus 1. lib de generatione, c. 4. neceſſe eſt ergò eidem ſpeciei concedere gradus intenſionis in modo repræſentandi idem obiectum, & omnino immutatum, & ſecundum eos aliam diuiſibilitatem intenſiuam, præter eam, quam habere probauimus in priori aſſertione.

106 Sed poſſet aliquis huic argumento reſpondere concedẽdo, quod magis, & minus perfectè videatur idem obiectum in ſe immutatum, quò magis accedit ad potentiam, vel potentia ad ipſum, quia nullo modo negari hoc poteſt, ſed negando, quod ex hoc infertur, videlicet id contingere ex eo quod magis & minus perfectè repræſentetur per ſpeciem, quia benè poteſt magis & minus perfectè videri, etiam ſi ſecundum eandem perfectionem repræſentetur ex parte ſpeciei propter maiorem, aut minorem diſtantiam à potentia; nam approximatio obiecti eſt conditio neceſſaria, vt percipiatur à potẽtia, & ideò ſola maior, vel minor diſtantia poteſt eſſe ſufficiens cauſa, vt magis, aut minus perfectè, vel diſtinctè percipiatur. Vnde ſequitur poſſe magis, & minus diſtinctè, aut clarè percipi immutata omninò ſpecie; quod ſic probo: obiectum omninò immutatum percipitur magis, & minus diſtinctè propter maiorem, vel minorem diſtantiam à potentia, vt docet experiẽtia; ergò immutata omninò ſpecie, poterit magis, & minus clarè percipi propter ſolã maiorem, vel minorem diſtantiam.

107 Probatur conſequentia, quia quò propinquior eſt potẽtia reſpectu obiecti, eò perfectius operatur circa illud cæteris paribus ex parte aliorum, vel cæteris omninò immutatis, ſicut propter maiorem, vel minorem approximationem aliis omnibus omninò immutatis perfectius operatur quodcunque agẽs naturale. Et ratio vtriuſque eſt modus operandi cuiuſlibet agentis naturalis limitatæ virtutis, quod fortius operatur in paſſum, vel circa obiectum proximum, quàm remotum, quare non probat argumentum intenſionem ſpeciei, vel diuiſibilitatem ſecundum illam.

108 Hæc tamen ſolutio aliquam habet apparentiam veritatis, ſed nec poteſt eſſe vera, nec argumento ſatisfacere, quia ratio ipſa, in qua fundatur, probat, non poſſe prouenire viſionem magis, & minus perfectam eiuſdem obiecti, magis, vel minus diſtantis, niſi à ſpecie magis, aut minus clarè, atque diſtinctè ipſum repræſentant. Quod ſic probo; agens naturale fortius agit in paſſum ſibi proximum, quàm in remotum; ergò perfectiorem

ctiorem ei imprimit effectum, ſed obiectum agit naturaliter in medium, atque etiam in organum, & potentiam imprimẽdo illis ſpeciem; ergò quò minus diſtat ab eis, perfectiorem producit ſpeciem, hoc eſt, clarius, atque diſtinctius ſe repræſentantem, & ſi ſucceſſiuè propinquius fiat per maiorem acceſſum ad potentiam, vel potentiæ ad ipſum, intenſiorem producet ſpeciem, quemadmodum naturale agens intenſiorẽ qualitatem producet, quò magis appropinquat ad paſſum. Vnde ſequitur non poſſe videri perfectius a potentia propter ſolam minorem diſtãtiam, ſed per ſe primò videri perfectius, propter intenſiorem ſpeciem, quam à minori diſtãtia producit, ad cuius productionem euidens eſt iuuare minorem diſtantiam, aut maiorem approximationem, tanquam cõditionem neceſſariam. Quare falſum eſt, & omninò negandum, quod in argumento aſſumitur, nempe clarius, atq; diſtinctius videri obiectum appropinquans ad potentiam propter ſolam minorem diſtantiã cæteris paribus ex parte ſpeciei, imò præcipua cauſa perfectioris viſionis eſt intenſior ſpecies, quam obiectum à minori diſtantia producit.

Quod ſic vrgeo, perfectior operatio non poteſt producere, 109
niſi ex perfectiori principio, ac perfectiori concurſu eius, ſed ſpecies cum potentia eſt principium ſenſationis; ergò repugnat perfectiorem ſenſationem procedere, niſi à perfectiori ſpecie, vel eadem perfectius concurrente, quod patet non eſſe poſſibile ab eadem diſtantia. Itaque eodem argumento, quo probatur potentiam perfectius operari circa obiectũ magis ſibi approximatum, conuincitur planè obiectũ magis approximatum potentiæ perfectius operari circa illam, & intenſiorem ſui ſpeciem ei imprimere, & cùm prius ſit obiectum imprimere potentiæ ſpeciem ſui, quàm operari potentiam circa illud, & ſpecies impreſſa ſit principium operationis cum potentia, à poſteriori probatur ex perfectiori viſione eiuſdem obiecti à minori diſtantia maior perfectio intenſiua ſpeciei, & conſequenter diuiſibilitas intenſiua eius, & ita ex ſolutione obiectionis propoſitæ fortius cõfirmatur aſſertio noſtra. Duas itaque diuiſibilitates ſecundum intenſionem concedimus his ſpeciebus, vel duos modos diuiſibilitatis intenſiuæ per duas aſſertiones noſtras: prior diuiſibilitas eſt ratione plurium graduum; vel gradualium partium intenſionis obiecti, quas poteſt repræſentare; poſterior ratione maioris, vel minoris perfectionis ſecundum quam poteſt repræſentare eũdem vel eoſdem gradus intẽſionis obiecti, vel certè eandẽ eius entitatem nullam intenſionem in ſe habentẽ, ſed ſolum reſpectu ſpeciei.

Ad

110 Ad primum argumentum pro negatiua parte propoſitum, neganda eſt minor, quod impoſſibilis ſit vterque ille modus diuiſibilitatis intenſiuæ. Et cùm impugnatur poſterior ex eo, quod plura ſunt obiecta nullam intenſionem in ſe habentia, diſtinguendum eſt de intenſione obiectiua. Nam duplex eſt; formalis vna, & virtualis altera; formalis eſt, quam habent qualitates ipſæ, quę ſunt obiecta ſenſuum per additionẽ graduum. Virtualis verò eſt perfectio eſſentialis, aut entitatiua, quam habet in ſe obiectum ex propria natura quantumlibet indiuiſibili, in quantum magis, aut minus clarè, ac diſtinctè poteſt percipi à potẽtia, quę verſatur circa illud, quæ (niſi ego fallor) etiam in diuina eſſentia in ſe ſimpliciſſima neceſſariò ponenda eſt: cùm poſſit magis, & minus clarè ac diſtinctè videri à beatis, quorum beatitudo eſſentialis magis, & minus perfecta eſt ratione huius intenſionis: virtualis quidem in obiecto, formalis verò in actu intellectus illud videntis. Et ex ea intelligitur ratio à priori, propter quam non poteſt comprehendi diuina eſſentia ab aliquo intellectu creato, quia intẽſio illa virtualis obiectiua eſt actu infinita, ſicut entitas eius infinitè perfecta eſt in ſe; ergo non poteſt ſecundum totam videri ab intellectu creato, & proinde nec ab eo cõprehendi, cũ cõ-

111 prehẽſio ſit cognitio obiecti, quantũ cognoſcibile eſt. Et hæc diſtinctio intenſionis obiectiuæ ſic eſt applicanda ad obiecta ſenſibilia, vt aliquãdo formalis ſit in eis, nempe in omnibus, quę ſunt qualitates intẽſibiles, & remiſſibiles, aliquando verò virtualis, vt in eiſdem in quantum ſecundum eandẽ intenſionem adhuc poſſunt clarius, ac diſtinctius videri, atque repræſentari per ſpeciem, atq; etiam in his, quę non ſuſcipiunt intenſionem, & remiſſionem, vt in quantitate, & figura, in quãtum entitas earum magis, & minus clarè, ac diſtinctè poteſt repræſentari per ſpeciem iuxta perfectionẽ eius, & ſic repræſentata magis, ac minus clarè, ac diſtinctè percipi à potentia. Itaque obiecta quædam habent vtrãque, ea videlicet quę habent in propria entitate latitudinem intenſionis, & remiſſionis; alia verò virtualem tantùm, ſi latitudine intenſionis propriæ entitatis careant, vtraq; tamen intenſio obiectiua cauſat formalem intenſionem in ſpecie expreſſa, & cognitione, per quam percipitur obiectum, quia ſpecies ipſa in ſe, atque etiã cognitio formaliter reprę́ſentant obiectum ſecundum maiorem vel minorem claritatem, ac diſtinctionem, & ideò maior perfectio, vel minor repræſentandi, in qua conſiſtit intenſio earum, neceſſariò debet eſſe formalis: cùm non detur in imagine repræſentatio virtualis, ſed repræſentatio ipſa ſit perfectio

ſectio formalis eius. Negandum igitur eſt, quod ſpecies non habeat ſemper diuiſibilitatem intenſiuam formalem, ſiue obiectum, à quo producitur, & quod repræſentat, formalem habeat, aut virtualem tantùm: nam vnam, aut alteram habere omninò neceſſarium eſt, & quælibet ſufficit ad producendam ſpeciem, & cognitionem magis, aut minus intenſam formaliter, vt expoſitum eſt.

Ad ſecundum neganda eſt maior, quod omnes gradus intenſionis totius obiecti, & cuiuſlibet partis eius ſic vniantur per modũ vnius agentis, vt per eandem actionẽ ſimplicẽ operentur ad producẽdam ſpeciem, ſicut vniuntur omnes gradus eiuſdem obiecti in ratione qualitatis naturalis inréſæ ad producendam aliam qualitatẽ naturalem intẹnſam eiuſdem ſpeciei. Quia cùm ſpecies ſit velut imago obiecti, ipſum repræſentans (modo ſuperius explicato) & ex ſe ordinata ad productionem ſpeciei expreſſæ, quę vera, ac formalis imago eſt, quęlibet pars intenſiua ſpeciei eſt quaſi imago alicuius determinatæ partis intenſionis obiecti, & non alterius, ſicut de partibus extenſionis eiuſdem ſpeciei probauimus. 112

QVÆSTIO X.

An omnes ſpecies ſenſibiles, quæ multiplicantur in medio, atque in potentia, producantur immediatè ab obiecto, vel quadam mediis aliis.

Circa hanc quæſtionem tres ſunt opiniones, duæ extremæ, & altera media. 113

Prima opinio extrema negat vllã ſpeciem producere alteram, ſed omnes aſſerit produci ab obiecto immediate, & per ſe, tam in medio, quam in potentia. Hanc tenet in viſione luminis Scotus in 2. diſt. 16. quæſt. vnica aſſerens lumen productum à ſole in medio eſſe ſpeciem intentionalem, per quam videtur, nec tamen producere aliud ſibi ſimile, imò nec eſſe vllo modo actiuum pro tali productione, ſed quodvis lumen, aut partem eius immediatè produci à ſole. Et cum eadẽ ratio eſſe videatur de coloribus, atque ſpeciebus ab eis productis, vniuerſaliter videtur ſentire, nullam ſpeciem producere alteram, vel actiuè concurrere cũ obiecto ad productionem eius.

Cum Scoto ſentiunt ſectatores eius, & ex recentioribus nonnulli. Probatur primò, quia omnes dependent per ſe immediatè 114

diatè ab obiecto in conſeruari, & nulla earum ab altera: ergò etiam in eſſe, & fieri. Euidens eſt conſequentia, quia hæc accidentia intentionalia ab eodem producēte dependent in eſſe, & fieri, & conſeruari. Sed probatur antecedēs, quia permanente obiecto præſente, poteſt perire vna ſpecies permanentibus aliis, vt ſpecies producta in medio non pereunte ſpecie producta in organo, ergò non dependebat ab ea in conſeruari.

Secundo, ſpecies repræſentat rem à qua procedit, & ſicut ab ea accipit eſſe, ſic accipit repræſentationem: ſed omnes ſpecies repræſentant per ſe immediatè obiectum, & nulla repræſentat aliam: ergò nulla procedit ab alia, ſed omnes immediatè ab obiecto. Probatur minor, quia illud repræſentat ſpecies, quod per eam cognoſcitur, ſed per nullam cognoſcitur altera; ſed per omnes obiectum, & nihil aliud; ergò omnes repræſentant ſolum obiectum, & nulla repræſentat alteram.

115 Probatur tandem duabus experiētiis, prima, quia conſtat obiectum exiſtens extra cubiculum non videri à quocunque angulo eiuſdem cubiculi, ſed videretur neceſſariò, ſi ſpecies productæ immediatè ab obiecto, producerent alias, ergo non eſt hoc vllo modo admittendum. Probatur minor, nam ſi ſpecies producta ab obiecto produceret alteram, eodem modo eam produceret, ac producta eſt ipſa ab obiecto, ſed obiectum producit ſpecies verſus omnem partem medij, aut verſus omnem differentiā loci, cùm ab omni parte medij videatur, aut videri poſſit, ergò etiam vna ſpecies multiplicaret aliam verſus omnem partem medij, aut verſus omnem differentiam loci, quare in toto aëre cubiculi, & non ſolùm in medio eius. producta verò ſpecie in toto cubiculo videri poſſet obiectum ex quocunque angulo eius, quia ſtatim ac ſpecies peruenit ad potentiam, ſequitur neceſſariò viſio obiecti per illam: cùm principium ſenſationis ſufficiens ſit potentia informata ſpe-

116 cie. Secunda experientia eſt; quia experimur obiectum ingentis magnitudinis non videri totum ex anguſto loco, vt turris magna ex parte aliqua interiori cubiculi nō videtur tota, ſed tantum pars eius, quæ per feneſtram mouere poteſt viſum, & actum eius terminare, ſed ſi vna ſpecies producat aliam, ſequitur neceſſariò totam videri, ergò talis productio vnius ſpeciei ab alia experientiæ aduerſatur. Minorem ſic probo, in qualibet parte medij producit turris, & omnes eius partes ſpeciem, per quam tota poteſt videri ex quacunque parte eiuſdē medij: ſi ergò ſpecies hæc producta in medio multiplicat aliā in potentia; ergò producet eam in oculo exiſtentis in cubiculo à regione turris, & ideo informabitur ſpecie totius turris, &

elicier viſionem totius turris contra manifeſtam experiētiam. 117

Secunda opinio extrema, non ſolum concedit produci ſpecies aliquas ab aliis, ſed ab eis ſolis, quia abſque vlla dependentia ab obiecto eas producunt. Itaque obiectum ad certam quandam diſtantiam multiplicat ſpecies, & hæ vel earum partes per ſe immediatè producunt alias in potentiam ſine vllo concurſu obiecti. Ita Albertus Magnus 2. lib. de anima, tractatu 3. quem recentiores quidam ſequuntur. Probatur primo, ex fine, in quem producuntur ſpecies ab obiecto, videlicet, vt per ipſas perueniat ad potentiam, & ei coniungatur, conſtat autem cùm maximè diſtat obiectum à potentia, non poſſe per ſe immediatè producere in eam ſpeciem, ſed ſolum in medio ſibi proximiori; quare nec poteſt coniungi potentiæ per ſpecies immediatè à ſe productas, vt igitur ei coniungatur neceſſe eſt concedere: quod ſpecies iſtæ productæ ab obiecto poſſint alias producere in potentiam, atque in partes medij propinquiores, & ſine vlla dependentia ab obiecto. Minorem ſic probo, ſpecies iſtæ ſunt ſeparatæ ab obiecto: cùm ſint ab eo productæ in medio, & non in ſe ipſo, dum ergò producunt alias in potentiam, vel producunt eas tanquam inſtrumenta eiuſdem obiecti; & hoc non, quia ſpecies productæ non ſunt perfectiores ipſis, ſed æqualis perfectionis, aut minoris; ergò non concurrunt ad productionem earum tanquam inſtrumenta, ſed tanquam præcipua cauſa, ſed eo ipſo, quod concurrunt, vt præcipua cauſa, non poteſt eſſe cum dependentia ab obiecto, nec poteſt obiectum immediatè concurrere, ſed ſolùm vt cauſa remota; ergò ita tenendum eſt, quod ſpecies iſtæ ſine dependentia ab obiecto producant alias. Probatur minor, quia 118 præcipua cauſa alicuius effectus ſolum poteſt agere cum depēdentia à cauſis vniuerſalibus, & non ab aliqua cauſa particulari, nam ſi à particulari dependet, neque ipſa, neque alia particularis, à qua dependet, erunt totales cauſæ, ſed partiales: cùm duæ cauſæ particulares, & totales non poſſint ſimul concurrere ad eundem effectum, quia ſubordinari non poſſunt, nam ſubordinatio ſolùm reperitur inter particulares ex vna parte, & vniuerſales ex altera. Conſtat autem ſpecies, & obiectum non eſſe partiales cauſas alterius ſpeciei, quia quælibet habet ſufficientem virtutem producendi illam; ergò vna ſpecies producit alteram ſine dependentia ab obiecto.

Tertia opinio eſt media duo aſſerens contra duas extremas 119 propoſitas; Primum eſt, *quod ſpecies producta ab obiecto in medio poſſint quidem multiplicare alias, vel certè nouas partes in medio, atque in potentia. Poſtremum, quod eas producāt cum actuali de-*

pendentia ab obiecto, à quo ipſa producta ſunt, & ſine illo nō poſſint. Ita Palacius 2. lib. de anima c. 12. fol. 193. referens pro ſe Ioannem Aſſianum; ita etiam recentiores multi, & videtur nobis probabilior. Quam primo colligimus ex D. Thom. quæſt. 16. de veritate art. 1. ad 1. vbi aſſerit, quod dum lapis videtur in ſpeculo per reflexionem, ſpecies eius producitur in oculo, non immediatè ab ipſo lapide, ſed à ſpeculo, hoc eſt, à ſpecie eiuſdem lapidis producta ab eodem lapide, & reflexa in ſpeculo, quare ſentit ſpeciem productam ab obiecto producere aliam per reflexionem in potentia, per quam videtur, & virtute quidem obiecti, quia reflexio ſpeciei fit virtute eiuſdem obiecti.

Probatur autem primum, quod ſpecies producta in medio ab obiecto producat alteram, aut partem eius in potentia euidenti experientia obiecti à tergo poſiti, & viſi in ſpeculo per reflexionem, non enim poteſt videri per ſpeciē immediatè pro-

120 ductam ab obiecto: cum nec ſit in ſitu, vel diſtantia, à qua poſſit eam in oculo videntis producere; ergò per ſpeciem productam ab eo in ſpeculo, ratione cuius idem met obiectum apparet in eodem ſpeculo ab ea repræſentatum, ſed non poteſt videri, niſi per aliam productam in oculo, quam cùm non poſſit obiectum per ſe producere, neceſſe eſt eam producat media eadem ſpecie in ſpeculo reflexa, & ita vna ſpecies producit alteram.

Probatur ſecundum, quod non poſſit vna ſpecies producere aliam effectiuè, niſi cum actuali dependentia ab obiecto, ex duobus; ex priori quidem, quia ſpecies producta ab obiecto eſt virtus eius, quam ſibi ſubſtituit ad immutandam potentiam, & concurrendi cum ea ad ſenſationem; ergò quidquid agit in tali ordine, operatur tanquam virtus, atque inſtrumentum eiuſdem obiecti, & proinde dependenter ab illo. Ex poſteriori verò probatur, quia ſpecies producta ab obiecto in medio non dependet quomodocumque in conſeruari ab eo, ſed ex continuata emanatione; ergò ex eadem continua emanatione ab obiecto dependebit agere eius ad producendam aliam ſpeciem.

121 Ad primum argum. primæ opinionis diſtinguēda eſt maior, quod ſecundæ qualitates non ſint actiuæ; nam de actiuitate naturali, verum eſt; de intentionali verò falſum; hæc autem actiuitas intentionalis nō ſolum ipſis qualitatibus naturalibus concedenda eſt, ſed ſpeciebus intentionalibus ab eis productis tanquam virtutibus earum, quarum actiuitate media immutant potentias, & cum eis concurrunt ad ſenſationes. Ad confirmationem negandum eſt antecedens, quod omnes dependeant per ſe immediatè ab obiecto, & nulla ab alia, quia ſicut

vna producitur ab altera cum actuali dependentia ab obiecto, ita dependet in conſeruari ab ea, vel certè ab eodem obiecto per eam. Quare negandum eſt, quod permanere poſſit naturaliter ſpecies producta ab altera pereunte producente, quia ſicut producitur ab obiecto per illam, ita etiam per eandem conſeruatur.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt maior, quod ſpecies repræſentet illud à quo procedit: nam ſolum eſt vera de eo, à quo procedit tanquam à præcipua cauſa, & cuius virtus eſt, quæ cùm omnes habeant reſpectu ſolius obiecti, & non reſpectu alterius, fit vt ſolius obiecti ſint ſimilitudines, ſicut ſolius obiecti ſunt virtutes. 122

Ad primam experientiam, quam affert vltimum argumentum, conceſſa maiori, quod obiectum extra cubiculum exiſtens non videatur ex quocunque angulo eius, neganda eſt minor, quod videatur, ſi ſpecies producta in medio multiplicet alteram, quia non multiplicat eam, niſi eo modo, quo obiectum, à quo procedit, obiectum autem viſus ſicut non videtur per lineam tranſuerſalem, ſed ſolum per lineam rectam, vt docet experientia, ita non multiplicat ſpecies per lineas tranſuerſales, ſed ſolum per lineas rectas, quamuis verſus omnes differentias loci, & ita ſpecies producta in medio hoc tantummodo poteſt producere alteram, ex quo non ſequitur, quod producat eam in angulis cubiculi, nec proinde, quod ab eis poſſit videri obiectum.

Ad experientiam de turri negandum eſt, quod videatur tota ab exiſtente in cubiculo. Negandum quoque eſt, quod ſpecies à turre producta in medio producat aliam repræſentantem totam ipſam turrim in oculo eius, ſed ſolum producit ſpeciem repræſentatem partes eius, quæ per lineam rectam percipi poſſunt ab exiſtenti in cubiculo. Cuius ea eſt ratio, quia ſpecies producta ab obiecto non poteſt producere aliam, niſi cum actuali dependentia ab eo, & iuxta modum, quo poteſt obiectum cum ea concurrere. Conſtat verò obiectum non poſſe concurrere, niſi per lineam rectam, quia iſte eſt modus eius immutandi potentiam, ſicut eſt etiam modus operandi eiuſdem potentiæ. Vnde fit, quod licèt ſpecies producta in medio à turre totam ipſam turrem repræſentet ratione extenſionis obiectiuæ, non tamen poſſit producere aliam in tali oculo repræſentantem integram turrim, ſed ſolum ſecundum eas partes eius, quæ per lineam rectam poſſunt immutare oculum exiſtentem in cubiculo, quia ſolum ſecundum illas poteſt turris concurrere cum eadem ſpecie ad immutandum oculum; li- 123

mitatur ergò virtus, atque concurſus talis ſpeciei ad producendum aliam in oculo ab obiecto, quod ſolum poteſt ſecundum aliquas partes ad talem ſpeciem producendam concurrere:quare non videbitur integra turris,ſed ſolum ſecundum aliquas partes,vt docet experientia.

124 Ad primum ſecundæ opinionis conceſſa maiori,neganda eſt minor,quod poſſit vna ſpecies producere aliam,ſine dependentia actuali ab eodem obiecto, & cum additur ſpeciem productam ab obiecto in medio eſſe ſeparatam ab eo:diſtinguendum eſt,nam ſi nomine ſeparationis intelligatur diſtinctio realis ab illo,atque exiſtentia in ſubiecto ab eodem diſcontinuo,verum eſt,ſi verò ſeparatio neget actualem, & quaſi continuam emanationem ab eo,ſicut luminis à ſole, falſum erit. Itaque eidem obiecto coniuncta eſt,cùm ſit ab eo producta,actúque conſeruetur ab eodem, & ita quidem,vt inter ſpeciem ipſam in aëre productam,atque obiectum nihil ſit medium:quod ſatis eſt,vt ad producendum nouam aliam ſpeciem,aut nouam partem in potentia coniungi poſſint per modum vnius agentis, ſicut calor productus ab igne in aërem, & ignis ipſe coniunguntur ad producendum calorem in aquam. Quo ſuppoſito dum quærit argumentum,an ſpecies medij producat aliam tanquam inſtrumentum obiecti vel tanquam præcipua cauſa. Reſpondeo non vt præcipuam cauſam, ſed vt inſtrumentum,quia præcisè tanquam virtus obiecti à ſe ſubſtituta.

125 Sed vnum eſt diſcrimen in hac parte obſeruandũ inter modum,quo luminoſum multiplicat lumen per medium, & obiectum ſpecies,nam licet vtrumque per lineam rectam operetur, lumen verò cum maiori diffuſione per idem medium propter maiorem perfectionem agendi, ideò poteſt ad latera declinare effectus eius,non ſolùm in actione directa, ſed etiam in reflexione: Obiectum verò ſolum multiplicat ſpeciem per lineam rectam, tam in actione directa, quàm in reflexa, quia modus agendi intentionalis imperfectior eſt,& ideò magis limitatus; quare multiplicatio ſpecierum, nec ad latera, nec ad cubiculum declinat,ſicut diffuſio luminis:& hinc procedit,quod non poſſit videri obiectum ex cubiculo, vel angulis eius:quia non producuntur ibi ſpecies ſicut lumen.

QVÆSTIO XI.

Quid, & quotuplex ſit commune ſenſibile, & quo pacto immutet ſenſum.

Prior

Prior quæſtionis pars.

IN duas partes placet quæſtionem diuidere: in quarum priori duo explicanda erunt; nempe quid per commune ſenſibile intelligamus, & quotuplex ſit commune ſenſibile; in poſteriori verò modum quo commune ſenſibile moueat ſenſum diſcutiemus. 116

Circa primum, non eſt intelligendus nomine ſenſibilis communis, aliquis conceptus communis abſtractus à particularibus ſenſibilibus, quia nec ratio iſta communis à ſenſu poteſt percipi, nec ab ea immutari, & ideò nec ad ipſum aliquo modo pertinere, nam ſenſus ſingularia tantum ſenſibilia percipere poſſunt: quare per cõmunia ſenſibilia ſingularia abſque dubio intelliguntur. Sed nec intelligitur per ſenſibile commune illud ſingulare ſenſibile, quod percipitur à ſolo ſenſu communi interno, vt aſſeruit Apollinaris 2. lib. de anima, c. 8. nam experientia conſtat ſenſibilia communia, quæ ab Ariſtotele, & omnibus pro talibus numerãtur, à ſenſibus externis percipi, vt magnitudinem, figuram, & motum. Nec etiam dicuntur talia, quia non poſſunt percipi à ſenſibus externis ſine cõcurſu eiuſdem ſenſus communis interni, vt Perſpectiui quidam voluerunt, quos citat Toletus 2. lib. de anima q. 15. quia ſenſus externi non indigent operatione ſenſus communis interni ad exercendas proprias. Nec tandẽ ſignificatur nomine ſenſibilis communis illud tantum, quod ab omnibus externis percipitur, vt placuit Themiſtio cap. 6. huius libri, & videtur eſſe mens Ariſtotelis ibidem textu 63. & 64. vbi diſtinguens propria ſenſibilia à communibus aſſerit illa eſſe propria, quæ ab vno tãtùm ſenſu percipiuntur, communia verò quæ ab omnibus. Nam certũ eſt non omnia ſenſibilia communia percipi ab omni ſenſu externo, quia per olfactũ non percipimus figuram rei. Vnde Ariſtoteles ipſe eodem loco ſe explicuit probans motum eſſe ſenſibile cõmune, quia per viſum, & per tactum percipitur. Ex quo deducimus, quid ſit per ſenſibile commune intelligendum: videlicet illud, quod pluribus ſenſibus percipi poteſt, & iſte eſt cõmunis ferè ſenſus expoſitorum in eodem 6. capit. Ideò autem omnibus ſenſibus eſſe commune aſſeruit Ariſtoteles, quia omnia ferè ſenſibilia communia ab omnibus ſenſibus percipi poſſunt. 117

Circa numerum vero communium ſenſibilium adnotare oportet, plura, vel pauciora numerari, prout magis, vel minus vniuerſaliter numerantur. Ideo Perſpectiuos ſpeciales rationes eorum conſiderantes 19. enumeraſſe refert Buelio lib. 3. in principio, & Ariſtoteles ipſe aliis locis quædam alia enu-

128 meraſſe conſtat, præter illa quæ recenſuit ca. 6. huius libri; vt
Vnitatem 3 libro de anima, textu 32. & in lib. de ſenſu, & ſenſi-
bili, cap. 4. Obtuſum, Acutum, Aſperum, & Lene. Congruentius
tamen fuit quinque ſolùm enumerare tanquam vniuerſa hora
capita, ſub quibus comprehenduntur omnia, & ad quæ redu-
cuntur facile. Vt ita ſub breuiori numero comprehenſa memo-
ria retineri poſſint. Hæc autem ſunt, motus, quies, numerus,
figura, & magnitudo. Et ad numerum quidem reducuntur,
diſcretio, & vnitas, quia & numerus diſcretionem importat,
& principium eius vnitas eſt. Obtuſum verò, & acutum, aſpe-
rum, & lene, curuum, & rectum ad figuram, diſtantia, & ſitus
ad magnitudinem. Singularis eſt igitur, & falſa ſententia Ga-
leni 3. lib. de cognoſcendis pulſibus, quam ſequutus eſt Vega,
lib. 1. de arte medendi, cap. 5. motum, & quietem à numero
communium ſenſibilium reiiciens, quia motus, inquit Gale-
nus, non eſt per ſenſum cognoſcibilis, ſed ſolum per intelle-
ctum, & proinde neque quies, vltra hoc habens, quod in ne-
gatione, vel priuatione conſiſtat, de qua etiam videtur certum
non cognoſci per ſenſus. Singularem nihilominus eſſe affirmo
ſententiam hanc, quia omnes interpretes Ariſtotelis ca. 6. hu-
ius libri motum, & quietem inter ſenſibilia communia cum
eo enumerant. Falſam verò, quia experientiæ contrariam, qua
conſtat motum percipi per viſum, & tactum, vt docuit idem
129 Ariſtoteles in eodem capite, & conſequenter quietem, quæ
non ſumitur pro ratione formali priuationis, aut negationis
in hac parte, ſed pro ſtabilitate, vel conſiſtentia rei, in qua
fundatur negatio, aut priuatio motus: quare falſum eſt, quod
per ſolum intellectum, & non per ſenſum percipiantur. Ad
motum tandem reducitur tempus, vel ſub eo comprehenditur,
quia licet ſenſu percipiatur, & per ſe, vt docet Ariſtotel. 4. lib.
phyſicor. ca. 11. textu 98. non ſecundum rationem formalem
temporis, ſed ſolum vt conſequitur motum, eique coniun-
ctum eſt, & hæc de ſignificatione, & numero ſenſibilium com-
munium. Quæ ſic explicari debent, vt per numerum, nec ratio
130 formalis diſcretionis intelligatur, nec ordo numerabilitatis,
nam nec ſenſus numerat, nec rationem formalem diſcretionis
percipit, ſed materialiter omninò accipitur, vt eſt commune
ſenſibile pro multitudine rerum ſenſibilium diſcontinuata. Sed
nec figura pro formali ratione qualitatis, quam nec ſenſus per-
cipit, ſed pro materiali terminatione quantitatis, vt corpori-
bus naturalibus inhærente, nec motus ſumitur, prout dicit ra-
tionem formalem viæ, aut fieri termini, ſed pro ſola ratione
materiali conſiſtente in variatione ſitus, & loci, aut localis

præſen

præſentiæ; quies verò pro conſiſtentia, ſeu permanentia rei ſenſibilis in eodem ſitu, vel loco.

DVBIVM.

Quidnam per Magnitudinem intelligatur.

CVm Magnitudo idem ſit, quod extenſio partium, ratione cuius proprium ſenſibile dicitur tantum vel maius, aut tantæ, vel maioris extenſionis, hoc modo diſtingunt extenſionem recentiores quidam. Quædam eſt intrinſeca, atque propria cuiuſlibet rei, vel accidentis corporei, quam non accipit à quantitate, ſed à ſe habet: conſiſtit autem in hoc, quod eſt habere proprias partes integrãtes ſuæ entitatis propriis etiam indiuiſibilibus copulatas, & diſtinctis partibus ſpatij correſpondentes, licet non coextenſas eidem ſpatio, nec partes eius occupantes, ratione cuius extenſionis vna entitas dicitur maior, vel minor altera, vel æqualis, ſi plures, vel maiores, aut æquales habeat partes aliquotas: & cum totum hoc habeat à ſe, & non à quantitate, poſſitque illud habere ſeparata à quantitate, ſequitur per ſe poſſe ſentiri ſine quantitate, ſaltem, vt commune ſenſibile: cum habeat intrinſecam extenſionem, quæ eſt ſenſibile commune. Præter hanc verò extenſionem dicũt aliã accipere à quantitate, hanc tamen non intelligi nomine communis ſenſibilis: ſed propriam tantum. Sed hanc ſententiam non recipiunt antiquiores, imò neque vllus ex interpretibus Ariſtotelis inuenitur, qui nomine magnitudinis hac in parte non intelligat veram quantitatem, aut veram extenſionem prædicamenti quantitatis, quam ſi aliquo modo non habeat ſenſibile proprium, non poſſe ſentiri docent cap. 6. huius libri, atque etiam Diuus Thomas verbis ſuperius citatis ſe ſentire teſtatur, nec minus expreſsè id aſſerit Scotus in 4. diſtinct. 12. quæſt. 3. Et poteſt ſic efficaciter probari primò, quia ſi magnitudo, vt eſt commune ſenſibile, ſignificat propriam illam extenſionem in eo ſolum conſiſtentem, quod res habeat partes integrantes propriæ entitatis copulatas propriis indiuiſibilibus, in quas diuiſibilis ſit, licet nullam accipiat extenſionem à quantitate, ſequitur ſubſtantiam ex propria natura, & intrinſeca extenſione eſſe per ſe ſenſibilem, ſicut cætera ſenſibilia communia, vt recentiores iſti concedunt. 131

Hoc autem expreſsè contrarium eſt doctrinæ Ariſtotelis aſſerentis ſubſtantiam non eſſe vllo modo per ſe ſenſibilem, hoc eſt, nec tanquam proprium, nec tanquam commune

ſenſibile: ſed omninò per accidens ad finem 6. capitis, textu 65. his verbis. *Secundum accidens autem dicitur ſenſibile, vt ſi albū ſit Dioriſ filius, ſecundum accidens enim hoc ſentit, quoniam accidit albo hoc, quod ſentit, quapropter nihil patitur ſecundū quod huiuſmodi eſt à ſenſibili.* Secundò probatur, quia ſi proprium ſenſibile, per illam intenſionem, (quam propriam vocant) ſentiri poteſt ſine vlla extenſione quantitatiua, quam accipiat à vera quantitate, euidēter ſequitur albedinem, & quoduis aliud
132 ſenſibile proprium per ſuam intrinſecam extenſionem modificatam ſentiri, & non modificatam per quantitatem. Et ex conſequenti naturaliter poſſe ſentiri etiam ſeparatam à quantitate. Et ex hoc ſequitur albedinem corporis Chriſti, vt in Euchariſtia exiſtentis naturaliter videri poſſe, & conſequenter Chriſtum ibi exiſtentē contra communem ſententiam Scholaſticorum. Probatur conſequentia: nam albedo eſt ſenſibile proprium. Et habet extenſionem ſibi propriam, & ratione eiuſdem extenſionis eſt ſenſibile commune, quamuis nullam ibi accipiat extenſionem localem à quantitate, quod non tollit ab ea rationem proprij, neque communis ſenſibilis, quia talis extenſio localis obiecti non requiritur apud recentiores iſtos ad ſenſationem; ergò nec tollit, quin ſentiri poſſit naturaliter. Probatur conſequentia, quia etiam ſi ſepararetur à quantitate, poſſet videri naturaliter, vt fatentur: cùm tamen nullam haberet extenſionem localem: ergò etiam ſi eam non habeat in Euchariſtia, naturaliter ſentiri poterit.

Argumentum hoc ſolùm poſſet effugere, qui negaret Chriſtum in Euchariſtia habere propria accidentia, quæ habet in cœlo, & quæ naturaliter conueniunt corpori eius, quantitatem videlicet, & qualitates, vt aſſeruit Durand. in 4. diſtinct. 10. quæſt. 2. Sed ex hoc multa ſequuntur incommoda, vt probauit Pater Suarius in 3. part. D. Thom. tom. 3. diſput. 51. ſect. 2. Propterea hæc ſententia recentiorum tribuens accidentibus proprias extenſiones diſtinctas ab extenſione quantitatis falſa cenſenda eſt, & quæ vocabulo extenſionis abuti-
133 tur. Non enim conſiſtit vera, ac propria extenſio in eo, quod eſt habere partem extra partem ſecundum entitatem: ſed ſecundum modum, quo res coextendi poteſt ſpatio, illúdque replere, aut occupare; ita vt quælibet pars petat coextendi diſtinctæ parti ſpatij, eámque occupare, & aliam excludere ab ea quod eſt eſſe cum quacumque alia impenetrabilem. Quam extenſionem patet non habere vllas partes entitatiuas ex ſe: ſed ſolas partes quantitatis prædicamentalis, à quibus eam recipiunt partes integrantes ſubſtantiæ, & aliorum acciden-
tium,

cium, & ſine illa non tam extenſæ dicuntur, quàm entitatiuæ diſtinctæ, & aptæ, vt per quantitatem extendantur, quare abuſus vocabuli extenſionis eſt, nimiſque impropria locutio quamcumque multitudinem partium entitatiuarum extenſionem vocare. Hæc igitur extenſio quantitatiua, quæ ſola vera eſt, & propria, neceſſaria conditio eſt cuilibet agenti corporeo ad agendum in extrinſecum, vel illud immutandum: & cum ſenſibilia communia per ſe ſint immutatiua ſenſuum, nec debet, nec poteſt vlla alia extenſio præter hanc commune ſenſibile vocari, & hæc de priori parte quæſtionis.

Poſterior quæſtionis pars.

HIs de ſignificatione, & numero ſenſibilium communium ita expoſitis diſcutiendum reſtat, quonam modo immutent ſenſum, vel ab eo percipiantur, videlicet per ſpeciem, aut ſine illa, & ſi per ſpeciem, an per diſtinctam à ſpecie, per quam immutatur, atque percipitur ſenſibile proprium, vel per eandem.

Et prima opinio aſſerit aut ſine vlla ſpecie percipi à ſenſu, vel omnino per ſpeciem proprij ſenſibilis ab hoc ſolo impreſſam, & nullo modo ab eiſdem communibus ſenſibilibus. Ita 134
Ferrar. 2. lib. de anima, quæſt. 11. Caiet. & Palacius ibid. cap. 6. Fonſeca 2. lib. Metaphyſ. cap. 2. quæſt. 2. ſectione 5. Sed hæc ſententia falſa eſt, quantum ad vtrumque. Et quantum ad primum quidem probo eſſe falſam teſtimonio Ariſtotelis, & ratione, Ariſtoteles enim ad finem 6. capitis definiens ſenſibile per accidens aſſerit nihil pati ab eo ſenſum, neque aliquid in ſenſum agere: ſed ex eo ſolum percipi, quia accidit ſenſibili per ſe. Ex quo ita arguo, ſenſibile commune eſt ſenſibile per ſe; ergò per ſe immutat ſenſum, & non per accidens, & ſenſus per ſe ab eo patitur: ſed non immutatur ſenſus à ſenſibili, neque hoc agit in ſenſum, niſi per impreſſionem ſpeciei; ergò contra ſenſum Ariſtotelis eſt dicere, quod ſenſibile commune ſentiatur ſine vlla ſpecie. Quod verò ſit contra rationem ſic probo. Perfectiorem rationem ſenſibilis habet proprium, quàm commune: ſed proprium non poteſt percipi à ſenſu, niſi ei vniatur per ſuam ſpeciem, qua media concurrat cum eo ad ſenſationem; ergò multò minus poterit percipi ſenſibile commune à ſenſu, niſi ei vniatur, vt ſic poſſit eſſe cum principio ſenſationis; ſed conſtat non poſſe per ſe, hoc eſt, ſine ſpecie vniti, quia nec poteſt proprium, licet ſit perfectius: ergò impoſſibile eſt, quod ſentiatur, & non per vllam ſpeciem. Quod verò non poſ-

135 ſit percipi per ſpeciem omninò alienam, quam ipſum nullo modo producat, videlicet per ſpeciem ſenſibilis proprij, ſic probo. Non poteſt obiectum vniri potentiæ per ſpeciem, niſi ab ea repræſentetur: ſed non poteſt ſecundum communem ordinem rerum ſpecies ſenſibilis repræſentare obiectum, à quo non procedat aliquo modo; ergò nec eſt poſſibile, quod commune ſenſibile vniatur potentiæ per ſpeciem proprij nullo modo procedentem ab eo, vt aſſerit eadem ſententia.

Secunda opinio per extremum opponitur præcedenti, aſſerens ſenſibile proprium imprimere ſenſui propriam ſpeciem ſe repræſentanrem, atque diſtinctam à ſpecie proprij ſenſibilis, & per illam percipi. Ita Scotus in 4. diſt. 12. quæſt. 3. Gandau. 2. lib. de anima ſ quæſt. 17. Ægidius in eodem lib. ad textum 65.
136 dub. 2. & Iandun. quæſt. 18. Probatur primo, quia ſenſibile proprium, & commune per ſe mouent ſenſum; ergò imprimunt ei propriam ſpeciem, non vnam, & eandem; ergò diſtinctas, quare percipietur commune per ſpeciem propriam, ſicut percipitur proprium. Probatur minor, quia ſenſibile proprium, & commune non ſolum ſpecie, ſed genere differunt, vt albedo, & quantitas; ergò non poſſunt repræſentari per eandem ſpeciem, quia rerum adeò diuerſarum non poteſt dari eadem imago; neceſſe eſt ergò per diuerſas repræſentari ſenſui. Secundo, quia contingit ſenſibile proprium videri per propriam ſpeciem, & variari commune, cum quo ſimul videbatur, vt ſi videatur album ſub figura triangulari, & hæc fiat poſteà quadrangularis; tunc ergò inquiro, an mutata ſit ſpecies, per quam videbatur prius idem album, vel non: ſi mutatam eſſe dixeris in alteram, cùm ſolum ſit mutatum commune ſenſibile, ſequitur propriam ſpeciem imprimere, & illam eſſe corruptam: nam cum ex parte proprij nihil ſit mutatum, nec poteſt noua eius ſpecies eſſe producta, ſed per antiquam permanentem, atque immutatam videri: ſi verò eadem perſeuerat ſpecies proprij variato communi, ſequitur hoc nihil imprimere ſenſui, & ideò vel omninò ſine ſpecie videri, aut per ſpeciem proprij, quam nullo modo producit, quod eſſet incidere in præcedentem opinionem refutatam. Probatur tandem, quia ſenſibile commune percipitur à ſenſu ſine proprio: ergò per diſtinctam ſpeciem, quia omninò
137 ſine ſpecie percipi repugnat. Probatur antecedens in eo, qui manu tangeret cœlum, quod ſine ſenſatione tactus non poſſet fieri: ſed cœlum nullum habet ſenſibile proprium pertinens ad ſenſum tactus, quia caret omni qualitate tangibili ratione ſuæ incorruptibilitatis: ergò ſolum ſentiretur magnitudo eius, quæ eſt commune ſenſibile, & conſequenter commune ſine

proprio,

proprio, quod videtur etiam contingere, dum à longè videtur turris nullo in ea viſo colore: ſed ſolum magnitudine.

Tertia opinio quaſi media eſt inter primam, & ſecundam, aſſeritque *ſenſibile proprium per ſpeciem videri, quã aliquo modo producet contra primam, non tamen per diſtinctam à ſpecie ſenſibilis proprij, ſed per eandem à ſe modificatam contra ſecundam*, & hæc eſt ferè communis, & vera, quam tenet D. Thom. 2. lib. de anima lect. 13. 1. part. quæſt. 17. artic. 2. & quæſt. 78. art. 3. ad 2. & ibidem Bañez, Philop. Tienenſis, & Paulus Venetus, cap. 11. huius libri, Toletus quæſt. 14. Ferrar. cap. 6. & omnes ferè recentiores. Quam in primis oportet explicare, & deinde probare. Explicatur autem hoc modo, ſenſibilia propria non 138
percipiuntur à ſenſibus ſeparata à ſubiectis ſenſibilibus: ſed in eis, non enim videtur albedo abſtracta, ſed in concreto: in concreto verò naturaliter, & neceſſariò ſunt coniuncta cum ſenſibilibus communibus, & ab eis determinantur ad talem modum eſſendi, & cum ex determinabili, ac determinante fiat aliquid vnum, ſequitur quod ſenſibile proprium, & commune ex natura rei percipiantur à ſenſu per modum vnius obiecti; ſed eo modo, quo percipiuntur, immutant ſenſum; ergò per modum vnius eum immutant: & immutatio fit per productionem ſpeciei; ergò per modum vnius imprimunt ei ſpeciem, & conſequenter vnam ſpeciem repræſentantem vtrumque ſub ratione vnius, & non plures: nam ſi plures imprimerent, vt plura ac diſtincta immutarent, & non vt vnum. Per modum autem vnius coniungi dicimus ad immutandũ ſenſum, & producendam in eo ſpeciem, proprium & commune ſenſibile, non quidem per accidens: ſed per modum vnius per ſe, quia in ordine ſenſibili per ſe modificatur, ac determinatur proprium per commune, licet in ratione entis non conſtituant, niſi vnum per accidens. Quod hoc exemplo fiet manifeſtum, viſus non 139
videt albedinem ſeparatam à ſubiecto: ſed in eo exiſtentem, in quo talis, aut tanta extenſio repetitur, talis etiam figura videtur etiam cum motu, vel in eodem loco conſiſtens, hæc autem ſunt communia ſenſibilia, quibus per ſe coniuncta, atque modificata percipiuntur propria naturaliter; & ideò per modum vnius per ſe, atque per vnam ſpeciem per ſe modificatam. Vndè fit ſpeciem, per quam percipitur ſenſibile proprium, duo habere, videlicet entitatem, & modum, & ratione entitatis repræſentat proprium ſenſibile: ratione verò modi repræſentat commune; & ideò vtrumque concurrit ad productionem eius per modum vnius, & ſingulis correſpondet ſpecies ipſa ſecundum eam rationem, qua concurrit ad productionem eius

proprio

proprio quidem correſpondet ſecundum entitatem, communi vero ſecundum determinationem, & modum. Et eodem modo correſpondet eis ſenſatio ipſa, cuius ſimul cum potentia principium ſunt.

140 Ad probandam verò hanc ſententiam ſic explicatam præſupponẽdum eſt, quod licet vtrumque ſenſibile tam proprium, quàm commune ſit ſenſibile per ſe; proprium tamen per ſe primò, & ideò tanquam primarium obiectum ſenſus; commune verò eius ratione, hoc eſt, tanquam aliquid eius, vt tanquam extenſio, figura, aut motus eius. Et ideò tanquam determinatiuum, vel modificatiuum, nam quantitas, vel figura non poſſunt per viſum percipi, niſi ratione coloris, vel lucis: ſenſibile igitur commune, quaſi per ſe ſecundo percipitur. Hoc igitur ſuppoſito ſic arguo; ſenſibilia communia non ſunt obiecta primaria ſenſuum, & conſequenter nec ſeparata à propriis ſunt immutatiua eorum, ſed vt aliquid eorum ſunt, naturaliter eis coniuncta immutant; ergo non poſſunt imprimere ſpeciem ſui in ſenſu niſi præſuppoſita immutatione proprij, ſed nec propria poſſunt immutare niſi determinata, & quaſi modificata à communibus, quia agens debet eſſe determinatum in ſingulari exiſtenti. Vnde ſequitur neutrum poſſe immutare ſenſum, nec producere in eo ſpeciem ſaltem naturaliter niſi vt vnitum alteri, quare per modum vnius principij immutare poſſunt, & nõ alio modo, & proinde per vnam tantùm actionem, ſed ab vno principio per vnam tantùm actionem non poteſt procedere niſi vnus effectus; ergo nec poſſunt plures, ac diſtinctas ſpecies imprimere, ſed vnicam ſecundum diuerſas rationes vtriſque correſpondentes modo iam expoſito.

141 Secundo probatur, quia nec ſunt neceſſariæ plures ſpecies ſed per vnam percipi poſſunt: cum percipiantur per modum vnius ſenſibilis determinati. Nec ſit intelligibilis modus; quo vniri poſſint tanquam principium vnius, eiuſdémque ſenſationis: ſi plures, ac diſtinctæ ab vtroque producantur.

142 Ad primum argumentũ ſecundæ opinionis conceſſa maiori, negãda eſt minor, quod ſenſibile cõmune, & propriũ nõ producãt vnam, & eandẽ ſpeciem. Et cum dicitur eſſe diuerſa nõ ſolum ſpecie, ſed genere, diſtinguendum eſt, & in eſſe rei concedendum, ſed in eſſe ſenſibilis negandum. Hoc enim modo ſumpta per ſe communicant in eadem ratione obiectiua immutandi eandem potentiam ſenſitiuam, à qua vtrumque percipitur ſub ratione vnius, atque eiuſdem obiecti, quia commune eſt quaſi modus proprij, & determinatiuum eius, cum quo conſtituit vnũ per ſe immutatiuum potentiæ, ac productiuum

vnius,

vnius, atque eiuſdem ſpeciei, à qua ſub tali ratione, & conuenientia poteſt vtrumque repræſentari.

Illud verò, quod in ſecundo argumento quæritur, an variato ſenſibili communi, & permanente inuariato proprio, pereat ſpecies, à qua repræſentabatur vtrumque. Diſtinguendum eſt, nam ſecundum entitatem, non perit, ſed integra perſeuerat, quia ſecundum eam non procedebat nec tribuebatur communi ſenſibili, ſed proprio; perit verò ſecundùm modum, ratione cuius tribuebatur, & procedebat à ſenſibili communi, illudque repræſentabat.

Et quod pro incommodo inferri poteſt ex hac ſolutione, 143
videlicet infinitos modos ſpeciei perire poſſe, & alios infinitos de nouo produci, concedendum eſt, quia ſicut ſenſibile proprium, quod mouetur, acquirit, & amittit infinitas præſentias locales, atque etiam infinitas partes motus, non mirum eſt, ſi pro earum acquiſitione, ac deperditione infinitos modos eas repræſentandi acquirat, ac deperdat ſpecies, nec debet reputari incommodum: cùm tam præſentias, quàm modos, quibus repræſentantur ſint entia incompleta.

Circa ſolutionem vltimi argumenti, Caietanus cap. 6. huius 144
libri, concedit ſenſibile commune poſſe percipi à ſenſu ſine proprio. Nihilominus ex doctrina à nobis nuper tradita probatur efficaciter hanc ſententiam eſſe falſam, quia repugnat ſecundarium obiectum percipi à potentia, ſine primario, ſed ſenſibile proprium eſt primarium obiectum ſenſus; commune verò non niſi ſecundarium tanquam aliquid eius: ergo non poteſt ſine illo percipi. Secũdo, commune ſenſibile ſolum pertinet ad ſenſum, in quantùm determinat, ac modificat proprium: & ideò nec ſpecies ratione ſuæ entitatis ipſum repræſentat, ſed ratione modi, per quam determinatur, ſed modus non eſt vllo modo ſeparabilis à re, quam modificat; ergò nec poteſt ſpecies repræſentare commune ſenſibile ſeparatum à proprio, & conſequenter ſine illo nequit à potentia percipi.

Ad argumentum igitur, præſuppoſito quod cœlum nullam habeat qualitatem tangibilem, (quod valdè probabile eſt) negamus, quod poſſet per tactum ſentiri quantitas eius, quemadmodum, nec poſſet videri, niſi haberet lucem: manus verò illum tangens impediretur, ne poſſet vlterius progredi à quantitate eiuſdem cœli ratione ſuæ impenetrabilitatis, propter quam non admittit naturaliter aliam in eodem loco, & tunc ſi manus ipſa tangẽs cœlum conaretur progredi, cauſaretur compreſſio aliqua in brachio, & ratione compreſſionis dolor ſine aliqua impreſſione qualitatis à cœlo, vel ſine diſtemperie, quia

ſola

ſola compreſſio partium, ſicut ſola diuiſio ſufficiens cauſa doloris eſt, nullam igitur ſenſationem tactus cauſaret cœlum, vel quantitas eius, quare nec probatur hoc exemplo, quod commune ſenſibile poſſit ſine proprio percipi à ſenſu.

QVÆSTIO XII.

An ſenſibile proprium indiuiſibili modo exiſtens poſſit per ſenſum percipi ſaltem per potentiam Dei abſolutam.

144 ASſeruimus quæſtione præcedente nullum ſenſibile proprium percipi poſſe ſine extenſione aliqua quantitatiua, aut ſine locali præſentia, quæ communia ſenſibilia ſunt. Quærimus modo, an ita ſit neceſſaria extenſio hæc communis ſenſibilis ad percipienda propria, vt ſi per miraculum ea caruerint, & indiuiſibilem modum habuerint, poſſint percipi à ſenſu naturaliter, vel ſaltem per potentiam Dei abſolutam, poſſumúſque exemplum deſignare in corpore Chriſti exiſtentis in Euchariſtia, & nullam habentis extenſionem localem, ſed modum potius indiuiſibilem, & ita totum in tota hoſtia contineri, atque etiam in qualibet parte totum, an videlicet ſub eo modo indiuiſibili poſſit oculis corporeis videri color eius, atque etiam quantitas,& conſequenter Chriſtus ipſe,ſicut modo videtur à nobis Petrus.

145 Et prima opinio affirmat proprium ſenſibile nullam habens magnitudinem, aut extenſionem quantitatiuam, vel localem præſentiam, ſed modum indiuiſibilem,non ſolùm naturaliter videri poſſe, ſed de facto videri, niſi impediatur viſio eius, & ideò corpus Chriſti, vt in Euchariſtia exiſtens ratione proprij coloris quantumlibet modum indiuiſibilem habentis videri poſſe naturaliter: & niſi propter meritum fidei per miraculum occultaretur, de facto videretur ab omnibus intuentibus hoſtiam conſecratam.Ita Ocham in 4. diſt. 10.q.5.art. 3. Maior qu.5.& probabilem cenſet Gabriel.lect. 45.in can.Miſſæ lit. P. Probat Ocham,quia corpus Chriſti ratione ſui coloris eſt viſibile, & licet non habeat præſentiam circumſcriptiuam, eſt tamen præſens ſpeciebus ſacramentalibus, ergò habet virtutem imprimendi ſpeciem ſui in oculo, ſicut poteſt alias actiones exercere circa medium,vel aliud extrinſecum corpus;nihil ergo obſtare poteſt,quin naturaliter videatur,niſi aliquod extrinſecum impedimentum.

Hæc tamen ſententia tanquam ſingularis,& falſa reiicienda

eſt, nam cæteri omnes Scholaſtici, quos ſtatim citabimus, in eo 146
conueniunt, quod corpus Chriſti vt indiuiſibiliter exiſtens ſub ſpeciebus ſacramentalibus non ſit naturaliter viſibile, vel ſenſibile per quemuis alium ſenſum. Quod vero ſit falſa probant omnes, quia vt videatur Chriſtus, vt ibi exiſtens, immutare debet viſum imprimendo ei ſpeciem, & diuiſibilem quidem, quia in ſubiecto diuiſibili nempe in oculo produci, atque inhærere debet, ſed ſecundum modum indiuiſibilem, quem habet, non poteſt producere effectum diuiſibilem: ergo nec poteſt immutare ſenſum, nec ab eo percipi. Secundo, quia corpus Chriſti, vt ſic exiſtens modo inextenſo non reſpicit vllo modo extrinſeca corpora, circa quæ poſſit agere, vel à quibus poſſit pati: vnde nec percuti poteſt, vel lædi ab aliquo extrinſeco, neque extrinſecum lædere, vel quoquo modo in ipſum agere, quia agere, &
pati approximationem corporum tanquam conditionem neceſſariam poſtulat: ergò nec poteſt imprimere ſpeciem ſui ſenſui, vt ab eo percipiatur: nec ſenſum ipſum aliquo modo reſpicere, vt corpoream eius, atque extenſam actionem terminet: quia impreſſio ſpeciei realis actio vnius corporis in alterum eſt, quamuis intentionalis. 147

Propterea ſecunda opinio negat naturaliter videri poſſe proprium ſenſibile ſub modo indiuiſibili exiſtens, nec proinde corpus Chriſti, vt eſt in Euchariſtia, bene tamen per potentiam Dei abſolutam. Ita videtur ſentire D. Thom. in 4. diſt. 10. quæſt. vnica, art. 4. quæſt. 1. præſertim ad 2. vbi loquens de oculo glorificati corporis, ait non implicare contradictionem. & 1. part. quæſt. 76. art. 7. ad 2. affirmat oculum Chriſti exiſtentis in Euchariſtia videre ſe ipſum, quamuis non videat modum, quem in ea habet. Ita etiam Alexand. Alenſ. 4. part. q. 10. memb. 7. artic. 3. §. 8. verſiculo, *Conſequenter quæritur*, addens pium eſſe credere Beatam Virginem oculis ſuis vidiſſe Chriſtum prout in Euchariſtia exiſtentem; quod ſpeciali priuilegio ei fuit conceſſum, atque etiam Sotus in 4. diſt. 10. quæſt. 1. artic. 7. & habetur in Summa Victoriæ, Euchariſtia num. 61. Et pro eadem ſententia citantur Bonau. & Vualdenſ. ſed immeritò, quia non id aſſerunt. Citatur tandem Scotus, qui oppoſitam potius ſententiam quodammodo tenet, vt ſtatim oſtendemus. Eam tamen ſequuntur nonnulli ex recentioribus. 148

Et quantum ad priorem eius partem, quod non poſſit videri naturaliter, efficaciter probata eſt duobus illis argumentis, quibus præcedentem impugnauimus. Solum igitur reſtat probanda quantum ad poſteriorem quod per potentiam Dei abſolutam non repugnet.

Quod

149 Quod probant primo hoc diſcurſu: color exiſtens in corpore Chriſti eſt ſenſibile proprium,& eiuſdem rationis, & naturæ cum colore aliorum corporum;ergo, eſt per ſe viſibile,& accommodatum viſui, vt videri ab eo poſſit. Solum poteſt obſtare, vt videatur defectus ſenſibilis communis,nempe extenſionis localis;aut præſentiæ quantitatiuæ, quam in Sacramento non habet, aut modus indiuiſibilis, quem loco eius habet, ſed hæc non obſtant, quia videri poſſit: ergò non repugnat videri.

Minorem probant, de defectu localis præſentiæ; quia præſentia localis eſt ratio formalis vbicationis,vel ipſummet vbi, quod acquirunt corpora per motum localem,ſed eiuſmodi vbi non eſt obiectum ſenſus, ſed ſolum poteſt percipi ab intellectu:tum quia importat reſpectum ad ſpatium, quem non poteſt ſenſus percipere, tum etiam, quia non eſt certum, quod ſit aliquid intrinſecum in ipſo mobili, quod ideò per ſenſum poſſit percipi, ſed plures aſſerunt eſſe ſolam denominationem extrinſecam, quam habet corpus à loco ſe circunſcribente; ſi autem eſſet commune ſenſibile certiſſimum foret, ergò non eſt neceſſaria talis præſentia, vt videatur, ſed ſine illa videri poterit ratione ſpecierum, quibus præſens eſt: & ſi moueatur ad motum illarum,poterit etiam videri, vt in naui mota conſtat,cuius motum ab aliquo cubiculo non percipimus, niſi per aquam & corpus aliud interiectum.

150 Quod verò modus indiuiſibilis, quem Chriſtus habet in Euchariſtia non obſtet, vt videatur; dupliciter probant: primo,quia indiuiſibilitas non eſt modus poſitiuus, ſed ſola negatio extenſionis, negatio verò non eſt perceptibilis per ſenſus: ergo vt ſentiatur obiectum indiuiſibili modo exiſtens, non eſt neceſſarium, quod indiuiſibilitas ipſa ſentiatur. Probatur antecedens,quia rem indiuiſibiliter exiſtere,hoc eſt, totam in toto,& totam in qualibet parte, benè poteſt per ſolam negationem extenſionis intelligi; ergò non eſt ponendus modus poſitiuus, cum non ſint poſitiuæ entitates multiplicandæ, ſine vrgenti neceſſitate. Et eſto concedatur modum indiuiſibilitatis, quem Chriſtus habet in Euchariſtia eſſe poſitiuum, non ſequitur, quod ſit imperceptibilis per ſenſum, quia non eſſet ſupernaturalis ſecundum ſubſtantiam, vel entitatē; cùm reperiatur in ſubſtantia naturali, ſed ſolum ex parte efficientis, aut ex modo, quo efficitur, ſicut viſus reſtitutus ex eo naturalis eſt ſecundum ſubſtantiam,& ideò naturaliter videri poteſt, etiam ſi ex modo,quo reſtituitur ab efficienti ſit ſupernaturalis. Imò etiam ſi talis modus indiuiſibilis ſupernaturalis eſſet,

videri poſſet, quia ſi daretur color ſupernaturalis abſque dubio 151
foret ſenſibile proprium, non minus quàm naturalis: ergo poſſet per ſenſum percipi, & conſequenter poterit videri præſentia indiuiſibilis, etiam ſi concedatur ſupernaturalis ſecundum entitatem. Et conſequenter Chriſtus ipſe, vt eam habet. Secundò probant, quia licet ſenſibile commune non poſſit vllo modo percipi à ſenſu ſine proprio, non tamen repugnat percipi proprium ſine communi; ergò nec repugnabit percipi ſub modo indiuiſibili. Probatur antecedens, quia commune ſenſibile non eſt ratio ſentiendi proprium: ergò proprium non dependet à communi, quantum ad ſui ſenſationem dependentia eſſentiali, quemadmodum nec à ſubiecto, ſed ſolum dependet ſecundum modum naturalem, quia naturalis modus eſſendi eius eſt inhærere in ſubiecto media quantitate; ergo ſicut non repugnat, quod ſeparetur color à ſubiecto, atque etiam a quãtitate, figura, & aliis communibus ſenſibilibus: non repugnabit, quod ſeparatus ab eis videatur, ſeparatus verò ab eis haberet modum indiuiſibilem: ergò ſub tali modo poteſt percipi à ſenſu, quamuis non naturaliter; benè tamen per potentiam Dei abſolutam. Cuius exemplum ſumere poſſumus in accidentibus Euchariſtiæ, quæ ſicut ſeparauit Deus à ſubſtantia panis, poſſet ſeparare etiam inter ſe, ita vt quantitas ſola exiſteret ſeparata ab omnibus qualitatibus, & quælibet harum ſeparata ab aliis: cùm ſit certum diſtingui realiter à quantitate, & inter ſeſe. Tunc ergò poſſet ſentiri color per viſum, quia nulla apparet implicatio contradictionis, & tamen haberet modum indiuiſibilem: cùm eſſet ſeparatus à quantitate. 152

Probatur tandem, quia color per ſe primò eſt viſibilis: ergò vt videatur, non dependet per ſe à modo diuiſibili, vel indiuiſibili, cum quolibet ergò videri, aut ſine vtroque non dicit intrinſecam repugnantiam, quare poterit cum modo indiuiſibili videri per potentiam Dei abſolutam. Probatur prior conſequentia: quia viſibilitas coloris non dependet ab his modis: cùm ſit ei intrinſeca. Et vrgeri poteſt argum. hoc modo, duo ſolum requiruntur per ſe, & ſufficiunt ad ſenſationem, videlicet potentia, & obiectum ei vnitum per ſe, vel per ſuam ſimilitudinem, ſed non implicat contradictionem, quod Deus 153
imprimat ſpeciem viſui talis coloris indiuiſibiliter exiſtentis: cùm ſit per ſe repræſentabilis per ſpeciem: ergò nec poteſt implicare contradictionem, quod vt ſic exiſtens videatur.

Tertia opinio negat omnino, quod proprium ſenſibile ſub modo indiuiſibili exiſtens videri poſſit, non ſolum naturaliter ſed per potentiam Dei abſolutam, & ideò affirmat implicare

contradictionem, quod Chriſtus prout in Euchariſtia exiſtens
videatur, aut ſentiatur alio ſenſu. Ita Ricar. in 5. diſt. 10. art.
q. 2. Palu. & Capr. q. vlt. Hiſp. q. 1. artic. 3. ad 6. contra quintam
concluſionem, Suar in 3. p. D. Tho. to. 3. diſp. 53. ſectione 4. fun-
damenta huius ſententiæ mox proferenda ſunt.

Vltima opinio videtur media inter ſecundam, & tertiam,
quia viſionem ſenſibilis proprij ſub modo indiuiſibili exiſten-
tis, aut corporis Chriſti in Euchariſtia, duobus modis ſumi
poſſe docet; primo quidem ſecundum conſiderationem abſo-
lutam: ſecundo cum reduplicatione, vt ſub tali modo indiuiſi-
bili exiſtentis; & vt modo priori videatur, neceſſarium non eſt
videri talem modum indiuiſibilem, & ideò per potentiam Dei
abſolutam videri poteſt: ſed modo poſteriori implicat contra-
dictionem videri, quia modus indiuiſibilis, non eſt viſibilis: nec
proinde propriũ ſenſibile, vt ſub eo exiſtens. Ita expreſsè Scot.
154 in 4. d. 10. q. 9. §. *Ad quæſtionem dico.* Probat primum; quia viſio
eſt forma abſoluta potentiæ viſiuæ; ergò fieri poteſt ſine vllo
reſpectu ad modum præſentialitatis obiecti diuiſibilem, vel in-
diuiſibilem: quare non repugnat videri proprium ſenſibile, vel
corpus Chriſti in Euchariſtia, etiam ſi non habeat indiuiſibilem
præſentiam, atque etiam ſi non videatur modus indiuiſibilis,
quem habet, ſed ita vt corpus ipſum videatur neutro horum
modorum viſo.

Probat verò ſecundum, quia ſi videatur proprium ſenſibile,
vt ſub modo indiuiſibili exiſtens, ſequeretur, quod prout eſt tali
modo, cauſaret primo in potentia viſionem ſui: & etiam eam
primo terminaret, ſed hoc implicat contradictionem: quia
cauſare primo viſionem ſui, & eam primo terminare requirit
neceſſariò in obiecto primo cauſante, & primo terminanre de-
bitam diſpoſitionem, hoc eſt, debitam approximationem, & de-
bitam diſtãtiam è potentia, ſed tale ſenſibile prout ſic exiſtens,
vel corpus Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, nec poteſt debito
modo ab ea diſtare, quia vt habens talem modum eſſendi non
155 eſt in loco, & ideò nec poteſt eſſe approximatum, vel diſtans
ab alio corpore: ergò ſi ſub tali modo eſſendi reduplicatiuè ac-
cipiatur, non eſt vllo modo viſibile, aut ſenſu perceptibile.

Noſtra ſententia duabus continetur aſſertionibus. Prior eſt,
neque proprium aliquod ſenſibile, prout habet modũ indiuiſibilẽ,
aut extenſum, neque corpus Chriſti, prout eſt in Euchariſtia, vllo
modo videri poteſt per ſenſum, etiã de potentia Dei abſoluta. Sen-
ſus huius aſſertionis eſt, implicare contradictionem, quod vi-
deatur modus indiuiſibilis corporis Chriſti, aut cuiuſlibet alte-
rius corporis eum habens, & ideo implicare contradictionem,
quod

quod videatur, vt ſub tali modo indiuiſibili exiſtens. Hæc eſt contra ſecundam opinionem, & eam tenent omnes authores citati pro tertia,atque etiam Scotus verbis expreſſis. Eſt etiam 156
expreſſa apud D.Thom.3.p.q 76.art.7.in corpore vbi ita ait:*Et ideo proprie loquendo corpus Chriſti ſecundũ modum eſſendi,quem habet in hoc Sacramẽto,neque ſenſu,neque imaginatione perceptibile eſt,ſed ſolo intellectu,qui dicitur oculus ſpiritualis*.Et in ſolutione ad ſecundum, *Oculus corporalis Chriſti videt ſeipſum ſub Sacramento exiſtente,non tamen poteſt videre ipſum modũ eſſendi, quo eſt ſub Sacramento,quod pertinet ad ſolum intellectum.*

Et probatur efficaci ratione hoc modo; non poteſt videri ſenſibile ſecundum modum indiuiſibilem, niſi viſo modo ipſo indiuiſibili, quem habet, neque Chriſtus prout eſt in Euchariſtia, niſi viſo modo, quem ibi habet; ſed talis modus indiuiſibilis non eſt vllo modo ſenſibilis: ergò neque Chriſtus in quantum illum habet vllo modo ſentiri poteſt. Maior expreſſa eſt in verbis D.Th citatis,& etiam eſt per ſe euidens;quia euidens eſt non poſſe videri corpus,vt album,niſi viſa albedine,& etiam eſt euidens non poſſe videri corpus,vt habens figurã,niſi 157
viſa figura:ergò euidens eſt non poſſe videri ſenſibile proprium ſecundum modum indiuiſibilem,neque Chriſtum, vt habẽtem talem modũ indiuiſibilem in Euchariſtia, niſi viſo modo indiuiſibili.Minorem verò,nempe contradictionẽ implicare, quod videatur talis modus indiuiſibilis;probo hoc diſcurſu.Senſibile diuiſũ eſt ab Ariſt.c.6.huius libri adæquata diuiſione, in ſenſibile proprium,commune,& per accidens,ſed modus eſſendi indiuiſibiliter nullum horum eſt;ergò nõ pertinet ad ſenſus, nec vllo modo ſentiri poteſt.Euidens eſt conſequentia, quia nulla potentia poteſt verſari circa illud,quod eſt extra rationem ſui obiecti;ergò ſenſus verſari nõ poteſt circa id,quod non eſt vllo modo ſenſibile. Sed probatur minor de ſenſu viſus in ſpeciali, cuius propriũ obiectum ſolum eſt color,& lux,ſed modus indiuiſibiliter eſſendi non eſt color,neque lux:ergò non eſt propriũ ſenſibile viſus.Quare apertè falsũ eſt,quod aſſerit ſecunda opinio, videlicet modũ eſſendi indiuiſibiliter(etiã ſi poſitiuus cõcedatur)non eſſe ſupernaturalem ſecundum entitatem,ſed naturalem,& ſolum ex modo,quo producitur ab efficiente ſupernaturalem,vt oculus reſtitutus cæco,quod apertè falſum voco, quia ſi eſſet naturalis ſecundũ entitatem,cõnaturalis foret colori,ſicut viſus reſtitutus cæco.ſed non eſt ei cõnaturalis, quin 158
potius opponitur modo eius cõnaturali;nam cũ color ex propria eſſentia,& natura ſit accidens corporeum aptum inhærere ſubiecto media quantitate:ſua natura poſtulat modum eſſendi

diuiſibiliter: ergò non poteſt eſſe ei connaturalis; quare neceſſe eſt eſſe ſupernaturalem ſecundum ſubſtantiam. Et ex hoc etiam efficaciter colligitur non eſſe vllo modo ſenſibilem, nec videri poſſe. Quod enim excogitari poſſet viſibilem fore colorem ſupernaturalem, cui modus iſte connaturalis eſſe poſſet: fundamento caret, quia ſicut communis ferè omnium ſententia tenet, non poſſe vlla ratione dari ſupernaturalem ſubſtantiam creatam, quia ex propria eſſentia eſt ordinis naturalis, eodem modo non poteſt dari corporeum accidens ſupernaturale ſecundùm ſubſtantiam, vel entitatem: quia ex intrinſeca ſua ratione naturale eſt accidens, ſicut nec dabilis eſt quantitas ſupernaturalis: qua media inhærere aptũ eſſet, ſi daretur. Hinc ergo conſtat talem modum indiuiſibiliter eſſendi non eſſe proprium ſenſibile viſus. Quod verò non ſit commune, euidentius eſt, cum nullum ſit ex quinque enumeratis ab Ariſtotele,
152 capit. 6. ad quæ reducuntur omnia. De ſenſibili vero per accidens non eſt minus euidens, quia ſenſibile per accidens, vt locis citatis docuerunt Ariſtoteles, & D. Thom. & docent omnes, comparatur ad commune, & proprium tanquam ſubiectum eorum, cuius formæ ſunt, & ideò perceptis per ſe formis dicitur per accidens percipi ſubiectum, licet nullam habeat rationem ſenſibilis ex propria natura, ſed conſtat hunc modum non poſſe ſic comparari ad ſenſibilia propria, & communia; ergò nec poteſt eſſe ſenſibile per accidens. Quod verò dicitur ab his, qui defendunt ſecundam opinionem, videlicet modum indiuiſibiliter exiſtendi non eſſe entitatem poſitiuam, ſed ſolam negationem extenſionis, & ideò non eſſe ſenſibilem; quia negationes non ſentiuntur; quare vt videatur proprium ſenſibile ſecũdum talem modũ, vel Chriſtus in Euchariſtia, vt ibi exiſtens non eſſe neceſſarium videri modum; In primis eſt
160 falſum, quia modus iſte indiuiſibilis (vt docuit D. Thom. loco citato) ſimilis eſt modo eſſendi ſubſtantiæ ſua natura indiuiſibili, ac poſitiuo iuxta omnium ſententiam, quia magna perfectio ſubſtantiæ eſt: ergò poſitiuus eſſe debet modus indiuiſibilis communicatus ſenſibili proprio, vel corpori Chriſti. Secundo, quia modus diuiſibilis dicit intrinſecam imperfectionem, ergò modus indiuiſibilis econtra dicit intrinſecam perfectionem: quare neceſſariò debet eſſe poſitiuus, quia negatio pura nullam perfectionem importare poteſt. Et etiam ſi daremus in ſola negatione conſiſtere, & ideò non eſſe viſibilem, falſum eſſet, quod poſſet videri Chriſtus, vt ſub tali modo exiſtens; quia repugnat videri aliquid vt ſub tali mo-
s 1 do exiſtens, niſi videatur modus ipſe (vt probauimus.) ſi

igitur

igitur inuiſibilis eſſet talis modus, quia in ſola negatione conſiſtit, euidenter ex hoc ſequitur Chriſtum non poſſe vllo modo videri, vt habentem talem modum, quem certum eſt in Euchariſtia habere.

Aſſertio poſterior, *non ſolum eſt naturaliter impoſſibile: ſed implicat contradictionem videri proprium ſenſibile modo indiuiſibili exiſtens, vel Chriſtus in Euchariſtia præciſo modo indiuiſibili, aut non viſo.* Priorem partem tenent omnes ſententiæ, præter Ochamum, & probata eſt euidenter ab omnibus duobus illis argument. quibus ſententiam eius refutauimus.

Quod verò non ſit poſſibile videri etiam per potentiam Dei abſolutam præciſo modo, aut non viſo, vel ſine vllo ſenſibili communi, vt aſſerit ſecunda pars eiuſdem aſſertionis: probatur primò, quia aut videretur per ſpeciem productam à ſe, vel immediate à Deo, aut ſine vlla ſpecie ſupplente Deo concurſum ſpeciei: ſed neutro modo videri poteſt; ergò omnibus modis eſt inuiſibile. Minorem probo primò, quòd non poſſit videri per ſpeciem productam à ſe in potentia, quia nullum ordinem habere poteſt ad illam, propinquitatis, vel præſentiæ, aut approximationis: ergò implicat contradictionem in potentiam agere, aut ſpeciem ſui ei imprimere, propria virtute: ſed nec virtute diuina, vt inſtrumentum eius, quia repugnat produci ſpeciem à colore, eum repræſentantẽ modo indiuiſibili, niſi ſub modo etiã diuiſibili concurrat, ad eam producendã: ſed ſpecies producta in oculo neceſſariò debet eſſe diuiſibilis habẽs partes integrantes, cum ſit accidens corporeum receptum in ſubiecto corporeo ac diuiſibili: ergò repugnat produci ab obiecto, vt habente modum indiuiſibilem. Quòd verò non poſſit videri per ſpeciem à ſolo Deo productam in potentia, probatur; quia vel talis ſpecies ita repræſentaret obiectum, vt tota repræſentaret totũ, atque etiam quælibet pars totũ, vel ita vt tota repræſentaret totũ, & pars ſolùm partem. non eſt enim poſſibilis alter modus repræſentandi: ſed nec repræſentaret modo priori, nec poſteriori: ergò nullo modo. Probatur minor, quia prior modus repræſentandi eſt modus indiuiſibilis: ergò non poteſt ita repræſentari obiectum, quin repræſentetur modus ipſe indiuiſibilis, quemadmodum nec poteſt repræſentari modo diuiſibili, quin repræſentetur modus ipſe extenſus, ac diuiſibilis; & ideò nec videri per eam ſic repræſentantem, quin videatur modus indiuiſibilis, de quo probauimus iam non eſſe vllo modo viſibilem. Et eadem ratione probatur non poſſe repræſentari modo diuiſibili; quia nec talem modum habet obiectum repræſentatum: ſed oppoſitum, nec poſſet videri, niſi viſo modo 163

diuiſibili, ſi diuiſibiliter repræſentaretur. Secundo probatur argum. Theologico, quia corpus Chriſti, vt in Euchariſtia exiſtens, eſt organicum, & vt organicum continetur ſub ſpecie panis per ſe, hoc eſt, ex vi verborum; ergo non poteſt videri, niſi organicum videatur: ſed non poteſt videri corpus organicum, niſi videatur figura eius, quæ eſt cõmune ſenſibile, ergò repugnat videri ſine ſenſibili communi. Minorem probo, quia corpus organicum dicit corpus heterogeneum habens partes organicas diuerſæ rationis, ſed partes organicæ diuerſæ rationis ſunt diuerſæ figuræ: ergò non poteſt videri organicum corpus, niſi viſa figura. Probatur tertiò, quia organum ſenſus, imò & ſenſus ipſe habet eſſe extenſum, ac diuiſibile, ergò nõ eſt capax ſpeciei indiuiſibilis: ſiue ergò recipiat ſpeciem ſibi ab obiecto impreſſam, vel immediatè adeò diuiſibilis debet eſſe, atque extenſa, imò, & modo diuiſibili repræſentare, ita vt quælibet pars determinata eius repræſentet partem obiecti determinatã, vt ſuperius probauimus, & non aliam, neque totum obiectum, ſed modus iſte repræſentandi eſt diuiſibili: ergò implicat contradictionem repræſentare obiectum, niſi ſub modo diuiſibili exiſtens, quia inter ſpeciem repræſentantem, & obiectum repræſentatum intrinſeca proportio requiritur, non ſolum in eſſe rei, ſed in eſſe ſenſibilis repræſentati: quare obiectum ſenſibile ſub modo indiuiſibili non eſt repræſentabile per ſpeciem ſenſibilem vllo modo, nec ſentiri poteſt per eam.

164 Probatur tandem, quod non poſſit videri ſine ſpecie ſupplente Deo concurſum ſpeciei: quia viſio eſt forma diuiſibilis inhærens ſubiecto diuiſibili, nempe viſui, & per eam producitur omninò neceſſariò ſpecies expreſſa diuiſibilis, non ſolum in modo eſſendi, ſed in modo repræſentandi: ergò concurſus, quo Deus ſuppleret vicem ſpeciei impreſſæ, diuiſibilis eſſe deberet eiſdem modis: cùm ſit eadem ipſa viſio, vt à Deo proueniens; quare non poſſet per eam videri obiectum, niſi modum diuiſibilem habens, ſicut probatum eſt non poſſe videri per ſpeciem à ſe impreſſam.

Ad argument. igitur Ochami concedendum eſt antecedens, quod corpus Chriſti ſecũdum ſe ſit viſibile per ſuum colorem, cæterum vt videatur poſtulat pro conditione intrinſeca modum diuiſibilem ſine quo, nec poteſt agere in potentiam, nec eam vllo modo reſpicere: cùm careat ordine ad extrinſecum; quare nec potentia poteſt in ipſum ferri, nec ipſum videre.

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis conceſſa maiori neganda eſt minor. Quod verò dicitur præſentiam quantitatiuam, quæ vocatur vbi circumſcriptum, non eſſe ſenſibile commu

commune ſecundum rationem formalem vbicationis extenſæ: diſtinguendum eſt. Nam præſentia localis duo importat in ſua ratione formali, & tertium tanquam materiale; primum eſt extenſio, ſeu commenſuratio corporis in ordine ad ſpatium verum, aut imaginarium: ſecundum eſt reſpectus eiuſdem extenſi corporis ad ſpatium. Tanquam materiale verò, & non neceſſarium dicit circumſcriptionem à loco, ſine qua conſtat ſupernaturaliter ſaltem dari poſſe in quolibet corpore. Ex duobus autem primis in ratione formali importatis, verum eſt reſpectum non percipi ſenſu, falſum verò, quod extenſio corporis in ſpatio non percipiatur: nam ratione huius eſt ſenſibile commune localis præſentia, ſine qua contradictionem implicat, quod corpus percipiatur per ſenſum, vt probauimus. Et 165
quia ea caret corpus Chriſti in Euchariſtia, viſibile non eſt, falſũ eſt ergò ſufficere, vt videatur, quod præſens ſit ſpeciebus, & ad motum earum moueatur: nam quod in ſe, & per ſe non eſt ſenſibile, videri non poteſt ex eo, quod alterum, cui præſens eſt, vtcumque videatur. Negandum eſt etiam, quod modus indiuiſibilis præſentiæ non obſtet, quò minus videatur Chriſtus in Euchariſtia. Quod verò dicitur eſſe ſolam negationem extenſionis, iam probauimus falſum: & oſtendimus eſſe modũ poſitiuum communicatum eidem corpori Chriſti, & accidentibus eius, & adiecimus, quod etiamſi in ſola negatione cõſiſteret, & ideò videri non poſſet, ſatis hoc foret, vt non poſſet videri corpus Chriſti, vt ibi exiſtens, eum impoſſibile ſit videri corpus, vt eſt hic, ſi non videtur illud ratione cuius dicitur eſſe hic.

Ad ſecundum quod eſt primum de modo indiuiſibili, negandum eſt, quod talis modus indiuiſibilis non ſit ſupernaturalis quoad entitatem, vel ſubſtantiam, vt efficaciter à nobis fuit probatum, quare ex hoc etiam cap. repugnaret videri.

Ad ſecundũ de illo modo, negandum eſt etiam antecedens, quod ſenſibile proprium poſſit vllo modo percipi ſine aliquo communi, quia licet commune ſenſibile non ſit ratio ſentiendi proprium, ſicut proprium eſt ratio ſentiendi commune; eſt tamen conditio intrinſeca, vt ſentiri poſſit, ſine qua non eſt vllo modo proportionatum ſenſui, nec poteſt repræſentari per ſpeciem, vt probauimus.

Quod ergo additur proprium ſenſibile non habere eſſentialem dependentiam à communi, vt ſentiatur, diſtinguendum 166
eſt: nam tanquã à ratione ſuæ ſenſibilitatis non dependet, bene tamen tanquam à conditione intrinſeca, quæ dependẽtia ad eſſentialem reduci poteſt, quare non poteſt vllo modo ſuppleri. Et tandem aſſero, quod licet non probetur euidenter implicare

contradictionem,quod proprium ſenſibile videatur ſine communi, vt Chriſtus in Euchariſtia, probatur tamen efficaciter intra latitudinem probabilitatis; ita vt non bene poſſit argumentis ſatis fieri,niſi negando aliqua ab omnibus fere in ſchola recepta,atque etiam alia valde proxima principiis veræ philoſophiæ,aut Methaphyſicæ,vt facile poteſt conſtare,ex diſcurſu totius quæſtionis. Et hoc ſatis eſt, vt teneamus implicare contradictioné, in qua nulla fit iniuria diuinæ omnipotentiæ.

167 Quod verò attinet ad D. Thom. ſatis expreſſa eſt eius ſentẽtia in vltimo loco, in quo diuerſo modo loquitur ac in aliis in quibus ſub dubio id reliquiſſe videtur, quod videatur corpus Chriſti in Euchariſtia. Re tamen melius conſiderata in Summa firmiter aſſeruit nõ poſſe vllo modo videri,& huic teſtimonio tanquam extremæ eius ſententiæ ſtandum eſt. Quod verò in ſolutione ad ſecundum aſſeruit oculum Chriſti videre ſe ipſum in Euchariſtia exiſtentem,ex duobus aliis, quæ in eadem ſolutione addit,facile explicatur;primum eſt,quod neque oculus Chriſti videat modum, quem habet in Euchariſtia,qui nullo modo viſibilis eſt. Poſtremum,quod non eſt eadem ratio de alio oculo glorioſo, ac de oculo Chriſti,nam aliter oculus non eſt in Euchariſtia ſicut oculus Chriſti.Ex primo enim euidenter ſequitur ſentire D. Tho.quod neque oculus Chriſti videt ſe ſecundum modũ,quem habet in Euchariſtia, quia repugnat videre ſe, vt ibi exiſtentem:ſi nõ videatur modus,quo ibi

168 exiſtit.Quo ſuppoſito ex ſecũdo intelligitur,quem ſenſum tenuerit,dum aſſeruit oculum Chriſti in Euchariſtia exiſtentem videre ſeipſum,videlicet ratione identitatis numericę eiuſdem Chriſti, & eiuſdem eius oculi in cœlo,& in Euchariſtia exiſtentis.Ratione cuius verum ſimpliciter eſt quod oculus Chriſti videt ſeipſum in Euchariſtia exiſtentẽ: cum videat ſeipſum extra Euchariſtiam, non enim requiritur ad veritatem huius: *Oculus Chriſti videt ſeipſum in Euchariſtia exiſtentem*,quod,vt in Euchariſtia exiſtens habeat viſionem ſui: ſed ſufficit, quod alicubi eã habeat:nam cum idem numero ſit oculus eius extra, & intra Euchariſtiam exiſtens, ſufficit vtcumque,& vbicumque ſe videre,vt dicatur ſe videre in Euchariſtia exiſtentẽ. Quemadmodum ſola indentitas numerica eiuſdem oculi ſufficit, vt verum ſit affirmare de eo,Oculus Chriſti in cœlo exiſtens habet modum indiuiſibilem,nec requiritur,vt eum habeat ſecundum modum,quem habet in cœlo.Et poſſumus exemplum afferre in corpore exiſtente ſimul Compluti, & Romæ per potentiam Dei abſolutã, quod ſufficeret Romæ calefieri ab igne, licet non calefieret Compluti, vt verum foret de eo affirmare

Petrus

Petrus exiſtens Compluti calefit ab igne, vt autem ſignificaret D. Thom. hunc ſe tenere ſenſum, adiecit hæc verba. *Nec tamen eſt ſimile de alio oculo glorioſo: quia etiam oculus Chriſti eſt ſub Sacramento, in quo non cõformatur ei alius oculus glorioſus*, quaſi dicat ideò non eſſe verum, quod alius oculus glorioſus videat oculum Chriſti in Euchariſtia exiſtentis, ſicut verum eſt de oculo Chriſti, quod ſe videat in Euchariſtia exiſtentem. Quia numerica identitas non conuenit alteri oculo glorioſo ab eo diſtincto.

QVÆSTIO XIII.

An præter ſpeciem impreſſam ſit neceſſaria præſentia obiecti ad ſenſationem externam.

SEnſus quæſtionis eſt, an præter ſpeciem ſui, quam obiectum imprimit potentiæ, per quam concurrit ad ſenſationem cum potentia tanquam principium eius, neceſſariò requiratur actualis exiſtentia, ac præſentia eiuſdem, vt per ſe terminet eandem ſenſationem; vel ſufficiat eſſe ei præſens per eandem ſpeciem ad terminandum, & ideò in abſentia, vel iam non exiſtens percipi poſſit à ſenſu. 169

Et prima opinio tenet, præſentiam obiecti ita eſſe neceſſariam, vt niſi præſens per ſe ipſum ſit, non poſſit per vllum ſenſum externum percipi, etiam per potentiam Dei abſolutam. Ita Gabr. in 2. diſt. 3. q. 2. concl. 2. quem recentiores aliqui ſequuntur. Probatur teſtimonio Ariſtot. 2. lib. de anima, text. 6. vbi propria obiecta ſenſus, & intellectus his verbis diſtinguit: *Singularium quidem ſecundum actum ſenſus, ſcientia autem vniuerſaliũ, hæc autẽ in ipſa quodammodo ſunt anima, vnde intelligere in ipſo eſt, cum vult, ſentire autem non eſt in ipſo, neceſſariũ eſt enim eſſe ſenſibile.* Ex quibus ita arguo, nulla potentia poteſt verſari circa illud, quod intra latitudinẽ ſui obiecti nõ continetur, etiam 170
per potentiam Dei abſolutam, vt viſus non verſatur circa ſonum: ſed proprium obiectum ſenſus eſt res ſingularis actu exiſtens ex mente, & verbis Ariſtotelis: ergò nullo modo operari poteſt circa ſenſibile non exiſtens, & conſequenter nec circa abſens: nam ita ſe habet abſens ad effectum ſenſationis, ac ſi non eſſet in rerum natura. Quod etiam D. Auguſt. ſenſiſſe videtur, vt probant verba ſequentia ex 11. lib. Confeſſ. cap. 19. deſumpta. *Quoquo modo ſe itaque habeat arcana præſentia futurorum: videri niſi quod eſt, non poteſt.* Probatur deinde ratione; primò ex fine, in quem dati ſunt ſenſus iſti à natura animalibus,

171 qui abſque dubio non eſt alius, quàm vt per eos regere ſe poſſint circa ſenſibilia præſentia;nam pro abſentibus,aut præteritis, etiam iam non exiſtentibus dati ſunt eis ſenſus interni, & ex hoc fine deſumitur modus, quo immutantur omnes à ſuis obiectis,videlicet per ſpeciem in eis productam, qua repræſentantur. Et ex vtroque ſequitur ſenſationem externam adeò neceſſariò poſtulare præſentiam obiecti ſenſibilis, circa quod verſatur, vt non poſſit etiam ſupernaturaliter verſari circa obiectum abſens,vel actu non exiſtens, quia nec poteſt, niſi per ſe præſens immutare potentiam.

Secundo, quia ſi ſenſibile poteſt in abſentia, vel actu non exiſtens percipi à ſenſu; ergo poterit ſonus non exiſtens audiri,cœlum ab homine in terra degente tangi, atque etiam mel guſtari,& conſequenter nutrire corpus, quæ quidem portentoſa in primis videntur; & deinde apertè falſa,quia omnes ſenſationes externæ ſunt intuitiuæ notitiæ, de ratione autem intuitiuæ notitiæ eſt, quod tendat ad obiectum per ſe præſens, alioqui ſi abſens ſit,non dicetur intueri ipſum: ergò impoſſibile omninò cenſendum eſt, externum ſenſum percipere poſſe ſenſibilia,niſi actu præſentia.

172 Secunda opinio huic ex diametro oppoſita aſſerit actualem ſenſibilium præſentiam nullo modo eſſe neceſſariam: ſed percipi poſſe à ſenſibus obiecta abſentia, aut non exiſtentia per ſui ſpeciem, non ſolum ſupernaturaliter: ſed etiam naturaliter, & ſæpe contingere, quod ita percipiantur. Ita Buridanus 2.lib.de anima, q. 21. & 22. quem ſequuntur recentiores quidam non vulgaris authoritatis. Probántque egregiis in primis teſtimoniis eiuſdem Ariſt. ac D. Auguſt. Ariſtoteles enim in lib.de inſomniis cap. 2.iuxta antiquam tranſlationem id expreſsè aſſerit hiſce verbis. *Manifeſtũ autem id eſt, cum continenter aliquid ſentimus: nam licet ſenſum transferamus, ea nihilominus comitatur paſſio,vt de ſole ad vmbrã,contingit enim nihil tunc cernere ob motiunculam à lumine adhuc in oculis reſtantem.* Et vniuerſa-

173 liter de omni ſenſu externo, ac de omni ſenſibili docuerat in principio eiuſdem capitis in hæc verba: *Senſiblia enim ſecundum ſingulum ſenſoriorũ in nobis efficiunt ſenſum, & quæ fit ab eis paſſio,non ſolũ ineſt in ſenſoriis, dum ſenſus agũt:ſed, & dũ abierunt.* Et D.Aug. 11.lib.de Trin.cap.2.non minus expreſsè id docet ſic loquens: *Nam inſertarum feneſtrarum cancelli,ſi eos forte intuebamur ſæpe in illis apparuere coloribus,vt manifeſtũ ſit hanc effectionem noſtro ſenſui ex ea re, quæ videbatur impreſſã attēderimus quæque luminaria, & inde oculos clauſerimus,quaſi verſātur in conſpectu.* Probant deinde ratione à ſimili,quia dũ proiectus

iectus lapis ſurſum mouetur, imprimitur ei impulſus quidam
aliquandiu durans: qui tandem ſe ipſo, ac ſine contrario paula-
tim langueſcit, ac deficit: ita ergò res ſe habebit in ſpecie im-
preſſa à ſenſibili præſenti, vt poſt ſenſationem factam abſente
iam obiecto langueſcere incipiat, & tandem deficiat, non enim
probari poteſt plus dependere ſpeciem ab obiecto, quàm à pro-
iiciente impulſum: permanebit ergò viſio aliquantulum in ab-
ſentia obiecti: cùm permaneat ſpecies, quæ cum potentia, & 174
tanquam virtus eiuſdem obiecti ſufficiens principium ſenſa-
tionis eſt, quare non erit neceſſaria ſemper obiecti præſentia
ad ſenſationem, etiam naturaliter.

Vltima ſentẽtia quaſi media eſt inter duas priores, & aſſerit
duo. Primum, *naturaliter quidẽ non poſſe percipi à ſenſu externo
obiectum abſens, vel non exiſtens: ſed præſentiam eius, naturaliter
eſſe neceſſariam, vt ſentiatur.* Secundum, *per potentiam Dei abſo-
lutam percipi poſſe à ſenſu ſine præſentia reali, & ſine exiſtentia
actuali, per ſpeciem ſui cõſeruatam à Deo in ſenſu, aut de nouo ab
eo productã, per quam dicitur præſens in eſſe cognito, vel obiectiuo.*
Ita Molina 1. p. quæſt. 55. art. 2. diſp. 2. memb. 5. Suarius tomo 3.
in 3. part. D. Thom. diſ. 53. ſect. 4. & diſp. 55. ſect. 2. & eſt iam fe-
re communis inter recentiores. Et colligitur euidenter ex do-
ctrina D. Thom. 3. part. q. 76. art. 8. vbi docet aliquando in Eu-
chariſtia miraculosè videri Chriſtum ſub ſpecie pueri, aliquã-
do ſub ſpecie iuuenis, aliquando etiam videri carnem eius, aut
etiam ſanguinem, in cuius teſtimonium perſeuerat vſque in
hodiernum diem miraculum illud continuatum in oppido
Scalábitano in regno Luſitaniæ bis in anno expoſitum, vt ab 175
omnibus videatur, his modis apparente, aut viſo Chriſto, &
carne, & ſanguine eius. In his verò apparitionibus miraculoſis
ait D. Thom. numquam videri verum corpus Chriſti, aut ve-
ram eius carnem, aut ſanguinem: ſed repræſentari hæc in ocu-
lis videntium per ſpecies eis impreſſas à Deo, ac ſi verè ibi eſ-
ſent, eo ferè modo, quo Chriſtus Dominus ſub peregrini ſpe-
cie à duobus diſcipulis viſus eſt. Sentit ergò in his apparitioni-
bus apparere res ibi non exiſtentes, vel non præſentes per ſpe-
cies productas in potentia: ſed abſque mendacio, quia tales ap-
paritiones oſtenduntur, & fiunt in confirmationem veritatis
fidei, & non ad decipiendos homines. Pro hac etiam ſententia
poſſunt referri omnes, qui cum D. Thom. eodem modo lo-
quuntur de his apparitionibus, vt Scotus in 4. diſtinct. 10.
quæſt. 1. Ledeſma 1. part. 4. quæſt. 14. artic. vltim. Anton. 3.
part. Theolog. tit. 13. cap. 14. Victoria in relatione de Eu-
chariſtia, num. 62. & Sot. in 4. diſtinct. 10. quæſt. 1. artic. 8. &
hæc

hæc vltima ſententia videtur mihi probabilior.

Ad cuius veritatem oſtendendam duo ſunt à nobis probanda; Primum, quod ſenſus externi nō poſſint naturaliter operari, niſi circa res per ſe ipſas præſentes; quod probo expreſſo in primis teſtimonio Ariſtot. 2. lib. de anima, text. 60 in fauorem primæ opinionis relato, quo teſtatur Ariſtot. intellectum operari poſſe quotieſcunque voluntas eum applicauerit, quia habet intra ſe obiecta vniuerſalia, circa quæ operatur repræſentata per ſpecies conſeruatas in memoria; ſenſus verò cùm operetur ſolum circa ſingularia ſenſibilia actu exiſtentia extra ſe, non
176 poteſt operari, niſi eiſdem ſenſibilibus actu exiſtentibus. Probatur deinde ratione, primo, quia obiectum non poteſt concurrere ad ſenſationem per ſe: cum nec ſit præſens potentiæ, nec ei proportionatum, concurrit igitur per ſpeciem, quam in ſenſu producit, per quam conſequitur præſentiam, & proportionem; ſed ſpecies dependet ab eo, tanquam à cauſa naturali, non ſolum in eſſe, & fieri, ſed etiam in conſeruari; ergò non poteſt permanere in potentia eo abſente, vel non exiſtente, & ex conſequenti, nec poterit fieri ſine illo ſenſatio naturaliter. Et ſi reſpondeas non poſſe diu durare, nec omninò permanere abſente obiecto, niſi vehementer fuerit àb eo immutata potentia, vel ipſa intenſo quodam conatu in eum prius intenderit, & tunc non niſi paruo tempore, & ita vt non tam ſenſatio præterita permanere dicatur ſecundum eam perfectionem, quam habuit prius, quam ſecundum quaſdam reliquias eius. Probo hoc eſſe
177 falſum duplici argumento: primo, quia dependentia effectus à ſua cauſa naturali in conſeruari non minus eſt naturalis, quàm dependentia in eſſe, & fieri; ergò ſicut ſemper dependet eodem modo in eſſe, & fieri, ita etiam in conſeruari, ſed euidens eſt eodem modo, & ſemper dependere effectum à ſua cauſa naturali in eſſe, & fieri, ſiue ſit intenſior, vel remiſſior, ſiue paruo, vel magno tempore, ita vt nec per minimum tempus poſſit eſſe, vel fieri naturaliter, niſi cum actuali dependentia ab ea: ergò eodem modo dependebit in conſeruari ſemper, ſiue remiſſior ſit, vel intenſior, ſiue paruo, vel magno tempore, ita vt nec per minimum tempus poſſit conſeruari, ſine actuali dependentia ab ea, & conſequenter, ſine actuali eius præſentia, vel exiſtentia. Et certè à ſemel conceditur poſſe conſeruari, ſine actuali dependentia à cauſa paruo tempore, euidenter ſequitur poſſe etiam diu conſeruari: nam ſi aliquo tempore ſine illa conſeruatur; ergò actualis dependentia ab ea non eſt neceſſaria ad ſui conſeruationem; quare ſine illa poterit quocumque tempore conſeruari, & multò melius ſecundum eſſe intenſum, aut perfectum,

fectum, quam ſecundum eſſe remiſſum, aut imperfectum, quia quò debilius eſt, plus depẽdet à ſua cauſa. Et videri poteſt euidenti experientia in lumine, & quocumque alio effectu dependente à ſua cauſa in conſeruari, quod nec remiſſum, nec paruo tempore, imò neque vllo alio modo poteſt, ſine actuali dependentia naturaliter conſeruari; ergò vel negandum eſt, quod ſpe- 178
cies dependeat naturaliter in conſeruari ab actuali præſentia obiecti contra manifeſtam experientiam, & rationem, vel negandum quod poſſit vllo modo, vel vllo tempore, quamuis minimo conſeruari, ſine actuali eius præſentia, vel ſine illa percipi à ſenſu, vel ſenſationem eius durare. Probatur tandem falſitas huius ſententiæ, quia ſi abeunte ſenſibili perſeuerat eadem eius viſio: ergò videtur per eam in eodem ſitu, & in eadem diſtantia, ſed dum prius videbatur, erat extra oculum, & in tali diſtantia ab illo; ergò in eadem diſpoſitione videri debet, ſed non poteſt clauſis oculis videri aliquid extra illos propter impedimentum appoſitum, imò nec apud defenſores primæ opinionis extra videtur, ſed intra oculos, quod manifeſtam continet repugnantiam; ergò naturaliter eſt impoſſibile, quod clauſis oculis permaneat eadem ſpecies, eadem viſio, & eiuſdem obiecti, ac anteà.

Probatur iam ſecundum, quod per potentiam Dei abſolutã 179
poſſit videri obiectum abſens, vel non exiſtens contra ſecundam opinionem. Primo, quia ſi id non foret poſſibile, maximè quia ſpecies obiecti producta in potentia non ſolum habet naturalẽ dependentiam ab eodẽ obiecto in conſeruari: ſed omninò intrinſecam, hoc autem eſt falſum, ergò nulla poteſt aſſignari ratio talis repugnantiæ. Probatur minor, quia lumẽ productum in medio dependet in conſeruari à luminoſo, à quo producitur: & nihilominus poteſt conſeruari à Deo extincto luminoſo, & vniuerſaliter loquendo, omnem effectum purè efficienter productum à cauſa ſecunda, poteſt conſeruare per ſe prima, ſicut poteſt producere; ſed ſpecies non dependet ab obiecto pluſquam efficienter, ſicut à luminoſo lumen: ergò poteſt Deus ſupplere efficientiam obiecti, à quo conſeruabatur. Secundò, quia Deus poteſt ex ſe ſolo producere ſpeciẽ cuiuſcumque obiecti, & in quacumque potentia, quæ verſatur circa illud: cum conſtet eas produxiſſe in intellectu Angeli à principio; atque etiam cùm infinita virtus eius eminenter contineat obiectum quodcumque, atque etiam virtutem eius obiectiuam, ac productiuam ſpecierum. Et eadem ratione poteſt ſpeciem à ſe productam ſine obiecto conſeruare, in eadem potentia: ſed ex potentia, & ſpecie tanquã virtute obiecti conſti-

tuitur

ſtituit vnum principium ſufficiēs ſenſationis, quia per ſpeciem determinatur potentia, & conſtituitur ſufficienter in actu primo ad operandum circa tale obiectum: ergò poterit elicere actum ſine præſentia obiecti, vel actuali exiſtentia eius.

Sed reſpondent obiectum duobus modis concurrere ad ſenſationem, videlicet tanquam comprincipium eius media ſpecie impreſſa in potentia, atque etiam terminando eandem ſenſationem, per ſe quidem præſens, quia ſenſationes externæ ſunt
181 quaſi notitiæ quædam intuitiuæ, quibus intrinſecum eſt terminari ad rē præſentem: vnde licet poſſit Deus ſupplere priorem concurſum obiecti per ſpeciem à ſe productam in potentia, non tamen poſteriorem. Hæc tamen ratio ſolum habet apparentiam, non tamen probat repugnantiam, quam intendit, nam licet ſenſationes quaſi intuitiuæ ſint notitiæ, non eſt tamen neceſſarium ad rationem intuitiuæ notitiæ, quod terminetur ad rem ſecundum eſſe reale præſentem, ſed ſatis eſt terminari ad eam, vt habentem eſſe præſens repræſentatum potentiæ, quod habet per ſpeciem expreſſam tanquam per rationem intrinſecam terminantem a qua repræſentatur obiectum, vt actu, & expreſsè cognitum, quo pacto terminus eſt quaſi intrinſecus eiuſdem cognitionis. Non eſt igitur neceſſarium, quod hęc ratio cauſæ formalis extrinſecæ ſuppleatur à Deo per aliquem concurſum, quia non eſt neceſſarium, quod eam exerceat obiectum per propriam præſentiam realem, ſed poteſt per
182 præſentiam quaſi extrinſecam, quam habet in ſpecie expreſſa eiuſdem cognitionis eam terminare, ſuppoſito quod ſpecies ipſa expreſſa proxima, atque intrinſeca ratio terminandi eſt eiuſdem ſenſationis, ſicut poteſt per eſſe ſenſibile, quod habet repræſentatum in ſpecie impreſſa eſſe principium eius.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione adductum reſpondeo, ita exiſtimaſſe Ariſtotelem, non poſſe ſenſus externos operari circa ſenſibilia abſentia, vel non exiſtentia, quia ſolùm cognouit ordinem naturalem rerum, iuxta quem veriſſimum id eſt; per potentiam verò ſupernaturalem non cognitam ab eo, aliter fieri poteſt, vt probauimus. Ad argumentum vero ex teſtimonio deductum conceſſa maiori, diſtinguenda eſt
183 minor, quod obiectum adæquatum externi ſenſus ſit res ſingularis actu exiſtens, vel actu præſens, nam ſecundum naturalem modum operandi viſus ita eſt, quia circa illam tantum operari poteſt; abſolutè verò falſum, ſed adæquatum obiectum externi ſenſus eſt ſingulare ſenſibile externum, realiter præſens, vel repræſentatum præſens per ſpeciem. Teſtimonium verò Diui Auguſtini eodem modo intelligēdum eſt de poteſtate naturali

ſenſus

enſus, ſupernaturaliter verò conſeruata ſpecie obiecti, etiam
in abſentia eius operari poteſt.

Ad primum argumentum conceſſo antecedente, quod in eũ
finem ſint ſenſus à natura conceſſi animalibus, neganda eſt
conſequentia, quod non poſſint ſupernaturaliter operari, niſi
circa præſentia, quia ex fine naturali potentiæ ſolum poteſt
colligi modus naturalis operandi eius tali fini conſentaneus,
Deus vero eleuare poteſt eam ad operandum cum ſola ſpecie,
vt probauimus.

Ad ſecundum concedenda eſt conſequentia, quod poſſint 184
guſtus, & tactus per ſolam ſpeciem obiecti elicere ſenſationes
in abſentia earum, quod portentoſum non debet exiſtimari, ſed
miraculoſum, & ſupernaturale ex parte conſeruationis ſpeciei
abſente obiecto. Quod verò infertur mel deguſtatum per ſo-
lam ſpeciem poſſe nutrire, negandum eſt; quia nutritio eſt alia
operatio per quam alimentum conuertitur in ſubſtantiam ali-
ti, quam euidens eſt poſtulare verum, & reale alimentum, circa
quod verſetur. Quod verò dicitur externas ſenſationes eſſe
notitias intuitiuas, concedi poteſt, quia notitia intuitiua eo
diſtinguitur ab abſtractiua, quod hæc non eſt cognitio obiecti
in ſe, ſed in alio cognito, quo pacto Deus à nobis cognoſci-
tur per creaturas prius cognitas. Intuitiua verò eſt cognitio
obiecti in ſe, hoc eſt non in alio cognito. Quod verò in ſe
cognoſcatur, vt per ſe præſens, vel ſolum, vt præſens in eſſe
cognito, aut repræſentato per ſpeciem, non variat eſſentia-
lem rationem intuitiuæ notitiæ, ſed accidentalem tantum,
quemadmodum notitia illa, qua Deus cognoſcit ab æterno
futura contingentia intuitiua eſt, etiam ſi futura ipſa non ſint
Deo ab æterno præſentia ſecundum eſſe reale, ſed ſolum ſe-
cundum eſſe cognitum, vel repræſentatum in diuina eſſentia 165
per modum ſpeciei, aut in diuinis ideis, (quod iam ferè om-
nes ſequuntur) & intuitiua etiam eſſet ſi eadem futura forent
Deo præſentia ſecundum eſſe reale, ſed ſolum in ratione intui-
tiuæ accidentali modo diuerſa.

Ad teſtimonia Ariſtotelis, & Diui Auguſtini pro ſecunda
opinione oppoſita, quæ eodem modo loquuntur, Reſpondeo
ex his, quæ affert Diu. Thomas in eodem lib. de Inſomniis
lectione 3. & 4. organum viſus non ſolum pati a ſenſibilibus
paſſione intentionali, ſed etiam reali (præſertim vehemen-
tibus) vt ibidem docet Ariſtotel. cum enim ſit corpus lucidum
ex vehementi luce ſolis, & colorum eam maxime participan-
tiũ incenditur aliquando lux eius, & cũ ex luce imprimi ſoleãt
calor, ac ſiccitas, etiam per hæc patitur, ac læditur propriũ eius

tempe

temperamentum, & ex hac ſimul paſſione, & aliqua actione eius circa medium, nec non ex reflexione lucis eorundem vehementiorum ſenſibilium circa ipſum diſturbatur, & patitur etiam motiones aliquas, non ſolum alterantes, ſed etiam locales; quæ ſunt quaſi ebullitiones quædam eius, & huiuſmodi impreſſiones reales, ac reales motiunculæ permanent abeuntibus
186 ſenſibilibus aliquantulum. Ex quibus licet re vera nulla reſultet viſio, reſultat tamen in imaginatione deceptio quædam, per quam inducat permanere actum viſionis circa eadem obiecta: imaginantur enim ſe adhuc videre illa, eo ferè modo, quo contingit dormientibus, aut infirmis propter nonnullas impreſſiones receptas ab obiectis, quarum ratione imaginantur ſe videre, vel audire illa. Et hunc ſenſum tenuerunt abſque dubio D. Auguſt. & Ariſtotel. quamuis loquentes ſimul de externis, atque internis ſenſibus obſcurè loquantur, ita vt facile ſit quædã eorum verba de internis intelligenda externis tribuere, & ita decipi, ſed conſiderata natura, & modo operandi vtriuſque ſenſus, prædicto modo intelligenda ſunt.

Sed obiiciunt recentiores non poſſe de imaginatione intelligi prædicta teſtimonia, quia in poteſtate voluntatis eſt imaginationem diuertere à quocumque obiecto, efficereque vt ab actu circa illud ceſſet; ergò ſi ad imaginationem pertineret opus illud, & non ad viſum, poſſet homo, cum vellet à tali actu ſenſationis ceſſare; ſed docet experientia oppoſitum, nempe quod pro paruo illo tempore non eſt in poteſtate eius ceſſare; ergò non eſt imaginationi tribuendus talis actus, ſed ſenſui externo, qui voluntati non ſubditur. Ego verò reſpondeo fal-
187 ſum eſſe, & contra euidentem experientiam, quod opus imaginationis ſemper ſit in poteſtate voluntatis; imò ſæpe conſtat ita vehementer rapi imaginationem, vt non poſſit detineri, vel prohiberi à ſuo actu, nec ſit in poteſtate hominis eam aliò diuertere, aut efficere, quod ceſſet ab operando, circa vehemens ſenſibile, & ita cenſendum eſt in caſu noſtro, quod pro paruo illo tempore, non eſt in poteſtate voluntatis imaginationem ſic vehementer excitatam cohibere.

Ad argumentum eiuſdem ſententiæ ex ſimilitudine impulſus deſumptum reſpondeo, impulſum non dependere à proiiciente, à quo imprimitur in conſeruari, & ideò poteſt permanere in abſentia eius: ſed ſpecies dependet ab obiecto in conſeruari, & ideò, nec pro paruo tempore poteſt eo abſente permanere.

QVÆ

QVÆSTIO XIIII.

An poſſit ſenſus elicere ſenſationem circa obiectum abſens, vel non exiſtens etiam ſine ſpecie eius per potentiam Dei abſolutam.

DVbium hoc ſolùm habet locum inter eos, qui nobiſcum tenent, per potentiam Dei abſolutam poſſe operari ſenſus abeuntibus ſenſibilibus, vel actu non exiſtentibus. Quo ſuppoſito meritò dubitatur, an non ſolum poſſit fieri ſenſatio circa ſenſibile, quod non eſt per ſe præſens, ſed etiam ſi non ſit præſens potentiæ per ſpeciem ſui in ea productam à ſe, vel à Deo. Itaque ſenſus quæſtionis eſt, an poſſit videri Petrus abſens ſine ſpecie, ſupplente Deo omnem concurſum obiecti, & ſpeciei, & concurrente cum potentia viſiua nuda ab omni ſpecie. 188

Et quod fieri hoc poſſit videtur tenere noſter Molina 1. part. quæſt. 55. art. 2. diſp. 1 ante medium, qui aſſerit neceſſarium eſſe concurſum obiecti, vel ſpeciei tãquam virtutis eius ad eliciendum actum cognitionis, quando obiectum, & eius ſpecies non continentur eminenter in re alia, quæ efficienter cum potentia concurrat, quibus verbis ſentire videtur poſſibile eſſe quod nuda potentia, hoc eſt ſine obiecto præſente, aut ſpecie eius eliciat actum cognitionis, Deo cum ea concurrente, atque per ſuum concurſum ſupplente eum, quem obiectum, vel eius ſpecies præſtarent; quia eminenter continent obiectum, & ſpeciem, atque etiam virtutem eorum ad concurrendum cum potentia, imò & concurſum, quem præſtarent: poteſt igitur illum præſtare per ſe, & proinde ſupplere præſentiam obiecti, atque ſpeciei. Et hoc idem tenent recentiores alij. Probantque hoc argumento; Deus poteſt ſupplere omnem concurſum efficientis principij, vel cauſæ, quæ non ſit vitalis (nam ab hac pendet eſſentialiter operatio vitalis, & ideò ſine concurſu eius effici repugnat) cùm poſſit per ſe ipſum efficere, quidquid efficit per cauſas ſecundas, vt docet expreſsè D. Thom. 1. part. 189 quæſt. 105. articul. 5. his verbis: *Erroneum eſt dicere, Deum non poſſe facere per ſe ipſum omnes determinatos effectus, qui fiunt per quamcumque cauſam creatam* Sed concurſus, obiecti per ſe, aut per ſuam ſpeciem eſt efficiens, & non vitalis, cum non ſit cauſæ intrinſecæ, ſed extrinſecæ, ergò poterit Deus eum ſupplere, ita vt potentia cũ ſolo concurſu diuino ſine vllo obiecto præſente per ſe, vel per ſuam ſpeciem eliciat cognitionem cuiuſcunque obiecti ad ſe pertinentis.

Oppoſitam ſententiam, quod non ſit hoc poſſibile vllo modo in ſenſationibus externorum ſenſuum, ſed omninò neceſſaria ſit in eis ſpecies ſaltem obiecti, tenent Conimbricenſes 2. lib. de anima, cap. 6. quæſtion. 3. articul. 1. Probántque, quia ſenſus externi talis naturæ ſunt, vt tendant in obiecta, prout ſe habent hic, & nunc, hoc eſt, prout materialibus, motus, diſtantiæ, & quantitatis conditionibus affecta exiſtunt, atque adeò, vt præſentia apertè rei, vel ſaltem repræſentata tanquam præſentia: quare non poterunt vllo modo verſari circa rem omninò abſentem qua talis eſt, & hanc conditionem intrinſecam addunt obiecta externorum ſenſuum ſupra obiectum intellectus, & phantaſiæ, nam intellectus fertur in rem tam abſentem, quàm præſentem, tam ſingularem, quàm vniuerſa-
190 lem, phantaſia etiam in rem præſentem, & abſentem, ſed ſingularem tantum. At externi ſenſus tanquam in infimo gradu potentiarum cognoſcitiuarum exiſtentes tendunt in ſolam rem ſingularem, & præſentem, vel exhibitam in ſpecie, vt præſentem.

Alij verò ſine limitatione tenent tam ſenſum, quàm intellectum creatum ad cognitionem cuiuſlibet obiecti creati ſingularis, vel vniuerſalis indigere præſentia obiecti per ſe, vel per ſpeciem, & ita implicare contradictionem, quod potentia nuda omni ſpecie obiecti poſſit in abſentia, eiuſdem obiecti elicere cognitionem. Ad hoc autem probandum præſupponunt, tanquam certiſſimum fundamentum, quod ad naturam, & eſſentiam cuiuſcumque cognitionis omninò neceſſariò requiritur quod potentia cognoſcitiua, vt ſit principium cognitionis, fiat ſimilis obiecto à ſe cognoſcendo, vt docent Ariſtoteles 3. lib. de anima, textu 36. & 37. & D. Thom. 1. part. quæſt. 12. artic. 2. & quæſt. 14. art. etiam 2.

191 Hoc fundamento præſuppoſito probatur hæc ſententia primo, quia concurſus obiectiuus ad ſenſationem, vel intellectionem non eſt efficientis quomodocumque, ſed efficientia obiectiua in eo conſiſtens, quod obiectum, vt actu ſenſibile, vel intelligibile à potentia per talem ſenſationem, vel intellectionem ei ſic vniatur, vt ſit comprincipium eiuſdem ſenſationis, vel intellectionis cum eadem potentia, ſed repugnat potentiam ita fieri ſimilem obiecto per ſolum concurſum diuinum, quia ſimilitudo debet fieri per formam inhærentem, auxilium autem, vel concurſus diuinus non eſt forma inhærens, ſed extrinſecum quid: ergò per eum non fit potentia ſimilis obiecto, nec poterit eſſe ſufficiens principium operandi circa illud. Et vrgeri poteſt argumentum hoc modo. Actus ſentiendi, vel intelligen

tellīgēdi eſt expreſſa ſimilitudo obiecti, vt tale obiectum eſt, & producit ſpeciem expreſſam, quæ eſt expreſſa, ac formalis 192
atque perfecta ſimilitudo eiuſdem: ergò procedit à principio ſimili eidem obiecto, vt tale obiectum eſt, ſed per ſolum concurſum diuinum non fit nuda potentia ſimilis obiecto, vt probauimus: ergò nec poteſt elicere ſenſationem, vel intellectionem ſine ſpecie, per quam, vt formam inhærentem ſimilis fiat.

Nihilominus priorem ſententiam probabiliorem iudicamus, quia non probatur per argumenta poſterioris repugnantia, vel implicatio contradictionis in eo reperiri, quod Deus ſuppleat concurſum obiecti, atque ſpeciei, ita vt cùm eo poſſit potentia elicere ſenſationem, vel intellectionem. Et in primis ferè expreſſa eſt apud D. Thom. vt oſtendunt verba eius pro eadem opinione, citata. Sed probatur ratione, quia concurſus obiecti per ſe, aut per ſpeciem quantumcumque obiectiuus, non eſt intrinſecus: cum ſit efficiens, & non vitalis, non eſt enim excogitabilis concurſus cauſæ efficientis intrinſecus, vel à quo eſſentialiter dependeat actus vitalis, præter vitalem animæ, aut potentiæ, & propterea de his ſolum probari poteſt, quod non poſſint ſuppleri à Deo: his igitur adhibitis poterit Deus ſupplere quemuis alium concurſum efficientis cauſæ, etiam obiectiuum, nam obiectiuus concurſus ſolum determinat efficientiam eius, circa quod verſatur operatio vitalis, nihil verò intrinſecum addit reſpectu eius; ergò ratio obiectiui concurſus non tollit, quin poſſit ſuppleri à Deo: cum ſit efficientis extrinſeci, etiam vt obiectiuus concurſus eſt, & poſſit bene intelligi, quod operatio vitalis verſetur circa obiectum ſine concurſu eius effectiuo: ſine quo produci poteſt à potentia ſpecies expreſſa eius ſupplente Deo concurſum obiectiuum, & tunc terminabit idem obiectum operationem vitalem per ſpeciem expreſſam repræſentatam à Deo cum potentia productam, per quam dicetur eſſe eidem potentiæ præſens, imò intra ipſam in eſſe repræſentato, eique vnitum, vt actu intellectum, quamuis non fuerit vnitum, vt actu intelligibile, quia vnio hæc purè ef- 193
ficientis extrinſeci eſt, & ideò non repugnat, quin à Deo ſuppleatur. Vnio verò per ſpeciem expreſſam ſuppleri non poteſt, quia formalis ratio cognitionis conſiſtit in actuali inhæſione ſpeciei expreſſæ cum potentia, & hæc eadem actualis inhæſio ſpeciei expreſſæ eſt vnio intentionalis obiecti, vt actu intellecti cum potentia, quia ab eadem ſpecie repræſentatur expreſſe, & ideò per eam vnitur perfectiſſimo modo potentiæ.

Ad primum igitur argumentum ſententiæ oppoſitæ diſtinguenda eſt maior, quod potentia ad eliciendam ſenſationem

debeat eſſe ſimilis obiecto, nam de ſimilitudine, & identitate virtuali verum eſt; de formali verò falſum, quia vt ſit principium ſenſationis, vel intellectionis ſufficit virtualis ſimilitudo, per quam conſequitur formalem producta ſpecie expreſſa, per quam ſit actu, & formaliter ſimilis, ſicut ſit actu, & formaliter cognoſcens, nam per impreſſam tantùm ſit cognoſcens, vt principium, & potens elicere cognitionem, hoc eſt, habens virtutem cognoſcendi. Et hanc virtualem ſimilitudinem, quam acquirit per ſpeciem impreſſam, cùm ſit purè efficiens, & non vitalis, poteſt ei tribui à ſolo Deo præſtante per ſe concurſum quem præſtaret ſpecies. Quod vero talis concurſus ſit obiectiuus: nihil refert, cùm ſit efficiens, & non vitalis, ſed extrinſecus vt probat ratio noſtræ ſententiæ.

Ad ſecundum conceſſa maiori in ſenſu prædicto, neganda eſt minor, quod per concurſum diuinum non fiat potentia virtualiter ſimilis obiecto, quia eſſe ei ſimilem virtualiter non eſt
194 aliud, quàm eſſe potentem producere expreſſam, & formalem ſimilitudinem eiuſdem obiecti, quod habet per concurſum diuinum per quem etiam determinatur ad operandum circa tale obiectum. Terminatur verò operatio eius ab ſpecie expreſſa tanquam à termino intrinſeco, à quo ſuppletur extrinſeca terminatio obiecti non neceſſaria, niſi ſecundum naturalem modum operandi potentiæ. Itaque virtualis ſimilitudo, cùm non ſit, niſi virtus ad operandum, non eſt neceſſariò conſtituenda per intrinſecam formam inhærentem potentiæ, ſed per auxilium diuinum, quamuis extrinſecum conſtitui poteſt.

QVÆSTIO XV.

An ſenſus errare poſſit circa proprium ſenſibile.

195 QVæſtionem hanc excitauit definitio ſenſibilis proprij aſſignata ab Ariſtotele capit. 6. huius libri hiſce verbis, *Dico autem propriũ quidẽ, quod non contingit alio ſenſu ſentiri, & circa quod non contingit decipi.* Ex qua definitione ſequi videtur nunquam contingere, quod ſenſus aliquis erret circa ſenſibile ſibi proprium, vt viſus circa colorem, vel auditus circa ſonum; quod cùm multis experientiis videatur conſtare oppoſitum, meritò vocatur in quæſtionem, an ſenſus circa proprium ſenſibile errare poſſit; quæ non eſt intelligenda de errore, aut falſitate formali (quam compoſitam vocare ſolent) nam hæc ſolùm reperitur in formali iudicio intellectus, qui iudicare ſimpliciter

ter poteſt, & vnum attribuere alteri, vel remouere ab eo per modum compoſitionis, aut diuiſionis, quam perfectionem iudicandi non attingunt ſenſus. Sed intelligitur de errore apprehenſionis (ſi propriè error vocari poteſt) per quem potentia non apprehendit rem, ſicut eſt in ſe: ſed aliter, & ſua apprehenſione occaſionem errandi tribuit intellectui, vt dum viſus apprehendit ſolem ſub parua quantitate: cùm magnam in ſe habeat.

Et in primis circa vniuerſalem ſenſum quæſtionis, an errare poſſint ſenſus, vel non; fuit opinio Epicureorum aſſerentium, nunquã omninò errare ſenſus, cuius meminit Tullius in quæſtionibus Academicis, & D. Auguſt. lib. 8. de ciuitate cap. 7. & quam videtur magna ex parte ſequi Tertullianus in ſuo lib. de anima capit. de quinque ſenſibus. Et probari poteſt primo, quia ſenſus omnis apprehendit rem ſicut ei repræſentatur per ſpeciem, ſed ſpecies producitur ab obiecto, & eſt naturalis imago eius; ergò non poteſt illud repræſentare aliter, quàm eſt: & conſequenter non poteſt decipi. 196

Secundo, quia ſi admittatur error in ſenſibus, ſequitur euidenter admittendum eſſe in noſtris ſcientiis, imò in principiis earum, & quod maius abſurdum eſt, in fide diuina. Probatur conſequentia, quia intellectus noſter pro hoc ſtatu, nec notitiam principiorum, nec alicuius ſcientificæ concluſionis (præſertim philoſophiæ procedentis ſemper ab effectibus ad cauſas) nec aliquem aſſenſum diuinæ fidei aſſequi poteſt, niſi mediis operationibus ſenſuum; quare ſi in his admittatur error neceſſariò redundabit in fide, in ſcientiis, atque principiis, & ideò nihil erit certum.

Secunda opinio fuit ex diametro oppoſita, quæ frequenter adeò errare ſenſus aſſeruit, vt nulla ſit penitus eis adhibenda fides. Ita ſenſerunt ex Academicis Philoſophis nonulli, aduerſus quos libros quoſdam ſcripſit D. Auguſt. qui habentur in primo tomo operum eius. Probari autem poteſt multis experientiis: nam viſus decipitur frequenter, vt circa magnitudinem ſolis. Et his, qui icterica laborant infirmitate, alba omnia pallida videntur: infirmi etiam amara ſentiunt omnia, quare nulla poteſt certa fides eis concedi.

Tertia opinio videtur medium tenere inter hæc extrema duo aſſerens. Primum eſt, circa propria ſenſibilia raro decipi ſenſus. Secundum, circa ſenſibilia cõmunia plus deceptionis admittere. Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſtot. 2. lib. de anima, text. 161. cuius hæc ſunt verba. *Senſus circa proprium quidẽ eſt verus aut quàm pauciſſimũ habens falſum, ſecundo autem eius cui accidunt* 197

dunt hæc,& hic iam contingit,vt falſus ſit. Sed diuerſis modis exponitur à diuerſis interpretibus. Et prima expoſitio eſt Alberti Magni 2.lib. de anima, tract.3. cap. 5. & Apollinar.ibid. quæſt.13. aſſerentium ſenſum non poſſe errare circa proprium ſenſibile.Probant,quia licet obiectum aliquando appareat aliter,quam eſt, nunquam tamen apparet ſenſui aliter, ac ſibi repræſentatur per ſpeciem,imò repugnat aliter apparere: ſed iudicans de illo ſecundum quod ſibi repræſentatur, falli non poteſt:cùm repræſentatio ſit naturalis;ergò nec poſſibile erit errare ſenſum circa proprium ſenſibile, nec videtur in quonam error eius poſſit conſiſtere. Hæc tamen expoſitio,nec vera eſſe poteſt, nec ſatisfacit difficultati. Primo, quia eadem ratione probatur ſenſum non poſſe falli circa ſenſibile commune,quod conſtat eſſe falſum, cùm illud ſemper cognoſcat, vt ſibi repræſentatur per ſpeciem ab eo productam,vel modificatam, & repræſentatio ſit naturalis. Secundo, quia error conſiſtit in eo, quod aliter cognoſcatur obiectum, ac eſt in ſe: ſed ſæpe hoc accidit,vt probant omnes illæ experientiæ pro ſecunda ſententia allatæ; ergò decipitur ſenſus circa proprium ſenſibile.

198 Secunda expoſitio eſt Simplicij, atque Themiſtij 2.lib. de anima cap.12. quam videtur ſequi D.Thom.ibidem lect.13.& alij ;& aſſerit ſententiam Ariſtotelis cum triplici conditione intellectam eſſe veram. Prima conditio eſt,quod organum potentiæ ſit bene diſpoſitum:nam defectu huius conditionis decipitur infirmus iudicans amara eſſe, quæ dulcia ſunt.Secunda conditio eſt, quod medium etiam ſit bene diſpoſitum, defectu cuius rubea apparet manus, vel facies, ſi per intermedium vitrum rubeum videatur. Tertia conditio eſt debitæ diſtantiæ; nam ſi nimia intercedat inter obiectum, & potentiam,decipi ſolet circa illud iudicans eſſe alterius coloris: cùm ſit in ſe album. Sed nec expoſitio hæc ſatisfacere poteſt, quia cum his tribus conditionibus ſicut non poteſt errare ſenſus circa proprium ſenſibile, ſic etiam nec circa commune, quare non erit verum diſcrimen poſitum ab Ariſtotele.

199 Propterea Toletus quæſt.13.huius libri alio modo exponendum eſſe Ariſtotelem docet;& expoſitio eius cõſiſtit in tribus. Nam primo aſſerit ſenſum circa rationem communem proprij ſenſibilis non poſſe errare, vt circa rationem coloris, non enim poteſt viſus iudicare coloratum eſſe, quod nullum colorem habet.Ita docet etiam D. Thom.1.p.q.85.art. 6. & rationem eius talem aſſignat:quia repugnat potentiam verſari circa aliquid, quod non contineatur intra latitudinem ſui obiecti proprij, vt auditus non poteſt audire,niſi ſonum;ſed ſi ſenſus

erraret circa rationem communem proprij ſenſibilis: verſaretur circa aliquid,quod extra obiectum eius eſt: ergò repugnat errare circa propriũ ſenſibile ſub ratione communi ſumptum. Secundo aſſerit circa ſenſibilia propria in particulari errare 200 poſſe,vt circa album,vel nigrũ,vt talia ſunt,accipiens tanquam nigrum, quod in ſe eſt album. Aſſerit tertiò circa applicationem proprij ſenſibilis ad tale ſubiectum, vel ad talem locum errare poſſe ſenſum,ſicut errat applicando rubeum colorẽ manui,quam medio rubeo vitro rub am percipit. Sed nec expoſitio hæc videtur ſufficiens, quia eiſdem modis verum eſt errare poſſe ſenſum,vel non errare circa ſenſibile commune: ergò nunquam erit verum diſcrimen poſitum ab Ariſtotele inter vtrumque. Probatur antecedens, quia circa particularia ſenſibilia cõmunia,vt circa motum,aut circa quietem conſtat errare ſenſum percipiẽs corpus,vt in quiete,quod reuera mouetur. Et ſimiliter in applicatione ſenſibilis communis ad tale ſubiectum,vel locum; cùm conſtet aliquando applicare paruam extenſionem rei habenti magnam,vel ad tantum locum,aut ſpatium extendi, quod ad maius, vel minus extenſum eſt. Et tandem circa rationem vniuerſalem ſenſibilis communis,non poteſt falli ſenſus,ſicut nec circa rationem communem ſenſibilis proprij,quia ſicut nihil poteſt viſus percipere, quod non ſit viſibile;ita nihil viſibile poteſt percipere,quod non ſit modificatum per commune ſenſibile,æqua igitur eſt vtriuſque ratio ſic ſumpta in ordine ad deceptionem ſenſuum.

Omnes iſtæ expoſitiones, & ſingulæ earum plura continent 201 menti Ariſtotelis, atque etiam veritati conſona,ſed nulla earum vtramque planè attingit. Duabus ergo aſſertionibus propoſitæ quæſtioni reſpondeo.

Prima talis eſt. *Senſus externi per ſe loquendo non poſſunt falli circa ſenſibilia propria,ſiue in cõmuni,ſiue in particulari conſiderata; ſed ſolùm per accidens.* Circa communia verò etiam per ſe falli poſſunt, & multò magis circa ſenſibilia per accidens. Hanc reperio apud D. Thom. 1.p.quæſt.17. art.2. in corpore: eam autem ſic probo quantum ad priorem eius partem de ſenſibilibus propriis,ſenſus reſpiciunt per ſe primo adæquatas rationes propriorum ſenſibilium, tanquam propria, & adæquata obiecta,à quibus ſpeciem accipiunt:ergo habent naturalem, atque intrinſecam proportionem cum eiſdem ſenſibus, & ſenſus cum ipſis; quare ex hac parte repugnat operationem ſenſuum deficere à perfectione ſibi debita: ſed quæcumque deceptio, vel error eſt maxima imperfectio ſenſitiuæ operationis, ergò repugnat ex parte proprij ſenſibilis prouenire, &

conſequenter,quod per ſe circa illud decipiatur. Et ex hoc in-
fero per accidens contingere quemlibet errorem ſenſus circa
202 proprium ſenſibile;nempe ex defectu alicuius conditionis,ſeu
accidentis,vel extrinſeci ad eam requiſiti: & cum medium ſit
conditio requiſita ad ſentiendum ex defectu, aut indiſpoſitio-
ne eius per accidens decipitur ſenſus circa proprium ſenſibile,
vt experimur in viſu, qui turbato medio circa colores decipi-
tur. Deinde quia bona diſpoſitio organi, in quo reſidet poten-
tia ſenſitiua, requiritur ad bonam operationem eius: decipi
etiam ſolet ſenſus ob aduerſam diſpoſitionem organi, vt expe-
riuntur infirmi,quibus cibi omnes amari videntur. Et tandem,
quia debita approximatio obiecti requiritur ad eandem ope-
rationem eliciendam, quemadmodum ad operationem cuiuſ-
libet agentis approximatio paſſi circa quod operaturum eſt, &
ideò ex defectu debitæ approximationis errare etiam ſolet
ſenſus longè ab eo diſtante obiecto, & exiſtimare album eſſe
nigrum.

Poſterior vero pars, quod per ſe errare poſſint ſenſus circa
ſenſibile commune, & facilius multo circa ſenſibile per acci-
dens, probatur; quia commune ſenſibile non pertinet per ſe
primò ad ſenſum, nec conuenit ei ratio obiectiua ſenſus, niſi
ratione proprij,in quantum modus eius eſt, vnde ſequitur nec
ab eo ſpeciem ſumere ſenſum; ſed à proprio tantùm,nec habe-
203 re eſſentialem proportionem cum eo. Et hinc eſt etiam, quòd
error circa commune ſenſibile non tangit entitatem, vel ſub-
ſtantiam ſenſationis: ſed quandam modificationem eius, qua
variata eadem manet ſenſatio ſecundum ſubſtantialia, vt quòd
Solem apprehendat viſus ſub pedali magnitudine,aut eum ap-
prehenderet ſub tota,quam habet, non lædit, aut variat viſio-
nem eius,niſi ſola accidentali ratione;& propterea per ſe dici-
tur errare poſſe ſenſum circa illud: non tamen circa ſenſibile
proprium,quod eſſentialiter reſpicit ſenſus. Senſibile verò per
accidens non mouet ſenſum: ſed ſolum percipitur,quia ſenſi-
bilium per ſe ſubiectum eſt, non ergò mirum ſi frequentius
circa illud errare contingat ſenſum.

204 Secunda aſſertio, *ſenſus ſecundum communem modum operan-
di,quem habent,rarò decipiuntur circa ſenſibilia propria, etiam
ſecundum ſpeciales rationes conſiderata:circa cõmunia vero fre-
quenter,& multò magis circa ſenſibilia per accidẽs.* Hæc eſt abſ-
que dubio expreſſa ſententia Ariſtotelis, & iſte eius ſenſus; ita
vt nec loquatur de ſolis ſenſibilibus propriis ſecundum vni-
uerſalem rationem eorum tantùm:ſed etiam ſecundum ſpecia-
les,nec loquatur cum limitatione illarum trium conditionum

quas

quas poſuit ſecunda expoſitio: ſed ſecundum communem modum operandi, quem habent ſenſus ſublata quacumque conditione. Probatur primum ex verbis eius, quæ habentur 2. lib. de anima, textu 161. vbi ita ait: *Senſus propriorum quidē eſt verus, aut quam pauciſſimū habet falſum*: & paucis interpoſitis, *quod enim album ſit, non eſt falſus*, & paulo inferius. *Dico autem, vt motus, & magnitudo, quæ accidūt ſenſibilibus circa quæ maxime iam eſt decipi ſecundum ſenſum*: euidens eſt ergò eum loqui de ſenſibilibus tam propriis, quàm communibus in particulari.

Quod verò non loquatur cum illis limitationibus: ſed vt operari ſolent ſenſus; probatur primo, ex vltimis verbis relatis, quibus aſſerit maximè decipi ſenſum circa communia ſenſibilia, quod non poteſt eſſe verum, ſi cum illis limitationibus intelligatur, cum quibus cōſtat vix, aut nunquam decipi. Imo nec verum eſſet, quod plus deceptionis haberet circa communia, quam circa propria: nam ſeruatis illis conditionibus; ita raró circa communia, quàm circa propria errat, vt conſideranti eſt manifeſtum. Et tandem quod ſecundum communem modum operandi raró decipiatur circa propria, & frequenter circa ſenſibilia communia, & per accidens, docet euidens experientia in omnibus ſenſibus, quam negare nemo poteſt. Et probatur ex prima aſſertione, ex qua talis ratio deduci poteſt: ſenſus non poſſunt per ſe errare circa ſenſibilia propria; ſed ſolum per accidens, circa communia verò nō ſolum per accidens: ſed etiam per ſe, vt probatum eſt in tertia aſſertione; ergò frequentius errare poſſunt circa communia, quàm circa propria: Probatur conſequentia, quia, quod eſt per ſe, frequentius contingit, quàm quod ſolum eſt per accidens. 205

Sed contra vtramque aſſertionē hanc ita poteſt quiſpiā obiicere, ſi circa proprium ſenſibile nō poteſt per ſe errare ſenſus, ſed ſolum per accidens ex defectu alicuius cōditionis, vel accidentis extrinſeci: circa cōmune verò etiā per ſe errare poteſt, ſequitur quod poſito ſenſibili proprio in debita diſtantia, organo, ac medio benè diſpoſitis nullo modo errare poſſit circa illud. Et ex oppoſitó adhuc his poſitis poterit errare circa commune, & vtrūque videtur falſum; primum quidē, quia exiſtente iride in debita diſtantia, atque etiā collo columbæ percipit lucem pro colore; ergò fallitur circa propriū; circa cōmune verò non videtur, qua ratione poſſit falli. Reſpondeo non falli circa propriū, quia ſi duo illa ſint debitè approximata iuxta communem modū operandi ſenſuū non iudicabit ſenſus colorē in eis eſſe: ſed lucē, quamuis valdè ſimilem colori ſecūdum apparentiā, vel certè, ſi id iudicet raró illud iudicabit. Circa commune 206

verò frequenter adhuc errare poſſe oſtendunt motus, & qui e
207 Ex his colligitur falſas eſſe duas illas ſententias extremas in principio quæſtionis propoſitas. Et prior quidem Epicureorum, quod nunquam ſenſus errant, euidentibus experientiis omnibus manifeſtis oſtenditur falſa: nam guſtus infirmi dulciores cibos ſentit amaros.

Poſterior etiam Academicorum, quod ſemper errét ſenſus, & ideò nulla ſit eis adhibenda fides, quia ſapientibus, & inſipientibus notũ eſt ſæpiſſimè ſenſus percipere res, vt in ſe ſunt, ſed veritas cognitionis conſiſtit in conformitate cum re cognita: ergò ſæpiſſimè vera eſt cognitio externorum ſenſuum. Probatur etiam ex vtraque philoſophia naturali, & morali, quarum principia, & concluſiones aliquam habent certitudinem, experientiæ ſenſuum innitenti, quod foret impoſſibile, ſi ſemper ſenſus errarent. Et tandem quia veritas diuinæ fidei habetur etiàm mediis ſenſibus; iuxta illud Chriſti Ioannis vltimo: *Quia vidiſti me Thoma, credidiſti.* Et illud etiam Pauli: *Fides ex auditu, auditus autem per verbum Chriſti.* Et rurſus: *Quomodo credent in eum, quem non audierunt? &c.* ergo non ſemper errant ſenſus, quia ſi ſemper errarent, nihil certum in fide per cognitionem aſſequi poſſet intellectus.

208 Ad primum igitur, & tertium argumentum ſententiæ prioris reſpondeo, ſatis eſſe, quod ſenſus, nec per ſe vnquam decipiantur circa propria ſenſibilia, nec etiam per accidẽs frequenter: ſed vt plurimum res apprehendãt, ſicut in ſe ſunt, vt media eorum notitia poſſit intellectus certam, vt plurimum cognitionem naturalium, & moralium effectuum conſequi: nam materia harum ſcientiarum, & modus abſtrahendi ab illa, non ſemper poſtulat maiorem certitudinem. Nec tollitur certitudo hæc ex eo, quod per accidens decipiantur ſenſus, quia non innituntur ſingularibus ſenſationibus, vel experientiis: ſed vniuerſali experimento ex multis ſingularibus experientiis repetitis collecto, vt docuit Ariſtot. 2. lib. Poſteriorum, cap. vlt. vniuerſale verò experimentum fallax eſſe non poteſt. Veritas verò diuinæ fidei eiſdem experimentis, vt conditionibus iuuatur, eis tamen non innititur, tanquam rationi credendi, vel aſſentiendi veritatibus fidei, ſed teſtimonio infallibili primæ veritatis reuelantis credenda omnia; quare licet decipiatur aliquando ſenſus, non propterea poterit eſſe falſa fides.

Ad ſecundum argumentum eiuſdem ſententiæ reſpondebitur quæſtione ſequenti.

Ad argumentum ſecundæ opinionis ab experientiis deſumptum, reſpondeo ſolũ ex eis ſequi, quod ſenſus decipiuntur aliquando

circa

circa communia ſenſibilia, & frequentius circa ſenſibilia per accidens; circa propria verò nec ſemper; nec ſæpè, ſed raiò: vt plurimum verò ea cognoſcunt ſicut in ſe ſunt; quare non ſequitur nullam eſſe eis adhibendam fidem.

QVÆSTIO. XVI.

An dum ſenſus errant, operantur per ſpeciem veri ſenſibilis, ac ſi non errarent, vel per aliam diuerſæ rationis.

SEcundum argumentum poſtulat quæſtionem aliam ſatis difficilem, & à nemine hucuſque agitatam, videlicet, an, dum ſenſus errat videns apparentem colorem, qui verè lux eſt, & non color, videat illum per ſpeciem veri coloris, aut per ſpeciem lucis, & ita eiuſdem rationis ſit talis viſio, ac ſi videret ſine errore lucem, vel diuerſæ rationis. 209

Et videtur, quod per ſpeciem veri coloris eum videat; primo, quia in tali viſione errat: & ideò aliter ſibi apparet obiectum, ac in ſe eſt: ſed non poteſt ei aliter ac eſt, apparere, niſi aliter, ac eſt, repræſentetur ei per ſpeciem, ergò quod ei apparet, repræſentatur ſibi per ſpeciem, quia quod ei apparet, id ſentit, ſed nihil ſentire poteſt niſi media ſpecie; ergò quod ei apparet, nempe color repræſentatur ei per ſpeciem: ſed color non 210
poteſt repræſentari per ſpeciem lucis, cum differat ſpecie à luce; ergò repræſentatur ei per ſpeciem coloris; quare non poteſt eſſe talis viſio eiuſdem rationis, ac ſi non errans videret lucem. Secundo quia ſi colorem apparentem videret per ſpeciem lucis, non erraret in tali viſione, vt ſupponimus: probatur apertè, quia per ſpecië lucis nõ poteſt ei repræſentari, niſi vera lux, nec videri niſi vera lux, ergò repræſentatio, atque etiam viſio eſſent conformes obiecto, & conſequenter nulla eſſet deceptio, quod cùm ſit falſum: neceſſe eſt concedere, quod non per ſpeciem lucis, ſed coloris videatur. Ideò hanc partem probabilē eſſe docet noſter Fõſeca 1. lib. metaph. c. 2. q. 3. ſect. 8.

Oppoſita nihilominus ſententia tenenda eſt, *quod in his deceptionibus fiat ſenſatio per ſpecië obiecti, vt in ſe exiſtētis, ita vt dum oculus videt lucē in iride apparentem ſibi colorem rubeum, vel alterius ſpeciei, nõ per ſpeciem coloris, ſed eiuſdem lucis eã videat, & proinde viſione eiuſdem rationis cũ ea, per quam ſine deceptione videretur idem obiectum.* Quod ſic probo; colorem illum apparentem, qui verè lux eſt, videt oculus per ſpeciem, non coloris; ergo lucis. Euidens eſt conſequentia, quia cum obiectum ſit vera lux, & appareat color, non poteſt dari alia ſpecies, per quam videatur, niſi lucis, vel coloris. Sed probatur 211

minor

minor, quod non videatur per ſpeciem coloris primò, quia ſpecies producitur naturaliter ab obiecto exiſtente in rerum natura: cùm euidens ſit obiectum non exiſtens, non poſſe producere ſpeciem ſui, ſed ibi non eſt color exiſtens, à quo producatur; ergò non poteſt produci, niſi à luce, nec poteſt aliud quàm lucem repræſentare. Secundo probatur, quia ſi lux, quæ videtur in iride ſub apparentia coloris propè eſſet, produceret abſque dubio ſpeciem ſui in oculo, per quam videretur tanquam vera lux; ergò procul exiſtens producit eandem ſpeciem ſui in eodem oculo, quamuis imperfectam: quia omne agens naturale magis, & minus approximatum ſemper producit effectum eiuſdem rationis, magis, aut minus perfectum, ſed lux eſt naturale agens reſpectu ſpeciei: ergò à maiori diſtantia producet ſpeciem eiuſdem rationis, ac produceret à minori; longe tamen imperfectiorem, minuſque diſtinctè ſe repræſentantem, per quam fiet viſio eius, licet ſub apparentia coloris.

212 Circa ſolutionem verò argumentorum conſiſtit maxima difficultas præſentis quæſtionis poſita in aſſignanda vera cauſa vniuerſali ac ſufficienti erroris cuiuſlibet ſenſus, tam circa ſenſibilia propria, quàm circa communia, atque explicando modo, quo talis ſenſatio erronea fiat, & per quam ſpeciem.

Et prima opinio aſſerit, quod dum ſenſus errat propter organi indiſpoſitionem, ſenſationem elicit per ſpeciem veri ſenſibilis, in eo autem errat: quod ſenſibile verum applicat ſubiecto; cui non conuenit, vt dum infirmus amara ſentit omnia elicit ſenſationem veræ amaritudinis, & per ſpeciem eandem amaritudinem repræſentantem, & ex hac parte non accidit error, ſed ex applicatione veræ amaritudinis ad alienum ſubiectum, in quo re vera non eſt, nempe ad cibum verè dulcem. Quo autem modo fiat, vt cibus dulcis imprimat ſenſui ſpeciē amaritudinis; inde euenire docent, quod ſenſorium infirmi eſt affectum humore bilioſo, & eius ratione amaritudine, quam imprimit cibo dulci, eum inficiens, cibus autem dulcis eo humore infectus verè amarus fit, & ideò habet vim imprimendi ſpeciem veræ amaritudinis, per quam ſentitur amarus. Et ſi dicas talem ſenſationem non poſſe eſſe falſam; quia id quod ſentitur amarum per ſpeciem veræ amaritudinis, verè eſt amarum, ergò ſentitur ſicut eſt, & proinde vera ſenſatione. Reſpondent adhuc eſſe ſenſationem falſam, quia cum cibus non ſit verè amarus, niſi ſecundum quid, hoc eſt, ſecundum eam partem ſecundum quam afficitur humore bilioſo, guſtus tamen iudi-

213 cat eum amarum ſimpliciter, & ideò aliter de eo iudicat, ac eſt in ſe, quod eſt falsò iudicare. Hæc tamen ſententia nec in guſtu

poteſt

poteſt eſſe vera, nec in aliis ſenſibus. Oſtendo primum; quia guſtus non iudicat, imò nec poteſt iudicare de obiecto, niſi per ſpeciem quam ei imprimit, & ideò non poteſt iudicare cibum ſecundum omnes partes eſſe verè amarum, quia non imprimit ei ſpeciem veræ amaritudinis, niſi ſecundum priores partes infectas humore illo, non ſecundum alias; vnde ſequitur nec elicere falſam ſenſationem: Probatur conſequentia, quia de parte illa infecta, quam tantùm cognoſcit per ſpeciem veræ amaritudinis, non eſt falſum eſſe amaram, ſicut ſentitur: de cæteris verò non infectis, non poteſt ferre iudicium: cùm non recipiat ab eis ſpeciem: ergò nullo modo verum eſt, quod in tali ſenſatione erret, vel falſum habeat iudicium. Secundo quia vel ſenſorium infirmi infecit cibum producendo in eo veram amaritudinem, vel ſolùm ei applicando aliquam ſubſtantiam, in qua vera amaritudo cum humore illo bilioſo inhæret, vt ſaliuam, vel quid aliud, per quam euidens eſt non poſſe penetrare omnes eius partes, & ideò nec eas inficere, ſed ſuperficiales tantùm, quare nec omnes poterunt imprimere eidem ſenſorio ſpeciem veræ amaritudinis, aut per eam ſentiri, ſed imprimene ſpeciem propriæ dulcedinis, & per eam ſentientur; quare non ſentientur amaræ, quod patet eſſe experientiæ contrarium: ſi verò dicatur veram amaritudinem producere in toto ſenſorio infecto: 214

Probatur falſum eſſe ex duobus: ex priori quidem, quia ſapor eſt ſecunda qualitas, ſicut albedo, & cæteri colores, & ideò non eſt productiua ſui ſimilis per alterationem, ſed ſolum ſpeciei intentionalis, ergò falſum eſt, quod producat aliam amaritudinem in cibo: & iam, quod eam produceret, neceſſe foret per realem alterationem eam producere expellendo dulcedinem contrariam ab eodem cibo, ſed alteratio inter contraria eſt ſucceſſiua; ergò non poteſt dari in primo inſtanti, quo cibus tangit ſenſorium, ſed immediatè poſt; datur verò in eodem inſtanti productio ſpeciei intentionalis eiuſdem cibi in eodem ſenſorio: cùm ſit inſtantanea, ergò prius imprimet cibus ſpeciē propriæ dulcedinis per eam, quàm in ſe recipiat veram amaritudinem per alterationem; quare prius ſentietur per ſpeciem dulcedinis, quàm veræ amaritudinis: falſum igitur eſt, quod per ſpeciem veræ amaritudinis fiat ſemper ſenſatio cibi ab infirmo. Quod euidentius adhuc conuinci poteſt, quia ſi totum 215
cibum per amaritudinem ei impreſſam inficeret, & ideò in toto ſentiret veram amaritudinem, nunquam ſenſus infirmi deciperetur: cùm ſemper amarum ſentiret id, quod re vera amarum eſt, vt ab eo ſenſatum.

Sed

Sed, quod modus iſte, nec ſit vniuerſaliter verus in aliis ſenſibus, nec poſſit per eum explicari deceptio eorum, probatur (niſi ergo fallor) euidenti ratione; quia dum viſus propter eandem indiſpoſitionem organi decipitur, obiectum verè album tanquam pallidum iudicans, vt contingit his qui laborant icterica infirmitate (quam Hiſpani vocamus *Tiricia*) impoſſibile eſt talem ſenſationem falſam, fieri per ſpeciem veri palloris: cùm nullum ſit obiectum verè pallidum, à quo imprimatur, nec poſſit ab obiecto albo imprimi, vnde nec poteſt eo modo explicari falſitas talis ſenſationis.

216 Noſtra igitur ſententia vniuerſalis eſt; *quod dum ſenſus decipiuntur, ſiue circa communia ſenſibilia, ſiue circa propria, non fit ſenſatio per ſpeciem apparentis ſenſibilis, ſed veri, aliter tamen apparentis, ac in ſe eſt, atque etiam aliter ac per ſpeciem repræſentatur, & in hoc conſiſtit deceptio.* Gratia exempli, dum omnia apparent pallida viſui icterico, non videt ea per ſpeciem palloris, ſed albedinis, vel alterius coloris, quem intuetur, & à quo ſpeciem recipit, propter indiſpoſitionem tamen organi, id quod verè album eſt, & cuius ſpeciem habet, & per quam operatur circa illud, apparet ſibi pallidum. Itaque obiectum quod ſentitur, album eſt: & per ſpeciem albedinis ſenſorio impreſſam ſentitur, & operatio ipſa verè eſt ſenſatio albedinis, ſed ſenſui ſic indiſpoſito apparet ſub ratione palloris, & ideò falsò iudicanti (eo modo, quo iudicare poteſt) eſſe pallorem, & in hoc iudicio apparenti conſiſtit falſitas, quia iudicat ſenſus de obiecto, aliter ac in ſe eſt, applicans ei pallorem, quem non habet, & tota cauſa falſi iudicij eſt indiſpoſitio organi, quæ facit, vt vera albedo per ſpeciem propriam repræſentata ſenſui indiſpoſito, appareat ei, ac ſi eſſet pallor;

217 & ratio huius apparentiæ eſt, quia ſenſus ſic diſpoſitus, vel ad magnam diſtantiam recipiens ſpeciem, vel per turbatum medium, adeò imperfectam, vel adeò imperfectè eam recipit, vt per eam non diſtinguat lucem à colore, vel dulcedinem ab amaritudine, ſed vnā pro altera recipiat, eamque applicet ſubiecto eam non habenti, ſed potius oppoſitam. Nec ad hanc deceptionem eſt neceſſaria ſpecies obiecti apparentis; imò nec poſſibilis naturaliter: cùm non exiſtat, vel non ſit præſens, & eo ipſo, quod daretur in ſenſu, non poſſet per illam falſam elicere ſenſationem. quia per illam non iudicaret album eſſe pallidum in quo conſiſtit falſitas, ſed verum ſentire pallidum, cuius ſpeciem habet, & per quam ipſum percipit eſſe pallidum. quod veriſſimum eſt. Et modus iſte explicandi deceptionem in ſenſu ſimilis eſt modo, quo intellectus decipitur. Nam per

ſpecies

ſpecies veri hominis, ac veri lapidis iudicat hominem eſſe lapidem, & in tali iudicio decipitur attribuens, vel applicans homini verum ſignificatum lapidis, quod ei non conuenit, eo quod ei apparet conuenire, & apparentia hæc eſt tota ratio deceptionis; quod verò intellectus efficit per iudicium verum, atque perfectum, ſenſus efficit per imperfectum, & quaſi inchoatum, aut virtuale, quod non eſt difficile intelligere. 218

Et ex hac doctrina facile ſoluuntur argumenta, pro oppoſita parte. Nam ad primum concedendum eſt, quod dum ſenſus errat, aliter ei appareat obiectum ac in ſe eſt, ſed negandum, quod repræſentetur ei per ſpeciem aliter, ac in ſe eſt, non enim apparet ſenſui aliter ac in ſe eſt propter indebitam repræſentationem ſpeciei, ſed ratione alicuius extrinſeci, videlicet maximæ diſtantiæ, aut indiſpoſitionis organi, vel medij, in quibus ſpecies eius recipitur: nam licet ſpecies repræſentet obiectum, vt eſt in ſe, ſed recepta in organo indiſpoſito non poteſt cauſare cum potentia ſenſationem, niſi cum illa imperfectione apparentiæ obiecti diuerſi.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quantum ad illam partem, quod ſi videatur lux apparens color per ſpeciem lucis, non poſſit viſus errare circa illam, quia licet per ſpeciem repræſentetur, imperfectè tamen, quia ad maximam diſtantiam producta eſt, atque etiam propter maximam diſtantiam non poteſt viſus per illam diſtinguere lucem à colore, ſed potius iudicat eſſe colorem. Et vniuerſaliter loquendo maxima diſtantia, vel indiſpoſitio organi, aut medij ſufficiens cauſa eſt, vt ſenſus non diſtinguat inter diuerſa obiecta, aut oppoſita, ſed vnum pro alio accipiat, hoc eſt, ſub apparentia eius, & ideò aliter ac in ſe eſt. Quod verò de guſtu infirmi afferebat 120 219
illa ſententia veram amaritudinem ſentire, falſum eſt, quia licet humor bilioſus aliqua ex parte cibum inficiat, non imprimit ei veram amaritudinem, quam non habet, ſed infectio illa ſolum inducit in quibuſdam partibus eius diſpoſitionem impedientem rectam ſenſationem naturalis dulcedinis. Vnde nec facit, quod partes illæ cibi infectæ producant ſpeciem veræ amaritudinis, ſed ſolùm, quod per ſpeciem dulcedinis impreſſam, non valeat ſenſus dulcedinem repræſentatam percipere, nec eam ab amaritudine diſtinguere, ſed tanquam veram amaritudinem eam apprehendere, & ita falſam habere apprehenſionem.

***

CAP.

Sed, quod modus iſte, nec ſit vniuerſaliter verus in aliis ſenſibus, nec poſſit per eum explicari deceptio eorum, probatur (niſi ergo fallor) euidenti ratione; quia dum viſus propter eandem indiſpoſitionem organi decipitur, obiectum verè album tanquam pallidum iudicans, vt contingit his qui laborant iterica infirmitate (quam Hiſpani vocamus *Tiricia*) impoſſibile eſt talem ſenſationem falſam, fieri per ſpeciem veri palloris: cùm nullum ſit obiectum verè pallidum, à quo imprimatur, nec poſſit ab obiecto albo imprimi, vnde nec poteſt eo modo explicari falſitas talis ſenſationis.

216 Noſtra igitur ſententia vniuerſalis eſt; *quod dum ſenſus decipiuntur, ſiue circa communia ſenſibilia, ſiue circa propria, non fit ſenſatio per ſpeciem apparentis ſenſibilis, ſed veri, aliter tamen apparentis, ac in ſe eſt, atque etiam aliter ac per ſpeciem repræſentatur, & in hoc conſiſtit deceptio.* Gratia exempli, dum omnia apparent pallida viſui iterico, non videt ea per ſpeciem palloris, ſed albedinis, vel alterius coloris, quem intuetur, & à quo ſpeciem recipit, propter indiſpoſitionem tamen organi, id quod verè album eſt, & cuius ſpeciem habet, & per quam operatur circa illud, apparet ſibi pallidum. Itaque obiectum quod ſentitur, album eſt: & per ſpeciem albedinis ſenſorio impreſſam ſentitur, & operatio ipſa verè eſt ſenſatio albedinis, ſed ſenſui ſic indiſpoſito apparet ſub ratione palloris, & ideò falsò iudicanti (eo modo, quo iudicare poteſt) eſſe pallorem, & in hoc iudicio apparenti conſiſtit falſitas, quia iudicat ſenſus de obiecto, aliter ac in ſe eſt, applicans ei pallorem, quem non habet, & tota cauſa falſi iudicij eſt indiſpoſitio organi, quæ facit, vt vera albedo per ſpeciem propriam repræſentata ſenſui indiſpoſito, appareat ei, ac ſi eſſet pallor;

217 & ratio huius apparentiæ eſt, quia ſenſus ſic diſpoſitus, vel ad magnam diſtantiam recipiens ſpeciem, vel per turbatum medium, adeò imperfectam, vel adeò imperfectè eam recipit, vt per eam non diſtinguat lucem à colore, vel dulcedinem ab amaritudine, ſed vnā pro altera recipiat, eamque applicet ſubiecto eam non habenti, ſed potius oppoſitam. Nec ad hanc deceptionem eſt neceſſaria ſpecies obiecti apparentis; imò nec poſſibilis naturaliter: cùm non exiſtat, vel non ſit præſens, & eo ipſo, quod daretur in ſenſu, non poſſet per illam falſam elicere ſenſationem, quia per illam non iudicaret album eſſe pallidum in quo conſiſtit falſitas, ſed verum ſentire pallidum, cuius ſpeciem habet, & per quam ipſum percipit eſſe pallidum, quod veriſſimum eſt. Et modus iſte explicandi deceptionem in ſenſu ſimilis eſt modo, quo intellectus decipitur. Nam per

ſpecies

ſpecies veri hominis, ac veri lapidis iudicat hominem eſſe lapidem, & in tali iudicio decipitur attribuens, vel applicans homini verum ſignificatum lapidis, quod ei non conuenit, eo quod ei apparet conuenire, & apparentia hæc eſt tota ratio deceptionis; quod verò intellectus efficit per iudicium verum, atque perfectum, ſenſus efficit per imperfectum, & quaſi inchoatum, aut virtuale, quod non eſt difficile intelligere. 118

Et ex hac doctrina facile ſoluuntur argumenta, pro oppoſita parte. Nam ad primum concedendum eſt, quod dum ſenſus errat, aliter ei appareat obiectum ac in ſe eſt, ſed negandum, quod repræſentetur ei per ſpeciem aliter, ac in ſe eſt, non enim apparet ſenſui aliter ac in ſe eſt propter indebitam repræſentationem ſpeciei, ſed ratione alicuius extrinſeci, videlicet maximæ diſtantiæ, aut indiſpoſitionis organi, vel medij, in quibus ſpecies eius recipitur: nam licet ſpecies repræſentet obiectum, vt eſt in ſe, ſed recepta in organo indiſpoſito non poteſt cauſare cum potentia ſenſationem, niſi cum illa imperfectione apparentiæ obiecti diuerſi.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quantum ad illam partem, quod ſi videatur lux apparens color per ſpeciem lucis, non poſſit viſus errare circa illam, quia licet per ſpeciem repræſentetur, imperfectè tamen, quia ad maximam diſtantiam producta eſt, atque etiam propter maximam diſtantiam non poteſt viſus per illam diſtinguere lucem à colore, ſed potius iudicat eſſe colorem. Et vniuerſaliter loquendo maxima diſtantia, vel indiſpoſitio organi, aut medij ſufficiens cauſa eſt, vt ſenſus non diſtinguat inter diuerſa obiecta, aut oppoſita, ſed vnum pro alio accipiat, hoc eſt, ſub apparentia eius, & ideò aliter ac in ſe eſt. Quod verò de guſtu infirmi afferebat illa ſententia veram amaritudinem ſentire, falſum eſt, quia licet humor bilioſus aliqua ex parte cibum inficiat, non imprimit ei veram amaritudinem, quam non habet, ſed infectio illa ſolum inducit in quibuſdam partibus eius diſpoſitionem impedientem rectam ſenſationem naturalis dulcedinis. Vnde nec facit, quod partes illæ cibi infectæ producant ſpeciem veræ amaritudinis, ſed ſolùm, quod per ſpeciem dulcedinis impreſſam, non valeat ſenſus dulcedinem repræſentatam percipere, nec eam ab amaritudine diſtinguere, ſed tanquam veram amaritudinem eam apprehendere, & ita falſam habere apprehenſionem. 119 120

***

CAP.

CAPVT VII.

De viſu, viſibilibus, ac medio, perſpicuo, ac lumine.

TEXTVS ARISTOT.

Cuius igitur eſt viſus, hoc eſt viſibile, viſibile autem eſt, & color, &c.

Breuis expoſitio textus.

1 POſt tractatum de ſenſibus in communi, ac modo operandi eorum, incipit iam Ariſtoteles agere de eiſdem in particulari, & incipit à viſu, tanquam à perfectiſſimo omnium: quod ex tribus probarì poteſt, videlicet ex perfectiori organo, quod pro perfectiori abſque dubio potentia natura ipſa conſtituit, & maiorem eius perfectionem oſtendit oculorum compoſitio omnibus manifeſta. Ex perfectiori etiam obiecto, ſub quo lux comprehenditur, quæ eſt omnium qualitatum naturalium perfectiſſima, & perfectiſſimis corporibus, atque incorruptibilibus conueniens, nempe cœleſtibus ſub eodem obiecto viſus eius ratione comprehenſis. Et tandem ex modo operandi perfectiſſimo, & valde ſimili intellectuali, quæ omnia ex eiuſdem capitis expoſitionibus conſtabunt. Intentum igitur Ariſtotelis in capite iſto eſt explicare naturam potentiæ viſiuæ. Diuiſio autem bimembris, nam in priori parte de obiecto eiuſdem potentiæ, & eorum quæ ſub ſe comprehendit, diſſerit, in poſteriori verò quodnam, & quale ſit medium videndi explicat.

2 Principio igitur adæquatum obiectum viſus eſſe ait viſibile, hoc eſt, quod videri poteſt, ſub quo non ſolùm omnes colores, ſed lux, & quæuis alia lucem, vel ſplendorem participantia comprehenduntur, vt putrefacta quædam ligna, quorundam piſcium ſquamæ, & id genus alia. Vt autem ſingulorum viſibilium naturam explicet, agit in primis de colore, quem tali definitione explicat, *color eſt, motiuus perſpicui in actu*, quid autem perſpicuum ſit, his verbis explicat, vt definitio coloris innoteſcat: *Perſpicuum autem dico quod eſt quidem viſibile, nō autem ſecundum ſe viſibile, vt ſimpliciter dicā, ſed per externū colorem, vt aër*, inquit, *& aqua*. Nomine autem externi coloris lumen intelligit quia in ordine ad viſum cum colore communicat, nec aliter poteſt intelligi color in eadem explicatione, quia neque aer, neque aqua colorem alienum ſuſcipiunt, & tamen perſpicua eſſe docet; ergò per externum colorem lumen intelligit ab extrinſeco eis prouenieus. Quod etiam probatur

effica

efficaciter,qu[e] [defi]niens ſtatim lumen,inquit eſſe: *Actum perſpicui,vt perſpicuum eſt*,fit autem actu viſibile per lumen, ergò cum dicit perſpicuum eſſe viſibile per externum colorem: lumen potius nomine externi coloris intelligit, non verum colorem. Quod ſatis apertè inſinuauit ſtatim poſt definitionem luminis declaratam, his verbis: *Lumen autem,vt color eſt perſpicui, &c.*

Deinde, quia in explicatione perſpicui colorem pro lumine 3 poſuit,& idem lumen eſt præcipuum viſibile,definit lumen hoc modo: *Lumen eſt actus perſpicui,vt perſpicuum eſt*, ac ſi diceret albedinem eſſe actum albi,vt album eſt,ſicut enim albedo conſtituit corpus actu, & formaliter album, ita lumen conſtituit corpus, in quo recipitur perſpicuum, hoc eſt, illuſtratum, aut ſplendens. Dixit verò lumen eſſe actum perſpicui, vt perſpicuum eſt, quia duplex eſt perſpicuum,actu,vel potentia;perſpicuum potentia dicitur omne corpus capax lucis, etiam ſi illam non habeat: actu verò perſpicuum non eſt, niſi ſit luce perfuſum,ſeu illuſtratum, vt perſpicuum in potentia eſt aer tenebroſus,perſpicuum actu, dum illuminatus eſt.

Ex quibus colligit falſam eſſe ſententiam Empedoclis, & 4 aliorum aſſerentium lumen eſſe corpus. Quod probat triplici argumento: primo, quia cum euidens experientia nos doceat lumen peruadere totum aërem,hoc eſt, per omnem dimenſionem eius ſe diffundere,ſi lumen eſſet corpus, euidenter ſequeretur ſe penetrare cum corpore diaphano,in quo recipitur,penetratio autem corporum naturaliter eſt impoſſibilis.Secundo quia tenebræ opponuntur lumini, tanquam priuatio eius, ſed oppoſitio priuatiua eſt inter priuationem, & habitum,ſeu formam circa idem ſubiectum; ergò lumen forma quædam eſt. Falſum igitur eſt, quod ſit corpus, nam corpus ſubſtantia eſt,& non forma in corpore alio recepta. Et tandem, quia ſi lumen eſſet corpus,localiter moueretur, dum ſe diffundit per mediũ, ſed motus localis,cum ſit ex propria natura ſucceſſiuus, neceſſariò fit in tempore:ergò illuminatio totius medij à ſole facta 5 per ſe,& neceſſariò fieret ſucceſſiuè, & in tempore contra euidentem experientiam,quia videmus luminoſum in medio ſpatio poſitum in momento ipſum illuminare; & etiam cõtra rationem, quia lumen contrario caret, & propterea non poteſt per ſe produci in tempore. Nec ſatisfacit (inquit) huic argumento Empedocles aſſerens, breuiſſimo quidem tempore, & ideò imperceptibili per ſenſum lumen percurrere totum medium, & ideò videri in inſtanti diffundi.Quia licet breue ſpatium fortè poſſet imperceptibili tempore percurrere, ſed magnum

gnum adeò, quale eſt interuallum ab Oriente in Occidentem, repugnat pertranſire, niſi in mora temporis ſenſu perceptibili, quare nõ poſſet nos latere ſucceſſio talis motus. Præter colorem verò, & lumen quædam alia eſſe ait viſibilia per ſe, vt fungos, cornu, capita quædam piſcium, ſquamas, & oculos cati. Et hæc quidem non ſunt viſibilia ſicut color; qui non poteſt videri ſine aduentitio, aut externo lumine, quo illumineetur medium, ſed per ſe, hoc eſt, non per extrinſecum lumen neceſſariò in medio præſuppoſitum videri poſſunt: quod patet experientia: cùm in tenebris videantur. Vnde falſam eſſe ait Democriti ſententiam aſſerentem medium corpus inter obie-
6 ctum, & potentiam quantumlibet diaphanum impedimento nobis eſſe ad videndum, quare, inquit, ſi interuallum inter cœlum, & terram exiſtens vacuum foret, longè melius videremus, ita vt vel formicam in cœlo exiſtentem poſſemus diſtinctè viſu percipere. Falſam verò probat eſſe hanc ſentẽtiam, quia non poteſt fieri viſio niſi immutato oculo ab obiecto, ſed non poteſt immutari ab eo, niſi ſpecies tranſeant per medium, quia ſenſibili ſupra ſenſum poſito non fit ſenſatio: ergò non poſſet per vacuum fieri viſio, & hæc eſt ſententia totius capitis.

TRACTATVS DE NATVRA, ET RATIONE VISIVÆ potentiæ, ac de organo, vel ſenſorio eius, colore, & lumine, ac cæteris ad actum, & obiectum eius pertinentibus.

QVÆSTIO I.

An color ſit qualitas diuerſa à lumine, & quæ ſit propria ratio eius.

7 DE natura, & diuerſitate colorum libellum quendàm compoſuit Ariſtoteles inter opera eius relatum poſt Metaphyſicam, quamuis Theophraſto potius, vel alteri eius expoſitori antiquo tribuendum omninò eſſe cenſeant nonnulli ob aliquam ſtyli diuerſitatem. De eiſdem etiam differit (quamuis obſcurè ſatis, vt ſolet) in lib de ſenſu, & ſenſibilibus, capite 3. per totum, Vbi refert primam opinionem Pythago

Pythagoreorum aſſerentium colorẽ eſſe ipſammet extremam ſuperficiem cuiuſlibet corporis. Quod hoc argumẽto probant; color ex propria natura diuiſibilis eſt, ſed ſola quantitas eſt per ſe diuiſibilis; ergò color quantitas eſſe debet, & non eſt corpus, nec linea, vt per ſe patet, ergò ſuperficies, non quæcunque, ſed extima, vel extrema corporis, nam hæc ſola viſibilis eſt.

Secunda opinio non diſtinguit colorem à lumine, ſed aſſerit lumen ipſum, prout receptũ in corpore opaco, præſertim mixto colorem eſſe: iuxta diuerſitatem verò diſpoſitionum eiuſdẽ corporis, diuerſo modo apparet, & vt apparens tãquam diſgregatiuum viſus vocatur albedo, apparens verò ſub aliis formis induit nomina aliarum ſpecierum coloris. Itaque abſente lumine nullus eſt color in corporibus, neque albedo, nec nigredo; ſed eo adueniente fiunt omnes, hoc vel illo modo diuerſi, iuxta diuerſum modum, quo lumẽ ipſum recipitur in corporibus opacis. Ita ſenſit Plato in Timæo, ita etiam omnes ferè Arabes, Auempace vt citat Comment. 2. libro de anima, comment. 65. Auicenna 6. lib. naturalium, part. 3. cap. 2. vbi citat Alpharab. Alphrodiſ. lib. 1 naturalium quæſtionum, quæſtio. 1. capite 2. & eadem videtur fuiſſe ſententia Alberti Magni, in libro de ſenſu, & ſenſibili tractatu 2. capit. 1. vbi exiſtimauit colorem duo importare; vnum quidem tanquam materiam, nempe qualitatem ſecundam ortam ex mixtione primarum, aliud verò vt formam, nempe lumen, vnde extincto lumine per abſentiam luminoſi (inquit) non permanere colores formaliter, & ita colorem formaliter ſumptum idem eſſe cum lumine. Imò etiam D. Thom. 2. lib. de anima lectione 14. ad finem, vbi ſic loquitur de colore, *color nihil aliud eſt, quàm lux quædam quodammodo obſcurata ex admixtione corporis opaci*. Probatur hæc ſententia primò ex definitione perſpicui tradita ab Ariſtotele capite præſenti textu 68. his verbis: perſpicuũ autem dico *quod eſt viſibile per externũ colorẽ*, ſed conſtat eſſe viſibile per lumẽ ex ipſomet Ariſtotele ſtatim definiẽte lumẽ *quod ſit actus eiuſdem perſpicui, vt perſpicuum eſt*: ergò putauit Ariſtoteles idem eſſe colorem, & lumen: Probatur conſequentia, nam alioqui nõ poſſet definitio perſpicui omnibus perſpicuis conuenire, cum plura eorum nullum alterum colorem externum habeant præter lumen, vt aër, aqua, cœlum, & id genus alia. Prior verò definitio coloris hoc etiam loco aſſignata, ita ait, color eſt: *Motiuus perſpicui in actu*: ſed hæc definitio cõuenit lumini; ergò non diſtinguitur ab eo color. Minorem ſic probo; lumen ſolis videtur per aërem illuminatũ, quod conſtat eſſe perſpicuum actu: ergò producit ſpeciẽ ſui in eo, ſed hoc eſt eum mouere, quia nõ alio

8 9 10

modo enim mouet color, niſi producendo in eo ſpeciem ſui tranſeuntem ad oculum, vt per eam videatur; ergò lumen eſt motiuum perſpicui in actu, & proinde non diſtinguitur à colore. Et tandem ex poſteriori definitione coloris tradita in libro de ſenſu, & ſenſibili, cap. 3. ſic inquiens color quippe erit,
11 *Perſpicui in corpore determinato extremitas.* Ex qua ſic arguo, corpus terminatum, ſeu determinatū eſt corpus opacū, in quod terminatur viſio: nam corpus purè diaphanum, vt aërem, videre non poſſumus, niſi in aliud corpus opacum terminetur viſio, ergò color iuxta hanc definitionem eſt extremitas huius perſpicui denſi, vel opaci terminantis, ſeu determinantis viſionem, ſed conſtat, hoc perſpicuum eſſe tale per lumen in extremitate eius, hoc eſt, in ſuperficie extrema receptum, per quam vt ſic illuminata videtur; ergò color erit extremitas eiuſdem perſpicui ſic illuminati, & proinde erit lumen ipſum ratione cuius illuminatur, & viſibile eſt idem corpus.

Probatur deinde ratione; primo, quia lumen facit colores omnes actu viſibiles; cùm ipſi ſolùm ſint viſibiles in potentia; ergò eſt actus & forma eorū, & conſequenter colores ipſi formaliter ſumpti erunt idem, quod lumen. Euidens eſt conſequentia, & antecedens expreſſum apud Ariſtotelem 3. lib. de anima textu 18. his verbis: *Quodam enim modo, & lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores.* Quod etiam cecinisse vi-
12 detur Poëta 6. lib. Æneidos, dicēs: *Rebus nox abſtulit atra colorem,* atque etiam Eccleſia in quodam Hymno: *Rebúſque iam color redit, vultu nitentis ſyderis.* Secundo, quia eiuſdem prorſus rationis ſunt colores qui videntur in iride, atque etiam in collo columbæ, cum his, qui videntur in cæteris corporibus, vt docet experientia viſus, ſed de illis conſtat eſſe lumen in nube vel alio corpore refractum: ergo & cæteri colores lumen erunt.

Secunda opinio *diſtinguit duplicem colorem, verum, & apparentem; & hunc non eſſe diſtinctum à lumine cenſet, illū verò ſpecie diſtingui,* Ita omnes ferè interpretes Ariſtotelis in commētariis huius capitis. Et eſt communis, & vera, ſed primo decla-
13 randa eſt; deinde probanda; Declaratur autem hoc modo. Veri colores ſunt ſecundæ qualitates reſultantes ex permixtione primarum, atque adeò ex certo temperamento mixti, vt docet Ariſtotel. in lib. de coloribus, capit. 1. 2. & 3. atque etiam in lib. de ſenſu, & ſenſibili, cap. 3. & hinc eſt, quod cum temperamentum mixtorum cauſa intrinſeca ſit, & ferè ſemper ſtabilis, verus ipſe color ab intrinſeca cauſa proueniat, & ferè ſemper ſit qualitas permanens, apparens verò ab extrinſeca cauſa prouenit, à qua dependet, etiam in conſeruari, & ex eius

motu,

motu, vel mutatione, atque ex facili variatione alterius extrinſeci facile variatur, ex ſola enim reflexione radiorum lucis cauſatur, quæ refractio cum dependeat ex ſitu, & diſpoſitione corporis opaci, circa quod fit, atque etiam ex præſentia corporis luminoſi, & hæc facile mutentur, atque etiam luminoſum facile moueatur, ita etiam apparentes colores non ſolum facile mutentur, ſed facile diſpareant. Non tamen dicuntur apparentes, quia non habeant veram entitatem, ſed quia cùm vera entitas eorum ſit lumen ipſum, habent tamen apparentiam colorum, & diuerſorum colorum, ex diuerſa reflexione lucis. Vnde experimur ex tali modo reflexionis lucis in corpore opaco apparere in eo colorem album, ex alio verò rubeum & ex alio viridem, & ex remiſſione eiuſdem lucis refractæ apparere nigrum colorem. Itaque dicimus hos colores apparentes eſſe lumen ipſum diuerſo modo refractum in corpore opaco; quare non diſtiguuntur inter ſe ſpecie, à veris verò coloribus ſpecie diſtinguuntur, non ita vt color ſit genus ad veros colores, & apparentes, quia non habent vniuocam conuenientiam cum eis, ſed analogicam tantum nam licet veram habeāt entitatem lucis, ſolam tamen habēt ſimilitudinem, & apparentiam colorum, & ideò dicuntur colores per attributionem ad veros colores; & propterea non diſtinguntur ſpecie ab eis ſub genere immediatò coloris, ſed ſub alio ſuperiori qualitatis, in quo conueniūnt veri colores cum lumine. 14

Noſtra igitur ſententia ſic explicata, Probatur teſtimonio Ariſt. qui capite præſenti diuerſis definitionibus, definit vtrumque: nam colorem eſſe ait: *motiuum perſpicui in actu*, lumen vero, *actum eiuſdem perſpicui*; ergò color præſupponit lumen in ſubiecto, per quod idem ſubiectum fiat perſpicuum actu, & ipſum mouere poſſit producēdo in eo ſpeciem propriam. Gratia exempli, aër ſecundum ſe eſt perſpicuum in potentia, quem proinde non poteſt mouere color producendo in eo ſpeciem, niſi prius fiat perſpicuum actu; fit verò perſpicuum actu per lumen in ſe receptum; ergò color ex propria ratione præſuppomit lumen in ſubiecto; quare neceſſe eſt, quod ſit qualitas realiter, atque eſſentialiter diſtincta ab eo. Et ſi dicas lumen etiam eſſe motiuum perſpicui in actu, quia ſi aër aliquantulum ſit illuminatus, moueri poteſt ab aliquo luminoſo per productionem ſpecierum, & ita videri per tale medium. Reſpondeo res diſtinguendas eſſe ex his, quæ eis conueniunt per ſe, non ex his, quæ conueniunt per accidens, color igitur per ſe habet mouere perſpicuum actu, nec poteſt illud actu perſpicuum 15 16

 conſtituere

conſtituere; lumen verò per ſe illud conſtituit perſpicuum in actu; quare per ſe habent rationes diſtinctas. Vnde per ſe color quicumque intenſus, vel etiam remiſſus præſupponit lumen in ſubiecto, lumen verò non præſupponit per ſe colorem, neque etiam aliud lumen, ſed per ſe ſolum præſupponit perſpicuum in potentia, & illud conſtituit in actu formali; quare non habet per ſe, quod ſit motiuum perſpicui in actu, ſed quòd illud conſtituat in actu. Contingit verò per accidens, quod factum iam perſpicuum actu per lumen remiſſum, moueatur ab intenſiori, quod non tollit diſtinctionem eius à colore ex rationibus per ſe, ac propriis per definitiones explicatis deſumendam. Capite etiam de Qualitate in prædicamentis, docet expreſsè Ariſtoteles colores eſſe paſſibiles qualitates tertiæ ſpeciei habentes cõtrarium, & 7. lib. Phyſicor. terminare per ſe motum alterationis, conſtat autem lumen non terminare motum per ſe, quia contrario caret, & ideò per ſe producitur in inſtanti, veri autẽ colores per ſe ſucceſſiue; ergò diuerſa qualitas eſt color à lumine ex mente Ariſtotelis.

17 Probatur deinde ratione, quia lumen contrario caret, & ſolùm habet oppoſitionem priuatiuam cum tenebris, conuenit etiam incorruptibilibus corporibus, & perfectiſſima omnium qualitas eſt habens virtutem producendi calorem, & omnes ferè primas qualitates elementorum; veri autem colores contrarij ſunt vt albedo, & nigredo: quibus nihil horum conuenit; ergò realiter, atque eſſentialiter diſtinguuntur à lumine. Secundo colores diſtinguuntur ſpecie inter ſeſe, vt albedo, & nigredo, & permanent abſente, vel extincta luce; abſurdum eſt enim dicere veros omnes colores extingui abſcedẽte ſole, aut quouis alio luminoſo, & eiſdem aduenientibus de nouo produci, ſed lumina omnia ſunt eiuſdem ſpeciei, & dependent in conſeruari à præſentia luminoſi, eoque abſente extinguũtur prorſus in medio; ergò dubitari non poteſt, quòd præter lumen dentur veri colores, qui ſint qualitates realiter, & ſpecie diſtinctæ ab eis.

18 Vt reſpondeamus argumentis oppoſitæ ſententiæ, exponendæ in primis ſunt tres illæ definitiones perſpicui, & coloris Ariſtotelis, vt intelligatur nihil continere contra noſtram ſententiam. Prima eſt definitio perſpicui, quod aſſerit eſſe viſibile per externum colorem, nomine autem coloris lumen intelligit vt explicui, atque probaui in expoſitione textus; quare ex hoc non ſequitur colorem eſſe lumen, niſi per quandam ſimilitudinem, quia ſicut corpus coloratũ dicitur viſibile per colorem ſuperuenientem accidentaliter, ſic

perſpi

perſpicuum dicitur viſibile per lumen ei ab externo luminoſo proueniens accidentaliter, colorem ergò ſumit Ariſtoteles in hac parte ſub communiſſima ratione ad verum colorem, & lumen, non ſub propria; nec definit omne perſpicuum: cùm conſtet perſpicua quædam eſſe viſibilia per internam lucem vt ignem, & ſemper eſſe talia actu, ſed ea tantùm, quæ non ſemper in actu ſunt: ſed aliquando in potentia, & hæc fiunt in actu per lumen externum. Expoſitio ſecundæ definitionis, quæ eſt prima coloris, ex doctrina nuper tradita conſtat: atque ex ea realis, atque eſſentialis diſtinctio coloris à lumine. Illud tamē adnoto, quod perſpicuum in hac definitione non ſumitur vniuerſaliter pro quocumque: ſed ſolum pro diaphano, aut tranſparente, quod poteſt eſſe medium viſionis: nam multa ſunt perſpicua, quæ ob denſitatem medium videndi eſſe non poſſunt, de quibus certum eſt, non poſſe à colore moueri. Quare in duabus definitionibus coloris, & in definitione luminis tribus mŏdis ſumit Ariſtoteles perſpicuum, magis, & minus vniuerſaliter, in definitione quidem luminis pro quocumque, quia cuiuſcumque poteſt eſſe actus; nam quodcumque eſt capax luminis: in prædicta verò definitione coloris, pro eo tantùm, quod mediū videndi eſſe poteſt: & in poſteriori definitione eiuſdem coloris mox explicanda ſolum pro perſpicuo per ſe terminato, vt dicemus, & niſi diuerſi iſti modi accipiendi perſpicuum diſtinguantur, impoſſibile erit has definitiones intelligere. Præter has verò tres acceptiones perſpicui adhuc ſecundum aliam diſtinctam definit illud Ariſtoteles, vt nuper in eius definitione adnotauimus, quod etiamſi non aduertatur, non erit intelligibilis illa eius definitio. Nec vitio tribui debet Ariſtoteli, quod diuerſis acceptionibus perſpicui vtatur, quia neceſſarium fuit ad naturam luminis, & coloris, atque etiam ipſiuſmet perſpicui commode explicandam. 19 20

Altera denique definitio coloris obſcuriſſima eſt; quare licet in eius expoſitione deſudauerint recentiores interpretes, neſcio an ſenſum eius, mentémque Ariſtotelis attigerint. Germanum igitur ſenſum Ariſtotelis eruere, niſi ex contextu capitis impoſſibile eſt, quod ſemel, & iterum attentè percurrens, ſimúlque egregiam commentationem D. Thom. hoc modo declarandam eſſe cenſeo. Eo in primis tanquam certo fundamento præſuppoſito, quod in definitione hac non ſumit colorem Ariſtoteles, prout eſt ſecunda qualitas ex mixtione primarum orta: ſed in quantùm rationem viſibilis habet, quamuis priorem illam rationem tanquam fundamentum poſterioris, à quo oritur, ibidem quoque explicet. 21

22 Hoc ſuppoſito duplicia corpora diſtinguit,quædam quidem interminata,quæ ſicut ex ſe non habent terminum ſuæ extenſionis,vel difficile eum habent,niſi alieno terminentur, vt patet de aëre,igne,& aqua,ita nec habent determinatam partem; vel terminum in ordine ad viſum,per quem videantur: ſed vel ſecundum totam profunditatem penetrari poſſunt per viſum, vel certè ſecundum magnam partem eius, & adhuc indeterminatam, cuius non eſt à nobis aſſignabilis terminus, vel extremum,& ſi omninò careant termino, vel extremo, per quod
23 videantur;vt aër, & ignis elementaris, videri non poſſunt, niſi per aliquod corpus opacum terminetur viſio eorum, ſi verò magna tantum ex parte extremo per quod videantur, careant, non indigent corpore opaco pro termino extrinſeco ſuæ viſionis: ſed ſufficit ſibi naturalis denſitas, quam habent ad eam terminandam, quia eius ratione viſus non poteſt omnem eorum profunditatem peruadere, aut penetrare,& talia ſunt corpora magna ex parte tranſparentia; non tamen omninò ob denſitatem, vt vitrum, cryſtallum, & lapides quidam, atque etiam ſtellæ, & id genus alia. Alia ſunt corpora, quæ ſicut propriis extremis ſuæ extenſionis materialiter terminantur, ſic etiam in ordine ad viſum per propria extrema ex ſe determinata videri poſſunt,hoc eſt, per ſuperficiem extremam;nam licet in profunditate etiam viſibilitatem habeant:non poſſunt per eam videri nimia eorum denſitate, & opacitate impediente, & quaſi eam ſuffocante, & talia ſunt corpora nimis denſa, & omninò opaca,hoc eſt,nulla ferè ex parte tranſparentia.

24 Secundo adnotat D. Thom. perſpicuitatem (quæ non eſt aliquid quàm capacitas lucis) diuerſos habere gradus in corporibus; & ideò diuerſis modis ſumi ab Ariſtotele iuxta illos diuerſis locis; primus, ac perfectiſſimus gradus tribuitur corporibus omninò diaphanis, aut tranſparentibus, & inter hæc primum locum perfectionis obtinent corpora cœleſtia;deinde ignis, & aër, multo verò inferiorem aqua ob denſitatem, his verò ſuccedunt corpora illa magna ex parte tranſparentia, vt vitrum, cryſtallum,& tandem corpora omninò opaca, qualia ſunt mixta omnia ex elementis compoſita, quæ ex ea parte, qua participant perſpicuis elementis, nempe igne,aëre, & aqua aliquam perſpicuitatem habent, maiorem, vel minorem, ſecundum quod plus habent de his elementis, & minus terreſtria ſunt.

25 Ex his patet iam ſenſus definitionis: qui talis eſt, color eſt extremitas perſpicui non cuiuſcumque; ſed per ſe terminati in ordine ad viſum, vt excludantur diaphana non per ſe terminata

mi-ata in ordine ad viſum: ſed per extrinſecum corpus opacum, atque etiam vt excludatur lumen, quod ex propria ratione non reſpicit extremitatem corporis determinatam: ſed indifferenter quodcumque perſpicuum & quamlibet eius dimenſionem, ac dimenſionis partem tanquam actum formalem eius: hoc eſt, conſtituendo illud actu, & formaliter perſpicuum; & ideò definitur, quod ſit: *actus perſpicui, vt perſpicuum eſt.* Itaque lumen, & color adhuc in ordine ad extremitatem 26
perſpicui valdè differunt per diuerſum modum eam recipiendi: nam licet vterque ſit in ea, lumen quidem conſtituendo eam actu, & formaliter perſpicuam, ſicut conſtituit perſpicuum totum corpus diaphanum, & quamlibet eius partem, nullam verò efficiendo terminatam, per quam videatur totū; quare non eſt in extremitate tanquam in per ſe terminante viſionem, quod conſtat habere colorem, & in hoc conſiſtere rationem eius, vt per hanc definitionem explicatur, & in qua non accipitur perſpicuum prout commune quid ad perfectè, & imperfectè perſpicuum, qualia ſunt diaphanum, & opacum, & multò minus pro perſpicuo perfecto, quale eſt ſolum corpus diaphanum: ſed pro imperfecto tantùm, nempe pro opaco habente aliquam participationem perſpicuitatis ex propria permixtione elementorum, qua conſtat, & ad hanc rationem perſpicui imperfecti terminatur, per vltimam particulam, nempe corporis per ſe terminati. Et ita expoſita definitione conſtat per eam optimè explicatam eſſe ab Ariſtotele naturam coloris, vt ordinatur ad viſum, & à lumine, ac cæteris diſtingui. Cuius ſenſus talis eſt, color eſt: *Extremum perſpicui per ſe terminati in ordine ad viſionem.* Definitur autem per extremum perſpicui tanquam per ſubiectum loco generis poſitum, quod per aliam particulam, per ſe terminati, determinatur ad imperfectiſſimum perſpicuum, & diſtinguitur à lumine, & cæteris.

Ad 1. argum. reſpondeo, negando vtramque partem antecedentis, nempe, quod lumen cōſtituat colores actu viſibiles tanquam forma eorum; conſtat enim ex verbis expreſſis huius capitis eos habere in ſe cauſam viſibilitatis; & ideò eſſe per ſe viſibiles, vt omnes ferè interpretes docent. An verò lumen tanquam conditio neceſſaria ex parte ipſorum compleat hanc rationem viſibilitatis, vel ſolùm ſit neceſſarium ex parte medij, inferius explicabitur, atque etiam comparatio eiuſdem luminis cum intellectu agente conſtituta ab Ariſtot. in 3. lib. Senſus verò vtriuſque teſtimonij in eodem argumēto adducti eſt, noctem quidem colores abſtuliſſe, ſed diem eos reſtituiſſe in or- 27

dine ad actum videndi, in quantum extincta luce auffertur conditio requiſita, vt videantur, nempe diſpoſitio medij, & ſpecies eorundem colorum in coexiſtentes, ſine quibus videri non poſſunt, & per lumen dici reſtituuntur.

Vltimum argumentum ſolutum eſt ex doctrina tradita. Et ad formam eius neganda eſt maior, quod idem ſint colores veri, & apparentes in ordine ad viſum: nam licet in communi ratione viſibilis conueniant, diſtinguuntur tamen in propriis naturis per definitiones explicatis ab Ariſtotele, & in multis aliis à nobis adductis.

QVÆSTIO II.

An lumen ſit qualitas naturalis, & phyſica, vel intentionalis tantum.

28 QVamplurá lucis encomia afferre poſſemus, quibus diſputatio de natura eius illuſtrior fieret: ſed breuitatis ſtudio ea omittimus, præſertim cum à Conimbricenſibus noſtris, non minus copioſè, quam eruditè tradantur 2. lib. de cœlo, & mundo, cap. 3. quæſt. 5. art. 2. Vt autem ad propoſitam quæſtionem veniamus, præſupponendum eſt iuxta communem ſententiam perſpectiuorum, quam affert, & approbat D. Thom. quæſt. 9. de verit. art. 1 ad 7. & 2. lib. de anima, lect. 14. atque etiam Alber. Magn. quem citat, & ſequitur Toletus 2. lib. de anima, qu. 18. lucem, & lumen non diſtingui eſſentialiter: ſed ex eo ſolùm, quod eadem met qualitas, vt eſt in corpore luminoſo, à quo emanat, vocatur lux: ſed vt producta eſt ab eodem luminoſo in alio corpore diaphano, aut perſpicuo, vocatur lumen. Quo ſuppoſito circa eius naturam non eodem modo ſentiunt omnes. Et in primis corpus eſſe dixerunt Empedocles, & ex Academicis philoſophis plures; imò & D. Auguſt. 2. lib. de libero arbitrio aſſerit lumen primum locum tenere inter corpora, & Theod. in quæſt. ſuper Geneſ. q. 7. lucem ait eſſe ſubſtantiã per ſe cohærentem, eandémque ſententiam tenuit Damaſc. 2. lib. orthod. fidei, cap. 7. Quorũ fundamentũ videtur fuiſſe, reflexio
29 radiorum, & mirabilis effectus eius. Experimur namque radios lucis refrangi in ſpeculo, aut alio denſo, ac terſo corpore, & per coniunctionem eorumdem radiorum aërem intercipi, & quaſi partes eius comminui, & in ignem conuerti: ſed conſtat refractionem corporibus tantùm conuenire, & corpus à ſolo corpore alterari, aut comminui poſſe: ergò ex vtroque probatur radios lucis, & conſequenter lucem ipſam eſſe corpus.

Hanc

Hanc tamen ſententiam duplici ratione euidenti refutauit Ariſtoteles cap. præſenti. Prima, quia cùm lumen peruadat totam profunditatem corporis diaphani, ſi lumen eſſet corpus, duo corpora eſſent in eodem loco, & ideò ſe penetrarent. Secundo, quia motus localis fieret in inſtanti: nam cùm lumen careat contrario, euidens eſt illuminationem fieri per ſe in inſtanti, & ideò lumen extendi in inſtanti: ſed extenſionem luminis per medium comitatur motus localis: ergò iſte fieret in inſtanti, quod repugnat.

Secunda ſententia aſſerit lucem eſſe formam ſubſtantialem corporum lucidorum, quam tenuerunt nonnulli, quos citant D. Thom. 1 p. quæſt. 67. artic. 3. & Ægidius 2. lib. exam. cap. 11. probarique poteſt primo, quia caret contrario, omne autem accidens ſenſibile contrarium habet; ergò potius cenſenda eſt ſubſtantialis forma; cui conuenit carere contrario. Secundo quia nullus effectus accidentalis formæ dependet ab ea in conſeruatione, vt euidenti inductione conſtare poteſt: ſed experientia docet lumen productum in medio dependere in ſua conſeruatione à luminoſo, à quo producitur: & quo abeunte extinguitur; ergò non eſt accidentalis forma: ſed ſubſtantialis. Sed hæc etiam ſententia euidenter falſa probatur, quia ſubſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, vt ſuperius docuit Ariſtoteles: ſed ſolum per accidens; ſed conſtat lumen eſſe per ſe ſenſibile, ergò non eſt forma ſubſtantialis corporum lucidorum. Secundo, quia ſi eſſet forma ſubſtantialis, informaret materiam eorum; ergò duæ formæ ſubſtantiales informarent ſimul eandem materiam. Probatur conſequentia, quia præter lumen habent corpora diaphana, vt aër, & ignis proprias formas ſubſtantiales, quas conſtat retinere in tenebris extincto prorſus lumine. Et tandem, quia experientia docet lumen intendi, atque remitti, intenſio autem, & remiſſio pugnat cum natura ſubſtantialis formæ. 30 31

Ad has duas ſententias reduci poſſunt duæ aliæ; nam quidam tenuerunt lumen productum eſſe ipſammet ſubſtantiam ſolis, quam per medium diffundit, & cum ſubſtantia ſolis ſit corporea, conſequenter dicunt lumen eſſe corpus. Quod præter inconuenientia illa deducta ex prima ſententia id aſſerente, quæ non minus euidenter ex hac ſequitur, vt conſideranti patebit: Duplici alia ratione probatur falſa, priori quidem, quia euidens experientia docet abſente ſole lumen hoc in medio productum extingui, quod nõ eſt intelligibile, niſi per annihilationẽ: cum neque aliquid eius permaneat actu, vel in potentia materiæ, & ſi dicas ad motũ ſolis retrocedere, & tandem ſe 32

reducere

reducere ad illum,& ideò non corrumpi. Probatur falſum, quia ſi hoc ita eſſet, nihil aliud foret illuminatio, quam extẽſio ſubſtantiæ ſolis ad maiorem locum,& rarefactio ad eundem, quod non eſt excogitabile fieri ſine rarefactione, & condenſatione, nec ſine motu locali recto, quæ non poſſunt naturaliter ei conuenire. Poſterior ratio eſt, quia cùm talis diffuſio propriæ ſubſtantiæ ſit continua, & ea quæ diffunditur extinguatur, conſumpta iam foret tota ſubſtantia ſolis.

33 Alij verò exiſtimarunt lumen eſſe ſpeciem ignis, quod videtur idem eſſe, ac dicere formam eſſe ſubſtantialem; Ita Proclus in commentarijs ſuper Timæum Platonis cap. 3. & videtur id ſentire Ariſtoteles, vt teſtatur Diu. Thom. 1.p. quæſt. 67. art. 2. ad 2. Sed probatur falſum, quia ſiue per ſpeciem ignis intelligatur ignis compoſitus ex materia, & forma, ſiue ſola forma ignis, eadem omninò inconuenientia allata contra duas illas priores ſententias ſequuntur.

His igitur refutatis ſententiis cæteri omnes authores tenent lumen, nec eſſe corpus, nec ſubſtantialem formam, neque omninò ſubſtantiam, ſed affirmant eſſe formam quandam realem accidentalem, tam in corpore luminoſo, quam in corporibus ab eo illuminatis. Ita vt in ſole, vel igne ſit qualitas quædam propria, & quaſi innata, in aëre verò ab extrinſeco producta. Hoc verò non ab omnibus intelligitur eodem modo: ſed quidam aſſerunt lumen eſſe qualitatem intentionalem, hoc eſt, non habentem eſſe naturale in ſubiecto, ſed intentionale, ſicut ſpe-
34 cies coloris in aëre, eſt enim lumen lux producta à ſole in aëre, vt per eam videatur. Ita Scotus in 2. diſtinct. 13. quæſt. vnica. Ægidius ibidem, atque etiam 2. li. de anima, ad textum 76. dub. 2. & 3. Thienenſis ad text. 77. Burid. quæſtio. 17. eiuſdem lib. & Aſſian. in quæſtionibus perſpectiuis. Huius autem ſententiæ meminit D. Thom. eáque refutauit 1. part. quæſt. 76. art. 1. Probatur verò falſa, primo quia qualitates intentionales, cum non habeant eſſe naturale, ſed diminutum, non poſſunt producere effectus naturales, nec ſentiri, aut videri, conſtat vtrumque in ſpeciebus intentionalibus aliorum obiectorum: ſed euidens experientia docet lumen productũ in medio calefacere aërem ipſum,& cætera corporea in eo exiſtentia: ergò non habet eſſe
35 intentionale. Et ſi dicatur habere vtrumque modum eſſendi, probatur euidenter eſſe falſum, quia inferioris, & ſuperioris ordinis ſunt modus eſſendi naturalis,& intentionalis valdéque diuerſi: ergò repugnat eidem rei conuenire. Et vrgeri ſic poteſt: lux,& lumen ſolum differunt ex communi ſententia perſpectiuorum, ſicut calor exiſtens in igne,& calor, quem producit in

eſt in medio, ſed conſtat hos calores eſſe eiuſdem ſpeciei: ergò ſic ſe habebunt lux ſolis, & lumen medij: quare ſi illa eſt accidens naturale, & intentionale, pari ratione hoc. Et tandem, quia ſi lumen in toto medio productum eſſet ſpecies intentionalis, repræſentaret ſolem, aut eius lucem, vel vtrumque in ea 36
magnitudine, ſitu, & figura, quam habet, ſicut ſpecies cuiuſcumque alterius obiecti, à quo procedit, repræſentat illud. Vnde ſequitur, quod ex quacumque parte medij, & ab oculo ſub quacumque diſpoſitione, vel ſitu exiſtente, quamuis non è regione eius poſito, non ſolum videri poſſet, ſed neceſſario videretur, quod contradicit experientiæ. Probatur conſequentia, quia oculus habens ſpeciem obiecti, etiam à tergo exiſtentis, neceſſario illud videt.

Communis igitur, & vera ſententia eſt, *lumen eſſe qualitatem realem, phyſicam, naturalem, & non intentionalem.* Ita Alexand. Simp. Albert. Magn. & alij interpretes Ariſtotelis cap. præſenti, atque etiam D. Thom. 1. part. quæſt. 67. art. 7. & quæſtion. 10. de Veritate art. 8. ad 10. & alij Scholaſtici in 2. diſt. 13. quam efficaciter ſatis probant argumenta: quibus omnes præcedentes refutauimus. Huius autem veritatis ſignum eſt, quod accidentia intentionalia propter diminutum eſſe, quod habent, non 37
denominant ſubiectum, vt patet de ſpeciebus intentionalibus omnium ſenſuum, ſed quodcumque corpus capax lucis denominatur lucidum ab ea, ergò non eſt qualitas intentionalis, ſed phyſica & naturalis.

Ad argumentum primæ ſententiæ reſpondeo, reflexionem radiorum non eſſe materialem, quæ per motum localem lucis fiat, non enim tranſit vnum accidens ab vno ſubiecto in alterum, ſed per quãdam ſimilitudinem dicuntur radij reflecti, nõ quidem ita vt iidem retrocedãt per motum localem, quia hoc eſt contra ratioñe accidentis, ſed per extenſionem, ita vt noui 38
producantur verſus anteriores partes medij, vel ſaltem nouæ partes radiorum. Et ex hoc intelligitur, quod quamuis materialis reflexio corporibus tantum conuenire poſſit, metaphorica ex eius ſimilitudine deſumpta poſſit conuenire accidenti corporeo, quare non probatur lumen eſſe corpus ex reflexione radiorum, ſed ſolum eſſe qualitatem corpoream. Nec verum eſt radios ſolares producere ignem in partibus aëris, in quibus concurrunt, vel vniuntur, per attritionem, vel comminutionem earundem partium, ſed quia vniti maiorem vim habent ad calefaciendum eandem partem aëris, in qua vniuntur, & ideò intenſiorem calorem in ea producunt, & conſequenter intenſiorem ſiccitatem, quibus ſimul cum raritate naturali diſpoſita 39
facile-

facile conuertitur in ignem.

Et ſancti Patres hac diſtinctione explicandi ſunt. Lumen dupliciter ſumitur, aut pro qualitate, quæ eſt accidens luminoſi corporis, aut pro corpore ipſo luminoſo, à quo qualitas hæc emanat, & cui propria eſt, & corpora hæc perfectiora ſunt aliis in ſuo ordine, vt patet de ſole, & igne. Patres verò locuti ſunt de luce poſteriori modo, non priori, & ideò eam dixerunt eſſe corpus, & huius ſenſum eos tenuiſſe colligitur ex contextu eorundem locorum. Et eundem tenuit Ariſtoteles, vel ſi lumen ipſum aliquando adducit in exemplum tanquam corpus, non ex propria ſententia, ſed illorum Philoſophorum, qui corpus eſſe dicebant, tale exemplum affert, nam aliquando vtitur exẽplis ex aliorum ſententia, quia melius per illa res declaratur, quibus & nos cum multis aliis authoribus vti ſolemus. Theodoretus verò per ſubſtantiam per ſe cohærentem veram entitatem realem lucis intellexit, quamuis accidentalem, ſicut in communi modo loquendi vocare ſolemus entitatem realem coloris eius ſubſtantiam.

40 Ad primum argumentum ſecundæ ſententiæ negandum eſt antecedens, quod omne accidens ſenſibile habeat contrarium; nam licet verum hoc ſit de accidentibus mixtorum corporum, quæ ex contrariis componuntur, & ideò ex eorum temperamento oriuntur qualitates ſecundæ etiam contrariæ, non tamen de accidentibus ſuperioris ordinis, quæ incorruptibilibus corporibus præcipue conueniunt, à quibus longè abeſt contrarietas qualitatum, præcipuè actiuatum, ex quarum p[illegible] mixtione oriuntur cætera contraria, & talis eſt lux tanquam ex præcipuo fonte à ſole orta; quare non probatur eſſe formam ſubſtantialem ex eo, quod careat contrario, ſed ſolum quod ſit qualitas longè perfectior his, inter quas reperitur contrarietas.

Et ex hoc etiam ſoluitur ſecundum argumentum: nam falſa eſt vniuerſalis illa propoſitio in argument. aſſumpta, quod nullus effectus aliarum qualitatum ſenſibilium dependeat in conſeruari ab eis, vt oſtendunt ſpecies intentionales. Hæc enim maxima dependentia aliquando ex imperfectione effectus prouenit, vt in intentionalibus, aliquãdo ex maxima perfectione eius, vt in luce, aliquando etiam ex maxima perfectione ſuæ cauſæ, vt in Deo cernimus, à luce vero dependet in conſeruari, non ſolùm effectus intentionalis, qualis eſt ſpecies, ſed etiam realis vniuocus, qualis eſt lumen, quod argumento eſt eximiæ perfectionis eius.

QVÆ

QVÆSTIO III.

An lumen videatur per ſe ſine ſpecie intentionali, vel per ſpeciem à ſe productam ſicut videntur colores.

PRobanimus in præcedenti tractatu neceſſarias eſſe ſpecies intentionales in ſenſibus, vt per eas externa ſenſibilia vniãtur potentiis, ſimulque cum eis conſtituant integrum principium ſenſationis. Et hoc ideò, quia cum nimis materialia ſint obiecta, non poſſunt per ſe vniri potentiis. De luce verò cùm ſit qualitas omnium perfectiſſima, & ex conſequente longè immaterialior cæteris, ſpecialis eſt difficultas, an per ſemetipſam vniatur potentiæ viſiuæ, vel non minus quàm cæteræ indigeant ſpecie intentionali, per quam vniatur, & ab eadem potentia viſiua percipiatur. Et hoc eſt, quod titulus quæſtionis ſciſcitatur 41

Circa quam prima opinio affirmat lumen per ſe ipſum videri, & non per ſpeciem, quia cùm ſit perfectiſſima qualitas, ita eſt realis, & naturalis, vt cõtineat etiam perfectionem qualitatum intentionalium, nempe ſpecierum, & ideò vocari poteſt naturalis ſimul, & intentionalis, ſed perfectiſſimo modo, quia non habet eſſe intentionale diminutum, atque imperfectum, ſicut habẽt ſpecies, ſed perfectiſſimum, & quaſi per eminentiam, ratione cuius per ſe immediatè, ac ſine ſpecie vniri poteſt potentiæ, tanquam obiectum actu viſibile, & vt tale per ſe eidem potentiæ præſens, & per ſe immediatè videri, imò nõ poteſt naturaliter producere ſpeciem ſui, quia vt minimum eſſet ſupeflua. Ita Caiet. quem ſequuntur plures. Et videtur expreſſa ſententia D.Thom. 1. part. quæſt. 56. art. 3. in corpore his verbis. *Conſiderandum eſt, quod aliquid tripliciter cognoſcitur; vno modo per præſentiam ſuæ eſſentiæ in cognoſcente, ſicut ſi lux videatur in oculo, & ſic dictum eſt, quod Angelus intelligit ſe ipſum, alio modo per præſentiã ſuæ ſimilitudinis in potẽtia cognoſcitiua, ſicut lapis videtur ab oculo, per hoc, quod ſimilitudo eius reſultat in oculo.* Quibus duo aſſerit expreſse, primũ, quod lux videtur ab oculo per ſe ipſam immediatè præſentem oculo, ſicut eſſentia Angeli intelligitur per ſe ipſam immediatè præſentem intellectui proprio. Secundũ, quod alio modo videtur lux ab oculo, ac lapis, nã hic præſens ſit oculo per ſpeciem ſui productam in eo: lux vero per ſuam eſſentiam præſens eſt oculo, & ideò per eã videtur & neutrũ poteſt eſſe verũ, ſi lux videatur per ſpeciẽ, nam nec videretur, ſicut intelligitur eſſentia Angeli; nec 42

alio modo, ac videtur lapis præſens oculo per ſpeciem ſui; idem docet, quæſtion. 8. de Veritate artic. 3. ad 17. & quæſt. 10. art. 8. ad 10.

43 Sed ratione probatur primò, nam ſpecies ideò neceſſaria eſt ad videndum colores, quia non poſſunt eſſe per ſe præſentes oculo, nec ideò per ſe ei vniri, vt obiecta actu viſibilia, ſed lumen eſt præſens per ſe potentiæ, cum ſit diffuſum per medium, vſque ad potentiam ipſam, imò & organum ipſum illuminet, ſicut parietem ſimul ac medium, vſque ad ipſum, & eſt actu, ac perfectiſſimo modo viſibile: ergò nihil ei deficit, vt per ſe immediatè videatur, nec indiget ſpecie ad ſui viſionem. Et ſi forte dicatur, quod licet hæc habeat, nihilominus ſpecie indiget, quia vniuerſaliter loquendo ſenſibile ſupra ſenſum poſitum impedit ſenſationem ſui, Contra hoc eſt maxima perfectio luminis, quod ſicut per medium diffuſum, & inter potentiam, & obiectum poſitum non impedit ſenſationem aliorum obiectorum magis diſtantium, ſicut impediunt colores, ita quamuis ponatur iuxta ſenſorium, imò ſupra illud, non impediet viſionem propriam, nec aliorum. Et vrgeo argumentum, quia ipſummet ſenſorium viſus maxima ex parte diaphanum eſt, & lumen in ſe habet, à quo non ſolum non impediuntur ſenſationes, ſed nulla poſſet fieri ſine vllo, impedirent tamen colores; ergò lumen per ſe immediatè, inhærere poteſt organo, & eſſe præſens potentiæ, quare nullo modo erit neceſſaria ſpecies.

Secundo, quia ſi lumen eſſet qualitas purè naturalis, & non ſimul intentionalis, ſequeretur duo accidentia purè naturalia ſolo numero diuerſa ſimul eſſe in eodem ſubiecto, quod à nemine admittitur. Probatur conſequentia, qua ſi inter duo luminoſa ſe reſpicientia ponatur corpus ſolidum, vel opacum, reſultant duæ vmbræ: ergò producunt duo lumina numero diſtincta. Probatur conſequentia, quia vmbra non eſt aliud, quam priuatio luminis, vel remiſſum lumen, duæ autem priuationes

45 inferunt duas formas oppoſitas, quare etiam ſi nullum eſſet tale corpus intermedium, duo lumina producerent in eiſdem partibus medij, & ita darentur duo talia accidentia ſolo numero diſtincta in eodem ſubiecto, quod à nemine ferè admittitur; propterea concedendum eſt lumen eſſe qualitatem naturalem ſimul, & intentionalem, & ita non indigebit ſpecie, vt videatur, ſed per ſe immediatè videri poteſt.

Noſtra tamē ſententia eſt oppoſita, *quod ſicut colores non videntur per ſe immediatè, ſed per ſpeciē ſui productam in medio, atque etiam in potētia, ſic etiam lumen, vel lux quæcunque non videtur*

detur niſi per ſpeciẽ ſui, quam producit in medio, atque in potẽtia, vnde non eſt qualitas vllo modo intentionalis, ſed purè naturalis. Ita expreſsè D.Thom. quæſt. 10.de Veritate artic.8.in ſolutione ad 10.arg.ex his, quæ propoſuit in 2.loco in hæc verba: *ipſa enim lux, quæ eſt in ſole, non videtur à nobis, niſi per ſimilitudinẽ eius in viſu noſtro exiſtentem.* Idẽ etiam Alexand. Simp. Albert. Toletus cæterique omnes interpretes capite præſenti, & ideò communis eſt iam in ſchola.

Quam ſic probo; primo de luce diſtante ab oculo hoc modo, non poteſt obiectũ concurrere cum potentia ad operationem vitalem niſi ei coniungatur per ſe, vel per ſui ſimilitudinem productam in potentia, ſed lumen diſtans ab oculo non poteſt 46 ei vniri per ſe, cùm ſit per ſe ſeparatum ab eo; ergò neceſſe eſt, quod propriam ſpeciem producat in eodem oculo, per quam vniatur potentiæ, & videatur ab ea, ſicut colores. Et ſi dicas per lumen quod eſt in ipſo oculo, vel prope ipſum videri lumen extra exiſtens. Probatur hoc eſſe falſum primò, quia omnes partes luminis ſunt eiuſdem rationis: ergò neutra repræſentat alteram, nec per illam videri poteſt.

Secundo, quia ſi lumen quod eſt in oculo, vel prope ipſum, repræſentaret aliud diſtans ab oculo, & ideò per illud videretur, ſequeretur, ſemper & in quacumque poſitione, vel ſitu videri, etiam ſi eſſet à tergo videntis, imò etiam ſi valde diſtaret à potentia, vel omnino extingueretur, quod patet eſſe falſum. Probatur conſequentia, quia potentia informata ſpecie obiecti eſt ſufficiens principium ſenſationis, vt ſuperius oſtendimus. Secundo probatur de lumine in oculo exiſtente, quia experientia docet, idem lumen pupillæ, quod ſine reflexione non videtur à proprio oculo, videri per reflexionem in ſpeculo è regione poſito; ergò non videtur per ſe, ſed per ſpeciem. Probatur 47 conſequentia, quia ſi per ſe videretur, ſine reflexione videretur. Et propterea, quia hæc fuit potiſſima ratio ſuperius tradita ad probandam neceſſitatem ſpecierum: ergò hæc eadem conuincit videri lumen per ſpeciem in eadem reflexione.

Probatur tandem, quia euidens experientia oſtendit, nullum prorſus videri obiectum, ſiue ſit lumen, vel color, niſi aliquali medio interiecto inter ipſum, & potentiam: ergò nullum poteſt per ſe immediatè videri, ſed neceſſario per ſpeciem. Probatur conſequentia, quia eo ipſo, quod aliquale intercedat medium, non poteſt obiectum vniri per ſe potentiæ: cum ſit per ſe ſeparatum ab ea: ergò nec poteſt per ſe immediatè cõcurrere cum ea ad viſionem, ſed vtrumque debet præſtare per ſpeciem.

Ad teſtimonium D.Thom. reſpondeo illis verbis non affir-

mare, quod lumen exiſtens in cœlo videatur per ſuam eſſen-
48 tiam,& non per ſpeciem,ſed ſub conditione loquitur, inquiẽs, quod ſi lux videretur in oculo, videretur per præſentiam ſuæ eſſentiæ immediatè,& non per ſpeciem,& quod ita intelligitur eſſentia Angeli,& conditionali, illa vera eſt, ſed cùm nihil affirmet,nõ deducitur ex hoc teſtimonio D.Thom. ſentire,quod lumen per ſe immediatè,& non per ſpeciem videatur. In aliis verò duobus teſtimonijs videtur clarius dicere, quod vno modo videtur res per eſſentiam ſuam, ſicut quãdo eſſentia viſibilis coniungitur viſui,ſicut oculus videt lucem,ſed eundem planè ſenſum conditionalem tenet,quem expreſſit poſteà in loco primæ partis iam expoſito, nam eiſdem ferè verbis,& ad idem propoſitum allatis loquitur, ad quod nihil referebat,quod lumen videatur per ſpeciem, vel ſine illa,nam idem argumẽtum deſumitur, ſi ex conditione ſuppoſita videretur per ſe:ac ſi de facto videatur. Per poſteriorem igitur locum primæ partis explicantur benè hæc priora tanquã per præcipuum, & vltimum, atque etiam alia, ſi quæ ſunt,in quibus eodem modo loquatur
49 D.Thom. verba autem noſtri teſtimonij non ſolùm ſunt abſoluta,ſed clara, atque perſpicua,per quæ fatetur lumen videri per ſpeciem, quibus omninò ſtandum eſt.

Ad primum argumentum conceſſa maiori, neganda eſt minor, quod lumen ſit per ſe præſens potentiæ, ex eo quod per totum medium ſit diffuſum vſque ad potentiam, nam lumen illud,quod attingit organum, ſicut non videtur, vt experientia docet,quia ſine aliquo medio inter ipſum, & potentiam interiecto videri non poteſt: ita nec poteſt per ſe vniri potentiæ,vt cum ea concurrat ad ſui viſionem, quia eo ipſo, quod medium intercedat,per ſe ſeparatum eſt à potentia, & ideò non poteſt niſi per ſpeciem ſui eidem vniri,quantumcumque ſit per ſe viſibile. De lumine verò in pupilla eiuſdem oculi exiſtente, iam
50 probauimus videri nõ poſſe per ſe,nec per ſpeciem. Aliud vero, quod additur de perfectione luminis, ratione cuius poſitum inter potentiam, & alia ſenſibilia non impedit viſionem eorum, concedendum eſt: ſed negandum, quod ex eo infertur, eſſe qualitatem intentionalem, & ideò ſine ſpecie videri per ſe immediatè,quia non impedire viſionem aliorum habet ex maxima perfectione qualitatis naturalis,non ex ratione intentionali,& ideò,nec videri ſine ſpecie poteſt,vt probauimus. Quod tandem lumen pupillæ, vel ſenſorij non videatur, non procedit ex vniuerſali illa cauſa, quod ſenſibile poſitum ſupra ſenſum impediat ſenſationem: nam hoc forte non eſt vniuerſaliter verum: vt inferius oſtendetur: ſed prouenit ex ratione

ſpeciali

ſpeciali huius ſenſus, euidenti experientia comprobata, qui operari non poteſt, niſi medio aliquo interiecto inter ipſum; & obiectum.

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, videlicet duo accidentia purè naturalia, & ſolo numero diuerſa dari in eodem ſubiecto, quia nec caſus argumenti id probat: nam licet duæ cauſentur vmbræ propter opacum corpus inter duo illa lumi- 51
noſa poſitum, non tamen duo lumina numero diſtincta, quia vmbra non eſt priuatio luminis: cùm videamus in ea exiſtentes obiecta, etiam intra ipſam poſita, ſed eſt remiſſio luminis in ea parte medij quæ non tollit continuationem luminis ab vtroque luminoſo producti, & conſequenter, nec identitatem numericam eius, quia vnum continuum, & vnum numero idem ſunt. Negandum igitur eſt, quod luminoſa illa ſic ſe reſpicientia producant duo lumina numero diſtincta, ſiue opacum corpus inter vtrumque intercedat, ſiue non.

QVÆSTIO IV.

An lumen ſit in ſolo diaphano, tanquam in ſubiecto, vel etiam in corpore opaco.

DE hac re parum, aut nihil reperietur apud antiquos authores. A recentioribus verò breuiter attingitur, & 52

Prima opinio eorum negat omninò in corpore opaco recipi lumen, ſed ſolùm hæc illuminari quadam ratione extrinſeca à lumine exiſtente in parte medij attingentis ſuperficiem eorum, vt paries v.g. non recipit in ſe lumen, nec illuminatur formaliter à lumine ſibi inhærente, ſed extrinſeca ratione à lumine exiſtente in aëre eundem parietem attingente, quod lumen formaliter illuminat aërem, & ex formali illuminatione aëris reſultat extrinſeca parietis.

Probatur teſtimonio Ariſtotelis, & ratione. Nam Ariſtoteles 53
capite præſenti definit lumen, quod ſit actus perſpicui, vt perſpicuum eſt, ſed perſpicuum idem eſt ad diaphanum ſecundum communem expoſitionem interpretum: ergò ſenſus definitionis erit lumen eſſe actum diaphani, vt diaphanum eſt, per quod euidens eſt definiri tanquam per proprium ſubiectum; vnde ſequitur nullum corpus præter diaphanum eſſe ſuſceptiuum luminis, ſed corpus opacum non eſt diaphanum vt conſtat de pariete: ergò non eſt ſuſceptiuum luminis. Quod etiam probat ratio, quia ſi corpus opacum recipit in ſe lumen, vel illud recipit in ſola ſuperficie extrema, vel etiam in profunditate.

ſed vtrúque eſt impoſſibile; ergò impoſſibile quoq; erit, quod in ſe recipiat lumen. Minorem ſic probo, quia lumen eſt accidens corporeum; ergò ſua natura aptum inhærere corpori, vt corpus eſt, ſed non eſt corpus ratione ſuperficiei, ſed ratione profunditatis, quam terminat ſuperficies (imò ſolum habet ſuperficies in corpore, quod terminet profunditatem eius) ergò non poteſt inhærere corpori ratione ſolius ſuperficiei, ſed neceſſe eſt inhærere ei etiam ſecundum profunditatem.

54 Quod verò non poſſit in profunditate opaci corporis recipi, probatur, quia ſi in partibus profunditatis recipitur, nõ eſt maior ratio ob quam in his, quàm in illis recipiatur: cùm omnes ſint eiuſdem rationis, & idem impedimentũ denſitatis habeãt; quare vel in omnibus recipietur, vel in nulla: ſed in tota profunditate recipi impoſſibile eſt, & à nemine excogitatum, quia iam lumen peruaderet, & quaſi penetraret totum corpus opacum ſecundum omnes dimenſiones, ac omnes partes earum, ſicut peruadit diaphanum, totúmque illuminaret, ſicut totum aërem illuminat, quod planè abſurdum eſt. Et ideò omninò negandum, quod in corpore opaco recipiatur lumen per informationem. Quod videtur ſentire D. Thom. in lib. de ſenſu, & ſenſato, lection. 6. docens corpora nimis opaca, qualia ſunt valdè terreſtria, non eſſe lucis capacia.

55 Secunda opinio concedit corporibus opacis aliquam capacitatem luminis, per quam non ſolum extrinſeca ratione, ſed formaliter illuminantur. Sed diuerſo modo à diuerſis intelligitur.

Nam quidam ſolum ſecundum extimam, vel extremam ſuperficiem poſſe recipere lumen concedunt, & ideò non illuminari ſecundum profunditatem, quod videtur ſentire D. Thom. in 2. d. 14. art. 3. ad 10. & illud confirmare ex D. Dionyſio. Verba D. Thom. ſunt: *Dicendum, quod ſicut dicit Dionyſius in 4. cap. de diuinis nominibus lumẽ ſolis recipitur in diuerſis corporibus diuerſimodè ſecundum diuerſam capacitatem eorum: & ideo aliqua ſunt, quæ illuminãtur in ſuperficie tantũ, vt corpora opaca, aliqua etiam ſunt, quæ illuminantur in profundo ſicut diaphana.*

Alij verò *etiam ſecundum profunditatem illuminari volunt, non quidem ſecundum omnes eius partes, ſed ſolùm ſecundũ quaſdam eidem ſuperficiei externæ proximiores.* Ita Caiet. c. præſenti. Toletus quæſt. 17. huius libri ad primum, & eſt iam ferè communis inter recentiores, videturque nobis, vt probabilior ſequenda. Duo igitur probanda ſunt, vt maiorem eius probabilitatem oſtendamus: Primum eſt, quod lumen recipiatur in cor-

56 pore opaco. Secundum, quod non in ſola eius ſuperficie extre-

ma,

ma, ſed etiam in partibus profunditatis ei proximioribus. Primum probatur ex definitione luminis ab Ariſtotele tradita: *Lumen eſt actus perſpicui, vt perſpicuum eſt*, ex qua ita arguo; proprium ſubiectum luminis eſt perſpicuum, vt perſpicuum eſt: ergò corpus in tantum eſt ſuſceptiuum luminis, in quantum eſt perſpicuum; & quò plus habet de perſpicuitate eò magis eſt capax luminis: ſed corpora opaca habent aliquid perſpicuitatis: ergò habent aliquam capacitatem recipiendi lumen; & ideò neceſſe eſt fateri; quod in eis recipiatur. Minorem probo ex definitione coloris aſſignata ab Ariſtot. lib. de ſenſu, & ſenſibili, cap. 3. & quæſt. 1. huius tractatus à nobis elucidata. *Color eſt extremitas perſpicui in corpore determinato.* In qua per corpus determinatum non intelligit diaphanum, alioqui lumen eſſet color: cùm ſit in extremitate eius; ſed intelligit corpus opacum, quod per ſe habet partem determinatã, per quam viſionem terminat, & vocat illud perſpicuum, in cuius extremitate aſſerit eſſe colorem: ergo capax lucis abſque dubio eſſe cenſet. Probatur deinde ratione, quia corpus opacum præcipuè differt à diaphano ratione denſitatis tranſparentiæ oppoſitæ: ergò omne corpus habens denſitatem opacum eſt, & quo den- 57
ſius, magis opacum, quia magis oppoſitum diaphano; ſed euidens eſt plura corpora denſa, atque opaca eſſe lucis capacia, & formaliter recipere in ſe lumen, vt patet de ſpeculo, cryſtallo, Luna, & Stellis: ergò negari non poteſt, quod corpus opacum ſit capax luminis, & ex conſequenti corpora alia magis opaca erunt quoque lucis capacia, minus tamen, quia quò plus denſitatis habent, eò minus de perſpicuitate, & ideò minorem lucem recipere poterunt. Sicut conſtat de aliis qualitatibus, quæ magis, vel minus perfectè recipiuntur in ſubiectis ſecundum maiorem, vel minorem capacitatem eorum. Et tandem, quia conſtat reflexionem luminis fieri in corpore opaco, hoc eſt, denſo, ac terſo, vt in ſpeculo, aut in pariete albo, ſicut fit etiam in aqua; ſed non poteſt intelligi, quod reflexio fiat in corpore, niſi ſit capax luminis, & verè, ac formaliter illuminetur; ergò lumen recipitur in corpore opaco. Probatur ſecundum, quod non recipiatur in ſola ſuperficie, quia lumen ex propria natura eſt accidens corporeum; ergò aptum inhærere corpori ſecundum trinam dimenſionem longitudinis, latitudinis, & profunditatis, pugnat igitur cum natura eius, quod in ſola ſuperficie inhæreat.

Secundò, quia ſi lumen inhæret in ſola ſuperficie corporis 58
opaci, ſequitur dari extenſionem latitudinis qualitatis corporeæ ſeparatam à partibus profunditatis extenſionis eiuſdem;

quod eſt idem, ac dari ſuperficiem ſeparatã à corpore. Probatur conſequentia, quia lumen, quod informat aërẽ contingentem pariẽtem illuminatum, ſecundũ omnes dimenſiones eiuſdem aëris extenſum eſt: ergò vel idemmet informat ſuperficiẽ parietis, vel aliud diſtinctũ: ſed idem eſſe non poteſt, quia idem accidens numero non poteſt inhærere in duobus ſubiectis diſcontinuis, eſt ergò aliud, ſi igitur non eſt extenſum, niſi in ſuperficie parietis, & non in profunditate, ergò datur accidens extenſum ſecundum ſolam latitudinem, ſine profunditate, quod eſt dari quaſi ſuperficiem extenſionis qualitatis ſeparatam ab extenſione profunditatis: hoc eſt, accidens longum, & latum, & non profundum, & hoc non eſt minus impoſſibile, quàm dari corpus latũ, ſine profunditate: niſi quod hoc eſt per eſſentiam, & illud per participationem, ſed æqualiter repugnat vnum, ac alterum comparatum cum natura corporis, & corporei accidentis, vt conſideranti facile conſtat.

Pro ſolutione primi argumẽti adnotare oportet perſpicuum in definitione luminis, non ſumi pro omni corpore pellucido,
59 ſed ſolũ pro eo, quòd lucere poteſt lumine externo ab alio ſuſcepto, vt in eius definitione dicitur; ſic autem ſumptum plures gradus habet, vt ſuperius oſtẽdimus, & in primo gradu eius eſt corpus diaphanum, vel omninò tranſparens, quòd perfectiſſimè recipit lumen ab alio, hoc eſt, ſecundum omnes dimenſiones, & omnes earũ partes, & id quidem perfectiſſimo modo, vt patet de aëre, atque etiã de corpore cœleſti, quo modo ſolem, & omnes Stellas videmus, hoc autem impoſſibile foret, niſi eſſet perfectè diaphanum. In ſecundo gradu collocantur corpora illa magna ex parte diaphana, ſed non omninò propter naturalem denſitatem, ratione cuius inter opaca numerantur, vt patet de cryſtallo, Luna, & Stellis. In tertio gradu perſpicuitatis sũt denſiora, ac imperfectiora corpora, quorũ extremitatem colorem appellat Ariſtoteles: & quò eiuſmodi corpora denſiora, ac magis terreſtria ſunt, eò ſunt minus perſpicua. Hanc diſtinctionem deſumpſi ex D. Thom. lib. de ſenſu, & ſenſibili lectio-
60 ne 6. ex qua deducitur Ariſtotelem in definitione luminis ſumpſiſſe perſpicuum prout quid cõmune ad hos tres gradus, quia ſecundùm omnes ſunt corpora lucis capacia ab externo ſuſcipiendæ, vt ita dicantur viſibilia per externum colorem, hoc eſt, per lumen ab externo ſuſceptum, quia per colorem externũ in definitione perſpicui lumen intelligere Ariſtotel. docui, & probaui: ergò & lumen poteſt eſſe actus eorum, vt perſpicua ſunt. Vel ſi pro ſolo diaphano ſumpſit perſpicuum, voluit certè per ſubiectum perfectiſſimũ ſuſceptiuum luminis ab externo illuminaa

minante illud definire: ita tamen vt omnibus poſſit accommodari iuxta gradum perſpicuitatis cuiuſcumque. Quare non bene infertur ex definitione Ariſtotelis, ſolum corpus diaphanum vel tranſparens eſſe ſubiectum luminis ab extrinſeco recepti, licet hoc ſolum ſit ſubiectum perfectiſſimum, & propter 61
ea non repugnat cum definitione, quod etiam corpora opaca iuxta gradum ſuæ perſpicuitatis ſint luminis receptiua.

Ad ſecundum argumentum reſpondeo, lumen recipi in corpore opaco, non ſecundum ſolam ſuperficiem: ſed etiam ſecundum partes profunditatis. Et quod dicitur omnes partes profunditatis eſſe eiuſdem rationis, etiam eſt concedendum, negandum tamen, quod infertur, videlicet omnes illuminari, vel nullam: ſed proximiores quidem illuminantur, nō remotiores. Et ratio huius duplex eſt, vniuerſalis vna; quia virtus luminoſi eſt finita; & ideò non poteſt niſi limitatam extenſionem formæ efficere, etiam ſi forma, quam extendit, careat contrario, & per diaphanum extendatur, vt patet de luminoſis particularibus. Altera ratio particularis eſt, quia cū corpus nimis opacum nimiam denſitatem habeat, & perſpicuitatis parùm, non præbet facilem tranſitum lumini, & ideò non poteſt peruadere, niſi proximiores partes profunditatis, & id quidem imperfectè ob capacitatem, & diſpoſitionem ſubiecti imperfectiſſimam, iuuat etiam, quod cum pori eiuſdem corporis ſint aliqualis diſpoſiti ad ſuſcipiendum lumen in partibus profunditatis, & pori non recta via, ſed obliqua procedant, & paſſim contrahantur, & aliquando occludantur, difficilis etiam efficitur via, & tranſitus eiuſdem luminis per eaſdem partes profundas ex hac parte. Et hinc eſt quod non poſſit, niſi in proximioribus recipi, & remiſſius multo, atque imperfectius, quàm in ſuperficie. Senſus autem verborum D. Thom. non eſt, quod lumen inhæreat in ſola ſuperficie, vt in diuiſibili, atque condiſtincta à profunditate, eámque terminante: ſed nomine ſuperficiei partes etiam profunditatis ſuperficiei proximas, quas ſuperficiales vocare ſolemus, intellexit.

QVÆSTIO V.

An lumen ſit neceſſarium ex parte medij ad videndum quodcumque obiectum viſibile.

VT difficultatem quæſtionis aperiamus, tanquam certum, atque euidenti experientia comprobatum præſupponi debet, potentiam viſiuam non poſſe naturaliter operari 62

circa vllum obiectum viſibile, niſi medium aliquod intercedat inter vtrumque. Quod vt oſtenderet Ariſtoteles de colore, definiuit eum dicens, *eſſe motiuum perſpicui in actu*, hoc eſt, medij inter ipſum, & potentiam interiacentis, quaſi dixerit non poſſe immutare potentiam, niſi immutando prius medium, & eadem prorſus ratio eſt de lumine, vt oſtendimus. Suppoſita igitur neceſſitate medij, meritò inquirimus, an neceſſariò debeat eſſe illuminatum, vt poſſit per illud fieri quælibet viſio.

Et prius quam probabiles ſententias referamus: reiicienda eſt ſingularis quædam, & plane falſa, non ſolum vniuerſaliter negans neceſſitatem luminis ex parte medij: ſed affirmans penitus impedire viſionem. Quam tenuit Andreas Ciſalpinus quodlib. 5. quæſt. 7. & verum eſſe poſſet, ſi ſolum vellet aliquando impedire: nam adeò intenſum poteſt eſſe lumen in medio, vt vel colores, vel minora quædam luminoſa offuſcata non appareant, nec videri poſſint, vt conſtat de Luna, & Stellis, quæ in præſentia Solis, non videntur, propter medium nimis illuminatum, atque etiam ex oppoſito propter medium remiſsè
63 illuminatum non videntur colores. Quod etiam conſtat in quibuſdam corporibus noctu lucentibus, quorum colores ob paruam illuminationem medij, tunc non apparent: ſed medio magis illuminato diu videntur. Ex quibus intelligitur lumen ex parte medij contemperatum eſſe debere, ac proportionatum naturæ, & qualitati obiectorum, vt viſionem iuuet, & non impediat. Vniuerſaliter verò aſſerere, quod impediat ſemper, & nunquam iuuet, euidenti experientiæ repugnat: cùm experiamur omnes idem obiectum, & in eadem diſtantia videri à nobis, aut melius videri per medium magis illuminatum: cũ prius, vel non videretur, vel minus bene per medium obſcurum vel remiſſiori lumine illuſtratum. Hac igitur exclusa ſententia duas alias extremas, atque probabiles reperio.

Prima affirmat ad quamlibet viſionem, non ſolum coloris: ſed etiam luminis neceſſarium eſſe medium illuminatum; ita vt per medium omninò tenebroſum, nullum prorſus obiectum
64 videri poſſit. Ita videntur tenere Comment. 2. lib. de anima, comment. 67. D. Thom. lect. 14. atque etiam Auicen. lib. naturalium quæſtionum p. 3. c. 3. & expreſsè Ferra. q. 13. huius lib. Sonc. lib. Metaph. quæſt. 9. Tolet. q. 17. huius lib. Hi enim omnes aſſerunt, quæcumque lucida, quæ noctu videntur imperfectè ſaltem illuminare medium, ſufficienterque, vt videri poſſint. Et probatur, quia color vt definit Ariſtot. cap. præſenti, eſt motiuus perſpicui in actu: ergò actu illuminati; ſed monet illud per impreſſionem ſpeciei: ergò impreſſio ſpeciei coloris neceſſa-

neceſſario præſupponit medium illuminatum; ita vt tenebroſum non ſit ſubiectum capax illius: ſed lumen videtur etiam per ſpeciem productam ab eo in medium: ergò præſupponit medium illuminatum Probatur conſequentia, quia ſicut non eſt capax ſpeciei coloris, niſi illuminatum, pari ratione non eſt capax ſpeciei eiuſdem luminis; quare non poteſt lumen producere ſpeciem ſui in medio, niſi illuminatum præſupponatur, 65
& conſequenter, nec videri per illud, niſi illuminatum: ideò neceſſarium erit lumen ex parte medij ad videndum lumen ipſum. & quoduis aliud obiectum viſibile.

Secundo quia ſiue color ſit, qui videtur, ſiue lumen, impoſſibile eſt videri, quin medium aliquo modo illuminet; ergò nec poteſt viſio vlla fieri, niſi per illuminatum medium. Antecedens probo, quia de colore docuit expreſsè Ariſt. cap. præſenti non poſſe videri ſine lumine: ergò ſentit neceſſariò eſſe requiſitum, vel ex parte medij, vel obiecti: & ſi primum concedatur, habetur intentum: atque etiam ſi poſtremum; quia ſi color, qui videtur neceſſariò debet eſſe illuminatus; idem lumen à quo illuminatur, illuminabit medium, ſaltem ſecundum partes ei proximas, quod neceſſarium planè eſt, vt poſſit medium immutare, & per illud videri. Si verò ſit lumẽ, quod videtur, multò magis neceſſarium erit illuminare aliqua ſaltem ex parte idem medium; & ita efficietur neceſſarium, quod nulla viſio fieri poſſit, niſi per medium aliquo modo illuminatum.

Secunda opinio extrema tenet, nec ad viſionem coloris, nec 66
ad viſionem luminis eſſe neceſſariũ lumen ex parte medij; ſed vtrumque videri poſſe per mediũ omninò tenebroſum. Ita recentiores quidam putantes ſe eam probare efficaciter, hoc arg. ab experientia deducto, contingit hominem in loco obſcuro exiſtentem videre colorem illuminatum à tali loco valde diſtantem; imò & corpus lucidum, vt qui intra puteum valde obſcurum latet, videre ſolet ſtellas cœli: ergò conuincitur ad ſimiles viſiones non eſſe requiſitum lumen ex parte medij. Et ſi dicatur primò, non requiri lumen ex parte totius medij; ſed ſolum ex parte proximiori eidem obiecto, vt circa illam ſpeciem producat, & ab ea in potentiam multiplicetur; & ita obiectum videatur, ſic vrgent; Quodcumque agens naturale fortius operatur in partes ſibi proximas, quàm in remotiores eodem modo diſpoſitas: ſed ſpecies producta ab obiecto in parti- 67
bus propinquioribus illuminatis poteſt multiplicare aliam in partibus remotioribus non illuminatis: ergò multò melius poterit obiectum producere ſpeciem in eiſdem partibus propinquioribus, etiam ſi non ſint illuminatæ, quia ſpecies producta

ab obiecto in partibus propinquioribus illuminatis multiplicat aliã in remotioribus non illuminatis virtute obiecti, à quo proceſſit: ergò principalius procedit ſecũda ſpecies ab obiecto, quàm à prima ſpecie: tunc ergò argum. manet in ſuo robore. Probatur euidenter conſequentia, quia ſi obiectum media ſpecie à ſe producta, poteſt producere aliam in partibus remotioribus non illuminatis, multò melius potuit per ſe immediatè producere prioré ſpeciem, in partibus propinquioribus, etiam non illuminatis: ſed obiectum in caſu argumenti poteſt produ-
68 cere ſpeciem in partibus remotioribus non illuminatis: ergò multò melius poterit eam producere in proximioribus etiam nõ illuminatis: quare abſque illuminatione alicuius partis medij poterit ſpeciem producere in eo, & per ipſum in potentia.

Alij verò reſpondent in omni loco quantumuis tenebroſo, ex quo videtur obiectum, eſſe aliquid luminis, ratione cuius (licet imperfectè) dicitur medium illuminatũ: ſed hoc eſſe falſum probant, quia videmus luminoſa quædam noctu videri, & eò melius videri, quò medium eſt magis obſcurum: ergò non requiritur ad viſionem eorum, quod ſit illuminatum. Præterea quia ſi color illuminatus extra obſcurum locum exiſtens poteſt producere ſpeciem in loco illo tenebroſo, atque etiam in potentia viſiua in eodem loco exiſtente, quia aliquantulum eſt illuminatum, non minus poterit eam producere, ſi ponatur intra eundem locum tenebroſum parùm illuminatum. Probatur conſequentia; quia quò agens magis eſt paſſo approximatum melius poteſt operari circa illud; videretur ergò etiam in loco tenebroſo poſitus, quod eſt contra experientiam.

Noſtra ſententia medium ponit inter hæc extrema, & ideo
69 duo aſſerit. Primum eſt *ad videndum lumen non eſſe neceſſariũ quod medium ſit illuminatum: ſed per medium omninò tenebroſũ videri poſſe, & ideò lumen non eſſe neceſſarium ex parte medij ad videndum aliud lumen contrà primã opinionem.* Hæc eſt expreſſa ſententia Ariſt. in lib. de ſenſu, & ſenſibili, c. 2. vbi aſſerit, corpora quædã eſſe ſplendida, quæ in tenebris vidẽtur, vt ſunt vermiculi, quos Hiſpanicè vocamus, *lucernigas*, atque etiã fungi oculi cati, & capita quædã piſcium, ſentit ergò ad videnda hæc non eſſe neceſſariũ medium illuminari. Sed reſpondent non illuminari medium ab aliquo luminoſo extrinſeco, & ideò docet Ariſt. videri in tenebris, nihilominus non videri omninò, ſine aliquo paruo lumine ab eis producto in medio, quod cum minimum ſit, non tollit, quin medium dicatur ſimpliciter tenebroſum, & ſolum ſecundum quid illuminatum. Hæc tamen ſolutio expreſsè cõtraria eſt eidem Ariſtot. ibidem docenti ſplendentia

dentia hæc fulgere quidem in tenebris : ſed lumen non facere: ergò falſum eſt dicere, quod vllo modo illuminent medium: nam quæcumque parua illuminatio medij eſt productio luminis in eo. Verba autem Ariſtotelis hæc ſunt. *Læuia enim in tenebris nata ſunt fulgere, non tamen lumen facere.* In quorũ expoſitione D. Thom. tribuit cauſam huius fulgoris dicens eum habere eiuſmodi corpora, quia polita, & terſa ſunt, fateturque 70
nullum lumen producere in medio his verbis ; *Quamuis in ſe aliqualiter fulgeant huiuſmodi corpora, non tamen habent tãtum de fulgore, quod de ſe poſſint facere mediũ lucidum in actu.* Probatur deinde experientia : nam corpora lucida non ſolum videntur in tenebris: ſed quò magis obſcurum eſt, ac tenebroſum medium, videntur melius, vt de igne, & Stellis eſt manifeſtum: ergò non eſt neceſſarium lumen ad viſionem eorum.

Secundum quod aſſerit noſtra ſententia eſt, *lumen eſſe neceſſariũ ad videndum colorem contra ſecundã ſententiã.* Hoc nõ ſolum colligitur ex verbis Ariſtotelis: ſed cõtinetur expreſsè in eis; ita vt nullam prorſus explicationem patiantur. Colorem enim his verbis definit cap. præſenti textu 67. *Omnis enim color motiuus eſt eius, quod eſt ſecundum actũ perſpicui, & hoc eſt, ipſius natura. Vnde non eſt viſibilis ſine lumine: ſed omnis cuiuſq; color in lumine viſibilis.* Loquitur autem de lumine medij in his omnibus, vt ipſamet verba, & eorum contextus oſtendunt; ergò expreſſa eſt eius ſententia, quod ſit neceſſarium ex parte medij ad videndum colorem, quod non minus expreſſis hiſce verbis docuit textu 73. eiuſdem capitis: *Id quidem, quod in lumine, hoc* 71
enim erat ipſi colorem eſſe, motiuum eſſe ſecundum actũ perſpicui, actus autem perſpicui lumẽ eſt. Quibus tale cõſtituit argumentum; omnis color eſt motiuus perſpicui in actu: ſed actus perſpicui eſt lumen: ergò omnis color eſt motiuus perſpicui illuminati, ex quo euidenter ſequitur vniuerſalis negatiua, videlicet nullum colorem poſſe videri niſi per medium illuminatum, & ex conſequenti, nec ſine lumine ex parte medij.

Ratio autem à priori ad id probandum ex natura luminis, & coloris deſumenda eſt. Nam lumen longè perfectior qualitas eſt colore, non ſolum ſecundum ſuam naturam : ſed etiam ſecũdum rationem viſibilitatis eam conſequentis; ergò ſicut habet ex maiori hac perfectione cõſtituere actu perſpicuum per realem, & naturalem illuminationẽ; & ideò ſolum præſuppo- 72
nit perſpicuum in potentia tanquam ſubiectum, pari ratione habet mouere poſſe intentionaliter idemmet perſpicuum in potentia, quod eſt propriam ſpeciem ei imprimere poſſe ſine vlla præcedenti illuminatione. Color verò longè imperfe-

ctior

ctior eſt, & multò magis materialis, & ex eadem imperfectione, & materialitate habet, vt non poſſit naturaliter immutare medium, ſed neque intentionaliter, niſi diſpoſitum per illuminationem; quare verum eſt vtrumque à nobis aſſertum, nempe ad viſionem luminis non eſſe neceſſarium medium illuminatum, ſed per tenebroſum videri poſſe, eſſe tamen omninò neceſſarium ex parte medij ad vidẽdum colorem, ita vt non poſſit in tenebris videri. Quod verò D. Thom. aſſeruit medium illuminari ſaltem imperfectè à lucidis, quæ noctu videntur, de quibuſdam perfectioribus intelligi debet, quæ non ſolum fulgent, ſed lumen efficiunt. De aliis verò non potentibus lumen
73 efficere, ipſemet D. Thom. docuit expreſsè in poſtremo loco à nobis citato non efficere perſpicuum actu: quia non valent lumen in eo producere.

Ad primum argumentum prioris ſententiæ oppoſitæ concedenda ſunt omnia, quæ in maiori, & minori aſſumuntur de ſpecie coloris neceſſario præſupponente illuminatũ medium, in quo recipiatur, ſed neganda de ſpecie luminis; imò potius ſicut lumen ipſum ſolum præſupponit pro ſubiecto, in quo recipiatur perſpicuum in potentia, ſic etiam ſpecies eius. Et diſcrimen hoc fundatur in eiuſdem luminis perfectione; vt oſtendimus. Quod exemplo eiuſdem aëris, vel aquæ fit manifeſtũ: nam calor perfectior eſt frigore, & frigus perfectius humiditate, & tamen non poſtulat perfectius ſubiectum, ſed in eodem
74 prorſus recipiuntur; perfectius tamen efficiunt, quia idem corpus perfectius eſſe habet per calorem, quàm per frigiditatem, & perfectius per hanc, quam per humiditatem, & par eſt ratio de albedine, & nigredine.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quod nullum poſſit videri obiectum, ſiue ſit lumen, vel color illuminatus, quod nõ illuminet medium; nam de multis noctu fulgentibus oſtendimus videri omninò in tenebris, & nullo modo illuminare medium, quia licet ſplendentia ſint, non tamen efficientia luminis, & ideò nec illuminatiua medij.

Ad argumentum ſecundæ opinionis concedendum eſt colorem illuminatum videri ex obſcuro loco, non tamen omninò tenebroſo, ſed aliquantulum illuminato lumine, quo illuſtratur idem color; ſufficit enim aliquantulum illuminari, vt poſſit idem obiectum producere aliqualem ſpeciem ſui, licet imperfectam in eo, & ea media in oculo. Quod verò infertur, videri poſſe eũdem colorem illuminatum extra obſcurum locum exiſtens, ſi intra eundem obſcurum locum ponatur, concedendum eſt, ſed negandum, quod hoc ſit contra experientiam

tiam;nemo enim expertus eſt aliquando in ſimili caſu non videri. Et quod tandem de lumine affertur, poſſe videri in tenebris,concedendum eſt,ſed negandum de colore propter diſcrimen adductum.

QVÆSTIO VI.

An lumen non ſolum ſit neceſſarium ad videndum colorem ex parte medij, ſed etiam ex parte obiecti, nempe ipſiuſmet coloris.

QVæſtio hæc longè difficilior eſt præcedente; & de ſola viſione coloris procedit, an dum videtur color luminę per totùm medium vſque ad parietem (in quo color ipſe reſidet) diffuſo,non ſolum lumen ipſum concurrat neceſſariò illuminando medium,ſed etiam ex parte eiuſdem coloris coadiuuando, vel diſponendo ipſum,aut aliquo modo cum eo con- 75
currendo ad ſui viſionem, vel non habeat talem concurſum çum obiecto, nec ſit neceſſarius ex parte eius.

Et prima opinio affirmat neceſſarium eſſe concurſum luminis ex parte obiecti ad viſionem. Ita videtur ſentire D. Thom. pluribus ſuæ doctrinæ locis,præſertim in 1.diſt.45.artic.2. ad 1.& diſt.48.artic.2.& in 2.diſt.20.quæſt.2.artic. 2.ad 2.1.contra gent.cap.67.1.2.quæſt.8.art.3.ad 2. vbi idem videntur ſentire Conradus,& Medina;& tandem 22.quæſt.1. artic. 3. Hanc tenent Palacios,Petrus Martinez,Sebaſt.Perez,Conimb.& plures alij recentiores cap. præſenti. Probant teſtimonio Ariſtotelis in lib.de ſenſu,& ſenſibili cap.3.vbi definit colorē: *Quod ſit extremitas perſpicui in corpore determinato*, vel ergò definit colorem ſecundū propriam naturam;& hoc non;quia hoc modo non ſolum eſt in extremitate corporis, ſęd etiam in profundo eius: vel definit çolorem, vt viſibilem, ſed dicit eſſe extremitatem perſpicui:ergò illuminati. Probatur conſequentia, quia corpus capax lucis perſpicuum non eſt in tenebris exiſtens,niſi luce ipſa perfundatur; idem ergò eſt dicere, quod ſit extremitas perſpicui, & quod ſit extremitas illuminati, vnde 76
ſequitur colorem,vt viſibilem,& proinde,vt obiectum viſus lumen includere ex mente Ariſtotelis, & ideò ex parte obiecti neceſſarium eſſe ad viſionem coloris.

Probant deinde multis experientiis:Prima, quia ex loco obſcuro videtur color illuminatus, ſed ex loco eiuſdem coloris illuminati non videtur color alius in eodem obſcuro loco poſitus. Quare diſcrimen hoc ex parte ſolius obiecti illuminati,

vel

vel non illuminati prouenit; ergò lumen tenet ſe ex parte coloris, tanquam neceſſarium ad eum videndum. Secunda expedientia eſt, quia quò magis illuminatus eſt color, etiam ſi medium eodem modo ſe habeat, melius videtur. Tertia, ſi maior ſit illuminatio medij, quam obiecti, offuſcatur obiectum, ita vt penitus non videatur, vt patet in quibuſdam ſplendentibus, quæ noctu videntur ſplendoris ratione, ſed latet color eorum, quouſque ſole illuceſcente illuſtretur magis, & tunc apparet, & videtur lumine eorum ob imperfectionem offuſcato.

Probant tandem ratione, quia non eſt naturaliter poſſibile, quod illuminetur totum medium, quin illuminetur ſimul color
77 exiſtens in ſuperficie corporis opaci: ergò nec poteſt videri color, niſi illuminatus: quare fruſtrà negatur neceſſitas luminis ex partè eius. Antecedens probatur, quia non poteſt illuminari totum diaphanum, vſque ad parietem, quin vltima ſuperficies eius illuminetur, alioqui daretur extenſio luminis naturaliter, ſine vllo termino, ſed non poteſt illuminari vltima ſuperficies diaphani, quin illuminetur vltima ſuperficies parietis ei contigua, imò cum ea penetrata: ergò illuminato medio neceſſe eſt colorem illuminari, quare non poterit niſi illuminatus videri, & ſic erit neceſſarium lumen ex parte obiecti.

Hæc tamen ſententia non defenditur eodem modo ab omnibus; ſed quinque modis valde diuerſis. Primum tenuit Auem
78 pace, vt teſtatur Commenta. 2. lib. de anima, comment. 67. atque etiam Auicen. lib. 6. naturalium, part. 3. capit. 1. aſſerentium, non dari colores in corporibus abſente lumine, ſed per illuminationem produci ab eo, & per abſentiam corrumpi, quia re vera non ſunt aliud à lumine ipſo in variis corporibus recepto.

Secundum modum tenet maior pars eorum, quos citauimus, præſertim Albertus Magnus in Summa de homine, quæſtione de ſubſtantia coloris fol. 95. aſſerunt verò lumen concurrere ex parte obiecti, tanquam formam coloris, vt viſibilis, quia tribuit ei viſibilitatem hoc modo, vt ipſe ſolum ſit viſibilis in potentia, per lumen verò conſtituatur viſibilis actu, & ita adæquatum, vt totale obiectum cuiuſlibet viſionis coloris coaleſcat ex materiali, quod eſt color, & ex formali, quod eſt lumen. Sic etiam videtur ſentire D. Thom. locis citatis, & cum eo Conrad. Medina, Palacios, Petrus Martinez, Sebaſtian.
79 Perez, & alij: fauet autem huic viæ comparatio illa conſtituta ab Ariſtotele 3. libro de anima, textu 18. inter intellectum agentem;

agentem, & lumen, his verbis : *Quodam enim modo , & lumen facit potentia exiſtentes colores, actu colores.*

Tertius modus defendẽdi eandem ſententiam aſſerit lumen non concurrere ex parte coloris efficiendo illud viſibile formaliter , & ideò nec tanquam rationem formalem videndi colorem, ſed ſolum tanquam aliquid cum quo color habet neceſſariam connexionem non ſecundum propriam naturam, ſed in ordine ad viſionem, ita vt non poſſit videri, niſi cum eo cõiunctus, nec niſi eo viſo; eo ferè modo, quo ſenſibile proprium habet neceſſariam connexionem cum communi , vt idem color cum extenſione, vel figura , quia non poteſt videri niſi extenſus, vel figuratus, ſic etiam non poteſt videri niſi illuminatus. 80 Vnde dicunt, quod ſicut ſenſibile proprium , & commune videntur per eandem ſpeciem totalem modificatam , ſiue per proprias partiales vnitas, inter ſe, quaſi rem & modum, & ideò quaſi integrantes vnam ; pari ratione lumen, & color videntur per eandem ſpeciem totalem, ſiue per proprias ſpecies partiales vnitas inter ſe , & integrantes vnam Speciem totalem. Ita ſentiunt ex recentjoribus nonnulli.

Quartus modus non tribuit lumini reſpectu coloris efficientiam aliquam in ordine ad viſionem , ſed colorem cenſet ſe ſolo producere ſpeciem ſui in medio illuminato, atque etiam in potentia, vt tamen eam producat , quaſi pro diſpoſitione poſtulat, quod lumine perfundatur, ea ferè ratione, qua poſtulat eandem illuminationem in medio, vt poſſit ei imprimere ſpeciem. Et hæc neceſſitas luminis ex parte coloris , tanquam diſpoſitionis videtur inſinuata illo verbo Chriſti in Euangelio : *Omne quod manifeſtatur , lumen eſt* , quaſi dicat, omne quod manifeſtatur , medio lumine fit manifeſtum. Et 81 hæc via ſoluit omnia, quæ Ariſtoteles de colore docet, atque etiam ab omnibus difficultatibus, quæ aduerſus alias obiiciuntur, expedit ſe, vt mox videbimus ; diſtinguitque ſemper ſpeciem coloris ab ſpecie luminis , atque etiam viſionis vtriuſque, ſed ponit neceſſariam eſſe ſimultatem ſpeciei, & viſionis, luminis cum ſpecie , ac viſione coloris tanquam vniuerſalis diſpoſitionis requiſitæ ad videndum quæcumque , vt videri poſſet color. Dicemus verò ſtatim quantum probabilitatis habeat.

Vltimus modus aſſerit lumen requiri ex parte coloris , non vt ſit forma eius tribuens ei viſibilitatem, neque vt concurrat cum eo ad producendam eandem ſpeciem , per quam repræſentetur vtrumque , ad modum , quo ſenſibile commune concurrit cum proprio , neque vt diſpoſitionem ſine efficientia

ciencia, ſed vt concurrat cũ colore, tanquam partialis cauſa ad producendam ſpeciem eiuſdem coloris, ſimul etiam producendo ſpeciem ſui, per quam videatur. Docet itaque hæc ſententia ex colore, & lumine, tanquam ex duplici cauſa partiali coaleſcere vnam cauſam totalem ſpeciei coloris, totalem quidem efficientem, ſed non totalem obiectiuam, quia ſolus color eſt cauſa obiectiua ſuæ ſpeciei, ſed non poteſt ſolus præſtare to-
82 tam efficientiam requiſitam ad productionem eius, niſi adiuuetur per cauſalitatem partialem luminis. Et hinc eſt, quod cũ ſpecies ſolum repræſentet obiectum ſub ratione obiecti, ſpecies coloris quamuis à colore ſimul, & lumine producta, tanquam à duplici cauſa partiali efficiente, nihilominus ſolum repræſentet colorem, quia ab eo ſolum procedit tanquam ab obiecto efficiente, à lumine verò tanquam à puro efficiente, hoc eſt, non obiectiuo. Quod quidam explicant exemplo intellectus agentis, quod quaſi vniuerſalis cauſa omnium ſpecierum intelligibilium ſimul cum obiecto, aut phantaſmate concurrit, & ideo tanquam omninò neceſſarium ad quamlibet intellectionem rei materialis, nec per vllam repræſentatur ſpecies eius: ſic lumen concurrit cum omnibus coloribus ad producendas proprias ſpecies quaſi vniuerſalis cauſa partialis, & ideò non repræſentata per eaſdem ſpecies, ita enim Ariſtotel. comparauit intellectum agentem cum lumine, & ita dixit fieri ab eo colores actu viſibiles 3. lib. de anima textu 18. Et fundamẽtum huius viæ aſſerunt eſſe, quia per eam facile intelligitur, & defenditur neceſſitas luminis ad viſionem coloris, nec poteſt
83 alio modo commodè defendi. Cui addunt in ipſa etiam natura coloris, & luminis fundari, nam lumen eſt perfectiſſimum viſibilium & longè diuerſæ rationis ab aliis, & proptereà poſſe per ſe ſolùm, atque independenter ab aliis immutare medium, atque potentiam: colores verò tanquam imperfecta viſibilia nõ poſſe ſine dependentia ab illo, & ideò habet ſe ad viſionem eorum, quaſi vniuerſalis cauſa concurrens cum omnibus.

Vltima ſententia negat omninò lumen requiri ex parte obiecti, ſed illuminato medio poſſe abſque aliquo concurſu efficienti vel diſpoſitiuo luminis videri colorẽ. Ita Comm. 2. lib. de anima comm. 67. Thienenſis, & Ianduuus ibidem quæſt. 19. Ferrar. 2. lib. de anima quæſt. 14. & ibidem Aquarius, Toletus 2. lib. de anima quæſt. 17. affirmans eſſe communem ſententiam, & propriam atque expreſſam D. Thom. pro qua etiam citantur Ægidius, & Sonci. Præcipuum fundamentum huius ſententiæ deſumitur ex definitione coloris tradita ab Ariſtotele cap.
84 præſenti, hiſce verbis: *Color eſt motiuum perſpicui in actu*, cui addit

dit Ariſtoteles, hoc eſſe naturam eius, ideſt, à natura eius emanare, vt exponũt omnes interpretes nullo excepto, ſed mouere perſpicuum in actu, eſt producere in eo ſpeciem ſui; non enim habet aliam actionem color circa perſpicuum, nec habere poteſt: ergò ex ſua definitione, & naturali proprietate habet poſſe producere ſpeciẽ ſui in medio, atque adeò in potentia, non ergò à lumine externo. Sed huic argumẽto reſpondere conantur recentiores diuerſis locis, modis etiam diuerſis exponẽtes prædictam definitionem, & verba Ariſtotelis. Et primo fatentur negari non poſſe, quin Ariſtoteles ſenſerit colorem eſſe per ſe viſibilem, quia per ſe ipſum terminat viſionem, ſed non intellexiſſe, quod ſit per ſe ſufficienter viſibilis, ita vt nullo indigeat, quantum eſt ex parte ſua, vt videatur: indiget enim lumine, à quo adiuuetur, vt poſſit producere ſpeciem ſui, & videri. Quod verò expoſitio hæc non ſatisfaciat, probo, quia ſi color per ſe ipſum eſt motiuus perſpicui in actu; ergò non per lumen, quia cùm lumen etiam in ordine ad viſum ſit à ſe diſtinctum, repugnat quod conueniat ei per ſe, quod conuenit ratione luminis, ſed eſſe per ſe motiuum perſpicui eſt eſſe productiuum ſpeciei in eo, per quam illud mouet: ergò per ſe habet virtutem mouendi viſum; & concurrendi cum eo ad viſionem, quare ex parte ſua non indiget lumine vt videatur. Quod 85
verò viſibilitas coloris ſit virtus ſufficiens producẽdi ſpeciem in medio illuminato; probatur: quia color eſt ſenſibile proprium talis ſpeciei: ergò ex ſe habet ſufficientem proportionem obiectiuam cum potentia, vt ab ea ſentiatur; ſed ex ſola potentia, & obiecto completur ſufficiens principium ſenſationis: ergò color ſufficiens principium obiectiuum ſenſationis eſt, & proinde poterit ſimul cum potentia abſque adminiculo alterius ex parte ſua requiſiti efficere ſui viſionem. Affirmans ergò Ariſtoteles, quod color ſit per ſe viſibilis, euidenter docere voluit, quod nec lumine, neque aliquo alio indigeat ex parte ſua vt videatur. Et multò minus ſatisfacit expoſitio aliorum aſſerentium ſentire quidem Ariſtotelem, quod color ſit per ſe viſibilis, non tamen actu viſibilis, ſed potẽtiâ. Quia colorem aſſeruit Ariſtoteles per ſe, & ex propria natura eſſe motiuum perſpicui in actu; ſed mouere ipſum eſt per productionem ſpeciei propriæ, per quam euidens eſt fieri actu viſibile: ergò ſentit planè Ariſtoteles eſſe viſibile actu; quia non alia ratione lumen eſt viſibile, niſi quia poteſt producere ſpeciem ſui in potentia, & hoc eſt eſſe viſibile actu.

Germanum igitur ſenſum huius definitionis, quem euidẽter 86
tenuit Ariſtoteles, vt perſpicua verba eius oſtendunt, attulit

D. Thom. 3.lib.de anima textu 18.(explicans comparationem illam ibidem cõſtitutam ab Ariſtotele inter intellectum agentem,& lumen)hiſce verbis:*Vnde dicit,quod eſt habitus,vt lumẽ, quod quodammodo facit colores exiſtẽtes in potentia eſſe actu colores,& dicit(quodãmodo)quia ſuperius oſtenſum eſt,quod color ſecundum ſe ipſum eſt viſibilis,hoc autẽ ſoliimodo facit lumẽ ipſum eſſe actu colorem,in quantũ facit diaphanum eſſe in actu , vt moueri poſſit à colore,& ſic color videatur, &c.* Hanc igitur ſententiam,vt Ariſtot.& D.Thom.propriam,ac probabiliorem teneo.

87 Quæ cum ſufficienter ſit teſtimoniis vtriuſque probata,probanda nunc eſt;primo ex refutatione aliarum,deinde poſitiua, ac propria ratione. Prima igitur via Auicennæ , & aliorum, quod colores non ſint aliud , quàm lumen ipſum,vt in diuerſis corporibus receptum ſufficienter fuit à nobis ſuperius impugnata , atque expugnata. Secunda verò via,quod lumen ſit forma coloris,non ſecũdum ſuam naturam conſiderati, ſed in ordine ad viſum , expreſsè contraria eſt doctrinæ Ariſtotelis, vt probant teſtimonia citata.Ex quibus ſic arguo,color eſt per ſe, atque ex propria natura viſibilis, atque etiam per ſe motiuus perſpicui in actu ; ergò vtrumque habet à ſe formaliter. Probatur conſequentia , quia quæ prædicantur de aliquo per ſe, formaliter de eo prædicantur , & ideò formaliter ei conueniunt: ergò non ſit per ſe viſibile à lumine , tanquam à forma. Quod verò ſit contraria rationi probo,quia color diſtinguitur ſpecie à lumine,vt modo probauimus contra primam ſentẽtiam , ſed vna ſpecies non poteſt eſſe forma alterius:ergò lumen non poteſt eſſe forma coloris. Et ſi dicatur non eſſe formam eius ſe-

88 cundum ſuam naturam conſiderati , ſed in ordine ad viſum,& adhuc hoc modo non intrinſeca,ſed extrinſeca.Contra hoc eſt, quod proprietas ſequitur eſſentiam,& emanat ab ea:ergò ſi repugnat vnam ſpeciem eſſe quomodocunque formam alterius per propriam naturam , vel eſſentiam : repugnabit quoque ratione proprietatis , ſed viſibilitas eſt proprietas luminis , atque etiam coloris : ergò repugnat , quod per viſibilitatem lumen ſit forma coloris , non minus quam ratione naturæ, vel eſſentiæ.

Deinde probatur falſum,quia quædam ſunt colorata,quæ ſimul habent exiguum lumen;ratione cuius noctu videntur , ſed non eorum colores, quos tamen videmus diu,ergò lumen adhuc in ratione viſibilis non eſt forma coloris;Probatur conſequentia , quia ſi forma eſſet, ſicut parua illa lux noctu videtur, videretur etiam color in eodem ſubiecto cum ea exiſtens , à qua fieret formaliter viſibilis, viſa enim forma,non poteſt non

videri

videri res per eam conſtituta. Secundo quia ſi lumen eſt forma 89
coloris, & per eandem ſpeciem indiuiſibilem repræſentarur, ſequitur, quod ſi alter eorum ſucceſſiuè intendaretur, color quidem per ſe, lumen verò ſaltem per accidens, corrumpatur ſpecies illa, quia repugnat rem alio modo ſe habentem eodem modo repræſentari, & repugnat etiam eandem indiuiſibilem ſpeciem repræſentare res diuerſo modo ſe habentes, corrupta verò illa ſpecie producenda erit altera totalis, atque completa, & cùm intenſio procedat per infinitas partes proportionales, corrumpentur ſpecies totales, atque completæ actu infinitæ, & totidē producentur de nouo, quod non poteſt admitti.

Tertium modū aſſerentem lumen concurrere ex parte colo- 90
ris ad viſionem per modum vnius obiecti cum eo, & ita vt per eandem ſpeciem vtrumque repræſentetur, vel per ſingulas quaſi partiales, & vnitas ad concurrendum cum potentia: ſic impugno. Lumen & color, ſunt ſenſibilia propria ſpecie diſtincta: ergò quodlibet eſt per ſe primò repræſentabile per propriam ſpeciem diſtinctam ab alio; quare repugnat, quod per eandem repræſententur. Probatur conſequentia, quia impoſſibile eſt eādem ſpeciem eſſe ſimilitudinem duorum ſpecie diſtinctorum. Nec eſt ſimile exemplum de ſenſibili proprio, & cōmuni, quia ſenſibile cōmune non eſt per ſe primò repræſentabile per ſpeciem: ſed quaſi ſecundariò, in quantum eſt modus proprij: color verò, & lumen ſunt per ſe primò repræſentabilia ſicut ſenſibilia; quare non poſſunt per eandem ſpeciem repræſentari: cùm ex alia parte ſint ſpecie diuerſa: & eadem ratione non poſſunt per modum vnius coniungi ad producendam eandem ſpeciem, & ex cōſequenti nec videri per eandem viſionem ſed neceſſariò per diuerſas. Quod verò nec poſſint repræſentari per diſtinctas ſpecies partiales vnitas ad eandem ſenſationem, probatur, quia color eſt per ſe, & ex propria natura viſibilis, & viſibile completum: cùm habeat completā naturam, & ſpeciem independētem à quocumq; alio viſibili: ergò per ſpeciem completam repræſentabilem, & ideò non per partialem. Secundo, quia ſi color, & lumen eſſent partialia viſibilia: ſe haberent, tanquam materia, & forma; nam alio modo vniti tanquam partes ipſæ, vel ſpecies eorum repugnat; lumen ergò eſſet forma coloris quod iam impugnauimus. Et tandem ſi per diuerſas ſpecies partiales concurrerent, per diuerſas viſiones partiales viderentur, & cuilibet correſponderet pars eiuſdem viſionis totalis, & non tota ipſa viſio, quod non eſt intelligibile.

Vltimum deinde modū prius impugnare placet, quàm quar- 91
tum, de cuius probabilitate quid ſentiam ſtatim explicabo.

Duo igitur præſupponit hæc vltima via:& duo alia aſſerit.

Primum præſuppoſitū eius eſt non poſſe colorem, & lumen repræſentari per eandem ſpeciem,nec videri per eandem viſionem. Secundum præſuppoſitum, vtrumque eſſe per ſe viſibile, vt expreſsè docet Ariſtoteles,& tenent ferè omnes, ſed diuerſo modo, quia lumen eſt primum,ac perfectiſſimum viſibile, colores verò imperfecta tantum viſibilia, & quaſi per participationem eius.

Et ex hoc colligit primum aſſertum,videlicet non poſſe colores immutare medium,& potentiam per productionem ſpeciei,niſi dependenter à lumine neceſſariò cum eis concurrente, non quidem tanquam forma eorum, quia alioqui non eſſent per ſe viſibiles contra ſecundum præſuppoſitum, ſed tanquam partiali cauſa integrante cum eis, ac potentia vnum principiū totale viſionis,non ſui,ſed eiuſdem coloris,cùm ex primo præſuppoſito, non poſſint per eandem ſpeciem repræſentari, nec per eandem viſionem videri. Secundo aſſerit hunc concurſum partialem luminis cum colore non eſſe obiectiuum, alioqui concurrerent per modum vnius obiecti ad producendam ſpeciem coloris, & ideò neceſſariò deberent repræſentari per illam,quia quidquid producit ſpeciem,tanquam cauſa obiectiua non poteſt non repræſentari per eam, efficiunt ergò color, & lumen vnam cauſam totalem ſpeciei,totalem quidem efficientem,non totalem obiectiuam,ſed coaleſcentem ex partiali obiectiua,& partiali purè efficiente, poſſe autem lumen præſtare concurſum purè efficientem ait,quia quaſi vniuerſalis cauſa eſt concurrens cum omnibus coloribus.

Et duo quidem ab hac via præſuppoſita vera ſunt,ſed duo aſſerta planè falſa. Quod probatum erit,ſi oſtendamus impoſſibile eſſe,quod lumen cōcurrat cum colore ad producendam ſpeciem niſi concurſu obiectiuo,& ideò neceſſariò debere repræſentari per eandem ſpeciem coloris. Oſtenditur autem primo, quia color ex primo præſuppoſito eſt per ſe viſibilis:ergò habet à ſe propriam viſibilitatem,& non à lumine. Vel ergò per hanc viſibilitatem eſt ſufficiens cauſa obiectiua ſpeciei, vel inſufficiens ac diminuta:ſi primū dederis,euidēter ex eo infero poſſe ſolum colorem ſine concurſu effectiuo luminis producere ſpeciem ſui in medio,& potentia,per quā videatur. Probatur conſequentia, quia cauſa obiectiua ſenſationis eſt etiam efficiens, atque ſufficiens ad producēdam ſpeciem,& per eam ſimul cum potentia ſenſationē: ergò ſufficiens cauſa obiectiua erit etiam ſufficiens in genere efficientis: quare ſi non indiget lumine,vt cauſa obiectiua, non poteſt indigere illo vt efficiente. Si verò

dicas

dicas viſibilitatem coloris eſſe diminutam, aut imperfectam, & ideo non eſſe ſufficientem cauſam obiectiuam ſpeciei, ſequitur hunc defectum cauſalitatis obiectiuæ ſuppleri à lumine, ſed nō poteſt ſuppleri, niſi per cōcurſum obiectiuum: ergo falſum eſt, quod non præbeat obiectiuū concurſum, ſed pure efficientem. Minorem probo, quia ſpecies eſt virtus ſolius obiecti, quā ſibi ſubſtituit ad concurrendum cum potentia ad ſenſationem; ita vt ex potentia, & ſpecie conſtituatur vnum principiū ſufficiens ſenſationis: ergò ſolum obiectum ſub ratione obiecti producit ſpeciem: quare ſolus color ſine concurſu luminis producit ſpeciem. Probatur conſequentia, quia illud ſolum habet rationem obiecti, à quo ſolo producitur ſpecies, ſicut illud ſolū per eam repræſentatur: nullus ergò concurſus obiectiuus deficit colori, qui ſuppleri debeat, vel poſſit per lumen; quare commentitius eſt concurſus iſte luminis ex parte obiecti cum colore. Quod 93 ex aliis ſenſibus efficaciter probatur; quia nullum datur in eis proprium ſenſibile, quod per ſolum concurſum obiectiuum, non poſſit producere ſpeciem in potentia, & per eam concurrere ad ſenſationem, abſque alia cauſa efficiente ipſum coadiuuante, præter primam: ergò non minus erit ſufficiens color abſque concurſu efficienti luminis ad producendam ſpeciem ſui in potentia, & cum ea viſionem.

Quod ſic vrgeo, & probo talem concurſum luminis cum colore non poſſe eſſe vniuerſalem, vt aſſerit hæc ſententia, ſed neceſſariò particularem, quia vniuerſalis concurſus non poteſt eſſe partialis, vt per ſe eſt manifeſtum, ſed concurſus luminis cum colore conceditur ab hac via partialis, ergò non poteſt eſſe vniuerſalis, vel ſi vniuerſalis vocatur, propterea quod ad quamlibet viſionem concurrit neceſſariò lumen: friuolum profecto eſt propterea ipſum vocare cauſam vniuerſalē viſionis coloris, atque etiam concurſum eius vniuerſalem: nam ſpecies obiecti concurrit ad omnes ſenſationes, atque etiam potentia ſenſitiua, & tamē nemo vnquam dixit ſpeciem eſſe cauſam vniuerſalem. Et de concurſu eius euidenter conſtat non eſſe vniuerſalem, ſed particularem, quia hæc ſpecies ad hanc ſolam viſionem particularem concurrit, & ideò tanquam cauſa 94 particularis, quamuis aliæ ſpecies concurrant ad ſingulas ſenſationes alias particulares, quod patet ſufficiens non eſſe, vt aliqua earum ſit, vel dicatur cauſa vniuerſalis, nec eius concurſus ſit vniuerſalis: ſi verò particularis, & partialis eſt, eo ipſo non eſt neceſſarius, quia cum ſolus color ſit totalis cauſa obiectiua producendi ſpeciem, eo ipſo eſt totalis cauſa efficiens eius, quia ſpecies a ſolo obiecto producitur obiectiuè; ſicut

 ipſum

ipſum ſolum repræſentat; ergò ab eo ſolo producitur efficienter, quia nulla cauſa efficiens præter obiectiuam, & vniuerſales concurrit, nec concurrere poteſt ad ſenſationem, vt probauimus. Probatur tandem (niſi ego fallor) euidẽter: quia lumẽ concurrit cum colore ad producendam ſpeciem tanquam cauſa partialis; ergò concurrit obiectiuè, & concurſu obiectiuo, & proinde vt conſtituens cum eo vnum totale obiectum per eandem ſpeciem coloris repræſentatum. Probatur primò conſequentia hoc modo; lumen eſt obiectum viſus ſub ratione viſibilis, ſicut etiam color: ſed lumen concurrit cum colore ad productionem ſpeciei ſub ratione viſibilis, ac per viſibilitatem, quam habet; ergò concurrit tanquam obiectum viſus, & ideò concurſu obiectiuo. Secundo eam probo, quia lumen concurrit cum colore, tanquã perfectiſſimũ viſibile habens viſibilitatẽ independentem ab aliis, & à qua depẽdent cætera viſibilia, & proptereà poteſt ſupplere defectum viſibilitatis eorum; ergò concurrit per viſibilitatem, & ideò tanquam obiectum viſus perfectiſſimum, & conſequẽter cõcurſu planè obiectiuo. Quod hoc modo vrgeo; color, & lumen vt ſunt qualitates abſolutæ talis naturæ nullam habent inter ſe connexionem; ergò neque hoc modo color indiget lumine, neque lumen eſt neceſſarium colori; quare ſolum poſſunt eam habere, vt viſibilia ſunt, & non alio modo. Vnde ſi lumen neceſſariò debet cum colore concurrere, talem concurſum non præſtabit ſecundum rationem qualitatis: ſed ſecundum rationem viſibilis: ſed vt viſibile eſt obiectum viſus: ergò per concurſum obiectiuum debet neceſſariò concurrere, & non alio modo.

95

96

Reſtat iudicium ferre de ſecunda via aſſerente lumen requiri ex parte coloris, non ad adiuuandum colorem concurſu obiectiuo, nec efficiente, ſed ſolum tanquam diſpoſitio neceſſaria, aut quaſi diſpoſitiua conditio, vt poſſit producere ſpeciẽ ſui, eo fere modo, quo concurrit ex parte medij ipſum diſponendo, vt poſſit recipere ſpeciem coloris, in quo ſolùm poteſt
97 eſſe diſcrimen, quod ex parte medij eſt quaſi diſpoſitio materialis ſubiecti ad recipiendum, ex parte verò coloris, non ſubiecti: ſed agentis, vt poſſit virtus eius prodire in actum intentionalem producendi ſpeciem, quia benè poteſt intelligi, quod virtus actiua ex ſe ſufficiens ad agendum, poſtulet certam diſpoſitionem in ſubiecto, vt poſſit in actum exire, ſine qua non poterit, & exemplo nobis eſſe poteſt potentia viſiua, aut quælibet alia ſenſitiua poſtulans neceſſariò tales diſpoſitiones in organo, vt poſſit per illud propriam exercere operationem, ita vt ex defectu alicuius non poſſit exire in actum, & ſimiliter

potentia

potentia motiua, quod experimur paſſim.

De hac igitur ſententia cenſeo probabilem eſſe,& inter omnes vias, quibus defendi poteſt, colorem eſſe neceſſarium ex parte obiecti,eſſe à difficultatibus magis expeditam, & abſque dubio probabiliorem, & faciliorem;& habet pro ſe argumenta illa, quibus communi ratione probatum eſt lumen eſſe neceſſarium ex parte coloris,cuius neceſſitatem ad diſpoſitiuam reducit, quia non videtur alia via commodè defendi poſſe.

Sed vt ad noſtram ſententiam reuertamur, hoc breui argumento ex prædictis omnibus eliciendo probanda eſt,color eſt per ſe viſibilis,vt ex definitione eius conſtat;ergò ſua ſola virtute poteſt producere propriam ſpeciem in medio illuminato, per quam videatur abſque aliquo concurſu luminis,non ſolum obiectiuo, atque effectiuo:ſed diſpoſitiuo.Conſequentia ſatis 98
efficaciter probata eſt ex impugnatione aliarum opinionum, quantum ad effectiuum concurſum luminis, quantum ad diſpoſitiuum verò efficaciter ſatis conuincitur ex eo,quod nulla poteſt adduci ratio alicuius momẽti ad probandam talem neceſſitatem,quæ proinde ponenda non eſt,quia nihil eſt ponendum tanquam neceſſariò requiſitum ad viſionem ex parte obiecti præter illa, quæ ponuntur neceſſaria ad alias ſenſationes ſine vrgenti ratione id probante.

Reſtat ſoluere argumenta pro ſecunda opinione propoſita 99
ad probandam neceſſitatem luminis ex parte obiecti.Et ad definitionem Ariſtotelis reſpondeo, hæc diſtinctio, perſpicuum, quod ſignificat corpus capax lucis, dupliciter ſumitur, pro perſpicuo actu, quod eſt tale per lumen ;& pro perſpicuo in potẽtia:& hoc modo ſumitur in illa alia definitione coloris, quod ſit: *Extremitas perſpicui in corpore determinato.* quod eſt ſufficiens ſubiectũ coloris:ita vt etiam ſi actu non ſit illuminatum,nihilominus color eius erit per ſe viſibilis, poteritque in medio illuminato imprimere ſpeciem ſui abſque alio concurſu effectiuo luminis, vt probaui [illegible]ius ; non eſt ergò ſenſus definitionis,quod color ſit extremitas perſpicui, id eſt,illuminati: ſed ſolum, vt lucis capacis, quod habet partes in tenebris ; & ideò eius extremitas tunc eſt [illegible]rus color [illegible] verò additur iuxta hanc ſententiam [illegible] ſe viſibilis. Q[illegible] in extremitate perſpicui, q[illegible] non magis eſſe colorem [illegible]n in profundo, negandum eſt, quia in extremitate exiſtens [illegible], poteſt mouere perſpicuum con[illegible] ſtitutum in actu per lumen vt aërem illuminatum, quod non poteſt exiſtens in partibus profunditatis : nam latitudo profunditatis corporis ratione opacitatis hoc planè impedit: & hæc fuit ratio ob quam per extremitatem perſpicui definiuit

 colo

colorem Ariſtoteles in ordine ad viſum conſideratum, quia medium videndi diaphanum eſſe oportet.

100 Ad primam experientiam concedimus colorem valdè illuminatum videri ex obſcuro loco, quia lumine eius illuminatur aliquantulum totum medium, vſque ad obiectum, quo eodem lumine plus illuminato medio iuxta colorem extra exiſtentem offuſcatur color in eodem loco obſcuro exiſtens, & apparere non poteſt, & ideò non videtur.

Ad ſecundam verò reſpondeo, quod ſi totum medium ſit illuminatum vſque ad ſuperficiem parietis, apparebit color, & videri poterit per ſpeciem, quam ſtatim producet in medium.

Ad tertiam negandum eſt, quod magis videatur color, quo magis fuerit illuminatus, medio eodem modo ſe habente; nam eo ipſo, quod magis ſit illuminatus, etiam erit magis illuminatum medium, & ſi non eſſet, non videretur magis, quia viſibilitas obiecti quantum ad proprium actum omninò proportionatur diſpoſitioni medij, cum debeat fieri per ſpeciem de potentia eius eductam, & in eo tanquam in ſubiecto proportionato recipi. Vnde eadem experientia docet pro ratione illuminationis medij attemperatæ, videri magis, aut minus obiectum, quomodocumque ſe habeat circa illud lumen.

101 Ad vltimam verò concedendum eſt corpora exiguæ lucis diu non videri propter maximam illuminationem medij ab intenſiori luminoſo factam, & videri in tenebris, quia non indigent illuminatione medij. Verum eſt etiam colorem eorum non videri noctu: ſed diu, quia requirit illuminationem medij & per illuminationem diu exiſtentem non offuſcatur.

Ad rationem verò de illuminatione coloris neceſſaria illuminato t[illegible] medio, concedendum id eſt, ſed neganda eſt conſequentia, [illegible]od ideo ſit neceſſarius concurſus eius ex parte coloris, quem licet perfundat lume[illegible] ſimul cum medio, nullum tamen concurſum ex par[illegible]e eiuſdem coloris præſtat ad productionem ſpeci[illegible] aut viſione[illegible] eius: ſed propriam tantum produc[illegible] ſpec[illegible] eductam à ſpe[illegible]ie coloris, per quam videtur diſtincte [illegible] vine ne:

Ca[illegible] . . . ndem adduct[illegible] ro ſecunda via, quam conſti[illegible] [illegible]nparat o[illegible] [illegible]llectum agentem, & lumen, iam fuit [illegible] Ariſtoteles inter in[illegible] [illegible] noſtra ſententia. Cætera verò ex mente D. Thom. explicata p[illegible] [illegible]ro vltima via, ex noſtris argumentis, quæ afferuntur à recentioribus, [illegible] ſoluta ſunt. [illegible] quibus eam refutauimus

102 Pro ſenſu autem D. Thom. circa quæſtionem hanc, adnotauit bene Bannez, 1. p. quæſt. 79. art. 3. in fine, & ex parte Ferrar. 2. lib. contra gentes, cap. 76. in principio D. Tho. diuerſis illis locis

locis citatis vtramque ſententiam, vt probabilem acceptare, vt patet ex 1. part. quæſt. 79. art. 3. ad 2. & modo vna, modo altera vti, prout magis ei fauet ad explicandam Theologicam doctrinam, quam eiſdem locis tradit: nam ad intentum hoc nihil referebat, quòd probabilior ſit, vna vel altera. Quare ex his omnibus locis non licet colligere, quid de hac re ſenſerit. At vbi commentatorem Ariſtotelis agebat, vt loco à nobis citato, propriam mentem explicare oportebat, eámque eſſe docuit expreſsè, quod lumen non ſit neceſſarium ex parte coloris: ſed ſolùm ad illuminandum medium.

QVÆSTIO VII.

An viſio fiat per extramiſſionem alicuius à potentia viſiua, vel per receptionem ſpeciei ab obiecto.

Circa modum, quo fit vel procedit viſio à potentia viſiua, celebris fuit in ſchola opinio Platonis in Timæo, & in 103
Theæteto aſſerentis fieri per emiſſionẽ alicuius à potẽtia ipſa extra ſe in obiectum, quod etiam ſequuti ſunt Stoici cum Empedocle, Gale. 7. lib. de placitis Hippocratis, & Platonis ad finem. lib. 10. de vſu partium, & lib. 1. prognoſt. ſent. 19. Seneca 1. natural. quæſt. Aphrodiſ. 1. lib. problematum, quæſt. 76. Euclydes in libello de perſpectiua. Ptolomæus in catoptico, Chalcidius in commentariis ſuper Timæum. Alchindus in lib. de aſpectibus, Lactantius in lib. de opificio Dei, cap. 8. & quamuis ab aliis alio modo explicetur ſenſus Platonis, hi tamen omnes, & cum eis Plutarch. lib. 4. de placitis philoſophorum, cap. 13.
& Gregorius Nyſſen. lib. 4. de viribus animæ, cap. 2. hunc ſenſum tenuiſſe docent, vt potentia viſiua nullam ab obiecto ſpeciem recipiat: ſed ex ſe emittat radios quoſdam lucis (quos viſorios appellant ſpiritus, Galenus verò fulgorem, aut ſplendorem egredientem ab oculo) per medium vſque ad obiectum, quod attingunt, & ſuo contactu viſibile efficiunt, iidem verò ſpiritus poſtquam obiectũ contigerunt, ad oculos reuertũtur quaſi alterati, aut infecti ab eodem viſibili ab eis alterato, aut infecto. & cùm primum attingunt pupillam fit viſio. 104

Et in primis videtur in eadem ſententia fuiſſe Ariſtoteles, 2. lib. de Cœlo, & Mundo, text. 49. aſſerens nihil referre ſiue dicamus quod viſus moueatur ad viſibile vel hoc ad viſum, & 3. lib. Meteor. Summa 2. cap. 3. concedit viſum egredi à potentia, & potentia reflecti ad ipſum, & ibidem affirmat hominem

quendam fuiſſe qui continuò præ oculis ferebat ſimulachrum, ſeu idolum proprium, quod ſemper intuebatur, quod non videtur poſſibile, ſi per ſpeciem fiat viſio intra potentiam, & oculum recepta: ſed ex eo ſolùm, quod extra eam fiat in medio. Prætereà 5. lib. de generatione animalium, cap. 2. ſic de vi-
105 ſione quorumdam hominum loquitur: *Qui intus in concauo oculos poſitos habent, longè aſpicere poſſunt, quoniam motus in vaſtum non diſſipatur: ſed recto tramite meat.* Quibus verbis ſentire videtur, viſionem fieri per motum alicuius emiſſi ab oculo, quem motum ait non diſſipari: ſed firmiter tendere in obiectũ. Atque etiam D. Auguſt. lib. 6 Muſicæ, vbi aſſerit radios viſuales productos vſque ad rem viſam vegetari ab anima viuentis. Probatur autem experientia faſcinantium, qui obiectum, quod aſpiciunt reali alteratione, & qualitate afficiunt, per quam vehementer lædere ſolent, & aliquando occidere, & nos quoque experimur in tenebris emicare ab oculis noſtris eiuſmodi radios, aut pruritus, vel ſplendorem; ergò horum viſio per extramiſſionem alicuius à potentia emiſſi in obiectum fit.

106 Probatur deinde ratione, primo quia idem obiectum à longè viſum apparet minus, quàm ſi è propinquo videatur; ergò non percipitur per ſpeciem: ſed per aliquid à potentia emiſſum. Probatur conſequentia, quia ſpecies ad quamcumque diſtantiam repræſentat naturaliter obiectum, & omnes partes ſecundum eandem magnitudinem, quam habent; ergò impoſſibile eſt per eam viſum interdum maius, interdum verò minus apparere: cenſebitur verò poſſibile, ſi per emiſſionem radiorum videatur, quia radij minores euadent ad maiorem diſtantiam: cum virtus potentiæ à qua emittuntur finita ſit, & conſequenter minorem habebit effectum ad diſtantiam maiorem, ſicut cætera agentia naturalia. Secundo, quia potentia viſiua
107 non ſolum percipit obiectum: ſed diſtantiam eius ab oculo: ſed diſtantia non poteſt cognoſci per ſpeciem, ſicut nec poteſt per eam repræſentari; cùm non ſit ſenſibile per ſe, nec per accidens; poterit verò cognoſci ſi per extramiſſionem radiorum fiat viſio, qui totum medium vſque ad obiectum percurrentes, inde ad potentiam regrediantur, & ſuo motu quaſi diſtantiam metientes eam manifeſtam efficiant potentiæ.

Secunda opinio quaſi media aſſerit vtroque modo viſionem fieri, videlicet per emiſſionem alicuius ab obiecto in potentiá, atque etiam à potentia in obiectum; ita tamen vt prius obiectum emittat à ſe ſpeciem in potentiam, potentia verò recepta in ſe ſpecie emittat à ſe ſpiritum viſorium videndi facultate præditum; quo ſpiritu attingente obiectum fit viſio, nõ in oculo,

oculo, ſed in medio, vbi ſpiritus attingit obiectum, in qua attingentia conſiſtit viſio. Ita Valeſ. 2. lib. controuerſiarum medicarum, cap. 18. eiſdem verò rationibus, & experientiis poteſt probari hæc ſententia, ac probata eſt præcedens.

Hæc tamen ſententia contradicit principiis veræ philoſophiæ, quòd ſic probo, aut ſpiritus ille viſorius, ſeu ſplendor, vel radius, qui egreditur ab oculo, & tendit in obiectum, permanet extra eundem locum, vel reuertitur ad illum ſine aliquo ei ſuperaddito, vel onuſtus aliquo alio, ſed nullo ex his modis ſe habere poteſt, ergò commentitia eſt & falſa talis emiſſio eius à potentia pro efficienda viſione. Probatur minor, quia ſi extra oculum manet, fieret viſio in aëre, vel in obiecto, & non in oculo, & ideò nec eſſet actio vitalis, neque immanens, nec videret homo propriè loquendo, ſed aër, vel obiectum. Hæc verò veræ Philoſophiæ aduerſantur, & euidēti experientiæ. Quod verò vacui, aut nudi reuertantur ſpiritus ad oculum, aut etiam onuſti, fundamento prorſus rationis caret, quia nulla datur virtus in obiecto, vel in medio, à qua compellantur regredi: cùm vtrumque ſit corpus infimi ordinis, hoc eſt, vita carens, & quaſi emortuum; quare abſque vllo fundamento fingitur, quod per talem emiſſionem & regreſſionem ſpiritus fiat viſio. Secundo, quia vel illud, quod egreditur à potentia eſt ſubſtantia, vel accidens, ſed neutrum eſſe poteſt; ergò commentitia eſt talis egreſſio. Minorem probo primo, quod non ſit ſubſtantia; quia nec à tam paruo corpore, ac eſt oculus totus, emitti poſſet, nec ad tantam diſtantiam. Secundo, quia non poſſet viſio in inſtanti fieri, vt experientia docet, cum ſubſtantia illa egrediēs corporea eſſe deberet: vnde nec ad obiectum peruenire poſſet, niſi per motum localem, quod conſtat non poſſe in inſtanti fieri. Tertio, quia corpus illud, nec cœlos poſſet, imò nec viſum penetrare, vt fieret viſio: & ſtante magno vento, huc atque illuc deferretur corpuſculum illud, ita vt non poſſet viſio in directum fieri ab eo, quod contradicit experientiæ. Quod verò non ſit accidens, non minus euidenter probatur; quia omne accidens eſt in ſubiecto per realem inhæſionem dependentem ab ipſo ſubiecto, & ideò ita fixam, atque ſtabilem, quæ variari nō poteſt per tranſitum eiuſdem accidentis ad aliud ſubiectum, qui naturaliter proinde repugnat, quare talis viſio naturaliter impoſſibilis eſt. 108

109

Propterea oppoſitam ſententiam, quod viſio non fiat per emiſſionem alicuius à potentia, ſed potius per emiſſionem ſpeciei ab obiecto in ipſam, & receptionem eius intra eandem potentiam; qua receptione media idē obiectum vnitur potentiæ, 110

& à

& à potentia, & obiecto ſic vnitis per modum vnius principij
elicitur viſio propria. Eſt Ariſtotelis expreſſa in hoc 2. lib. de
anima, capit. 7. textu 67. & 74. cap. 12. textu 121. lib. 3. capit. 1.
2. & 3. & in lib. de ſenſu, & ſenſibili, c. 2. quam ſemper ſequuta
111 eſt tota Peripatetica ſchola. Et probatur efficaciter: nam ſpe-
cies emittuntur ab obiectis ita neceſſariæ ad viſionem, vt in
multis caſibus conuincatur, non poſſe niſi per illas viſionem
fieri, vt patet in reflexione facta in ſpeculo, per quam euidens
experientia probat videri obiectum à tergo videntis poſitum,
quod per ſolam emiſſionem viſorij ſpiritus, vel viſualis radij
fieri repugnat: cùm non ſit poſſibile ſpiritum quaſi recto tra-
mite egreſſum ab oculo, & eodem modo ad illum reuerſum
obiectum in ea diſpoſitione exiſtens tangere. Vnitur verò per
ſpeciem ab eodem obiecto egreſſam, & reflexam in ſpeculo, per
reflexionémque producentem alteram in eadem potentia, &
ita fit abſque vlla difficultate viſio, ergo abſque fundamento
excogitatur fieri per extramiſſionem viſorij ſpiritus tot diffi-
cultatibus implicatam.

112 Ad argumenta oppoſitæ ſententiæ reſpondeo Ariſtotelem,
ac Diuũ Auguſtinum, ex ſententia Platonis loqui, vt de Diuo
Auguſtin. docet D. Thomas, in quæſtio. de ſpiritualibus creatu-
ris, artic. 9. ad 12. parum enim referebat ad inſtitutum illorum
locorum; quod vno vel alio modo fieret viſio, & fortè melius
explicabatur iuxta ſententiam Platonis, & propterea illa po-
tius, quàm propria vtũtur, reſeruantes propriam ſuis locis tra-
dendam. Exemplum verò illud ab Ariſtotele de homine pro-
prium ſimulacrum ſemper præ oculis ferente in quæſtionem
vltimam huius capitis commodius explicandum remittimus.
Senſus autem alterius loci eſt, eos, qui reconditos habent ocu-
los, longius, & acutius videre, quam qui prominentes habent,
quia in reconditis oculis melius vniuntur ſpecies, quod expe-
rimur per fiſtulam aſpicientes. Et ratio Ariſtotelis optima eſt,
quia motus in vaſtum non diſſipatur, ſed recto tramite proce-
dit, motus quidem qui fit ab obiecto in potentiam per emiſſio-
nem ſpecierum, vt ibidem docet Ariſtoteles, non à potentia in
113 obiectum, vt docuit Plato. Quamuis alia poſſet reddi ratio
eiuſdem effectus, quia prominentiores oculi nimia luce per-
funduntur, qui magna ex parte offuſcantur, & ideò imperfe-
ctius, & ad minorem diſtantiam aſpicere poſſunt, oculi verò
reconditi lucem magis temperatam ſuſcipiunt, à qua non im-
pediuntur, ſed potius adiuuantur, cuius ſignum eſt, quod cùm
verſus ſolem inſpicimus, ſolemus manum ſupra oculos exten-
dere, ne nimia luce impediantur.

Exemplum verò faſcinantium difficultate caret, quia nociua illa qualitas ab eorum oculis egreſſa, nihil ad viſionem confert.

Fulgor verò ille, qui noctu egreditur ab oculis clauſis, deriuatur planè ab aliqua parte oculi luminoſa, vel ab aliquo ſpiritu vitali quaſi incenſo, ſed remiſſus adeò eſt, vt nihil ad viſionem alterius obiecti conferat, ſed per aliquam reflexionem ſpeciei in parte denſiori eiuſdem oculi facta videatur ipſe.

Aliud verò de perceptione diſtantiæ, verum eſt, ſed falſum, quod diſtantia ratione extenſionis, non ſit commune ſenſibile, quod per cepto medio ſentiatur: & quia obiecta à maiori di-ſtantia imperfectiorem producunt ſpeciem, & imperfectius mouentem potentiam, fit, vt appareant partes, & conſequenter totum minorem habere extenſionem, quàm reuera habent. 114

Opinio verò Valeſij tria continet, non ſolum doctrinæ Ariſtotelis, ſed communi ſenſui ſcholæ contraria. Primum, quod viſio non ſit operatio vitalis. Secundum, quod non ſit actio immanens, ſed tranſiens, cùm non poſſit recipi in potentia, ſed in medio, vel obiecto vbi fit, permanere debeat.

Tertium, oculum non videre, imò nec hominem, ſed aërem vel obiectum, in quo fit viſio. Quæ omnia falſa ſunt, & ideò ſententia ipſa, tanquam falſa eſt reiicienda.

QVÆSTIO VIII.

An oculus ſit ſenſorium viſus, & in qua eius parte reſideat potentia viſiua, & fiat viſio, & an vna ſit potentia viſiua in vno animali, vel duplex.

TRia proponit titulus quæſtionis; duo priora pertinent ad ſenſorium huius potentiæ, aut proprium, atque proximũ ſubiectum eius: poſtremum verò ad vnitatem. Vt autem explicari poſſint omnia, breuiter agendum eſt de ſtructura, & compoſitione oculi, qua expoſita longè facilius explicabuntur cætera.

Vt autem ſtructura, & compoſitio oculi explicetur, adnotandum eſt ex obſeruatione anatomica, atque etiam ex Ariſtot. 2. lib. de hiſtor. animalium, cap. 9. & lib. 4. cap. 8. 5. de gen. animal. cap. 1. & lib. 2. de partibus animal. cap. 1. ex Galeno 8. lib. de vſu partium cap. 6. & lib. 10. cap. quod oculi ſtructura quinque conſtat tunicis, tribus humoribus, & ſeptem muſculis; licet hæc omnia non attingantur ab omnibus his authoribus, ſed præcipua, quæ vt diſtinguamus, & explicemus; Supponendum eſt il- 115

lud

lud omnibus peruium, videlicet oculum habere quaſi globi fi-
guram ex ſe aptiſſimam, & accommodatiſſimam, vt poſſit ex
omni parte, & verſus omnem partem inſpicere.

In centro igitur,& quaſi medio oculi reſidet humor quidam
pellucidus, atque cryſtalo valde ſimilis, & ideo *Cryſtallinus*
appellatus,quamuis aliquãtulum mollis ſit, habetque figuram
ſimilem lupino, vel lenticulæ.Hunc humorem circumdat te-
116 nuiſſima quædam tunica *Specularis*,ſeu, *Aranea* nuncupata,quia
& ſpeculi valde ſimilis eſt,quia & nitet, & ſplendet,atque etiã
aranearum telæ ob tenuitatem ſimilis eſt;& propterea, vtram-
que denominationem habet. Deinde humor cryſtallinus quaſi
immerſus eſt alteri humori qui vocatur *Vitreus*, quia vitri li-
quefacti,atque ſplendentis perſimilis, ſic verò huic humori
immerſus eſt cryſtallinus, vt media eius pars ſuperemineat,ac
ſi globus ligneus in aquam immergeretur. Et quod valde mirã-
dum eſt: cum humor iſte cryſtallinus diaphanus ſit, ac pelluci-
dus ad modum ſpeculi, non poſſint in eo reflecti ſpecies, per
quas poſſet quiſque in oculo alterius ſe videre,ſicut nec in ſpe-
culo,niſi habeat opacum corpus à tergo conſtitutum, propte-
reà nigrorem quendam eidem humori cryſtallino à tergo ad-
iunxit, vt quaſi pro ſpeculo nobis eſſe poſſet, & verum de eo
foret vulgatum illud ſæpe vſurpatum,quod ſicut ſpeculum eſt
oculus artis,ita oculus ipſe ſpeculum eſt naturæ.Humorem ve-
rò vitreum circumdat ſecunda tunica *Retina* nuncupata, quia
117 venulis multis,& quaſi arteriis intexta, modum quendam re-
tis habet, & ad eam partem deſinit, qua cryſtallinus humor
eminere incipit ſuper vitreum, vtrumque autem humorem
prædictum ambit tertia tunica, quam *Vueam* vocant, quia ſi-
milis eſt vuæ folliculo, à quo pendulum detraxeris, propter
foramen in eo relictum. Hæc verò tunica non eſt omninò dia-
phana,ſed affecta colore aliquo ſubobſcuro;& propterea non
debuit omni ex parte contegere pupillam, ſed ex anteriori
parte patentem relinquere, ne viſio impediretur, nec eodem
colore afficitur tunica vuea, in quibuſcumque oculis, ſed di-
uerſo,ex cuius diuerſitate diuerſis nominibus vocantur oculi
diuerſorum, nempe, cæſij, nigri, virides, aut alterius colo-
118 ris, vt docet Ariſtoteles 1. libro de hiſtoria animalium, cap.
10 nihilominus vocari ſolet eadem tunica, *nigrum oculi*.
Hanc tertiam tunicam, ſequitur tertius quoque humor, qui
Aqueus vel Albugineus dicitur ſimilis albo oui, à quo humo-
re aqueo humectatur pupilla ne exſiccata ab intrinſeco de-
ſtruatur temperamentum oculi, & potentia ipſa pereat. Et
hunc humorem ſequitur quarta tunica, quam *Corneam* vo-
cant:

cant, quia valdè ſimilis eſt laminæ corneæ, ſed ſplendida, ac diaphana totum ambiens oculum. Itaque aqueûs humor, quaſi inter has duas tunicas vueam, & corneam reſidet. Et tandem ſequitur quinta tunica *Alba* quodam prædita foramine, ſicut vuea, per quod pupilla conſpiciatur: ad eandemque tranſmitti poſſint ſpecies. Et tunica hæc vltima fortis eſt & *adhærens* etiam vocari ſolet, quia integrum oculum quaſi firmat, & in propria ſede conſiſtere facit, deriuatúrque à tunica caluariam ambiente, ex quo alio nomine vocatur pericranium, eſtque calidior cæteris, vt ſuo calore prædictos oculi humores foueat ne congelentur, & deſtruatur organum, & appellari eadem ſolet album oculi.

Totus verò hic oculi globus quaſi ligatus eſt ſeptem muſculis, qui non ſunt aliud, quam ligamenta quædam facile mobilia, quibus oculus ſuſtinetur, & in varias partes hinc inde moueri facile poteſt, hoc eſt, ſurſum, deorſum, in partem dexteram & ſiniſtram, & reliquas.

Ad eandem quoque oculorum ſtructuram (quamuis extrinſeca quadam ratione) concurrunt duo nerui originem trahentes à cerebro, & ad oculos vſque protracti, vnus quidem per partem dexteram, alter verò per partem ſiniſtram, ſed protracti, vt poſtquam tantiſper à cerebro diſtant inter ſe coniugantur, & rurſus priuſquam oculos pertingant, ſeparentur; vocantur verò eiuſmodi nerui *optici*, ſeu *viſory*, quia, & per eos tendunt ſpecies ab externis ſenſibus vſque ad internos, & ſpiritus animales deriuantur à cerebro, vſque ad oculos, vt his mediis poſſint iidem oculi ſuam viſionem elicere, quam ſine eis minimè poſſent, ambiuntúrque duplici tunica, intimiori quidem tenui, externa verò dura, ex quibus ortum habent duæ aliæ tunicæ vuea, & cornea. Vnde ex his duobus neruis adeò dependet bonus ſtatus potentiæ viſiuæ, vt ſi forte diſconuenientem aliquam patiantur alterationem, ex hoc ſolum quaſi haberetur: & operationes eius maxima ex parte debilitentur, & aliquando omninò impediantur. 119

Situs denique corporis, in quo natura collocauit oculos, ac viſiuam potentiam, accommodatiſſimus eſt pro operationibus ab eis exercendis, videlicet in parte capitis anteriori, vt quaſi in ſpecula conſtituti omnia inſpicere, & omnibus partibus corporis proſpicere poſſint, & huius rei gratia oportuit palpebris, atque etiam ciliis, ac ſuperciliis, ab eadem natura protegi aduerſus externas iniurias, vt exponit Ariſtoteles primo libro de hiſtoria animalium, capite 9. & hæc 120

& hæc de primo, hoc eſt de oculorum ſtructura dixiſſe ſufficiat.

121 Quibus prælibatis ſequitur diſputandum, in quanam parte reſideat potentia viſiua, tanquam in proprio ſubiecto, vel organo, in quo viſio fiat.

Et prima opinio tenet in coniunctione illa duorum neruorum opticorum reſidere, & ibidem viſionem fieri. Ita Auicenna 6. naturalium part. 3. cap. 8. & alij. Cuius vnicum fundamentum eſt, quia vnica eſt potentia viſiua in vno, & eodem animali: ergò vnicum debet eſſe organum eius: nam ex vnitate ſubiecti ſumitur vnitas numerica accidentis; ſed oculi ſunt duo ac omnò diſtincti: ergò ſi in eis ponatur potentia viſiua, non erit vna ſed duplex; quare neceſſe eſt eam ponere in vno ſubiecto: quale eſt coniunctio neruorum.

122 Secunda opinio eſt oppoſita, potentiam viſiuam in oculis tanquam in proprio ſubiecto, vel ſenſorio collocans: quam cæteri omnes interpretes Ariſtotelis tenent, & ideò communis eſt (quamuis Albertus Magnus, quaſi medius incedere videatur dicens quantum ad initium eſſe in oculo, quantum ad progreſſum in neruo, quantum ad perfectionem verò in ſenſu interiori:) quam ſic omnes intelligunt, vt ſenſorium viſus in quo reſidet potentia, & fit viſio, ſit oculus, non tamen ſit in toto oculo, ſed in parte quadam determinata eius, quæ ab omnibus vocatur pupilla. quod hoc diſſenſu efficaciter ſatis probari poteſt. Nam tota ſtructura oculi ordinatur ad recipiendam, &

123 conſeruandam potentiam viſiuam, eo ferè modo quo ſtructura annuli ordinatur ab arte, ad includendam in eo gemmam pretioſam; ergò ſicut pretioſior pars totius anuli, & quaſi centrum eius eſt illa, in qua gemma ipſa proximè recipienda eſt, ſic pars illa oculi, in qua proximè recipienda eſt pretioſa gemma nempe potentia viſiua, perfectior atque pretioſior pars oculi debet eſſe, ſed pupillam eſſe perfectiorem, ac pretioſiorem partem oculi, pluriſque æſtimandam colligitur planè ex verbis Scripturæ ſacræ Pſalm. 16. *Cuſtodi me, vt pupillam oculi.* Et Zachar. *Qui enim tetigerit vos; tangit pupillam oculi mei*; ergò hæc pars oculi pro organo haberi debet, in quo potentia viſiua collocanda eſt. Sed quænam pars potius, quam alia pupillæ nomine intelligatur, non eſt inter omnes certum; ſed quidam humorem vitreum, quidam tunicam retinam, alij araneam intelligunt; quos omnes refert Toletus quæſt. 17. huius lib. ipſe verò Toletus duo aſſerit; primum pupillæ nomine nullum poſſe humorem intelligi, nec proinde in humore vllo collocandam eſſe potentiam, tanquam in ſenſorio; in quo viſio fiat. Quod probat, quia neque vllus humor poteſt habere vitam ſenſitiuã, nec

nec omninò ſentire, ergò nec poteſt eſſe ſubiectum ſenſitiuæ potentiæ, vel organum eius. Aſſerit ſecundo, pupillam in qua reſidet hæc potentia eſſe tunicam araneam, quod probat ex duobus; ex priori quidem, quia læſio quæcunque in ea facta viſionem impedit; imò & aufert: ergò ſignum eſt in ea reſidere potentiam. Ex poſteriori verò, quia ad hāc dirigitur quodcunque obiectum videndum recto tramite, rectâque oppoſitione.

Noſtra ſententia duo aſſerit: Primum eſt, *quod organū huius potentiæ, nec neruus eſſe poteſt, nec neruorum coniūctio, ſed omninò ponenda eſt in oculo.* Hoc eſt contra primam ſententiam Auicennæ, & aliorum. Poſtremum, *quod organum huius potentiæ, quod pupilla nomine intelligi debet, nec vlla ex quinque tunicis ſuperius enumeratis eſt, nec vllus ex cæteris humoribus, ſed ſolus cryſtallinus.* Hoc eſt contra Toletum, & alios opinantes. Quod tenet expreſsè Ariſtot. lib. 1. de hiſtor. animalium, cap. 9. hiſce verbis: *Humor oculi interior, quo videmus, pupilla eſt, quod eam ambit, nigrum dicitur. Quod poſtremo nigrum circundat, candidum, ſiue albugo,* atque etiam libro de ſenſu, & ſenſibili, cap. 2. & lib. 5. de gener. animal. cap. 1. ita etiam Galenus lib. 8. de vſu partium, c. 6. & lib. 1. c. 10. quod ſequuntur etiam inſigniores Medici, vt Vega in Galen. de locis affectis, lib. 4. cap. 1. Valeſ. lib. 2. controuer. medic. cap. 8. & alij; & eſt iam communis ſententia recentiorum omnium. 124

Circa quam illud obiter adnoto, recentiores quoſdam humorem cryſtallinum cum vitreo confundere, & pro eodem numerandum eſſe cenſere, ex eo ſolum quod Ariſtoteles locis citatis nullam mentionem fecerit humoris vitrei, ſed cryſtallini dumtaxat. Hæc tamen ratio friuola eſt, quia Ariſtoteles non omnia, quæ ad ſtructuram oculi pertinent expreſsè tetigit, & ideo non ſequitur: quod non ſint diſtinguenda, niſi quæ ipſe, vt diſtincta nominauit. Standum igitur eſt Galeno, qui in poſteriori loco citato vtrumqụe humorem diſtinguit, docens cryſtallinum proximè nutriri ex vitreo, vitreum verò ex ſanguine in venulis tunicæ reticularis præparato. Et ita ſentiunt omnes ferè recentiores ſolum humorem cryſtallinum, & non vitreum pupillam vocantes, & in eo ſolo collocantes potentiam viſiuam. 125

Probatur ergo iam primum aſſertum noſtrum, quod coniunctio neruorum non ſit ſenſorium viſus, quia experientia anatomicæ artis conſtat aliquando hos neruos non coniungi, ſed à cerebro vſque ad oculos diuiſos ſemper procedere, vt teſtatur ſe vidiſſe Veſalius libro 4. de fabrica corporis humani, c. 4. falſum eſt ergò, quod in eorum coniunctione ponenda ſit 126

tem p[illegible] nanc[illegible] b[illegible]it, ſi corrumpatur [illegible]. Et ſi forte duplicatur olfa[illegible] nõ tam propter neceſſitatem ſui actus, quam propter alios vſus organorum factum eſt, vt ſuo loco dicetur.

Ad primum Toleti negandum eſt antecedens, quòd nullus humor poſſit habere vitam ſenſitiuam, nam licet verum hoc ſit de ſanguine, & cæteris humoribus fluidis, qui non continuantur cum partibus ſolidis, & ideò non poſſunt ab eadem anima informari, falſum tamen de pupilla, quæ non eſt humor fluidus ſed quaſi congelatus, ſicut cryſtallus eſt quaſi congelata aqua, & ideò valde ſimilis eſt partibus ſolidis, cum quibus continuatur. Benè ergo poteſt informari anima, & accipere ab ea vitam ſenſitiuam, eſſéque organum ſenſitiuæ potentiæ. Quod verò viſus ex læſione tunicæ araneæ lædatur, nõ probat eſſe organum eius, quia non ſolum potentia læditur ex læſione organi, ſed eorum à quibus dependet conſeruatio eius; conſtat verò pupillam dependere ab his, à quibus circumſcribitur in propria cõſeruatione, quia temperamentum eius per coniunctionem cum eis conſeruatur. Præcipuè verò atque directè læditur potentia viſiua ex ſola læſione pupillæ, ad quam recto tramite diriguntur obiecta videnda, potius quam ad tunicam araneam. 131

QVÆSTIO VLTIMA.

An quod per reflexionem videtur in ſpeculo, ſit ſpecies, vel imago obiecti, aut obiectum ipſum, vel vtrumque.

IN quibuſcunque corporibus politis, ac pellucidis experimur 132 reflexionem fieri, & per eam videri corpora è regione eorum poſita, etiam ſi à tergo videntis ſint, ex quo oritur dubium an illud, quod videtur in corpore, in quo fit reflexio, vt in ſpeculo, ſit ſpecies intentionalis obiecti, vel obiectum ipſum.

Et prima opinio affirmat vtrumque videri, nempe obiectum, atque ſpeciem, vel ſimulacrum eius. Ita D. Th. q. 8. de Veritate, art. 5. & 1. p. q. 58. art. 3. quibus locis aſſerit lapidẽ, & imaginem eius ſimul videri in ſpeculo, quem ſequuntur Capreolus in 1. d 35. q. 2. art. c. 1. in ſolutionibus argum. contra ſecundam concluſionem. Caiet. 1. p. q. 56. art. 3. comment in lib. de ſenſu, & ſenſ. cap. 1. Scotus in 2. d. 13. q. 1. Cœlius lib. 15. cap. 1. Ioan. Gandau. in lib. de ſenſu, & ſenſib. quæſt. 9. Tim 3. lib meteo. quæſt. 4.

133 Probatur teſtimonio Ariſtot. 3 lib meteo. cap. 4. vbi refert hominem quendam propriam imaginem in aëre reflexam ante oculos per totam vitam detuliſſe, quod non foret poſſibile, niſi id quod videtur in reflexione præter obiectũ, eſſet etiam ipſius

GG 2 imago.

ctum; veri ergo ſunt, & non apparentes.

Secundo probatur, quia ſpecies obiecti producitur in ſpeculo, & ab eo fit reflexio ad oculum, nec in toto ſpeculo, ſed in parte eius (quantumlibet paruum ſit) ergò ſpecies producta in ſpeculo, non poteſt eſſe maioris magnitudinis, quàm ſit magnitudo illius partis ſpeculi, in qua producitur, quia accidens ſumit extenſionem quantitatiuam à ſubiecto: ergò non poteſt habere maiorē extenſionem, quàm ſit extenſio, aut magnitudo ſubiecti. Sed experientia patet habere multò maiorem, quia in minima parte ſpeculi videtur magnum obiectum: ergò non eſt intelligibile, quod ſimulacrum obiecti videatur. Et tandem quia ſi videretur ſimulacrum, cùm non habeat eſſe naturale, ſed intentionale, viderentur ſpecies intentionales, & nunquam fuiſſet dubitatum an dentur in natura rerum. 137

Nec Sanctus Thomas tenet oppoſitam ſententiam, quia illis locis non agit de ſenſationibus, ſed de modo intelligendi Angelorum ſine diſcurſu, qui eadem cognitione cognoſcũt principium, & concluſionem in eo contentam. Ad hunc autem modum cognoſcendi explicandum vtitur exemplo viſionis reflexæ iuxta illam ſententiam aſſerentem viſum ſimul per eam cognoſcere obiectum, & eius ſimulacrum, quod valde ſimile, & accommodatum eſt ad id intelligendum. Sed ex hoc non benè colligitur, quod D. Thom. teneat ſententiam illam, nam (vt ſuperius oſtendimus) ſæpe ſolet Sanctus Doctor exemplis ex aliorum ſententia vti ad explicandas difficultates Theologicas, quas ex profeſſo diſcutit. Teſtimonium verò Ariſtotelis ſuperius à nobis expoſitum eſt. Nam, vel ab oculis Antipherontis ophthalmia laborantibus craſſus aliquis humor fortè diffluere ſolebat, à quo proximus aër denſabatur, & in aëre ſic denſato reflectebatur ſpecies propria à ſe emiſſa, & per talem reflexionem ſe videbat ſemper: vel certè non viſu externo, ſed per internam imaginationem læſam ſe videre ſemper falsò apprehendebat. Nam de eodem homine teſtatur Ariſtoteles in lib. de memoria, & reminiſcentia, cap. 1. ſimulacra omnia, quæ phantaſia concipiebat tanquam verè facta, aut geſta narraſſe. Et Galen. lib. 3. de locis affect. 6. docet, propter cerebrum humore melancholico affectum ſibi perſuaſiſſe quoſdam plura obiecta ante oculos verſari, ſeque ea videre, quæ tamen interius ſolummodo conficta erant. 138 139

Ad primum argum. ex illis experientiis deductum reſpondeo alio modo ſe habere obiectum in multiplicanda ſpecie directa, & reflexa; nam directam per ſe ipſum producit, ſine alio corpore medio reflexam verò non niſi medio ſpeculo, in quo 140

Breuis expoſitio textus.

EXplicata in primo loco ſenſitiua potentia omnium perfectiſſima, nempe viſiua, pergit Ariſtoteles explicare auditum, qui ſecundum locum perfectionis poſt viſum obtinet, quia minus eſt materialis, quàm cæteri ſenſus, vt ex modo operandi pene intentionali; & ideò perfectiori in genere cognitionis intelligi poteſt. Intentum igitur huius capitis eſt explanare naturam auditiuæ potentiæ. Diuiſio autem eius quadrimembris: nam in prima parte inſinuata diuiſione ſoni in rectum, & reflexum (qui vocatur echo) exponit modum, quo directus ſonus efficiatur, & à quibus cauſis. In ſecunda agit de ſono reflexo. In tertia de organo, in quo reſidet hæc potentia. Et tandem de diuerſis ſonis præſertim de perfectiſſimo, qui eſt vox. 1

In prima igitur parte, vt explicet naturam ſoni, diuidit eum in ſonum actu, & ſonum potentia, quæ diuiſio ſonororum potius corporum eſt: nam quædam ſunt, quæ ſonora quidem vocantur, quia effectiua ſoni ſunt, quamuis actu eum non efficiant; & ideò dicuntur ſonora in potentia, quod eſt eſſe ſonatiua. Alia ſunt, quæ non ſolum valent ſonum edere: ſed eũ actu efficiunt, vt ſonatiua corpora, dum actu ſe collidunt, aut percutiũt. Suppoſita autem diſtinctione ſoni in rectum, atque reflexum docet, quonam modo rectus fiat, aſſerens tria ad productionem eius requiri corpora, duo quidem, quæ ſe percutiant; 2
& medium per quod ſe percutiant. Quod ſic probat, ſonus reſultat ex percuſſione; ſed vnum, & idem corpus, non ſe percutit: ergò percuſſio duo poſtulat quaſi extrema corpora: ſed percuſſio non poteſt fieri, niſi medio motu locali, quia non ſe percutiunt corpora, quamdiu permanet vtrumque immotum, nec motus localis poteſt in vacuo fieri; ſed in pleno: ergò tria requiruntur neceſſariò corpora, vt efficiatur ſonus. Qualia vero 3
eſſe oporteat eiuſmodi corpora, ſtatim exponit, & prius quidem, qualia eſſe debeant duo corpora ſe percutientia his conditionibus: nam oportet (inquit) dura eſſe, alioquin non poterunt medium corpus diuidere, & ideò nec ſonus cauſabitur ex mutua eorum percuſſione; propterea mollia corpora ſonũ non faciunt, etiam ſi ſe percutiant, vt ſi lana percutiat lanam. Secundum requiritur, vt læuia ſint, hoc eſt, vt aliquas ſuperficierũ partes planas habeãt, & ideò quaſi perpolitas, nõ ſupereminentes; ſi enim talia ſint, integram ac maximam medij corporis partem ſimul percutient, & cum maxima reſiſtentia eius, & 4
ex tali percuſſione ſonus efficietur; ſi verò ſupereminentes partes habeant, medium potius in minutiſſimas partes ſecabunt, 5

fluat, internus verò nec diſſipetur,nec fluat:ſed in eodem ſem-
per loco perſeueret. Quod vſque adeò verum eſſe putauerunt 9
quidam ex antiquioribus Philoſophis, vt dixerint auditionem
fieri poſſe,etiam ſi aër externus non eſſet:ſed medium omninò
vacuum , quia ſufficit (inquiunt) internus aër,quem quidem
adeò neceſſarium eſſe exiſtimat Ariſtoteles,vt ſi aliquo motu
moueri contingat,vt dum auris quodam veluti bombo perſo-
nat inſtar cornu,minimè audiamus , imò etiam ſi alia de cauſa
aër ipſe malè ſit affectus, vel membrana qua continetur.

Sed dubitat Ariſtoteles , an ſuppoſito, quod ex percuſſione 10
duorum corporum reſultat ſonus, vtrumque eorum ſit præci-
pua cauſa eius,vel alterum tantùm, nempè percutiens,vel per-
cuſſum,& ideò vtrumque ſonatiuum dicatur, vel alterum tan-
tum.Et reſpondet vtrumque eſſe cauſam ſoni, & vtrumque ſo-
natiuum vocari diuerſa ratione:nam ſonus non fit, niſi violen-
ter pertingatur medium ab extremis ſe collidentibus , ac tan-
gentibus , vt autem per violentum contactum eorum pertin-
gatur mediũ, neceſſariò requiritur concurſus vtriuſque, vnius
quidem percutientis,ac mouentis medium corpus,alterius ve-
rò,vt percuſſi , & reſiſtentis eidem medio , prohibentíſque ne
paulatim diſſipetur,ac dilabatur:ſed cum magna violentia per-
fringatur ab vtroque ſe tangente,& collidente:& ecce quo pa-
cto vtrumque corpus ſonans ſuo modo concurrit ad violentã
perfractionem,ac diuiſionem medij (quam proximè ſequitur
ſonus)& conſequenter ad eum producendum;ita vt ex vtroque
vna cauſa totalis,& proxima integretur.

In extrema tandem parte capitis agit de ſpeciebus, ac diffe- 11
rentiis ſonorum,quos in primis diſtinguit in acutos,& graues;
cognoſcuntur verò per ſonatiua corpora:nam ſicut acutum , &
obtuſum in ordine ad tactum ſe habent;item ſonatiua corpora
acutum,& grauem ſonum efficientia in ordine ad auditũ;ſicut
enim acutum in ordine ad tactum dicitur corpus , quod breui
tempore magnam corporis ſciſſionem efficit, & obtuſum quod
non niſi magno tempore efficit paruam. Ita acutum eſt illud,
quod breui tempore auditum acriter mouet;graue verò,quod
mouet parùm:& ob id tardum dicitur,non quod tardum,& ve-
lox ſint idem,quod graue,& acutum:ſed quia cauſa ſunt,vt ſo-
nus grauis , & acutus,vel ſonatiua corpora ſic moueant audi-
tum.Sonus omnium perfectiſſimus eſt vox , quam propria de-
finitione explicare contendit,dicens eſſe ſonum animalis:nam
ſola animalia propriam vocem emittunt ; tibia verò, aliáque
inſtrumenta ſolum per analogiam. Nam carent diſtinctione
ſyllabarum , quæ eſt potiſſima ratio vocis, & proptereà ſolum

12 dicitur vox per ſimilitudinem.Nec tamē ſonus cuiuſlibet animalis vox eſt, niſi eius,qui ſanguinem,ac reſpirationem habet, & cum verum ſit ea ſola animalia reſpirare, quæ pulmonem habent:*Erit vox ſonus animalis factus ab aëre à pulmone per reſpirationem ad guttur vſque emiſſio,cum intentione aliquid ſignificandi.*

Quam definitionem,vt explicemus, adnotare oportet cum eodem Ariſtot. animalia reſpirantia quandam habere viam à pulmone, vſque ad os productam,quæ vocatur guttur,per quā pulmo iuxta cor calidiſſimum reſidens,& ipſe quidem ex proprio temperamento calidus valdè exiſtens,externum aërem,ac frigidum attrahit, & calidum à ſe expellit,ſicque ſe ſimul, &
13 cor refrigerare poteſt.Extrema verò pars huius viæ verſus os in ſuprema parte colli poſita *gurgulio* vocatur, in quo detinetur ſemper aër,& aër in hac parte detentus percutitur ab aëre emiſſo à pulmōne per reſpirationem, & ex hac percuſſione fit ſonus ille,qui vocatur vox; fitque à cunctis animalibus reſpirationē habētibus:ſed à ſolo homine dearticulatur, lingua,dētibus, & palato cæteriſque inſtrumentis ad dearticulationem
14 concurrentibus;quæ vt applicantur ab appetitu per imaginationem moto,aliam perfectionem eidē voci dearticulatæ tribuunt,quia ex hoc ordinari poteſt ad ſignificandū,non ſolùm ea quæ per imaginationem apprehenduntur, & affectus appetitus:ſed conceptus mentis,& affectus voluntatis:& hoc explicātur per vltimam particulam eiuſdem definitionis: *Cùm intentione aliquid ſignificandi*,hoc eſt,affectum aliquem,vel conceptum,vt diſtinguatur vox à cæteris ſonis eiſdem inſtrumentis factis, vt à tuſſi,& reliquis.Ex quibus duo colligit:Primum eſt,aërem attractum,& emiſſum per reſpirationem duo habere officia, vnum quidem ad vitam neceſſarium: videlicet refrigerationem pulmonis, & cordis, ſine qua peribit citò animal;
15 aliud non quidem neceſſarium ad vitam: ſed valdè accommodatum, in quantum per illum vocem explicato modo formamus; & loquimur noſtros conceptus,atque affectus aliis ſignificantes.Colligit ſecundo piſces non edere vocem,quia gutture,ac reſpiratione carent, ſonus verò,quem cuiuſdam fluuij piſces edunt branchiis, aut ore, cauda, aliòve inſtrumento cauſatus,licet appareat vox,non eſt tamen vera: ſed ſolam ſimilitudinem vocis habet,quia inſtrumentis veræ vocis accommodatis non fit.

TRACTA

TRACTATVS DE POTENTIA AVDITIVA, ET actibus eius,ac ſono recto,atque reflexo.

QVÆSTIO I.

An ſonus ſit motus ipſe percuſſionis,vel medij reſilientis,vel qualitas à motu diſtincta permanens,vel ſucceſſiua.

Prior quæſtionis pars.

DE natura ſoni duo quærit titulus quæſtionis:Primum,an ſit motus ipſe corporum à quibus fit,vel qualitas per talem motum producta. Poſtremum an dato quod ſit qualitas, ſucceſſiua ſit, vel permanens.

Vt autem intelligatur primum, adnotare oportet, duplicem 16
motum concurrere ad ſonum, vnus eſt corporum ſe collidentium, alter corporis medij per eorum colliſionem reſilientis,
vt aeris exempli gratia, quo medio ſe percutiunt corpora ſonantia.Et de motu priori nemo ferè vnquam dubitauit, quod ſonus non ſit: ſed de poſteriori.

Fuit primaſententia affirmans eſſe ſonum,pro qua Tolet.q. 19.huius libri citat Themiſtium, & cæteros expoſitores Græcos,& ipſemet docet non eſſe improbabilem.Probatur verò teſtimonio Ariſt. cap.præſenti tex.85.ſonum his verbis definientis. *Eſt enim ſonus motus eius, quod poteſt moueri hoc modo, quo*
*reſultantia à leuibus cũ aliquis percuſſerit.*Deinde ratione,quia 17
omnis qualitas denominat ſubiectũ,in quo eſt,ipſum determinando,&qualificando:ſed ſonus nullum ſubiectum denominat; ergo non eſt qualitas. Minorem ſic probo,quia vel denominaret corpora ſonantia,vel aerẽ mediũ,vel auditum, nõ eſt enim excogitabile aliud,quod tanquam ſubiectum denominet : ſed nullũ horũ denominat:ergò non eſt qualitas : ſed motus aeris reſilientis denominãs aerẽ ipſum motũ. Minor ſatis eſt per ſe manifeſta,quia nulli horũ aliquã denominationẽ formalẽ à ſono tãquam à forma quiſpiã tribuit: ſed corpora ſe percutiẽtia extrinſecè tantũ denominãtur ab eo ſonãtia,tanquã ab effectu, & ideò denominatione cauſæ;auditus verò nunquã fortè recipit in ſe realẽ ſonũ,neq; motus reſilientis aeris formaliter ſonans dicitur:ſed ſolum,vt effectus corporũ ſonantiũ vocari poteſt ſonus, quod eſt eſſe ipſummet ſonum ab eis productum.

Secundò

Secundo ſonus neque eſt prima, neque ſecunda qualitas, cùm
18 nec ſit aliqua ex quatuor, nec ex earum permixtione reſultet.
Imò nec ſi eſſet qualitas, poſſet per motum localem produci,
qui ad vbi potius quam ad qualitatem terminatur.

Opinio poſterior communis eſt, *quòd ſonus non ſit motus aeris*
reſilientis, ſed qualitas realiter ab eo diſtincta, & per motum cau-
ſata à corporibus ſonantibus; & ita tenendum eſt. Ita Auicenna,
lib. 6. naturalium, parte 2. cap. 5. Albert. Magn. in ſumma de ho-
mine parte 2. quæſt. 1. D. Thom. lect. 16. huius lib. cum cæteris
interpretibus cap. præſenti, Toletus quæſt. 19. Bañez. 1. p. q. 78.
19 artic. 3. dub. 1. de auditu, & reliqui iuniores. Et colligitur planè
ex doctrina Ariſtotelis cap. 6. huius lib. vbi diſtinguit ſenſibilia
propria à communibus in eo, quod communia à multis ſenſi-
bus percipi poſſunt, propria verò ab vno tantum, vt color à vi-
ſu, & ſonus ab auditu. Deinde inter communia ſenſibilia enu-
merat motum. Ex vtroque verò ita arguo. Sonus eſt ſenſibile
proprium; ergò ab vno tantùm ſenſu percipi poteſt: motus ve-
rò eſt ſenſibile commune: ergò à multis ſenſibus perceptibilis,
ſed repugnat idem obiectum ſenſibile, ab vno tantùm ſenſu
percipi poſſe, & etiam à multis: ergò repugnat ſonum à ſolo
auditu perceptibilem, eſſe motum.

20 Probatur etiam ratione primò, quia motus, & ſonus habent
diuerſa accidentia, aut proprietates, dicitur enim ſonus grauis,
& acutus, quæ accidentia, ac denominationes non conueniunt
motui; nam motus ſolum dicitur tardus, & velox, non grauis,
& acutus; ergò non ſunt idem. Secundo, quia entitas illa, quæ
poteſt eſſe naturaliter ſine alia, diſtincta debet eſſe realiter ab
illa, ſed experimur ſonum campanæ permanere tranſacto mo-
tu corporum ſonantium, atque etiam aëris reſilientis: ergò ſo-
nus res diſtincta eſt ab omnibus his motibus. Tertiò quia
omnia ſenſibilia propria, quia per ſe cauſant paſſionem in ſen-
ſu, collocantur in tertia ſpecie qualitatis, vt docet expreſsè A-
21 riſtoteles in eo prædicamento; ſed motus nullum habet per ſe
prædicamentum, quia incompletum quid eſt. Et ideò reiicitur
ab Ariſtotele ad Poſtprædicaměta, vt patet ibidem cap. de mo-
tu: ergò diſtinguuntur eſſentialiter; quare non poteſt ſonus in
motu reſilientis aëris conſiſtere, ſed qualitas eſſe debet diſtin-
cta eſſentialiter à motu.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo ex integro contextu
litterâ conſtare, quod explicuerit illis verbis ſonum per cau-
ſam, non ita vt motus ipſe medij corporis ſit præcipua cauſa
22 ſoni, quod ipſe etiam Ariſtoteles docuit ibidem, inquiens, aëre,
& aquam media eſſe per quæ ſonus efficitur, ſed non eſſe au-
thores

thores ſoni, hoc eſt præcipuas cauſas, ſed corpora ſonantia, quare nihil refert, quod motus ſit imperfectior ſono ad hoc, vt ſit qualitas ab eo diſtincta, ac per eum producta à præcipua cauſa perfectiori.

Ad argument. vero reſpondetur, ſonum eſſe in corpore medio reſiliente vt in aëre, quem ideò non denominat, quia non eſt qualitas omninò permanens, ſed citò tranſiens, ſicut impulſus in lapide, aut rubor in facie cauſatus ex verecundia.

Aliud verò, quod dicitur ſonum, non eſſe primam, nec ſecundam qualitatem, concedendum eſt, quia diuiſio illa qualitatis in primam, & ſecundam, non eſt adæquata comprehendens omnes qualitates, vt in 2. lib de generatione docuimus, non enim comprehendit lucē, neque impulſum. Et quod tandē additur non produci ſonum per motū localem, diſtinguendum eſt. Nam per ſe, & tanquam proprius terminus verum eſt, ſed quaſi ex conſequenti, & per accidens eo ferè modo, quo idem 23
motus localis producit ſæpe colorem. Per ſe verò producitur ſonus per alterationem propriam conſequentem, aut comitantem motum localem, quæ alteratio licet proprio atque ſpeciali nomine careat, vocari poteſt ſonatio, id eſt productio ſoni tanquam termini per ſe intenti per illam.

Poſterior quæſtionis pars.

PRæſuppoſito iam primo, quod ſonus ſit qualitas diſtincta à motu aëris reſilientis, ſequitur ſecundum, an ſit qualitas ſucceſſiua nullam habens partem permanentem.

Et prima opinio tenet ſucceſſiuam eſſe ſicut motum, ita vt nullam habeat permanentiam. Ita Palatius, ad text. 8. huius li. Fonſ. 5. meta. c. 10. qu. 1. ſect. 3. à quo non longè abeſt Tol. qu. 19. huius lib. qu. 3. nec etiam Conimb. qui hoc ſolo diſtinguunt ſucceſſionem ſoni à ſucceſſione motus: quod hæc conuenit motui per ſe, illa verò conuenit ſono per accidens: quare videntur ſentire ſonum in ſucceſſione conſiſtere, licet conueniat ei ratione motus. Sed probatur ex definitione Ariſtotelis, qua dicit ſonum eſſe, *ictum, vel motum corporis*, quæ definitio cauſalis ad 24
minus eſt hunc ſenſum continens, *ſonus habet eſſe per motum, & cum motu*: ergò repugnat fieri, aut eſſe niſi cum motu, & exiſtente motu, vt aſſeruit etiam D. Thom. lect. 16. huius lib. & verum eſſe non poteſt, niſi habeat eſſe ſucceſſiuum ſicut motus. Probatur deinde ratione, quia ſonus in fieri, & eſſe ſeſe accommodat motui, ſed motus nullam habet permanentem partem, ſed omnes ſucceſſiuas, ergò nec ſonus. Probatur conſequentia, quia

quia ſi aliquam habet permanentem, verum [illegible] od ſit quando non eſt motus, quia in tali permanentia [illegible] eſt motus, imò non dependebit in eſſe, & conſeruari à motu; quare non repugnat naturæ eius diu conſeruari ſine motu; nam poſtquam ſemel ſine eo conſeruatur, ſemper conſeruari poteſt. Secundo, ſi aliquo tempore ſine motu permanet, ſequitur audiri tunc à potentia exiſtente intra ſphæram actiuitatis eius, ſed tunc non
25 poſſunt audiri ſonantia corpora, quia non mouentur, nec ſe percutiunt, nec ſonum efficiunt, audietur ergò ſonus non auditis corporibus ſonantibus, quod patet eſſe impoſſibile. Imò ſequeretur eundem ſonum non ſemel tantum, ſed iterum, ac pluries audiri auditione recta contra experientiam. Probatur conſequentia quia auditio fit in inſtanti, ſi in inſtanti fit ſonus, & poſt illud inſtans permanet, ergò audietur iterum, quia obiectum exiſtens intra ſphæram actiuitatis potentiæ naturaliter emittit ſpeciem ſui ad potentiam, per quam percipi poteſt, & cum infinita ſint inſtantia in tempore, quo durat ſonus, pluries imò infinities audiri poterit.

Secunda opinio *negat ſonum eſſe qualitatem omninò ſucceſſiuam ſicut motum, ſed aliquam tribuit ei permanentiam, & ita quaſi mediam eſſe aſſerit inter entia purè ſucceſſiua, & pure permanentia.* Hæc eſt iam ferè communis inter recentiores, & videtur mihi non ſolùm probabilior, ſed vera. Quam ſic declaro & confirmo, ſi inceptionem, & deſitionem ſoni conſideremus, inueniemus ex vtraque habere quandam ſucceſſionem: ex inceptione quidem, quia non poteſt fieri, nec incipere eſſe, niſi cum motu corporum ſe percutientium, & aëris reſilientis, ſed motus eſt ſucceſſiuus, ergò aliquam habet ſucceſſionem ſonus, quantum ad ſuum fieri. Quantum ad deſitionem quoque non poteſt negari ei ſucceſſio: cum experientia auditus nobis conſtet ſonum paulatim, ac ſucceſſiuè lan-
26 gueſcere, quouſque tandem omninò euaneſcit. Permanentia verò eius, duplici experientia probatur; prior eſt, quia euidenter nobis conſtat eundem numero ſonum à multis audiri ſucceſſiuè, primo quidem ab his, qui ſunt intra ſphæram actiuitatis eius; deinde verò ab aliis, qui vel ipſi per motum proximiores fiunt, & eam ingrediuntur; ergò euidens eſt toto illo tempore durare, & ideò aliquam habere permanentiam. Poſteriorem experientiam habemus omnes in voce reflexa, quæ vocatur Echo, nam conſtat prius audiri vocem directam, poſtmodum verò reflexam: conſtat etiam per moram illam temporis inter vnam, & alteram auditionem intercedentem neceſſariè permanere ſonum, ſiue fiat echo, per reflexionem eiuſdem, vel

ſpeciei

ſpecierum: nam ſpecies ab eo dependent in conſeruari: ergò euidenter probatur, per eandem moram temporis eundem numero ſonum durare.

Verumtamen vt melius ſucceſſio, ac permanentia ſoni intelligatur, & argumenta oppoſita commodius ſoluantur, adnotare oportet, ita fieri à corporibus ſonantibus, ſiue ſe collidentibus, vel inter ſe ſeparatis, aut diuiſis, vt medio motu reſilientiæ medij corporis, vt aëris, vel alicuius alterius fiat, & in corpore ipſo medio reſiliente, tanquam in ſubiecto recipiatur. Reſilientia vero medij corporis quaſi fuga eius violenta eſt ab ipſiſmet corporibus quaſi illud à ſe repellentibus cauſata. Cauſatur verò medio impulſu, ei impreſſo ab eiſdem, ſed per ſe fit per alterationem propriam diſtinctam ab eodem motu locali reſilientis corporis, à quo cauſatur, eo fere modo, quo cauſatur calefactio corporum medio motu locali eorum, 27
& per eam calor. Sed hoc puto eſſe diſcriminis inter calorem productum per motum localem, & ſonum, quod calor productus dependet quidem in fieri à motu locali, non tamen in conſeruari cùm videamus eo tranſacto permanere calorem. Sonus verò non ſolum in fieri depēdet à motu reſilientis corporis, ſed etiam in conſeruari, quamuis à motu corporum ſonantium in conſeruari non dependeat, ſed eo tranſacto permaneat, quia non cauſatur immediatè ab eis medio tali motu, ſed medio motu reſilientiæ medij corporis Ab hoc igitur aſſero dependere in conſeruari, & tandiu durare ſonum, quamdiu motus aliquis aëris durat, & non amplius. ſed quia non fit per ipſum, tanquam proprius terminus eius, ſed per propriam alterationem, quam ſonationem propriè vocare poſſumus, cùm ſit per ſe, ac proxima productio ſoni, ideo non eſt ſucceſſiua qualitas, ſicut ſucceſſiuus eſt motus, ſed aliqualem habet permanentiam, vt probauimus; quamuis dependentem à motu, non quidem tantam, quantam habet calor per motum localem productus, ſed longè minorem, quia debilioris eſt conditionis, & naturæ. Et eo quidem paruo tempore, quo permanet, conſeruatur medio motu ab vniuerſalibus cauſis, vel 28
etiam ab eiſdem corporibus ſonantibus, cuius virtus eſſe videtur motus, per quem poſſunt concurrere ad eum conſeruandum, ſicut ad producendum, quamuis diuerſo modo immediationis virtutis, aut ſuppoſiti. Vt varias opiniones comprehendamus,

Ex quibus ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo, verum eſſe quod ſonus per motum, & cum motu fiat, ſed dupliciter hoc debet intelligi; quia duplex motus in productione ſoni

interue

interuenit; vel certè triplex,nam duplici in primis locali motu medio fit, prior eſt corporum ſonantium ſe collidentium, vel ſeparantium:poſterior verò motus eſt corporis medij reſilientis,proximè concurrentis, nam ille quaſi remotè concurrit. Tertius verò,& proprius, quem per ſe terminat ſonus, eſt alteratio,& cui ſpeciem confert. Et licet tres iſti motus omnino ſint ſucceſſiui nullam habentes permanentem partem, non ſic eſt ſucceſſiuus ſonus,ſed licet ab hac ſucceſſione dependeat,
29 eſſe tamen eius aliqualem habet permanentiam, vt probauimus, ſicut calor productus per motum localem dependet ex eius ſucceſſione, & nihilominus ea tranſacta permanet, quia quamuis ſonus cauſetur medio motu,alterius eſt naturæ ab eo, cùm ſit qualitas,& non ſit fieri, aut via ad terminum, ſicut eſt motus. Quod verò infertur poſſe conſeruari ſonum ſine motu,negandum eſt,nam ceſſante omninò motu aëris, ceſſat quoque ſonus, & paulatim cum motu ipſo langueſcit.

Ad aliud verò,quod obiicitur non audiri corpora ſonantia, quia dum auditur ſonus, iam non mouentur. Reſpondeo hac diſtinctione,non enim audiuntur in ſe,& per ſe,quia nihil poteſt audiri,niſi ſit ſonus, vel ſonum aliquo modo participet;au-
30 diuntur verò in ſuo effectu,quem cauſant,ita vt cum ſonus audiatur,tanquam productus per motum colliſionis eorum,ipſamet corpora, atque eorum colliſio audiri dicantur; alio verò modo audiri non poſſunt.

Illud vero,quod tandem dicitur ſemel,& iterum audiri eundem numero ſonum rectum, etiam eſt diſtinguendum; nam à diuerſis ſucceſſiuè ingredientibus ſphæram eius, per motum ipſorum, vel eiuſdem ſoni, ſemel,& iterum auditur;non tamen ab eiſdem ſed toto tempore, quo permanent intra ſphæram eius, eadem auditione continuata, non interrupta audiuntur, nòn multis per diſcontinuationem diſtinctis.

QVÆSTIO II.

An neceſſarius ſit ad productionem ſoni concurſus trium corporum,& omnia ſint cauſa efficiens eius.

Prior quæſtionis pars.

31 DVo petit titulus quæſtionis. Primum, an ad efficiendum ſonum neceſſariò requirantur tria corpora; duo extrema ſe collidentia,& medium.Poſtremum; an omnia hæc ſint cauſa effectiua eiuſdem ſoni,& vtrumque erit eodẽ ordine ſigil-

latim

latim diſputandum. Et circa primum duæ verſantur opiniones
inter recentiores, quamuis non videantur oppoſitæ.

Prior tenet omninò requiri tria corpora, & hæc videtur ex-
preſſa ſententia Ariſtotelis capit. præſenti textu 78. vbi ita ait,
*Fit autem ſecundum actum ſonus ſemper alicuius ad aliquid, &
in aliquo, percuſſio enim eſt quæ facit*: Et probatur ratione, quia
duobus modis fieri poteſt ſonus, vel violenta percuſſione, vel
violenta diuiſione, ſed vtraque poſtulat neceſſariò tria corpo-
ra, ergò & productio ſoni non poteſt minus, quam per tria cor-
pora fieri. Maior certiſſima eſt. Minorem verò ſic probo. Per- 32
cuſſio fit per contactum, & diuiſio per ſeparationem diuerſa-
rum partium eiuſdem corporis, ſed contactus non datur mi-
nus, quàm inter duo corpora contigua: ſeparatio vero efficit
partes eiuſdem corporis corpora diuerſa, cùm eo ipſo, quod ſe-
parantur, quælibet fiat integrum corpus diſtinctum ab alio.
ergò tam violenta percuſſio, quàm violenta diuiſio poſtulant
duo extrema corpora; & neutra poteſt, niſi per medium corpus
fieri non ſolum, quia motus localis eſt, qui per vacuum non
poteſt naturaliter fieri, ſed etiam in ordine ad ſonum, quia ſi
in vacuo fieret percuſſio vel diuiſio, nullus efficeretur ſonus:
ergò ad productionem ſoni tria corpora neceſſariò requirun-
tur, vt docuit Ariſtoteles.

Secunda opinio negat neceſſitatem trium corporum ad pro- 33
ductionem ſoni, ſed duo ſufficere affirmat. Ariſtotelem verò ſic
explicat, vt tria requiri voluerit, non quidem ad productionem
ſoni ſimpliciter, ſed ad perfectam, vel quod idem eſt, ad perfe-
ctum ſonũ. Probatur multis exemplis; nam ſi aërem virga per-
cutias ſonum efficies, ad quem ſolum concurrunt duo corpora
videlicet virga percutiens, & percuſſus aër, ſine alio medio cor-
pore. Et ex ſola percuſſione aëris ad arteriam vocalem fit ſonus
abſque vllo medio: nam aër qui medius eſſe poteſt, potius eſt
percutiens, & arteria ipſa percuſſa ab eo immediatè. Solus deni-
que aër percutiens aquam, vel aliud corpus ſonum efficit ſine
corpore medio. Et tandem per diuiſionem ſolidi corporis, vt
panni, vel papyri fit ſonus, vbi nec dantur extrema corpora ſe
percutientia, nec medium, quo ſe percutiant: ergò ſine funda-
mento dictum videtur, quòd tria requirantur corpora ad pro-
ductionem ſoni; extrema ſe percutientia, & medium.

Ego verò media quadam via in hac re incedendum arbitror, 34
per quam duæ iſtæ extremæ ſententiæ ſic poſſunt conciliari, vt
ſolo nomine differre videantur, & germanus ſenſus verborum
Ariſtotelis conſtabit.

Dicendum ergo *tria corpora diſtincta realiter ſemper, & ne-*

ceſſariò requiri, ad quemlibet ſonum producendum, ſed non ſemper diſcontinua. Quod probant expreſſa verba Ariſtotelis, & ratio à nobis facta pro priori ſententia, quia neque per contactum, nec per ſeparationem, nec in aëre, & aqua, aut in aëre, & alio corpore, neque in gutture poteſt ſonus aliquis aut vox fieri. niſi duæ partes aëris, vel aquæ diſtinctæ realiter (quamuis non diſcontinuæ) ſe percutiant: vel vna earum percutiat corpus aliud media altera. Quod in omnibus exemplis pro opinione poſteriori adductis euidenti experientia conſtat. Et ita conciliari poterunt extremæ illę ſententiæ, ita vt prior affirmet omninò neceſſariò requiri concurſum trium corporum realiter diſtinctorum, ſed non ſemper realiter diſcontinuorum, quod

35 plane veriſſimum eſt. Poſterior verò ſolùm neget, quod ſemper ſint neceſſaria tria corpora diſcontinua, quod non eſt minus verum, & communi modo loquendi conſentaneum; nam ſolum vocantur tria corpora illa, quæ diſcontinua ſunt: partes verò eiuſdem, licet diſtinguantur realiter, non dicuntur tria corpora, quia ſola corpora realiter diſcreta, aut diſcontinua efficiunt numerum.

Ariſtoteles verò illis verbis vniuerſaliter locutus per tria corpora ſolum intellexit realiter diſtincta, non realiter diſ-

35 continua, nam quantum pertinet ad efficiendum ſonum, diuerſæ partes eiuſdem corporis æquiualent planè corporibus diſcontinuis, cùm eundem præſtent effectum ſoni, ac ſi eſſent diſcontinua corpora, quare in ordine ad ſonum efficiendum propriiſſimè vocantur tria corpora diuerſa: videlicet extrema cum medio. Et ita patet ſolutio ad argument. poſterioris ſententiæ, & germanus ſenſus verbum Ariſtotelis.

Poſterior quæſtionis pars.

SEd reſtat diſputandum, an, & quomodo hæc tria corpora concurrentia ad ſonum iuxta modum expoſitum ſint efficiens cauſa eius.

Et prima opinio aſſerit corpora ſonantia ſe percutientia nō eſſe proximam cauſam ſoni ſed impulſum, quem per motum, quo ſe percutiunt, imprimunt aëri intermedio, à quo impulſu procedit motus reſiſtentiæ ipſiuſmet aeris; & medio iſto motu, tanquam conditione neceſſariò requiſita procedit ab eo-

37 dem impulſu ſonus, eo ferè modo, quo idem impulſus eſt proxima cauſa motus lapidis ſurſum proiecti: proiiciens verò, à quo impulſus imprimitur, ſolum eſt cauſa remota, cui nihilominus idem motus proiecti attribuitur; quia impulſus à quo proximè fit, ab eo imprimitur. Sic igitur ſonus proxime fit ab impul

impulſu eidem aëri impreſſo à corporibus ſe percutientibus medio motu, vt conditione, & remotè ab eiſdem corporibus, quibus nihilominus ſonus attribuitur, quia ab eis imprimitur impulſus, per quem fit. Et hoc modo aiunt debere intelligi Ariſtotelem, quotieſcumque aſſerit capit. præſenti corpora ſonantia ſe percutientia eſſe cauſam effectiuam ſoni. Probant hoc argumentum: ſonus proxime ſequitur ex reſilientia intermedij corporis, ſed reſilientia eſt motus quo idem medium percuſſum reſilire cogitur: ergò iſta erit proxima cauſa ſoni, quæ fuerit proxima cauſa motus reſilientiæ, ſed proxima cauſa huius motus eſt impulſus eidem medio impreſſus à corporibus ſonantibus ſe percutientibus: ergò erit etiam cauſa proxima ſoni, ſonantia verò corpora erunt remota tantùm. Secundo probatur, quia Ariſtoteles textu 85. huius capitis aſſerit ſonum eſſe motum reſilientiæ, quo mouetur medium percuſſum à corporibus ſonantibus; quod ad minus debet cauſaliter intelligi, vt ſit verum, ſicut docent omnes ferè interpretes: ergò per talem motum fit ſonus, ſed cauſa eiuſdem motus eſt impulſus impreſſus eidem aeri: ergo impulſus eſt proxima cauſa ſoni. 38

In hac re tanquam certum præſuppono nullam dari cauſam per ſe particularem ſoni, ſed præter vniuerſalem, aut primam, à qua fit per ſe, ſolum dari cauſam particularem per accidens, quemadmodum caloris producti per motum localē nulla datur cauſa particularis per ſe, ſed ſolùm per accidens. Probatur hoc, quia cauſa per ſe eſt illa, ex cuius influxu per ſe ſequitur effectus, ſed nulla datur cauſa particularis per ſe influens in productionem ſoni: ergò nec dabitur particularis cauſa per ſe eius. Minorem probo, quia ſonantia corpora ferè ſemper mouentur 39 per impulſum ab extrinſeco impreſſum, per quem ſolum intēditur per ſe præſentia localis per motum adquirenda. Et pari ratione, ſi aliquando mouentur naturaliter, per accidens ſequitur reſilientia medij, aut diuiſio eius, & ex conſequenti, per accidens ſequitur ſonus: ergò nulla datur particularis cauſa per ſe eius. Dum ergò cauſam efficientem particularem eius quærimus, de ſola cauſa per accidens particulari, & proxima poteſt quæſtio procēdere. Et hanc dicit ſententia propoſita eſſe impulſum, per quem mouetur medium motu reſilientiæ; ſonantia verò corpora remotam tantùm.

Ego verò probabilius exiſtimo, *quod cauſa per accidēs proxima, & principalis ſoni ſint corpora ſonātia, vt ſe collidentia, vel vt violēter diuiſa, reſilientiā verò medij, & conſequenter impulſum eis impreſſum, quo medio mouētur tali motu, ſolùm eſſe mediū, vel*

inſtrumentum, quo efficiunt ſonum. Hanc puto eſſe ſententiam 40 Ariſtotelis, & omnium interpretum eius. Et de Ariſtotele quidem patet ex principio huius capitis, vbi corpora ſonantia vocat ea, quæ virtutem ſeu potentiam habét efficiendi ſonum per mutuam colliſionem, nulla facta mentione medij, aut impulſus ei impreſſi: ergò hæc ſola, vt ſe collidentia cauſa ſoni ſunt, & non impulſus medio impreſſus.

Et textu 79. docet expreſsè corpus medium reſiliens non eſſe præcipuam cauſam ſoni, ſed ſonantia corpora ſe percutiẽtia hiſce verbis, *Nõ eſt autem ſoni dominus aër, neque aqua, ſed oportet ſolidorum percuſſionem fieri ad inuicem.* Ex quibus, verbum illud (dominus) de cauſa præcipua ſoni exponunt omnes interpretes (nullo excepto) quam negat eſſe medium motum à corporibus ſonantibus, & conſequenter neque impulſum ei impreſſum, per quem mouetur, aut reſilire cogitur.

Sed ratione probatur primò, quia duo concurrunt ad ſonum; nempe corpora ſe collidentia, & medium reſiliens, ſed medium reſiliens, per motũ reſilientiæ non eſt cauſa ſoni, ſed medium tantùm, quo ſonantia corpora cauſant ſonum; quare nec inter cauſas numeratur ab Ariſtotele: ergò cauſa vnica principalis, & proxima ſunt corpora ſonantia medio motu reſilientiæ ab eis facta, eum producentia. Probatur minor exemplo caloris, qui ſic producitur medio motu locali; ac ſonus medio motu reſilientiæ, ſed conſtat non eſſe cauſam præcipuam caloris, ſed corpus motum: & motus ipſe tantùm eſt medium, quo eum producunt, ergò motus reſilientis aeris non eſt cauſa præcipua ſoni, ſed medium tantùm, quo eum producunt ſonantia corpora, vt præcipua cauſa, nec motus poteſt habere vllam actiuitatem 41 ad cauſandum ſonum. Secũdo, quia impulſus, vt alibi docui, & probaui, ſolùm concurrunt ad motum, tanquam virtus corporum ſonantium impreſſa aëri, ſibíque ſubſtituta ad ipſum mouendum, ſed quidquid agit præcisè, vt virtus alterius, quã ſibi ſubſtituit ad talem effectum producẽdum, concurrit, vt inſtrumentum, quia ex eo præcise, quod virtus eius eſt concurrit, & non ex propria: ergo impulſus non poteſt eſſe præcipua cauſa motus reſilientiæ, quare etiam ſi gratis concederetur, hunc motum efficere ſonum, non efficeretur ab eo, vel ab impulſu, tanquam à præcipua cauſa, ſed tanquam ab inſtrumento. Et ita cenſeo impulſum ſolum efficere ſonum medio motu, tanquam inſtrumentum corporum ſonantium.

Ad argumentum reſpondeo diſtinguendo minorem, quod impulſus ſit cauſa efficiens motus reſilientiæ, nam de præcipua cauſa negandum eſt, de inſtrumentali concedendum.

QVÆ

QVÆSTIO III.

An ſonus ſit in corporibus ſonantibus, vel in ſolo medio.

Prior pars quæſtionis.

EX præcedentibus conſtat tria corpora neceſſariò requiri 42
ad productionem ſoni; nempe duo ſe collidentia, & medium, per quod ſe collidunt: quæ non ſemper requiruntur diſcontinua: ſed ſufficit eſſe partes diuerſas eiuſdem corporis cõtinui, vt cum aër, & aqua ſe percutiunt ſonũmque efficiunt, vna pars aëris, vel aquæ habet rationem percutientis, & altera rationem medij. Quo ſuppoſito duo quærit titulus quæſtionis. Primum, in quonam horum trium corporum recipiatur ſonus tanquam in ſubiecto, in extremis ſe percutientibus, vel in ſolo medio? Poſtremum, an medium quod eſt ſubiectum ſoni, ſit ſolus aër, vel etiam aqua, & conſequenter quodcumque aliud corpus habens conditiones ſimiles.

Et circa primum tenet prima opinio, ſonum non ſolùm recipi tanquam in ſubiecto corpore medio: ſed etiam in extremis ſe collidentibus, quæ ſonatiua, vel ſonantia vocantur, & hæc aſſerit recipere in ſe ſonum quantumcumque ſint ſolida, 43
denſa, ac dura. Ita Venetus, quem citat Palatius cap. præſenti ad text. 85. Vega 1. lib. de arte medendi fol. 144. quam nonnullos ex antiquioribus interpretibus Ariſtot. tenuiſſe teſtatur Apollinarius, quæſt. 21. huius lib. ita denique recentiores quidam.

Probant primo ratione, & experientia: Ratione quidem, quia ſonus, & impulſus, eiuſdem conditionis ſunt: ſed quodcumque corpus quantumlibet ſolidum, denſum, ac durum eſt capax impulſus: ergò erit etiam capax ſoni.

Secundo, quia dum ſonus fit per violentã perfractionem ac 44
diuiſionẽ ſolidi corporis, vt panni ſerici, aut papyri, nõ videtur negari poſſe, quod in partibus eorũ diuiſis recipiatur ſonus: ergò nec poteſt negari, quod dum fit per colliſionẽ recipiatur in corporibus ſe collidentibus. Experientia etiã probãt, quia poſt factum ſonum remanet tinnitus cymbali, qui ſonus quidã langueſcẽs eſt, & ſtatim ceſſat, ſi cymbalum manu apprehendatur: ergò euidẽs ſignũ eſt in cymbalo tanquã ſubiecto recipi. Nam ſi in ſolo aëre intercepto foret, nihil ad ceſſationẽ eius efficeret apprehẽſio cymbali. Et præterea ſonus auditur, etiã ſi fiat intra vas omninò clauſũ, quod non poſſet fieri, niſi ſonus in partibus eius ſolidis reciperetur & eas penetraret. Quod enim dicitur recipi in aëre exiſtente in poris eius, nihil valet, quia non

minus audiretur ſi fieret intra vas non habens poros. Et præ-
terea, quia quos habet, nec via recta protracti ſunt, nec cõtinui,
vt per eos poſſit ſonus deferri.

45 Secunda opinio negat ſonum recipi in corporibus ſonanti-
bus tanquam in ſubiecto, ſed in ſolo medio recipi affirmat. Ita
omnes ferè interpretes Ariſt. tam antiqui quàm recẽtiores ca-
pite præſenti commentat. Auicenna, Simplicius, Albertus Ma-
gnus, D.Thom. Caietan. Bañez, Toletus, quæſt. 20. huius libri,
Themiſtius c. 26. ſui libri de anima, & Conimbr. quæſt. 2. hu-
ius cap. artic. 2. & cum his cæteri. Et hæc videtur nobis non ſo-
lùm probabilior, ſed in doctrina Ariſtot. neceſſaria. Probatur
hoc ſecundum ex duobus, quæ de ſono docet Ariſtot. c. præſen-
ti; Primum quidem text. 78. vbi loquens de modo, quo à tribus
corporibus producatur ſonus: ita ait, *Fit autem ſecũdum actum
ſonus ſemper alicuius ad aliquid, & in aliquo, percuſſio enim eſt,
quæ facit, &c.* ſentit ergò duo corpora ſe percutiẽtia producere
effectiuè ſonum in medio, tanquã in proprio ſubiecto; non er-
46 gò in ſe ipſis. Probatur conſequentia, quia ſi in medio produ-
cunt; ergò per actionem tranſeuntem, ſed actio tranſiens non
permanet in agente, ſed tranſit ad paſſum, & conſequenter ter-
minus per eam productus, quia in eodem ſubiecto cũ ea reci-
pi debet; ergò nec actio per quam ſonus producitur, nec ſonus
ipſe poteſt recipi in corporibus ſonantibus. Quod text. 82. cõ-
firmat definiens ſonatiuũ corpus, quod ſit, *motiuum vnius aëris
continuitate, vſque ad auditum*, mouet autẽ aërem per produ-
ctionem ſoni in eo, & hoc eſt, eſſe ſonatiuum actu: ergò in ſolo
medio, tanquam in ſubiecto recipitur ſonus, alioqui ſi in cor-
poribus etiam ſonantibus reciperetur, non benè eſſet definitum
ſonatiuum corpus per motionem aëris. Et textu 88. vocem ait,
eſſe ſonum animalis, ſed vox eſt particularis quidã, & perfectiſ-
ſimus ſonus factus à corporibus ſonantibus ſicut cæteri, & ta-
men non recipitur in eis, vt in arteria, lingua, palato, ac cęteris,
47 ſed in ſolo aëre: ergò neque alius quilibet ſonus. Probatur
conſequentia, quia omnes eodem modo fiunt, ac de potentia
eiuſdem ſubiecti educi debent: ſentit ergo Ariſtoteles nullum
prorſus recipi in corporibus ſonantibus, ſed omnes in ſolo me-
dio. Quod verò probabilius hoc ſit, oſtendo primò; quia eui-
denti experientia conſtat ſonum à lõgè factum non ſtatim au-
diri: tametſi ſtatim videatur percuſſio facta, vel aliquis effectus
eius, vt patet in fulmine, & tonitruo; nam prius illud vide-
mus, quàm audiamus hoc. Cuius nulla poteſt ratio conueniens
aſſignari, niſi quia maiorem habet ſphæram actiuitatis obie-
ctum viſus, quàm auditus; & ideò non diffundit ſonus ſpecies
ad tan

ad tantam diſtantiam, ac propterea non auditur quouſque appropinquet ad nos appropinquante aëre, in quo defertur: vnde ſequitur in ſolo medio recipi, & non in corporibus ſonantibus, quæ cum non moueantur eodem modo: non poſſunt deferre ſonum, nec ſonus in eis receptus poteſt audiri.

Et vrgeri poteſt hæc ratio, ſuppoſita communi ſententia, quam ſequuntur etiam recentiores iſti circa modum, quo fit auditio: videlicet ſonum deferri aliquamtulum per aërem ſecundum eſſe reale, & ab ea diſtantia ad quam defertur vſque ad auditum, multiplicare ſuas ſpecies, & per eas audiri. Quod non poteſt eſſe verum, ſi ſonus recipiatur in corporibus ſonantibus. Probatur apertè, quia ſonus realis non defertur per medium, niſi moto per ſpatium aëre in quo eſt: ſed corpora ſonantia non mouentur per ſpatium: ſed in ſuis locis permanent: ergò non recipitur ſonus in eis. Et ſi dicatur ſonum receptum in corporibus ſonantibus non audiri ex eo, quod per medium ſe diffundat ſecundum eſſe reale: ſed ſolùm ſecundum eſſe intentionale; ita vt per ſpecies à ſe multiplicatas perueniat vſque ad auditum: 48

Obiicio aliam experientiam ſatis notam: nam ſæpe experimur omnes, quod flante in contrarium vento non auditur ſonus exiſtens intra ſphæram auditus, quod non poteſt eſſe verum, ſi per ſolas ſpecies intentionales ſe diffundat: nam diffuſionem harum impedire non poteſt flatus aëris contrarius: ſed eo non obſtante ſemper eas multiplicat ſonus vſque ad auditum intra propriam ſphæram contentum, & ideò non poſſet impediri auditio eius, impeditur verò, quia aër in quo defertur realis ſonus, vſque ad aliquam diſtantiam flante vento mouetur in contrarium, & cum eo ſonus, & ita ab auditu elongatur, vt extra propriam eius ſphæram ſit, & non poſſit vſque ad illum multiplicare ſpecies, quas abſque dubio poſſet, niſi contrarius ventus obſtaret; quare nec poteſt audiri, niſi auditus ipſe ad illum appropinquet. 49 50

Vt autem quam ſit probabilis noſtra ſententia percipiatur melius, & arg. commodius ſolui poſſint: adnotandum eſt diſcrimen maximum inter impulſum ex vna parte, & ſonum ex altera: nam licet in multis aſſimilentur, valdè diuerſi ſunt in modo, quo producuntur, ex quo colligitur valdè diuerſa ſubiecta poſtulare, vterque quidem producitur medio motu locali: ſed valdè diuerſo, quia impulſus per ſeparationem corporis, cui imprimitur à proiiciente, à quo ſeparatur, vt dum lapis ſurſum proiicitur: imprimitur ei impulſus medio motu, quo ſeparatur à proiiciente. Quare impreſſio impulſus fit per immediatam

actionem proiicientis in corpus proiectum: quæ actio eſt mo-
tus localis ſeparationis ipſius ab eodem proiiciente, & ideò
ſolum poſtulat per ſe duo corpora, nempe proiiciens, & proie-
ctum, medium vero ſolùm propter communem rationem mo-
51 tus, & actionis tranſeuntis: quæ nõ poteſt naturaliter in vacuo
fieri, vnde ſuppoſito quod motus, vel actio tranſiens poſſet fieri
in vacuo, abſque dubio poſſet quis lapidem ſurſum proiicere
per impreſſionem impulſus, ſicut poteſt modo: ſonus verò non
fit per immediatam actionem vnius corporis in aliud: ſed me-
dia perfractione medij corporis. Itaque licet fiat per motum,
quo duo corpora ſe percutiunt, atque collidunt, non tamen eſt
ſufficiens talis motus colliſionis, niſi per eundem motum com-
pellatur reſilire medium inter vtrumque corpus: à quibus vio-
lenter ſe collidentibus, violenter etiam reſilire cogitur ſecun-
dum ſuas partes; quam reſilientiam ab eis cauſatam, proximè
ſequitur ſonus, corpora igitur ſe percutientia non cauſant ſo-
num ex eo, quod vnum agit in aliud; ita vt hoc ſit agens, illud
verò patiens: cùm conſtet vtrumque eſſe agens; vt docuit ex-
preſsè Ariſtot. text. 85. huius capitis, hiſce verbis. *Vtrum autem*
ſonat id quod verberat an id quod verberatur, an & vtrumque
52 *modo autem altero.* Et docet euidens experientia: nam ſæpe vi-
demus corpora ſonantia actu mota in contrarium ſe collidere,
& ſonum cauſare. Ex quibus ſequitur primò ſonum ex proprio
modo ſuæ productionis fieri circa medium, & ex potentia eius
educi, ac in eo tanquam in proprio ſubiecto recipi: impulſus
verò ſemper imprimitur vni extremo ab altero. Vnde licet
imprimatur etiam impulſus aëri à corporibus ſonantibus, di-
uerſa ratione ſe habet ac reſpectu ſoni, videlicet vt alterum
extremum, in quod tanquam in paſſum per ſe agunt corpora
ſonantia.

Secundo ſequitur non repugnare quod ſonus recipiatur in
corporibus ſonantibus, ex eo ſolùm, quod ſolida, denſa, ac dura
ſint: ſed primaria repugnantia eſt modus ipſe productionis
ſoni, ex quo prouenit, vt nec ex potentia ipſorum educi poſſit,
quia neutrum concurrit ad illum tanquam paſſum: ſed vtrum-
que tanquam agens in tertium, vt in paſſum, & quidem per
53 actionem tranſeuntem, quæ ſimul cum ſuo termino recipi ne-
quit in agente: ſed in paſſo, reſpectu igitur ſonationis, & ſoni
vtrumque agens eſt, & neutrum ſe habet, vt paſſum reſpectu al-
terius: ſed quaſi per modum vnius agentis totalis

Et ex his tandem intelligitur impulſum accommodatius po-
ſtulare pro ſubiecto corpus ſolidum, quàm fluidum, quia illud
facilius poteſt proiiciens à ſe ſeparare per motũ localem, quam
hoc.

hoc. Sonus verò omninò poſtulat corpus fluidum, & quod facile poſſit inter duo corpora ſe collidentia reſilire, extrudi, atque diſrumpi. Et ex tota hac doctrina abundè ſatis ſolutum eſt primum argumentum quantum ad comparationem ſoni cum impulſu.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quod ſonus productus per violentam diuiſionem aëris à ſolidis corporibus recipiatur in partibus eorum ſolidis; in poris verò earum ratione aëris, quo pleni ſunt, recipitur quidem, quia aër in eis exiſtens non habet rationem corporis ſonantis: ſed ad medium potius pertinet, & quaſi pars eius eſt, ſuóque modo mouetur motu reſilientiæ, ratione cuius capax ſoni eſt, & eius ratione magna ex parte, permanet tinnitus ceſſante iam ſono cymbali, & manibus compreſſo eodem cymbalo quieſcit idem aër, & tinnitus idem paulatim langueſcit. 54

Poſterior quæſtionis pars.

An medium in quo fit ſonus tanquam in ſubiecto, ſit ſolus aër, vel etiam aqua, ac cætera corpora fluida, & quæ facilè reſilire poſſunt.

Oſtenſo iam in priori parte quæſtionis ſonum ſolum recipi in corpore medio, tanquam in ſubiecto ſequitur diſputandum in poſteriori parte, quale debeat eſſe corpus medium, in quo recipiendus ſit ſonus, videlicet an ſolus aër, vel etiam aqua cum cæteris corporibus fluidis ei ſimilibus. 55

Et prima opinio tenet ſolum aërem eſſe medium per quod ſonantia corpora poſſunt ſe collidere ad productionem ſoni, & ideò in ſolo aëre recipi ſonum tanquam in ſubiecto, non in aqua, nec in cæteris. Ita Comm. loco nuper citato. Alber. Magn. tract. 3. huius libri, cap. 18. Ægidius comm. 7. eiuſdem capitis, & pro eadem citatur D. Thom. in commentariis huius capitis: ſed immeritò, quia lectione 16. ad text. 79. expreſſis verbis aſſerit, etiam in aqua fieri, & recipi ſonum, quamuis non ita perfectè ſicut in aëre. Probatur hęc opinio teſtimonio Ariſt. in hoc 2. lib. cap. 7. ad finem. Vbi media ſingulis aſſignans ſenſibus, de 56
medio auditus, in quo recipitur ſonus, his verbis loquitur: *Medium autem ſono quidem aër eſt, odori autem innominatũ eſt, communis enim quædam paſſio eſt in aëre, & aqua.* Quibus cum pro medio odoris aërem, & aquam poſuerit, pro medio ſoni ſolum aërem deſignauit; ſentit igitur aquam non eſſe medium, quia ſi medium eſſe intelligeret, ſicut pro odore deſignauit

vtrumque,ſic deſignaret vtrumque pro ſono. Probatur deinde ratione, quia ad productionem ſoni requiritur, quod corpus medium confeſtim,& quaſi vno ictu extrudatur, atque diſrumpatur,alioqui ſi ſenſim extruditur, ſonum non efficit: ſed denſitas aquæ, & maxima eius fluxibilitas impedit, quin ita extrudi poſſit,atque diſrumpi vno ictu,& ideò ſenſim elabitur:ergò ineptum omninò medium eſt ad productionem ſoni, & receptionem eius.

57 Secunda opinio expreſſa eſt ab Ariſtot.cap.præſenti,tex.79. hiſce verbis:*Amplius auditur in aere,& in aqua,ſed minus*,quibus duo aſſerit:Primum *in vtroque elemento auditionem fieri*: Poſtremum *minus benè in aqua*.Et ita ſentiunt cum Ariſtotele cæteri omnes interpretes,tam recentiores,quàm antiqui, præter citatos pro ſententia oppoſita Auicen.Them.Simpl. D.Th. & cæteri cap. præſenti, atque etiam Scaliger exercita. 297. & videtur nobis hoc non ſolum probabilius: ſed omninò verum. Et quod ad verba Ariſt.attinet,aſſerunt recētiores quidam iuxta ipſum, deferri quidem ſonum genitum in aëre per aquā per ſpecies intentionales, quia licet nec in ea generetur, nec per eam ſe diffundat realiter,benè tamen per ſuas ſpecies,quas per aquam multiplicat,& per has audiunt piſces ſonos extra aquā factos:ſed in aqua factos nunquam.

58 Sed obiicio in primis illis eundē Ariſt.4.li.de hiſtoria anim. cap.9.vbi de piſcibus expreſsè aſſerit ſonos edere ſub aquis:ergò non ſolum putat aquam eſſe ſubiectum deferens ſonum:ſed medium,in quo producitur.Verba Ariſt.hæc ſunt: *Piſces vocis quidē expertes ſunt:quippe qui neque pulmonē,neque arteriā,aut guttur obtineāt:ſed ſonos quoſdā ſtridoréſque mouent,quia vocales eſſe exiſtimantur.Vt lipa,& cromis, ab his enim quaſi grunitus quidā emittitur.*Et de ranis paulò inferius, ſic loquitur.*Et quidē genus illud vlulatus,quā ololygnē nominant mares intra aquas reddūt,vt cieāt ad coitū fœminas.* Et paucis interpoſitis; *reddūt ranæ,ſuā illā maxillā inferioris labro demiſſo pari libra cū aqua modicè recepta in fauces ſuperioréque intincta.* Et ſi rurſus dicatur cum Alb.Mag.vbi ſupra,adhuc non ſequi ex hoc Ariſt. ſentire,quod in aqua producatur ſonus:ſed in quibuſdā partib. aëris aquam ſubintrāribus:cuius ſignū eſſe ait,quod cū ſoni iſti

59 ſub aquis editi audiuntur,ſtatim ſupra eaſdem aquas apparent bullæ quædā aſcendentes,quæ nō niſi medio aëre fieri poſſunt.

Hoc apertè falſum eſt,& contra mentem Ariſtotelis,qui per colliſionem aquæ docet ranas ſonos edere; falſum verò, quia experientia conſtat piſces quocumque tempore ſonum edere, audiuntur enim motus eorum ſub aquis: ergò ſi in aëre, & non

in aqua

in aqua fit talis ſonus, ſequitur plurimum aëris degere ſub aquis, & continenter quidem, quia non poteſt vbicunque ſunt piſces ſonus generari, niſi ſemper, & in cunctis locis eorum reperiatur aër, & in ſingulis locis non parum, quia magna aeris pars requiritur ad tam magnos ſonos edendos. Conſequens 60 autem apertè falſum eſt, & naturæ elementorum contrarium, quæ non patitur ſub grauioribus leuia degere corpora, præſertim in magna quantitate, ac ſemper, & vbique: ergò efficaciter conuincitur ſonum non ſolum in aqua deferri, vt fiat auditio: ſed in aqua planè generari, tanquam in medio, & ideò in ea recipi, tanquam in ſubiecto. Quod alia experientia non minus euidenti conuincitur: nam ſæpe audimus lapillos ſub aquis impetu motos, ac ſe percutientes ſonum edere. Nec credibile eſt, quin ſi quiſpiam ſub aquis cymbalum percutiat, ſonum aliquem edat, licet imperfectum.

Probatur tandem ratione ex modo, quo generatur ſonus iuxta Ariſtotelem, & omnes, videlicet per colliſionem corporum ſonantium circa medium, & extructionem, ac diſruptionem eius: ſed aqua in profundo, vbi nullus eſt aer, confeſtim, & vno ictu violenter poteſt diſrumpi lapide, aut baculo, violentérque reſilire: ergò & ſonus generari. Verum quidem eſt, quòd non eſt medium ita accommodatum aqua, ac aer pro generatione ſoni, & propterea imperfectus ſonus dumtaxat in ea fieri poteſt, vt aſſerit noſtra ſententia.

Teſtimonium verò Ariſtotelis pro contraria ſententia adductum, per alia à nobis citata explicandum eſt in quibus magis ex profeſſo de natura, medio, ac ſubiecto ſoni agebat ſingula explicans; ita vt in eo non tradiderit medium ſoni ſecundum totum ambitum, vel extenſionem, quam habet: ſed ſolum primarium, & accommodatiſſimum; per quod fit perfectiſſimus ſonus, in noſtris verò teſtimoniis, vbi ex profeſſo naturā ſoni, & modum productionis eius diſcutiebat, neceſſe fuit alia corpora (præter potiſſimum) circa quæ poteſt ſonus (licet imperfectus) produci, declarare; nempe aquam, ſub qua certiſſimum eſt intelligere Ariſtotelem cætera corpora liquida, ac fluida, de quibus eodem modo conſtat reſilire, & diſrumpi poſſe, atque aquam ipſam, & propterea eſſe medium ſoni ſaltem imperfectum, vt vinum, acetum, lac, & ſimilia. 61 62

Argumentū verò eiuſdem ſententiæ difficultate caret: nam facilè negatur antecedens, videlicet non poſſe corpora ſe collidere per aquam, & hanc confeſtim extrudere, atque diſrumpere, ſonúmque cauſare; quamuis non tam citò, nec tam celeri motu propter denſitatem eius.

Sed

Sed reſtat hoc loco inquirendum breue dubium, an ſicut aër,& aqua, cæteráque corpora eis ſimilia ſunt medium ſoni, eiúſque ſubiecta in quibus recipitur,ſic etiam ſint corpora ſonantia,ex quorum colliſione poſſit fieri ſonus circa medium. Videtur enim quod non,quia non conuenit eis definitio ſonatiui corporis aſſignata ab Ariſtotel. textu 82.huius capitis hiſce verbis *: Sonatiuum eſt, quod motiuum eſt vnius aëris conti-*
63 *nuitate vſque ad auditum.* Ex quibus infero aërem non eſſe ſonatiuum, ſed aliud corpus à ſe diſtinctum, quod eum mouere poteſt;& multò minus aquam, nec eis cõueniunt conditiones corporis ſonantis poſitæ ab Ariſtotele capit.præſenti,nō enim ſunt ſolida, nec dura corpora; quare non videtur per contactum, vel percuſſionem eorum poſſe cauſari ſonum. Et ita videtur ſentire D.Thom.lectione 16.huius lib.vbi ita ait: *Manifeſtum eſt,quod neque aër,neque aqua habent propriũ ſonum, ſed neceſſarium eſt ad ſoni generationem in aëre, vel aqua quod aliqua corpora firma,vel ſolida, & dura percutiant ſe inuicem, & percutiant aërem,* atque etiam Philoſophus, Albert. Magn. & Ægidius locis nuper citatis.

Oppoſitum verò tenent alij, vt Auicenna 6.naturalium part. 2.cap.6.Simplic.atque Themiſtius, & Scaliger locis nuper citatis,& videtur mihi probabilius,& tenendum; quia dum nubes diſrumpitur à fulmine,quod non eſt aliud,quàm ignita exhalatio, generatur ſonus,& tamen nullum ibi interuenit corpus ſolidum,nec durum; ergò non requiritur ſemper tale cor-
64 pus ad productionē ſoni.Præterea tempeſtate maris ingruente fit magnus ſonus, abſque interuentu alterius corporis ab aëre, & aqua diſtincti;ergò duo hæc elementa, non ſolum ſunt medium in generatione ſoni,ſed ſæpe etiam ſonantia,vel ſonatiua corpora. Et tandem aëre violenter emiſſo per fiſtulā fit ſonus; ergò dantur ibi corpus percutiens, & percuſſum;cum alterum tantùm ſolidum ſit,quare neceſſe eſt fateri aërem percuſſum eſſe,vel percutientem,quod eſt eſſe ſonatiuum corpus.

Nec tamen exiſtimo oppoſitas eſſe has duas ſententias; ſed hac diſtinctione ad concordiam redigi, quia ſi de ſono perfecto,modóque perfecto edito ſermo ſit, neque aër,neque aqua, imò neque vllum corpus fluidum,aut liquidum poteſt ſonatiuum corpus eſſe.Si vero de quolibet ſono etiam imperfecto, & quocumque modo producto loquamur, nullum ferè corpus ſolidum,vel liquidum, durum,vel molle,aut cuiuſcunque alte-
65 rius conditionis eſſe poteſt,quod non poſſit aliquem edere ſonum,& aliquo etiam modo ſonatiuum vocari.Ariſtoteles verò ſonatiuum corpus perfectum ſolum definiuit, & in ordine ad

perſe

perfectum ſonum, perfectóque modo edendum,& eius dumtaxat conditiones tradidit, vt bene adnotauit Themiſtius capit. præſenti dicens Ariſtotelem non tam ſonantia definiſſe corpora, quam bene ſonantia; & in priori ſenſu negauit prior ſententia aërem,& aquam eſſe corpora ſonantia; non in poſteriori, in quo loquitur ſententia poſterior,hoc autem modo ſonatiua eſſe corpora conuincunt eius argumenta,ſicut argumenta ſententiæ prioris probant non eſſe ſonatiua, ita vt perfectum edere poſſint ſonum,vel modo perfecto,quare neque hæc, neque illa ſoluere oportebit.

QVÆSTIO IV.

An ſonus realis perueniat vſque ad auditum, vel ſolùm ſpecies intentionales eius.

PLures ſunt de hac re ſententiæ, quas claritatis, ac breuitatis gratia poſſumus ad tres reducere. 66

Prima affirmat neceſſarium eſſe, vt audiatur ſonus quod ſecundum eſſe reale,& naturale perueniat vſque ad organum auditus. Ita Auicenna lib.6.naturalium.cap.de auditu, Albert.Magn. in Summa de homine, tractatu etiam de auditu, Alexand. cap.præſenti, Simp. ibidem in quadam digreſſiuncula contra Alexand. Ægidius ad text.84.& ex recentioribus nonnulli. Nõ tamen intelligitur ab his omnibus eodem modo,ſed valde diuerſo. Nam Auicenna eundem numero ſonum productum in parte aëris attrita aut diſrupta à corporibus ſonantibus deferri putat ab eadem parte diſcurrente per medium aërem,vſque ad organum auditus, eo ferè modo quo ſagitta pergit per mediũ aërem vſque ad ſcopum. Simpl. verò putat moueri totum aërẽ continuum, vſque ad auditum mota illa parte percuſſa in qua fit ſonus, quia non poteſt moueri vna pars continui corporis, quin totum ipſum corporis moueatur, vt pars ligni, quin moueatur totum lignum;vnde ſicut in parte illa percuſſa cauſatur ſonus per motum, ita eo ipſo producitur in toto aëre vſque ad auditum. Alexander verò aſſerit ſonum vſque ad auditum produci,non eadem percuſſione,ſed diuerſis,ita vt prima pars percuſſa à corporibus ſonãtibus percutiat alteram ſibi proximam, 67
& per hanc percuſſionem fieri in ea ſonum, & hæc alteram, & ita multiplicari vſque ad organum,eo ferè modo,quo proiecto lapide in aquam multiplicantur circuli. Præter hos autem tres modos explicãdi hanc ſententiam extat quartus, quo eam ſic intelligunt recentiores quidam, vt dicant ſonum non produci

duci in aqua, nec recipi in ea ſecundum eſſe reale, ſed ſolum per ſuas ſpecies, per quas fit auditio eius in eadem aqua, ex oppoſito verò non poſſe in aëre producere ſuas ſpecies, nec per eas audiri, & cum audiri conſtet, dicunt neceſſarium eſſe, vt multiplicetur ſonus ipſe realis per totum aërem vſque ad auditum.

68 Probatur verò auditionem fieri proueniente ſono reali vſque ad auditum, quod vniuerſaliter aſſerit hæc ſententia, teſtimoniis Ariſtotelis, & ratione. Primum teſtimonium deſumo ex cap. præſenti, text. 82. vbi ſonatiuum corpus hoc modo definit. Sonatiuum igitur eſt: *Quod motiuum eſt vnius aëris continuatione vſque ad auditum.*. Ex qua definitione ſic arguo: ſonatiuum corpus mouet aërem continuum vſque ad auditum; ergò vel illud mouet motu locali, hoc eſt, continua agitatione, vel motu alterationis alterando illud; ſi continua agitatione, producet abſque dubio per eam ſonum; cùm ſonus cauſetur per agitationem aëris à corpore ſonante collidente ſe cum alio, ſi verò alterando illud, non poteſt alia ſpecie alterationis illud mouere, niſi ſonatione, hoc eſt, productione ſoni in eo, quia ſonatiuum, vt ſonatiuum, non poteſt niſi productione ſoni alterare corpus, ſicut calefactiuum, vt tale non poteſt alterare niſi

69 producendo calorem. Et ſi dicas non mouere continuum aërē motu phyſico, ſed intentionali per multiplicationem ſpecierum vſque ad auditum, vt per eas auditio fiat. Contra hoc eſt, quod ſolum obiectum ſenſus poteſt mouere medium tali motu intentionali, ſicut color mouet viſum; ſed ſonatiuum non eſt ſonus, ſed valde ab eo diſtinctum tanquam cauſa ab effectu; ergò non poteſt mouere continuum aërem hoc motu, ſed naturali, & reali per productionem ſoni realis in eo, cuius eſt propria cauſa, lib. etiam de ſenſu, & ſenſib. cap. 7. propoſito dubio an ſenſibilia prius moueant medium quàm ſenſum (loquitur autem de his ſenſibus tantùm, qui medium habent exter-

70 num, vt bene adnotauit ibidem D. Thom.) reſpondet viſibile ſimul mouere medium, & potentiam, duos verò alios, nempe auditum, & olfactum, prius mouere medium, quàm ſenſum; & rationem diſcriminis reddit, quia ſonus, & odor non ſolum medio motu medij, ſed per multos motus eius producuntur in eo, & per eoſdem perueniunt ad guſtum, & auditum, & cùm motus neceſſariò fiat ſucceſſiuè, atque in tempore, neceſſe eſt prius ſonum fieri in medio, quàm perueniat ad potentiam; hoc autem non poteſt eſſe verum, niſi realiter perueniat, quia ſi per ſolas ſpecies intentionales, cum iſtæ fiant in inſtanti non habentes contrarium, ſequitur ſimul ac ſonus factus eſt, multiplicare ſuas ſpecies vſque ad auditum, ſimulque audiri, & ideò non

non prius, ſed ſimul ſonum mouere medium,& potentiam. De 71
viſu verò notum eſt non peruenire colorem ad medium ſecundum eſſe naturale, ſed ſolum per lumen, vel ſpecies,& tam iſtæ, quàm illud producuntur in inſtanti, & propterea non poteſt viſibile mouere prius medium, quam potentiã, ſed ſimul vtrũque: verba Ariſtotelis hæc ſunt: *An circa ſonum quidem, & odorem hoc accidere rationabile, quemadmodum enim aër, & aqua continua quidem, partibiles autem amborum motus.* Et quibuſdã interpoſitis ſic proſequitur: *De lumine autem alia eſt ratio, per id enim quod eſt eſſe aliquid, lumen eſt, ſed non motus aliquis, omninò autẽ, nec ſimiliter in alteratione ſe habet & latione, lationes namque rationabiliter medium prius attingunt. Videtur autẽ ſonus cuiuſpiam, quod fertur eſſe motus, quæcumque verò alterãtur, non ampliùs ſimiliter, contingit enim ſimul totum alterari, & non dimidium prius, velut aquam ſimul omnem congelari.*

72 Proponit deinde aliud dubium, an dum plures ſunt intra ſphæram ſoni tintinabulo facti, ſimul omnes audiant eundem ſonum, vel non niſi diſtinctum. Videtur enim non poſſe omnes eundem audire: cùm non poſſit idem ſonus ad aures omnium peruenire. Cui reſpondet, non omnes audire eundem numero ſonum, ſed eundem tantum ſpecie, quia ſonus primò factus à tintinabulo, qui vnus numero eſt, non peruenit ad omnes, ſed alij multiplicantur vſque ad auditum,& ita ſonus, qui proximè ad auditum perueniunt, diuerſi numero ſunt, ſicut & potentiæ ad quas perueniunt. Ecce verba eius; *Videtur autem quibuſdam eſſe dubitatio, & de his, impoſſibile enim dicunt quidam alium alij idem audire, aut videre, & odorari, nõ enim poſſibile eſſe multos, & ſeorſum exiſtens audire, & odorari, quod enim vnum ſeorſũ idem à ſe ipſo eſſet,* hoc eſt dubium. Sequitur ſolutio eius *An mouens* 73
primum vt tintinabulum, vel thus, vel ignem, idẽ, & vnũ numero ſentiunt omnes, id autem quod iam proprium alterum numero, ſpecie autem idem, quare ſimul multi vident, & odorantur, & audiunt. Ex vtroque autẽ teſtimonio duo colligo. Primum quod auditio non fiat per ſpecies intentionales ex mente Ariſtot. ſed per ſonum realem peruenientem ad auditum. Probatur apertè, quia ſi per ſpecies fieret, omnes audientes eundem numero ſonum, primò productũ audirẽt, quia omnes ſpecies, quas in auribus omnium produceret, ipſummet, & non alterũ numero diſtinctũ repræſentarẽt, vt per ſe eſt manifeſtũ in viſu, ac cæteris ſenſibus, idẽ enim numero color videtur à multis per diuerſas ſpecies ab eo productas in oculis ſingulorũ. Sed aſſerit Ariſtoteles, nõ omnes ſimul audiẽtes tintinabulũ eũdẽ numero ſonũ audire; ſed numero diuerſos, quia quãuis ſonus primo factus 74
ſit

ſit vnus,& idẽ numero,quia tamẽ proximè ad aures diuerſorum perueniũt,numero diuerſi ſunt:ergo ſentit planè primum ſonũ per alios ſonos reales diuerſos multiplicatos per mediũ vſque ad potentiam audiri à multis, & non per ſpecies. Poſtremum, quod colligo eſt,non ſolum eſſe neceſſarium, vt audiatur ſonus,quod perueniat ſecundum eſſe reale vſque ad auditum, vt aſſerit prædicta opinio,ſed multiplicari per multas, ac diuerſas percuſſiones, quaſi per modum circulorum factas in aëre iuxta vltimam expoſitionem Alexandri.

75 Sed probatur iam non poſſe ſonum in aëre producere ſpecies,nec per eas audiri, ſed omninò neceſſarium eſſe, vt audiatur,quod perueniat ſecundum eſſe reale, vſque ad aures duplici ratione. Prior eſt, quia ſpecies intentionalis carens contrario in inſtanti deberet produci per totum medium vſque ad auditum; ergò eo ipſo quod factus eſt ſonus abſque vlla mora audietur,quod eſt contra euidentem experientiam, nam facta percuſſione arboris in ſylua, aut perfracta nube à fulmine, & vtrobique facto ſono, non ſtatim fit auditio eius, ſed poſt aliquantulum temporis,ergò non fit per ſpecies intentionales.

76 Secundo,ſi ſonus auditur in aëre per ſpecies, & non per realem multiplicationem vſque ad auditum, ſequitur quemlibet ſonum rectum bis audiri. Probatur conſequentia, quia ſonus realis defertur per aërem percuſſum, & commotum à corporibus ſonantibus vſque ad aliquam diſtantiam, vel vſque ad illã multiplicatur (vt aſſerunt opiniones huic contrariæ) ſed in principio ſui eſſe producit ſpeciem vſque ad auditum in inſtãti (vt probatum eſt,) ergò ſi delatus per motum, vel multiplicatus vſque ad illam diſtantiã adhuc durat,producet nouas ſpecies, per quas tranſacta iam prima auditione in inſtanti facta, iterum audiatur;imò pluribus,& infinitis auditionibus: cùm infinita dentur inſtãtia,atque infinitæ partes in tẽpore illo quo defertur,vel multiplicatur ſecundũ eſſe reale,& in quolibet inſtãti diſtincto ab alio,poſſit fieri auditio,atq; diſtincta auditio.

77 Hæc tamen ſententia ſecundum ſe ſumpta falſa eſt, atque etiam iuxta omnes modos,quibus explicatur, vel intelligitur ab omnibus autoribus citatis. Vtrumque verò conſtabit ſi probemus impoſſibile eſſe,& nullo modo neceſſarium ad auditionem,quod ſonus realis perueniat vſque ad auditum. Hanc probo efficaciter impugnando ſingulos modos, quibus talis multiplicatio ſoni,vſque ad auditum excogitatur fieri; & primò, quod eadem numero pars aëris percuſſa, in qua fit ſonus perueniat vſque ad auditum, & idem numero ſonus in ea factus; probatur falſum,quia aliquãdo percuſſio parua eſt, & minimis

quibuſ

quibuſdam inſtrumentis facta, vt conſtat de voce humana, & tamen auditur ad magnam diſtantiam, & à multis intra illam contentis; repugnat verò per tam paruam percuſſionem tãtùm ei imprimi impulſum, vt poſſit ad tantam diſtantiam moueri. Præterea eſto moueri poſſit: cum motus localis per tam par- 78 uam percuſſionem factus licet velox ſit; tempus cõnſumat, & notabile quidem, ac ſenſu perceptibile, ſequeretur nõ ſtatim ac fit vox audiri ab eis poſſe, ſed auditionem differri per tempus ſenſu perceptibile contra experientiam. Propterea hic modus defendendi illam ſententiam omninò improbabilis mihi videtur. Probatur deinde falſum quod ſonus realis perueniat vſque ad auditum per productionem alterius ſibi ſimilis, primò quia non eſt intelligibile, quod ſonus aliquis prõducatur in mediò ſine percuſſione, ac motu eiuſdem medij, ſicut non eſt poſſibile, quod producatur impulſus ſine motu proiicientis, vel proiecti, aut vtriuſque; tunc ergò vel producitur ſonus realis 79 vſque ad auditum vnica percuſſione proximæ partis aëris, qua mota mouetur totus aer vſque ad auditum, vt dicebat Simplicius, vel multis percuſſionibus quaſi in circulo factis, eo modo, quo per motum lapidis in aqua mouentur partes aquæ per modum circuli, & vtrumque manifeſtè impoſſibile eſt, quia tam parua percuſſio aeris in ore facta, non poteſt vim obtinere mouendi tam magnum aerem. eſt etiam contra experientiam, cum immoto omninò, atque quieto aere qui circa nos eſt, audiamus ſonum à longè factum, imò, & factum propè, quod poſſibile non eſſet, ſi totus aer moueretur, perciperemus enim abſque dubio, vel tactu talem motum. Præterea cum motus totius aeris per partem illam, aut per multas percuſſiones factas moram temporis & non paruam inducat, ſequitur non ſtatim ac vox formatur in ore, audiri à cunctis circunſtantibus, ſed poſt moram temporis ſenſu perceptibilem, contra euidentem experientiam. Et quod plus eſt, & euidentius oſtendit falſita- 80 tem oppoſitæ ſententiæ; ſimul auditur ab his qui prope, & ab his, qui longè ſunt, quod repugnaret, ſi per vnum, vel plures motus aeris multiplicaretur ſonus vſque ad auditum, quia prius tempore mouerentur partes proximiores aeris, quam remotæ, & prius in illis, quam in his ſonus produceretur, & prius à proximioribus audiretur.

Probatur tandem quia ſi ſonus fiat extra locum aliquem, vndequaque clauſum, auditur in eo, & ſi fiat in eo, vt intra æneum vas magnæ profunditatis, omni etiam ex parte clauſum auditur extra, & tamen non poteſt ſonus realis produci in duro, ac denſo corpore (vt probauimus ſupra) & ideò nec

penetrare tale corpus: ergò falſum eſt quod ſemper ſonus realis, vſque ad auditum perueniat, aut peruenire poſſit. Sed reſpondent iuniores produci ſonum in poris eiuſdem vaſis, per agitationem aeris in eis incluſi. Et ita poſſe penetrare totum
31 corpus. Hæc tamen ſolutio friuola oſtenditur ex duobus; ex priori quidem, quia licet poros admittamus in his corporibus, pauci admodum, & nimis anguſti ſunt, in quibus proinde nihil ferè aeris reperitur, eſſet verò neceſſaria magna aeris copia intus exiſtens, atque egrediens, vt per vtriuſque percuſſionem fieret tam magnus ſonus ac eſt ille, qui foris auditur, ſi magnum ſit vas. Ex poſteriori verò, quia licet dentur tales pori, non ſunt ordinati, nec recta via tendentes, ſed paſſim interrupti per denſiores partes, à quibus vndique circundati ſunt, qua ratione per varios anfractus tendere neceſſe eſt: & ita redditur impoſſibilis productio realis ſoni per eos penetrantis totum ipſum corpus.

Secunda opinio negat quidem peruenire ſonum realem vſque ad auditum, ſed aſſerit ſonum ad aliqualem diſtantiam multiplicari, ita vt à ſono primo producto producatur alter vſque ad illam diſtantiam, & ab ea vſque ad auditum ſpecies multiplicet, per quas audiatur. Ita videtur ſentire D. Thom. in 2. diſt. 2. quæſt. 2. art. 2. ad 5. vterque Caietan. cap. præſenti, Conimb. ibidem quæſt. 2. artic. 2. & plures alij. Ad illam verò diſtantiam multiplicari exiſtimant per varias motiones, & agitationes aeris in circulo factas, eo ferè modo, quo in aqua fiunt
32 iniecto lapide. Probant hoc ſolo argumēto, quia primus ſonus fit per commotionem, & agitationem aeris, ſed agitatio hæc non ſtatim ceſſat, ſed aliquantulum extenditur per aerem: ergò nec ceſſat ſtatim productio ſoni, ſed ſicut pars aeris agitata, in qua primo producitur ſonus, agitat aliam ſibi proximā, quouſque impulſus eis impreſſus extinguitur, ita poſt ſonum primò productum producitur alter vſque ad eam diſtantiam, ad quam poteſt impulſus mouere, & agitare aerem.

Sed vt melius hæc ſententia intelligatur adnotare oportet dupliciter excogitari poſſe, quod ſonus multiplicetur, vel per virtutem actiuam eius, ita vt ſonus primo productus à corporibus ſonantibus ſua virtute producat alterum, ſicut calor vnus productus ab igne in ferro producit alterum in manu, vel non per virtutem eius, nec eo actiuè concurrente, ſed per agitationem aeris ſequentis, ita vt aer, in quo producitur primus ſonus per impulſum ei impreſſum à corporibus ſonantibus reſiliens imprimat ſuo motu impulſum aeri ſequenti, à quo agitetur, & nouus ſonus producatur. Videntur autē autores omnes

huius

huius ſentétiæ intelligere, quod multiplicatio ſoni ad certā diſtantiā fiat, non per virtutē actiuā ſoni prioris, ſed per vlteriorem agitationē aëris ab eo factam, quia nihil de virtute actiua ſoni inſinuāt, ſed ex ſola aëris agitatione id probare cōtendūt.

Noſtra tamen ſentétia duabus aſſertionibus explicatur. Prior 83
eſt, *à principio, quo fit ſonus, multiplicat ſpeciem ſui per aerem, vſque ad auditum, & per has ſpecies auditio fit ſemper, quare nulla prorſus multiplicatio ſoni realis vno, vel alio modo excogitata à prædictis opinantibus neceſſaria eſt ad auditionē, ſed valde ſuperflua, atq; impertinēs.* Probatur primo ratione vniuerſali aduerſus vtramq; ſententiam, & omnes modos defendendi primam, quia ſonus eſt proprium ſenſibile ſicut color; ſed propria ſenſibilia habent virtutem producendi proprias ſpecies intentionales in medio, & potentia: ergò hanc habet ſonus, ſicut probauimus cap. præcedente eam habere colorem: tunc vltra agens approximatum paſſo, & non impeditum naturaliter, & neceſſariò producit in eo effectum propriæ virtutis, ſed ſonus ſtatim ac fit eſt approximatus aëri, qui eſt paſſum benè diſpoſitum, & non impeditū ad recipiendes ſpecies intentionales ſoni: ergò producit eas, & illæ alias vſque ad auditum, & ita fiet auditio ſine multiplicatione ſoni realis, quia potētia informata ſpecie ſufficiens eſt principiū ſenſationis. Quod ſic vrgeo, euidenti expe- 84
rientia piſcatorū conſtat piſces audire voces in aëre emiſſas, & hoc fieri ſine vlla cōmotione aquæ, imò in ſumma quiete eius melius audire, & propterea ad profūdiores partes aquæ ſe recipere: ergò talis auditio nō fit per realē productionē ſoni in aqua, ſed per ſolas ſpecies intentionales per eā multiplicatas: pari ergo ratione auditur ſufficiēter in aëre ſine vlla alteratione naturali eius ſimultanea, vel comitāte, quæ ſit productio realis ſoni.

Secundo probatur argum. ad hominē ſatis efficaci aduerſus 85
ſecundam opinionem admittentem ſonum à certa illa diſtātia (ad quam vſq; multiplicatur realiter & naturaliter) producere ſpeciem ſui in medio, & potentia per quam ſolam auditur ſufficienter. Hoc inquam ſuppoſito, ſic arguo: non minus poteſt ſonus à principio ſuæ productionis multiplicare ſpeciem ſui in medio, & potentia, quā poſt realem multiplicationem ad illam diſtantiā, cùm per eam nec naturam mutauerit, nec maioris, ſed minoris forte virtutis factus ſit: ergò à principio eas multiplicat, & per eas ſolas audiri poteſt. Probatur euidēter, quia per eas ſolas auditur ab illa diſtantia apud autores huius ſententiæ. Ex quibus infero, quàm ſit falſus & ſine fundamento vltimus modus explicandi priorem opinionē negans in aqua produci poſſe ſonum realem, ſed audiri ſonum in aere factum per ſpecies in-

tentionales, & negans quoque ex oppoſito, quod in aere poſſint produci ſpecies intentionales ſoni, & concedens produci ſonum realem, vſque ad auditum, certum eſt enim aerem omnibus eſſe medium accommodatum ad auditionem, & magis accommodatum, quàm aquam, vt expreſſis verbis aſſeruit Ariſtoteles cap. præſenti; ſi igitur eſt medium accommodatum ad productionē ſoni realis, ergo erit etiam ad productionem ſpecierum; quare ex hac parte non repugnabit in eo produci, ſed nec repugnat ex parte eiuſdem ſoni, qui cùm ſit ſenſibile per ſe, & proprium, non minus, quàm color, & cætera obiecta aliorum ſenſuum, neceſſe eſt ei concedere virtutem eas producendi, atque etiam, quod verè eas producat. Præterea ſi eſt medium magis accommodatum ad auditionem, quàm aqua, & in hac poſſunt produci ſpecies ſoni, ſine fundamento negatur, quod non poſſint produci in aere.

Aſſertio poſterior, nec multiplicatur ſonus realis vſque ad auditum, neque ad certam diſtantiam, neque vllo alio modo, ſed ſonus primo productus defertur ad aliquam diſtantiam per aerem commotum, & reſilientem, maiorem quidem, aut mino-
87 rem ſecundum maiorem, vel minorem reſilientiam aeris, in quo defertur, ita tamen vt à principio producat ſpecies, & per eas audiatur tam in aqua, quàm in aere. Hæc eſt etiam contra vtramque opinionem, & modos omnes explicandi primam, eamque ſimul cum priori tenet Toletus, q. 21. huius lib. & videtur etiam tenere noſter Molina. 1. par. quæſt. 55. art. 2. diſput. 1 non longè a fine, & cum his maior recentiorum pars. Et probat efficaciter argumentis factis contra eaſdem opiniones, & modos eas defendendi.

88 Teſtimonium Ariſtotelis difficile ſatis apparet, niſi contextus illius loci paulo attentius conſideretur, in quo Ariſtoteles hoc ſolùm intendit, quod obiecta auditus, & olfactus non poſſint mouere potentiam, quin prius moueant medium motione reali, & naturali, quia ſonus in eo producitur ſecundum eſſe reale per motum colliſionis eorum, & ideò neceſſe eſt prius alterati aerem per productionē ſoni realis, & receptionem eius, quàm moueat in potentia, odor verò non mouet olfactum, niſi per effuſionem odoriferę exhalationis per mediū. Prioritas verò hæc mouendi medium realis eſt in vtroque ſenſu, & ſenſibili, ſed non neceſſariò eſt temporis, vel durationis, ſed naturæ ſaltem, quia prius natura eſt ſonum fieri, & eſſe, atque in aere recipi ſecundum eſſe naturale, quam mouere ſenſum ſiue eum moueat ſecundū eſſe naturale, ſiue ſolum ſecundùm eſſe intentionale, & pariter de odore debet intelligi, ergò Ariſt. aſſerens

hæc

hæc duo obiecta prius mouere medium, quàm potentiam, de reali, & naturali motione loquitur; prioritatem verò vniuerſaliter accipit, prout communis eſt ad prioritatem naturæ, & téporis neutrã determinans, ſed determinandam relinqués iuxta diuerſas ſententias de modo, quo fit auditio, quas in fine huius tractatus explicabimus. Viſibile verò nō prius mouet mediũ, quàm potentiam, quia non mouet ipſum motu phyſico, aut naturali; cum nec fiat in aere per motũ, vel agitationem eius, nec ſe diffundat per eum; ſed ſolũ moueat ipſum, & potentiam mo- 89
tione intentionali, per productionem ſpecierũ, quæ ſimul tempore, & natura fieri ſolent in aere, & potētia viſiua iuxta communem omnium ſentētiam. Aliud verò quod Ariſtoteles aſſerit in eodem teſtimonio, videlicet omnes quidé audire primũ ſonũ eũdum numero, licet ille qui immediatè peruenit ad ſingulos, ſit numero diuerſus, ſæpe accidit iuxta noſtrã ſententiã; nam licet ſonus, & vox primò producta eadé numero ſit, diuiditur tamen ſe diffundens per diuerſas partes medij, & verſus diuerſas differētias loci, & ſic diuiſa defertur in diuerſis partibus aeris, vſque ad aliquã diſtantiã à qua multiplicat ſpecies: vnde cũ ratione diuiſionis diuerſa numero fiat, verũ eſt diuerſũ numero ſonũ à multis audiri intrà ſphærã actiuitatis auditus, quãuis per ſpecies audiatur, non tamé ab omnibus, quia plures etiã ſunt, qui verſus eandem differentiã loci exiſtentes eũdem numero ſonũ, & vocé audiũt, quare non bene colligitur ex eo quod Ariſt. docet non omnes proximé audire eundem numero ſonũ, quod ſentiat ipſe ſemper, & neceſſario peruenire ſonum, vſque ad auditum ſecundum eſſe reale, & naturale, & doctrinam huius ſolutionis tenet Ferrar. 2. lib. de anima. quæſt. 15.

Pro ſolutione primi argumenti in memoriam in primis reuocare oportet illud, quod ſuperius dicere cœpimus de modo quo producitur ſonus, videlicet medio motu locali reſiliētiæ, quo medio corpus, vt aer percuſſus à corporibus ſonantibus & quaſi fugiens ab eis mouetur per impulſum, quem dum 90
vehementer ſe collidunt aut ſeparantur per diuiſionem, ei imprimunt. Per talem enim motũ (quem reſilientiæ vocant) cauſatur ſonus, & propterea licet contratio careat, ſucceſſiuè fit, quemadmodũ lumen contrario carens ſucceſſiuè nihilominus producitur à Sole in aere, quia medio motu locali, per quem approximatur eidé aeri producitur: vnde ſequitur, quod ſicut lumen ſucceſſiuè producit ſpecies in oculo, & ſucceſſiuè ab eo videtur, pari ratione ſonus producitur ſucceſſiuè, quia medio motu locali; & ideò ſucceſſiuè producit ſpecies in medio, & potētia: hoc tamé eſt diſcrimé, quo lumen nō poſtulat ſucceſſiuè

produci:ſed in inſtanti:ſed quia accidit luminoſum appropinquare per motum, per accidens producitur lumen ſucceſſiuè, & ſucceſſiuè videntur: ſonus verò naturaliter poſtulat produci ſucceſſiuè, non propter latitudinem contrarietatis, quam habeat:ſed quia ex propria natura petit produci medio motu reſilientiæ eſſentialiter ſucceſſiuo; ideò ſemper producit ſpecies in tempore,& etiã auditur in tempore. Cuius ea eſt ratio,quia modus operandi ſequitur modum eſſendi:ſed ſonus habet ſem-
91 per modum eſſendi ſucceſſiuum; ergò eundem modum habet operandi,ac mouendi mediũ,& potentiam. Vnde ſi in inſtanti produceretur ſicut aliquãdo producitur lumen in inſtãti,multiplicaret ſpecies, & in inſtanti audiretur, ſicut in inſtanti ea producit lumen, & in inſtanti videtur:nam productio ſpecierũ cùm ſit intentionalis actio contrario carens, quaſi per ſe petit in inſtanti fieri,& quaſi per accidens ſucceſſiuè, & in tempore.

Secundo notandum eſt,quodlibet agens corporeum limitatam habere ſphæram, intra quam poteſt operari, & non extra illam,& iuxta maiorem, vel minorem virtutem operandi maiorem, vel minorem habet ſphæram. Conſtat verò obiectum viſibile perfectius eſſe ſono, ſicut & ſenſus ipſe viſus perfectior auditu eſt, vnde maiorem habet ſphæram actiuitatis,& ad maiorem diſtantiam poteſt mouere viſum, quàm ſonus auditum. Et ex vtroque hoc notabili ſequitur duplici de cauſa contingere poſſe, quod ab eadem diſtãtia prius videatur lumẽ, quàm audiatur ſonus,ex priori quidem ſi lumen non fiat ſucceſſiuè: ſed in inſtanti,vt poſtulat natura eius:cum tamen ſonus ſemper poſtulet fieri in tempore. Ex poſteriori verò,quia licet vtrumque fiat in tempore,vt contingit in fulmine,& tonitruo, maiorem longè ſphæram actiuitatis habet lumen,quàm ſonus: ideò quamuis vterque multiplicet ſpecies in tempore, citius tamen lumen ad eandem diſtantiam. Et hinc prouenit, quod licet ſint in eadem diſtantia,prius videtur lumen,quam audiatur ſonus, etiam à viſu, & auditu exiſtentibus intra ſphæram actiuitatis cuiuſque, Prius autem videri aio lucem, quàm audiatur ſonus,quia dum videtur hoc, nondum auditur iſte: ſed poſtmodum,tum quia videns fortè non erat intra ſphæram ſoni,erat tamen intra ſphæram luminis,tum etiam,quia licet intra ſphæram vtriuſque foret, citius operatur lumen, præſuppoſito,quod vterque operetur ſucceſſiuè, propter maiorẽ perfectionem,maiorémque virtutem actiuam, non ſolum reſpectu actionis naturalis:ſed etiam intentionalis;poſtmodum verò audiri incipit ſonus,audiri verò incipit, dum iam ſphæram auditus attingit propinquior ei factus per motum aeris reſilienti-

lientis, in quo defertur. Et eodem modo ſe res habet in ſono 92 per ictum ſecuris circa lignum cauſatum.

Et ex his conſtat ſolutum eſſe primum argumentum, quia licet verum ſit ſonum ſtatim ac incipit eſſe, multiplicare ſpecies: ſed quia incipit eſſe in tempore, ſucceſſiuè eas multiplicat, quare nõ poteſt audiri tàm citò, ac videtur lux ob rationes aſſignatas: licèt ergò ſtatim ac incipit eſſe, producat ſpeciem, non ad tantam diſtantiam ac viſibile, ideò ſæpè non auditur à vidente lucem: ſed neceſſariò ſpectandum eſt ad auditionem, quod per motum localem aëris, in quo defertur, ad auditum appropinquet, & minorem eius ſphæram attingat.

Ad ſecundum conceſſo antecedente neganda eſt conſequentia, quod bis audiatur idem numero ſonus auditione directa ab eodem auditu exiſtente intra ſphæram eius, non enim incipit in inſtanti: ſed ſucceſſiuè, & in tempore, & per motum reſilientis aëris defertur: & aliquò tempore durat, ſed falſum eſt, quod interrumpatur, vel ceſſet auditiò, per quam audiebatur, & poſt aliquod tempus iterum audiatur: ſed ſolum ſequitur toto illo tempore continuo audiri vna auditione continuata.

QVÆSTIO V.

Quidnam ſit vox, & quid echo, vel reflexus ſonus & quonam modo fiant.

PRimum, quod poſtulat titulus quæſtionis eſt explicatio 93 naturæ vocis, quam tradere cœpimus in expoſitione textus, & nunc perficiemus adnotantes naturam duas ſtatuiſſe vias ab ore animalis, per interiores partes pectoris procedentes, quarum vna pergit vſque ad ventriculum, ſeu ſtomachum, & vocatur *gula*, quia per eam emittitur cibus in ore præparatus ad eundem ventriculum; & via hæc habet ex parte oris extrema cauitatem grandem, quam vocamus *fauces*, & eſt orificium illud gulæ ſatis magnum, quo deglutimus. Altera via tendit ad pulmonem, & durior eſt, oſſi potiùs, quàm carni ſimilis, nec recta: ſed obliqua habens circulares quoſdam anfractus, nec æquales habens partes: ſed quaſdam ſupereminentes, & ideò aſperitatẽ in ea cauſantes, & proptereà vocatur *arteria aſpera*, atque etiam *guttur*. Deſeruit autem non ad tranſmittẽdum cibum, aut potum: ſed reſpirationi, quia per eam pulmo attrahit aërem pro temperando maximo calore cordis. Eſt enim *pulmo*, 94 vt docet Ariſtot. 3. lib. de part. animal. cap. 3. ſpongioſa quædam ſubſtantia: & quaſi folles cordis, & ideò valdè accommodatus

pro aere recipiẽdo, atque expellendo: procedúntque ab eo duæ
aliæ viæ tendentes in ipſum cor, vna per quam tranſmittit ae-
rem in cor, & remittitur ab eodem corde, & hæc dicitur *arte-
ria venoſa*, quia vnicã habet tunicam ſicut venæ ſanguinis: per
alteram viam deſumit ſibi pulmo ipſe proprium alimentum à
corde, & dicitur *vena arterioſa*, quia duplicem habet tunicam,
ſicut arteriæ ſanguinis. Pulmo igitur virtute animæ in ſe exi-
ſtentis habet facultatem attrahendi ad ſe externum aerem, eũ-
démque à ſe emittendi per aſperam arteriam ad efformandam
vocem, quæ ideò *arteria* etiam *vocalis* nuncupatur, & cùm ſit
anguſta via, aer per eam emiſſus magna vi percutit aerem re-
95 tentum in magna illa cauitate, quam pro extremo habet circa
os, & vocatur *larinx*, ſiue *gurgulio*, & per hãc colliſionem aeris
attracti, atque emiſſi per reſpirationem, aeríſque retenti fit ſo-
nus, qui aliis inſtrumentis in ore reſidentibus quaſi diſtinctus,
expolitus, ac dearticulatus fit vox, & in quantum ab anima cũ
imaginatione aliqua mouente appetitum, à quo prædicta om-
nia inſtrumenta applicantur ad eiuſdem ſoni, ac vocis forma-
tionem, procedit, affectum animæ ſignificat, & ad ſignificandos
conceptus intellectus, & his mediis res conceptus naturalem
habet aptitudinem & actualem ſignificationem earum conſe-
quitur media impoſitione hominum. Ex quibus intelligi po-
teſt definitio vocis inſinuata ab Ariſtot. in fine huius capitis,
quam his verbis ad formam definitionis reduci poſſe diceba-
mus in expoſitione textus. *Vox eſt ſonus animalis factus per col-
liſionem aeris à pulmone attracti, atque emiſſi per reſpirationem
cum aere in gurgulione, vel laringe retento, & cũ quadam ima-
ginatione*, quam definitionem, vt intelligamus tria hæc diſtin-
guere, atque ordinare oportet, videlicet, *ſonum, vocem, & ſer-*
96 *monem*: nam ſe habent tanquam ſuperius, & inferius, quia ſo-
nus ſuperior eſt, vtpote communis omnibus corporibus, quæ
poſſunt ſe percutere, vox verò ſolis animalibus conuenit, &
ideò inferior eſt ſono, & propterea in definitione dicitur vo-
cem eſſe ſonum, non quemcunque· ſed animalis, & quia non
quibuſcumque animalibus conuenit vocem edere, licet poſſint
ſonum efficere, niſi habentibus pulmonem, arteriam vocalẽ, &
cætera inſtrumenta, quibus mediis formatur vox: ideò addũtur
cæteræ particulę in definitione, per quas diſtinguitur vox à cę-
teris ſonis tanquam perfectum quid ab imperfecto, & quia ex
eo, quod cum imaginatione mouente appetitum ad applicatio-
nẽ inſtrumentorum formatur, cõſequitur ſignificationem ali-
cuius affectus naturalis, neceſſe fuit addere, quod cum imagi-
97 natione fiat. Sed adhuc vox communis iiſdẽ animalibus deter-

minatur per dearticulationem ad ſermonem, quia peculiaribus inſtrumentis ab appetitu per imaginationem moto applicatis expoſita, atque diſtincta in ſyllabas apta fit ad ſignificandum, non ſolùm naturales affectus quod habent brutorum voces: ſed conceptus intellectus, & res alias; quas per conceptus intelligimus, ſed neque has, neque illos actu ſignificant voces, niſi ex hominum impoſitione. Ex actuali verò ſignificatione conuenit illi vltima perfectio, nempe ſermonis: nam ſermo vox humana eſt, hoc eſt, dearticulata, & ad ſignificandum res, & conceptus impoſita, qua vtuntur homines in cõmuni conuictu ad ſenſa mentis, & res per ea concepta aliis ſignificanda.

Quonam modo fiat reflexio ſoni, qui vocatur echo.

ECho idem ſignificat, ac ſonus reflexus, reflexio autem ſoni explicatur ab Ariſtot. in textu per reflexionem pilæ ad parietem proiectæ, quia ſicut pila per impulſum ei impreſſum à proiiciente mouetur motu recto quamdiu non occurrit ei corpus obſiſtens, vel impediens, tali verò occurrente corpore, videlicet pariete, ſtatim ac illud contingit per eundem impulſum, quo ferebatur; retrocedit, aut retrorſum redit, & retroceſſio iſta vocatur reflexio, aut reflexionis motus. Quod patet et- 98
iam in radiis ſolaribus recta via per aerem extenſis, qui ſi corpus opacum reperiant, à quo vlterior tranſitus rectus impediatur, retrorſum reuertuntur, & eã partẽ aeris, in qua coincidũt cũ recta illuminatione à ſe facta, inteſius illuminant, motus ergò iſte retroceſſionis vocatur reflexio luminis, & lumẽ ipſum, vel radij reuertentes appellãtur lumen reflexũ, vel reflexi radij. Ita ergò intelligendum eſt de ſono, qui ſiue diffundatur per totũ mediũ ſecundum eſſe naturale, aut reale, ſiue ſolum ſecundum eſſe intentionale per ſpeciem, procedit diffuſio vna vel alia recta via, quouſque occurrat corpus aliquod eam impediens, & tunc aer via recta tendens, atque in eo ſonus, vel eius ſpecies in eo delata, eodem quo ferebatur impulſu, retrocedit vſq; ad ſphæram auditus, & iterum auditur, & ſonus iſte, vel ſpecies eius retrocedens vocatur echo. De quo quęrimus quonam modo fiat. Et quamuis plures ſint de hac re ſententiæ, ad duas tamen extremas reducere poſſumus omnes claritatis gratia.

Et prior tenet echo fieri per reflexionem ſoni realis in cor- 99
pore obſiſtente; & reuerſionem eius vſque ad auditum, vel certè vſque ad aliquã partẽ medij, ex qua ſpeciem ſui producat in organo. Ita videtur ſentire Plato in Phædro aſſerens echo eſſe ſonũ, qui à ſolidis, & cõcauis corporibus reflectitur inſtar amoris. Ita expreſsè Auicenna lib. 6. natural. cap. de auditu, Simplic.

Alex. Philop. cap. præſenti, & idem videtur ſentire D. Tho. Alb. Magn. tract. 3. cap. 19. Palatius, & alij ex interpretibus huius capitis. Et cum eis recentiores quidam: ſed ferè omnes diuiſi ſunt in modo particulari loquendi, nam Auicenna putat eundē numero ſonum primò productum in parte aëris deferri in ea vſque ad locum reflexionis, & percuſſo corpore obſiſtente reuerti cum ea vſque ad auditum, & ita echo eſſe eundem numero ſonum realem euntem per motum directum, & redeuntem ad auditum per reflexum. Simplicius verò reflexionē fieri cenſet ex eo, quod commota parte aeris proxima corpori obſiſtenti iterum commouetur totus aër in contrarium, hoc eſt, verſus auditum, & multiplicatur ſonus vſque ad illum, iterúm-

100 que auditur. Quare videtur ſentire echo eſſe quidē realē ſonū, non eundem numero cum eo, qui primò productus eſt: ſed eūdem ſpecie. Alex. verò alia ratione ſonum reuerti putat. Ita vt vltima pars aeris quæ ſonum deferebat, percutiat corpus obſiſtens, & hæc eadem retrocedens aliam ſibi proximam percutiat mouens eam in contrarium, ſimulque imprimens ei ſonū, & hęc aliam, & ſic vſque ad auditum, vt iterum audiatur ſonus, non idem numero: ſed ſpecie. Alij verò, quos citat Iandunus 2. lib. de anim quæſt. 13. ſic multiplicari ſonum vſque ad corpus obſiſtens credunt, vt ex eius percuſſione producatur alter, & reuertatur vſque ad audirum, non idem ſecundum numerum, nec ſecundum ſpeciem: ſed ſpecie diſtinctum à priori, quia prior productus fuit à viuente: imò ab homine, cum eſſet vox eius,

101 poſterior verò producitur à non viuente. Aliqui tandem ex his, qui ſolum multiplicari ſonum per medium exiſtimant vſque ad aliquam diſtantiam, adhuc putant pertingere vſque ad corpus obſiſtens, & ab eo aliquantulum reflecti ſecundum eſſe reale, & ab ea diſtantia peruenire vſque ad auditum ſolum per ſpecies intentionales. Et ita echo non eſſe eundem numero ſonum, qui primò fuit auditus: ſed numero diſtinctum, & auditione quidem recta audiri ſecundum eſſe reale, reflexa verò ſolum per ſpecies intentionales, omnes itaque ſententiæ iſtæ conueniunt in eo, quod echo fiat per reflexionem ſoni realis, quamuis diuerſis viis incedant circa modum, quo realiter peruenit vſque ad corpus obſiſtens, & ad auditum vſque reuertitur; ideo pro eadem ſententia numeramus omnes.

102 Probatur teſtimonio Ariſtot. cap. præſenti, vbi reflexionem ſoni docet fieri ſicut reflexionem pilæ ad parietem alliſæ: ſed conſtat motum reflexionis pilæ, non minus eſſe realem, & naturalem, quā directum, ergò etiam reflexio ſoni, realis, & naturalis erit ex mēte Ariſtotelis, qui expreſſius id videtur aſſeruiſſe

ſect. 11.

ſect. 11. prob. q. 13. vbi poſtquam quæſtionem propoſuerat; quare vox prolata ſæpe amittat formam, & nihilominus eã iterum per reflexionem audiamus, quod eſt fieri echo: hiſce verbis reſpondet, *An quod refractio eſt, non perfractio, ſic enim cum totum permanet, tum partes ab eo duæ vniformes proficiſcuntur, quippe cum per ſimilẽ angulum refractio exiſtere ſoleat:* itaque vox reſonandi ſimilis primæ efficitur, quibus expreſsè videtur dicere per reflexionem produci nouam vocem realem, & naturalem priori ſimilẽ, quæ reſonare dicitur, & iterum audiri, quod eſt aſſerere echo fieri per reflexionem realis ſoni, & nõ ſolius ſpeciei, & hoc idẽ aſſertũ videtur, Sapientiæ 17. illis verbis: *Reſonans de altiſſimis montibus echo*, reſonare enim ſicut ſonare, nõ conuenit ſpeciebus intentionalibus, ſed ſono reali, ac naturali.

Sed probatur ratione primo, quia euidenti experientia conſtat ſonum directum, & reflexum non audiri ſimul, ſed vnum poſt alium, ita vt inter auditionem vtriuſque aliquantulum intercedat tempus, ſed ſi per ſolas ſpecies intentionales fieret reflexio, ſimul omninò fieret vtraque auditio; ergò nõ fit per ſolas ſpecies, ſed per realẽ ſoni retroceſſionem. Probatur minor, quia ſpecies intentionales producuntur in inſtanti; ergò ſimul ac ſonus auditur, directa auditione multiplicat ſpecies vſque ad corpus obſiſtens, & iſtæ ſimul reuertuntur vſque ad auditum, & iterum fit auditio. Et vrgeo argument. hoc modo, inter auditionem directam, & reflexam mediat tempus; in hoc igitur medio tẽpore inquiro, vbinam ſit ſonus directè auditus, & ſi dicas eſſe in aere, ſtatim infero iterum, atque iterum audiri ante reflexionem; ſi verò dicas nullibi eſſe, euidentius infero, nec poſſe producere ſpecies, per quas fiat reflexio, quia quod non eſt, agere non poteſt, etiam ſi immediatè prius extiterit, imò nec poſſunt eodem tempore permanere ſpecies iam productæ ab eo, dum erat, vt per eas fiat reflexio, quia ſpecies dependent in conſeruari ab exiſtentia obiecti; ita vt eo extincto ſtatim euaneſcant.

Secundo, quia ſi reflexio ſoni fit per ſolas ſpecies, eodẽ modo fiet, ac viſio reflexa alicuius rei in ſpeculo, ſed nõ poteſt hoc modo fieri; ergò non fit per ſpecies. Minorem probo, quia per viſionem reflexam in ſpeculo videtur res in profundo ſpeculi, & quaſi vltra illud, ſed in echo non ſentitur ſonus in profundo corporis obſiſtentis, vel vltra illud, ſed in ipſomet: ergò non ſentitur per ſpeciem, ſed realis ipſe ſonus, qui in ipſo corpore reflectitur, eſt, quod auditur.

Secunda opinio aſſerit *echo non fieri per reflexionem ſoni realis, ſed ſolum per reflexionem ſpecierum intentionalium in corpore obſiſten*

obſiſtente, ita vt cum aere deferantur, & aer per motus reperiat corpus obſiſtens, atque impediens proprium motum, quaſi alliſus ad tale corpus, reſilit in oppoſitam partem, moueturque eaſdē ſpecies deferens verſus auditum, & ſpecies ſic delata, cum primum
105 *perueniunt ad ſphæram auditus, qui eundem ſonū directa auditione potentia audiuit, producunt aliam ſpeciem per quam iterū auditur, & reflexa auditio ita facta, vel ſonus: vt ſic auditus per reflexionem vocatur echo.* Ita ſentiunt Buridan. 2. lib. de anima, q. 12. Apollina. quæſt. 24. noſter Molina 1. par. quæſt. 58. ar. 2. diſput. 1. Toletus 2. li. de anima, quæſt. 22. & recentiores permulti, ita vt iam ſit ferè communis inter eos, nobiſque videtur probabilior. Quam probamus eiſdem rationibus, quibus probatum eſt quæſtione præcedente ſonum non multiplicari per medium ſecundum eſſe reale, nec peruenire vſque ad auditū,
106 ſed per ſolas ſpecies intentionales audiri. Si enim ſonus non multiplicatur, nec per ſe poteſt vſque ad auditum vt plurimū peruenire, nec poterit reflecti, ſed ſicut recta auditione auditur per ſpecies intentionales; ita etiam auditione reflexa. Vt plurimum verò aſſero non poſſe reuerti ſonum realem, quia aliquando ad tam paruam diſtantiam contingit fieri reflexionē (quia contingit propè inueniri corpus concauum obſiſtens) vt ſonus primò productus in aere deferatur vſque ad locum reflexionis, & cum aere ipſo reflectatur, ſed addo non eſſe talem reflexionem ſoni realis adhuc in caſu iſto neceſſariā, vt fiat echo, nec etiam audiri ſonum ipſum reflexum per ſe, nec per ſe ad auditum peruenire, ſed per ſpeciem intentionalem, quæ ſufficienter reflecti poteſt in corpore concauo, ita vt per eam, vel per aliam ab ea multiplicatam fiat auditio reflexa abſque reflexione ſoni realis.

Ex his infero, quod dum fit echo, idem numero ſonus & eadem numero vox primo audita, iterum auditur, & non ſonus, vel vox numero à prima diſtincta, quia cum vtraque auditio, recta, atque reflexa fiat per ſpecies primò productas ab eadem numero voce, & per reflexionem multiplicatas reuertentes vſque ad auditum, neceſſe eſt eandem numero vocem repræſentare, & conſequenter eandem numero vocem audiri, licet per diſtinctas ſpecies repræſentatam.

107 Vt autem ſententia noſtra intelligatur melius, & oppoſita argumenta facilius ſolui poſſint, adnotandum eſt ſonum realem, poſt primam ſui productionem deferri in aere reſiliente, & quandiu non recedit à ſphæra auditus, quaſi continuata, vel conſeruata auditione, atque directa auditur, recedente verò ab eius ſphæra ceſſat auditio eius, ſed contingit ſpecies à ſe diffuſas

ſas per medium,& in aëre delatas inuenire corpus ſolidum , & concauum (tale enim eſſe debet illud in quo fiat reflexio) à quo impeditur aër, ne vlterius progrediatur , & ſic impeditùs reflectitur verſus auditum , & in eo ſpecies, quæ cùm primum perueniunt ad ſphæram auditus,iterum auditur ſonus & ſonus per ſpecies reflexus,& iterum auditus vocatur echo,& ecce tẽpore illo intercedente inter auditionem rectam , & reflexam ſonus tendit per medium delatus in aëre , quouſque accedit magis ad locum reflexionis,& recedit ab ſphæra auditus, & ita non auditur tẽpore illo quouſque ſpecies , quas producit motus in aëre pertingentes corpus concauum reflectuntur in aëre reflexo,& peruenientes ad ſphæram auditus iterum per eas auditur ſonus.

Ex quibus non erit difficile argumenta oppoſita ſoluere, & primum teſtimonium Ariſtotelis parùm momenti habet, quia ſimilitudo reflexionis pilæ non tenet in omnibus , ſed in eo, quod propter impedimentum , & reſiſtentiam obſiſtentis corporis,tam pila,quam aër, in quo ſonus deferrur eodem impulſu,quo feruntur, retrocedunt, & mouetur verſus impellentem, & ad hoc tantum explicandum vtitur Ariſtoteles ſimilitudine pilæ. In cæteris verò diuerſus eſt reflexionis modus, vt poteſt facile conſtare ex reflexione ſoni à nobis expoſita. 108

Secundum teſtimonium longè difficilius eſt, ſed exponi adhuc poteſt iuxta ſenſum noſtræ ſententiæ:nam ſpecies,quæ reflectitur in corpore concauo aliam multiplicat verſus ſphæram auditus repræſentantem eandem vocem;& ideò verum eſt quod per reflexionem efficiatur vox priori ſimilis,hoc eſt,iterata ſimilitudo eius;rãtumdem namque valet, & efficit ſpecies in ordine ad auditionem,ac vox ipſa naturalis;& cùm ſit ſimilitudo eius, vocari poteſt vox alia ei ſimilis. Cætera verò,quæ dicuntur in eodẽ teſtimonio de diuiſione vocis per refractionem; & de modo perueniendi ad viſum per ſuos angulos, benè etiam poſſunt referri ad ſpecies intentionales vt conſideranti patebit. Et pari ratione verba ſapientis , nam reſonare dicitur ſonus in montibus , quia ab illis reflectitur vſque ad ſphæram auditus , vt iterum audiatur, ſiue reflectatur per ſe, vel per ſuas ſpecies. 109

Ad primum argumentum negandum eſt antecedens ; quod ſonus fiat in inſtanti ; nam quamuis contrario per ſe careat, conſequitur tamen ex propria natura motum localem reſilientiæ , & eo medio fit ; & propterea in tempore fit,atque etiam in tempore auditur. Sicut lumen medij à ſole illuminati fit ſucceſſiuè , quia ſol illuminat per motum , & ita multiplicat in tempore

tempore ſpecies, atque etiam videtur in tempore, ſed etiam ſi concedatur antecedens, vt maiorem locum difficultati argum. tribuamus, neganda eſt conſequentia, quod ſimul ſint auditio recta, & reflexa; vel quod ſimul audiantur directus ſonus, & echo, quia licet ſpecies intentionales producantur in inſtanti, deferuntur tamen in aëre reſiliente ſucceſſiuè, vnde ſucceſſiuè perueniunt ad locum reflexionis, & ſucceſſiuè etiam reuertuntur

110 tur vſque ad ſphæram auditus; & ideò non ſtatim per eas audiri poteſt ſonus auditione reflexa; nec ideò ſimul, ac auditur auditione directa, ſed neceſſe eſt tempus aliquod (licet breuiſſimum) inter vtramque auditionem intercedat. Et dum vrgetur argum. inquirendo, vbinam ſit ſonus in illo intermedio tempore. Reſpondeo eſſe in aëre, & cum infertur, iterum, atque iterum audiri auditione directa; neganda eſt conſequentia, quia dum intra ſphæram auditus continetur, auditur quidem, non alia auditione directa, ſed eadem continuata, vel conſeruata, dum verò iam ab ſphæra receſſit, & ad locum reflexionis appropinquauit, neque auditur auditione directa, quia non eſt intra ſphæram auditus, neque reflexa, quia ſpecies eius, quæ reflectũtur, & per reflexionem multiplicantur, in eodemque aëre reflexo deferuntur, nondum peruenerunt ad ſphæram auditus, & ideò nondum potuit per eas audiri ſonus, nec per alias ab eis multiplicatas, quia dum obiectum, vel eius ſpecies non ſunt intra ſphæram potentiæ, non poſſunt eam immutare.

111 Ad ſecundum reſpondeo, quod licet vtraque ſenſatio reflexa, nempe viſio, & auditio fiat per ſpecies intentionales, diuerſa tamen ratione; nam reflexio ſoni fit per reflexionem aëris, qui ſtatim in ſuperficie obſiſtentis corporis concaui reſiſtentiam reperit, & ideò ſtatim ab illa reflectitur, & cum eo ſpecies ſoni; quare non poteſt ſonus in profundo eiuſdem concaui corporis, vel vltra ipſum repræſentari, ſed in ipſomet, quod in obiecto viſibili, aut ſpecie eius non reperitur, & propterea non mirum eſt, ſi alio modo repræſentetur obiectum per ſpeciem reflexam eius, ac repræſentatur ſonus, quamuis dum ſpecies viſibilis reflectitur in corpore minus terſo, imò & in ſpeculo minus puro, repræſentet etiam obiectum non in profundo ſpeculi, ſed in extima ſuperficie eius.

Et ſi quærat aliquis, an ſpecies poſſint recipi in corpore ſolido; etiam ſecundum partes denſas eius; nam in poris certum videtur poſſe recipi propter aërem in eis degentē, ex vtroque ſequitur nō poſſe ſpecies reflecti, ſed in corpore ipſo concauo inhærere; quare nec per reflexionē ſpecierũ poterit echo fieri.

Huic reſpondent recentiores quidam ex his qui noſtram ſenten

ſententiam de modo reflexionis ſequuntur, concedendo, quod ſpecies ſoni poſſint recipi in corpore ſolido, ac duro, etiam ſecundum partes denſas, ſed difficilius, atque imperfectius longè in eis recipiuntur, & propterea neceſſe eſt cum ipſo aëre cito reſiliente magna ex parte reſilire; non ergò omnes ſpecies ſoni hærent in corpore concauo, licet aliquæ hærere poſſint; præſertim in partibus poroſis eius, in quibus non recipiuntur, cum tanta difficultate; quare adhuc datur locus reflexioni per ſpecies reuertentes faciendæ. 112

Ego verò alio modo reſpondeo, ſpecies per ſe non reflecti, ſed ratione aëris reſilientis, aër verò per impulſum delatus, & impeditus hærere non poteſt, ſed neceſſario retrocedit, quare neceſſario etiam retrocedunt cum eo ſpecies, quia non poſſunt tranſire ad corpus concauum, cum non poſſit naturaliter idem accidens numero tranſire de vno ſubiecto ad aliud. Negandum igitur eſt, quod in concauo ipſo corpore hæreant, quamuis forte in puncto reflexionis producant alias, in eodem concauo corpore hærentes, quod conſtat nihil ad reflexionem per eas faciendam referre.

QVÆSTIO VI.

Quodnam ſit organum, ſeu ſubiectum proprium auditiuæ potentiæ.

SOlum reſtat circa ſenſum auditus explicandum, quænam pars animalis ſit organum huius potentiæ, in quo tanquam in proprio ſubiecto reſideat. Et quamuis quædam animalia ſint quæ auditum habent in medio corporis intra anfractus quoſdam à natura collocatum, vt teſtatur Ariſt. 4. lib. de hiſtor. animaliũ, c. 8. & 2. lib. de partibus animal. c. 12. & alia etiã ſint, quæ cum audire ſit certum, incertum tamẽ per quamuam partem tanquam per organũ huius potentiæ audiant. Non eſt tamen minus certũ omnia fermè animalia, quæ potentia auditiua gaudent, ſitum habere in ea parte temporũ extrema, quæ auribus contegitur; nam ſicut natura pilos ſuperciliorum ſupra oculos ſtatuit, in quibus reſidet potentia viſiua, vt eã ab iniuriis externorum quantũ poſſibile eſt defendant; ita ſtatuit aures, quibus circũdata, & quaſi vallata, atque munita ſit pars illa, in qua tanquã in organo, ac ſubiecto cõſtituitur potẽtia audiẽdi, quo melius poſſit cõſeruari: & propterea aures ipſas, nec nimis molles fecit, ne nimis facile cõtundi poſſent, nec nimis duras, ne facile cõſtringerẽtur, ſed mediã naturã tenẽtes cartilagineoſas quidẽ, hoc eſt ex partibus carnis, atq; etiã oſſeis cõpoſitã. Et aures iſtæ 113

habent

habent internam viam anfractibus quaſi cochlearibus, atque obliquitatibus plenam, quaſi in modum labyrinthi, ne forte ſonus in rapido delatus aëre, ſuo impetu concutiens ſenſum eũ lædar. Nec ſolum obliqua eſt, & anfractuoſa via hæc, ſed anguſtiſſima, ne forte aqua, vel quid aliud externum per eam ingrediatur, à quo temperamentum ſenſorij lædatur, vt inſinuauit Ariſtot. cap. præſenti textu 83. Et tãdem in hac eadem via collocauit natura humorem quendam denſum, atque viſcoſum, vt ſi forte beſtiolæ ingredi attentauerint, hæreant in via, & facile
114 capiantur, & his de cauſis *foramen* hoc *cæcum* vocari ſolet, quaſi per ipſum aditus non pateat ad internas partes auditus, ſed quamuis anguſtiſſimum ſit, deſinit tamen verſus cerebrum in cauitatem quandam. & amplitudinem quaſi orbicularem, cuius medietatem operit pellicula quędam, ſiue membrana, quam *tympanum* auditus, atque etiam *myringam* vocant; nam ſimilitudinem tympani cuiuſdam habet. Suſtentatur autem membrana hæc tribus oſſiculis, quorum vnum ſimilitudinem *incudis* habet veluti duobus innixi pedibus, alterum quaſi figuram *malleoli*, & tertium ſimilitudinem *ſtapedæ*. Mẽbrana etiam hæc affixa eſt neruo cuidam à cerebro deſcẽdenti, per quam, & ſpiritus animales neceſſarij ad ſenſationem eliciendam deriuantur, & ſpecies ſenſatæ ſonorum ad ſenſum communem inter-
115 num tranſmittuntur. Intra medietatem illius cauitatis verſus cerebrum, in quam deſinit cæcum foramen, reſidet ſubſtantia quædam ſubtiliſſima eodem tympano circundata, & quaſi verſus externam partem aurium vallata: quam ob nimiam ſubtilitatem aërem vocant, ſicut ſubtiliſſimum ſanguinẽ vocamus ſpiritum. Itaque non eſt verus aër, ſed aëri ſimilis, & quia ab ipſa hominis formatione collocatus eſt ibi à natura, & ibi ſemper, & immobilis permanet, vocatur aër innatus, atque immobilis, imò propter rationem ſtatim tradendam vocatur à multis vitalis aër. His explicatur modo ſaltem imperfecto fabrica auditus, & ſimul aperitur via ad intelligendum varias autorum ſententias de organo eius.

Themiſtius igitur cap. præſenti ad textum 83. organum auditus aſſerit eſſe ſpiritum animalem deriuatum à cerebro in has internas partes aurium, ad quem per innatum aërem per-
116 ueniunt ſpecies ſoni, & efficitur auditio. Sed hæc ſententia falſa probatur, quia ſpiritus ſiue vitales ſint operationibus animæ vegetatiuæ deſeruientes, ſiue animales, deſeruientes operationibus animæ ſenſitiuæ, non ſunt aliud, quàm puriſſimus quidã, ac tenuiſſimus ſanguis aeri perſimilis; ſed de ſanguine probatum eſt nec viuere, nec informari anima; ergò talis ſpiritus
non

non viuit, nec informatur anima, nec proinde potentiæ vitalis capax eſſe poteſt.

Alij verò organum huius potentiæ dicunt eſſe neruũ illum à cerebro deſcendentem, cui diximus affixum eſſe tympanum. Ita Auicenna, quem ſequitur Albert. Mag. tractatu de auditu, quæſt 1 pro qua etiam ſententia citatur à quibuſdam Galen. lib. 1. de cauſis ſymptoma. cap. 13. ſed immeritò: cùm pro organo huius potentiæ expreſsè ponat innatum aërem. Refertur etiam Niſſenus lib. 4. de viribus animæ, cap. 6.

Veſalius verò lib. 1. de humani corporis fabrica, capit. 8. aſſerit organum auditus eſſe officula illa, cui affixum eſſe tympanum diximus, cuius rationem reddit, quia ſicut malleus incudem pulſans producit ſonum, ita vnum ex his officulis mallei figuram habens, per ingreſſum externi aëris quaſi agitatur, & ſe collidit cum membrana, ſeu tympano, & hac agitatione in- 117
currit in officulum aliud habens ſimilitudinẽ incudis, ipſumque percutiens ſonum edit, ex quo facto tanquam à ſigno colligit in his officulis edentibus ſonum reſidere potentiam auditiuam tanquã in organo, potius quàm in alia parte. Hoc tamen fundamentum ſatis incertum eſt, & ad probandum officula illa eſſe organũ auditus ſatis friuolum, & nullius momenti. Incertum eſſe aſſero, quia nec ratione, nec experiẽtia probari poteſt talis motus, per quem vnum eorum incurrat in alterum, & ſonum efficiat. Sed quam ſit friuolum exiſtimare, quod talis ſonus (etiam ſi daretur) cõduceret ad auditionem ſoni externi, vt ex hoc putari poſſet in eiſdem corporibus reſidere potentiam auditiuam, probatur; quia quilibet ſonus in ea parte editus impedit auditionem ſoni externi; & eſto, non impediret, nihil certè iuuare poteſt ad audiendos alios ſonos: ergò futilis ratio ex hoc poteſt colligi ad probandum ibi reſidere auditum. Pro- 118
pterea Toletus quæſt. 21. huius libri tympanum docet eſſe organum huius potentiæ, quod veroſimile videtur, quia cum primum ſonus externus, vel ſpecies eius tympanum attingit, videtur neceſſarium fieri auditionem, quia non poteſt vlterius pertranſire eam penetrando.

Nihilominus vltima ſententia ponit auditiuam potentiam in ſubſtantia illa ſubtiliſſima, aëri ſimili, tympano contecta. Ita expreſsè Ariſtot. 2. lib. de partibus animalium cap. 10. hiſce verbis. *Auditum etiam nonnulla animalia ſitum in capite habent* 119
debita ratione, quod enim inane vocatur, plenum aeris eſt, ſenſoriũ autem audiendi aerem eſſe fatemur. Et cap. præſenti textu 83. de eadem aerea ſubſtantia hæc verba ſcribit. *Hic autem in auribus ædificatus eſt, ad hoc vt immobilis ſit, quatenus certò ſẽtiat omnes*

differentias motus, propter hac autẽ, & in aqua audimus, quoniam non ingreditur ad ipſum connaturalẽ aerem, cum autem hic audit, non audit, neque ſi mẽbrana laboret, ſicut vtcumque ſuper pupillã eſt pellis, laborat. Quibus expreſsè ſentit, quod ſicut pupilla eſt organum viſus, ita naturalis iſte aër eſt organum auditus. Idem quoque expreſsè in li. de ſenſu, & ſenſib. 1 cap. 2 trà ... ani Galen. lib. 8, de viſu partiũ c. 6. in hæc verba. *Alteratur non à quouiſ ſenſibili omne ſenſoriũ, ſed ſplendidum quidem, ac lucidum à coloribus, aereum à ſonis, vaporoſum ab odoribus, & vt in ſumma dicam, ſimile ſimili notum eſt, ac familiare.* Quibus hãc rationem ſatis congruentem, ac probabilem inſinuat. Senſoriũ cuiuſlibet ſenſus debet eſſe congruum receptaculum ſpecierum eius, per quas ſenſatio fit, à potentia in eo reſidẽte. Sed aër maximè, ac primo eſt receptiuus ſoni, & ſpecierum eius: ergo aër ſimiliter debet eſſe organum auditiuæ potentiæ, vt congruentiſſimum ſit receptaculum earum, & eſt talis ſubtiliſſima illa ſubſtantia.

120 Secundã rationem congruentiæ inſinuauit Ariſtoteles verbis citatis, quia ſicut de pupilla dicebamus potiſſimã partem oculi eſſe, & magis ſeptam, & quaſi muris vallatam à natura, vt melius in ea conſeruetur potentia viſiua. Ita aerea hæc ſubſtantia cæteris partibus contecta eſt, & quaſi eas pro muris habet, quod certè maximum indicium eſt, quod in ea conſtituerit natura auditiuam potentiam, quantum fieri poteſt conſeruandam tanquam valdè neceſſariam ad comparandas ſcientias, rerumque omnium notitiam.

Sed obiiciet aliquis nullam partem corporis poſſe eſſe organum potentiæ vitalis, quæ non informetur anima, ſed aër non eſt capax animæ, cum non poſſit cum cæteris partibus corporis continuari, nec proinde ab ea informari: ergò neque ſubſtantia hæc aërea capax erit animæ, & conſequenter, nec potentiæ vitalis eius. Reſpondetur tamen hanc ſubſtantiam non eſſe aërem, ſed quid ab eo diuerſum, quamuis propter ſubtilitatem ſimilem, nec tantam ſubtilitatem habet ac ſpiritus, ſed aliquantulum craſſior eſt, vnde nec mobilis ſicut ſpiritus, ſed immobilis facta eſt à natura, & cum cæteris partibus corporis continuata, quod ſufficit vt capax ſit animæ, & ab ea informetur, & conſequenter potentiæ vitalis.

Vt autem explicemus illud, quod pro Toleto opponebamus, videlicet nec ſonum realem, nec ſpeciem eius poſſe membranam penetrare, vt ad aeream ſubſtantiam tanquam ad organum perueniat, aduertere oportet auditionem ſic fieri, vt cum primum ſonus attingit tympanum, producat ſpeciem ſui in ſubſtantia illa à ... quod præſertim neceſſarium eſt ...

Ariſto

Ariſtotelem aſſerentem, quod in cæteris ſaltem ſenſibus præter tactum, ſenſibile ſupra organum poſitum non ſentitur, ſi enim hoc verum eſt, non poterit in eadem ſubſtantia incluſa recipi ſonus realis, vt ſentiatur, ſed per ſpeciem ita productam debet eam immutare, quod multò facilius intelligitur iuxta noſtram ſententiam: nam cum primum ſpecies ſoni attingit tympanum, poteſt aliam ſimilem in eadem illa ſubſtantia multiplicare, quod non impedit tympanum, quia ſubtiliſſima quædam pellicula eſt, per quam poteſt ſonus realis alterum ſibi ſimilem producere in eadem ſubſtantia aërea (ſi productiuus ponatur) vel ſaltem illuc vſque deferatur, vel quod veroſimilius, ac facilius eſt, ſpecies in aere, illuc vſque delata, poteſt producere aliam in organo, & per eam fiet auditio. 122

CAPVT IX.

De olfactu, olfactibili, & medio.

TEXTVS ARISTOT.

De odore autem, & olfactibili minus facile determinabile ex dictis, &c.

Breuis expoſitio textus.

POſt tractatum de viſu, & auditu tertium locum concedit Ariſtotel. ſenſui olfactus propter maiorem ſimilitudinem, quam habet cum eis, in eo ſaltem, quod per medium externum aëris, & aquæ immutatur ab obiecto, quo carent guſtus, & tactus. Intentum igitur huius capitis eſt naturam olfactus exponere. Quod præſtat Ariſtot. tribus, hoc ordine ad eum ſpectantibus expoſitis, videlicet natura odoris, atq; ſpeciebus eius, medio per quod ab eo immutatur, & organo in quo tãquã in proprio ſubiecto reſidet, & ita trimébris eſt diuiſio totius capitis.

Sed priuſquam naturam huius ſenſus explicandam aggrediatur, difficultatem eius proponit in eo poſitam, quod ſenſus iste in nobis imperfectiſſimus ſit, cùm conſtet nos non percipere minima, vel remiſſiora odorabilia, ſed intéſiora tantum, ſicut animalia illa quæ duros, ac ſupereminentes habent oculos dicuntur imperfectiorem habere viſum, quia non vident niſi maiora viſibilia; quare difficile quoque nobis eſt per experientiam cognoſcere naturam odoris, & ſpecierum eius; ex quibus cùm dependeat maxime notitia eiuſdem potentiæ, difficile eſt eam cognoſcere. Sed cum magnam ſimilitudinem habeant odores cum ſaporibus, vſque adeò, vt eiſdem ferè ſignificentur nominibus, 123

dicuntur enim odores quidam dulces; alij verò amari,odoratum videtur natura conceſſiſſe animalibus,propter guſtum,per ſapores igitur cognoſcendi ſunt à nobis odores, & olfactus per guſtum,quam viam paraſſe nobis videtur eadem natura excellentiſſimum guſtum(præter cætera animalia)nobis concedens, quod etiam probat ex ſenſu tactus, nam guſtus quaſi quidam tactus guſtabilium eſt: ergò meliorem tactum habens habebit meliorem guſtum,ſed cætera animalia bonitate tactus excedimus, ergò etiam bonitate guſtus. Minorem ſic probat,bonitas tactus indicium maximum prudentiæ, atque ingenij eſt, quia
124 arguit optimum temperamentum corporis,à quo maximè dependent operationes internorum ſenſuum, atque intellectus. Vnde eos, qui carne molles ſunt, ingenio præſtare iudicamus; duriores verò hebetiores dicimus. Sed conſtat hominem prudentia excellere cætera animalia, ergò excedit ea ſenſu tactus, & guſtus.

Species igitur odoris explicat per analogiam ad ſapores dicens,quod ſicut dantur duæ ſpecies contrariæ ſaporis extremæ ſub quibus continentur medij,vt dulces,& amari acres,& pingues, ita dantur extremi odores, ſub quibus continentur medij eiſdem nominibus ſignificati;non quidem ita vt ſemper reperiantur in eiſdem ſubiectis; nam aliquando id quod habet odorem dulcem,non habet dulcem ſaporem, ſed amarum: ſed quia ſicut ſe habent extremi ſapores ad guſtum; ita extremi odores ad odoratum. Addit tamen quod per odoratum non ſolum percipimus odorabile, ſed etiam inodorabile, ſeu odore carens.Sed tribus modis ait dici aliquid inodorabile. Primo, quia omninò caret odore. Secundo, quia debiliſſimum, aut valde remiſſum habet,ita vt vix ſentiri poſſit. Et tertio, quia peſſimum habet ac nociuum.

125 Agit in ſecunda parte capitis de medio odoratus, aſſeritque non ſolum aërem, ſed etiam aquam eſſe, & quia de ſola aqua dubitari poſſet, probat euidenti experientia, quia animalia in aquis degentia,vt piſces ad cibos accurrunt,quod poſſibile non eſſet,niſi odore attraherentur. Vnde infert,quod vniuerſaliter omnia ferè animalia, tam aquatilia,quàm terreſtria,tam ſanguine prædita, quam exanguia, tam pulmonem habentia, & ideò reſpirantia, quàm quæ eo carent, & conſequenter reſpiratione ſenſu odoratus prædita ſunt,ſed diuerſa,inquit,ratione odorantur illa,quæ pulmonem habent; & quæ eo carent; nam illa ſpirando, hoc eſt, ſpiritum, aut aerem attrahendo, hæc vero abſque inſpiratione. Sed ex hoc diſcrimine in modo percipiendi odorem ait dubium quoddam oriri,nempe an odora-

tus

tur ſit eiuſdem ſpeciei in vtriſque, & omninò in quibuſcunque animalibus, vel diuerſæ. Et reſpondet eſſe eiuſdem ſpeciei in omnibus. Probatque ex eodem obiecto, quod eſt odor reſpectu omnium. Nam tam benè, quàm malè olentia, tam per inſpirationem, quàm ſine illa habent odorem pro obiecto, ſed vnitas ſpecifica potentiæ ſumitur ex vnitate obiecti: ergò eadem eſt potentia ſpecifica olfaciendi in omnibus. Et rationem dubitandi de modo odorandi diuerſo cum inſpiratione, & ſine illa ſoluit, quia diſcrimen hoc non ſe tenet ex parte potentiæ, ſed ex aliquo extrinſeco prouenit, hoc ſigno probandum, quia animalia reſpirantia organum olfactus coopertum habent, & ideò non odorantur niſi per inſpirationem, quæ viam odoribus aperiat perueniendi ad organum, qua inſpiratione non indigent cætera, quorum organum patet. Et ex hoc prouenit diſcrimen aliud; nimirum, quod ſub aquis vbi aër non eſt inſpirationi deſeruiens, non odorantur illa, ſed benè hæc, quia impedimento illo per inſpirationem tollendo carent; hoc verò diſcrimen non ſe tenet ex parte obiecti, ſed ex parte alicuius extrinſeci, & propterea ſpeciem olfactus non variat in eis. 126

Vt tandem quale eſſe debeat organum huius potentiæ exponat, vno verbo naturam odoris indicat dicens, quod ſicut ſapores humiditate abundant, ita odores abundant ſiccitate; vnde cum organũ potentiæ debeat eſſe aliquo modo ſimile obiecto, talis temperamenti eſſe debet, vt ſiccitas in eo prædominetur. 127

TRACTATVS DE ſenſu olfactus, & odore eius obiecto.

QVÆSTIO I.

Quidnam odor ſit, quomodo gignatur, & in quo ſit ſubiecto.

CIrca naturam odoris fuit ſententia Heracliti, quam citat Ariſtoteles in lib. de ſenſu & ſenſibili cap. 5. aſſerentis eſſe vaporem quendam, aut fumoſam exhalationem, quam res odoriferæ ſpirant: quam videntur ſequi Plato in Timæo, Galenus in lib. de inſtrumento olfactus, Auicenna lib. natur. par. 2. c. de odore, Theophraſtus lib. 6. de cauſis plan- 1

tarum cap. 5. D. Damaſc 2. lib. orthodoxæ fidei cap. 18. Alfarab. quem citat Venetus capit. præſenti ad textum 97. Probatur teſtimonio Ariſtotelis, ſect. 13. problem. quæſt. 5. ita quærentis, *Odor verò fumoſa euaporatio eſt, quam ob cauſam res maleolida grauius olent, cum calent, quã cum frigent.* Reſpondet, *an quod natura odoris vapor quidam, & exhalatio eſt, quæ calore exiſtunt.* Probatur deinde ratione, quia odores cerebrum temperant, atque etiam lædunt vſque adeò, vt Ariſt. in lib. de ſenſu, & ſenſib. cap. 5. dixerit in hunc finem productos eſſe à natura; nempe ad cerebrum temperandum, ac refrigerandum. Et quod amplius eſt nutrimento corporis deſeruiunt, vt Galen. 2 aphoriſ. docere videtur, diſtinguit enim duplices partes in animali, quaſdam ſolidas, quas cibo nutriri ait; tenues verò alias, & quaſi aëreas, quales ſunt ſpiritus vitales, & animales, quas affirmat aere attracto, & odore nutriri. Sed nec temperare cerebrum, nec nutrire corpus poſſunt, niſi ſubſtantiæ ſint, quia effectus iſti à ſola ſubſtantia, & non à nudis accidentibus præſtari poſſunt: ergò odores ſunt ſubtilis illa ſubſtantia, quam res odoriferæ ſpirant,
3 videlicet fumoſa euaporatio, aut exhalatio. Hæc tamen ſententia falſa eſt, quam vt talem refutauit Ariſtot. in libro de ſenſu, & ſenſibili capit. 5. & iuxta principia eius ſuſtineri non poteſt, quia capit. 6. huius lib. docuit ſubſtantiam non eſſe per ſe ſenſibilem: ſed conſtat odorem ſentiri per ſe, ergò non eſt ſubtilis illa, aut vaporoſa ſubſtantia. Sed ratione probatur, quia obiecta ſenſuum externorum, quæ paſſionem in ſenſibus cauſant, ſunt qualitates paſſibiles tertiæ ſpeciei, vt docet Ariſtoteles capit. de qualitate in prædicamentis, ſed odor cauſat paſſionem in ſenſu olfactus, ſicut colores in viſu; & ſonus in auditu: ergò erit paſſibilis qualitas, & non ſubſtantia, & conſequenter, nec fumoſa euaporatio, aut exhalatio, quas conſtat eſſe ſubſtantias.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit. Primum eſt, *quod odor ſit qualitas quædam per ſe ſenſibilis à ſenſu odoratus.* Secundũ, *quod ſit ſecunda qualitas cauſata ex certa permixtione primarum, ſeu ex temperamento res odoriferæ*; quare in ſolis mixtis corporibus, & non in puris elementis reperitur. Vtrumque ſine dubio tenet Ariſtoteles libro de ſenſu, & ſenſibil. capit. 6. cum ſententiam Heracliti ex profeſſo reiiciat, atque etiam capit. præſenti, in cuius fine ſic definit odorem. *Eſt autem odor ſicci, ſicut ſapor humidi.* Siccum verò, & humidum de qualitatibus ſolis, vel earum ratione de ſubiecto dici poſſunt. Vtrumque etiam
4 tenent Albert. Magn. 2. part. ſummæ de homine, titulo de olfactu quæſt. 5. & lib. 2. de anima, tract. 3. cap. 25. D. Thom. Alex

Aphro

Aphrod. ſ. & cæteri antiquiores lib. de ſenſu, & ſenſibili cap. 5. Iandu. 2. lib. de anima, quæſt. 27. Toletus quæſt. 25. Conimb. cap. præſenti, quæſt. 1. artic. 2. vbi etiam recentiores vniuerſi. Et primum quidem probatum eſt aduerſus priorem ſententiam; quare ſolum reſtat explicare ſecundum.

De generatione igitur odoris agit Ariſtoteles non ſolùm, cap. præſenti, & per duas ſectiones integras 12. & 13. problem. ſed copioſius in 1. de ſenſu, & ſenſib. c. 5. quibus locis odorem ait reſultare in mixtis corporibus odoriferis ex temperamento primarum qualitatum, in quo ſiccum comprehẽdit humidũ, hoc eſt, ipſum ſuperat. Vnde quamuis quatuor primis qualitatibus res odorifera conſtet, in eo tamen gradu, ac diſpoſitione, vt ex his præcipua diſpoſitio materiæ eius ſint humiditas, & ſiccitas tali modo permixtæ, vt ſiccitas vincat humiditatem, & abſolute ſit ſuperior, ac prædominans, cauſa autem efficiens à 5
qua tali modo attemperantur, eſt externus calor, à quo ſic humidum reſoluitur, diluitur, & quaſi attenuatur, vt ab humido comprehendatur, ac ſuperetur: vnde efficiens cauſa odoris eſt calor externus, materialis verò humidum, & ſiccum in ea proportione, vt ſiccum comprehendat humidum.

Hæc autem ita ſe habere manifeſtis experientiis comprobari poteſt. Et in primis, quod odor ſit ſecunda qualitas diſtincta à quatuor primis, & ex earum permixtione procedens; probatur experientia elementorum omnium, in quibus nullus eſt prorſus odor, vt docuit expreſsè Ariſtot. lib. de ſenſu, & ſenſib. cap. 5. eſſet verò ſi odor foret qualitas prima: ergò cum non ſit in eis, ſequitur eſſe ſecunda ex permixtione primarum cauſatam in ſolis corporibus mixtis. Quod verò elementa odore 6
careant, intelligimus, ſi pura ſint, & nullam permixtionem alterius corporis habeant. Nam dum terra poſt nimiam ſiccitatem malefacta redolet, per mixtionem humiditatis aquæ id habet, non ex ratione elementari. Quod verò ex tali temperamento, in quo ſiccum comprehendat humidum, ſequatur odor, colligitur planè ex eo, quod res odoriferæ dum caleſiunt, magis redolent calore excitante, & augente ſiccum, magíſque decoquente humidum, efficientéque vt magis à ſicco comprehendatur. Vniuerſaliter etiam verum eſt eaſdem res plus redolere verno tempore, quàm hyemali propter caloris abundantiam. Imò plures ex eis, cum incenduntur ſuauiorem longè odorem ſpirant. Et tandem quod aliquid humiditatis permixtæ neceſſarium ſit, conſtat eadem experientia: nam eiſdem rebus odoriferis, quas vt redoleant, incendimus, humiditatis aliquid permiſcemus, & ſi hæ, & alia nimis terreantur, vel vehementi

7 conſumantur incendio, parum, vel nihil odoris ex ſe emittunt, vt conſtat etiam in cineribus ligni odorati. Ex quibus colligere poſſumus definitionem odoris intentam, quæ talis erit: *Odor eſt qualitas ſecunda ex certo temperamento primarũ, in quo ſiccũ comprehendit humidũ reſultans, ac per ſe mouẽs ſenſum odoratus.*

Sed aduerſus doctrinam traditam de generatione odoris ex tali temperamento, in quo ſiccum comprehendat humidum; ſic obiici poteſt, odor, & ſapor oppoſita ſequuntur tẽperamenta primarum qualitatum: ergò repugnat eſſe ſimul in eodem ſubiecto. Probatur conſequentia, quia repugnat naturaliter idẽ ſubiectum oppoſita temperamenta habere, vt per ſe eſt mani-
8 feſtum. Conſequens autem pugnat cum euidenti experientia, quia videmus poma, ſuccos, & plura alia ſimul cum ſapore ſuauiſſimo, non minus ſuauiſſimum ſpirare odorem. Imò nullum ferè corpus deſignari poteſt odoriferum, quod non habeat bonum, vel malum odorem: neque ſapidum odorem non habens.

9 Reſpondet Toletus, & Conimbricenſes cum eo, pluréſque alij ex recentioribus, corpora odorifera diuerſas partes habere, & in quibuſdam ſiccum comprehendere humidum, in aliis verò humidum potiùs comprehendere ſiccum, odorem igitur ſpirant partes priores; ſapor verò reperitur in poſterioribus; & ideò non ſunt odor, & ſapot in eadem parte ſubiecti: ſed in diuerſis, quod nullam continet repugnantiam; licet oppoſita ſequantur temperamenta; quia idem corpus ſecundùm diuerſas partes habere poteſt temperamenta illo modo oppoſita.

Sed aduerſus hanc ſolutionem obiici poteſt: Primò, quod licet poſſibile ſit idem corpus heterogeneum habere partes
10 oppoſiti temperamenti, & in his vera poſſit eſſe ſolutio: ſed in homogeneis non videtur vniuerſaliter vera: nam cum habeant partes eiuſdem rationis, & omninò ſimiles, non videtur poſſe in eis dari tanta diuerſitas; imò tanta oppoſitio temperamenti, nec etiam videtur negari poſſe, quod eadem pars vini habens eundem ſaporem habeat etiam eundem odorem: nam ſi non habet eundem, nullum prorſus habebit: cùm non videatur poſſe habere diuerſum. Quod verò nullum habeat, non videtur intelligibile. Secundò obiicio, quod etiam in eiſdem partibus homogenei, vel heterogenei corporis vtraque qualitas reperitur ſimul: nam eædem partes corporis ſuauiſſimum odorem ſpirantes, peſſimum habent ſaporem, qui etiam ſi peſſimus ſit, nihilominus oppoſitum temperamentum poſtulat, in quo humidum comprehendat ſiccum: ergò adhuc probatur odorem, & ſaporem ſimul reperiri in eadem parte ſubiecti, &

conſe

conſequenter oppoſita temperamenta; & ideò ſolutio eadem id negans falſa eſt.

11 Alio igitur modo reſpondent recentiores quidam, quibus propter primum argumentum non placet prædicta ſolutio, aſſerúntque non eſſe intelligendum, quod ſapor quicumque ſequatur humidum comprehendens ſiccum, & odor quicumque ſiccum ſuperans humidum de quocumque ſapore, & odore: ſed de excellentiſſimis, cæteri verò ſapores, qui non ita excellunt, benè poſſunt ſequi ex ſicco ſuperante humidum, vnde ſolum repugnat, quod ſuauiſſimus ſapor ſit ſimul in eodem ſubiecto cum ſuauiſſimo odore, non tamen cum alio minus perfecto, & pariter odor ſimul cum ſapore. Sed hæc etiam ſolutio non eſt minus difficilis, quam prima; quia experimur non ſolos odores ſuauiſſimos ſequi ſiccum comprehendens humidum: ſed etiam mediocres, & pariter de ſaporibus. Patet hoc in vino, & aliis humidis mediocriter ſapidis, atque etiam in floribus mediocriter odoriferis, necnon in ſpeciebus aromaticis, vt de thure, & aliis patet, quæ licèt non ſint ſuauiſſimi odoris, nihilominus magis redolent, quò magis incaleſcunt, & vniuerſaliter loquendo experientiæ omnes ſuperiùs adductæ, vel non probant odorem ſequi ſiccum comprehendens humidum, vel ſi probant de excellentiſſimo, eodem modo probant de mediocri, quare falſum ſupponit ſolutio hæc.

12 Et mihi videtur priori ſtandum eſſe: quam vt explicemus, adnotare oportet res omnes in quibus ſimul eſſe poſſunt ſapor, & odor, vel partes eſſe rerum viuentium, vel fructus, aut ex his, vel illis procedere, & cum viuentia habeant partes diuerſi téperamenti, pariter fructus eorum, & quæ ex his procedunt. Quare in his partibus, in quibus humidum ſuperat ſiccũ ſaporem habent, in aliis verò in quibus ſiccũ ſuperat humidum habent odorem, neque vnquam in eadem parte reperitur vtraque qualitas, neque temperamenta oppoſita, quæ ſequũtur. Si verò aliquando in aliis rebus præter has reperiantur ſimul, quod raro, vel nunquam accidit, tales erunt, quæ poſſint etiam habere partes diuerſi, atq; oppoſiti temperamenti, vt ſi in terra cui admiſcetur pluuia, aliquid ſaporis ſit ſimul cum odore aliquo, quẽ pro paruo illo tépore ſpirare ſolet, locũ habebit diuerſitas temperaméti ſecundum diuerſum modum, quo permiſcentur partes: ita vt in quibuſdam comprehendatur ſiccum ab humido propter maiorem aquæ admixtionem, & in his partibus reperiatur ſolus ſapor, in aliis verò ſiccum comprehendat humidũ propter minorem aquæ admixtionem; & in eiſdem reperiatur ſolus odor. Et ex his ſoluitur facilè vtrumque argumentum.

13 Primum quidem quia res iſtæ in quibus ſimul ſunt ſapor &
odor; ita ſunt homogeneæ, vt ex heterogeneis procedant, qua-
re permanet in eis conditio heterogeneorum; quantum ad par-
tes diuerſi, atque oppoſiti temperamenti, licet non tanta, ac in
eiſdem à quibus procedunt; ſi quæ verò ſunt ex his non proce-
dentibus, ex elementis tali modo permixtis fiunt vt poſſint
etiam habere partes diuerſo modo temperatas, vt expoſitū eſt.

Et eodem modo ſoluitur ſecundum. nam de vino, floribus, ac
cæteris, quæ in eo opponuntur, conſtat ex heterogeneis proce-
14 dere, & propterea ſecundum diuerſas partes diuerſa, atque op-
poſita temperamenta habere, & iuxta ea ſimul ſaporem & odo-
rem. Huic ſolutioni addo rarò inueniri in eodem corpore ſua-
uiſſimum ſaporem cum odore etiam ſuauiſſimo.

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro prima ſententia reſpondeo
Ariſtotelem non tenuiſſe ſenſum formalem. ſed cauſalem ma-
terialis cauſæ, quare idem fuit apud ipſum dicere odorem eſ-
ſe fumoſam exhalationem, ac ſi diceret ei eſſe coniunctam, tan-
quam ſubiecto cui inhæret.

Ad argumentum verò negandum in primis eſt odorem nu-
trire, quod negauit expreſsè Ariſtoteles libro de ſenſu & ſenſi-
bili ca. 5. Quod verò de gente quadam refertur ſolis odoribus
ſine vllo cibo viuere, fabuloſum cenſendum eſt. Confortationē
verò cerebri non ſemper habet, nec id omnibus odoribus con-
15 uenit: ſed quibuſdam, hunc vero effectum habent coniuncti
cum fumoſa exhalatione (quæ ſubſtantia eſt) in qua tanquam
in ſubiecto deferuntur, cuius etiam ratione nutrire dicuntur
ſpiritus, qui cum ſint aërea quædam ſubſtantia, ex aerea etiam
ſubſtantia, cui ineſt tale accidens, nutriri debent.

QVÆSTIO II.

An ſenſorium olfactus immutetur ab odore realiter vel ſolùm intentionaliter.

PRius quam ad quæſtionem veniamus, præſupponendum
eſt medium huius ſenſus, per quod immutatur ab obiecto,
eſſe aërem, & aquam, vt docuit, & probauit expreſsè Ariſtote-
les c. præſenti, text. 97. & lib. 4. de hiſtoria anim. cap. 8. cui con-
ſentiunt in primis omnes interpretes, atque etiam Theophra-
ſtus lib. 6. de cauſis plantarum, cap. 1. Alber. Magn. 2. par. Sum-
mæ de homine tract. de olfactu, Them. 2. lib. de anima, cap. 4.
ſuæ paraph. Garb. in Summ. quæſt. 69. Fernel. li. 6. phyſiologiæ
16 ca. ... & cæteri omnes. Nec obſtat ex parte aquæ, quod piſces in

ea degen

ea degentes reſpiratione careant, ſine qua olfactio non poteſt
fieri, quia non omnia animalia reſpirando olfaciunt, niſi ea
tantum, quæ organum olfactus abſconditum, vel coopertũ ha-
bent, ideoque ad illud aperiendum reſpiratione, ſeu inſpiratio-
ne indigent, & propterea ſine illa olfacere non poſſunt, vt cap.
præſent. docuit Ariſtoteles. Aquatilia verò, atque etiam ex ter-
reſtribus plura patens habent organum; quare non indigent
operatione reſpirandi prævia, vel comitante ad olfaciendum.
Malè igitur Plinius lib. 9. naturalis hiſtoriæ, cap. 7. affirmans
aquatilia omnia reſpirare aſſeruit, aërem ſub aquis degere, quò
reſpirare, atque olfacere poſſint; imò & odorem ipſum nihil
aliud eſſe voluit, quàm infectum aërem. Vtrumque autem fal-
ſum eſt, quia naturalis ordo vniuerſi non patitur elementum
aëris ſua natura leue, ſub graui corpore quale eſt aqua degere:
ſed eo ipſo, quod ob extrinſecam cauſam contingit aliquas aë- 17
ris particulas ſub aquis ingredi, naturali vi expelluntur. Nec
verum eſſe poteſt, quod odor ſit infectus aër, cum in corpori-
bus ſolidis odor exiſtat, & ab eis in aërem per exhalationem
tranſmittatur, vt quæſt. ſequenti oſtendemus.

Medio igitur huius ſenſus præſuppoſito, atque expoſito,
quærit titulus quæſtionis, quonam modo per illud immutetur
ſenſus iſte ab odore. Videlicet multiplicato per ipſum ſecun-
dum eſſe reale vſque ad organum, vel ſolum ſecundum eſſe
intentionale.

Et prima opinio tenet odorem non immutare olfactum,
niſi calor ſolis agens circa odorifera corpora per humidi re-
ſolutionem, & attenuationem extrahat exhalationem ſiccam,
quæ eſt ſubſtantia quædam ſubtiliſſima aëri, aut fumo ſimilis;
& propterea vocatur exhalatio; quia exhalationes quaſi aereæ 18
naturæ ſint, ab aliis verò fumoſa euaporatio, quia vaporibus
calore ſolis ab aqua extractis perſimilis eſt, in qua exhalatio-
ne odor ipſe, tanquam in proprio, & proximo ſubiecto defera-
tur vſque ad organum, vnde per totum medium ſecundum eſſe
reale hoc modo deferri affirmat, & eodem prorſus immutare
organum. Ita Auicenna 6. naturalium part. 2. cap. de olfactu, Al-
bert. Magn. 2. lib. de anima cap. 3. vbi pro eadem ſententia ci-
tat Platonem. Probari poteſt duplici ratione ex duplici alia
experientia deducta. Prior eſt, quia experimur in rebus peſſimi,
ac vehementiſſimi odoris ſimul ac eas ſentit olfactus, orga-
num lædere, imò & cerebrum, quem effectum non poteſt odor
cauſare per ſolas ſpecies intentionales: cùm realis, & naturalis
ſit, imò nec ſolus ipſe etiã ſecundum eſſe reale: cùm ſit accidẽs,
niſi in aliqua ſubſtantia deferatur: ergò neceſſe eſt concedere,

quod

quod vſque ad organum perueniat in exhalatione delatus, & ita totum medium afficiat, & ſenſum immutet. Poſterior ratio ex alia experientia deducitur; nam experimur vento in contrarium flante olfactionem ſæpe impediri, atque etiam aliquãdo adhuc iam extracta exhalatione odorifera retardari, ita vt non ſtatim ſentiatur odor, ſed poſt aliquod tempus: ſed neutrum foret poſſibile, ſi per ſolas ſpecies intentionales immutaret medium, & organum, quia nec illæ poſſunt à tali cauſa impediri, nec productio earum retardari, cùm (nullum habentes contrarium) in inſtanti fiant.

19

20 Hæc tamen ſententia falſa eſt, & Ariſtoteli contraria. Probo vtrumque duplici teſtimonio Ariſtot. Primum habetur, ſectio. 12. problem. quæſt. 10. vbi hoc argumento impugnat Heraclitum aſſerentem odorem eſſe exhalationem emiſſam à re odorabili. Quia ſi odor eſſet talis exhalatio, ſemper diminueretur, & breui conſumeretur eadem res odorabilis per continuam emiſſionem propriæ ſubſtantiæ, quod conſtat eſſe contra experientiã; nam licet aliquantulum diminuantur plures, & conſumantur tandem, diu tamen redolentes durant, & plures neque diminuuntur, neque conſumuntur, etiam ſi ſemper redoleant: odor igitur non eſt exhalatio. Exque argument. hoc non minus efficaciter probat contra Auicennam, quia continuæ emiſſioni exhalationis innititur, quam concedit ipſe, licet non dicat cum Hieraclito odorem eſſe ipſam exhalationem. Vltimus locus Ariſtotelis eſt cap. præſenti, vbi docet, & probat medium olfactus eſſe aërem, & aquam, ex quo ita arguo; ſi odor defertur in exhalatione vſque ad organum, cum exhalatio ſit ſubſtantia, neque ipſa, neque odor in ea delatus afficiet aërem, vel aquam, ſed omninò independenter ab eis differetur: cum ſit ſubſtantia ab eis diſtincta; quare ſine vllo medio externo odor afficiet organum, & ideò falſum erit, quod ab Ariſtotele, & omnibus aſſeritur olfactum habere pro medio externo aërem & aquam.

21 Secunda opinio ex diametro huic oppoſita negat odorem ſecundum eſſe reale mouere vllo modo medium, vel organum. ſed ſolum per ſpecies intentionales ſicut color, qui nullo modo à ſe ipſo egrediẽs mouet vtrũque per ſpecies; ita ergo odorem aſſerit nec per ſe, nec per exhalationem ad medium, vel organum peruenire, ſed per ſolam ſpeciem immutare intentionaliter vtrumque. Ita Comm. 2. lib. de anima, comm. 97. impugnans Auicennam duplici argument. priori quidem, quia à multis refertur de olfactione vulturum ad maximam, & ferè incredibilem diſtantiam fieri, oportebit ergò tot, vel tam ma-

gnas

gi as exhalationes emitti, vt non ſufficiat ſubſtantia rei odorabilis,ſed ſtatim conſummatur.Poſteriori verò,quia ſi per exhalationem deferretur odor, exhalatio illa cùm ſit corporea ſubſtantia, ſe penetraret cum aëre, & aqua. 22

Tertia ſententia quaſi media inter duas prædictas extremas aſſerit odorem immutare medium ſecundum eſſe reale vſque ad aliquam diſtantiam, ab illa verò ſolum per ſpecies intentionales medium, & organum. Sed in modo immutandi medium realiter vſque ad illam diſtantiam, diuerſo modo ſentiunt.

Nam quidam per exhalationem, aut fumoſum vaporem id præſtare cenſent, & non per multiplicationem odoris, ita vt vnus odor producat alterum in medio. Sic loquuntur D.Thom. lect.10. huius lib.atque etiam in 2.diſt.2. quæſt.2.artic.2. ad 5. Philoponus cap.præſenti. Apollina. quæſt.26.huius libr.Iandu. quæſt.24. & in lib.de ſenſu,& ſenſibili,quæſt.27.Contaeen.lib. 5.de elementis, Marcell.in ſuo lib. 3.de anima,cap.27.& vterque Caiet.hoc loco. Ferrar.qu.27. huius lib. Conciliator diff. 155. & maior recentiorum pars.

Alij vero abſque emiſſione exhalationis id præſtare exiſtimant per multiplicationem realem, ita vt vnus odor producat alterum vſque ad certam diſtãtiam medij, à qua reliquam partem medij vſque ad organum,atque etiam ipſummet organum ſolùm per ſpecies intentionales immutet:ita Alexand.in lib.de ſenſ.& ſenſibil.cap.de odor.Amon.& Boëtius cap.2.anteprædicam. Garbius in ſumma quæſt. 69. quod etiam defendunt tanquam probabile Conimb.noſtri 2.lib.de anima cap.9.quæſt.3. artic.1.probantque teſtimonio Ariſtotel.cap.12.huius lib.text. 127.vbi ita ait. *Vt aër plet enim,vt paſſus aliquid,quid igitur eſt odorare præter pati aliquid,aut odorare ſentire eſt,aër autẽ paſſus mox ſenſibilis fit.* Et probari etiam poteſt ratione ſic:quia parum aquæ odoriferæ infuſum in vas plenum aqua elementari reddit totam aquam bene olentem; quod non poteſt fieri,niſi per productionem odoris ſibi ſimilis in tota aqua ab odore exiſtẽte in parua illa portione. Secundo, quia aër contingens roſas, vel aliam rem odoriferam ſuauiter olet:ergò quia recipit in ſe realem odorem ab ea in ſe productum. 23

Quid autem in tanta ſententiarum varietate nos de hac re ſentiamus, his aſſertionibus ſit manifeſtum. Prima aſſertio ſit, *odor nec medium, nec aliquam partem eius, nec organũ immutat per multiplicationem realem, nec talis multiplicatio neceſſaria eſt ad ſenſationem odoris.* Ad hanc probandã præſuppono cõmunẽ illam ſententiam Ariſtotelis, & omnium in principio huius 24

quæſtio

quæſtionis præſuppoſitam, & probatam, quod medium odoratus ſint aër, & aqua, ex quo ita arguo. Odor conſiſtit in ſicco ſuperante humidum, cui temperamento oppoſita ſunt elementum aëris, & aquæ: cum vtrumque ſit valde humidum, & aqua nimis frigida, ergò non poteſt in eis produci realis odor. Probatur conſequentia, quia ſi produceretur, ergò per eductioné
25 eius de potentia eorum, ſed repugnat, quod de potentia eorum educentur; ergò repugnabit, quod multiplicetur in eis. Minorem ſic probo. non poteſt educi de potentia alicuius ſubiecti accidens, niſi in potentia eius contineatur, ſed odor non continetur in potentia horum elementorum; ergò nec poteſt educi de potentia eorum. Probatur minor, quia odor ex propria natura eſt accidens corporis mixti præſupponens temperamentum eius, vt ex Ariſtotele oſtendimus ſuperius; quare nec in eius potentia continetur; nec de ea educi poteſt, ſicut nec de potentia corporis cœleſtis, quod ſi aliquando in terra, vel aqua producitur aliquis odor, præſupponit abſque dubio aliqualem permixtionem, ratione cuius de potentia eius educi poteſt, repugnat verò de potentia elementari eius educi, vel ei, vt puro elemento conuenire.

Secundo quia odor eſt ſecunda qualitas naturalis ſicut color, ſed ſecundæ qualitates non ſunt actiuæ, ad producendum
26 ſibi ſimiles, vt patet de eiſdem coloribus; ergò nec odor erit actiua qualitas; ita vt poſſit, ſuper phyſicam productionem ſibi ſimilis multiplicari in medio. Addidimus in noſtra aſſertione, non eſſe talem multiplicationem phyſicam odoris in medio neceſſariam ad ſenſationem eius, quia ſine illa poteſt ſufficienter ſentiri per ſpecies intentionales à principio producta, ſicut ſentitur per eas ab illa diſtantia ad quam multiplicantur iuxta eandem ſententiam.

Secunda aſſertio, *non ſemper defertur odor per medium in exhalatione etiam ad aliquam diſtantiam, nec ſemper id eſt neceſſarium ad olfaciendum licet aliquando deferatur, & neceſſarium ſit, sed tunc adhuc non ſit olfactio per exhalationem ipſam immutantem organum.* Præſupponit aſſertio hæc olfactionem non ſemper fieri per exhalationem peruenientem vſque ad organum, quod probatum à nobis eſt efficaciter contra Auicennam. Aſſerit verò primò, non ſemper odorem deferri in exhalatione, ſed aliquando. Quod declaratione potius, quam probatione indiget; declaratur verò hoc modo. Odorabilia ſunt in duplici differentia, quædam in quibus, vel ob nimium humidum, vel ob ſiccum tenue non bene comprehendente humidum, imperfecti ſunt odores, ita vt quædam nullum prorſus odorem

ein-

exiſtant, perficiuntur vero calore reſoluente humidũ, vel de-
ſiccante ſiccũ, eumq; perfectè cũ humido permiſcẽte, & per talẽ
reſolutionẽ, extrahitur exhalatio ab eis, in qua odor emittitur.
Alia vero ſunt odorabilia, quæ à principio generãtur perfectio-
ra, quia materia in qua fiũt perfectior eſt; ſic eo à permixtio- 27
ne terrea libero perfectéq; cõprehẽdẽte, aut ſuperãte humidũ,
quare non indiget noua reſolutione caloris per quã exhalatio
aliqua ab eis extrahatur deferẽs odorẽ, ſed ſine illa perfectè o-
doratum mouẽt. Et huius ſignũ euidẽs eſt; quod ſemper redolent ſine
vlla diminutione, aut cõſũptione; imò neq; vnquã marceſcunt.
Secundum quod continet noſtra aſſertio eſt, *quod dum adhuc*
defertur odor per exhalationem, vſque ad aliquã partẽ medij, imò
etiam vſque ad organum, ſi prope ſit, non mouet ipſa olfactũ ita vt
per immutationẽ naturalem eius fiat olfactio, ſed fit per ſpecies in-
tentionales, quos odor in ea delatus producit in ſenſorio. Hoc probo 28
primo ex Ariſtot. c. præſenti, vbi expreſſe docet ſenſum olfactus
habere medium externum, nempe aërem, & aquam, quod non
eſſet verum ſi exhalatio per ſe coniungeretur organo, & illud
per ſe moueret, tunc enim nihil externum eſſet medium inter
exhalationem ipſam, & organum. Deinde ratione; quia ſenſibi-
le debet coniungi immediatè, ſenſui per ſe, vel per ſuam ſpe-
ciem, ſed odor in exhalatione delatus non poteſt per eam con-
iungi immediatè ſenſui, niſi producat in eo ſpeciem ſui: ergò
per ſolam exhalationem etiam vſque ad organum in caſu per-
uenientem non poteſt ſentiri odor. Probatur minor, quia exha-
latio non eſt odor ipſe, ſed corpus diſtinctum ab odore; ergò
exhalatione attingente organum mediat corpus inter ipſum,
& odorem, & conſequenter inter ſenſum, & eius obiectum; non
ergò coniunguntur immediatè, nec poſſunt ſenſationem elice-
re, niſi coniungantur per ſpeciem eiuſdem odoris in organo
productam, & per ſe immediatè inhærentem potentiæ. Ex qui- 29
bus duo infero; primum, quod dum adhuc exhalatio datur de-
ferens odorem, non concurrit per ſe ad ſenſationem olfactus,
ſed hæc ſolum fit per ſe ab odore per ſpeciem intentionalem
mouentem ſenſum. Probatur, quia ſi aliquo modo poſſet per ſe
naturaliter immutare medium, & potentiam, vel id poſſet per
ſe ipſam, vel per odorem, ſed vtrumque eſt impoſſibile: ergò
impoſſibile eſt exhalationem concurrere per ſe ad ſenſationẽ.
Probatur minor, quia exhalatio eſt ſubſtantia, ſed ſubſtantia
non eſt per ſe ſenſibilis, ergò non eſt per ſe immutatiua ſenſus,
nec medij, nec producit odorem, quia odor non poteſt alium
ſibi ſimilem producere in medio, vt ſuperius probauimus: ergò
neque vllo modo poteſt per ſe concurrere ad ſenſationem
olfactus

olfactus. Infero ſecundo ſenſationem odoris ſemper, & neceſ-
ſariò per ſe fieri per immutationem intentionalem medij, &
organi, ab odore ipſo, & non ab exhalatione per ſe, quod ex
30 priori illato eſt manifeſtum: Vnde ſequitur quod per ſe loquē-
do operatio huius ſenſus ſolum fit per immutationem inten-
tionalem, & nunquam per naturalem, immutatio verò inten-
tionalis à principio extractæ exhalationis fit, quia à principio
verum eſt, ac neceſſarium odorem in exhalatione exiſtentem
eſſe per ſe ſenſibilem nullum habens contrarium in productio-
ne ſpecierum: ergo neceſſarium eſt eas à principio producere,
& à principio fieri ſenſationem intra ſphæram actiuitatis eius
per immutationem intentionalem medij, & organi.

31 Ad 1. argum. pro Auicenna, conceſſa experientia illa vehe-
mentiſſimi odoris lædentis ſenſum, dicimus læſionem nō pro-
cedere ab odore, nec exhalatione, ſed ab alia qualitate actiua,
vel organi ſimul cum odore etiam delata ab eadem exhalatio-
ne, itaque à corpore odorabili extrahitur exhalatio odorifera,
non ſolo odore affecta, ſed aliis qualitatibus eiuſdem odora-
bilis corporis, & actiuis quidem, atque conuenientibus, vel no-
32 ciuis. Quarum ratione odor infectus iudicatur, & per quas ex-
halatio ipſa in organum, vel cerebrum agit, & vnum vel alte-
rum, aut vtrumque lædit: & eodem modo cenſendum eſt de
ſuauiſſimis odoribus in eiſdem exhalationibus delatis, quæ ce-
rebrum confortant, & quaſi demulcent ratione alicuius quali-
tatis actiuæ, valdéque conuenientis ſimul cum odore ipſo de-
latæ. Hanc ſolutionem indicauit D. Thom. 1. part. quæſt. 78. ar-
ticul. 3. aſſerens organum olfactus non alterari realiter, niſi
per accidens, hoc eſt, ab adiuncta qualitate actiua ſecum in ex-
halatione delata.

Ad ſecundum concedimus etiam aliquando impediri olfa-
ctionem ſtante in contrarium vento, quia ventus ipſe ſecum
fert exhalationem ſimul, & ſpecies ab odore in ea delato pro-
ductas, & ita ſecum exhalationem defert vt eam extrahat à
ſphæra actiuitatis olfactus; quare licet ſpecies ſemper multi-
plicet odor intra ſuam ſphæram, non tamen intra ſphæram ol-
factus, & propterea non ſentitur.

Ad teſtimonium Ariſtotelis reſpondeo intelligi de paſſione
33 intentionali, non naturali; nam eodem modo docet Ariſtotel.
cap. 6. huius lib. de omnibus ſenſibus eſſe potentias paſſiuas,
quod de ſola paſſione intentionali verum eſſe poteſt, de qua
intelligitur abſque dubio ab Ariſtotele; eodem igitur modo
intelligi poſſunt hæc, ita vt benè olere dicatur aër, quia habet
in ſe ſpeciem intentionalem, ſicut in hoc teſtimonio aſſerit
aërem

aerem pati à colore, & bene olere tanquam aliquid paſſum, & ita intelligi debet experientia poſterioris argumenti.

Ad experientiam verò prioris dicimus totam illam aquam redolere, quia permiſcetur ei portio rei odorabilis, à qua producuntur ſpecies intentionales, & non alio modo.

QVÆSTIO III.

Quidnam ſit organum olfactus, & in quo potentia tanquam in proprio ſubiecto reſideat.

VT quæſtionem, ac difficultatem eius intelligamus, adnotare oportet ex vſu anatomicæ artis à cerebro deriuari duos quaſi canales, vſque ad oſſa foraminoſa narium, quæ ſunt 34
prope concauitates oculorum, & canales iſti in extremitatibus efficiunt quaſi duas carunculas ad modum extremitatis mammillæ, & propterea *proceſſus mammillarum* vocari ſolent, per quos cerebrum tranſmittit excremẽta in naſum, & reſpirationis vſu aſcendunt fumi vſque ad cerebrum, & per eoſdem canales deſcendunt rami neruorum vſq; ad naſum, quos alij membranam narium appellant, quia narium nomine canales iſti intelliguntur, quos naſus operit. Illas verò carunculas (quas mãmillas vocant) voluerunt nonnulli operiri tunicis quibuſdam, quas appellaſſe aiunt Ariſtotel. *opercula olfactus*, cap. præſenti, text. 100. & in lib. de ſenſu, & ſenſib cap. 5. ſed quia vſus anatomicæ artis eas non reperit, medici irrident Ariſtot. Verumtamen nunquam Ariſtoteles talem tunicam pro operculo poſuit: vt benè Tolet, quæſt. 26. huius lib. & Conimb. cap. præſenti, quæſt. 4. art. 3. adnotarunt, ſed operculi nomine intellexiſſe carnem quandam ſpongioſam, atque poroſam, quæ cernitur ante mammillas, & dilatatur, atque extenditur per reſpirationem, eiúſque pori aperiuntur, per aeris verò detentionem conſtringitur, & quaſi clauditur & propterea ſatis propriè vocari poteſt 35
operculum mammillarum, & olfactus, ſi in eis reſideat, tanquam in organo, quod verba Ariſtotelis non obſcurè indicant, ita enim habent textu 100. huius cap. *Odoratiuum ſenſorium aliis quidem ſine operculo eſt, ſicut oculus, aliis verò aerẽ recipiẽtibus habet cooperimẽtum, quod reſpirantibus diſcooperitur dilatatis venis, & meatibus.* Et ecce diſtinctionem omnium partium, in quibus aut in cerebro ipſo à quo deriuantur, reſidere poteſt potentia odorandi, & hoc inquirit titulus quæſtionis.

Et prima opinio negat in aliqua harum partium reſidere, ſed 36

in ventriculis, vel ſinibus anterioribus cerebri, à quo deriuantur. Hanc exiſtimant plures eſſe ſententiam Galeni 8. lib. de vſu partium, cap. 6. atque etiam in lib. de olfactu. Vt Valeſius 2. lib. controuerſ. med. cap. 24. quamuis Toletus eum referat pro alia. Probatur primo, quia cerebrum percipit odores, cum ex eorum perceptione confortetur, aut lædatur: ergò continet in ſe organum odoratus. Secundo, quia ſi in his receptaculis anterioribus cerebri, eſſet ſenſus iſte, non eſſet nobis neceſſaria reſpiratio ad olfaciendum, ſed ſine illa poſſemus contra euidentem experientiam: ergò neceſſario fatendum eſt in eis eſſe. Antecedens probatur, quia reſpiratio eſt attractio, atque aſcenſio aëris, ſed ſi in ſuperiori parte non eſſet organum, non eſſet neceſſarium aërem aſcendere: ergò nec eſſet neceſſaria reſpiratio, ſed ſine illa ſentiremus odorem.

37 Sed hæc ſententia falſa probatur teſtimonio Ariſtotel. in lib. de ſenſu, & ſenſib. capit. 2. vbi de organo olfactus ſic loquitur, *Quapropter, & circa cerebrum loco odoratus proprium ſenſorium eſt, potentia enim calida frigidi materia eſt.* Sentit igitur in loco cerebri inferiori conſiſtere, cuius rationem ſatis congruam inſinuat, nempe quia organum olfactus, ſimile temperamentum poſtulat ei, quod materia odoris eſt, nempe calidum, & ſiccum comprehendens humidum, ſed cerebrum habet omninò oppoſitum: cùm frigidiſſimum, atque humidiſſimum ſit: ergò non poteſt eſſe organum olfactus.

Secunda opinio ponit ſenſum odoratus in ramis neruorum deriuatis à cerebro, vſque ad naſum, quos alij vocant naſi mem-
38 branam. Ita Comm. 2. collectan. cap. 17. probat teſtimonio Ariſtotelis lib. 1. de hiſtoria animal. cap. 11. vbi docet expreſsè olfactum per nares adminiſtrari: ergò ſentit intra ipſas, vel in aliqua parte earum interna reſidere. Deinde ratione primo, quia olfactus non poteſt reſidere in cerebro, qui expers ſenſus eſt, vt docet Ariſtotel. 2. lib. de partibus animal. cap. 10. & conſentit Galen. 3. lib. de cauſis ſymptom. vocans cerebrum organum non ſentiens, & proceſſus mammillares ſunt eiuſdem ſubſtantiæ cum cerebro: ergò in neutra harum partium eſt; quare ſolum reſtat eſſe in neruis. Secundo, quia ſi proceſſus mammillarum, vt multi tenent eſſe organum, ſequeretur poſſe à nobis ſentiri odorem eorum, quæ intra nos ſunt, per foramen, quod à palato tendit in carunculas, quod nunquam aliquis expertus eſt.

Sed neque hæc ſententia placet primo, quia cùm nerui iſti, ſeu membrana expanſi ſint vſque ad extremas partes internas naſi, ſequeretur odores percipi à nobis abſque vlla inſpiratione contra experientiam. Probatur conſequentia, quia ſtatim ſpecies odo-

cies odorum incurrerent in organum abſque vlla attractione aëris, & fieret ſenſatio. Secundo, quia omnes experimur in parte aliqua ſecretiori, magis, quàm externa ſentire odores, ergò non debet poni organum ſenſus in his neruis adeò patentibus, & externis. 39

Tertia ſententia affirmat olfactum eſſe in interiori parte naſi, atque etiam in tota reſpirationis via ad ipſa vſque interna viſcera. Ita Valeſius loco nuper citato exiſtimans ſe Platonem ſequi in dialogo de natura. Hæc tamen ſententia magis eſt à veritate aliena, quàm duæ præcedentes. Quia ſi ita eſſet, fieret olfactio non ſolum in partibus cerebro vicinis, ſed in intimis viſceribus, quod patet eſſe contra experientiam, & valde abſurdum.

Vltima igitur ſententia eſt, *proceſſus mammillares eſſe organum, in quo olfactus reſidet.* Hæc eſt communis, & longè probabilior, nam eam ſequuntur Philopon. capit. præſenti. Albert. Magn. 2. parte Summæ de homine, tractatu de olfactu, vbi pro ea citat Algaz. D. Gregor. Nyſſenus lib. 4. de viribus animæ cap. 5. Fernel. in lib. de partibus corporis humani cap. 9. Garbi. quæſtion. 59. Conci. diff. 55. pro qua etiam referunt Auicennam ſen. 3. can. 1. Toletus quæſtion. 27. huius libri, Conimb. cap. præſenti quæſtio. 4. articul. 2. & omnes ferè recentiores eſtque ſatis probata ex refutatione aliarum. 40

Ideo ad primum argumentum primæ opinionis negandum eſt antecedens, quod cerebrum ſentiat odores, ſed confortatur, aut læditur ab exhalatione ipſum tangente, in qua odor defertur, non tamen ratione odoris, ſed alterius qualitatis actiuæ, 41
atque etiam nociuæ, aut conuenientis ſimul cum odore delatæ, quare non probatur organum olfactus eſſe in cerebro.

Ad ſecundum negandum eſt etiam antecedens, quod ſi organum non eſſet in cerebro, non eſſet neceſſaria reſpiratio ad olfaciendum, & cum dicitur, reſpirationem eſſe attractionem aëris ſurſum: Reſpondeo primo non eſſe hoc neceſſarium, imò poteſt per reſpirationem attrahi aër verſus quamcunque differentiam loci, prout opportunum fuerit, vel neceſſarium. Deinde dici poteſt ſecundo ſatis eſſe, quod propè cerebrum ſit organum, vt ſurſum aër attrahi dicatur per reſpirationem.

Ad teſtimonium Ariſtotelis, quod pro ſe affert ſecunda opinio. Reſpondeo per nares adminiſtrari olfactum tanquam per medium, ſeu viam, qua ſpecies odoris ad organũ perueniunt 42
in parte magis interna reſidens, quemadmodum etiam dici poteſt adminiſtrari per aërem, vel aquam: cum tamen certum ſit in eis non eſſe organum.

Ad primum argumentum reſpondeo proceſſus mammillares cõiunctos eſſe cũ cerebro, & ideò ſimiles ex parte ſubſtantiæ eius, nihilominus diuerſum habent temperamentum à cerebro, quia non ſunt adeò frigidi, nec adeo humidi, ſed magis temperati, meliúſque permixtas habent qualitates has cum calore, & ſiccitate eis contrariis, ideò conueniens ſubiectum odoratus eſſe poſſunt.

Ad ſecundum reſpondeo, non ſentiri internum odorem ſtomachi, ſed neque oris, aut ciborum, qui in ore verſantur, quia cum non ſentiamus, niſi inſpirantes, & aërem ab ore per inſpirationem non niſi via recta per fauces ad pulmonem attrahamus, non habet locum odoratio per foramen illud facienda.

43 Et ſi quæras, quid de hac re ſenſerit Ariſtoteles. Reſpondeo nihil certum haberi apud ipſum circa determinatã partem, in qua ſit ſenſus iſte, ſicut de aliis organis ſenſuum reperitur, ſed fortè dubius de hac re ipſe fuit: vel propriam ſententiam non omninò explicuit: ſed diuerſis locis videtur fauere diuerſis.

QVÆSTIO IV.

An olfactus hominis imperfectior ſit, quàm aliorum animalium.

Videtur perfectiorẽ eſſe ſenſum olfactus in homine, quàm in feris propter hæc argumenta; Primum, quia perfectior eſt anima ſenſitiua hominis, à qua oritur, ſicut cæteræ potẽtiæ, quàm anima ſenſitiua ferarum. Secundo, quia organum huius potentiæ perfectius habet, vtpote magis liberum à conditionibus obiecti, cum habeat illud magis humidum, ac frigidum, propter vicinitatem cerebri, & odor ſequatur ex temperamento, in quo prædominatur ſiccum: ergo perfectiorẽ quoque habebit potentiam in eo reſidentem. Probatur conſequentia, quia quò organum eius magis eſt liberum à conditionibus obiecti, plures differentias eiuſdem obiecti percipere poteſt; ergò perfectior eſt. Quod vrgeri poteſt ex eo, quod olfactus hominis
44 percipit ſuauiſſimos florum odores, quos conſtat feras nõ percipere: ergo percipit plures differentias proprij obiecti, & quò plures differentias eius percipit, perfectius percipit obiectum ipſum. Et ideò perfectior potentia erit.

Oppoſitam verò ſententiã, *quod imperfectior ſit ſenſus iſte in hominibus, quàm in multis feris*, tenet expreſsè Ariſtoteles c. præſenti, & cum eo omnes interpretes nullo excepto. Sic enim loquitur in huius capitis initio: *ſenſum hunc nõ habemus certũ,*

ſed

ſed peiorem multis animalibus, praue enim odorat homo, & nihil ſentit odorabilium, ſine moleſto, & iocundo tanquam non exiſtente certo ſenſorio. Rationabile autem eſt ſic, & qua duros oculos habent, colores ſentire, & non manifeſtas eſſe ipſis differentias colorum, niſi terribili re, & non terribili, ſic autem, & odores hominum genus. Eandémque ſententiam expreſſit in lib. de ſenſu, & ſenſibili, cap. 4.

Sed hęc diſtinctione explicanda prius eſt, & deinde probanda. Dupliciter poteſt conſiderari perfectio huius potentiæ, vel ex parte eſſentialis differentiæ, quæ ſumitur ex ordine ad odorem, tanquam ad proprium obiectum, atque etiam ex modo attingendi illud, aut ex rationibus accidentalibus, & ſi modo priori conſideretur, non poteſt eſſe perfectior in homine, quàm in animalibus, quia idem prorſus obiectum reſpicit in vtriſque, quod etiam eodem modo reſpiciunt, atque attingunt omnia: ergò non poteſt eſſe eſſentialiter perfectior in homine, quam in cæteris animalibus. Ex aliis verò accidentibus ſtatim 45
attingendis minorem longè perfectionem habet in homine quam in multis animalibus. Et iuxta hanc diſtinctionem explicanda eſt, atque intelligenda ſententia Ariſtot communis & vera. Quæ ſecundum priorem partem efficaciter ſatis probata eſt ex ordine ad idem obiectum, & ex eodem modo illud attingendi, ex quibus eſſentialis perfectio potentiarum deſumitur. Probatur vero quantum ad poſteriorem, duplici ratione inſinuata ab Ariſtot. in eiſdem verbis relatis. Ait enim primò, quod ſicut animalia duros habentia oculos non percipiunt omnes differentias colorum; ita homines non percipiunt omnes differentias odoris. Quod etiam ſenſit Plato in Timæo, & poſt ipſum Theophraſtus lib. 6. de cauſis plantarum, cap. 5. & Theophilus cap. præſenti. Et probatur euidenti experientia; nã canes per olfactum ſentiunt leporum, auium, & aliorum animalium veſtigia, & dominos etiam abſentes odoratione perquirunt, & inter homines alios agnoſcunt, & plures aliæ feræ odoratione inſectantur alias, eáſque præſentiunt, & fugiũt, vel 46
proſequuntur, quos odores euidens eſt non pertingere olfactum noſtrum: ergò euidens eſt plures odorum differẽtias percipere, & ad maximam quidem diſtantiam, vt eadem experientia docet, præſertim in vulture; quare neceſſe eſt fateri, quod perfectiorem olfactum ſortiantur perfectione accidentali.

Secundo aſſeruit Ariſtoteles eiuſmodi olfactus imperfectionem in homine ex imperfectione, atque imbecillitate organi prouenire, quòd cum iuxta cerebrum ſitum ſit, plus ab eo humiditatis, ac frigiditatis participat, quàm naturæ olfactus,

& operationi eius conueniret, cuius ratione minus ſtabile, ac firmum eſt, & odorum ſpecies minus firmas, minuſque diſtin-
47 ctas percipit, & quæ remiſſius multò ipſum, ac potentiam afficiunt, ideò minus diſtinctam cognitionem obiecti elicit potentia, paucioraque cognoſcit obiecta, & ad minorem diſtantiam.

Ad primum argumentum conceſſa maiori, diſtinguenda eſt minor; quod anima ſenſitiua perfectior ſit in homine, quàm in brutis; nam conſiderata ſub conceptu generico formæ ſenſitiuæ falſum eſt. Et cum eam ſic conſideratam ſequantur potentiæ ſenſitiuæ, ſequitur eiuſdem perfectionis eſſentialis eſſe in homine, & feris, ſicut gradus ſentiendi ſecundum rationem genericam eiuſdem perfectionis in omnibus eſt: quod verò ad perfectionem accidentalem pertinet, ſingulis ſpecierum animalium contulit natura ſenſitiuas potentias perfectiores, vel minus perfectas, vt congruebat bono eorum ſtatui, & conſeruationi vitæ, & quia odorum ſenſus parum, vel nihil deſeruiebat ad bonum ſtatum rationalis animæ in corpore, vel ad operationes eius, ideò minus perfectum contulit ei hunc ſenſum natura vſque adeò, vt non pauci ſint homines, qui operatione eius omninò deſtituti ſint, quod ex organi indiſpoſitio-
48 ne prouenire arbitror. Congruebat verò maximè ſtatui animalium, & conſeruationi eorum, vt perfectior olfactus eis concederetur; quia ſenſus alimenti vocari in eis poteſt, ſicut in nobis ſenſus tactus; per olfactum namque præcipuè alimentum ſibi conueniens agnoſcunt, & à diſconuenienti, & nociuo diſtinguunt.

Ad ſecundum neganda eſt maior, quod organum olfactus ſit perfectius in homine: nec verum eſt, quod temperamentum organi debeat eſſe omninò diſſimile obiecto eiuſdem ſenſus, vt
49 cap. de tactu declarabitur. Si enim nullam ſimilitudinem cum eo habeat, non erit conueniens receptiuum ſpecierum eius. Hoc autem eſt certum, quod organum olfactus in nobis ex vicinitate cerebri nimis humidum, ac frigidum eſt, & ideò nimis imperfectum comparatum ad odorem temperamentum oppoſitum poſtulantem, vt oſtendimus.

Ad tertium neganda eſt minor, quod olfactus hominis plures differentias odoris percipiat, cuius oppoſitum probauimus.

CAPVT X.

De guſtu, & guſtabili.

TEXTVS ARISTOT.

Guſtabile autem eſt tangibile quoddam, & hac eſt cauſa cur non ſit ſenſibile per medium extraneum.

Breuis expoſitio textus.

INtentum Ariſtot. in iſto capite eſt explicare naturam quarti ſenſus externi, qui dicitur, guſtus, quem nobilitate vult præcedere tactum propter minorem aliquam rationem materialitatis. De quo explicat quatuor; quid ſit guſtabile, aut ſapor, quem pro obiecto habet, ſpecies eius, medium, & organum; ideo quadrimembris eſt diuiſio totius capitis. 1

Vt igitur obiecti naturam explicet, aſſerit guſtabile eſſe quoddam tangibile. Quod probat duplici argum. 1. guſtus non fit per medium externum: ſicut viſus, ſed ſine medio ſentire, eſt per contactum; ergò nequit guſtari ſapor, niſi per contactum; quare guſtabile quoddam tangibile eſt. Secundo ſapor non percipitur à guſtu, niſi media humiditate, quam pro materia habet ſapor ipſe: ſed humiditas non ſentitur, niſi per tactum: cum ſit qualitas tangibilis; ergò guſtabile quoddam tangibile eſt. Sed aduerſus priorem rationem arguit hoc modo. Aliquando exiſtentes in aqua percipimus cibos à longè in ea iniectos, vt ſi quis vnam partem aquæ attingat, & in alia parte eius diſtantiori infundatur mel, ſentiet illud, & non niſi per intermediam aquam; ergò falsò ſupponit ratio hæc, quod guſtus non habeat medium externum. Reſpondet non ſentiri mel in caſu, niſi quia dulciorem efficit aquam; ita vt illa, quæ tangitur guſtu, dulcis ſit participationem mellis habens, & ecce mel ipſum ſine medio guſtatur. Arguit contra poſteriorem rationem ſic, dantur guſtabilia ſine humiditate, vt ſal, & saccarum; ergò falſum ſupponit, quod guſtabile non percipiatur niſi percepta humiditate. Reſpondet guſtabile habere humiditatem actu, vel potentia, quæ potentia ad actum reducitur per ſaliuam, qua afficitur, priuſquam guſtetur, & ideò verum eſt non percipi vllum guſtabile, niſi percepta humiditate, & his in commune ſaltem explicuit obiectum guſtus. Sed vt explicet illud in particulari, aſſerit ad guſtum, non ſolum pertinere guſtabile: ſed etiam oppoſitum, nempè inguſtabile: ſed triplicitur 2

 ait

ait dici aliquid inguſtabile. Primo, quia adeò minimum ſaporem habet, vt guſtari non poſſit. Secundo, quia ſaporem habet adeò vehementem, & nociuum, vt vix guſtari poſſit. Et tertiò
3 quia prauum habet ſaporem. Sed, inquit, inguſtabile primo modo dupliciter dici, aut per puram negationem ſaporis, quia nullum prorſus habet, & tale dicitur inguſtabile, ſicut Angelus inuiſibilis. Secundo dicitur inguſtabile priuatiuè, quia licet non habeat ſaporem perceptibilem, habere tamen poteſt ſicut tenebroſus aër poteſt habere lumen. Dum ergò dicitur inguſtabile oppoſitum guſtabili pertinere ad guſtum, de hoc poſteriori inguſtabili debet intelligi, non de priori purè negatiuo.
4 Addit tamen non ſolum guſtabile, & inguſtabile pertinere ad guſtum: ſed etiam potabile, & impotabile; dicitur autem potabile, quia aliquid ſaporis participat. Agit in tertia parte de ſenſorio guſtus, inquiens eſſe humidum, non actu: ſed potentia, quod de humido ſaporifero intelligit, hoc eſt, habente ſaporem admixtum, hoc enim modo non poteſt organum habere in ſe humidum actu: ſed potentia tantùm, non verò de humido elementari: nam humiditas elementaris etiam actualis benè poteſt eſſe in organo; imò neceſſaria eſt ei: ſed permixtum ſapori non debet habere actu, ſed ſolum potentia. Vnde quamdiu lingua infirmi amaris humoribus eſt affecta, non percipit vllum alium ſaporem: ſed amara omnia iudicat.
5 Explicat tandem ſpecies ſaporis dicens duos eſſe extremos ſapores, qui ſimpliciores ſunt, vt dulcis, & amarus; ſicut album, & nigrum inter colores: ſimpliciores autem eos vocat, quia iuxta illos ſunt duo alij extremi, nempe iuxta dulcem, pinguis, & iuxta amarum, ſalſus: ſed non ſunt iam ita ſimplices. Alij ſunt ſapores medij inter hos extremos, vt acer, auſterus, acerbus, & acidus; ita omnes ſpecies ſaporum ſunt octo, ad quas reducuntur omnes ſapores. Ex tota hac doctrina colligitur definitio huius ſenſus, & obiecti eius. Nam guſtabile, aut ſapor eſt qualitas realis immutatiua guſtus, & guſtus eſt potentia, ſeu facultas perceptiua guſtabilis vel ſaporis.

***

TRACTA

TRACTATVS DE SENSV GVSTVS, DE SAPORIBVS, DE modo quo immutatur ab eis, & diſtinctione eius à ſenſu tactus.

QVÆSTIO I.

Quid ſapor ſit, quot, & quæ ſpecies eius, & quonam modo immutent guſtum.

SApor vt colligitur ex Ariſtotele, lib. de ſenſu, & ſenſibili cap. 4. *Eſt ſecũda qualitas reſultans ex tali permixtione primarum, in qua humidum comprehendit, vel ſuperat ſiccum, immutatiua guſtus.* Per priores particulas, vſq; ad vltimam diſtinguitur à primis qualitatibus elementorũ pertinentibus ad obiectũ tactus; & ita ſe habet reſpectu illarũ, vt quaſi pro materia, aut ſubiecto permixtionem earum præſupponat, vel certè corpus mixtum ex eis compoſitum, in quo ita prædominatur humiditas, vt ſiccitatẽ cõprehẽdat vel ſuperet. Nõ tamẽ quamlibet humiditatẽ, & ſiccitatem conſequitur: ſed ſiccitatem terream, & humiditatem aqueam: nam licet non ſint diuerſæ ſpeciei ſiccitas terræ, & ignis; nec humiditas aquæ, & aëris, ſic tamẽ accidentali modo differunt, vt ſiccitas terrea, & humiditas aquea denſiorẽ materiam præſupponant, & permanentiores ſint in ea, & ideò ad immutandũ organũ guſtus magis idoneæ, ſiccitas verò ignis, & humiditas aëris ſubtilioris materiæ ſunt, & non ita permanentes: ſed citò potius euaneſcunt, & propterea non ſunt apta materia ſaporis, nec idoneæ ad immutandum organum guſtus, talem igitur permixtionem illarum ſequitur ſapor, & non iſtarum. Per vltimam verò particulam diſtinguitur ſapor à cæteris ſecundis qualitatibus, præſertim ab his, quæ ſunt obiecta aliorum ſenſuum. Sed ex tota definitione colligitur ſaporem eſſe accidens mixti corporis, & ideò non conuenire elementis ſuam puritatem retinentibus: nam ratione alicuius extrinſecæ admixtionis aliqualem poſſunt ſaporem contrahere.

Circa ſpecies verò ſaporis diſſentiunt antiqui in duobus videlicet in numero earum & modo, quo inter ſe ordinentur: nam circa numerum Plin. lib. 15. naturalis hiſtor. cap. 27. tredecim enumerauit, videlicet dulcem, ſuauẽ, pinguem, amarum, auſterum, qui eſt ſtipticus, acrem, acutum, acerbum, qui eſt

ponticus, acidum, ſalſum, & tres alias, quas mirabilis naturæ appellauit, quia plures continere videntur ſapores proprios, vel alienos, videlicet ſaporem vini, ſaporem etiam lactis continentem pinguem tanquam proprium, dulcem, alienum. Et tandem ſapidis aquis ſuum peculiarem tribuit ſaporem. Ariſtoteles verò ad finem præſentis capitis octo ſpecies ſaporum numerauit, videlicet dulce, amarum, pingue, ſalſum, acre, auſterum, acerbum, & acidum. Sed in lib. de ſenſu, & ſenſibus ad ſeptem eas reuocauit, quia pingue reduxit ad dulce, ſalſum verò ad amarum. Sed ſi ita numerandæ ſunt, non ſeptem: ſed ſex tantùm numerabuntur, quia ſi ab octo demas duo, nempe pingue, & ſalſum, quæ in dulci, & amaro imbibuntur, ſolùm reſtabunt ſex, & ita eſſet profectò, niſi in vtroque loco citato per incu-
9 riam fuiſſet prætermiſſus acutus, vt benè adnotauit Tolet. q. 29. huius lib quod meritò ſupplendum aſſeruit, vt ita conſtare ſibi poſſit Ariſtoteles nouem ſpecies ponens: ſed eas ad ſeptem reuocans. Galenus vero aliam videtur ſpeciem addidiſſe, nempe inſipidum, quale eſt in albugine oui.

Communis tamen omnium interpretum conſenſus Ariſtotelicum numerum ſequitur, cui aſſentiẽdum eſt. Quamuis parum momenti habeat, maiorem numerum ponere omnes diſtinguendo, vel minorem, quaſdam ſub aliis numerando vel ad eas referendo ratione ſimilitudinis.

Sed in modo ordinandi has ſpecies ſub vna prima contrarietate duorum extremorum ſimplicium maximè diſtantium in tali genere diſſentit planè Ariſtot. à Platone, & Galenus ab Ariſtotele. Nam Plato in Timæo, & Galen. loco citato, quos Conciliator ſequitur differ. 145. primã cõtrarietatem, ſub qua collocantur reliquæ ſpecies ſaporum, non conſtituunt ex dulci, & amaro, ſed ex acerbo, & acuto. Ariſtoteles verò cap. præſenti, & lib. de ſenſu, & ſenſibili cap. 5. primam contrarietatem ſaporũ, ſub quibus cõtinentur reliquæ, quaſi ſecundariæ, conſtituit ex dulci & amaro. Sed grauiſſimi iſti Philoſophi contrarij in hac parte non ſunt: ſed diuerſo modo locuti ex diuerſa conſidera-
10 tione ſaporis. Nam Galenus tanquam peritiſſimus medicus naturam eius ex ordine ad temperamenta corporum diuerſa, ex quibus oriuntur, ſpecies eius conſiderauit, quæ abſque dubio accidentalis ratio earum eſt: cùm contingat eandẽ ſpeciem ſaporis in diuerſis corporibus repertã, diuerſa, atque omninò oppoſita temperamenta eorum ſequi, vt amaritudo in apio reperta ſequitur temperamentũ eius in quo prædominatur calor. In radice verò peponis ſequitur temperamẽtum oppoſitum, in quo prædominatur frigus. Et præterea ſapor, & odor ſequuntur

tem

temperamenta primarum qualitatum oppoſita; nam odor ſequitur temperamentum, in quo ſiccum comprehendit, vel ſuperat humidũ, ſapor verò oppoſitũ, in quo humidũ cõprehendit vel ſuperat ſiccũ. Et tamen conſtat non eſſe qualitates contrarias, licet ſint diuerſæ: ergo ex ordine ad talia temperamenta, non poteſt tanquam ab eſſentiali, nec ideò tanquam ex infallibili regula ſumi prima cõtrarietas ſaporum, nec ordinatio aliarum ſpecierũ ſub ea. Proptereà Ariſt. ex eſſentialibus ſaporis eã deſumpſit, & ideò infallibilẽ regulã tradidit, quã abſq; dubio admitterẽt Galenus, & alij. Eſſentialis verò ratio ſaporis, ex qua primã contrarietatem deſumpſit Ariſt. eſt ſaporẽ eſſe qualitatem talis naturę, vt poſſit immutare guſtum; nam ex hac ratione conſtituitur in ſpecie paſſibilis qualitatis, vt docet idem Ariſt. in eo prædicamẽto. Prima verò extrema immutatiua guſtus ſunt ſapor dulcis, & amarus, quia ille modo perfectiſſimo eum immutat, iſte verò peſſimo, reliquæ verò ſpecies magis, & minus perfectè, aut modo magis, aut minus inepto, prout magis, & minus accedunt, vel recedunt ad illas, & hæc regula ſumendi primam contrarietatem ſpecierum ſaporis, & ordinandi omnes ſpecies ſub ea, nunquam fallit, & proptereà illum ſe- 11
quuntur omnes interpretes Ariſtot. præſertim D. Thom. de ſenſu, & ſenſibili, lect. 11. Comment. cap. præſenti, ad text. 105. & 5. collectan. cap. 27. Garb. in ſumm. tract. 5. quæſt. 71. Conta. in lib. de elem. Iauel. 2. lib. de anima quæſt. 46. & ita ſentiendum eſt, & hæc de duobus in titulo quæſt. propoſitis.

Sed reſtat vltimum, ac magis difficile, quomodo ſapor immutet guſtum, videlicet ſe coniungendo cum eo, vel ſenſorio eius, ſecundum eſſe reale, & phyſicum, vel ſolum ſecundum eſſe intentionale per ſpecies proprias, vel vtroque modo.

12 Et prima opinio aſſerit guſtum immutari à ſapore ſecundum eſſe reale, & naturale. Ita Valeſ. 2. lib. controuerſ. med. cap. penult. Probatur teſtimonio Ariſtot. cap. præſenti textu 101. & 102. vbi duo aſſerit, primum quod ſenſus guſtus, cum ſit quidã tactus, non habet medium externum, ex quo infero mouere ſenſum ſine medio, & ideò per ſe immediatè attingendo organum, & potentiam, & non per ſpeciem.

Ex quo idem colligitur, quia humiditas cùm ſit qualitas tangibilis, ſine medio mouet organum, & ideò ſecundum eſſe reale, & naturale, non ſecundum eſſe intentionale, & conſequẽter ſapor per illam mouens. Secundum nihil poſſe cauſare ſenſationem in guſtu, niſi eum per humiditatem moueat. Quod ſentit planè D. Thom. 1. par. quæſt. 78. ar. 3 ſic inquiens: *Ex* 13
parte autẽ organi eſt immutatio naturalis tactu, & guſtu, nã, &

manus

manus tangens calida calefit, & lingua humectatur per humiditatē ſaporum. Probatur deinde ratione;quia vbi obiectum eſt per ſe præſens,& proportionatum potentiæ, per ſe illam mouet,& ideò ſpecie intentionali non indiget,per quam præſens, & proportionatum fiat,ac moueat,ſed ita ſe res habet in ſapore reſpectu guſtus;ergò non indigebit ſpecie;ſed per ſe immediatè mouebit ſenſum, & ſentietur.Minorem ſic probo; ſapor tangit per ſe,& ſine medio organum,ſicut tāgit humiditas,per quam mouet ipſum;ergò per ſe ipſum fit ei præſens. Probatur conſequentia, quia contactus fit per immediatam præſentiam vnius ad alterum, & ea ſe tangunt, vt docuit Ariſtotel. 5. lib. phyſ. quorum vltima ſunt ſimul.Eſt etiam per ſe proportionatus guſtui in eſſe guſtabili: cùm ſit per ſuam naturam realem actu guſtabilis.

Secunda opinio tenet ſaporem mouere guſtum, & ſentiri ab eo,non per ſe ipſum immediatè, ſed per ſpeciem ſui productā in organo, & potentia.Ita expreſsè D.Thom. 1. p. quæſt. 78. art. 3. in corpore,& ad 4. vbi organum guſtus dupliciter immutari dicit dum ſentit,immutatione naturali ab humiditate guſtabilis,& immutatione ſpirituali,ſiue intentionali à ſapore eius,
14 & cū D.Thom. ſentiunt omnes ferè interpretes huius cap. præſertim recentiores, & videtur nobis expreſſa ab Ariſtotele, & longè probabilior. Ariſtoteles enim cap. 12. huius lib. in principio ſic loquitur de ſenſibus: *Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere,quod ſenſus eſt id,quod eſt ſuſceptiuum formarū ſine materia, vt cera annuli ſine ferro,& auro recipit ſignū,* quæ verba de ſpeciebus intentionalibus intelligunt omnes interpretes, eáque ad particulares ſenſus,viſus,odoratus, & guſtus applicat(paucis interpoſitis) ſic inquiens: *Similiter autem, & ſenſus vniuſcuiuſque ab habente odorem, aut ſaporem, aut ſonū*
15 *patitur,&c.* Sentit igitur Ariſtoteles,guſtum immutari à ſapore per ſpecies intentionales, ſicut viſum,& auditum,& non ſecundum eſſe naturale.

Vt autem ratione probent hanc ſententiam recentiores quidam,vid entur ſupponere,quod ſapor nō poſſit eſſe præſens per ſe organo huius potentiæ, quia cùm ſit neruus quidam linguæ quadam ſpongioſa, ac nimis poroſa carne contectus,habet potentia guſtandi hanc carnem pro medio, non quidem externo ſed interno,nam ſolum negauit Ariſtoteles habere mediū externum. Quo ſuppoſito ita arguunt: ſapor non poteſt per ſe ipſum tangere organum huius potentiæ: ergò nec potentiam in organo exiſtentem,nec etiam per alium ſaporem ſibi ſimilem in ea productum,quia ſapor non eſt actiua qualitas, ſicut neque

neque odor, vt cap. præcedente probauimus: ergò nec poteſt ei coniungi per ſe, nec per ſui ſimilem in eſſe reali; quare neceſſe eſt, quod ei coniungatur, & præſens fiat per ſui ſimilitudinem 16
intentionalem productam in hac media carne, atque etiam in potentia ipſa. Hoc tamen argumentum vnum videbitur præſupponere incertum, & fortaſſe falſum, videlicet quod ſapor ſolum poſſit tangere ſecundum eſſe reale carnem illam ſpongioſam, quæ eſt medium internum guſtus; non tamen organum eiuſdem potentiæ ſub ea exiſtens, videlicet neruum in quo reſidet potentia. Quod ſi eſſet certum, vel ab aduerſariis conceſſum, probaret quidem efficaciter intentum. Veriſimile tamen eſt alimentum, in quo defertur ſapor, ſaltem ſecundum ſubtiliores partes per meatus, ac poros illius ſpongioſæ carnis pertranſire vſque ad neruum, eumque tangere per ſe, & conſequenter ſaporem in eo delatum, ſatiſque erit, vt ſapor in his partibus ſubtilibus delatus ſentiatur vt verum ſit, quod ſapor ſecundum eſſe naturale moueat guſtum: imò vt guſtus ſuam habeat operationem ſine ſpeciebus intentionalibus, non eſt enim neceſſarium vt ſapor omnium partium alimenti deguſtetur, vt totum ipſum alimentum aſſumptum nutrire poſſit corpus, ſed ſufficit ſecundum aliquas partes deguſtari; quare non probabitur per ſpecies intentionales mouere guſtum. 17

Vt igitur efficaciter impugnetur, admittendum eſt aduerſus noſtram ſententiam, ſaporem ſecundum eſſe reale, non ſolum ad mediam illam carnem ſpongioſam tegentem organum peruenire, ſed vſque ad organum. Quo admiſſo adhuc poteſt efficaciter probari, quod ſapor non per ſe, ſed per ſpecies intentionales moueat organum, atque potentiam, & ſentiatur hoc modo:

Vt obiectum concurrat cum potentia ad operationem vitalem, debet eſſe ei intimè præſens ſecundum motum talis potentiæ, & ſi ſit intellectiua debet eſſe ei intimè præſens, non ſolùm in eſſe reali, ſed in eſſe intelligibili, ſi verò ſit ſenſitiua in eſſe ſenſibili, & ſi ſit talis potentia ſenſitiua in eſſe in obiectiuo 18
eius, vt ſapor eius debet eſſe intimè præſens potentiæ guſtus in eſſe guſtabili. Et ratio à priori huius intimè præſentiæ neceſſario requiſitæ eſt perfectio operationis vitalis procedentis à principio intrinſeco, ex qua planè colligitur potentiam, & obiectum, ex quibus fit integrum principium vitalis operationis, prius debere effici vnum intrinſecum principium, quàm eliciant operationem, non poſſunt autem fieri vnum principium intrinſecum ante operationem per ſolum contactum, qui ſufficeret quidem ad rationem alterius operationis inferioris; & non

non vitalis, vt ad calefaciendum, cuius ex eo ſolum vnum principium eſſe dicuntur, quia ſimul concurrunt ad agendum circa paſſum extrinſecum, non tamen ſufficit, vt ſint vnum principium vitalis operationis, quæ non eſt actio circa paſſum extrinſecum, ſed interna, ac propria eiuſdem potentiæ in ſe, & circa ſe (vt ſic loquamur) in eáque permanens; ergò neceſſa-
19 riò ad eam requiritur, vt fiant vnum per internam, ſeu intimam præſentiam obiecti ad potentiam, quæ intima præſentia non eſt excogitabilis, niſi obiectum ante operationem intra eandē potentiam ſit ſecundum eſſe obiectiuum, ſed conſtat non poſſe ſaporem eſſe intra potentiam guſtus per ſe inhærens illi, nec per alterum ſaporem ſui ſimilem in ea productum, ergò ſolum per ſpeciem intentionalem ei inhærentem. Quod ſic declaro ſimul, & confirmo, nam duo ſolùm poſſunt ſine ſpecie intentionali per ſe intelligi, quia per ſe ſunt intra ipſam potentiam ſecundum eſſe intelligibile. Primum eſt diuina eſſentia non ſolum reſpectu diuini intellectus, ſed etiam reſpectu intellectus Deum clarè videntis, quia cum ſit infinita atque immenſa, per ſe eſt intimè præſens cuicumque creaturæ, & per ſe poteſt fieri præſens in eſſe intelligibili cuicumque intellectui creato, cum per ſe ſit intra ipſum, & quia hanc intimam præſentiam in eſſe intelligibili poteſt habere per ſuam infinitatem, & immenſitatem, per quam eſt intra intellectum, & poteſt ei vniri in ordine ad viſionem ſui, repugnat quod eam habeat per aliquam creaturam, & hæc eſt præcipua ratio, ob quam repugnat dari ſpeciem impreſſam diuinæ eſſentiæ, per quam videatur a bea-
20 tis. Poſtremum eſt, Angelus ad ſe intelligendum, quia ratione identitatis dicitur eſſe intra proprium intellectum, quem intra ſe habet tanquam virtutem intelligendi, & ideò non indiget ſpecie, vt ſe intelligat, ſed per ſe vnitur cum ſuo intellectu, & per ſe efficit cum eo vnum principium intrinſecum intellectionis. Cætera verò omnia ſpecie indigent, vt intelligantur, etiam ſi ſimul ſint cum re intelligente per præſentiam, vel ſe penetrent cum ea. Et hinc eſt, quod licet duo Angeli ſint in eodem loco, vel vnus ſit intra alterum per illapſum, eo modo quo excogitetur poſſibile per diuinam potentiam) neuter poteſt alterum intelligere ſine ſpecie, quia nulla harum eſt intima præſentia in eſſe intelligibili, qualis requiritur ad conſtituendum vnum principium intrinſecum vitalis operationis, ſed realis tantum extrinſeca & (vt ita loquamur) quaſi materialis in ordine ad intellectionem: intima enim præſentia in eſſe intelligibili quaſi intentionalis eſt, quam non habet per ſe res vna [illegible] reſpectu alterius niſi ſit infinita, atque immenſa, [illegible] tudo, &

imm[illegible]

immenſitas omnem modum præſentiæ poſſibilem includunt. Creatura verò limitatum eſſe habēs ſolum poteſt habere reſpectu alterius extrinſecam, & quaſi materialē præſentiam, at reſpectu ſui etiam intentionalem, non ratione immenſitatis, ſed ratione identitatis, quia nullus poreſt excogitari modus præſentiæ quo res non dicatur eſſe ſibimet præſens iuxta modū eſſendi quem habet ex propria perfectione eſſentiali. Ex quibus efficaciter colligitur ſaporem non eſſe intimè præſentem per ſe potentiæ guſtus in eſſe guſtabili, vt requiritur ad conſtituendū cum ea vnum principium ſenſationis ſui, quantūcunque tangat per ſe organum, imò etiam ſi alimentū ſe penetraret cum eo, & idem ſapor cum potentia, quia per contactum, vel penetrationem non dicitur eſſe intra potentiā, ſed ſolùm eſſe ſimul loco cum ea, adhuc ergò remanet extra illam ſecundum proprium eſſe guſtabilis, & propterea ſpecie indiget, per quam conſtituatur ſub tali eſſe intentionali, & ita vniatur ei conſtituens cum ea vnum principium intrinſecum ſenſationis. 21

Et ex eadem doctrina intelligitur nihil probare teſtimonio Ariſtotelis, & D. Thom. aduerſus noſtram ſententiam, quia licet alimentum tangat organum, & humiditate eum afficiat, hoc non eſt eum afficere vt guſtabile, ſed ſolum vt tangibile, quia non afficit illud per ſaporem in eo productum, ſed per humiditatem nō pertinentem per ſe ad guſtum, ſed ad tactum: quare nec poteſt guſtum ſecundum propriam rationem guſtus mouere, vel afficere. niſi per ſpeciem intentionalem, vt probauimus. 22

Ad argument. verò neganda eſt minor, quod ſapor ſit intimè præſens guſtui per ſe ipſum; quia non eſt per ſe intra ipſum vt probauimus. Vnde quamuis concedatur præſens loco, imò quāuis concederetur penetratus cum organo, & potentia, extrinſeca prorſus eſt, veraque præſentia, & quaſi materialis, non intima, nec ſecundum eſſe guſtabilis: quare non ſufficit vt ita vniatur potentiæ conſtituens cum ea vnum principium intrinſecum ſenſationis, quam proinde vnionem non poteſt habere ſecundum eſſe naturale, ſed ſolùm per ſpeciem intentionalem ſui productam in eadem potentia.

QVÆSTIO II.

Quod ſit organum, ac medium guſtus.

DVo petit titulus quæſtionis, videlicet quænam ſit illa pars corporis, in qua reſidet potentia guſtandi: hæc 23

enim

enim vocatur eius organum, atque etiam quodnam ſit medium per quod ſapor, vel ſpecies eius ad eandem potentiam peruenit. Vt autem vtrumque explicemus, adnotare oportet à cerebro vſque ad linguam deriuari duos neruos, qui per mediam linguam pergentes minores alios, aut quaſi ramuſculos ad vtramque partem linguæ, imò ad palatum vſque ſpargunt; hos neruos tegit caro quædā rara, ſpongio, atque poroſa meatibus plena, vt per eam poſſint ſapores, vel earum ſpecies facilè ad neruos peruenire. Per hos igitur neruos, ac ramuſculos eorum tanquam per organum extenſam eſſe potentiam guſtandi docet Ariſtotel. 1. lib. de hiſtoria animal. cap. 11. & 2. lib. de partibus animal. capit. 12. qui conſentiunt omnes tam philoſophi
24 quàm Medici Galen. libro de vſu partium capit. 2. Veſali. lib. 2. de fabrica capit. 19. Auicenna lib. 12. de animalibus capit. 12. Valeſ. 2. lib. controuerſ. medic. capit. 24. Plinius libr. 11. naturalis hiſtoriæ capit. 35. Lactan. lib. de opificio Dei cap. 10. Comment. 1. collectan. capit. 3. Albert. Magn. in 2. parte Summæ de homine quæſt. 2. de guſtu citans Gregor. Nyſſen. Toletus, Conimb. & cæteri omnes interpretes huius capitis, & ex ſanctis Patribus D. Auguſt. lib. 2. de verbis Domini, D. Damaſc. 2. lib. de fide cap. 18. D. Nemeſ. in lib. de natura hominis cap. 9. qui eandem potentiam ad palatum quoque extendunt, & meritò, nam & ramuſculi neruorum ad ipſum quoque aliqua ex parte extenduntur. Vnde cæteri omnes in hoc etiam conſentiunt. Imò Ariſtoteles ipſe 4. lib. de partibus animalium cap. 11. etiam ad gulam eam extendit hiſce verbis. *Eſculentorum enim voluptas in deſcendendo contingit. Dū enim deglutimus pinguia ſentimus & ſalſa & dulcia, & reliqua generis eiuſdem & omniū ferè cōdimentorum eſculentorúmque in deuorando gulæ tactione ſuauitas exiſtit & gratia.* Sed in quanam parte linguæ præcipuè vigeat ſenſus iſte?

25 Reſpondeo cum Ariſtotele, 1. lib. de hiſtoria animal. cap. 11. & omnibus ferè interpretibus huius loci, *hunc ſenſum magis vigere in cuſpide linguæ, & ita tenendum eſt*, quia experientia, & ratione comprobari poteſt: experientia quidem: nam lapſos cibos ad linguæ radicem ob cuſpidem eius retrahimus vt perfectius ſaporem eorū percipiamus. Ratione verò, quia ea pars linguæ mollior eſt, & nerui quoque (licet minores) abſque dubio molliores, ac propterea ad percipiendos ſapores magis idonei.

26 Vnum tantum adnotare oportet, quod Ariſtotel. in lib. de ſenſu, & ſenſibili, cap. 2. & 2. lib. de partibus animal. cap. 10. poſuit organo omniū ſenſuū, & præcipuè guſtus, & tactus in corde, ſed

de, ſed in eo apud ipſum intelligi debet tanquam in principio, ac radice, non tanquam in proprio, proximóque ſubiecto, quod organum vocamus, & ideò organa ſingulorum his quinque atque etiam aliis locis citatis diſtinxit, & in diuerſis partibus corporis collocauit.

Et ex his conſtat, quodnam ſit medium guſtus, nam medio quidem externo caret, quod in tribus prioribus ſenſibus eſt aer, & aqua, & hoc ſolum aſſeruit Ariſtoteles, quo non obſcurè ſignificauit habere medium internum: nam ſi hoc etiam careret, abſolutè profe rer non habere medium, habet igitur internum, nempe ſpongioſam illam, atque poroſam carnem, qua tegitur, & per quam ſapores, vel eorum ſpecies ad eum perueniunt, & ita ſentiunt omnes citati autores.

QVÆSTIO III.

An ſenſus guſtus diſtinguatur à ſenſu tactus.

PRima opinio negat guſtum diſtingui à ſenſu tactus. Ita Venetus cap. præſenti, & videtur cum eo ſentire Ægidius in expoſitione textus 103. eiuſdem capitis. Ponit itaque hæc ſententia ſenſum tactus eſſe diſperſum per totum corpus, ſed in lingua habere ſpecialem quendam actum circa cibos, guſtando ſapores eorum, qui actus non eſt aliud, quàm tali modo eos tangere, vt per talem contactum percipiatur ſapor eorum. Hunc verò actum ſpecialem habet in parte illa corporis determinata, & non in reliquis propter ſpeciales diſpoſitiones in ea ſola exiſtentes; & non in aliis. Et huius exemplum habetur in anima, quæ licet ſit vna ſpecie, & numero in toto corpore, habet tamen diuerſas potentias, & operationes in quibuſdam, & non in aliis, vt in oculis potentiam viſiuam & actum videndi. Ita ergò idem ſenſus tactus ſecundum ſpeciem, & numerum reperitur in toto corpore, & partibus eius, ſed non eodem modo, nec ita perfectè operatur in omnibus, ſed iuxta diſpoſitiones earum, quare in lingua perfectiores habente diſpoſitiones, perfectiorem habet actum, quo tangendo cibum ſimul percipit ſaporem eius, & ex hoc actu perfectiſſimo ſenſus tactus denominatur guſtus. Itaque quo ad eſſentialia negat hęc ſententia diſtingui guſtum à tactu, ſed ſolum ponit diuerſum ab eo per quandam connotationem talium diſpoſitionum in organo, & talis perfectionis accidentalis in operatione. Fundantur verò in quibuſdam teſtimoniis Ariſtotelis: nam duo protulit de ſenſu guſtus cap. præſenti, nempe, quod ſit tactus

27

28

quidam, loquitur autem formaliter, & non materialiter tantum, quia diſtinctio, aut identitas formalis potentiarum ex obiecto ſumitur ab eodem. Ariſtotele: ſed in obiecto conuenire docet: cum affirmet non poſſe guſtum percipere vllum ſaporem, niſi percepta humiditate, de qua conſtat eſſe qualitatem tangibilem, ergò ſentit habere idem obiectum, quod expreſsè protulit dicens: *Guſtabile eſſe quoddam tangibile*, & ideò eſſe eandem potentiam eſſentialem; quare formalis eſt prædicta locutiò eius. Videlicet, *Guſtus eſt quidam tactus.*

29 Secunda opinio communis & vera eſt omnium interpretum Ariſtotelis, qui cum eo tenent *guſtum, & tactum eſſe duos ſenſus ſpecie diſtinctos, nõ minus quàm tres alios, quamuis in quibuſdam aſſimilentur.* Et de Ariſtotele certiſſimum eſt c. ſequenti, & 3. lib. de Anima cap. 1. & 3. libr. de hiſtor. animal. cap. 8. quibus locis expreſſis, ac propriis nominibus enumerat hos duos ſenſus tanquam diſtinctos ſicut cæteros tres, aſſerens quinque enumerati externos ſenſus, interpretes verò omnes cap. præſenti, & ſequenti expreſsè id ſentiunt, ita vt nemo vnquam de hoc dubitauerit, quamquam ſimilitudines oppoſitæ pro alia ſententia aliqualem apparentiam identitatis indicent. Et primam rationem pro hac ſententia, contra illam deſumo ex his verbis Ariſtotelis cap. ſequenti textu 112. *Omnia enim tangibilia ſentit ſecundum eandem partem, & ſaporem; ſi igitur,*
30 *& alia caro ſentiret ſaporem, videretur vnus, & idem ſenſus, guſtus, & tactus, nunc autem duo, propter quod non conuertitur.* Quibus aſſerit organa horum ſenſuum ita ſe habere, vt lingua ſit adæquatum guſtus, quia in illa & nulla alia parte corporis reſidet, ſed inadæquatum tactus, quia non ſolum in lingua reperitur, ſed in cæteris partibus corporis: ex quo ita arguo. Potentiæ ſenſitiuæ ſpecie diſtinctæ poſtulant diſtincta organa prout congruunt modis earum operandi diſtinctis, ſed guſtus, & tactus, habent diſtincta organa, cum organum tactus ſit in toto corpore, & ſingulis partibus eius, guſtus verò in ſola lingua: ergò ſunt diſtinctæ potentiæ. Nec ſoluitur arg. dum dicitur idem eſſe organum tactus per totum corpus diſperſum habens tamen in diuerſis partibus diſpoſitiones diuerſas, quia perfectius exercet propriam operationem per vnam partem, quàm per alteram, & ideò perfectiores in ea parte diſpoſitiones po-
31 ſtulat, vt linguam per quam ſic quædam tangit, vt non ſolum humiditatem eorum, ſed ſaporem etiam percipiat, ex quo non debet lingua cenſeri organum diſtinctũ à cæteris partibus, nec diſtinctæ potentiæ, ſed ſolum diſtincta pars, atque perfectior

totius

totius adæquari organi, in quo reſider tactus. Nam adhuc lingua poteſt habere ſuam operationem tactus ſine operatione guſtus, vt ſi quiſpiam aquam purè elementarem bibat nullum ſaporem habentem, ſentiet per tactum humiditatem, & frigiditatem eius, nullam habens ſenſationem ſaporis, nec guſtus: ergò adhuc in parte illa, in qua concurrunt ſenſatio tangendi, & guſtandi, ſunt ſeparabiles, atque diſtinctæ: ergò potentiæ iſtæ diſtinctæ ſunt, ſiquidem vna operatur non operante alia. Secundo, quia diuerſa obiecta habentia diuerſum modum immutandi diſtinguunt diuerſas potentias (vt ſuperius oſtendimus) & 32 ideò potentiæ diſtinguuntur per obiecta diuerſo modo immutantia, ſed euidens eſt diuerſo modo immutare ſaporem à primis qualitatibus tangibilibus, quæ ſunt obiecta tactus: ergò diſtinguit potentiam guſtandi à potentia tangendi. Probatur minor, quia ſapor immutat potentiam guſtus ſecundum diſtinctam proportionem, ac immutant qualitates tãgibiles, de quibus euidens eſt immutare linguam, in qua eſt guſtus, nullam efficientes ſenſationem guſtus, & efficientes ſenſationem tactus: ergò diſtinguunt tactum à guſtu.

Pro ſolutione argum. diſtingui debet triplex acceptio tactus, 33 communiſſima quidem, prout tantum dicit ſimultatem corporum per extrema indiuiſibilia, quo pactò definitur ab Ariſtotele 5. lib. phyſicorum aſſerente corpora illa tangere, quorum vltima ſunt ſimul. Secunda eſt magis propria pro contactu potentiæ vitalis neceſſariò ad percipiendum obiectũ proprium, in qua quidem conuenit guſtus cum tactu. Tertia ſtrictiſſima eſt pro contactu potentiæ vitalis ſolas qualitates tangibiles, vt tales percipientis, & hæc eſt ſenſus tactus diſtinctus à guſtu. Et iuxta eaſdem acceptiones ſumi poteſt tangibile, vt conſideranti patet.

Qua diſtinctione præſuppoſita ad formam argumenti negandum eſt antecedens, quòd guſtus, & tactus conueniant in 34 organo, & obiecto, ſed in vtroque planè diſtingui efficaciter probatum eſt. Quod verò neuter indigeat medio externo, nihil refert ad identitatem eorum; ſicut nec refert, quod tres alij ſenſus indigeant eodem medio externo, vt non cenſeantur diſtincti. Quod verò aſſeruit Ariſt. guſtum eſſe quendam tactum, & guſtabile quoddam tangibile, iuxta ſecundam acceptionem tactus, & tangibilis intelligitur. Et cum quæritur an ſint propoſitiones per ſe, vel ſolum per accidens, ſicut hæc, *album eſt dulce*. Reſpondeo eſſe per ſe, quia ſaltem neceſſitate, ac perſeitate naturali præſupponit guſtus tactũ, & guſtabile tãgibile, quæ non habent album, & dulce. Sed ex hoc non probatur, quod

tactus in tertia acceptione, ac propriiſſima pro ſenſu ſolum percipiente qualitates tangibiles prædicetur de guſtu, ſed talis prædicatio ſic enuntiata, *ſenſus guſtus eſt ſenſus tactus*, falſa eſt, ac diſputata, ſicut hæc *ſenſus viſus eſt ſenſus tactus.*

CAPVT XI.

De tactu, tangibilibus, ac medio.

TEXTVS ARISTOT.

De tangibili autem, & tactu eadem ratio, &c.

Breuis expoſitio textus.

35 VLtimo loco ſenſum tactus proponit Ariſtoteles explicandum, quia materialior eſt cæteris, & ideo imperfectior. Eius vero doctrinam quaſi promiſcuam, & minus ordinatam tradit, & propterea vt melius intelligi poſſit, eam ordine tantiſper inuerſo explicabimus. Totum igitur caput quatuor continet dubia, & eorum ſolutiones; & ideo in quatuor partes poſſumus illud diuidere ita vt in ſingulis ſingula proponat, & ſoluat dubia.

Primum dubium proponit circa vnitatem, vel pluralitatem tactus videlicet, an ſit vnus, vel plures ſenſus, & primo contendit probare, quod non ſit vnus, ſed multiplex tactus, hoc arg. vnus ſenſus vnius eſt contrarietatis, vt vnus viſus albi, & nigri, ſed tactus verſatur circa plures contrarietates; nempe calidi, & frigidi, humidi & ſicci: ergò multiplex erit. Et ſi reſpondeatur, ait, quemuis alium ſenſum circa plures contrarietates verſari, nec tamen ideò eſſe plures. Reſpondet verſari quidē circa plures, ſed omnes conuenire ſub vna ratione communi, à qua vni-
36 tatem capit ſenſus; talis verò ratio communis non datur in tactu, ſub qua conueniant omnes contrarietates, circa quas verſatur, & ideò nō poſſe habere vnitatem. Sed decepti putamus vnum eſſe: cum multiplex ſit, & cauſam deceptionis eſſe affirmat medium, quod nobis eſt naturaliter coniunctum, nempe caro quæ cùm eadem ſit in omnibus partibus, per quas tangimus, videtur nobis eundem eſſe tactum in omnibus: ſed hoc non obſtante diſtinctus eſt, quia etiam ſi connaturalis, nobiſque coniunctus foret aër, ſicut modo eſt caro, diſtincti forent viſus, auditus, & olfactus, per eum tanquam per idem medium operantes, & ſolum ex noſtra deceptione preueniret perſuaſio, quod eſſent vnus: ergò etiam, ſi eadem ſit caro nobis

conna

connaturalis, diſtincti ſunt tactus in nobis, licet decepti iudi-
cemus eſſe eundem. Quod probat etiam exemplo guſtus, qui 37
ſimul reperitur in eadem lingua cum tactu, ſed quia tactus ex-
tenditur ad cæteras partes corporis, diſtinctus iudicatur ſenſus
ab eo, ſed ſi guſtus etiam ad omnes extenderetur, decepti puta-
remus eundem eſſe ſenſum guſtum, & tactum; cum tamen ad-
huc eos diſtingueret diuerſitas obiectorum, nempe guſtabilis,
& tangibilis: ſufficit ergò diuerſitas obiectiua, quam faciunt
diuerſæ contrarietates qualitatum tangibilium, vt diſtincti ſint
ſenſus tactus, quamuis in toto ipſo corpore reperiatur vterque.

In ſecunda proponit aliud dubium, an ſit aliquod medium 38
externum in tactu, ſicut in viſu, & auditu, vel internum tan-
tum: & probat dari præſupponens tria. Primum, quod omne
corpus habet profunditatem. Secundum quod duo corpora nõ
ſe tangunt, ſi aliquod tertium ſit inter ea medium, vt ſi inter
manum, & lapidem ſit medius aër. Tertium omne humidum,
vel humectatum eſſe corpus. Quibus ſuppoſitis ſic arguit, ſi
vnum corpus tangatur ab alio in aqua, humectatur ab illa: ergò
mediat inter corpus. Quare licet ſe tangere videantur, non ſe
tangunt. Et multo minus ſi tangant ſe in aëre, nam ſemper erit
medius aër, licet ob ſubtilitatem non percipiatur: & dubium
hoc inſolutum videtur relinquere.

Tertium dubium eſt, an ſenſationes omnium quinque ſen- 39
ſuum ſimiles ſint in eo, quod per medium externum fiant om-
nes. Cui reſpondet omnes quidem per medium externum fie-
ri, quamuis diuerſa ratione, diſcrimen ait in duobus eſſe po-
ſitum: in priori quidem, quia tres priores ſenſus, nempe viſus,
auditus, & olfactus percipiunt obiectum per medium exter-
num maximum. Guſtus verò, & tactus per medium externum
breue; & propterea decipimur exiſtimantes non habere me-
dium externum illud non percipientes: cum tamen in cæteris
ob magnitudinem percipiatur. Secundum diſcrimen eſt, quod
obiecta trium priorum ſenſuum, prius immutant medium,
quam potentiam: quare medium prius patitur ab obiecto,
quàm agat in potentiam, in tactu verò ſimul patitur potentia
ab obiecto, & medio, & huius exemplum aſſignat in eo, qui
habet clypeum capiti ſuperpoſitum, & percutitur ab alio: tunc
enim non prius patitur medium, quàm potentia: ſed ſimul pa-
titur potentia ab vtroque, nempe ab obiecto, & medio, vide-
licet à manu, & clypeo. 40

Vltimum dubium ſecundo loco propoſitum ab Ariſtotele,
ſed in vltima parte capitis ſolutum, eſt, an caro iſta exte-
rior ſit organum, ſeu ſenſorium tactus, vel aliquid ſub ea la-

tens, vt neruus, vel quid ſimile. Cui reſpondet carnem non eſſe
ſenſorium: ſed medium, ſicut aër, vel aqua eſt medium viſus,
vel auditus, licet non ſit externum diſcontinuatum ab orga-
no, ſicut aër à viſu, quod probat hoc argumento: Senſibile po-
ſitum ſupra ſenſorium non ſentitur; vt in viſu: ſi color ſupra
oculum ponatur, non videbitur: ſed tangibili poſito ſupra car-
nem ſentitur; ergò caro non eſt ſenſorium tactus. Minor pro-
batur experientia aëris, & aquæ: nam ſtatim ac approximata
ſunt carni, ſentiuntur, quare aliquid ſub carne latens, ſenſo-
rium eſt, cato vero, non niſi medium.

41 Obiectum vero huius ſenſus ſunt quatuor primæ qualitates
elementorum, vt calor, frigus, humor, & ſiccitas; iſtæ enim di-
cuntur qualitates tangibiles, & quædam aliæ; quæ ſequuntur
permixtionem earum, vt durum, molle, aſperum, lene &c. Sen-
ſorium verò, ſeu organum eius erit pars illa corporis, quæ eſt
in potentia ad has qualitates percipiendas, in potentia ait eſſe
debere, & non in actu; quia ſenſorium quantum fieri poteſt,
debet eſſe denudatum à qualitatibus obiecti; ita vt eis non ſit
actuatum, quia ſi actu eas habeat, non poterit eas percipere:
cum intus exiſtens prohibeat extraneum. Ex quibus colligit,
quod cum ſenſorium tactus non poſſit omninò denudari à
qualitatibus tangibilibus quæ ſunt obiecta eius, quia (cùm
mixtum ſit) eis conſtare debet, prouida natura, ſic res diſpo-
ſuit, vt eis conſtaret ad temperiem reductis, vt licet non poſſit
42 eas recipere, vel ſentire in gradu remiſſiori, in quo illas habet,
ſentiat ſaltem gradus intenſiores earum. Gratia exempli, ſi
ſenſorium tactus habet calorem vt duo, non poterit ſentire
obiectum calidum tantùm vt duo, benè tamen quodcumque
aliud intenſius; cuius non percipiet totam latitudinem caloris,
quam habet: ſed eum, vel eos gradus dumtaxat, in quo excedit
calorem ſenſorij, nempe totam intenſionem vltra duos gradus.
Docet tandem ad obiectum tactus, non ſolùm pertinere tan-
gibile: ſed etiam intangibile: ſed illud per actum poſitiuum
percipi ſenſu, hoc verò ſolum per negationem: ſed intangibi-
le ait dupliciter dici, vel quia vehementes, ac nociuas ta-
ctui qualitates habet, aut quia habet adeò
remiſſas, vt percipi à ſenſu
non poſſint.

TACRTA

TRACTATVS DE SENSV TACTVS, VNITATE EIVS, SENſorio, medio, ac modo, quo immutatur ab obiecto.

QVÆSTIO I.

Quodnam ſit organum tactus.

CIRCA organum huius ſenſus illud neceſſariò præmittendum cenſui, quod Ariſtoteles diuerſis ſuæ doctrinę locis contraria omninò docere videtur. Nam in lib. de ſenſu, & ſenſib. c. 2. in lib. de iuuen. & ſenectute, c. . tiam 2. & 2. li. de partibus anim. c. 10. organum guſtus, & tactus in corde collocat. Primo autē lib. de anima, textu 79. negat expreſsè vllum ſenſum eſſe in oſſibus, & neruis, cæteríſque partibus corporis nimis terreſtribus. Et 1. lib. de historia animal. cap. 4. & lib. 2. de partibus animal. cap. 1 & 5. expreſsè docet non ſolum neruos, aliáſque internas partes corporis eſſe ſenſorium tactus: ſed etiam carnem. At cap. præſenti ſub carne latere organum tactus docet, carnem verò medium quidem eſſe internum, non ſenſorium; ſicut reſpectu ſenſus guſtandi. Ex quibus occaſionem ſumpſerunt interpretes eius diuerſo modo opinandi, qui iuxta hos tres modos loquendi in tres claſſes diuiſi ſunt. 1 2

Ad primam pertinent Themiſtius in ſua paraphraſi, cap. 39. & 40. & Simplicius 2. lib. de anima ad textum 116. qui propter priora teſtimonia affirmant tactum ſedem habere in corde tanquam in proprio ſubiecto, & organo.

Alij verò in neruis, qui carne obteguntur, carnem vero eſſe medium tactus internum, vt Ariſtoteles, cap. præſenti ſentire videtur; & ita ſentiunt Com. 2. lib. de anima, comm. 16. Galen. 1. lib. de vſu partium, cap. 16. & 18. lib. 5. cap. 9. & lib. 12. cap. 2. atque etiam lib. 2. de temper. Fernel. in lib. de facultate animæ, cap. 6. Veſal. lib. 6. cap. 17. Albert. Magn. 2. lib. de anima tract. 3. cap. 3 1. & 35. Concil. diff. 42. atque etiam Ægidius cap. præſenti ad textum 108. dub. 2. Iandu. quæſt. 29. Scotus quæſt. 29. idem videtur ſentire D. Thom. lect. 22. huius lib. Probatur duplici argum. eiuſdem Ariſtot. c. præſenti. Primò, quia ſenſibili poſito ſupra organum non fit ſenſatio, vt patet in cæteris ſen- 3

ſibus: ſed poſito tangibili quocumque ſupra carnem ſtatim illud ſentimus, ergò caro non eſt organum tactus ſed medium, per quod nerui & cæteræ partes ſub carne latentes ſentiunt. Secundo, quia ſi caro eſſet ſenſorium, maxime, quia ſtatim approximato ad illam ſenſibili, ſequitur ſenſatio: ſed hæc ratio id non probat: ergo non eſt ponenda caro pro organo. Minorem ſic probat, ſi digito ſuperponamus ſubtiliſſimam quandam pelliculam, & ei admoueamus tangibile aliquod, non minus ſequetur ſtatim ſenſatio eius, quam ſi proximè circa carnem poneretur, & tamen ex hoc non ſequitur, quod pellicula illa ſit ſenſorium; ſed medium dumtaxat internum; ergò nec probatur, quod caro ſit ſenſorium: ſed medium internum.

Tertia opinio oppoſita eſt: nam tenet *non ſolum neruos, & alias partes internas carne obtectas eſſe organum tactus: ſed carnem*
4 *ipſam, imò & pelliculā eius, quæ ſtatim ſentit ſenſibile ſibi approximatum.* Ita Comment. in lib. de ſenſu, & ſenſib. cap. 2. & lib. 2. Collectaneorum, cap. 8. & 13. quibus locis præcedentem ſententiā, quam alio loco tenuerat retractauit. Alexand 2. lib. de anima, cap. de contactu. Philop. ibidem ad textum 116. Auicenna 6. natural. par. 2. cap. 3. Fernel. lib. 5. phyſiolo. cap. 3. Simon Portius lib. de dolore, cap. 10. Toletus, quæſt. 3. huius li. Conimbr. quæſt. 1 huius cap. art. 1. & omnes recentiores interpretes. Ita vt iam ſit ferè communis in ſchola, quam D. Thom.
5 tenet expreſſè opuſc. 43. cap. 3. vbi carnem affirmat ſimul eſſe organum, & medium diuerſa ratione. Hæc igitur tertia opinio videtur nobis probabilior, in hoc tamē ſenſu accepta, quod ſenſorium tactus ſic eſt caro, vt etiam nerui, & reliquæ partes internæ.

Probatur primò, experientia, de neruis quidem quia in eis ſentitur dolor ex intemperie primarum qualitatum, exciſione, aut diuiſione, ſentiunt quoque dolorem, ſi pungantur: ſed dolor non poteſt dari ſine ſenſatione tactus, alioqui daretur in ligno, vel lapide: ergò ſenſatio tactus exercetur per neruos tanquam per organum, vel inſtrumentum tactionis. Quod verò à quibuſdam excogitatur neruos ſentire dolorem ſolum per coniunctionem cum carne, friuolum eſt, cùm non ſit minus euidens, quòd etiam ſi carne omninò nudentur, ſentiunt
6 dolorem. Euidens quoque experientia docet, plus doloris ſentiri in carne neruoſa hoc eſt; neruis inſerta, vel coniuncta,
7 quam in quacunque alia, vt experimur, atque fatemur omnes: ſed hoc non eſſet poſſibile, niſi nerui eſſent per ſe doloris capaces; ergò non poteſt hoc eis denegari. De carne verò probatur quoque euidenti experientiá: nam ſi approximentur ei calida,

vel

vel frigida, ſentit ipſa, imò, & cutis, quæ eſt quaſi principium eius, atque etiamſi pungatur, vel diuidatur, ſentit dolorem, aut etiam voluptatem, ſi ei applicentur tangibilia ſibi ex proprio temperamento conuenientia, ergò reſidet in ea ſenſus tactus. Nec ſentit caro ratione neruorum, quibus coniungitur (vt quidam ſine fundamento aſſerunt) ſed ratione ſui, quia in multis partibus corporis datur caro diſtans à neruis cùm ſit diuiſibilis; & ſi ibidem pungatur, vel diuidatur ſentietur dolor. Et tandem aliæ ſunt partes corporis, de quibus ex vſu 7
anatomicæ artis duo conſtant euidenter. Primum quod neruis careant, vt pulmo, & cor. Secundum, quòd dolorem ſentiant ſi pungantur, aut diuidantur; ergo falſum eſt, quod ſolum per neruos, vel coniunctionem cum eis fiat in carne ſenſatio tactus.

Ad primum argumentum neganda eſt illa propoſitio vni- 8
uerſalis, quòd ſenſibili poſito ſupra ſenſorium non fiat ſenſatio: nam licet in viſu ſit vera propter maximam perfectionem eius; & fortè etiam in auditu, in cæteris verò præſertim in tactu vera eſſe non poteſt, quia natura eius poſtulat, vt obiectum per ſe contingat organum, idem enim ſignificat vocabulum tactus, quod contactus: conſtat verò illa ſe tangere apud Ariſtot. 5. lib. phyſic. quorum vltima ſunt ſimul.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt vniuerſalis illa propoſitio, 9
videlicet ſi caro eſſet ſenſorium, maximè quia applicato ad eam ſenſibili, ſtatim ſenſatio ſequitur, non enim propterea organum eſt caro, quia ſtatim ſequatur ſenſatio: ſed quia ſtatim in ea fit, vt probatum eſt. Applicato verò tangibili ad pelliculam carni ſuperpoſitam fit quidem ſtatim ſenſatio, non tamen in ea, ſicut fit in cute, & carne: ſed in his eadem pellicula media: ſed adhuc non neceſſariò requiſita tanquam medium: ſed per accidens omnino, quia eodem modo, imò longè melius fiet ſenſatio in cute, & carne ſine illa.

Ad Ariſtotelem verò dicendum ſentio, in prioribus teſti- 10
moniis, in quibus tactum poſuit in carne expreſſius fuiſſe loquutum, & per modum definientis, vel determinantis; capite vero præſenti per modum dubitantis; ideò in vtramque partem propoſuit argumenta, nec videtur vnam potius, quàm alteram partem determinare; quare priori, & abſolutæ determinationi ſtandum eſt: dum verò in corde eſſe affirmat guſtum, & tactum, & aliquando vniuerſaliter omnes ſenſus, non de organo eorum formali, & proximo, in quo reſident, & per quod proximè operantur intelligit: ſed ſenſus eius eſt, quod primam ſedem, & quaſi radicem habeant, ab eóque originem ducant,

quemadmodum alij ſentiunt à cerebro originem ducere, quãuis reſpectu ſolius ſenſus tactus pars etiam ſit formalis organi eius,ſicut reliquæ partes corporis, per quas ſenſus iſte diſperſus eſt ; quare nec teſtimonia illa vllo modo contraria ſunt aliis,in quibus organum guſtus, & tactus ponit Ariſtoteles ipſe in carne,vel in neruis.

11 Sed circa neruos (quibus in 1.lib.de anima,text.79.videtur omnem vim ſentiendi denegare propter ſpeciale temperamẽtum eorum, in quo prædominatur terra,& propterea terreſtres nimis ac inepti videntur ad ſenſationum opera,)duo ſunt conſideranda.Primum non eſſe ita terreſtres,& ſiccos ac oſſa , nec etiam ita duros,vt experientia eſt ſatis manifeſtum:ſed temperamentum magis humidum participare,quamuis ſicco prædominante. Præterea ſatis probabile eſſe carne nutriri, cui non ſolum magis ſunt coniuncti, quàm oſſa : ſed quaſi ei permixti in multis partibus corporis,nec videntur habere ſicut oſſa proprium alimentum per determinatas vias eis ſubminiſtratum. Aliud etiam conſiderari debet circa illos,quod benè Tolet.adnotauit;videlicet quod etſi ex temperamento innato , aut ſibi proprio terreſtres ſint,& ideò ſicciores , ac frigidiores : ſed ex temperamento influxo , hoc eſt , ex participatione ſpirituum, & carnis calefiunt,& humectantur;& ideò aptiores fiũt ad ſenſationes;poſſuntque organum tactus fieri, licet non poſſint id habere oſſa.Vnde non negauit neruis omninò ſenſum Ariſtot. loco citato : ſed ſolum ſenſum perfectum , idque conſiderato tantum temperamento eorum naturali ; perficiuntur verò per temperamentum influxum.Et vtriuſque rationem cap.præſenti non obſcurè ſignificauit eſſe organum tactus,& euidenti experientia probatum eſt eos ſentire.

12 Oſſa verò ſicciora,ac frigidiora ſunt propter maiorem participationem terræ, nec iuuantur temperamento influxo ; & propterea omninò videtur eis denegare ſenſum. Vnde nec alicubi ſignificat eum habere, quamuis aliis videatur quodlibet temperamentum ſufficere ad operationem tactus,& ideò aliqualem habere tactum nimis imperfectum , & eodem modo eſſe organum eius,Ariſtotelemque ſolum eis denegare ſenſum perfectum , ego verò primum tanquam probabilius magiſque de mente Ariſtot.teneo quod ſequuntur medici ferè omnes.

QVÆSTIO II.

An ſenſus tactus habeat medium externum,vel ſaltem internum.

Duplex

DVplex medium diſtinguit titulus quæſtionis, internum, & externum; internum eſt pars eiuſdem rei ſentientis ſibi vnita,& ſecum continuata, vt caro, qua contegitur neruus linguæ, dicitur medium internum guſtus. Medium verò externum eſt corpus aliud diſtinctum à ſentiente vt aër, vel aqua reſpectu viſus, vel auditus: qua diſtinctione præſuppoſita, quærit, an ſicut viſus habet medium externum, ita etiam tactus illud habeat, vel ſaltem ſicut guſtus habet internum, ita & tactus. 13

Et prima opinio affirmat tactum per ſe, & ideo ſemper indigere medio externo ad ſentiendum. Ita Com. 2. lib. de anima; com. 115. quem videntur ſequi Ægidius ad text. 113. eiuſdem lib. & Iandu. qu. 28. Probatur teſtimonio Ariſtotelis, cap. præſenti, textu 113. vbi docet expreſsè non poſſe corpora dura ſe tangere in aqua, vel in aëre, quin aqua ipſa, vel aër ſit medius, à qua neceſſariò humectari debent, & ideo mediam inter ſe habere humiditatem, & conſequenter aërem, vel aquam, in quibus eſt; ergò nullum tangibile poteſt tangere ſine medio externo ſenſorium tactus. Textu verò 114. vniuerſaliter docet 14
tam dura, quàm mollia ſentiri à nobis per medium externum, ſicut viſibile, & audibi: ſed hoc ſolum eſſe diſcriminis, quod ſenſus illi priores ſenti .nt propria obiecta à longe, & ideò per medium magnum, tactus verò non ſentit tangibile, niſi propè ſit poſitum, & ideò per paruum medium, & ferè imperceptibile, & proptereà decipiuntur facile multi iudicantes tactum ſine medio externo ſentire. Quibus ita contingit, ac nobis contingeret, ſi digito ſnperpoſita ſubtiliſſima pellicula, & tangibili ſuper eam iudicaremus illum ſentiri à tactu ſine medio externo, quia talem pelliculam mediam ob nimiam ſubtilitatẽ non percipimus; deciperemur namque falſum ferentes iudiciũ. Ita ergo decipimur circa tactum quorũcunque corporum putãtes abſq; vllo medio externo fieri, quia cum paruum ſit ac ſubtiliſſimũ, illud non percipientes iudicamus nõ eſſe. Probat verò ratione cõmuni, quia ſi corpora ſint dura, nõ poſſunt immediatè tãgi, quia habent quaſdam partes ſupereminentes aliis, inter quas & ſenſoriũ tactus neceſſariò debet eſſe aliud corpus medium vt aër, vel aqua: ſi verò ſint mollia, vel liquida, népe aër, & aqua, poſsent immediatè contingere organũ, ſed ex alia parte ſunt connaturalia loca eius, ſed certũ eſt quod locus naturalis nõ agit in locatum, alioqui illud conaretur deſtruere, quod tamen potius conſeruat; quare non poſſunt agere per ſe immediatè in ſenſorium, nec illud immutate. 15

Secunda opinio diſtinguit tãgibilia ſolida, ac dura, & mollia,

aut

aut liquida, vt aquam, & aërem, & ad ſentiendum illa ſemper tactum poſtulare medium externum affirmat, quaſi per accidens propter eorum inæqualitatem. Ad ſentiendum verò liquida non indigere medio externo, ſed ſine illo poſſe ea ſentire, ſed neque hæc, neque illa ſentire poſſe, ſine medio interno;

16 quod eſt caro. Hanc ſententiam quantum ad neceſſitatem medij interni videntur mihi tenere omnes illi authores, qui quæſtione præcedente negarunt carnem eſſe ſenſorium tactus, ſimul enim dixerunt eſſe medium internū, quia ſine medio interno exiſtimant non poſſe tactum quicquam ſentire. Videtur autem hæc ſententia quantum ad medium internum pertinet expreſſa Ariſtotelis, c. præſenti textu 116. vbi ſic loquitur. *Quare & manifeſtum eſt, quod intus ſit tangibilis ſenſorium, ſic enim vtique accidet, quod quidem in alijs, appoſita enim ſupra ſenſoriū non ſentiunt, ſuper carnem autem appoſita ſentit, quare medium tactus caro.* Indicat verò rationem hanc; nullus ſenſus poteſt ſentire ſuum obiectum ſupra organum poſitum, vt de viſu patet, & auditu; ergò neque tactus poterit ſentire tāgibile poſitum ſupra organum, ſed conſtat experientia illud ſentire poſitum ſuprà carnem; ergò caro non eſt organum, ſed medium, & internum quidem: cùm ſit pars animalis ſentientis cum eo

17 continuata. Et hac eadem ratione vtuntur iidem autores ad probandum hanc partem huius opinionis; nam prior alia de medio externo non indiget ratione alia præter diſpoſitionem ipſorum corporum tangibilium; nam æquales habentia partes tangere poſſunt organum ſine medio, vt aër, & aqua, habentia verò inæquales non poſſunt.

Noſtra ſententia tribus aſſertionibus continetur. Prima ſit, *per ſe loquendo non habet tactus medium externum, neque internum, ſed ſine vtroque poteſt dura, & mollia, ſolida, & liquida tāgere ac ſentire.* Ita Toletus quæſt. 30. & 31. huius libri, Conim. quæſt. 3. huius capitis artic. 3. & quotquot tenent carnem eſſe

18 ſenſorium tactus. Atque etiam omnes ferè recentiores. Et probatur primo, non requiri medium externum ad tāgenda corpora ſolida, ac dura; quia corpora hæc non ſe tangunt in puncto, nec in alio indiuiſibili, nam ſolum hoc poteſt eſſe verum de corpore ſphærico tangente perfectè planum, aut de corporibus perfectè planis, cætera verò omnia plures partes planas habent, per quas poſſunt ſe tangere, vt euidens experientia oſtendit in lapidibus, lignis, & alijs, ſed ad rationem contactus requiritur, quod per eam partem, per quam fit, nihil ſit mediū inter corpora ſe tangentia, quia vltima eorum ſimul eſſe debent, vt docuit Ariſtotel. 5. lib. Phyſic. & ipſamet corpora debent

beut eſſe contigua, ergò corpora dura, & ſolida ſine vllo corpore medio poſſunt ſe tangere, & conſequenter ex hac parte poterunt ſentiri per tactum, ſine vllo medio externo. Probatur deinde, quod mollia, vel liquida poſſint tangi ſine medio externo; nam corpus ſolidum poteſt circumſcribi ab aqua, & aëre, dum circunſcriptum eſt aqua in profundo eius, nullum corpus medium eſſe poteſt inter vltimam ſuperficiem aquæ, & vltimã ſuperficiem eiuſdem corporis ſolidi, præter aliam aquam, cùm in profundo aquæ, nec aër ſit, nec aliud corpus, quod medium eſſe poſſit: ergò tangit corpus illud aquam ſine vllo medio externo ſine quo ſentietur.

Probatur tandem, quod ſine medio etiam interno per ſe loquendo ſentiamus; ex dictis, & probatis in quæſtione præcedenti, videlicet cutem, & carnem eſſe ſenſorium tactus. Ex quo ita arguo: corpora ſolida, & dura, atque etiam liquida, in quibus conſtat eſſe qualitates tangibiles, tangunt ſine vllo medio externo, vel interno cutem, & carnem, in quibus reſidet tactus tanquam in organo: ergò cauſant ſenſationem tactus, quare nullum medium internum, vel externum poſtulat per ſe ſenſus iſte. 19

Secunda aſſertio *per accidens contingit tactum habere medium externum & hoc non ſemper, ſed aliquando.* Probatur hæc in corporibus duris, quæ licet aliqua ex parte poſſint ſe tangere ſine medio externo: plures habent partes inæquales, quarum aliæ ſupereminent aliis, ideò non poteſt per has partes ſine medio aëre, vel aqua vnum tangere aliud, & conſequenter nec poteſt tangi ſine medio externo ab organo tactus. Quod verò hoc nõ ſit per ſe, ſed per accidens. Probatur, quia non prouenit ex parte ſenſorij, ſed ex ſola inæqualitate tangibilis per accidens ſe habente ad ſenſationem. 20

Aſſertio vltima, ſenſus tactus per accidens, & quaſi materialiter etiam habet medium internum, quæ ſic declaranda ſimul, & probanda eſt. Qualitates tangibiles primo mouent partes externas animalis, internas verò ſub eis degentes non mouent, niſi mouendo eas, à quibus teguntur: ergò iſtæ quaſi medium ſunt, per quod mouentur aliæ. Gratia exempli, tangibilia omnia prius mouent cutem, & carnem, quas vocamus partes animalis externas, & his mediis mouent neruos, & alias partes ab eis contectas. Ex quo habetur quod cutis, & caro ſint media ad mouendum alias. Quamuis ſenſoria quoque ſint, & verè ſentiant; non minus, quàm partes aliæ, quorum reſpectu media vocari poſſunt ſolum per accidens, & quaſi ratione materiali, in quantum ſimul ac ipſæ ſentiunt, quaſi pro vehiculo deſeruiunt 21

aliis

aliis deferendo eis eadem tangibilia, vel ſpecies eorum.

Quod hac etiam ratione efficaciter oſtendi poteſt; nam ſi nerui denudentur omninò à carne, & applicetur eis aliquod tangibile, abſque dubio ſentient: ergò in ſe habeant potentiam, quæ monetur à proprio obiecto ſibi approximato, & tamen ſine medio interno hoc fit: ergò medium internum non eſt per ſe neceſſarium ad ſenſationem tactus.

Ad illa teſtimonia Ariſtotelis à Commentatore oppoſita, in
22 quibus agit de medio externo tactus. Reſpondeo, nihil de hac re determinare, ſed per modum dubitantis loqui obiiciendo ad vtramque partem, ideò non poſſet ex verbis eius deſumi argument. ad probandum hanc, vel illam eſſe eius mentem. Quemadmodum de medio interno dubitanter etiam loqui videtur, dum ait carnem non eſſe ſenſorium, ſed medium: cùm tamen aliis in locis ſuperius à nobis citatis expreſſis verbis decernat carnem eſſe ſenſorium tactus. Et exemplum illud de pellicula digito ſuperpoſita oſtendit Ariſtotelem non ſentire, quod tactus per ſe habeat medium externum, ſed per accidens, & non ſemper: cùm ſenſatio illa tactus media pellicula facta poſſet fieri ſine illa, vel alio modo externo, vt per ſe eſt, & exiſtit quia ſi cutis, & caro ſentiunt frigiditatem, eis applicatam per mediam pelliculam, melius eam ſentient applicata ſine medio.

23 Ad rationem verò eius reſpondeo, falſum omninò eſſe antecedens, quod corpora dura non poſſint in aqua, vel aere immediatè ſe tangere; nam licet non poſſint omni ex parte, ſed aliqua & aliquibus deeſſe, euidens eſt, & à nobis efficaciter probatum Et quod Ariſtoteles in contrarium videtur aſſerere, per modum dubitantis, & non decernentis accipiendum eſt, vt modus loquendi eius oſtendit. Et magis falſum eſt, quod corpus circumſcribens alterum tanquam locum eius, non poſſit in ipſum agere, & his patet expoſitum eſſe teſtimonium Ariſtotelis oppoſitum pro ſecunda ſententia, & ſolutam rationem ex eodem deductam.

Argumentum verò, quo eadem opinio vtitur contra primam ad probandum quod tactus non habeat medium externum per ſe, ſed per accidens, nec ſemper, ſed aliquando, non eſt à nobis ſoluendum, cùm ſit potius in fauorem ſecundæ aſſertionis noſtræ.

QVÆ

QVÆSTIO III.

An qualitates tangibiles immutent tactum ſecundum eſſe reale, vel per ſpecies intentionales, aut neceſſariò vtrique modo.

PRima opinio negat omninò ſpecies intentionales in tactu, & ſolum immutari exiſtimat ab obiecto immutatione reali, & naturali, & per hanc ſentiri ab eo; nam & qualitates tangibiles duplices ſunt, actiuæ quædam, quæ ſimiles alias in paſſo producunt, quales ſunt primæ qualitates elementorum. Aliæ ſunt non actiuæ vt ſecundæ, quæ ex earum permixtione fiunt, vt durities, mollities, & ſimiles. Et actiuas quidam ſentiri docet per alias ſimiles in organo productas, vt calor ignis per calorem, quem producit in manu, ita quidem, vt vterque ſentiatur, ſed extra exiſtens per productum à ſe in organo, cæteras verò non actiuas per immediatam coniunctionem, & cõtiguitatem cum eodẽ organo abſque alia ſibi ſimili producta in eo, atque etiam ſpecie intentionali. Ita ſentiunt Toletus 3. lib. de anima q. 2. & Valeſ. 2. lib. controu. med. cap. penu. Probatur primo, quia vnio obiecti cum potentia per ſpeciem intentionalem, ſufficit, vt per eam concurrat cum potentia ad ſui ſenſationem; ſed perfectius vnitur tactui calor exiſtens in igne ei approximato per aliũm calorẽ ſibi ſimilẽ productũ in organo, cũ iſte ſit longè perfectior ſpecie: ergò ſentietur per illum; quare non erit neceſſaria ſpecies. Secũdo quia aliquod animal ſi poneretur diuina virtute prope ſolem ei contiguum, abſque dubio calefieret à ſole, & calorem ſentiret, non quidem in ſole exiſtentẽ, quia ſol nullum habet calorẽ formalem: ergò ſentiret calorẽ in ſe productum à ſole, & non per ſpeciem, quia ſpecies producitur ad vniendum obiectum cum potentia, ſed calor ille per ſe eſt ei vnitus, & vnione longè perfectiori; ergò ſuperflua ſaltem erit ſpecies, quod ſufficit vt ſit naturaliter impoſſibilis, & ſenſatio tactus fiat per ſolam immutationem naturalem ſine intentionali. Et vrgeo arg. in eodẽ caſu, quia animali illo tãgẽti ſolẽ poſſet Deus ſuſpendere quãcumque productionẽ ſpeciei intentionalis, quæ fingi poteſt, & conſeruando idẽ animal iuxta ſolem concurrere cum eodem ſole concurſu ſibi naturaliter debito ad calefaciendum corpus illud medio lumine ſicut modò nos calefacit; tum ergò, vel animal illud ſentiret calorem, vel non dicere quod non ſentiret, abſurdum eſt, quia non poteſt negari, quin moleſtiam, atqui dolorem ei inferret, qui ſine

ſenſa

ſenſatione tactus dari non poſſunt:ergò neceſſariò admittendum eſt, quod in eo caſu haberet ſenſationem tactus ſine ſpecie,quare fruſtra confinguntur ſpecies intentionales in tactu. De qualitatibus verò non actiuis eodem ferè modo probatur, quia per ſe ſunt contiguæ organo: ergò poſſunt cum eo concurrere ad ſenſationem, & ei vniri per modum vnius agentis ad eliciendam ſenſationem,ſicut quælibet alia agentia naturalia per ſolum contactum poſſunt vniri per modum vnius agentis ad operandum,ac producendum proprios effectus; quare non erit neceſſaria ſpecies.Probatur tandem, quia ſi ſenſatio tactus fieret per ſpeciem intentionalem,ſequeretur non ſolum ſentiri gradus intenſionis obiecti ſuperantes eos quos organum in ſe habet,ſed etiam inferiores aduerſus Ariſtotelem expreſsè tenentem oppoſitum cap.præſenti. Sed probatur conſequentia, quia obiectum naturaliter producit ſpecies intentionales:ergò agit ſecundum totam ſuam virtutem & ſecundum omnes gradus intenſionis;quare neceſſariò dicendum eſt producere ſpecies omnium graduum,& conſequenter ſentiri omnes, vel dari ſpeciem in potentia productam, & non fieri ſenſationem,quod patet eſſe impoſſibile,

28 Secunda opinio affirmat vtramque immutationem naturalem,& intentionalem per ſpecies eſſe neceſſariam ad ſenſationem tactus.Ita ſentiunt omnes ferè recentiores. Hanc autem immutationem naturalem ſic videntur intelligere, vt per realem, & naturalem actionem agere obiectum in ſenſorium neceſſarium ſit ad ſpecies in eo producendas, & quia ſecundæ qualitates tangibiles non ſunt actiuæ,excogitarunt plures neceſſariam eſſe quandam contuitationem, vel quid ſimile, vt ſentiri poſſint.

29 Noſtra ſententia [illegible] aſſertionibus continetur. Prima ſit *ad ſenſationē tactus neceſſaria eſt immutatio per ſpecies intētionales,ita vt ſola naturalis,vel ſolus immediatus cōtactus obiecti nō ſufficiat ad ſenſationem.* Hanc tenet expreſsè D. Thom. 1. part. quæſt.78.art.3 his verbis: *Ad operationem ſenſus requiritur immutatio ſpiritualis per quam intētio formæ ſenſibilis fiat in organo ſenſus, alioqui ſi ſola immutatio naturalis ſufficeret ad ſentiēdum,omnia corpora naturalia ſentirēt,dū alterantur.* Probatur expreſſo teſtimonio Ariſtot.2.lib.de anima,cap.12.tex.121.vbi ſic ait.*Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere, quod ſenſus eſt id, quod eſt ſuſceptiuum formarū ſine materia, vt cera annulli ſine ferro,& auro recipit ſignum.Similiter autem,& ſenſus vniuſcuiuſque,&c.*& expreſſius text.123.& 124. *& propter quid plantæ non ſentiunt,cū habeant quandā partē animalem,&*

patian

patiãtur à tangibili, etenim expreſſius frigeſcũt, & caleſcũt, cauſa enim eſt nõ habere mediet atẽ, neq; huiuſmodi principiũ, vt poſſint recipere formas ſenſibiliũ, ſed pati cũ materia. Probatur 1. ratione illa ſatis efficaci, qua hoc idem probauimus cap. præcedente de 30
ſenſu guſtus, quod non poſſit percipere obiectum per ſolũ contactũ realem, & naturalem: ſed neceſſaria ſit ei ſpecies: eſt enim quantũ ad hoc eadem prorſus ratio de guſtu & tactu. Sed probatur alia ratione deducta ex duobus aliis principiis Ariſt. 6. c. huius lib. expreſſis. Primum eſt, quod omnis ſenſus ſit potentia paſſiua, & patiatur ab obiecto, non paſſione propria, ſed perfectiua, hoc eſt intentionali. Secundum eſt, quod potentia priuſquam ſentiat ſit diſſimilis obiecto, ſed fiat ſimilis ad eliciẽdam ſenſationem ſimul cum eodem obiecto. Ex quibus ita arguo; potentia non patitur ab obiecto per ſolum contactum naturalem, quia nihil per hoc recipit, nec etiam per receptionem qualitatis naturalis in organo patitur paſſione impropria, ſed ſæpe propriiſſima, & corruptiua, ſicut patitur lignum ab igne, ergò nec verum eſt eſſe potentiam paſſiuam, niſi recipiat ſpeciem intentionalem ab obiecto: tactus igitur eam debet recipere. Sed nec fit ſimilis obiecto per ſolum contactum naturalem eius, quia ſimilitudo vnius cum alio neceſſariò debet fieri per aliquam formã informantem: ſed nec fit ſimilis per receptionem qualitatis in organo, quia hæc eſt ſimilitudo in eſſe materiali, & naturali, quam habet lignum per calorem: ſimilitudo verò, quam habere debet potentia cum obiecto, vt ſit principium 31
ſenſationis ſimul cum eo, debet eſſe in ratione principij ſentiendi, & ideò in eſſe ſenſitiui, & cognoſcitiui: cum ſentire ſit cognoſcere obiectum: eſſe autem cognoſcitiuum, eſt eſſe intentionale, vt per ſe patet: ergò debet fieri ſimilis obiecto in eſſe intentionali, quod non poteſt habere, niſi per formam intentionalem, quæ eſt ſpecies obiecti, per quam debet neceſſariò immutari ab obiecto tangibili, vt ſit principium ſenſationis, cámque eliciat.

Secũdo probatur in particulari quod non poſſit ſentiri qualitas tãgibilis externa per aliam ſimilem internam exiſtentem, 32
vel productam in organo, nam hoc eſt, quod videntur intendere autores primæ opinionis, quia ſi per illã ſentiretur ſine ſpecie, ſequeretur ſolum poſſe ſentiri ſecundum eoſdem gradus intenſionis, quos habet calor organi, & non ſecundum exuperantes: quare tactus nunquam ſentiret exceſſus qualitatum tangibilium contra Ariſtotelem, & omnes ferè interpretes, & contra experientiam. Probatur conſequentia. quia calor organi non poteſt concurrere ad ſenſationem qualitatis, quam habet.

33 Secunda aſſertio, *præter immutationem intẽtionalem neceſſariò requiritur ad ſenſationem tactus immutatio aliqua naturalis, ita vt ſine illa, nec intentionalis ſufficiat, nec fieri poſſit naturaliter ab obiecto tangibili, nec proinde ſenſatio.* Hanc etiam expreſſam reperio apud D. Thom. in eodem artic. ad 4. his verbis diſtinguitur guſtus à tactu, nam tactus immutatur naturali immutatione, & non ſolum ſpirituali quantum ad organum ſuum ſecundum qualitatem, quæ ei propriè obiicitur: guſtus autem organum non immutatur de neceſſitate naturali, immutatione ſecundum qualitatem, quæ ei propriè obiicitur, vt ſcilicet lingua fiat dulcis, vel amara, ſed ſecundum præambulam qualitatem, in qua fundatur ſapor, ſcilicet ſecundum humorem.

34 Et ratio inſinuata à D. Thom. eiſdem verbis efficaciter eam probat: quia ſenſus externi diſtinguũtur per diuerſas rationes, quibus nati ſunt immutari ab obiecto, ſed ſpecialis ratio per ſe immutatiua tactus à ſuo obiecto proprio, per quam diſtinguitur ſpecie à cæteris ſenſibus, eſt per immutationem naturalem ſimul, atque intentionalem, quæ nulli alteri ſenſui poteſt conuenire, vt facile poteſt inductione probari: ergò nõ poteſt ſuũ obiectum percipere ſine reali, ac naturali contactu ſimul cum intentionali. Quod hoc modo declarari poteſt, & corroborari ſimul, quia vt obiectum cuiuſlibet ſenſus producat in eo ſpeciem ſui, per quam ab eo ſentiatur, poſtulat conuenientem approximationem ad illum, maiorem, vel minorem iuxta naturam obiecti, & ſenſus, ac [illegible]um, quo ab eo immutatur, vt de viſu, ac cæteris patet, ſed conueniens approximatio, quam ſenſus tactus, & operatio eius, (quæ tactio vocari poteſt) poſtulant ad immutationem intentionalem, eſt naturalis immutatio eiuſdem obiecti: ergò hæc eſt præciſè neceſſaria, vt obiectum tangibile propriam ſpeciem producat in organo, ita vt ſicut viſibile non poteſt producere ſpeciem in viſu, niſi disiunctum ſit ab eo, & medium aliquod intercedat inter illud, & potentiam, ſic ex oppoſito obiectum tangibile non poteſt producere ſpeciem ſui in tactu, niſi immediatum ei ſit, & reali contactu eum contingat.

35 Secundo probatur, quia tactus quilibet naturalium corporum, ſolum diſtinguitur à vitali in eo, quod naturalis ſolam cõiunctionem immediatam corporum naturalium dicit. Vitalis verò addit perceptionem, ſeu notitiam eius, à principio intrinſeco vitalis potentiæ elicita. Conuenit ergò ille cum illo in ratione naturali, & materiali coniunctionis naturalis corporum, quæ fit per realem, & naturalem contactum, & per obie-

obiecti tangibilis perceptionem à potentia vitali diſtinguitur; hæc igitur non poteſt fieri ſine naturali, ac reali contactu obiecti tangibilis cum organo.

Aſſertio vltima, *hæc immutatio naturalis per ſe requiſita ad operationem tactus ſimul cum intentionali, non eſt alteratio naturalis organi, ſed realis contactus obiecti tangibilis.* Quam prius ſic 36
declaro: dum calidum, vel frigidum immutat tactum, duo ſunt in hac immutatione, videlicet realis, & naturalis contactus vtriuſque, & realis ac naturalis alteratio eiuſdem organi, quæ ſequitur eundem contactum, & non eſt aliud, quam realis calefactio, per quam realiter calefit ab eodem calido. Naturalis itaque contactus calidi neceſſarius eſt, vt producat ſpeciem in organo, & fiat ſenſatio: non verò calefactio, ſed hæc ſequitur poſt factam ſenſationem, quæ quidem in inſtanti, quo tangitur organum fit: calefactio verò non niſi tempore ſequenti. Naturalem igitur contactum neceſſarium eſſe dicimus ad producendam ſpeciem, & eliciendam ſenſationem; non verò alterationem naturalem poſt factam ſenſationem ſubſecutam.

Sic autem explicatam aſſertionem probo primò; quia quod 37
eſt per ſe neceſſarium ad aliquam operationem, ita ſe habet ad illam, vt ſine eo exerceri, vel fieri non poſſit: ſed ſine naturali alteratione organi fieri poteſt operatio tactus: ergò non eſt per ſe neceſſaria ad illam, ſed per accidens ei coniuncta. Probatur minor in qualitatibus tangibilibus, non actiuis, quales ſunt aſperum, lene, durum, molle, & plures aliæ, quæ ſine vlla alteratione reali organi ſentiuntur per tactum. Et ſi dicas non per ſe requiri alterationem naturalem organi ad tactum ſub ratione eius vniuerſali, ſed ſub particulari qualitatum actiuarum, quæ nec poſſunt producere ſpeciem ſui, nec ſentiri à tactu, niſi media alteratione naturali. Contra hoc eſt, quod 38
non ſunt efficacioris, aut maioris virtutis in ordine ad operationem tactus qualitates ſecundæ non actiuæ, quàm primæ & actiuæ: ſed longè minoris; & conſtat per ſolum contactum naturalem organi, ſine naturali alteratione eius producere ſpeciem ſui, & ſentiri per tactum: ergò multò melius qualitates actiuæ idem poterunt, atque efficient per ſolum contactum naturalem: quare licet ſequatur naturaliter alteratio, non erit per ſe requiſita ad ſenſationem earum. Secundo probatur quia tangibile, ſicut & viſibile in inſtanti producit ſpecies intentionales, & ideò in inſtanti fit ſenſatio tactus: ſed alteratio organi fit ſucceſſiuè, & in tempore, cùm ſit motus: ergò ſequitur poſt ſenſationem iam factam: quare non poteſt eſſe neceſ-

ſaria ad illam, vt hoc exemplo fit manifeſtum, ſi calidum approximetur organo tactus per motum, verum eſt in vltimo inſtanti terminatiuo motus perueniſſe ad immediatam præſentiam cum eo; ita vt verum quoque ſit dicere: nunc primò calidum eſt contiguum organo, illúdque tangit: ergò verum etiam erit, nunc primo imprimere ei ſpeciem ſui, quia agens approximatum paſſo, & carens contrario in inſtanti producit effectum: ergò etiam erit verum in eodem inſtanti fieri ſenſationem tactus, quia potentia informata ſpecie obiecti ſibi approximati in inſtanti elicit ſenſationem.

39 Nunc verò ſoluenda ſunt argum. primæ opinionis, & ad maiorem, & minorem primò reſpondeo: ideò ſufficere vnionem obiecti cum potentia per ſpeciem, quia cùm ſit imago intentionalis eiuſdem obiecti, duo præſtat potentiæ, vnit enim eam cum eodem obiecto non quomodocunque, ſed in eſſe ſubiecto, & intentionali, & præterea reddit eam ſimilem obiecto in eodem eſſe intentionali; quæ duo omninò neceſſariò requiruntur ad ſenſationem; poſtremum quidem, vt ex vtroque fiat vnum agens completum in eſſe intétionali ad eliciendam ſenſationem; primum verò, vt hoc vnum ex vtroque factum poſſit eſſe principium ſpeciei expreſſæ perfectæ, & in actu ſecundo ſimilis obiecto, quod non poteſt præſtare principium, niſi ſit ſimile eidem obiecto in actu primo; atque in eſſe intentionali, & ſenſibili; quod non poteſt præſtare calor naturalis productus, vel exiſtens in organo: cùm non habeat eſſe intentionale; nec poſſit proinde principium ſenſationis eſſe, quæ cum ſit cognitio, vel notitia obiecti, intentionalis actio eſt, & non naturalis ſicut calefactio.

40 Ad ſecundum argum. & confirmationem eius, ſimul reſpondeo admittendo caſum de homine iuxta ſolem aut ei contiguè poſito, quem etiam admitto calefieri à ſole; ſed nego, quòd calorem in ſole exiſtétem, aut in ſe productum ſentiret. Admitto etiam quod Deus ſuſpenderet productionem ſpecierum quocunque calore ibi exiſtente; quo admiſſo adhuc nego hominem illum ſentire dolorem. Et rationem huius eſſe aſſero, quia nullus dolor ſentiri poteſt, ſine ſenſatione tactus, quam homo ille non poſſet habere excluſis ſpeciebus intentionalibus, quia non poſſet ſine illis vniri ei calor in eſſe ſenſibili, aut cognoſcibili, vel intentionali, & ideò non poſſet potentia elicere ſenſationem. Vniretur verò organo calor in caſu illo vnione naturali, ſed vnio naturalis per inhærentiam non ſolum non ſuf-

41 ficit ad ſenſationem, ſed nihil prorſus ad eam confert: cum conſtet non minus ſenſationem ſine ea, quam cum ea fieri poſſe

poſſe per vnionem intentionalem obiecti cum potentia, quam in tactu concedimus fieri non poſſe,ſine reali, & naturali contactu obiecti, & organi; bene tamen ſine alteratione naturali eiuſdem organi.

In caſu igitur argumenti, & confirmationis combureretur homo ille calore ſolis, ſed talem combuſtionem non ſentiret ſine ſpecie, ſed ita ſe haberet,ac ſi eſſet lignum, vel lapis, quæ naturali prorſus alteratione cōburerentur, & corrumperentur.

Vltimum argum. poſtulat ſequentem quæſt.ex cuius reſolutione conſtabit ſolutio eius.

Sed reſtat argum. difficile à nobis excogitatum in fauorem oppoſitæ ſententiæ; quia quò magis alteratur organum, magis aut melius ſentitur actione intentionali: ergò perfectiorem producit ſpeciem in organo,vel iam productam intendit. 42
Vnde ſequitur neceſſariam omninò eſſe calefactionem intenſiorē,ad ſenſationem: ergo calefactio erit neceſſaria ad ſenſationem. Probatur conſequentia; quia ſicut ſe habet intenſior calefactio ad intenſiorem ſenſationem,ita calefactio ſimpliciter ad ſenſationem ſimpliciter etiam acceptam. Antecedens verò videtur per ſe euidens;quia quò intenſior eſt calefactio, eo cauſat maiorem dolorē in organo: ſed dolor fit media ſenſatione: ergò cauſatur etiam melior, aut perfectior ſenſatio. Reſpondeo negando antecedens, quod perfectior fiat ſenſatio creſcente alteratione naturali ſecūdum intenſionem,aut perfectiorem ſpeciem producere calorem in organo. Quia diuerſo modo ſe habet calor in obiecto tangibili in ordine ad calefactionem organi, & in ordine ad productionem ſpeciei intentionalis in ea,& per eam,ſimul cum potētia eliciendam ſenſationem. Nam reſpectu calefactionis contrarium habet in organo, nempe frigus, quod non poteſt ſimul vel in momento expellere, ſed ſucceſſiuè, & in tempore; & ideò calefactio ſucceſſiuè, & in tempore fit. Ad producendam verò ſpeciem intentionalem contrario caret, quia intentionalia non habent contrarium, ideò à principio alterationis non producit tantum calorem, quem poteſt producere in organo, ſed producit ſpeciem ſecundum totam perfectionem, quam poteſt, & eodem modo fit ſenſatio ſecundum totam perfectionem, & tam producta ſpecies quàm ſenſatio fiunt in inſtanti non minus in qualitatibus actiuis, quam in non actiuis; falſum igitur eſt, quod creſcente calefactione perfectior fiat ſenſatio eiuſdem obiecti calidi. Dolor verò maior propter ſolam maiorem calefactionem ſentitur, quia maiorem cauſat diſtemperiem organi intenſio.

QVÆSTIO IIII.

An tactus ſolum ſentiat excellentias, vel exuperantias obiecti tangibilis, aut gradus etiam æquales, vel inferiores.

43 PRo certo præſupponit Ariſtoteles cap. præſenti potentiam denudatam eſſe oportere à natura, vel qualitate obiecti, nam ſi illam habeat in organo non ſentiet obiectum eadem qualitate affectum, vt ſi lingua ſapore aliquo amaro, vel etiam dulci affecta ſit, cætera omnia obiecta videbuntur ei amara vel dulcia: quare ſaporem naturalem, quem habent nõ poterit ſentire, & ideò cum organum tactus mixtum ſit, & ideò non poſſit denudari omnino qualitatibus tangibilibus elementorum, prouiſum eſſe à natura, vt temperatas eas haberet, vt ita poſſet ſentire eaſdem qualitates in obiectis tangibilibus exiſtentes in eo ſaltem gradu quo excedunt intenſionem earum quas habet organum. Quo ſuppoſito quærit titulus quæſtionis, an verum hoc ſit, quòd tactus ſolùm ſentiat qualitates tãgibiles obiectorum in gradu ſuperante intenſionem, quam habet in organo, vel etiam in gradu æquali, & inferiori, ita vt habeat calorem vt duo, & ſi approximetur calidum, vt quatuor, ſolùm ſentiat tertium, & quartum gradum eius, vel primum, & ſecundum.

44 Quæſtio hæc ſic explicata parum difficultatis habet, ſaltem quantum ad qualitates actiuas, apud eos qui opinantur tactum non immutari ab obiecto per ſpecies intentionales, ſeu ſolùm per alterationem realem, & productionem qualitatis ſibi ſimilis in organo. Nam cùm agens naturale nõ poſſit agere in paſſum ſibi omninò ſimile vt 1. lib. de gener. oſtendimus, nec poterit obiectum tangibile immutare organum tactus per naturalem alterationem niſi in eo gradu intenſionis, in quo illud excedit: in cæteris namq; inferioribus omninò ei ſimile erit. Præcipuè igitur locum habet quæſtio apud omnes qui nobiſcum tenent tactum non ſolum naturaliter immutari à tangibili, ſed etiam immutatione intentionali per ſpecies. Quo ſuppoſito probatur 1. non ſolos gradus in quibus obiectum excedit intenſionem organi, ſed æquales, & inferiores percipere, quia obiectum tangibile producit naturaliter ſpeciem ſui in potentia: ergò producit eam ſecundum totam virtutem intenſionis, quã habet: quare repræſentabit omnes gradus intenſionis eius, ſed potentia informata tali ſpecie elicit naturaliter ſenſationem

nem obiecti, quod repræſentat,& à quo producitur: ergò ſentiet per eam omnes gradus intenſionis obiecti,quod repræſentat,& non ſolum eos,in quibus ſuperat qualitatem exiſtentem in organo.Secundo quia ideò agens naturale non poteſt agere 45
niſi ſecundum gradus intenſionis,quibus excedit paſſum, quia non poteſt agere in omninò ſimile,& per gradus inferiores omninò ſimilia ſunt,quos ideò non poteſt paſſum recipere, nec ad eos recipiendos eſt in potentia. Sed hæc ratio non tollit, quin poſſit recipere ſpeciem repræſentantem omnes gradus, quia ſpecies non conſtituit potentiam ſimilem obiecto in eſſe naturali: ſed in eſſe intentionali ; ergò quòd habeat hos,vel illos gradus intenſionis qualitatis naturalis , non tollit, quin poſſit recipere ſpeciem eorumdem : cum diuerſi generis & modi eſſendi ſint:recipiet ergò ſpeciem omnium graduum, & per illam eliciet ſenſationem eorum , vel ſi non recipit ſpeciem,niſi ſuperiorum graduum , ſequitur dari ſpeciem repræſentantem gradus ſuperiores ſine inferioribus,quod patet eſſe falſum , quia ſicut non poſſunt ſeparari ab eis coniuncti ; ita nec dabilis eſt ſpecies ſenſibilis repręſentans eos ſine aliis.Probatur tandem , quia ſi inferiores gradus obiecti non poſſunt 46
ſentiri per ſpeciem: cùm multò minus poſſint recipi in organo ſecundum eſſe naturale: impedientibus his,quos præhabet organum ex proprio temperamento , ſequitur tales gradus non eſſe qualitatem tangibilem.Probatur conſequentia, quia repugnat omninò ſentiri à potentia,quæ ex ſe poſtulat temperamẽtum organi eos continens.

Propter hæc argum. (valde difficilia) tenent recentiores quidam tactum non exceſſum tantùm,vel ſolos gradus exuperantes ſentire:ſed inferiores omnes.

Secunda opinio concedit æquales , atque inferiores gradus obiecti,quibus non excedit intenſionem organi, verè eſſe ſenſibiles , & ex parte ſua ſentiri poſſe : ſed tactum ſolum ſentire excedentes,vel exuperantes.Ita expreſsè Ariſtoteles cap. præ- 47
ſenti textu 118.his verbis.*Sentire enim pati quoddam eſt,quare faciens quale ipſum actu,huiuſmodi illud facit,cum ſit potentia. Vnde ſimile calidum,& frigidum,aut durum,& molle non ſentimus : ſed exuperantias,tanquam ſenſu velut mediocritate quadam existente eius,quæ in ſenſibilibus cõtrarietatis.* Quibus talem rationem indicat. Potentia debet eſſe denudata à natura obiecti, alioquin non poterit pati ab illo,nec proinde ſentire,quia ſentire quoddam pati eſt,& paſſum carere debet forma agentis,& potentiam habere ad eam recipiendam : ſed ſenſorium tactus, quia mixtum eſſe debet , non poteſt eſſe omnino denudatum à

primis qualitatibus tangibilibus, ex quibus componuntur om-
48 nia corpora mixta. Neceſſarium ergo fuit, quod temperamentum organi tactus, licet carere non potuerit omninò qualitatibus tangibilibus, ad mediocritatem ſaltem earum quantùm fieri poſſet reduceretur, vt ſic plures differentias tangibilium qualitatum percipere poſſet. Ex quibus ſequitur qualitates tãgibiles ſolum in eo gradu poſſe percipere, in quo exceditur ab eis temperamentum ſui organi, quod eſt ſolum poſſe exuperantias, vel exceſſus percipere. Quod tenent cum Ariſtotele omnes eius interpretes tam recentiores, quàm antiqui.

49 Hæc autem communis ſententia tribus viis defenditur, & probatur à diuerſis recentioribus. Prima aſſerit, qualitatem tangibilem non producere ſpeciem in ſenſorio tactus, niſi ſimul alterando alteratione naturali; ita vt iuxta modum alterationis naturalis producatur ſpecies. Vnde cùm alteratio ſit ſucceſſiua, in tempore producitur ſpecies, & ſucceſſiuè etiam fit ſenſatio, & cum qualitas actiua non poſſit producere eoſdem gradus caloris, quos ſubiectum habet, quia agens naturale non poteſt agere in paſſum omninò ſimile; ita nec poteſt producere ſpeciem eorumdem graduum, & cum ſine ſpecie non poſſit ſenſatio fieri, nec poteſt tactus ſentire inferiores gradus obiecti, quos apud ſe habet: ſed ſuperiores dumtaxat, quos exuperantias vocauit Ariſtoteles. Sed modus iſte has difficultates patitur. Prima, quia qualitates tangibiles non actiuæ non indigent alteratione naturali organi ad producendas in eo ſpecies: ſed per ſolum contactum eiuſdem organi eas producunt, ac ſentiuntur: ergò ſufficiet qualitatibus actiuis ſolus contactus naturalis organi, ad producendas ſpecies. Probatur conſequentia, quia non eſt minoris virtutis, & efficaciæ contactus earũ, quàm aliarum: ſed maioris. Quod verò huic reſpondent eam eſſe naturam, & conditionem actiuarum, vt non producant ſpeciem in organo, niſi media alteratione eius naturali, gratis omninò, & ſine vllo fundamento aſſeritur; cùm nulla ratio huius diſcriminis aſſignetur, nec aſſignari poſſit.

50 Secunda difficultas, & maxima quidem eſt, quia qualitates tangibiles non actiuæ, vt aſperum, & lene, durum, & molle, non ſentiuntur, niſi ſecundum exceſſus intenſionis ſicut qualitates actiuæ: & tamen nec producunt ſpecies, nec ſentiuntur ſimul cum alteratione naturali organi: & vtrumque docet eadem experientia euidens; ergò ratio alterationis naturalis ad probandum, quod in qualitatibus actiuis excellentiæ tantum, vel exuperantiæ ſentiantur, friuola eſt, & nullius momenti.

51 Vltima difficultas ab experiẽtia deſumitur; experimur enim

ſtatim

ſtatim ac aër calidus manum, vel faciem contingit ſentire nos calorem, & vehementem, & tamen non eſſe productum tam citò in facie, vel manu nimis intenſum, nec potuiſſe produci, cum alteratio vehemens non poſſit ſtatim fieri: ſed per moram temporis ſubſequentis contactum; ergò ſentitur calor ſenſatione vitali, atque intentionali, ſine vllo reſpectu per ſe requiſito ad alterationem naturalem. Propterea hęc via difficile poteſt ſuſtineri.

Secunda igitur via non eſt multum diuerſa à priori, quia licet nō ponat neceſſitatem alterationis naturalis ad hoc, vt obiectum tangibile producat ſpeciem in organo omnium graduum ſuæ intenſionis, etiam inferiorum reſpectu intenſionis, quam in eodem organo habet: ſed ſine dependentia ab illa produci concedat; ponit tamen neceſſariā dependentiam quantùm ad vſum ſpeciei productæ; ita vt non poſſit ea vti potentia, niſi ad percipiendos gradus naturalis qualitatis, quos per alterationem naturalem recipit ab eodem obiecto, vt gente naturali: & quia non poteſt agens naturale producere in organo, niſi eos gradus intenſionis, in quibus excedit calorem eiuſdem organi, & non remiſſiores; ita nec poteſt ſenſus per talem ſpeciem repræſentantem omnes, percipere, niſi eos, in quibus exceditur ab eodem obiecto. Hanc viam ſequuntur Conimb. cap. præſenti, quæſt. 3. art. 3. 52

Sed non patitur hæc via minores difficultates, quàm pręcedens: nam licet non ponat neceſſariam eſſe alterationem naturalem organi ad producendam ſpeciem, ponit tamen aliud lōgè difficilius, videlicet, quod neceſſaria ſit, vt potentia iā actuata per ſpeciem eliciat ſenſationem: quod falſum eſſe ſic oſtendo; potentia informata ſpecie ſufficienter conſtituta eſt in actu primo ad ſenſationem eliciendam; ergò non indiget alteratione reali, vt eam eliciat. Probatur conſequentia, quia impoſſibile eſt potentiam informatam ſpecie obiecti, & obiecto poſito in debita diſtantia reſpectu eius, eadémque potentia attendente, non ſequi ſenſationem: ſed hæc omnia concurrunt, etiam ſi non detur alteratio naturalis organi ab eodem obiecto, vt per ſe conſtat; ergò non poteſt non ſequi ſenſatio, & ideò ſine dependentia ab alteratione naturali fieri. Nec ſoluitur argum, dum dicitur impeditam eſſe potentiam ad eliciendam ſenſationem ex defectu alterationis naturalis organi, quæ eſt quaſi conditio, ſine qua non, quia ſine tali alteratione ſequitur ſenſatio qualitatis tangibilis non actiuæ; ergò non eſt neceſſaria ad ſenſationem. Et ſi iterum dicatur non eſſe neceſſariam ad ſenſationem: ſed ad ſenſationem talem; nempe quali- 53 54

tatis actiuæ: gratis profectò, & abſque vllo rationis fundamento dicitur, & ſolum ad effugiendam difficultatem excogitatum eſt, quia nulla poteſt aſſignari congrua ratio huius neceſſitatis in qualitate actiua, potius quàm in nō actiua. Et rurſus ſi remiſſa qualitas non potens alterare organum, poteſt ſine alteratione per ſolum contactum producere ſpeciem ſui in organo; quare hæc ſpecies ab ea producta non ſufficiet ad eliciendam ſenſationem cum potentia: cum non ſit minoris virtutis, & efficaciæ, quàm ſpecies producta à qualitate non actiua eiuſdem remiſſionis.

55 Alia igitur via ab vtraque diuerſa incedendū eſt in hac aſſertione explicanda: *obiectum tangibile ſiue ſit actiua qualitas, vel non actiua, in inſtanti, in quo tangit organū, non expectata, nec requiſita alteratione naturali eiuſdem organi producit ſpeciē in eo, & ſentitur per tactum ſolùm ſecundum gradus excedentes intēſionem organi, non ſecundū æquales, vel inferiores vllo modo.* Tria continet aſſertio hæc.

Primum quod tam qualitas tangibilis actiua, quàm non actiua producat ſpeciem ſui in organo tactus, non expectata, nec vllo modo requiſita alteratione naturali organi, quod efficaciter probauimus in vltima aſſertione præcedentis quæſt.

Secundum quod continet eſt, quod ſpeciem producat in inſtanti, & in eodem inſtanti fiat ſenſatio eius. Quod probatur hoc modo; contactus duorū corporum fit in inſtanti: ſed contactus naturalis ſine alteratione naturali organi ſufficit ad productionē ſpeciei, atque etiam ad elicieǹdam ſenſationem tactus; ergò vtraque fit in eodem inſtanti, in quo obiectum tangibile organum tangit. Maiorem probo, quia contactus duorum corporum fit per acquiſitionem vltimæ, atque immediatæ præſentiæ, quam vnum acquirit iuxta aliud, per quam dicuntur contigua, & vltima eorum eſſe ſimul: ſed vltima, & immediata præſentia vnius corporis iuxta aliud acquiritur in inſtanti; ergo contactus in inſtanti fit. Probatur minor, quia vltima illa præſentia eſt adæquata corpori, & eſt primum eſſe mobilis in termino ad quem, & primum non eſſe motus; ergò in inſtanti acquiritur. Omnia hæc ſunt manifeſta ex libris phyſicorum. Sed probatur minor, quia qualitates tangibiles non actiuæ producunt ſpeciem in organo per ſolum contactum naturalem, non expectata alteratione naturali; & ideò in inſtanti, in quo etiam ſentiuntur; ergò multò melius eam producent qualitates actiuæ in inſtanti non expectata alteratione, quia non ſunt minoris virtutis, & efficaciæ, quam non actiuæ: ſed maioris. Dicere autem quod actiuæ, quia actiuæ ſunt, indigent alteratione

alteratione naturali, tanquam conditione ad producendam ſpeciem, fundamento rationis caret, vt probauimus.

Vltimũ, quod continet aſſertio noſtra eſt, quod omnis qualitas tangibilis actiua, vel non actiua ſolum producit ſpeciẽ in tactu ſecundũ gradus ſuperiores, in quibus excedit intenſionẽ, quam habet in organo, & non ſecundum æquales, aut inferiores, & ſolum ſecundum illos ſentitur per tactũ, non ſecundum hos. Quod ratione alicuius momenti probare valde difficile omnibus viſum eſt. Probatur autem primo euidenti experiẽtia, quia vnuſquiſque noſtrũ experitur, nec inferiores gradus, nec æquales ſentire in quocumque tangibili ſibi applicato: ſed eos tantũ, in quibus excedit intenſionem organi, ſiue in qualitatibus actiuis, ſiue in non actiuis, quia ſicut non ſentit calorem, vt vnum in aqua habens in organo calorem, vt quatuor; ita per partẽ habentem duritiẽ, vt quatuor non ſentit duritiem vt vnũ in obiecto. Quare apertè falſum eſt, quod à quibuſdã recentioribus dicitur veram eſſe in qualitatibus actiuis ſententiã Ariſtotelis, & communem, quod tactus ſolum ſentiat exuperãtias, ſeu excellentias, non tamen in non actiuis: cùm experientia æqualiter probet in omnibus. Sed probatur efficaciter in omnibus argument. ducere ad impoſſibile eo præſuppoſito tanquam certo, & in quo conueniunt omnes, quod ad ſenſationẽ tactus non requiritur obiectum tangibile eſſe actu diuiſum, aut diſcontinuum ab organo: ſed ſufficere, quod ſit in ſubiecto diſtincto realiter ab organo, licet continuo cum eo, quod in viſu cõſtat vidente partes continuatas cum oculo; atque etiã in tactu vna pars ſentit per tactũ exceſſum caloris, aut frigiditatis exiſtentis in parte ſibi proxima atque cõtinua. Hoc igitur præſuppoſito ſic arguo, ſi tactus ſentiret quoſcumque gradus inferiores, vel æquales in obiecto, ſequitur ſentire omnes, quos apud ſe habet ex proprio temperamento, vel quouis alio modo, & cũ ſemper illos habeat præſentes, eſſe in continua, atque perpetua ſenſatione eorum contra euidentem experientiam, quia nemo talem ſenſationem continuã internæ qualitatis expertus eſt in ſe. Sed conſequentiam probo; quia quælibet pars corporis poteſt ſentire calorem exuperantẽ exiſtentẽ in alia parte ſibi continua: ergò poteſt ſentire æqualem & minorem. Probatur euidenter conſequentia, ſuppoſito, quod tactus non ſentiat ſolos gradus excellentes: ſed æquales, & quoſcunque minores, vt tenet oppoſita ſententia: & cũ ſemper habeãt omnes partes corporis calorem aliquẽ, aut frigiditatẽ ex proprio temperamẽto; quælibet producet ſpeciẽ ſui caloris in partẽ aliã ſibi proximã, eámq; cõſeruabit præſẽs, & pariter alia ſibi proxima in ea: & ſic

erit

33 Secunda aſſertio, *præter immutationem intẽtionalem neceſſariò requiritur ad ſenſationem tactus immutatio aliqua naturalis, ita vt ſine illa nec intentionalis ſufficiat, nec fieri poſſit naturaliter ab obiecto tangibili, nec proinde ſenſatio.* Hanc etiam expreſſam reperio apud D. Thom. in eodem artic. ad 4. his verbis diſtinguitur guſtus à tactu, nam tactus immutatur naturali immutatione, & non ſolum ſpirituali quantum ad organum ſuum ſecundum qualitatem, quæ ei propriè obiicitur: guſtus autem organum non immutatur de neceſſitate naturali, immutatione ſecundum qualitatem, quæ ei propriè obiicitur, vt ſcilicet lingua fiat dulcis, vel amara, ſed ſecundum præambulam qualitatem, in qua fundatur ſapor, ſcilicet ſecundum humorem.

34 Et ratio inſinuata à D. Thom. eiſdem verbis efficaciter eam probat: quia ſenſus externi diſtinguũtur per diuerſas rationes, quibus nati ſunt immutari ab obiecto, ſed ſpecialis ratio per ſe immutatiua tactus à ſuo obiecto proprio, per quam diſtinguitur ſpecie à cæteris ſenſibus, eſt per immutationem naturalem ſimul, atque intentionalem, quæ nulli alteri ſenſui poteſt conuenire, vt facile poteſt inductione probari: ergò nõ poteſt ſuũ obiectum percipere ſine reali, ac naturali contactu ſimul cum intentionali. Quod hoc modo declarari poteſt, & corroborari ſimul, quia vt obiectum cuiuſlibet ſenſus producat in eo ſpeciem ſui, per quam ab eo ſentiatur, poſtulat conuenientem approximationem ad illum, maiorem, vel minorem iuxta naturam obiecti, & ſenſus, ac medium, quo ab eo immutatur, vt de viſu, ac cæteris patet, ſed conueniens approximatio; quam ſenſus tactus, & operatio eius, (quæ tactio vocari poteſt) poſtulant ad immutationem intentionalem, eſt naturalis immutatio eiuſdem obiecti: ergò hæc eſt præ[illegible] neceſſaria, vt obiectum tangibile propriam ſpeciem producat in organo, ita vt ſicut viſibile non poteſt producere ſpeciem in viſu niſi diſiunctum ſit ab eo, & medium aliquod intercedat inter illud, & potentiam, ſic ex oppoſito obiectum tangibile non poteſt producere ſpeciem ſui in tactu, niſi immediatum ei ſit, & reali contactu eum contingat.

35 Secundo probatur, quia tactus quilibet naturalium corporum, ſolum diſtinguitur à vitali in eo, quod naturalis ſolam cõiunctionem immediatam corporum naturalium dicit. Vitalis verò addit perceptionem, ſeu notitiam eius, à principio intrinſeco vitalis potentiæ elicita. Conuenit ergò ille cum illo in ratione naturali, & materiali coniunctionis naturalis corporum, quæ fit per realem, & naturalem contactum, & per

obie

obiecti tangibilis perceptionem à potentia vitali diſtinguitur; hæc igitur non poteſt fieri ſine naturali,ac reali contactu obiecti tangibilis cum organo.

Aſſertio vltima,*hac immutatio naturalis per ſe requiſita ad operationem tactus ſimul cum intentionali,non eſt alteratio naturalis organi, ſed realis contactus obiecti tangibilis.*Quam prius ſic 36 declaro : dum calidum , vel frigidum immutat tactum , duo ſunt in hac immutatione , videlicet realis , & naturalis contactus vtriuſque , & realis ac naturalis alteratio eiuſdem organi , quæ ſequitur eundem contactum , & non eſt aliud, quam realis calefactio, per quam realiter calefit ab eodem calido. Naturalis itaque contactus calidi neceſſarius eſt,vt producat ſpeciem in organo,& fiat ſenſatio: non verò calefactio, ſed hæc ſequitur poſt factam ſenſationem , quæ quidem in inſtanti,quo tangitur organum fit:calefactio verò non niſi tempore ſequenti. Naturalem igitur contactum neceſſarium eſſe dicimus ad producendam ſpeciem;& eliciendam ſenſationem; non verò alterationem naturalem poſt factam ſenſationem ſubſecutam.

Sic autem explicatam aſſertionem probo primò; quia quod eſt per ſe neceſſarium ad aliquam operationem, ita ſe habet ad 37 illam,vt ſine eo exerceri, vel fieri non poſſit : ſed ſine naturali alteratione organi fieri poteſt operatio tactus:ergò non eſt per ſe neceſſaria ad illam , ſed per accidens ei coniuncta.Probatur minor in qualitatibus tangibilibus, non actiuis,quales ſunt aſperum , lene , durum , molle , & plures aliæ , quæ ſine vlla alteratione reali organi ſentiuntur per tactum. Et ſi dicas non per ſe requiri alterationem naturalem organi ad tactum ſub ratione eius vniuerſali,ſed ſub particulari qualitatum actiuarum , quæ nec poſſunt producere ſpeciem ſui , nec ſentiri à tactu , niſi media alteratione naturali. Contra hoc eſt , quod non ſunt efficacioris , aut maioris virtutis in ordine ad opera- 38 tionem tactus qualitates ſecundæ non actiuæ,quàm primæ & actiuæ : ſed longè minoris;& conſtat per ſolum contactum naturalem organi,ſine naturali alteratione eius producere ſpeciem ſui,& ſentiri per tactum : ergò multò melius qualitates actiuæ idem poterunt , atque efficient per ſolum contactum naturalem : quare licet ſequatur naturaliter alteratio, non erit per ſe requiſita ad ſenſationem earum. Secundo probatur quia tangibile , ſicut & viſibile in inſtanti producit ſpecies intentionales , & ideò in inſtanti fit ſenſatio tactus : ſed alteratio organi fit ſucceſſiuè,& in tempore,cùm ſit motus: ergò ſequitur poſt ſenſationem iam factam : quare non poteſt eſſe neceſ-

ſaria ad illam, vt hoc exemplo fit manifeſtum, ſi calidum approximetur organo tactus per motum, verum eſt in vltimo inſtanti terminatiuo motus perueniſſe ad immediatam præſentiam cum eo; ita vt verum quoque ſit dicere: nunc primò calidum eſt contiguum organo, illúdque tangit: ergò verum etiam erit, nunc primo imprimere ei ſpeciem ſui, quia agens approximatum paſſo, & carens contratio in inſtanti producit effectum: ergò etiam erit verum in eodem inſtanti fieri ſenſationem tactus, quia potentia informata ſpecie obiecti ſibi approximati in inſtanti elicit ſenſationem.

39 Nunc verò ſoluenda ſunt argum. primæ opinionis, & ad maiorem, & minorem primò reſpondeo: ideò ſufficere vnionem obiecti cum potentia per ſpeciem, quia cùm ſit imago intentionalis eiuſdem obiecti, duo præſtat potentiæ, vnit enim eam cum eodem obiecto non quomodocunque, ſed in eſſe ſubiecto, & intentionali, & prætereà reddit eam ſimilem obiecto in eodem eſſe intentionali; quæ duo omninò neceſſariò requiruntur ad ſenſationem; poſtremum quidem, vt ex vtroque fiat vnum agens completum in eſſe intẽtionali ad eliciendam ſenſationem; primum verò, vt hoc vnum ex vtroque factum poſſit eſſe principium ſpeciei expreſſæ perfectæ, & in actu ſecundo ſimilis obiecto, quod non poteſt præſtare principium, niſi ſit ſimile eidem obiecto in actu primo; atque in eſſe intentionali, & ſenſibili; quod non poteſt præſtare calor naturalis productus, vel exiſtens in organo: cùm non habeat eſſe intentionale; nec poſſit proinde principium ſenſationis eſſe, quæ cum ſit cognitio, vel notitia obiecti, intentionalis actio eſt, & non naturalis ſicut calefactio.

40 Ad ſecundum argum. & confirmationem eius, ſimul reſpondeo admittendo caſum de homine iuxta ſolem aut ei contiguè poſito, quem etiam admitto calefieri à ſole; ſed nego, quòd calorem in ſole exiſtẽtem, aut in ſe productum ſentiret. Admitto etiam quod Deus ſuſpenderet productionem ſpecierum quocunque calore ibi exiſtente; quo admiſſo adhuc nego hominem illum ſentire dolorem. Et rationem huius eſſe aſſero, quia nullus dolor ſentiri poteſt, ſine ſenſatione tactus, quam homo ille non poſſet habere excluſis ſpeciebus intentionalibus, quia non poſſet ſine illis vniri ei calor in eſſe ſenſibili, aut cognoſcibili, vel intentionali, & ideò non poſſet potentia elicere ſenſationem. Vniretur verò organo calor in caſu illo vnione naturali, ſed vnio naturalis per inhærentiam non ſolum non ſufficit ad ſenſationem, ſed nihil prorſus ad eam confert: cum

41 conſtet non minus ſenſationem ſine ea, quam cum ea fieri poſſe

poſſe per vnionem intentionalem obiecti cum potentia, quam in tactu concedimus fieri non poſſe,ſine reali, & naturali contactu obiecti, & organi; bene tamen ſine alteratione naturali eiuſdum organi.

In caſu igitur argumenti, & confirmationis combureretur homo ille calore ſolis, ſed talem combuſtionem non ſentiret ſine ſpecie, ſed ita ſe haberet,ac ſi eſſet lignum, vel lapis, quæ naturali prorſus alteratione cōburerentur, & corrumperentur.

Vltimum argum. poſtulat ſequentem quæſt.ex cuius reſolutione conſtabit ſolutio eius.

Sed reſtat argum. difficile à nobis excogitatum in fauorem oppoſitæ ſententiæ; quia quò magis alteratur organum, magis aut melius ſentitur actione intentionali: ergò perfectiorem producit ſpeciem in organo,vel iam productam intendit. 42 Vnde ſequitur neceſſariam omninò eſſe calefactionem intenſiorē,ad ſenſationem: ergo calefactio erit neceſſaria ad ſenſationem. Probatur conſequentia; quia ſicut ſe habet intenſior calefactio ad intenſiorem ſenſationem,ita calefactio ſimpliciter ad ſenſationem ſimpliciter etiam acceptam. Antecedens verò videtur per ſe euidens;quia quò intenſior eſt calefactio, eo cauſat maiorem dolorē in organo: ſed dolor fit media ſenſatione: ergò cauſatur etiam melior, aut perfectior ſenſatio. Reſpondeo negando antecedens, quod perfectior fiat ſenſatio creſcente alteratione naturali ſecūdum intenſionem,aut perfectiorem ſpeciem producere calorem in organo. Quia diuerſo modo ſe habet calor in obiecto tangibili in ordine ad calefactionem organi, & in ordine ad productionem ſpeciei intentionalis in ea,& per eam,ſimul cum potētia eliciendam ſenſationem. Nam reſpectu calefactionis contrarium habet in organo, nempe frigus, quod non poteſt ſimul vel in momento expellere, ſed ſucceſſiuè, & in tempore; & ideò calefactio ſucceſſiuè, & in tempore fit. Ad producendam verò ſpeciem intentionalem contrario caret, quia intentionalia non habent contrarium, ideò à principio alterationis non producit tantum calorem, quem poteſt producere in organo, ſed producit ſpeciem ſecundum totam perfectionem, quam poteſt, & eodem modo fit ſenſatio ſecundum totam perfectionem, & tam producta ſpecies quàm ſenſatio fiunt in inſtanti non minus in qualitatibus actiuis, quam in non actiuis; falſum igitur eſt, quod creſcente calefactione perfectior fiat ſenſatio eiuſdem obiecti calidi. Dolor verò maior propter ſolam maiorem calefactionem ſentitur, quia maiorem cauſat diſtemperiem organi intenſio.

QVÆSTIO IIII.

An tactus ſolum ſentiat excellentias, vel exuperantias obiecti tangibilis; aut gradus etiam æquales, vel inferiores.

43 PRo certo præſupponit Ariſtoteles cap. præſenti potentiam denudatam eſſe oportere à natura, vel qualitate obiecti, nam ſi illam habeat in organo non ſentiet obiectum eadem qualitate affectum, vt ſi lingua ſapore aliquo amaro, vel etiam dulci affecta ſit, cætera omnia obiecta videbuntur ei amara vel dulcia: quare ſaporem naturalem, quem habent nō poterit ſentire, & ideò cum organum tactus mixtum ſit, & ideò non poſſit denudari omninò qualitatibus tangibilibus elementorum, prouiſum eſſe à natura, vt temperatas eas haberet, vt ita poſſet ſentire eaſdem qualitates in obiectis tangibilibus exiſtentes in eo ſaltem gradu quo excedunt intenſionem earum quas habet organum. Quo ſuppoſito quærit titulus quæſtionis, an verum hoc ſit, quòd tactus ſolùm ſentiat qualitates tāgibiles obiectorum in gradu ſuperante intenſionem, quam habet in organo, vel etiam in gradu æquali, & inferiori, ita vt habeat calorem vt duo, & ſi approximetur calidum, vt quatuor, ſolùm ſentiat tertium, & quartum gradum eius, vel primum, & ſecundum.

44 Quæſtio hæc ſic explicata parum difficultatis habet, ſaltem quantum ad qualitates actiuas, apud eos qui opinantur tactum non immutari ab obiecto per ſpecies intentionales, ſeu ſolùm per alterationem realem, & productionem qualitatis ſibi ſimilis in organo. Nam cùm agens naturale nō poſſit agere in paſſum ſibi omninò ſimile vt 1. lib. de gener. oſtendimus, nec poterit obiectum tangibile immutare organum tactus per naturalem alterationem niſi in eo gradu intenſionis, in quo illud excedit: in cæteris namq; inferioribus omninò ei ſimile erit. Præcipuè igitur locum habet quæſtio apud omnes qui nobiſcum tenent tactum non ſolum naturaliter immutari à tangibili, ſed etiam immutatione intentionali per ſpecies. Quo ſuppoſito probatur 1. non ſolos gradus in quibus obiectum excedit intenſionem organi, ſed æquales, & inferiores percipere, quia obiectum tangibile producit naturaliter ſpeciem ſui in potentia: ergò produceret eam ſecundum totam virtutem intenſionis, quā habet; quare repræſentabit omnes gradus intenſionis eius, ſed potentia informata tali ſpecie elicit naturaliter ſenſationem

nem obiecti, quod repræſentat,& à quo producitur: ergò ſentiet per eam omnes gradus intenſionis obiecti,quod repræſentat,& non ſolum eos,in quibus ſuperat qualitatem exiſtentem in organo.Secundo quia ideò agens naturale non poteſt agere 45
niſi ſecundum gradus intenſionis,quibus excedit paſſum, quia non poteſt agere in omninò ſimile, & per gradus inferiores omninò ſimilia ſunt,quos ideò non poteſt paſſum recipere, nec ad eos recipiendos eſt in potentia. Sed hæc ratio non tollit; quin poſſit recipere ſpeciem repræſentantem omnes gradus, quia ſpecies non conſtituit potentiam ſimilem obiecto in eſſe naturali: ſed in eſſe intentionali ; ergò quòd habeat hos,vel illos gradus intenſionis qualitatis naturalis , non tollit, quin poſſit recipere ſpeciem eorumdem : cum diuerſi generis & modi eſſendi ſint:recipiet ergò ſpeciem omnium graduum, & per illam eliciet ſenſationem eorum , vel ſi non recipit ſpeciem,niſi ſuperiorum graduum , ſequitur dari ſpeciem repræſentantem gradus ſuperiores ſine inferioribus,quod patet eſſe falſum , quia ſicut non poſſunt ſeparari ab eis coniuncti ; ita nec dabilis eſt ſpecies ſenſibilis repręſentans eos ſine aliis.Probatur tandem , quia ſi inferiores gradus obiecti non poſſunt 46
ſentiri per ſpeciem: cùm multò minus poſſint recipi in organo ſecundum eſſe naturale: impedientibus his,quos prąhabet organum ex proprio temperamento , ſequitur tales gradus non eſſe qualitatem tangibilem.Probatur conſequentia, quia repugnat omninò ſentiri à potentia,quæ ex ſe poſtulat temperamẽtum organi eos continens.

Propter hæc argum. (valde difficilia) tenent recentiores quidam tactum non excelſum tantùm,vel ſolos gradus exuperantes ſentire:ſed inferiores omnes.

Secunda opinio concedit æquales , atque inferiores gradus obiecti,quibus non excedit intenſionem organi, verè eſſe ſenſibiles , & ex parte ſua ſentiri poſſe: ſed tactum ſolum ſentire excedentes,vel exuperantes.Ita expreſsè Ariſtoteles cap. præ- 47
ſenti textu 118.his verbis.*Sentire enim pati quoddam eſt,quare faciens quale ipſum actu,huiuſmodi illud facit,cum ſit potentia. Vnde ſimile calidum,& frigidum,aut durum,& molle non ſentimus : ſed exuperantias,tanquam ſenſu velut medietate quadam exiſtente eius,quæ in ſenſibilibus cõtrarietatis.* Quibus talem rationem indicat. Potentia debet eſſe denudata à natura obiecti, alioquin non poterit pati ab illo,nec proinde ſentire,quia ſentire quoddam pati eſt,& paſſum carere debet forma agentis,& potentiam habere ad eam recipiendam : ſed ſenſorium tactus, quia mixtum eſſe debet, non poteſt eſſe omnino denudatum à

primis qualitatibus tangibilibus,ex quibus componuntur om-
48 nia corpora mixta.Neceſſarium ergo fuit, quod temperamentum organi tactus,licet carere non potuerit omninò qualitatibus tangibilibus, ad mediocritatem ſaltem earum quantùm fieri poſſet reduceretur, vt ſic plures differentias tangibilium qualitatum percipere poſſet.Ex quibus ſequitur qualitates tãgibiles ſolum in eo gradu poſſe percipere, in quo exceditur ab eis temperamentum ſui organi, quod eſt ſolum poſſe exuperantias,vel exceſſus percipere. Quod tenent cum Ariſtotele omnes eius interpretes tam recentiores, quàm antiqui.

49 Hæc autem communis ſententia tribus viis defenditur, & probatur à diuerſis recentioribus. Prima aſſerit, qualitatem tangibilem non producere ſpeciem in ſenſorio tactus, niſi ſimul alterando alteratione naturali; ita vt iuxta modum alterationis naturalis producatur ſpecies. Vnde cùm alteratio ſit ſucceſſiua, in tempore producitur ſpecies, & ſucceſſiuè etiam fit ſenſatio, & cum qualitas actiua non poſſit producere eoſdem gradus caloris,quos ſubiectum habet, quia agens naturale non poteſt agere in paſſum omninò ſimile; ita nec poteſt producere ſpeciem eorumdem graduum, & cum ſine ſpecie non poſſit ſenſatio fieri, nec poteſt tactus ſentire inferiores gradus obiecti, quos apud ſe habet: ſed ſuperiores dumtaxat, quos exuperantias vocauit Ariſtoteles. Sed modus iſte has difficultates patitur. Prima,quia qualitates tangibiles non actiuæ non indigent alteratione naturali organi ad producendas in eo ſpecies: ſed per ſolum contactum eiuſdem organi eas producunt,ac ſentiuntur: ergò ſufficiet qualitatibus actiuis ſolus contactus naturalis organi,ad producendas ſpecies. Probatur conſequentia, quia non eſt minoris virtutis,& efficaciæ contactus earũ,quàm aliarum:ſed maioris.Quod verò huic reſpondent eam eſſe naturam,& conditionem actiuarum,vt non producant ſpeciem in organo,niſi media alteratione eius naturali, gratis omninò,& ſine vllo fundamento aſſeritur, cùm nulla ratio huius diſcriminis aſſignetur,nec aſſignari poſſit.

50 Secunda difficultas, & maxima quidem eſt,quia qualitates tangibiles non actiuæ,vt aſperum,& lene,durum,& molle,non ſentiuntur,niſi ſecundum exceſſus intenſionis ſicut qualitates actiuæ:& tamen nec producunt ſpecies, nec ſentiuntur ſimul cum alteratione naturali organi: & vtrumque docet eadem experientia euidens; ergò ratio alterationis naturalis ad probandum,quod in qualitatibus actiuis excellentiæ tantum, vel exuperantiæ ſentiantur, friuola eſt,& nullius momenti.

51 Vltima difficultas ab experiẽtia deſumitur;experimur enim ſtatim

ſtatim ac aër calidus manum, vel faciem contingit ſentire nos calorem, & vehementem, & tamen non eſſe productum tam citò in facie, vel manu nimis intenſum, nec potuiſſe produci, cum alteratio vehemens non poſſit ſtatim fieri: ſed per moram temporis ſubſequentis contactum; ergò ſentitur calor ſenſatione vitali, atque intentionali, ſine vllo reſpectu per ſe requiſito ad alterationem naturalem. Propterea hęc via difficile poteſt ſuſtineri.

Secunda igitur via non eſt multum diuerſa à priori, quia licet nō ponat neceſſitatem alterationis naturalis ad hoc, vt obiectum tangibile producat ſpeciem in organo omnium graduum ſuæ intenſionis, etiam inferiorum reſpectu intenſionis, quam in eodem organo habet: ſed ſine dependentia ab illa produci concedat; ponit tamen neceſſariā dependentiam quantùm ad vſum ſpeciei productæ; ita vt non poſſit ea vti potentia, niſi ad percipiendos gradus naturalis qualitatis, quos per alterationem naturalem recipit ab eodem obiecto, vt agente naturali: & quia non poteſt agens naturale producere in organo, niſi eos gradus intenſionis, in quibus excedit calorem eiuſdem organi, & non remiſſiores; ita nec poteſt ſenſus per talem ſpeciem repræſentantem omnes, percipere, niſi eos, in quibus exceditur ab eodem obiecto. Hanc viam ſequuntur Conimb. cap. præſenti, quæſt. 3. art. 3. 52

Sed non patitur hæc via minores difficultates, quàm præcedens: nam licet non ponat neceſſariam eſſe alterationem naturalem organi ad producendam ſpeciem, ponit tamen aliud lōgè difficilius, videlicet, quod neceſſaria ſit, vt potentia iā actuata per ſpeciem eliciat ſenſationem: quod falſum eſſe ſic oſtendo; potentia informata ſpecie ſufficienter conſtituta eſt in actu primo ad ſenſationem eliciendam; ergò non indiget alteratione reali, vt eam eliciat. Probatur conſequentia, quia impoſſibile eſt potentiam informatam ſpecie obiecti, & obiecto poſito in debita diſtantia reſpectu eius, eadémque potentia attendente, non ſequi ſenſationem: ſed hæc omnia concurrunt, etiam ſi non detur alteratio naturalis organi ab eodem obiecto, vt per ſe conſtat; ergò non poteſt non ſequi ſenſatio, & ideò ſine dependentia ab alteratione naturali fieri. Nec ſoluitur argum, dum dicitur impeditam eſſe potentiam ad eliciendam ſenſationem ex defectu alterationis naturalis organi, quæ eſt quaſi conditio, ſine qua non, quia ſine tali alteratione ſequitur ſenſatio qualitatis tangibilis non actiuæ; ergò non eſt neceſſaria ad ſenſationem. Et ſi iterum dicatur non eſſe neceſſariam ad ſenſationem: ſed ad ſenſationem talem; nempe quali- 53 54

alteratione naturali, tanquam conditione ad producendam ſpeciem, fundamento rationis caret, vt probauimus.

Vltimū, quod continet aſſertio noſtra eſt, quod omnis qualitas tangibilis actiua, vel non actiua ſolum producit ſpeciē in tactu ſecundū gradus ſuperiores, in quibus excedit intenſionē, quam habet in organo, & non ſecundum æquales, aut inferiores, & ſolum ſecundum illos ſentitur per tactū, non ſecundum hos. Quod ratione alicuius momenti probare valde difficile omnibus viſum eſt. Probatur autem primo euidenti experiētia, quia vnuſquiſque noſtrū experitur, nec inferiores gradus, nec æquales ſentire in quocumque tangibili ſibi applicato: ſed eos tantū, in quibus excedit intenſionem organi, ſiue in qualitatibus actiuis, ſiue in non actiuis, quia ſicut non ſentit calorem, vt vnum in aqua habens in organo calorem, vt quatuor; ita per partē habentem duritiē, vt quatuor non ſentit duritiem vt vnū in obiecto. Quare apertè falſum eſt, quod à quibuſdā recentioribus dicitur veram eſſe in qualitatibus actiuis ſententiā Ariſtotelis, & communem, quod tactus ſolum ſentiat exuperātias, ſeu excellentias, non tamen in non actiuis: cùm experientia æqualiter probet in omnibus. Sed probatur efficaciter in omnibus argument. ducere ad impoſſibile eo præſuppoſito tanquam certo, & in quo conueniunt omnes, quod ad ſenſationē tactus non requiritur obiectum tangibile eſſe actu diuiſum, aut diſcontinuum ab organo: ſed ſufficere, quod ſit in ſubiecto diſtincto realiter ab organo, licet continuo cum eo, quod in viſu cōſtat vidente partes continuatas cum oculo; atque etiā in tactu vna pars ſentit per tactū exceſſum caloris, aut frigiditatis exiſtentis in parte ſibi proxima atque cōtinua. Hoc igitur præſuppoſito ſic arguo, ſi tactus ſentiret quoſcumque gradus inferiores, vel æquales in obiecto, ſequitur ſentire omnes, quos apud ſe habet ex proprio temperamento, vel quouis alio modo, & cū ſemper illos habeat præſentes, eſſe in continua, atque perpetua ſenſatione eorum contra euidentem experientiam, quia nemo talem ſenſationem continuā internæ qualitatis expertus eſt in ſe. Sed conſequentiam probo, quia quælibet pars corporis poteſt ſentire calorem exuperantē exiſtentē in alia parte ſibi continua: ergò poteſt ſentire æqualem & minorem. Probatur euidenter conſequentia, ſuppoſito, quod tactus non ſentiat ſolos gradus excellentes: ſed æquales, & quoſcunque minores, vt tenet oppoſita ſententia: & cū ſemper habeāt omnes partes corporis calorem aliquē, aut frigiditatē ex proprio temperamēto, quælibet producet ſpeciē ſui caloris in partē aliā ſibi proximā, eámq; cōſeruabit præſēs, & pariter alia ſibi proxima in ea: & ſic 58

erit corpus in perpetua ſenſatione reciproca omnium partiũ contra euidentẽ experientiam. Probatur tandem ratione ſatis congrua ex natura tactus,& guſtus elicita; quia ſenſus iſti apti ſunt immutari ab obiectis immutatione intentionali medio contactu naturali, ergò ſatis congruum eſt,quod in modo immutandi intentionali ſe accommodent obiecta horum ſenſuũ modo immutandi naturali, quo conſtat ſolum immutare ſecundum exceſſus, vel exuperantias,& non ſecundum gradus æquales,vel inferiores.

59 Ad primum argument. oppoſitæ ſententiæ conceſſa maiori, quod obiectum tangibile producit naturaliter ſpecies intentionales,diſtinguenda eſt minor,quod producat eas ſecundum totam virtutem intenſionis,quã habet. Nam ex parte ſua productiuus eſt ſpeciei ſecundum totam virtutem intenſionis,ſed propter incapacitatem ſubiecti non potentis recipere niſi ſpeciem ſuperiorum graduum, per quos exceditur ab obiecto,ſolùm producit ſpeciem eorum.

Ad ſecundum conceſſa maiori,in eo poſita,neganda eſt minor,quod agens intentionale poſſit agere in paſſum ſibi omninò ſimile. Et cùm dicitur ſimilitudinem naturalem non tollere potentiam ad recipiendam ſpeciem eorundem graduum: negandum quoque eſt,quia in modo agendi intentionali ex propria natura ſe accommodat modo agendi naturali, vt probauimus.

Ad tertium conceſſo antecedente,quod non poſſint ſentiri gradus inferiores obiecti impedientibus aliis eiuſdem intenſionis, quos habet organum,neganda eſt conſequentia, quod
60 tales gradus non ſint ſenſibiles;& ideò nec eſſe qualitates tangibiles. Nam cùm ſint eiuſdem ſpeciei cum ſuperioribus, & eandem habeant proportionem cum ſenſu tactus, per ſe eſſentialiter ſunt tangibiles, propter temperamentum verò organi alias ſimiles habentis ſentiri non poſſunt,hoc verò accidẽtale eſt eis, & non tollit eſſentialem proportionem, quam cum potentia ſecundum rationem eſſentialem conſiderata habent.

61 Quod poſſumus probare euidenti exemplo; nam ſi demus tactum vnius hominis ad mediocritatem primarum qualitatum eſſe naturaliter temperatum,ita vt quatuor gradus caloris, & totidem frigiditatis habeat, ſicque de cæteris duabus,quandiu permanet in eodem temperamento,non poteſt ſentire frigiditatem,vt quatuor alicuius obiecti tãgibilis, ſed demus ab hoc temperamento morbo aliquo,aut accidenti alio mutari, ita vt remittatur ei frigiditas vſque ad duos gradus (quod ſæpe contingit) & tunc euidens eſt ſentire poſſe tertium, & quartum gradum,

gradum, quos prius non poterat; ergò licet tunc non poſſent ſentiri, erant nihilominus per ſe tangibiles, & habebant proportionem eſſentialem cum ſenſu, & quod non poterant ſentiri ex accidenti proueniebat.

QVÆSTIO V.

An per tactum ſentiatur qualitas tangibilis producta, vel exiſtens in organo, aut ea, quæ eſt in obiecto, vel vtraque.

CErta res eſt in vtroque reperiri calorem, nempe in organo ex ratione ſui temperamenti, atque etiam in obiecto tangibili, ſi calidum ſit, quod ſentitur; quærit ergò titulus quæſtionis, an per ſenſationem tactus ſentiatur ſemper vterque, vel alter tantum, videlicet exiſtens in obiecto, aut in organo. 62

Et prima opinio tenet tactum ſentire calorem in ſe productum ab obiecto tangibili externo vt ab igne, & per eum ſentire etiam eundem calorem in igne exiſtentem; & ita ſentiri vtrumque. Ita planè videntur tenere Toletus 3. lib. de anima q. 2. & Valeſius 2. lib. controuer. med. cap. penultimo; aſſerunt enim ſenſationem tactus non fieri per ſpecies intentionales, ſed per qualitatem realem in organo productā ſentiri qualitatem externi tangibilis, à qua procedit. Probant primò, quia qualitas producta in ſenſorio non eſt minus ſenſibilis, quàm quæ, eſt in igne approximato, & eſt intimius vnita potentiæ: 63
cùm inhæreat eidem ſenſorio, in quo inhæret ſenſus ipſe, ergò nō minus, ſed magis vel perfectius ſentietur, quam calor ignis, de quo non eſt dubitandum, quin ſentiatur; nec eſt aliud per quod ſentiri poſſit præter calorem à ſe productum in organo: nam quod ſenſorio inhæreat, non poteſt impedire ſenſationem eius, ſed potius iuuare. Secundo, ſi iuxta ſolem ponatur animal, calefiet ab illo, ſentietque calorem per tactum; imò & dolorem ex diſtemperie cauſarum, ſed non ſentiet calorem exiſtentem in ſole, in quo nullus eſt; ergò calorem in ſe productum, cum non ſit alter, quem ſentire poſſit, neque à quo cauſetur ſenſibilis dolor: quare neceſſe eſt fateri, quod calor exiſtens in organo ſentiatur. Et vrgeri poteſt argument. quia febricitantes ſentiunt ardorem febris, cuius calor eſt in ipſomet corpore ſentiente, ergo experientia probatur ſenſorium tactus calorem in ſe exiſtentem ſentire.

Secunda opinio aſſerit *non poſſe organum tactus ſentire quali-tatem*

tatem tangibilē in ſe exiſtentem, ſed ſolam eā quæ eſt in obiecto tangibili externo. Hæc eſt communis, & vera ſententia interpretum huius cap. qui omnes tanquam certum præſupponunt tactum non ſentire calorem in ſe exiſtentem, ſed ſolum externum; non per internum, ſed per ſpecies ab eo productas in organo. Et probatur primo, quia euidens eſt qualitates tangibiles non actiuas inhærere eidem organo, & euidens quoque experientia docet à nemine ſentiri mollitudinem, vel duritiem proprij organi; ergò neque qualitas actiua organi ſentitur, nec per eam externa obiecti. Probatur conſequentia, quia non eſt minus ſenſibilis per tactum vna, quam altera, nec minus ei præſens, nec minus bene ei vnita; ergò ſi ſenſationem actiuæ qualitatis non impedit, quod organo inhæreat, nec impediet ſenſationem non actiuæ.

64 Probatur ſecundo, quia ſi calorem organi ſentiret tactus: cùm ſemper in eo permaneat, imò cum eo cæteras qualitates primas pertinētes ad temperamentum eiuſdem organi, in cōtinua, atque perpetua ſenſatione tactus eſſemus circa omnes quatuor primas qualitates, quod patet eſſe cōtra experientiā; nemo enim tales ſenſationes experitur. Et ſi dicas ſentire omnes qualitates temperamenti proprij organi. Sed tales ſenſationes propter paruitatem, & conſuetudinem non percipere, aut non diſcernere, contra hoc eſt, quod non ſunt paruæ: cum temperamentum organi mediocrem ſaltem intenſionem omnium qualitatum includat, nempe tres, vel quatuor gradus ex ſingulis qualitatibus, ſenſatio verò horum graduum non poteſt eſſe imperceptibilis.

65 Ad primum argument. oppoſitæ ſentētiæ concedēda eſt prima pars antecedentis, quod qualitas organi non ſit minus ſenſibilis, quam externa obiecti tāgibilis, ſed ab eodem tactu exiſtente in eo ſentiri non poteſt, propter rationes allatas. Et cum dicitur intimius eſſe vnitam potentiæ, quam qualitatem externi tangibilis, diſtinguendum eſt; nam in eſſe naturali verum eſt, ſed in eſſe intentionali falſum; quo pacto debet vniri, vt ſentiatur; nam vnio naturalis per inhæſionem, nec eſt ſufficiens ad ſenſationem: nec iuuat, vt ſentiatur obiectum. Imò multis modis impedit, vt probauimus. Quod verò non poſſit vniri in eſſe intentionali à poſteriori efficaciter probatum eſt, atque etiam à priori ratione ſatis congrua.

66 Ad ſecundum de homine iuxta ſolem poſito concedimus recipere calorem à ſole, ſed negamus talem calorem ſentiri per tactum, niſi forte in vna parte intenſior, quam in alia reciperetur; tunc enim calor intenſior vnius partis poſſet ſentiri ab alia,

alia, in qua eſſet remiſſior per ſpeciem intentionalem in ea productam; ſi verò in omnibus partibus æqualis produceretur calor, nullo modo ſentiretur per tactum, nec poſſet dolorem cauſare, vt ſuperius probauimus, ſed ſine dolore poſſet hominē corrumpere, ſicut lignum, vel lapidem. Nec febricitantes ſentiūt caloré proprij organi, ſed caro, vel neruus in quibus reſidet tactus, ſentiūt ardorem ſanguinis, vel inflammationem alterius humoris, vel certè alterius partis, in qua viget febrilis calor.

QVÆSTIO VI.

An ſenſus tactus ſit vnus ſecundum ſpeciem, ſicut cæteri ſenſus, vel multiplex.

TActus verſatur in primis circa qualitates primas elementorum ſummè contrarias, nec ſolum circa vnam primam contrarietatem calidi, & frigidi, ſed circa duas primas, nempe humidi etiam, & ſicci, & cum vtraque contrarietas ſit prima, & ſit ſumma, neutra videtur poſſe reduci ad alteram, nec poſſunt ſub vna ratione obiectiua ſuperiori vtramque comprehendente contineri, ſicut cōtrarietates obiectorum aliorum ſenſuum. Vnde nec videntur poſſe ab eadem potentia ſenſitiua percipi, ſed ſicut duæ ſunt primæ, ac ſummæ contrarietates primo diuerſæ, ita poſtulare duos ſenſus tactus ſpecie diſtinctos, à quibus percipiantur. Diſcurſus iſte coēgit Ariſtotelem cap. præſenti diſtinguere duos ſenſus tactus ſecundum ſpeciem in ſingulis partibus animalis huius ſenſus capaces, vnū pro vna prima, ac perfectiſſima contrarietate caloris, & frigoris, ad quem videtur reduxiſſe ſecundas qualitates tangibiles, quæ maiorem eiuſdem contrarietatis participationem habent: alterum verò pro contrarietate alia humiditatis, & ſiccitatis, ad quem videtur etiam reducere alias ſecundas qualitates, quæ ſequuntur temperamentum, in quo altera earum, vel vtraque prædominatur. Et hæc eſt prima opinio circa vnitatem tactus, quam ſequuntur cum Ariſtot. D. Thom. lection. 22. huius libri, vterque Caiet. atque Ægidius cap. præſenti ad textum 108. Iand. qu. 17. Apollin. quæſt. 40. huius lib. 67 68

Alij verò non ſolum pro duabus primis contrarietatibus duos tactus multiplicare vidētur, ſed pro aliis etiam cōtrarietatibus qualitatum ſecundarum tangibilium videntur tactus alios diſtinguere; ita vt tot ſint potentiæ ſpecie diſtinctæ, quot ſunt contrarietates primæ, vel ſecundæ, circa quas verſantur, ſic Themiſtius in ſuo lib. 2. de anima cap. 39. Auicenna verò lib. 6. natur. part. 2. cap. de tactu, & cū eo Albert. Magn. tractatu. 3. 69

tu 1. huius libri præter tactus pro ſingulis contrarietatibus videtur multiplicare duos alios, vnum pro dolore,& pro titillatione alterum. Comment.2. collectan. cap.13. addit alterum pro fame,& ſiti in ſtomacho. Cardan.tandem lib.13. de ſubtilitate,quatuor tactus diſtinguit, vnum pro quatuor primis qualitatibus : alterum pro grauitate,& leuitate:tertium pro dolore, & voluptate : & quartum pro titillatione. Et omnes iſtæ opiniones pro eadē numerari poſſunt tactus multiplicatione,

70 licēt quædam plures,aliæ pauciores multiplicent. Et ratio horum omnium eadem eſt ; quia dolor, voluptas, fames, & ſitis ſunt ſpeciales qualitates perceptibiles per tactum:imò ſpeciales actus eiuſdem ſenſus, quos non habet in omnibus partibus corporis,ſed in quibuſdam determinatis, vt in ventriculo, aut in parte,quæ diuiditur ab alia , vel per alterationem recedit à proprio temperamento ; ergò pro his qualitatibus , & actibus non ſufficit tactus generalis diſperſus per totum corpus, ſed ſpeciales, ac diſtincti multiplicati debent, quia qualitates ipſæ valde diuerſæ ſunt à cæteris tangibilibus , cum quibus non videntur poſſe conuenire in vna aliqua ratione communi,& adæquata, & multò minus actus ipſi adeo à cæteris eiuſdem ſenſus diuerſi.

71 Secunda opinio eſt oppoſita *negans omninò , quod tactus ſpecie diſtincti multiplicari debeant , ſed quemadmodum cæteri quatuor ſenſus non multiplicantur ſecundum ſpeciem,ſed vnus viſus pro cunctis viſibilibus ponitur,ſicque de cæteris,ita vnus omnino tactus ponendus eſt pro omnibus qualitatibus tangibilibus, ac pro contrarietatibus omnibus in eis diſtinctis,ſiue ſint primarum,vel ſecundarum qualitatum.* Ita antiquiores interpretes Ariſtotel. Alexand.Simplic.& Philop.ad textum 108.huius capitis, quos ſequitur Fernel. lib.5.ſuæ phyſiologiæ,cap.7. & omnes recentiores,& in eam inclinat D.Thom.1.part.quæſt.76. artic.3.ad 3.& 4. Et videtur mihi probabilior, & tenenda. Probatur ratione inſinuata à D.Thom.nam vt ipſemet docet in eodem articulo,& nos ſuperius docuimus,& probauimus agentes de diſtinctione potentiarum in generali, obiecta diſtinguunt potentias in quantum diuerſis modis eas immutant, ex quo Ariſtotel. cap.de guſtu probauit,quod etiam ſi guſtus eſſet in omnibus partibus corporis, ſicut tactus, nihilominus eſſet potentia diſtincta ab eo,quia diuerſo modo immutatur à guſtabili, ac tactus à tangibili,& omnia illa obiecta quę habent eundem modum,vel rationem immutandi pertinent ad eandem potentiam,vt omnes colores ad viſum, ſed omnes qualitates tangibiles cuiuſcunque ſint contrarietatis,habent eundem modum,

& ratio

& rationem immutandi tactum: ergo pertinent ad eandem potentiam tactiuam: quare non poſſunt multiplicari plures tactus. Minorem probo, quia modus immutandi tactum, vt D.Thom. aſſerit in eodem articulo eſt quod qualitas tãgibilis 72
per contactum naturalem contingat organum, & medio contactu producit in eo ſpeciem intentionalem ſe repræſentantem, per quam ei vniatur, ſed vtraque contrarietas primarum qualitatum, & omnes etiam ſecundæ immutant hoc modo tactum, vt in præcedentibus oſtendimus, etiam ex mente Ariſtotel. ergò conueniunt in eadem ratione formali immutandi: quare eundem tactum ſecundum ſpeciem conſtituunt. Huc accedit nullam rationem vrgere nos ad multiplicandas plures potentias tactiuas: vt patebit ex ſolutione argumen. ergò non ſunt vllo modo multiplicandæ.

Sed ad argument. Ariſtotelis neganda eſt maior: quod vnus ſenſus ſit vnius contrarietatis, ſed circa tot poteſt verſari, quot 73
in vna, eadémque ratione immutatiua conuenire poſſunt, & cum vtraque contrarietas primarum qualitatum, & omnes ſecundæ conueniant in eadem ratione, & modo immutandi tactum (vt probauimus) ad vnum tactum pertinere debent; nec pro diuerſis multiplicandi ſunt plures, quia contrarietates ad obiectum materiale tactus pertinent, non ad formale, & ideò plures non ſunt cauſa ſufficiens diſtinguendi plures tactus ſecundum ſpeciem, ſicut nec in aliis ſenſibus pro ſufficientibus habentur. Quod verò ſint primæ contrarietates, vel ſummæ: ratio e[illegible]t etiam materialis, & propterea inſufficiens ad diſtinguendum potentias ſpecie.

Argumentum verò commune, quo vtuntur cæteri opinantes, duo opponit; primum de dolore, & voluptate, quæ cùm 74
[illegible]t oppoſita ad eandem potentiam pertinere debent. Quod er[illegible] de dolore dicitur, ſecundum proportionem accipiendum eſt de voluptate. Circa dolorem igitur plura hac in parte congerunt interpretes Ariſtotelis, & diuerſis modis cum ad tactum pertinere aiunt, neſcio an omnes veræ Philoſophiæ naturali, & morali conſentanei ſint. Eis verò relictis D. Thomam ſequor 1. 2. quæſt. 35. articul. 1. vbi de paſſionibus appeti[illegible] differens, egregiè rationem doloris explicat, ad quem tria [illegible]currunt. Primum eſt diuiſio, aut ſolutio continui, hoc eſt [illegible]cuius partis animalis, vel diſtemperies eiuſdem partis. Nam [illegible]cet variæ ſint ſententiæ inter Philoſophos, & medicos, an ſola [illegible]uiſio, aut ſolutio continui ſit cauſa doloris, vel etiam diſtem[illegible]ies alicuius partis ſine diuiſione, ita vt quælibet harũ per ſe, 75
[illegible] independenter ab alia ſufficiens ſit, & quaſi in ſolidum dolo-

rem cauſet, vel diuiſio continui ſit ſola, & vnica cauſa, ita vt ſi-
75 ne illa nullus dolor cauſari poſſit. Longè tamen probabilius eſt vtramque in ſolidum ſine alia eſſe ſufficientem cauſam doloris. Vt Gal. docuit 12. metho. c. 7. hic verbis: *Naturalis notitia nos docet, vitium corporis, ex quo ſit doliturum, aut continuitatis ſolutionem oportere, aut alterationem aliquam.* Vnum igitur, vel aliud eſt, quod primo includit dolor. Secundo eſt cognitio ſenſitiua eius ſine qua citra dubium eſt nullum poſſe dolorem cauſa-
76 ri, alioqui in corporibus inanimatis daretur dolor: cùm detur ſolutio cõtinui, vel alteratio, ſeu diſtemperies. Vltimũ eſt actus appetitus, qui ſolutionẽ cõtinui, vel diſtemperiem, vt diſconuenientem, aut nociuam naturæ animalis refugit, ſicut in delectatione appetit aliquid tanquã conueniens eidem naturæ ſenſitiuæ. Et quia ſenſus externi nihil apprehendunt, vel cognoſcũt tanquam conueniens, vel nociuum, ſed ad internum ſenſum id pertinet, vt ad æſtimatiuam, vel alterum, proptereà duplex cognitio ſenſitiua externa, & interna neceſſariò debet ad dolorem concurrere; prior quidem ſenſus tactus, per quam ſimpliciter apprehenditur obiectum tangibile, vt tangibile eſt, poſterior interni ſenſus, per quam iudicatur, vt diſconueniens, & vt tale appetitui proponitur, & ideò vt refugiendum. Ex his igitur tribus, primum quaſi materiale eſt in dolore: nempe ſolutio con-
77 tinui, vel diſtemperies. Secundum ex parte ſenſationis tactus materiale eſt etiam, ſed iam ad formale accedit ex parte cognitionis ſenſitiuæ internæ, per quam proponitur appetitui obiectum materiale, ſed ſub ratione diſconuenientis, & ideò quaſi conditio formalis eſt doloris: in actu verò appetitus, qui quaſi nolitio talis obiecti diſconuenientis eſt, formalis ratio doloris conſiſtit (ait D. Thom.) Et omnia hæc quaſi oppoſito modo concurrunt ad delectationem, quæ etiam conſiſtit formaliter in actu appetitus, qui vocatur proſecutio obiecti ſenſibilis ſub ratione boni, & conuenientis naturæ ſenſitiuæ propoſiti eidem appetitui, & ſimpliciter apprehenſi per ſenſationem tactus. E
78 quibus ad argumentum negandum eſt, dolorem formaliter eſſe ſenſationem tactus, ſed hanc ſolum ad illum concurrere, tanquam conditionem quaſi materialem, nec nouam, aut diſtinctam eſſe, ſed eiuſdem rationis, & obiecti: cùm verſetur circa primas, vel ſecundas qualitates eodem modo immutantes. Vnde ſequitur propter dolorem non eſſe tactum multiplicandum, & pari ratione de delectatione, & titillatione ſentiendum eſt, in quibus ſicut in dolore nihil diſtinctum à ſenſatione qualitatum tangibilium vt talium includitur. Quarè nec pro eis diſtinctus tactus multiplicari debet.

Ad aliud argum. à nobis additum in fauorem harum opinionum negãdũ in primis eſt de dolore, quod in determinata parte corporis cauſetur & non in omnibus, nullam enim rationem video, ob quam ſolutio continui, aut diſtemperies in quibuſcunque partibus corporis ſenſui capacibus cauſari non poſſit, & ex conſequenti dolor, ſed de voluptate aliqua, ac titillatione id non nego; ſed negandum omninò cenſeo, quod propterea debeat tactus multiplicari pro eiſdem actibus, quia ſenſatio tactus in eis reperta eandem rationem formalem habet ex eadem ratione immutãdi obiecti deſumpta. Ratio verò propter quam in determinata tantum parte corporis fiunt, eſt, quia in ea cum 79
primis magis viget ſenſus tactus. Deinde quia in eadem plures 80
arteriarum concurrunt fines, multa etiam ſpirituum atque materiæ prurientis copia, quæ non concurrunt in cæteris partibus, & propterea tales actus in eis potius exercentur, qui quidem formaliter ad appetitum pertinent, vt de dolore diximus, ad tactum verò ſolùm in quantum qualitates tangibiles, vel motus includunt, quæ obiecta eius propria, vel communia ſunt, & ſub eadem ratione formali tactum immutant, ac in cæteris partibus corporis; quare non multiplicanr tactus.

De guſtu vero iam diximus non diſtingui à tactu, quia in determinata tantùm parte corporis exercetur, ſed quia diuerſo modo immutatur à guſtabili, ac tactus à tangibili ſuperius à nobis explicata, & inferius magis explicanda: Ita etiam dicendum eſt de voluptate. Et hęc eadem doctrina applicari debet ad famem, & ſitim, ad quas materialiter tantùm concurrit ſenſatio tactus circa primas qualitates tangibiles exercita, & per actus eiuſdem ſpeciei cum cæteris qui circa eas verſantur; quare pro his non debet multiplicari tactus. Nec ad nos pertinet agere de fame, & ſiti, ſed medicis relinquenda eſt explicatio earum.

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOT.

Oportet autem vniuerſaliter de omni ſenſu accipere, &c.

Breuis expoſitio textus.

POſtquam Ariſtoteles naturas, & rationes omnium quinque 81
ſenſuum externorũ explicuit, communia quædam omnibus tradit c. præſenti, & hoc eſt intentum eius, diuiditur verò in tres partes,

partes; in quarum prima duo aſſerit habere communia, eáque exponit. Secundo ex eorum expoſitione duo problemata ſoluit. Et in 3. dubium quoddam proponit ac diluit. Duo igitur aſſerit eſſe communia omnibus quinque externis ſenſibus. Primum quod ſuſcipiunt formas ſine materia, vt viſus colorem ſine ſubiecto, in quo eſt, vt ſine pariete. Sicut (inquit) cera ſuſcipit figuram ſigilli, non ſolum ſine materia, id eſt, ſine ferro, & auro, in quo eſt, ſed etiam ſine materialitate illa, quam habet figura eius in auro, & ferro; nam hac etiam caret in cera, in qua ſolum habet figuram repræſentantem, ſine illa materialitate artificiali, quam habet in auro, vel ferro. Et propterea dicuntur ſenſus receptiui formarum ſine materia, hoc eſt ſpecierum, aut ſimilitudinum earundem qualitatum ſenſibilium ſine ſubiecto, ac ſine modo illo eſſendi naturali, & materiali, quem habent qualitates ipſæ naturales in ſuis ſubiectis. Et iſte eſt ſenſus huius loci, vt benè adnotauit D. Thom.
82 ita vt ſine illo non poſſit intelligi. Secundum quod omnibus conuenit eſt, quod in ſubiectis materialibus recipiantur, quæ ſubiecta eorum ſenſoria vocantur, aut organa, quæ tamen duplicia ſunt; quædam quidem quaſi communia, aut mediata vocari poſſunt, alia particularia, ac proxima, quæ vocantur prima ſenſoria: gratia exempli; pars illa heterogenea, per quam potentia viſiua exercet actum videndi, nempe oculus, eſt quaſi commune, & mediatum ſenſorium eius, ſed proprium, atque immediatum eſt pars illa eiuſdem oculi, in qua proximè reſidet potentia, nempe pupilla, cuius ratione dicitur eſſe in oculo. Et hoc ſenſorium primum, inquit Ariſtoteles 2. lib. de partibus animal. cap. 1. ſemper eſt pars ſimilaris, & homogenea, vt pupilla, neruus, miringua, &c. quamuis ſenſorium ſecundarium in quo continetur heterogeneũ ſit. Potentiã autem, & ſenſorium ait eſſe idem ſubiecto, ſed diſtingui ex natura rei. Eſſe autem idem ſubiecto non ſic intelligit, vt vtrumque inhæreat in quodam tertio tanquam in ſubiecto, ſicut albedo, & dulcedo in eodem lacte; ſed ita vt vnum ſit in altero tanquam in ſubiecto, nempe potentia in organo: nam hoc ſubſtantia, illa accidens eius eſt.

83 Ex his ſoluit in ſecunda parte capitis duo problemata. Primum eſt, quare vehementia ſenſibilia, vt intenſiſſima lux lædit viſum. Et reſpondet, quia ſenſorium conſiſtit in certo quodam temperamento, & quaſi harmonia primarum, ac ſecundarum qualitatum ad certum gradum intenſionis attemperatarum: hæc autem temperies, & harmonia turbatur, & alteratur per vehementem, atque inſolitam commotionem ſenſibilis, & ex

& ex hac eius turbatione, & alteratione læditur potentia, & aliquando extinguitur, quia maximè dependet ab eo tanquam à ſubiecto proprio, ac naturali in eſſe, & conſeruari.

Secundum problema eſt, quare plantæ non ſentiant: cum animam habeant, & patiantur à ſenſibilibus qualitatibus: nam caleſiunt, & infrigidantur. Et reſpondet, quia carent his ſenſoriis prædicto modo attemperatis, neceſſariò requiſitis pro ſubiectis propriis ac proportionatis earumdem potentiarum. Occaſione huius ſolutionis proponit dubium in vltima parte, an ſicut plantæ (etiam ſi non ſentiant) patiuntur à qualitatibus eas recipientes; ſic aliæ res non ſentientes pati poſſint ab obiectis aliorum ſenſuum, vt à colore, ſono, & aliis, & quod pati poſſint, probat 1. quia ab obiectis potentiarum ſenſitiuarum ſolùm poſſunt immutari potentiæ eædem, quia relatiua ſunt potentia, & obiectum: cùm ergò potentiis careant, pati aut immutari ab obiectis earum non poſſunt. Secundo quia anima ſenſitiua carent, & ideò ſenſitiua non ſunt; quare à ſenſibilibus, vt talibus pati nequeunt. Et tandem experientia, quia videmus non producere hæc obiecta in eiſdem rebus ſibi ſimiles effectus, vt albedo non producit aliam albedinem in ligno. 84

Reſpondet dubio propoſito, obiecta prædictorum ſenſuum non agere in quæcumque corpora inſenſibilia, ſed ferè ſemper in ſolidis diaphanis, & in his non producere permanentes effectus, ſed citò tranſeuntes, & ſe habentes tanquam viam ad ſenſationes, nō enim mouent aërem, vel aquam, neque aliquid in eis producunt, niſi per modum viæ, hoc eſt, vt eo tanquam medio immutent potentiam ad ſui ſenſationem, patiuntur ergò ab eis corpora diaphana, & tamen non ſentiunt: ſed vt media ad ſenſationem. Ex quo inferre poſſumus euidens eſſe, quod ſenſatio non conſiſtat in ſola paſſione, & receptione ab obiecto: ſed præcipuè in actione vitali, quamuis paſſio ab obiecto omninò neceſſariò præſupponatur, & hæc eſt ſententia totius capitis. 85

QVÆSTIO VNICA.

Quomodo ſenſus lædatur ab excellenti ſenſibili.

PRæſupponit titulus quæſtionis tāquam certum, quod ſenſus lædatur à vehemente ſenſibili, vt Ariſtot. & omnes eius interpretes docent, & euidens experientia confirmat: nam experimur lucem ſolis oculos ex directo inſpicientes offuſcare, & ſi in tali viſione perſeuerent, lædere. Sed circa modum, quo ſenſus lædatur, non eſt leuis difficultas. In primis enim nihil 86

læditur, vel corrumpitur, niſi à contrario, vt docet expreſſè idem Ariſtoteles in lib.de longitudine, & breuitate vitæ c. 1. ſed ſenſus carent contrario: ergò minimè lædi, vel corrumpi poſſunt. Secundo quia potentia ſumit ſpeciem ab obiecto, & conſequenter eſſentialem perfectionem, ergò nata eſt ab eo perfici. Vnde ſequitur, quò perfectius, aut excellentius eſt ob-
87 iectum, magis perficere potentiam. Et ex hoc nullo modo eam lædere, aut deſtruere poſſe. Et tandem quia obiectum mouet potentiam per ſpecies intentionales: ſed de ſpeciebus euidens eſt non poſſe lædere ſenſum, in quo recipiuntur, ſed potius perficere. & quò intenſiores, aut excellentiores fuerint, magis perficere: cum ſint accidentia intentionalia, & naturales ſimilitudines eius, nec vllam poſſint habere naturalem actionem per quam ſolum poteſt lædi, vel corrumpi vnum corpus ab altero: ergò excellēs ſenſibile non poteſt lædere, vel deſtruere ſenſum.

88 Prius quàm diuerſas autorum ſententias circa hanc rē proponamus, diſtinguere oportet duplicem modum excogitabilem, quo ſenſus poſſit lædi, vel deſtrui ab excellenti ſenſibili. Prior eſt per ſe, in quantum ſenſibile eſt, ſenſúmque immutat per ſpecies intentionales, ita vt perfectiorem, aut intenſiorem ſpeciem in eo producat quàm natura eius poſtulet: nam certum eſt, requiri proportionem inter potentiam, & ſpeciem, quæ virtus eiuſdem obiecti eſt. Secundus modus lædendi potentiam excogitari poteſt in obiecto, non per ſe, vel quatenus obiectum eſt talis potentiæ, eámque immutat, ſed per accidens ratione alicuius adiuncti, vt in luce poſſumus conſiderare, quod quatenus viſibilis eſt, non poſſit viſum lædere, ſed perficere, at qua ratione eſt cauſatiua caloris, poſſit organum lædere naturalem eius temperiem alterando, & conſequenter potentiam à temperie naturali eius maximè dependenti.

89 Qua diſtinctione præſuppoſita, prima opinio affirmat ſenſum lædi, aut corrumpi poſſe ab excellenti ſenſibili per ſe, & formaliter vt ſenſibili, quia ſpecies intentionales adeò excellentes, aut intenſas, eidémque ſenſui improportionatas poteſt in eo producere, à quibus offendatur, lædatur, aut etiam corrumpatur, vt patet de intenſiſſima luce, vel albedine comparata cùm aliqua potentia viſiua infirmiori, ac debiliori, quæ ab ſpeciebus perfectiſſimis, atque intenſiſſimis ab ea productis non poteſt non offendi, vel lædi. Ita Caietan. 3. libr. de anima ad textum 123. & 124. & Toletus quæſtion. 4. probat Toletus teſtimonio Ariſtotelis ſection. 32. probl. quæſt. 44. vbi ait viridem colorem confortare ac delectare viſum; quod patet non præſtare, niſi per ſpeciem intentionalem: cùm non agat in

eum producendo alterum colorem ſibi ſimilem. Probat deinde ratione 1. quia albedo diſgregat viſum, & nigredo congregat, & illi ſunt effectus reales lædentes, aut confortantes potentias, quos patet non efficere, niſi per ſpecies intentionales, quæ cùm ſint accidentia realia, poterunt eos producere in potentias; quare obiectum per ſe, & ſub ratione obiecti lædit potentiam, quia ſpecies eſt virtus obiecti, quam ſibi ſubſtituit ad immutandam potentiam in eámque agendum: ſed excellens obiectum propter naturalem improportionem, quam habet cum potentia infirmiori, non poteſt eam non offendere: ergò eodem modo offendetur, ac lædetur à virtute eius, quæ eſt ſpecies: nam eundem effectum producit agens per ſe, & per ſuam virtutem.

Secunda opinio tria aſſerit. Primum eſt *obiecta ſenſuum per ſe ſumpta, id eſt, vt obiecta ſenſuum ſunt, non poſſunt vllo modo lædere ſenſus, neq; organa eorũ.* Secũdum; *obiecta quidẽ ſub ratione agẽtiũ naturaliũ, per naturales qualitates lædere poſſunt ſenſus, & aliquãdo eos deſtruere.* Tertium; *ſenſus nõ poſſunt per ſe, & immediatè lædi, vel deſtrui ab obiectis, etiã vt agẽtibus naturalibus cõſideratis: ſed ſolum per accidens, & quaſi mediatè, & indirectè ex læſione organi, à quo tãquã à ſubiecto dẽpendent in eſſe, & conſeruari.* Hæc ſententia communis eſt omniũ interpretũ huius loci, præter Caiet. & Tolet. & nobis videtur lõgè probabilior. Sed prius declarãda sũt tria hęc, deinde ſigillatim probãda. 90

Pro declaratione igitur adnotare oportet duo habere obiectum cuiuſcunque ſenſus; primum eſt eſſe immutatiuum ſenſus iuxta modum eius; & quia ſenſus omnes apti ſunt immutari ab obiectis modo intentionali per ſpecies, hinc eſt quod obiecta ſenſuum ſub ratione præciſa obiectorum non ſunt agentia naturalia, à quibus naturales effectus procedãt, ſed intentionalia: nam potentias ſolùm reſpiciunt, vt cognoſcibilia ab eis, eſſe autem cognoſcibile eſt eſſe intentionale, quia cognitio, intentio, vel attentio propriè vocatur. Habent prætereà aliud, nẽpe agere per qualitates naturales ſicut cætera agentia naturalia, atque effectus naturales producere per ſe, vel aliquo alio modo, vt lux præter eſſe obiectiuũ, quod habet, & immutare viſum modo intentionali poteſt, habet etiã producere calorẽ, quem ſua virtute, aut eminentia continet, vnde & aërẽ, & ſenſoriũ viſus calefacere poteſt. Et ratione primi aſſeruimus nõ poſſe ſenſus lædere; poſſe tamen ratione ſecundi, non quidem directè, & per ſe agendo in potentiã: ſed indirectè, & quaſi per accidens, agẽdo quidẽ per ſe immediatè in organum, à quo tanquam à proprio ſubiecto dependet potentia, & quo læſo dicitur ipſa lædi. 91 92

Nunc verò probanda ſunt tria illa teſtimonio Ariſtotelis, qui capite præſenti textu 123. non dixit excellentia ſenſibilia lædere, vel corrumpere ſenſum: ſed ſenſorium; quia ſuo motu fortiori, aut inte nſiori lædunt, vel corrumpunt naturale temperamentum eius, ratione cuius conueniens ſubiectum erat ſenſitiuæ potentiæ; & ideo eo corrupto corrumpitur potentia, quæ cùm ſit accidens, non poteſt deſtructo ſubiecto conſeruari. Ex quo efficaciter colligo tria à nobis aſſerta: Primum quidem, quia temperamentum organi conſtat qualitatibus naturalibus, quod ideò corrumpitur, vel læditur, quia per intenſiorem alterationem plus iuſto intenditur aliqua qualitas, cuius intenſio diſſoluit temperiem innatam, vt patet de intenſione caloris nimia, ratione cuius proportio aliarum qualitatum naturaliter requiſita tollitur. Sed conſtat actionem hāc alterantem naturaliter organum non procedere ab obiecto

94 ſub ratione obiecti, quia non eſt intentionalis: ſed naturalis; ergò nec obiectum ſub ratione obiecti lædit, vel corrumpit organum ex mente Ariſtotelis; ſed vt agens naturale, quod eſt ſecundum aſſertum noſtrum.

Nec etiam alteratio hæc directè & per ſe verſatur circa potentiam: ſed circa ſenſorium, & ideò hoc eſt, quod per ſe immediatè læditur, vel corrumpitur; potentia igitur non per ſe immediatè: ſed quaſi per accidens ratione ſubiecti: nam corruptio accidentis ad corruptionem ſubiecti per accidens vocatur, non per ſe. Et hoc eſt tertium aſſertum noſtrum in eiſdem verbis Ariſtotelis planè contentum.

Sed probatur iam primum aſſertum duplici ratione: prima, quia ſpecies intentionalis quantumlibet intenſa, aut perfecta hābet eſſe diminutum, & longè imperfectius eſſe naturali: ergò non poteſt producere effectum naturalem in organo, quia res inferioris ordinis non poteſt ſua virtute producere effectum ordinis ſuperioris: ſed temperies organi non læditur, neque deſtruitur, niſi per alterationem naturalem, cum conſtet qualitatibus naturalibus ad mediocritatem redactis & non intentionalibus: ergò nec ab intentionali, neque ab obiecto ſub ratione obiectiua, atque intentionali, lædi, vel corrumpi poteſt.

95 Secundo, cognitio quæcunque eſt perfectio potentiæ, & quo intenſior, vel perfectior, magis eam perficit: ſed ſpecies nihil aliud habet, quàm eſſe comprincipium cum eadem potentia, & quò perfectior eſt, nata eſt eſſe comprincipium perfectius: ergò repugnat lædere, vel deſtruere potentiam, etiam ſi ſit intenſiſſima, & his efficaciter etiam probatum eſt ſecun-

dum

dum aſſertum noſtrum, nempe obiecta ſenſuum non vt obiecta, ſed vt agentia naturalia lædere ac deſtruere ſenſum, quia ſolum, vt naturalia agentia, & non vt intentionalia poſſunt alterare ſenſum alteratione naturali, vt lux non in quantum viſibilis: ſed ex perfectione qualitatis naturalis, per quam continet virtute colorem, & eum poteſt producere in oculo, poteſt viſum lædere.

Probatur tandem vltimum aſſertum, quod adhuc ab obiectis, vt naturalibus agentibus non poſſit per ſe immediatè, aut directè lædi, vel deſtrui potentia ipſa: ſed ſolum per accidens, & quaſi remotè, quia nullum accidens læditur per ſe immediatè niſi à contrario: ſed potentia vitalis qualis eſt ſenſus omnis, caret omninò contrario, vt per ſe patet: ergò non poteſt lædi, vel deſtrui per ſe immediatè ab obiecto, etiam ſecundum eſſe naturale ſumpto: ſed ſolum per accidens, læſo, vel deſtructo per ſe immediatè organo tanquam ſubiecto eius. 96

Ad teſtimonium Ariſtotelis pro oppoſita ſententia concedimus viridem colorem oblectare viſum: ſed negamus talem oblectationem cauſare per ſpecies intentionales: ſed ratione alicuius qualitatis naturalis, nempe frigiditatis, vel humiditatis ab eodem viridi emiſſæ ſimul cum ſpecie, quæ cùm ſit tēperamento oculorum conſentanea, potentiam viſiuam oblectare dicitur. 97

Ad primum argumentum concedenda eſt maior quod albedo intenſa viſum diſgreget, eúmque offendat, ac lædat: ſed neganda eſt minor, quod hunc effectum efficiat per ſpecies intentionales: ſed potius ex eo, quod propter maximam participationem lucis, quam habet albedo, maior ſit reflexio lucis in corpore nimis albo, quàm alio colore affecto, & à luce vehementius reflexa, & nimis intenſa in medio per eandem reflexionem nimium colorem in oculo producente diſgregatur, ac diſſoluitur temperamentum oculi, læditúrque potentia. Quod verò in eodem argument. dicitur ſpecies eſſe accidētia 98 realia, concedimus, & cum ex eo colligitur perfectiores producere effectus reales in organo: diſtinguendum putamus: nam reales naturales non poſſunt, cum habeant inferiorem modum eſſendi reſpectu eorum: ſed benè reales intentionales, & cùm non lædatur potentia ab intentionalibus: ſed potius perficiatur, à ſolis verò naturalibus lædi poſſit (vt probauimus) ſit vt non poſſit per ſpecies intentionales lædi ab obiectis.

Ad ſecundum diſtinguenda eſt maior, quòd ſpecies ſit vir- 99 tus obiecti, eſt enim virtus intentionalis; ideò poteſt quidem per eam effectus intentionales operari, nullum tamen natu-

ralem,& cùm non poſſit lædi, vel deſtrui ſenſorium, niſi per effectum naturalem, ratione cuius diſſoluatur natura, e temperamentum eius,hinc eſt,quod non poſſit lædi,vel deſtrui ab excellenti obiecto. An verò lædi ſit aliquid entitatis eius deſtrui,vel infirmam reddi. Reſpondeo, quod potentia corrumpitur per accidens ad corruptionem organi, quia ad deſitionem eius deſinit eſſe tota eius entitas,ſicut cætera accidentia

100 ad corruptionem ſubiectorum.Lędi verò,non eſſe aliquid entitatis eius corrumpi: ſed ſolùm eſt, quòd cùm integra permaneat ſecundùm totam entitatem læſo organo impeditur à propria operatione; ita vt vel non poſſit eam exercere, vel ægrè, aut cum difficultate, ac modo imperfecto. Et hæc de hoc ſecũdo libro breuiter adnotaſſe ſufficiat.

COMMENTARIORVM IN TERTIVM LIBRVM Ariſtotelis Stagiritæ Philoſophorum Principis de Anima.

BREVE PROOEMIVM.

1 HVIVS tertij libri initium non omnes eodem modo deſumunt: ſed Arabes à quarto capite; in quo Ariſtoteles incipit agere de intellectu, putantes tria priora, in quibus doctrinam de potentiis ſenſitiuis perficit ad librum ſecundum pertinere: quorum partitionem ſequuntur Comm. Albert. Magn. Ægidius, & Caietanus. Græca verò exemplaria (quæ maioris ſunt authoritatis) à capite ipſo, in quo de numero exteriorum ſenſuum diſſerit Ariſtoteles, inchoari volunt, & hanc diſtributionem ſequuntur Boëtius,& Argiropilus in ſuis tranſlationibus. Et omnes ferè antiquiores interpretes Ariſtotelis hoc loco, Simplicius, Philoponus, Themiſtius,D.Thom.Theophilus & plures alij, quam vt maioris authoritatis amplectimur. Et ideò capite hoc initium præbet noſtris Commentariis in tertium librum. Quem in quatuor partes diuidere placet. In prima quæ velut præambulum eſt eiuſdem

eiuſdem libri, agit Ariſtoteles de numero externorum ſenſuũ. Quorum naturam & rationem ſigillatim explicuit in 2. lib. deinde exponit ſenſus internos (vtrumque enim horum præambulum eſt apprimè neceſſarium ad explicandam naturam intellectus,& operationis eius)quod præſtat in tertia parte.Et tandem agit de principio motus animalium.

CAPVT I.

TEXTVS ARISTOT.

Quod autem non ſit ſenſus alius præter quinque.

Breuis expoſitio textus.

INtentum huius primi capitis eſt, tradere numerum externorum ſenſuum. Diuiditur autem in duas partes:in priori probat quinque tantum eſſe externos ſenſus:in poſteriori verò dubium quoddam proponit,& ſoluit. Probat igitur externos ſenſus non eſſe plures, quàm quinque, triplici ratione: ſed ad formandam primam prolixam ſatis, oportebit ordinem Ariſtot. aliquantulum inuertere. Et ita hoc diſcurſu comprehendi debet: Si alius ſenſus præter quinque enumeratos daretur, vel eſſet eiuſdem ſpeciei cum eis, vel cum aliquo eorum, aut diuerſæ:ſed nec eiuſdem,nec diuerſæ; ergò non dabitur alius, neque huic numero alter deerit. Probatur minor quantùm ad primam partem, quod non deſit aliquis alius ſenſus eiuſdẽm rationis cum his, quia ſi talis deeſſet;ideò foret, quia quilibet eorum non perciperet omnia ſenſibilia contenta ſub proprio obiecto, pro quibus percipiendis oporteret ponere ſenſum alium eiuſdem ſpeciei: ſed quilibet horum quinque ſenſuum percipere poteſt ſenſibilia omnia eiuſdem rationis formalis obiectiuæ;ergò non eſt neceſſarium multiplicari alterum. Probat hanc minorem inductione diſcurrente per omnes ſenſus:nam viſus viſibilia omnia percipit, nempe lucem & omnes colores; & pariter cæteri ſenſus.Secundam verò partem eiuſdem minoris, quod non deficiat alter ſenſus diuerſæ ſpeciei ab his,probat hoc modo. Si daretur ſenſus alter diuerſæ ſpeciei ab his quinque;ergò daretur aliud ſenſorium etiam ſpecie diſtinctum à ſenſoriis horum ſenſuum;daretur etiam medium diuerſum ſpecie, per quod ſenſus ipſe propria ſenſibilia perciperet: ſed non datur medium ſpecie diſtinctum: ergò neque aliud ſenſorium, neque alius ſenſus. 2

Maiorem

Maiorem huius vltimi ſyllogiſmi probat ex neceſſaria proportione inter medium & ſenſorium in eo poſita, quod medium debet habere rationem aliquam ſimilem, vel cognatam ſenſorio, & omnia obiecta, quæ poſſunt in medio recipi ſub tali ratione cõuenientiæ, poſſunt quoque percipi per tale ſenſorium,& à tali ſenſu in eo exiſtente. Minorem verò, quod non detur aliud medium præter media horum quinque ſenſuum, probat; quia vel eſſet intrinſecum, vel extrinſecum, & de intrinſeco, euidens eſt dari non poſſe, quia medium intrinſecum ſolum poſſunt habere guſtus, & tactus, & quæcunque ſentiri poſſunt per medium internum, non poſſunt aliis ſenſibus præter guſtum,& tactum ſentiri; quare nec alia media interna, nec alia ſenſoria eis correſpondentia, nec alij ſenſus operantes per
4 medium internum excogitari poſſunt, præter guſtũ, & tactum, qui modo ſunt, de quibus certum eſt tangibilia omnia & guſtabilia percipere. Quod vero non detur aliud medium extrinſecum, præter aërem,& aquam, probat, quia media deſeruiunt ad deferenda obiecta, vel ſpecies eorum: ſed aër,& aqua non poſſunt deſeruire niſi ad deferenda obiecta, vel ſpecies horum trium ſenſuum, videlicet viſus, auditus, & olfactus; & obiecta omnia quæ per hæc deferri poſſunt, percipiũtur ab eiſdem tribus ſenſibus, quia cum eis tantùm poſſunt habere cognationẽ, ſeu proportionem requiſitam inter medium, ſenſorium & ſenſum: ergò non datur aliud medium. Probatur minor, quia medium & organum eandem quoque proportionem, & ſimilitudinem habent, vt qualitas medij proportionari cum organo prædominari debeat in temperamento naturali eiuſdem organi, ſed quatuor tantùm ſunt elementa, quæ media extrinſeca eſſe poſſunt, ex quibus ſolus aër, & aqua poſſunt prædominari in ſenſoriis, quia valde accommodata ſunt propter humidita-
5 tem ad recipiendum; ignis verò ob maximam actiuitatem prædominari non poteſt, nam potius deſiccabit omnia, quæ per eum traiicienda ſunt. Terra verò ob denſitatem ſimul cum ſumma ſiccitate inepta eſt etiam ad recipiendum, & ideò non poteſt prædominari in ſenſoriis, niſi forte in tactu, de quo modò non agimus, cùm medio externo careat: ergò ſequitur non poſſe dari alia media externa, præter aërem, & aquam, & ex conſequenti, nec alia ſenſoria præter ea, in quibus reſidet prædicti tres ſenſus, nempe viſus, auditus,& olfactus, à quibus ſentiri poſſunt omnia ſenſibilia per aquam,& aërem deferenda, & ideò, nec plures, quàm quinque iſti ſenſus ab omnibus poſiti. Et hanc rationem confirmat, quia perfectis animalibus, hoc eſt, nõ orbatis debiti ſunt omnes ſenſus; ſed plura ſunt perfecta animalia

animalia in quibus non dantur, niſi quinque ſenſus numerati: ergò non ſunt plures.

Secunda ratio ad idem probandum, eſt, quia ſi daretur alius 7
ſenſus, maximè ad percipienda communia ſenſibilia (nam pro ſenſibilibus propriis probatum eſt dari non poſſe) ſed nec datur pro his, quia omne ſenſibile commune ſentitur per ſe à multis ſenſibus, ergò nullum ſenſibile commune poteſt eſſe proprium alicuius ſenſus, repugnat igitur dari pro ſolis ſenſibilibus cõmunibus particularis ſenſus, quo percipiantur. Probat tandem, quia ſi communia ſenſibilia ab vno alio ſenſu diſtincto ab his per ſe ſentirentur: ergò ab aliquo ex his ſentirentur per accidens, vt à viſu, ex eo ſolum, quod coniunguntur in eodem ſubiecto cum albedine, quamuis nullo modo viſum moueant, ſed ſenſibilia communia non ſentiuntur per accidens vllo ex his modis ab aliquo ex quinque ſenſibus: cùm eos per ſe immutẽt, quia ſunt ſenſibilia per ſe: ergò non poteſt pro eis dari diſtinctus ſenſus. In poſtrema tandem parte capitis proponit du- 8
bium, quanam de cauſa producti ſint à natura plures ſenſus externi, & non vnus tantum pro omnibus ſenſibilibus. Et reſponder, quia ſi vnus tantum ſenſus daretur pro omnibus, confunderentur ſenſibilia communia cum propriis, omnia enim ad vnum ſenſum pertinerent, & nullum ad plures, & omnia promiſcuè perciperentur ab vno illo ſenſu, quare ex hac parte non poſſent diſtingui.

QVÆSTIO I.

An probari poſſit euidenti ratione quinque tantum eſſe ſenſus externos.

NOn quærit titulus quæſtionis, an tantùm ſint quinque 9
ſenſus, vt quæſiuit Ariſtoteles capite præſenti: ſed hunc numerum eorum præſupponit ex communi ſententia Philoſophorum omnium, Scholaſticorum & Sanctorum Patrum; ita vt nemo ſit, qui vllum addat, vel detrahat ab eo, quem Philoſophi cum primis Ariſtotele antiquiores poſuerunt, vt teſtatur autor operis de ſecretiore ſapientia ſecundum Ægyptios, & docet Plato in Theæteto. Ariſtoteles cap. præſenti, & cum eo vniuerſi interpretes, tam recentiores, quã antiqui, Scholaſtici cum D. Thom. 1. part. quæſt. 78. artic. 3. & denique Sancti Patres. Ambroſ. in cap. 18. Apocal. Auguſt. lib. 2. de gen. ad literam, cap. 5. & lib. de quanitate animæ cap. 23. Hieron. in Pſalm. 141. Gregor. Homil. 17. in Ezech. D. Damaſ. 2. lib. fidei c. 18. D. Greg. Niſſen.

Niſſen. oratio. 6. in Cant. & plures alij, cum reliquis ſacri textus expoſitoribus ſuper parabolam Euangelicam, de quinque ta-
10 lentis, quæ habetur Matthæi 28. hoc igitur numero præſuppoſito quęrimus, an detur ratio, non ſolùm probabilis, ſed euidens qua probetur, non dari plures, quàm quinque.

Omiſſis verò aliis rationibus, quæ afferuntur ad probandum non dari plures ſenſus externos, quam quinque, paucis referam eas quas Ariſtoteles & D. Thom. afferunt, & Ariſtoteles quidem id probauit in textu, vt vidimus ex organorum numero, quæ tantùm ſunt quinque & non plura, quia non ſunt plura media, præter illa, quæ aliquam habent cognationem, & ſimilitudinem, aut proportionem cum eiſdem quinque organis.
11 Sed D. Thom. 1. part. quæſt. 78. articul. 3. diſcurſu alio longè diuerſo id oſtendit ex diuerſis modis, quibus ſenſitiuæ potentiæ immutantur ab obiectis; nam ex hoc vidimus, & probauimus ſuperius diſtingui ſpecie potentias: & cùm modi iſti ſint quinque, nec alter præter eos reperiatur, concludit D. Thomas, quinque tantùm eſſe ſenſus externos, & non plures. Vtrumque autem diſcurſum ab Ariſtotele, & D. Thom. traditum demonſtratiuum nonnulli reputant, & ideò euidenter probare, quod non dentur plures ſenſus præter hos quinque.

12 Ego verò tria in hac re aſſero. Primum eſt *non eſſe impoſſibiles plures alios ſenſus præter hos quinque, ſed fieri poſſe à* Deo. Probatur primo, quia non conuincitur implicare contradictionem produci à Deo alias qualitates valdè diuerſæ naturæ ab his, & ideo habentes diuerſum modum immutandi ſenſum ſub his quinque non comprehenſum: ergò nec repugnabit plures ſenſus præter hos quinque dari. Secundo, quia non videtur repugnare, quòd producantur ſenſus alij à quibus percipiantur occultæ quædam qualitates corporeæ, vt virtus magnetis. Virtus etiam illius piſcis detinentis nauim, virtus piperis, & vini, aliorumque mixtorum corporum, quas ſentiri poſſe non repugnat: cùm ſint corporeæ, & conſtat non ſentiri per hos quinque ſenſus. Præterea non repugnat dari alia corpora præter aërem, & aquam, imò valde ab eis diuerſa,
13 quæ poſſint eſſe media externa aliorum ſenſuum; quare dari etiam poterunt alia ſenſoria valdè diuerſa ab his, cum quibus longè diuerſam ſimilitudinem, & proportionem habeant ab ea, quam habent media hæc aëris, & aquæ cum his ſenſoriis: ex quibus ſi aliquid valet diſcurſus Ariſtotelicus, benè probatur dari poſſe alios ſenſus præter hos quinque.

Secun

Secundum aſſertum noſtrum eſt, *eoſdem diſcurſus, quibus vtuntur Ariſtoteles, & D. Thom.* (vero ſimiliores, abſque dubio cæteris omnibus ab aliis excogitatis) *non eſſe demonſtrationes, ſed ſolum argumenta probabilia, nec dubito quin ſolum, vt probabiles ab eis afferantur.* Probatur hoc, quia quædam videntur præſupponere incerta, & alia aſſumere non probata. Nam diſcurſus Ariſtotelis ſupponit in primis organa eſſe neceſſariò multiplicanda pro multiplicatione ſenſuum, quod conſtat eſſe incertum, & fortè falſum apud ipſum; nam capite de tactu docuit expreſsè, quod etiam ſi guſtus diſperſus foret per omnes partes corporis, in quibus reperitur tactus: adhuc eſſet ſenſus diſtinctus ab eo, ex quo euidenter colligitur non eſſe neceſſariò multiplicanda organa pro multiplicatione ſenſuum; cùm non ſequatur diſtinctos non fore eos qui idem haberent organum; infirmus igitur eſt ex hac parte diſcurſus Ariſtotelicus. Aſſumit præterea aliam propoſitionem, nec per ſe euidentem, nec per ſe probabilem, nec à ſe probatam, videlicet media externa aëris, & aquæ non habere cognationem, aut proportionem, niſi cum tribus ſenſibus, viſu, auditu, & olfactu, & ideò non deſeruire aliis quod patet incertum eſſe, & à nemine exploratum. 14

Et tandem aſſumit alteram magis incertam, nempe non dari plura ſenſoria, quia aër, & aqua non poſſunt prædominari. niſi in his ſenſoriis, hanc vero incertam voco, quia præſupponit tanquam neceſſarium prædominari debere humiditatem in ſenſoriis, eo quod ſit qualitas ad recipiendum accommodatiſſima. Quod in primis oſtendo falſum apud eundem Ariſtotelem, qui in cap. de guſtu docuit ſaporem præſupponere temperamentū, in quo ſiccum comprehendat humidum: vnde colligo quod ſi organum tanquam ſubiectum proprium ſenſus debet obiecto eiuſdem ſenſus proportionari, neceſſarium eſſe ſimile temperamentum habere, in quo ſiccum comprehendat humidum, eique prædominetur. Præterea non videtur ab Ariſtotele probatum, quod humiditas debeat prædominari in quocumque organo, ſed ſatis erit in gradu æquali reperiri cum aliis, vt ſit organum accommodatum ad recipiendum, quod patet in tactu præſupponente informari hac perfectione aliquando organum temperatum ad pondus, quod non probatur dari poſſe in quibuſdam aliis ſenſibus. 15 16

Diſcurſus etiam D. Thom. (licet probabilior mihi videatur Ariſtotelico) quædam tamen continet incerta, & non probata: quale eſt illud, videlicet ſub modo immutandi potentiam 17

tiam inteptionaliter tantum non dari, niſi ſenſum viſus: quæ eſt enim ratio propter quam non detur alter, vel plures, qui ſolo modo intentionali immutetur, ſicut dantur plures, qui immutantur modis naturalibus diuerſis apud D. Thom. nempe guſtum, & tactum. Supponitur prętereà ſub modo immutationis naturalis ex parte obiecti neceſſaria non dari, niſi auditum, & poteſt quiſpiam dicere, quod detur alter ſenſus ab eo diuerſus poſtulans immutationem naturalem ex parte obiecti, longè alio diuerſo modo, ac poſtulat auditus, & ita conſtituet alium ſenſum diuerſum ab auditu.

18 Aſſero tandem *alia via ab experientia petita, poſſe euidenter probari, quod non dantur plures ſenſus.* Probatur autem hoc modo; experientia conſtat nos non cognoſcere plures actus ſentiendi, præter eos, quos quinque iſti ſenſus eliciunt, & ſi darentur, euidens eſt aliquando vel ab aliquo exploratos, aut cognitos fuiſſe; ſed diſtinctio ſpecifica ſenſuum ſumitur ex diſtinctione ſpecifica actuum: ergò efficaciter ſequitur, non dari alios ſenſus ſpecie diſtinctos ab his. Et ſi de tactu dubitatum

19 eſt, an ſit vnus, vel plures ſpecie diſtincti, nihil refert, quia de numero horum ſenſuum, vt ſunt à nobis cogniti, loquimur inquirẽtes, an præter eos, quos cognoſcimus, & ſub quinario numero comprehendimus (etiam ſi ſint plures tactus) dentur alij ſenſus ſpecie diſtincti: nam de diſtinctione numerica, euidenter probatur non dari alios ſenſus ab his diſtinctos, quia per vnum poſſunt percipi ſenſibilia omnia eiuſdem rationis, non minus, quam per multos, ergò ſuperuacanei ſunt multi. Quod tandem probat efficaciter vltima ratio Ariſtotelis, quia euidens eſt hominem eſſe animal perfectum, & plura ex brutis; ergò euidens eſt nullum ei deeſſe ſenſum, & conſtat experientia ex actibus, & obiectis non habere alium ſpecie diſtinctum ab his quinque; ergò nec dantur alij.

QVÆSTIO II.

An omnes ſenſus externi perfectiores ſint in homine, quàm in cæteris animalibus.

20 DVplicem poteſt ſenſum habere propoſita quæſtio; priorem quidem de perfectione ſpecifica eſſentiali, nempe an omnes ſenſus externi maiorem habeant perfectionem eſſentialem, aut ſpecificam in homine, quàm in cæteris animalibus: poſteriorem, an maiorem ſaltem accidentalem, vel indiuidualem.

Et

Et quantum ad ſenſum priorem, ſuperius ſtatutum eſt à nobis, atque probatum non differre ſpecie ſenſus externos in homine, & in brutis. Ex quo euidenter infertur non habere maiorem perfectionem eſſentialem in homine, quàm in cæteris animalibus: ſed æqualem: nam cum ſint eiuſdem ſpeciei atomæ, eiuſdem erunt perfectionis eſſentialis. Quo ſuppoſito de hac 21 maiori perfectione non procedit quæſtio, ſed ſolum de maiori perfectione accidentali, aut indiuiduali.

De qua prima opinio tenet omnes ſenſus externos hominis perfectiores eſſe ſenſibus cæterorum omnium animalium. Ita videtur ſentire Toletus 2. lib. de anima quæſt. 14. & cum eo recentiores quidam. Qui primo probant, quia anima ſenſitiua cuiuſlibet hominis perfectior eſt ex indiuiduali differẽtia anima ſenſitiua aliorum animalium propter identitatem cum rationali, & inſuper propter naturale temperamentum perfectius in hominibus, quam in quibuſcunque brutis, ex quo infertur 22 maior perfectio organorum omnium: & ideò maior perfectio potentiarum, ſed omnes ſenſus externi cuiuſcunque hominis ſecundum rationes indiuiduales accepti ſequuntur rationem indiuidualem eiuſdem animæ ſenſitiuæ, & rationalis; ergò neceſſe eſt maiorem perfectionem indiuidualem habere omnes. Probant ſecundò inductione per omnes ſenſus diſcurrentes; nam guſtus, & tactus perfectiores ſunt, tum propter perfectius temperamentum organi, tum etiam, quia vterque ſuo modo eſt ſenſus alimenti ac nutritionis: alimentum verò, & nutritio maiorem habent perfectionem in homine, quia ordinantur per ſe ad productionem perfectioris ſubſtantiæ nempe humanæ; & vtraque hæc ratio ſuo modo probat de olfactu ad 23 eandem nutritionem ordinato, quia per eum cognoſcimus meliora alimenta, & magis eidem nutritioni accommodata: & per eum adquirimus phantaſmata ordinata ad intellectionem, quod non habet in brutis. Et eadem ratione probatur viſum, & auditum perfectiores eſſe in hominibus, quia vterque ordinatur ad comparandas ſcientias.

In hac re duo mihi videntur certa apud Ariſtotelem. Primũ *quod homo tactu, & guſtu, ſimpliciter ſuperet cætera animalia omnia.* Secundum, *quod olfactu, etiam ſimpliciter ſuperetur à multis*; quia plures odorum differentias cognoſcunt, & clarius, atque diſtinctius naturam odoris. Vtrumque reperio expreſſum apud ipſum: primum quidem cap. 9. huius lib. textu 94. vbi ait: *Certiorem habemus guſtum, propterea quod ipſe quidam tactus eſt. Hunc autem habet ſenſum homo certiſſimum, in aliis autem ſuperatur ab animalibus multis. Secundum autem* 24

*tactum multò quam cætera excellẽtius percipit, vnde, & pruden-
tiſſimũ animalium eſt.* Poſtremum verò aſſerit textu 92. eiuſ-
dem capitis his verbis: *Non enim ſic manifeſtũ eſt, quale quid ſit
odor, vt ſonus, aut lumen, aut color. Cauſa autem eſt, quia ſenſum
hunc non habemus certum, ſed peiorem multis animalibus: praue
enim odorat homo, & nihil ſentit odorabilium, ſine moleſto, aut iu-
cundo.* Et textu 93. *Rationabile autem eſt ſic, & quæ duros oculos
habent colores ſentire, & nõ manifeſtas ipſis eſſe differentias odorũ,
niſi terribile, & nõ terribile, ſic autem, & odores hominum genus.*
25 Nec locum habet hac in parte ſolutio recentiorum, de exceſſu
quantum ad percipiendum obiectum à maiori diſtantia, vel in
minori magnitudine, & non quantum ad meliorem, aut magis
diſtinctam cognitionem obiecti; cum expreſsè aſſerat quãtum
ad meliorem, & clariorem notitiam obiecti, nempe odoris ſu-
perari hominem ab animalibus; & in alio teſtimonio ſic dicat
ſuperari ab animalibus in cæteris ſenſibus præter guſtũ, & ta-
ctum, ſicut ea ſuperat in his duobus, ea verò ſuperare ait, quia
26 excellentius percipit obiectum, ergò in cæteris ſenſibus ſupera-
ri ſentit, quia melius obiecta aliorum ſenſuum percipiunt mul-
ta ex cæteris animalibus. Expreſsè etiam id tenet D. Thom. 2.
lib. de anima lect. 19. vbi exponẽs verba Ariſtotelis à nobis ad-
ducta ita ait. *Senſum guſtus habet homo certiorem, quàm alia
animalia, quia guſtus eſt tactus quidam: tactum autẽ habet cer-
tiſſimum alijs animalibus licet in alijs ſenſibus deficiat à quibuſ-
dam animalibus, Sunt enim quædam animalia, quæ melius vi-
dent, audiunt, & olfaciunt, quàm homo, ſed homo ſecundum ta-
ctum multum differt in certitudine cognitionis ab alijs animali-
bus.* Ita quoque ſentiunt Conimb. 3. lib. de anima, cap. 1. quæ-
ſtio. vnica articul. 2. & hoc videtur mihi probabilius.

*De alijs verò duobus ſenſibus, videlicet viſus, & auditus ea-
dem modo ſentiendum arbitror, quod perfectiores ſimpliciter repe-
riantur in quibuſdam animalibus, quàm in homine*; hoc eſt, non
ſolum, quia ad maiorem diſtantiam videant, & audiant, & mi-
nutiora ſenſibilia percipiant ad eandem, ſed quia plures diffe-
rentias viſibilium, & audibilium cognoſcunt, & melius natu-
ram eorundem obiectorum, quàm homo. Quod expreſſis ver-
bis citatis docuerunt Ariſtoteles, & D. Thom.
27 Sed ratione probandum eſt vtrumque hoc modo, ſenſus ex-
terni valde diuerſi ſunt cõſiderata ratione propria cuiuſque, &
modo operandi valdè diuerſo, quamuis non omnia æquè ſint
diuerſa, ſed quædam magis, quædam minus: ergò requirunt or-
gana diuerſa, diuerſíſque modis temperata: quædam quidem, in
quibus prædominetur humidũ, vt viſus, & auditus, alia in qui-
bus

bus prædominetur ſiccum, vt olfactus:& alia tandem temperamentum poſtulant, in quo nulla qualitas prima prædominetur, ſed æquale ſit ad pondus, ſi perfectum eſſe habeat, vt tactus, atque etiam ſuo modo guſtus. Hoc autem temperamentum ſpecialiter reperiri in ſpecie humana, licet nō in omnibus indiuiduis eius, ſed in perfectiſſimè temperatis, probauimus 2. lib. de generat. & ideò in hominibus reperiri perfectiſſimum ſenſum tactus, qui tale poſtulat temperamentum: Sed ſenſus tactus diſperſus eſt per totum corpus, & in omnibus ſenſoriis aliorum ſenſuum reperitur, quibus temperamentum æquale ad pōdus, non eſt accommodatum, nec ad organa eorum: ergò licet homo perfectè temperatus habeat perfectè temperata organa, tactus, & guſtus, ſenſoria verò aliorū ſenſuum non habebit ita accommodata, & conſequenter, nec cæteros ſenſus ita bonos ad benè percipiendam naturam ſuorum obiectorum, atque eorum differentias, ſicut habent multa animalia ita benè temperata, ac homo: quare ſatis probabile eſt, quod Ariſtoteles, & D. Th. aſſerunt hominem excedere animalia bonitate guſtus, & tactus, ſed ſuperari à multis eorum bonitate viſus, auditus, & olfactus. 28

29 Et probatur ſecundo, nam qui percipit obiectum à maiori diſtantia, & in minori magnitudine, pluresque differentias eius, clarius, atque diſtinctius illud idem percipit, ſed aliqua animalia viſu percipiunt obiecta minora; & ad maiorem diſtantiam, quàm homo, pluresque differentias eius, vt euidenti experientia conſtat, & in ſenſu olfactus probauimus: ergò obiectum eiuſdem magnitudinis, & ab eadem diſtantia perfectius percipient, quàm idem homo, hoc eſt, clarius, atque diſtinctius.

30 Pro ſolutione primi argumenti oppoſitæ ſententiæ adnotare oportet, quòd differentia indiuidualis animæ ſenſitiuæ cuiuſlibet hominis dupliciter ſumi poteſt: realiter quidem, in quantùm eadem eſt realiter cum differentia indiuiduali huius hominis: vel formaliter, in quantum eſt differentia huius hominis, vt eſt hoc animal: nam ſicut Petrus poteſt conſiderari, vt eſt hic homo immediatè ſub homine, ita poteſt conſiderari, vt eſt hoc animal immediatè ſub animali:& differentia indiuidualis eius licèt realiter ſit eadem, poteſt tamen conſiderari, vt eſt differentia huius hominis, vt ſic, & huius animalis vt ſic. Et eò eſt perfectior ſub priori, quàm ſub poſteriori conſideratione, quò perfectior eſt hic homo, quàm hoc animal.

31 Vnde fit, quod ſicut externi ſenſus, & organa eorum ſequuntur naturam ſenſitiuam, vt ſic, & non rationalem: ita determinati iſti ſenſus, & determinata hæc organa eorumque tem-

peramentum ſequuntur hanc naturam ſenſitiuam, vt eſt hęc natura ſenſitiua: non vt eſt hæc natura rationalis. Habet autem, quod ſit hæc natura ſenſitiua ex hac quidem anima, quæ realiter eſt rationalis, non vt eſt hæc anima rationalis, ſed vt eſt hæc anima ſenſitiua; ex quo non conuenit ei habere omnes ſenſus perfectiores ex differentia indiuiduali. Nihilominus, quia hæc natura ſenſitiua realiter eſt coniuncta cum rationali,
32 & ex tali coniunctione prouenit, quod ſit perfectiſſima ſub proprio genere animalis, & quod homo ſit animal omnium perfectiſſimum, ideò debetur ei corpus perfectiſſimè temperatum in aliquibus ſaltem indiuiduis, quia non eſt poſſibile ęqualiter perfectum reperiri in omnibus naturaliter loquendo, debetur etiam homini, vt perfectiſſimo animali talis perfectio ſenſuum, quæ perfectioni naturæ rationalis, & operationum eius congruit; inter omnes autem ſenſus vniuerſalis eſt tactus, & quaſi cæterorum omnium fundamentum (quamuis imperfectior omnibus ſit) diſperſus eſt enim per totum corpus, & in cæterorum ſenſuum organis reſidet, vnde fit, vt illud ex quo primo, atque ſimpliciter dicitur aliquid ſenſitiuum ſit ſenſus tactus. Et ideo maior, vel minor perfectio huius ſen-
33 ſus arguit maiorem, vel minorem perfectionem indiuidualem ſimpliciter naturæ ſenſitiuæ, nec ſolum ſenſitiuæ, ſed etiam rationalis, quia maior perfectio tactus arguit perfectiorem complexionem corporis, perfectiúſque temperamentum; ad meliorem autem complexionem, & temperamentum corporis ſequitur nobilior anima, nobiliórque intellectus, quia omnis anima eſt proportionata ſuo corpori.

34 Ex quibus intelligitur, ſolum homini deberi perfectiorem tactum, & conſequenter perfectiorem guſtum, quia perfectior tactus per ſe conuenit perfectiori animali, & per ſe congruit perfectioni naturæ rationalis, & operationum eius, perfectio verò aliorum ſenſuum, quæ cum perfectione tactus cohærere poteſt, iuxta temperamentum, quod ſinguli in proprijs organis poſtulant. Hanc doctrinam deſumpſi ex Ariſtotele 2. lib. de anima, cap. 9. textu 93. & 94. & ex D. Thom. in commentarijs eiuſdem loci. Ex qua infero non ſolum non eſſe verum, ſed nec naturaliter poſſibile, quod homo ſuperet cætera omnia animalia in perfectione omnium quinque ſenſuum externorum, vt contendit oppoſita ſententia, quia eo ipſo, quod tactu ſuperet omnia, & conſequenter guſtu, non eſt poſſibile habere
35 omnes alios ſenſus in tanta perfectione; cum conſtet organa eorum longè diuerſum temperamentum poſtulare, vel longè diuerſum habere propter alias cauſas naturales concurrentes.

Et ex

Et ex his facile ſoluitur argumentum; neganda eſt enim maior, quod ex propria differentia indiuiduali naturæ ſenſitiuæ formaliter ſumpta debeantur homini perfectiores ſenſus, ſed ſolum debentur ei ex coniunctione indiuidualis differentiæ naturæ ſenſitiuæ cum indiuiduali naturæ rationalis. Propter cuius operationes, tanquam propter potiſſimum finem dati ſunt homini ſenſus à natura: & cùm tactus ſit potiſſimus ſenſus, ex cuius perfectione poriſſimum ſequũtur perfectiores operationes intellectus, ideò perfectior tactus cum primis ei debetur, cum quo incõpoſſibilis eſt, maxima perfectio aliorũ.

Quod verò dicitur perfectum temperamentum deberi homini, concedimus, ſed ex eo non ſolùm non ſequitur perfectiores habere omnes ſenſus, ſed potius oppoſitum; nam licet perfectum temperamentum inferat perfectiſſimum tactum, & conſequenter guſtum; cæteri verò non poſſunt eſſe omninò perfecti cum perfecto temperamento totius corporis: cum longè diuerſum poſtulent. 36

Ad ſecundum concedẽdum eſt tactum, & guſtum perfectiores eſſe in homine propter perfectius temperamentũm, atque etiam quia tactus ſenſus eſt alimenti, maximéque iuuatur à guſtu in ordine ad nutritionem: ſed negandum eſt de cæteris, quia olfactus parum, vel nihil ad nutritionem conducit in homine. Parum etiam vel nihil ad ſcientias conducit. De viſu verò, & auditu negare non poſſumus, quod ad comparãdas ſcientias iuuent, ſed non propterea maximam perfectionem habere debent in homine, quia cum perfecto temperamento totius corporis non eſt naturaliter poſſibile, vt probauimus, & pro ſcientiis comparandis imperfecti nobis ſufficiunt, & per hæc teſtimonia prædictum interpretamur. 37

QVÆSTIO III.

An ſenſibile poſitum ſupra ſenſum ſentiatur.

VT intelligatur titulus quæſtionis, adnotare oportet dupliciter intelligi poſſe, quod ſenſibile ſupra ſenſum ponatur; videlicet ita vt inhæreat organo, ſicut calor exiſtens in organo tactus pertinens ad naturalem temperiem eius; vel non inhæreat, ſed contiguum eidem organo ſit. Ita vt nullum ſit medium inter vtrumque, vt ſi calidum extra organum tactus exiſtens ipſum tangat, & de ſenſibili inhærente organo non procedit quæſtio: cùm dictum ſit ſuperius à nobis, atque 38

probatum ſequi non poſſe. Solùm ergò procedit de ſenſibili contiguo, vnde idem eſt quærere, an ſenſus ſentire poſſint obiecta ſupra organum poſita, ac ſi quæratur, an poſſint ea ſentire ſine medio, vel medium neceſſariò requirant.

39 Et prima opinio tenet ſenſus omnes per ſe, & ex propria natura medium requirere internum, vel externum; & ideò ſenſibile contiguum organo nullum ſenſum ſentire poſſe. Ita Albert. Magn. 2. part. Summæ de homine, quæſt. de tactu. Comment. D. Thom. Ægidius, vterque Caiet. 2. lib. de anima, cap. de tactu. Iand. 2. lib. de anima, quæſt. 21. Iauel. quæſt. 50. Apollin. quæſt. 34. Ferra. quæſt. 19. Probant teſtimonio Ariſtotelis, & ratione: nam Ariſtoteles 2. lib. de anima, cap. 7. textu 75. de omnibus ſenſibus in particulari expreſsè docet non poſſe ſentire obiectum ſupra organum poſitum, quod commune eſſe omnibus ſenſibus aſſerit expreſsè cap. 9. textu 98. & cap. vltim. 2. lib. probauit quinque eſſe ſenſus externos, & non plures, quia
40 ſi plures forent, plura etiam media ponenda eſſent: nam plura organa conſequuntur plura media, quod non eſſet verum; ſi ſenſus omnes medium ex propria natura non poſtularent. Ratione verò probant, quia organum ſenſus longè minus eſt materiale, quàm obiectum; ergò ſpecies producta immediatè ab obiecto materialior etiam longè erit eodem organo, quod proptereà non erit capax eius: ergò neceſſariò poſtulant medium, quod minus ſit materiale, quàm obiectum, in quo ſpecies etiam minus materiales producantur, & à qua adhuc ſub minori poſſit materialitate produci alia in potentia, magiſque ei proportionata.

Secunda opinio ex diametro oppoſita negat vllum ſenſum per ſe poſtulare medium: ſed poſſe omnes per ſe loquendo ſentire ſua obiecta ſenſoriis contigua. Viſum tantum circa ſolum colorem medio indigere, non quidem per ſe. Sed quia cùm non poſſit, niſi illuminatus videri, ſi contiguus ponatur oculo illuminato non poterit: ſed obſcurus ipſe permanebit, & pupillam obſcurabit. Et ita videri non poterit. Ita ſentiunt ex recentioribus nonnulli cap. præſenti.

41 Tertia opinio medium iam ponere incipit inter hæc extrema aſſerens nullum ſenſum, præter viſum medio per ſe indigere: viſum verò ad quodcumque obiectum ſentiendum medium per ſe poſtulare. Quam tenet maior recentiorum interpretum pars tribus illis capitibus citatis, & à qua non multùm diſtat Toletus 3. lib. de anima, cap. 10. quæſt. 2. ſolùm addit viſum circa ſolos colores medium poſtulare, lumen verò ſine medio poſſe videri. Quod probat duplici experientia: nam

clauſis

clauſis oculis, contingit nos aliquem ſplendorem videre, qui non eſt aliud, quàm lumen in humore albugineo inhærens, & pupillam tangens. Noctu etiam contingit aliquem fricare oculos, & lumen internum videre, quod ſenſorio contiguum eſt.

Vltima ſententia de ſolo guſtu, & tactu tenet medio non indigere: ſed ſentire ſua obiecta organis contigua, aut ſupra ea poſita: cæteros verò tres ſenſus medium per ſe habere. Ita Alexand. 2. lib. de anim. cap. de guſtu, & de tactu.

His præſuppoſitis noſtra ſententia tribus aſſertionibus explicatur. Prima ſit, *probabilius mihi eſt, tactum, guſtum, & olfactum per ſe non habere medium externum, neque internum, per accidens verò omnes habere internum, & olfactum etiam externũ.* Secunda aſſertio, *de auditu & viſu probabilius iudico, quod per ſe habeat medium externum.* Aſſertio vltima, *omnes iſti ſenſus videntur habere medium internum, non tamen per ſe: ſed per accidens.*

Hæc autem ſigillatim probanda ſunt: Et de tactu quidem probatum à nobis eſt cap. de tactu, non ſolum neruum: ſed etiam carnem eſſe ſenſorium, & probabilius hoc eſſe in doctrina Ariſtotelis. De guſtu verò probatur primo, quia tactus quidam eſt, vt docuit expreſsè Ariſtoteles: eiſdem igitur legibus, ac tactus ipſe ſubiicitur in proprio modo operandi per medium, vel ſine illo. 42

Secundo probatur, quia partes liquidæ, ac ſubtiliores cibi ſaliuæ permixtæ facilè poſſunt per partes poroſas linguæ pertranſire vſque ad neruum. Tunc ergo ſic arguo; ſapor pertingens neruum habet ex ſe virtutem producendi ſpeciem ſui: ſed ſenſorium, atque etiam ſenſus in eo reſidens ſunt ſubiectum capax ſpeciei; ergò producet eam, & recipietur ab eis, & ita fiet ſine medio externo ſenſatio. Neque ſufficiet dicere, contiguum ſaporem non poſſe producere ſpeciem, quia non poteſt producere ſpeciem in ſenſorio, niſi producendo eam in medio, Quia niſi aliqua ratio huius afferatur, manifeſta petitio principij eſt: cum de hoc ſit controuerſia, an poſſit immutare ſenſum ſine medio, & pro ratione afferatur, quod non poſſit. Alia eſt ergò tradenda ratio ad id probandum, alioquin argumentum conuincet.

Probatur deinde de olfactu hoc modo; exhalationes odoriferæ ad nares vſque peruenientes attingunt per ſe proceſſus mammillares, qui ſunt organum olfactus, vt conſtat experientia, & forte vſque ad cerebrum perueniunt: ergò per ſe immediatè attingunt organũ, eíque contiguæ poſſunt per odorem in ſe exiſtentem producere in eo ſpeciem multò melius, quàm 43

eo videri: niſi ſit diſiunctum ab eo, ita vt medium aliquod inter ipſum, & organum intercedat. Quod rurſus probo, quia potentia viſiua reſidet in pupilla, & non in cæteris partibus oculi,& tamen non poteſt eas videre; nec ſe ipſam,nec poſſunt ſpeciem in ea producere. Cuius nulla poteſt alia ratio conueniens aſſignari; niſi,quia viſus poſtulat medium externum,ſine quo non poteſt vllum obiectum percipere, neque ſpeciem ab eo recipere.

Vltima aſſertio de medio interno per accidens requiſito inductione ſatis manifeſta probari poteſt: nam tactus & guſtus habent carnem,atque etiam ſuo modo olfactus; auditus verò tympanum, & viſus aliquem fortè tranſparentem humorem, vel pelliculam,vt ex his quæ de ſtructura oculi diximus,cap.7. facilè intelligi poteſt. 47

Ad teſtimonia Ariſtotelis pro prima opinione oppoſita reſpondeo varium fuiſſe, quantum ad medium guſtus, & tactus, & magis in eam partem inclinaſſe,quod medio per ſe careant, quia expreſſis verbis aſſeruit carnem eſſe ſenſorium tactus. Nihilominus,quia per medium internum fit ſæpè ſenſatio eorum, vniuerſaliter loquendo medium internum in his ſenſibus poſuit,atque etiam in olfactu, quia maiori ex parte per medium fit,quamuis etiam ſine eo aliquando fieri poſſit; de viſu,& auditu cōcedimus medio externo indigere. Satis eſt autem quod omnes ſenſus aliquo modo operentur per medium internum, vel externum, vt probabili argumento deduceret Ariſtoteles non plures ſenſus eſſe, quam quinque: quia ſi alius adderetur, eo ipſo aliud oporteret ponere medium præter hæc. quæ modo ſunt,quod patet non dari. Ad argum. vero eiuſdem ſententiæ reſpondeo, quamlibet ſpeciem productam in medio ſatis eſſe proportionatam organo,& potentiæ ad eliciendam ſenſationem, quia habet eſſe magis diminutum, quam organum, quod patet,quia per eam ſentiret medium,ſi eſſet organum. 48

Ad vtramque experientiam Toleti, vno verbo reſpondeo, quod etiam ſi in illis caſibus ſplendor aliquis videatur, non eſt lumen in pupilla inhærens,vel ei contiguum: ſed in medio licet paruo,vel minimo exiſtens. 49

PP 5 CAP.

CAPVT II.

TEXTVS ARISTOT.

Quoniam autem ſentimus, quod videmus, & audimus, neceſſe eſt aut viſu ſentire, quod videt, aut alio, &c.

Breuis expoſitio textus.

1 INtentum huius capitis eſt oſtendere, quod præter quinque ſenſus externos ponendus ſit internus quidam quo cognoſcantur ſenſationes eorum, & quo diſcernatur inter eas, atque obiecta diuerſa eorundem ſenſuum, & propterea vocatur ſenſus communis. Diuiditur autem in duas partes, in priori proponit dubium quoddam diſputans in fauorem vtriuſque partis, ipſumque ſoluit. In poſteriori verò ex ſolutione colligit ponendum eſſe præter quinque externos ſenſus internum alterum, & communem, qui verſetur circa ſenſationes & obiecta eorum.

2 Dubium igitur quod proponit, eſt, an eodem ſenſu, quo ſentimus, eandem noſtram ſenſationem percipiamus, vel alio; vt dum videmus, viſu eodem percipiamus eandem noſtram viſionem, vel non eodem: ſed ſenſu altero, & in fauorem affirmatiuæ partis arguit. Primo, quia eodem ſenſu quo percipitur viſio, percipitur color, circa quem verſatur, quia repugnat illam ſine hoc percipere: ſi ergò alio ſenſu percipimus viſionem, & non eodem, quo videmus colorem: ergò illo eodem ſenſu percipimus etiam colorem; & ita idem obiectum à duobus ſenſibus diuerſis percipietur, quod patet eſſe impoſſibile. Secundò, ſi alter ſenſus ab eo, quo percipitur obiectum, percipit ſen-
3 ſationem, vel ille idem ſenſus percipit ſenſationem ſuam, vel alter; ſi dicas non percipi ab eo: ſed ab alio, de hoc erit eadem quæſtio; & ita vel in infinitum procedetur, vel tandem perueniendum erit ad ſenſum aliquem percipiétem aliquam ſenſationem. Quod ſi tali ſenſui conceditur, debebit etiam concedi cuicumque ſenſui externo: cum non ſit potior ratio de illo, quàm de his; & ita quicumque ſenſus externus percipit propriam ſenſationem.

Pro negatiua etiam parte ita arguit. Viſu ſentire eſt videre: ſed viſus non videt, niſi colorem, vel coloratum: ergò nec viſu ſentitur, niſi coloratum: at viſio coloris, nec eſt color, nec
4 colorata: ergò non poteſt per viſum ſentiri, aut cognoſci. Huic autem

autem argumento ait dupliciter poſſe reſponderi. Primo di-
ſtinguendo maiorem, quod viſu ſentire ſit videre. Nam videre
duo poteſt ſignificare, & viſu percipere; & viſu diſcernere. Et
hæc valde diuerſa ſunt; nam viſu diſcernimus aliquid, quod
non videmus, nempe tenebras, & ita viſu poſſumus diſcernere
viſionem: ſed non videre illam. Secundo reſpondet negando
minorem; quod viſio non ſit colorata, nam cùm fiat per ſpe-
ciem coloris, quæ in ſenſu interno reſeruatur, quodam modo
colorata dicitur, quia à calore initium ſumit per ſpeciem im-
preſſam eius; & in eundem colorem per expreſſam repræſenta-
tum terminatur. Reſpondet iam propoſito dubio aſſerens ſen- 5
ſum externum non operari, niſi moueatur ab obiecto, ſed
viſio non mouet viſum, quia non agit in viſum, nec omninò
ſenſatio in ſenſum externum: ergò non poteſt ſentire, vel per-
cipere ſuam ſenſationem.

Vt autem ex ſolutione data colligat præcipuum intentum
totius capitis; Adnotat tria habere omnes ſenſus externos. Pri-
mum quod quilibet habet ſuum ſenſibile tanquam obiectum
ſibi proprium. Secundum quod quiſque ſenſus eſt facultas ſeu 6
potentia reſidens in proprio ſenſorio. Tertium quod omnes, &
ſinguli ſenſus cognoſcunt differentias proprij obiecti, eáſque
diſcernunt, vt viſus album, & nigrum.

Ex his probat dari alium ſenſum, propter quinque externos,
hoc argum. Notum eſt nos diſcernere ſenſibilia aliorum ſen-
ſuum, vt albũ à dulci: ergò per aliquem ſenſum id præſtamus,
ſed eiuſmodi ſunt differentiæ ſenſibiliũ, vt patet: ergò ad ſen-
ſum pertinet eas diſcernere: Vlterius has differentias non per-
cipit aliquis ſenſus externus, ergo præter illos datur alter ſen-
ſus, qui eas percipiat. Antecedens probat, quia ſi ab aliquo ſen- 7
ſu externo perciperentur, maximè à tactu, qui eſt cõmunis om-
nibus animalibus, ſed à tactu non percipiuntur: ergo à nullo.
Minorem probat, quia ſi tactus perciperet has differentias, tã-
gendo eas perciperet: ſed album, & dulce non poſſunt tangendo
percipi: ergo neque à tactu percipi. Et ſi quiſpiam diceret per-
cipi à pluribus ſenſibus externis ſimul: Probat hoc eſſe impoſſi-
bile: quia impoſſibile eſt diſcernere inter album, & dulce, niſi
diſcernens vtrumque cognoſcat. Vnde qui inter illa diſcernit,
vnus debet eſſe, à quo vtrumque cognoſcatur; nam multi quo-
rum ſinguli ſingula cognoſcant, non poſſunt vtrumque diſcer-
nere, quia neuter cognoſcit vtrumque, ſed vnus vnum, & alter
aliud, neceſſe eſt ergò præter hos quinque ſenſus externos dari
alium internum, qui vtrumque extremum cognoſcat: & ita
inter vtrumque diſcernat. Et ſi obiiciatur iam ſimul talem 8

ſe-

ſenſum contraria percipere; reſpondet, quod cum reſpectu externorum ſenſuum ſit vniuerſalis, poteſt contraria eorum obiecta ſimul percipere; nam ſe habet ad ſenſus externos, ſicut punctum in medio circuli reſpectu linearum, quæ ab eo in circumferentiam ducuntur, quod quidem in ſe vnū eſt; plura verò in quantum plures ab eo ducuntur lineæ, quas omnes terminat, & quarum omnium principium eſt, & ita ſimul eſt principium & finis omnium diuerſa ratione: ita ergo ſe habet communis iſte ſenſus reſpectu obiecti, & actus omnium externorum: & ita poteſt omnia percipere: licet diuerſa ſint, aut contraria inter ſe. Hoc loco diſputant nonnulli quæſtionem propoſitam ab Ariſtot. an ſenſus externus cognoſcat propriam ſenſationem. Sed quia eadem fere difficultas eſt de ſenſu interno, & externo; imò maior de illo, quàm de hoc, in 3. cap. remittendum cenſemus, vbi de vtroque ſenſu ſimul diſcutietur.

CAPVT III.

TEXTVS ARISTOT.

Quoniam autem duabus differentiis definiunt maximè animam, &c.

Breuis expoſitio textus.

9 INtentum Ariſtotelis in hoc 3. cap. eſt explicare naturam ſenſus interni, qui imaginatio, ſeu phantaſia vocatur, cuius cognitio non parum iuuat ad cognoſcendum intellectum, de quo acturus eſt cap. ſequenti. Diuiditur autem caput in tres partes. In prima reiicit antiquos Philoſophos, ſenſum & intellectum confundentes: In ſecunda probat imaginationem non eſſe ſenſum, neque intellectum: In tertia verò docet quid ſit. Loquitur autem Ariſtoteles de ſenſu, intellectu, & imaginatione non tam pro potentiis, quàm pro eorum actibus; quia cum ex eis accipienda ſit natura, & ratio eorum, per eóſque à nobis cognoſcantur, quidquid de diſtinctione actuū conſtitutum fuerit, probatum cenſebitur de diſtinctione potentiarum.

10 Principio igitur aſſerit Ariſtotel. Empedoclem, & Homerum nonnulla dixiſſe de intellectu, ex quibus colligi videtur eum non diſtinxiſſe à ſenſu. Hunc autem errorem ex alio eiuſdem Empedoclis ortum habuiſſe aſſerit, quem in ſecundo lib. refutauit, nempe animam eſſe corpoream, & propterea omnes eius

eius potentias eſſe organicas, quare intellectus organo erit alligatus, ſicut ſenſus, à quibus proinde diſtinctus non erit.

Probatur ergò intellectum diſtingui à ſenſu, primò, quia ſẽſus conuenit omnibus animalibus, intellectus verò quibuſdam tantùm, nempe hominibus: ergò diſtinguuntur. Secundo, quia intellectus ſæpe fallitur circa proprium obiectum; ſenſus verò circa proprium ſenſibile ferè ſemper verus eſt: ergò non poſſunt eſſe idem.

Deinde vt probet imaginationem, vel phantaſiam nec eſſe intellectum, nec ſenſum, præſupponit diſtingui ab opinione, quod ſic explicat; phantaſia ſic ſe habet, vt non ſit ſine ſenſu, ſed eum ſequatur, opinio verò ſequitur intellectum, ſed præſupponit phantaſiam, vnde ſic videtur ſe habere phantaſia ad ſenſum, ſicut opinio ad intellectum; quod ex eo videtur intelligi, quod in rebus ſenſibilibus dum aliquid ſentimus, aſſerimus ita eſſe, ſed dum aliquid per phantaſiam percipimus, non dicimus ita eſſe: ſed ita nobis apparere; & modo ſimili, dum aliquid intelligimus, dicimus ita eſſe, ſed dum aliquid opinamur, non dicimus ita eſſe, ſed ſic nobis videri: ergò ſicut ſe habet opinio ad intellectum, ſic ſe habet phantaſia ad ſenſum, & videtur medium quoddam eſſe inter ſenſum, & intellectum. 11

Quo explicato probat phantaſiam non eſſe opinionem. Primo quia phantaſiari, vel imaginari ſemper eſt in noſtra poteſtate; opinari verò non, quia opinio dicit exiſtimationem, vel, aſſenſum alicuius veritatis, quod habere non poſſumus, ſine aliqua ratione: imaginamur verò quæcumque volumus abſque vllo fundamento rationis, ſed pro libito ea fingendo, vt conſtat experientia in his, quæ per ſigna, vel repræſentationes confingunt ea, quæ ſibi euenire deſiderant. 2. quia opinionem ſequitur paſſio aliqua in appetitu, timoris videlicet, ſpei, vel gaudij, quæ non ſequitur imaginationem: ergò diſtinguuntur. Antecedens probat, quia licet imaginatione fingamus nobis terribilia, niſi exiſtimemus euentura eſſe, vel imminere nobis, non mouetur ab eis appetitus, quia ſolum proponuntur ei per ſimplicem quandam apprehenſionem, non per iudicium conueniẽtiæ, vel diſconuenientiæ; vnde nec timentur à nobis, niſi accedat exiſtimatio ſiue opinio de euentu eorum. In brutis verò mouetur appetitus à bono, vel malo ſenſibili per iudicium quoddam imperfectum æſtimatiuæ ſimile opinioni. 12 13

Probat deinde phantaſiam non eſſe ſenſum, nec intellectum, nec opinionem: & quod non ſit ſenſus, quia ſi phantaſia ſenſus eſt, aut eſt ſenſus prout in potentia ad ſentiendum, vel prout actu ſentiens non prout in potentia, quia ſenſus in potentia 14

ſemper

ſemper eſt in animali, ſed phantaſia, vel imaginatio non ſem-
per conuenit animali, quia non ſemper aliquid ei apparet, cir-
ca quod phantaſmata formet: ergò non eſt ſenſus in potentia.
15 Quod verò non ſit ſenſus in actu, probat. Primo, quia ſenſus
in actu conuenit omnibus animalibus: ſed non omnibus con-
uenit phantaſia, ſaltem perfecta, vt apibus, & formicis. Secun-
do, ſenſus ſemper ferè verus eſt circa proprium ſenſibile: ſed
phantaſia vel imaginatio ſæpe eſt falſa. Tertio ſenſatio certa
eſt: ita vt non dubitemus de eo, quod ſenſu percipimus, ſed
imaginatio ſæpius eſt à dubiis. Et tandem, quia ceſſante
omninò operatione omnium externorum ſenſuum non ceſſat
imaginatio à ſua operatione, vt patet in dormientibus: ergò
diſtincta eſt à ſenſu.

Probat deinde, quod imaginatio non ſit intellectus hoc ar-
gument. Intellectus tres habet actus præcipuos, videlicet aſ-
ſenſum principiorum, qui etiam vocatur intellectus, aſſenſum
concluſionum per demonſtrationem, aſſenſum per ſyllogiſmũ
probabilem, qui opinio vocatur; ſed imaginatio nihil horum
eſt, ergò non eſt intellectus. Probatur minor, quod non ſit in-
16 tellectus, nec ſcientia; quia aſſenſus iſti ſemper ſunt veri: ima-
ginatio verò ſæpe falſa. Quod verò non ſit opinio iterum pro-
bat, quia opinionem ſequitur fides, hoc eſt, aſſenſus alterius
partis, qui vocari poteſt credulitas eius: ſed imaginatio non
facit fidem: ergò non eſt opinio. Minorem probat, quia ima-
ginatio brutis conuenit aliquomodo, quibus non conuenit fi-
des, ex his colligit imaginationem non eſſe vtrumque, videlicet
intellectum, & ſenſum, quia ſi non eſt vnum, neque alterum
per ſe ſumptum, vt probatur, neq; poteſt eſſe vtrumque ſimul.

17 Secunda ratio præſupponit, quod ſi imaginatio ſit ſenſus ſi-
mul, & opinio, ita ſe habebit, vt ſit actus eiuſdem ſubiecti, &
circa idem obiectum, ita vt verum ſit ac neceſſarium eundem
hominem ſimul ſentire eandem rem, & per aſſenſum opinio-
nis circa eam verſari. Quo ſuppoſito ita arguit; circa id quod
imaginamur diſcordant ſenſus, & opinio, ergò non cohærent,
nec verum eſſe poteſt, quod imaginatio ſit vterque ſimul. Pro-
batur minor: nam imaginamur ſolem eſſe minorem terra, &
circa hanc imaginationem ſenſus iudicat ita eſſe; opinio verò
ab Aſtrologis accepta iudicat eſſe maiorem: ergò impoſſibile
eſt imaginationem eſſe ſimul opinionem, & ſenſum.

18 Hucuſque oſtendit Ariſtoteles quid non ſit phantaſia, vel
imaginatio. In vltima tandem parte capitis docet, quid ſit:
quod vt præſtet præſupponit quatuor tanquam certa Primum
poſſibile eſſe quod aliquod motum ab alio poſſit mouere alte-
rum,

ram, vt baculus motus à manu poteſt mouere lapidem. Secundum quod imaginatio eſt motio quædam, & paſſio, nam cùm ſit cognitio, neceſſe eſt fieri per motionem, ſeu immutationem potentiæ ab obiecto, vt patet de cognitionibus externorum ſenſuum. Tertium imaginationem non verſari, niſi circa ſenſata ab externis ſenſibus, quamuis ex eis poſſit componere aliud non ſenſatum ab eis, vt ex auro, & monte per viſum cognitis componit montem aureum, quem nunquam vidit. Vltimum, quod obiecta ſenſata ſeu cognita per ſenſus externos poſſunt mouere aliam potentiam, & ab ea percipi, quod patet cum percipiantur ab intellectu.

Ex his colligit talem definitionem imaginationis: imaginatio ſeu phantaſia eſt *Motus factus à ſenſu in actu*; cum enim nō percipiamus per imaginationem, niſi ſenſata ab externis ſenſibus, fit vt imaginatio moueatur ab eis actu ſentientibus, hoc eſt, ab obiectis actu ſenſatis per ipſos: ſenſus igitur definitionis eſt: *Imaginationem eſſe ſenſationem internam cauſatã ex motione ſenſibilis actu ſenſati per ſenſum externum.* Et hic eſt actus proprius eius, ipſa verò potentia ſic definiri poteſt. Imaginatio eſt *Senſitiua potentia apta moueri ab obiecto ſenſato per externos ſenſus.* Datam verò ait eſſe animalibus à natura, vt per eam dirigantur in ſuis operationibus; ſed conuenire cum externis ſenſibus, & differre ab eis, conuenit quidem in eo, quod ſicut decipiuntur ipſi circa ſenſibilia communia, & per accidens, & ideo veri ſunt aliquando, atque etiam falſi, ita etiam imaginatio, cum verſetur circa obiecta ſenſata ab eis. Hoc autem debet intelligi de ſimplici operatione imaginationis, non de compoſita, per quam vnum cum altero componit, nam hæc ſemper, aut ferè ſemper eſt falſa, vt ſuperius docuit Ariſtoteles. Et tandem concludit dicens, imaginationem accepiſſe nomen phantaſiæ à ſenſu viſus tanquam à principaliori inter externos, qui ſine lumine non operatur, & ideò quaſi à lumine, & ſtatu etymologia phantaſiæ accipitur, vt ex verbo Græco conſtat. 19 20 21

TRA

TRACTATVS DE NATVRA, MODO OPERANDI, & numero internorum ſenſuum.

QVÆSTIO I.

Quotuplex ſit ſenſus internus.

SEptem officia, vel actus, ſeu ſenſationes internas in
nobis eſſe experientia didicimus. Primum eſt, quod
ſenſationes omnium externorum ſenſuum perci-
pimus diſcernentes inter omnia obiecta eorum.
Quod præſtamus iudicantes ſenſatum per viſum non eſſe
22 ſenſatum per auditum, paritérque de cæteris; & facultas ſen-
ſitiua interna hoc præſtans vocatur ſenſus communis; dici-
tur autem *Senſus communis* non ex eo, quod ſola ſenſibilia
communia percipiat, vt viſus eſt aſſerere Alber. Magn. in Sum-
ma de homine tract. 2. quæſt. 2. & author Opuſculi 43. in-
ter opuſcula D.Thom. relati: nec etiam dicitur communis cō-
munitate prædicationis, eò quod de ſingulis ſenſibus externis
prædicetur, vt benè adnotauit D.Thom. 1. part. quæſt. 78. ar. 4.
ad primum: Sed quia omnibus externis ſenſibus præſidet, ſen-
ſationes eorum, atque etiam ſenſata ab eis obiecta percipiens,
& interea vnum ab altero diſcernens, & quia veluti radix &
23 fons eſt, à quo deriuantur. Secundus actus, aut officium eſt,
quod non ſolum ſenſibilia ab externis ſenſibus percepta perci-
pimus, dum præſentia ſunt, & ab eis ſentiuntur, ſed etiam in
abſentia eorum, & dum non cognoſcuntur per externos ſenſus,
ſed cognita fuere, vt in dormientibus conſtat, atque etiam in
vigilantibus, qui circa illa phantaſiantur non operante aliquo
ſenſu externo, & facultas per quam id præſtamus vocatur *Phā-
taſia*, de qua agit Ariſtoteles cap. præſenti. Sed officium hoc
aut interna ſenſatio ſolum verſatur circa ſimplicia obiecta ab
externis ſenſata; vltra quam experimur in nobis actum alium
ſeu internam ſenſationem, per quam ex duobus ſimplicibus
24 ſenſatis per ſenſus externos componimus tertium: vt ex mon-
te, & auro aureum montem, & quædam alia ſimilia; & virtus ita
compo

componendi vocatur *Imaginatio*, vtidemmet Ariſtoteles cap. præſenti docet. Quartum verò officium eſt percipere externa ſenſata ſub noua quadam ratione conuenientis, aut diſconuenientis non ſenſata ab externis ſenſibus; & virtus hæc interna appellatur *Æſtimatiua*, à qua proximè mouetur appetitus ſenſitiuus ad fugiendum obiectum tanquam diſconueniens, vt dum ouis apprehendit lupum tanquam ſibi diſconuenientem, & inimicum, & fugit. Et hæc etiam virtus ſolùm ſe extendit ad præſentia. Præter quam datur alia, ſeu officium aliud cognoſcendi ſenſibilia, prout iam à nobis ſenſata fuere, & virtus 25
ita cognoſcens ſola præterita ſenſata vocatur *Memoria ſenſitiua*. Et hæc quidem quinque officia non ſolum in homine, ſed in cæteris animalibus reperiuntur. Dantur verò duo alia homini propria; quæ comitantur intellectum circa ſenſibilia diſcurrentem, & ideò perfectiora. Vnum eſt operatio circa ſenſibilia particularia eodem modo, & ordine, quo operatur intellectus circa eadem, aut circa vniuerſalia ab eis abſtracta: ita vt obiectum huius actus idem ſit, vel neceſſariam habeat connexionem cum obiecto intellectus, vnde hæc virtus ſenſitiua 26
quandam habet participationem diſcurſus ab intellectu, cuius diſcurſum comitatur, & proprio nomine dicitur *cogitatiua*, ſed circa ſola præſentia ſenſibilia verſatur. Vnde cum intellectus non ſolum circa ſenſibilia præſentia diſcurrat, ſed etiam circa præterita iam ſenſata ab externis ſenſibus, neceſſarium fuit tribuere homini virtutem ſenſitiuam internam comitantem intellectum circa præteritas ſenſationes externorum ſenſuum, & ſenſibilia, vt iam per eas ſenſata, non quidem modo ſimplici, vt de memoria diximus circa præterita verſari, ſed cum quadam quaſi indagatione vnius ex altero, quodámque diſcurſu imperfecto, & hæc vocatur *Reminiſcentia*.

Certum itaque eſt, & euidenti experientia comprobatum, 27
dari ſeptem hæc officia, vel actus ſeptem internæ ſenſationis: non tamen eſt certum, an à multis potentiis ſenſitiuis internis eliciantur: ſed hoc poſtulat titulus quæſtionis, videlicet quótnam ſint diſtinguendæ potentiæ ſenſitiuæ internæ pro eis præſtandis.

Et prima opinio quatuor potentias pro omnibus diſtinguit, nempe ſenſum communem, phantaſiam, æſtimatiuam, & memoriam. Ita vt cogitatiua in homine eadem ſit potentia, ac æſtimatiua in cæteris animalibus, ſed in homine perfectior, quia cum quadam collatione, ac diſcurſu circa ſingularia ſenſibilia operatur ſequens intellectum, in cæteris verò animalibus per ſimplicem quendam inſtinctum: Reminiſcentia quo- 28

que eadem ſit cum memoria ſenſitiua, ſed perfectior in homine, quia non operatur quomodocumque circa præterita ſenſata conſeruando ſpecies eorum, ſed per quandam collationem quaſi diſcurrendo ab vno ad alterum; & propterea vocatur reminiſcentia; in animalibus verò per ſimplicem tantum recordationem præteritorum, abſque tali collatione, aut diſcurſu: & tandem imaginationem, & phantaſiam non diſtingui, quia componere vnum ſenſibile cum alio non videtur reperiri in brutis, ſed in ſolo homine, in quo perfectior phantaſia reperitur, & ideo ſufficiens ad talem compoſitionem efficiendam.

29 His igitur tribus ſublatis per reductionem ad alias, ſolùm reſtant quatuor, videlicet ſenſus communis, imaginatio, ſeu phantaſia, æſtimatiua, & memoria, & has quatuor dumtaxat diſtinctas ponit hæc ſententia, quam ſequuntur Comment. 3. lib. de anima cōment. 6. Diuus Thomas 1. part. quæſtione 78. articul. 4. Caietan. Bañez, & alij ibidem.

30 Quod verò quatuor iſtæ potentiæ neceſſariò ſint diſtinguendæ, probat D. Thom. 1. ex diſtinctione actuum hoc modo, Quotieſcumque ita actus ſunt diſtincti, vt non poſſint ab eodem principio proximo prouenire, plura ſunt pro eis diſtinguenda; ſed repugnat quatuor officia quæ tribuuntur his potentiis à paucioribus, vel ab eodem principio præſtari: ergò quatuor ſunt pro eis diſtinguenda. Et ideò quatuor potentiæ. Minorem probat, quia maior ac diſtincta virtus requiritur ad operandum circa abſentia, quàm ſolum circa præſentia: cum neceſſarium ad hoc ſit, non ſolùm recipere ſed conſeruare ſpecies receptas; ſed ſenſus communis ſolùm poteſt operari circa præſentia ſenſata ab externis, & nullam ſpeciem conſeruare: ergò præter ipſum requiritur alia potentia in animali diſtincta ad operandum circa abſentia, quæ vocatur phantaſia, ſeu imaginatio, & quaſi theſaurus eſt, in quo conſeruantur ſpecies rerum abſentium. Nam animalia non ſolùm circa præſentia operantur, ſed abſentia quærunt, & ad ea inuenienda mouentur, vt euidens experientia docet.

31 Præterea animalia mouentur ad quærenda obiecta ſenſibilia propter delectationem, ſed ad quærenda ſibi conuenientia ad conſeruationem vitæ, & fugienda illa, quæ ſibi nocere poſſunt; ſicut ouis ad fugiendum lupum ſibi inimicũ: ergò indigent potentia ſenſitiua interna, quæ verſetur circa obiectum ſenſibile ſub ratione conuenientis, aut nociui, quod non poteſt præſtare per ſpecies productas in ſe ab externis ſenſatis, quæ vocantur ſpecies ſenſatæ, ſed per alias ſua virtute

tute productas earum rerum, quas per ſenſus externos nunquam cognouit, quas inſenſatas vocant. Ad producendum verò has ſpecies, & operandum per illas à ſe productas, maior, ac diſtincta virtus, ſeu potentia requiritur, quam ad operandum per ſpecies productas in ſe ab aliis ſenſibus, ſed conſtat ſenſum communem, & phantaſiam ſolùm operari per ſpecies ſenſatas, hoc eſt productas in ſe à ſenſibus, & non per ſpecies inſenſatas, quas ſibi ipſi producant: ergò æſtimatiua quæ has ſibi producit, & per eaſdam operatur, diſtincta potentia debet eſſe ab eis. Probatur conſequentia; quia per diuerſum modum operandi ſufficienter diſtinguuntur potentiæ: cùm repugnet eandem potentiam habere diuerſos modos operandi. Et tandem ſicut requiritur virtus, ac potentia diſtincta ad recipiendum ſpecies ſenſatas, & eas retinendum, operandúmque per vtraſque circa præſentia, & abſentia, & ideò diſtinguuntur ſenſus communis, & phantaſia, ita requiritur diſtincta virtus ad conſeruandas ſpecies inſenſatas, & operandum per illas circa ſenſibilia abſentia ſub ratione conuenientis, aut nociui, quam ad eas tantùm eliciendas, & operandum per illas circa res non ſenſatas præſentes, quia conſeruare, & recipere diſtinctæ virtutis eſt: præter tres igitur potentias numeratas neceſſariò debet diſtingui memoria, quæ ſit quaſi theſaurus, in quo conſeruantur ſpecies inſenſatæ, & per eas operatur circa abſentia. Et ita numerabuntur quatuor. 32 33

Secunda ratio D. Thom. quilibet ſenſus poſtulat organum temperatum iuxta naturam ſui actus, vnde ſi actus diuerſi ſint, poſtulant organa diuerſo modo temperata, & in eodem eſſe non poſſunt tanquam in ſubiecto, quod euidens eſt in ſenſibus externis; nam viſus poſtulat diuerſum organum, diuerſoque modo temperatū ab auditu, propter diuerſitatem ſui actus, ſed potentiæ conſeruatiuæ ſpecierum poſtulant organum diuerſo modo temperatum ab his, quæ ſolum recipiunt: ergò neceſſario debent poni diſtinctæ ab eis. Minorem probat, quia ad recipiendum requiritur temperamentum, in quo prædominetur humiditas: cùm conſtet corpus humidum facile recipere impreſſiones ab aliis; ſiccum verò difficile, & ex oppoſito, ſiccum melius retinere atque conſeruare receptas, quam humidum, à quo facile delentur impreſſæ, ſicut imprimuntur et facilè 34

Aliæ verò opiniones aut multiplicant aliam, præter quatuor prædictas, vel auferunt vnam, aut plures ex eis; & ideò. 35

Secunda ſententia pro qua refert D. Thom. vbi ſupra Auicennam lib. 6. naturalium part. 4. capit. 2. quinque ponit di-

ſtinguens præter prædictas quatuor imaginationem à phantaſia, & cæteris, hac ſola ratione; quia maior, ac diſtincta virtus requiritur ad componendum ex diuerſis rebus ſenſatis tertiam, quàm ad apprehendendum ſingulas: cum illa ſit excel-
36 lentior operatio: ergò imaginatio habens virtutem componendi ex ſpeciebus montis, & auri, tertiam montis aurei, diſtincta debet eſſe à phantaſia apprehendente ſingulas per ſe. Ita etiam cum Auicenna ſentiunt Albert. Mag. 2. lib. de anima tracta. 4. capit. 7. & lib 3. tracta. 1. & in Summa de homine tracta. de imaginatione Algazelus in libello de anima, tract. 4. cap. 4. & Iand. quæſt. 37. eiuſdem lib.

37 Tertia opinio non diſtinguit phantaſiam, & imaginationem inter ſe, neque à ſenſu communi, ſed eundem ſenſum communem ſufficere arbitratur pro officiis earum; quare ſolùm ponit ſenſum communem, æſtimatiuã, & memoriam. Ita Galen. in lib. de differentiis Symptomatum cap. 3. quem refert, explicat, ac ſequitur Valeſ. lib. 2. controuer. med. cap. 22. & 23. idem etiam videntur ſentire D. Damaſc. 2. lib. fidei, cap. 17. & Gregor. Niſſen. lib. 4. de viribus animæ. c. 6. & 7. Toletus verò eundem numerum ternarium alia via defendit, non diſtinguens phantaſiam & imaginationem ab æſtimatiua, ſed eandem potentiam pro tribus actibus earum ſufficere putans, quam tamen à ſenſu communi diſtingui docet, & ex his duobus cum memoria ternarium componit. Et huius ſententiæ vnicum eſt fundamen-
38 tum ex vſu anatomicæ artis deſumptum. Ex quo conſtat tres ſinus, vel cellulas in cerebro reperiri, vnum quidem in parte poſteriori (quam occiput vocant) & eiuſmodi ſinus cerebellum appellatur, in quo memoriam reſidere aiunt, & duos alios in duobus aliis anterioribus eiuſdem capitis, in quibus collocant duos alios ſenſus: ſed Tolet. & alij, quatuor ſinus dari cenſent, quia in medio capitis extat aliud, in quo imaginatiuam collocant, & ſenſum communem in duabus anterioribus, duos ei tribuentes, ſicut viſui duos oculos.

39 Quarta opinio non diſtinguit æſtimatiuam, & memoriam à phantaſia, ſed huic ſoli tribuit officia earum, & ideò ſolùm ponit duas potentias, nempe ſenſum communem, & phantaſiam. Ita Fonſeca 5. lib. metaphyſ. cap 28. quæſt. 7. ſect. 4. & putat eſſe ſententiam Ariſtotelis, qui cap. 2. huius lib. text. 155. & 156. diſtinguit phantaſiam à ſenſu, & intellectu, nomine ſenſus communem intelligens: ergò hos ſaltem diſtinctos ponit; cæteros verò non videtur diſtinguere. Eandem ſequuntur Conimbric. capit. 3. huius libri quæſtion. 1. articul. 3. Quam probant, primò, quia diuerſo modo immutantur ſenſus com

ſus communis & phantaſia : nam ille immediatè à ſenſibus externis, hæc verò immediatè à ſenſu communi, ab externis verò remotè. Secundò, ſenſus communis præſentia tantùm, & ſenſata ab externis percipit, phantaſia verò etiam abſentia, & inſenſata : ergò potentiæ ſunt diſtinctæ.

Vltima ſententia *vnicum tantùm ponit ſenſum internum pro illis omnibus officiis, vel actibus, & iſte eſt ſenſus cōmunis, qui ſecundum diuerſos illos actus, & officia diuerſis nominibus appellatur, videlicet phantaſia, imaginationis, æſtimatiua, memoria, & reminiſcentia.* Pro hac ſententia nullus ex antiquioribus citari poteſt, ſed eam tenent ex recentioribus multi : nobis verò omnes iſtæ ſententiæ probabiles videntur, ſed ex omnibus duæ videntur probabiliores, videlicet prima, quæ eſt D. Thom. & hæc vltima recentiorum, quam ſequimur, quia pluribus placet, & plauſibilior facta eſt. 40

Probatur ergò primo, quod phantaſia, & imaginatio non ſint potentiæ diſtinctæ, vt tenent omnes aliæ ſententiæ contra ſecundam, teſtimonio Ariſtotelis, qui capit. præſenti tanquam de vna potētia diuerſis nominibus ſignificata loquitur, Imaginationi tribuens proprium actum phantaſiæ, vt hæc verba oſtendunt ex textu 155. *Si igitur imaginatio eſt ſecundum quam phantaſma aliquod nobis fieri dicimus, &c.* Conſtat enim phantaſma eſſe actum, ſeu ſpeciem expreſſam phantaſiæ: ergò ſentit has potentias non diſtingui inter ſe, ſed eandem eſſe diuerſis nominibus ſignificatam, quod ad finem capitis confirmat docens, (iuxta omnium interpretum ſenſum) imaginationem deſumpſiſſe nomen phantaſiæ à lumine ſpectante ad viſum. 41

Probatur deinde ratione; quia ſi imaginatio eſt potentia diſtincta à phantaſia, maximè, quia apprehendit ſimplicia, illa verò ex ſimplicibus componit tertium, vt phantaſia apprehendit montem, & aurum, imaginatio componit ex vtroque montem aureum : ſed hæc ratio non probat diſtinctionem, quin potius probat eandem eſſe potentiam : ergò non debent diſtingui. Minorem ſic probo; impoſſibile eſt imaginationem componere tertium ex duobus ſimplicibus, quin ſimplicia ipſa apprehendat, ſeu cognoſcat prius per proprias ſpecies, ſicut intellectus non poteſt componere propoſitionem ex terminis ſimplicibus, quin prius eoſdem cognoſcat per ſpecies ſimplices : ergò impoſſibile eſt dari ſenſum componentem, quin ſimplicia ipſa apprehendat. Vnde ſequitur imaginationem vtrumque præſtare ; & ideo non poſſe diſtingui à phantaſia, niſi ſolo nomine 42

43 Probatur ſecundo, quod imaginatio, aut phantaſia non ſit potentia diſtincta à ſenſu communi teſtimonio Ariſtotel. in lib. de memoria, & reminiſc. cap. 1. prope finem, vbi docet phãtaſma eſſe paſſionem, ſeu affectionem ſenſus cõmunis his verbis: *Phantaſma communis ſenſus paſſio eſt*: ex quibus ſic arguo, phantaſma pertinet ad ſenſum cõmunem tanquam paſſio eius, aut affectio, & conſtat eſſe ſpeciem phantaſiæ; ergò ſentit Ariſtoteles eandem eſſe potentiam communem ſenſum, & phantaſiam. Propterea definitio phantaſiæ aſſignata ab Ariſtotele cap.
44 præſenti videlicet: *Motus factus à ſenſu in actu*, conuenit planè ſenſui communi: ergò eadem potentia ſunt apud Ariſtotelem. Antecedens probo, quia communis ſenſus operatur per impreſſionem factam à ſenſu externo actu operante, & non alio modo, cùm ſolum ſimplicia, atque præſentia actu ſenſata cognoſcere, aut diſcernere ſit propria eius operatio, vt per ſe eſt manifeſtum; ergò hæc eſt motus factus à ſenſu in actu, & ei conuenit prædicta definitio.

45 Probatur etiam ratione, quia phantaſiam diſtinguunt à ſenſu communi ex eo; quod phantaſia cognoſcit ſenſibilia abſentia, ſenſus verò communis præſentia; ſed impoſſibile eſt phantaſiam non cognoſcere ſenſibilia præſentia: ergò impoſſibile eſt, quod non conueniat ei operatio ſenſus communis, & ex conſequenti, quod ſit potentia diſtincta ab eo. Probatur minor ex eadem definitione phantaſiæ, quod ſit, *Motus factus à ſenſu in actu*, ex qua euidenter ſequitur; quod neceſſariò moueatur à ſenſibili præſenti, circa quod operantur ſenſus externi, atque etiam communis: ergò neceſſe eſt recipere ſpeciem à ſenſibili præſenti ſenſato, atque adeò illud præſens cognoſcere, quod eſt habere operationem ſenſus cõ-
46 munis. Et vrgeo argumentum hoc modo, impoſſibile eſt naturaliter vllam potentiam ſenſitiuam operari, niſi motam ab obiecto per impreſſionem ſpeciei, ſed obiectum ſenſibile non poteſt mouere ſenſum, niſi præſens, quia non poteſt, niſi in paſſum præſens operari, ſicut cætera agentia naturalia: ergò phantaſia non poteſt operari circa abſentia, niſi moueatur à præſentibus ſenſatis, & conſequenter, niſi ea cognoſcat: quare neceſſe eſt propriam operationem ſenſus communis habere. Ex quo intelligitur nullam potentiam eſſe ponendam
47 ad operandum circa ſola ſenſibilia abſentia, ſed quæcunque talis ponatur neceſſariò habere virtutem operandi circa præſentia; quare non poteſt diſtingui duplex potentia ad operandum circa præſentia & abſentia, ſenſata ab externis ſenſibus, & conſequenter non poteſt ſenſus communis diſtingui à

phanta-

phantaſia. Et ſi dixeris phantaſiam operari circa præſentia: ſed longè diuerſa ratione, ac ſenſus communis, quia per ſpecies longè diuerſas: nam ſenſus communis operatur omninò dependenter ab obiecto præſenti, & ſenſatione actuali ſenſus externi: cùm non poſſit operari circa obiectum abſens: phantaſia verò non operatur per ſpecies dependentes ab obiecto, eo ipſo, quod poteſt circa abſentia operari, nec etiam dependet ab actuali ſenſatione ſenſus externi; imò nec mouetur ab eo immediatè: ſed a ſenſu communi, qui immediatè mouetur à ſenſu externo, & hæc eſt alia differentia, propter quam diſtingui debent. 48
Probo hæc omnia eſſe falſa incipiendo ab hoc vltimo: nam ſi phantaſia non mouetur immediatè ab externis ſenſibus; ergò non conuenit illi definitio tradita ab Ariſtotele cap. præſenti: *Quod ſit motus factus à ſenſu in actu*: nomine enim ſenſus in actu externum intelligit ibidem Ariſtot. expreſsè, & omnes eius interpretes; ergò falſum eſt, quod non moueatur immediatè ab externis ſenſibus. Falſum eſt etiam, quod immediatè non dependeat ab eorum operationibus in recipiendo ſpecies: nam ſi eas recipit ab eiſdem actu operantibus; non poteſt non recipere eas dependenter ab eorum operationibus, & immediatè quidem cùm ſit motus factus ab eiſdem actu operantibus. 49
Sed ratione probatur, quia vel phantaſia recipit ſpecies in inſtanti, in quo operantur ſenſus externi, ſiue ab eis, ſiue à ſenſu communi, vel intercedit tempus. ſi in eodem inſtanti: ergo operatur per eas etiam in eodem inſtanti, quia potentia cum ſpecie ſufficiens, ac naturale principium operationis eſt: vnde ſequitur operari circa præſentia, & non ſolùm circa abſentia, atque etiam operari dependenter ab obiecto præſenti, & per ſpecies etiam dependentes ab eo. Et tandem diſcernere poſſe circa ſenſibilia præſentia diuerſorum ſenſuum, quod eſt actus proprius ſenſus communis; & ideò eſſe eandem potentiam cum eo, à quo proinde moueri repugnat, & neceſſarium eſt, quòd è ſenſibus externis immediatè moueatur: ſed in quantum conſeruare etiam poteſt eaſdem ſpecies receptas ab externis, & per illas operari circa abſentia ſenſata eſt phantaſia, de qua non eſt verum, quod operetur per ſpecies diuerſas ab eis, per quas operatur ſenſus communis, quia ſpecies non ſunt diuerſæ ex eo, quod præſentia, & abſentia repræſentant, nec etiam ex eo, quod ab obiecto præſente dependeant, vel non, ex hoc enim non habent diuerſum modum repræſentandi: ſed idem obiectum, & eodem modo repræſentant, propter virtutem tamen potentiæ eas conſeruantis, non dependent in conſeruari ab obiecto: ſed à ſola potentia.

50 Ex dictis ſequitur memoriam non eſſe potentiam diſtinctam
ab æſtimatiua, quia ita ſe habet ad illam, ſicut phātaſia ad ſen-
ſum communem, & hac ſola ratione ab ea diſtinguitur, quia æ-
ſtimatiua verſatur circa inſenſata ſenſibilia præſentia; memo-
ria verò circa illa eadem, vt abſentia: ſed probatū eſt hanc ra-
tionem non eſſe ſufficientem ad diſtinguendas tales potentias
operantes circa ſenſibilia ſenſata; ergò nec erit ſufficiens ad
diſtinguendas alias duas omninò eis ſimiles operantes circa
inſenſata. Et quod dici poſſet in vtriſque potentiam conſeruan-
tem ſpecies diſtingui debere à non conſeruante, etiam eſt in-
51 ſufficiens, quia nec pro ſola conſeruatione ponitur potentia
ſed propter operationem, nec etiam poſſibilis eſt potentia cō-
ſeruans ſpecies, & operans circa abſentia, quæ non operetur
circa præſentia (vt probauimus) quare ea quæ pro abſentibus
ponitur, & memoria vocatur, quia ſpecies conſeruat, ſufficit ad
operandum circa præſentia, & ideò fruſtrà multiplicabitur
alia: ſed eadem erit vtraque habens duo officia, vel actus inad-
æquatos circa abſentia, & præſentia. Quod ex memoria intel-
52 lectiua corroborari poteſt, quæ etiam ſi ſpecies conſeruet, &
circa abſentia operetur, non eſt potentia diſtincta ab intellectu
circa præſentia ſolùm operante vt talia, nec ſpecies conſeruan-
te, etiam in doctrina D. Thomæ, vt inferius conſtabit.

Probatur tandem, quod æſtimatiua, & memoria, quæ ea-
dem potentia ſunt, non diſtinguantur à ſenſu communi, phan-
taſia, & imaginatione, de quibus probatum eſt etiam eſſe vnam
eandémque potentiam. primo ex Ariſtotele 3. lib. de anima,
textu 56. expreſsè aſſerente appetitum ſenſitiuum immediatè
moueri ab imaginatione, & ex hoc probat, quod cum in ani-
malibus imperfectis ſit appetitus ſenſitiuus, quia dolent, & tri-
ſtantur, neceſſariò ſit eis concedenda imperfecta quædam ima-
53 ginatio. Ex quo ſic arguo; appetitus non mouetur, niſi à pro-
ponente ſibi obiectum ſub ratione boni, aut conuenientis, ſeu
nociui: ergò ſentit Ariſtoteles imaginationem proponere ap-
petitui obiectum ſub ratione boni, ſeu conuenientis, aut no-
ciui; ſed hoc eſt proprium officium, & actus æſtimatiuæ, vt
omnes opinantes, imò & omnes interpretes cum Ariſtotele
fatentur; ergò apud ipſum diſtingui non poteſt æſtimatiua, nec
proinde memoria ab imaginatione, & conſequenter neque à
phantaſia & ſenſu communi.

54 Sed ratione probatur, quia potiſſima, imò & vnica ratio di-
ſtinguendi has potentias eſt, quia æſtimatiua & memoria vtū-
tur ſpeciebus inſenſatis, vel certè circa obiecta non ſenſata ſen-
ſibus externis verſantur, communis autem ſenſus & phan-
taſia

taſia ſolùm circa ſenſata: ſed hæc ratio eſt inſufficiens; ergò
diſtingui non debent. Probatur minor, quia repugnat poten-
tiam vti ſpeciebus inſenſatis, vel inſenſata percipere, niſi præ-
ſuppoſitis ſpeciebus, atque obiectis ſenſatis, alioqui non mo-
uebitur ab obiecto. Probatur conſequentia, quia non poteſt na-
turaliter moueri vllus ſenſus internus ab obiecto, niſi medijs
ſenſibus externis, cum hæc ſit ei vnica, ac naturalis via, per 55
quam immutari debet ab obiecto externo; ergò neceſſarium
eſt ſpeciebus ſenſatis vti ad eliciendas inſenſatas, vel quouis a-
lio modo operandum circa obiecta inſenſata. Ex quibus effi-
caciter colligitur, æſtimatiuam, & memoriam circa vtraque
obiecta verſari, videlicet circa ſenſata, & inſenſata, & ideò
non eſſe diſtinctas potentias à cæteris: ſed eandem cum eis.
Quod hac experientia vrgeri poteſt; impoſſibile eſt ouem lu-
pum fugere tanquam inimicum, niſi eum per viſum, vel audi-
tum, aliumve externum ſenſum ex aliquo accidenti ſenſibili
agnoſcat; ergo impoſſibile eſt, quod inimicitiam, vel diſcon-
uenientiam eius à ſenſibus externis nõ ſenſatam percipiat, niſi
percepto prius per eandem æſtimatiuam aliquo ſenſato ab ex-
terno ſenſu; quare non poteſt circa inſenſata verſari, quin ſimul
circa ſenſata verſetur; ergò ex propria natura verſatur circa
vtraque, & non erit neceſſarium aliam potentiam diſtingue-
re, quæ circa ſenſata operetur, vel eandem æſtimatiuam ab ea.

Ex quibus probatum manet vnicam eſſe potentiam ſenſiti- 56
uam internã pro omnibus officiis, & actibus, qui reſpectu eius
inadæquati ſunt, & à ſingulis ſingula nomina accipit: nam vt
ſenſata omnia ab externis ſenſibus percipit, & inter ea diſcer-
nit vnum ab altero, ſenſus communis vocatur, & in quantum
non ſolum præſentia: ſed reſeruatis eorum ſpeciebus, vt abſen-
tia cognoſcit, vocatur phantaſia. In quantum verò non ſolum 57
abſentia ſimplicia percipit: ſed vnum quodam modo ex duobus
componit, imaginatio dicitur: & in quantum non ſolum ſen-
ſata ab externis, ſed aliquo modo rationem conuenientis, vel
nociui non ſenſatam ab eis, appellatur æſtimatiua, atque etiam
vt circa hæc iam præterita reſeruatis eorum ſpeciebus dicitur
memoria, & tandem in homine, vt rationem di[illegible]rrentem co-
mitatur, & cum quadam collatione, ac imperfecto diſcurſu cir-
ca ſingularia ſenſibilia verſatur, appellatur cogitatiua, & ſi ſint
iam præterita, reminiſcentia: Nec mirum [illegible] eandem poten- 58
tiam ſenſitiuam internam, & in ſuo genere ſenſibilium perfe-
ctiſſimam hæc omnia officia præſtare poſſe: cum videamus
eandem potentiam intellectiuam circa intelligibilia omnia
verſari, ſiue vniuerſalia ſint, vel ſingularia, ſiue ſimplicia, vel

compoſita ex eiſdem ſimplicibus ab eodem intellectu, aut etiam ſub ratione conuenientis, & diſconuenientis, & tandem ſiue ſint præſentia, vel iam præterita reſeruatis apud ſe eorum ſpeciebus. Et ex diuerſis actibus, & officiis, quæ circa omnia hæc exercet, diuerſa nomina ſortitur: nam intellectus ſimplex, & componens, ſpeculatiuus etiam, & practicus, memoria quoque, ac reminiſcentia vocatur.

59 Ad primum argum. primæ opinionis conceſſa maiori, quod plura ſint ponenda principia pro diuerſis actibus, qui non poſſunt ab eodem procedere, neganda eſt minor, quod quatuor illa officia, vel actus qui numerantur, non poſſint ab eodē principio prouenire. Et dum dicitur maiorem, ac diſtinctam virtutem requiri ad operandum circa abſentia, quam circa ſola præſentia, diſtinguendum eſt: nam ſi pro maiori, ac diſtincta virtute intelligatur perfectiorem, ac diſtinctam virtutem eſſe eam, quæ circa vtraque operari poteſt, quam eſſet ea, quæ ſolum poſſet operari circa ſola præſentia, verum eſt: ſed nec poteſt dari naturaliter virtus ſenſitiua operatiua circa ſola abſentia, nec circa ſola præſentia, vt probauimus.

60 Ad ſecundum de temperamento organorum? Reſpondeo non poſſe dari potentiam ſenſitiuam internam conſeruatiuam ſpecierum, quæ non ſit etiam receptiua (vt probauimus;) quare non poſſunt diſtingui per diuerſa organa, aut diuerſo modo temperata ad recipiendûm, & retinendum. Habere autem organum cum prædominio ſiccitatis pro conſeruatione, & ſimul cum prædominio humiditatis pro receptione repugnat: ſed nec in cerebro datur naturaliter pars nimis ſicca: ſed omnes ſunt magis humidæ, & ita oportebat eſſe temperatum organum ad recipiendas ſpecies, quod primò neceſſarium eſt: ſed ita temperatum eſt, vt non multum exceedat humiditas, quod ſufficit, vt etiam poſſit conſeruare ſpecies facile receptas.

61 Ad argumentum tertiæ opinionis, de quatuor illis cellulis, vel ſinibus in cerebro repertis, reſpondeo, quod etiam ſi dentur, non poteſt ex eis probari multitudo potentiarum internarum, quia valdè incertum eſt pro quibuſnam officiis in eis exercendis conſtituantur à natura. Et Galenus medicorum princeps 8. libro de vſu partium, cap. 6. eos concedens ſentit pro aliis officiis longè diuerſis à ſenſibus internis recipiendis, & ſenſationibus eliciendis: nam in eo ſinu qui eſt in parte poſteriori (quam cerebellum vocant) vigere inquit vim animalem; ibíque operari. Sinum verò in medio exiſtentem eſſe quaſi tranſitum ſpirituum animalium. In duobus verò anterioribus

rerioribus elaborari inquit ſpiritus animales ad ſentiendúm neceſſarios,& aliis poſſunt officiis deſeruire,nobis quidem(vtpote internis)omnino occultis, quod ſufficit, vt ex eis infirmum ſatis deducatur argumentum ad probandum multiplicari ſenſus internos.

Ad teſtimonium Ariſtotelis, quòd affert vltima ſententia, negandum eſt,quod per ſenſum, à quo diſtinguit phantaſiam, intelligat communem;abſque dubio intelligit ſenſum externum, prout comprehendit quinque, à quibus ſimul, & ab intellectu conatur diſtinguere phãtaſiam, vt contextus einſdem loci planè oſtendit, & D. Thom. cum cæteris expoſitoribus in commentariis docet. 62

Ad vtrumque verò argumentum eiuſdem ſententiæ concedenda ſunt, quæ aſſumunt.Sed negandum, quod diuerſo modo immutentur ab obiecto : nam licet phantaſia poſſit circa abſentia, & inſenſata verſari, non tamen niſi mediis ſpeciebus 63
ſenſatis,quas primo habet, & per quas primo operatur, atque etiam per quas immutatur, & non per inſenſatas,quas media immutatione per ſenſatas, & media operatione per illas tantùm elicit,eadem eſt ergò ratio formalis immutandi ab obiecto, quamuis à diuerſis ſenſibus fiat: nam quod ab externis proximè, vel remotè,eam non variat: nam licet diuerſæ ſint ſpecies pro diuerſitate cauſarum, & potentiarum : ſed eundem modum repræſentandi res ſenſatas, præſentes habent : & eo ipſo, quod per ſpecies rei præſentis, atque ſenſatæ operatur phantaſia, neceſſe eſt, quod diſcernere poſſit inter ſenſibilia omnium ſenſuum externorum,à quibus proceſſerunt, quod eſt officium proprium ſenſus communis. Vnde ſequitur non eſſe diſtinguendam ab eo,quia licet vltra hoc poſſit ſpeciebus inſenſatis vti: ſed eo ipſo, quod poteſt officium eius præſtare, non poteſt pro eo diſtingui alia potentia. Quemadmodum 64
imaginatio poteſt per ſpecies inſenſatas operari,quod non poteſt phantaſia: ſed quia imaginatio poteſt præſtare, quod præſtat phantaſia per ſpecies ſenſatas, & vlterius inſenſatis vtitur, non ſufficit hoc ad eas diſtinguendas,etiam iuxta primam opinionem diſtinguentem quatuor ſenſus internos, quæ eo ipſo, quod imaginatio poteſt quidquid phantaſia, licet poſſit aliis ſpeciebus vti, pro eadem potentia cum phantaſia eam reputat.

Sed ſuperſunt duo alia teſtimonia Ariſtotelis, quibus videtur multiplicare ſenſus internos:Primum habetur 2. lib.de anima,textu 138. vbi ſic ait: *Abeuntibus ſenſibilibus manent ſenſus,& imaginationes in ipſis ſenſoriis.* Sentit igitur plura eſſe 65
ſenſoria imaginationis, & aliorum internorum ſenſuum, &

aonſe

conſequenter plures ſenſus, quia vnus,& idem non poteſt in multis ſenſoriis reſidere. Poſtremum verò reperitur in libello de inſomniis cap. 1. his verbis: *Eſt quidem idem ſenſitiuo imaginatiuum, eſſe autem ſenſitiuo, & imaginatiuo aliud, &c.* quibus ſenſum internum videtur ab imaginatione eſſentialiter diſtinguere, quamuis concedat eſſe in eodem ſubiecto, hoc eſt, in animali, & ideò duos ad minus ſenſus internos ponere. Neutrum tamen probat aliquid aduerſus noſtram ſententiam. Nam in primo loquitur planè Ariſtoteles de ſenſibus externis, & nō
66 de internis, vt ex contextu literæ fit manifeſtum. Et ita exponitur à D.Thom. qui acutè ſatis verbum, *imaginationes*, pro apparitionibus quibuſdam factis in externis ſenſibus abeuntibus ſenſibilibus præcipuis, & præcipuè in ſenſu viſus exponit; quod profectò neceſſarium fuit, quia de imaginatione pro ſenſu interno extra propoſitum loqueretur Ariſtotel. In alio verò teſtimonio de imaginatione, vel phantaſia pro ſenſu interno loquitur, ſed non comparat eam cum alio ſenſu interno, ſed cum tota parte ſenſitiua, vt contextus ipſe oſtendit, & D. Thom. in eius expoſitione docet.

QVÆSTIO II.

An diſtinguendi ſint plures ſenſus interni diſtinctione ſpecifica, & eſſentiali.

67 QVæſtio hæc ſolum procedit præſuppoſita opinione, quam ſequimur, quod ſolum datur vna potentia realis ſenſitiua interna, cui conueniunt omnes illi actus, & officia omnia, & iuxta ſingula diuerſa nomina, aut denominationes ſortitur. Petit verò, an ſaltem ratione horum actuum diuerſorum diſtingui debeant ſpecie plures potentiæ, quamuis eadem ſint realiter, poſſibilis eſt enim diſtinctio ſpecifica cum identitate reali: vt multis exemplis omnibus manifeſtis conſtat.

Et fortè non deſunt, qui hanc partem ſequantur, & plures potentias ſenſitiuas formaliter, & eſſentialiter diſtinguant cōcedentes eandem eſſe realiter: Quæ probari poteſt teſtimonio Ariſtotel. in lib. de inſomniis, & imaginibus, cap. 1. vbi ita ait: *Formandorum viſorum facultatem eandem eſſe, & ſenſitiuam, quamuis eſſentia diſcrepent.* Nomine autem viſorum phantaſmata intelligit, & per facultatem ea formandi phantaſiā, iuxta communem interpretum expoſitionem, per facultatem verò ſenſitiuam communem ſenſum: aſſerit autem differre formaliter, & eſſentialiter; ergò diſtinguit ſpecie plures potētias ſenſitiuas

ſitiuas internas. Probatur etiam ratione, quia potentiæ diſtinguuntur ſpecie per actus ſpecie diſtinctos, ſed actus iam enumerati diſtinguuntur ratione formali, & ſpecifica per diuerſa obiecta, circa quæ verſantur, aut ſaltem per diuerſas rationes formales, quibus verſentur circa eadem; ergò diſtinguūt eſſentialiter potentias. Secundo, definitio phantaſiæ eſt, quod ſit *Motus factus à ſenſu in actu*, quæ non conuenit ſenſui communi æſtimatiuæ, & memoriæ, vel actibus earum, alioquí vitioſa foret; cùm couueniat aliis actibus diuerſis, & conſequenter diuerſis potentiis; ergò ſoli phantaſiæ: quare diuerſa erit hæc à ſenſu communi, & aliis, & ratione quidem ſpecifica cum diſtinguatur per definitionem explicantem eſſentiam.

Noſtra tamen ſententia eſt *ſuppoſita identitate reali harum potentiarum, nō poſſe diſtingui formaliter, & eſſentialiter ratione diuerſorum actuum, ſed ſicut eſt vna realiter, ita eſſe vnā formaliter, eſſentialiter, & ſecundum ſpeciem atomam.* Quā ſic probo. Potentiæ non diſtinguūtur ſpecie per actus inadæquatos, & inadæquata obiecta (etiam ſpecie diſtincta ſecundum ſe) quæ cōueniunt in vna ratione actus, & obiecti communi omnibus, & adæquata eidem potentiæ: vt in intellectu, voluntate, & aliis manifeſtum eſt, ſed ſuppoſita identitate reali potentiæ ſenſitinæ internæ omnes illi actus, & eorum obiecta cum ea comparata ſunt inadæquata, & conueniunt in vna ratione communi, & adæquata; ergò non poſſunt diſtinguere diuerſas potentias ſecundum ſpeciem: ſed ad eandem potentiam ſpecificam pertinere debent. Probatur minor, quia actus ſentiendi ſenſibile externum communis eſt actui ſentiendi ienſibilia præſentia, & præterita, ſenſata, & insēſata, & inſuper eſt adæquata ratio reſpectu eiuſdem realis potētiæ; ergo conſtituit eam ſub vnitatę ſpeciei atomæ. Probo eſſe adæquatam, quia ratio conuertibilis cum aliquo eſt ei adæquata; nam adæquatum quaſi æquale eſt, ſed conſtat rationem illam vniuerſalem actus, & obiecti conuerti cum tali potentia; cum verſetur circa omnia ſub ea contenta, & circa nihil aliud verſari poſſit; ergò adæquata cenſenda eſt. 68 69

Ad teſtimoniū Ariſt. ex lib. de inſomniis, Reſpōdeo loqui de rationibus particularibus ſub quibus eadem potentia realis interna verſatur circa præſentia, vt talia: & circa abſentia, vt abſentia; & ratione illius dicitur ſenſus cōmunis; ratione verò huius imaginatio, vel phantaſia, & has duas rationes eſſentialiter eſſe diuerſas docet, ſi inter ſeſe comparentur cæterum quia inadæquata ſunt, & ſub alia rationo ſuperiori cōmuni, & adæquata continentur, non valent potentias diſtinguere eſſentialiter, 70

liter; ſed ad eandem pertinere neceſſe eſt; quemadmodum in potentia intellectiua diuerſæ rationes formales ſunt præterita vt talia, & præſentia, vt talia intelligere, ſcire etiam, & opinari, & ab illa dicitur intellectus, ab hac memoria, ab illa intelle-
71 ctus ſcientificus, ab hac opinatiuus. Et nihilominus nō diſtinguunt diuerſas potentias intellectiuas, etiam formaliter, quia inadæquatæ ſunt, & ſub eadem ratione communi, & adæquata eidem potentiæ continentur. Cuius ea eſt ratio à priori, quia potentiæ ex ſolis actibus, & obiectis adæquatis habent vnitatem ſpecificam, & diſtinctionem, ex inadæquatis verò ſolùm diſtingui poſſunt quadam ratione accidentali.

72 Ad primum argumentum diſtinguenda eſt maior, quod potentiæ diſtinguantur ſpecie per actus, & obiecta; nam per adæquatos, verum eſt, per inadæquatos verò falſum; quo autem modo inadæquati ſint omnes iſti actus ſentiendi interni reſpectu eiuſdem potentiæ realis, explicuimus, atque probauimus.

Definitionem phantaſiæ, à qua ſumitur ſecundum argumentum, ſic explicat Philoponus cap. præſenti, quod ſit motus factus à ſenſu interno in actu, qui eſt communis, & mouere poteſt phantaſiam; quare non conuenit eadem definitio ſenſui communi, qui ſolùm poteſt moueri ab externis, & non ab ali-
73 quo interno: cum ex internis ſit primus. Hæc tamen ſolutio in primis expreſsè contraria eſt verbis Ariſtotelis ſtatim poſt definitionem ſubiunctis, quibus de ſolis externis ſenſibus propriam definitionem intelligit, & ſenſum eius eſſe docet, quod phantaſia ſit motus factus à ſenſu externo in actu, vnde ſtatim aſſignauit differentiam inter externos ſenſus, & phantaſiam, quæ ab eis mouetur. Deinde eſt contra rationem, quia vt ſuperius probauimus, phantaſia conuenit cum ſenſu communi in eo, quod à ſenſatis præſentibus eodem modo, ac per eaſdem ſpecies mouetur; ergò non poteſt ab eo moueri, quia potentia mouens aliam diuerſo principio cognoſcendi vti debet, alioqui non diſtinguetur ab illa. Reſpondemus igitur illa
74 verba: *Motus factus à ſenſu in actu*, non eſſe integram definitionem phantaſiæ, ſed quaſi genus eius, in quo conuenit cum cæteris ſenſationibus internis, ſenſus communis, æſtimatiuæ, & aliis; omnes enim cauſantur proximè à ſenſibus externis actu operantibus. Statim verò poſt prædicta verba addit Ariſtoteles alia, per quæ completur definitio phantaſiæ, videlicet, *quod habens motum illum præſentia, & abſentia cognoſcere poteſt, veram ac falſam cognitionem habere*: in quibus diſtinguitur ab aliis ſenſationibus internis, ſenſus communis, æſtimatiuæ, & aliis: ſed vt textum exponentes admonuimus,

mus, de imaginatione, ſeu phantaſia loquitur Ariſtoteles pro actu, ex quo cognoſcimus potentiam. Integra igitur definitio phantaſiæ, vt potentiæ talis erit, Phantaſia, ſeu imaginatio eſt: 75
Potentia interna, quæ mota à ſenſibus externis actu operantibus verſatur circa ſenſibilia actu ab eis ſenſata, præſentia, & abſentia, cuius cognitio aliquãdo vera eſt, & ſæpe falſa; per quam definitionem quidam actus determinatus eius explicatur diſtinctus quidem ab aliis, quos habet circa ſenſibilia ſolùm præſentia, vt eſt ſenſus communis, & circa eadem præſentia ſub ratione conuenientis aut nociui, vt eſt æſtimatiua, & circa abſentia, vt eſt memoria: concedimus ergò his ſenſationibus non conuenire definitionem phantaſiæ, ſed proprias habere, atque diſtinctas, per quas formaliter diſtinguũtur, ſed diſtinctione inadæquata reſpectu eiuſdem potentiæ realis, à qua procedunt omnes, quare non poſſunt potentias adhuc formaliter, & eſſentialiter diſtinguere, vt probatum eſt.

QVÆSTIO III.

An ſenſus internus cognoſcat ſenſationes externorum.

IAm incipimus agere de obiecto ſenſus interni quærẽtes, an ad ipſum pertineant ſenſationes externorum. Et licet plures 76
referantur de hac re opiniones; ſed omnes poſſunt reduci ad duas.

Prior negat ſenſum internum percipere ſenſationes externorum, ſed ſenſibilia dumtaxat, circa quæ verſantur, vt colorem, & non viſionem eius. Sed dari particularem quandam potentiam per quam percipiãtur, quam Plutarchus vt refert Philoponus ſtatim citãdus vocabat opinatiuam, Philoponus verò ipſe cognitionem ſenſationum externorum, non alicui virtuti ſenſitiuæ tribuendam eſſe cenſet, ſed peculiarem pro eis percipiendis dari animæ rationali propriam, & ideò nec ſenſitiuam neque organicam, & ſiue ab hac, vel illa cognoſcantur, ſentit hæc opinio à ſolo homine, & non à brutis cognoſci. 77
Hanc ſententiam præter Plutarchum ſequitur Simpli. 3. lib. de anima cap. 3. Niphus in collectaneis. Nemeſ. de natura hominis cap. 2. & 7. Probatur 1. ſpecies expreſſa ſenſus externi, & ſenſatio per quam fit non poteſt imprimere ſpeciem ſui in ſenſu interno, ſed ſolius obiecti, cuius eſt ſimilitudo, ſicut ſpecies producta in aëre ab obiecto non producit ſimilitudinem ſui in potentia, ſed obiecti: ergò non poteſt ab eo ſentiri.

Secundò ſi viſio imprimeret ſpeciem ſui in ſenſu interno: 78
ergò

ergo diſtinctam à ſpecie coloris viſi, quia valde diuerſa ab eo eſt,& res diuerſæ diuerſas ſimilitudines imprimere debent;poterit ergò percipi à ſenſu interno viſio coloris non percepto eodem colore viſo,atque etiam color viſus non percepta viſione,quia id quod percipitur per diſtinctam ſpeciem ab alio ſine illo percipi poteſt,cùm ſpecies cuiuſque rei ſit ſufficiens principium cognitionis eius ſimul cum potentia, ſed vtrumque eſt falſum, quia cùm viſio dicat intrinſecum ordinem ad obiectū, atque etiam obiectum viſum ad viſionem,neutrum poteſt ſine altero cognoſci à ſenſu. Deinde ſequeretur ita perfectè cognoſci per ſenſum internum ſenſationem externi,ac obiectum eius, cùm ita per propriam ac diſtinctam ſpeciem cognoſcatur: conſequens autem contra experientiam eſt,quia nunquam ferè cognoſcimus diſtinctè ſenſationem, ſed ſolum obiectum ſenſibile.

79 Secunda opinio *tenet neceſſariū eſſe, quod ſenſus internus cognoſcat non ſolum obiecta externorum, ſed etiam ſenſationes, per quas ea percipiunt, vt colorem, & viſionem eius, ſonū, & auditionem.* Ita expreſsè D.Thom.1.part.quæſt.78.artic.4.ad 2. & qu. 87.art.3.ad 3.& 2.contra gent. cap.60. Scotus in 4.d.45.qu.3. atque etiam recentiores vniuerſi,præſertim Toletus, 3. lib.de anima quæſt.3.& nobis videtur non ſolùm probabilior,ſed vera. Probatur expreſſo teſtimonio Ariſtotelis c.1. huius lib. vbi agens de cognitione ſenſationum externarum docet,& probat non cognoſci à propriis ſenſibus,ſed à ſenſu communi. Probatur etiam experientia: nam omnes experimur recordari nos, quod aliquid viderimus. Nec poteſt hoc ſoli intellectui tribui,
80 ſed etiam ſenſui interno, quia ſimul & ſemel, ac videmus,vel audimus obiectum aliquod, recordamur nos illud idem iterum vidiſſe, vel audiuiſſe:ergò per eandem potentiam percipimus vtrumque,ſed conſtat nos percipere obiectum per memo-
81 riam ſenſitiuam:ergò per eandem percipimus ſenſationem eius iam habitam. Ratione verò;quia bruta pertimeſcunt quædam loca, in quibus fuere percuſſa, & redeunt ad alia, in quibus cibum,vel potum inuenere:ergò recordantur doloris perpeſſi, ac delectationis perceptæ, quos mediis operationibus externorum ſenſuum percepiſſe conſtat: ergò illorum operationum recordantur. Secundò,perfecta animalia habent ſenſum communem; ergò diſcernunt per eum inter ſenſibilia externorum ſenſuum,vt actu ab eis ſenſata,quia non alia ratione ab eis mo-
82 uetur, ſed repugnat diſcernere inter illa, vt actu ſenſata ab eis,niſi vt talia cognoſcantur,& repugnat,vt talia cognoſci,niſi cognitis ſēſationib.ergò negari nō poteſt,quin eas cognoſcat.
Sed

Sed explicare oportet, per quam ſpeciem cognoſcantur, propriam quidem, ac diſtinctam à ſpecie, per quam cognoſcunt obiectum, vel per eandem ſpeciem obiecti. Toletus vbi ſupra, & Bañez 1. parte quæſtion. 78. articul. 3. dubio 10. per eandem ſpeciem cognoſci arbitrantur à ſenſu interno obiectum externi actu ſenſatum, & ſenſationem eius. Sed quonam modo poſſibile ſit, res adeò diuerſas repræſentari per eandem ſpeciem, non explicant. Dicendum igitur eſt per eandem abſque 83
dubio ſpeciem repræſentari, atque agnoſci, eo ferè modo, quo ſuperius diximus per eandem ſpeciem repræſentari, atque cognoſci à ſenſu externo proprium ſenſibile, atque commune, ita quidem vt proprium eam imprimat ſenſui, commune verò eam determinet, ac modificet producendo in ea modum quendam, per quem repræſentetur. Itaque ſicut proprium ſenſibile, & commune vniuntur per modum vnius obiecti determinati, ac modificati in ordine ad ſenſationem, quia color extenſus vnum obiectum viſus eſt, ita vniuntur ad produ- 84
ctionem vnius, eiuſdémque ſpeciei determinatæ, aut modificatæ, quolibet eorum concurrente iuxta propriam naturam, videlicet ſenſibili proprio ad entitatem ſpeciei: commune verò ad modum, & ita per modum vnius percipiuntur à ſenſu. Sic intelligi debet obiectum ſenſatum ab externo ſenſu, & ſenſationem eius ſe habere ad producendam ſpeciem in ſenſu interno; nam ſicut obiectum non poteſt percipi ſecundum ſe ab eo, niſi vt actu ſenſatum à ſenſu externo; ita nec poteſt ſecundum ſe imprimere ei propriam ſpeciem, ſed vt actu ſenſatum: per ſenſationem igitur determinatur, & quaſi modi- 85
ficatur, & vt ſic determinatum, & non alio modo poteſt eum immutare, & imprimere ei propriam ſpeciem. Vnde ſequitur, quod ſicut obiectum vt ſenſatum vnum quid eſt à ſenſu interno perceptum, & non duo, ita idem obiectum ſimul cum propria ſenſatione, non vt plura obiecta, ſed per modum vnius percipiuntur ab eo. Et ex conſequenti non vt plura obiecta, ſed per modum vnius eundem ſenſum immutant: immutatio verò eſt productio ſpeciei: ergò vniuntur ad eam producendam, & per modum vnius obiecti determinati, ac modificati eam imprimunt: ita vt ab obiecto imprimatur ſecundum en- 86
titatem, à ſenſatione verò ſecundum modum, per quem determinatur, ac modificatur. Vtrumque igitur repræſentat per modum vnius, obiectum quidem per entitatem, & ſenſationem per modum. Et hinc eſt, quòd ſicut non poteſt percipi à ſenſu externo proprium ſenſibile ſine communi, neque commune ſine proprio: ita non poſſit percipi à ſenſu interno ob-

iectum ſenſus externi ſine ſenſatione, nec iſta ſine obiecto ſenſato.

87 Ad primum argumentum negandum eſt antecedens,& cum dicitur ipſammet ſpeciem expreſſam eſſe ſimilitudinem formalem obiecti. Reſpondeo eſſe quidem,ſed non tantùm id habere, ſed etiam quod comparata ad ſenſum internum ſit obiectum cognoſcibile ab ipſo. Itaque duo habet ſenſatio externa, ſeu ſpecies expreſſa eius; primum,quod comparetur cum obiecto, cuius eſt formalis ſimilitudo. Secundum, quod comparetur cum potentia interna,cuius eſt immutatiua,& in priori comparatione non eſt, quod cognoſcitur, ſed quo aliud, vel in quo aliud expreſsè cognoſcitur à ſenſu externo;in poſterio-
88 ri verò eſt, quod cognoſcitur, vel cognoſci poteſt ſimul cum obiecto, quod repræſentat tanquam ſenſatum. Et ideò imprimit ſpeciem ſenſui interno, ad quem comparatur tanquam modus eiuſdem obiecti, & cum ex re, & modo fiat vnum modificatum, producitur à ſenſatione externa vna tantùm ſpecies modificata repræſentãs vtrumque per modum vnius. Hæc autem non habet ſpecies impreſſa, quia ſolum eſt virtus obiecti non ſenſibilis per potentiam, ſed quæ ſolum eſt ratio ſentiendi obiectum, prius per ſenſum externum, quam cum interno comparetur, vel comparari poſſit; quare nec poteſt producta in aëre imprimere aliam ſpeciem ſui in eodem ſenſu,ſed ſolius obiecti.

Ad ſecundum neganda eſt prima conſequentia, quod ſenſa-
89 tio imprimat ſpeciem diſtinctam ab obiecto ſenſato, ſed eandem modificatam: nam ita eſt ab eo diuerſa ſicut modus à re, quam modificat in ordine ad ſenſum internum, quem immutare poteſt, nec ſequitur vt ſenſatio eidem inhæreat: ſed ſufficit, vt adhæreat ei quadam ratione extrinſeca per repræſentationem, ex hoc enim poteſt vniri ad agendum circa extrinſecum,nempe circa ſenſum,ita vt per modum vnius cognoſcatur ab eo vtrumque ſimul, & vtrumque tanquam quod cognoſcitur,ſicut cognoſcuntur ſimul ſenſibile proprium,& commune,
90 & vtrumque tanquam quod cognoſcitur. Quod verò non ita perfectè cognoſcatur ſenſatio, ſed aliquando confusè tantùm, ex defectu aduertentiæ ipſius potentiæ prouenit, quæ ab obiecto tanquam à principaliori ſenſibili fortius mouetur, & quaſi rapitur. Ideò minus ad modum, quàm ad ſenſationem ipſam attendit. Quod patet in ſenſatione externa, per quam perfectius, atque diſtinctius cognoſcitur proprium ſenſibile, quam commune, quamuis per eandem ſpeciem repræſentetur vtrumque, & per eandem cognitionem percipiatur.

QVÆ

QVÆSTIO IV.

An ſenſus internus cognoſcat propriam ſenſationem.

PRiuſquã diuerſas ſententias referamus, hæc diſtinctio præmittenda eſt circa modum cognoſcendi proprium actum, videlicet per alium actum diſtinctum ab eo, quo cognoſcitur obiectum, qui reflexus vocatur; eum ſit cognitio cognitionis vt obiecti, vel per eũdem actum directum, ita vt eodem ipſo actu, quo ſenſus cognoſcit obiectum ſenſatum ab externo, cognoſcat ſe cognoſcere illud.

Hoc ſuppoſito, licet titulus quæſtionis de ſolo ſenſu interno quærat, intelligitur tamẽ quæſtio, etiam de externis, quia licet maior ſit de interno in hac re difficultas, ꝓpter maiorem perfectionem eius, iidem ferè ſunt modi opinandi de omnibus, & rationes ſingularum opinionum, quæ de externis, ac de internis procedunt eædem: propterea breuitatis ſtudio placuit quæſtionem ſimul de omnibus agitare. 91

Et tenet prima ſententia ſenſum ſentire propriam ſenſationem tanquam obiectum, quod; & ideò per aliam cognitionem, diſtinctam ab ea, qua cognoſcit obiectum, quam meritò poſſumus attribuere Simplicio, quam citat Toletus 3. lib. de anima, q. 3. id concedenti ſenſibus externis, non omnibus: ſed humanis propter coniunctionem cum intellectu. Probatur teſtimonio Ariſtotelis in lib. de memoria & reminiſc. c. 2. ferè per totum, vbi loquens de ſenſu communi, & memoria, vel de actibus eorum volẽs eos diſtinguere, aſſerit vtrumque verſari circa phãtaſma, quod duo habet, videlicet quòd ſit res quædam inhærens potentiæ, & quòd ſit imago alterius iam viſi, aut ſenſati, ſicut imago depicta in pariete habet, quod ſit res quædam, nempe homo pictus, & quod ſit imago veri hominis iam cogniti. Et ſenſus communis verſatur circa illud, vt rem quandam: memoria verò vt imaginem obiecti iam ſenſati, ſeu cogniti; ſentit igitur Ariſtoteles ſenſum internum cognoſcere phantaſma, ſed phantaſma eſt terminus ſenſationis: ergò non poteſt cognoſci, quin cognoſcatur ſenſatio ipſa. 92

Probatur etiam ratione, quia intellectus cognoſcit actum phantaſiæ, vt quod: ergò eodem modo debet illum cognoſcere phantaſia. Probatur conſequentia, quia nihil poteſt cognoſcere intellectus, niſi circa illud idem operetur phantaſia propter intrinſecam dependentiam intellectus operantis in corpore à ſenſu. Secundo probatur efficaciter argum. ad ho- 93

minem præſuppoſita ſententia, quam ſequimur de vnitate ſenſus interni hoc modo; experientia nobis conſtat, quod per memoriam recordemur præteritæ imaginationis à nobis habitæ, aut etiam præteriti actus ſenſus communis, quo cognoſcimus colorem aliquando viſum, ſed duo iſti actus ſunt eiuſdem ſenſus interni apud nos: ergo vnus iſte ſenſus internus cognoſcit actum proprium per alterum ab eo diſtinctum, & reflexum quidem: cum ſit cognitio alterius cognitionis.

94 Sed hæc ſententia duobus modis declaratur à recentioribus, quia dupliciter cognoſci poteſt proprius actus à potentia, vel ſecundum ſe, hoc eſt, non coniunctus cum obiecto cognito, vel vt ipſi coniunctus, & quaſi ipſum modificans: ſicut ſupra diximus ſenſum internum cognoſcere ſenſationem externi, quod ſine reflexione fit: cum non ſit cognitio cognitionis, vt obiecti, ſed vt modificantis obiectum, & ideò ſecundum quid.

Secunda opinio negat internũ ſenſum cognoſcere propriam ſenſationem per alium actum diſtinctum, ſed concedit ei, quod eam cognoſcat per eundem actum directum, quo cognoſcit obiectum, quod de viſu, & aliis externis ſenſibus tenuerũt Ægid. & Venet. cap. præſenti, & cum eis recentiores alij. Qui etiam id ex conſequenti tenent de ſenſibus internis, vtpote perfectioribus. Et videtur eandem ſequi D. Thom. 3. lib de anima, c. 2. &

95 12. q. 112. art. 5. ad 2. nam in 1. loco concedit duplicem operationem ſenſibus etiam externis, nempe apprehenſionem, & iudicium, & per iudicium ait quaſi indirectè cognoſcere apprehenſionem. In ſecũdo verò aſſerit aſſenſum fidei, & ſcientiæ ſimul redderẽ certum intellectũ de obiecto, ac de ſe ipſo. Quod non videtur poſſe negari internis ſenſibus; nã de externis etiam

96 id tenent Ægid. & Venet. cap. 2. huius libr. & Ferrar. 2. contra gent. cap. 66. quamuis in quodam ſenſu particulari ab hoc authore explicetur. Modum verò quo ſenſus internus cognoſcit propriam ſenſationem, ſic explicant recentiores iſti, vt non cognoſcatur ab eo tanquam obiectum, & ideò nec per ſpeciem, quia non poteſt ita cognoſci eodem actu directo, niſi diſtincto, atque reflexo. Sed immediatè per ſe ipſam, & quaſi per experientiam, nam cùm immediatè per ſe ipſam, & non per ſpeciem inhæreat potentiæ, per eandem inhærentiam quaſi experientiam ſui cauſat in eadẽ potentia, & hoc eſt ab ea cognoſci actu directo. Sed probatur hac ratione: nam ſpecies expreſſa ſenſus interni repræſentat obiectum vt actu, & expreſsè cognitum cognitione ipſa, ergò non poteſt vt tale cognoſci, quin cognoſcatur ipſa cognitio, quaſi illud modificans, & tribuens eſſe actu cognitum.

Tertia

Tertia opinio negat ſenſum externum, vel internum vllo 97
modo cognoſcere propriam ſenſationem, hoc eſt. neque alio
actu diſtincto ab eo, per quem cognoſcit obiectum, neque eo-
dem. Et de ſenſu externo id tenet expreſsè Ariſtot. cap. 2. huius
lib. Vbi cùm propoſuiſſet dubiũ an ſenſus externus cognoſcat
propriam ſenſationem. Reſpondet non cognoſcere, ex qua ſo-
lutione colligit neceſſariò ponendum eſſe ſenſum communem
internum ad eam cognoſcendam, quia euidẽti experientia no-
bis conſtat cognitione ſenſitiua cognoſcere nos, quod videa-
mus, & audiamus, & per cæteros ſenſus ſentiamus, quod non
poſſet colligi, ſi ſenſus quiſque externus ſuã cognoſceret ſen-
ſationem. Quod ſequuntur etiam omnes ferè interpretes, præ-
ſertim Albert. Magn. 2. lib. de anima, tract. 4. cap. 7. Iauel. q. 56.
Iand q. 33. Apollin. q. 37. Tien. ad text. 138. eiuſdem lib. Tolet. 98
3. de anima, q. 3. Capreo. in 3. diſt. 44. q. 1 art. 3. & plures alij. Et
tandem D. Tho. 1. p. q. 78. art. 4. ad 2. his verbis. *Cum aliquis vi-
det ſe videre, hoc non poteſt fieri per ſenſum proprium, qui non co-
gnoſcit, niſi formam ſenſibilis, à quo immutatur: in qua immuta-
tione perficitur viſio coloris, ex qua ſequitur alia immutatio in sẽ-
ſu communi, qui viſionem percipit.* Atque etiam D. Auguſt. 2. lib.
de libero arbitr. cap. 4. in principio, vbi ſic ait: *Non enim beſtia
moueret ſe, vel appetendo aliquid, vel fugiendo, niſi ſe ſentire co-
gnoſceret, quod non vtique aliquo eorum ex quinque ſenſit.* De
ſenſu verò interno idem tenent D. Th. 2. contra gent. cap. 66. &
ibid. Ferrar. & 1. part. quæſt. 78. art. 4. ad 2. & ibid. Caiet. & tan-
dem, quæſt. 78. art. 3. ad 3. & Scotus in 4. diſt. 45. quæſt. 3. §. cir-
ca iſtam quæſtionem. Et probatur de vtroque ſenſu ſimul, 1.
ratione D. Thom. in vltimo loco quæ ſic habet. Senſus ex pro-
pria natura cognoſcit per immutationem organi corporei ab
obiecto extra ſe exiſtente, & propterea vocatur potentia paſſi-
ua, & paſſione quidem tranſeunte: ergò non poteſt à ſe, vel à
proprio organo, vel ab his, quæ in eo ſunt immutari, nec pro-
inde ea cognoſcere: vt probatur in omnibus ſenſibus externis:
ſed ſenſatio recipitur in ipſomet organo cuiuſlibet ſenſus
etiam interni: ergò non poteſt ab eo percipi. Et vrgeri poteſt
hæc ratio, quia quilibet ſenſus eſt materialis, & extenſus, &
reſidet in organo extenſo, & materiali: ergò nihil poteſt per-
cipere ſine extenſione, quare ſi percipit propriam ſenſationem,
ergo percipit extenſionem eius, imò & organum à quo exten-
ditur; quia eo ipſo quod ſentimus accidens, ſentire debemus
ſubiectum per ipſum, vt patet de colore, & colorato: ſed contra
experientiam eſt, quod hæc ſentiamus: ergò nec ſentimus pro-
priam ſenſationem internam.

99 Sed dices probare hæc, quod non poteſt ſenſus internus ſentire propriam ſenſationem tanquam obiectum, quod, & alio actu, non tamen, quod non poſſit eam ſentire tanquam actum proprium, & non per alium actum, ſed per ſe ipſam. Contra hoc tamen eſt, quod nihil poteſt percipi à potentia cōtra proprium modum immutationis naturalis, ſed modus proprius ſentiendi eſt per immutationem rei materialis, & naturalis extra exiſtentis, vnde conſtat nullum ſenſum poſſe percipere, neque actu directo, neque reflexo ſe ipſum; neque proprium organum, niſi, vt obiectum extra repræſentatum: ergò neque vllo modo poteſt percipere pèr ſe immediatè ſenſationem propriam intra ſe exiſtenrem, etiam eodem actu directo.

100 Secundo probatur, quia ſi propriam ſenſationem ſentiret actu directo, quia immediatè ei inhæret, & ideò per actualem inhærentiam quaſi experientiam ſui facit, ſequitur eadem ratione ſentire ſpeciem expreſſam per eundem actum productam; cùm ſit actualis notitia eiuſdem obiecti, & immediatè inhæreat potentiæ; & ideò experientiam ſui efficiat, ſi eam facit cognitio. Conſequens autem falſum eſt, quia ſi ſpecies expreſſa ſentiretur, euidens eſſet dari: conſtat verò ſub dubio adhuc eſſe, & negari à multis; ergo non cognoſcitur ab eodem ſenſu.

101 Teſtimonium Ariſtotelis pro prima opinione oppoſitum ſatis difficile eſt, quia non poteſt intelligi de memoria intellectiua, vt à quibuſdam recentioribus explicatur, cùm manifeſtum ſit ex verbis, atque contextu eius differentiam conſtituere inter actum ſenſus communis, & memoriæ ſenſitiuæ. Quo ſuppoſito à pluribus aliis exponitur de memoria ſenſitiua; quorum expoſitiones propterea non refero, quia non poſſunt verbis quadrare. Senſum igitur Ariſtotelis eſſe arbitror, quod eodem phantaſmate vtantur ſenſus communis & memoria, ſiue diſtinctæ ſint potentiæ, ſiue eadem diuerſos actus inadæquatos habens: ſenſus quidem communis vtitur eo tanquam re ſibi impreſſa à ſenſato præſenti, memoria verò tanquam imago rei iam cognitæ apud ſe reſeruata. Itaque non intelligit Ariſtoteles, quod ſenſus interni per hos diuerſos actus percipiant phantaſma tanquam obiectum, quod; nam hoc planè impoſſibile eſt, & doctrinæ eius contrarium: ſed quod vtantur eo, vt principio diuerſorum actuum ſecundum diuerſas rationes, quas habet. Ex quo nihil probatur contra noſtram ſententiam, quia potentia ſenſitiua non cognoſcit principium ſuæ operationis, vt per ſe patet.

102

103 Pro ſolutione argum. vnum eſt adnotandū, quod intellectui, & ſuo

& ſuo modo voluntati conceditur, quod per actus reflexos verſentur circa actus proprios propter duplicem perfectionem maximam vtriuſque potentiæ, videlicet propter immaterialitatem propriam, & vniuerſalitatem obiectorum. Nam intellectus habet pro obiecto vniuerſaliſſimum ens, ſub quo tam ipſe, quàm proprij actus, & omnia quæ apud ſe habet comprehenduntur, & voluntas vniuerſaliſſimum bonum, ſub quo ipſamet cum propriis actibus, & habitibus continetur; quare neceſſe eſt vtramque potentiam ſe ipſam, & proprios actus poſſe cognoſcere tanquam obiecta, non minus cognoſcibilia per ſe, quàm res alias; & ideò propria, atque reflexa cognitione: nam & immaterialitatis ipſa confert poteſtatem ad quamlibet reflexionem, ſenſus verò caret vtraque perfectione, quia obiectum habet limitatum ad id tantum, quod poteſt immutare potentiam ſenſitiuam, & materialem; ac per ſpecies ſenſibiles, ſub quo conſtat non comprehendi ſpecies, neque actus proprios, quia tale eſſe ſenſibile immutatiuo carent, & longè inferius, magiſque diminutum habent, quod intentionale vocatur; quare nec proprias ſpecies, nec proprias operationes poteſt cognoſcere, nec vllum actum reflexum habere, quia materialitas impedit omninò reflexionem; cum reflecti ſupra ſe, & ſupra proprios actus arguat perfectiſſimum modum operandi, & ideò à materialitate alienum.

Ad primum argumentum eiuſdem ſententiæ reſpondeo, 104
quod cum actus proptius non ſit ſenſatus vllo modo per ſenſus externos, nec poteſt per phantaſiam percipi tanquam obiectum: nam obiectum nullo modo cognoſcitur per ſpecies ſenſatas, nec poteſt vllo modo per inſenſatas cognoſci, vt mox oſtendetur. Vnde ſequitur, nec poſſe ab intellectu cognoſci talem actum per propriam ſpeciem, quia non poteſt intellectus per propriam ſpeciem cognoſcere, niſi id quod per propriam ſpeciem à ſenſu percipitur, vt inferius oſtendetur. Percipit igitur actum phantaſiæ per ſpecies aliarum rerum ſimilium per ſpecies proprias ſenſatarum; & ideò ſolum ſequitur, quod circa has debeat ſimul operari phantaſia, & has cognoſcere, & nō actum proprium.

Ad ſecundum concedimus, quod ſicut ſuppoſita diſtinctio- 105
ne internorum ſenſuum, & ſubordinatione eorum, perfectior, ſeu ſuperior poteſt cognoſcere operationem inferioris abſque propria reflexione, ſine qua etiam cognoſcit ſenſus internus ſenſationem externi, eodem modo præſuppoſito, quod ſit vnus tantùm habens plures, ac diuerſas operationes maioris perfectionis, poteſt per ſuperiorem operationem cognoſce-

re inferiorem ſe habentem tanquam obiectum à quo immutatur ad eliciendum actum ſuperiorem; quod non eſt ſupra proprium actum reflecti: nam proprius actus, qui eſt obiectũ reflexæ cognitionis, ille idem debet eſſe, qui circa obiectum elicitur, & non alius ei neceſſariò præſuppoſitus tanquam obiectum, nec præciſus quidem, aut ſeiunctus ab obiecto per eum cognito: ſed ſolùm tanquam modus eius.

106 Modus autem ille, quo potentiam cognoſcere proprium actum affirmat ſecunda opinio, videlicet non tanquam obiectum: ſed in quantum per immediatam inhærentiam in potentia experientiam ſui cauſat in ea, impoſſibilis eſt, quia pugnat cum modo inferiori, & materiali operandi cuiuſlibet ſenſus, natus ſolum moueri à ſenſibili extra ſe exiſtenti, vel extra ſe repræſentato, vt probauimus. Negandum eſt igitur, quod ſenſatio per immediatam inhæſionem in potentia cauſet in ea notitiam, vel cognitionem experimentalem ſui, ſed ſolius obiecti, imò ſui nullam poteſt experientiam cauſare, quia potentia adeò materialis, & quæ non niſi modo materiali immutari nata eſt, non poteſt, niſi ab obiecto extra ſe exiſtenti immutari, non ergò à cognitione ipſa intra ſe exiſtente, ſicut neque à ſeipſa, neque proprio organo, nec ab ſpeciebus, quas apud ſe habet immutari poteſt, nec aliquid eorum etiam actu directo

107 cognoſcere. Quidquid autem ex his attribuitur intellectui, propter immaterialitatem, & perfectionem maximam ei poteſt conuenire; vnde ea quæ D. Thom. loco illo citato in argumento concedit intellectui, negat ſenſibus in alio loco primæ partis à nobis citato pro noſtra ſententia, probátque non poſſe eis conuenire.

Ad argum. verò negandum eſt, quod non poſſit cognoſci obiectum actu, & expreſsè repræſentatum, quin cognoſcatur cognitio ipſa, per quam cognoſcitur. quia obiectum, non habet eſſe actu cognitum per talem cognitionem tanquam principium eius: ſed tanquam terminus; quare nec requiritur nec poteſt cognoſci ſenſatio ipſa, quamuis cognoſcatur obiectum per ſpeciem actu, & expreſsè repræſentatum: nam expreſsè, & actu repræſentari per ſpeciem expreſſam ex parte ipſius ſpeciei ſe tenet, & propterea non cognoſcitur eadem cognitione modus ipſe actualis, & expreſſæ repræſentationis, neque re-

108 præſentatur per ſpeciem; ſed eſt modus ipſius ſpeciei: non enim ſequitur, ſpecies expreſſa repræſentat actu, & expreſsè obiectum, & obiectum ſic repræſentatum cognoſcitur: ergò cognoſcitur repræſentatio ipſa, & ex conſequenti quoque cognitio.

Et

Et ſi obiiciatur, quod voluntas eo ipſo, quod aliquid liberè vult; vult etiam ſe velle, quod eſt eodem actu directo velle ſuum actum. Diſtinguendum eſt antecedens: nam formaliter & expreſsè falſum eſt, cum nihil poſſit hoc modo velle voluntas niſi ei proponatur ab intellectu; conſtat autem proprium actum non proponi vllo modo ei ab intellectu, quoties proponitur aliquod obiectum, quia neque tunc cognoſcitur vllo modo ab intellectu: ſed dicitur, quod voluntas ſemper ac vult, velit ſe velle, quadam ratione virtuali, & interpretatiua, quam per hoc explicamus, quod ſi proprius actus ei proponeretur ſimul cum obiecto propoſito, quod vult, eum vellet. Conſtat verò hoc non poſſe conuenire ſenſibus externis: nec internis, quibus repugnat proponi proprium actum tanquam obiectum ſentiendum.

Ex reſolutione harum duarum quæſtionum facilè poteſt 109 colligi, quodnam ſit adæquatum obiectum ſenſus interni, per quod ab omni alia potentia cognoſcitiua diſtinguatur. Eſt enim ſenſibile, vt ſic in toto ſuo ambitu acceptum, quo pacto comprehendit ſub ſe non ſolum ſenſibilia externorum ſenſuum: ſed etiam ſenſationes eorum, & ex conſequenti eadem omnia ſenſibilia, non ſolùm prout percipi ab eis poſſunt: ſed etiam prout percepta aut ſenſata ab eiſdem, & tandem quamlibet ſenſationem internam alteri inferiorem, & conſequenter obiectum eius, prout per eam ſenſatum. Itaque ſicut intellectus habet pro obiecto adæquato vniuerſaliſſimum ens; ita ſenſus internus vniuerſaliſſimum ſenſibile. Cuius rationem, vt 110 per eam diſtinguatur à cæteris potentiis cognoſcitiuis hoc exemplo explicamus. In colore vel luce, & pariter in quouis alio obiecto ſenſus externi, triplicem rationem conſiderare poſſumus: videlicet, viſibilis, ſenſibilis, & intelligibilis: & ſub ratione viſibilis pertinet per ſe ad viſum, ſub ratione ſenſibilis ſenſati à ſenſu externo, aut etiam ab interno inferiori, ſeu per operationem inferiorem, ad ſenſum internum; ſub ratione verò intelligibilis ad intellectum. Et ita diſtinguitur internus à ſenſibus externis, & intellectu per rationem obiectiuam quaſi mediam inter vtrumque. Quod nón eſt ſic accipiendum, vt ta- 111 lis ratio ſenſati explicata ſit formalis obiectiua eiuſdem interni ſenſus, vt recentiores quidam voluerunt, alioqui actus æſtimatiuæ, qui verſatur circa rationem conuenientis non ſenſatam per ſenſus externos, nec per alium actum ſenſus interni, non habebit obiectum contentum intra adæquatum ſenſus interni; quare non erit actus interni ſenſus, quod patet eſſe falſum: ſolùm ergò eſt conditio obiecti hoc modo intelli-

genda, vt obiectum adæquatum interni ſenſus ſit ſenſibile, ſenſatum quidem à ſenſu externo, aut dependenti aliquo modo à ſenſatione eius, vt ita comprehendatur obiectum æſtimatiuæ, atque phantaſiæ componentis tertium ex duobus ſenſatis à ſenſu externo, eo modo quo dicemus infrà obiectum intellectus pro hoc ſtatu eſſe ens aliquo modo dependens à ſenſu, vel phantaſmate, per quam dependentiam limitatur & coarctatur ens, & pariter coarctatur per dependentiam à ſenſu externo tanquam per conditionem vniuerſale ſenſibile, vt ſit obiectum interni ſenſus.

QVÆSTIO V.

An ſenſus internus verum, & proprium iudicium habeat de obiecto, vel ſolam apprehenſionem.

112 POſt diſcuſſionem obiecti interni ſenſus, ſequitur diſputatio de actu eius, an ſolum ſit apprehenſio obiecti, vel etiam iudicium.

Quod vt melius intelligamus diuerſæ ſunt explicandæ acceptiones iudicij, ex quibus duas afferunt D. Auguſt. 8. lib. de Ciuit. Dei, cap. 7. & lib. 11. cap. 27. Gregor. Niſſen. 4. lib. de homine, cap. 4. Nemeſ. de natura hominis, cap. 8. & Galen. lib. 5. de placitis, cap. 2. & lib. 7. cap. 15. Prior vniuerſaliſſima eſt, & ideò impropriiſſima pro quacumque cognitione rei, etiam ſimplici: nam eo ipſo quod potentia cognoſcit obiectum, vt ſibi repræſentatum per ſpeciem, dicitur aliquo modo iudicium fer-
113 re de illo. Poſterior quaſi per extremum propriiſſima eſt, dicitque non ſolam cognitionem quamcumque: ſed collationem vnius cum alio, qua cognita affirmat, vel negat vnũ eſſe aliud: vnde iudicium hoc in ſola compoſitione reperitur, & veritatẽ ac falſitatẽ compoſitam continet formaliter. Præter has duas acceptiones videtur mihi addenda tertia quaſi media inter vtramque, quia pluſquam prior importât, & non pertingit perfectionem poſterioris, eſtque cognitio non vnius rei ſimplicis tantùm: ſed duarum cognoſcendo naturam vtriuſque, & quod vna non eſt altera, non tamen conferendo vnam cum altera, neque cognoſcendo proportionem, vel diſproportionem inter eas exiſtentem, nec ideò affirmando, vel negando, quod
114 vna ſit altera. Quod facit viſus cognoſcẽdo albedinem, & nigredinem, & eo ipſo diſcernẽdo inter vtramque, & conſequenter aliquo modo iudicando, quod vna nõ ſit altera.

Et de

Et de iudicio in prima,& tertia acceptione ſumpto certum eſt dari in ſenſu interno:tum quia & in externis datur: tum etiam, quia ſenſus communis verſatur circa obiecta externorum ſenſuum diſcernendo inter illa:& ideò aliquo modo iudicando,quod obiectum vnius non ſit obiectum alterius, neque ad eum pertineat. Quæſtio igitur ad iudicium propriè ſumptum in ſecunda acceptione reducitur, an ſenſui interno conueniat ſecundum aliquem eius actum;procedit autem quæſtio de omni ſenſu, etiam brutorum.

Et prima opinio concedit ſenſui interno ſolius hominis verum, ac proprium iudicium per compoſitionem,& diuiſionem, & ex conſequenti verum diſcurſum circa ſingularia ſenſibilia, non ex perfectione ſenſitiua,vt ſic, quia etiam conueniret ſenſui interno brutorum:ſed ex coniunctione ad partem rationalem, à qua deriuatur in ſenſum internum per actum cogitatiuæ poteſtas componendi, & diuidendi, & vtendi ſyllogiſmo quodam ad inferendum vnum ex altero.Ita D. Thom. 1. part. q.78.art.4.ad 5.& 22.quæſt.47.art.3.& ibid.Caiet.Greg. in 1. diſp. 3.quæſt.1.art. 1. Gabr. quæſt. 1. prologi ar. 2.Alenſ.2.part. quæſt.67.memb.1.Marſil.in 2.quæſt.16.art.1.Capreol.in 2.diſtinct.35.quæſt.2.Soncin.10.libr.Metaph.quæſt.26.Ferrar. q.9. huius lib.& Auerr. comment.62. Auicen.lib.6.natur.par.4.cap. 2.atque etiam Bañez dub.2.Sotus, & plures alij interpretes Ariſt.lib.2.Poſterio.cap.vlt.atque etiam in prologo Metaph.Niphus diſp.7.Antonius Andreas quæſt.5.Iauellus quæſt.6. Iand. 3.lib.de anima,quæſt.37. 115

Quod etiã conceſſere ſenſui interno brutorum antiqui Philoſophi tribuẽtes brutis verum diſcurſum,& ratiocinationem, vt Pythagoras,& Anaxagoras,quos refert Plutarchus, lib.5.de placitis Philoſ.c. 2.imò,& Plutarchus ipſe videtur ita ſenſiſſe in dialogo qui inſcribitur(quod brutis ratio inſit) & tandẽ Lauren.Valla,in libello quem ſcripſit in Dialect.cap.9.Et probatur:nam Iob 11. dicitur: *Nõne auris verba diiudicat,& fauces comedentis ſaporem?*Et cap.12.*Auris enim verba probat, & guttur eſcas.* Et tandem Prouerb. 6. *Vade ad formicam ô piger, & conſidera vias eius,& diſce ſapientiã,&c.*Cõcedit ergò formicæ ſapientiam, quæ ſine iudicio non habetur. Ariſtot.etiam apibus & formicis concedit prudentiam, 1.Metaphyſ.cap. 1. & ſenſum internum hominis vocat rationem particularem, 6.lib. Ethic.cap.11.& 3. lib. de anima intellectum paſſiuum propter iudicium,ac diſcurſum,vt latè proſequitur lib.8.& 9.de hiſtor. animal.cap.6.atque etiam Plin. lib.9.naturalis hiſtoriæ, cap.3. & Albert. Magn.8.lib.de animalibus à principio. 116 117

Ratione

118 Ratione verò ſic probo; quia verum iudicium reperitur in collatione extremorum, & attributione vnius ad alterum per compoſitionem & diuiſionem, ſed hæc omnia præſtat ſenſus internus per diuerſos actus: nam per actum imaginatiuæ componit ex duobus tertium, vt ex monte, & auro montem aureum, & per actum æſtimatiuæ confert vnum alteri iudicans eſſe ei conueniens, aut nociuum; ergò verum ac proprium actũ iudicandi habet. Secundò, quia nihil poteſt intellectus noſter pro hoc ſtatu cognoſcere niſi dependenter à phantaſmate: ergò
119 non poteſt ferre iudicium, nec diſcurrere deducendo vnum ex altero quin phantaſia eum comitetur iudicando, ac diſcurrendo circa ſingularia illa, à quibus intellectus vniuerſales rationes abſtrahit, & circa quæ diſcurrit; ergò à conſortio ſaltem intellectus deriuatur ad actus interni ſenſus iudicium, ac diſcurſus.

120 Vera tamen ſententia, *nec verum, ac proprium iudicium, nec verũ diſcurſum & ratiocinationem concedit vlli ſenſui interno: imò nec toti naturæ ſenſitiua, etiam in homine, ſed impropriũ duntaxat iuxta primam, & tertiã acceptionem: nã proprium in ſolo intellectu reperitur.* Sic Toletus 3. libro de anima, cap. 3. quæſt. 3. concluſ. 2. & omnes ferè recentiores interpretes, & abſque dubio eſt ſententia D. Tho. 1. 2. quæſt. 1. ar. 1. & 2. & quæſt. 13. artic. etiam 1. & 2. & ex principiis Ariſtotelis efficaciter colligitur. Sed etiam in primis probo hoc diſcurſu ex doctrina eiuſ-
121 dem D. Thomæ, eiſdem locis citatis elicito, quibus hoc modo probat ſoli homini conuenire propter finem propriè agere; vt aliquis ſe moueat, ac dirigat in finem, neceſſe eſt cognoſcat media, & finem, atque etiam proportionem, quam habet medium cum fine, & conferat vnum cum altero, ſed ſolus homo per intellectum cognoſcit proportionem, quam habet medium cum fine, & confert vnum cum altero, brutum verò per ſenſum internũ cognoſcit quidem rem, quæ eſt finis, & quæ eſt medium, quam proponit appetitui ſenſitiuo, & iſte naturaliter, & non liberè mouetur ab eis, & naturaliter mouetur brutũ ipſum ab eo ad aſſumendum medium, & conſequendum per illud finem, ſed non cognoſcit proportionem, quam habet medium cum fine, neque confert vnum alteri, quia cognitio proportionis, & collatio vtriuſque excedunt virtutem ſenſitiuam, & ad ſolum intellectum pertinere poſſunt; ergò non ſe mouent, nec dirigunt in finem, ſed mouentur naturali inſtinctu, qui eſt naturalis ipſa inclinatio appetitus in bonum ſenſibile, quã dedit eis author naturæ eorum, & illa media mouet ac dirigit ea
122 in finem. Et ex hoc colligit Diuus Thomas, electionem non

conuenire brutis, quia præſupponit iudicium, & ſententiam de conuenientia vnius medij præ alio in ordine ad conſecutionem finis, quam ſolus intellectus ferre poteſt. Ex eiſdem verò ita arguo, formale iudicium, ac diſcurſus præſupponunt non quamcunque cognitionem extremorum, ſed proportionis eorum cum collatione formali vnius cum altero; proportio verò cum ſit relatio inter extrema, vel eam importet, non eſt ſenſibilis, nec eam aliquando cognouit vllus ſenſus, ſed ſolus intellectus; & ex conſequenti collatio extremorum cognitionem eius præſupponens non poteſt ad ſenſum pertinere, ſed ad intellectum, & conſequenter nec iudicium, ac diſcurſus. Et hæc 123
ratio non minus efficaciter conuincit de ſenſu interno hominis, quam bruti. Quod ſic probo; ideò verum ac proprium iudicium, ſeu ſententia, ac diſcurſus non conceditur ſenſui interno brutorum, quia ſuperat conditionem, cuiuſcumque obiecti ſenſibilis: & nulla potentia poteſt vagari extra rationem ſui obiecti: ſed ſenſus internus hominis habet idem obiectum ſenſibile, ac ſenſus bruti; ergò etiam ex coniunctione ad intellectum, non poteſt operatio eius extra illud vagari, vel ad obiectum non ſenſibile, ſed intelligibile ſe extendere; qualis eſt formalis proportio, formaliſque collatio extremorum incluſa in formali iudicio, aut ei neceſſario præſuppoſita; quare non minus eſt ei denegandum, quam ſenſui brutorum.

Secundò quia ſi ſenſus bruti, vel hominis per coniunctio- 124
nem cum intellectu habet verum, ac proprium iudicium, ſequitur poſſe cognoſcere proportionem inter ſubiectum, & prædicatum, & iuxta eam vnum attribuere alteri, vel negare de illo; ſed in tali iudicio reperitur formalis veritas, aut falſitas, ergò hæc dabitur in operationibus ſenſuum: contra expreſſam ſententiam Ariſtotelis, eam in ſola operatione perfectiſſima intellectus ponentis, 6. lib. metaphyſ. textu vltimo, & 1. lib. de interpretatione, capit. 1. & cum eo omnes interpretes. Et tan- 125
dem poſſe ſenſum internum cognoſcere proportionem inter duas compoſitiones, vel affirmationes, atque etiam inter compoſitionem, & diuiſionem, ſeu affirmationem, & negationem, & componere vnam cum altera, quod eſt ſyllogizare, & ratiocinari, & ideò bruta habebunt vſum rationis, & homo ſecundum partem ſenſitiuam, & ex conſequenti libertatem, & capacitatem virtutis, & vitij, meriti, & peccati, quæ planè abſurda ſunt.

Vt autem clarius conſtet hæc veritas, & teſtimonia ac ratio- 126
nes ſoluantur, adnotare oportet, quod ſicut rebus naturalibus cognitione carentibus dedit author naturæ inclinationes naturales,

turales, quibus mediis ducerentur in ſuos fines determinatos, abeóque præfixos per proprias operationes ab eiſdem inclinationibus procedentibus: ſic dedit rebus ſenſitiuis inclinationem naturalem appetitus in bona ſenſibilia determinata, & conuenientia ſuæ naturæ, atque etiam ſenſus internos, & externos, qui per proprias, & naturales operationes eadem
127 bona ſenſibilia eidem appetitui proponerent, & per talem propoſitionem ordinatiſſimè mouerentur in ſuos fines, non quidem ex iudicio, ac diſcurſu proprio, ſed per inſtinctum naturæ, ordinatæ, atque directæ in finem per media ab authore naturæ, in quo perfectiſſimum iudicium, perfectiſſima ſapientia, ac prouidentia præſupponitur, à qua procedit tota eorum ordinatio, ac directio in ſuis operationibus, potius quam in eiſdem inueniatur, niſi tanquam in effectibus diuinæ ſapientiæ ea, & per eaſdem operationes dirigentis, & ordinantis.

128 Et in hoc ſenſu docuit ſacer textus formicam ſuo modo operandi oſtendere nobis ſapientiam; imò docere nos prudenter, ac ſapienter operari, vel certè Deum (in quo potius ſapientia, & prudentia reperitur) per illam.

Duo verò alia teſtimonia de iudicio, quem ſenſus habere poſſunt iuxta primam, & vltimam acceptionem intelliguntur, non de iudicio formali, ac proprio ſoli intellectui conceſſo, & eundem ſenſum tenuit Ariſtoteles prudentiam concedens formicis, & apibus, & cogitatiuam noſtram vocans rationem particularem, non quod ratione ſit prædita, ſed quod in ſuis operationibus circa ſingularia rationem diſcurrentem ſequatur, eíque deſeruiat.

129 Ad primum argumentum conceſſa maiori neganda eſt minor, quod omnia illa præſtet ſenſus internus per diuerſos actus; nam per actum imaginatiuæ coniungit quidem duo phantaſmata ſimplicia, vt montis, & auri, non tamen cognita proportione, vel facta collatione inter illa, nec per modum attributionis vnius ad alterum; & ideò non per iudicium verum, ac proprium, ſed ſolum per materialem quandam coniunctionem, & compoſitionem. Nec propriè iudicat per opus æſtimatiuæ, quia ſolum apprehendit conuenientiam, vel diſconuenientiam obiecti materialiter, non formaliter, hoc eſt, ſolùm apprehendit rem ſenſibilem conuenientem ſuæ naturæ; non tamen cognoſcit conuenientiam ipſam, aut proportionem, nec rem apprehenſam cum eadem natura propria, aut cum appetitu confert, quia conuenientia, proportio, & collatio cum in relatione conſiſtant, non ſunt obiecta ſenſibi-

lia, ſed ſolùm intelligibilia : ſine cognitione verò earum conſtare non poteſt formale, & proprium iudicium.

Ad ſecundum concedendum eſt, non poſſe intellectum in corpore operari, nec diſcurrere circa rationes vniuerſales rerum, niſi operante ſenſu circa ſingularia earum, & ideò materialiter diſcurrente per diuerſa ſingularia, non tamen formali, ac proprio diſcurſu, quia iſte ex ſe dicit non ſolum cognitionem plurium rerum habentium inter ſe connexionem, ſed cognitionem ipſiuſmet connexionis, videlicet cauſæ, & effectus, aut effectus, & cauſæ, & ſenſus quidem cognoſcere poteſt plura ſingularia, & à cognitione vnius tranſire ad alterius cognitionem comitando intellectum, ſed connexionem ipſam, & ordinem conſecutionis intercedentem inter ea ſolus intellectus poteſt cognoſcere, non ſenſus, & conſequenter ſolus ille verum poteſt habere diſcurſum, iſte verò materialem dumtaxat, atque impropriiſſimum. 130

QVÆSTIO VI.

An ſenſus internus cognoſcat proprium obiectum, vt præſens, atque etiam, vt præteritum, & futurum.

HOc ſolùm reſtabat inquirendum, breuiterque agitandum circa obiectum interni ſenſus, nempe an cognoſcat per proprios actus obiecta, vt præſentia, præterita, aut futura. Et rationem dubitandi præbuit Ariſtoteles, in lib. de memoria, & reminiſc. capit. 1. & 2. nam in 1. capit. non longè à fine memoriam vocat ſenſum temporis, & tempus cognoſcere docet ſtatim his verbis: *Semper enim cum agit memoria, ſicut & prius diximus, quod vidit hoc, aut audiuit, aut didicit, ſimul ſentit, quia prius, prius autem, & poſterius in tempore ſunt.* Præterea in eodem capite ante medium diſtinguens actum memoriæ ab actu ſenſus communis ita ait: *Eſt enim præſentis quidem ſenſus, futuri vero ſpes, facti autem memoria, vnde poſt tẽpus memoria omnis.* Ex quibus planè colligitur ſenſum internum cognoſcere proprium obiectum ſub differentia præſentis, præteriti ac futuri temporis, alioqui non poſſunt actus eius cauſare in appetitu deſiderium, & ſpem, de quibus conſtat verſari circa bonum futurum. Præterea, nec poſſent diſtingui actus ſenſus communis, & memoriæ: cùm ſolum differre aſſerat, quia ille verſatur circa obiectum, vt præſens, hoc verò, vt futurum. Quod docuit expreſſius vocans memoriam ſenſum temporis, hoc namque verum eſſe non poſſet, niſi cognoſceret

131

132

obie

turales, quibus mediis ducerentur in ſuos fines determinatos, abeóque præfixos per proprias operationes ab eiſdem inclinationibus procedentibus: ſic dedit rebus ſenſitiuis inclinationem naturalem appetitus in bona ſenſibilia determinata, & conuenientia ſuæ naturæ, atque etiam ſenſus internos, & externos, qui per proprias, & naturales operationes eadem

127 bona ſenſibilia eidem appetitui proponerent, & per talem propoſitionem ordinatiſſimè mouerentur in ſuos fines, non quidem ex iudicio, ac diſcurſu proprio, ſed per inſtinctum naturæ, ordinatæ, atque directæ in finem per media ab authore naturæ, in quo perfectiſſimum iudicium, perfectiſſima ſapientia, ac prouidentia præſupponitur, à qua procedit tota eorum ordinatio, ac directio in ſuis operationibus, potius quam in eiſdem inueniatur, niſi tanquam in effectibus diuinæ ſapientiæ ea, & per eaſdem operationes dirigentis, & ordinantis.

128 Et in hoc ſenſu docuit ſacer textus formicam ſuo modo operandi oſtendere nobis ſapientiam; imò docere nos prudenter, ac ſapienter operari, vel certè Deum (in quo potius ſapientia, & prudentia reperitur) per illam.

Duo verò alia teſtimonia de iudicio, quem ſenſus habere poſſunt iuxta primam, & vltimam acceptionem intelliguntur, non de iudicio formali, ac proprio ſoli intellectui conceſſo, & eundem ſenſum tenuit Ariſtoteles prudentiam concedens formicis, & apibus, & cogitatiuam noſtram vocans rationem particularem, non quod ratione ſit prædita, ſed quod in ſuis operationibus circa ſingularia rationem diſcurrentem ſequatur, eíque deſeruiat.

129 Ad primum argumentum conceſſa maiori neganda eſt minor, quod omnia illa præſtet ſenſus internus per diuerſos actus; nam per actum imaginatiuæ coniungit quidem duo phantaſmata ſimplicia, vt montis, & auri, non tamen cognita proportione, vel facta collatione inter illa, nec per modum attributionis vnius ad alterum; & ideò non per iudicium verum, ac proprium, ſed ſolum per materialem quandam coniunctionem, & compoſitionem. Nec propriè iudicat per opus æſtimatiuæ, quia ſolum apprehendit conuenientiam, vel diſconuenientiam obiecti materialiter, non formaliter, hoc eſt, ſolùm apprehendit rem ſenſibilem conuenientem ſuæ naturæ; non tamen cognoſcit conuenientiam ipſam, aut proportionem, nec rem apprehenſam cum eadem natura propria, aut cum appetitu confert, quia conuenientia, proportio, & collatio cum in relatione conſiſtant, non ſunt obiecta ſenſibi-

lia, ſed ſolùm intelligibilia: ſine cognitione verò earum conſtare non poteſt formale, & proprium iudicium.

Ad ſecundum concedendum eſt, non poſſe intellectum in corpore operari, nec diſcurrere circa rationes vniuerſales rerum, niſi operante ſenſu circa ſingularia earum, & ideò materialiter diſcurrente per diuerſa ſingularia, non tamen formali, ac proprio diſcurſu, quia iſte ex ſe dicit non ſolum cognitionem plurium rerum habentium inter ſe connexionem, ſed cognitionem ipſiuſmet connexionis, videlicet cauſæ, & effectus, aut effectus, & cauſæ, & ſenſus quidem cognoſcere poteſt plura ſingularia, & à cognitione vnius tranſire ad alterius cognitionem comitando intellectum, ſed connexionem ipſam, & ordinem conſecutionis intercedentem inter ea ſolus intellectus poteſt cognoſcere, non ſenſus, & conſequenter ſolus ille verum poteſt habere diſcurſum, iſte verò materialem dumtaxat, atque impropriiſſimum. 130

QVÆSTIO VI.

An ſenſus internus cognoſcat proprium obiectum, vt præſens, atque etiam, vt præteritum, & futurum.

HOc ſolùm reſtabat inquirendum, breuiterque agitandum circa obiectum interni ſenſus, nempe an cognoſcat per proprios actus obiecta, vt præſentia, præterita, aut futura. Et rationem dubitandi præbuit Ariſtoteles, in lib. de memoria, & reminiſc. capit. 1. & 2. nam in 1. capit. non longè à fine memoriam vocat ſenſum temporis, & tempus cognoſcere docet ſtatim his verbis: ***Semper enim cum agit memoria, ſicut & prius diximus, quod vidit hoc, aut audiuit, aut didicit, ſimul ſentit, quia prius, prius autem, & poſterius in tempore ſunt.*** Præterea in eodem capite ante medium diſtinguens actum memoriæ ab actu ſenſus communis ita ait: ***Eſt enim præſentis quidem ſenſus, futuri vero ſpes, facti autem memoria, vnde poſt tẽpus memoria omnis.*** Ex quibus planè colligitur ſenſum internum cognoſcere proprium obiectum ſub differentia præſentis, præteriti ac futuri temporis, alioqui non poſſunt actus eius cauſare in appetitu deſiderium, & ſpem, de quibus conſtat verſari circa bonum futurum. Præterea, nec poſſent diſtingui actus ſenſus communis, & memoriæ: cùm ſolum differre aſſerat, quia ille verſatur circa obiectum, vt præſens, hoc verò, vt futurum. Quod docuit expreſſius vocans memoriam ſenſum temporis, hic namque verum eſſe non poſſet, niſi cognoſceret 131 132 133

obiectum ſub tali differentia temporis.

133 Nihilominus noſtra ſententia eſt, *ſenſum internum, nec per actum memoriæ, aut reminiſcentiæ, nec per quemlibet aliū cognoſcere obiectum ſub ratione formali præſentis, aut præteriti, vel futuri, ſed ſolum materialiter, in quantum verum eſt cognoſcere obiectum ſenſibile ſub conditione præſentis, hoc eſt, actu eum mouētis, aut ſub conditione iam cogniti per ſpeciem reſeruatā in memoria, ex illo enim dicitur cognoſcere, vt præſens, quia obiectū ſenſibile nō mouet actu ſenſum, niſi præſens loco, ac in præſenti tempore.* Ex hoc verò quod illud iam cognouit, & reuera non eſt præſens, ſed abſens, dicitur illud cognoſcere, vt præteritum. Quod ſic probo, ſenſus non poteſt per vllum actum percipere rationem formalem temporis; ergò neque obiectum ſenſibile ſub formali conditione temporis. Euidens eſt conſequentia. Et antecedens probatur, quia formalis ratio temporis dicit ordinem prioris, & poſterioris in partibus motus, dicit etiam formalem rationem durationis; neutrum verò ſenſibile eſt, quia nec ſenſus vllum ordinem vnius rei ad alteram percipere poteſt, nec etiam

134 formalis ratio durationis ſenſibilis eſt. Et certe ſi tempus poſſet cognoſci per ſenſus, non eſſet tam incerta, tam lubrica ratio eius, vixque perceptibilis ab intellectu, ſed euidenti experientia ſenſuum explorata à nobis foret. Ex perceptione autē motus, quem tanquam commune ſenſibile percipit ſenſus, ſolum habetur quod percipiat materialiter tempus, & ideò materialiter etiam tempus, præſens, & præteritum, vt lib. 2. cap. 6. docuimus, atque probauimus, quod non eſt aliud, quàm percipere ſenſibile, vt per ſe actu mouens, quod non poteſt, niſi ſit præſens, & in differentia temporis præſentis, vel iam ſenſatum, & abſens, quod non poteſt habere, niſi tranſacto tempore, & ideò

135 in differentia temporis præteriti. Et ſecundum hanc rationem materialem, non ſolum percipit tempus præſens, & præteritū, ſed vt præſens, & præteritum, & ſenſibilia vt præſentia, vt percipit ſenſus communis, atque etiam præterita, vt præterita, vt percipit memoria: & in hoc ſenſu aſſerit Ariſtoteles memoriā eſſe ſenſum temporis, & percipere obiectum tranſacto tempore, vel etiam vt præteritum, hoc eſt, vt iam ſenſatum, in quo etiam diſtinxit memoriam à ſenſu communi, qui ſolum percipit obiectum, vt per ſe, & actu mouens. Nunquam tamen docuit, quod rationem temporis perciperent, nec obiecta prout præſentia, aut præterita formaliter: & ecce explicata teſtimonia Ariſtotelis, & ſolutum primum argumentum ex eis deductum.

136 Quod verò additur appetitum moueri motu deſiderij ad quætea

quærenda ſenſibilia futura, quod deſiderium vocauit Ariſtoteles ſpem, nō probat ſenſum cognoſcere futura vt futura formaliter, ſed ad ſummum materialiter, ſicut præterita, & præſentia, quod ſufficit, vt ab obiecto ſub ratione cōuenientis moueatur appetitûs motu proſecutionis, vel fugæ, vt dum canis veſtigia leporis ſibi præſentia primo percipit, vel ouis veſtigia lupi, vel ab odore aliquo mouetur ad inueniēdum, vel fugiendum eiuſmodi animalia, quāuis nunquam anteà ea cognouerit, nec eorum veſtigia vel ſigna aliqua viderit, quæ non intelligo moueri ad inquirendum, vel fugiendum eadem animalia in particulari, ſed fortè ſub ratione alicuius rei ſingularis ſibi conuenientis, aut nociuæ, in quam naturali inſtinctu æſtimatiuæ ductus appetitus fertur motu proſecutionis, vel fugæ.

Et ex eadem doctrina conſtat, in quo ſenſu intelligatur, quod Ariſtoteles de memoria aſſeruit, quod ſit ſenſus temporis; ſolùm enim vult eſſe ſenſibilis, vt iam à ſe ſenſati, quod eùm non poſſit eſſe ſenſatum, niſi in præterito tempore, materialiter dicitur ipſum cognoſcere, & ideò ſenſum temporis vocari. 137

QVÆSTIO VII.

Quodnam ſit ſubiectum ſenſus interni.

PRimum de ſubiecto interni ſenſus diſcutiendum eſt in qua nam parte animalis reſideat tanquam in proprio organo. Circa quod diuiſa eſt Philoſophorum, & medicorum ſchola; nam Ariſtoteles multis ſuæ doctrinæ locis expreſſis verbis docuiſſe videtur ſenſum communem, & conſequenter alios ſenſus internos (ſi plures ſint) in corde collocandos eſſe tanquam in proprio ſubiecto, vel organo: imò tanquam in fonte, ac radice totius virtutis ſenſitiuæ, præſertim internæ: ita enim loquitur 2. lib. de gener. anim. cap. 4. & lib. 5. cap. 3. lib. 3. de partib. anim. capit. 3. & 4. de iuuent. & ſenect. cap. 1. & 2. de ſomno, & vigil. c. 2. eum ſequuntur Comm. 2. lib. de partibus anim. cap. 7. & in collectan. lib. 2. cap. 11. Auicenna fen. 1. doctrina 6. capit. 10. & Apoll. 2. lib. de anima quæſt. 27. Iandun. de ſomno & vigil. quæſt. 9. Præſupponit verò Ariſt. cor eſſe omnium venarum, arteriarum, ac neruorum principium. Item omnium ſpirituum, non ſolùm vitalium, ſed animalium officinam, & cum ſpecies externorum ſenſuum mediis ſpiritibus animalibus per neruos deducantur vſque ad ſenſum internum, in eo eſſe ſedem, & organum eius. 138

139 Probat Ariſtot. hoc argum. cerebrum non poteſt eſſe organum ſenſus communis; ergò in corde collocari debet. Euidens eſt conſequentia, quia non poteſt collocari in alia parte, præter has (nam quod aliqui in ſpiritibus animalibus eſſe dicunt, quorum ſententiam videntur ſequi, Nemeſ. in lib. de natura hominis capit. 6. & D. Damaſcen. 2. lib. fidei capit. 19. & 20. non conſonat veræ Philoſophiæ: cùm nec ſpiritus viuant, vt alibi probauimus; & ideò nec ſint ſenſus capaces, & præterea inſtabiles ſunt, & quaſi in continuo motu, organum verò ſenſus in determinato ſitu permanere debet.) Antecedēs verò multis modis probat, quia cerebrum diſcontinuum eſt à cæteris partibus corporis; ideò virtus ſenſitiua, ſi in eo ponatur, non poterit eis communicari. Et tandem frigidiſſimum eſt, nimiſque humidum, ideóque ineptum ad conſeruandas ſpecies; propter hæc igitur non poteſt eſſe organum interni ſenſus; ex alia verò parte, cor ſitum habet in centro corporis, à quo tota virtus animæ deriuatur in cæteras partes. Deinde pars præcipua eſt, quæ primo viuit, & mouetur; ergò totius vitæ, & motus naturalis, ac ſenſitiui principium eſſe debet. Præterea appetitus eſt in eo, vt oſtendunt paſſiones iræ, amoris, & odij; quæ ſunt actus eius, & fiunt in corde; ergò in eo eſt ſenſus internus, à quo proximè mouetur; nam ſi foret in cerebro adeò à corde remoto, non poſſet mouere appetitum, quia mouens & motum debent eſſe ſimul, & tandem cor eſt principium neruorum omnium, ac ſpirituum, vt præſuppoſitum eſt.

140 Secundam opinionem ſtatuit Galenus, primam ſedem ſenſitiuæ virtutis non in corde, ſed in cerebro collocans. Ita docet lib. 8. de vſu partium cap. 3. & 4. atque etiam lib. 7. de decretis, quem ſequuntur D. Thom. 3. part. quæſt. 8. articul. 1. & 6. & quæſtio. 66. articul. 7. ad 3. Albert. Mag. 1. lib. de anima tractat. 4. cap. 11. Toletus 3. lib. de anima, quæſt. 5. Conimbr. quæſtio. 1. huius libri, articul. 4. Et eſt iam communis inter recentiores, nobiſque probabilior videtur. Quam vt probet Galenus, præſupponit, cerebrum eſſe radicem neruorum, non cor, & ideò principium ſenſus, qui per neruos adminiſtratur, quod probat his experientiis. Prima, quia ex vſu anatomicę artis conſtat neruos à cerebro deriuari, in eóque coniungi, cor verò non attingere. Secundo, quia nerui, quò propinquiores ſunt cerebro, eò apparent groſſiores, & maiores, quod argumēto eſt initium ab eo ſumere: nam hoc eodem argumento probat Ariſt. venas, & arterias deriuari à corde, quia iuxta illud latiores, ac maiores conſpiciuntur. Tertio, ſi neruus ligetur medius, experientia conſtat partem eius verſus cerebrum tenden-

141 tem

tem moueri, atque ſentire, partem verò verſus cor, nec moueri, nec ſentire, ſignum igitur eſt à cerebro, & non à corde emanare. Et randem læſio capitis impedit, aut tollit ſenſum, & motum illæſo prorſus corde: ergò non hoc, ſed illud eſt organum ſenſus interni: experimur etiam ex vehementi, aut diuturna attentione ad ſentiendum adhibita lædi caput, aut laſſari, non cor, & læſa phantaſia applicari capiti medicamenta, non cordi. Experimur quoque rerum imagines, atque phantaſmata, & conſequenter ſomnia in capite fieri. Vnde Danielis 2. dictum eſt Regi Nabuchodonoſor: *Somnium tuum, & viſiones capitis tui huiuſmodi ſunt, &c.* Et ſitus ipſe cerebri, cui propinquiores ſunt externi ſenſus, accommodatior eſt organo interni ſenſus, qui ab eis moueri debet. Sed in quanam parte cerebri reſideat ſenſus internus, non eſt certum, ſed qui plures ponunt, ad cellulas illas, vel ſinus, aut ventriculos cerebri confugiunt, & in ſingulis ſingulos collocant.

Duo tamen videntur mihi in hac re certa: primum eſt, *quod ſenſus internus, ſiue vnus ſit, vel multiplex, propriũ organum, vel organa habere debet diſtincta ab organis externorũ ſenſuũ.* Quod probo, quia diſtincta potentia realis eſt ab eis, à quibus mouetur, & quorum ſenſationes percipit, & per diſtinctas ſpecies operatur, impreſſas quidem ab obiectis, vt ſenſaris per eos, & ideò diſtinctum organum poſtulat. Secundo, illud videtur mihi certum, *quod qui plures ſenſus internos ponunt, non poſſunt ex cellulis certò colligere determinata organa ſingulorum:* quia vt ſuperius oſtendimus, non eſt certum, in quos vſus factæ ſint à natura, videlicet vt ſenſuum organa ſint, vel in alios. 142

Sed nec de organo ſenſus communis certum eſt in quanam 143
parte cerebri ſitum ſit. Sed quidam in medulla cerebri, aut in eius membranulis, quæ meninges vocantur, eſſe affirmant. Alij 144
verò in duabus illis concauitatibus, quæ cernuntur in parte cerebri anteriori ſupra concauitates oculorum, ſingulæ quidem verſus ſingulas, ad quas cellulas videntur confluere nerui omnes deſcendẽtes ad organa externorum ſenſuum; atque in eis coniungi. Alij verò ſub his concauitatibus collocant organum huius ſenſus. Et tandem alij tertiam aliam concauitatem inferiorem eiſdem aiunt cerni, ex vſu anatomicæ artis, ad quam dicunt neruos externorum ſenſuum concurrere, & in ea collocandum eſſe ſenſum communem putant. Sed cum nihil horum ſit certum; & duæ illæ concauitates oculis ſuperiores euidentiores ſint, licet non ſit certum in eis reſidere organum huius ſenſus:

Veriſimilius tamẽ videtur ratione ſitus, & concurſus neruo- 145

rum inferiorum in eis eſſe collocandum organum ſenſus communis, & iuxta noſtram ſententiam non ponentem ſenſus alios internos ab eo diſtinctos non ſunt nobis inueſtiganda alia organa, ſed hoc vnum ſufficere arbitramur in quo vnicus ſenſus internus collocetur.

Et ad primum argumentum Ariſtotelis reſpondeo falſum eſſe, quod cerebrum non ſit continuum cæteris partibus corporis, ſed (vt ſuperius adnotauimus) continuatur per neruum eiuſdem naturæ cum eo. Deinde negamus, quod in cerebro non ſit motus nec ſenſus; nam licet in quibuſdam partibus eius imperfectus valde, & quaſi obtuſus ſit, perfectior eſt in aliis, quod ex dolore eiuſdem cerebri oſtendi poteſt. Ad ſenſum verò non requiritur ſanguis, vt nerui, & cartilagines oſtendunt.

145 Quod verò de ſitu cordis affert, ac de dignitate eiuſdem ex qua habet, vt ſit totius vitæ, & motus principium, multò minus probat, quod in eo ſit ſenſus internus; imò potius cum motus naturalis, & ſenſitiuus ſint adeò diuerſi, diuerſas longè partes corporis poſtulant, & diuerſo modo temperatas; imò in diuerſo collocatas ſitu. Nam motus vitæ naturalis calore, tanquam inſtrumento præcipuè perfici debet. Et propterea originem eius calidiſſimam eſſe oportet, quia in ea debet fieri, vel ſaltem depurari ſanguis, atque etiam ſpiritus omnes quaſi per

147 venas, & arterias volitantes. Motus verò ſenſitiuus originem magis temperatam poſtulat, in qua iidem ſpiritus vitales attemperentur & animales fiant, hoc eſt, ad motum ſenſationis animali proprium iuuandum tanquam inſtrumēta accommodati. Situs verò cordis longè diſtat ab externis ſenſibus, ſed cerebrum proximius eſt, & propterea magis accommodatum pro ſede interni ſenſus. Frigiditas verò eius nec negatur, nec impedimento eſſe poteſt, vt ſit radix virtutis ſenſitiuæ, quin potius cum ſpiritus generentur, & procedant à corde, calidiſſimi, & ideò facile mobiles, neceſſarium fuit, vt frigiditati cerebri temperarentur, & conſequenter redderentur minus faciles ad motum, & ideò aptiores ad recipiendas ſpecies ſenſibiles ab externis ſenſibus, & hoc medio tranſmittendas ad ſenſum internum; nam conſtat quietum aerem aptiorem eſſe ad recipiendas ſpecies ab obiectis & tranſmittendas ad organa externorū

148 ſenſuum. Quod verò appetitus ſēſitiuus ſit in corde, & à ſenſu interno moueatur, non probat in eodem corde eſſe debere vtramque potentiam, ſed licet in diſtinctis, imò diſtantibus partibus reſideant, ſufficit, quod in eadem anima radicentur per naturalem ſubordinationem vnius cū altera, & quod per concurſum eiuſdem animæ cum vtraque operentur, vt cogno-

ſcitiua

ſcitiua poſſit mouere appetitiuam per propoſitionem obiecti.
Et quod tandem obiici poſſet ex illo Matthæi 9. *De corde exeunt cogitationes*, quæ ſunt actus interni ſenſus, qui cogitatiua vocatur, & cum dicantur exire de corde, videtur in eo reſidere potentia; difficultate caret: cùm de cogitationibus potius intellectus proponentis voluntati obiecta vitiorum intelligatur, vt contextus verborum planè docet.

QVÆSTIO VIII.

An omnibus animalibus concedendi ſint omnes ſenſus interni.

NOn deſunt, qui animalibus imperfectiſſimis, vt Conchiliis omninò denegent ſenſum internum, quia eum non habeant externos præter guſtum, & tactum, non videtur in quem vſum poſſit eis aliquis ſenſus internus concedi. Alij verò, vt Toletus q. 8. huius lib. quendam ſenſum imperfectiſſimum eis concedit, quem vocat imaginationem indeterminatam, atque confuſam, quæ non percipit aliud conueniens, vel diſconueniens, niſi in ordine ad guſtum, & tactum, & hoc ſolum præſens, non abſens, & ideò non eſt diſtinctus internus iſte ſenſus à guſtu, & tactu, nec habet determinatum organum, ſed diſperſus eſt per totum corpus, ſicut guſtus, & tactus. 149

Sed noſtra ſentẽtia duo aſſerit his duabus opinionibus contraria. Primum eſt, *nullũ animal dari omni ſenſu interno deſtitutum, ſed aliquem eſſe omnibus, etiã imperfectiſſimis concedẽdum.* Hoc eſt contra priorem opinionem, & ab omnibus ferè interpretibus capit. præſenti conceſſum. Quod puto expreſſum in primis eſſe apud Ariſtotelem 3. libr. de anima, capit. 11. text. 56. vbi animalibus imperfectiſſimis concedit imaginationem. Sed id probo duplici ratione: primò quia negari non poteſt his animalibus, quod duas illas ſenſationes externas, guſtus, & tactus eis conceſſas cognoſcant, diſcernendo inter vtramque, atque etiam inter obiecta vtriuſque modo ſaltem imperfecto, ſed hæc ſunt officia ſenſus interni, quem communem vocamus: ergò ſenſus iſte debet ſaltem eis concedi. Secundo, non poteſt animalibus etiam imperfectiſſimis denegari aliqualis appetitus ſenſitiuus: cùm euidens ſit appetere ſibi conuenientia ad conſeruationem propriæ naturæ, delectationem doloremque ſentire, quia ſi pungantur, ſe contrahunt: ſed hæc pertinent ad appetitum ſenſitiuum tanquam proprij actus: ergò 150

non eſt eis omninò denegandus. Vlterius appetitus ſenſitiuus non poteſt immutari proximè ab externis ſenſibus, qui nihil de conuenienti, vel nociuo percipiunt; ergò neceſſariò eſt in his animalibus ponendus aliquis ſenſus internus, à quo ſub tali ratione proponatur obiectum.

151 Sed quiſnam ſenſus ſit iſte internus, vel an ſit vnus tantum, aut plures? Reſpondeo duos eſſe neceſſariò eis concedendos apud eos, qui plures ſenſus internos multiplicant: nempe ſenſum communem, atque æſtimatiuam, vel apud nos vnum cum duplici actu diſtincto. Quod probant duæ rationes prædictæ.

Secundum quod aſſerimus eſt *ſenſum internum quantumuis imperfectum vnum, vel plures his animalibus conceſſos diſtinctos eſſe realiter, atque etiam ſpecie à guſtu, & tactu eorum, ſiue proprium organum, ac diſtinctum habeant (quod verius puto) ſiue diſperſi ſint per totum corpus cùm guſtu, & tactu.* Hoc eſt contra poſteriorem ſententiam Toleti. Quod ex duobus probatur euidenter, videlicet ex diuerſo modo, quo immutantur ab obiectis externi, atque interni ſenſus: nam illi ab externo obiecto ſecundum ſe, iſte verò non niſi ab obiecto, vt ſenſato per externum ſenſum. Vnde illi percipiunt ſenſationes iſtorum. Ex quo procedit modus operandi valde diuerſus, per quem etiam diſtinguuntur realiter, atque eſſentialiter potentiæ.

152 Præter hos autem duos ſenſus internos, non videntur imperfectiſſima hæc animalia habere alios, non enim habent memoriam, vt docet expreſsè Ariſtoteles, 1. lib. Metaphyſic. capit. 1. longè à principio his verbis. *Natura itaque animalia ſenſum habentia fiunt, à ſenſu verò quibuſdam eorum non innaſcitur memoria, quibuſdam verò innaſcitur.* Et probat ratio, quia non mouentur, nec ad eadem loca, vel ſimilia redire poſſunt, ad id enim memoria deſeruit, cuius nulla ſigna aliquando præbent.

153 De aliis verò perfectioribus animalibus decernere oportet, an præter ſenſum communem, & æſtimatiuam ſint eis concedendi cæteri ſenſus interni, aut actus eorum, & præſertim imaginatio, ſeu phantaſia. Et Ariſtot. quidem omnibus eam videtur concedere 3. lib. de anima, cap. 11. textu 56. atque etiam 1. lib. Metaph. cap. 1. nuper citato. Vbi poſtquam de animalibus quæ prudentia quadam prædita ſunt, & ab homine plura addiſcunt locutus fuerat, de aliis imperfectioribus ita ait: *Cætera verò imaginationibus, ac memoria viuunt.* Capite verò præſenti denegat expreſsè formicis, & apibus imaginationem. Propterea interpretes eius cap. præſenti multa congerunt variiſque vtuntur expoſitionibus ad hæc loca conciliãda. Sed

(niſi

(niſi ego fallor) ex verbis eorum colligitur non habere ſenſus oppoſitos: ſed ex eis potius conſtare, quid de hac re ſenſerit Ariſtoteles.

Et in primis tanquam certum præſupponere debemus apud Ariſtotelem pro eadem potētia, ſeu virtute ſumi imaginatiuā, & æſtimatiuam. Probatur euidenter ex 1. loco, vbi ex eo quod perfectiſſima animalia habent aliqualem appetitum ſenſitiuū ad appetendum ſibi conuenientia, & fugiendum nociua, colligit neceſſariò eſſe eis concedendam imaginationem aliquam, per quam appetitui proponatur aliquid tanquam conueniens, vel nociuum: ſed hoc modo proponere obiectum, eſt actus proprius æſtimatiuæ: ergò ſentit hanc eſſe eis concedendam.

Quo ſuppoſito ex verbis eiuſdem loci, & aliorum ego elicio diuerſos gradus imaginatiuæ virtutis in animalibus; ita vt 154 quædam ſit imperfectiſſima, & infima, quæ ſolum verſatur circa ſenſata per guſtum, & tactum, & conuenientiam, vel diſconuenientiam eorum in ordine ad appetitum. Secundus gradus eſt perfectior coniunctus cum memoria, & quaſi recordatio; vel reminiſcentia vocatur; quare ad plura alia ſe extēdit. Tertius verò magiſque perfectus efficit animalia diſciplinæ capacia. Et primum gradū tetigit Ariſtoteles tribuítque imperfectiſſimis animalibus in 1. loco hiſce verbis. *Conſiderandum autē & de imperfectis quid eſt mouens, quibus ſenſus ſolùm ineſt tactus, vtrum contingat imaginationem ineſſe his, aut non, & concupiſcētiā, videtur enim dolor, & voluptas ineſſe; ſi autē hac, & cōcupiſcentiā ineſſe neceſſe eſt, imaginatio autē quomodo vtique inerit? an ſicut mouetur indeterminatè. Et hæc inſunt quidem, indeterminatè autem inſunt.* Ecce imperfectiſſimam imaginationē indeterminatā, & quaſi confuſam vocat, eámque imperfectiſſimis animalibus non habentibus alios ſenſus externos præter guſtum, & tactum tribuit. Secundum verò, & tertium gradū indicauit in 2. loco diſtinguens duo genera animalium perfectioris ſenſus, ex quibus quædam ait prudentia prædita eſſe: ſed 155 non eſſe diſciplinæ capacia, hoc eſt, nihil ab homine diſcere poſſe, vt apes; & id quidem quia carent ſenſu auditus, vnde fit imperfectiorem magiſque limitatam imaginationem habere, quia ad ſenſata auditus non ſe extendit, & imaginatio ad ſenſata huius ſenſus non ſe extendens imperfectior eſt; quare nec doceri poſſunt ab homine, quia auditus ſenſus diſciplinæ eſt; canes verò, equi, pſitaci, & alia perfectiores imaginationes habent ſe extendentes ad ſenſata auditus, nempe ad ſonos, & voces, quibus mediis addiſcere poſſunt ab homine, & ideò diſciplinæ capacia vocantur.

156 Ex his iā patet, quid nam de hac re ſenſerit Ariſtoteles: nam imaginationem ſecundum totum ambitum perfectionis omnibus animalibus concedit: ita vt infimis imperfectiſſimam tā-tum, & quaſi indeterminatam, ſeu confuſam tribuat; vt in primo teſtimonio: aliis verò perfectioribus, quibus deeſt ſenſus auditus, vt formicis, & apibus, concedit ſecundum gradum imaginationis, determinatæ quidem ac diſtinctæ: ſed adhuc in hoc genere imperfectæ, & ideò denegat eis tertium gradum perfectiorem: quem ſolum concedit animalibus ſenſu perfecto auditus præditis, ac diſciplinæ capacibus. Et ecce tibi ſenſus horum teſtimoniorum, non ſolum inter ſe non repugnantes: ſed valdè conſentaneos.

157 Et ſi quæſieris, an imaginationes horum trium graduum differant ſpecie in diuerſis animalibus, quibus conceduntur, vel ſolum accidentaliter. Reſpondeo non eſſe certum, an hoc vel illo modo differant: ſed probabilius mihi videtur ſpecie differre. Primo, quia differunt ex parte obiecti: nam in animalibus imperfectiſſimis habet obiectum magis contractum, & minus vniuerſale, in aliis verò perfectioribus: ſed diſciplinæ incapacibus magis vniuerſale, quàm in imperfectiſſimis, & in poſtremis vniuerſalius, quàm in vtriſque; maior verò, aut minor extenſio obiecti, licet materialis videatur, arguit tamen in potentia perfectiorem modum ipſum attingēdi; & ideò ſpecificam differentiam. Secundo, quia gradus iſti perfectioris imaginationis, vel minus perfectæ non ſequuntur rationem genericam horum animalium: ſed ſpecificas, aut differentiales; quare neceſſarium videtur ſpecie differre.

QVÆSTIO IX.

An ſenſus interni operentur per ſpecies intentionales eiuſdem rationis cum ſpeciebus externorum ſenſuum, vel diuerſæ, & à quonam eas accipiant.

158 PRæſupponit titulus quæſtionis, quod ſenſus internus indigeat ſpeciebus intentionalibus ad ſentiendum, non minus, quàm externi: quod non eſt minus certum, quam de externis. Nam præter experientias, & rationes quibus de his à nobis probatum eſt ſuperius, ex quibus planè colligitur neceſſarias quoque eſſe in ſenſu interno; hac ſatis manifeſta ſpecialiter de eo probatur. Nam conſtat, quod poſtquam ſemel obiectum aliquod

aliquod ſenſu percepimus, poſſumus iterum eo iam abſente, & nullo externo ſenſu operante circa illud phantaſiari, aut de illo cogitare, & in ſomnis quidem, etiam quando non operatur intellectus: ergò euidens eſt poſt primam ſenſationem eiuſdem obiecti aliquid remanere, quod ſimul cum potentia phantaſiæ, vel imaginatione concurrat ad nouam recordationem eius: nam ſola, & nuda potentia, non poteſt talem actum præſtare, vt ex ſuperius dictis conſtat. Hoc igitur vocamus ſpeciem, vel ſimilitudinem obiecti.

Ex quibus ſequitur ſolutio eius, quod primo quæritur; nempe an ſenſus internus operetur per ſpecies diuerſæ rationis ab his, quibus vtūtur externi, *neceſſe eſt enim per ſpecies diuerſæ rationis operari.* Quod ſic probo ſecundò, quia diuerſæ potentiæ ſecundum ſpeciem, quales ſunt externus, atque internus ſenſus, diuerſum quoque principium operandi poſtulant, quia diuerſum actum, atque etiam diuerſum modum operandi habent, quem non poſſunt præſtare per principium eiuſdem rationis. 159

Reſtat ſecundum longè difficilius, à quanam cauſa producantur iſtæ ſpecies. Circa quod plures opiniones extitere, quas conſultò prætermitto, quia penè in deſuetudinem abierunt; ex his verò, quæ in ſchola circumferuntur celebris eſt illa de ſenſu agente. Nam ſicut Ariſtoteles cap. 5. huius 3. lib. poſuit potentiam quandam ad imprimendas ſpecies intelligibiles intellectui cognoſcenti, quam ideò omnes vocant intellectum agentem: ita hæc ſententia ponit præter ſenſus internos percipientes obiecta ſenſata ab externis quandam aliam potentiam ſenſitiuam, non quidem cognoſcentem: ſed producentem ſpecies impreſſas in ſenſibus internis cognoſcentibus, per quas propria obiecta cognoſcant. Tribuitur hæc ſententia Commentat. 2. libr. de anima comm. 60. Niph. ibidem. Iandu. quæſt. 11. & 13. & Apollin. quæſt. 16. Et poteſt probari primò, quia non poſſunt ſpecies ſenſus interni produci immediatè ab obiecto extra exiſtente, ſicut producuntur ſpecies ſenſus externi: cum non poſſit agere tale obiectum per ſe in ſenſum internum propter impedimentum corporis: nec producuntur media ſpecie impreſſa, aut expreſſa ſenſus externi: ergò à ſenſu agente, quia non ſupereſt alius modus, quo produci poſſint. Probatur minor, quod non media ſpecie impreſſa: nam ſi hac media produceretur, cùm ſit agens naturale, neceſſariò eam produceret eo ipſo, quod ipſa in ſenſu externo produceretur, ſed conſtat ſequi in ſenſu externo, vt in viſu, & non ſequi viſionem: nec proinde ſpeciem in ſenſu interno: ergo non producitur ab ea, imò nec poteſt produci, quia 160 161

ſpecies ſenſus externi imperfectior eſt & quaſi ordinis inferioris reſpectu ſpeciei interni ſenſus; non ergò poteſt eam
162 producere, quia ageret vltra propriam perfectionem. Sed nec poteſt produci media ſpecie expreſſa, quia ſenſatio tactus, gratia exempli fit in toto corpore: ergò fit in pede, valde diſtante ab organo ſenſus interni, tunc ergo, vel ſpecies impreſſa tactus producit impreſſam in ſenſu interno diffundendo illam per medium, ſicut obiectum externi ſenſus diffundit ſpecies per aërem, à quibus producuntur aliæ in potentia, vel immediatè agendo in ſenſum; neutrum eſt poſſibile: ergo non producitur hoc modo ſpecies. Probatur minor, quia agens naturale non agit in extremum, niſi per medium; ergò ſpecies expreſſa ſenſus externi non agit in ſenſum internum, niſi agendo in medium; neceſſe eſt ergò diffundere ſpeciem per medium, & cum per totum medium ſparſus ſit ſenſus tactus, non ſentietur obiectum à ſenſu interno, quin ſentiatur per tactum in intermediis partibus exiſtentem, quod contradicit experientiæ.

163 Hæc tamen ſententia ſingularis eſt, & contra cõmunem conſenſum Philoſophorum omnium confingit ſenſum agentem. Imò ſine vlla neceſſitate, quia obiectum ſenſibile proportionatum eſt cuicumque ſenſui; quare non indiget ſenſu agente ipſum eleuante ad producendam ſpeciem ſui in ſenſu interno: ſed ſine eo poteſt eam producere; obiecta verò noſtri intellectus, præſertim corporea pro ſtatu præſenti, non ſunt ei proportionata: cùm ſit ipſe ſpiritualis, & propterea non poſſunt eum immutare, nec ab eo percipi; quare neceſſaria omninò eſt virtus aliqua ſpiritualis, quæ poſſit producere ſpiritualem ſpeciem in intellectu repræſentantem ei obiectum materiale, per quam percipi ipſum poſſit.

Propterea ſecunda opinio aſſerit ſpeciem impreſſam ſenſus interni produci à ſenſu externo determinato ad talem productionem per ſolam præſentiam ſenſationis externæ, per quam percipit idem obiectum, non tamen ea vllo modo concurrente ad productionem eius, niſi tanquam conditione. Ita ſentiunt recentiores quidam. Sed hæc etiam ſentẽtia videtur mi-
164 hi falſa; primo quia ſi ſenſatio externi ſenſus non concurrit cum eo ad productionem ſpeciei impreſſæ interni ſenſus, ſine fundamento dicitur non poſſe eundem ſenſum eam producere, niſi ad præſentiam eius. Probatur conſequentia, quia præſentia viſionis non eſt approximatio viſus ad organum ſenſus interni, quod eſt paſſum: nec eſt intelligibilis alia ratio conditionis ſecluſo penitus cõcurſu eiuſdem viſionis cum

potentia:

potentia: ergò ſine fundamento fingitur, quod ad præſentiam eius producatur. Prætereà; vel potentia concurrit propria virtute, vel tanquam virtus obiecti: ſed neutro modo; ergò nec poterit ab ea produci ſpecies. Minorem probo, quia potentia cum ſit longè perfectior obiecto, non poteſt eſſe virtus eius, nec vt talis concurrere, ſed nec virtute propria, quia imperfectior eſt ſenſu interno: ergò non poteſt propria virtute in illum agere. Secundò, quia in omnibus potentiis cognoſcitiuis verum eſt & ab omnibus receptum dictum illud D. Auguſtin. *Ab obiecto, & potentia paritur notitia, vel cognitiò*, ſed ſi hæc ſententia vera ſit, non poteſt obiectum vllum præſtare concurſum ad internam ſenſationem cum non præſtet illum per ſenſationem externam, & multò minus per potentiam, quam cõſtat non eſſe virtutem eius: ergò nullo modo procedet ab eo ſpecies ſenſus interni, nec ſenſatio eius.

His omnibus excluſis *nihil aliud videtur excogitari poſſe, à quo producatur ſpecies impreſſa interni ſenſus, niſi ab obiecto ſenſus externi vt cognito per eum.* Ita vt cognitio ipſa, atque ſpecies expreſſa per eam producta illud perfectè repræſentantes ſint virtus eius, à qua imprimantur ſpecies eiuſdem obiecti cogniti in ſenſu interno. Nam cum ſenſatio atque ſpecies expreſſa ſenſus externi ſint actus vitalis eius, expreſſéque repræſentent obiectum, perfectiores ſunt ſpeciebus impreſſis interni ſenſus, quæ nec vitales ſunt, nec obiectum cum tanta perfectione repræſentant. Ita Fonſec. noſter 1. li. Met. cap. 2. quæſt. 3. ſect. 8. atque etiam Molin. 1. par. quæſt. 1. art. 2. diſp. 4. quod inſinuauit planè D. Thom. 1. p. qu. 78. artic. 4. ad 2. aſſerens ſenſus externos ita eſſe cum internis ordinatos, vt ex immutatione ſenſus externi facta ab obiecto, per quam illud percipit, ſequatur alia immutatio in ſenſu communi, per quam percipit eandem ſenſationem ſenſus externi; & proinde obiectum per eam ſenſatum, & repræſentatum. Ab eadem ergò ſenſatione, aut 166
obiecto per eam ſenſato immutatur ſenſus internus tanquam ab obiecto ſibi proprio ex mente D. Thomæ: conſtat autem immutationem ſenſus ab obiecto fieri per productionem ſpeciei impreſſæ; hæc igitur producitur ab obiecto, vt ſenſato ab externo ſenſu tanquam à cauſa efficiente. Hanc ſententiam ſequuntur iam omnes ferè recentiores, & videtur nobis probabilior, efficacitérque ex refutatione aliarum corroborata.

Et ad primum argument. oppoſitæ dicimus ſenſationem externi ſenſus, & ſpeciem eius expreſſam diffundere ſpeciem per medium, & ſpeciem in medio productam multiplicare aliam

aliam in potentia interna: medium autem in quo producitur ſpecies impreſſa ſenſus interni ab expreſſa externi ſunt ſpiritus animales valdè ſimiles aëri externo, qui per concauitates internas corporis diffuſi ſunt, vt ſpecies in ſe recipientes quaſi deferant, & ab his ſpeciebus in eis receptis multiplicentur aliæ in potentia, vnde deficientibus his ſpiritibus, vel impeditis viis, per quas tranſire, ac moueri poſſint, ceſſant operatio-
167 nes internorum ſenſuum. Et cum dicitur per has ſpecies diffuſas in medio percipi debere obiectum à ſenſu tactus diffuſo etiam per totum corpus, neganda eſt conſequentia, quia ſpiritus, per quos diffundũtur, non informantur ab anima, nec organa alicuius ſenſus eſſe poſſunt, & licet eſſe poſſent, ſpecies tamen non ſunt proportionatæ ſenſui tactus, ſed alterius conditionis; quare non poſſunt per eas elicere ſenſationem tactus.

QVÆSTIO X.

An ſenſus interni ſolum operentur per ſpecies ſenſatas, vel etiam per inſenſatas.

168 VT titulum quæſtionis explicemus, adnotare oportet duplices ſpecies diſtingui in ſolis ſenſibus internis, qui cum apti ſint operari per ſpecies receptas ab externis, vel inferioribus, ſpecies, quas ab eis recipiunt, vocantur ſenſatæ, quia repræſentant eis obiectum ſenſatum per alium ſenſum; ſi verò excogitemus ſpeciem aliquam non receptã in eis ab alio ſenſu, & ideò nec repræſentantem obiectum iam ſenſatum, per quam operentur, talis ſpecies dicetur inſenſata. Quęrit igitur titulus quæſtionis an omnes ſenſus interni, (ſi plures ſint) vel (ſi vnus tantùm) in omni ſuo actu operetur per ſpecies ſenſatas, vel aliqui ſint ſenſus, ſeu aliquæ ſenſationes, quas eliciant per ſpecies inſenſatas, hoc eſt, non receptas ab alio ſenſu; neque repræſentantes obiecta vt ab eo ſenſata. Vt dum ouis percipit lupum vt ſibi inimicum per æſtimatiuam, & fugit, cognoſcit inimicitiam eius per ſpeciem eiuſdem lupi, quam recepit à ſenſu externo, aut communi, quæ ideò ſenſata vocatur, vel per aliam non receptam ab eo; nec ideò repræſentantem eandem inimicitiam ſenſatam.

169 Et prima opinio negat æſtimatiuam percipere obiectum vt conueniens, vel nociuum per alias ſpecies inſenſatas; ſed per eaſdem receptas à ſenſu communi, quæ ſenſatæ vocantur. Ita recentiores non pauci: & probant, quia, nec tales ſpecies inſenſatæ ſunt neceſſariæ, nec naturaliter poſſibiles. Et neceſſa-
riæ

riæ quidem non ſunt, quia ſufficit ouem videre lupum per ſpe-
ciem ſenſatam, vt ſtatim naturali inſtinctu eum fugiat. Sed nō
ſunt poſſibiles naturaliter, quia non eſt à quo producantur, non
enim ab obiecto, vt ſenſato per ſenſum externum, nec per com-
munem, quia ſenſus iſti non cognoſcunt obiectum vt conue-
niens: ergò nec poſſunt producere ſpeciem ipſum repræſen-
tantem ſub ratione conuenientis. Imò ſi ab eo producerentur,
ſenſatæ forent, non inſenſatæ, ſed nec poteſt produci ab eadem
æſtimatiua, quia ſenſus quicumque ſolùm habet virtutem co-
gnoſcendi obiectum ab eo immutatus: ergò per ſpeciem ſibi
ab eo impreſſam, quia immutatio potentiæ ab obiecto fit per
impreſſionem ſpeciei ab eo, vt per ſe eſt manifeſtum in cæteris
ſenſibus; nulla igitur potentia habet virtutem imprimendi ſibi
ſpeciem obiecti, per quam ipſum cognoſcat.

Secundò quia ſi æſtimatiua operatur per ſpecies inſenſatas, 170
maximè vt cognoſcat aliquid non ſenſatum per ſenſus exter-
nos, atque communem. Sed hoc non poteſt eſſe aliud, niſi ra-
tio conuenientis, & boni, aut diſcōuenientis, & mali, aut idem-
met obiectum ſenſatum ſub hac noua ratione conuenientis
non ſenſata, ſed hoc eſt impoſſibile: ergò non poteſt ſpeciebus
inſenſatis vti. Minorem probo, quia ratio conuenientis, aut
diſconuenientis non eſt cognoſcibilis per vllum ſenſum, ergo
nec poteſt cognoſci per ſpecies inſenſatas ab eo. Antecedens
probatur, quia conuenientia boni ſenſibilis cum natura ſenſi-
tiua, atque etiam diſconuenientia conſiſtit in proportione, ſeu
relatione eiuſdem boni cum eadem natura: nam ideò conue-
niens eſt ei, & bonum eius, quia ſibi proportionatum, & ideo
diſconueniens, quia improportionatum, ſed conſtat relatio-
nem, vel proportionem non eſſe cognoſcibilem per ſenſum,
quem ideò ſuperius probauimus, non poſſe habere formale iu-
dicium, quia non poteſt cognoſcere conuenientiam vnius ex-
tremi cum alio, & ideò nec attribuere vnum alteri: ergò eadem
ratione non poteſt cognoſcere conuenientiam rei ſenſibilis
cum ſenſibili natura, nec etiam ſpeciebus inſenſatis vti ad il-
lam cognoſcendum.

Secunda opinio aſſerit *æſtimatiuam nō ſolùm recipere ſpecies* 171
*ſenſatas à ſenſu communi, vel phantaſia, per quas res etiam ſen-
ſatas ab eo cognoſcat, ſed inſenſatis vti ad cognoſcendas eaſdē res
ſenſatas, ſub noua ratione conuenientis, aut diſconuenientis nō ſē-
ſata, & has ſpecies inſenſatas reſeruari in memoria, vt per eas poſ-
ſit eaſdem res iterum cognoſcere.* Hæc eſt expreſſa D. Thom. 1. p.
quæſt. 78. art. 4. vbi ſic ait. *Ad apprehendendum autem intentio-
nes, quæ per ſenſum non accipiuntur, ordinatur vis æſtimatiua, ad
conſeruan*

conſeruandum autem eas vis memoratiua, quæ eſt theſaurus quidam huiuſmodi intentionum. Et Caietan. ibidem, & quæſtion. vnica de anima artic. 3. Toletus, Martinez, Perez, Iauell. 3. lib. de anima, cap 3. Titel. lib. 10. ſuæ phil. eſtque communis & vera.
172 Quam 1. hoc diſcurſu efficaciter probo; appetitus ſenſitiuus tendit in rem ſenſibilem ſub ratione conuenientis naturæ ſenſitiuæ, eámque ſub ratione boni delectabilis appetit, & rem diſconuenientem eidem naturæ ſub ratione mali, aut nociui refugit: ergò ratio formalis obiectiua eſt conuenientia, aut bonitas ſenſibilis, ſed cùm ſit cæca potentia non poteſt ferri in aliquid incognitum: nec ſub ratione formali obiectiua incognita: ergò neceſſe eſt, quod obiectum ſenſibile ſub ratione formali conuenientis, & boni, aut diſconuenientis, & mali, proponatur ei à potentia ſenſitiua eam cognoſcente; conſtat verò æſtimatiuam verſari circa obiectum ſenſibile conueniens: ergò neceſſe eſt cognoſcat illud ſub formali ratione conuenientis, vt ſic repræſentatum appetitui poſſit ſub eadem ratione illud appetere, vel ſub ratione diſconuenientis, vt
173 poſſit illud refugere. Conſtat denique non cognoſci rationem conuenientis, & boni à ſenſibus externis, nec à ſenſu communi: ergò nec poteſt cognoſci ab æſtimatiua per ſpecies ſenſatas ei impreſſas ab ipſis, ſed neceſſariò per nouas alias non ſenſatas. Et vrgeri poteſt argument. hoc modo: idem met appetitus rationalis, qui eſt voluntas, & ſenſitiuus conueniunt in eo, quod vterque verſatur circa bonum ſub ratione boni, ex eo verò diſtinguuntur, quia voluntas verſatur circa bonum, vt apprehenſum per rationem: & ideò vocatur appetitus rationalis; ſenſitiuus verò verſatur circa bonum, vt cognitum per ſenſum; & ideò appellatur ſenſitiuus: ergò ſicut non poteſt voluntas ferri in bonum ſub ratione vniuerſali boni, quin ſub tali ratione formali obiectiua apprehendatur ab intellectu, & proponatur ei; pari ratione non poteſt appetitus ſenſitiuus verſari circa bonum ſenſibile ſub ratione boni delectabilis, niſi ſub eadem cognoſcatur per æſtimatiuam, &
174 ei repræſentetur. Et ſi forte dixeris ſatis eſſe, quod cognoſcatur ab æſtimatiua bonum ipſum ſenſibile materialiter hoc eſt, pro re ipſa conuenienti, vt in eam tendat appetitus, & non requiri, vt cognoſcatur ratio ipſa formalis conuenientiæ aut boni. Probatur eſſe falſum, quia ratio formalis boni & conuenientis eſt obiectum formale appetitus: ergò non poteſt in ipſum tendere ſub tali ratione formali incognita, alioqui tenderet in incognitum formaliter, & ex conſequenti poſſet multò melius voluntas ferri in bonum ſub ratione boni, quin hæc

hæc ratio formalis boni cognoſceretur ab intellectu, quod eſt euidenter falſum.

Ad primum argument. oppoſitæ ſententiæ negandum eſt, quod ſpecies inſenſatæ non ſint neceſſariæ ad operationem æſtimatiuæ: & cum dicitur ſtatim ac ouis videt lupum naturali inſtinctu eum refugere, diſtinguendum eſt, quia vel per naturalem inſtinctum intelligitur operatio aliqua naturalis eiuſdem ouis, vel nulla; nullam operationem intelligi, planè falſum eſt, quia ſi antequam illum videret, non refugiebat, & eo viſo ſtatim refugit; per aliquam operationem illum refugit; alioqui ante quàm illum videret, refugeret: ſed hæc operatio non eſt ſola viſio; nam per ſolam viſionem non eſt maior ratio fugiendi lupum, quam agnum: ergò abſque dubio naturali inſtinctu lupum refugere, & agnum proſequi eſt naturalis ipſa æſtimatio, quæ proprius actus eſt æſtimatiuæ, & eſt notitia rei vt conuenientis, aut nociui, quam ſequitur naturaliter proſecutio, vel fuga, & hanc naturalem æſtimationem vocat inſtinctum naturæ D. Thom. in 3. d. 26. qu. 1. artic. 1. ad 4. his verbis: ***Animalia cognoſcunt rationem conuenientis, & nociui nõ per inquiſitionem rationis ſicut homo, ſed per inſtinctum naturæ, qui dicitur æſtimatio.*** Quod verò additur non eſſe poſſibile, negandum eſt, quia eo ipſo quod appetitus non poteſt ferri in obiectum formale ſibi proprium non cognitum ab aliquo ſenſu, neceſſe eſt cognoſci, vt tale ab æſtimatiua, à qua natus eſt proximè moueri, & ideò neceſſe eſt cognoſci vt tale ab hac potentia, & cùm non poſſit vt tale cognoſci per ſolas ſpecies ſenſatas (vt probaui) neceſſe eſt per inſenſatas cognoſci, & ideò non ſolum eſſe poſſibiles, ſed neceſſarias, ſed à quanam producantur cauſa dicetur quæſt. ſequenti. 175 176

177 Ad 2. neganda eſt minor, quod cõuenientia, vel diſconueniẽtia rei ſenſibilis, cũ natura ipſa ſenſibili, in qua cõſiſtit ratio boni, aut mali, nõ ſit cognoſcibilis per ſenſum. Et dũ dicitur, conſiſtere in relatione, & proportione ad appetitũ, negãdũ eſt, quia ratio boni ſiue in integritate, ſiue in appetibilitate poſita ſit, abſoluta eſt, quamuis non poſſit à nobis explicari niſi per reſpectum ad appetitum, vel appetitus ad ipſam, quemadmodũ de ratione ſcibilis docuit Ariſtotel. in prædicamento ad aliquid, quod ſit abſoluta, ac prior ſciẽtia, quam tamẽ nõ poſſumus explicare, niſi per reſpectũ ad ſcientiã in ea non incluſũ. Vnde ſequitur conuenientiã formalẽ rei ſenſibilis cũ appetitu, vel natura ſenſibili cognoſci poſſe ab æſtimatiua nõ cognita relatione, quã nõ includit, licet nõ poſſit ſine ea explicari. De cõueniẽtia verò, aut identitate duorum extremorũ inter quæ verſatur 178

formale

formale iudicium per attributionem vnius ad alterum, diuerſa eſt ratio, quia vel in relatione conſiſtit, vel eam ſaltem includit; identitas enim duorum, vel ſimilitudo relatio quædam eſt, quam ſenſus non poteſt cognoſcere, & ideò nec vnum attribuere alteri per iudicium.

QVÆSTIO VLTIMA.

A quanam cauſa producantur ſpecies inſenſatæ æſtimatiuæ, & quonam modo.

179 PRima opinio aſſerit ſpecies inſenſatas, quibus æſtimatiua vtitur, produci immediatè à Deo. Sed in modo, quo ab eo producuntur diſſentiunt opinantes. Nam quidam eorum, vt Salas noſter refert in 1. tom. comm. ſuper 1. 2. D. Thom. tract. 1. diſp. 4. n. 72. putant infundi à principio generationis animalium æſtimatiuæ has ſpecies inſenſatas, quibus fauet D. Thom. quæſt. 18. de Veritate, art. 7. ad 7. hiſce verbis. *Animalia bruta in ſui principio accipiunt naturalem æſtimationem ad cognoſcēdum nociuum, & cōueniens, quia ad hoc ex propria inquiſitione peruenire non poſſunt, homo autē ad hæc, & multa alia poteſt per rationis inquiſitionem peruenire, vnde non oportuit quod omnis ſciētia naturaliter inſit.* Loquitur autem non de ſola potentia, ſed de actu, cuius principium eſt ſpecies; nam potentiam intellectiuam etiam accipit homo à principio: conſtat verò non eſſe aliud, à quo ſpecies à principio poſſint accipere, præter Deum,
180 ergò tenet D. Thom. eas à Deo accipere. Alij verò, non à principio ſed ad præſentiam obiectorum, vel ſpecierum ſenſatarum, quas ab inferiori ſenſu recipiūnt; ita vt in eodem puncto, quo circa conuenientia, vel diſconuenientia obiecta operari oportet, eis imprimantur à Deo immediatè, vel mediis eiſdem ſpeciebus ſenſatis, immediatè quidem, hoc eſt, à ſolo Deo, dum operari oportet circa obiecta conuenientia, vel nociua, nullo modo percepta per ſenſus externos, mediis verò ſpeciebus ſenſatis, dum circa conuenientiam obiectorum ſenſatorum operantur, ſed tunc concurrente Deo ſpecialiter, & tales ſpecies ſenſatas modificante, atque eleuante, ratione cuius eleuationis, & modificationis poſſint repræſentare conuenientiam, vel diſconuenientiam, non perceptam ab vllo alio ſenſu. Ita Vigverius in Inſtitutionibus cap. 1. §. 8. verſ. 9. & 10. quem idem Pater Salas omninò ſequitur.

181 Probatur primò, quia æſtimatiua non poteſt habere ſpeciem conuenientiæ, niſi eam accipiat ab eadem conuenientia, vel re

vt

vt conuenienti tanquam ab obiecto: ſed obiectum non poteſt imprimere per ſe immediatè ſpeciem in ſenſu interno, niſi mediis externis, à quibus ſentiatur; conſtat verò externos ſenſus nihil poſſe de cõuenientia obiecti percipere; imò neque vllum internum, præter æſtimatiuam: ergò nec poteſt ab obiecto recipere æſtimatiua tales ſpecies; neque ab alio ſenſu externo, vel interno: ſed nec poteſt ipſa eas ſibi imprimere, quia nullam poteſt operationem habere, ſicut nec cæteri ſenſus, niſi præcedente ſpecie obiecti, cum qua ſit principium eius; quare repugnat ſaltem naturaliter eam ſibi imprimere, vel in ſe producere: ergò neceſſe eſt ad Deum recurrere, qui eas eidem potentiæ imprimat, ſicut in cæteris effectibus, quæ non poſſunt habere aliam cauſam, recurrimus ſemper ad Deum.

Secundo probat, quia ſæpe contigit animalia appetere obiecta ſenſibilia ſibi conuenientia, vel diſconuenientia fugere, nunquam à ſe percepta per alios ſenſus: vt animalia quædam herbam purgatiuam quærunt, dum ægrotant, quam tamen nunquam viderunt, nec alio ſenſu perceperunt; ergò non poſſunt ab obiectis ſenſatis, vel ſpeciebus eorum ſpecies inſenſatas recipere ea repræſentantes ſub ratione conuenientis, aut nociui: ſed ſub tali ratione ea quærunt: ergò ſub eadem ea cognoſcunt, quia ad quærenda omninò incognita moueri non poſſunt. Quare neceſſe eſt à Deo accipere ſpecies eorundem obiectorum vt conuenientium. 182

Hæc tamen ſententia ſecundum vtramque modum eam defendendi valde mihi diſplicet propter duo. Primum quidem, quia potentiæ ſenſitiuæ ex propria natura immutãtur ab obiectis: ergò ex propria natura habẽt ab eiſdẽ obiectis recipere ſpecies, quibus in ordine ad proprios actus perficiantur. Quare nõ eſt naturaliter poſſibile, quod à Deo immediatè infundãtur, vel imprimantur eis ſpecies, ſed æſtimatiua eſt ſenſitiua potẽtia: ergò apta eſt perfici in ordine ad propriũ actũ ab obiecto per ſe, vel per ſuam ſpeciẽ, & non à Deo immediatè eam infundenti, ſicut nec alteri potentiæ ſenſitiuæ, aut intellectiuæ, infundũtur ſpecies in ordine ad obiecta naturalia; ſine fundamẽto ergò ponitur, quod à ſolo Deo perficiatur, ſiue à principio, ſiue poſteà ad præſentiã obiectorũ, & ex eo ſolum quod ignoratur modus, quo poſſit eas à ſe, vel ab alio ſenſu accipere. Secundo, quia omnes potentiæ ſenſitiuæ ſubordinatæ ſunt: ita vt ſuperiores, ac perfectiores accipiant ſpecies obiectorum ab inferioribus, vt internæ ab externis, & internæ inferiores à ſuperioribus (ſi diſtinctæ ſunt) ergò æſtimatiua iuxta naturalem ordinem habet ſpecies recipere ſuo modo ab inferioribus, & non à ſolo Deo. 183

184 Secunda opinio tenet æſtimatiuam perfectiorum animalium
operari quidem per ſpecies inſenſatas, eáſque ex ſenſatis elice-
re, ſed modum quo eas eliciat, non explicat, æſtimatiuam
verò animalium imperfectorum non elicere tales ſpecies, nec
eis vti, fugere tamen eadem animalia nociua, & appetere con-
uenientia inſtinctu naturæ, qui non eſt aliud in eis, quàm mo-
dus quidam obſcurioris iudicij comparatione eius, quod perfe-
ctiores belluæ formare conſueuerunt. Ita Conimb. cap. 3. huius
lib. q. 1 art. 5. Sed non minus diſplicet hæc ſententia, quam præ-
cedens. Primo, quia euidens eſt apud Ariſtotel. & omnes, ani-
malia imperfecta, imperfectum quoque habere appetitum: cùm
conſtet ſentire dolorē, ſeque contrahere, ſi pungantur, ſed etiā
eſt euidens appetitum imperfectum verſari circa conuenien-
tia ac diſconuenientia ſenſibilia modo imperfecto, ſicut eſt
euidens appetitum perfectum ſub eadem ratione verſari per-
185 fectè. Deinde euidens eſt etiam quemlibet appetitum moueri
ab obiecto ſenſibili ſibi repræſentato, aut propoſito ſub ratione
conuenientis, aut nociui: ergò non eſt minus euidens, quod
æſtimatiua brutorum imperfecta moueatur ab obiecto ſenſibi-
li ſub ratione conuenientis aliquo modo cognito: cum conſtet
non poſſe ab incognito moueri. Quare neceſſe eſt ponere in
æſtimatiua eorum animalium imperfectam ſaltem cognitio-
nem obiecti, vt conuenientis, aut diſconuenientis, quam ratio-
nem conſtat non poſſe repræſentari etiam imperfectè per ſpe-
cies ſenſatas: ergò neceſſe eſt repræſentari per ſpecies inſenſa-
tas, & ideo non poſſunt æſtimatiuæ imperfectorum animalium
denegari, quia iudicium illud imperfectum (quod vocant in-
ſtinctum naturæ) cum ſit circa obiecta, vt conuenientia, vel no-
ciua, habere non poſſunt, niſi media ſpecie, non quidem ſenſa-
ta, quia conuenientia non eſt percepta ab aliquo ſenſu interno,
vel externo; ergò inſenſata, quam proinde malè his animali-
bus denegat hæc ſententia.

186 Noſtra igitur ſententia aſſerit *ſpecies inſenſatas produci ab
eadem æſtimatiua mediis ſenſatis, quas recipit à ſenſu communi,
vel phantaſia.* Modus autem, quo id fiat, colligi debet, ex do-
ctrina D. Thom. 1. part. quæſtion. 78. articul. 4. ad 2. & 4. vbi
tanquam fundamentum huius rei præſupponit, quod in eo-
dem obiecto cognito ab inferiori, & ſuperiori potentia, plura
cognoſcit ſuperior, quàm inferior, ſiue in ordine intellecti-
uo, ſiue ſenſitiuo, & exemplum aſſignat: primo, in ſenſu, &
intellectu, atque etiam in diuerſis ſenſibus. In intellectu qui-
dem qui licet nihil cognoſcat, niſi acceptum per ſenſus, & de-
pendenter ab eis, ſed in eadem re cognita per ſenſum plura ipſe
cog-

cognoſcit, quàm ſenſus, vt colorem cognoſcit viſus ſolùm in ratione viſibilis; intellectus verò cognoſcit eſſe viſibilem, eſſe ſecundam qualitatem, eſſe qualitatem paſſibilem tertiæ ſpeciei, pluráque alia: non ſolum, quam cognoſcat viſus, ſed quicunque ſenſus internus. Deinde in diuerſis ſenſibus; nam cùm viſus ſolum cognoſcat colorem, vt viſibilem, ſenſus communis cognoſcit eum, non ſolum vt viſibilem, ſed vt viſum, atque etiam vt diuerſæ naturæ à ſono, à tangibili, & guſtabili. Et 187
efficax ratio huius fundamenti eſt, quia perfectior potentia altior eſt, vniuerſalior, habénſque proinde obiectum, ac rationem formalem eius vniuerſaliorem plura ſub ſe comprehendentem. Et ex conſequenti maioris virtutis ad cognoſcendum. Et ad propoſitum noſtrum deſcendens D. Thom. æſtimatiuam virtutem ait (cùm ſit altior potentia à cæteris ſenſibus) vniuerſalius obiectum habere, quia non ſolùm cognoſcit in eadem re rationem ſenſibilis proprij, & communis, ſicut ſenſus externi, nec ſolùm rationem ſenſati, & diuerſæ naturæ, à quocunque alio ſenſato, vt ſenſus communis, ſed rationem conuenientis, & nociui præſupponentem alias, & addentem ſupra eas aliquid, quod à nullo alio ſenſu percipi poteſt, nam rationem conuenientis, & nociui nullus alius ſenſus poteſt percipere.
188 Quod hoc exemplo declarari poteſt; videt ouis colorē, figurā, magnitudinem, & motum lupi, & hæc eadem percipit ſenſus communis, ſed non habet virtutem deducendi ex eis notitiam diſconuenientiæ: æſtimatiua verò cum ſit altior potentia eadem accidentia perfectius cognoſcit: nempe in quantum ducunt in notitiam aliarum proprietatum, vel accidentium ſenſibilium, per quæ ſibi aduerſatur, & ideò poteſt cognitionem, ſeu expreſſam notitiam elicere eiuſdem lupi, vt ſibi diſconuenientis, & hic media in ſe producere ſpeciem aliam eiuſdem lupi, vt nociui in memoria reſeruandam. Quod 189
perfectiori modo præſtat intellectus: nam dum phantaſia cognoſcit Petrum per accidentia eius, intellectus agens media ſpecie expreſſa phantaſiæ (quam phantaſma vocant) producit in intellectu poſſibili ſpeciem impreſſam intelligibilem eorundem accidentium, per quam intellectus poſſibilis elicit cognitionem, aut ſpeciem expreſſam aliarum proprietatum, quas non repræſentat ſibi ſpecies impreſſa, niſi quadam ratione virtuali, in quantum accidentia illa, quæ per ſe repræſentabat, ſigna erant, vel indicia aliorum, & hæc repræſentatio virtualis, quam habebat etiam phantaſma, non erat ſufficiens, vt phantaſia accidentia illa cognoſceret, vel ſpeciem expreſſam eorum deduceret propter imperfectionem

propriam; ſufficit verò vt intellectus tanquam altioris virtutis
190 eam deducat. Et eadem ſimilitudine intelligendum eſt ſpeciem ſenſus communis, & eam, quam imprimit ipſe æſtimatiuæ ſolùm repræſentare, primò, & per ſe colorem, figuram, magnitudinem, & motum lupi, ſed quaſi ſecundariò, & virtualiter proprietatem, aut accidens per quod nociuus, ac diſconueniens eſt oui, cuius accidentis ſigna, aut indicia ſunt illa priora. Hæc
191 verò virtualis repræſentatio non ſufficit, vt poſſit cognoſci ab inferiori ſenſu propter eius imperfectionem, ſufficit verò, vt poſſit cognoſci ab altiori, atque eminentiori, qualis eſt æſtimatiua. Quod docuit expreſsè D. Thom. vbi ſupra ad 4. pam cùm propoſuiſſet argum. hoc modo: *Intellectus nihil poteſt cognoſcere, niſi quòd accipit à ſenſu: ergò neque æſtimatiua, quæ plus depẽdet à ſenſibus, quàm intellectus, poterit cognoſcere, niſi ea quæ ab inferioribus ſenſibus accipit: ſed ſenſus inferior non cognoſcit, niſi ſenſata ab externis ſenſibus: ergò nec æſtimatiua poteſt niſi eadem cognoſcere, & ideò nullam rationem inſenſatam, nec vlla ſpecie inſenſata vti.* His verbis reſpondet. *Ad 4. dicendum, quod licet intellectus operatio oriatur à ſenſu, tamen in re apprehenſa per ſenſum intellectus multa cognoſcit, quæ ſenſus percipere non po-*
192 *teſt, & ſimiliter æſtimatiua, licet inferiori modo.* Et cùm non ſit excogitabilis alius modus, quo poſſit plura cognoſcere, niſi eliciendo ſpeciem inſenſatam alterius rationis in eodem obiecto ſenſato contentam, quam quidem non formaliter repræſentabat ſenſata ſpecies, ſed quaſi ex conſequenti, aut ratione virtuali, & non ſufficienti, vt eliceretur ſpecies eius ab inferiori potentia, ſufficiente verò, vt eliciatur à ſuperiori excellentioris virtutis, ideò poteſt æſtimatiua in formata ſpecie impreſſa ſenſata, elicere ex ea expreſſam talis rationis non ſenſatæ, & per hanc expreſſam imprimere ſibi aliam repræſentantem eandem rationem reſeruandam in memoria pro futuris vſibus, aut operationibus circa eandem rationem, vel obiectum.

193 Teſtimonium verò eiuſdem D. Thomæ pro prima opinione propoſitum difficultate prorſus caret: nam intentum illius argum. quod verbis relatis ſoluit, erat probare, quod pueri in ſtatu innocentiæ ab ipſa natiuitate haberent ſcientiam, & vſum eius, & conſequenter vſum rationis, & ad id probandum aſſumpſit actum æſtimatiuæ, quem animalia habent à principio ſui ortus. Reſpondet verò actualem æſtimationem habere animalia à principio, quia non poſſunt alia via ſibi conuenienti eam acquirere, & nociua fugere: homo verò poteſt acquirere ſcientiam per vſum intellectus, non ſic verò accipere actualem æſtimationem à principio animalia, intelligit D. Thom. vt talis

actus,

actus, vel ſpecies inſenſata infundatur eis immediate à Deo, ſed mediis ſpeciebus ſenſatis inſenſatas eliciendo modo iam expoſito, de quo eo loci nihil aſſerit, nec negat.

Ad primum argum. ſecundæ opinionis neganda eſt minor, 194 quod non detur cauſa particularis, à qua producantur ſpecies: datur enim potentia ipſa ſimul cum ſpeciebus ſenſatis, à qua produci poteſt. Et cum dicitur inferiorem potentiam per ſpeciem ſenſatam, non poſſe cognoſcere conuenientiam obiecti, quia nec repræſentatur per talem ſpeciem, concedendum eſt, quod non poſſit, quia inferior, atque imperfectior eſt: de repræſentatione verò conuenientiæ per ſpeciem ſenſatam diſtinguendum; nam primo, & per ſe non repræſentatur, ſed quaſi ſecundariò, & ex conſequenti, aut ratione virtuali, in quantum illa accidentia per ſe repræſentata indicia ſunt, & quaſi naturalia ſigna aliorum, per quæ lupus infenſus, & inimicus eſt oui, hæc autem imperfecta repræſentatio diſconuenientiæ per ſpeciem ſenſatam non eſt ſufficiens, vt à ſenſu inferiori cognoſcatur: ſufficit tamen vt cognoſcatur à potentia ſuperiori, qualis eſt æſtimatiua.

Ad ſecundum negandum eſt antecedens, quod animalia 195 quærant alia nullo modo à ſe cognita per aliquem ſenſum externum, hoc eſt, ipſamet, vel aliquem effectū eorum, per quem ea ſub ratione tantum communi, aut confuſa conuenientis apprehendunt, & quærunt, aut diſconuenientis, & fugiunt.

Sed reſtat explicandum, an, & quomodo phantaſia vtatur 196 ſpeciebus inſenſatis, in quo minor eſt difficultas, quia omnes fere admittunt poſſe ex duobus ſimplicibus ſenſatis à ſenſu communi tertium quoddam componere, vt ex ſpeciebus montis, & auri montem aureum. Sed an id efficiat tertiam quandam ſpeciem ſimplicem repræſentantem montem aureum ex duabus ſimplicibus montis, & auri eliciendo, vel non niſi per vnam compoſitam ex eiſdem ſimplicibus in ea permanentibus, non eſt apud omnes certum; ſed quidam modo priori id præſtare intelligunt; alij verò modo poſteriori. Mihi verò ita videtur 197 explicandum, vt phantaſia duabus illis ſpeciebus ſimplicibus ei impreſſis à ſenſu communi per modum vnius, & tanquam vno principio partiali ſenſationis vtatur, per quam ſenſationem producit ſpeciem expreſſam ſimplicem repræſentantem, non quidem montem, & aurum, ſed montem aureum habentem etiam modum vnius rei repræſentatæ, media autem tali ſenſatione, aut ſpecie expreſſa imprimit ſibi aliam eiuſdem montis aurei, quam apud ſe reſeruat pro eodem obiecto iterum à ſe percipiendo.

CAPVT IV.

TEXTVS ARISTOT.

De parte autem animæ, qua cognoſcit anima, & ſapit, &c.

Breuis expoſitio textus.

1 EXplicata iam natura, & ratione totius ſenſitiuæ partis, videlicet externis, atque internis ſenſibus, ex quibus plena, atque perfecta notitia animæ ſenſitiuæ conſtat: ſermonem transfert Ariſtoteles ad animam rationalem, cuius notitiam modo ſimili ex potentiis, ſeu facultatibus eius inueſtigare intendit. Incipit vero ab intellectu cognoſcente (quem poſſibile vocant) tanquam à prima eius potentia, quam explicare intendit in hoc primo c. in duas partes diuiſo, in priori docet, quid ſit potētia ipſa & quomodo diſtinguatur à cæteris, quo etiam modo operetur, vel in actum reducatur: in poſteriori verò tria, aut quatuor proponit, ac ſoluit dubia, ex quorum ſolutione
2 magis vtrumque innoteſcit. Naturam intellectiuæ potētiæ per ſimilitudinem ad ſenſum iam explicatum intelligendam eſſe ait, vt ſicut ſentire eſt quoddam pati pro paſſione perfectiua, & impropria, quæ per receptionem formarū intentionalium fit, ſic intelligere, quod eſt proprius actus intellectus. Ex quo tria colligit; primum, quod intellectus non ſit capax paſſionis propriè dictæ. Secundo ex propria natura aptum eſſe ad recipiendas obiectorum formas, ſeu ſpecies. Poſtremum nullam ex hiſce rerum ſpeciebus ex ſe, vel à ſe habere, receptiuum tamen eſſe omnium, ita vt quemadmodum materia prima in genere naturæ eſt pura potentia nullam ex ſe habens formam
3 naturalem, potens tamen recipere omnes, ſic intellectus in genere intelligibili pura potentia ſit, nullam habens ex ſe intelligibilem formam, potens tamen omnes in ſe recipere; & in his cum ſenſu conuenire docet, ſed differre ab eo in duobus; in priori quidem, quia non eſt potentia organica, ideò nec corporea, vel corpori permixta, ſicut ſenſus, quia ſi intellectus aliquid corporeum foret, non poſſet omnia corporea percipere; quemadmodum ſi guſtus aliquo ſapore naturaliter afficeretur, non poſſet cæteros ſapores percipere, vt experientia oſtendit, & ex hoc efficitur, quod ſicut actu nullum corpus eſt, ita eſt omnia corpora in potentia, quia omnium ſimilitudines recipere

recipere

recipere poteſt, vt per eas percipiat omnia:non tamen eas habet à principio, vt deceptus Plato poſuit. Poſterius in quo differt à ſenſu eſt, quod ſenſus ab excellenti ſenſibili læditur ex parte organi, vt ſuperius oſtendimus. Intellectus verò non læditur à perfectiſſimo intelligibili, quin potius perficitur ipſum intelligens, quia non eſt in organo corporeo ratione cuius lædatur.

Quo autem modo operetur intellectus, vel in actu fiat, hac diſtinctione explicat; dupliciter poteſt intellectus exire de pura illa potentia, quam à principio, & ex ſe habet. Primò per receptionem ſpeciei, vel ſimilitudinis obiecti: nam ſpecies actus quidam eſt eius, per quem determinatur ad hoc, vel illud obiectum percipiendum, cum ex ſe ſit in potentia quadam æquè indifferenti ad percipiendum omnia, & actus iſte vocatur primus, & adhuc imperfectus; in actu autem quaſi ſecundo, atque perfecto fit per vſum ſpeciei, qui eſt perceptio actualis eiuſdem obiecti. 4

Proponit tandem, & ſoluit in poſteriori parte capitis tria, vel quatuor dubia, quorum primum pertinet ad obiectum intellectus, videlicet an per eandem animæ potentiam, ſeu facultatem percipiamus rem vniuerſalem, & ſingularem, vel per diuerſas, & loquitur de vniuerſali, & ſingulari in rebus materialibus; nam de immaterialibus non eſt dubium, quin à ſolo intellectu percipiatur vtrumque. Vt autem reſpondeat, diſtinguit ſingulare ab vniuerſali, quia ſingulare, inquit, dicit hanc materiam cum his conditionibus, & accidentibus, per quæ determinatur ad hanc formam recipiendam, vt hæc caro includit hanc magnitudinem, & hoc temperamentum primarum qualitatum, ſed vniuerſale abſtrahit ab hac materia, & his conditionibus, ſeu accidentibus, & ſolùm dicit naturam, vel eſſentiam, ſeu eſſentialia prædicata, vt caro in communi ſolum eſſentiam & naturam, vel eſſe carnis. 5

Quo ſuppoſito reſpondet per diuerſas potentias nos cognoſcere vniuerſale, & ſingulare: nam per ſenſus ſingularia materialia tantùm cognoſcimus, non vniuerſale: ſed cognitio huius pertinet ad intellectum. In horum autem cognitione, ait, ſe habere animam ſicut lineam rectam, & reflexam, cuius ſenſum explicabimus in controuerſiis. 6

Dubium ſecundum eſt, circa id quod in principio docuerat de intellectu, quod ſit potentia paſſiua apta recipere rerum omnium formas, dubitat ergò, quonam modo verum hoc eſſe poſſit; cùm nihil pati poſſit ab alio, niſi ratione materiæ, quæ principium totius paſſionis, & receptionis eſt. Et reſpondet di- 7

 ſtin

ſtinguens duplicem paſſionem; propriam, atque impropriam, quas agentes de ſenſibus in 2. lib. explicuimus, propriam igitur per naturalem alterationem factam, & inter qualitates cõtrarias ſe expellentes concedit non fieri, niſi in rebus materialibus: impropriam verò, ac perfectiuam in immaterialibus locum habere, & de hac intelligi ait, quod intellectus ſit potentia paſſiua, non de illa.

8 Proponit tertium dubium, an intellectus ipſe ſit intelligibilis, hoc eſt, an poſſit ſe intelligere, ſicut intelligit alia; & videtur (inquit) quod non: quia vel eſt intelligibilis in quantum eſt intellectus, & tunc omne quod intelligitur, eſſet intellectus. Si verò non ſit intelligibilis in quantum intellectus, erit intelligibilis per quid aliud ſibi ſuperadditum, ex quo, & ratione intellectus propria erit compoſitus, contra propriam naturam, quæ ſimpliciſſima eſt. Reſpondet intellectum eſſe per ſe intelligibilem, quia immaterialis eſt, immaterialia verò dicuntur

9 per ſe intelligibilia, quia per ſe ſunt proportionata eidem intellectui ſua natura immateriali; & ideò per propriam ſpeciem poſſunt vniri intellectui: nam materialia improportionata sũt eidem intellectui; quare non poſſunt ab eo per ſe percipi, niſi prius fiant quodammodo immaterialia per ſpeciem intelligibilem productam ab intellectu agente. Ad argumentum verò reſponderi poſſet intellectum eſſe intelligibilem, vt entitatem immaterialem; quare ſolum ſequitur, quod omne immateriale ſit per ſe intelligibile, quod veriſſimum eſt.

10 Sed dubitat tandem, quare intellectus non ſemper actu ſe intelligit, ſi per ſe intelligibilis eſt. Cui nihil reſpondet: ſed ſolùm aſſerit rationem huius inueſtigandam eſſe. Hæc autem fortè erit ſatis congrua, quia intellectus dum eſt in corpore, non intelligit per ſe immaterialia: ſed per ſpecies corporum à ſenſibus receptas, & quia non ſemper verſantur ſenſus circa res corporeas intellectui ſimiles, nec poteſt ſemper ab eis recipere ſpeciem, per quã ſe intelligat, nec ſemper poteſt recepta vti, & cùm non ſemper circa has operentur ſenſus, nec poteſt ſemper ſe intelligere intellectus. Concludit tandem ſentẽtiam capitis dicens: Res purè materiales non eſſe actu intelligibiles: ſed potentia tantùm; & ideò non poſſe eis conuenire potentiam intellectiuam.

CAPVT V.

De intellectu agente.

TEXTVS ARISTOT.

Quoniam

Quoniam autem in omni natura eſt aliquid, hoc quidem materia cuicumque generi.

Breuis expoſitio textus.

EXplicato intellectu poſſibili, quaſi continuato ſermone 11
agit de intellectu agente; caput autem licet admodum breue diuiditur in tres partes. In quarum prima aſſerit,& probat in anima rationali,præter intellectum poſſibilem ponendum eſſe agentem.In ſecunda enumerat tres conditiones eius, in quibus conuenit cum intellectu poſſibili; & quartam,in qua ab eo diſtinguitur, & in tertia agit de intellectu in actu, & enumerat proprietates totius intellectiuæ partis, explicátque vno verbo,an intellectus ſeparatus operetur.

Aſſerit igitur neceſſariò ponendum eſſe intellectum agentem,tanquam virtutem, aut potentiam animæ rationalis,probátque hac ratione. In omni re,quæ non ſemper eſt in actu,ſed aliquando in actu,& aliquando in potentia,neceſſe eſt ponere aliquid, per quod ſit in potentia ad omnem actum ſui generis, & aliud,per quod, vel à quo reducatur in talem actum,alioqui nunquam erit in actu: ſed ſemper in potentia;ſed anima rationalis, nec eſt ſemper in actu intelligendi, nec ſemper in ſola potentia;ſed aliquando intelligit actu, & aliquando ſolum eſt in potentia ad intelligendum; ergò præter intellectum poſſibilem,per quem ſolum eſt in potentia ad intelligendum, indiget agente aliquo, à quo reducatur in actum per productionem formarum intelligibilium, & receptionem earum,& agés, hoc eſt alia potentia, ad quam non pertinet cognoſcere obiecta, nec accipere ſpecies: ſed eas producere in intellectu cognoſcente, quæ vocatur poſſibilis, vt ita intellectus agens ſit omnia agere in genere intelligibili, ſicut poſſibilis eſt omnia pati,vel omnia fieri. 12

Enumerat deinde quatuor conditiones,ſeu proprietates intellectus agentis: primam, quod ſit ſeparabilis à ſubiecto, ſiue organo corporeo, quia non eſt potentia organica. Secundo quod ſit impaſſibilis.Tertio,quod ſit immixtus,id eſt,nõ compoſitus ex naturis corporis,neque actus alicuius organi corporei. Quartam,quod ſecundum ſuam ſubſtantiam, vel entitatem eſt in actu,poſſibilis vero ſecundum propriam entitatem potius eſt in potentia, ſit autem in actu per receptionem ſpecierum. 13

Quòd verò omnes iſtæ conditiones ei conueniant, probat 14
hoc argumento; agens nobilius eſt patiente in eodem ordine

 eſſendi:

eſſendi: ſed intellectus agens comparatur ad poſſibilem in ordine intelligibili; ergò ſub ratione agentis nobilior eſt illo. Tres autem priores conditiones conueniunt intellectui poſſibili; ergò potiori ratione conueniunt agenti, & ex ratione agētis conuenit ei quarta, quia agens nobilius eſt paſſo ex eõ, quod eſt in actu, & paſſum in potentia, actus verò nobilior eſt potentia.

15 In extrema parte capitis agit de intellectu in actu, cuius tres ſunt conditiones: prima, quod intellectus in actu (quem ſcientiam vocat) idem ſit cum re intellecta, vel ſcita, ſeu cognita: non quidem in eſſe rei: ſed in eſſe repræſentatiuo in quantum repræſentatur ſibi obiectum per ſpeciem receptam ab intellectu agente. Secunda conditio eſt, quod licet intellectus, ſeu ſcientia in potentia ſit prior tempore ſcientia in actu in eodem homine, quia quilibet homo aliquo tempore ſcientia caret, & ſolùm eſt in potentia ad illam: ſed vniuerſaliter loquēdo prior eſt intellectus, ſeu ſcientia in actu tempòre, & natura,

16 tum quia potentia non reducitur in actum, niſi per aliquod, quod iam eſt in actu, tum etiam, quia ſcientia ipſa actualis à nemine comparatur, neque aliquis fit actu ſciens de ſciente in potentia, niſi ex alia cognitione actuali in ſe præcedente, vt docuit ipſe 1. lib. Poſter. cap. 1. Poſtrema conditio intellectus in actu eſt, quod ſemper ſit in actu, intellectus verò poſſibilis aliquando in actu, & aliquando in potentia. Et ex his conditionibus, quæ per quandam congruentiam applicantur intellectui agenti, inſinuat Ariſtot. qualis ſit, & quanta ſit perfectio eius: nam eſt intellectus ſemper in actu, etiam ſi non ſemper operetur.

17 Ex dictis colligit tres conditiones totius partis intellectiuæ; primam, quod ſit aliquid ſeparatum, hoc eſt, quod nihil eius ſit actus organi corporei, vel ei alligatum; ſecundo quod ſit incorruptibilis. Et tertia, quod ſit perpetua, hoc eſt, permanens corrupto corpore. Explicat tandem vno verbo, quonam modo ſe habeat intellectus in anima ſeparata ad intelligendum, videtúrque aſſerere, quod non intelligat, quia corrumpitur (inquit) intellectus paſſiuus, ſine quo nō poteſt intelligere; per intellectum verò paſſiuum cogitatiuam, aut phantaſiam intelligit, quæ cùm ſit potentia ſenſitiua, & in organo corporeo, corruptibilis eſt, & in ſeparatione animæ rationalis à corpore neceſſariò corrumpi debet.

***

TRA

TRACTATVS DE NATVRA, ET RATIONE, atque officio intellectus agentis.

QVÆSTIO I.

An detur intellectus agens.

NOMINE intellectus agentis ſignificatur apud omnes
facultas quædam ſpiritualis animæ rationalis, non
quidem cognoſcitiua, nec ordinata ad cognoſcendum:
ſed productiua ſpeciei intelligibilis ſpiritualis, per quam
repræſentetur intellectui cognoſcenti materiale obiectum, 18
ſicque repræſentatum fiat ei præſens & proportionatum, & poſ-
ſit illud cognoſcere. De qua quærimus, an ſit, hoc eſt an verè
detur in anima.

Et prior ſententia negat dari. Quam tenuerunt quidã, quos
retulit Albert. Magn. in Summa de homine, quæſt. de intellectu
agente, atque etiam Iſaac Narbonenſis, vt teſtatur Mirandul. in
ſuis concluſionibus, & tenuit poſteà Durand. in 1. diſt. 3. 2. par.
diſt. quæſt. 5. Quam probat 1. quia ſi intellectus agens neceſſa-
rius eſt, vel vt agat in phantaſma, vel in intellectum poſſibilem
ad producendam ſpeciem intelligibilem; ſed ad neutrum ho-
rum requiritur: ergò admitti non debet. Minorem probat, 19
quia intellectus agens non poteſt agere circa phantaſmata, ni-
ſi aliquid eis imprimendo, vel auferendo, aut ab eis abſtrahẽ-
do, ſed hæc omnia repugnant, quia neque Angelus poteſt for-
mam aliquam corporibus imprimere, quantò minus intelle-
ctus agens aliquid corporeis phantaſmatibus imprimere po-
terit, & eadem ratione nihil ab eis auferre poteſt, ſicut nec
Angeli à corporibus. Sed nec poteſt aliquid ab eis abſtrahere,
nam vel abſtractio hæc erit eductio ſpeciei intelligibilis de
potentia eorum; quæ non minus repugnat: nam cum ſpecies
intelligibilis ſpiritualis ſit, nec poteſt in potentia corporei
phantaſmatis contineri, nec in eo recipi, vel tandem abſtrahe-
re poteſt aliquid à phantaſmatibus producendo ſpeciem re- 20
præſentantem naturam rei materialis, ſine conditionibus indi-
uidualibus materialibus, quod non eſt minus impoſſibile; quia
cùm ſit phantaſmati intrinſecum repræſentare naturam mate-
rialem, & ſingularem, repugnat, quod ab eo poſſit abſtrahi talis
ſpecies.

Quod

Quod verò non ſit neceſſarius ad agendum in intellectum poſſibilem pro ſpeciei productione, probat, quia vel ex ſe ſolo ageret, vel ſimul cum phantaſmate:& vtrumque repugnat; primum quidem, quia ſi ſolus ageret; cum agat ex neceſſitate naturæ, ſemper ageret, produceretque ſemper ſpeciem intelligibilem, per quam ſemper, & ab initio introductionis animæ in corpus intelligeret intellectus poſſibilis, quod patet eſſe falſum. Secundo verò, quia eodem modo poſſet poni ſenſus agens; qui ſimul cum obiecto ageret in ſenſum paſſiuum, vel ſentientem, quod ab omnibus reiicitur.

Secundò, quia res materialis non eſt minus intelligibilis actu ex propria natura, cùm ſit ens actu, quàm obiectum ſenſus actu ſenſibile: ergò non minus poterit imprimere ſpeciem ſui intellectui poſſibili, quam obiectum ſenſibile ſenſui: quare ſicut non admittitur ſenſus agens, ſic non debet admitti intellectus agens.

21. Poſterior ſententia ponit tanquam neceſſarium in anima intellectum agentem. Et eſt propria Ariſtotel. cap. 5. huius li. D. Thom. 1. part. quæſt. 54. art. 4. & quæſt. 79. art. 3. 2. lib. contra gentes cap. 76. de Veritate. q. 10. art. 6. & qu. de anima artic. 4. ita etiam Scotus in 1. d. 3. quæſt. 8. ad primum, & omnes ſectatores eius: imò cæteri etiam Scholaſtici in 1. d. 3. & omnes interpretes Ariſtotelis.

22 Vt autem eam efficaciter probemus, duo ſunt præſupponenda tanquam certa in ſchola. Primum eſt. Quemcumque intellectum creatum ſpeciebus indigere ad percipiendum quæcunque alia obiecta creata, & propterea fatentur omnes de Angelis per ſpecies eis inditas adeò omnia alia à ſe intelligere, & conſequenter de anima noſtra ſpeciebus indigere in ſtatu quocunque ad intelligendum. Cuius ratio à priori eſt; quia quælibet ſubſtantia creata habet limitatam eſſentiam, limitatam perfectionem, & virtutem nullo modo continentem res alias à ſe, & ſi intellectualis ſit, limitatum intellectum; quare non poteſt in ſe nec per propriam eſſentiam res alias à ſe intelligere: ergò indiget ſpeciebus earum, per quas ſibi repræſententur, & præſentes fiant in eſſe intelligibilis actu, & intelligantur. Probatur etiam à poſteriori illis experientiis, quibus probauimus in 2. libro dari ſpecies ſenſibiles, eſſeque omninò neceſſarias ad ſentiendum contra Durand. æquè enim probant dari ſpecies intelligibiles eſſéque nobis neceſſarias ad intelligendum. Secundum præſuppoſitum eſt, animam noſtram in inſtanti, quo creatur à Deo, & infunditur corpori, nullam habere ſpeciem alicuius rei, ſed vt Ariſtoteles docuit eſſe ſicut tabulam raſam,

in qua nihil depictum eſt, & intellectum eius eſſe quidem in 23
ordine intelligibilium potentia omnia intelligibilia, actu verò nullum. Cuius ratio à priori eſt, quia anima eſt ſubſtantia incompleta, & partialis apta conſequi perfectionem in modo eſſendi per vnionem cum corpore, & conſequẽter in modo operandi intellectuali ſibi proprio, vnde ſequitur per corporis miniſterium omnium rerum ſpecies acquirere debere; ad quarum acquiſitionem dati ſunt corpori à natura ſenſus omnes interni, & externi; Angelus verò completa ſubſtantia eſt non reſpiciens corpus, ideò nec aptus eſt perfici in ſuo eſſe, nec in ſuo modo intelligendi per corpus; quare nec per eum acquirit ſpecies, ſed in principio ſuę creationis eas accepit à Deo immediatè per infuſionem. Quare errauit Plato in Mænone putans cum quibuſdam aliis antiquioribus philoſophis animas creari à Deo ante corpora ſpeciebus rerum omnium plenas, per quas corporibus iam infuſæ paulatim, & quaſi per reminiſcentiam quandam eas intelligerent. Ex his duobus principiis efficax argument. deſumitur ad probandam neceſſitatem intellectus agentis hoc modo: Ad quamlibet cognitionem ſenſitiuam, vel 24
intellectiuam neceſſariò requiritur, quod obiectum in ratione ſenſibilis, vel intelligibilis fiat præſens, & proportionatum potentiæ; vt ſic ei vnita eliciat operationem, per quam ipſum cognoſcat: ſed obiecta præſertim materialia, licet per ſenſus cognita, & per phantaſmata repræſentata ſunt extra intellectum & ei vtpote ſpirituali improportionata, & propter eandem improportionem non poſſunt per ſe eum immutare imprimendo ei propriam ſpeciem, ſicut obiecta ſenſibilia immutant ſenſus imprimendo eis proprias ſpecies: nam res corporea cùm ſit inferioris ordinis, nec poteſt propria virtute agere in ſpiritualẽ (qualis eſt intellectus) nec ſpeciem ſpiritualem ei imprimere, quam eum apud ſe non habeat, neceſſaria eſt ſuperior quædam virtus, à qua producatur in intellectu poſſibili ſpecies eiuſdem obiecti, per quam poſſit ab eo intelligi: & hæc virtus appellatur intellectus agens.

Ad 1 argument. Durand. reſpondeo intellectum agentem 25
producere ſpeciem in intellectu poſſibili non quidem agendo in phantaſmata, ſed in eundem intellectum, de cuius potentia educit eandem ſpeciem.

Et cùm rurſus quærit, an ſolus agat in intellectum poſſibilem, vel ſimul cum phantaſmate; Dicimus ſimul cum phantaſmate vt inſtrumento agere. Sed negamus, quod poſſit poni ſenſus agens, quia cum obiectum ſenſibile ſecundum ſe ſit proportionatum ſenſui, non indiget ſenſu agente, ſed per ſe poteſt eum

eum immutare, ſpeciemque imprimere: obiectum verò materiale non eſt proportionatum intellectui pro hoc ſtatu, quo eſt in corpore, nec eſt actu intelligibile ab eo, ſed ſolùm in potentia; ideò non poteſt ei imprimere ſpeciem ſui, nec ab eo intelligi, niſi adſit alia virtus ſuperior ſpiritualis, à qua producatur, & ſic ſoluitur ſecundum argumentum eius.

QVÆSTIO II.

Quodnam ſit proprium officium intellectus agentis, ad quod exercendum reputatur neceſſarius.

VT officium intellectus agentis proprium commodiùs explicemus, hoc ordine procedendum eſſe arbitror, vt prius quæ ſunt ei deneganda officia oſtendamus, vt ex eo conſtet, quæ ſint ei concedenda.

26 Et in primis intellectum agentem non intelligere formaliter, communis eſt ſententia ferè omnium interpretum Ariſtot. cap. 5. huius lib. quam expreſſit D. Thom. in 3. d. 13. q. 1. art. 1. atque etiam Henrici, quodlib. 8. qu. 12. & colligitur plane ex 4. & 5. cap. huius lib. nam cum in 4. docuiſſet expreſse intelligere eſſe quoddam pati, ſicut ſentire, & proptereà intellectum cognoſcentē eſſe potentiam paſſiuam. In 5. aſſeruit expreſsè, præter intellectum cognoſcentem, qui eſt omnia fieri, vel omnia pati, dari in anima intellectum, qui ſit omnia facere, ex quibus ſequitur Ariſt. planè ſentire, quod officium proprium intelle-
27 ctus agentis non ſit intelligere. Quod hac ratione efficaciter probatur, quia pro vno, & eodem actu formaliter eliciendo vna tantùm facultas ponenda eſt, & plures erunt ſuperfluæ, ſed intellectus poſſibilis formaliter intelligit: ergò agens nō intelligit formaliter. Quare ſingularis eſt, & falſa ſententia Ianduni cap. 5. huius lib. q. 23. aſſerentis intellectum etiam agentem intelligere. Quod ſic explicat, vt producat intellectionem nō in ſe, quare nec ipſe eam recipit, ſed in intellectum poſſibilem eā recipientem & non efficientem. Sed falſitatis conuincitur; primo, quia actio intelligendi immanens eſt; ergo in eodem principio, a quo actiuè elicitur, debet recipi: falſo igitur ponit author iſte, quod ab vno principio actiuè eliciatur, & in alio recipiatur, quia hoc eſt eſſe actionem tranſeuntem. Secundò, quia
28 ſi hoc modo ſe habent ad actum intelligendi intellectus agēs, & poſſibilis, ſequitur neutrum intelligere formaliter. Probatur conſequentia, quia cum actio intelligendi ſit vitalis, neceſſe eſt, quod potentia formaliter intelliges ſit principium actiuū,

& intrin,

& intrinſecum eius, illamque in ſe recipiat: nam ſi ſolùm eam producit in alia potentia, non erit per eam intelligens formaliter, & ſi ſolum eam recipiat ab alio, nec eam eliciat; non erit principium eius effectiuum intrinſecum, & vitale: ergò non erit actio vitalis eius.

An intellectus agens illuminet phantaſmata.

SVppoſito igitur quod intellectus agens non habeat officiũ intelligendi, ſed præuium, aut præiequiſitum ad intellectionem, meritò dubitamus, an eiuſmodi operatio eius intellectioni præuia verſetur circa phantaſmata, & ſit quaſi illuſtratio eorum. Et ratio dubitandi ſumitur ex Ariſtotele cap. 5. huius lib. text. 18. vbi ait intellectum agentem ſe habere ad intelligibilia ſicut lumen externum ſe habet ad colores, quos ſua illuſtratione efficit actu viſibiles: cùm ex ſe ſolùm ſint viſibiles in potentia; ergò ſentit Ariſtot. proprium officium intellectus agentis eſſe illuſtrare phantaſmata tanquam ſpirituale lumen, qua illuſtratione obiecta materialia, & ſolùm intelligibilia in potentia fiunt quodammodo ſpiritualia & actu intelligibilia. 29

Propter hoc tenet prima opinio intellectum agentem habere actionem realem in phantaſmata, per quam eis imprimit qualitatem quandam realem lumini externo ſimilem, & per eam ſic illuſtrata quaſi habilia fieri (vt ſic loquamur) ad agendum in intellectum poſſibilem, & imprimendum ei ſpeciem intelligibilem obiectorum ab eiſdem repræſentatorum, & hanc 30 illuſtrationem phantaſmatum eſſe primum officium intellectus agentis. Et fauet huic ſententiæ D. Tho. 2. lib. contra gentes capit. 77. hiſce verbis. *Eſt igitur in anima intellectiua virtus actiua in phantaſmata, faciens ea intelligibilia actu, & hæc potentia animæ vocatur intellectus agẽs.* Et eã probabilem reputat Tolet. qu. 13. huius lib. conc. 9. Sed ratione probatur; quia non 31 poteſt intellectus agens illuſtrare phantaſmata vllo modo, niſi per realem actionem illuſtrationis: ſed talis actio non poteſt eſſe in intellectum poſſibilem, quia ex actione circa eum nihil intrinſecum poteſt prouenire phantaſmatibus. Nec etiam poteſt eſſe talis actio illuſtrationis circa medium; quia nullum datur inter intellectum agentem, & phantaſmata: ergò neceſſe eſt fateri, quod circa eadem phantaſmata ſit imprimens eis ſpirituale lumen, per quod formaliter illuſtrata dicantur.

Sed hæc ſententia falſitatis conuincitur hoc argum. agens ſpiri

ſpirituale creatum non poteſt qualitatem, vel formam realem imprimere corporibus, vt communis ſententia totius ſcholæ tenet id denegans Angelis; ſed intellectus agens eſt ſpiritualis, & phantaſmata ſunt corporea: ergò repugnat talem quali-
32 tatem eis imprimere. Secundo, quia vel talis qualitas eſſet corporea, vel ſpiritualis: & hanc repugnat recipi in ſubiecto corporeo propter manifeſtam improportionem; illa verò non poteſt facere phantaſmata proportionata intellectui poſſibili; cum conſtet adhuc illa recepta corporea permanere, ac materialia, & ideò adhuc ei improportionata: ergò aut impoſſibile eſt, quod eis imprimatur talis qualitas, aut nullius effectus eſſe poteſt, & ideo ſuperuacanea omninò.

Neque aliquid valet quod Toletus affert de anima rationali ſpirituali, & recepta in materia per informationem, quia longè diuerſa eſt ratio de accidenti recipiendo in altero, quale eſt lumen ſpirituale recipiendum in phantaſmatibus corporeis, quia nullum accidens poteſt recipi in alio accidenti, aut ſubiecto corporeo, niſi media quantitate, ſed lumen ſpirituale, cum ſit indiuiſibile, non poteſt extendi in ſubiecto per quantitatem: ergò nec in eo recipi.

33 Propterea ſecunda opinio ponit intellectum agentem illuſtrare phantaſmata, non quidem illuſtratione formali, aliquam formam eis imprimendo, ſed obiectiua tantùm, & quaſi extrinſeca, & ideò abſque aliqua actione reali circa ipſa, vel circa aliud, ſed per ſolam aſſiſtentiam. Nam eodem modo lumē exiſtens in aëre dicitur illuſtrare colorem in parte inhærentem, ſine vlla actione circa ipſum, ac ſine productione alicuius formæ, vel qualitatis, ſed per ſolam extrinſecam aſſiſtentiam. Ita videtur ſentire Enri. quodlib. 6. quæſt. 12. & 13. aſſerens phantaſmata illuſtrata, ſine vlla ſpecie intelligibili, per quā repræſentetur obiectum poſſe per ſe immediatè immutare intellectum poſſibilem. Sed Caietan. id tenet expreſsè, docens tamen neceſſariam eſſe ſpeciem intelligibilem, ſed per illuſtrationem phantaſmatum fieri, vt in eis repræſentetur natura vniuerſalis, ſine conditionibus indiuiduantibus, ſicut per illuſtrationem, qua illuſtratur pomum à lumine, fit, vt appareat in eo viſui color non apparente odore, ita ſentit 1. p. q. 85. art. 1.

34 Hæc tamen ſententia duo aſſerit valdè difficilia. Primum quod intellectus agens per ſuam aſſiſtentiam illuſtret phantaſmata. Hoc enim falſum eſſe oſtenditur, 1 quia intellectus agēs eſt potentia actiua animæ ordinata ex ſe ad operandum: ſed potentia actiua nullum præſtat effectum ante operationem, nec omninò, niſi media operatione, vt euidente deductione

conſtat

conſtat in cæteris omnibus potentiis:quarum nulla præſtat vllum effectum per ſolam aſſiſtentiam:ergo falſum eſt,quod intellectus agens per ſolam aſſiſtentiam illuminet phantaſmata.

Secundum,quod aſſerit eſt,per ſolam aſſiſtentiam efficere in phantaſmatibus illuſtratis,quod repræſentent naturam vniuerſalem, ſine conditionibus. Hoc verò non ſolum probatur falſum, ſed impoſſibile. Falſum quidem, quia phantaſmata adhuc illuſtrata permanent intra ordinem ſpecierum ſenſibilium, & materialium. Sed repugnat ſpecies ſenſibiles, & materiales repræſentare naturam vniuerſalem, ſine conditionibus ſingularitatis: ergò falſum eſt, quod eam repræſentent. Et vrgeo argumento, quia ſic repræſentare naturam, ſine conditionibus eſt aliquid reale nouum in phantaſmatibus, quod ante illuſtrationem non habebant:ergo productum eſt in eis per illuſtrationem, ſed effectus realis non producitur per ſolam aſſiſtentiam cauſæ,ſed per realem actionem eius: ergo impoſſibile eſt, id habere de nouo phantaſmata per ſolam aſſiſtentiam intellectus agentis, ſine reali actione, vt ponit Caietan. & eiſdem rationibus probatur falſa ſententia Enrri. Quibus ad- 35
do contra ipſum, repugnare prorſus, quod intellectus poſſibilis operetur, niſi mediis ſpeciebus ſibi proportionatis, ſed phantaſmata ſic illuſtrata ſunt adhuc corporea: ergò improportionata intellectui ſpirituali, niſi per ſpeciem ſpiritualem repræſententur ipſa, vel obiectum per ea repræſentatum. Præterea cum materialia ſint,& extra intellectum poſſibilem,non poteſt vniri ei materiale obiectum, quod repræſentant, nec fieri ei intimè præſens, & proportionatum, quod præcisè neceſſarium eſt, vt intelligatur ab eo. Similitudo verò, quam affert Caietan.de colore pomi apparente viſui ſine odore,valde diſſimilis eſt, quia quod ſic appareat, non prouenit à lumine,nec effectus eius eſt,ſed à natura ipſa coloris, apparentis quidem viſui non apparente ei odore, quia ſolus color, & non odor pertinet ad viſum,in quantum ipſe,& non odor viſui poteſt apparere: in propoſito verò tam vniuerſale, quàm ſingulare pertinent ad intellectũ, & ideò non poteſt apparere 36
vnum ſine alio:cùm prius appareret cum eo coniunctum abſque mutatione reali phantaſmatum, quam non poteſt efficere intellectus agens per ſolam aſſiſtentiam.

Tertia igitur opinio aſſerit intellectum agentem, nec per actionem in ipſa illuſtrare phantaſmata,nec per ſolam aſſiſtentiam, ſed ſolùm ex eo, quod phantaſia hominis per coniunctionem cum intellectu habet perfectiora phãtaſmata,& ideò efficaciora,& quæ ſimul cum intellectu agente poſſunt impri-

mere ſpeciem obiectorum, quæ repræſentant in intellectu poſ-
ſibili. Ita Ferrar. 2. libr. de anima c. 4 & Capr. in 2. d. 3. q. 2. art. 3.
hoc tamen quamuis verum ſit, nihil ad præſentem quæſtionem
facit, quia nullum actum, nullum effectum, nullum officium in-
tellectus agentis explicat. Imò nihil aſſerit, quod iure vocari
poſſit illuſtratio phantaſmatum.

Noſtra igitur ſententia duo aſſerit. *Primum eſt, intellectum
agentem vnicam habere actionem intellectioni præuiam, & hanc
non circa phantaſmata, ſed circa intellectum poſſibilem, quæ eſt
productio ſpeciei intelligibilis ſpiritualis in eo, ac de eius potentia
educta, per quam repræſentatur ei obiectum materiale repræſenta-*
37 *tum in phantaſmate, ſitq; eidem intellectui intimè præſens, & pro-
portionatum, vt poſſit intelligi, & per eandem ſpeciem reducitur
idem intellectus de pura potentia in genere intelligibili ad actum
primum, atque proximum intelligendi, nec alia actio intellectus
agentis neceſſaria eſt; imò nec poſſibilis naturaliter.* Aſſerit ſecun-
do *per eandem actionem circa intellectum poſſibilem illuſtrari
phantaſmata ab eo*; & hunc ſenſum tenuiſſe Ariſt. ac D. Thom.
dum de illuſtratione phantaſmatum ab intellectu agente lo-
38 cuti ſunt. Ita noſter Fonſ. 5. lib. Met. cap. 28. quæſt. 8. Conimb. 3.
lib. de anima, cap. 5. quæſt. 2. art. 1. & magna ex parte Toletus;
eſtque iam communis ferè inter recentiores.

Et primum quidem aſſertum, quod vnica actio intellectus
agentis ſit circa intellectum poſſibilem, per quam producat in
eo ſpeciem intelligibilem. Probatur, quia nullam poteſt habe-
re circa phantaſmata, vt oſtendimus, & aliquam habere eſt om-
ninò neceſſarium: nec reſtat aliud præter intellectum poſſibi-
lem: circa quod agere poſſit. Et quod hæc actio circa illum ſit
productio ſpeciei, probatur efficaciter ex neceſſitate ſpecierum
ad intelligendum, ſicut ad ſentiendum inferius oſtendenda,
quas cum non habeat à principio, debet eas recipere ab intel-
lectu agente.

Quòd verò nulla alia ſit ei tribuenda actio, probatur; nam
39 ſi aliqua, vel hæc foret circa intellectum poſſibilem, vel circa
phantaſmata, ſed circa neutrum horum: ergò non poteſt habe-
re aliam. Probatur minor, quia actio intellectus agentis circa
poſſibilem, præter productionem ſpecierum ſolùm poteſt eſſe
illuminatio earundem ſpecierum intelligibilium à ſe produ-
ctarum, quam videtur excogitaſſe Toletus quæſt. 13. huius lib.
concl. 6. vel productio intellectionis, ſed hæc eſt à nobis iam
refutata, & illa non eſt neceſſaria, ſed impoſſibilis: ergò ſolum
poteſt ei tribui productio ſpeciei. Minorem probo, quia illu-
ſtratio alicuius rei eo tendit, vt res illa (ſi ſit obſcura) manife-
ſtetur,

ftetur, & appareat, ſed ſpecies intelligibiles productæ in intellectu poſſibili, clarè, & diſtinctè repræſentant res intelligibiles, eo modo, quo repræſẽtabiles ſunt per ſpecies impreſſas, nec ſunt capaces talis repræſentationis: ergò nec neceſſaria eſt, nec naturaliter poſſibilis talis illuſtratio ſpecierũ. Quod verò nullam poſſit habere actionem intellectus agens circa phantaſmata, probatum eſt à nobis iam contra primam opinionem. 40

Probatur tandem vltimum aſſertum noſtrum, quod per productionem ſpeciei intelligibilis in intellectu poſſibili illuſtrẽtur phantaſmata, quia illuſtrari phantaſmata metaphorica locutio eſt deſumpta ex vera, ac materiali illuſtratione eorum, quæ ſunt in aëre tenebroſo, vt colores, & ex eo dicuntur illuſtrari, quia illuminato aëre apparere incipiunt viſui & ab eo percipi, ſed producta ſpecie in intellectu poſſibili, per quam re- 41
præſentantur eædem res, quas repræſentant phantaſmata, incipiunt apparere intellectui, & ab eo cognoſci, cùm prius nec ei apparerent, nec ab eo cognoſcerentur, ſed ſe haberent in ordine ad intellectum, ſicut colores exiſtentes in obſcuro loco ſe habent ad viſum: ergò per productionem ſpeciei dicuntur ipſæ illuſtrari, & conſequenter phantaſmata, à quibus repræſentantur, per quandam metaphoricam locutionem. Qua vſus eſt Ariſtoteles c. 5. huius libri comparans intellectum agentem, & operationem eius cum lumine, & illuminatione eius materiali, vt verba eius oſtendunt; atque etiam D. Thom. vbicumque de hac 42
re loquitur, vt actionem intellectus agentis circa poſſibilem explicarent. Ex quo intelligitur actionem intellectus agentis per quam producit ſpecies intelligibiles, ſimul eſſe circa intellectum poſſibilem & circa phantaſmata, diuerſa tamen ratione: nam circa intellectum dicitur eſſe tanquam circa ſubiectum, de cuius potentia educitur ſpecies, & in quo eadem actio cum ſpecie recipitur. Circa phantaſmata verò non tanquam circa ſubiectum, ſed tanquam circa obiectum extrinſeca ratione illuminatum, in quantum obiectum repræſentatum in phanta- 43
ſmate ſoli phantaſiæ, repræſentatur de nouo intellectui in eadem ſpecie intelligibili producta in eo ab intellectu agente. Et in hoc ſenſu aſſerit Diuus Thomas actionem intellectus agentis verſari circa phantaſmata, non in priori, in quo conſtat præuiam eſſe intellectioni talem illuſtrationem eorundem phantaſmatum.

Ad argumentum verò eiuſdem ſententiæ concedendum eſt, quod intellectus agens non poſſit illuminare phantaſmata, niſi per actionem; negandum verò, quod talis actio non poſſit eſſe circa intellectum poſſibilem, & cum dicitur per actio-

44 nem circa intellectum poſſibilem nihil prouenire poſſe phantaſmatibus, diſtinguendum eſt; quia nihil intrinſecum e is prouenire poteſt, ſed benè aliquid extrinſecum, nempe fieri actu intelligibilia obiecta in eis repræſentata: cùm prius ſolùm eſſent intelligibilia in potentia: atque etiam abſtrahi à phantaſmatibus, in quantum altiori, ac eleuatiori modo repræſentantur per ſpecies ſpirituales, & immateriales.

QVÆSTIO III.

An & quo modo concurrat phantaſma cum intellectu agente ad productionem ſpeciei intelligibilis.

VT melius intelligatur quæſtio, illud præſupponere oportet tanquam in hac re certum, neceſſariò requiri præſentiam phantaſmatis, vt poſſit intellectus agens producere ſpeciem obiecti intelligendi in intellectu poſſibili, quod experientia patet: quia in omnibus potentiis cogniſcitiuis conſtat non produci ſpeciem, niſi præſente obiecto: ergò nec in intellectu produci poteſt, obiectum autem intelligibile nõ eſt præſens, niſi vt repræſentatum per phantaſma: ergò neceſſaria eſt
45 præſentia phantaſmatis, vt determinetur intellectus agens ad producendam ſpeciem talis obiecti; nam ex ſe indeterminatus eſt, nec determinari poteſt, niſi ab obiecto præſente per phantaſma. Sed an phantaſma præſens adiuuet intellectum agẽtem, vel cum eo concurrat ad producendam ſpeciem, & quonam modo, in hoc eſt poſita difficultas quæſtionis.

Circa quam prima opinio aſſerit phantaſma concurrere cũ intellectu agente ad productionem ſpeciei tanquam cauſam partialem, ita vt ex vtroque reſultet vna totalis eiuſdem effectus. Ita videtur ſentire Scotus in 1. diſt. 3. quæſt. 8. ad 1. & quamuis Toletus putet velle Scotum aſſerere quod ſolum ſit cauſa inſtrumentalis: ſed contextus verborum Scoti partialem cauſam potius quàm inſtrumentalem denotat. Et probari poteſt, quia obiectum eſt cauſa efficiens ſpeciei per virtutem obiectiuam, quam habet: ergò non poteſt concurrere tanquam inſtrumentum, quia hoc non agit per virtutem propriam: ſed per eleuationem ab agente principali; quare phantaſma repræſentans obiectum intelligibile, concurret cum intellectu agente ad productionem ſpeciei, non vt inſtrumentum, ſed vt partialis cauſa.

46 Secunda opinio ex diametro oppoſita negat omninò, quod phan

phantaſma vllum concurſum effectiuũ præſtet ad productionem ſpeciei intelligibilis, hoc eſt, nec partialem, nec inſtrumentalem: ſed ſolum ſe habere putat tanquam materiam determinantem intellectum agentem, qui cum ex ſe ſit indifferens ad producendam ſpeciem cuiuſcumque obiecti, per præſentiam phantaſmatis determinatur ad producendam ſpeciem eiuſdem obiecti per phantaſma repræſentati & non alteram, eo ferè modo, quo concurrit exemplar externum ad productionem effectus artificialis, vt dum artifex aſſumit ſibi imaginem aliquam quaſi pro exemplari determinante actionem eius, non quidem per effectiuum concurſum, (quem certum eſt non præſtare) ſed ſolum per ſuam præſentiam præbendo determinatam materiam. Ita ſentiunt ex recentioribus nonnulli. 47

Probatur teſtimonio D. Auguſt. 12. ſuper Geneſ. ad literam in fine cap. 15. & in principio 16. his verbis loquentis. *Nec ſanè putandum eſt facere aliquid corpus in ſpiritu tanquã ſpiritus corpori facienti materiæ vice ſubdatur. Omnis enim modo præſtantior eſt qui facit, ea re, de qua aliquid facit, neq; vllo modo ſpiritu præſtantius eſt corpus, imò perſpicuo modo ſpiritus corpore &c* Quæ 48
ſi benè expendantur, probare videntur ex mente D. Aug. nullam poſſe cauſalitatem efficientem tribui phantaſmati ad productionem ſpeciei. Nam in primis aſſerit non poſſe ſpiritum vice materię ſubdi corpori circa ſe aliquid facienti: ſed ſi phantaſma concurrit effectiuè cum intellectu agente, ſiue vt cauſa partialis, ſiue vt inſtrumentum, verum eſt agere in intellectum poſſibilem, & hunc ei ſubdi vice materiæ; cum ſit ſubiectum actionis eius, atque effectus producti, videlicet ſpeciei intelligibilis; & hoc reputat impoſſibile D. Auguſt. Ergò ex mente eius nulla cauſalitas efficiens poteſt tribui phantaſmati: nam ex quacumque etiam, ſequitur idem phantaſma præſtantius eſſe intellectu. Quod patet eſſe falſum.

Probatur deinde ratione primò, quia res inferior non poteſt naturaliter agere in rem ſuperiorem, neque corpus in ſpiritum, etiam vt inſtrumentum; quod adeo verum eſt, ac neceſſarium, vt ex Scholaſticis non pauci putent, nec de potentia abſoluta Dei fieri id poſſe, & ideò maxima premuntur difficultate omnes in explicando modo, quo dæmones, & animæ torqueantur igne inferni, quod non foret adeò difficile explicatu, ſi poſſet ignis tanquam inſtrumentum Dei agere in ſpiritum: ſed phantaſma quamuis illuſtratum, vel eleuatum ab intellectu agente, corporeum eſt; ergò non poteſt vllo modo agere in intellectum poſſibilem ad producendam ſpeciem intelligibilem. Secundo, quia inſtrumentum præſertim apud D. Thom. 50

debet habere præuiam aliquam operationem ex propria virtute circa paſſum, per quam diſponatur, vt poſſit eleuari à principali agente, alioqui ſi nihil proprium habeat, nõ dicetur agere ipſum, ſed ſolum agens præcipuum, vt ſi ſerra propria virtute non ſecaret, eleuari non poſſet ab artifice ad producendã cum eo effectum artis, ſed conſtat phantaſma, etiam illuminatum nihil agere poſſe propria virtute circa intellectum poſſibilem: cùm iste ſit ſpiritualis, & illud corporeum: ergò nec poterit vllam habere cauſalitatem, etiam inſtrumentalem ad producendam ſpeciem.

51 Tertia opinio aſſerit *ad productionẽ ſpeciei intelligibilis concurrere intellectũ agentem vt præcipuã cauſam; phantaſma verò vt inſtrumentum.* Ita Diuus Thom. 3. par. quæſt. 9. artic. 4. ad 2. ſed expreſſius id docet quæſt. 10. de Veritate. artic. 6. ad 7. hiſce verbis: *In receptione, qua intellectus poſſibilis ſpecies rerũ accipit à phantaſmatibus, ſe habent phantaſmata, vt agẽs inſtrumẽtale, & ſecundariũ, intellectus verò agens, vt agens principale, & primũ, & ideò actionis effectus relinquitur in intellectu poſſibili ſecũdum conditionem alterius tantùm, & ideò intellectus poſſibilis recipit formas vt intelligibiles actu ex virtute intellectus agentis, ſed vt ſimilitudines determinatarum rerum ex cognitione phantaſmatũ.*

52 Capreol. in 2. diſt. 3. q. 2. ad argum. Durand. contra 8. concluſ. Caietan. 1. par. quæſt. 55. art. 2. ad 2. & quæſt. 79. art. 3. Ferrar. 2. lib. contra gentes, cap. 77. Soncin. 7. lib. Metaphyſ. quæſt. 12. & 14. Iauel. 3. lib. de anima, tractat. de intellectu agente, quæſt. 3. Banez 1. par. quæſt. 79. art. 3. dub. 4. & omnes ferè recentiores: & videtur nobis probabilior: quamuis difficile ſit rationem aliquam efficacem eius reddere.

Duo igitur à nobis probanda ſunt, primum, quod aliquo modo concurrat effectiuè phantaſma ad productionem ſpeciei intelligibilis, & non ſolum tanquam materia, aut in genere cauſæ materialis. Hoc enim eſt, quod ſecunda opinio negat, & in quo conueniunt, prima, & tertia. Secundo probandum nobis eſt, quod talis cauſalitas efficiens phantaſmatis inſtrumentaria tantùm ſit, & non principalis, etiam partialis, vt aſſerit prima opinio; & primam quidem difficile eſt efficaciter probare, ſed egregiam rationem eius inſinuauit Diuus Thomas (ſi verba eius citata expendantur) ſic formandam, ſpecies intelligibilis producta ab intellectu agente duo habet, & quod ſpiritualis ſit, & quod ſit ſimilitudo talis rei deter-
53 minatæ: ergò ſecundum vtramque rationem debet ei aſſignari efficiens cauſa, ſed intellectus agens, qui abſque dubio cauſa efficiens eſt eiuſdem ſpeciei ſecũdum rationem priorem,

non poteſt eam producere ſecundum poſteriorem, niſi effectiuè concurrente phantaſmate; ergò non poteſt ei denegari aliqua efficiencia. Probatur minor, quia à ſolo intellectu agente, & concurſu eius non poteſt habere ſpecies determinatam repræſentationem; imò nec poteſt eſſe repræſentatiua obiecti: quia intellectus agens ex ſe nullam habet ſimilitudinem cum obiecto: ergò nec poteſt ſolus producere ſimilitudinem eius, quæ eſt ſpecies; neceſſe eſt ergò tribuere aliquam efficientiam phantaſmati coniuncto cum intellectu agente, vt ita ſpecies ſecundum vtramque rationem poſſit ab eo ſimul cum phantaſmate operante effectiuè procedere. Et ſi dixeris ſufficienter 54
determinari intellectum agentem per ſolam præſentiam phãtaſmatis præbentis ei determinatam materiam pro determinata ſpecie producenda, etiamſi nullam efficientiam præſtet ad productionem eius: ſed materialiter tantùm concurrat quemadmodum imago ad cuius ſimilitudinem altera depingitur. Probo non poſſe hoc modo ſe habere phantaſma: 55
quia nulla cauſa realis determinatur per ſolam præſentiam alterius rei ad productionem talis effectus, vt euidenti inductione conſtat; ita vt nullus dari poſſit caſus talis determinationis: ſed vt minimum ad eam requiritur ſubiectum, vel materia ſub determinatis diſpoſitionibus talem formam potius, quàm aliam petentibus; ergò non ſufficit præſentia phantaſmatis ad determinandum intellectum agentem ex ſe omninò indifferentem, quia nec poteſt ſe habere tanquam ſubiectum, vel materia tali modo diſpoſitum: cum conſtet non poſſe intellectum agentem circa illud agere, vt circa ſubiectum. Nec tandem poteſt ſe habere phantaſma, tanquam cauſa exemplaris: quia exemplar ſolum poteſt reperiri in agentibus per cognitionem, qualis non eſt intellectus agens: quare nec poteſt ſe habere phantaſma ad illum tanquam imago, ex qua veluti depingat alteram. Quod verò à quibuſdam recentioribus excogitatur, nempe phantaſma per ſolam ſympathiam determinare intellectum agentem abſque concurſu aliquo efficiente. 56
Inſufficiens eſt, quia cum ſit determinatio obiectiua in ordine ad productionem ſimilitudinis eiuſdem obiecti, & ſpecies producta ſit virtus eiuſdem obiecti, vt talis concurrens ad intellectionem, non eſt intelligibile, quod abſque efficientia eiuſdem obiecti, ſeu phantaſmatis naturaliter producatur. Alioqui etiã poſſet dici, quod per ſolam ſympathiam determinatur ſenſus interior ab ſpecie expreſſa inferioris abſque vlla efficientia; quod patet eſſe falſum; denegari ergò non poteſt phantaſmati efficientia aliqua ad productionem ſpeciei.

57 Sed quod efficientia hæc nõ ſit partialis cauſæ, etiam minus principalis, vt aſſerit Scotus: ſed ſolius inſtrumenti; probatur, quia hoc eſt apertum diſerimen inter partialem cauſam, & inſtrumentum, quod illa attingit effectum propria virtute, & non per ſolam motionem alterius cauſæ: inſtrumentum verò non poteſt propria virtute effectum attingere: ſed tãquam virtus alterius, vel per ſolam eleuationem eius: ſed phantaſma non poteſt propria virtute agere circa intellectum poſſibilem, nec attingere ſpeciem intelligibilem: cùm vtrumque ſit ſpirituale, phantaſma verò quomodocumque acceptum materiale, & corporeum: ergò repugnat ei concurſus partialis cauſæ efficientis.

58 Ad argumentum pro Scot. diſtinguendum eſt antecedẽs, quod obiectum ſit cauſa efficiens ſpeciei per virtutem obiectiuam, quam habet: nã ſpeciei proportionatæ propriæ virtuti, & in potentia etiam ſibi proportionata, verũ eſt, & experientia probatum in obiectis ſenſibilibus: ſed ſpeciei ſuperioris ordinis, & in potentia etiã altioris ordinis producendæ, planè falſum; & ita ſe res habet in phãtaſmate repræſentante obiectum materiale, cuius virtus obiectiua inferioris ordinis eſt reſpectu ſpeciei intelligibilis, atque etiã intellectus, in quo producenda eſt, cùm materiale, & corporeũ ſit phãtaſma; intellectus verò, & ſpecies ſpirituales, & incorporeæ, & propterea nec phantaſma, aut obiectũ ab eo repræſentatũ propria virtute poſſunt immutare intellectum, nec producere in eo ſpeciem. Et ſi dicatur effectum cuiuſlibet cauſæ procedere ſimilem virtuti propriæ eius, per quã operatur, & non inſtrumento: ſed ſpecies intelligibilis procedit ſimilis phantaſmati, & obiecto ab eo repræſentato, cùm illud idem repræſentet; ergò erit cauſa eius per virtutem propriã, & non inſtrumentũ, quia effectus non aſſimilatur inſtrumento non

59 agenti per virtutem propriã. Reſpondeo phantaſma, ſeu obiectum ab eo repræſentatũ duo habere, nempe rationem obiectiuam: ſed improportionatam, & ratione prioris non eſt inſtrumentũ: ſed ratione poſterioris, quia propter improportionem non poteſt agere, niſi eleuetur; imò propter eam eleuatur, quia ſi haberet proportionẽ, præcipua, ac totalis cauſa foret ſpeciei, & nullo modo indigeret intellectu agẽte ad illam producendam; propter rationem igitur obiectiuam aſſimilatur ei ſpecies intelligibilis, & propter improportionem habet rationem inſtrumẽti, cui non poſſet aſſimilari ſpecies, niſi adeſſet obiectiua ratio. Ad formã igitur argumenti dum dicitur, effectum non aſſimilari inſtrumento, diſtinguo; ſub

ratione

ratione inſtrumenti concedo: nam alioqui cuicunque inſtrumento aſſimilaretur: nego tamen quod non aſſimilatur ei vt inſtrumento tali, nempe obiectiuo, quod quidem propter improportionem habet rationem inſtrumenti, non propter rationem obiectiuam.

Teſtimonium D. Auguſt. in fauorem ſecundæ opinionis 60
propoſitum intelligitur de cauſalitate propriæ virtutis, qualis eſt in cauſa principali totali, vel partiali; non de inſtrumentaria, quam non habet inſtrumentum ex propria virtute: ſed ex virtute cauſæ principalis, quæ cùm ſit eiuſdem ordinis cum ſubiecto, circa quod agit, & cum effectu, quẽ circa illam producit, non dicitur agere in rem ſuperiorem, nec producere effectum ſe ſuperiorem, vt ſi ad propoſitum accõmodetur. Phantaſma non agit in intellectum poſſibilem, nec producit in eo ſpeciem intelligibilem propria virtute corporea, & materiali, & ideò nec vt materiale, & corporeum eſt: ſed vt eleuatum ab intellectu agente ſpirituali, & immateriali; quare licet ſecundum ſe ſumptum ſit inferioris ordinis, non vt tale agit: ſed vt aliquo modo attingit ordinem ſuperiorem, hoc igitur modo non negat D. Auguſtinus agere poſſe: ſed priori, vt contextus verborum oſtendit.

Ad primum argumentum eiuſdem ſententiæ negandum eſt 61
antecedens, quod corpus non poſſit agere in ſpiritum, etiam vt inſtrumentum: nam valdè probabile eſt Sacramenta producere gratiam in anima, vt inſtrumenta Phyſica eleuata à Deo. Nec in eo poſita eſt præcipua difficultas pœnæ dæmonum, an poſſit ignis vt inſtrumentum Dei actione Phyſica in eos agere: ſed potius in modo, quo per talem actionẽ ignis, vel per alligationem in eo, aut quouis alio poſſit eis grauis adeò inferri pœna; quare ex hoc non poteſt probari, quod phantaſma non poſſit agere in intellectum poſſibilem virtute agentis. Sed licet admitteretur corpus nullo modo poſſe agere in ſpiritum, non probaretur, quod phantaſma non poſsit agere in intellectum: nam ipſe, & anima, non ſunt purè ſpirituales, ſicut Angeli: ſed ſic anima ſpiritualis eſt, vt ſit vera forma corporis; ſic intellectiua, vt ſimul ſit vegetatiua, & ſenſitiua; ſic ſpiritualis, vt per informationem corporis perficiatur in proprio eſſe, atque etiam in modo intelligendi ſibi connaturali. Vnde fit, vt ſic intellectus eius habeat ſibi naturaliter ſubordinatas potentias ſenſitiuas, vt mediis operationibus earum perficiatur in eodem modo intelligendi: & hinc eſt, quod phantaſma hominis propter radicationem in eadem anima cum vtroque intellectu, & propter naturalem ſubordinationem, & ſympathiam aptum ſit

eleuari ab eodem intellectu agente ad producendam ſpeciem in intellectu poſſibili eiuſdem obiecti materialis à ſe repræſentati.

62 Ad ſecundum reſpondeo ex his,quæ in 7. lib. Phyſic. adnotaui de inſtrumentis , neceſſarium quidem eſſe, quod inſtrumentum aliquid proprium habeat ratione cuius poſſit eleuari ab agente præcipuo,eique correſpondeat aliqua ratio in effectu producto ab vtroque ; quamuis non ſit neceſſarium, quod habeat ex propriis operationem diſtinctam ab actione agentis præcipui ; habet igitur ex propriis phantaſma eſſe expreſſam ſimilitudinem obiecti naturaliter ſubordinatam intellectui,& quæ poſſet imprimere ſpeciem obiecti à ſe repræſentati in potentia ſibi proportionata,ex quo aptum eſt,vt eleuetur ad imprimendam ſpeciem eiuſdem obiecti in intellectu , ex quo etiã correſpondere poteſt ei in ſpecie intelligibili ratio ſimilitudinis talis obiecti,quamuis non poſſit ex propria virtute diſtinctam habere operationem ab intellectu agente circa poſſibilem:ſed ſolum eandem operationem cum eo, eleuatum ab eo exercere,quod ad rationem inſtrumenti ſufficere putandum eſt.

QVÆSTIO IV.

An intellectus agens, & poſſibilis ſint potentiæ animæ realiter diſtinctæ.

63 PRæſupponit titulus quæſtionis, quod intellectus agens ſit potentia , ſeu virtus animæ , per quam materialia obiecta intelligibilia ſolum in potentia ab intellectu poſſibili fiunt actu intelligibilia per ſpeciem intelligibilem ſpiritualem productam in eo ab eodem intellectu agente ſimul cum phantaſmate : & hanc potentiam animæ ſpiritualem eſſe , & immaterialem,ſicut anima ipſa,in qua eſt. Nec eſſe corpori, aut alicui parti,vel organo eius permixtam , quod eſt non eſſe organicã, ſicut viſum,& alios ſenſus:ſed immediatè inhærere animæ , & ideò ſeparabilem eſſe à corpore cum eadem anima,quæ omnia docuit expreſsè,atque probauit Ariſtoteles c. 5. huius libri , & D.Thom.efficaciter etiam probauit 2.lib.contra gentes,c. 78. & 1.par.q.79.art.4.

64 Vnde ſequitur primo erraſſe in principiis veræ philoſophiæ omnes,qui intellectum agentem admittentes illum non intra animam : ſed extra,ac ſeparatum ab ea poſuerunt.Et in primis Plato

Plato 6.lib.de Republic.qui videtur ſenſiſſe intellectum agentem eſſe lumen diuini intellectus mentes noſtras irradians, ac eis imprimens intelligibiles ſpecies, per quas materialia obiecta fiant actu intelligibilia. Deinde errauit Auicenna 9.lib.Metaphyſ.cap.4. & in lib.natur. capite 5, qui intellectum agentem poſuit ſubſtantiam quidem creatam extra animam, vt Angelum, vel quid ſimile, à quo nobis imprimantur earundem rerum ſpecies. Quod etiam tenuere cum eo Auemp. in epiſt. 65
de lumine, & Auerr. in libro de beatitudine animæ, capite 5. & tam iſti, quàm Plato conſequenter putauerunt vnum eſſe intellectum agentem in omnibus hominibus: nam ſi ſeparatus eſt ab anima, non eſt eur multiplicetur: ſed vnus cum ſit, poterit omnibus hominibus ſpecies impr... re. Secundo ſequitur erraſſe etiam alios (licet minus) qui cum ponerent intellectum agentem intra animam, dixerunt eſſe habitum principiorum, per quem cognoſcimus prima principia. Et vocatur ab Ariſtotele intellectus principiorum, 6.lib.Ethic.cap.6.&11. & cap.5.huius libri, vocat eum habitum, vel artem. Hanc ſententiam referunt Albert. in Summa de homine cap.3. & Diuus Bonauent. in 2.diſtinct.14.artic.2.quæſt.4. Et tandem errarunt alij, qui putarunt eſſe lumen quoddam deriuatum in animas noſtras ab aliqua ſubſtantia ſuperiori creata, & habere modum qualitatis tertiæ ſpeciei, quam ſententiam refert idem Albert. Magn.2.lib.de anima, tract.2.cap. 8. Probatur autem vtroſque 66
erraſſe, quia habitus principiorum præſupponit notitiam terminorum: ergò intellectum agentem, à quo producuntur ſpecies eorum, quare repugnat intellectum agentem eſſe habitum: & cum intellectus agens ſit virtus naturalis animæ proximè ordinata ad agendum, non poteſt eſſe qualitas tertiæ ſpeciei: ſed primæ, quæ eſt naturalis potentia.

Hac igitur veritate præſuppoſita, ac probata aduerſus hos omnes Philoſophos quod intellectus agens ſit potentia animę, præſuppoſito etiam alio quod ſuperius oſtendimus, videlicet non eſſe potentiam cognoſcitiuam, aut intellectiuam, quærimus an ſit eadem cum intellectu poſſibili, ſeu cognoſcente, vel diſtincta realiter.

67 Et prima opinio negat eſſe potentias realiter diſtinctas: ſed eandem eſſe putat prædicta officia diuerſa habentem, à quibus diuerſa nomina intellectus agentis & poſſibilis accipit, quam probabilem reputant Tolet. quæſt. 14. huius libri. Conimbr. cap.5.quæſt.1.artic.2. Suarius tom.1. in 3. part. Diuus Thom. diſputat. 30. ſectio. 2. ad finem: ſequuntur verò Maior in 2. diſtinctio. 16. quæſtio. vnica. Abulenſ. in

cap.23.

cap.23.Exodi,quæſt.70.Niphus lib.1.de intellectu,tract.4 cap. 21. & ex recentioribus non pauci. Quorum præter rationes alias, hoc videtur potiſſimum fundamentum, quod non ſunt multiplicandæ entitates reales (præſertim ſi ſint potentiæ ad operandum)ſine ratione conuincente,ſed non datur ratio conuincens ad diſtinguendas,has potentias;vt conſtabit ex diſcurſu quæſtionis; ergò non debent poni diſtinctæ potentiæ intellectus agens, & poſſibilis.

68 Sed ratione probant primo,quia ſi intellectus agens diſtincta potentia eſt à poſſibili; ſequitur hæc aperta contradictio, quod ſit potentia vitalis, & non vitalis, vitalis quidem, quia ſequitur naturaliter animam,quæ eſt principium vitæ; cum ea conuertitur, & cum ea ſeparatur à corpore: quòd verò vitalis non ſit, probatur,quia non eſt principium actus vitalis, nam ſolum eſt principium producendi ſpeciem intelligibilem, quã productionem fatetur oppoſita ſententia non eſſe actum vitalem:& probatur apertè, quia productio ſpeciei ſenſibilis impreſſæ non eſt actus vitalis:cum fiat à ſolo obiecto non viuente:ergò nec productio ſpeciei intelligibilis. Probant ſecundo,

69 quia ſi intellectus agens ponatur diſtincta potentia à poſſibili, ſequitur hanc potentiam ocioſam eſſe in anima,& omninò inutilem in ſtatu ſeparationis à corpore, quia nullum prorſus actum in eo ſtatu habere poteſt; cùm nulla ſit ibi productio ſpecierum ex phantaſmatibus,hoc autem magnum incommodum eſt.

70 Secunda opinio *ponit intellectum agentem eſſe potentiam animæ realiter diſtinctam ab intellectu poſſibili*: ita D. Thomas expreſsè 1.p.qu.79.artic.7.his verbis:*Diuerſificatur tamen potẽt. a intellectus agentis, & intellectus poſſibilis, quia reſpectu eiuſdem obiecti aliud principium oportet eſſe potentiam actiuam: quæ facit obiectũ eſſe in actu,& aliud potentiam paſſiuam, qua mouetur ab obiecto in actu exiſtẽte,&c.* Et paucis interpoſitis. *Sic igitur nulla alia differẽtia potentiarum in intellectu eſſe poteſt,niſi poſſibilis,& agentis.* Et artic.10. eiuſdem quæſtionis vbi ſic ait: *Intellectus agens,& poſſibilis ſunt diuerſæ potentiæ,ſicut & in omnibus alia eſt potentia actiua,& alia paſſiua.* Ita Caiet. & Bañez, art. 3.eiuſdem quæſtionis dubio 1.Ferrar.2.lib.contr. gent.cap.77. & 78.eſtque communis in ſchola D. Thom. quam Scotus etiã ſequitur in 1.diſtin.3. qu.8.ad primum.Albert. Magn.in Summa de homine,tract.de intellectu agente,quæſt. 6. & ex recentioribus Toletus, Conimb.locis citatis, & noſter Valentia, 1. part.diſp. 6. quæſt.5.puncto 2.ad finem:qui omnes ſentiũt eſſe propriam Ariſtotel. quia vbicunque de intellectu agente, & poſſibili

poſſibili loquitur,tanquam de diuerſis potentiis loquitur,præ-
ſertim in principio huius capitis text.18.vbi ſic ait:*Eſt quidam*
*talis intellectus,qui omnia ſit,quidã verò,qui omnia facit.*Et tex.
19.*Et hic intellectus ſeparabilis eſt,& immixtus, & impaſſibilis,*
ſubſtantia actu exiſtens,ſemper enim honorabilius eſt agens patiẽ-
te,& principium materia. Et videtur nobis probabilior; non ſo-
lum propter tantorum virorum authoritatem, ſed ob effica-
ciora argumenta.

Primum colligimus ex verbis D.Thom.in primo loco:nam 71
potentiæ diſtinguuntur ex diuerſo modo operandi circa ſua
obiecta,non enim poſſunt diuerſi modi operandi comprehen-
di ab eadem potentia, vnde hac potiſſimum ratione probamus
intellectum eſſe potentiam realiter diſtinctam à voluntate,
quia diuerſos habent modos operandi; nam intellectus tan-
quam potentia cognoſcitiua, & ideo paſſiua operatur attra-
hendo ad ſe obiectum,ſibique cõiungendo: voluntas verò po-
tius operatur per modum inclinationis, ac tendentiæ in obie- 72
ctum præſuppoſita cognitione intellectus, & quia iſti modi
operandi diuerſi, quorum vnus præſupponit naturaliter alte-
rum,non poſſunt per eandem virtutem exerceri,diſtingunt di-
uerſas: ſed intellectus agens, & poſſibilis habent diuerſos mo-
dos operandi; quorum vnus præſupponit naturaliter alterum;
ergò ſunt potentiæ realiter diſtinctæ. Minorem probo, quia
proprius modus operandi cuiuſlibet potentiæ cognoſcitiuæ, &
conſequenter paſſiuæ eſt per attractionem obiecti ad ſe,ſibique
illud coniungendo: modus verò operandi intellectus agentis,
tanquam potentia actiuæ, nec eſt per attractionem obiecti ad
ſe,neque illud ſibi coniungendo: ſed potius producendo illud,
nempe ſpeciem intelligibilem, quæ eſt proprium eius obiectũ
ad quod producendum per ſe ordinatur,& hanc productionem
præſupponit naturaliter modus operandi per cognitionem;er-
gò habent diſtinctos modos operandi: quorum vnus præſup-
ponit naturaliter alterum.Nec poteſt dici quod modi iſti ope-
randi diuerſi,ſint inadæquati, & ideò poſſint conuenire eidem 73
potentiæ,ſicut modi operandi internorum ſenſuum,pro quibus
vnam tantùm potentiam ponimus. Quia operationes,vel mo-
di operandi inadæquati debent conuenire in vna aliqua ratio-
ne communi,adęquata quidem tali potentiæ,ſub qua compre-
hendantur omnes,tanquam inadæquati, vt in eiſdem internis
ſenſibus contingit, nam omnes modi operandi, & omnes ope-
rationes internæ conueniunt in ratione communi adæquata
cognoſcendi obiectum ſenſibile, ſub qua comprehenduntur
omnes tanquam inadæquatæ: ſed modus operandi intellectus
agentis,

agentis, & poſſibilis, & operationes eorum, non poſſunt habere rationem communem, quæ ſit adæquata eidem potentiæ, & ſub qua comprehendantur propriæ, tanquam inadæquatæ; ergò nec poſſunt eſſe inadæquatæ. Minorem probo, quia neque conueniunt in modo operandi per attractionem obiecti ad ſe, nec operationes in ratione cognitionis obiecti.

74 Ex quo aliud argumentum deſumo ſatis efficax, quia nulla potentia cognoſcitiua inuenitur, quæ poſſit habere actum, qui non ſit cognitio, nec appetitiua, quæ non ſit appetitio, vt in ſenſibus, voluntate, & appetitu conſtat, ſed intellectus poſſibilis eſt potentia cognoſcitiua; ergò nullum poteſt habere actum, quia non ſit cognitio: ſed conſtat productionem ſpeciei non eſſe cognitionem; ergò nec poteſt eſſe actus intellectus poſſibilis, ſed alterius potentiæ ab eo diſtinctæ, quæ eſt intellectus agens.

75 Probatur tandem, quia ad productionem ſpeciei intelligibilis concurrit phantaſma cum intellectu agente tanquam inſtrumentum eius, ſed eadem eſt actio realis inſtrumenti, & principalis cauſæ: ergò eadem eſt actio realis phantaſmatis, & intellectus agentis circa intellectum poſſibilem, ſed actio phantaſmatis circa intellectum poſſibilem eſt tranſiens: cùm non maneat apud ſe, ſed tranſeat ad intellectum poſſibilem, tanquam ad ſubiectum, in quo recipitur: ergò repugnat hanc eandem actionem eſſe ab intellectu poſſibili realiter, tanquam à principio actiuo, ſed ab alia potentia, quia nihil poteſt agere in ſe ipſum actione tranſeunte, ſed immanente, nec poſſibile eſt eandem actionem realem ſimul eſſe immanentem, & tranſeuntem.

76 Fundamentum oppoſitæ ſententiæ conditionatum eſt, quod non ſint entitates, vel potentiæ multiplicandæ ſine vrgenti ratione: vrgens verò ratio non debet eſſe demonſtratiua, ſed ſatis eſt intra latitudinem probabilitatis eſſe efficacem. Et in hac parte extant rationes pro diſtinctione reali intellectus agentis à poſſibili ſatis probabiles, & in hoc genere vrgentes, atque efficaces à nobis allatæ, extat etiam authoritas totius fermè Scholæ, quæ abundè ſatis ſufficiunt, vt noſtra potius ſententia, quam oppoſita amplectenda ſit. De ſenſibus verò internis, qui obiici poſſent, diuerſam eſſe rationem, probauit prima ratio noſtra, & efficaciores longè rationes attulimus pro eorum vnitate, quàm afferantur pro identitate intellectus agentis, & poſſibilis.

77 Primum argumentum ſi aliquid probat æquè procedit contra ſententiam oppoſitam, ac contra noſtram; nam ex eorum

rum ſententia ſequitur eandem operationem eſſe vitalem, & non vitalem, quod ſic probo: operatio per quam intellectus poſſibilis imprimit ſibi ſpecies, procedit à potentia conſequente naturam animæ rationalis, quæ eſt principium vitæ; ergo eſt vitalis; nam hæc videtur eſſe definitio vitalis operationis, ex alia verò parte probatur, quod non ſit vitalis, quia terminus eius, qui eſt ſpecies, produci poteſt ab agente extrinſeco, & in ſenſibus à ſolo obiecto non viuente producitur. Dicendum igitur eſt, intellectum agentem non eſſe potentiam vitalem, ſed inferiorem vitalibus, vt ex modo agendi eius, ſimili modo agendi potentiarum inferiorum, vt caloris, aut luminis ſatis eſt manifeſtum, & ideò nec productio ſpeciei ab eo vitalis eſt operatio, ſed ſolum habet eſſe præuiã, atque ex ſe ordinatam ad vitalem operationem. Nec ſatis eſt, quod intellectus agens procedat ab anima, quæ eſt principium vitæ, quia non procedit ab ea, vt à principio vitæ, ſed ſecundum rationem inferiorem formæ ſubſtantialis eo ferè modo quo procedit ab eadem anima, tanquam à ſubſtantia ſpirituali proprietas ſubſtandi accidentibus ſpiritualibus, vel alia ſimilis. Imò eo modo quo tenentur dicere authores oppoſitæ ſententiæ productionem ſpeciei procedere ab intellectu poſſibili, non vt à potentia vitali, ſed ſecundum rationem inferiorem potentiæ non vitalis.

Ad ſecundum neganda eſt conſequentia, quod intellectus agens in ſtatu ſeparationis animæ à corpore ocioſus ſit, vel ſuperfluus, quia licet pro tempore illo careat propria operatione, habiturus eſt eam poſt reunionem eiuſdem animæ perpetuò in corpore permanſuræ. Quemadmodum ergò non iudicatur inutilis, vel ocioſus in ſtatu ſeparationis appetitus naturalis animæ ad informandum corpus, quamuis pro toto illo tempore non informet, ſed ſatis eſſe exiſtimatur, vt ocioſus non ſit, quod ſuo tempore informatura ſit, & informauerit: ita non poteſt ocioſus iudicari intellectus agens in ſtatu ſeparationis, licet in eo non operetur, ſed ſatis eſt operaturum eſſe, dum anima reuniatur corpori. Imo etiam, ſi nunquam foret amplius operaturus, ocioſus non eſſet, ſed ſatis eſſe iudicaretur, quod aliquando operatus fuerit, & pro toto ſequenti tempore, aut etiam pro tota æternitate ad ornatum, & integritatem animæ rationis quantum ad omnes ſuas virtutes permaneret. Quod exemplo potentiæ vegetatiuæ oſtenditur in corporibus beatorum permanentis, quamuis nullam operationem ſit habitura in tota æternitate; nam in illo ſtatu nec nutriuntur corpora, nec vlla fit cõuerſio alimenti, quã conſtat eſſe, proprium

78 (margin, beside "Ad ſecundum")
79 (margin, beside "neret. Quod exemplo")

1.concl. 2.& 3.pro qua etiam referunt Diuum Thomam de Veritate, quæſtione 10. articulo quinto, 2. libro Poſt. textu 27. & opuſculo 29. Auerro. 2. lib. de anima comm. 63. Terra. lib. 3. q. 3. Apollin. q. 12. Abulen. ſuper ca. 25. Matthæi, q. 608. Caiet. 3. p. q. 76. artic. 7. Probatur teſtimonio Ariſtot. 7. Metaphyſ. text. 4. vbi 134
docet expreſsè ſubſtãtiam priorem eſſe cognitione accidentibus, ſicut prior eſt ſecundum entitatem: cum intelligibilitas ſit propria paſſio entitatis: ergò ſentit prius cognoſci ab intellectu, quàm accidentia, quod non poteſt eſſe verum, niſi per propriam ſpeciem cognoſcatur. Probatur etiam ratione; primo quia phantaſia, aut æſtimatiua habet virtutem eliciendi ex accidentibus ſenſatis per ſenſus externos ſpeciem aliorum non ſenſatorum: ergò à fortiori habebit virtutem eliciendi ſpeciem ſubſtantiæ, quamuis non ſit ſenſata per externos ſenſus. Probatur conſequentia, quia accidentia omnia ſenſibilia à ſenſibus externis habent fundamentum in ſubſtantia, & vt ei inhærentia percipiuntur ab eis: ergò poterit phantaſia tãquam ſuperior virtus elicere ex ſpeciebus ſenſatis inſenſatum eius, & hæc poterit imprimere ſpeciem intelligibilem eiuſdem ſubſtantiæ in intellectu poſſibili virtute agentis. Secundo, quia phantaſma concurrit tanquam inſtrumentum cum intellectu agente ad producendam ſpeciem: ergò etiam ſi ſola accidentia repræſentaret, poſſet imprimere ſpeciem ſubſtantiæ. Probatur conſequentia, quia accidens ſecundum proprium eſſe per modum inſtrumenti poteſt concurrere ad productionem ipſiuſmet ſubſtantiæ: ergò potiori ratione accidens vt ſenſatum, vel eius ſpecies poterit tanquam inſtrumentum animæ producere ſpeciem ſubſtantiæ; & aliorum accidentium.

Secunda opinio nonnihil differt a prima, aſſerit enim primam cognitionem noſtri intellectus, nec eſſe conceptum ſubſtantiæ, nec accidentis, ſed totius coniuncti, ſeu aggregati ex ſubſtantia, & accidenti. Et ideò ſpeciem primo productam ab intellectu agente, & phantaſmate totum illud coniunctum repræſentare per modum ſubſtantiæ, quia repræſentat illud per modum per ſe exiſtentis, vt album, cognito verò coniuncto ab intellectu prima cognitione ſimplici per modum vnius, ſeparat ſubſtantiam ab accidenti per diſcurſum, & intelligit vtrumque ſeorſum ab alio, non quidem ſubſtantiam prius neceſſariò; nec accidens, ſed indifferẽter poteſt intelligere vnum prius altero, & per alterum, vt accidentia per ſubſtantiam, & ſubſtantiam per accidentia; ita tamen vt neque conceptus ſubſtantiæ ſit abſolutus, neque accidentis, ſed vterque connotatiuus, quia nec intelligimus accidens, niſi in ſubſtantia, & cum ordine ad illam, nec 135

ſubſtantiam, niſi in ordine ad accidentia; quare conceptus ſubſtantiæ ſemper accidentia connotat. Ita Tolet. 3. lib. de anima,
136 q. 6. qui pro hac ſententia refert Apollinarem. Probat primo experientia, quia quiſque in ſe experitur non percipere animal, niſi vt ſubſtantiam ſe mouentem, neque hominem, niſi vt habentem principium diſcurrendi, paritérque de cæteris, ſed conceptus iſti non ſunt abſoluti, ſed connotatiui, vt per ſe patet: ergò nec aliquem conceptum ſubſtãtiæ abſolutum habemus, ſed connotatiuos omnes. Probat ſecundo ratione, quia intellectus dependet in ſua cognitione à phantaſmate: ergò quidquid intelligit, habet ordinem ad phantaſma, & cum tali ordine intelligitur: ſed phantaſma repræſentat accidentia: ergò neceſſe eſt quamlibet ſubſtantiam intelligere cum ordine ad accidentia, & conſequenter non conceptu abſoluto, ſed connotante accidentia. Et poteſt ſic vrgeri ratio, res omnes intelligimus, ſicut ſunt à parte rei, ſed à parte rei quælibet ſubſtantia corporea naturaliter eſt coniuncta alicui accidenti, & quodlibet accidens eſt in aliqua ſubſtantia, ita vt ex vtroque fiat vnum coniunctum ſeu aggregatum: ergò aggregatum concipimus, & ideò conceptu connotatiuo, non abſoluto.

137 Vltima opinio vtrique oppoſita eſt, negans omninò, quod detur ſpecies propria ſubſtantiæ, aut totius coniuncti ex ſubſtantia, & accidente, ſed ab intellectu agente produci ſpeciem propriam ſolius accidẽtis per ſe ſenſibilis, & hoc tantùm intelligi prima cognitione, ex quo ita cognito peruenit intellectus per diſcurſum ad cognitionem ſubſtantiæ, & accidentium inſenſibilium per ſe. Ita Scotus in 1. diſt. 3. q. 1. & 3. & diſt. 8. q. 2. Ricard. in 2. diſt. 24. q. 3. art. 3. Herue. quodlib. 3. q. 12. Tignoſius 2. lib. de anima, ad textum 11. Iandu. ibidem q. 10. Valeſ. in lib. de ſacra philoſ. cap. 74. pag. 478. & eſt iam ferè communis inter recentiores, & videtur nobis probabilior. Quam his aſſertionibus explicamus.

138 Aſſertio prima, *ſubſtantia nullo modo repræſentatur per phãtaſma, nec per aliquam ſpeciem ſenſibilem impreſſam, vel expreſſam, nec per eam poteſt percipi ab vllo ſenſu.* Hæc eſt contra primam opinionem, & ad eam probandam duo præſuppono in doctrina Ariſtotelis certa, & ab omnibus admiſſa. Primum eſt quod ſubſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, ſed per accidẽs. Secundum, ſenſibile per accidens eſſe id, quod coniungitur per accidens, ei quod eſt per ſe ſenſibile, vt ſubſtantia Petri dicitur ſenſibilis per accidens, quia per accidens coniungitur albedini per ſe ſenſibili; vtrumque docet expreſsè Ariſtotel. 2. lib. de anima, cap. 6. Ex his autem duobus ſic arguo: ſenſibile per accidens

accidens nullam habet in ſe rationem ſenſibilis, ſed ſolùm dicitur ſenſibile, quia coniungitur per accidens habenti illam: ergò nullam habet in ſe rationem per quam poſſit mouere ſenſum, ſed ex eo ſolùm mouere dicitur, quia ſenſibile per ſe (ei cõiunctum per accidens) mouet ſenſum, ſed ſenſibile mouet ſenſum per ſpeciem, quam ei imprimit ſe repræſentantem: ergò ſi non habet in ſe rationem, per quã moueat, ſequitur nec habere in ſe rationẽ aliquam, per quã repræſentetur per ſpeciem: nulla ergò talis ſpecies dari poteſt, quæ ſit propria ſenſibilis per accidens, à qua repræſentetur: ex quo efficaciter ſequitur non poſſe dari ſpeciem ſenſibilem expreſſam, vel expreſſam in ſenſu aliquo interno, vel externo, aut etiam phãtaſma, per quam repræſentetur ſubſtantia, vel accidentia eius per accidens tantùm ſenſibilia.

Secunda aſſertio, *intellectus agens nõ poteſt imprimere intellectui poſſibili propriã ſpeciem ſubſtantiæ eam repræſentantem.* Hæc eſt etiam contra primam opinionem: & probatur hac ratione; intellectus agens nullam poteſt imprimere ſpeciem, niſi determinetur per phantaſma vt repræſentans obiectum: ergò nullius obiecti poteſt ſpeciem producere, niſi eius quod repræſentatur per phantaſma; ſed ſubſtantia, nec repræſentatur, nec eſt repræſentabilis per phantaſma: cùm nullam habeat in ſe ſenſibilitatem, ratione cuius repræſentetur per ſpeciem ſenſibilem: ergò nec poteſt intellectus agens ſimul cum phantaſmate imprimere intellectui poſſibili ſpeciem propriam ſubſtantiæ, nec accidentium eius non ſenſibilium. 139

Aſſertio 3. *non poteſt dari phantaſma repræſentãs totum coniunctum, vel aggregatũ ex ſubſtantia, & accidenti per ſe ſenſibili, nec proinde poteſt produci ab intellectu agente ſpecies intelligibilis repræſentans intellectui idem coniunctum.* Hæc eſt contra ſecundam opinionem & in primis ſequitur ex 2. & 3. noſtra aſſertione: Sed probatur etiam, quia vel repræſentari ſimul cum alio eſt repræſentari vtrumque, vel illud tantùm, quod in ſe ſenſibile eſt, aliud verò quòd non eſt ſenſibile, ſolum dici repræſentatum per accidens; quia eidem coniunctum eſt: ſed vtrumque eſt impoſſibile; primum quidem, quia ſubſtantia nullam habet in ſe ſenſibilitatem, ratione cuius repræſentetur: ergò repugnat, quod repræſentetur ſimul cum alio, ita vt repræſentetur vtrumque. Poſtremum verò, quia ex eo ſolùm quod ſubſtantia coniungatur ſenſibili per ſe, nulla poteſt aduenire ei ſenſibilitas, per quam repræſentetur per ſpeciem: ergò ex hoc non poteſt eſſe verum, quod repræſentetur vtrumque per phantaſma, & conſequenter nec per ſpeciem intelligibilem medio phantaſmate productam ab intellectu agente. 140

141 Et ex his tribus aſſertionibus tria inferuntur. Primum, quod ſubſtantia non poteſt primo cognoſci ab intellectu, ſed prima eius cognitio aſſequenda eſt ex cognitione alicuius proprietatis eius per ſe ſenſibilis aduerſus primam ſententiam. Secundo infertur non eſſe primum cognitum ab intellectu coniunctum, vel aggregatum ex ſubſtantia,& accidenti per ſe ſenſibili, quod etiam fit ex probatis manifeſtum: nam ſi non eſt coniunctum illud repræſentabile per phantaſma, nec proinde producibilis ſpecies intelligibilis eius ab intellectu agente, repugnat eſſe primum cognitum ab intellectu poſſibili.

142 Infertur tandem, veram eſſe noſtram ſententiam; nam ſicut ſolum dantur propria phantaſmata accidentium per ſe ſenſibilium, ſic ſolum producuntur ab intellectu agente ſpecies intelligibiles eorum,& ita hæc ſola ſunt per ſe,& primo, & cognita ab eo; ſubſtantia verò,& accidentia inſenſibilia non per ſe, nec per ſpeciem propriã, ſed ſolùm poſt cognitionem & ex cognitione eorum. Sed explicare oportet, quonã modo cognoſcatur ſubſtantia, ſi non datur ſpecies propria eius producta ab intellectu agente. Cui reſpondeo, eodem modo cognoſci per ſpecies accidentium per ſe ſenſibilium, ſicut diximus ſuprà cognoſci vniuerſale ex cognitione ſingularis ſenſibilis eius, nam habita notitia huius,& illius ſingularis cognoſcit intellectus ſimilitudinem inter ea non conſiderata tunc differentia per cõditiones indiuiduantes; & hæc eſt abſtractio vniuerſalis à ſingularibus: cum quibus deinde confert, aut comparat eandem naturã ſic abſtractã,& efficit eam formaliter vniuerſalẽ per relationẽ vniuerſalitatis reſultãtem ex tali comparatione. Ad ſimilitudinem igitur huius cognitionis intelligi debet cognitio ſubſtantiæ corporeæ ex accidentibus, quibus cognitis per ſpecies proprias intelligit non eſſe per ſe, ſed apta inhærere alicui à qua ſuſtententur,& ita elicit ex ſpecieb. accidentiũ conceptum ſubſtantiæ, & modo ſimili cognoſcit accidentia, non per ſe ſenſibilia.

143 Sed vt intelligamus, an conceptus iſte ſubſtantiæ ſit ei proprius,& quonam modo, adnotare oportet conceptum proprium alicuius duplicẽ eſſe: nam vel ita eſt proprius, vt entitatem, aut eſſentiam eius per ſe,& proximè,& adæquatè repræſentet, quo pacto cõceptus quem format vnus Angelus de propria ſubſtantia, vel de ſubſtãtia alterius, vocatur proprius. Alio modo proprius dicitur conceptus, qui repræſentat rationem aliquam cũ aliquo cõuertibilem,& proptereà talis conceptus proprius vocatur, licet rem talem per ſe immediatè non repræſentet,& hoc modo vocatur proprius conceptus Dei, quẽ format Angelus ex propria, vel alterius natura, de quo certum eſt non repræſentare

adæqua

adæquatè, & proximè entitatem aut eſſentiam infinitam Dei, ſed non eſt minus certum Deo ſoli conuenire & cum eo conuerti,& ideò dicitur proprius non modo priori,ſed poſteriori.
Et iuxta hanc diſtinctionem dicimus intellectum noſtrum pro hoc ſtatu quaſi diſcurrendo ex propria cognitione accidentium per ſpecies proprias formare proprium conceptum ſubſtantiæ per alienas ſpecies; non quidem eam proximè, & adæquatè repræſentantem,ſed conuertibilem, atque ei ſoli conuenientem. Sicut nos ex corporeis creaturis per modum ſimilitudinis, aut diſſimilitudinis per modum attributionis, aut negationis formamus proprium conceptũ Dei,& Angelorum. Vnde intelligimus non repugnare, quod plurium rerum, quas non cognoſcimus per ſpecies proprias, formemus proprios conceptus hoc poſteriori modo,non priori, qui conceptus vocatur etiam ſpecies expreſſæ propriæ earum,quibus mediis exiſtimamus,quod intellectus ipſe poſſibilis ibi imprimat ſpecies, quas reſeruat in memoria pro vſu futuro,nempe vt facile poſſit,& ſine nouo diſcurſu eaſdem res iterum,& ſæpius cognoſcere,ſed tales ſpecies impreſſæ non ſunt propriæ modo priori, ſed poſteriori, ſicut conceptus ipſi, quibus mediis imprimuntur. 144

145

Ad teſtimonium Ariſtotelis, quod opponit prima opinio, admitto ſubſtantiam ex propria natura eſſe notiorem accidentibus,quoad nos verò,qui nihil pro hoc ſtatu percipimus, niſi mediis ſenſibus, notiora ſunt accidentia, quæ ſolùm cognoſci poſſunt per ſpeciem propriam:quamuis ab alio quocunque intellectu non cognoſcente hoc modo, ſed res ipſas vt ſunt in ſe, non ſolum per ſpeciem propriam, ſed prius, quàm accidentia cognoſcantur.

146 Ad primum argumentum diſtinguendum eſt antecedens, quod phantaſia, vel æſtimatiua habeat virtutem eliciendi ſpeciem accidentium non ſenſatorum ex ſpeciebus ſenſatis, nam accidentium per ſe ſenſibilium, licet per inferiores ſenſus non ſenſatorum habet quidem;non tamen alicuius nullo modo ſenſibilis per ſe, quia repugnat hoc repræſentari per ſpeciem ſenſibilem vllius ſenſus, vt probauimus, & cùm ſubſtantia nullam habeat in ſe rationem ſenſibilitatis, ratione cuius poſſit repræſentari per ſpeciem ſenſibilem: repugnat vllum ſenſum, etiam ex ſenſatis à ſenſu inferiori elicere ſpeciem eius. Et cùm eadem ſubſtantia non ſit per ſe ſenſibilis ab vllo ſenſu, nec proinde repræſentabilis per vllam ſpeciem ſenſibilem ſenſatam,vel inſenſatam,nec poteſt elici à phantaſia proprium phantaſma eius, per quod ſentiatur, & ita non poteſt intellectus agens producere ſpeciem intelligibilem propriam eiuſdem

ſubſtantiæ in intellectu poſſibili, quia nullius rei ſpeciem producere poteſt, niſi determinetur obiectiuè à phantaſmate eam repræſentante.

147 Ad aliud verò, quod additur de inſtrumento, dicimus, quod ſicut non quodcunque accidens poteſt concurrere tanquam inſtrumentum ſubſtantiæ, ſed illud tantum, quod eſt virtus eius. Ita nec poteſt quodcunque phantaſma concurrere, vt inſtrumentum cum intellectu agente ad producendam ſpeciem intelligibilem alicuius rei, niſi illud ſolum, à quo repræſentatur, & cum non repræſentetur ſubſtantia per vllum phantaſma, non poteſt produci ab intellectu agente ſpecies eius: nec ſufficit, quod repræſentetur accidens eius, quia licet virtus eius ſit ad naturales actiones cum ea eliciendas, ſed reſpectu huius cōcurſus obiectiui cum intellectu agente non concurrit obiectum, niſi vt per ſe repræſentatum per phantaſma, & cum non repræſentetur ſubſtantia per phantaſma, nec ſufficit repræſentari accidens eius, neque ad talem concurſum poteſt aliquid concurrere per aliud, ſed neceſſe eſt, quod per ſe ipſum repræſentatum concurrat, vt ſpecies producta ſimilis ei euadat ipſum repræſentans.

148 Quod verò intellectus poſſibilis ex vno repræſentato per ſpeciem impreſſam elicit conceptum alterius, ideò habet, quia potentia cognoſcitiua, ac diſcurſiua eſt. Intellectus verò agens cùm non ſit potentia cognoſcitiua, nec diſcurſiua, ſed purè naturalis, & ex ſe indeterminata, determinabilis verò per phantaſma, non poteſt cum vno phantaſmate producere ſpeciem alterius rei, niſi eius tantùm, quod per ſe repræſentatur per idem phantaſma, qui ab illo ſolùm poteſt obiectiuè determinari, & non ab alio, etiam ſi ſit cauſa, vel effectus eius.

149 Ad primum argumentum ſecundæ opinionis negandum eſt, quod detur ſpecies producta ab intellectu agente repræſentans illud coniunctum ex ſubſtantia, & accidenti: negandum eſt etiam, quod conceptus omnes, quos de ſubſtantia formamus ſint connotatiui, ſed quia omnes formantur in ſua origine ex ſpeciebus accidentium, propterea primi accidentia connotant, poſt verò intellectus ſuo diſcurſu alios elicit abſolutos, vt cum concipimus definitionem hominis, nempe *Animal rationale*, abſolutos conceptus eius formamus abſque vllo ordine ad accidentia. Ad argumentum verò concedimus quemlibet conceptum ſubſtantiæ mediis phantaſmatibus accidentium formari; & ideò primi, quia immediatè ab eis dependent, quodam modo poſſunt ex hoc connotatiui appellari. Cæteri verò, quos per diſcurſum format intellectus non niſi remotam quan-

dam

dam dependentiam habent, & ideò non formalem, nec eſſentialem, & propterea abſoluti eſſe poſſunt modo expoſito. Et 150
quod tandem additur intellectum percipere res, vt ſe habent à parte rei, diſtinguendum eſt: nam ita, vt ſe habent, eas intelligit, quia cum eiſdem prædicatis eis conuenientibus: ſed in modo eas percipiendi, ſenſus ſequitur; & ideò ſolùm eas poteſt intelligere, vt per ſenſus perceptas, & quia ſubſtantia non eſt per ſe ſenſibilis, nec per ſpecies repræſentabilis, quamuis à parte rei ſit coniuncta cum accidentibus, non percipit eam coniunctam: ſed ſola eius accidentia poteſt percipere per ſpecies proprias; eam verò, non niſi per ſpeciem accidentium, & ideò quodam modo ab eis diuiſum. Non quod diuiſam eſſe à parte rei iudicet: ſed quòd non ſit perceptibilis ſimul cum accidentibus, licet ex hoc non diuidatur ab eis diuiſione, aut ſeparatione reali.

QVÆSTIO V.

Quonam modo cognoſcantur ab intellectu pro hoc ſtatu ſubſtantiæ ſeparatæ, vt Deus & Angeli.

VNum præſupponit titulus quæſtionis tanquam certum; & 151
alterum quærit tanquam dubium. Præſupponit quidem intellectum noſtrum pro hoc ſtatu aliquo modo ſubſtantias ſeparatas, atque ſpirituales cognoſcere, vt Deum & Angelos. Quod euidens eſt in doctrina Ariſtot. nam vt cætera eius teſtimonia omittamus, id expreſsè docet 1. lib. de partibus anim. cap. 5. non longè à principio hiſce verbis. *Res namque illas ſuperiores tametſi leuiter attingere poſſumus, tamen ob eius cognoſcendi generis excellentiã, amplius oblectamur, quàm cùm hæc nobis coniuncta omnia tenemus.* Et huius ratio eſt manifeſta, quia ſub obiecto intellectus noſtri (quod ſecundum ſe eſt vniuerſaliſſimum ens ſecundum totum ſuum ambitum) continentur: ergo aliquo modo tanquam ab eo cognoſcibiles. Et euidens experientia docet, quod ſaltem per effectus corporeos, ac ſenſibiles à nobis cognoſcantur. Sed quonam modo per corporea cognoſcãtur ſpiritualia in dubium reuocat titulus quæſtionis. 152
Circa quam prima opinio recentiorum tenet nullam dari ſpeciem propriam, nec proprium conceptum rei ſpiritualis in noſtro intellectu: ſed idolum tantum rei materialis, quod à nobis eius loco ſubſtituitur, & ad cuius ſimilitudinem excogitat intellectus ſe habere Angelum in ſpiritualibus, eo modo

 quidem,

quidem quo imago depicta ſubſtituitur pro re, quam repræ-
153 ſentat. Probatur experiētia: nam cum volumus intelligere Angelum, iuuenem quendam pulcherrimum depingimus, quem loco eius nobis ſubſtituimus intelligētes pulcherrimum adeò, ſeu perfectum eſſe Angelum in ordine rerum ſpiritualium: ac nobis videtur iuuenis ille depictus in rebus corporeis: ergò nullam aliam ſpeciem, vel conceptum proprium Angeli formamus: ſed per ſolam ſimilitudinem eius depictam cognoſcimus. Probatur etiam ratione; quia ſolùm ea poteſt intellectus noſter per ſe intelligere, quæ percipiuntur per ſenſus: ſed per ſenſus ſolum poſſumus percipere res corporeas: ergò ſolùm poſſumus habere ſpecies, ac formare conceptus rerum corporearum, ad quarum ſimilitudinem percipiamus ſpiritualia, horum verò, neque propriam ſpeciem, neque conceptum.

154 Secunda opinio per extremum oppoſita affirmat intellectum noſtrum pro hoc ſtatu intelligere res ſpirituales per ſpecies intelligibiles proprias earum productas ab intellectu agēte, eo quidem modo, vt prius intellectus poſſibilis cognoſcat vltra eas dari alias ſuperioris, ac excellentioris ordinis habentes eſſe quodam modo eis oppoſitum carens imperfectionibus materialibus, & corporeis, quo diſcurſu atque cognitione præſuppoſitis virtutem habet intellectus agens (cùm ſit ſpiritualis) producendi ſpeciem ſpiritualem eas repræſentantem. Ita
155 ſentiunt, & explicant recentiores alij. Probant primo, quia præſuppoſita determinatione ſenſus externi producitur per ſenſum internum ſpecies quædam noua, atque inſenſata repræſentans rationem vniuerſalem, ac ſuperiorem, quam non attingit ſenſus externus, vt rationem conuenientis, aut diſconuenientis: ergò ſuppoſito diſcurſu intellectus determinato circa eadem accidentia ſenſibilia, & phantaſmata eorum, à quibus determinatur intellectus agens, poterit producere ſpeciem intelligibilem rei ſpiritualis, per quam directè, & per ſe eam percipiat intellectus poſſibilis, quia nulla poteſt afferri ra-
156 tio alicuius momenti, qua probetur id repugnare. Secundo quia intellectus animæ ſeparatæ intelligit Angelos per proprias ſpecies eorum ſibi infuſas à Deo, vt in tractatu de anima ſeparata oſtendetur: ergò poteſt eoſdem intelligere per ſpecies proprias eorum adquiſitas per virtutem intellectus agentis, & phantaſmatum. Probatur conſequentia: nam ſi talem cognitionem habere non poteſt in corpore: ergò imperfectior erit ſtatus animæ in corpore, quam extra illud, cum perfectiorem habeat operationem, ex qua perfectior modus eſſendi euidenter colligitur.

Tertia

Tertia opinio communis eſt *negans intellectui pro ſtatu corporis omnē cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum per proprias ſpecies intelligibiles à quibus per ſe immediatè repræſentetur* contra ſecundam ſententiam, *& ei concedens, quod per alienas ſpecies rerū corporearum proprios cōceptus earū formet, & non ſolum idolum rei corporeæ* contra primam. Ita expreſſè D. Thom. 3. libro contra gentes, cap. 45. & ibidem Ferr. & 1. part. quæſt. 88. artic. 1. & 2. & ibidem Caiet. Bañ. ac cæteri eius interpretes. Scotus in 1. diſtinct. 3. quæſt. 2. §. *Quinto dico, quod iſta quæ cognoſcuntur de Deo, cognoſcuntur per ſpeciem creaturarum.* Et cum his omnes ferè recentiores. Et videtur mihi non ſolùm probabilior, ſed vera. Quæ primo explicanda à nobis eſt, deinde probanda. Explicatur autem hoc modo. Duabus viis, aut 157 modis poteſt intellectus pro hoc ſtatu peruenire ad cognitionem rerum ſpiritualium per corporeas; prior vocatur negationis, aut remotionis, quam ponit D. Thom. 1. p q. 88. artic. 2. ad 2. remouendo, aut negando à re corporea omnes imperfectiones. Vt ſi intellectus directè, & per ſe cognoſcat albedinem per ſpeciem propriam productam ab intellectu agente, & ex cognitione eius diſcurrendo intelligat eſſe formam, vel actum inhærentem ſubiecto corporeo, quod maximæ imperfectionis eſt, qua carent ſpirituales ſubſtantiæ, quas ideò intelligit eſſe actus completos per ſe ſubſiſtentes, non corporeos, nec materiales: ſed ſpirituales, vt ſunt Angeli, in quibus adhuc intelligit dependentiam ab alio in ſuo eſſe, quod cognoſcit non habere à ſe: ſed ab alio, atque etiam limitationem ad certum genus, & ſpeciem, & ex conſequenti compoſitionem ex eſſe, & eſſentia, atque etiam ex ſubſtantia, & accidentibus ſpiritualibus, quæ ſunt potentiæ, & actus, remouens igitur hæc à ſubſtantia ſpirituali format conceptum cuiuſdam ſubſtantiæ ſimpliciſſimę his omnibus carenti, quæ purus actus ſit à nullo dependens, & ideò non habens eſſe limitatum: ſed infinitum, & talem ſubſtantiam ſpiritualem intelligit eſſe Deum. Alia via eſt poſitionis, ſeu at- 159
tributionis, quam poſuit Scotus vbi ſupra, in qua procedit intellectus attribuendo ſubſtantiæ ſpirituali quidquid perfectionis cognoſcit in rebus corporeis: ſed ſine imperfectione; imò cùm maiori perfectione; ita vt ex pluribus poſitiuis, ac perfectis eliciat conceptum perfectiorem abſque imperfectione, quem Deo attribuit, & iſti ſunt conceptus proprij, quos de Deo & Angelis format intellectus, non quidem proprij, hoc eſt, per propriam ſpeciem rei formati nec repræſentantes per ſe immediatè entitatem, vel ſubſtantiam eorum, & ideò nec quidditatiui, quāuis ſint conceptus prædicatorum pertinentium ad quid-

ditatem eorum,& cum eis conuertibiles, quia eis ſolis conue-
160 niunt;quare meritò vocãtur proprij,quamuis per ſpecies alie-
nas formati. Et ecce apertam deceptionem primæ opinionis,
quæ ſolum putat alienum conceptum dumtaxat formare intel-
lectum eis aliquo modo ſimilem,vt pulcherrimi iuuenis,& nõ
proprium, qui eis ſolis conueniat. Colligitur etiam deceptio
ſecundæ opinionis concedentis intellectui quidditatiuum con-
161 ceptum per ſpeciem propriam earum formatum. Quod forma-
re non poſſe efficaciter probari poteſt. Primo à priori hoc mo-
do,quantumcumque diſcurrat intellectus circa accidentia ſen-
ſibilia, impoſſibile eſt acquirere propriam ſpeciem harũ ſub-
ſtantiarum: nam virtus & operatio intellectus agentis ad pro-
ducendam quamcumque ſpeciem intelligibilem ex communi
omnium ſententia determinatur, ac modificatur per phantaſ-
ma obiectiuo modo concurrens cum eo: ergò impoſſibile eſt
162 intellectum agentem producere ſpeciem, niſi illius obiecti,
quod per phantaſma repræſentatur. Probatur conſequentia,
quia ex ſe indifferens ad producendam ſpeciem repræſentan-
tem quamlibet rem,& non poteſt determinari, niſi ab aliquo
tribuente ei obiectum determinatum, cuius ſpeciem potius,
quàm alterius producat: ſed conſtat per phantaſmata,nec re-
præſentari ſpiritualia obiecta:ſed ſola corporea cùm ſit ſpe-
cies ſenſibilis;ergò nõ poteſt ab intellectu agente produci ſpe-
cies ſpiritualia repræſentans: ſed rem dumtaxat ſenſibilem;
quare nec poterit ſpiritualia cognoſcere per proprias ſpecies,
nec conceptus earum quidditatiuos formare.

163 Quod vero dicitur non poſſe intellectum agentem ex ſe
producere talem ſpeciem, niſi præcedente illo diſcurſu intel-
lectus poſſibilis,friuolum eſt,& ideo non tollit efficacitatem
argum. quia quantumcumque diſcurrat intellectus circa ſen-
ſibilia,nihil poteſt per talem diſcurſum ponere in phantaſma-
tibus,nec mouere,vel eleuare illa ad repræſentandũ rem aliam
altiorem, nec altiori modo,ab eadem re ſenſibili,quam ex ſe
repræſentant, quia impoſſibile eſt hoc fieri ſine mutatione in-
trinſeca eorum, quam non poteſt vllo modo efficere intelle-
ctus agens nec poſſibilis, vt ſuperius probauimus.

164 Secundo probatur à poſteriori, & quaſi ab inconuenienti,
quia ſi cognoſcimus ſubſtantias ſpirituales per proprias ſpe-
cies, ſequitur euidens nobis eſſe, quod præter Deum dentur
ſubſtantiæ purè ſpirituales,completæ & omni prorſus corpore
carentes,quod patet eſſe falſum,quia multi de hoc dubitarunt.
Probatur conſequentia, quia quod per propriam ſpeciem co-
gnoſcimus,licet imperfectè illud cognoſcamus, repræſentatur
nobis

nobis per propriam entitatem: ergò per illam immediatè cognoſcitur à nobis, quod eſt euidenter cognoſci. Sequitur etiam naturaliter dari ſpeciem propriam ipſius Dei eum quidditatiuè repræſentantem, & ſicut eſt in ſe, per quam erit à nobis euidenter, & quidditatiuè cognoſcibilis naturaliter. Contra communem ſententiam totius Scholæ, & Sanctorum Patrum, atque etiam contra euidentem experientiam: experimur enim omnes, nunquam nos cognoſcere diuinam eſſentiam, aut aliquod attributum Dei, vt in ipſo eſt: ſed ſolum per quandam ſimilitudinem creaturarum. Idemque de Angelis, & anima noſtra inferioribus notum eſt.

Ad experientiam primæ opinionis reſpondeo, iuuari quidem intellectum iuuene illo pulcherrimo depicto ad intelligendum Angelum, in quantum ex pulchritudine eius, & aliis per diſcurſum format proprium conceptum Angeli ſecluſis adhuc imperfectionibus eiuſdem ſimulachri. 165

Vnde ad argum. eiuſdem ſententiæ diſtinguendum eſt antecedens, quod ſolum ea poſſit intellectus noſter pro hoc ſtatu intelligere, quæ percipiuntur per ſenſus: nam per ſe & directè, verum eſt, indirectè verò, & per diſcurſum poteſt etiam proprium conceptum rerum ſpiritualiũ formare modis explicatis.

Ad primum verò ſecundæ opinionis concedendum eſt, quod potentia ſenſitiua ſuperior poſſit rationes alias in obiecto ſenſato ab inferiori ſenſu percipere per ſpecies inſenſatas, quas ſibi producit repræſentatas; ſed hoc ideò poteſt, quia rationes iſtæ inſenſatæ ſenſibiles à ſe ſunt, ſibique proportionatæ; quamuis reſpectu inferioris ſenſus improportionatæ. Et quia potentia cognoſcitiua formare poteſt ſpeciem expreſſam obiecti ſibi proportionati, ea media poteſt in ſe producere impreſſam, etiã inſenſatam, qua pro vſu futuro ſibi reſeruat in memoria. Vtraque autem hæc ratio ceſſat in intellectu agente reſpectu ſubſtantiarum ſeparatarum, quæ omninò ſunt ei improportionatæ: cùm per phantaſmata non repræſententur; imò & intellectui poſſibili pro hoc ſtatu improportionatæ ſunt: cùm nihil per ſe immediatè poſſit percipere, niſi à ſenſibus perceptũ, cõſtat autem ſpirituales ſubſtantias non eſſe per ſenſus perceptibiles; quare neque agens intellectus poteſt ſpeciem producere per ſe immediatè eas repræſentantem. Deinde intellectus agẽs non eſt potentia cognoſcitiua ſicut ſenſus externus: ſed naturalis atque inferioris ordinis, & ideò ſolum poteſt producere ſpeciem impreſſam ſecundum determinationẽ phantaſmatis, hoc eſt, eius tantum obiecti, quod per phantaſma repræſentatur. 166

Ad ſecundũ dicimus negari nõ poſſe, quod intellectio animę 167

ſeparatæ

ſeparatæ reſpectu ſubſtantiarum ſpiritualium perfectior ſit ea, per quam in corpore eaſdem percipit,& ex hac etiam parte ſtatus ille perfectior. An verò, & quomodo maior hæc perfectio compenſetur per informationem corporis, ita vt omnibus pẽſatis abſolutè ſit perfectior ſtatus animæ in corpore ſtatu ſeparationis: mox explicabitur à nobis in tractatu de anima ſeparata.

QVÆSTIO VI.

Quonam modo anima pro hoc ſtatu ſe ipſam cognoſcat.

168 PRæſupponit titulus quæſtionis tanquam certum, quod anima pro ſtatu præſenti ſe ipſam aliquo modo cognoſcat, quod ſatis eſt cuique per ſe manifeſtum:& in ſacris literis plura de anima ipſa habentur, atque etiam hæc pars philoſophiæ, quam elucidamus, eam habet pro parte principaliori ſui ſubiecti, ac de potẽtiis, ſeu proprietatibus eius copioſè diſſerit. Modum verò, quo ſe cognoſcat, in dubium reuocat.

169 Prima opinio aſſerit animam ſe cognoſcere per propriam ſubſtantiam, quæ ei loco ſpeciei intelligibilis deſeruit; ſicut de Angelo docet D. Thom. 1.p.q.56.artic.1.& cum eo ferè omnes Scholaſtici; & ideò abſque vlla ſpecie vel re materiali cognita. Ita Henr. quodlib.4.quæſt.7. Gregor. in 1. d.3.qu.2. quam vt probabilem defendit noſter Valentia 1.p.diſput.6.qu.7.puncto 2.& videtur expreſſa à D. Aug. 9. lib. de Trinitate c.3. hiſce verbis: *Mens ergo ipſa, ſicut corporearum rerũ notitias per ſenſus corporis colligit, ſic incorporearum rerũ per ſemetipſam: ergò & ſemetipſam per ſe ipſam nouit, quoniam eſt incorporea.* Et ratione probatur, quia anima non eſt minus intimè præſens,& proportionata per ſe ipſam intellectui proprio, quàm Angelus reſpectu proprij intellectus: ergò non indiget phantaſmate, neque vlla cognitione rei materialis ad cognoſcendum ſe ipſam, imò

170 neque vlla ſpecie ſui. Probatur conſequentia, quia phantaſmate, aut cognitione rerum materialium indiget intellectus noſter pro hoc ſtatu ad cognoſcendas ſubſtantias ſeparatas, quia cum corpore prorſus careant,& ipſe ſit in corpore, improportionatæ cẽſentur: & ideò non poteſt eas per ſe immediatè cognoſcere, ſed mediis corporeis rebus ſenſibus corporeis perceptis, ſed licet anima ſit ſpiritualis, eſt tamen forma corporis, & in corpore ipſo, ſicut intellectus: ergò erit anima per ſe ipſam omni ex parte proportionata intellectui proprio in corpore exiſtenti, & cum ſit ei intimè præſens, erit etiam per ſe ipſam

ipſam intelligibilis ab eo abſque phantaſmate, vel cognitione alicuius rei materialis:& etiam abſque vlla ſpecie ſui:cum per ſe ipſam exercere poſſit omnia officia ſpeciei, longè melius, quàm ſpecies ipſa, quæ ideò ſuperflua cenſeretur. Quod ex eadem anima ſeparata vrgeri poteſt ſe intelligentre per ſe immediate, ſine ſpecie; ergò cùm non ſit minus ſibi intimè præſens, quam eſt extra corpus, per ſe ipſam, & ſine ſpecie intelligitur.

Secunda opinio tenet intellectum pro hoc ſtatu cognoſcere animam propriam ſicut cæteras ſubſtantias ſpirituales ſeparatas per propriam ſpeciem eius productam ab intellectu agente, non quidem ex aliquo phantaſmate eam repræſentante, ſed ita vt præſuppoſita determinatione ſenſuum operãtium circa effectus ſenſibiles & ſuppoſito diſcurſu intellectus poſſibilis per quem ex actibus,& operationibus vitalibus cognoſcat dari quaſdam alias formas excellentioris ordinis ſupra formas rerum inanimatarum; producat idem intellectus agens ſua virtute ſpeciem intelligibilem repræſentantem formam excellentioris ordinis ſupra formas rerum inanimatarũ, & habentem operationes vitales, non ſolùm corporeas, ſed ſpirituales, qualis eſt anima rationalis. Et fundamentum huius opinionis eſt,quod intellectus agens eſt virtus ſpiritualis ſuperior,& quaſi vniuerſalis ad producendum ſpeciem cuiuſlibet rei quantumlibet excellentioris,excitatus à ſenſibus operantibus, circa ſenſibilia quæcumque,& ab intellectu poſſibili diſcurrente circa effectus ſenſibiles aliarum rerum inferiorum poteſt producere ſpeciem intelligibilem propriam eius,& ideò ſpeciem animæ,ſicut aliarum rerum ſpiritualium,per quam cognoſcit eam intellectus cognitione quidditatiua. Ita ſentiunt recentiores quidam interpretes Ariſtotelis ſuperius citati pro modo intelligendi ſubſtantiam corpoream diuinam, & Angelicam per proprias ſpecies hac etiam ratione productas,quia nulla in hoc inuenitur repugnantia, nec ratio alicuius momenti eam probans,& cùm ex alia parte pertineat ad dignitatem,& excellentiam intellectus agentis productio talis ſpeciei, & ad excellentiam intellectus poſſibilis talis cognitio per eam, non ſunt eis denegandæ. 171 172

Tertia opinio *duo negat,& vnum affirmat,primum quod negat eſt,animam cognoſcere per ſe ipſam immediatè,ſicut angelus ſe cognoſcit contra primam opinionem. Secũdo negat ſe cognoſcere per propriam ſpeciem,à qua per ſe immediatè repræſetetur. Et tãdem affirmat, quod per aliud ſe cognoſcat, videlicet cognoſcendo proprium actum, vel etiã per ſpecies rerum materialium eo modo,* 173

174 *quo cognoſcere diximus ſubſtantias ſeparatas*. Ita Diuus Thomas quæſtion. 10. de Veritate, articul. 8. & 1. part. quæſtion. 87. art. 1. & ibidem Caietan. & Bañez. Ferrar. 3. contra gentes capit. 46. & cæteri Thomiſtæ. Ægidius quodlibet. 1. quæſt. 3. & quodlib. 2. quæſtion. 23. & eſt etiam communis ferè inter recentiores, nobiſque videtur probabilior, & magis conſentanea doctrinæ Ariſtotelis. Probatur hoc vltimum contra primam opi-
175 nionem ex capit. 4. huius libr. text. 8. vbi loquens Ariſtoteles de intellectu conſtituto in actu primo ad intelligendum per ſpecies, aſſerit expreſsè, tunc poſſe non ſolum alia à ſe, ſed etiam ſe ipſum intelligere: ergò ſentit planè nec alia, nec ſe ipſum poſſe intelligere antequam ſpecies recipiat, ſed eſſe in pura potentia reſpectu cuiuſcumque intellectionis, tàm aliorum obiectorum, quàm ſui ipſius, ita vt nullam prorſus habeat, ex quo planè deducitur non ſe intelligere per ſe ipſum immediatè, & ſine ſpecie, vt aſſerit prima opinio. Verba Ariſtotelis hæc ſunt. *Cum autem ſingula factus eſt, vt ſciens dicitur, qui ſecundum actum: hoc autem accidit, cum poteſt operari per ſe ipſum: eſt quidem & tunc potentia quodammodo, non tamen ſimiliter, vt erat antequam addiſceret, aut inueniret. Et ipſe autem ſe ipſum tunc poteſt intelligere.*

176 Vt autem probemus tandem ſententiam noſtram aduerſus vtramque oppoſitam, vnum oportet adnotare; videlicet animam noſtram duo habere; vnum quod ſit forma phyſica informans corpus, etiam vt rationalis, ſub qua conſideratione euidens eſt pertinere ad ſtatum, & ordinem phyſicum, materialem, atque ſenſibilem: alioqui non poſſet per ſe, & tanquam obiectum proprium pertinere ad hanc partem naturalis philoſophiæ. Habet prætereà aliud, nēpe extra corpus eſſe, quod eſt habere modum eſſendi ſimilem ſubſtantiis ſeparatis, & conſequēter modum operandi: ita vt ſicut illæ operantur per ſpecies infuſas à Deo, ſine vlla dependentia à ſenſibus; pari ratione anima ſeparata. Et quemadmodum in his duobus ſtatibus habet diuerſum modum intelligendi actiuè, ita habet diuerſum modum intelligibilitatis paſſiuæ, quia modus intelligibi-
177 litatis cuiuſcumque rei, ſequitur modum eſſendi eius. Vnde fit, quod extra corpus exiſtens ſicut habet modum intelligendi ſimilem modo intelligendi Angelorum, ita habet modum intelligibilitatis paſſiuæ ſimilem modo intelligibilitatis eorum; quare ſicut Angeli ſunt actu intelligibiles, & ideò cùm ſint ſibi intimè præſentes, non indigent ſpecie, per quam intelligantur à proprio intellectu, ſed intelliguntur per ſe ipſos immediatè, ſic anima in ſtatu ſeparationis eſt per ſe ipſam

actu intelligibilis, ſibique vt in tali ſtatu exiſtenti intimè præſens, & propterea non indiget ſpecie, vt vniatur proprio intellectui modo intelligibili, ſed per ſe ipſam ei vnitur, & per ſe ipſam intelligitur, & non per ſpeciem. Sed in ſtatu in- 178
formandi corpus exercet officium formæ corporeæ, vegetatiuæ, ſenſitiuæ, & rationalis; quamuis entitas eius ſit ſpiritualis, & ſicut habet modum eſſendi formæ corporeæ, habet modum operandi eiuſdem; ita vt in quantum vegetatiua, & ſenſitiua habeat potentias organicas per quas exercet actus corporeos, atque ſenſibiles; imò modum intelligendi quodam modo corporeum habet, quia licet intellectus adhuc in corpore non ſit organica potentia, nec dependeat à corpore tanquam ab organo, dependet tamen à ſenſibus tanquam adminiſtrantibus ſibi obiectum, ſine quorum miniſterio non poteſt naturaliter illud intelligere; & ſicut habet modum eſſendi & operandi, ac intelligendi, ita corporeum, pari ratione habet modũ in-
telligibilitatis paſſiuæ corporeũ, & ſenſibilem, ſed res corporei 179
ac ſenſibilis ordinis non poſſunt percipi ab intellectu pro ſtatu corporis, niſi mediis ſenſibus, hoc eſt, niſi per ſenſus percipiantur, & phantaſmata eorum poſſint concurrere cum intellectu agente ad producendam ſpeciem in intellectu poſſibili, per quã intelligãtur: ergò neque anima prout informans corpus poteſt alio modo intelligi à proprio intellectu, ſed conſtat non eſſe per ſe ſenſibilem cum ſit entitas immaterialis, ſed ſolum per ſuos actus, aut effectus ſenſibiles; ergò nec eſt per ſe intelligibilis, ſed per ſpecies eorum.

Ex quibus ſic probatur noſtra ſententia, & refutantur aliæ; 180
modus intelligibilitatis cuiuſlibet rei ſequitur modum eſſendi eius, ſed anima prout informãs corpus habet modũ eſſendi corporeũ, & ens corporeũ ex ſe non eſt actu intelligibile, ſed ſolũ in potẽtia, fit autẽ actu intelligibile per ſpeciẽ productã ab intellectu agẽte medio phãtaſmate proprio à quo repræſentatur, & nullo alio modo: ergò anima vt informãs corpus nõ eſt actu intelligibilis, ſed ſolũ in potẽtia; quare debet fieri actu intelligibilis per ſpeciẽ. Vnde ſequitur non poſſe per ſe immediatè ac
ſine ſpecie intelligi contra primã opinionẽ. Vlterius non habet 181
propriũ phantaſma, à quo determinetur obiectiuè intellectus agẽs ad producẽdã ſpeciẽ ſui per ſe immediatè, eã repræſentantem: ergò non poteſt intelligi per ſpeciẽ propriã cõtra ſecundã opinionẽ. Reſtat igitur ſolùm poſſe fieri actu intelligibilem, in quantũ per ſpecies proprias ſuorum effectuum, vel per propriũ actum intelligendi, quem habet in corpore, eam poteſt intellectus diſcurrendo percipere, vt aſſerit noſtra ſententia.

Teſtimo

182 Teſtimonium D. Auguſt. pro prima opinione oppoſitum, difficilem habet expoſitionem, & abſque dubio videtur inclinare in primam ſententiam, quod anima ſe cognoſcat per ſemetipſam, & non per ſpeciem, nec per diſcurſum ex notitia rerum ſenſibilium, nec per proprium actum, vt aſſerimus, ſed adhuc ſi verba eius expendamus, non videbitur contra mentem eius expoſitio D. Thom. q. illa 87. art. 1. ad primum in eo conſiſtens, quod D. Aug. comparat notitiam rerum ſpiritualium, quam conſequitur anima per ſe ipſam notitiæ rerum corporearum, quam conſequitur per ſenſus; nam ex comparatione hac colligit ſe cognoſcere animam per ſe ipſam, quia eſt in-
183 corporea, vt autem comparatio illa recta ſit, non eſt neceſſarium, quod anima ſe cognoſcat per ſe ipſam, hoc eſt, ſine medio, (in hoc enim conſiſtit tota difficultas verborum Auguſtini) ſed licet ſe cognoſcat per proprium actum cuius principium eſt, benè poteſt ex notitia ſui ſic habita colligere notitiam aliarum rerum ſpiritualium eo modo, quo colligit per ſenſus notitiam rerum corporearum. Cognoſcere autem ſe per ſe ipſam non neceſſariò tollit medium ſuæ cognitionis eſſe actum proprium, ſed cum eiuſdem actus ipſa ſit principium actuale, cognoſcens ſe ipſam vt actu exiſtentem per actualem exiſtentiam ſui actus, quia actuale principium eius eſt, ex conſequenti dicitur ſe cognoſcere per ſe ipſam, & hunc ſenſum tenuit Diuus Auguſtinus.

184 Ad argum. eiuſdem ſententiæ diſtinguendum eſt primum antecedens, quod anima non minus ſit proportionata intellectui proprio, quàm eſſentia Angeli proprio etiam intellectui; nam ſecundum ſtatum ſeparationis à corpore, verum eſt, & proptereà in eo ſtatu ſe cognoſcit per ſe ipſam, ſicut Angelus. Falſum verò ſecundum ſtatum informandi corpus, ex quo potius pertinet ad ordinem rerum corporearum ac ſenſibilium: & proptereà hoc modo conſiderata non eſt actu intelligibilis, ſed potentia tantùm, ſicut cæteræ res corporeæ: quare nec per ſe intelligi poteſt, ſed ſicut res aliæ ſenſibiles per ſpecies, quas cum non poſſit habere proprias: cum nec habeat propria phantaſmata, ſolum poteſt intelligi per ſpecies alienas.

185 Fundamentum verò ſecundæ opinionis, quod intellectus agens ſit virtus vniuerſalis ad producendum ſpecies omnium rerum, planè falſum eſt, quia potius ex propria natura limitatur per phantaſma obiectiuè determinans actionem eius; quare ſolum poteſt producere ſpecies earum rerum, quæ per phantaſmata repræſentantur, & ideò non ſpeciem animæ

(quæ ſolùm vocatur ſecundum quid) perfectior eſt intellectus agens, quia in quolibet genere perfectius eſt agens paſſo. Ariſtoteles igitur, & D. Thom. ſolùm loquuntur iuxta hanc poſteriorem conſiderationem; non iuxta priorem, & eodem modo procedit argumentum: quare nihil probat aduerſus ſolutionem dubij traditam.

TRACTATVS DE NATVRA, ACTV, ET obiecto intellectus poſſibilis.

QVÆSTIO I.

An ſit, & quid ſit intellectus poſſibilis.

Quidam putantes animam rationalem non informare corpus, ſed ei aſſiſtere ad intelligendum, ſicut nauta aſſiſtit naui ad motum, conſequenter poſuerunt intellectum poſſibilem ſeparatum à corpore cum ipſa anima, plenúmque ſpeciebus à principio: per quas intelligens anima ipſa communicat intellectionem corpori, ſicut nauta communicat motum naui. Ita quidem vt pro ſingulis, ac diſtinctis hominibus dentur ſinguli, ac diſtincti intellectus eis aſſiſtentes. Ita videtur ſenſiſſe Plato, & eum ſecutus Plutar. vt teſtatur Philop. cap. 4. huius lib. 82

Alij vero putauerunt intellectum poſſibilem pertinere ad ſubſtantiam animæ rationalis, quæ ex poſſibili, & agenti tanquam ex duplici parte ſubſtantiali compoſita eſt: ex poſſibili quidem, vt materia, & ex agente, vt forma; vnumque in omnibus hominibus ſingulis aſſiſtentem ad intelligendum; eam verò ſemper intelligere, quia non intelligit per ſpecies, ſed ex eo ſolùm, quod lumen intellectus agentis communicatur poſſibili, homines verò ſucceſſu tēporis intelligere, quia licet à principio ſuæ generationis eis aſſiſtat anima, & intellectus, ſed non communicatur eis à principio lumen intellectus agentis, ſed procedente tempore, & quò plus vel minus eis communicatur, plus etiam vel minus intelligunt. Ita ſentiunt Themiſt. in ſuo 2. lib. de anima, à cap. 13. Ita etiam Theophraſtus, vt teſtatur Auerr. 3. lib. de anima comm. 5. & ab hac ſententia hoc ſolùm 83 84

differt idem Auerr. quia vtrumque intellectum ponens in ani-
ma, non eos ponit tanquam partes componentes, ſed tanquam
virtutes eius. Et hi omnes negant omninò intellectum eſſe po-
tentiam organicam, ſed extra organicas eum omninò collocant
in anima.
Sed alij, organicam potentiam illam efficiunt ex mixtione
elementorum reſultantem cum anima ipſa, & ideò vtrumque
corruptibilem, ac mortalem. Ita ſentiunt Auemp. & Albumazar,
quos citat Auerr. vbi ſupra. Et Alex. ca. 4. huius lib. Sed diuerſis
incedunt viis: nam iſti putant intellectum poſſibilem eſſe vir-
tutem animæ organicam recipientem influxum ab intellectu
agente ſeparato, qui eſt Deus, & per talem influxum recipere
85 etiam ab eo ſpecies, per eáſque intelligere. Illi verò influxum
intellectus agentis ſeparati concedentes, negant quod ab eo re-
cipiat ſpecies, ſed putant intellectum eſſe virtutem imaginati-
uam ſingulorum hominum habentem propria phantaſmata à
ſe formata mediis externis ſenſibus, eiuſmodi autem phantaſ-
mata imaginatiuæ virtutis per influxum intellectus agẽtis illu-
ſtrari, & per talem illuſtrationem relucere in eis naturam vni-
uerſalem, ſine conditionibus ſingularitatis: cùm ante illuſtra-
tionem repræſentarentur cum eis; & ita imaginationem ip-
ſam per ſpecies proprias, ſeu phantaſmata ſic illuſtrata intel-
ligere, & non per alias ab intellectu agente receptas.
Vera tamen ſententia Ariſtotelis cap. 4. huius lib. duo aſſerit:
86 Primum, *quod intellectus poſſibilis, ſeu cognoſcitiuus rerum ſit po-
tentia animæ rationalis ei inhærens, & propriã naturam eius con-
ſequens, eiq́ concesſa ad intelligendum res omnes.* Secundum, *non
eſſe potentiã organicam, ſicut ſenſitiuam, nec immediatè inhære-
re corpori, vel alteri parti eius, ſed animæ, & media anima eſſe
in toto corpore, & in ſingulis partibus eius; & ita animam eſſe,
quæ immediatè per ipſum intelligit, & communicata anima cor-
pori per informationem, communicari ei intellectum, & operatio-
nem eius; ita vt verum ſit hominem intelligere per animam, &
intellectum.* Ita ſentiunt cum Ariſtotele cæteri omnes interpre-
tes, tam recentiores, quam antiqui, in eodem capit. 4. ita
etiam Scholaſtici cum Diuo Thoma 1. part. quæſt. 79. artic.
87 1. & 2. & Scoto in 1. diſtinct. 3. Et probatur hoc argumen-
to, ſicut ſentire conuenit homini ratione naturæ ſenſitiuæ ſibi
eſſentiali, atque intrinſecæ, ita intelligere, & velle conue-
niunt homini per naturam rationalem: cùm notum ſit ei ſoli,
& non brutis conuenire; ſed ſenſus per quos elicit ſenſationes
non poſſunt eſſe extra ipſum, nec virtutes ab eo ſeparatæ: ergò
nec intellectus, & voluntas, per quas virtutes elicit intelle-
ctiones,

ctiones, & volitiones poſſunt eſſe ab eo ſepara[illegible] aut extra ipſum; ſed neceſſe eſt intra ipſum hominem e[illegible], præſertim cùm anima cuius virtutes, & potentiæ ſunt, ſit ve[illegible] forma informans corpus, & conſtituens cum eo hominem Probatur minor, quia ſenſationes, & intellectiones ſunt vitales operationes hominis, vt ſenſitiui, & intellectiui, ſed operationes vitales debent procedere à principio intrinſeco efficiente: ergò ſenſus & intellectus qui ſunt potentiæ, à quibus procedunt, debent eſſe intra ipſum, & non extra, falſum eſt ergò extra hominem intellectum ponere. 88

Secundum quod aſſerit vera ſententia, eſt intellectum poſſibilem non eſſe potentiam organicam immediatè inhærentem corpori, vel alicui parti eius: ſed immediatè eſſe in anima tánquam in ſubiecto, & media anima eſſe in corpore, & ſingulis eius partibus; Probatur primò, ex modo operandi, quia virtus organica ita alligatur corporeo organo, vt nihil poſſit præter ſenſibilia ac ſingularia accidentia percipere, nec reflecti ſupra proprium actum, vt eum cognoſcat: quæ omnia euidenti experientia ſunt omnibus nota; ſed intellectus non ſola ſingularia cognoſcit, ſed vniuerſalia, nec ſolùm ſenſibilia, & corporea, ſed incorporea, reflectitúrque ſupra proprium actum, & illum cognoſcit, quæ omnia non minus euidenter oſtendit experientia: ergò euidenter falſum eſt, quod intellectus ſit potentia organica, vt plures ex eiſdem philoſophis ſentiunt. 89

Secundo quia euidens experientia docet omnem virtutem organicam lædi à vehementi ſenſibili, & debilitari debilitato corpore. Et eadem experientia docet intellectum non lædi ab excellenti intelligibili, ſed quò perfectius eſt, magis ab eo perficitur, & quò magis debilitatur corpus, eò intellectus perfectius intelligit, vnde prudentiores videntur eſſe ſeniores: ergò intellectus poſſibilis non eſt potentia organica. 90

QVÆSTIO II.

An neceſſariò ſint ponendæ ſpecies intelligibiles in noſtro intellectu ad intelligendum.

SVfficeret in 2. lib. diſputaſſe de ſpeciebus ſenſibilibus, probaſſéque neceſſarias omninò eſſe ad ſentiendum, vt putaremus nó eſſe minus neceſſarias intellectui noſtro ad intelligendum. Niſi adeſſent plures etiam ex his, qui eas in ſenſu admit- 91

tentes, nega uerint in intellectu dari, ſed poſſe immediatè mo-ueri à phantaſmatibus,& per illa intelligere ſingularia omnia in eis repræſentata, & conſequenter vniuerſalia. Ita ex antiquioribus interpretibus Ariſtotelis Themiſtius in ſuo 3.lib.de anima cap.20.Theophraſtus,& Auemp.ad 4.cap.huius libri;ex Theologis verò Henrr. quodlib. 4. q. 4.5.& 8.& quodlib. 5.q. 4.Durand.in 2.d.3.q.6.Bachon, q. 2.prolog.Goffri. quodlib.9. q.19.& Gab.in 2.d.3.q.2. quamuis author iſte ad cognitionem intuitiuam dumtaxat neceſſarias non eſſe arbitretur, benè tamen ad abſtractiuam. Probari poteſt hæc ſententia exemplo internorum, atque externorum ſenſuum;nam propter ſolam ſubordinationem naturalem poſſunt interni cognoſcere obiecta proximè eis repræſentata per actus externorum. Et appetitus

92 fertur in ſuum obiectum ei repræſentatum per ſenſum, atque etiam voluntas in bonum repræſentatum ſibi per intellectum: ergò poterit intellectus ipſe ferri in obiecta ſibi repræſentata per phantaſmata, præſertim illuſtrata, in quibus naturæ vniuerſales relucent, & quæ ſunt actus,vel ſpecies expreſſæ phantaſiæ ſibi ſubordinatæ abſque aliis ſpeciebus. Secundo quia ſi intellectus intelligit per ſpecies:ergò ſemper,& neceſſario erit in actuali intellectione contra euidentem experientiam. Probatur conſequentia, quia eas quas ſemel accipit, ſemper apud ſe retinet in memoria: ergò ſemper intelligit per eas,quia ſola potentia, cum ſpecie obiecti ſufficiens principium intellectionis eſt.

Communis tamen, & vera ſententia Scholæ, *tenet neceſſa-*

93 *riò ponendas eſſe ſpecies obiectorum in intellectu poſſibili, per quas obiecta omnia poſſit percipere,nec ſufficere phātaſmata ad intelligēdum.* Ita Alenſis 2.p.q.24.memb.2.& 3.& q.26.num.2.& cæteri omnes Scholaſtici in 2.d.3:Alb.Magn.art.15. D.Bonauen. art.2.q.1.Richa.art 3.q.2.Scotus q.6.D.Thom.1. p. q.55.art 1. ac tandem omnes interpretes Ariſt.præter citatos pro oppoſita ſententia,cap.4.& 5.huius lib.Colligitur verò ex his,quæ de intellectu poſſibili docet Ariſt. capit. 4. & 5. videlicet actu nullum eſſe intelligibile, ſed potentia omnia, fieri autem omnia actu per intellectum agentem, qui eſt omnia facere, quæ non poſſunt eſſe vera, niſi ratione ſpecierum in eo productarum, per quas ei vniuntur obiecta, & dicitur ipſe ſingula fieri in eſſe intelligibili, in quantum ſibi repræſentantur per ſpecies; nam per ſe extra ſunt,& ab eo ſeparata.

Probatur deinde ratione primò, quia ab obiecto, & poten-

94 tia paritur notitia,vt ex D.Auguſt.ſuperius attulimus: ergò ex vtroque fit vna cauſa totalis, & completa eius; quare neceſſe eſt

eſt obiectum vniri intellectui ad talem concurſum præſtandum cum eo, ſed conſtat non poſſe ei vniri per ſe; cùm ſit extra ipſum, & ab eo ſeparatum: ergò neceſſe eſt, quod per aliquam virtutem propriam vniatur, & hanc virtutem vocamus ſpeciem intelligibilem. Hæc igitur neceſſaria eſt ad intelligendum. Ex quo efficaciter ſequitur non eſſe minus neceſſarias in intellectu noſtro, quia ſi obiecta ſenſibilia proportionata ſenſibus non poſſunt cum eis concurrere ad ſenſationes, niſi eis vnita per ſpecies, à fortiori eadē obiecta ſenſibilia, & corporea omnia intellectui improportionata non poterunt percipi ab eo, nec cum eo concurrere ad intellectionem, niſi proportionata fiant, & vniantur ei per ſpecies. Et hæc argumenta planè 95 oſtendunt non poſſe phantaſma repræſentans obiectum concurrere per ſe cum intellectu ad notitiam eius eliciendam, cùm non ſit ei proportionatum, nec intimè præſens: ſed extra ipſum, nec ideò poſſe per ſe ei vniri; nec eum reducere de potentia in actum, niſi media ſpecie intelligibili ſpirituali, per quam fiat obiectum, quod repræſentat proportionatum eidem intellectui, & actu intelligibile ab eo, fitque intra ipſum, & intimè ei præſens; & ideò falſum eſſe fundamentum oppoſitæ ſententiæ.

Exemplum verò de ſenſibus internis, & externis nihil valet, 96 nam ſenſus internus non operatur per ſpeciem, vel ſenſationem externi, ſed neceſſe eſt, quod his mediis producatur ſpecies alia in ſenſu interno ei proportionata, per quam fiat in actu primo potens elicere ſenſationem. Ita ergò licet phantaſia ſit potentia ſubordinata intellectui poſſibili, non ſufficit ſpecies, vel ſenſatio eius ad reducendum in actum intellectum poſſibilem, quia inferioris ordinis eſt, & omninò improportionata; cùm ſit materialis, & corporea, ſed requiritur neceſſariò ſpecies alia ſuperior ſpiritualis proportionata intellectui, ad quam producendam ponitur intellectus agēs eleuans phantaſma, vt ſecum concurrere poſſit ad eam producendam. Voluntas verò, & appetitus non ſunt potentiæ cognoſcitiuæ, ſed appetitiuæ, & ideò non operantur attrahendo ad ſe obiectum ſibique vniendo, ſed per modum inclinationis, ac tendentiæ in ipſam, vt eſt in ſe, quare nec ſunt potentiæ paſſiuæ, nec indigent ſpecie per quam reducantur in actum, ſed ſufficit eis per ſpeciem expreſſam potentiæ cognoſcitiuæ repræſentari obiectum extra ipſas, vt in ipſum tendere poſſint.

Secundum argum. facile ſoluit Auicenna lib. 6. natur. p. 6. c. 97 6. admittens quidem ſpecies in intellectu, aſſerens verò ſtatim intellectione facta tranſire, ſicut ſpecies viſibiles ſtatim deſi-

98

nunc viſione facta. Cuius ratio eſt, quia quidquid recipitur in intellectu, recipitur intelligibiliter: ergò tranſacta intellectione deſinit, nec permanere poteſt. Hæc tamen ſententia tanquam apertè falſa reiicitur à D. Thom. 2. lib. contra gentes, cap. 74. & 1. part. quæſt. 79. art. 3. quia ſi in parte ſenſitiua conſeruantur ſpecies ad ſentiendum obiecta iam ſenſata, & pro eis conſeruandis ponitur memoria, potiori iure debet poni in parte intellectiua, vt conſeruentur; falſum eſt igitur, quod ſtatim facta intellectione tranſeāt: ſed euidenti experientia probatur permanere in memoria intellectiua: cùm experiamur nos recordari præteritorum conceptuum rerum, quas iam ſemel cognouimus. Recipiuntur ergò in intellectu ſpecies intelligibiliter, hoc eſt, ad modum ipſius intellectus: ſed non vt res intellectæ; imò potius vt formæ quaſi habituales, & ideò non tranſeunt: ſed permanent. Nec tamen ſemper intelligimus: ſed indiget intellectus excitari à phantaſmate, vt actu intelligat, de quo dicemus inferius.

QVÆSTIO III.

An ſpecies intelligibiles, quæ producuntur ab intellectu agente in intellectu poſsibili ſint repræſentatiuæ rerum ſingularium, vel vniuerſalium.

99 PRæſuppoſita neceſſitate ſpecierum, iam incipimus agere de obiectis, quæ per eas intelligit intellectus. Et primo occurrit diſputandum de ſingularibus ſenſibilibus, atque corporeis, an ea intelligat per ſpecies proprias ea repræſentantes receptas ab intellectu agente, vel ſolùm recipiat ab eo ſpecies vniuerſalium, per quas conſequenter, aut indirectè percipiat ſingularia. Præſupponit autem titulus quæſtionis tanquam certum, quod per cognitionem intellectiuam cognoſcimus ſingularia ſenſibilia, & non ſolùm per ſenſus. Quod euidenti ratione ab experientia deducta probatur: nam experimur omnes nos intellectu cognoſcere vniuerſalia, quæ per ſenſum cognoſci non poſſunt, eáque definire, & diſtinguere à ſingularibus, atque etiam vnum ab altero, vt genus à ſpecie; ſed impoſſibile eſt per ſenſum hæc præſtari, nec per intellectum, quin ſingularia ſenſibilia, ac determinata cognoſcat: ergo euidens eſt ea cognoſcere per ſe, & non ſolùm per ſenſum. Minorem ſic probo; vniuerſale non eſt cognoſcibile, niſi cognitis inferioribus, ad quæ intrinſecum dicit ordinem: cùm ſit vnum in

multis

multis ex propria definitione. Et ſi ſit vniuerſale ſpecificum, vt 101
homo, vel equus, habet indiuidua pro inferioribus, vt Petrum, & Ioannem, hunc, & illum equum: ergo repugnat cognoſci ſpeciem, niſi cognitis indiuiduis, per quæ definitur, & ad quæ dicit intrinſecum ordinem; euidens igitur eſt intellectum ſingularia cognoſcere; intellectus etiam efficit propoſitiones de ſubiecto ſingulari, vt hanc, Petrus eſt homo, & ſimiles: ergò coniungit extrema, quod non poſſet, niſi cognoſcendo vtrumque. Nec poſſet corrigere ſenſum circa magnitudinem ſolis, niſi eum cognoſcendo. Et tandem cum ſit potentia ſuperior ſenſitiuis, neceſſe eſt cognoſcat, quidquid poſſunt ipſæ cognoſcere, & hæc ſunt ſingularia. Ex quibus ſequitur euidenter falſam eſſe ſententiam Philop. & Alexand. cap. 4. & 5. huius lib. 102
Themiſt. in ſuo 3. lib. de anim. cap. 20 & Auerr. 3. lib. de anima comm. 9. qui omnes negant intellectum per ſe cognoſcere ſingularia, & ſolum ea cognoſcere per ſenſus ſibi ſubordinatos. Præſuppoſito igitur tanquam certo, quod intellectus ſua cognitione intelligat ſingularia materialia, quærit titulus quæſtionis, an per ſpeciem propriam, quam ſibi imprimat intellectus agens ea cognoſcat, vel per ſpeciem vniuerſalis.

Et prima opinio tenet non dari ſpeciem impreſſam repræ- 103
ſentantem ſingulare materiale, nec per talem ſpeciem propriã ea cognoſcere intellectum. Et ideò nec directè: ſed per quandam reflexionem. Ita D. Thom. expreſsè 1. p. quæſt. 86. art. 1. & ibidem Caiet. atque etiam 2. lib. contra gentes, cap. 100. & ibid. Ferra. Capre. in 1. d. ſt. 25. quæſt. 2. ad argum. contra 2. concl. Argen. in 4. diſt. 50. art. 3. & cæteri Thomiſtæ, nemine diſcrepante, & nouiſſimè eam ſequuntur noſter Fonſec. 2. lib. Metaph. cap 2. quæſt. 3. ſect. 5. & Conimb. 1. lib. Phyſ. cap. 2. quæſt. 4. art. 3. Probatur teſtimoniis Ariſtotelis, qui 2. lib de anima, cap. 5. hoc diſcrimen conſtituit inter ſenſum & intellectum, quod ſenſus eſt ſingulariũ, intellectus verò vniuerſalium; quare ſentit intellectum non cognoſcere ſingularia per ſe, & directè. Quod aſſerit etiam in hoc 3. lib. textu 10. his verbis: *Senſitiuo igitur calidum, & frigidum iudicat, & quorum ratio quadã ipſa caro, alio autem ſeparabili, aut circumflexa ſe habet ad ſe ipſam cum extenſa fuerit, carni eſſe diſcernit.* Quibus (licet obſcuris) 104
duo aſſerit: primum, quod intellectus cognoſcit hanc carnẽ ſingularem conſtantẽ tali temperamẽto calidi, & frigidi, aliiſque qualitatibus in certo gradu, atque etiã cognoſcit eſſe, ſeu eſſentiam carnis, quæ eſt quidditas eius abſtrahens à conditionibus ſingularibus, & hoc eſt, cognoſcere carnem in vniuerſali. Poſtr emũ, quod in cognitione vtriuſque ſe habet ſicut linea recta,

hoc eſt, extenſa ſecundum directam longitudinem, & rurſus ſupra ſe reflexa, aut retorta. Et illo modo (recto quidem) vniuerſale cognoſcere intellectum, hoc verò modo, ſcilicet ſupra ſe reflexo, aut retorto cognoſcere ſingulare.

105 Probatur deinde ratione: primò, quia intellectus eſt immaterialis: ergò ex proprio modo cognoſcendi abſtrahit à materialitate ſingulari tanquam à ratione ſenſui proportionata; ſibi verò improportionata. Vnde intellectus agens producens ſpecies intelligibiles dicitur eas abſtrahere, & conſequenter naturas repræſentatas ab eiſdem conditionibus ſingularibus, ac materialibus: ſed ſic abſtrahere intellectum agentem eſt producere ſpecies repræſentantes naturas non repræſentatis conditionibus ſingularibus, & materialibus: ergò cognoſcere eas intellectum poſſibilem abſtrahendo ab eiſdem conditionibus eſt cognoſcere eaſdem in vniuerſali; quare primo per ſe, atque directè ſola vniuerſalia cognoſcit; ſingularia verò indirectè tantùm, & per reflexionem. Secundo probat Fonſeca, quia

106 intellectus noſter medius eſt inter ſenſum, & intellectum Angelicum, perfectior quidem illo: ſed imperfectior hoc; ergò ſpecies intelligibiles noſtri intellectus medias quoque eſſe oportet inter ſenſibiles, & Angelicas: ſed ſpecies ſenſibiles repræſentant ſola ſingularia, & ſpecies Angelorum naturam vniuerſalem, & omnia, vel plura ſingularia eius: ergò ſpecies noſtri intellectus ſolùm repræſentant naturam vniuerſalem, & non ſingularia; quare non poterit hæc: ſed illam tantùm per eas cognoſcere directè, & ſingulare per reflexionem.

107 Huiuſmodi autem reflexio, per quam hæc ſententia aſſerit ſingularia materialia cognoſci ab intellectu (in quo conſiſtit maxima difficultas eius) tribus modis explicatur à diuerſis. Primo quidem à Caiet. vbi ſupra hoc modo, intellectus cognoſcens primo & per naturam vniuerſalem videt non poſſe per ſe conſiſtere: ſed neceſſariò eſſe, debere in ſingularibus, & ex hoc quaſi per conſequentiam vel argumentum deuenit in notitiam ſingularium, & ideò aſſerit intellectum argutiue ea cognoſcere: ſed fatetur Caiet. per hunc modum eam cognoſcendi nullum ſingulare determinatum cognoſcere, quia non poteſt tale argumentum ducere ab vniuerſali ad aliquod determinatum ſingulare, potiùs quàm ad aliud, ideò ad nullum determinatum: ſed ſolùm ad ſingulare vagè ſumptum; quare

108 hoc modo dumtaxat poſſe illud cognoſcere. Secundo modo ſic explicatur ab aliis, intellectus cognoſcens vniuerſale reflectitur ſupra ſuum actum, quem videt factum per ſpeciem ortã à phantaſmate, & ita cognoſcit phantaſma, & ex conſequenti

naturam

naturam ſingularem per ipſum repræſentatam. Tertio modo
id explicat Fonſeca,& eum ſecuti Conimb. vbi ſupra, & aſſe-
runt quod ſpecies rei vniuerſalis non repræſentat determina-
tè hoc, vel illud ſingulare: ſed confusè, & quaſi indeterminatè
omnia,& intellectus per eam informatus non poteſt hoc po-
tius determinatum ſingulare,quam illud cognoſcere, & ideò
nullum prorſus determinatum. Determinatur verò à phantaſ- 109
mate huius determinati ſingularis cum eodem intellectu con-
currente ad cognitionem talis ſingularis potius,quam alterius,
quia ſicut phantaſma poteſt actiuè concurrere cum intellectu
agente actionem eius determinando; ita poteſt concurrere
actiuè cum poſſibili terminando cognitionem eius, eámque
determinando ad hoc ſingulare,quod repræſentat cognoſcen-
dum potius, quàm ad aliud. Et merito quidem determinari
poſſe à phantaſmate intellectum poſſibilem aiunt propter co-
gnationem,aut ſimilitudinem,quam habet ſpecies intelligibi-
lis cum phantaſmate,à quo producta eſt, & quæ naturam vni-
uerſalem repræſentat exiſtentem in ſingulari eodem per idem
phantaſma repræſentato. Et hunc modum cognoſcendi ſingu-
laria videtur tradere D.Thom.1.part.quæſt.86.artic.1.aſſerens
non poſſe intellectum cognoſcere naturam vniuerſalem per
propriam eius ſpeciem, niſi conuertendo ſe ad phantaſmata,&
per hanc conuerſionem,quæ eſt quaſi reflexio quædam dicitur
cognoſcere ſingulare.

Secunda opinio tenet intellectum noſtrum per ſe,& directè, 110
& ideò per propriam ſpeciem cognoſcere ſingulare materia-
le, & ita ſpecies, quas producit intellectus agens in poſſibili
per ſe,ac directè repræſentare ſingularia materialia. Ita Scotus
in 4. diſtinct.45.quæſtio.3.Richard.in 2.diſtinct.24.quæſtio.4.
Gregor.in 1.diſtinct.3.quæſt.1.art.2.Ocham quæſt.5.Burlæus,
Marſ. & Thienen.1.lib.Phyſic.Apollin.3. lib. de anima, quæſt.
12.Toletus ibidem,Valen.vbi ſupr.diſput.6.quæſt.7.puncto 1.
con.2.ita etiam ſentit Durand.in 2.diſtinct.8.quæſt. 7. & eſt
iam communis ferè inter recentiores.Probant primo, quia ſi
aliquid obſtaret vt per ſe, & directè cognoſceretur ab intelle-
ctu noſtro ſingulare materiale, & ſpecies ipſum per ſe ac di-
ſtinctè repræſentans produceretur ab intellectu agente, eſſet
ſingularitas; vel materialitas, vel vtraque ſimul: ſed nihil ho-
rum obſtat: ergò per ſe, & directè,ac per propriam ſpeciem co-
gnoſcitur.Probatur minor,quia ſingulare materiale cognoſci- 111
tur ab Angelo per ſe, & directè,atque etiam ab anima ſepara-
ta, & repræſentatur per ſe per ſpecies eorum: ergò nec impe-
dit ſingularitas, nec materialitas, & de materialitate con-

uincitur non impedire, quia vniuerſale naturæ materialis, vt homo in communi, vel equus materiale eſt, & cum ſua materialitate repræſentatur per ſpeciem,& intelligitur per ſe ab intellectu, ergò non impediet materialitas rei ſingularis, quin per ſe repræſentetur, & per ſe intelligatur.

112 Secunda ratio; quidquid poteſt cognoſcere potentia cognoſcitiua inferior per ſe, & directè, poteſt etiam ſuperior: nam cùm hoc perfectionis ſit, non poteſt in potentia inferiori reperiri, quin reperiatur etiam in ſuperiori, ſed ſenſus qui ſunt inferiores potentiæ reſpectu intellectus, cognoſcunt per ſe, & directè ſingulare materiale, ipſumque repræſentant per ſe, & diſtinctè ſpecies ſenſibiles: ergò multò melius poterit per ſe, & directè cognoſci ab intellectu, & repræſentari per ſpecies intelligibiles. Quibus non ſolum euidens fit ſingularia cognoſci ab intellectu: ſed eſſe quæ primò ſe offerunt ei cognoſcenda, quam vniuerſalia: nam hæc non cognoſcit intellectus, niſi à ſingularibus ea abſtrahat; quare ſingularia non ſolùm per ſe,& directè: ſed priuſquam vniuerſalia. Ideò falſum planè eſſe, quod per reflexionem ex cognitione vniuerſalis cognoſcantur.

113 Ex his duabus opinionibus prior videtur mihi valdè probabilis propter ſolam authoritatem Diui Thomæ: poſterior verò efficacioribus rationibus probatur, & quibus vix poteſt ſatisfieri, & ideò ab omnibus ferè hoc tempore defenditur, lõgéque plauſibilior eſt. Et propterea eam defendere ſtatui, & his aſſertionibus explicare eam, ac modum ſimul, quo cognoſcatur ſingulare materiale.

Prima eſt, *intellectus agens per ſe, & directè producit in intellectum poſſibilem ſpeciem repræſentantem diſtinctè ſingulare materiale determinatum.* Hanc probo ex his, quæ ſuperius etiam ex mente Diui Thomæ definita ſunt à nobis, & probatur hoc modo, intellectus poſſibilis eſt pura potentia in ordine ad formas intelligibiles nullam habens in ſe, reducitur verò in actũ ab intellectu agente circa ipſum operante medio phantaſmate tanquam inſtrumento, à quo actio eius determinatur, vt ſpeciem talis obiecti, potius quàm alterius producat: cum ex ſe ſit indifferens ad producendam ſpeciem cuiuſlibet: ſed phantaſma repræſentat naturam materialem contractam per conditiones materiales indiuiduales, ac determinatas: ergò vt eam ſic repræſentans concurrit cum intellectu agente & determinat actionem eius: vt producat ſpeciem obiecti à

114 ſe repræſentati, potius quàm alterius; vnde ſequitur per talem actionem ſic determinatam per ſe produci ſpeciem intelligibilem

gibilem in intellectu poſſibili repræſentantem illud idem ſingulare materiale, vt tale per phantaſma repræſentatum.

Secunda aſſertio, *naturaliter eſt impoſſibile, quod intellectus agens producat ſpeciem repræſentantem naturam vniuerſalem, ſed ſemper, & neceſſariò producit ſpeciẽ repræſentantem ſingulare.* Probatur primo, quia non poteſt intellectus agens producere ſpeciem in intellectu poſſibili, niſi ſecundum exigentiam phãtaſmatis, & obiecti per ipſum repræſentati, à quibus modificatur, ac determinatur actio eius, ſed phantaſma non repræſentat naturam vniuerſalem, ſed ſingularem, ac determinatam per tales conditiones materiales: ergò naturaliter eſt impoſſibile, quod concurrat cum intellectu agente ad productionem ſpeciei repræſentantis naturam vniuerſalem; conſtat autem nullam ſpeciem poſſe producere intellectum agentem, niſi concurrẽte cum eo phantaſmate, & modificante actionem eius: ergò naturaliter eſt impoſſibile, quod intellectus agens producat ſpeciem rei vniuerſalis. Et argum. hoc eodem modo probat, ſi dicatur phantaſma concurrere tanquam inſtrumentum, ſiue vt partialem cauſam, vel vt materiam, ſiue tanquam exemplar, vel quouis alio modo, vt conſideranti eſt manifeſtum. Secundo quia intellectus agens, & phantaſma ſunt agentia naturalia; ergò operantur ex determinatione ad vnum, & ex conſequenti ſemper eodem modo, ſed phantaſma concurrit in quantum repræſentat obiectum; ergò ſemper, & neceſſariò concurrit ſecundum quod repræſentat ipſum obiectum, ſed quodcunque repræſentat rem ſingularem materialem, & nullum rem vniuerſalem; ergò ſemper producitur ſpecies rei ſingularis, & nunquam rei vniuerſalis. Probatur conſequentia, quia ſpecies intelligibilis procedit ſimilis obiecto repræſentato per phantaſma, quia concurſus eius ſemper eſt obiectiuus, & ideò tale obiectum, & non aliud debet neceſſariò repræſentare ſpecies producta, quale repræſentatur phantaſmate obiectiuè concurrente. 115 116

Tertia aſſertio, *per primam cognitionem cuiuſcunque obiecti nunquam cognoſcitur vniuerſale, ſed ſemper ſingulare; & ideò primò cognitum ab intellectu noſtro non eſt vniuerſale, ſed ſingulare.* Hæc ſequitur ex præcedenti, quia prima cognitio cuiuſlibet rei fit per ſpeciem productam ab intellectu agente, & phantaſmate eam in ſingulari determinato repræſentante, ſed non poteſt produci ab intellectu agente, & phantaſmate ſpecies repræſentans naturam vniuerſalem, ſed ſingularem tantum, vt in præcedente concluſione aſſertum eſt; atque probatum; ergò vera eſt hæc tertia aſſertio, quod prima 117

cogni

cognitio cuiuſcunque obiecti non poteſt eſſe eius vt vniuerſa-lis,ſed vt ſingularis.

118 Ex his autem tribus aſſertionibus tria alia infero. Primum, *non eſſe verum,quod ſingulare materiale cognoſcatur à noſtro intellectu cognitione reflexa,& non directa.* Quod efficaciter etiã probari poteſt ex refutatione illorum trium modorum quos retulimus, quibus talis reflexio explicatur à diuerſis. Et primum à Caietan.excogitatum conſtat eſſe falſum, quia ex eo ſequitur(id,quod Caietan. ipſe concedit) nullum ſingulare determinatum cognoſcere intellectum, ſed vagum dumtaxat cõtra euidentem experientiam, quia ſpecies repræſentans vniuerſale, & vniuerſale ipſum repræſentatum non poteſt eſſe ratio cognoſcendi vnum potius quàm aliud: imò nullum ſecundum rationem determinatam, cùm nullum repræſentetur in ſpecie.

119 Quod verò ſecundus ſit falſus, ita probo: dum dicitur intellectum cognoſcentem naturam vniuerſalem reflect. ſupra talem cognitionem,quam videt factam per ſpeciem eductam ex phantaſmate,inquiro,quonam modo cognoſcat talem ſpeciem eductam eſſe ex phantaſmate, videlicet,cognito phantaſmate, vel non cognito: hoc ſecundum repugnat ex terminis; cognoſci verò phantaſmata iuxta eandem ſententiam non eſt poſſibile: cùm fateatur non poſſe repræſentari per vllam ſpeciem intelligibilem, quia eſt ſingulare materiale, & ſine ſpecie cognoſci repugnet.

120 Nec habet minorem difficultatem tertius modus reflexionis per conuerſionem ad phantaſma.Primo quia vel talis conuerſio eſt cognitio phantaſmatis, vel rei ſingularis materialis per ipſum repræſentatæ, & cum vtrumque ſit ſingulare materiale, quæritur per quam ſpeciem impreſſam,vel expreſſam cognoſcatur; & nullam talem deſignare poterunt:cum teneant ſingulare materiale per nullam ſpeciem repræſentari poſſe.

Secundò infero, *falſum eſſe quod à quibuſdam recentioribus dicitur,videlicet per eandem ſpeciem impreſſam ab intellectu agente repræſentari vniuerſale,& ſingulare.* Quod ex noſtris tenent Valentia vbi ſupra,& Conimbr. 3. lib.de anima,cap 5.q.6. art. 1. addentes, etiam phantaſma repræſentare naturam vniuerſalem & ſingularem ſimul. Et probare videtur Valentia,

121 quia intellectus agens dicitur abſtrahere ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus:ergò repræſentant naturam abſtractam à conditionibus ſingularitatis, quod eſt repræſentare illam in vniuerſali: neque obſtat,inquit,quod ſimul repræſentetur cum eiſdem conditionibus, & ideò vt ſingularis:nam hoc habet ex

modo,

modo, quo repræſentatur per phantaſma, illud verò ex virtute intellectus agentis. Quod probari etiam poſſet ex ſpeciebus Angelorum, & animæ ſeparatæ, per quas vniuerſalis natura, & ſingularia eius ſimul repræſentantur. Nihilominus falſum eſſe vtrumque aſſero; & probo primo, quod phantaſma non repræſentet vllo modo naturam vniuerſalem, ſed ſingularem dumtaxat, quia phantaſma eſt ſpecies ſenſibilis, ſed ſpecies ſenſibilis non repræſentat obiectum, niſi vt ſenſibile, & non eſt ſenſibile, niſi in ſingulari, quia nullus ſenſus poteſt percipere vniuerſale; ergò nec repræſentatur, niſi in ſingulari. Secundo 122
quia ſi phantaſma repræſentaret naturam vniuerſalem, & ſingularem ſimul: cùm ſit ſpecies expreſſa phantaſiæ, ſequeretur phantaſiam vtrumque etiam percipere, quod patet eſſe falſum. Secundo probatur, quod neque ſpecies impreſſa ab intellectu agente repræſentet vtrumque, quia phantaſma determinat obiectiuè quamlibet actionem intellectus agentis, & nullum eſt aliud, à quo obiectiuè determinetur, vnde ſequitur, quod ſicut habet ſpecies, quod ſit ſpiritualis à ſolo intellectu agente, ita habet, quod repræſentet tale obiectum à ſolo phantaſmate; ergò impoſſibile eſt producere ſpeciem alio modo repræſentantem obiectum, ac repræſentatur per ipſum phantaſma, ſed per phantaſma repræſentatur ſolùm, vt contractum cum his conditionibus ſingularitatis; ergò hoc tantùm modo, & non alio poteſt repræſentari in ſpecie producta per actionem intellectus agentis.

Nec argumenta in contrarium aliquid probant; nam virtute intellectus agentis hoc ſolũ fieri poteſt, vt ſpecies intelligibilis producatur ſpiritualis, & in ſubiecto ſpirituali: quod 123
verò repræſentet vniuerſale, aut ſingulare, non ex virtute eius habet, ſed ſolùm ex phantaſmate, quia hoc pertinet ad modificationem obiectiuam à phantaſmate faciendam. Quod verò dicitur intellectum agentem abſtrahere ſpecies intelligibiles à phantaſmatibus, non eſt verum, ſi ſic intelligatur, quod producit ſpecies repræſentantes naturam vniuerſalem, ſed in hoc tantum ſenſu, quod producit ſpeciem abſtractam à materia, & modo materiali, eleuatiori modo quo idem met ſingulare repræſentatur per phantaſma.

De ſpeciebus verò Angelorum, & animæ ſeparatæ diuerſa eſt ratio, quia illæ à ſuperiori cauſa producuntur, nempe à Deo, & vt congruunt naturæ ſuperiori, vel habenti ſtatum eius, & propterea vniuerſaliores eſſe debent: ſpecies verò noſtri intellectus producuntur limitatæ à phantaſmate ſecundum repræſentationem: & ideò ſolũ poſſunt repræſentare ſingulare ab eo repræſentatum.

Tertio

124 Tertio infero *falſum eſſe, quod à quibuſdam aliis dicitur, videlicet per actionem intellectus agentis circa phantaſmata præuiam productioni ſpeciei intelligibilis, vel per eandem, qua eſt productio eiuſdem ſpeciei fieri, vt natura vniuerſalis reluceat, in eiſdē phātaſmatibus, & ideò poſſint concurrere cū intellectu agente ad producendam ſpeciem vniuerſalis.* Falſum verò hoc eſſe aſſero: & ſic probo, naturam vniuerſalem relucere in phantaſmate non poteſt eſſe aliud, quàm repræſentari ab eo; nam ſi non repræſentatur, nec verum eſt in eo apparere, aut relucere, aut conſpici: ſed repræſentari in phantaſmate repugnat: cum ſit ſpecies ſenſibilis repræſentans naturam contractam per ſingularitatem; nam ſic eſt perceptibilis per ſenſus, & non ſine tali conditione: ergò repugnabit etiam in eo relucere, quantumcunque illuſtrato ab intellectu agente, quia per talem illuſtrationem nihil reale intrinſecum ei prouenire poteſt, & ex conſequenti, nec noua repræſentatio, nec nouus modus repræſentandi obiectum, vterque enim aliquid reale intrinſecum eſt in repræſentante.

Quonam modo cognoſcatur vniuerſale ab intellectu noſtro.

125 SVppoſito, quod non detur ſpecies intelligibilis producta ab intellectu agente repræſentans naturam vniuerſalem; explicare oportet, quonam modo cognoſcatur vniuerſale à noſtro intellectu: nam cognoſci ſine ſpecie, per quam repræſentetur impoſſibile eſt. Cui reſpondeo cognoſci per ſimilitudinem, aut conuenientiam ſingularium hoc modo, productis ſpeciebus ſingularium ab intellectu agente, cognoſcit per eas intellectus poſſibilis primo, & per ſe, atq; directe ſingularia ipſa. Deinde conſiderat in eis naturam in qua conueniunt non conſideratis differentiis indiuidualibus, per quas differunt, elicitque cognitionem, atque ſpeciem expreſſam vniuerſalis, & hæc eſt vera, & propria abſtractio, vt explicui in quæſtionibus vniuerſalibus Dialecticæ; nam abſtrahere vnum ab alio non eſt aliud, quàm cum potentia abſtrahens poſſit vtrumque cognoſcere, vnum cognoſcere non cognito alio, ex quibus illud dicitur abſtrahere ab altero, quod cognitionem alterius præſuppo-
126 nit. Et propterea dicitur intellectus abſtrahere potius vniuerſale à ſingularibus, quàm ſingularia ab vniuerſali, quia cùm natura vniuerſalis exiſtat in ſingularibus, cognitio eius cognitionem ſingularium præſupponit, quod autem ita fiat abſtractio, probatur ex vulgato illo in Schola Dialecticorum inculcato, quod ſcriptum nobis reliquit Ariſt. 1. phyſ. tex. 18. *Abſtrahentium*

tium non eſt mendacium, quaſi dicat abſtractionem eſſe ſimplicem cognitionem abſque vlla affirmatione, aut negatione, & ideò ſine vero, & falſo, in eo ſolum conſiſtens, quod vnum cognoſcatur non cognito alio; cum vtrumque poſſit cognoſci à potentia. Media autem cognitione; atque ſpecie expreſſa repræſentante naturam vniuerſalem imprimere ſibi poteſt intellectus poſſibilis aliam ſpeciem intelligibilem repræſentantem naturam vniuerſalem, quam ſibi reſeruat, in quantum eſt memoria pro vſu futuro; nempè, vt quoties ſe obtulerit occaſio, poſſit eandem naturam vniuerſalem iterum cognoſcere ſine noua cognitione ſingularium. Quam virtutem formandi ſibi vnam ſpeciem ex aliis præconceptis tribuit D. Thom. non ſolùm intellectui, ſed etiam imaginationi, & cum eo ſentiunt ferè omnes: & conſtat nobis experientia primam cognitionem vniuerſalis longè difficiliorem eſſe cognitione ſingularium; quare non mirum eſt, ſi hæc primo directè, ac facilè fiat; illa verò ſaltem dum primo fit, poſt cognitionem ſingularium fiat & quaſi indirectè, & per quandam reflexionem, & diſcurſum ex illa colligatur. 127 128

Teſtimonium verò Ariſtot. quod pro oppoſita ſententia affertur, ſatis obſcurum eſt, & ideò intentum, & contextum eius expendere oportet, vt germanum ſenſum eius eliciamus. In eo enim textu quærebat Ariſtoteles (vt verba oſtendunt) an per eandem potentiam ſenſitiuam, qua cognoſcimus ſingularia ſenſibilia, cognoſcamus naturam vniuerſalem in eo exiſtentem, vel per diuerſam. Et reſpondet per aliam quidem, aut ſeparabilem, hoc eſt; diſtinctam realiter ab ea, vel ſaltem habentem ſe ad ipſam atque cum extenſa fuerit linea flexa, hoc eſt diſtinctam eſſe ratione, ſicut diſtinguitur ratione linea flexa à ſe ipſa cum extenſa fuerit, eadem eſt enim linea realiter, quæ modo flexa eſt, deinde verò extenditur, & recta fit. Senſus itaque illorum verborum rectæ, ac reflexæ lineæ non ad cognitionem vniuerſalis, & ſingularis refertur, ſed ad diſtinctionem potentiarum, per quas vnum, & alterum cognoſcitur, quam realem eſſe, vel rationis non determinat illis verbis, ſed in futurum decernendum relinquit. Nihil ergò de modo cognoſcendi vniuerſale, & ſingulare diſputat eo loci Ariſtotel. & proptereà nihil aduerſus noſtram ſententiam colligi ex eo poteſt. 129

Ad primum argument. conceſſa antecedente, quod intellectus ſit immaterialis, diſtinguendum eſt conſequens, quod in modo cognoſcendi abſtrahat à materialitate: nã ex parte ipſius cognitionis, & principij eius, quod eſt ſpecies impreſſa, atque 130

etiam

QVÆSTIO VII.

Quonam modo cognoſcat intellectus ſe, & ſuos actus, habitus, atque ſpecies, necnon voluntatem, & eius actus, & habitus.

PRæſupponitur tanquam certum, quod intellectus hæc omnia aliquo modo cognoſcit. Quod his verbis certiſſimum eſſe docuit D. Auguſt. 10. lib. de Trinitate, cap. 10. *Viuere ſe, & meminiſſe, & intelligere, & velle, & cogitare, & ſcire, & iudicare quis dubitet?* Et poſt Auguſtinum D. Thom. 1. par. q. 87. artic. 3. & cum eo omnes. Quod quiſque apud ſe ſatis euidenter experitur, & propterea nulla indiget probatione.

Sed hoc ſuppoſito modum quærimus, quo hæc ab intellectu pro hoc ſtatu cognoſcantur.

Et prima opinio tenet, quod ſicut anima ſe cognoſcit per ſe ipſam, ſine vlla ſpecie, ita hæc omnia, quia intra ipſam ſunt. Ita 186
ſentiunt omnes illi, quos in præcedenti quæſtione citauimus pro prima opinione. Quorum fundamentum eſt etiam idem, nempe hæc omnia eſſe actu intelligibilia ex ſe, & intimè præſentia intellectui; quare nulla ſpecie indigent, vt intelligantur. Et de intellectu ipſo, ſpeciebus, & intellectione per ſe putant manifeſtum; ſed de voluntate, & actibus, & habitibus eius eodem modo ſentiendum eſſe docent, quia vt D. Thom. aſſerit 1. par. q. 87. art. 3. & 4. Voluntas non eſt aliud, quàm inclinatio 187
intelligibilis per modū principij, & actus eius inclinatio intelligibilis actualis: ſed inclinatio intelligibilis eſt in intelligente; & ideò verè vtraque inclinatio intra intellectum eſſe dicitur. Quod probat in ſolutione ad primum, quia licet intellectus, & voluntas ſint diuerſæ potentiæ, & ex hac parte quælibet videatur eſſe extra aliam, & quæ in vna ſunt, reſpectu alterius videantur extranea, cæterum quia in eadem anima tanquam in ſubiecto radicātur, & actus vtriuſque habet neceſſariam depēdentiam ab alia, & ab actu eius: propterea voluntas ipſa, & quæcunque in ea ſunt, dicuntur quodam modo eſſe in intellectu, & ideò intimè ei præſentia; vnde per ſe intelligi ab eo poſſūnt.

Secunda opinio negat ſine ſpecie intelligi, concedit tamen 188
proprias ſpecies eorū produci ab intellectu agente præſuppoſitis duobus, nempe exercitio ſenſuum circa quæcunque ſenſibilia, & diſcurſu intellectus circa potentias ſenſitiuas, ſpecies earum, & actus, atque etiam circa appetitū ſenſitiuum, & actus eius; quo diſcurſu colligit quaſdā alias potentias, actus, & ſpecies altioris ordinis dari, & his duobus quaſi excitari intellectū

agentem docet, vt ſua virtute vniuerſali ad producendas ſpecies quatumlibet rerum, producat proprias cuiuſcunque horum, per quas intelligatur. Ita ſentiunt recentiores illi quæſt. præcedente citati, ac refutati.

189 Tertia opinio eſt aliorũ recentiorum, qui diuerſo modo loquuntur de intellectu, & voluntate, ac ſpeciebus, & habitibus, & de actibus vtriuſque potentiæ: nam de illis aſſerunt, neque per ſe ipſa, neque per proprias ſpecies cognoſci; ſed per alienas rerum ſenſibilium. De actibus verò intellectus, & voluntatis affirmant per ſpecies proprias, quas ipſi per ſe, & immediatè imprimunt intellectui cognoſci ab eo. Et hoc vltimum probant hoc diſcurſu: vel actus iſti cognoſcuntur ab intellectu per alienas ſpecies rerũ ſenſibilium, aut per ſpecies proprias productas ab intellectu agente; vel tandem ſine ſpeciebus: ſed nullo ex his modis poſſunt cognoſci: ergo cognoſcuntur per ſpecies proprias, quas ipſi immediatè per ſe imprimũt intellectui, quia nõ

190 ſuperest alius modus quo poſſint cognoſci. Antecedens probatur: & primo quod non cognoſcantur per alienas ſpecies rerum ſenſibilium, quia licet quidditas, & eſſentia horũ actuum poſſit cognoſci per diſcurſum ex ſenſibilibus, ſicut cognoſcitur anima ipſa, exiſtentia verò eorum in anima, hoc eſt, quãdo ſint in ea, quando eliciantur ab ipſis potentiis, vel quod idem eſt actus ipſi in indiuiduo, non poſſunt ex ſenſibilibus cognoſci, quia nulla datur res ſenſibilis, & ſæpe nullus datur effectus ſenſibilis eorum, per quem cognoſcere poſſimus, quando ſint, vel non ſint in intellectu, vel in voluntate; nam licet quando aliqua actio externa, vel motus corporis, aut alicuius partis eius reſultat ex actu intellectus, vel voluntatis, vt ex intellectione loquutio externa, & ex actu voluntatis motus progreſſiuus, vel aliqua excitatio appetitus ſenſitiui, aut quid ſimile, poſſemus forte dicere, quod per ſpecies eorum cognoſcãtur: ſed cùm ſæpè contingat eoſdem actus exiſtere in eiſdem potentiis ab eiſque elici, nullo motu, vel actu externo, aut excitatione appetitus cauſata, nulla reſtat via eos cognoſcendi per alienas ſpecies re-

191 rum ſenſibilium: quare neceſſariò dicendum erit eſſe à nobis prorſus incognitos. Vnde ſequitur concedendum quoque eſſe, quod dentur ſæpe in nobis actus voluntatis perfecti, ac plenè deliberati nobis prorſus ignoti, imò naturaliter incognoſcibiles. Et tandem ſæpe hominem grauiter peccare, quin poſſit peccatum ſuum cognoſcere, & conſequenter, quin poſſit de illo conteri: quod non ſolum videtur falſum, ſed periculoſum in fide; nam talia peccata videbuntur omninò irremiſſibilia, quia niſi cognoſcantur, non poterunt deleri per contritionem, vel

attritio

attritionē ſimul cum Sacramento, aut vllo alio medio. Probāt deinde, quod non cognoſcantur per ſpeciem productam ab intellectu agente, quia hæc non poteſt produci, niſi medio phantaſmate eos repræſentante; conſtat verò nullū poſſe dari phantaſma eorū, cùm non ſint per ſe ſenſibiles ab vllo ſenſu, ſed incorporei prorſus, atq; per ſe inſenſibiles. Et tandē quod cognoſcantur per ſpeciē propriam, probant ex ſenſationibus: nā ſenſatio ſenſus externi ſimul cum obiecto per eam ſenſato producit ſpeciem propriā in ſenſu interno, quamuis non ſit ab eodē ſenſu externo cognita, quia obiectum eius eſt cognoſcibile ab eodem ſenſu interno: ergò intellectio, & volitio, qui ſunt actus proprij harum potentiarum: quamuis non ſint cognitæ per ſenſus, producent ſpeciem propriam in intellectu, à quo obiecta earum cognoſcuntur, & per talem ſpeciē cognoſcentur ab eo. 192

Et quod non cognoſcantur per ſe immediate ſine ſpecie, oſtēdunt ex eo, quod non ſolùm percipimus hos actus, dum præſentes ſunt, ſed iam præteritos: nā per memoriam recordamur nos eos aliquādo habuiſſe præſentes, ſed iam præteriti non poſſunt per ſe immediatè percipi, quia quod non eſt, non poteſt per ſe mouere potentiam ad ſui perceptionem, ergò neceſſe eſt concedere, quod ſpeciem produxerint, per quam præſentes percepti ſint ab intellectu, & eam reliquerint in memoria aſſeruatam pro futuro actu recordationis, vel contra experientiam negare, quod eorum recordemur per actum memoriæ. 193

Vltima opinio, *tā de intellectu, & ſpeciebus eius, quàm de volūtate, & actibus, & habitibus vtriuſque potentiæ negat vtrumque, & quod eos intelligat per ſe immediatè, ſine ſpecie, atque etiam quod eos intelligat per ſpecies proprias eorum, ſiue productas ab intellectu agente, ſiue ab eis immediatè: Et ſolū admittit, quod eas cognoſcat per ſpecies alienas rerum ſenſibilium.* Ita D. Thom. expreſsè 1. part. quæſt. 87. artic. 3. in corpore, & ad primum. Ita etiam Caietan. ibidem, & Bañez dub. vnico, in ſolutione confirmationis primi argum. Ferrar. 1. contra gent. cap. 53. & Toletus 3. lib. de anima, quæſt. 11. Conimb. cap. 8. eiuſdem lib. q. 5. artic. 2. & plures alij: videtúrque nobis probabilior, & ſequenda. 194

Sed circa hos authores adnotare oportet, Bañez excipere ſpecies intelligibiles, quas aſſerit cognoſcere intellectū ſub ratione ſpecierum per ſeipſas, & non per alias ſpecies, vt D. Thom. docet q. 10. de Veritate, art. 9. ad 10. ſed probat, quia ipſamet ſpecies, quæ per ſe ipſam repræſentat quidditatem rei, repræſentat ſe ipſam intellectui, quantum neceſſe eſt, vt poſſit cognoſci per actum reflexum: ergò non eſt ponenda alia ſpecies, per 195

 quam

quam cognoſcatur. Nec tamen propter hoc intellectus cognoſcit aliquid ſine ordine ad quidditatem materialẽ, quia ipſamet ſpecies eſt quidditatis materialis ſpecies, vnde cenſetur quidditas materialis. Et prætereà quia ſi ſpecies nõ cognoſceretur per ſe ipſam, deberet cognoſci per aliam ſpeciẽ, & hæc per aliam; & ita daretur proceſſus in infinitum, qui nullo modo admitti debet.

196 Conimb. verò excipiunt ſolos actus volũtatis in fine eiuſdem articuli inter quos, & actus intellectus hoc eſſe diſcrimẽ aſſerunt, quod actus intellectus cum ab eo eliciatur, nõ poſſunt directa cognitione ab eo percipi, ſed reflexa opus eſt, reflexam verò habere non poteſt, niſi per ſpeciem, quam eum non poſſit per ſe producere, nec poteſt per propriam ſpeciẽ cognoſci, ſed per alienam rerum ſenſibilium. Actus autem voluntatis cùm ſint alterius potentiæ, & ſimul ſint per ſe intelligibiliter præſentes intellectui, vt aſſeruit D. Thom. loco citato in principio huius quæſtionis, poſſunt percipi ab eo directa cognitione, ac per ſe, & non per ſpecies alienas rerum materialium.

197 Nos verò iuxta vltimã ſententiam aſſerimus prædicta omnia nullo excepto per alienas ſpecies rerum materialiũ, & ad ſimilitudinem earum, & non per proprias, nec per ſe ipſa ſine ſpecie cognoſci ab intellectu pro hoc ſtatu. Hanc probo, primo hac ratione deſumpta ex D. Tho. 1. par. q. 87. ar. 3. ad primum. Quia obiectum adæquatum noſtri intellectus pro hoc ſtatu eſt ens, & verum, non in toto ſuo ambitu, ſed conſideratum in rebus materialibus, ac ſenſibilibus: ergo ſolùm poteſt ſenſibilia percipere per ſe, ſpiritualia verò ſolùm in quãtum per hæc eadem ſenſibilia ei innoteſcere poſſunt, ꝙ eſt ſolum per ſpecies, ac ſimilitudinem eorum ea percipere: ſed conſtat prædicta omnia ſecundum propriam entitatem ſpiritualia eſſe: ergo non poſſunt per ſe ipſa, vel per ſpecies proprias percipi ab intellectu (vt de cæteris ſpiritualibus oſtendimus) ſed ſolùm per ſpecies rerum ſenſibilium, & ad ſimilitudinem eorũ. Probatur antecedẽs, quia anima pro hoc ſtatu eſt actualis forma corporis: ergo ſicut perficitur in ſuo eſſe communicãdo illud corpori, ita nata eſt perfici in ſuo modo operandi per miniſteriũ corporis; corpus verò nõ exhibet ei miniſteriũ ad intelligendum, niſi per ſenſus: ergò ſolùm poteſt per ſe intelligere ſenſibilia, ſpiritualia verò (qualia ſunt prædicta omnia) non per ſe, & ideò nec per ſpecies proprias, ſed ſolùm per ſpecies ſenſibilium, & ſimilitudinem eorum.

198 Quod probat etiã efficaciter experientia ipſa: nã experimur omnes

omnes intellectum, & voluntatem, habitus, ſpecies, & actus vtriuſque potentiæ ſecundum quidditates, & eſſentias difficile admodum à nobis cognoſci, & poſt longum diſcurſum, & ſtudioſam inquiſitionem, vt aſſeruit D.Thom. art. 2. eiuſdẽ quæſtionis, quod non eſſet verum, ſi per ſe immediatè, ac ſine ſpecie cognoſcerentur, aut per ſpecies proprias ab eis immediatè productas, quin potius ſemper, & à principio eſſet intellectus in actuali cognitione eorum: cùm nullum poſſet habere impedimentum, nec phantaſmatibus, vel operationibus ſenſuum indigeret ad ea cognoſcenda, quod eidem experientiæ contradicit. Hanc ſententiam ſic probatã recipiunt omnes citati pro 199 tertia opinione, atq; etiã plures ex citatis pro prima, & ſecũda.

Sed reſtat eandem noſtram ſententiam ſpecialius probare contra eos, qui vnum, vel alterum excipiũt, quod per ſe immediatè, ac ſine ſpecie cognoſci affirmant. Et primo quia ſi ſpecies intelligibiles per ſe ipſas ſine aliis perciperentur ab intellectu, euidenter cognoſcerentur: ergò non poſſet dubitari de exiſtentia earum in intellectu, aduerſus prædictã experientiam. Probatur euidenter conſequentia, quia quod per ſe ipſum cognoſcit intellectus, per ſe ipſum intuetur, quod eſt euidenter illud cognoſcere: nam intuitio euidentem notitiam importat. Con- 200 ſequens autem falſum eſt: cum conſtet plures dubitaſſe, & hucuſque adhuc de ſpeciebus ſenſibilibus ſolum à poſteriori probatum eſſe per extrinſecam experientiam: ergò apertè falſum eſt, quod actus iſti ſpirituales per ſe cognoſcantur ab intellectu. Nec D.Thom. oppoſitum ſentit, vbi eum citat Bañez, quin potius docere videtur noſtram ſententiam. Nam verba eius hæc ſunt. *Intellectus cognoſcit ſpeciem intelligibilem, nõ per eſſentiam ſuam, neque per aliquam ſpeciem, ſed cognoſcendo obiectum, cuius eſt ſpecies per quandam reflexionem.* Conſtat verò obiectũ repræſentatum per ſpeciem eſſe ſenſibile, ex cuius cognitione reflexa cognoſcitur ſpecies: ergò ſentit D.Thom. non cognoſci ſpeciem per ſe ipſam (vt affirmat Bañez) ſed per cognitionem rei ſenſibilis.

De actibus verò voluntatis aduerſus Conimbr. qui eos exci- 201 piunt à communi modo cognoſcendi cætera ſpiritualia, atque etiam de actibus intellectus aduerſus primam, & ſecundam opinionem, in primis probo, quod non poſſint cognoſci immediatè per ſe ipſos, ac ſine ſpecie, quia actus iſti ſecundum proprias entitates ſunt ſpirituales: ergò improportionari reſpectu modi intelligendi, quem habet anima in corpore in quo nihil poteſt per ſe intelligere, niſi miniſterio corporis, & ſenſuũ eius; & ideò nihil niſi corporeũ, vel per ſpeciẽ corporis.

202 Quod verò nec per ſpecies productas ab intellectu agente ex ſuperioribus cõſtat, quia intellectus agens nullã poteſt ſpeciem producere, niſi determinatus per concurſum obiectiuum phantaſmatis, ſed actus iſti non poſſunt per phantaſma repræſentari; cum ſint entitates ſpirituales: ergo nec poteſt intellectus agens producere ſpecies eorum, per quas cognoſcantur.

Quod verò nec per ſpecies quas ipſi per ſe immediatè imprimant intellectui, ſic probo; vel actus iſti ſunt actu intelligibiles, vel potentia tantum: Si dicatur primum; ſtatim infero nõ
203 indigere ſpecie, ſed per ſe ipſos intelligi: probatur conſequẽtia, quia ſi ſunt per ſe actu intelligibiles; cum ſint etiam vt tales præſentes intellectui, ſequitur per ſe etiam ab eo, ac ſine ſpecie intelligi; Si verò ſolùm ſunt intelligibiles in potentia, ſequitur non poſſe per ſe immediatè imprimere ſpeciem: ſed per virtutem intellectus agentis, quod probatum eſt impoſſibile.

Probatur tandem de actibus voluntatis, quod nec per ſe immediatè, nec per proprias ſpecies, quas ipſi imprimant intelle-
204 ctui, poſſint ab eo intelligi, quia euidenti experientia conſtat omnibus, & ſingulis hominibus ſæpe ignorare an habuerint deliberatum, ſed liberum conſenſum circa obiecta aliqua, vnde plures traduntur regulæ à Theologis in tractatu de conſcientia ad curandos ſcrupulos, & conſcientias timoratas ſedandas; ergò ſæpe homines incerti ſunt de exiſtentia actuum liberorum in voluntate propria, quod euidens ſignum videtur eſſe, eos nec per ſe ipſos immediatè, nec per ſpecies proprias cognoſcere, quia ſi ita eos cognoſcerent, certa, & euidens foret eorum cognitio; quare dubij eſſe non poſſent de exiſtentia eorum.

Huic argum. poſſet reſponderi, poſſe quidem eoſdem actus per ſeipſos, vel per ſpeciem propriam cauſare euidentem notitiam ſui in intellectu, ſed eam non cauſare, quia requiritur aduertentia ipſius intellectus, & quia ſæpe homines non aduertunt, ideò non certò eos cognoſcunt, ſed dubitant de exi-
205 ſtentia eorum in voluntate. Sed nec hæc ſolutio vera eſt, nec ſatisfacit argumento; quia ſi actus ipſi per ſe immediatè percipiuntur, vel per ſpeciem, quam per ſe immediatè imprimunt, nihil poteſt eſſe, quod aduertentiam intellectus impediat, quia cum cognitio eorum, nec ex phantaſmatibus, neque omnino à ſenſibus dependeat, ſed eò ipſo, quod voluntas tendit in obiectum, ipſamet eius tendentia, quæ eſt actus eius imprimat ſpeciem ſui in intellectu, nullum eſt aliud obiectum, à quo impediatur intellectus ipſe, quin informatus ſpecie eiuſdem actus, ipſum percipiat, præſertim cùm nulla

prorſus

proſſus reflexio ſit neceſſaria ad eum percipiendum, nec diſ-
curſus aliquis, ſed cùm ſit actus alterius potentiæ ab intelle-
ctu, per actum directum, ac ſimplicem, & abſque mora tempo-
ris ab eo percipiatur.

Vt autem noſtram ſententiam explicemus, & argum. oppo- 206
ſita ſoluamus, duo ſunt adnotanda ex doctrina D. Thom. 1. par.
quæſt. 57. art. 2. 3. & 4. Primum eſt dupliciter eſſe præſentes in-
tellectui voluntatem, habitum eius, & proprium actum; imò,
& intellectum ipſum cum ſuis ſpeciebus, habitibus, & actibus:
primò, ſecundum propriam rationem, qua concurrunt ad actũ
tanquam principia eius, vel qua ſunt actus ab eiſdem po-
tentiis producti, quam præſentiam habent per ſe ipſos, &
non per ſpeciem propriam, vel alienam, quia per proprias en-
titates ſunt principia actus, vel actus ipſi ab eo eliciti, & non
per ſpecies. Et hanc præſentiam explicuit D. Thom. art. 4. eiuſ-
dem quæſtionis dicens volũtatem eſſe in intellectu, vel ei præ-
ſens intelligibiliter, & actum eius tanquam principiatum in
ſuo principio: cùm intellectus ſit quodammodo principium 207
actus voluntatis. Alia eſt præſentia obiectiua, quam res habet
reſpectu potentiæ, à qua cognoſcibile eſt, & in quantum actu
ab ea cognoſcibilis, & hoc modo ſolùm eſt præſens intellectui
noſtro pro hoc ſtatu obiectum materiale repræſentatum per
ſpeciem in eo receptã, ſpiritualia verò non ſunt ei ſecundùm ſe
præſentia, ſed ſolùm per extrinſeca, hoc eſt, ratione materialiũ
obiectorum, per quorum ſpecies, & ſimilitudinem cognoſci-
bilia ſunt; quare nec volũtas eſt per ſe præſens intellectui præ- 208
ſentia obiectiua, nec actus, vel habitus eius, neque ſpecies in-
telligibiles, nec actus eiuſdem intellectus; imò nec intellectus
ipſe ſibi. Et quia plures recentiores hãc diſtinctionem præſen-
tiæ apud D. Thom. expreſſam non conſiderarunt, non ſolùm
contra mentem eius locuti ſunt de cognitione horũ: ſed etiam
contra expreſſa verba eiuſdem loci, ex quibus planè intelligi-
tur D. Thom. ſentire, quod nihil horum per ſe immediatè, nec
per ſpeciem propriam cognoſci poſſit ab intellectu: ſed ſolùm
per alienam ſpeciem, ac ſimilitudinem rerum materialium.

Secundo adnotare oportet hæc omnia cognoſci ab intelle- 209
ctu per cognitionem reflexam obiecti materialis directè co-
gniti ab eo hoc modo, aut diſcurſu, ſi intellectus cognoſcat hò-
minem, ſtatim reflecti poteſt ſupra eundẽ hominem, vt à ſe co-
gnitum, & cognoſcens eum vt à ſe cognitum, colligit ſe habere
apud ſe notitiam, vel cognitionem eius, & cum cognoſcat no-
titiam propriam eſſe actum vitalem ab obiecto, & potentia
tanquam ab vno completo principio eliciendum, colligit

 noti

notitia proprij intellectus, & ſpecies eiuſdem obiecti cogni-
210 ti. Actus verò voluntatis ex aliquo ſigno externo, aut ex motu aliquo corporis, aut alicuius partis eius, vel ex commotione appetitus ſenſitiui ab eo cauſata, quod ſi nihil horum procedat ab eo ſolùm poteſt per actum reflexum cognoſcere illud obiectum fuiſſe à ſe propoſitum voluntati, hoc vel illo modo, hoc eſt, intenſa, aut vehementi propoſitione, vel remiſſa, ex quo per quaſdam coniecturas colligere poterit modum, quo voluntas erga illud affecta fuerit, hoc eſt, an attracta, vel allicita ab eo, & ideò an per actum liberum ei conſenſerit, vel non: ſed certò cognoſcere talem actum liberum fuiſſe in voluntate, aut non fuiſſe non poterit.

211 Argum. primæ opinionis ſumitur ex verbis D. Thom. aſſerentis actus intellectus, & voluntatis eſſe intra intellectum intelligibiliter. Cui reſpondeo tantùm ſignificare (vt ibidem explicat D. Thom.) eſſe intra intellectum, tanquam aliquid contentum intra ambitum, vel latitudinem ſui obiecti: ex quo ſolùm inferri poteſt, quod ſit vtcumque intelligibile ſiue potentia, ſiue actu, quod ſufficiebat ad intentum illius articuli, in quo ſolùm in communi quæſiuit D. Thom. an intellectus co-
212 gnoſcat actus voluntatis, nihil curando de modo quo cognoſcantur, de quo nec verbum loquitur in toto articulo, quin potius ipſe ſe explicans dixit actus voluntatis eſſe intelligibiliter in intelligente ſicut in primo principio, & in proprio ſubiecto, quod conſtat habere ſiue ſint actu intelligibiles, ſiue ſolùm potentia, & ſiue per ſe immediatè intelligantur, ſiue per ſpeciem propriam, ſiue per ſolas ſpecies alienas rerum materialium.

213 Fundamentum ſecundæ opinionis iam fuit à nobis ſuperiùs explicatum, & efficaciter ſatis refutatum. Nunc verò ſoluenda ſunt argum. illorum, qui de vna, vel altera re ſpirituali tenent, quod per ſe immediatè, atque directè cognoſcatur. Et argum. quibus probauit Bañez de ſola ſpecie intelligibili, quod per ſe ipſam cognoſcatur directè, ſic ſoluuntur. Primum quidem negando antecedens, quod ſpecies obiecti ſicut repræſentat ipſũ intellectui, ſic etiam repræſentet ſeipſam: nam cum ipſa debeat cognoſci tanquam obiectum, & reflexa cognitione, debet eſſe obiectum per ſe proportionatum intellectui quod patet eſſe falſum, cùm non percipiatur per ſenſus, & ſolùm obiecta ſenſata proportionata ſint ei, vt probauimus. Quod verò aſ[illegible] ſufficere, quod ſit ſpecies obiecti materialis, vt materialis [illegible] dicatur, etiam eſt falſum: cùm debeat cognoſci tanquam ob[illegible]ctum, quod, & ſumpta, vt quod, ſit ſpiritualis, & nullo modo ſenſibilis.

Ad

Ad ſecundum negamus dari proceſſum in infinitum ex eo, quod vna ſpecies debeat cognoſci per aliam, quia non cognoſcitur per aliam ſibi propriam: ſed per diſcurſum ex ſimilitudine rei materialis.

Ad primum argum. eorum, qui excipiebant actum voluntatis, concedendum eſt, quod infert, videlicet ſæpe contingere, quod actus voluntatis deliberatus, vel conſenſus liber eius in obiectum aliquod ſit in voluntate, & non certò cognoſcatur ab intellectu, neque ab homine illum habente, atque etiam cōmiſiſſe hominem mortale peccatum, & dubitare an illud commiſerit, vel non; imò ignorare, quod illud commiſerit. Quod verò tale peccatum ſit irremiſſibile, vel non poſſit homo veniam eius conſequi negamus. Quin potius exiſtimo neceſſarium eſſe, & ex ſacris literis efficaciter probari. Nam ſi homo cognoſcit, vel ſibi conſtant omnes actus peccati, etiam purè interni, quomodo poteſt eſſe verum illud Pſalm. 18. *Delicta quis intelliget? ab occultis meis munda me, & ab alienis parce ſeruo tuo*, quibus regius Pſaltes à Deo petit veniam delictorum ſibi occultorum, cēſet igitur plura hominem peccata interna perpetrare, quæ vel certò non cognoſcit, vel ſimpliciter ignorat ſe ea cōmiſiſſe: quod quiſq; in ſe experitur, idque pronenit ex maxima difficultate cognoſcendi pro hoc ſtatu actus noſtræ voluntatis, quia non poſſunt, niſi ex ſenſibilibus cognoſci, & iſte modus cognoſcendi multis implicatur difficultatibus, ac propterea neceſſe eſt plures dari in voluntate, qui vel non cognoſcuntur ab intellectu, vel non certa, & euidenti cognitione. Et tandem falſum eſt, quod eiuſmodi peccata purè interna, quorum exiſtentia in voluntate nobis fuit ignota, irremiſſibilia ſint: nam remittuntur per actum contritionis extra Sacramentum Pœnitentiæ: ſed cum voto eius, vel per Sacramentum ipſū, 214
in quo directè abſoluitur homo à peccatis confeſſis, indirectè verò ab oblitis, aut ignoratis inculpabiliter. 215

Ad ſecundum concedendum eſt antecedens de ſenſatione ſenſus externi, quod producat ſpeciem ſui in ſenſu interno: ſed neganda conſequentia, quod actus intellectus, & voluntatis per ſe immediatè producant ſpeciem ſui in intellectu; & ratio diſcriminis (egregia ſatis) eſt; quia ſenſatio ſenſus externi eſt obiectum proportionatum reſpectu ſenſus interni, actus verò intellectus, & voluntatis non ſunt proportionati in ratione obiecti reſpectu eiuſdem intellectus pro hoc ſtatu; quare non poſſunt imprimere ſpeciem ſui in intellectu, nec per eam cognoſci; ſed ſolùm per ſpecies rerum materialium. Cætera argum. 216
eiuſdem opinionis non procedunt contra noſtram ſententiam.

Solùm reſtat explicandum quonā modo intelligantur actus internorum, atque externorum ſenſuum, atque etiam actus appetitus. Et de ſenſibus ipſis tam externis, quam internis conſtat per ſpecies organorum, in quibus reſident, intelligi, de actibus verò externorum per actus internorum, vel phantaſmata, à quibus repræſentantur. De eiſdem verò actibus internorum dicimus cognoſci per ſpeciem obiectorum, quæ phantaſmata ipſa repræſentant: cum ea repræſentent, vt ſenſata, & vt ſic imprimant ſpeciem eorum in intellectu poſſibili ſimul cum agente; imò eodem modo cognoſcuntur phantaſmata ipſa: cum imprimant ſpeciem obiectorum, vt per ea repræſentatorum.

217 De actibus verò appetitus, dicimus intelligi per ſpeciẽ obiecti, circa quod verſantur; ſenſatum quidem per æſtimatiuam præſuppoſita ſenſatione ſenſus externi, atque communis, quāuis non repræſentent rationem ab eis ſenſatam: ſed à ſola ipſa æſtimatiua percipiente conuenientiam obiecti, ſpeciémque expreſſam eius formante, per quam repræſentatur expreſsè eadẽ conuenientia, & conſequenter actus ipſe eam exprimens, qui ſimul cum obiecto ſic ſenſato concurrere poteſt cũ intellectu agente ad producendam ſpeciem eiuſdem obiecti, vt ſic ſenſati, & eiuſdem ſenſationis: Ita vt quaſi per modum vnius ab ea repræſententur.

APPENDIX, DVBIVM.

Quodnam ſit obiectum adæquatum noſtri intellectus pro hoc ſtatu.

218 PRæſupponit dubium hoc dupliciter ſumi poſſe intellectum noſtrum; videlicet ſecundum ſe, aut prout eſt in corpore: & ſi ſecundum ſe accipiatur, eadem eſt quæſtio de illo, ac de intellectu Angelorum; imò ac de intellectu diuino; nam idem eſt obiectum adæquatum omnium, licet in modo illud attingendi valdè differant. Si verò ſumatur noſter intellectus, prout eſt in corpore, diuerſo modo loquendum eſt de illo quantum ad obiectum adæquatum.

Vt autem ei vtroque modo ſumpto proprium obiectum aſſignemus, diſtinguendum eſt primo obiectum adæquatum in motiuum, & terminatiuum; motiuum eſt, quod mouet intellectum ad ſui perceptionem: terminatiuum, quod actũ eius terminat, etiam ſi eum non moueat: ſed ad ſimilitudinem eius, quod mouet, percipiatur. Secundo diſtinguendum eſt obiectũ,

tam motiuum, quam terminatiuum, in per ſe, & per accidens, ſiue (quod idem eſt) in directum, aut proportionatum, & in indirectum, atque improportionatum. Obiectum per ſe intellectus dicitur illud, quod per propriam ſpeciem ipſum per ſe immediatè repræſentantem, aut per ſe immediatè ſine ſpecie percipitur (vt omnes opiniones comprehendamus) obiectum verò per accidens ſiue indirectum, quod nec per ſe immediatè, nec per propriam ſpeciem impreſſam, vel expreſſam ipſum repræſentantem percipitur: ſed per ſimilitudinem aliorum, vt ſpiritualia. 219

His ſuppoſitis dicendum eſt primo, *adæquatum obiectũ vniuerſaliſſimum intellectus noſtri, ſiue ſecundum ſe accipiatur, ſiue pro ſtatu corporis cõprehendens quidquid aliquo modo perceptibile eſt ab eo, ſiue per ſe, vel per accidens, ſiue per ſpeciẽ propriã, vel alienam, aut alio quocũque modo eſſe ens vniuerſaliſſimum in toto ſuo ambitu, hoc eſt, prout comprehendit entitatem increatam, atque creatã, naturalem, & ſupernaturalem, ſubſtantialem, & accidentalem, poſitiuam, & negatiuam, realem tandem, & rationis.* 220 Ad hoc nullum fermè diſſentientem reperio: nam licet diſſentiant nonnulli in modo, quo percipiuntur ab intellectu ſecundum ſe accepto particularia entia, omnes tamen ſentiunt hæc omnia percipi poſſe vno vel alio modo, non ſolùm ab intellectu noſtro ſecundùm ſe: ſed etiam pro ſtatu corporis, vt ex præcedentibus quæſtionibus manifeſtum eſt; ergo obiectum adæquatum vniuerſaliſſimum prout comprehendit directum, ac per ſe, indirectum & per accidens, eſt vniuerſaliſſimũ quoque ens comprehendens quodcumque aliquo modo cognoſcibile.

Secundo dicendum eſt, *obiectum adæquatum per ſe pro ſtatu corporis, hoc eſt, ſiue per ſe motiuum, vel per ſe terminatiuum eſſe ens per ſe ſenſibile, & nihil aliud, & cùm ens per ſe ſenſibile ſolũ ſit illud quod per ſe percipi poteſt ab aliquo ſenſu interno, vel externo, & hoc ſolũ comprehendat accidẽtia aliquo modo per ſe ſenſibilia, erit adæquatum eius obiectum per ſe accidens aliquo modo per ſe ſenſibile.* Colligitur planè hoc ex præcedentibus quæſtionibus agitatis circa modum, quo percipiuntur ab intellectu pro hoc ſtatu particularia entia. Nam in primis oſtendimus 221 Deum, & Angelos non per ſe ipſos, nec per ſpecies proprias 222 percipi ab eo: ſed nec animam ipſam, nec intellectum, & voluntatem eius, nec ſpecies, habitus, & actus vtriuſque; imò nec ſubſtantiam corpoream; ergò nihil horum pertinet ad obiectum per ſe eius; imò nec accidentia etiam corporea non per ſe ſenſibilia: ſed tantum per accidens: prçter hæc autem omnia tantum ſuperſunt accidentia aliquo modo per ſe ſenſibilia; ergò

ergò accidens per ſe ſenſibile,& nihil aliud,eſt obiectum per ſe adæquatum eius, tam motiuum, quam terminatiuum. Nam licet ſubſtantiæ corporeæ,& rerum ſpiritualium formemus proprios conceptus, hoc eſt, illis ſolis ,& non aliis conuenientes,
223 cum eiſque conuertibiles,non tamen eas per ſe repræſentantes, ſed illa tantùm prædicata eis propria ex ſimilitudine rerum per ſe ſenſibilium per diſcurſum collecta; quare non dicuntur obiecta per ſe, & directè terminatiua intellectus.

TRACTATVS DE ACTV INTELLECTVS POSSIBILIS.

QVÆSTIO II.

Quidnam ſit ſpeculari phantaſmata,& an ſit neceſſarium in omni prorſus intellectione pro ſtatu præſenti.

EXplicatis his, quæ pertinent ad obiectum intellectus poſſibilis,agendum eſt de actu eius. Circa quem primo quærimus, an pro ſtatu præſente intelligere poſſit, ſine ſpeculatione phantaſmatum , aut ſine conuerſione ad illa.

Vt autem neceſſitatem huius conuerſionis,aut ſpeculationis diſcutere poſſimus, explicare oportet,quidnam ſit,vel quid per eam intelligatur.Duobus autem locis loquitur de ea Ariſtoteles; prior habetur tex.30.huius lib. vbi ita ait. *Nunquam ſine*
224 *phantaſmate intelligit anima*.Poſterior tex.39.vbi hæc expreſſa habet verba,*Qui non ſentit aliquid nec addiſcet,nec intelliget. Et cũ ſpeculetur , neceſſe eſt ſimul phantaſma aliquod ſpeculari.* Quibus verbis manifeſtũ in primis eſt,vt benè adnotauit Ferrar.quæſt.15.huius libri & Bañez 1. part. quæſt.84.art.7.dub.3. ad 2.aſſerere Ariſtotelem, quod dum intelligit homo, neceſſe ſit aliquod ſpeculari phantaſma ; non tamen quod per eundem intellectũ illud ſpeculetur aut cognoſcat , ſed per imaginationem ſeu phantaſiam,quia intellectus non poteſt aliquam operationem habere circa phantaſma , neque illa, vel obiecta in eis repræſentata immediatè per ſe cognoſcere propter manifeſtam

ſectã improportionem, vt ſuperius probauimus cõtra Enrricum: quare ſenſum eius eſſe affirmant, quod neceſſe ſit intelligente intellectu ſimul verſari phantaſiam circa aliquod phãtaſma, & tunc dicetur ipſe etiam intellectus circa phantaſma verſari, vel illud ſpeculari, non per operationem propriam, ſed phantaſiæ, quæ per operationem, ſeu imperium eiuſdem intellectus mouetur ad formandum phantaſma. Hæc tamen expli- 115
catio inſufficiens eſt, quia antequam intellectus habeat ſpeciem alicuius rei, & eam intelligat, operatur phantaſia circa illam, vt medio phantaſmate, quod eſt ſpecies expreſſa eius, producat intellectus agens in poſſibili ſpeciem eiuſdem rei, per quam intelligat, per talem ergò intellectionem primam rei non poteſt moueri ab intellectu, aut excitari phantaſia ad operandum circa talem rem, nec ex imperio intellectus operari circa illam, ſimul cum intellectu; quare in tali intellectione non dicetur intellectus ſpeculari phantaſma, ſi ſpeculari ea non ſit aliud, quàm ex imperio intellectus ſimul moueri ad phantaſiam ſicut circa idem obiectum, quod intellectus intelligit. Et prætereà experientia docet ſæpe excitari intellectum à phantaſia ad operandum circa obiectum cuius habet iam ſpeciem, ergo euidens eſt non moueri ab eo ad operandum circa illud, ſed ipſam ſua operatione præuenire operationem intellectus: quare in ea non dicetur ſpeculari phantaſma; cùm non moueatur phantaſia ex eius imperio ad operandum circa illud obiectum, circa quod intellectus ipſe operatur: non enim poteſt per imperium eam mouere, niſi media cognitione eiuſdem obiecti. Senſus igitur Ariſtotelicæ propoſitionis eſt. Neceſſarium eſſe quod operante intellectu circa aliquod obiectum ſimul operetur phantaſia circa illud, vel alterum ſimile, vel aliquo modo ad illud pertinens, ſiue moueatur ab intellectu, ſiue 116
à ſuo proprio obiecto, vel à quocunque alio: hoc enim non tetigit Ariſtoteles; ſed ſolùm docere voluit operationem phantaſiæ neceſſariò comitari operationem intellectus pro hoc ſtatu, & per ſpeculationem phantaſmatis, vel conuerſionem ad illud, nihil aliud ſignificare voluiſſe. Et ita ſentiunt omnes ferè recentiores interpretes.

Sed an eiuſmodi ſpeculatio phantaſmatis, vel conuerſio ad illud ita explicata ſemper, & in intellectione quacunque neceſſaria ſit, vel in quibuſdam tantum, non eſt apud omnes certum.

Sed prima opinio tenet intellectum pro hoc ſtatu non habere in ſua operatione neceſſariam connexionem cum operatione phantaſiæ, vel alterius ſenſus: ſed ſine illis intelligere poſſe,

127 poſſe, vel ſubſtantias ſeparatas, vt affirmat Albert. Mag. 3. lib. de anima, titulo 2. cap. 19. vel etiam quoties non vtitur ſpeciebus mediis phantaſmatibus ab intellectu agente acceptis, ſed per ſuos proprios actus productis, vt aſſerit Venetus ad textum 39. huius lib. vel tandem dum verſatur in altiſſima atque quieta contemplatione Dei, & Angelorum, vt Phil. 2. lib. de anima, cap. 14. & lib. 3. text. 30. Thienen. ad textum 39. atque etiam Toletus qu. 21. Probatur teſtimoniis Ariſtotelis, qui 3. lib. de anima text. 9. docet expreſsè, quod poſtquam intellectus noſter acquiſiuit ſpecies intelligibiles, non indiget alio motore ad intelligendum, ſed poteſt cum voluerit per eas intelligere. Quod docuit etiam 8. lib. Phyſic. text. 32.

Sed ratione probatur primo, quia non poteſt intellectus maiorem dependentiam habere ab operatione phantaſiæ; quàm ſenſus internus ab operatione externi, quia iſti ſunt ſubordinati intra idem genus ſenſitiui, phantaſia verò etiam ſi ſubordinetur intellectui, non certè in eodem genere: ſed in diuerſo, vt patet. Sed ſenſus internus receptis ſemel ſpeciebus ab
128 operatione externi poteſt eiſdem vti nullo ſenſu externo operante, & ideò ſine dependentia ab operatione eorum exercere propriam: ergò poterit etiam intellectus receptis ſpeciebus per operationem phantaſiæ, & intellectus agentis, eis intelligendo eadem obiecta vti, etiam non operante iam phanta-
129 ſia, & proinde ſine conuerſione ad phantaſmata. Secundo quia intellectus ipſe per intellectionem quam elicit media ſpecie ab intellectu agente, & phantaſmate recepta, producit aliam ſpeciem impreſſam eiuſdem obiecti in ſe, quam reſeruat in memoria pro eodem obiecto iterum, & ſæpe intelligendo, ſed talis ſpecies non dependet ab iam intellectu agente: ergò neque à phantaſmate, & conſequenter neque vſus eius. Minorem probo, quia non eſt producta ab eis, niſi tanquam à cauſa remota; conſtat verò effectum non dependere à cauſis remotis: ergò poteſt intellectus vti illa ſpecie intelligendo per eam, ſine dependentia à phantaſmate. Quod tandem probatur experientia; nam homines diuinorum contemplationi dediti experiuntur ſe diuina contemplari per intellectum, ſine ſtrepitu cuiuſcumque ſenſationis, vel imaginationis, vt teſtatur D. Thom. in opuſ. de ſept. itineribus æter. d. 4. artic. 3. ſecutus Richard de Sancto Victore in lib. de Bẽiamin capit. 5. in 1. gradu contemplationis, & præſertim verum hoc eſt, in raptu, in quo ſuſpenduntur omnes, & anima totum ſuum conatum, ac virtutem ſoli intellectui, & voluntati applicat: er-
130 gò neceſſe eſt fateri, quod intellectus pro hoc ſtatu aliquam

poſſit

poſſit habere operationem, ſine actuali dependentia, vel ſpe-
culatione phantaſmatis, aut conuerſionis ad illud, præſertim
circa diuina, & ſpiritualia, quorum nullum datur phantaſma
ſpeculandum.

Secunda aſſertio *affirmat neceſſariam omninò eſſe operationem
phantaſiæ circa obiectum, quod cognoſcit intellectus, vel circa
aliud ſimile, aut aliquomodo ad illud pertinens; ita vt ſine il-
la nullam prorſus operationem naturaliter habere poſſit pro hoc
ſtatu, quantumlibet per eam ſpiritualia, ac diuina intelligat,
aut contempletur.* Hæc eſt communis, & probabilior ſenten-
tia, quam tenet D. Thom. lect. 13 huius lib. 1. part. quæſt. 231
84. artic. 7. & ibidem Caietan. dubio 5. & Bañez dub. 3. 2. cont.
gent. cap. 72. & 159. lib. 4. cap. 11. & ibidem Ferra. Scotus in 4. d.
45. qu. 2. & in 1. d. 3. qu. 3. Capr. ibidem. d. 35. qu. 5. Themiſtius
lib. de memoria, & reminiſc. cap. 7. & 8. & maior recentiorum
pars. Sed eam efficaciter probare ex natura ipſarum potentia-
rum, aut (quod aiunt) à priori non ſolùm difficile eſt, ſed for-
te impoſſibile; eam verò à poſteriori probat D. Thom. 1. p. qu.
84. artic. 7. hac ratione ab euidenti experientia deducta læſa
phantaſia humore aliquo vel etiam ſomno impedita, ſeu ligata
læditur vſus rationis, & impeditur intellectus, ne poſſit vllam
operationem exercere, ſiue ſit circa res corporeas, vel ſpiritua-
les, ac diuinas, ſiue ſit altiſſima earum contemplatio, vel quæuis
alia; ergò dependet intellectus pro hoc ſtatu in qualibet ſua
operatione ab operatione phantaſiæ; quare ſine illa nullam
poteſt exercere operationem. Probatur conſequentia, quia ſi
non foret tam vniuerſalis dependentia, poſſet læſa phantaſia
aliquam ſaltem operationem habere per ſpecies, quas habet re-
ſeruatas in memoria, ſicut poteſt phantaſia per tales ſpecies
operari nullo ſenſu externo operante; & ideò efficaciter colli-
gimus non habere tantam dependentiam ab operatione exter-
norum ſenſuum.

Sed vnde procedat omnimoda hæc dependentia, non eſt fa- 232
cilè explicare. Scotus enim vbi ſupra putat non eſſe natura-
lem animæ informanti corpus, ſed quaſi in pœnam peccati ori-
ginalis ei fuiſſe datum tam infimum, ac imperfectum modum
intelligendi phantaſmati alligatum. Quod hoc breui diſcurſu
probari videtur. Talis modus intelligendi non eſt naturalis
animæ ratione ſui, nec ratione vnionis cum corpore: ergò ab
extrinſeco ei datum fuiſſe credendum eſt, & quidem in pœnam
peccati, cum maximè pœnalis, & quaſi ignominiæ plenus vi-
deatur. Probatur antecedens, quia ſi foret animæ naturalis
ratione ſui, in quolibet ſtatu ei conueniret; ſed conſtat ei non

conuenire

233 conuenire in ſtatu ſeparationis à corpore: cum non habeat tūc apud ſe phantaſmata ad quæ conuertatur: ergò non eſt ei naturalis ratione ſui: ſed nec ratione vnionis ad corpus, alioqui eum neceſſariò haberet in quolibet ſtatu vnionis ad corpus: ſed conſtat in corpore glorificato non neceſſariò intelligere cum dependentia ab operatione phantaſiæ, ſed ſine illa poſſe: ergò talis modus intelligendi abſque dubio eſt pœna animæ, potius quàm natura. Sed hic modus dicendi probabilitate caret, quia ſubordinatio potentiarum ſenſitiuarum reſpectu intellectus, & dependentia eiuſdem intellectus ab operatione earum, naturalis eſt, ſicut naturale eſt animæ eſſe formam corruptibilis corporis: quo medio ſicut perficitur in ſuo eſſe ex eo, quod illud communicat corpori, ita perficitur medio corpore, ac ſenſibus ejus in ſuo modo operandi, quem eidem corpori communicat, vnde cum peccatum nec modum eſſendi naturalem deſtruxerit, nec mutauerit, non poteſt eſſe verum, quod talis modus intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata ex peccato originali prouenerit, tanquam pœna eius. Propterea D. Thom. 1. part. quæſt. 94 art. 2. egregie docuit, quod primus homo in ſtatu innocentiæ eundem modum naturalem intelligendi habuit per conuerſionem ad phantaſmata. Quod conſi-
234 derans Scotus, videnſque inſufficientem eſſe prædictam cauſam, aliam aſſignauit dicens, talem dependentiam in modo intelligendi prouenire ex naturali ordine potentiarum animæ pro hoc ſtatu, quem ordinem confirmant experientiæ aſſignatæ. Et ita ſentiunt cum Scoto quidam alij.

Quam cauſam veram eſſe arbitror, remotam tamen, & in-
235 ſufficientem, & quæ certo quodam modo principium petere videtur. Nam ſubordinationem naturalem inter potentias ſenſitiuas internas, & externas nouimus, ſed tantam dependentiam, vt non poſſit interna vllam habere operationem, niſi actu operante externa, nemo poſuit: cùm euidenter conſtet phantaſiam in ſomnis operari, quando euidens eſt etiam nullum operari ſenſum externum. Naturalis igitur ſubordinatio non eſt cauſa ſufficiens, nec proxima, vt intellectus cum tanta dependentia ab actuali operatione phantaſiæ operetur. Et prætereà rationem eiuſdem dependentiæ quærimus, ob quam tanta ſit, quare principium petere videtur, qui eam pro cauſa ſufficiente aſſignat: proximior ergò ac ſufficiens deſignari debet.

Quam ex D. Thom. loco proximè citato, atque etiam ex 3. p. qu. 1 (. ar. 2. colligendam eſſe arbitror, quibus locis duos ſtatus diſtinguit animæ informantis corpus, naturalem quidem; & ſuper

& ſupernaturalem, naturalem vocat eum, quem habet anima à prima informatione corporis corruptibilis, quod reſpicit tãquam proprium, ac naturale receptiuum. Supernaturalẽ verò, quem non habet ex propria natura, ſed ex gratia, nõ qualibet; ſed conſummatæ beatitudinis, & hunc ſtatũ habebunt animæ beatorum in corporibus glorioſis, non in hac vita. Hoc autem 236
diſcriminis eſſe inter vtrumque ſtatum, quod in naturali ſic anima informat corpus, vt omninò ei ſeſe accommodet, & quaſi ei obligata, & quodammodo ſubiecta, ac dependens ab eo ſit: Nec enim habere poteſt operationes naturales ſenſuũ, nec motum exercere in eo, niſi dependẽter ab eius diſpoſitione, non enim poteſt ipſum quando vult, & verſus omnes differentias loci mouere, nec tanta velocitate, quanta vellet, nec 237
etiam operationes ſenſuum exercere, nec vigilare dum libet, ſed impedimentis eius quaſi premitur, atque compellitur ab operatione ceſſare, & hoc eſt ei ſubiici, & ab eo dependere in modo informandi, & operandi, & pari ratione dependet, in modo intelligendi, ita vt non poſſit vllam operationẽ intellectus exercere, niſi operante phantaſia circa idem obiectum, aut ei ſimile, vel ad ipſum aliquo modo pertinens, etiam ſi ſpeciem eius apud ſe habeat, vt probauimus. In ſtatu verò ſu- 238
pernaturalis beatitudinis ex gloria animæ prouenit informatio corporis cum pleno dominio eius, & in corpus ipſum redundat, vt plenè, atque perfectè ſubiiciatur animæ in ſuis operationibus, à quibus iam non neceſſariò dependet anima, ſed poteſt operari in corpore, ſine illa obligatione, & ſubiectione.

Ex quibus deducitur rationem dependentiæ intellectus in ſua operatione à phantaſia actu operante eſſe imperfectum modum informandi corpus corruptibile, cui ſeſe accommodat anima in modo operandi, & intelligendi, qui totam illam dependentiam ab operatione phantaſiæ poſtulat. In ſtatu verò beatitudinis informabit corpus ſine tali ſubiectione, & accommodatione, imo cum pleno dominio. Et propterea quãuis poſſit vti phantaſmatibus in ſua intellectione, liberũ ſibi 239
erit, ſine illis intelligere, & ſine vlla prorſus dependentia ab eis operabitur.

Et ex hoc patet ſolutio ad argumentum pro modo dicendi Scoti: nam intelligere cum dependentia à phantaſmate conuenit animæ, non ratione ſui, nec ratione vnionis ad corpus, vt ſic, ſed ratione ſtatus, ac talis modi imperfecti informandi corpus, & ideò non eſt neceſſarium ei conuenire in quocunque ſtatu.

240 Ad primum arg. primæ opinionis neganda eſt maior, quod non poſſit intellectus maiorem habere depẽdentiam ab operatione phantaſię, quam ſenſus internus ab operatione exter-notum. Nam eadẽ experientia, quæ docet poſſe ſenſum internum operari per ſpecies iã receptas nullo ſenſu externo actu operante, docet ex oppoſito non poſſe intellectum operari, etiam per ſpecies iam receptas, ſine actuali operatione phantaſiæ, vt oſtendimus; eadem igitur experientia cognoſcimus maiorem habere dependentiam.

Ad ſecundum concedimus intellectum ſibi aliquando imprimere ſpecies, quas admittimus nõ dependere in eſſe, nec in fieri, & conſeruari ab operatione phãtaſiæ, ſed negamus quod non dependeant quantum ad vſum; nam licet non ſint immediatè productæ ab intellectu agente, & phantaſmate, talis eſt modus operandi intellectus per illas, vt ab operatione phãtaſiæ dependeat, non minus quã dum operatur per eas, quas immediatè accipit: itaque dependentia non tam ex parte ſpeciei deſumitur, quàm ex modo operandi intellectus pro hoc ſtatu, ſiue per ſpeciẽ proximè, vel remotè accepta a phantaſmatib.

241 Ad vltimum de altiſſima cõtẽplatione negamus, quod intellectus, dum in ea verſatur, non dependeat ab operatione phantaſiæ, ſed ita ſe res habet tunc, vt quaſi tota virtus finita animæ ſe diffundat per vnam potentiam, & nihil fermè ei relinquatur effundendum per alteram: vnde intenſiſſimè operãte intellectu, remiſſiſſimè operatur phãtaſia, ita vt operatio eius nec impediat intellectum, nec ſentiatur. Quod ſic declaro. Operatio cuiuſlibet potentiæ cognoſcitiuæ requirit attentionem, quæ eſt quaſi applicatio eiuſdem potentiæ ad percipiendum obiectum. Et quò maior eſt attentio, eò eſt intẽſior

242 operatio; virtus autem animæ attentionem præſtantis finita eſt, & ideò quò plus attendit per vnam potentiam, minus poteſt attẽdere per alias, in altiſſima autem contemplatione totam ferè virtutem attendendi applicat anima per intellectum, & ideò nihil ferè virtutis relinquitur ad attendendũ per phãtaſiã: remiſſiſſima vero attentio remiſſiſſimã producit operationem, & imperceptibilem, vt propterea viri illi doctiſſimi, & contemplationi dediti, dixerint nullam tunc dari operationẽ phantaſiæ, quia imperceptibilis eſt. Quod vero obiectum cõtemplationis ſpirituale ſit, nihil refert: cùm non intelligatur per propriam ſpeciem, ſed per ſimilitudinem rei ſenſibilis, cu-

243 ius datur phantaſma. De raptu verò reſpondet benè D. Thom. 2. 2. q. 175. ſuſpendi diuina virtute ſupernaturali actualem cõuerſionem ad phantaſmata, ſed hoc non tollere naturalẽ de-

pen-den

pendentiam, quam apta eſt habere anima, & re vera habet ab operatione phantaſiæ in omni ſua intellectione naturali pro ſtatu præſente.

QVÆSTIO II.

An intelligere conſiſtat in actione aliqua intellectus, vel in ſola receptione ſpeciei impreſſæ ab obiecto, aut in ſola receptione actus intelligendi.

QVamuis de ſola intellectione quærat titulus quæſtionis, de quocunque actu potentiæ cognoſcitiuæ, vt de ſenſationibus externis, atque internis intelligitur quæſtio, quia eadem eſt quantùm ad hoc ratio de omnibus, idem eſt autem quærere an intelligere, vel ſentire conſiſtat in ſola receptione ſpeciei impreſſæ, aut actus intelligendi, ac ſi quæratur, an intellectus, & ſenſus ſint potentiæ purè paſſiuæ, vel etiã actiuæ. 244

Prima igitur opinio tenet intellectũ paſſiuè tantùm ſe habere in intellectione, quæ ſententia duabus viis defenditur aduerſis: nam quidam id aſſerũt, quia putant intellectionem in ſola receptione ſpeciei intelligibilis conſiſtere, quod ſenſiſſe videntur Gotfridus quodlib. 8 vt teſtatur Scotus in 1. d. 3. q. 7. Ægid. q. 1. de cognitione Angelorum, Venetus 1. lib. de anima ad text. 60. & in Summa de anima lib. 2. tract 4. c. 10. Nimphus in libello de ſenſu agente contra Iandun. Et pro eadem ſententia citat Toletus vtrumque, Caiet. lib. de anima c. 5. & Capreolus in 4. diſt. 14. q. 2. Ioannem de Ripa. Sed authores iſti diſtinguunt duplicem receptionem ſpeciei, vel duplicem vnionem eius cum potentia: quaſi materialem, quam appellant mortuam, quæ quidem fit ſine attentione, ſeu conatu potentiæ, qualis eſt receptio ſpeciei in viſu dormientis apertis oculis, aut in intellectu diſtracto circa alia obiecta, & in tali receptione, vel vnione aiunt non conſiſtere ſenſationem, vel intellectionem, ſed in ea quæ fit cum potentia attendente, & quaſi conatum adhibente, quam receptionem viuam, ſeu vitalem appellant, & hanc eſſe intellectionem, aut ſenſationem dicunt, quia eo ipſo, quod potentia attendens ſpeciem obiecti in ſe recipit ſecluſo alio quocunque, vel nullo alio ſubſecuto intelligere cenſetur. Alij verò paſſiuè tantùm ſe habere intellectum ad intellectionem exiſtimant; non quia in ſola receptione ſpeciei conſiſtat, ſed quia licet ſit actus aliquis, non tamen elicitus ab eodem intellectu poſſibili, ſed a phantaſmate, vel intellectu agente

245 (margin, beside "phus in libello…")

146 (margin, beside "ſenſationem dicunt…")

247 tãquam à cauſa eius effectiua, & receptus ab intellectu poſſibili, & ideò conueniunt cum authoribus citatis in eo, quòd intellectus poſſibilis purè paſſiuè ſe habeat ad intellectionẽ, & potentia purè paſſiua ſit. Ita Almay. in 3. d. 3. q. 1. art. 2. Duran. in 4. d. 49. q. 2. Ocham. in 1. q. 2. & in 4. q. 13. Gabr. in 1. d. 1. q. 2. Aliacenſ. ibidem. Et prior modus defendendi hanc ſententiam videtur expreſſus ab Ariſtotele 3. libr. de anima, c. 2. vbi vniuerſaliter docet eundem protſus eſſe actum realem ſenſus, & obiecti circa ipſum, ſicut idem actus mobilis ſunt actio, & paſſio, licet ſint ratione diuerſi, verba Ariſt. ſunt. *Vnus quidem eſt a tus ſenſibilis, & ſenſitiui, eſſe autẽ alterum.* Sed conſtat actum ſenſibilis in ſenſum eſſe impreſſionem ſpeciei in
248. eodem ſenſu receptæ: ergò idem eſt actus ſenſus, vel ſenſatio apud Ariſt & non alter conſequens receptionẽ ſpeciei, & ideò ſenſum eſſe potentiam purè paſſiuam, & conſequenter intellectum: cum eadem ſit ratio de vtroque quantum ad hoc. Et ratione probatur, quia tunc intellectus dicitur intelligere, quando factus eſt ſimilis obiecto, eique intimè vnitus modo intẽtionali per intimam ac formalem ſimilitudinem eius, ſed totum hoc habet per ſolam receptionem vitalem ſpeciei intelligibilis iam explicatã: ergò in ſola ea intellectio conſiſtet. Probatur minor, quia ſpecies intelligibilis eſt formalis ſimilitudo obiecti, & intimè vnita intellectui per receptionẽ: ergò conſtituit eum formaliter ſimilem eidem obiecto in eſſe intẽtionali repræſentans ei obiectũ Poſterior modus defendendi eandem ſententiam probatur, quia ſi intellectus recipiens in ſe intellectionem effectiuè eam eliceret, ſequeretur coincidere materialem cauſam, & efficientem, hoc eſt, intellectum ſimul vtramque cauſalitatem exercere reſpectu eiuſdem intellectionis, quod eſt impoſſibile.

Communis tamen, & vera ſententia duo aſſerit. Primũ *ad*
249 *intellectionem, ſenſationem, & quãlibet cognitionem noſtram præſuppoſitam eſſe ſpeciem obiecti, & receptionem eius in potentia, per quam conſtituatur ſufficiens principium operationis.* Poſtremũ *in tali receptione ſpeciei adhuc non conſiſtere intellectionẽ, vel ſenſationem, ſed omninò neceſſarium eſſe effectiuum concurſum vitalem eiuſdem potentiæ informatæ ſpecie, ſiue per veram, & realem actionem, aut ſine illa.* Ita Philop. 2. lib. de anima textu 121. Alex. 1. lib. de anima c. 12. & cap. de intellectu practico, & ſpeculatiuo. Comm. 1. lib. de anima, comm. 149. Galen. 7. lib. de placitis cap. 4 Gregor. Nyſ. lib. de viribus animæ cap. 1. & 4. Nemeſ. lib. de natura hominis cap. 4 D. Thom. 1. p. qu. 27. art. 1. & ibidem Caiet. & Canarienſis, & Bannes, atque etiam Zumel 1 p. q. 27. art. 1.

att.1.dub.4.Capreo.in 4.d.49.q.4.Ferra.7.cont.gen.cap. 53. & omnes recentiores nullo excepto.

Probatur primo ex tribus principiis Ariſtotelis per ſe manifeſtis, quæ habentur 2.lib.de anima c. 2. Primum eſt duobus differre animata ab inanimatis. 1. per vitam quam eis tribuit anima tanquam vera forma. 2. per vitales operationes, quarũ principium effectiuum intrinſecum eſt anima. Secũdum principium eſt diuerſos eſſe gradus vitæ, quos diuerſæ animæ tribuunt corpori, vt gradus vegetandi, & ſentiendi, quẽlibet autem gradum vitæ ſequitur vitalis potentia, per quam vitalem quoque operationẽ efficit anima, vt gradum vegetãdi ſequitur potentia nutritiua, per quam efficit nutritionem, & ſic de cæteris. Vltimum principium eſt viuentia omnia ſe mouere, hoc eſt, principium effectiuum intrinſecum proprij motus, aut propriæ operationis vitalis iuxta proprium gradum vitæ habere intra ſe, vt vegetatiuã principium intrinſecum nutritionis, ſenſitiuam ſenſationis, & intellectiuam intellectionis. Ex quibus ſic eſt formandum arg. anima intellectiua tribuit 251 homini gradum vitæ rationalis, & iuxta illum operationem vitalem intelligendi, ſed viuens iuxta proprium gradum vitæ ſe mouet, hoc eſt principium habet effectiuum intrinſecum proprij motus, ſeu propriæ operationis vitalis: ergò intellectiuum, aut rationale habet in ſe principium effectiuum intrinſecum operationis vitalis intelligendi, ſicut vegetatiuum habet principium effectiuum intrinſecum nutritionis, & hoc principium intelligendi eſt anima, & non materia, quæ nullius eſt actiuitatis: ergo anima rationalis in homine eſt principium effectiuum intelligendi per intellectum, quia eſt propria potentia vitalis conſequens gradum vitæ rationalis; quare falsũ eſt, quod ſola paſſio, vel receptio ſpeciei in intellectu ſit intelligere: ſed præter hanc requiritur planè aliqua efficiẽtia, vel effectiuus concurſus animæ, per intellectum. Secundo probatur falſitas eiuſdem ſentẽtiæ arg ad hominem hoc modo, euidens eſt, & ab eadem ſententia conceſſum, quod non 252 quælibet receptio ſpeciei eſt intellectio, ſed vitalis, hoc eſt cũ attentione, aut conatu eiuſdem intellectus, ſed non eſt intelligibile, quod attentio, ſeu conatus potentiæ ad intelligendũ non ſit efficientia aliqua eiuſdem intellectus, ſicut non eſt intelligibile, quod intellectus conetur, vel attendat, quin efficiat, vel effectiuum concurſum præſtet, vt per ſe eſt manifeſtum: ergò manifeſtum quoque erit, quod non ſola receptio ſpeciei ſit intellectio, ſed vltra illam requiratur efficientia eiuſdem intellectus.

Teſtimonium Ariſt. egregiè explicatur à D. Tho. in Commentariis eiuſde, cuius ſenſum eſſe docet, eandem eſſe actionem ſenſibilis, & ſenſitiui circa potentiā identitate ſubiecti, circa quod ſit, & in quo recipitur, quia idem eſt ſenſus, vel intellectus recipiens in ſe actionē obiecti ſenſibilis, vel intelli-
253 gibilis, quæ eſt impreſſio ſpeciei: atque etiam actionem propriam efficiéter a ſe elicitam, quæ eſt ſentatio, vel intellectio, ſicut idem eſt ſubiectum, in quo recipiūtur actio, & paſſio, & in hoc tantum tenet ſimilitudo actionis, & paſſionis, quia in hoc tantum ſenſu deſeruiebat inſtituto eiuſdem loci, in quo non intendebat Ariſtoteles ſimilitudinem identitatis realis, quæ nihil referre poterat; quare nec probatur ex hoc teſtimonio eãdem eſſe actionem realem impreſſionem ſpeciei ab obiecto cum ſenſatione, vel intellectione, licet idem ſint realiter actio, & paſſio, quæ reperiuntur in eadem mutatione, vel motu, ſed ſolum, quod ſunt idem identitate ſubiecti: cum qua euidens eſt ſtare poſſe non minus diſtinctionem realem, quam realem entitatem, vt conſideranti patet.

254 Ad primum argum. eiuſdem modi diſtinguenda eſt maior, quod tunc dicitur intellectus intelligere, quando factus eſt ſimilis obiecto: nam de ſimilitudine expreſſa, atque perfecta, verum eſt, quam non habet per ſpeciem impreſſam: ſed imperfectam tantùm, quia ſpecies impreſſa (vt ſuperius vidimus) non eſt formalis ſimilitudo obiecti, ſed virtualis tãtùm: cum ſolùm ſit qua ſi ſemen eius, & (vt ſic loquamur) ſimilitudo efficiens, quia productiua cum potentia formalis, expreſſæ, atque perfectæ ſimilitudinis eiuſdem obiecti, quæ informans potentiam intellectio vocatur.

255 Ad argum. verò ſecundi modi reſpõdeo primo, in pura materia, qualis eſt prima, non poſſe coincidere cauſam efficientem, & materialem, quia prima materia nullam poteſt actiuitatem habere; in materia verò non pura, quale eſt ſubiectum quodcumque recipiens accidentia, non repugnat concurrere; ita vt eadem ſit efficiens cauſa accidentis per virtutem actiuam, quam habet, & materialis, in quantum recipit in ſe idem accidens. Et ita ſe res habet in quibuſcumque operationibus vitalibus, atque immanentibus. Secundo reſpondeo adhuc in eis non omninò coincidere hæc duo genera cauſarum: nam cauſa efficiens intellectionis, ac ſenſationis, nõ eſt nuda potẽtia: ſed informata ſpecie. Materialis verò nuda ipſa potentia, quia ad recipiendũ nõ indiget ſpecie: ſed immediatè per ſe eã recipit, potentia verò ſpecie informata realiter diſtinguitur à ſe ipſa nuda, & ideo diuerſæ ſunt res, materia, & efficiens.

Ex

Ex dictis in quæſtione hac colligitur intellectum, & quamlibet aliam potentiam cognoſcitiuam comparari poſſe, vel cum obiecto motiuo eius, vel cum actu à ſe elicito, & ſi cum obiecto comparetur, eſt potentia paſſiua, ſi cum actu, eſt potentia actiua, atque etiam paſſiua diuerſa ratione, quia & illũ elicit tanquam effectiuum principium, & illum in ſe recipit 256
tanquam paſſiuum, & propterea ſub vtroque genere potentiarum videlicet actiuarum, & paſſiuarum collocatur diuerſa ratione conſiderata.

QVÆSTIO III.

An intellectio conſiſtat formaliter in vera & reali actione intellectus, verum, & realem terminum habente, vel ſaltem eam neceſſariò præſupponat.

SVppoſito ex præcedenti quæſtione, quod intellectio ita conſiſtit in receptione ſpeciei, vt præter illam requirat quid aliud efficientiæ eiuſdem potentiæ, quærimus quidnam hoc ſit, hoc eſt, an ſit actio aliqua realis, & phyſica habens terminum, qui per eam producatur: quæſtio autẽ non de ſola intellectione: ſed de quacũque alia cognitione ſenſitiua procedit.

Et prima opinio tenet intellectionem, vel ſenſationẽ præ- 257
ter receptionem ſpeciei, quam præſupponit eſſe actionẽ realem immanentem, hoc eſt, in eodem intellectu, à quo elicitur manens, nullum tamen terminum per eam produci: ſed per ſe immediatè terminari ad obiectum, & ita quod in reali ipſa actione poſita ſit formalis ratio intellectionis. Ita Aureolus apud Capr. in 1 d. 2. pro qua etiam referunt nonnulli Scotum: ſed immeritò, quia vt inferius patebit, oppoſitũ omninò ſentit. Probatur teſtimonio Ariſt. 9. lib. Metaph tex. 16. & 1 Ethic. c. 1. quibus locis hoc diſcrimen ponit inter actiones immanentes, & tranſeuntes, quod per has aliquis terminus producitur, qui effectus ſit agentis, vt calor per calefactionem, per immanentes verò nihil præter ipſas, quod diſcrimen reſpiciẽs D. Thom. 1. lib. contra gentes, c. 90. definit actionem immanentem dicens eam eſſe, per quam nihil præter ipſam producitur: ſed intellectio, & quæcũq; cognitio eſt actio immanẽs, cùm in eodem agente à quo elicitur, maneat, vt intellectio in intellectu, & ſenſatio in ſenſu, ergo ex mente Ariſtotelis, & 258
D. Thom. nullum producit terminum: ſed ad obiectum per ſe immediatè terminatur. Probatur deinde ratione, quia in

his actionibus ſolùm poſſet deſiderari terminus,vt per ipſum
coniungeretur obiectum cum potentia,& ab vtroque tanquã
ab vno principio eliceretur actio : ſed pro tali coniunctione
ponitur ſpecies intelligibilis;ergo non eſt neceſſaria alia ſpe-
cies producta tanquam terminus. Probatur conſequentia,
quia terminare intellectionem non eſt agere cum potentia:
ſed ſola denominatio extrinſeca in obiecto, per quam dicitur
actu intellectum:ergo non petit nouam aliam vnionem eiuſ-
dem obiecti cum potentia:ſed extra intellectum exiſtens po-
teſt eam terminare,ſicut dici actu intellectum.

259 Secunda opinio diſtinguit actionem immanẽtem in intui-
tiuam,quæ verſatur circa obiectum per ſe pręſens,& propor-
tionatum , quales ſunt ſenſationes externæ; & in aliam,quæ
verſatur circa obiectum abſens,vel improportionatum,quod
ſolùm fit præſens & proportionatum per ſpeciem intelligi-
bilem, quales ſunt multæ intellectiones : Et per illas negat
produci terminum, vel ſpeciem expreſſam, per has verò pro-
duci cenſet.Ita Caiet. 1.p.q.27.art.1.Capr.in 1.d.27.q.2.Ferrar.
1.lib.contra gent.c.53.Canar.1.par.q.27.diſp.3.prope finem,
& diſp.5.ad 3.& 1.par.q.37.art.1.dub.an beati videntes Deum
forment verbum,ad 3 & videtur eſſe D.Tho.quodlib.5.art.9.
ad 2.vbi ait ſenſum externum non formare aliquam formam
rei ſenſibilis,quia eius operatio perficitur per ſolam immuta-
260 tionem ab obiecto externo.Et idem aſſeruit 1.p. q.88.ar.2 ad
3. Probatur primo , quia vbi obiectum eſt per ſe immediatè
præſens,& proportionatum,non indiget ſpecie impreſſa, per
quam vniatur potẽtiæ in ratione intelligibilis:ſed per ſe im-
mediatè ei vnitur,& ſine ſpecie : ergo etiam per ſe immediatè
terminabit eandem intellectionem, quæ ideò non indigebit
termino,vel ſpecie expreſſa à qua terminetur. Probatur con-
ſequentia,quia ſicut tale obiectum per ſe immediatè eſt præ-
ſens in ratione actus intelligibilis; ita etiam in ratione actus
261 intellecti,qua ratione terminat intellectionem. Secũdo,quia
ſi per quamlibet intellectionem produceretur ſpecies expreſ-
ſa,aut verbum mentis : ergo de ratione eius eſſet habere ter-
minum productum: ſed euidens eſt,quod in Deo ſit intelle-
ctio perfectiſſima; ergo euidens foret produci diuinum Ver-
bum,quod tamen abſurdum eſt:cum ſola fide conſtet,& nul-
la poſſit naturali ratione probari.

Tertia opinio quodammodo oppoſita ex his duabus, quia
iſtæ ponunt in omnibus, vel pluribus cognitionibus actioné
realem ſine termino,& hæc ponit terminũ ſine actione : nam
aſſerit verbum mentis in intellectione , & ſpeciem expreſſam
in ſenſu,

in ſenſatione eſſe qualitates, & formales, atq; expreſſas ſimi- 262
litudines obiectorum non productas per aliquam actionem:
ſed per ſe immediatè, hoc eſt, ſine vlla actione emanare, ſeu
fluere ac dependere à potentia informata ſpecie intelligibili,
quemadmodũ de actione vera, & reali concedimus per ſe im-
mediatè dependere ab agente, & non per aliam actionem, &
ſicut ſic dependere eſſentiale eſt actioni: ita eſt eſſentiale ver-
bo, vel ſpeciei expreſſæ, & eiuſmodi qualitatem informãtem
intellectum dicunt eſſe formaliter intellectionem, vnde non
ſolum negant, quod intellectio ſit formaliter vera, & realis
actio intellectus, ſed quod eam præſupponat, & ſolum eſſe
actionem grammaticalem, quia per verba actionem denotan-
tia ſignificatur. Et hoc aiunt voluiſſe ſignificare Ariſtotelem,
dum dixit locis citatis pro prima ſententia, actiones imma-
nentes non habere terminum, quia non ſunt veræ actiones: 263
ſed qualitates, quamuis per modum actionis ſignificentur. Ita
ſenſiunt recentiores nonnulli, qui pro hac ſua ſententia citãt
omnes illos authores, qui vniuerſaliter docent actiones im-
manentes non eſſe veras actiones prędicamentales: ſed quali-
tates, vt D. Thom. opuſc. 48. c. 1. Caiet. 2. lib. de anima, c. 5. Fer-
rar. 2. lib. contra gent. c. 9. Soncin. 5. Metaph. q. 36. Iauel. 9. Me-
taphyſ. q. 7. & ex Sanctis Patribus Auguſt. 9. lib. de Trinit. c. 7.
Et pluribus aliis locis, vbi aſſerit cognitionem eſſe imaginem
rei cognitæ, quam conſtat eſſe verbum, Damaſc. 1. lib. fidei, c.
18. & Anſelm. in monolo. c. 32. qui eodem modo videntur
loqui.

Sed ratione probant primo ex illo principio D. Thom. 1. p. 264
q. 105. ar. 2. videlicet erroneum eſſe negare, Deum poſſe facere
per ſe ipſum omnes determinatos effectus, qui fiunt per cau-
ſam ſecundam quamcumque, ex quo inferunt, quod ſi verbũ,
vel ſpecies expreſſa ſit ab intellectu per veram actionem, po-
terit Deus per ſe ipſum, ſine concurſu intellectus illud produ-
cere, & in lapide ponere, quod eſt falſum, quia operatio vita-
lis non poteſt fieri, niſi à principio intrinſeco vitæ, ſi verò di-
camus per ſe immediatè fluere ac dependere, nihil tale ſequi-
tur, vt conſideranti patet.

Secundo, quia verbum mentis, aut ſpecies expreſſa ex pro-
pria natura, & eſſentia, & ſecluſo quocumq; reſpectu acciden-
tali ad ſuperadditam actionem includit dependentiam à vita,
ſeu principio vitali, ſicut creatura à creatore: ſed hæc depẽdet
per ſe, & eſſentialiter, ſine media actione; ergo & verbum, ſeu
ſpecies expreſſa à principio vitali. Probatur conſequentia. Pri-
mo quia actus vitalis per ſe, & non per aliud pendet à vita.

Secundo quia ex propria ratione ita coniungitur cum principio vitali, vt prorſus ſit ab eo inſeparabilis; ergo habet ſe ad illud tanquã modus ad rem: ſed modus dependet eſſentialiter
265 à re, & ideò per ſe, & non per actionem; ergo verbum vel ſpecies expreſſa, qui eſt actus vitalis eſſentialiter depẽdet à principio vitali, qui eſt intellectus, & non media actione. Et vrgeri poteſt argum. hoc modo; actio non requiritur, vt formalis cognitio, neque vt fieri cognitionis, neque vt diſpoſitio ad cognitionem; ergo nullo modo, ſed ſpecies expreſſa ſine illa ſufficit; & ideò ſine illa procedit per ſe immediatè ab intellectu. Probatur antecedens, quia potentia per cognitionem formaliter fit ſimilis obiecto, vt Ariſt. ſæpe docet: ſed vera actio non poteſt cõſtituere intellectum formaliter ſimilem obiecto: er-
266 go nec requiri tanquam formalis cognitio. Minorem probo, quia per ſolam qualitatem inter accidẽtia fit aliquid propriè, & formaliter ſimile alteri: ſed conſtat veram actionem non eſſe qualitatem, ſed prædicamentum conſtituere valde diuerſum: ergo non poteſt efficere intellectum formaliter ſimilem obiecto. Quod verò non requiratur vera actio ad cognitionẽ tãquam fieri eius, probatur; quia actio debet ordinari ad verbum, vt fieri eius: ſed cognitio fit per verbum; ergo actio non poteſt eſſe fieri cognitionis. Et quod tandem non concurrat actio, vt diſpoſitio ad cognitionem, clarius eſt, quia nunquã actio diſponit ad terminum: ſed in termino actionis fit cognitio: ergo actio non diſponit ad cognitionem.

267 Vltima ſententia *affirmat in qualibet cognitione, tam ſenſitiua, quàm intellectiua interuenire actionem veram, & realem, atque etiam terminum per eam productum, quod in intellectione vocatur verbum, & in ſenſatione ſpecies expreſſa.* Ita Scotus in 1. d. 2. q. vlt. d. 7. q. vnic. & d 27. q. 2. Durand. ibid. d. 27. q. 7. n. 26 Gabr. ead. d. Greg. in 2. d. 7. q. 3. art. 1. Palud. ibid. q. 3. Sotus in 4. d. 49. q. 2. & 3. lib. Phyſ. q. 2. concl. 5. Bannez 1 p. q. 2. art. 2. concl. 5. & noſter Molina 1. p. q. 27. art. 1. d. 8. & videtur mihi probabilior, & tenenda. Sed differunt opiniones iſtæ in explicando, in quonam intellectio, ſeu cognitio formaliter conſiſtat: nam prima opinio in ſua illa actione, vera quidem: ſed nõ producẽte terminum cõſiſtere docet, illámq; formalem cognitionem eſſe, cum quia quantũ ad intellectiones intuitiuas, videtur cõuenire opinio ſecũda, cũ nihil aliud ponat, in quo poſſit intellectio formaliter cõſiſtere, prꝫter actionẽ verã, & realem non producentẽ terminũ; ſed Canarienſis cum quibuſdã aliis expoſitoribus D. Th. aſſerit in actione ipſa, vt producente verbũ cõſiſtere formaliter intellectionem. Caiet. verò, & plures alij quos

quos inferius citabimus in ſolo termino, vel qualitate producta informante intellectum, & hoc idem ſentit 3. & 4. opinio, vt ſtatim oſtendemus.

Noſtra verò ſententia duabus aſſertionibus explicatur. Prima aſſertio ſit, *in cognitione quacunque creata: ſiue ſit intellectio hominis, vel Angeli, per quam ſeipſum intelligit, ſiue ſit viatoris, aut beati clarè videntis Deũ, atque etiam in quocunque actu voluntatis, & appetitus, vel ſenſatio interior, aut exterior, datur vera, & realis actio de prædicamento actionis, atque etiam verbũ, vel ſpecies expreſſa, aut aliuſ terminus iuxta naturam eius pertinens ad prædicamentum qualitatis, non quidem immediatè fluens, ac dependens ab intellectu, ſed per realem actionem productus.* 268

Probatur primo ex Sanctis Patribus, Auguſtino libro illo 9. de Trinitate c. 7. vbi ſic ait: *Conceptam rerum veracem notitiam, tanquam verbum apud nos habemus, & dicendo intus gignimus:* duo igitur in noſtra intellectione ponit, nempe verbum, atq; internam generationem, & proinde veram actionem, quia generatio cuiuſque rei vera actio aut productio eſt. Et Anſelm. in Monol. c. 31. ex cogitatione aſſerit imaginem naſci, quod eſt verbum procedere per cogitationem, vt actio ſimul denotetur, & terminus. Et tandem D. Th. 1. par. q. 27. ar. 1. ita loquitur. *Quicunque intelligit ex hoc ipſo, quod intelligit, procedit aliquid intra ipſum, quod eſt conceptio rei intellectæ ex vi intellectiua proueniens, & ex eius notitia procedens.* Duo planè diſtinguens. Videlicet conceptionem rei intellectæ, quæ verbum eſt, vel ſpecies expreſſa, ſeu conceptus mentis, atque etiam conceptionem, quæ vera eſt actio, per quam procedit. 269 270

Sed ratione probatur, & primo dari terminum, & non ſolã actionem, quia cognitio quęcunque, vt docet ſæpe Ariſtot. fit per aſſimilationem potentiæ cum obiecto: nam potentia ex ſe diſſimilis eſt obiecto, fit autem ei ſimilis per cognitionem; ergo cognitio eſt formalis ſimilitudo eiuſ, à qua potẽtia ipſa cognoſcens fit ei ſimilis, ſed vera actio etiam immanens non eſt ſimilitudo, quia ſola qualitas facit propriè, & formaliter ſimile inter accidentia, non actio, quæ aliud prædicamentum diuerſum conſtituit, ergo actio non eſt intellectio, ſed nec ſpecies impreſſa, licet ſit qualitas, quia hæc non conſtituit potentiam actu cognoſcentem, ſed ſolum cognitionis principium; neceſſe eſt igitur præter ſpeciem impreſſam, & actionẽ ponere terminum, per quem potentia fiat actu ſimilis, actúq; cognoſcens, & hic eſt verbum, vel ſpecies expreſſa. Secundo, quia actio (ſi vera eſt) duo habet intrinſeca, nẽpe, quod ſit dependẽtia alicuius ab agẽte, & fieri eius, ꝙ per ipſam depẽdet, 271

& pro

& propterea dicitur cauſalitas agẽtis;ergo impoſſibile eſt da-
ri veram actionem etiam immanentẽ,quin detur aliquid per
ipſam factum, vel productum,atque dependens, ꝙ vocamus
272 terminum eius.Et vrgeri poteſt argum.ex principiis Ariſt. do-
centis operationes vitales eſſe actiones immanentes 9. libr.
Metaph.c.4.tex.16. & eſſe veras actiones collocandas in præ-
dicamento c. de actione in prædicamentis; quare neceſſe eſt
habere aliquem terminum per eas productum:cùm vera actio
ſit dependentia alicuius ab agente,& fieri eiuſdem.Quod ve-
rò in intellectione non detur ſpecies expreſſa aut verbũ ſine
actione; probatur primo, quia non poteſt eſſe magis intima
emanatio verbi aut ſpeciei expreſſæ ab intellectu noſtro,quã
ſit emanatio Verbi Diuini à Patre per intellectum:ſed Verbũ
Diuinum procedit per emanationem ab eo diſtinctã, quę eſt
273 intellectio Patris,vel dictio,& nõ per ſe immediatè:ergo ver-
bum noſtrum non poteſt procedere ab intellectu noſtro, niſi
per emanationem, quæ ſit vera productio, & conſequenter
vera actio,qua media,& non per ſe immediatè,aut eſſentiali-
ter dependebit ab intellectu,quod adeò neceſſarium eſt,vt D.
Th.1.par.q.27. ar.1. & cæteri Scholaſtici ſuis locis, ex actioni-
bus intellectus,& volũtatis noſtræ explicauerint,& probabi-
liter oſtẽderint dari in diuinis duas proceſſiones veras,& rea-
les intellectus,& volũtatis, quæ ſint productiones Verbi Di-
uini,& Spiritus S.ergo ex communi cõſenſu eorum eſt, quod
in intellectione noſtra vera, & realis actio interueniat, alio-
qui non erit vnde manu ducatur intellectus noſter ad intelli-
gendas diuinas proceſſiones perſonarum, quin potius ſi im-
mediatè dependet verbum noſtrum,& non per productionẽ,
274 poſſet quis exiſtimare ita etiam procedere Diuinum Verbum.
Secundo quia vel dependet per ſe immediatè verbum ab in-
tellectu,ſine actione media,quia eſt entitas modalis, vel quia
eſt actus vitalis, vel quia eſt inſeparabilis ab intellectu, ita vt
ſine dependentia, & concurſu eius fieri omninò repugnet:ſed
nulla ex his cauſis poteſt habere fundamentum, ergo neque
opinio ipſa,quæ tollit actionem.Probatur minor, quia verbũ
eſt ſpecies expreſſa,& ideò perfectiſſima qualitas;ergo non eſt
modus, quia modus imperfectiſſima entitas eſſe debet. Et li-
cet modus foret, non ſequeretur per ſe immediatè depende-
re,quia præſentia eſt modus, & producitur per actionem me-
diam in motu locali incluſi.Nec eſſe actum vitalẽ tollit,quin
per veram actionem producatur:cùm conſtet actualem amo-
rem eſſe actum vitalem voluntatis, & produci per actionem.
275 Et quod tãdem non poſſit ſeparari ab intellectu, nec produci
ſine

ſine concurſu eius, non probat, quod ſine productione media
emanet ab eo, quia inſeparabilitas non arguit immediatam,
aut eſſentialem dependentiam in modo procedendi: cùm con-
ſtet modos plures inſeparabiles eſſe, & tamen per actionẽ me-
diam dependere. Probatur tandem, quia euidens eſt intelle-
ctum nihil poſſe intelligere ſine actuali attentione, ſed actua-
lis attentio, vel eſt actio intellectus, vel non eſt intelligibilis
ſine actione; ergò falſum eſt, quòd nulla interueniat in ea
actio, ſed ſola qualitas, vel ſolus terminus ſine actione.

Secunda aſſertio, *intellectio vel cognitio formaliter nõ conſiſtit* 276
in vera, & reali actione, ſed in qualitate, hoc eſt, in ſpecie expreſſa,
aut verbo actu informante intellectum. Hanc inuenio expreſſam
apud D. Thom 1. par. quæſt. 34. art. 1. ad 3. hiſce verbis. *Intelli-*
gere importat ſolam habitudinem intelligentis ad rem intellectã,
in qua nulla ratio originis importatur, ſed ſolum informatio qua-
dam in intellectu noſtro, prout intellectus noſter fit in actu per for-
mam rei intellectæ, quibus hoc diſcrimẽ ponit inter intelligere
ex vna parte, & dicere ex altera, quod dicere importat originẽ
alicuius, nempe verbi ab intelligente, hoc eſt, proceſſionem
eiuſdem verbi ab eo. Et cùm proceſſio importet realem actio- 277
nem, vel productionem, dictio importat eãdem actionem, vel
productionem, intelligere verò nullum ordinem originis, vel
proceſſionis dicit ad intelligentem, & ideò nullam prorſus
actionem: ſed ſolam informationem intellectus à verbo pro-
cedẽte, vel producto per dicere, per quam informationem ma-
nifeſtatur eidem intellectui informato obiectum expreſsè, at-
que perfectè repræſentatum per idem verbũ, quod eſt cognoſ-
ci ab eo; quare in eadem informatione conſiſtit formalis ratio
intellectionis apud D. Thom. & non in vera actione. Quod
etiam docuit expreſsè Scotus in 1. diſt. 27. quæſt. 3. in ſolu. ad 3.
argum. primæ quæſtionis, hiſce verbis: *Actualis intellectio non* 278
eſt actio de genere actionis, ſed eſt qualitas nata terminare talem
actionem, quæ ſignificatur per hoc, quod eſt dicere, vel in communi
per hoc, quod eſt elicere, non igitur verbum eſt aliquid productum
actione, quæ eſt intellectio, quia ipſa intellectio non eſt productiua
alicuius, ſed ipſa eſt producta actione, quæ eſt de genere actionis.
Quod probo etiam ratione, quia tunc intellectus formaliter
intelligit obiectũ, quando fit ei expreſsè, atque perfectè ſimi-
le in eſſe intentionali, ſed per informationem intellectus à
verbo, vel ſpecie expreſſa fit intellectus expreſsè, atque perfe-
ctè ſimilis obiecto in eſſe intentionali; ergò fit formaliter
intelligens per talem verbi informationem; quare in tali in-
formatione, & non in actione aliqua conſiſtit ratio formalis
intelle-

intellectionis. Quod ſecundo probo. quia vera actio duo habet, & quod ſit prior natura proprio termino per eam producto; & quod ſolùm denominet ſubiectum, in quo recipitur
279 paſſum, nō ſimile, quia ſola qualitas facit ſimile, & ex vtroque ſequitur planè, nō poſſe intellectionem formaliter conſiſtere in actione reali interueniente in ea. Ex priori quidem, quia talis actio habet pro termino verbū, aut ſpeciem expreſſam, ergò eſt prior illo, & conſequēter prior aſſimilatione formali, & expreſſa intellectus cum obiecto, quam ſola ſpecies expreſſa cōſtituere poteſt; cum ſit qualitas perfecta, & nō actio, ſed in formali, & expreſſa aſſimilatione conſiſtit ratio formalis cognitionis: ergò repugnat, in actione conſiſtere. Quod etiā ſequitur ex poſteriori, quia ſi ab actione ſolùm denominatur ſubiectū paſſum, non poteſt dénominari formaliter intelligens: cùm intellectio non in paſſione, ſed in perfectiſſima aſſimilatione poſita ſit. Iuxta mētē igitur Scoti, & D. Tho. quos
280 ſequūtur. Soneinas 9. lib. Metaphyſ. quæſt. 20. & 21. Iauel. ibidem quæſt. 7. Caiet. 1. par. quæſt. 79. artic. 3. §. *Quoad ſecundum*, & plures recētiores, dicimus in intellectione duas interuenire actiones, ſed vnam tantum veram, realem, & immanentē (quæ eſt productiua verbi) neceſſariò præcedentem, & præſuppoſitam intellectioni, & ideo in qua non conſiſtit formaliter intellectio: Alteram non veram, & realem actionem, ſed veram, & realem qualitatem informantem intellectum, in qua conſiſtit formaliter intellectio. Cæterum, quia per modum actionis, & verbo denotante actionem ſignificatur, dum eam vocamus intellectionem, vel intelligere, actio grammaticalis vocatur, & terminus veræ actionis neceſſariò proſuppoſitæ eſt, vt egregiè aſſeruit Scotus verbis nuper citatis.

281 Ad teſtimonia Ariſtotelis pro prima opinione adducta reſpondeo ex verbis eiuſdem conſtare ſenſum: nam actionem tranſeuntem aſſerit eſſe eam, quæ habet effectum, vel terminum extra agentem, vel operantem; & ita tranſit ipſa cum tali effectu ad paſſum extra operantem exiſtens, vt calefactio cum calore producto ab igne tranſit ad lignum, immanentem verò quæ nullum producit effectum, vel terminum extra operantem, & ideò, neque ipſa ad paſſum extrinſecum tranſit, ſed in eodem operante manet, vt viſio in vidente. Ex hoc autē ſenſu non poteſt colligi, quod Ariſtoteles ſentiat actionem immanentem nullum habere terminum, qui intra idem met agens maneat cum ipſa actione, ſed ſolum, quod non habeat terminum extra illud productum.

Ad argumentum verò reſpondeo actionem immanentem

indigere

indigere termino, vt per ipſum tanquam per ſpeciem expreſſam perfectè repræſentantem obiectum fiat potentia eidem obiecto perfectè ſimilis in eſſe intentionali, ſibiq; manifeſtetur obiectum, in qua ſimilitudine, & manifeſtatione conſiſtit formaliter cognitio, aut intellectio eiuſdē obiecti. Itaque neceſſarius eſt terminus ad intelligendū, ita vt ſine illo intellectus non cognoſcat obiectum, quantumlibet informatus ſit ſpecie intelligibili, nec ſufficit obiectū ad terminandā actionē intellectus, quia ſi non producatur terminus, non cognoſcetur a potentia idē obiectum, nec actionem eius terminabit, adhuc ratione extrinſeca; nam in tantum hoc modo terminat, in quantum verbo dicitur, & per illud cognoſcitur. 282

Ad primum argumentum ſecundæ opinionis conceſſo antecedenti, quod obiecta per ſe præſentia potentiæ, & per ſe ei proportionata non indigent ſpecie intelligibili, neganda eſt conſequentia, quod non indigeat ſpecie expreſſa, quæ ſit terminus actionis immanentis, aut quod poſſint eam per ſe immediatè terminare, quia cum actio immanēs prærequiſita ad intellectionem, non ſit intellectio, ſed expreſſio verbi, per eam non intelligitur obiectū, nec proinde expreſsè repræſentatur intellectui, ſed producitur ſpecies expreſſa per quā ei repræſentetur, in qua repræſētatione cōſiſtit formaliter intellectio. 283

Ad ſecundum reſpondeo, non eſſe omninò certum, quod in intellectione interueniat actio, per quam producatur terminus: quare nec ex noſtra intellectione ſumi poteſt euidens argum. ad probandum, quod in diuinis procedat verbum. Præterea nec licet foret certum intellectum noſtrum producere verbum, poſſet euidenter inferri, quod in diuinis producatur, quia cum eſſentiale ſit Deo ſe, & omnia per ſe ipſum perfectiſſimè intelligere, propter infinitam perfectionem diuini eſſe, ac diuini intellectus, nec indigere aliquo, vt ſibi ſint manifeſta obiecta omnia; non poteſt colligi euidenter neceſſariam eſſe in eo proceſſionem verbi.

Quod verò D. Thom. aſſeruit ſenſus externos non formare idolum, in quo repræſentetur obiectum, non intelligitur de ſpecie expreſſa; nam hæc ad quamlibet cognitionem ſenſitiuam, ſicut ad quālibet intellectiuā omninò requiritur: ſed de idolo alio, quod ex duabus ſpeciebus expreſſis format imaginatio, vt ex ſpeciebus montis, & auri format idolum montis aurei. Quod non habent virtutem formandi externi ſenſus. 284

Primum argumentum ſecundæ opinionis excitat ſequentem quæſtionem, in qua ſoluendum erit. 285

Ad 2. argum. negatur antecedens, quod ſpecies expreſſa ex

propria

propria natura, & eſſentia, & ſecluſo quolibet reſpectu accidentali, ad ſuperadditam actionem dependeat à principio vitali, ſicut nec Verbum diuinum ſecluſa origine, aut proceſſione, quæ ſit vera, & realis productio poteſt emanare à Patre. Et ratio huius ſumitur ex propria natura verbi, quod non eſt formabile, aut producibile, niſi per veram locutionē, aut prolationem; vnde multò minus in nobis poterit verbum ſine locutione, aut prolatione media produci: quam cōſtat eſſe veram, & realem actionem ſuperadditam, atque accidētalem. Quare negandum eſt, quod non minus per ſe immediatè dependeat actus vitalis à principio vitæ, quam creatura à creatore, cuius diſcrimen nō eſt minus manifeſtum, quia infinita virtus Dei, ſicut poteſt ex nihilo creaturam producere, ita poteſt ſine me-
186 dia actione accidentali, quia modum habet operandi longè perfectiorem, quem non attingit creatura, etiā in operatione vitali, quia ſicut virtus operandi eius accidens eſt, ita non poteſt, niſi media actione, quæ ſit accidēs, operari. Quod ex eo fit manifeſtum, nam immediatius emanant paſſiones à ſubſtātia, & intellectus ipſe ab anima, quā actus vitalis ab eo, & nihilominus ipſe, ac cæteræ paſſiones, non niſi media actione emanant concedentibus etiam patronis eiuſdem ſentētiæ; potiori ergò iure cenſendum eſt emanare actum vitalem à principio vitali, qui eſt intellectus, & anima media actione vitali, quæ accidens ſit, & per eam dependere, & non eſſentialiter.

187 Ad vltimum diſtinguenda eſt maior, quod actus vitalis dependeat eſſentialiter, & per ſe à principio vitali; nam ſi per eſſentialem dependētiam intelligatur ordo dependentiæ actualis ab intellectu, qui ſit ei intrinſecus, & eſſentialis, verū eſt; ſi verò qui ſit ei immediatus, hoc eſt, vt ſine media actione eū habeat, falſum. Vnde malè infertur, quod per ſe immediatè, & non media actione vitali dependeat, non enim ſequitur accidentalem eſſe dependentiā ex eo, quod ſit media actione. Non enim dependet verbum ab intellectu tāquam à principio vitali, & à dictione per quam producitur tāquam ab actione vitali, ſicut cæteri effectus communi ratione dependent à ſuis cauſis, & termini actionum à ſuis actionibus, per quas producuntur: quia dependentiæ iſtæ non eſſentiales, ſed accidētales ſunt: cum conſtet poſſe non dependere ab eis, ſi immediatè à
188 Deo producātur, vt omnes poſſunt: & ideò relationes ſunt eis accidentales pertinētes ad ſecundum genus prædicamenti ad aliquid, ſed dependētia verbi tanquam actus vitalis a principio vitali, & actione vitali eſſentialis eſt, reſpectūque includit eſſentialem ad idem principium eandemque actionem, nō

quidem

quidem pertinentem ad prædicamentum ad aliquid, alioqui accidentalis relatio foret, ſed quẽ vocant ſecundum dici pertinentem ad idem prædicamentum qualitatis, vbi collocatur ipſum verbum, cuius eſſentiam complet, quemadmodum reſpectus ad obiectũ expreſsè à ſe repræſentatum, eſt ei eſſentialis. Quod verò additur verbum eſſe inſeparabile a principio vitali, concedendum eſt: ſed negandum, quod ex eo infertur, ſe habere tanquam modum eiuſdem intelligentis, non eſt enim modus, nec modalis entitas, ſed perfectiſſima qualitas, longéque perfectior ſpecie intelligibili: cùm perfectiorem lõge modum repręſentandi habeat; conſtat verò ſpeciem impreſſam nõ modum, ſed rem completã eſſe; ergò multò minus modus vocari debet verbũ. Inſeparabilitas verò ab intelligente non probat eſſe modum, quia licet ſit de ratione modi inſeparabilitas, 289
non eſt tamen de ratione inſeparabilitatis modus, quia etiam inter res poteſt dari inſeparabilitas, nam Verbum Diuinum inſeparabile eſt ab intellectu patris, & non eſt modus, ſed res perfectiſſima.

Ad aliud tandem, quod dicitur actionẽ non requiri, vt formalem cognitionem, neque vt diſpoſitionem ad illam, cõcedendum eſt, ſed negãdum, quod non requiratur tanquã fieri eiuſdem cognitionis; nam cum cognitio conſiſtat in eo, quod 290
intellectui manifeſtetur obiectum, & hæc manifeſtatio nõ ſit aliud, quàm informari à verbo, eo ipſo, quod per dictionem producitur verbum: cùm producitur in intellectu, eadem dictione producitur verbum in intellectu, quod eſt produci verbum informans intellectum, & conſequenter informationem ipſam eiuſdem verbi, in qua conſiſtit intellectio formaliter.

Sancti verò, quos pro ſe citat hæc ſententia, aſſerunt quidẽ intellectionem eſſe imaginem rei intellectæ (quod fatemur) non tamen negant, quod talis imago per veram actionem immanentem eidem intellectioni neceſſario pręſuppoſitam (quę vocatur dictio, aut prolatio verbi) producatur.

QVÆSTIO IV.

An per potentiam abſolutam poſſit intellectio produci à ſolo Deo ſine vllo concurſu effectiuo intellectus.

VT melius intelligatur quæſtio, placet diſtinguere duplices operationes vitales: nam quædam ſunt infimi ordinis 291
omnibus viuentibus communes, vt generatio, nutritio, augmentatio,

mentatio, & motus localis progreſſiuus. Aliæ vero maioris perfectionis, quia cognitiones ſunt, aut volitiones, ſeu appetitiones.

Et de prioribus certũ eſt poſſe Deum terminos earum producere, ſine concurſu potentiarum: nam poteſt alimentũ ſua virtute diſponere, & conuertere in ſubſtantiam viuentis, per quam nutriatur, & augeatur viuens, ſed ſi id fiat, non dicetur viuens ſe nutrire, vel augere, ſed Deus nutrire ipſum. Vnde nec efficiet Deus operationes vitales ſine concurſu potentiarum
292 vitalium, quia implicat contradictionẽ dari has operationes vitales, quin viuenti conueniãt ſub ratione viuentis; implicat etiam conuenire viuenti ſub ratione viuentis, quin per eas ſe moueat, quia viuens ſub ratione viuentis mouet ſeipſum, & tãdem implicat mouere ſeipſum, quin operatio, vel motus procedat ab eo tanquam à principio efficiente: nam quod ſolum recipit motum ab alio, nõ dicitur ſe ipſum mouere, ſed moueri ab alio; hoc igitur diſcurſu probatur non eſſe factibiles à Deo has operationes vitales, ſine concurſu potentiæ vitalis, quamuis termini earum poſſint à Deo produci.

Quæſtio igitur ad altiores operationes ſenſitiuæ, atque in-
293 tellectiuę partis reducitur, videlicet, an poſſit Deus ſenſationes, intellectiones, & appetitiones voluntatis, & appetitus, ſine concurſu harum potentiarum facere. Habet autem minorem difficultatem apud eos, qui intellectionem ponũt formaliter in actione vitali, cui videtur intrinſecum, quod à principio vitæ procedat; & ideo implicare contradictionem, quod fiat à ſolo principio extrinſeco, nempe Deo. Sed difficilior longè eſt apud D. Thom. Scotum, & alios cum quibus tenemus intellectionem neceſſariò præſupponere veram, & realem actionem immanentem, per quam producatur qualitas in potentia, ſed non conſiſtere formaliter in eadem actione, ſed in ſola qualitate, aut ſpecie expreſſa producta in potentia, & informante illam. Nam ſi non cõſiſtit in tali actione, ſed in ſola qualitate informante potentiam, videtur poſſe fieri intellectionẽ à ſolo Deo per potentiam eius abſolutam, per quam nulla apparet repugnãtia, quin poſſit talem qualitatem, vel ſpeciem expreſſam ſe ſolo producere in intellectu, ſine vllo concurſu eius effectiuo, & talis qualitas informans potentiam erit vera, & formalis intellectio.

Sed prima opinio affirmat poſſe per abſolutam potentiam intellectionem, vel ſenſationem fieri à ſolo Deo, ſine concurſu effectiuo intellectus, vel ſenſus: ſed hæc diuerſis modis, aut in
295 diuerſo ſenſu defenditur à diuerſis. Et in primis eam ſequũtur,

qui tenent operationem intellectus clarè videntium Deum fieri à ſolo Deo, ſine concurſu effectiuo eiuſdem intellectus, vt ita verum ſit creaturam à ſolo Deo beari efficienter, & non à ſe. Ita Ocham. in 1. d. 1. q. 2. concl. 2. & in 2. q. 19. Gab. in 1. d. 1. q. 2. art. 2. concl. 4. & eius ſupplem. in 4. d. 49. q. 2. art. 3. dubio 2 Paludan. in 4. d. 49. quæſt. 1. in confirm. 3. concluſion. & art. 3. in reſp. ad 3. inſtantiam, Richard. in 4. diſtinct. 49. artic. 2. quæſtione 10. 2. part. 1. dub. incidenti; quam ſententiam probabilem reputant Maior in 3. diſtin. 14. q. 2. Et Petrus Aliacenſis in 1. quæſt. 2. artic. 1. Vniuerſaliter verò non implicare contradictionem, quod vera, & formalis intellectio, per quam intellectus intelligat à ſolo Deo, ſine concurſu intellectus fiat, tenent Scotus in 1. d. 13. §. ad 3. quæſtionem, Vega lib. 6. in Concil. Trident. cap. 8. Alij denique fieri à ſolo Deo 296 ſentiunt qualitatem illam, in qua conſiſtit formaliter intellectio, ſed à ſolo Deo factam non habere rationem formalem intellectionis, aut cognitionis, ſed ſolum eſſe qualitatem quandam materialem & quaſi mortuam, per quam nec intelliget homo, nec actu intelligens denominabitur. Ita Sotus in 4. d. 49. quæſtione 2. artic. 4. Angelus in Moral. cap. 14. fol. 49. Maior in 4 d. 12. quæſtione 1. ad 5. argum. & d. 49. quæſt. 9. in fine, Capreo. ibidem quæſt. 4. artic. 3. ad 4. ex dubiis quæ quarto loco adducta ſunt. Et Ferrar. 3. contra gent. cap. 54. §. ad primum dicitur.

Probatur primo, quia euidens eſt, & ab omnibus receptum poſſe Deum ſupplere omne genus cauſæ efficientis Et hoc negare erroneum vocat D. Th. 1. p. q. 105. art. 2. his verbis. *Erroneum eſt dicere Deum non poſſe facere per ſe ipſum omnes determinatos effectus qui fiunt per quamcumque cauſam creatam.* Sed intellectio eſt quædam qualitas producta in intellectu ab anima medio eodem intellectu, ergò poterit Deus eandem qualitatem producere, ſine vllo concurſu effectiuo eiuſdẽ animę, aut intellectus, & per eam ſic productam intelliget, ſine vllo cõcurſu adhibito. Secundo, quia ea quæ diſtinguuntur ex natura rei, ſeparari poſſunt inter ſeſe, ita vt detur vnũ ſine alio, ſed valde probabile eſt talem qualitatem diſtingui ex natura rei ab actione tali, per quam producunt (quam vocamus dictionẽ, aut expreſſionẽ verbi) ergo valde probabile erit, quod poſſit ſine tali actione produci, ab eáque hoc modo ſeparari, quod eſt poſſe fieri à Deo ſine dependentia ab intellectu; cùm conſtet dictionem eſſe dependentiã eius ab eodem intellectu. 297

Secunda opinio quorundam recentiorum negat poſſe intellectionem, & alias omnes cognitiones, & volitiones 298

produci à Deo in eiſdem potentiis, ſine cõcurſu effectiuo earum; concedit tamen, quod extra ſubiectum poſſint produci, etiam ſecundũ rationem formalem cognitionis, & appetitionis. Probant primũ, quia ex eo quod producantur à ſolo Deo in eiſdẽ potentiis, ſequitur aperta contradictio; nam ſi in eis producatur; cùm ex propria natura, & effectu formali conſtituant ſubiectũ intelligentem, & volentem, ſequeretur per eas ſic productas à Deo intellectum actu intelligere, & voluntatẽ amare, quia repugnat habere in ſe formalem intellectionem, & appetitionem, quin actu, & formaliter ſint intelligentes, & appetentes; intelligere verò, & appetere potentiam repugnat ſolùm paſſiuè ſe habentem, quia actus iſti conatum potentiæ neceſſariò requirunt, & ideo efficientiam aliquam. Ex eo verò, quod extra ſubiectum fiant à Deo, nulla talis contradictio ſequitur: quare non eſt denegandum diuinæ omnipotentiæ, quod eos extra ſubiectum producere valeat.

299 Vltima ſententia, *quam probabiliorem exiſtimamus, negat talem qualitatem vllo modo poſſe produci à ſolo Deo per potentiã abſolutam, hoc eſt, nec extra intellectum, nec in intellectu ipſo, etiam ſub ratione qualitatis: & ita non poſſe vllo modo produci intellectionem, ſenſationem, aut appetitionem, ſine actuali, atque effectiuo*
300 *concurſu potentiæ vitalis.* Hanc in primis exiſtimo eſſe D. Tho. quia ex duobus teſtimoniis eius efficaciter colligitur: primum de intellectione: ſecundum de appetitione. Et habetur primum 1. part. quæſtione 34. art. 1. hiſce verbis. *Ipſe autem conceptus cordis de ratione ſua habet, quod ab alio procedat, ſcili-*
301 *cet à notitia concipientis.* Ex quo argumento ita Diuus Thomas expreſsè tenet (vt ſuperius vidimus) quod intellectio cõſiſtat in conceptu ipſo cordis, hoc eſt, intellectus, quem informat, ſed hunc conceptum aſſerit de ratione ſua habere quod procedat à notitia concipientis, hoc eſt, ab actione ejuſdem intellectus proferentis, ac producentis illud: ergò ſentit implicare contradictionem, quod ſine tali notitia, vel actione intellectus fiat. Poſtremum teſtimoniũ de amore vel dilectione habetur 2. 2. q. 23. art. 1. vbi docet actum charitatis non poſſe procedere à ſolo Spiritu Sancto mouente voluntatem, ita vt voluntas paſſiuè tantùm, vt mota ab eo, ſe habeat, ſed neceſſarium eſſe, vt procedat ab ea effectiuè ſimul concurrente, quia niſi hoc modo concurrat repugnat actum dilectionis eius eſſe voluntarium, quia voluntarium eſt, quod procedit à principio intrinſeco cum cognitione, verba Diui Thomæ hæc ſunt. *Hoc enim eſt contra rationem voluntarij cuius oportet principium in ipſo eſſe, ſicut ſupra dictum eſt, vnde ſequeretur,*

quæretur, quod diligere non eſſet voluntarium, quod implicat contradictionem, cùm amor de ſui ratione importet, quod ſit actus voluntarius.

Sed probari ſolet ratione primò, quia intrinſecum eſt in- 302
tellectioni, & appetitioni, vt per eas tendant intellectus, & appetitus in obiectum, ſed nõ tendit potentia in obiectum, ſine aliquo concurſu effectiuo: ergo repugnat intellectionem, & appetitionem fieri à ſolo Deo ſine concurſu effectiuo potentiarum. Præterea de cognitione euidens eſt nõ poſſe vllo modo haberi ſine attentione intellectus, ſicut neminem videre etiam ſi habeat obiectũ præſens, & oculum ſpecie eius informatum, niſi attentionem præſtiterit, ſed conſtat attentionem
eſſe conatũ potentię, & potentiam non conari, nec attendere, 303
ſine aliqua actione: ergo nec intellectio, aut viſio, ſine cõcurſu actiuo potentiæ poſſunt vllo modo haberi, nec ideo à ſolo Deo fieri. Sed vtraque hæc ratio inefficax eſt; prior quidem, de tendentia in obiectum, quia vel tendentia importat actionẽ realem potentiæ, per quam verſatur circa obiectũ, vel ſimplicem reſpectũ potentiæ informatæ ſpecie expreſſa obiecti ad ipſum. Et ſi primũ importare dicatur, infirma planè oſtenditur ratio: cùm valde probabilis ſit ſententia D. Tho. & Scoti, quam ſecuti ſumus, videlicet intellectionem non conſiſtere formaliter in actione; quare nec importabit talem tendentiã in obiectum hoc modo ſumptam, & ideò ex tali tendentia non probatur, quod repugnet à ſolo Deo fieri, ſine vlla actione: & proinde ſine vllo concurſu effectiuo potentiæ: & multò melius fieri poterit ab eo, ſi ſolùm importet ſimplicẽ reſpectum potentiæ informatæ ſpecie expreſſa obiecti; nam producta ſpecie à ſolo Deo, dicetur per illam potentia tendere in obiectum, & ex cõſequenti intelligere, ſine vllo concurſu obiecti. Poſterior etiam ratio de attentione, non eſt minus infirma; nam ſi attentio dicat concurſum actualem potentiæ, & ideo veram, & realem actionem, non poteſt includi in ratione formali intellectionis iuxta eandem ſententiam, quam ſequimur negantẽ omnino, quod vera actio realis pertineat ad rationem formalẽ intellectionis: quare intellectio formalis in ſola informatione ſpeciei expreſſæ conſiſtens poterit à Deo fieri ſine attentione potentiæ, & proinde ſine concurſu eius, quamuis eadem attentio concurſum actiuũ potentiæ importans includatur in actione, quæ eſt expreſſio verbi, ſine qua nõ repugnat formalem intellectionem fieri à ſolo Deo producente ſpeciem expreſſam in potentia ſine concurſu effectiuo eius. Si verò dicatur attentionem potentiæ non importare

304 concurſum actuũ eius, aut realem actionem, ſed ſolùm actionem Grammaticalem, hoc eſt, informationem ſpeciei expreſſæ ſignificatam per modum actionis, nõ probatur vlla repugnantia, quin poſſit à ſolo Deo fieri, ſine concurſu effectiuo potentiæ: cum non probetur repugnare, quin poſſit ſe ſolo producere ſpeciem in potentia, quæ eo ipſo, quo per eam informatur, dicetur attendere abſque vllo concurſu effectiuo. Quia per talem informationem actu ordinatur in obiectum, ad quod potius dicit ordinem attentio, quam ad principium effectiuum, vt docuit expreſsè Diuus Thomas.

Secundo probãr ratione ducente ad impoſſibile hoc modo, ſi Deus poſſit producere qualitatem prædictam, ſine concurſu effectiuo intellectus, ſeparatus ab anima intelligere poſſet, & effici beatus clarè videndo Deum, quod eſt abſur-
305 dum. Probatur conſequentia, quia ſubiectum proximũ, quod qualitas illa informat, & in cuius informatione conſiſtit formaliter intellectio, eſt intellectus: ſicut quantitas eſt ſubiectũ proximum albedinis; ſicut ergò quantitas ſeparata formaliter eſt alba, & diſgregat viſum per albedinem in ſe inhærentem, ita intellectus ſeparatus ab anima, in quo produceretur talis qualitas, in qua conſiſtit formaliter intellectio, eſſet per illam formaliter intelligens, potens clarè videre Deum, & effici beatus.

Hæc tamẽ ratio in primis nõ probat apud Scotum & alios, qui cum teneãt non diſtingui intellectum realiter ab anima, non cõcedunt poſſe ab ea ſeparari: ſed nec tenet apud omnes aſſerentes intellectionẽ formaliter conſiſtere in vera, & reali actione vitali, quæ cum intrinſecum ordinem importet ad principium intrinſecum vitæ, quod eſt anima, non poteſt elici ab intellectu, niſi radicato in eadem anima.

Alia igitur via quærẽda eſt, qua poſſit efficacius, & à priori probari, non poſſe produci talem qualitatem à Deo, ſine concurſu effectiuo intellectus, & proinde nec intellectionem. Et talis via vniuerſalis erit iuxta omnes opiniones tenentes ſine ſpecie expreſſa nullo modo poſſe dari intellectionem: nam il-
306 la, quæ intellectionem ponit in ſola actione intellectus, ſine termino, nihil ferè probabilitatis habet: & ideò nemo eam hac tempeſtate ſequitur.

Hæc autem via non eſt alia, quam natura ipſiuſmet ſpeciei expreſſæ, de qua præſuppono eſſe, & vocari conceptum mentis, quem concipit intellectus de re, quam intelligit. Ita à tota Schola conceptus vocatur, quia ſicut ex congreſſu maris, & fœminæ concipitur intra vterum fœtus, qui per natiuitatem in

in lucem editur; ita ex congreſſu obiecti, aut ſpeciei eius cum intellectu cōcipit intellectus ipſe intra ſe fœtum, qui eſt verbum, aut ſpeciem expreſſam actu, & expreſsè repræſentantem obiectum, vnde & verbum diuinum appellant Eccleſia, & Sancti Patres prolem atque conceptum paterni intellectus, quod verbum internum conceptum quaſi in lucem editur per verbum vocale.

Secundo præſuppono, quod verbum mentis non ſolùm eſt conceptus intellectus: ſed etiam expreſſa imago obiecti repræſentati per ſpeciem intelligibilem, cùm ſit ſimilitudo expreſſa ad repræſentandum producta, ac inſtituta, (hæc eſt enim definitio imaginis ab Schola recepta) & eſt imago intentionalis; de intrinſeca verò ratione imaginis eſt reſpectus originis ad principiū, de qua expreſſa eſt, non enim dicit imago ſolam ſimilitudinem: ſed vt de eo, quod repræſentat, expreſſa ſit, quod eſt illud reſpicere reſpectu intrinſeco rei expreſſæ à principio de ſe. Quod hoc exemplo explicuit D. Aug. in lib. 83 qq. quæſt. 73. *duo* (inquit) *oua ſimilia ſunt: ſed neutrum eſt imago alterius, quia non eſt de illo expreſſum.* Et propter hunc reſpectum originis, aut proceſſionis, a principio intrinſecum imagini docet communis ſententia Scholaſticorum cum D. Thoma 1. par. q. 35. ar. 1 ex Patribus, & Scriptura, nomen imaginis in diuinis perſonale eſſe ſoli verbo diuino conueniens, & non aliis perſonis, ſicut & nomen verbum, quia ipſum ſolum eſt expreſſum à Patre de ſe ipſo. Vnde ſequitur verbum mētis ex intrinſeca ſua ratione eſſe imaginem internam conceptam ab intellectu de obiecto repræſentato in ſpecie intelligibili. 307 308

Ex quibus ſic deſumo argumentum. Verbum ex ſua ratione intrinſeca eſt conceptus mentis: ſed de ratione intrinſeca conceptus eſt, vt per virtutem vitalem concipientis aliquo modo formetur; ita vt repugnet à ſolo Deo formari, aut fieri: ergo intrinſecum eſt verbo, quod per virtutem vitalem intellectus, & animæ formetur, ac producatur, & à ſolo Deo formari, vel produci in intellectu repugnat. Intrinſecum eſt etiā imagini, quod ſit expreſſa de principio, quod repræſentat; ergo verbum non erit imago obiecti repræſentati potentiæ per ſpeciem, niſi formatum ſit, atque expreſſum per virtutē eius; ex ratione igitur imaginis efficaciter probatur, non poſſe verbum à ſolo Deo produci ſine concurſu intellectus ſpecie informati. 309

Ex his ſequitur 1. falſam eſſe ſecundā opinionem eorū, qui nobiſcum tenentes intellectionē nō cōſiſtere in vera, & reali

actione: ſed in qualitate producta per actionem, & informante intellectum, aſſerunt non poſſe produci talem qualitatem à Deo in intellectu, ſine concurſu effectiuo eius, benè tamen extra intellectum: nam cùm intrinſecum ſit tali qualitati eſſe imaginem, & imaginem procedere à principio, quod repræſentat effectiuè, non minus repugnat produci extra intellectum, ſine concurſu effectiuo eius, quam extra intellectum; imò magis ſpectata conditione ſubiecti: nam intellectus eſt proprium ſubiectum eius, & quęcumque res alia ineptiſſima, vt in ea recipiatur.

311 Tandem ſequitur non minus falſam eſſe opinionem tertiã Soti & aliorum, quos quæſtione pręcedenti citauimus, aſſerẽtium poſſe Deum eãdem qualitatem, etiam in intellectu ipſo efficere, non quidem ſub ratione formali intellectionis: ſed quaſi materiali qualitatis; quare per illam non conſtituetur intellectus actu intelligens: ſed affectus quadam qualitate. Quod ſic probo eſſe falſum, eo ſuppoſito, quod Authores iſti concedunt; nempe intellectionem formaliter non conſiſtere in aliqua actione vera, & reali intellectus: ſed ſolùm in qualitate illa informante intellectum per modum actionis ſignificata, ex quo euidenter ſequitur non poſſe informare intellectum ſub ratione qualitatis, quin eum informet ſub ratione intellectionis: nam rationem intellectionis habet, in quantum eſt expreſſa imago obiecti conſtituens intellectum eidem obiecto ſimilem perfectè repræſentando ei obiectum:

312 ſed repugnat informare intellectum, quin repræſentet ei obiectum, cùm hæc repræſentatio ſit ei intrinſeca; ergo neceſſe eſt, quod eum conſtituat formaliter intelligentem, & ideò quod intellectio fiat à ſolo Deo, ſine concurſu effectiuo intellectus. Et ſecundo quia impoſſibile eſt formam informantem ſubiectum tribuere ei proprium effectum formalem ſub ratione generica, & non ſub ratione ſpecifica, non eſt enim poſſibile, quod albedo informans ſubiectum tribuat ei eſſe coloratum, quin etiam tribuat eſſe album: ergo repugnat planè qualitatem illam informare intellectum ſecũdum rationem qualitatis, & non ſecundum rationem intellectionis, vt aſſerunt authores iſti.

313 Ad primum arg. diſtinguenda eſt maior, quod Deus poſſit ſupplere omnem efficientiam ſecundarum cauſarum ad producendos quoſcumque effectus: nam ſi efficientia talis ſit, à qua eſſentialiter dependeãt effectus, vel actiones, quibus medius producuntur, falſum eſt; ſi verò non ſit talis, verum; & quia efficientia potentiæ vitalis talis eſt, ad quam intrinſecum ordinem

dinem importat qualitas illa vitalis, in qua conſiſtunt cognitiones, & appetitiones, non poteſt ſine concurſu eiuſdem potentiæ vllo modo produci. Verba autem citata D. Tho. non de his, ſed de cæteris omnibus accipienda ſunt, cùm conſtet ex ſuprà dictis non poſſe ex mente eius ſuppleri concurſum potentiarum vitalium reſpectu ſuorum actuum.

Circa ſecundum arg. diſputari ſolet; an verbum mentis, ſeu imago expreſſa, quæ eſt intellectio formalis, diſtinguatur ex natura rei, vel ſola ratione ab actione vera, & reali intellectus, per quam fit (& quam vocant dictionem) ſed ſuppoſito, 314
ꝙ vera ſit actio, & mutatio realis intentionalis intellectus, nō continet nouam aut diſtinctam difficultatem, præter cōmunem à nobis diſputatam de cæteris mutationibus, motibus, actionibus, & paſſionibus 3. lib. phyſicorū: quare ſicut de cæteris ibidem oſtendimus, quod ex natura rei diſtinguantur à ſuis terminis, non tanquā aliæ res: ſed tanquam modi reales eorum, eodē modo dicimus de dictione, ſeu expreſſione verbi diſtingui ex natura rei ab intellectione, hoc eſt, à qualitate illa, ſeu verbo mentali, vel conceptu, tanquam modum eius. Quod verò ex hoc infertur poſſe ab eo ſeparari, vel qualitatē ipſam ab actione reali, per quam fit, negandum eſt, quia licet 315
efficaciter ſequatur ex reali ſeparatione diſtinctio realis, vel ex natura rei; ſed ex hac diſtinctione non benè infertur ſeparabilitas, quia contingere poteſt ex modo particulari eſſendi, quod aliquid habet intrinſecum ordinem actualem vnionis cum altero, à quo proinde ſeparari nulla ratione poſſit, & talem habet verbum, cui intrinſecum eſt vnitum eſſe eum ſuo principio vitali: cùm ſit actus vitalis; quare licet ab eo realiter diſtinguatur, nequit ab eodē ſeparari, cuius exemplum habemus in Verbo diuino diſtincto realiter à Patre æterno, & inſeparabili ab eo; imò in quibuſcumque relatiuis, quæ licet diſtinguātur realiter, vt talia, nequit vnū vt tale ſine alio eſſe.

QVÆSTIO V.

An in parte intellectiua ſit propria memoria, & tanquam alia potentia diſtinguatur ab intellectu

Tria continet diſcutienda titulus quæſtionis. Primum, an 316
in parte intellectiua ſit ponenda memoria. Secundum, an talis memoria ſit propria, ſicut in parte ſenſitiua, vel impropria tantū. Tertiū, an ſit potētia diſtincta realiter, & ſpecie ab

intellectu, vel idemmet intellectus ſit memoria. Quare tribus dubiis abſoluenda eſt quæſtio.

DVBIVM PRIMVM.

An in parte intellectiua ſit memoria.

Circa primum præſuppoſita definitione memoriæ ab omnibus recepta, quod ſit locus, vel theſaurus in quo conſeruantur ſpecies.

317 Prima ſententia fuit Auicennæ 6. naturalium p.5. cap. 6. negantis omninò in parte intellectiua memoriã; quia putat nõ cõſeruare hominem ſpecies intelligibiles, per quas ſemel intellexit, & ideò nec habere facultatem intellectiuam memorandi. Sed quoniam euidenti experientia conſtat ſæpe hominem recordari eiuſdem obiecti, vt iam à ſe intellecti, hunc actum tribuit cuidam intelligentiæ mentẽ noſtram irradianti per infuſionem cuiuſdam intellectualis luminis. Cuius ſententiam refutauit D. Thom. 2. lib. contra gentes, c. 74. & eiuſdem meminit Scotus in 1. diſt. 3. q. 6. Fundamentum Auicennæ fuiſſe refertur, quia ſi ſpecies intelligibiles conſeruantur in intellectu, vt propterea dicatur memoria, ſequitur ſemper eſſe in actu intelligendi, quia potentia informata ſpecie ſufficiens principium intellectionis eſt. Conſequẽs verò contradicit experientiæ. Secundo, ſi omnes ſpecies obiectorum conſeruantur in intellectu, vt per eas reminiſci valeat, non poteſt aſſignari ſufficiens aliqua ratio ob quam vnius potius obiecti, quam alterius recordetur, & cùm non poſſit omnium ſimul recordari, ſequitur nec poſſe vti vlla ſpecie earum; quare

318 inutiles protſus erunt. Et ſi dixeris primo à voluntate libera applicari intellectum ad vſum huius ſpeciei potius, quàm alterius, non ſoluis argumentum, quia ſæpe fit recordatio ſine libertate, nec poteſt à voluntate applicari intellectus ſine cognitione præcedente, quia voluntas non poteſt ſine illa operari: ergo redit eadẽ difficultas de operatione intellectus neceſſariò præcedente applicationem volũtatis. Et ſi dixeris ſecundo recurrẽdum eſſe ad ſenſum, vel imaginationem, à qua excitatur intellectus ad memoriã huius obiecti potius, quàm alterius. Eadem extat difficultas de imaginatione, à quanam excitetur cauſa, vt circa hoc potius ſingulare, quam circa alterum operetur, vt ita poſſit per talem operationem excitare ipſa intellectum ad vſum talis ſpeciei potius, quàm alterius.

Noſtra

Noſtra ſententia *aſſerit non in ſola parte ſenſitiua: ſed etiam in parte intellectiua dari memoriam,* contra Auicennam, cuius ſententia omninò eſt improbabilis, & propterea error debet in Philoſophia vocari potius, quàm opinio. Ita expreſsè Ariſtoteles 3. lib. de anima, c. 4. textu 6. hiſce verbis. *Benè vtique qui dicunt animam eſſe locum formarum, niſi quod non tota: ſed intellectiua.* Ita etiam Sancti Patres, & Scholaſtici Doctores. Et probatur euidenti experientia, quia ſæpè recordamur nos intellexiſſe rem in vniuerſali, nec poſſumus per memoriam ſenſitiuam, quia ſenſus non cognoſcunt vniuerſalia: ergò per intellectum; quare neceſſe eſt ponere memoriam in parte intellectiua. Nam quod hos actus intellectus, per quos rerum vniuerſalium recordamur, attribuit Auicenna irradiationi ab intelligentia factæ per lumen infuſum noſtro intellectui ab ea, apertè falſum eſt, vt ſuo loco probatur à Theologis. Sed ratione probatur, quia ſpecies intelligibiles, per quas intelligimus res præſentes (quas non negat Auicenna) ſunt ex propria natura incorruptibiles, vel quæ rarò corrumpuntur, cùm ſint accidentia ſpiritualia, & contrario careant: ergò negari non poteſt, quin illæ per quas ſemel obiecta intelligimus, permaneant in intellectu poſt intellectionem, in eóque reſeruentur; quarè neceſſe eſt fateri, quod in parte intellectiua ſit virtus eas conſeruandi, quæ eſt primũ, quod memoria importat: ſed intellectus informatus eiſdem ſpeciebus eſt ſufficiens principium iterum eas intelligendi, & iterata intellectio eiuſdem rei iam non præſentis eſt actus recordationis, ac memoriæ: ergò neceſſe eſt ponere memoriam in parte intellectiua. Vbi adnoto non benè Toletum negaſſe incorruptibilitatem ſpecierum, quia non ſunt (inquit) connaturalia accidẽtia animæ; ſed ab extrinſeco agente ei expreſſa: nam quod imprimantur ab extrinſeco agente, non tollit eſſe animæ connaturalia: quia cum ſit forma corporis, nata eſt per ſenſus corporis (quibus naturaliter imprimuntur ſpecies à ſenſibilibus extrinſecis) ſpecies recipere. vnde ſicut naturale eſt ſenſus perfici ab externis ſenſibilibus, naturale eſt etiam animæ perfici ab eiſdem mediis ſenſibus.

319

320

321

Ad primum argumentum pro Auicenna conceſſa maiori, 3
& minori neganda eſt conſequentia, quod anima ſemper ſit in actu intelligendi: nam licet intellectus informatus ſpecie ſit ſufficiens principium intellectionis, pro conditione tamen neceſſaria ſine qua non poteſt pro ſtatu præſenti intelligere, requirit operationem phãtaſiæ, vt ſuperius oſtendimus, quæ etiam non ſemper eſt in actu ſentiendi, imò ſæpe ob defectum 323
phantaſiæ

phantaſiæ non poſſumus, etiam ſi velimus recordari rerum præteritarum, quia multis modis impediri poteſt, vel turbari: cùm & in ſubiecto ſit corporeo mutationibus ſubdito, quibus in ſua operatione impeditur, & à ſenſibus externis ſaltem in primis ſenſationibus obiectorum dependeat.

Secundum argum. longè difficilius eſt, quia cùm certò cognoſcamus aliquando nos excitari ab vna ſpecie, & non ab alia; & ideò vna potius quàm alia nos vti, & actum memoriæ circa vnum obiectum potius, quam circa aliud exercere, & cauſam talis excitationis ignoremus, videtur nobis caſu id contingere, ſed reuerà cauſam ſubeſſe exiſtimandum eſt, conandumque eam explicare.

324 Et in primis certum eſt non poſſe intellectum vti ſimul omnibus ſpeciebus, quas habet in memoria, nec omnia ſimul obiecta iam à ſe intellecta intelligere, cùm nec poſſit limitata virtus eius omnibus ſimul attendere. Quo ſuppoſito primo dicimus, quod dum ex deliberatione procedit recordatio huius, vel illius rei potius, quàm alterius, quia eius volumus recordari, cauſa talis recordationis præ aliis eſt libera applicatio phantaſiæ à voluntate ad operandum circa tale obiectũ: ſæpe enim dependet phantaſia quãtùm ad applicationẽ à voluntate, quãuis aliquandò præueniat voluntatẽ, & in operationem prorumpat non expectata libera applicatione eius, quod quiſque in ſe experitur. Tunc ergò alia cauſa excogitãda eſt talis excitationis, quę aliquãdo eſt purè extrinſeca; nẽpè

325 Angelus bonus, vel etiam malus; habent enim Angeli naturalem poteſtatem ſupra res corporeas in ordine ad motum localẽ, & cum phantaſia ſit potentia corporea, & ſpecies eius corporea accidentia, poteſt eas commouere, & per vnam potius, quàm per alteram excitare phantaſiã ad operandum, ſed quia nec ſemper ab his cauſis excitatur, alia reſtat perquirenda. Quã abſq; dubio eſſe exiſtimo talẽ diſpoſitionẽ corporis, vel organi interni ſenſus, aut humoris prædominantis: nam pro diuerſa corporis diſpoſitione, & humore prædominante, determinatur phãtaſia, aut memoria ſenſitiua ad vſum vnius ſpeciei præ alia, quia res ſenſibilis repræſentata per eã habet connexionem cum hac temperie, & humore, vel diſpoſitione

326 modo prædominante, magis quàm cum alia, à quacunq; verò ex his cauſis excitetur phantaſia, ſufficiens ratio eſt, ob quam intellectus excitetur etiam ad vſum talis ſpeciei intelligibilis in memoria reſeruatæ, & ad recordationem talis obiecti, potius quàm alterius, propter naturalem ſubordinationem, ac ſympathiã harũ potentiarũ, quæ in eadem anima radicantur.

DV

DVBIVM SECVNDVM.

An in parte intellectiua ſit propriè memoria.

PRima opinio negat propriè dari memoriam in parte intellectiua,ſed quadam tantum ratione impropria;propria verò in ſola parte ſenſitiua.Ita videtur ſentire D.Thom.2.lib. contra gent.cap.74. hiſce verbis. *Memoria in parte ſenſitiua ponitur,quia eſt alicuius,prout cadit ſub determinato tempore,nõ eſt enim,niſi præteriti, & cùm non abſtrahatur à ſingularibus conditionibus, non pertinet ad partem intellectiuam, quæ eſt vniuerſalium.Sed per hoc non excluditur, quin intellectus poſſibilis ſit conſeruatiuus intelligibilium quæ abſtrahuntur ab omnibus conditionibus.* Idem ſentit Ferrar.eodem capite,& ſenſiſſe videtur prius Albertus Magnus in Summa de homine tractat. de memoria. Atque etiam Scotus in 4.d.45.quæſt.3.§.de ſecundo.Probatur teſtimonio Ariſtotelis in lib.de memo. & reminiſ.cap.1. circa finem, vbi ſic ait. *Manifeſtum eſt quod primum ſenſitiui horum cognitio eſt,memoria autẽ ea,quæ eſt intelligibilium, nõ ſine phantaſmate eſt;quare intellectiui ſecundum accidens vtique erit,per ſe autem primi ſenſitiui.* Probatur etiam ratione inſinuata à D. Thom. Memoria verſatur circa præteritum. Sed præteritum dicit determinatam differentiam temporis, in qua res cognita habet eſſe: & res quæ habet eſſe in determinata differentia tẽporis,eſt ſingularis:quia vniuerſale abſtrahit ab hic,& nunc; ergò memoria propriè loquendo de ſolis ſingularibus eſſe poteſt:ſed ſolus ſenſus verſatur circa ſingularia, quæ ab intellectu non per ſe, ſed quaſi per accidens, vel indirectè cognoſcuntur,ergò in ſolis ſenſibus poteſt eſſe memoria,non in parte intellectiua. 327

Pro ſolutione huius dubij adnotare oportet,in quonã conſiſtat propria ratio memoriæ,vt hinc poſſimus intelligere, an conueniat parti intellectiuæ,aut ſenſitiuæ tantum.Duas conditiones memoriæ aſſignat Ariſtoteles loco citato. Prior eſt; quod ſit de obiecto,vt iã ſenſato, in quo diſtinguitur ab aliis ſenſibus,præſertim externis, qui ſolùm verſantur circa obiectum præſens,etiãſi iam ſemel,& iterum fuerit ſenſatum, vel nunquam. Poſterior conditio eſt, quod verſetur circa obiectum, vt præteritum,nã verſatur circa illud,vt iam ſenſatum: quod conditionem intrinſecam præteriti importat: & ideò Ariſtoteles aſſeruit eodem loco, ſolis animalibus conuenire memoriam,quæ aliquo modo percipiũt tempus. His duabus conditionibus neceſſarium eſt addere tertiam, quam tetigit 328

idem

329 idem Ariſt.lib.3.de anima c.4.& ſæpe alibi,videlicet quod potentia illa cui conuenit propriè ratio memoriæ, debet eſſe conſeruatiua ſpecierum, & quaſi theſaurus earum, non enim poterit operari circa iam ſenſata, niſi ſpecies eorum apud ſe retineat,atque conſeruet.

Et de conditione hac euidens eſt,non ſolùm memoriæ ſenſitiuæ propriè conuenire, ſed longè perfectius intellectiuæ, quæ cùm ſit ſpiritualis, & incorruptibilis ſicut anima, cuius potentia eſt,atque etiam ſpirituales ſint ſpecies eius, ex vtraque parte longè aptior eſt ad conſeruationem earum, quam ſenſitiua ex propria natura corporea,& corruptibilis,& cuius ſpecies corporeæ etiam ſunt. Nec ſolùm ex parte huius conditionis perfectius cõuenit intellectui ratio memoriæ, quàm ſenſitiuæ,ſed etiam ex parte aliarum;nam memoria ſenſitiua non cognoſcit proprium actum;quare nec poteſt cognoſcere
330 obiectum vt iam à ſe ſenſatum, ſed ſolùm vt ſenſatum ab externis ſenſibus, vel etiam ab interno inferiori, & hoc modo intellexit Ariſtoteles cõuenire memoriæ ſenſitiuæ, quod verſetur circa obiectum, vt prius ſenſatum;intellectus verò proprium actum poteſt per reflexionem cognoſcere modo ſuperius explicato;& ideò verſari poteſt circa obiectum, vt iam à ſe cognitum. Tertia etiam cõditio cognoſcendi tempus præteritum denotata ab Ariſtotele,dum dicit memoriam verſari circa rem, vt prius cognitam, certum eſt non formaliter, ſed materialiter tãtùm conuenire poſſe memoriæ ſenſitiuæ, quia ſenſus etiam interni non poſſunt formalem rationem temporis percipere, ſicut nec rationem prioris,& poſterioris, ſed materialem tantùm,videlicet motum iam tranſactum, quod tempus etiam tranſactum infert.

331 Quod certum eſt formaliter,vt tempus, atque etiã vt præteritum cognoſcere intellectum,& ideo ex parte etiam huius conditionis perfectior memoriæ ratio reperitur in intellectu, quàm in parte ſenſitiua. Cæterum cùm intellectus in omni ſua operatione huius ſtatus dependeat à phantaſia actu operante,& in actibus memoriæ,à ſenſitiua memoria, quodammodo dependenter à memoria ſenſitiua reperitur in eo ratio memoriæ.Et propterea docuit Ariſtoteles loco citato primo reperiri in parte ſenſitiua memoriam,& intellectiua quodammodo per accidens, hoc eſt,per aliud,nempe per ſenſum, aut ſenſitiuam memoriã, & depẽdenter ab illa in actibus memorãdi,ſicut in cæteris de obiecto præſenti,& futuro a phãtaſia.

332 Noſtra igitur ſententia eſt non in ſola parte ſenſitiua reperiri propriè memoriam,ſed omnibus penſatis proprius,atque perfe-

perfectius in parte intellectiua. Quam ex tribus conditionibus ad rationem memoriæ requiſitis efficaciter probauimus; & ita ſentiunt omnes recentiores. Teſtimoninm verò Ariſtot. expoſitum eſt iam; & Diuum Thomam poſſumus in eodem ferè ſenſu explicare, præſertim cum 3. par. quæſt. 79. artic. 7. ſimpliciter & abſolute fateatur in parte intellectiua reperiri memoriam abſque vlla improprietatis ſignificatione; vnde hanc eſſe vltimam eius ſententiam cenſere poſſumus. Ratio verò alio loco ab eo facta in fauorem memoriæ ſenſitiuæ innititur opinioni eius de cognitione indirecta ſingularium ab intellectu, quam nos negamus.

DVBIVM TERTIVM.

An memoria intellectiua ſit potentia diſtincta ab intellectu, vel eadem.

Reſtat vltimum diſcutiendum, an memoria intellectiua ſit diſtincta potentia ab intellectu. 333

Et prima opinio tenet eſſe diſtinctas potentias. Ita Richard. 1. diſtinct. 14. quæſt. 2. circa 2. principale, cũ aliis, quos ipſe citat. Probatur teſtimonio D. Auguſtini 10. lib. de Trinitate cap. 11. Vbi tria diſtinguit in mente, memoriam, intelligentiam, & voluntatem, & intelligentiam docet oriri ex memoria, nomine autem intelligentiæ potentiam intellectiuam ſignificat, ergò cenſet diſtingui realiter à memoria, quia non poteſt idem a ſe ipſo emanare. Probatur etiam ratione; primò, quia homo dicitur conditus ad imaginem, & ſimilitudinem Sanctiſſimæ Triadis, quam ſimilitudinem in eo collocant, quod ſicut in 334
vna eſſentia diuina ſunt tres perſonæ diſtinctæ, ita in anima tres potentiæ; ergò neceſſe eſt omnes has potentias diſtingui realiter, aut eſſentialiter, quia ſi duæ ex eis, videlicet intellectus, & memoria eadem potentia ſint, ceſſabit ſimilitudo. Secundo probatur ex communi ratione diſtinguendi potentias per actus, & obiecta; nam intellectus reſpicit obiectum ſecundum rationem abſolutæ entitatis; aut viritatis; memoria verò vt iam cognitum, ergo diuerſæ iſtæ rationes obiectiuæ diſtinguunt has potentias diſtinctione ſaltem ſpecifica.

Secunda opinio eſt D. Thom. 1. par. quæſt. 79. artic. 7. aſſerentis eandem omninò potentiam, non ſolùm realiter, ſed eſſentialiter eſſe intellectum, & memoriam. Cuius ſententia 335
commu

communis eſt iam in Schola, & vera. Probatur primo, quia euidens eſt pro ſola conſeruatione ſpecierum non exigi potentiam diſtinctam ab ea, quæ per illas operatur, quia potentia naturalis reſpectu alicuius actus eliciendi tribuitur à natura, & non pro ſola receptione, cùm conſtet euidenti experientia eandem potentiam operantem quaſi antecedenter recipere proprias ſpecies, per quas operatur; ergò pro ſola conſeruatione ſpecierum non poteſt poni memoria, ſed eo ipſo, quod ſpecies recipit, neceſſe eſt per eas operari, quia ad finem operandi ordinantur, & ideò ad finem operandi recipiuntur, ſed nec eſt poſſibile vnam potentiam recipere ſpecies, & aliam ab ea diſtinctam operari per illas, vt per ſe eſt manifeſtum; neceſſe eſt ergò memoriam recipientem, & retinentem ſpecies operari per illas, & eodem modo, ac intellectus; nempe ap-
336 prehendendo, & iudicando, & reſpectu eiuſdem obiecti formalis; nempe entitatis, & veritatis; quia eſſe veritatem præteritam, non variat rationem formalem obiectiuam, niſi ratione accidentali, ſicut nec ratio præſentis, aut futuri; nam fuiſſe iam intellectum obiectum, non diſtinguit ipſum eſſentialiter in ratione obiecti, à ſe ipſo, vel ab alio primo intellecto, ergò omni ex parte intelligitur non poſſe diſtingui illam potentiam pro memoria intellectiua ab ipſo intellectu. Secundo, quia euidens eſt intellectum poſſibilem recipere ſpecies, nam ideò poſſibilis appellatur, quia recipiendo ſpecies patitur ab obiecto, atque etiam recipiendo in ſe propriam operationem: repugnat etiam cognoſcere obiectum, niſi per ſpeciem in ſe receptam, ſed iſtæ ſpecies à ſe receptæ, per quas intelligit primò obiectum, ſunt ſpirituales, & carent contrario; ergò non corrumpuntur, ſed conſeruantur: nec tranſeunt ad aliam potentiam, quia idem accidens non tranſit de vno ſubiecto ad aliud: ergo in eadem potentia intellectiua permanent, eadem eſt igitur, quæ recipit ſpecies, quæ operatur per illas, & quæ eas conſeruat, quod eſt eſſe ſimul intellectum, & memoriam: non ſunt ergo vllo modo memoria, & intellectus diſtinctæ potentiæ, ſed vna, & eadem.

337 Ad teſtimonium Auguſt. reſpondet D. Thom. loco citato ad primum, quod per illa tria; nempe memoriam, intelligentiam, & voluntatem non intelligit tres potentias animæ: ſed memoriam pro actuali conſeruatione, aut receptione ſpecierum, intelligentiam verò pro actu intelligendi, voluntatem pro actu voluntatis, qui eſt amor: vt ex alio loco eiuſdem D. Auguſt. 14. lib. de Trinitate apertè colligitur.

Ad primum argum. reſpondet D. Thom. 1. par. quæſt. 93.

articul.7.& cum eo Durand.in 1.diſtinct.3.par.2.qu.3.rationẽ imaginis, quæ in anima noſtra reperitur comparatione Dei, aut Diuinæ Trinitatis,primò,& per ſe accipiendam eſſe ſecũdum actus mentis noſtræ,prout ſcilicet ex notitia, quam habemus cogitando interius,verbũ formamus,& ex hoc in amorem prorumpimus: & ita Pater æternus per actum notionalẽ ſuæ intellectionis generat filium, & pater ſimul ac filius per actum amoris,quo ſe diligunt,producunt Spiritum Sanctum. Quaſi ſecundariò verò ſumitur etiam ex parte potentiarũ,in quantum iidem actus virtute cõtinentur in potentiis,vtcumq; diſtinctis,& non neceſſariò omnes realiter,vel eſſentialiter. 238

CAPVT VI.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Indiuiſibilium igitur intellectio in his eſt,circa quæ non eſt falſum,&c.

Breuis expoſitio textus.

INtentum huius capitis eſt diſtinguere duos actus intellectus,& explicare rationem eorum;diuiditur in duas partes; in prima diuidit actum intellectus in ſimplicem, & compoſitum;in ſecunda explicat vtrumque. Actus ſiue operatio intellectus,(inquit Ariſtot.)duplex eſt;ſimplex & compoſita: operatio ſimplex eſt ea,per quam res ſimplices apprehendimus,vt hominem; compoſita per quam eadem ſimplicia apprehenſa coniungimus,vel ſeparamus,vt ſi coniũgamus hominem cum animali, efficientes hanc compoſitionem, homo eſt animal. Inter has autem duas operationes duplex eſſe diſcrimen ait. Primum quod in ſimplici non eſt falſitas, nec etiam veritas: nam dum apprehendimus hominem,nihil falſum,aut verum dicimus:in compoſita verò iam eſt veritas, & falſitas, quia ſi vnum ſimplex cohęret alteri,vera eſt compoſitio; ſi verò non cohæret,falſa.Secundum diſcrimen eſt,quia ſimplex præcedit compoſitam,& ad illã ordinatur.Falſa verò compoſitio duobus modis conſtitui poteſt:primo,ſi coniungamus, quæ non poſſunt coniungi,vel ſeparemus,quæ coniuncta ſunt. Secundo ſi coniungamus, quæ coniuncta ſunt,vel ſeparemus, quæ ſunt ſeparata,ſed non pro eo tempore quo coniuncta, vel ſeparata ſunt, vt ſi dicamus de eo quod nunc eſt album, fuiſſe,

(margin numbers: 1 beside line 2 of this paragraph; 2 beside "compoſitam")

vel futurum eſſe album, vtraque compoſitio poteſt eſſe falſa ratione temporis.

3 In ſecunda parte explicat mēbra diuiſionis; & primo operationem ſimplicem, quā vocat cognitionem indiuiſibilium, ſeu incomplexorum, aſſeritque indiuiſibilia, ſeu incomplexa triplicia eſſe. Primum eſt totum quodcunque habens partes, ſed intellectum per modum vnius, & ex hoc modo habet rationem indiuiſibilis, etiam ſi ſit complexum, vt ſi hominem album intelligamus per modum vnius extremi huius propoſitionis, homo albus ambulat. Hoc autem totum tribus modis poteſt intelligi; primo, vt totum quoddam non diuidendo illud in partes: ſecundo, diuiſum intelligēdo in partes: tertio, ſimul omnes intelligendo. Et ſi primo modo intelligatur habet rationem indiuiſibilis actus ipſum intelligendi, & intelligitur in tempore indiuiſibili, hoc eſt, aut in inſtanti, aut ſic in tēpore, vt non intelligatur aliquid eius in vna parte temporis, & aliquid in parte alia, ſed in qualibet parte illius temporis totum; & in toto etiam tempore totum. Secundo modo poteſt

4 intelligi totum, ita vt ſeorſum intelligantur partes, & hoc eſt non intelligi per modum vnius, aut indiuiſibilis, ſed per modum diuiſi; vnde non intelligitur in tempore indiuiſibili, ſed diuiſo potius, quia intellectioni cuiuſlibet partis correſpōdet diuerſa pars tēporis, aut inſtans diuerſum, & ita ſucceſſiuis intellectionibus intelligitur. Tertio tandem modo intelligi poteſt, ita vt intelligantur omnes eius partes, ſimul tamen cōponentes totum, & hoc etiam modo intelligitur in tempore ſecundum partes eius ſimul ſumptas, & dicitur tempus indiuiſibile, quia non ſigillatim intelliguntur partes, ſed ſimul, & ideò ac ſi vna, & eadem foret: quare nec tempus diuiditur, ſed per

5 modum vnius, & ideò ac ſi eſſet indiuiſibile. Secundū indiuiſibile eſt illud, quod habet vnam ſpeciem, licet ex multis, ac diuerſis partibus ſit compoſitum, vt domus, homo, ignis. Dicitur autem indiuiſibile, quia modū vnius, & non plurium habet in ordine ad intellectum; quare licet habeat partes, quaſi eas non haberet, ab eodēm intellectu accipitur. Vnde in tempore etiā indiuiſibili intelligitur, hoc eſt, in inſtanti per ſe, vel ſi in tempore per accidens, quia ſic ſumitur tempus, ac ſi non haberet partes, ſicut ipſummet indiuiſibile. Tertiū indiuiſibile eſt ſecundum modum, & rem, quia nec habet actu partes, nec potentia, vt punctum, & hoc indiuiſibile vocat diuiſionem, quia per illud continuantur, ac diuiduntur partes.

6 Tandem intellectionem compoſitam, vocat dictionem, hoc eſt affirmationem, vel negationem alicuius de aliquo. Et hanc opera

operationem aſſerit ſemper eſſe veram, vel falſam: ſed addit, quod quamuis omnis operatio compoſita ſit vera vel falſa, non tamen omnis intellectus, quaſi dicat intellectum non ſemper eſſe verum, vel falſum: niſi quando componit, aut diuidit, hoc eſt, quando aliquid alicui attribuit, cui non conuenit, vel ab aliquo cui conuenit, remouet. Et hoc eſt quod ait intellectum circa quidditatem rei non falli, ſed ſolùm circa applicationem eius, ſicut ſenſus non fallitur circa proprium ſenſibile, niſi ipſum applicando ſuo modo rei cui non conuenit, vel non ineſt.

CAPVT VII.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Videtur autem ſenſibile ex ſenſitiuo, quod potentia eſt.

Breuis expoſitio textus.

INtendit Ariſtoteles cap. præſenti diuidere intellectum in practicum, & ſpeculatiuum, non tanquam in diuerſas potentias, ſed tanquam diuerſos actus eiuſdem potentiæ, vt doctrinã de intellectu illuſtriorem reddat. Diuiditur autem caput in duas partes: nam in prima repetit diſtinctionem intellectus in intellectum actu, & potẽtia, quam poſuit cap. 5. huius lib. explicans ſingula membra. In ſecunda diſtinguit actus intellectus ſpeculatiui, & practici, & explicat ſingulos. 7

Duplex igitur diſcrimen ponit inter intellectum in actu, & intellectum in potentia. Primum eſt, quod intellectus in actu eſt idem cum re intellecta, non quidem in eſſe reali, ſed in eſſe intentionali, & repræſentatiuo: nam intellectus conſtituitur in actu per intellectionem, quam diximus formaliter conſiſtere in qualitate eum actuante, ac informante, quę eſt actualis, & expreſſa ſimilitudo obiecti, per quam dicitur habere in ſe obiectum; imò eſſe idemmet obiectum ſecundum eſſe intentionale repræſentatum, ſicut imaginem Cæſaris dicimus eſſe Cæſarem vt repræſentatum. Intellectus verò in potentia cum tali ſimilitudine obiecti careat, non eſt obiectum ipſum, ſed valde diuerſum ab eo. Poſtremum diſcrimen eſt quod intellectus in potentia prior eſt intellectu in actu, & ei præſupponitur, quod in eodem homine debet intelligi: nam vniuerſaliter loquendo ait, in diuerſis hominibus 8 9

prior eſt intellectus in actu,& patet, quia intellectus diuinus, qui ſemper eſt in actu, præcedit omnem intellectum creatum ab eo deriuatum.

Hoc ſuppoſito diuidit in ſecunda parte intellectum in practicum,& ſpeculatiuum, & quia ſenſus habet proportionem, & ſimilitudinem cum intellectu, per ſenſum explicat vtrumque membrum. Habet autem ſenſus tria; primum quod de potentia ad actum reducitur ab obiecto, non per propriam, ac phyſicam alterationem, ſed intentionalem conſiſtentem in receptione ſpeciei impreſſæ ei ab obiecto.

10 Secundum quod habet ſenſus eſt cognoſcere ſenſibile per modum cōuenientis,aut diſconuenientis, & hæc operatio eſt quaſi compoſitio cōuenientis cum ſenſibili,non quidem formalis,quia ſenſus non componunt, nec diuidunt formaliter, ſed ſolum eſt quaſi cōpoſitio virtualis:cùm ſit cognitio vnius in alio,& quaſi attributio,& per hanc operationē mouet ſenſus appetitum,& hoc eſt tertium, quod habet ſimile compoſitioni intellectus,quem diximus eſſe ſecundam operationem eius,& ei aſſimilatur per hanc motionem. Applicat deinde ea quæ habere docuit ſenſum,intellectui,præſertim practico,aſſerens , ſic ſe habere phantaſmata ad eum , ſicut ſenſibilia ad ſenſum ; quia ſicut hæc agunt in ſenſum , ita phantaſmata in intellectum. Præterea ſicut ſenſus verſatur circa ſenſibile, vt conueniens,vel diſcōueniens,qua ratione mouet appetitum; ita intellectus practicus verſatur circa obiectum intelligibile ſub ratione conuenientis, & diſconuenientis , ſed modo per-
11 fectiori,nempe per compoſitionem veram,vel falſam.Conueniunt quoque in alio,videlicet, quòd ſicut datur vnus ſenſus communis , in quem agunt , & quem mouent omnes ſenſus externi per ſua ſenſibilia qui ſenſus eſt quaſi punctum centri in circulo,in quem terminantur omnes lineæ ductæ a circūferentia;eadem ſimilitudine intellectus eſt quaſi communis quidam punctus , & quaſi centrum , in quod tendunt omnes lineæ,hoc eſt,omnes ſenſus externi & interni per ſua ſenſibilia,& phantaſmata omnia.

12 Quibus expoſitis docet iam à quibus phantaſmatibus moueatur intellectus practicus.Et aliquando quidem moueri ait à phantaſmate præſentis ſenſibilis ; aliquando verò a phantaſmate ſenſibilis abſentis conſeruato in phantaſia , & ponit exemplum præſentis ſenſibilis, vt ſi aliquis videat hominem facem ignitam habentem , & ſenſu communi cognoſcat verſus ſe , ſtatim per intellectum practicum iudicat eſſe ſibi hoſtem(ſolebant enim olim pugnare homines facibus arden-

tibus

tibus)& modo ſimili mouetur à ſenſibili abſente. Et ex his intelligi poſſe ait quonam modo diſtinguatur intellectus ſpeculatiuus à practico: nam cùm vterque verſetur circa verum, ſpeculatiuus verſatur circa verum in communi; practicus verò circa tale verum limitatum, nempe circa verum conueniens, vel diſconueniens, operabile, vel ordinatum ad operationem, quod ſtatim explicat Ariſtoteles exemplò quodam Mathematicarum diſciplinarum. Et tandem videtur dubitare, an intellectus dum eſt in corpore poſſit cognoſcere ſubſtantias ſeparatas à materia. Solutionem verò talis dubitationis in alium locum refert.

CAPVT VIII.

TEXTVS ARISTOT.

Nunc autem quæ de anima dicta ſunt, recapitulantes.

Breuis expoſitio Textus.

INtentum Ariſtotelis in capite iſto eſt ſummatim colligere ea, quæ in duobus præcedentibus de anima, & intellectu, docuit. Diuiditur in tres partes; in prima docet animam eſſe omnia, quodamque exemplo confirmat: in ſecunda aſſerit intellectũ in omni ſua operatione dependere à phantaſmate, & in tertia aſſignat diſcrimen inter operationem phantaſiæ, & intellectus. Docet igitur primum animã eſſe omnia per ſenſus, & intellectũ, non quidem ſecundum eſſe reale: ſed ſecundum eſſe intentionale, vt explicuimus capite præcedenti. 13

In ſecunda parte aſſerit intellectum in omni ſua intellectione dependere à phantaſmate. Quod ſic explicat; res omnes, tam Phyſicæ, quam Mathematicæ (nam Metaphyſica à materia abſtrahentia per ſpecies horum percipiuntur) ſunt extra ſenſum, & intellectum, nec poſſunt ad eos reduci, niſi per ſpecies, ſenſibiles quidem ad ſenſus, & his mediis per intelligibiles ad intellectũ: ſed ita ſe habet intellectus ad phantaſmata, ſicut ſenſus externus ad ſenſibilia: nam ſicut iſte mouetur à ſenſibilibus; ita intellectus à phantaſmatibus: ſed ſenſus externi nihil ſentire poſſunt, niſi præſens; ergò nec intellectus poteſt aliquid intelligere, niſi fiat ſibi præſens medio phantaſmate, à quo ſimul cum intellectu agente producitur ſpecies: & hoc eſt, intellectum in omni ſua operatione dependere à phantaſmate. 14

15 Ponit tandem diſcrimen inter actum intellectus, & phātaſiæ in eo, quod actus intellectus, qui eſt compoſitio, vel diuiſio, verus eſt, aut falſus, quod non habet actus phantaſiæ, quia veritas, aut falſitas in ſola complexione, ſeu coniunctione intelligibilium reperitur, actus verò phantaſiæ ſimilis eſt intellectioni ſimplicium, in quibus non reperiuntur veritas, & falſitas.

CAPVT IX.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Quoniam autem animalium anima ſecundum duas deſinita eſt potentias.

Breuis expoſitio Textus.

16 INtendit Ariſtoteles cap. præſenti agere de potentia motiua ſecūdum locum animalibus propria, & cuius actus eſt motus, non quicunque, ſed progreſſiuus, (quem inceſſum vocare ſolent) & primo quidē conatur oſtendere, quid non ſit, quod cap. præſente præſtat, cap. verò ſequenti oſtendit, quid ſit. Diuiditur verò cap. in duas partes; nam in priori duas quæſtiones proponit de potentia motiua; in poſteriori verò probat non eſſe potentiam vegetatiuam, ſenſitiuā, nec intellectiuam: prior igitur quæſtio de potentia motiua eſſe poſſe ait, an ſit aliqua pars animæ, vel facultas, ſeu potentia, vel ipſa animæ ſubſtantia: poſterior an dato, quod ſit aliqua facultas animæ, ſit aliqua ex illis tribus à ſe enumeratis in poſteriori definitione animæ, vel alia ab eis diſtincta: & ſolutio prioris quæſtionis conſtabit capite ſequenti.

17 Ad poſteriorem verò deueniendo probat ſigillatim Ariſtot. facultatem progrediendi non eſſe vegetatiuam, nec ſenſitiuam, nec intellectiuam. Et primo, quòd non ſit facultas vegetandi, quia motus progreſſiuus ſemper, & neceſſariò coniungitur cum imaginatione, & appetitu: cum per talem motum ſemper, & neceſſariò tendat animal ad proſequendū aliquod bonum, aut ſibi conueniens, vel ad fugiendū malum, ac ſibi diſconueniens, appetitio autem vel fuga actus ſunt appetitus ab imaginatione moti, ſed facultas vegetandi, nec dependet ex imaginatione, nec ex appetitu: cùm reperiatur in plantis cognitione, & appetitu carentibus, ergò facultas loco motiua non eſt eadem cum vegetatiua, & certè ſi eadem foret, (inquit Ariſtoteles) plantæ quibus conueniret, haberent

inſtru

inſtrumenta omnia ad talem motum præſtandum neceſſaria, quod conſtat eſſe falſum. Quod verò non ſit eadem potentia cum ſenſitiua, probat; quia ſi eadem foret, omne animal haberet facultatem motiuam neceſſariò, & per eam moueretur: cum habeat neceſſariò aliquem ſenſum: ſed plura ſunt animalia ſaxis affixa, de quibus conſtat non moueri tali motu; ergò talis facultas non eſt ſenſus.

Et quod tandem non ſit facultas intellectiua, probat; quia intellectus aut eſt practicus, aut ſpeculatiuus: ſed non eſt aliquis horum; ergò nec eſt facultas intellectiua. Minorem ſic probat, ad intellectũ ſpeculatiuum ſolum pertinet ſpeculari naturas rerum nihil conſiderando de agendis, vel operandis; imò nec de proſequendis, vel fugiendis: ſed motus progreſſiuus nõ conuenit, niſi proſequenti, vel fugienti aliquid; ergò intellectus ſpeculatiuus nõ poteſt eſſe principium huius motus. Quod verò nec ſit intellectus practicus facultas motiua oſtendit, quia ſæpe cõtingit intellectum practicum proponere, quid proſequendum ſit, aut quid fugiendum, nec tamẽ ſequitur motus progreſſiuus; ſequeretur verò, ſi talis intellectus foret facultas motiua; ergò euidens eſt talem facultatem non eſſe, & modo ſimili probat non eſſe appetitum, quia experimur aliquãdo inclinare in talem motum, & tamen nõ ſequi. 18

CAPVT X.

TEXTVS ARISTOTELIS.

Videntur autem duo hæc mouentia, aut appetitus, aut intellectus.

Breuis expoſitio Textus.

OStenſo quid non ſit facultas motiua animalis, intendit cap. præſenti oſtendere, quidnam ſit: & hoc eſt intentum capitis, quod in tres partes diuidi poteſt: nam in prima docet duo eſſe principia motus progreſſiui, nempe appetitum, & cognitionem, in 2. parte diſtinguit duplicem appetitum rationalem, & ſenſitiuum. In tertia enumerat omnia, quæ concurrunt ad eundem motum. 19

Duo igitur aſſerit eſſe principia à quibus animalia mouẽtur, nempe appetitũ, & intellectionem; nomine autem intellectionis non ſolum intelligit cognitionem intellectiuã; ſed etiã ſenſitiuã imaginationis: nõ tamen quamlibet cognitio-

nem intellectiuam: ſed practicam tantùm, quæ appetitui deſeruit, & circa obiectum vt cõueniens verſatur, non ſpeculatiuam, quæ nihil de appetẽdis cognoſcit, nec appetitum mouere poteſt. Intellectum verò ſpeculatiuum, & practicum, cognitionéſque rerum fine differre docet, quia ſpeculatiuus intelligit, vt ſpeculetur naturas rerum; practicus verò, vt opere-
20 tur; ideò circa operabile verſatur. Probat igitur duo hæc eſſe principia motus progreſſiui, nempe appetitum, & cognitionẽ, præſupponens, quod omnis appetitus eſt propter aliquid, hoc eſt, propter aliquem finem conſequendum, cuius gratia mouetur, & id quod appetitus intendit eſt principium, ſeu obiectum intellectus practici: quaſi dicat nempe eſſe id, quod primo cognoſcit intellectus practicus, & per cognitionem
21 eius mouet appetitum, vt in eum tendat per affectum. Quo ſuppoſito talem conſtituit rationem; appetitus non mouet corpus motu progreſſiuo niſi propter aliquid: ſed iſtud aliquid non poteſt appetere, niſi cognitum, quia in incognitum nullo modo ferri poteſt, cùm ſit potentia cœca; ergo ad motum neceſſariò requiritur intellectus, vel imaginatio, & practicus quidem: cùm proponere debeat id, quod per motum intendit appetitus. Deinde intellectus practicus, ſeu imaginatio mouet, in quantum proponit appetibile; ergo non concurrit ad motum, ſine appetitu; quare vtrumque eſt principium motus animalis, nempe intellectus, ſeu imaginatio, &
22 appetitus. Sed quia duo hæc principia inordinata non ſunt: ſed vt vnum alteri ſubordinatum, concurrunt ad motum, neceſſarium eſſe ait, vt vnum concurrat propter alterum, & ita ad vnum reducantur tanquam ad præcipuum mouens, & huiuſmodi eſſe appetitum ad quem reducitur intellectus, vel imaginatio, quod ſic probat, intellectus non mouet ſine appetitu, quia non mouet, niſi proponendo appetibile, ad quod mouetur appetitus: appetitus verò mouet ſine ratione, vt patet de hominibus, qui mouentur ad proſequendum bonum delectabile, quod non eſt bonum ſecundum rationem: ſed ſecundum appetitum: ergo appetitus mouet dependenter ab appetitu: & ei ſubordinatus, quare primum mouens erit ap-
23 petitus. Quod probat ſecundo, quia intellectu exiſtẽte recto, imaginatione verò non recta, nihilominus appetitus, quaſi immobilis, aut inuariabilis perſeuerat in modo mouendi; quia ſemper mouetur à bono, vero quidem, aut apparente: ergo vniuerſalius mouens eſt, & propterea primum ad quod intellectus, & imaginatio reducuntur.

24 In ſecunda parte appetitum aſſerit non eſſe vnum: ſed duplicem;

plicem: nam vnus eſt, inquit, qui mouetur ab appetibili apprehenſo per ſenſum, ſeu imaginationem: qui dicitur ſenſitiuus, alter verò, qui mouetur ab appetibili apprehenſo per rationem, ſeu intellectum practicum, & dicitur rationalis, & hic eſt voluntas. Et quod appetitus iſti ſint diſtincti, probat, quia ſimul mouentur motibus contrariis, experimur namque rationem aliquid proponere tanquam bonum, & proſequendum quod voluntati placet, & appetitui ſenſitiuo diſplicet, & ex oppoſito imaginationem proponere bonum aliquod delectabile, quod appetitui placet: ſed voluntati diſplicet: ergo appetitus iſti ſenſitiuus & rationalis diuerſi ſunt; ita tamen diuerſos eſſe docet, vt ſub communi genere appetitus conueniant, & ſpecie diſtinguantur. Hanc autem diuerſitatem appetitus ex cognitione diuerſorum temporum prouenire docet, quia homo non ſolùm præſentia: ſed futura cognoſcit, contingit verò aliquid bonum eſſe, & appetibile, vt præſens: ſed malum, ac fugiendum, vt futurum, & hinc prouenit, quod appetitus ſenſitiuus, qui ſequitur ſenſum præſentia ſolùm reſpicientem, illud appetat, rationalis verò; qui ſequitur rationem, illud fugiat, vt appetitus febricitantis appetit vt bonam aquam, quia ſecundum præſentem delectationem mouet: ſed per rationem præuidentem damnum futurum, iudicatur mala, & ideò rationalis appetitus eam fugit. 25

26 In tertia tandē parte enumerat omnia, quæ concurrunt ad cōmunem motū progreſſiuum animaliū propriū, & dicit eſſe tria, nēpe id quod mouet, id quod mouetur, & quo mouetur: videlicet inſtrumentū motus. Præterea id quod mouet duplex eſſe, vnum quod mouet, & non mouetur, vt in motu cœli, intelligentia, aliud quod mouet, & mouetur, vt corpus cœleſte ab ea motum. Ita ergo in motu animalium eſt mouēs immobile, nempe appetibile, quod mouet appetitum, ſed nō mouetur; & mouens motum, videlicet appetitus, qui mouetur ab appetibili, non quidem motu materiali: ſed quaſi intentionali. Eſt etiam, quod mouetur, & non mouet; nempe corpus, & tandem eſt, quo mouet corpus, & hoc eſt pars quædā corporis, quæ eſt quaſi inſtrumentum motus; quam triplicem conditionem habere docet; primam quod ſit principium motus; ſecundam quod ſit finis motus; tertiam quòd ſit immobilis.

CAPVT XI.

TEXTVS ARISTOT.

Omnino igitur ſicut dictum eſt, in quantum animal appetitiuum eſt, &c.

Breuis expoſitio textus.

27 POſtquam Ariſt. oſtendit principia motus progreſſiui eſſe appetitum, & cognitionem practici intellectus, vel phantaſiæ, docere intendit cap. præſenti, quonam modo hæc principia reperiantur in animalibus imperfectis, quibus tantum ineſt ſenſus tactus. Atque etiam quonam modo reperiantur in perfectiſſimis animalibus, qualia ſunt homines, & ita in duas partes diuiditur caput: nam in priori præſtat illud, in poſteriori hoc.

Proponit igitur primò dubium de imperfectiſſimis animalibus, an habeant imaginationem & appetitum. Et reſpondet habere appetitum, & imaginationem, ſed vtrumque imperfectiſſimum, & de appetitu probat; quia ſi pungantur, ſentiunt dolorem; & ideò ſe contrahunt, & aliquando ſe dilatāt, quod eſt ſignum voluptatis, dolor autem, & voluptas ad appetitū pertinent: cùm ſint de conuenienti, ac diſconuenienti. Talis verò appetitus imperfectus eſt, quia non verſatur circa cōueniens, & bonum determinatum, ac diſtinctum; ſed quaſi confuſum. De imaginatione verò præſuppoſito appetitu euidens eſt, quia appetitus non fertur in incognitum: ſed in id, quod ei repræſentatur tanquam conueniens, vel diſconueniens: neceſſe eſt ergo habere cognitionem conuenientis, ac diſconuenientis, quæ ad imaginationem pertinet. Sed imaginatio eorum imperfectiſſima eſt, propter duo; quia non percipitur diſtinctè hoc vel illud conueniens, aut diſconueniens: ſed confuſa tantùm ratione, atque etiam, quia à præſentibus dumtaxat mouentur, ex quo infert in omnibus animalibus ab homine eſſe aliqualem imaginationem & appetitum: nam ſi in imperfectis reperitur, melius inuenietur in perfectis.

28 In poſteriori parte docet, quonā modo hæc principia motus ſint in homine, aſſeritque eſſe perfectiſſimam imaginationem, hoc eſt, cognitionem deliberatiuam, quæ eſt actus proprius intellectus practici, deliberare verò inquit eſſe comparare multa ſub vna communi mēſura, & ex ea aſſumere illud, quod conuenientius eſt, prætermiſſis aliis, quod ſolis hominibus

nibus conuenit per ſyllogiſmum , & ratiocinationem. Vna
autẽ illa menſura communis ſub qua multa comparat,eſt cõ-
munis ratio conuenientiæ mediorum in ordine ad finem,per
quem menſuratur maior, aut minor conueniẽtia mediorum.

Hanc autem deliberationem ſoli homini conuenientem 29
aſſerit Ariſt. non ſemper ſe habere eodem modo:ſed aliquãdo
appetitum ſenſitiuum vincere rationalem,& hunc illi ſubiici,
aliquando verò rationalem vincere ſenſitiuum , quantumuis
repugnantem, & ſecum trahere, quaſi inuitum, ſicut ſphæra
ſuperior trahit ſecum,& quaſi rapit inferiorem,& hoc ait eſſe
naturæ conſentaneum , quia ordine naturæ inferiora ſubii-
ciuntur ſuperioribus ; rationalis verò appetitus ſuperior eſt
ſenſitiuo : ergo ſecundum naturæ ordinem ei debet ſubiici;
quod verò ſenſitiuo ſubiiciatur rationalis contra naturã eſt,
& cùm hoc contingat ferè ſemper ac homo peccat, meritò
dicitur peccatum eſſe contra naturam.Sed dum appetitus ra-
tionalis ſenſitiuum vincit (ait Ariſt.) fertur homo tribus la-
tionibus, vel motibus. Primus eſt rationis,& voluntatis vin-
centis;ſecundus appetitus ſenſitiui;tertius eſt corporis ratio-
ni obedientis. Sed ſi appetitus ſenſitiuus vincat, duobus tan- 30
tùm fertur motibus;appetitus,& corporis ei obedientis:nam
voluntas ſubiicitur appetitui , nec mouetur in contrarium,
quia non poteſt cogi , aut inuita trahi, ſicùt poteſt appetitus,
quando verò contingit appetitum non reſiſtere : ſed parere
voluntati,modo ſimili duo tantum ſunt motus.Aſſerit tandẽ
Ariſt.quod quoties peccat homo vincente appetitu volunta-
tem,errat practica ratio ſuo ſyllogiſmo, nõ ex parte maioris,
quæ cùm ſit vniuerſalis continens bonitatem finis vniuerſa-
lis,non poteſt eſſe falſa:ſed ex parte minoris, quam ſub eadẽ
maiori ſumit,& conſequenter ex parte concluſionis,quarum
vtraque ſingularis eſt,& falſa.Et hoc eſt,quod dici ſolet;Om-
nis peccans eſt ignorans,id eſt,in ſyllogiſmo præcedente ele-
ctionem falſum concludit.

CAPVT XII.

TEXTVS ARISTOT.

Nutritiuam igitur animam neceſſe eſt habere omne quodcumque viuit , & animam habet, &c.

Breuis

Breuis expoſitio textus.

31 INtendit Ariſtot. cap. præſenti comparare facultates, ſeu potentias animæ inter ſeſe, & in ordine ad diuerſa genera viuentium, atque oſtendere, quænam earum his vel illis viuêtibus tanquam neceſſariæ inſint, quæ verò ſolùm tanquam vtiles. Diuiditur caput in duas partes, quia idem intentum duabus concluſionibus explicat.

Prior concluſio eſt, omne viuens quamdiu viuit, neceſſariò debet habere nutritiuam potentiam, ſenſitiuis verò non in-
32 diget, nec habere poteſt. Primum probat hac ratione, totum vitæ tempus diuiditur in augmentum, ſtatum, & decrementum: ſed nihil horum conſtare poteſt ſine nutritione; ergo nec ſine facultate nutritiua; quare ſine hac non poteſt naturaliter conſiſtere.

Probat poſtremum, quia quæ ſolam vitam habent, vt plantæ, ſenſibus non egent; imò neque habere poſſunt, quia nimis prædominatur in eis terra, organa verò ſenſuum poſtulant temperamentum magis ad mediocritatem, & præſertim ta-
6 ctus: ergo repugnat habere ſenſum tactus, ſine quo cæteri ſenſus eſſe non poſſunt: cùm ſit tactus quaſi fundamentum totius ſenſitiuę virtutis.

33 Secunda concluſio, animalia omnia habere debent tactũ, & guſtum tanquam ſenſus ſibi neceſſarios ad conſeruandam vitam; cæteri verò ſenſus nulli conceduntur animali tãquam ſibi neceſſarij, ſed ſolùm vt vtiles. Probat priorem partem hoc modo; animalia quæ potentiam loco motiuam habent, non mouentur motu progreſſiuo, niſi vt quęrãt ſibi conuenientia, & noxia fugiant, ſed non poſſunt ſibi cõuenientia, aut noxia cognoſcere ſine ſẽſu tactus & guſtus, vt per ſe patet: ergo duo iſti ſenſus ſibi neceſſarij ſunt. Cætera verò animalia, quæ potentia motiua carent, indigent quidem eiſdem ſenſibus ob eundem finem cognoſcendi conuenientia, & noxia; non tamẽ per motum quærenda, quia coniunctum ſemper habent alimentum, & propterea non indigent motu locali, & ex conſe-
34 quenti, nec habent virtutem motiuã. Et ſi aliquis dixerit hominem non indigere ſenſibus: cùm poſſit per intellectum diſcernere ſibi conuenientia, & noxia. Reſpondet non eſſe poſſibile, quod corpus aliquod intellectum habeat ſine ſenſu, & ſine facultate motiua ſecundum locum, quia tali corpori nec vniretur anima propter bonum proprium, nec propter bonũ eiuſdem animæ, quod repugnat. Sequelam verò probat, quia anima intellectiua vnitur corpori, vt per miniſterium eius re-

rum cognitionem acquirat, quam ſine ſenſibus comparare nō poteſt, quare nec vniretur propter bonum eiuſdem corporis. Poſteriorem verò partem eiuſdem aſſertionis de cæteris ſenſibus probat, nō concedi animalibus tanquam neceſſarios, ſed ſolùm vt vtiles, quia guſtus, & tactus ſufficiunt ad conſeruandam vitam.

CAPVT XIII.

TEXTVS ARISTOT.

Quod autem impoſſibile ſit ſimplex eſſe animalibus corpus, &c.

BREVIS EXPOSITIO TEXTVS.

HOc eſt vltimum caput huius libri, totiúſque operis, in quo Ariſtoteles intendit probare quandam propoſitionem à ſe prolatam capite præcedēti. Diuiditur autem in duas partes. In prima vno quodam præſuppoſito probat prędictam propoſitionem. In ſecunda tria deducit corollaria ad eandem propoſitionem ſpectātia. Propoſitio ab Ariſtotele prolata capite præcedenti, fuit; corpus animalis ſimplex eſſe non poſſe, hoc eſt vno tantum elemento conſtans, vel qualitatibus, quibus vnum conſtat elementum, ſed mixtum potius ex quatuor qualitatibus elementorum attemperatis in certo gradu compoſitum. Quam vt probet, præſupponit omne ſenſitiuum neceſſariò habere ſenſum tactus, quod probauit in 2. l. hoc ſuppoſito probat intentum duplici ratione. Prior eſt, tactus non vtitur medio externo ſimplici ad percipiendas primas qualitates tangibiles: ergò organum eius non eſt corpus ſimplex. Euidens eſt conſequentia, quia quilibet ſenſus vtitur medio conſentaneo ſuę naturę, hoc eſt naturę proprij organi, in quo tanquam in proprio ſubiecto reſidet. Antecedens verò probat, quia tactus non habet medium externum, vt etiam in 2. lib. cap. de tactu probauit: ſed ad ſummum internum, vt carnem, de qua conſtat eſſe corpus mixtum. Secunda ratio, quia tactus non eſt perceptiuus vnius tantùm qualitatis, ſed plurium cōtrarietatum, vt frigoris, & caloris, humiditatis, ac ſiccitatis: ergò eſt in potentia ad omnes, ſed non erit in potentia, niſi cōſiſtat in temperie illarum: ergò omnibus attemperatis conſtare debet. Probatur minor, quia non poterit percipere exceſſus earum, niſi eiſdem attemperatis conſtet, ſed experientia conſtat exceſſus omnium percipere: ergò neceſſe eſt componi ex temperamento omnium, & non habere vnam tantum, vel alteram,

35

36

alteram, ſicut habent elementa.

37 Ex dictis tria colligit: primum eſt deſtructo tactu neceſſariò deſtrui animal, quia cum tactus ſit ſenſus alimenti, non conſeruatur animal, nec viuit ſine illo. Secundo colligit excellentia ſenſibilia corrumpentia tactum conſequenter corrumpere animal, quia ſine tactu nō conſeruatur animal: cum ſit ſenſus alimenti, cùm tamen excellentia aliorum ſenſibiliũ, etiam ſi ſenſus proprios corrumpant; non tamen ipſum animal, niſi fortè per accidens ratione alicuius adiuncti. Colligit 3. ſolum tactum eſſe ſimpliciter neceſſarium ad vitam animalis, reliquos verò nō ſimpliciter. Sed de ſolo guſtu adnoto, dupliciter conſiderari poſſe. Primo ſecundum ſe, & hoc modo non eſt ſimpliciter neceſſarius, ſed ſolùm ad percipiendã voluptatem, qua alliciatur animal ad aſſumendum alimentum,

38 & alia opera vitæ, in qua delectatio capitur. Alio modo conſideratur in quantum in eodem ſenſorio adiungitur naturaliter tactui, eumque comitatur, & hoc modo cenſetur neceſſarius, non tamen ratione ſui, ſed eiuſdem tactus, & hac diſtinctione explicãtur diuerſa loca Ariſt. in quibus videtur ſibi cõtrarius, quia nunc aſſerit guſtum non eſſe neceſſarium; poſtmodũ verò neceſſarium eſſe iuxta prædictas cõſiderationes eius diuerſas.

TRACTATVS DE VOLVNTATE ET POTENTIA MOTIVA.

QVÆSTIO I.

An voluntas ſit potentia diſtincta realiter ab intellectu, & appetitu ſenſitiuo.

39 DANQVAM certum nobis eſt præſupponendum triplicem dari in rebus appetitum; naturalem, ſenſitiuum, atque intellectiuum: naturalis appetitus ideò talis vocatur, quia non ſequitur cognitionem aliquam, ſed immediatè naturam, nec eſt aliud quàm inclinatio, aut propenſio rei naturalis actiua, vel paſſiua in id, quod conueniens eſt propriæ naturæ, vt inclinatio lapidis in centrũ appetitus naturalis eius vocatur. Præter hunc appetitum duos alios poſuit Ariſtot. c. 10. huius lib. & 3.

lib. Magn. Moral. c. 17. & cum eo tota Schola, qui non ſequũtur proximè naturam, ſed cognitionem, ſenſitiuam quidẽ, aut intellectiuam, ſeu rationalem. Et qui ſenſitiuam ſequitur, vocatur appetitus ſenſitiuus: rationalis verò, aut voluntas qui ſequitur intellectiuam.

Secũdo certum eſt hos duos appetitus ſpecie, ac realiter diſtingui inter ſeſe; & diſtinctionẽ quidẽ ſpecificam ex propriis eorum obiectis probandã eſſe, ſicut probatur diſtinctio aliarũ potentiarũ, hoc modo. Appetitus rationalis, (qui eſt voluntas) & appetitus sẽſitiuus habẽt diuerſa obiecta: ergò diſtinguũtur ſpecie. Antecedens probo; quia obiectũ appetitus cuiuſque eſt bonũ: ſed voluntas fertur in bonũ longè diuerſum ab appetitu ſenſitiuo: ergò diſtinguitur ab eo ſpecie. Reſpicit enim volũtas bonum vt cognitũ per rationẽ, vel intellectum; & ideo vniuerſaliſſimam rationẽ boni comprehẽdentem, non ſolùm bonum ſingulare, ſed etiã bonũ vniuerſale, nec ſolum bonũ corporeũ, ac materiale, ſed bonũ ſpirituale, ac immateriale, vſque ad Deũ ipſum, quẽ per amorẽ diligit. Appetitus autẽ ſenſitiuus ſolùm in bonum ſenſibile fertur, & ſingulare quidem, nõ vniuerſale; ſicut ſenſitiua cognitio, quam ſequitur, ad ſola ſingularia ſenſibilia ſe extendit. Quod verò ſint potentiæ diſtinctæ, etiã realiter, probatur; quia appetitus rationalis cõſequitur naturam animæ rationalis, & in eius ſubſtantia radicatur; quare ſpiritualis eſt, ſicut anima ipſa, quia repugnat corporeum accidẽs proximè ineſſe ſubiecto ſpirituali, & ideò non eſt potentia organica. Sed appetitus ſenſitiuus conſequitur cognitionem ſenſibilem, & corpoream: ergò potentia corporea eſt ex conſequenti organica in corde, tanquam in proprio organo reſidens iuxta communem ſententiam: ergò diſtinguũtur realiter, cum idẽ accidens reale non poſſit in duobus ſubiectis realiter diſtinctis ineſſe, nec eadẽ entitas realis poſſit eſſe ſpiritualis, & corporea. Et vtramque diſtinctionem ſpecificam, & realẽ docet Ariſt. c. 10. huius lib. probans habere actus contrarios. 40 41

Præter diſtinctionem ſpecificam, & realem, quæ ſunt quaſi communes differentiæ; habent alias particulares iſti duo appetitus rationalis, & ſenſitiuus; prima eſt, quod actus voluntatis ſunt per ſe, & ſimpliciter liberi, ita vt propoſito ei obiecto ab intellectu, poſſit velle, & nolle illud, vel ſaltem actum ſuſpendere, ita vt nec volitionem eliciat. Appetitus verò ſolùm habet in ſuis actibus libertatem quãdam nimis imperfectam, hoc eſt participatam à voluntate, quã proinde habet in ſolo homine, nõ in brutis. Nã ſic mouetur a voluntate, vt reſiſtere poſſit, ſed non ita quin poſſit voluntas illum cõpellere, 42

vt cir

vt circa bonũ ſenſibile moueatur propriumque exerceat actũ appetitionis,quod ſatis eſt,vt motus appetitus imputetur voluntati ad culpam, vel meritum, ſi eum non reprimat; cùm

43 poſſit,& teneatur.Vnde fit diuerſo modo moueri à voluntate appetitum,ac mouẽtur membra corporis,vt pes,& manus;nã hæc mouentur ſine vlla reſiſtentia,& ideò ad libitũ voluntatis;& propterea dicuntur moueri ab ea imperio deſpotico, & quaſi ſeruili.Appetitus verò quia non pro libito mouetur,ſed aliquando cum reſiſtentia in contrarium, moueri dicitur imperio ciuili,hoc eſt;quaſi ciuis mouetur à gubernatore;nã licet exequatur eius imperiũ,reſiſtere tamen poteſt, & cum reſiſtentia moueri.Secundo differunt, quia voluntas reflectitur ſupra actus proprios,eoſque actu reflexo poteſt diligere;appetitus verò quia materialis eſt,& organica potentia non eſt capax talis reflexionis. Differunt tertio, quod voluntas mouet appetitum,& iſte ſubditur voluntati iuxta illud Geneſ. *Subter te erit appetitus tuus,& tu dominaberis illius*;non tamẽ ſubditur ſemper ſine reſiſtentia in contrarium;quam explicuit D. Paulus ad Roman.7.illis verbis: *Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ*;& ſicut appetitum, ſic ſuo modo mouet voluntas cæteras potentias, quæ aptæ ſunt ſubiici voluntati,vt internos ſenſus,& aliqua ex parte externos,in quãtum poteſt ſaltem organa eorum impedire; & ideò ſe habet

44 volũtas in homine,quaſi Rex in ſuo Regno;idque habet,quia vniuerſalis eſt appetitus,qui fertur circa vniuerſale bonũ,ſub quo comprehenduntur omnia obiecta particularium potentiarum tanquam bona particularia.Quamuis aliæ ſint potentiæ,vt nutritiua,quę nullo modo ſubiicitur volũtati,nec enim in poteſtate voluntatis eſt efficere, vt nutritiua ceſſet à diſponendo,& conuertendo alimentum.

45 Ex his omnibus ſequitur,quod ſicut appetitus ſenſitiuus eſt diſtincta potentia à voluntate realiter,& eſſentialiter, ita ab intellectu: cùm ſit iſte ſpiritualis, & appetitus corporeus. Quæſtio igitur ſolum eſſe poteſt de voluntate, an ſit potẽtia diſtincta realiter, & eſſentialiter ab intellectu; quia vtraque eſt ſpiritualis,& vtraque oritur ex eodem gradu rationalitatis. Et immediatè eſt in anima tanquam in ſubiecto.

Ideò prima opinio tenet eſſe eandem omninò potentiam habentem diuerſa munera, intelligendi ſcilicet,& volendi, quorũ ratione diuerſa ſortitur nomina intellectus, & voluntatis.Ita Durand.in 3.diſt.3.quæſt.4.quam ſententiam videtur ſequi Aureolus apud Capreolum,in 1.diſt.3.quæſt.3.Probatur teſtimonio Ariſtotelis 6.libr. Ethicor cap.2.ad finem,vbi ele-

ctionem

ctionem quæ vnus actus voluntatis eſt, his verbis definit, *Appetitus intellectus, vel intellectiuus appetitus electio eſt*: cenſet igitur hunc actum procedere ab intellectu, & voluntate tāquam ab vna eadémque virtute. Probatur conſequentia, quia vnus actus non poteſt procedere à duabus potentiis, ſed ſolum ab vna. Probatur deinde ratione ex duplici cōditione harum po- 46
tentiarum: prior eſt, quod verſantur circa eandem rem; nam bonum, quod eſt obiectum appetitus, non eſt res diſtincta ab ente, circa quod verſatur intellectus, ſed potentiæ, quæ verſantur circa eandem rem, non poſſunt re diſtingui, alioqui maior eſſet diſtinctio potentiarum, quam obiectorum: ergò non ſunt potentiæ re diſtinctæ voluntas, & intellectus. Poſterior conditio eſt, quod actus earum non poſſunt ſeparari, nec enim poteſt voluntas vllo modo appetere, niſi bonum cognitum, ſi verò diſtinguerentur realiter, ac eſſentialiter, poſſent actus earum ſeparari ſaltem per potentiam Dei abſolutam, & ita poſſet voluntas in incognitum ferri, quod repugnat.

Secunda opinio *affirmat realiter, & eſſentialiter diſtingui has* 47
duas potentias animæ. Et hæc eſt communis, & vera; quam tenet in primis Diuus Thomas 2. 2. quæſt. de Veritate, articuli 10. Ferrar. 4. libr. contra gentes capite 19. Capreolus in 1. diſt. 3. quæſtione 3. artic. 2. Argentin. ibidem, & plures alij. Probari autem ſolet rationibus non admodum vrgentibus, quas conſultò prætermitto.

Et probandum eſſe efficaciter cenſeo ex diuerſo modo operandi harum potentiarum, qui abſque dubio diſtinguit neceſſariò potentias, cùm euidens ſit pro quolibet modo operandi diuerſo ab alio ſuam potentiam tribuiſſe naturam diſtinctam ab alia diuerſo modo operante; ideò enim potētias cognoſcitiuas à naturalibus, ſine cognitione operantibus natura diſtinxit, quia diuerſi ſunt modi operandi per cognitionem, & ſine illa. Atque etiam potentias cognoſcentes ex diuerſo modo, quo immutantur ab obiectis, & circa illa feruntur, potius quam ex obiectis ipſis materialibus diuerſis; ex quo ſic arguo; Potentiæ diſtinguuntur realiter per diuerſos modos 48
operandi, quos habent ex propria natura, ſed intellectus, & voluntas habent diuerſos modos operandi: ergò ſunt diuerſæ potentiæ realiter, & eſſentialiter. Probatur minor; primo quia modus operandi intellectus eſt attrahēdo obiectum ad ſe, illúdque ſibi coniungendo per ſe, vel per ſuam ſimilitudinem modus autem operandi voluntatis eſt tendendo in obiectum, ſeque ei coniungēdo, conſtat autem hos eſſe modos

non ſolùm diuerſos,ſed oppoſitos,atque incõpoſſibiles:ergò repugnat conuenire eidem potentiæ. Probatur ſecundo, quia actus voluntatis circa particularia bona in quantũ honeſta, eſt formaliter liber; nam poſitis omnibus requiſitis ad agendum poteſt eum ſuſpendere voluntas; ſed actus intellectus etiam circa veritates particulares non eſt formaliter liber,ſed ad ſummum radicaliter,in quantum poteſt proponere voluntati diuerſa obiecta:ergò repugnat hos duos modos operandi conuenire eidem potentiæ: cùm manifeſtam incompoſſibilitatem habeant.

49 Pro ſolutione arg.oppoſitæ partis adnotare oportet,quod licet duæ iſtæ potentiæ ſint realiter, & eſſentialiter diſtinctæ, ſic tamen ſubordinatæ per intrinſecam connexionem, vt nec volũtas poſſit ferri in bonum, niſi cognitum per intellectum, ſibíque ab eo repræſentatum ;quod adeò verũ eſſe ac neceſſarium puto, vt non ſolùm implicet contradictionẽ ferri in incognitum,quod efficaciter probaui 2.lib.Phyſic agens de cauſalitate finis, ſed etiam quod proponatur ei obiectum immediatè a Deo,& non media cognitione proprij intellectus, ſine qua non poteſt vllo modo in ipſum tendere,& propterea definiens Ariſtot. electionem, quam conſtat eſſe actum voluntatis, aſſeruit eſſe *appetitum præconſiliati*, conſilium verò eſſe actum intellectus practici euidens eſt:ergò tanquam certum præſupponit Ariſtoteles,actum voluntatis intrinſecum habere ordinem ad actum intellectus,ſiue ad cognitionem eius,& ſine illa non poteſt eſſe motiuum voluntatis, neque ab ea appeti.

50 Ex quo facile deducitur explicatio teſtimonij Ariſtotel. nam electionem eſſe appetitum intellectus,vel intellectiuum appetitum,nõ probat,quod intelligere,& velle ſint actus eiuſdem potentiæ,ſed ſic eſſe ſubordinatos,& adeò intrinſecã habere connexionem,quamuis diuerſarum ſint potentiarum,vt actus voluntatis intrinſecum ordinem importet ad actum intellectus tanquam ad conditionem intrinſecam ſui obiecti,& actus intellectus intrinſecum ordinem ad actum voluntatis, in quantum præſtat obiecto eius conditionem omninò neceſſariam,vt ſit appetibile.

51 Ad arg.reſpondeo neutram illarum conditionum ſufficere, vt eadem ſint potentia realis,aut ſecundum ſpeciem, intellectus,& voluntas, non quidem priorẽ de identitate reali obiectorum,quia nec identitas realis potentiarũ ſumitur ex identitate reali obiecti,cùm conſtet ſenſum,& intellectum verſari circa eandem rem,nam omne obiectum ſenſibile eſt etiam intelligibile.Sed nec poſteriorem de inſeparabilitate actuum,ad quam

quam ſufficit intrinſeca earum connexio iam explicata, quã conſtat ſaluari poſſe cum diſtinctione potentiarum. Vnde quamuis ſeparabilitas efficaciter probet diſtinctionem realem; inſeparabilitas verò non probat efficaciter identitatem: cùm poſſit ex extrinſeca connexione rerum diſtinctarum prouenire, vt de relatiuis eſt manifeſtum.

QVÆSTIO II.

An potentia motiua vitalis conſiſtat in actu appetitus, vel intellectus practici, vel in executiua virtute in aliqua parte corporis reſidente.

VT ad difficultatẽ quæſt. perueniamus annotare oportet, 52
1. ex D. Tho. opuſc. 35. de motu cordis, duplicem eſſe potentiam loco motiuam in viuẽtibus, vna eſt purè naturalis, & vitalis altera: illa non dependet a cognitione, vel appetitione, ſed ex ſolo impetu naturæ operatur, & talis eſt potẽtia motiua, qua mouetur cor motu dilatationis, & cõſtrictionis. Atq; 53
etiam illa, qua mouentur imperfectiſſima animalia ſaxis affixa propria membra dilatando, & contrahendo, & hæc potẽtia motiua quamuis vitalis ſit, nõ eſt tamen propria animalis de qua agimus, ſed aliquo modo reperitur in plantis. Alia eſt potentia motiua ſecundum locũ animalibus propria, quę nõ mouet, niſi præcedente cognitione, & appetitu; & actus proprius huius potentiæ eſt motus progreſſiuus. De hac ergò quærimus, an ſit cognitio ipſa ſenſitiua præcedens, vel actus appetitus, vel quædam alia in aliqua parte corporis reſidens.

Secundo præſupponendum eſt ad motum progreſſiuũ tria cõcurrere, videlicet cognitionẽ intellectus practici, vel phantaſiæ; actum appetitus, quem vocamus appetitionem; & tandem virtutem immediatè mouentem membra. Et cognitio quidem concurrit vt dirigens, appetitus per ſuum actum vt imperans motum. Ita expreſsè Ariſtot. in hoc 3. lib. tex. 6 & c. 10. text. 48. & 51. & D. Tho. in commentariis eorundem locorum, atque etiam in eodem opuſc. citato. Et ratio eius eſt ma- 54
nifeſta, quia animalia mouentur motu iſto ad quærenda ſibi conuenientia, vel fugienda ſibi noxia: ergò ex appetitu, quo ea appetunt, vel fugiunt, ſed appetitus non operatur, niſi prę uia cognitione, per quam proponitur ei obiectum conueniens: ergò vtraque hæc potentia per propium actum concurrit ad talem motum; intellectus quidem, aut phantaſia per modũ dirigẽtis, quia appetitus cognitione ducitur, appetitus

verò per modum imperantis. Quod verò virtus executiua in parte corporis reſidens concurrat ad eundem motum apertè inſinuauit Ariſtoteles in hoc 3.lib.c.10.tex.51.his verbis: *Quod vero ſicut inſtrumento mouet appetitus, id iam corpori tribuendum eſt*: & docuit D.Thom.in opuſcul de motu cordis. 2.lib. contra gentes, c.81.ad finem, & 1.p.q.75.art 3.ad 3. Et probat euidens ratio, quia cognitione, & appetitione præſuppoſitis reſtat difficultas ex parte membrorum, quæ cum grauia ſint, & per grauitatem non inclinentur in talem motum, ſed potius impediantur, & difficiliora reddantur in ordine ad illum, indigent virtute motiua intrinſeca, per quam talis difficultas vincatur, & ita moueantur.

55 Præſuppoſito ergo, quod tria hæc concurrant ad motum, petit titulus quæſtionis, quidnam eorum ſit potentia motiua vitalis animalium propria, de qua loquimur, & cuius mentionem fecit Ariſtoteles in poſteriori definitione animæ dicens: *Animam eſſe principium, quo viuimus, ſentimus, mouemur, & intelligimus.* Nam eam explicantes de anima tanquam de principio radicali intelligi poſſe oſtendimus, atque etiam de potentia formaliter.

56 Et prima opinio aſſerit, appetitum directum ab intellectu practico, vel imaginatione eſſe potentiam motiuã, quia ſolus ille mouet corpus, potentiã verò executiuam ſolùm ſe habere paſſiuè recipiendo motum. Ita videtur ſentire Caietan. 3.lib. de anima, c.6. & ſentit planè Ferrar 2. contra gentes, c.81. & videtur expreſſa ſententia Ariſtotelis cap.10.huius lib.tex.50. vbi ſic ait: *Imaginatio quoque cum moueat, non mouet ſine appetitu, vnum quid igitur mouens ipſum appetitum*: & textu 54. appetitum ait eſſe præcipuum mouens, potentiam verò executiuam inſtrumentum, quo mouet. Et Diuus Thomas duobus locis proximè citatis, non ſolum aſſerit appetitum mouere, ſed potentiam executiuam paſſiuè tantum ſe habere diſponendo membra corporis, aptáque efficiendo, vt moueantur ab appetitu, & concludit aſſerendo, quod actus eiuſdẽ potentiæ non eſt mouere, ſed moueri. Et ratione probatur, quia ita mouet anima corpus, ſicut intelligentia cœlũ, ſed intelligentia mouet cœlum per intellectum practicum, & appetitũ abſque aliqua alia potentia motiua in corpore cæleſti reſidente, & ita potentia motiua eius eſt appetitus, ſeu voluntas directa ab intellectu: ergò anima mouet corpus per appetitum, aut voluntatem tanquam per potentiam motiuam paſſiuè tantùm ſe habente corpore.

57 Secunda opinio aſſerit appetitum, & executiuam potentiã mouere

mouere tanquam duas cauſas ſubordinatas, ita vt appetitus ſit quaſi cauſa vniuerſalis, executiua verò vt particularis: quarè ex virtute motiua vtriuſque videtur quaſi vna, & eadem potentia motiua integrari. Ita videntur ſentire Conimb. 3. lib. de anima, c. 3. q. 5. art. 2. & 3.

Alij denique appetitum, & executiuam potentiam cenſent ſe habere vt duo mouētia partialia, & ideò potentiam motiuam quaſi partialiter componere. Quod videtur probari poſſe, quia motus pendet ab vtroque ſimul concurrente tanquam à principio effectiuo: ergò vniuntur per modum vnius agentis, ſicut agentia naturalia, quæ eo ipſo, quod concurrunt ad eundem numero effectum, vniuntur per modum agentis, cuius quodlibet cenſetur quaſi pars.

Vt noſtrā ſententiam proferamus, adnotare oportet potētias depēdentes à volūtate, & appetitu ſenſitiuo eſſe in dupli- 58 ci differentia; nā quædam ſunt ſic ex determinatione ad vnum operantes, vt per ſe, & directè non ſubiiciantur voluntati, vel appetitui, ſed quaſi indirectè, & per accidēs ratione alicuius extrinſeci, quo indigent ad operandum, & iſtæ dicuntur ſolum ei ſubdi quantum ad applicationem, & non quantum ad operationem ipſam, vel actum, & huiuſmodi ſunt virtus nutritiua, & generatiua, atque etiam ſenſus externi: nam quamuis à voluntate non dependeat, quod applicato obiecto, aut alimento operentur, ſed vtriuſque applicatio ſæpe prouenit à voluntate. Aliæ ſunt potentiæ, quæ non ſolum ſubduntur vo- 59 luntati quātum ad applicationem ſed etiam quantū ad proprias operationes, vt intellectus, ſenſus interni magna ex parte, & appetitus ipſe ſenſitiuus: hoc eſt autem diſcrimen inter modum applicationis harum, & illarū, quod applicatio illarum diſtincta operatio eſt à propria earū, ſed iſtæ non applicantur per diſtinctum actum à propria operatione, ſed nō eſt aliud applicari à volūtate, quàm operāte volūtate ipſas quoque ſtatim operari. Conſtat vtrūnque proprio exemplo; nam obiectum viſus applicatur ei à voluntate, vel viſus ipſe applicatur obiecto per motum localem ſenſationi præuiū: ſed intellectus, vel interni ſenſus non applicantur per operationē præuiam, aut diſtinctam, ſed per eandem, quia non eſt in eis aliud applicari à voluntate, quàm eo ipſo, quod hæc operatur 60 illa operari. Et ratio huius diſcriminis eſt manifeſta; quia obiecta ſenſuum externorū extra organa eorum vagantur: ergò non poſſunt applicari ad ea percipienda, niſi per aliquā actionem eorūdem obiectorū præſentia eis fiant, vt producta ſpecie intra eadē organa: poſt hāc verò actionem quaſi applica-

tiuam ſequitur ſenſatio. Intellectus verò, atque interni ſenſus ſpecies obiectorum præſentes habent in memoria; quare non indigent præuia actione, per quã applicentur, nec eſt intelligibilis talis actio voluntatis, vel appetitus in eiſdem recepta, per quam moueãtur, aut excitentur, vel applicentur ad opus.

61 His præſuppoſitis tria aſſerit noſtra ſententia. Primum eſt, *appetitum non mouere ſenſus, nec vplũtatem, intellectum, appetitum, & corpus per Phyſicum concurſum, vel actionem circa ipſum.* Ita ſentiunt omnes ferè recẽtiores. Et probatur ratione, quia vel hæc actio eſt præuia ad propriam harum potentiarum, vel eſt cõcurſus ſimultaneus cũ eis, eo ferè modo, quo cauſa prima concurrit cum ſecundis; ſed neutrum eſſe poteſt, ergò per nullam talem actionem poteſt eas mouere. Minor quantũ ad actionem præuiam efficaciter probata eſt. Quod verò non ſit concurſus ſimultaneus cum eiſdẽ potentiis, qui ſit eadem eorum actio vt prouenienis a voluntate, ſic probo: quælibet harũ potentiarum eſt cauſa ſufficiens, atque completa ſui actus, vt potentia motiua motus corporis, intellectus, & ſenſus ſimul cum ſpecie ſunt completa, atque ſufficiens cauſa intellectionis, & ſenſationis; ergò non indigent concurſu phyſico alterius cauſæ, præter primam. Probatur conſequentia ex quibuſcunque cauſis particularibus, ac ſufficientibus, quæ non admittunt conſortium aliarum cauſarum particularium.

62 Secundum quod aſſerit noſtra ſententia eſt, *voluntatem, & appetitum mouere cæteras potentias per quandam efficientiã quaſi moralẽ*, hoc eſt, per naturalẽ ſympathiam, & conſenſionem, ac ſubordinationem, quã habent ex eo, quod radicantur in eadẽ anima, ex qua prouenit, vt operãte voluntate operentur aliæ, & proponente intellectu obiectũ voluntati, aut imaginatione appetitui, dicatur mouere illum, & operante intellectu circa aliquod obiectũ operetur etiã phãtaſia circa illud, vel aliquid eius, aut circa alterũ ei ſimile: in quibus cauſis manifeſtũ eſt vnam potentiã nullum concurſum phyſicum præſtare alteri, quã mouere dicitur, vel aliquid reale ei imprimere. Et modus iſte aliquãdo vocatur imperiũ, quod dicitur habere voluntas circa alias potẽtias; aliquãdo vocatur applicatio ad opus, vel vnam mouere aliã, vel alias dicimus, quantum ad applicationem, vel exercitium, aut quantum ad ſpecificationem actus.

63 Aſſerit tertio noſtra ſententia, *intellectum, aut imaginationem, non concurrere ad motum progreſſiuum concurſu naturali, ſed morali dirigendo voluntatem, vel appetitum, & voluntatem, & appetitum per modum imperantis iam explicatum, & ideo nihil aliud eſſe potentiã motiuam Phyſicam, & vitalem, præter potentiam*

tiam executiuam in parte corporis reſidentem, vt in muſculis, aut alijs ſimilibus partibus. Probatur hoc, quia potentia executiua eſt cauſa ſufficiens Phyſica motus progreſſiui, non indigens alia concauſa Phyſica, ſicut quælibet alia virtus motiua inferior: ergo ſola ipſa eſt potentia vitalis loco motiua, quamuis morali modo moueatur à voluntate, vel appetitu, ſicut cæteræ potentiæ cognoſcitiuæ vitales.

Ex quo infero planè falſum eſſe, & Ariſtoteli contrariū aſſerere, quod potentia executiua paſſiuè tantùm ſe habeat ad motum progreſſiuum, & non tanquam principium eius effectiuum intrinſecum, & vitale. Probatur ex 3. lib. de anima, c. 10. tex. 54. vbi ſic ait: *Quod autem mouetur, eſt animal, quo verò mouet inſtrumento, appetitus; iam hoc corporeum eſt, vnde in communibus anima, & corporis conſiderandum eſt de ipſis:* docens planè potentiam executiuam eſſe inſtrumentum, quo medio appetitus mouet corpus. Inſtrumentum verò motus conſtat non ſe habere paſſiuè ad motum: ſed actiuè.

Teſtimonia verò Ariſtot. pro prima opinione de potentia motiua morali modo, hoc eſt, per imperium, vel applicationē intelligenda ſunt, in quo ordine benè poteſt appellari potentia executiua inſtrumentum appetitus, quo in eodem ſenſu vtitur ad mouendum corpus. 64

Eundem etiam ſenſum tenuit D. Thom dum aſſeruit appetitum mouere eandem potentiam executiuam, quam potius moueri docuit, quam mouere; quia nullam aliam potentiam mouet eo modo, quo ipſa mouetur ab appetitu, Phyſicè tamen mouet corpus tanquam potentia vitalis præſuppoſita directione intellectus, aut imaginationis, & imperio, ſeu applicatione volūtatis, aut appetitus, quibus in hoc ordine mouendi ſubditur, ſicut ſenſus interni, & intellectus eidem voluntati, & appetitui ſubduuntur; quare nec Ariſt. nec D. Thom. ſenſerunt potentiam motiuam eſſe appetitum, aut voluntatem, vt ex verbis eorum facilè poteſt intelligi.

65 Ad argumentum verò neganda eſt maior, quod ita anima moueat corpus motu pgreſſiuo, ſicut intelligētia mouet cœlum. nam intelligentia mouet tanquam principium aſſiſtens, non informans; & ideò tanquā principium omninò extrinſecum, & nō vitale, quāuis moueat per intellectum practicum, & appetitū, vnde nec mouet motu vitali: ſed omninò inferiori, reſpectu cuius nullum principium effectiuum intrinſecum habet cœlū, ſed purè paſſiuè ſe habet tanquam recipiēs motū ab intelligētia. Anima verò mouet corpus motu progreſſiuo, 66 tanquam vera forma eius, veráque anima, & ideò tanquam

verum principium intrinſecum vitæ, mouétque motu vitali, & ideò media potentia phyſica vitali loco motiua: ſicut ſentit medi:s potentiis vitalibus ſenſitiuis; quare falſum eſt, quod præter appetitum non ſit ponenda in corpore alia potentia loco motiua: nam appetitus, aut voluntas non mouet corpus per concurſum Phyſicum, nec tanquam potentia phyſica. Vnde nec eſt potentia phyſica vitalis; & ideò neceſſe eſt præter ipſum ponere phyſicam, ac vitalem potentiam mouentem phyſicè corpus; & hæc eſt potentia vitalis loco motiua, quam non negamus moueri per imperium, & applicationem ab eodem appetitu, aut voluntate, ſicut ſenſus, intellectum, ac cæteras potentias vitales.

67 Ad argumentum ſecundæ opinionis diſtinguendum eſt antecedens, quod motus progreſſiuus dependeat à potētia motiua, & appetitu tanquam a duobus principiis effectiuis: nam ſi de principiis effectiuis phyſicis intelligatur, falſum eſt, quia neque appetitus, nec intellectus ſunt principia phyſica talis motus, ſed quodāmodo moralia (vt expoſitum eſt:) ex principio verò morali, & phyſico (cùm ſint diuerſi generis, & ordinis) non fit vnum totale, ſed quodlibet in ſuo ordine concurrit ad motum tanquam completum, & integrum, vt ex dictis eſt manifeſtum.

Et hæc ſufficiant pro his commentariis Ariſtotelicis ad laudem, & gloriam Triadis ſanctiſſimæ, Beatiſſimæ Deiparæ, Angelicíque Doctoris Diui Thomæ, cuius doctrinam tanquam humilis diſcipulus ſequutus, ac tutatus ſum, ex qua emanare profiteor, quidquid laude dignum in eis repertum fuerit, atque etiam quidquid fructus pro communi bono literariæ Reipublicæ attulerint.

F I N I S.

TRA

TRACTATVS DE ANIMA SEPARATA.

IN huius noſtri operis Procemio admonuimus,quod licet conſideratio animæ rationalis ſeparatæ à corpore, & omnium quę ex ratione illius ſtatus ei conuenire poſſunt, per ſe pertineat ad conſiderationem primæ Philoſophiæ, potius quàm ad naturalem;nihilominus vt completa ſit doctrina Philoſophica, & ne Philoſophus ad perfectam eius aſſecutionem explicationem illius vniuerſaliſſimæ ſcientiæ omninò expectare compellatur, aliqua de eodem ſtatu ſeparationis ad calcem eiuſdem noſtri operis(quanquam breuiſſimè) tradēda forēt, quę ad quatuor referre placuit. Videlicet ad eius originem, & ſimplicitatem, ad eius immortalitatem, ad rationem illius ſtatus ſeparationis, & ad modum intelligendi,quem in eo ſtatu habitura eſt. Nam cætera de modo exiſtendi in loco, de motu eius locali, dependent planè ex materia de Angelis; & ideò Theologis relinquenda ſunt; prima igitur quæſtio erit:

QVÆSTIO I.

An anima rationalis educatur de potentia materiæ, vel ex nihilo producatur.

1 PRIMVS error circa originem animæ fuit eorum, qui exiſtimarunt, partem quandā eſſe diuinæ ſubſtantiæ ab ea quaſi deciſam; eo ferè modo, quo ſemen pars quædam eſt ſubſtantiæ viuētis ab eo deciſa. Primus inuentor huius erroris fuit Carpocrates quidam, vt teſtatur Irenæus lib. 1. aduerſus hæreſes, c. 24. & eum poſtea ſequuti ſunt hæretici (quos Gnoſticos vocant) atq; etiam Manichæi, & Priſcillianiſtæ, vt docet Auguſt. lib. 1. de hæreſibus, c. 24. & lib. de origine animæ, eiuſdem meminit D. Tho. lib. 2. contra gentes, c. 81. & 1. p. q. 90. ar. 1. & D. Bonau. in 2. d. 17. ar. 1. q. 1. Dānatur autem à Leone I. Epiſt. 91. atque etiam in Concil. Brachar. 1. cap. 5. & nos ſuperius rationibus eum refutauimus agentes de ſubſtantia animæ. Sed quantum ad modum productionis, quo ponit productam eſſe animam, euidentem continet falſitatem, quia diuina ſubſtantia indiuiſibilis eſt, & partibus caret; ergo repugnat aliquid ab ea extrahi per deciſionem, & cum ſit infinitè perfecta repugnat eſſe formā, quia ratio formæ incompleta eſt, & idò nimis imperfecta. Benè igitur ſapiens ille Triſmegiſtus in Aſclepio hunc errorem vi-
2 detur refutaſſe his verbis: *Mens ſiue anima non eſt abſciſſa ex Dei ſubſtantia, ſed quaſi explicata ſicut ſolis lumen.* Secundus error fuit aliorum, qui tenuerūt animas non fieri à Deo immediatè ex nihilo, ſed ſecundis cauſis, nempe ab Angelis, vel ab aliis hominibus per ſeminalem propagationē, aut generationem, ſicut fiunt cæteræ animæ ſenſitiuę, ac vegetatiuę ab agēte eiuſdem ſpeciei: quem tribuit Auguſt. lib. de hæreſibus. c. 84. Tertulliano, affirmans tamen propter hanc poſitionem
3 non fuiſſe proclamatum hæreticum. Et ex 5. lib. hiſtoriæ Tripartitæ, c. 44. atque etiam ex D. Thom. 2. contra gent. cap. 86. conſtat in eodem fuiſſe errore Apollinarem Alexandrinū, ac tandem in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus, c. 13. & 14. tribuitur Luciferianis; & Auguſt. ipſe agens de modo, quo producātur animæ rationales à Deo. 10. lib. de Geneſi ad literam, cap. 4. aſſerit certum quidem eſſe non produci ex aliquo corpore, ſed an producantur ex aliqua ſubſtantia ſpirituali; ita vt Deus aliquam animā ex nihilo fecerit, & ex illa cæteras, vel ex nihilo omnes faciat, non ſolū ſub dubio relinquere videtur, ſed magis in eam partem inclinare: quod non omne ex nihilo fiat,

fiat, vt hæc eius verba oſtēdunt. *Quapropter, ſi neque de corpore, neque de anima irrationali, neque de ſeipſo Deus animam hominis fecit, reſtat, vt aut de nihilo eam faciat, aut de aliqua ſpirituali, tamē rationali creatura. Sed de nihilo fieri aliquid cōſummātibus operibus, quibus creauit omnia ſimul, violentum eſt velle monſtrare, & vtrum perſpicuis documentis obtineri poſſit, ignoro, &c.*

Veritas huius rei eſt, *quod anima rationalis, nec ſit educta de*
potentia materiæ corporeæ, nec de potentia, vel ſubſtantia, formaue 4
ſpirituali, nec de aliqua creatura, nec producta ab aliquo agente,
ſed à ſolo Deo ex nihilo, quod eſt eſſe propriè creatam, & oppoſitum
huius veritatis non caret temeritate hoc tempore. Præſupponit
hæc veritas quod ſolus Deus poteſt propria virtute producere
aliquid ex nihilo, vt docet, & probat D. Th. 1. par. q. 44. ar. 5. &
cum eo tota Schola, & hoc ſuppoſito eam tenet communis
conſenſus Scholaſticorum, & Sanctorum Patrum, præſertim
D. Hieron. ſuper cap. 12. Zachariæ in principio ad illa verba,
fingens ſpiritum hominis in eo, vbi ſic ait: *Dominus igitur, qui*
cœlum extendit vt pellem, & terram alta mole ſolidauit, & ſpiri-
tum hominis finxit, in eo idem animarum creator eſt omnium, vt ex
duobus ſubſtantiis animæ, & corporis vnum animal compingeret,
&c. Et D. Auguſt. quamuis aliis locis dubitare videatur, ſed in
lib. de ſpiritu, & anima cap. 44. expreſsè id docet his verbis:
Anima nec elementum eſt, nec ex elementis, ſed de nihilo eſt facta,
& ſoli creatori ſuo cognita, &c. D. Th. 1. cont. gent. c. 87. & 1. p. q.
118. ar. 2. D. Bonau. in 2. d. 8. q. vlt. & cæteri Scholaſt. ibidē. Et ex
verbis Scripturæ ſacræ colligunt, præſertim ex 2. c. Geneſeos
vbi dicitur: *Formauit igitur Dominus hominem de limo terræ, &*
inſpirauit in faciem eius ſpiraculum vitæ. Per vitæ ſpiraculū ra-
tionalem animam intelligētes, & inſpirationis nomine crea-
tionem eiuſdem animæ, & infuſionem in corpus. Ex illo etiā
Eccleſ. 12. vbi de morte hominis ſic dicitur. *Reuertatur puluis*
in terram ſuam vnde erat. Hoc eſt corpus: *& ſpiritus redeat ad*
Deum, qui dedit illum. Nempe animam per creationē, &c. Eā-
dem quoque veritatem aſſecuti ſunt plures philoſ. quos citat
Eugub. lib. 9. de perenni Philoſ. c. 5. qui quamuis creationem
ex nihilo non cognouerint, bene tamen animam non eſſe fa-
ctam ex re aliqua, nec eductam de potentia materiæ, ſed à ſo-
lo agente primo productam: quo autem modo, vel per quam
actionem, neſcierunt. Refert autem idem Eugubinus cap. 8.
oraculum quoddam Chaldaicum, quod ſic habet. *Accelerare*
opus eſt te ad lucem, vnde tibi animus eſt miſſus multa inductus
mente. Quod oraculum explicans Pſellus antiquior, magnuſ-
que philoſophus, ita loquutus eſt. *Poſtquam non ex ſeminibus*

acceſit

accepit ſubſtantiam animæ, neque corporis ſubſiſtit temperamẽtis, ſed à Deo ſupernè habuit eſſe, ad illum cõuertatur oportet. Et Ariſtot. 2. lib. de Generat. animal. cap. 3. circa medium hoc idem expreſsè ſentit; nam cùm docuiſſet cæteras animas vegetatiuam, & ſenſitiuam in ſemine contineri, hoc eſt, in potentia materiæ, ex qua educuntur ab agente naturali, de anima rationali expreſsè id negat his verbis. *Reſtat igitur vt mens ſola extrinſecus accedat, eaq́; ſola diuina ſit, nihil enim cum eius actio-*
8 *ne communicat actio corporalis.* Ex quib. hæc ratio ſatis efficax deducitur ad id probandum. Educi de potentia materiæ, vel alicuius alterius eſt dependere in eſſe, & fieri ab eo, vt ex 1. lib. phyſ. habetur: ſed anima rationalis non dependet in eſſe, & fieri à materia, aut corpore, vel alio ſubiecto: ergo non educitur ex potentia eius. Minorem probo, quia operari ſequitur eſſe, & modus operandi modũ eſſendi, ſed anima in ſua operatione propria, quæ eſt intelligere, non dependet à ſubiecto, vel materia, ſicut nec potẽtia, à qua procedit, nempe intellectus, de quo probatum eſt ſupra non eſſe potentiam organicam, & ideò non depẽdere ab organo, quod eſt proprium ſubiectum organicæ potentiæ, nec ipſum, nec propriam eius operationẽ; & probabitur etiam inferius: ergo eſſe eiuſdem animæ modúſque eſſendi non dependet à ſubiecto, nec proinde dependet in fieri, quia fieri ordinatur ad eſſe: ergo non educitur de potentia materiæ, vel alterius ſubiecti.

9 Secũdo probatur præſuppoſita fide, quod anima rationalis permanet poſt mortem ſeparata à materia, vel corpore; nam ex hoc ſequitur euidenter nõ dependere ab ea in eſſe, & proinde nec in fieri. Probatur cõſequentia, quia à quo poteſt eſſe naturaliter ſeparatum aliquid, non depẽdet in ſuo eſſe, quod ſine illo retinet. Ex eo autem quod anima rationalis nõ educatur de potentia alicuius, euidenter ſequitur ex nihilo fieri, quod eſt propriè creari; nam creatio non eſt aliud, quam productio rei ex nihilo. Probatur conſequentia, quia fieri ex nihilo non eſt aliud, quàm fieri non ex aliquo præſuppoſito ſubiecto, ſed eo ipſo, quod non educitur de aliquo tanquam de ſubiecto, fit non ex præſuppoſito ſubiecto: ergo fit ex nihilo, & propriè creatur.

APPENDIX.
DVBIVM.

10 PRæſuppoſito, quod anima rationalis creata ſit à Deo ex nihilo, dubium eſt, quo tẽpore, vel inſtanti creetur, videlicet,

cet, an prius tẽpore, quam corpori infundatur, illudque formet, vel non niſi in puncto, vel inſtanti, in quo verum eſt materiam eſſe completè diſpoſitam pro introductione eius.

Et videtur nõ creari animas in eo inſtãti, ſed prius tempore, hoc eſt, in principio, quo creatus eſt mundus creatas fuiſſe omnes, ſucceſſu autem temporis corporibus infundi, dum completa eſt diſpoſitio materiæ. Nam poſtquam Deus omnia creauit, quæ ad hunc mundum pertinent per ſex dierum ſpatium, dicitur requieuiſſe ab omni opere, quod patrarat cap. 2. Geneſis: ergò nihil poſtea creauit, neq; aliquid nunc creat. Probatur conſequentia, quia ſi aliquid de nouo crearet modo, non requieſceret ab opere, ſed operaretur adhuc, quod contradicit Scripturæ verbis.

Nihilominus tenendum eſt, *animas rationales non creari à Deo prius tempore, quàm infundantur corporibus, ſed in eodẽ puncto, quo materia ſufficienter diſpoſita eſt creari ſimul, atq; infundi, & vniri corpori, & cõtrarium videtur ſine erroris ſaltem periculo non poſſe defendi*, propter verba Leonis primi Epiſt. 93. ad Epiſcopum Aſturicenſem cap. 10. quæ ſic habent. *Catholica Fides conſtanter, atque veraciter prædicat, quod anima hominum priuſquam inſpirẽtur corporibus nõ fuere, &c.* quæ vniuerſaliter vidẽtur intelligenda, hoc eſt non de ſolis animabus aliorum hominum, ſed etiam de animabus primorum parentũ, ſic enim id intelligunt D. Hieron. in Epiſtola ad Pammachium, & in Epiſtol. ad Cyprian. Damaſc. 2. lib. fidei cap. 12. Greg. Nyſſen. in lib. de homine, c. 29. & D. Th. 2. contra gent. cap. 83. & 1. par. quæſt 90. art. 4. & q. 118. art. 3. D. Bonau. in 2. diſt. 9. art. 1. quæſt. 3. & Scholaſtici ibidem, quãuis de anima Adæ ſolùm vt probabilius id videatur tenere D. Auguſt. 12. lib. de Ciuitate Dei cap. 23. Tunc autem creari animam cum primum completa eſt diſpoſitio materiæ, in qua recipienda eſt, & non prius tẽpore, conſonũm eſſe naturæ animæ rationalis probauit Ariſtoteles ex differẽtia inter cauſas efficiẽtes, & formales, quod illæ poſſunt prius tempore exiſtere, quàm operentur, nõ verò formales, ſed ſimul ac fiunt, informant, ſed conſtat animã rationalem eſſe veram formam; ergò non prius fit, quàm materia ſit cõpletè diſpoſita, ſed ſimul. Verba Ariſtotelis ſunt. *Cauſa itaque mouentes tanquã anteà orta exiſtunt, quæ verò vt ratio ſimul ſunt, cum enim ſanus ſit homo, tunc etiã ſanitas eſt, & forma ænea ſphæra, ſimul atque ænea ſphæra. Si autẽ aliquid poſterius permanet, conſiderandum eſt, in quibuſdã enim nihil prohibet, veluti ſi anima tale ſit nõ omnes, ſed intellectus, omne namque fortaſſis impoſſibile.* Quibus nõ ſolum probat intentum, ſed quandã obiectio

11 (margin, beside "Nihilominus")

12 (margin, beside "ria ſit cõpletè")

obiectioné inſinuat,quę contra ſe fieri poteſt hoc modo.Anima rationalis poteſt naturaliter permanere ſine corpore:ergò poteſt etiā ante illud eſſe. Probatur conſequentia, quia ſi poteſt ſine illo eſſe à parte poſt,ideò eſt, quia eſſe eius non dependet à corpore, ſed hoc idē à fortiori probat poſſe eſſe ante illud. Solutionem huius argumenti inſinuauit D.Thom.1. par.quæſt. 118.art.3.ad 3.quæ hoc modo perficienda eſt;anima rationalis duo habet ex propria natura,& quod ſit forma exiſtere potés ſeparata à corpore,& quod ſit forma corporis corruptibilis,& ex vtroque: ſed præſertim ex vltimo prouenit illi ſic informare corpus, vt naturaliter futura ſit aliquando ſine illo: conſonum eſt igitur naturæ eius eſſe ſine corpore poſt primam informationé,non tamen quod ſit ſine corpore ante illā, ſed contrariū potius naturæ formalis cauſæ eſt eſſe prius

13 tempore,quàm formalem effectū tribuat materiæ, aut ſubiecto,vt aſſeruit Ariſtoteles.Quod ſecūdo probari poteſt ex ipſa natura formalis cauſæ,ex qua motus fuit Ariſt. ad id aſſerendum,quia forma habet eſſe incompletum, & partiale ordinatum ad conſtituēdum compoſitum cum alia parte ſe illi communicando,vnde ſequitur,vel non poſſe naturaliter eſſe ante compoſitum,ſi ſit corruptibilis,vel ſaltem non eſſe ſuæ naturæ conſonum,vt ante illud ſit,quia toto illo tempore,quo illud antecederet, priuaretur ſuo fine, ac perfectione naturali, quia non ſe communicaret corpori, neque conſtitueret compoſitum,quam perfectionem non poteſt habere ſemper,quin potius naturaliter futura eſt ſine illa,quia forma corporis corruptibilis eſt,& aliquando naturaliter, & neceſſariò corrumpendi.Quare conſonū eſt naturæ eius permanere ſine corpore poſt primam informationem;diſſonum verò ante illam, & proinde non poteſt naturaliter creari ante infuſionem in corpore,quamuis poſſit eſſe ſine corpore poſt primam informationem.

14 Ad argument.verò in contrarium ex Geneſi. Reſpondetur ceſſaſſe Deum poſt ſextum diem,vel requieuiſſe à nouis rerum generibus,& ſpeciebus condēdis,quæ nullo modo præextiterūt in primis operibus à ſe factis, ſed omninò ab eis diuerſis.

15 Ex quibus certum eſt nihil nouum feciſſe poſt primam creationem rerum,non tamen ceſſaſſe ab eiſdem rebus nunc condendis & in ſuis ſpeciebus multiplicādis;quod in corporibus quotidie de nouo genitis eſt manifeſtum,pro quorum generatione poſtulat natura eorum,vt producantur nouæ animæ, quibus ex intrinſeca ratione formæ naturale eſt in eo puncto, in quo completa eſt diſpoſitio corporis, creari ſimul atque infundi

infundi eiſdem corporibus, & nō prius tempore, vt probauimus. Itaque nō poteſt intelligi Deum omninò requieuiſſe ab opere: cū Chriſtus dixerit Ioannis 5. Pater meus vſque modò operatur, & ego operor; operatur verò, & operabitur ad conſeruandas ſpecies in principio à ſe productas per nouā atque continuam productionem indiuiduorum, quæ ſecundum exigentiam naturæ poſtulant nouā creationem animarum. Noua igitur creatio animarum nō contradicit ſenſui prioris teſtimonij, & conſentanea eſt verbis poſterioris. Hæc eſt ſolutio D. Thom. 1. par. qu. 118. art. 3. ad primum, prius quidem traditā à D. Hieron. vt teſtatur Auguſt. Epiſt. 27. ad eundem Hieron. vbi eam ipſe ſequitur, & meritò quidem: cùm per vnum Scripturę locum explicet alium iuxta optimum interpretandi modum, quo vtuntur paſſim Sancti Patres.

QVÆSTIO II.

Vtrum anima rationalis ſit ſimplex forma purè ſpiritualis. 11

Prior quæſtionis pars.

DVo poſtulat titulus præſentis quæſtionis. Primū, an anima rationalis ſit ſimplex, vel aliquo modo compoſita: poſtremum, an ſit purè ſpiritualis; ideò in duplicem partem placet quæſtionem diuidere. 15

Circa primam verò de ſimplicitate animæ rationalis, videtur neceſſariò ei tribuenda aliqua compoſitio realis ex materia, & forma; ſiue corporeis, ſiue ſpiritualibus. Quod probo ex Ariſtotel. 8. lib. Metaph. cap. 8. textu 16. aſſerente, quod ea, quæ materia carent, non habent cauſam ſui eſſe, ſed euidēs eſt animam rationalem habere cauſam ſui eſſe: cùm ſit creata à Deo ex nihilo; ergò neceſſariò concedendum eſt habere materiam. Et cum ipſamet anima ex propria ratione formæ ſit actus, habebit potentiam, & actum in ea receptum, ex quibus ſit realiter compoſita, & ideò non erit ſimplex forma. Probatur etiam ratione, quia ſi anima rationalis non habet materiā, ſeu potentiam, ex qua ſimul, & actu componatur, erit purus actus, & ſimpliciſſimus, ſicut Deus, quod patet eſſe falſum. Probatur antecedens, quia Deum eſſe purum actum & entitatē ſimpliciſſimam non eſt aliud, quàm carere omni materia, aut potētia reali receptiua, atque etiam omni compoſitione reali. 16

Vera

17 Vera ſententia, & à nobis tenenda eſt, *quod neque anima rationalis, nec alia quacunque forma ſubſtantialis, poteſt eſſe cōpoſita ex materia, & forma, ſiue ex potētia receptiua reali, & actu reali, ſeu forma in ea recepta.* Ita tenent de anima rationali D. Auguſtin. 7. lib. de Geneſi ad literam, cap. 7. & D. Thom. 1. par. qu. 75. art. 5. de quacunque anima, & eſt communis in Schola, ita vt nemo ſit, qui talem compoſitionem tribuat animæ. Probatur primo ratione D. Thom. nam vel anima, aut quæcūque forma informat ſecundum ſe totā, vel ſolum ſecundum aliquam ſui partem; ſi ſecundum ſe totam; ergò ſecundum ſe totam eſt actus; quare nihil habebit potentiæ receptiuæ, ex qua componatur: ſi verò ſolùm informat ſecundum aliquam ſui partem, & non ſecundum alteram: ergò ſolùm erit actus, & forma ſecundum illam partem, & ſecundum aliam erit potentia receptiua eiuſdem formæ; & ita fiet vnum per ſe completum ex vtraque parte, quia ex potentia per ſe, & actu per ſe completū quid reſultat, & hoc erit primū animatum, & nō aliud, quod cum materia corporea conſtituit anima, & vtrumque deſtruit rationem formæ, & animæ, quæ ex propria natura eſt ens incompletum, & non animatū, ſed conſtitutiuum corporis ani-
18 mati. Secundo, quia ſi talis compoſitio formæ admittatur, vnū è duobus ſequitur euidéter; nempe, aut dari proceſſum in infinitum in compoſitionibus Phyſicis ex materia, & forma, aut deueniendum tandem eſſe ad aliquam formam carentem tali compoſitione. Probatur conſequētia, quia ſi anima, aut forma componitur ex materia, & forma corporea, aut ſpirituali, vel forma huius cōpoſitionis eſt omninò ſimplex, vel adhuc cōpoſita, ſi compoſita eſt; ergò ex altera materia, & forma, & de hac procedit eadē quæſtio, & ita in infinitum: ſi verò dicatur non eſſe compoſitam, ſed ſimplicem; ergò datur iam forma omninò ſimplex abſque tali compoſitione, quæ ſi ſemel admittitur, ſine fundamento negatur cuicunque formæ, vel animæ, præſertim rationali, cùm ſit perfectiſſima.

19 Vt autem ad primum argum. deductum ex teſtimonio Ariſtotelis reſpondeamus, adnotare oportet diſcrimen inter res materiales ex vna parte, & immateriales ex altera, quātum ad modum dependendi à ſuis cauſis in eſſe, & fieri, quod materiales dependent in ſuo eſſe à cauſa formali; nempe à forma, à qua recipiunt eſſe, & à materiali recipiente in ſe formam; in fieri verò dependent ab efficiente ſua actione tranſmutante materiam de potentia ad actum, educentéque formam de po-
20 tentia eius, vel ſaltem vniente eidem materiæ; immaterialia verò non dependēt in ſuo eſſe, neque in ſuo fieri vllo modo a cauſa

cauſa formali: nec ab efficiente ſic tranſmutante materiam: imò neque ab aliqua cauſa particulari, ſed à ſola prima, & per actionem longè diuerſam, quam per modũ ſimplicis emanationis a primo agente intelligimus, & quaſi ſimplicem participationem, atque immediatam totius eſſe vocamus, & cum non præſupponat materiam, vel ſubiectum, creatio dicitur, hoc eſt, quaſi immediata productio totius entitatis ex nihilo, quam nec Ariſtoteles, nec cæteri philoſophi eo antiquiores in particulari videntur cognouiſſe, ſed confuſa tantum ratione diſtinxit Ariſtoteles modum procedendi rerũ immaterialium à materialibus, euidenter cognoſcens illas non habere vllam cauſam formalem ſui eſſe, nec efficiẽtem particularem, 21
à qua per tranſmutationem materiæ, & eductionem formæ fiant, ſicut materiales habent, ſed ſolum fieri per immediatam participationem ſui eſſe à primo agente, & iſte eſt germanus ſenſus illius loci, vt docet D.Thom. 1. par. q. 75. art. 5. ad 3. ex quo nihil probatur aduerſus ſimplicitatem animæ rationalis.

Ad argumentum conceſſo quidem antecedente, quod anima rationalis careat compoſitione reali eſſentiali ex forma, 22
vel actu reali, & ex materia corporea, vel ſpirituali, neganda eſt conſequentia, quod ſit purus actus, quia eſſe purum actum excludit omnem potentiam realem, & ideò, omnem compoſitionem, non ſolum eſſentialem, ſed ſubſtantialem, & vtramque habet anima, eſſentialem quidem potentiam, in quantum eſſentia eius nõ eſt eius eſſe, & ideò non eſt in ſe completa, ſed habet eſſe participatum à primo agẽte, ſibíque proportionatum, per quod completur: compoſitionem verò ſubſtantialem, quia eadem eſſentia, vel natura tãquam potentia realis reſpectu eiuſdem eſſe, quod ſe habet ad illam tanquam realis actus ſubſtantialiter eam terminans, atque complens, efficit cum eo compoſitionem realem ſubſtantialem ei ſimilem, quæ in Angelis reperitur, quamuis non phyſicam ex materia, & forma: ex tali verò compoſitione vnum quid ſubſtantiale ſubſiſtens (licet incompletum cum ſit forma) reſultat. Quæ cùm ita ſint, conſtat animam non eſſe purum actum, li- 23
cet compoſitione phyſica ex materia, & forma careat, ſed eſt ſimplex eſſentia incompleta, ac partialis: potentiam nihilominus eſſentialem habens, quia intra propriam eſſentiam eam includit, atque etiam compoſitionem ſubſtantialem cum proprio eſſe.

Poſterior pars quæſtionis.

24 SEd reſtat adhuc inquirendum in poſteriori parte quæſtionis, an anima ſit purè ſpiritualis, ita vt in ſua entitate nihil corporis admixtum habeat.

Quod vt melius intelligatur, duplex corpus excogitare debemus, phyſicũ, aut materiale, quod eſt materia ipſa, vel ex materia compoſitum aptúmque extendi per quantitatem; aliud verò quod nihil horum habet, ſed ſubtilius eſt, & quaſi ordinis ſuperioris; & ideò non efficiens rem materialem.

Et ſecundum priorem acceptionẽ accepto corpore videtur tenuiſſe Plato, quod anima ſit corpus, vt retulit, & refutauit Ariſtoteles in primo libro; quam poſitionem tribuit Auguſt. Luciferianis hæreticis in lib. de hæreſibus non lõgè à fine, dubitans, an ſit inter errores contra Fidem enumeranda, & affirmans etiam ibidem eã tenuiſſe Tertullianum, nec tamen propterea vocatum fuiſſe hæreticũ, ſed quia ad Cataphryges hæreticos tranſiens ſecundas nuptias cum eis deteſtatus eſt. Et eandem tribuit Origeni D. Hier. in epiſtola ad Pammachium, & tandem in lib. 5. hiſtoriæ Tripartitæ cap. 44. refertur pro ea Apollinaris quidam Alexandrinus.

25 Corporeo verò iuxta poſteriorem acceptionem deſumpto plures ex Sanctis Patribus videntur ſenſiſſe animã rationalem eſſe corpoream: illi inquam omnes, qui de Angelis tenuerunt ſubtilia quædam habere corpora ex propria natura, vt refertur 1 p. q. 5?. art. 5. a recẽtioribus, quod etiã tenuit Ioãnes Theſſalonicenſis Epiſcopus his verbis relatis in Concilio Nicæno 2. actione 5. in principio. *De Angelis, & Archangelis, & eorum poteſtatibus, quibus, & noſtras animas adiungo, ipſa Catholica Eccleſia ſic ſenti., eſſe quidem intelligibiles, ſed nõ omninò corporis expertes, & inuiſibiles, verũ tenui corpore præditos*, & inferius: *nemo, vel Angelos, vel Dæmones, vel animas dixerit incorporeas*. Ex quibus colligit pium eſſe vſum imaginũ, quibus repræſentantur, & in quibus adorantur; & ideò ſententiam eius videtur approbare

26 Concilium. Et in lib. de Eccleſiaſticis dogmatibus (quem reforunt inter opera D. Auguſt: tom. 3.) cap. 1?. vniuerſaliter ſtatuitur ſolum Deum omninò incorporeũ eſſe, & omnem creaturam, etiam Angelicam corpoream his verbis. *Nihil incorporeũ, & inuiſibile natura credendum eſt, niſi ſolum Deum, ideſt, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum. Creatura omnis corporea eſt, Angeli, & omnes cæleſtes virtutes corporeæ; licet non carne ſubſiſtant, &c.* Et licet id non aſſerant expreſsè D. Hier. & D. Aug. dubitare videntur, Hier. quidem ſuper 10. cap. Matthęi ad illa verba.

N. lite

Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere, vbi ſic ait: *Si qui corpus occidunt, animā non poſſunt occidere, ergo anima inuiſibilis, & incorporalis eſt, ſecundum craſſiorem dico noſtri corporis ſubſtantiā.* Auguſt. verò in epiſt. 18. ad Hieron. non longe a principio hæc verba ſcribit: *Quapropter, ſi anima corpus eſſe dicenda eſt, non eſt certè corpus, quale terrenum eſt, nec quale humidum, aut aëreum aut æthereum, &c.*

Veritas huius rei eſt, *quod anima ſit ſimplex quidam, atque purus ſpiritus nihil corporis quantūlibet ſubtilis habens.* Ita ſentit vniuerſa Schola Philoſophica, atque Theologica; & quamuis aliqui ex Sanctis Patribus obſcurè aliquādo de hac re loquātur, & aliqui videantur aliquādo dubij, ſi tamen diuerſa eorū opera legatur, & verba expendantur, abſque dubio inuenietur tenuiſſe ferè omnes animā rationalem eſſe prorſus incorpoream, ita vt neque aliquid ſubtilis corporis permixtū habeat, quidquid de Angelis nonnulli dixerint; nā eam vocant incorpoream, atque ſpiritualem ſubſtantiam, ſine vllo additamento corporis. Ita D. Dionyſ. c. 4. de diuinis nominib. Ambroſ. in lib. de Noë & arca. Auguſt. 6. lib. de Trinitate cap. 6. & in lib. retract. c. 56. Gregorius 4. lib. dial. cap. 6. & lib. 5. moral. c. 26. Nazian. in apologe. c. 1. Damaſ. 1. lib. fidei c. 12. Nyſſen. in lib. de Opificio hominis cap. 4. & 15. & lib. 2. philoſophiæ, vbi teſtatur ita ſenſiſſe Platonem. Ita etiam ſentiunt Scholaſtici cum D. Th. 1. p. q. 65. art. 1. Omnéſque interpretes Ariſt. 2. lib. de anima cap. 2. & 3. Et poteſt colligi ex diuerſis locis Scripturæ, in quibus anima rationalis vocatur ſpiritus, Eccleſiaſtici vltimo de morte hominis ſic dicitur: *Quouſque reuertatur puluis in terram ſuam, vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* Ad Roman. 8. *Ipſe enim ſpiritus teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quia ſumus Filij Dei.* Et Lucæ 23. *In manus tuas commendo ſpiritum meum.* Eſt autem certum in his locis, non ſumi ſpiritum pro aëre, aut vento, quia nunquam pro vento accipitur, niſi vbi ex contextu literæ ſignificetur, aut ex antecedentibus, & conſequentibus intelligatur, vt Ioannis 3. *Spiritus vbi vult ſpirat, & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniat, aut quò vadat.* Sumitur ergò pro re incorporea, quare efficaciter ſatis probatur ex his locis quod anima ſit incorporea, quemadmodum ex illo Ioannis 4. *Spiritus eſt Deus: & eos, qui adorant eum, in ſpiritu, & veritate oportet adorare.* Efficaciter probant S. Patres Deum eſſe omninò incorporeum, vt teſtatur D. Thom. 1. p. q. 3. art. 1. Quod vſque adeò verum eſt, vt nonnulli putauerint tanquam veritatem fidei definitum eſſe quod anima rationalis ſit ſpiritualis, & omninò incorporea in Cō-

27 28 29 30

cilio Lateran.cap. de ſumma Trinitate, & fide Catholica his verbis. *Deus ab initio vtramque de nihilo condidit creaturam, corporalem, & ſpiritualem, Angelicam ſcilicet, & mundanam, deinde humanã quaſi communem ex ſpiritu, & corpore conſtitutã* : Mihi verò non videtur definitionem hãc ad id ſe extendere, ſed ſolùm ad veritatem illam, quam aduerſus errorem Manichæorum de duobus principiis bono, & malo intendebat Concilium: de cæteris verò nihil nouum definitur, ſed quaſi pro doctrina communi recitantur. Nihilominus licet de fide non ſit hæc noſtra veritas, exiſtimo non ſolùm abſque temeritate, ſed abſque erroris periculo negari non poſſe.

31 Probatur autẽ ratione philoſophica à poſteriori ex operationibus animæ rationalis propriis hoc modo (nam a priori non poteſt oſtendi.) Si anima rationalis ſecundum propriam entitatem aliquo modo corporea eſt, cùm ſit forma corporis, ſequitur omnes eius potentias corporeas eſſe, communéſque corpori, & conſequenter organicas, & actus earum per organa corporea exerceri, quod euidenti experientiæ contrarium eſt: cùm nullum detur in corpore organum potentiæ intellectiuæ ab ea informatum, nulláve pars, cuius ſit forma ſpecialis, vt conſtat dari in cæteris potentiis organicis.

32 Senſum autem, quem Sancti Patres citati pro oppoſita ſententia tenuerunt, intelligemus, ſi verba D.Aug. quæ in eadem epiſt.18. ad D.Hieron. non longè à principio ſcripſit, inſpiciamus, quæ ita habẽt. *Incorpoream quoque eſſe animam, & ſi difficile tardioribus perſuaderi poteſt, mihi tamẽ fateor eſſe perſuaſum, ſed ne verbi controuerſiã, vel ſuperfluè faciam, vel merito patiar, quoniã cum de re conſtat, non eſt opus certare de nomine, ſi corpus eſt omnis ſubſtantia, vel eſſentia, vel ſi quid aptius nũcupatur id, quod aliquomodo eſt in ſe ipſo corpus eſt anima. Item ſi eam ſolum incorporeã placet appellare naturam, quæ ſummè incommutabilis, & vbique tota eſt, corpus eſt anima, quoniam tale aliquid ipſa non eſt. Porrò ſi corpus nõ eſt, niſi quod per loci ſpatium aliqua longitudine, latitudine, altitudine ita ſiſtitur, vel mouetur, vt maiorẽ locũ occupet, & breuiore breuiorẽ, minúſq; ſit in ſpatio, quàm in toto, non eſt corpus anima, per totũ quippe corpus, quod animat, nõ locali diffuſione, ſed quadã vitali intenſione porrigitur: nã per omnes eius particulas tota ſimul adeſt, nec in minoribus minor, & in maioribus maior, ſed alicubi intẽſius, alicubi remiſſius, & in omnibus tota, & in ſingulis tota eſt.* Quibus triplicem acceptionem corporis

33 diſtinguit D. Aug. primam vniuerſaliſſimam, & ideò valdè impropriã pro qualibet natura, vel eſſentia reali habente eſſe in ſe, hoc eſt, per ſe, & in ſe ſubſiſtẽte, vt diſtinguatur ab accidentibus,

tibus, in qua acceptione, nō ſolum cœlos, & elementa, nec ſolum Angelos, & animā rationalem, ſed Deum ipſum corporeum nonnulli vocarunt. Secundam verò minus vniuerſalē, & 34
ideò minus impropriā pro natura quacunque finita, & limitata, nō ſolùm certo genere, & differentia, ſed certo quodam loco, extra quem nō reperitur, in qua acceptióne quamlibet naturā extra Deum corpoream appellarunt, & propterea, non ſolum cœleſtia, atque inferiora corpora, ſed Angelos, & animā rationalem. Et in hoc ſenſu intelliguntur verba illa citata ex libro de Eccleſiaſticis dogmatibus, quibus vniuerſaliter dicitur, nihil omninò eſſe incorporeū præter Deū, & ſi quæ ſunt ſimiles loquutiones apud Sanctos Patres. Et huic acceptioni 35
valde ſimilis eſt quædā alia comparatiua, quam tradit Diuus Greg. lib. 3. moral. c. 2. vbi loquens de Angelis ait. *Ipſi illorum ſpiritus comparatione quidem noſtrorum corporum ſpiritus ſunt, ſed comparatione ſummi, & incircunſcripti, ſpiritus ſunt corpus.* Qua etiam acceptione vtuntur alij Sancti, & Angelos & animam noſtram corporeos vocantes, quia licet corpore careant & ſpiritus ſint, ſed quia lōgè abſunt à ſumma illa puritate, & immaterialitate diuini eſſe, comparatione illius non ſpiritus, ſed corpora meritò vocantur, nec immateriales ſubſtātiæ, ſed materiales. Vltima acceptione corporis, inquit Auguſt ſumi 36
corpus pro ſubſtantia capaci extenſione quantitatiua, & ideò habente partes maiores, & minores, non ſolùm ſecundum entitatem; ſed quia maior, vel minor pars loci eis debetur ratione quantitatis, cuius capaces ſunt, & hanc ſolam acceptionē corporis propriam ipſe arbitratur, iuxta quam incorpoream vocat animam noſtram. Et ita ſenſerunt omnes ſancti, qui propriè locuti ſunt de corpore, cæteri verò ferè omnes, qui aliquo modo corpoream eſſe inſinuant, vel aſſerunt, ſecundū priores acceptiones improprias eiuſdem corporis loquuntur, vel certè acceptione illa comparatiua (à D Gregor. expoſita). vtuntur, & ideò à veritate non recedunt ſecundum propriam intellecta à cæteris Sanctis, vel etiam ab ipſiſmet diuerſis in locis ſuæ doctrinæ.

Sententia autē illa Ioannis Epiſcopi Teſſalonicenſis ſolùm 37
fuit approbata à Concilio quantum ad intentum præcipuum eius de conſeruando imaginū vſu, de quo ſolo tūc agebatur, rationē verò quam attulit de corporeitate Angelorū, & animæ, neque approbauit, nec refutauit Concilium, quia ad rem nō pertinebat; quare ex verbis eius nullum poteſt deduci argumentum aduerſus veritatem confirmatā, ſed potius vt omninò falſa, & in fide periculoſa reiicienda eſt illa ſententia.

QVÆSTIO III.
De immortalitate animæ ſecundùm Philoſophos.

Quidnam antiquiores Philoſophi & præſertim Ariſtoteles, ſenſerint de immortalitate animæ rationalis.

38 IMmortalitas dupliciter ſumi poteſt: primo, pro eo quod adeò neceſſarium eſſe habet, vt contradictionem implicet illud amittere, vel eſſe deſinere; & in hac acceptione nulla creatura quantùlibet ſpiritualis, aut independens à corpore poteſt eſſe immortalis, ſed ſolus Deus, cuius eſſe a nullo prorſus dependet; qua acceptione vſus eſt D. Paulus primæ ad Timoth. 6. vbi de Deo loquens aſſeruit. *Qui ſolus habet immorta-*
39 *litatem.* Poſterior ſignificatio immortalitatis eſt pro eo, cuius eſſe nullum habet deſinendi principium, & ideò natura eius poſtulat, vt poſtquā illud accepit, perpetuò retineat, in eóque cōſeruetur, & proinde licet à Deo depēdeat, à quo emanauit, non tamen poteſt ſecundum potentiam ordinariam illud deſtruere, & in hoc ſenſu Angeli ſunt immortales, quia nullum intra ſe habent deſinendi principiū, & ideò debita eſt eis perpetuitas. In quo etiam ſenſu quærimus, an animæ rationali debeatur perpetuitas, & ſua ſit natura immortalis, & quidnam de hac re ſenſerint antiquiores Philoſophi. Nam valdè inter eos controuerſum hoc fuit, & dignum abſque dubio eſt, in cuius diſcuſſione ingenia exerceantur.

40 Et negatiuā partem tenuerunt in primis Epicurei omnes, quos Plinius ſecutus eſt 7. libro hiſtoriæ naturalis, cap. 55. & plures alij, putantes animam cum corpore interire. Galenus verò Medicorū peritiſſimus dubius fuiſſe videtur, quia diuerſis ſuæ doctrinæ locis diuerſo modo loquitur, in libro namq; qui inſcribitur: *Quod animi mores corporis temperamentum ſequantur*, Platonem reprehēdit, quod immortalitatem animæ cōceſſerit. Sed in libro de tremore, & rigore aſſeruit non decipi eos, qui eam immortalē ponunt. Et quod Ariſt. immortalem eſſe negauerit, ſentiunt multi, vt Iuſtinus Philoſophus, & Martyr in ſua parænesi, Theodoſius quoq; in libro de natura hominis, Greg. Nyſſenus in lib. de anima. Gregor. Nazianzen. in diſputatione contra Eunomium. Plutarc. in lib. de placitis Philoſ. c. 1. Pompon. in ſuo lib. de immortalitate animæ, Simō

Portius

Portius in libello de mente humana. Quod probāt primo ex 41
8.lib.Phyſ.& ex lib.3.nam in priori loco poſuit mūdum fuiſſe
æternum,ex quo euidenter colligitur, (ſi immortalis eſt ani-
ma)quod dentur actu infinitæ,quia in infinito tēpore infini-
ti fuiſſent geniti homines, qui licet paſſim intereant, perma-
nebūt nihilominus omnes animæ,eruntq; actu infinitę,ſicut
infiniti forent homines, ſi nullus periiſſet; ſed in loco po-
ſteriori aſſeruit,& probauit non poſſe dari infinitū actu in re-
bus:ergo vel ſibi apertè contrarius erit,vel ſentire nō potuit,
quod immortalis eſſet anima,niſi fortè Pythagoricum errorē
admiſiſſet de trāſmigratione earundem animarum in diuerſa
corpora,ſuæ doctrinæ apertè contrarium. Secūdo,quia ſi ani- 42
mam putaſſet immortalem,neceſſariò ſentiret,nō fuiſſe edu-
ctam de potentia materiæ, quia quidquid de potētia materiæ
educitur,corrumpi tandem neceſſarium eſt,ſed ꝙ non educi-
tur de potentia materiæ , per locum ab intrinſeco debet fieri
ex nihilo,& ideò per creationem;ergo cognouiſſet creationē,
quod patet eſſe impoſſibile;cùm pro certo ipſe tenuerit cum
omni ferè Philoſophorū turba ex nihilo nihil fieri. Tertium
teſtimonium habetur 1.lib. Metaph. c.7.tex.39. vbi deſcribit
ſempiternam fœlicitatem , docens hominibus non niſi per
breue tempus huius vitæ conuenire. Vnde Solonem repre-
hendit 1.lib.Ethic.c.10.quod veram hominis fœlicitatem poſt
mortem ſupereſſe dixerit : hæc verò ſtare non poſſunt cum
immortalitate animæ:ergo non putauit eſſe immortalem.VI-
timum tandem habetur 1.lib.de anima, c.1.tex.10. vbi de in- 43
tellectu loquens conditionalem hanc protulit,ſi autem eſt,&
hoc imaginatio quædam,vel non ſine imaginatione,non cō-
tinget hoc ſine corpore eſſe:ſed 3.lib.de anima docuit expreſ-
ſè intellectum non eſſe ſine imaginatione,vel quod idem eſt,
ſine conuerſione ad phantaſmata non intelligere: ergo cen-
ſuit intellectum non poſſe ſine corpore eſſe , nec operari, &
proinde poſt corpus non permanere, & conſequenter neque
animam,cuius potentia propria eſt inſeparabilis ab eo.

Secunda opinio expenſis diuerſis teſtimoniis in vtramque
partem,dubium de hac re fuiſſe affirmat. Ita Scotus in 4. diſt.
43.q.2 ar.2.Heruæus in 1.diſt 1.q.1 & quodlib.1.q.11.& Nim-
phus in opuſc.de immortalitate animæ,c.1.

Nihilominus longè plures Philoſophi,& maioris momēti 44
expreſſè tenuerunt immortalitatē animę rationalis,Pherecci-
des,vt refert Tullius 1. Tuſc q. Pythag. Triſmegiſtus,Dioge-
nes,Thucyd. Thales Mileſius,Zoroaſter,Anaxagoras,Aratus,
Plotinus, Porphyr. Proclus, Numercus, Theophil. Tullius.

Quos referunt Nicolaus Fabentinus lib. 1. de immortalitate animarum ad Clem.8.c.11.& Eugub.lib.9. de perenni Phil.& egregiè Plato hanc partem tutatus eſt in Timæo, Philebo, & Menone,atque etiam in lib.de Repub.Verum eſt quoſdam ex his Philoſophis,præſertim Stoicos,putaſſe non ſemper durare animam,ſed corpore ſolutam longo poſt tẽpore debilitari, & tandem perire: ſapientum verò animas vſque ad mundi finem perſeuerare: Alij verò paruo tempore durare cenſuerũt.

45 Sed maior, & melior pars eorum abſolutam immortalitatem conceſſit,& perpetuam durationem. Et de Ariſt. quoque plures prioribus aſſeueranter docuerunt immortalem feciſſe animam, Olympiodorus, Ammoni. Philop.Simpl.Auicenna, quos refert Mirand.lib.4.de examine vanitatis,c.9.D.Thom. 2.contra gentes,c.79.& ibidem Ferrar.8.lib.Phyſic.lection.12. & 12. Metaph. lect.3. & ſæpe alibi. Albert.Magn.tract.2.diſt. 18.q.3.Eugub.lib.9.de perenni Philo.c.18.& ſequentibus. Et eſt iam communis ſententia recentiorum,quam vt lõgè probabiliorem ſemper ſecutus ſum, quia illuſtrioribus longè teſtimoniis eius, & multò maiorem fidem faciẽtibus probatur: & potiſſimum habetur 2.lib.de gener.anim.c.3.vbi poſtquam probauit de cæteris animabus in virtute ſeminis contineri, & ab ea in actum deduci ab agente naturali, de anima rationali
46 expreſsè id negat,ac ſimul aſſerit deforis aduenire.Ex quo efficaciter ſequitur ex mente eius eſſe immortalem,quia forma quæ non continetur in potentia materiæ,neque ab ea deducitur ab agente naturali,non poteſt,niſi à Deo creata ex nihilo in materiam infundi: verba Ariſt.hæc ſunt. *Reſtat igitur vt mens ſola extrinſecus accedat, eaq́; ſola diuina ſit,nil enim cum eius actione communicat actio corporalis.* Et ſimilia verba protulit 1.lib.de anima,c 4.tex.65.& 66.vocans intellectum noſtrũ diuinum,& paſſionis expertem. Et lib.2.cap.1. textu 11. nihil obſtare ait, quò minus aliquæ partes animæ ſeparabiles ſint per eas ſignificans intellectinam, quia nullius cõrporis ſunt actus. Et lib.2.textu 21.intellectum qui ſpeculatur, aſſerit eſſe aliud quoddam genus animæ à ſentiente,& vegetante diſtinctum,tanquam perpetuum à corruptibili, ſeparariq́ue poſſe, lib.etiam 12. Metaph. cap. 3. tex. 17. docet diſſoluto corpore poſſe permanere formam eius, quod de ſola anima rationali conſtat verum eſſe poſſe.

47 Ad teſtimonia verò in contrarium oppoſita reſpondendũ eſt,& ad primum ex 3. & 8. lib. Phyſicorum concedimus Ariſtotelem docuiſſe,quod mundus fuerit ab æterno,ex quo negari non poteſt, quod euidẽter ſequatur dari infinitũ nume-

rum

rum animarum; ſed in 3.lib.Phyſicorũ ſolùm aſſeruit, & probauit non eſſe poſſibile actu infinitum in corporibus; ita vt nec factibile ſit corpus actu infinitum, nec numerus infinitus corporum; de numero verò rerum ſpiritualium, an poſſit eſſe actu infinitus, vel non, nihil prorſus diſſeruit: vnde nihil contradictionis ex his locis deduci poteſt, etiam ſi animam rationalem immortalem eſſe ſenſerit.

Ad ſecundum cõcedimus ſenſiſſe Ariſtotelem, quod anima rationalis non educatur de potentia materiæ, ſed quod à ſola prima cauſa fiat, quo autem modo, nempe ex aliquo, aut ex nihilo non explicuit, potuit verò certus eſſe, quod non fieret per eductionem de potentia materiæ, modum verò particularem, quo producta fuerit nondum exploratum habuiſſe. 48

Aliud autem, quod additur ex 2.lib. de generat. animal. neceſſariò debet intelligi de potentia materiæ, in qua, non ex qua; hoc eſt, de potentia materię receptiua, non eductiua, aut non ex qua educatur, ſi enim de potentia ex qua intelligatur, dabitur aperta contradictio in verbis eiuſdem paginæ: cùm ſtatim de anima rationali doceat deforis aduenire, hoc eſt, non de potentia materiæ educi, aut produci; ſed à ſolo Deo.

Alia de fœlicitate oppoſita intelligenda ſunt de fœlicitate huius vitæ, vt ex antecedentibus, & conſequentibus deduci poteſt. Quod verò aſſeruit 3.lib. de anima, c.5.tex.20.intellectum poſſibilem corrumpi, omnes ferè interpretes exponunt de imaginatione, quam eò loci per intellectum ſignificauit, vt contextus, & verba planè oſtendunt, & vtitur eodem modo loquendi ſæpe in eodem 3.lib.de anima. Poſtremum verò teſtimonium egregiè expoſuit Caiet. iuxta contextum literæ, aſſerens ſenſum illius conditionalis non eſſe, quod ſi intelligere eſt imaginatio, vel non ſine imaginatione, non ſit ſeparabile à corpore, aut immortale: ſed non erit ſine corpore, quaſi dicat, non erit in ſola anima tanquam in ſubiecto, & ideò neque erit propria operatio eius: ſed erit totius coniuncti, ſicut imaginatio totius coniuncti operatio eſt. Quod verò dicit, aut non ſine imaginatione, intelligit abſque dubio eo modo, quo imaginatio non eſt ſine ſenſu externo accipiendo ſpecies ſenſibiles, aut materiales ab illo; ita ſi intelligere non ſit ſine imaginatione, à qua ſpecies materiales, ac ſenſibiles accipiat, non erit operatio propria animæ, recepta in ea, tanquam in ſubiecto: ſed totius coniuncti, ſicut eadem imaginatio. 49 50

QVÆSTIO IV.

Quid ſentien[dum] ſit de immortalitate animæ ſecundum principia luminis naturalis.

51 SAdducæi magnæ auctoritatis viri apud Iudæos, vt refertur in Euang Matth.22.& Act.23. tenuerunt animam rationalem mortalem eſſe, & cum corpore interire. Quem errorem ſuſcitauerunt poſtea hæretici quidam, quos retulit Caſtro 2. lib. aduerſus hæreſes, verbo Anima, hæreſ.2. circa annum 245. Nec multum diſſimilis fuit error alter in partibus Arabiæ exortus circa annum 24. cuius meminit D. Auguſt in lib. de hæreſ. num. 83. & quem Euſeb. retulit lib. 6. hiſtor. Eccleſ. c. 27. eorum, qui dixerunt interire quidem animam cum corpore: ſed in communi reſurrectione reuiuiſcere.

52 Secunda ſententia immortalem quidem in eo ſenſu vocari poſſe animam aſſerit quod in perpetuũ duratura ſit ex Dei voluntate gratuita eam ſemper conſeruante, non quod ex natura ſua immortalitatem habeat; quo pacto primi homines (ſi in ſtatu originalis iuſtitiæ permanerent) ex dono, aut gratia Dei immortales forent: ſed ex propria natura corruptibiles. A qua ſententia non longè receſſerunt alij (inter quos refertur Pomponatius) aſſerentes ſecundum fidem noſtrã immortalem eſſe animam, non ſecundum principia naturalis Philoſophiæ: ſed ex hoc e. mortalem potius probari.

Alij denique temperatius loquentes dixerunt, ſaltem non poſſe conuinci, aut demonſtrari immortalitatem animæ ex principiis luminis naturalis, ſed probabilibus dumtaxat rationibus probari. Ita Scot. in 4. diſt. 43. q. 2. Caiet. in c. 9. Epiſt. ad Rom. & c. 4. Eccleſ. vbi etiam Vatablus num. 2.

53 Noſtra ſententia duabus aſſertionibus explicatur. Prior eſt, *animam rationalem ſua natura eſſe immortalem, ita vt perpetua conſeruatio eius in eſſe, quod accipit per creationem nõ ſit ex gratia Dei, ſed ex propria natura ei debeatur, ſicut debetur Angelis.* Probatur primo ex eo, quod docuimus ſuperius, nempe animam non educi de potẽtia materiæ, ſed à Deo immediatè produci ex nihilo per creationem, ex quo efficaciter ſequitur naturæ eius deberi perpetuam durationem, & conſeruationem. Ita vt nec poſſit ab aliquo agente naturali corrũpi, vel deſtrui poſtquam creata eſt, ſed à ſolo Deo per annihilationem, & quidẽ ſolùm per potentiam abſolutam, non ordinariã, quæ naturas rerum, & ordinem, quem ex eis poſtulant, reſpicit. Quod non tollit,

tollit, quin ſit ex propria natura immortalis. Secundo probatur ex illo verbo Chriſti Matt. 10. *Nolite timere eos qui occidũt corpus, animam autem non poſſunt occidere.* Ex quo ita arguo; Nulla datur virtus, aut poteſtas in hominibus ad corrumpendam animam, nec per corporis diuiſionem, nec occiſionem, nec per applicationem alicuius agēris naturalis, vel alio quouis modo; ergo ex propria natura incorruptibilis eſt. Probatur cōſequentia, quia ſi naturaliter foret corruptibilis, poſſet aliquo ex prædictis modis corrumpi. Quod etiam vrgeo ex definitione Concilij Lateranenſ. 5. ſub Leone X. ſeſſ. 8. vbi duo decernuntur de anima rationali eiſdem verbis. Nempe per ſe, atque eſſentialiter eſſe veram corporis formam, & immortalem: ergo decreuit Concilium vtrumque habere ex propria natura. Quod tandem confirmat cōmunis conſenſus Sanctorum Patrum, imò & fidelium omnium, qui perpetuam durationem, & proinde immortalitatem debitam eſſe naturæ eius intelligũt. Vnde colligo, non ſolum temerarium, ſed periculoſum eſſe in Fide aſſerere, quod anima rationalis ſua natura mortalis ſit, & ex ſola gratia, aut voluntate Dei immortalis, vel duratura in perpetuum. 54

Secunda aſſertio, *non ſolùm conuenit animæ rationali immortalitas ex propria natura, ſed euidenti ratione probatur eſſe immortalem.* Hanc etiam tenent recentiores quidam eſſe ita certam, ſicut præcedentem; ita vt negare, quod immortalitas demonſtretur de anima temerarium, & in fide periculoſum eſſe velint. Quod probant, quia ſi certum eſt, quod ex propria natura conuenit ei eſſe immortalem, eodem modo erit certum, quod ex principiis phyſicis poſſit euidenter demonſtrari, aut quod plus eſt eſſe ex terminis euidenter notum. 55

Nihilominus non puto eſſe ita certum, quod euidenti demonſtratione probetur, nec ſententiã Scoti, & Caiet. & aliorũ aliqua cenſura dignam exiſtimo; ſed ſolùm eſſe minus probabilem, quia ferè omnes alij euidenter demonſtrari cenſent, & id nobis videtur lōgè probabilius. Nã probabilius eſt vnum, vel alterum argum. ex his quæ afferuntur ad probandam immortalitatem eius eſſe demonſtrationem. Illud autem oſtendo, quia certiſſimum eſſe poteſt in communi, quod aliquid conueniat alicui ex propria natura, cuius demõſtratio innēta adhuc non ſit à nobis, quia principia particularia per quæ demonſtrandum eſt de eo, non ſunt nobis euidẽtia: ergo licet videatur Eccleſiam definiſſe, quod immortalitas conueniat animæ ex propria natura, non eſt certum, nec neceſſarium, quod à nobis cognoſcatur per euidentem demonſtrationem, 56

nec

nec eo ipſo definire cenſendum eſt, quod aliquod argument. ex his quæ adducuntur ad eam probandam vera ſit demonſtratio. Maiorem probo exemplo Ariſtotelis in prædicamento Qualitatis de quadratura circuli, quã docet expreſsè demonſtrabilem eſſe, nondum tamen eſſe adinuentam demonſtrationem, per quam probetur.

57 Ad probandam verò immortalitatem animæ innumera afferri ſolent argum. ex quibus duo, vel tria ſeligemus, quæ nobis videntur demonſtrationes naturales, vel morales ſaltẽ à poſteriori. Et prima ſit quam tetigit Ariſt. diuerſis locis ſuperius citatis ex operatione intellectus ſic formanda: Modus operandi rei ſequitur modum eſſendi eius: ergo id quod habet operationem indepẽdentem omninò ab aliquo, habebit etiã eſſe independens omninò ab eo: poteritque proinde ſine illo eſſe, aut ab eo ſeparari, ſicut poteſt ſine illo operari; ſed anima rationalis habet operationem intelligendi independentem omninò à corpore, ergo habebit eſſe independens ab eodem corpore, & poterit ſeparata ab eo conſiſtere, quòd eſt eſſe immortalem, & perpetuam ex propria natura. Probatur minor, quia euidens eſt intellectum non eſſe potentiam organicam, nec intellectionem exerceri per organum corporeum, ſicut viſum cenſemus potentiam eſſe organicam, & viſionem exer-
58 ceri per oculos. Nam ſi intellectus foret potentia organica, in aliqua parte corporis reſideret, per quam exerceretur operatio eius, ſicut reſidet viſus, & omnes alij ſenſus, ſed euidenter conſtat nullam talem dari partem in corpore, in qua reſideat intellectus, & per quam operetur, potiùs quàm per alias: ergo non eſt in aliqua tanquam in organo, nec operatur per aliquam, ſed in anima ipſa, tanquam in proximo ſubiecto, in quo recipitur eius operatio; ergo euidens eſt non dependere à corpore, vel parte eius in operatione intelligendi, ſed hanc eſſe propriam operationem animæ, & non coniuncti, vel non communem corpori ſicut eſt viſio.

59 Sed dices hac ratione ſolùm probari, quod anima habeat operationem non dependentem à corpore tanquam ab organo, per quod exerceatur, non tamen omninò independentẽ à corpore, quia etiam ſi per organa corporis non exerceatur, dependet tamen à ſenſibus tanquã à miniſtrantibus ei ſpecies obiectorum, ſine quibus conſtat intelligere nõ poſſe; ergo nec verum erit, quod poſſit operari ſine corpore, aut quod nõ dependeat ab eo in ſua operatione, & conſequenter nec in ſuo eſſe; quare nec probabitur hac ratione, ꝙ extincto corpore
60 permaneat, vel immortalis ſit. Nihilominus probata indepẽ-

dentia

dentia à corpore tanquam ab organo, vt prædicta ratio euidēter probat, eo ipſo probatum cenſetur euidēter, quod nec dependeat neceſſariò ab eo, aut à ſenſibus eius, tanquam à miniſtrantibus ſpeciem, & obiectum. Nam licet ſecundum naturæ ordinem non poſſit recipere ſpecies, niſi ab intellectu agente mediis ſenſibus; euidens eũ primis eſt poſſe ei ſpecies tribuere Deum immediatè: cùm ſit euidens poſſe Deum per ſe eas
producere, nō ſolum in intellectu, ſed in eiſdē ſenſibus. Deinde euidens eſt poſſe Deum ſuſpendere operationes omnium ſenſuum, & conſequenter intellectus agentis, & tribuere intellectui poſſibili concurſum ad intelligēdum per ſe ſpeciem, aut ab eiſdem ſenſibus acceptam, & in memoria reſeruatam, aut à Deo ſolo impreſſam. Illud enim experimur fieri in raptu in quo anima quaſi vires ſuas in vnum colligit, eáſque applicat ad ſolam operationem intellectus, & voluntatis, nihil earum applicans ad operandum per ſenſus, & ideò tũc operatur 61
intellectus abſque vlla dependentia actuali à ſenſibus. Quod 62
profectò ſufficit, vt euidens eſſe ſentiamus dependentiam à ſenſibus, aut corpore in intelligendo non eſſe intrinſecā animæ, vel intellectui eius, quamuis ſit naturalis, & ideò non repugnare, quin ſine tali dependentia operetur, & cùm euidens etiam ſit non repugnare, quod alia via recipiat ſpeciem, & nō per ſenſus, ex vtroque colligitur euidens eſſe, quod poſſit adhuc non dependere ab eis tanquam à miniſtrante ſpeciem, vel obiectum.

Ex quo infero hanc rationem deſumptam ex independētia 63
animæ à corpore in intelligendo, non neceſſariò præſupponere vt euidens ſit, quod anima dũ eſt in corpore, naturaliter habeat aliquam intellectionē omninò independentem à corpore, vel ſenſibus, vt putauit noſter Valentia 1. parte diſput. 6. qu. 2. puncto 3. addens non eſſe euidentem; imò nec efficacem ad probandum immortalitatem animæ, niſi id præſupponat: Quod falſum puto, quia talē habere operationem, dum eſt in corpore, non ſolùm non eſt conſtans apud omnes, ſed ab omnibus interpretibus Ariſtotelis, tam recētioribus, quàm antiquis (paucis admodum exceptis) negatur; nec principiis Ariſtotelis conſentaneum eſt, vt ſuperius oſtendimus; ergò eo ipſo, quod prædicta ratio id præſupponeret, demonſtratio eſſe non [illegible] et; imò nec efficax argumentum ad probandum im[illegible]tem animæ rationalis.

[illegible]da ratio ad eam probandā ſumitur ex intellectu ipſo 64
h[illegible]do. Intellectus eſt potentia purè ſpiritualis; ergò anim[illegible]alis à qua emanat, purè etiam ſpiritualis eſt, ſed entitas

titas purè ſpiritualis non dependet à corpore, ergò anima rationalis habet eſſe ſpirituale independens omninò à corpore; quare ſine corpore eſſe poteſt, & conſequẽter eo corrupto per mortem non corrumpetur. Antecedens primi enthymematis probatur, quia ſi intellectus eſſet potentia corporea, eſſet etiã organica, ſed euidenti inductione conſtat omnem potentiam organicam eſſe limitatam ad obiectum ſenſibile, aut corporeum; ita vt nihil ſpirituale poſſit percipere, quia potentia debet habere obiectum ſibi proportionatum, atque eiuſdem ordinis, vltra quod nõ poſſit ſe extendere. Et non minus euidens eſt, quod intellectus percipiat ſpiritualia, imò quod ſit vniuerſalis potẽtia habens pro obiecto vniuerſaliſſimam rationem entis comprehendentem corpoream, atque ſpiritualem: ergò non poteſt eſſe potentia corporea, ſed ſpiritualis.

65 Tertia ratio moralis eſt, & ſumitur ex diuina prouidentia; nam euidens eſt in lumine naturali, ſicut Deum feciſſe hunc mundum, ita illum regere ſua prouidentia infinita; ſed euidens eſt etiam ad prouidentiã ſummi rectoris pertinere malos punire, & præmio afficere bonos; ergò euidens eſt hoc pertinere ad diuinam prouidentiam. Nec minus eſt euidens, quod non fiat in vita præſenti, in qua potius videmus bonos, & ſtudioſos multa pati, & à malis innumeris affici iniuriis; hos verò proſperam vitam deliciiſque affluentem degere: ergò vel neceſſe eſt fateri, quod diuina prouidentia in multis deficiat; imò quod Deus ipſe planè iniuſtus ſit, non tribuens vnicuique præmium iuxta propria merita, quod lumini naturali cõtrarium eſt, vel aliam vitam concedere poſt mortem corporum, in qua permanentes animæ iuſtorum condigna meritorum præmia recipiant; iniquorum vero debitas ſuis ſceleribus pœnas luant, & ex conſequenti immortales eſſe omnes.

66 Et ratio hæc tanti ponderis fuit apud Sanctos Patres, præſertim apud D. Chryſoſtom. homil. 4. de prouidentia vt aſſeruerit meridiana luce euidentiorem eſſe ad conuincendam immortalitatem animæ rationalis, & D. Clemens Petri Apoſtoli diſcipulus 3. lib. Recognitionum teſtatur ſe eam ſub forma huius breuiſſimi enthymematis ex ore eius accepiſſe. *Si Deus iuſtus eſt, ergò anima rationalis immortalis eſt.*

QVÆSTIO V.

Quidnam ſentiendum ſit de immortalitate animæ rationalis, ſecundum Fidem Catholicam.

Præter

PRæter philoſophos illos ſuperius citatos qui animam rationalem mortalem eſſe, & cum corpore interire ſenſerũt, non defuerunt hæretici immortalitatem eius negantes; quos referunt D. Aug. lib. de hæreſibus 83 D Iſidor. lib. 8. etym. c 5. Caſtro lib. 2 aduerſus hæreſes, verbo anima, hæreſ. 7: quorum mentio quoque fit 24. q. 3. cap. Quidam. Quibus fauere in primis videntur Scripturæ teſtimonia, quæ ſequũtur, & ſi quæ ſunt eiuſdem tenoris alia. Primũ habetur Eccleſiaſtici 3. hiſce verbis: *Dixi in corde meo de filiis hominũ, vt probaret eos Deus, & oſtẽderet ſimiles eſſe beſtiis: idcirco vnus interitus eſt hominis, & iumentorum, & æqua vtriuſque cõditio; ſicut moritur homo, ſic & illa moriuntur: ſimiliter ſpirant omnia, & nihil habet homo iumẽto amplius.* Et Sapientiæ 2. *Ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquam non fuerimus.* Et Iob. 14. *Omnis ſpes homini præciditur reſurgendi.* Facit ſecundo, quod de Angelis videntur ſentire plures ex Sanctis Patribus natura quidẽ mortales, atque corruptibiles eſſe, ſola autem gratia, ac voluntate Dei duraturos in perpetuum. Ita enim loquuntur Hieron lib. 2. contra Pelag. Bern lib. 5 de conſid. & Damaſcen. 2 lib. Orthodoxæ fidei, cap. 3. quod etiam ſcribitur in Epiſtol. Sophronij recitata in 6. Synodo actione 11. & recepta ab eadem Synodo actione 13. ex quibus tale argument. deſumitur, perfectiores longè ſunt Angeli anima rationali, ſed illi ſunt natura mortales, atque corruptibiles ex mente horum Patrum: ergò multò magis erit corruptibilis, atque mortalis anima. Probatur conſequentia, quia incorruptibilitas, atque immortalitas ad perfectionem ſpectat. 67 68

69 Nihilominus *certiſſima fide tenendum eſt animam rationalem immortalem eſſe: & tanquam fidei proximum id habere non ex gratia, aut ſola Dei voluntate, ſed ex natura.* Quam probare poſſemus innumeris penè teſtimoniis Sacræ paginæ, ex quibus pauca hæc, vt expreſſiora ſufficiant, Eccleſiaſtes 12. *Ibit homo in domum æternitatis ſuæ.* Et poſt pauca. *Reuertatur puluis in terrã ſuam, vnde erat, & ſpiritus redeat ad Deum, qui dedit illum.* & in libro Sapientiæ à capite 2. vſque ad 5. clariſſimè dicitur animas eum corporibus non interire, ſiue piorum, vel impiorum hominum ſint. 2. etiam Machabæor. libro cap. 12. in ſacrificium mittuntur pecuniæ Hieroſolymam pro animabus defunctorum à pœnis exoluendis. Idem probant ea, quæ de diuite illo dicuntur, qui horrea amplificanda decernebat Lucæ 15. cui dictum eſt: *ſtulte hac nocte repetent à te animam tuam, &c.* Atque etiam quæ latroni in cruce pendenti ſtatímque morituro promiſit Chriſtus dicens, *Hodie mecum eris in Paradiſo.* 70

rectio hominis, & conſequenter omnis ſpes hoc modo reſurgendi ſublata. In hoc ſenſu intelligi debere aſſero, quia reſurrectionem hominis futuram per diuinam virtutem clariſſimis verbis confitetur cap. 19.

Ad aliud verò de Angelis reſpondeo perfectiores quidē eſſe animabus, & ſua natura incorruptibiles, atque immortales; 74
eorum verò immortalitatem, nec adeò clarè conſtare in ſacra pagina, nec eſſe hucuſque ab Eccleſia definitam, ſicut conſtat eſſe definitam de anima. Et propterea ad fidem non pertinet, ſicut pertinet immortalitas animæ. Cuius ea eſt ratio, quia omninò neceſſarium fuit, vt nobis certò conſtaret immortalitas animæ noſtræ ad vitam noſtram moreſque componendos: & propterea quia huic veritati innituntur plura noſtræ fidei myſteria, ea præſertim quæ ad Chriſti humanitatem pertinent. Quod verò Angeli ſint immortales, atque incorruptibiles, vel non minus eſt nobis neceſſarium, minúſque proinde 75
refert id certò cognoſcere; quare nec fuit neceſſarium id expreſsè reuelari in Scriptura.

Quod verò ſententiam illam Sophronij nō receperit Concilium quantum ad modum corruptibilitatis Angelorum, quia nihil ad intentum eius imaginum venerandarum referebat, ſuperius oſtendimus; quare nec probari ex ea poteſt aliquid ſtatuiſſe Concilium de Angelorum immortalitate, aut incorruptibilitate, nec aliquid etiam poteſt deduci aduerſus immortalitatem animæ rationalis à nobis probatam.

QVÆSTIO VI.

An ſtatus ſeparationis à corpore ſit naturalis animæ rationali.

PRæſuppoſita immortalitate animæ rationalis à nobis probata, neceſſe eſt, duplicem ſtatum ei concedere; primum 76
quidem in corpore ipſum informando; poſtremum à corpore ſeparatæ per mortem. Quærimus ergò, an ſtatus iſte ſeparationis à corpore ſit ei naturalis, vel contra eius naturam; & ideò violentus, ſicut ſtatus lapidis in aëre, vel ſaltem ſit præter eius naturam, vt motus circularis ignis, quo mouetur ad motum primi cœli.

Quod vt melius intelligatur adnotare oportet tribus modis accipi naturale. Primo vniuerſaliſſima ratione, prout ſupernaturali opponitur. Secundo accipitur pro omni eo, quod

non eſt contra naturam, vel naturalem inclinationem rei, & conuenit illi ratione alicuius cauſæ naturalis, vt motus circularis ignis dicitur etiam in hac acceptione naturalis. Et tãdem naturale ſignificat illud tantũ, quod violento opponitur, quo pacto ſignificat ea omnia, quæ ſunt ſecundum inclinationem, vel appetitum alicuius, vt motus lapidis deorſum, & aëris ſurſum. Quærimus ergò, an animam eſſe ſeparatam à corpore & ſine illo conſiſtere, ſit aliquo ex his modis naturale.

77 Et prima opinio tenet nullo modo eſſe naturalem animæ hunc ſtatum, ſed omninò contra naturam, & proinde violentum. Ita Ferrar. 1. lib. contra gent. cap. 83. circa 4 rationem, & cap. etiam 94. Probatur teſtimonio D. Thom. & ratione; nam D. Thom. 4. contra gent. cap. 89. ratione 3. & 1. par. quæſt. 118. artic. 3. in corpore, expreſſis verbis aſſerit contra naturam animæ eſſe, quod ſit ſeparata à corpore: cenſet ergò talem ſtatum eſſe ei violentum. Quod ſic probo 1. violentum eſt illud, quod eſt contra naturalem inclinationem, & appetitum rei, ſed animam eſſe ſeparatam à corpore eſt cõtra naturalem inclinationem, & appetitum, quem habet informandi corpus, & componẽdi cum eo totum: ergo ſtatus ſeparationis à corpore eſt ei violentus. Secundo contra naturam rei eſt priuari perfectione ſibi naturaliter debita, ſed per ſeparationem à corpore priuatur anima perfectionibus ſibi debitis: nempe communicare ſe corpori, & in eo eſſe principium vegetandi, ſentiendi, & intelligendi, quæ maximam perfectionem eius important, & quibus carere in ſtatu ſeparationis manifeſtum eſt: ergò ſtatus ille violentus erit ei.

78 Secunda opinio negat ſtatum ſeparationis eſſe naturalem; negat etiam eſſe violentum, & aſſerit eſſe præter naturam animæ eo modo, quo motus circularis ignis, quo mouetur raptus ab orbe Lunæ nec naturalis, nec violentus cenſetur, ſed præter naturam vocatur: quia nec habet inclinationem ad talẽ motum, nec repugnantiam naturalem. Ita ſentiunt Henrr. quodl. 7. q. 13. Caiet. 1. p. q. 89. art. 1. & Conimb. ad finem 3. lib. de anima, tract. de anima ſeparata. diſp. 2. q. 2. art. 2. & ex recentioribus non pauci.

79 Et quidem quod nõ ſit naturalis animæ ſtatus ſeparationis, efficaciter ſatis probatum eſt argumentis primæ opinionis, quibus hoc addunt. Naturale eſſe alicui id quod natura eius appetit, vel in quod inclinatur, vt eſt naturalis terræ motus deorſum, & eſt naturalis materiæ coniungi formæ, vel eam recipere; ſed anima rationalis nec appetit eſſe ſeparatam à corpore, nec in talem ſeparationem inclinatur: ergò non eſt ei

naturalis

naturalis. Minorem probant, quia ſeparari à corpore eſt malum ipſius corporis; imò & compoſiti, cùm illud amittat per ſeparationem eſſe vitale, & humanum, quod recipiebat ab anima, & compoſitum deſinat eſſe: ergò nec poteſt anima appetere ſeparationem a corpore, aut in eam inclinari, nec poteſt eſſe conſentanea naturæ eius.

Quod verò ſtatus ſeparationis nõ ſit violentus animæ probant duplici argum. 1. quia ſi ſtatus iſte violẽtus eſſet animæ, ſequeretur naturale ei fore poſt ſeparationem iterum vniri corpori: quemadmodum, quia lapidi violẽtum eſt detineri in loco ſuperiori, naturale eſt ei ſic detento moueri deorſum; ſed animã ſeparatã iterum vniri corpori eſt corpus ipſum mortuum, & hominẽ iam per mortem extinctum reſurgere: ergò reſurrectiò mortui hominis eſſet naturalis, quod eſt pluſquam falſum; pluráque abſurda cõtinens. Secundo de ratione violẽti eſt, quod ſit a principio extrinſeco, ſed ſeparatio animę à corpore ſæpe fit abſq; extrinſeco agente contrario: cum cõſtet mortem contingere ſine dolore aliquo, & ſine contrario per ſolã conſumptionem humidi, & ita naturalis omninò iudicetur: ergò ſeparatio animæ à corpore non eſt violẽta, & ex conſequenti, nec erit violentũ, quod ſeparata a corpore ſit, ac permaneat: Relinquitur ergò ſtatum ſeparationis eſſe præter naturam animæ, hoc eſt nec naturæ eius conſentaneum, nec contra principia, vel inclinationem eius, ſed aliundè prouenienṡ quaſi per accidens, videlicet ex corruptibilitate corporis; nam ſi anima informaret corpus incorruptibile, ſicut forma cœli, non foret ſeparabilis à corpore, ſed conſtitueret hominem incorruptibilem ſua natura, atque perpetuum. 80

Noſtra ſententia vtrique contraria eſt, & duabus aſſertionibus explicatur. Prior eſt, *ſtatus ſeparationis* à corpore, nec violentus eſt, nec præter naturam, ſed ſimpliciter naturalis animæ rationali. Et quod violentus non ſit efficaciter probatum eſt rationibus ſecundæ opinionis contra primam; Ad probandum verò, quod non ſit præter naturam animæ, ſed ſimpliciter ei naturalis contra ſecundam. 81

Præſuppono tria principia certiſſima. Primum, quod anima ſit ex propria natura immortalis, & perpetua. Secundum quod ſit vera forma corporis humani ex propria natura corruptibilis. Tertium, quod ex propria natura informet corpus modo amiſſibili, ſeu diſſolubili, ſicut cæterę formę inferiores, & nõ modo inamiſſibili, ſicut formæ cœlorum. Vnde prouenit, quòd modo, & nodo diſſolubili vniatur corpori, & ideò cum eo conſtituat compoſitũ ſua natura corruptibile; formæ 82

 verò

verò cœlorum vniuntur materiæ modo, & nodo ſua natura indiſſolubili, & ex tali vnione reſultat compoſitum ſua natura incorruptibile.

83 Ex his tribus principiis tria deſumo argum. ſatis efficacia ad probãdam priorem aſſertionem, quod ſtatus ſeparationis ſimpliciter ſit naturalis animæ: & ex primo ita arguo; Anima rationalis ſua natura eſt immortalis, & perpetua: ergò naturaliter eſt ei debita perpetua conſeruatio in proprio eſſe, ſed nõ poteſt naturaliter cõſeruari propriũ eius eſſe in corpore: ergò debita eſt naturaliter conſeruatio corrupto corpore; ſed cõſeruari corrupto corpore eſt cõſeruari ſeparata ab eo; ergò naturaliter debita eſt ei à corpore ſeparatę cõſeruatio in proprio eſſe: quod eſt ſtatum ſeparationis à corpore eſſe ei naturalem. Secunda ratio ex ſecundo principio ſic formanda eſt; Anima rationalis ſua natura eſt forma corporis corruptibilis, & aliquando corrumpendi: ergò vnitur ei per modum vnionis naturaliter diſſolubilem, & aliquando naturaliter diſſol-

84 uendum. Probatur conſequentia; quia corruptio corporis, quamuis non ſit per ſe primò intenta, natura eſt tamen intẽta per ſe ſecundo (vt 1. lib. de gener. oſtendimus, & ideò eſt ſimpliciter naturalis: ergò naturale eſt, quod corpus ſeparetur ab anima, & ex conſequenti naturale eſt, quod anima permaneat ſine corpore. Quod eſt naturalem ei eſſe ſtatum ſeparationis à corpore. Tertia ratio ſumitur ex tertio principio hoc modo; Anima rationalis nata eſt informare corpus amiſſibiliter, ſicut cæteræ formæ ſublunares: ergò naturaliter poteſt eam amittere corpus, & conſequenter naturaliter ipſa poteſt ſine corpore permanere præſuppoſita immortalitate, & incorruptibilitate eius, etiam ſibi naturali.

85 Aſſertio poſterior, *ſtatus ſeparationis non eſt naturalis animæ rationali ex inclinatione, & appetitu ſicut ſtatus informationis: ſed naturali conſecutione ex inclinatione, & appetitu ad informandum corpus conſequitur: quare nec eſt naturalis ei modo ita perfecto, ac ſtatus informationis, ſed ita vt ſtatus informationis ſit quaſi per ſe primò ei naturalis, ſtatus verò ſeparationis quaſi per ſe ſecundò, & ex conſequenti.* Quam prius ſic declarare oportet. Cum eſſentia animæ rationalis ſit eſſe formam humani corporis, & aptam componere cum eo hominem, per ſe primò inclinatur ad informandum, & componendum, ac propterea ſtatum informationis poſtulat per ſe primò ei naturalem, ſed quia eadem informatio non eſt cuiuſcunque corporis, ſed per ſe corruptibilis, & naturaliter corrumpendi, ſequitur quod poſſit naturaliter amittere ſtatum

tum informandi,& ſine illo eſſe,naturali eius immortalitate, & perpetuitate præſuppoſita, & ideò ſtatum ſeparationis à corpore eſſe ei naturalem, licet non per ſe primò & ex inclinatione: ſed per ſe ſecundo, atque ex naturali conſecutione; & ideò ſimpliciter naturalem, niſi forte velis quaſi per ſe ſecundò; & ex conſequenti in eum inclinari, eúmque appetere,quod non videtur ſine fundamento dici poſſe.

86 Sic igitur explicatam aſſertionem probo hac ratione. Anima rationalis ſua natura immortalis eſt, & perpetua: ergò debetur ei naturaliter perpetua conſeruatio in proprio eſſe: ſed conſeruatio perpetua includit vtrumque ſtatum: ergò vterque eſt ei naturalis. Minorem ſic probo, anima rationalis non poteſt naturaliter habere conſeruationem perpetuam in corpore,cum modò amiſſibili illud informet, & modo vnionis naturalis diſſolubili,& aliquando diſſoluendo ei vniatur: ergò naturale eſt ei, quod poſſit etiam conſeruari ſine corpore,alioqui non erit ei naturalis conſeruatio perpetua, quã proinde neceſſe eſt vtrumque ſtatum naturaliter comprehendere, & vtrumque eſſe ei naturalem ſuo modo, & ordine explicato. Secundo, anima rationalis habet eſſe ſua natura perpetuum, & independens à corpore, etiam in ſua operatione propria: ergò ex natura talis eſſe eſt,quod diſſoluto corpore in eo permaneat, quod eſt ſtatum ſine corpore,vel ſeparationis ab eo eſſe ei naturalem. 87

Vtramque aſſertionem noſtræ ſententiæ tenuerunt Auicenna,vt citat Caiet. 1. par. q. 89. art. 1. Seneca epiſtola 102 ad Lucillum,& ex recentioribus plures,& abſque dubio D. Tho. 12. q. 5. art. 1. ad 2. vbi docet expreſsè, quod ſicut anima in ſtatu præſentis vitæ habet modum intelligendi per conuerſionem ad phantaſmata; ita poſt huius vitæ ſtatum habet alium modum intelligendi ſibi connaturalem. Ex quo ita arguo, modus operandi ſequitur modum eſſendi; ſed anima ſeparata habet modum operandi ſibi cõnaturalem: ergò habet etiam ex mente D. Th. per locum ab intrinſeco modum eſſendi ſibi connaturalem,quod eſt ſtatum illum ſeparationis eſſe ei connaturalem.

88 Pro ſolutione argum. duo ſunt adnotanda: Primum eſt, dupliciter aliquid eſſe naturale alicui, videlicet ex naturali perfectione,& ex naturali imperfectione; vt ex naturali perfectione conuenit homini eſſe perfectiſſimã ſpeciem ſui generis; ex imperfectione verò, quod ſit corruptibilis, & illud naturale eſt ei ex parte formæ, à qua habet ſpeciem animalis perfectiſſimam,hoc verò eſt ei naturale ex parte corporis,aut materiæ

naturaliter reſpicientis non ſolam animam, ſed quamlibet aliam ſublunarem formam, quam etiam naturaliter appetit, & ex tali appetitu naturali prouenit, vt & naturaliter poſſit eas habere,& ex cōſequenti naturaliter appetat diſpoſitiones eis conuenientes, & cum diſpoſitiones vnius naturaliter ſint incompoſſibiles cum diſpoſitionibus alterius,fit vt expelli ab eis poſſint, & conſequenter poſſit naturaliter expelli forma, vel anima,& naturaliter aliquando expellatur,ſicut aliquando naturaliter expelluntur diſpoſitiones, quia ſine illis non poteſt naturaliter conſeruari in materia, vel corpore:& tandem cum per expulſionem formæ ſubſtantialis corrumpatur ſubiectum, ſequitur naturaliter corruptio ſubiecti, & eadem corruptio eſt naturalis.

89 Ex hoc infero ſecundum, quod adnotari debet, videlicet corruptionem hominis,aut cuiuſuis alterius compoſiti naturalis factam à cauſis naturalibus eſſe naturalem ex naturali imperfectione eius. Quod aſſerui, & probaui 1 lib.de gener. vbi docui,quod licet corruptio non ſit naturalis ex primaria intentione naturæ,quæ non intendit per ſe primò corruptionē rei.ſed potius generationem,aut conſeruationem eius:ſed

90 quia non poteſt vnum generare,& aliquando nec illud conſeruare, ſine corruptione alterius, per ſe ſecundo, & quaſi ex naturali cōſecutione intēdit illud corrūpere.Et hinc eſt,quod ſicut generatio eſt naturalis ex primaria intētione naturæ;ita corruptio ſit naturalis ex ſecundaria intentione,& vtraque ſit per ſe naturalis in ſuo gradu. Quare miror profectò Patres Conimbricēſes egregiè verſatos in doctrina Ariſtotelis aſſerere,quod corruptio,vel mors eueniens per cauſas naturales violenta ſit, & non naturalis, & hinc deducentes violentum eſſe,& non naturale,quod anima rationalis permaneat in ſuo eſſe,ſine corpore:cuius contrarium probatum eſt à nobis efficaciter ex eo,quod corruptio,& mors naturales ſint.

91 Et ecce ſenſum,quem tenuit D.Tho. aſſerens ſtatum ſeparationis animæ à corpore contra naturam eius eſſe,aut etiam præter naturam,voluit enim nihil aliud,quam quod nō ſit ex inclinatione, & appetitu eius ad informandum corpus ordinatus,quod eſt non eſſe naturalem per ſe primo, aut directè, ſeu ex primaria intentione naturæ,ſed ex ſecundaria,& quaſi conſequente,& indirectè,ac per ſe ſecundò;nihilominus ſimpliciter naturalem.Quamuis poſſit vocari violentus,aut contra intentionem naturæ reſpectu intentionis primariæ, quo etiam modo loquendi vti ſolemus.

92 Ad primum verò argum.prioris ſententiæ conceſſa maiori, neganda

neganda eſt minor, quod ſtatus ſeparationis ſit contra naturalem inclinationem animæ, & appetitum informãdi corpus. Nam licet primo aſpectu videantur contraria informare corpus, & ſeparari ab eo; ſi tamen modum informandi in tali inclinatione, & appetitu incluſum conſideremus, inueniemus contraria non eſſe, quin potius ex eadem inclinatione, & appetitu tali modo informandi deduci per naturalem conſecutionem naturaliter abſolui poſſe animam ab informãdo corpore, & aliquando fore naturaliter abſoluendam, ita vt ſine illo permaneat in proprio eſſe; quare eadem ratio, quæ probat naturalem eſſe animæ ſtatum informandi corpus ex inclinatione, & appetitu, quod eſt eſſe naturalem per ſe primò, conſequenter probat ſtatum ſeparationis eſſe etiam naturalem per ſe ſecundò.

Ad ſecundũ cõceſſa maiori, ꝙ violentum ſit priuari perfectionibus ſibi debitis, neganda eſt minor, ꝙ anima in ſtatu ſeparationis priuata ſit aliqua perfectione ſibi debita, quia licet non informet corpus, nec ſit actuale principiũ potentiarũ, & operationũ, non ſunt ei amplius hæc naturaliter debita, poſtquam ea amiſit, quia informatio corporis nõ debetur naturaliter animę, niſi pręſuppoſita in eo vltima diſpoſitione naturali, non.n. habet anima inclinationẽ, vel appetitũ informãdi corpus, niſi cũ ordine ad diſpoſitiones cõuenientes introductioni, & cõſeruationi eius in eodẽ corpore: ſed anima ſemel à corpore ſeparata, nec poſſunt naturaliter induci in eo cõuenientes diſpoſitiones, nec eſt agẽs in natura, ꝙ poſſit attingere vnionẽ eius cũ corpore: ergo in tali ſtatu permanẽs nõ debetur ei naturaliter informatio, & conſequenter nec debẽtur cætera quæ non poteſt habere in eo, niſi informatione ſuppoſita; quare nec cenſetur eis priuari, quia priuatio nõ eſt, niſi rei debitæ & conſequenter, nec violẽter in eodẽ ſtatu permanere. 93

Ad primũ argumentum ſecũdæ opinionis conceſſo antecedenti, ꝙ ſeparatio animæ à corpore cedat in malum compoſiti, diſtinguendum eſt conſequens, quod non ſit ex intẽtione naturæ, quia licet natura non intendat per ſe primò malũ cõpoſiti præcedentis, hoc eſt, non eſſe eius, intendit tamen per ſe ſecundo, in quantũ naturaliter ſequitur ex noua generatione alterius pro ſe primò intẽta; quare ſeparatio animæ à corpore ſecundariò intenta à natura, quaſi per ſe ſecũdò eſt naturalis, & hoc modo dicimus eſſe naturalem ſtatũ ſeparationis animæ, quamuis cedat ſeparatio ipſa in malum compoſiti. 94

Ad ſecundum negandũ eſt antecedens, quod ex ſeparatione nihil boni proueniat animæ, prouenit namque illi habere 95

modum eſſendi,& operandi ſubſtantiis completis ſpiritualibus ſimilem,ſibíq; connaturalẽ, quia intra ambitũ naturalẽ perfectiſſimę atq; immortalis formæ (qualis eſt anima) vterq; ſtatus informationis,& ſeparationis comprehenditur. Quod verò additur ſeparationem animæ, vel mortem hominis eſſe violentam, & non naturalẽ, negandum eſt, quia licet proueniat ex imperfectione materiæ,naturali tamen,& per naturales cauſas, ideò naturalis ſimpliciter vocatur, quod ex communi modo loquendi ſit manifeſtum: nam dum quiſpiam moritur,dicimus naturæ debitum ſoluiſſe.

QVÆSTIO VII.

An anima ſeparata habeat appetitum naturalem informandi corpus.

96 SCotus in 4.diſt.43.q.3.ar.3.Ferrar.2.contra gent.c.60. Bannez 1.p.q.76.ar.1.dub.5.denegant animæ ſeparatæ appetitum naturalem informandi corpus probántque, quia ſi anima ſeparata haberet naturalem appetitum ad informandum iterum corpus,debita eſſet ei reunio, quia appetitus naturalis non verſatur,niſi circa rem naturaliter debitam appetenti: ſed reunio non eſt ei naturaliter debita;ergo non habere appetitum ad illam. Probatur minor, quia quidquid eſt debitũ naturaliter alicui,poteſt ab eo naturaliter haberi,hoc eſt,per media naturalia:ſed conſtat nullum eſſe naturale mediũ, per quod iterum poſſit anima ſeparata vniri corpori: ergo non habet appetitum ad talem reunionem.

Secundo poteſt vrgẽtius probari hoc modo:Appetitus naturalis reſpectu cuiuſcumque termini, vel actus naturaliter expleri poteſt,alioqui erit fruſtrà,ſicut potentiam naturalem dicimuſ fruſtrà poni, quæ non poteſt naturaliter reduci ad actũ,quod ratio ipſa naturalis appetitus,aut potentię poſtulat:nam certum eſt, quod omnis potentia paſſiua naturalis poſtulat actiuam naturalẽ, à qua reducatur in actum:& ideò naturaliter reduci poteſt:ergo aptitudo ad informãdum, quã nomine appetitus intelligunt,ſi naturalis eſt,intrinſecum dicit ordinem ad agens naturale, per cuius virtutem actiuam naturalẽ expleatur:ſed non datur in tota natura agens,cuius virtute actiua poſſit anima ſeparata iterum vniri corpori, ipſũmque informare:ergo nec in anima ipſa poteſt poni talis appetitus naturalis ad informandum corpus, alioqui fruſtrà

omninò erit, cùm non poſſit per totam vim naturæ expleri.

Pro altera verò parte, quod illud habeat, extant D.Auguſt. 12.lib.de Geneſi ad literam c.33. & D.Thom.1.par.q.75.ar.1. ad 6. expreſsè aſſerentes *permanere in anima ſeparata appetitum naturalem, vt vniatur corpori.* Et videtur mihi probabilius, & tenendum. 97

Quod vt oſtẽdamus explicare oportet, quidnam ſit in anima appetitus iſte informãdi corpus, & quonam modo diſtinguatur ab ea. Quod intelligetur conſiderata anima in primo illo inſtanti, quo creatur a Deo, in quo non inuenimus in ea præter incõpletam, aut partialem entitatem eius, niſi formalem capacitatem, ſeu aptitudinem informandi corpus, non quidem re diſtinctam ab eadem eius entitate, quia euidens eſt non eſſe formaliter capacem, ſeu aptam informandi corpus, per aliquod accidens ſuperadditum entitati propriæ, ſed per eandem ipſam entitatem propriam, quia actus informandi non eſt actio aliqua ad quam eliciendam, aut exercendam indigeat forma aliquo accidẽte ſuperaddito, ſicut indiget, vt ſit principium actiuum aliorum actuũ: ſed eſt formam præbere ſeipſam, propriámque entitatem materiæ, quam ei prębendo dicitur actuare, & informare, nec ſe præbere actu materiæ eſt agere in ipſam, quamuis non poſſit forma ſe præbere ei, niſi media actione agentis: ex quo plane intelligitur, quod ſicut 98 anima non informat actu corpus per accidẽs aliquod: ſed per propriam entitatem; ita non fit formaliter capax, aut apta informandi per aliquod accidẽs ſibi ſuperadditum: ſed per propriam entitatem, vel ſubſtantiam; quare capacitas ſeu aptitudo informandi nõ eſt aliquid diſtinctum ex natura rei ab eius entitate, vel ſubſtantia: ſed ſola ratione, & cùm nihil aliud reperiatur in forma præter eius entitatem, in quo poſſit appetitus informãdi conſiſtere, niſi capacitas hæc, ſeu formalis aptitudo, hæc abſque dubio, & non aliud eſt appetitus ipſe. Quod ex ſimilitudine materiæ explicari amplius poteſt, in qua non eſt aliud appetitus naturalis recipiendi diſtinctum ex natura rei ab entitate ipſius materiæ: ſed ſola ratione.

Ex quibus duo argumenta ſatis efficacia deſumo ad probandum appetitum informãdi permanere in anima ſeparata. 99
Primum tale eſt: Appetitus informandi non diſtinguitur ex natura rei ab ipſa forma: ergo non eſt ſeparabilis ab ea: repugnat ergo permanere animam in ſtatu ſeparationis, quin habeat talem appetitum. Secundum, Appetitus informandi in 100
anima non eſt aliud, quàm formalis aptitudo, aut capacitas informandi, ſicut in materia non eſt aliud appetitus ad for-

mam, quàm capacitas, ſeu aptitudo recipiendi eam in ſe: ſed anima in ſtatu ſeparationis non eſt minus ex ſe apta informandi corpus, quàm erat in inſtanti ſuæ creationis: ergo nec minus appetit appetitu naturali informare, quàm appetebat prius, ſicut materia amiſſa vna forma non minus eam appetit, quàm prius.

101 Ad argum. verò eiuſdem ſententiæ diſtinguenda eſt maior, quod ſi anima ſeparata habet appetitũ, debita ſit ei informatio. Nã duplex excogitare poſſumus debitũ; vnum quaſi commune, & remotum; & ideò valdè improprium, quo pacto dicimus materiæ ſecundum ſe conſideratæ debitam eſſe informationem, vel receptionẽ formæ, quia potentię naturali aliquo modo debetur naturalis actus. Aliud eſt debitum determinatum, atq; diſtinctum, & ideò proprium, & proximum, & hoc eſt tale ſimpliciter. Concedenda eſt igitur maior de debito priori, quod non eſt aliud, ac dicere animæ ſecundum ſe conſideratæ debitam eſſe informationẽ, & vnionem cum corpore, ſicut cuilibet alteri formæ, quia informatiuo debetur informatio ſecundum hanc rationem communem, & quaſi remotam. De debito verò poſteriori neganda, quia quouſq; diſpoſitum ſit ſufficiẽter corpus, nõ debetur determinata, & propria informatio animæ, niſi remota quadam ratione: & tale debitum ſufficiens non eſt, vt dicatur propriè, ac proximè priuata forma proprio actu informandi, & cõſequenter nec ſufficiens, vt naturaliter poſſit eam conſequi, quia requiruntur diſpoſitiones in corpore, quas nullum agens naturale poteſt inducere, & ideò nec anima naturaliter reuniri corpori.

102 Ad ſecundum argumentum reſpõdeo appetitum animæ ad informandum corpus ſecundum ſe conſideratum ordinẽ naturalem habere ad agens naturale per cuius virtutem, & actionem expleri poſſit; & talem habuit ordinem in primo inſtanti creationis animæ in quo naturaliter expletum eſt per primã informationẽ, & vnionem eius cum corpore, quam ſua actione attigit naturale agens generantis hominem, ſatis eſt autẽ ſemel habuiſſe talem ordinem, & per talem actionem naturalem ſemel fuiſſe expletum, & non requiritur in quacumque alia diſpoſitione iterum expleri debere, vel reſpicere naturale agens. Quod exemplo materiæ primæ appetentis eandem animam, vel formam ſemel amiſſam, licet non poſſit naturaliter eam iterum habere, facile intelligi poteſt. Et hæc de appetitu naturali animæ ſeparatæ ad reunionem.

103 Sed quid dicendum de appetitu elicito per quem nihil aliud intelligimus, quàm actum voluntatis, quo anima appetit,

tit,aut deſiderat aliquid, & eum vocamus appetitum elicitũ, quia eſt actus elicitus a voluntate)an talem appetitum elicitum informandi corpus habeat anima ſeparata,vel non? Reſpondeo appetitum elicitum efficacem reunionis ex naturali cognitione non habere, quia cognoſcit non eſſe naturaliter poſſibilem, impoſſibile verò, vt tale non poteſt ſic appetere voluntas. Appetitu verò ſupernaturali efficaci ex viſione beatifica prouenıens appetunt abſque dubio beatorum animæ reunionem ad corpus, & appetitu intenſiſſimo, vt apertè ſignificatur Apocal.6.cap.

QVÆSTIO VIII.

Quænam potentiæ,qui habitus, quæ ſpecies,& quinam modi cognoſcendi ſint in anima ſeparata.

VT certa ſeparemus à dubiis: Dicendum eſt primò,*nullam potentiam organicam,aut corpoream permanere in anima rationali ſeparata à corpore.* Ita ſentiunt omnes. Et ratio eius manifeſta eſt,quia omnes iſtæ potentiæ ſunt communes animæ, & corpori,hoc eſt,ſunt in coniuncto ex anima,& corpore,aut aliqua eius parte compoſito, tanquam in proprio ſubiecto, vel organo: ergo diſſoluta vnione animæ, & corporis deſinit eſſe coniunctum illud, & ex conſequenti potentia, quæ ei vt ſubiecto inhærebat,in anima ſeparata. 104

Secundo certum eſt *permanere in anima ſeparata omnes potētias ſpirituales,vt ſunt intellectus agens, & poſſibilis, atque etiam potentiam motiuam animæ,per quam ſeparata poteſt ſe mouere.* Et huius ratio eſt, quia omnes iſtæ potentiæ ſunt in anima, tanquam in ſubiecto proximo, & adæquato, & nulla earum eſt organica, vel corporea, nec proinde reſpicit coniunctum ex anima, & corpore totale, vel partiale; ergo à ſola anima dependent,cuius accidentia ſunt, non à corpore, nec à coniuncto;quare licet diſſoluatur vnio animæ cum corpore, & coniunctum pereat,non poſſunt ipſæ perire:ſed neceſſe eſt in anima ſeparata permanente permanere. 105

Et ſi dicatur intellectum agentem non poſſe permanere, quia ceſſat omninò operatio eius abſtrahendi ſpecies à phantaſmatibus. Reſpondent quidam intellectum agentem præter officium 106

officium abſtrahendi ſpecies habere aliud illuſtrandi intellectum poſſibilẽ ſuo lumine ſpirituali, quo diſponitur, vt poſſit recipere ſpecies, atque eis vti, & cũ vtatur ſpeciebus acceptis ab intellectu agente, etiam in anima ſeparata, adhuc ad talẽ vſum indiget noua illuſtratione, pro qua efficiẽda permanere poteſt intellectus agens. Sic videtur loqui Ægid. quodlib. 2. q. 22. & 14. Caiet. 3. p. q. 13. art. 4. Ferrar. 3. lib. contra gent. c. 4. Bannez 1. p. q. 79. art. 3. Abulenſ. in c. 21. Matthæi q. 579. ad 9.

107 Sed hæc ſententia videtur nobis falſa propter duo; Primum, quia illuſtratio hæc intellectus poſſibilis ab agente alia debet eſſe actio eius à productione ſpeciei: cùm eam habeat in anima ſeparata, non producendo ſpeciem: ergò habet alium terminum realiter diſtinctum à ſpecie, qui ſit ſpirituale lumen productum ab eodem intellectu agentẽ in poſſibilem. Quid autem hoc lumen ſit, non eſt intelligibile, cùm nõ ſit ſpecies,

108 nec habitus, nec potentia, nec alia qualitas. Poſtremum, quia nec ſenſus externi, neq; interni indigent illuſtratione aliqua, nec diſpoſitione ad recipiendas ſpecies ab obiecto, vel ab alio ſenſu, & multò minus ad vſum earum poſtquam eas receperunt, ſed per ſe ipſos ſunt ſufficienter diſpoſiti ad earum receptionem, & per receptionem ad vſum, ſed intellectus eſt lõgè perfectior potentia: ergò non indiget illuſtratione aliqua ad recipiendas ſpecies; & multò minus ad vſum earum: & ideò ſine fundamento ponitur talis illuſtratio; quare propter eam nõ poteſt permanere intellectus agens in anima ſeparata. Reſpondeo igitur intellectũ agentem neceſſariò ponendum eſſe in anima ab eius creatione, & vnione cum corpore ad abſtrahendum ſpecies à phãtaſmatibus, ſine quibus non poſſet naturaliter intelligere in corpore: qua neceſſitate ſuppoſita iam pertinet ad integritatem accidentalem animæ, atque etiã ad ornatũ eius, & hoc ſufficit, vt permaneat in anima ſeparata, quamuis aliud officium, vel actum in ea non habeat. Quod poſſumus probare exemplo earum virtutum, quæ ponũtur in appetitu ſenſitiuo, vt tẽperantiæ, & caſtitatis; imò, & virtutis pœnitentiæ: quas permanere in beatis concedimus poſt reſurrectionem corporum ad animæ & corporis ornatum, licet actibus quos habuerunt in via (deficiente materia) careant.

109 Tertio dicimus *permanere in anima ſeparata omnes ſpecies intelligibiles, omnes habitus ſcientiarum, & virtutum, quas habuit in ſtatu corporis, atque etiam vſus ſpecierum omnium.* Ita D. Th. 1. p. q. 89. art. 5. & 6. & 12. q. 53. art. 1. & 2. & omnes eius interpretes. Et ratione probatur, quia ſpecies omnes acquiſitæ in corpore permanẽt in memoria intellectiua animæ: quæ cùm

ſit

ſit intellectus ipſe, neceſſe eſt eas quoque permaneret in anima ſeparata, & conſequenter ſpecies, & habitus in ea exiſtẽtes, quia nec habent contrarios habitus, nec actus in ſtatu ſeparationis, à quibus corrumpi poſſint, nec per obliuionẽ aut ceſſationem ab actibus, & licet habuerint dependentiam à phãtaſmatibus in prima acquiſitione; nõ tamen depẽdent neceſſariò ab eis in conſeruari, neque in vſu, quia dependẽtia quam habet in vſu anima, dum eſt in corpore, non eſt eſſentialis, ſed neceſſaria tantùm propter naturalẽ ſympathiam ac ſubordinationem potentiarũ ſenſitiuarum cum intellectu in corpore exiſtente: nam tunc radicantur omnes in eadem anima; & ideò neceſſe eſt operante ſuperiori operari etiam ſuo modo inferiores circa idem obiectum. Sed cum alium modum intelligendi habere debeat à corpore ſeparata, ſicut habet aliũ modum eſſendi, non habebunt ſpecies & habitus dependentiam à phantaſmatibus quantum ad vſum. Sed eis vti poterit ſecundum conuenientiam illius ſtatus. 110

Videtur tamen obſtare huic reſolutioni duo teſtimonia Sacræ paginæ; Primum ex Paulo 1. ad Corinth. 13. vbi ait, *ſcientiam deſtrui poſt mortem*, cui reſponderi poteſt. 1. loqui Paulum de ſcientia aut rerum cognitione obſcura, vt oſtendit cõtextus literæ. Quam deſtrui concedimus. Vel ſecundo loqui de dono ſcientiæ comitante fidem, & de quauis alia obſcura cognitione, quæ ratione obſcuritatis deſinet, & hanc expoſitionem ſequitur D. Thom. in eiuſdem loci commentariis, deſumptam forte ex D. Hieron. in Prologo Bibliorum ad Paulinam cap. 7. ad finem. 111

Alterum teſtimonium habetur Ecclesiaſtes 9. vbi dicitur. *Mortui nihil nouerunt amplius*; & infrà, *nec opus, nec ratio, nec ſapientia apud inferos.* Cui reſpondet D. Hieronymus ibidem, Sapientem loqui per proſopopeiã in perſona impij ſuadentis aliis, vt voluptatibus ſe dedãt. Et ideò ſtatim ſubdere. *Vade, & comede in lætitia panem tuum.* Vnde non tollit, quin prædicta permaneant in anima ſeparata. Secundò exponit eadem verba Nicol. Lyra. de damnatis, qui nihil eorum quæ illis poſſent ac deberent prodeſſe, cognouerũt, nec eſt illis ratio, vt propriam ſalutem veramque ſapiẽtiam conquirãt. Vnde cum ſubditur: *Vade, & comede*, non ſignificatur, trade te voluptatibus, ſed comede cum lætitia, hoc eſt, cum teſtimonio bonæ conſcientiæ; quare ſtatim additur: *Quia Deo placent opera tua.* 112

Sed quantum ad modum cognoſcendi dubium eſt; an ſolas habeat ſpecies, quas acquiſiuit in corpore, & per eas tantum cognoſcat, vel nouas alias accipiat per infuſionem à Deo eidẽ 113

ſtatui

ſtatui ſeparationis congruentes, & ita per vtraſque operetur.

Et prima opinio aſſerit naturaliter loquendo ſolũ habere in ſtatu ſeparationis illas ſpecies, quas acquiſiuit in corpore,
114 & per has tantum cognoſcere. Probat, quia anima eſſentialiter eſt forma corporis: ergò ſolùm eſt capax ſpeciebus per miniſterium corporis recipiendis, quas conſtat non poſſe tunc accipere, cum corpore & ſenſibus careat, ergò non poteſt habere alias, præter eas quas acquiſiuit in corpore, quia per infuſionem à Deo accipere ſpecies ſolùm pertinet ad completas ſubſtantias ſpirituales, nempe Angelos.

Hæc tamen ſententia falſa probatur; quia intellectus in quocũque ſtatu animæ ordinatur per ſe ad cognitionem rerum: ergò in quocunque ſtatu debet habere aliquã cognitionem congruentem eidem ſtatui: ſi verò non dãtur illi ſpecies, contingere poterit nullam prorſus habere cognitionem, per totam æternitatem quantùm eſt ex parte naturæ, quod patet eſſe abſurdum. Minorem probo in pueris decedentibus ſine ſpeciebus acquiſitis, & in peccato originali, qui nullam poterunt cognitionem habere. Quare neceſſe eſt tribuere animæ ſeparatæ ſpecies alias, præter eas, quas acquiſiuit in corpore.

115 Sed quonã modo eas compareт, non eſt certum. Nam Scotus in 4. d. 45. q. 2. & Gab. in canonem lect. 32. aſſeruut in eo ſtatu eas acquirere de nouo per opus intellectus agentis, nõ minus quàm dum erat in corpore. Hæc tamẽ ſententia planè falſa eſt; quod ſic probo. Intellectus agens, vt in 3. lib. oſtẽdimus ex ſe indeterminatus eſt, & quaſi indifferens ad producendam quamlibet ſpeciem cuiuſcunque obiecti; quare nullam poteſt producere, niſi determinetur ab obiecto: ſed non poteſt determinari ab obiecto in ſtatu ſeparationis, cum in eo nullum habeat phantaſma; imò nec phantaſiam, nec poſſit ab obiecto, niſi per ſenſum apprehenſo determinari, vt ex ſuperioribus conſtat: ergò nec poteſt naturaliter illam ſpeciem producere.

116 Dicendum igitur eſt *animam ſeparatã nouas ſpecies habere, præter eas, quas acquiſiuit in corpore, eas tamen non acquirere per opus intellectus agẽtis, nec vllo alio modo eas à rebus accipere, ſed per infuſionem à Deo, & ita per has intelligere, atque etiã per eas, quas ſecum in memoria detulit.* Ita D. Tho. 1. par. q. 89. art. 1. ad
117 primũ, & cum eo omnes eius interpretes. Et probatur ratione ſatis congruenti, quia modus operandi ſequitur modũ eſſendi, ſed anima rationalis in ſtatu ſeparationis habet aliũ modum eſſendi; cùm nõ informet corpus: ſed ſeparata ſit ab eo, nec etiam habeat officium formæ, ſed omninò ſubſiſtat per ſe

ad

ad modum, & ſimilitudinem Angelorum, ergò debet habere modum operandi ſimilē, & ex conſequenti principia tali modo operandi congrua, quæ ſunt ſpecies, quas debebit eodem modo accipere non igitur a rebus, ſicut nec accipiunt eas à rebus Angeli, ſed a Deo per infuſionem.

Et ſi quæſieris, vtronam ex his modis perfectius intelligat anima ſeparata, per ſpecies in corpore acquiſitas, vel à Deo infuſas? Reſpondet D. Thomas in eodem articulo proximè citato, clarius, atque diſtinctius, & ideò perfectius intelligere per ſpecies in corpore acquiſitas, quā per infuſas. Cuius ea eſt ratio, quia licet modus intelligendi per ſpecies infuſas ſit ex ſe perfectior modo intelligēdi per acquiſitas in corpore, & ſpecies ipſæ infuſæ ſint ex ſe perfectiores acquiſitis, ſed eſt animę improportionatus, quæ cùm ſit forma, etiam dū eſt ſeparata, magis eſt ei proportionatū perfici per corpus: quare clarius, atque diſtinctius intelligit per ſpecies à ſenſibus corporis acceptas, quam per infuſas, quę propter improportionem magis confuſè, & obſcurè repræſentant animæ obiecta: & ideò vnitur receptioni, vt perfectiorem aſſequatur modū intelligendi. 118

Alij verò clarius, atque diſtinctius putant intelligere animam in ſtatu ſeparationis per ſpecies infuſas, quàm per acquiſitas: quia perfectiores ſunt ſpecies, & ad vſum earum caret anima impedimentis corporis. 119

Ego verò incertam omninò eſſe rem hanc exiſtimo, quia licet in communi cognoſcamus vtrumque modum intelligendi, in particulari verò prorſus ignoramus naturam, & modum repræſentandarum ſpecierum animæ ſeparatæ infuſarum, & improportionem earum cum anima, & fortè ſententia D. Thom. poſſet intelligi de rebus, quas clarè ac diſtinctè, & intuitiuè intelligimus in corpore, non de aliis, de quibus ſententia oppoſita explicari poſſet.

FINIS.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

INDEX
RERVM NOTABILIVM,
QVÆ IN HIS COMMENTARIIS ſuper tres libros Ariſtot. de Anima continentur.

Litera L. Librum. C. Caput. Q. Quæſtionem. T. Tractatum. P. Paginam. N. numerum denotat.

A

Anima.

ANIMA poteſt eſſe obiectum ſcientiæ, quæſt. 1. pag. 3. & 4. n. 1. & 2

Anima vegetatiua, & ſenſitiua pertinent ad obiectum philoſophiæ, q. 1. p. 4. n. 3

Rationalis ſecundum hos gradus. ibid. n. 4

Anima rationalis, vt rationalis eſt corporea, vt quo, p. 10. num. 12

Duplicem habet ſtatum. ibid. n. 13

Anima rationalis, vt eſt principium intelligendi in corpore per ſe pertinet ad conſiderationem naturalis philoſophiæ, p. 11. n. 14

Anima rationalis, vt eſt in corpore, nullam habet operationem omnino independentẽ à phantaſmate, ibid. p. 12. n. 16.

Anima rationalis ſeparata ſimpliciter pertinet ad naturalem philoſophiam, p. 13. n. 17

Secundum illa vero, quæ habet ex ſtatu ſeparationis pertinet ad metaphyſicam, ibid.

Sed hæc etiam commodius tractantur hic; p. 13. n. 18

Anima eſt ſubiectum huius operis, q. 2. p. 20. n. 38

Et hoc illi conuenit, etiam ſi opus iſtud cum paruis naturalibus, vnum integret. ibid. n. 34

Animam eſſe in rerum natura probatur, l.2. c.2. tract.1.p.53. num.24
Anima non eſt accidens, ſed ſubſtantia, l.2.c.2. tract.1.p.54. num.26
Animam eſſe corpoream, qui dixerint, ibid. quæſt. 2.p.58.n. 36.& 37
Anima non eſt corpus,p.59 n.39
Anima eſt actus corporis,quæſtione 2.p.62.n.46.47.& 48
Actus primus, & ſecundus in quo differant ibidem pag.64. num 50
Anima eſt actus primus prioritate naturæ,l.2.q.4 p.66.n.54
Actus primus ſubſtantialis,non ſolum entitatiuè, ſed ſub ratione formali actus abſolutè perfectior eſt actu ſecundo, ibid.p.68.n.61
Actus primi omnes, ſiue ſint potentiæ naturales, ſiue ſupernaturales habitus perfectiores ſunt actibus ſecundis ab eis elicitis,ibid.p.69 n 65
Actus quo generatur habitus adquiſitus perfectior eſt illo, ibid.p 70.n.69
Actus primus perficitur per ſecundum accidentaliter tanquam principium actuum eius,ibid.p.71.n.72
Anima optimè poteſt definiri per materiam organicam, & per corpus animatum,q.5.p 76,n 2
Anima melius definitur per corpus animatum quàm per materiam organicam, ibid. & per hoc definiuit eam Ar.ibid. p.77.n.2
Ariſt.ſumit illa verba(potentia vitam habentis) in definitione animæ pro vita ſecunda accidentali,ibid p.79.n.8
Animæ definitio expenditur,ibid.p.80.n 10
Anima prima definitione eſſentialiter definitur, l.2.q. 6.p.81. n.17.&18
Animæ non eſt eſſentialis actualis informatio, ſed aptitudinalis, ibid
Anima duplex,informans,& aſſiſtens,l.2.c.2.q.7.p.87.n.36
Anima hic definita vniuoca eſt reſpectu animæ vegetatiuæ,& ſenſitiuæ,ibid.n.38
Anima aſſiſtens non definitur vllo modo definitione animæ tradita ab Ariſt. ibid.p.91.n.50
Anima rationalis eſt vera forma informans corpus, ibid. n.52
Non ſolùm ſecundum alios gradus,ſed etiam ſecundum gradum rationalitatis informat corpus,ibid.p.94.n.59.& 60
Animæ definitio vniuoca eſt ad omnes animas informantes, ibid.p.95 96.97.à n 50.vſque ad 70

Anima in communi, in quantum ſe extendit ad particulares definitur ſecunda definitione animæ, cuius ſenſus eſt diſtributiuus, & copulatiuus, diſtributiue tamen, ac commoda, in qua definitione particula, viuimus, ſumitur pro ſpeciali operatione animæ vegetatiuæ, l. 2. c. 2. q. 8. p. 102. & 103. à n. 90. vſque ad 96

Ariſt definiuit animam ſecunda definitione deſcriptiuè, q 9. p 107 n. 104 & ſequentibus.

Anima accidentaliter eſt principium operationum actuale, aut a titudinale formale, ibid. p. 108. n. 108

Eſſentialiter tamen eſt princi- ium radicale potentiarum vitalium, & o erationum, & ſic per vtraſque poteſt definiri eſſentialiter, ibid. p. 1 0. n. 115. & 116

Anima quomodo ſit principium radicale, vel formale, ibid. p. 111. n. 18

Anima quo modo poteſt duplici definitione eſſentiali definiri, ibid. p 113. n. 122

Animarum genera tantum ſunt tria. l. 2. c. 3. q. 1. p. 127. n 7

Anima vegetatiua eſt verè anima à ſenſitiua diſtincta, ibid. p. 129. n 11

Anima enſitiua continet gradum vegetandi, & animam vegetatiuam formaliter, & eminenter, & eodem modo anima rationalis vtrumque gradum, & vtramque animam includit, e 3. q. 2. p. 139. n 40 & 41

Anima rationalis eſt formaliter corporea, vt quo, non vt quod, ibid. p. 42 n 53

Anima ſingularis dicit indiuidualem ordinem ad determinatum corpus, q. 5. p. 146 n 63

Anima vnitur materiæ, propter bonum proprium, & compoſit. ibid.

Animæ eiuſdem ſpeciei poſſunt eſſe inæquales in perfectione ſubſtantiali indiuiduali, ibid. p. 147. n. 61. 62. & 63

Plures vero æquales eſſe poſſunt, ibid p. 150. n. 70

Anima quæcumque omnes partes corporis informat, quæ aliquam o erationem vitalem exercet, quælibet iuxta propriam naturam, l. 2. c. 3 q. 4. p. 173. n. 133. & 134

Non tamen ex omni totalitate eſſentiali, integrali, & poteſtatiua, p 176. n. 136

Animæ plures non ſunt in eodem viuenti etiam rationali, q. 5. p. 179. n. 146. vſque ad 150

Et oppoſitum in hoc ſaltem temerarium ad minus videtur, p. 180. n. 148 & 149

In generatione tamen humana tres animæ introducuntur, &

& non ſimul perſeuerant,ibid.p.183.n.153.vſque ad 157.ſecus res ſe habet in nutritione.
Animæ ſingulæ ſunt in ſingulis viuentibus ſecundum Ar. rationem naturalem.Et ſecundum fidem,q.10.p. 224.n.141
Ariſt.quid de hoc ſentiat.ibid.p.225.n.143.&144.
Animæ poſſunt multiplicari numero, etſi careant materia, ibidem p.227.n.147
Anima concurrit ad productionem potentiarum, vt inſtrumentum,q.5.p.191.n.18
Auditus ſtructura explicatur,l.2.cap.8.q.6.p.502.n.114
Auditus organum,& ſubiectum eſt ſubſtantia aërea tympano contecta,quæ anima informatur.ibidem p.502.n.119.120. & 121

Anima ſeparata.

Anima rationalis non educitur de potentia materiæ, ſed producitur à ſolo Deo ex nihilo per creationem. lib.3. q.1.p.784.n.3. Non creatur prius tempore,quam formetur corpus:ſed in eodem inſtāti,in quo completa eſt diſpoſitio eiuſdem corporis pro receptione eiuſdem animæ.p.787.n.10. Non eſt vllo modo compoſita ex materia, & forma corporeis,aut ſpiritualibus,nec omnino ex potentia reali receptiua,& actu reali in ea recepto:ſed ſimplex ac perfectiſſima forma corporis.pag.790. n. 17. nihil corporeum, etiam ſubtiliſſimū habet:ſed purè ſpiritualis eſt,pag.793.n.27.Immortalem eſſe cenſuit maior, & melior antiquorum pars: & præſertim Ariſtoteles,& Plato. p.787.n. 44. Quod docet etiam fides catholica, pag.805. num. 69. Et probat euidenter naturalis ratio,pag. 801. num. 54. & 55. Et immortalitatem quidem habet ex propria natura ſicut Angeli, & non ex gratia Dei. Habet duplicem ſtatum, informationis & ſeparationis à corpore,pag.807.num.76.Et vterque eſt ei ſimpliciter naturalis,quamuis magis prior.p. 809.n.81.& p.810.n.84. In ſtatu ſeparationis retinet apud ſe ſpecies,& habitus,quos acquiſiuit in corpore.p.820.n.105. & 106 Quamuis nullam potentiam ſenſitiuam, neque organicam:ſed ſolas ſpirituales, etiam intellectum agentem. p 817. num.105.& 106.Et operatur quidem in ſtatu ſeparationis per eaſdem ſpecies,quas habuit in corpore ex phantaſmatibus,nec ſolum per eas,ſed etiam per alias, quas de nouo accipit, non quidem ab intellectu agente : ſed à ſolo Deo per infuſionem, ſicut acceperunt Angeli in prima ſua

condi

conditione,p.820.n.114.& 115. Non eſt tamen exploratum per quaſnam ſpecies intelligat, videlicet per acquiſitas in corpore,vel infuſas in ſeparatione,ſed valde dubium,p.821. n.118.& 119.

Appetitus.

Appetitus triplex explicatur naturalis, ſenſitiuus, & rationalis.lib.3.c.13.q.1.p.772.nu.39

Appetitus rationalis, & ſenſitiuus ſpecie, & realiter diſtinguuntur,p.773.n.40.& 41

Appetitus rationalis actus ſunt per ſe, vel ſimpliciter liberi: ſenſitiui verò actus in homine habent libertatem participatam,& imperfectam,p.773.n.42

Appetitus ſenſitiuus mouetur à rationalis imperio,non ſeruili,ſed ciuili.p.774.n.43

Appetitus rationalis reflectitur ſupra proprios actus,non ſenſitiuus.ibid.

Appetitus ſenſitiuus ſubditur rationali ſicut plures aliæ potentiæ,ſed aliquando non ſine reſiſtentia.ibid.n.44

Appetitus ſenſitiuus eſt potentia diſtincta realiter,& eſſentialiter ab intellectu,ibid.n.45

Appetitus rationalis realiter, & eſſentialiter diſtinguitur ab intellectu,p.775.n.48.& 49

Appetitus rationalis, & intellectus habent intrinſecam connexionem,ita vt non ſolum implicet voluntatem ferri in incognitum,ſed etiam ei proponi obiectum,niſi ab intellectu,p.776.num.50

Appetitus ſenſitiuus,aut rationalis, qui eſt voluntas, non eſt cauſa phyſica motus progreſſiui:ſed ad eum concurrit quaſi morali modo per imperium.p.780.q.2.n.63

C

Certitudo ſcientiarum duplex eſt,lib.1.quæſtion.3.pag. 28. num.45

Continentia alicuius alia formalis,alia eminentialis. l. 2.c.3. q.2.p.135.num.29

Alia continentia,vt quo,alia,vt quod.ibidem p.138.n.37

Cadauera diſtinguuntur ex diſtinctione corporum viuentium, quibus ſuccedunt & aſſimilantur,l.2.c.3. q. 6. p. 259. num. 96

Color.

COlores veri ſunt ſecundæ qualitates reſultantes ex permixtione primarum,atque adeo diſtincti a lumine,l 2. c.7.q.1 p.411.num.15 & ſequentibus
Colores verò apparentes ſunt lumen diuerſimode in corporibus receptum,ac proinde diſtincti a coloribus,ibid
Coloris vtraque definitio expenditur,ibid.413.numer.19.20. & 21.& 22

D

DIuiſio huius operis lib.1.q.5.p.34
Dignitas huius ſcientiæ,vtilitas,& methodus,l. 1.c.1. p. 35 num.1.& 2
Dialecticus quare dicatur definire per formam , phyſicus per materiam,l.1.q.1.p.38
Demonſtratur prior definitio animæ per poſteriorem,l.2.c.2. q.10.p.114 n.125.& 126
Demonſtratio eſt a poſteriori ſi operationes ſumantur,vt effectus,ibid.p.118.n.136
Quod etiam eſt , ſi viuere ſumatur in definitione pro gradu ſubſtantiali vitæ in commune,ibid.n.137
Si operationes animæ ſumantur per modum cauſæ formalis, vt poſſunt , aliquo modo demonſtrabitur prior definitio per ſecundam,quaſi à priori,ibidem,p.119.n.139
Diuiſibilitas in omnes partes integrantes conuenit animabus animalium imperfectiorum,& plantarum,l.2.c.3.q 2.p.1 1. n. 01
Habent tamen quamdam rationem indiuiſibilitatis.ibid.pag. 165.n.112
Quid de hoc ſentiat Auguſt.ibidem p.164 n.110
Diuiſibilitas,aut indiuiſibilitas formæ ex perfectione eius, & ex entitate deſumenda eſt,ibidem.n.110
Diuiſibilitas etiam conuenit animabus animalium perfectorum,ibid q.3 p.168.n 119
Sunt tamen indiuiſibiles in ordine ad conſiſtentiam , p. 172. num.128

E

EManatio naturalis,& alia actio in quo diſtinguatur,lib.2. c.3.q.1.p.131.n.16

Forma

F

Forma corporeitatis nullo modo ponenda eſt i a compoſito ſubſtantiali viuenti, aut non viuenti. l. 2. c 3. quæſt. 6. p. 188. num. 164
Vnde in morte Chriſti nihil fuit miraculoſum, ſed fuit verum cadauer per formam cadaueris ipſius corporis, ibidem, p. 191. n. 171. & 173. Habuit tamen idem ſuppoſitum, non verò eandem naturam forma cadaueris, per ſe producitur tantùm à cauſis vniuerſalibus, ibidem dubio in fine quæſtionis, p. 192. num. 175
Forma quæ dat eſſe genericum dat eſſe ſpecificum, quæſt. 7. p. 201. num. 193

G

Gradus eſſendi vegetatiuus cōtinetur in ſenſitiuo, & vterque in rationali formaliter, aut eminenter, l. 2. c. 3. q. 2. p. 136. n. 30
Generatio eſt duplex propria, & impropria, cap. 4. q. 4. p. 304. num. 71
Generatio propria definitur, ibidem num. 72
Generatio propria non eſt quando genitum non eſt eiuſdem ſpeciei ex vi generationis, licet ſit aliunde, ibidem. p. 306. num. 76
Generatio propriiſſima erit ſi genitum procedat in eadem numero natura; vt generatio Verbi diuina, ibi. p. 306. n. 77
Generare ſibi ſimile eſt naturaliſſimum opus viuentis, id eſt animæ vegetatiuæ, quia intendit conſeruationem ſui in ſpecie, vel quia communicat aliis, quantum poteſt, ibidem, p. 308. n. 80. 81. & 82
Guſtus organum ſunt nerui per mediam linguam pergentes, & vſque ad palatum, l. 2. c. 10. q. 2 p. 534. n. 24
Guſtus magis viget in cuſpide linguæ ibid. n. 25
Guſtus, & tactus ſunt ex Ariſtot. in corde remota tamen, n. 26
Guſtus caret medio extrinſeco, habet tamen internum, id eſt ſpongioſam carnem, qua tegitur neruus ibidem, p. 535. n. 26. in fine
Guſtus diſtinguitur ſpecie eſſentiali à tactu, q. 3. p. 536. n. 29. vſque ad 32
Guſtus concupit cum tactu, quia etiam contactum obiecti petit, p. 537. num 33.

I

Indiuiſibile tribus modis dicitur, l.2.c.3.q.1.pag 155.n.83
Indiuiſibilitas partium integrantium conuenit animæ rationali, & oppoſitum eſt periculoſum. l.2.c.3.q.1.p.156.n.87

Intellectus.

Intellectus agentis nomine quid ſignificetur. lib.3.c.5.q.1.pag.657.n.18
Intellectus agens neceſſario ponendus eſt in anima, p.658.n.21.& 24
Intellectus creatus quicunque indiget ſpeciebus ad percipienda alia obiecta creata.p.658.n.22
Intellectus noſter in inſtanti creationis nullam habet ſpeciem alicuius rei, ſed eſt ſicut tabula raſa, p.658.n 23
Intellectui Angelico in inſtanti creationis infunditur ſpecies à Deo, p.659.n.23
Intellectus agens formaliter non intelligit, p. 660.nu.26.27.& 28
Intellectus agens non illuminat phantaſmata per ſolam aſſiſtentiam.p.663.n.34
Intellectus agens non illuminat phantaſmata producendo in illis qualitatem realem.p.661.n.32
Intellectus agens per ſolam aſſiſtentiam non efficit in phantaſmatibus, quod repræſentent naturam vniuerſalem, ibid.
Intellectus poſſibilis non poteſt per ſe immutari a phātaſmatibus illuſtratis, ſine ſpecie intelligibili, 663.n.35
Intellectus agens vnicam habet actionem intellectioni præuiam circa intellectum poſſibilem, quæ eſt productio ſpeciei intelligibilis ſpiritualis in eo, & de eius potentia eductæ, per quam repræſentatur obiectum materiale repræſentatum in phantaſmate.p.664.n.37.38.39.& 40
Intellectus agens per eandem actionem, qua producit ſpeciē, illuſtrat phantaſmata, ibid.& pag.665.n.41.& 42
Intellectus agens concurrit ad productionem ſpeciei intelligibilis, vt præcipua cauſa.q.2.pag.668.n.51 & 52
Intellectus agens eſt virtus animę ſpiritualis, & immaterialis, ſicut ipſa in qua immediatè inhæret. q.4.p.672.n.64
Intellectus agens non eſt habitus principiorum, nec qualitas tertiæ ſpeciei.p.673.n.66
Intellectus agens eſt potentia animæ realiter diſtincta ab intellectu poſſibili, p.674.n.70.& ſequentibus.

Intellectus agens in ſtatu ſeparationis non eſt ſuperfluus. p. 677.n.78.& 79
Intellectus poſſibilis ſecundum proprium actum intelligẽdi vitalem,longe,& ſimpliciter perfectior eſt intellectu agente,at vt recipit ſpeciem,& ſecundùm quid imperfectior eſt illo.pag.678.num.81
Intellectus poſſibilis eſt potentia animæ rationalis ei inhærens ad intelligendas res omnes,c.5.q. 1.p.680.num.86.87. & 88
Intellectus poſſibilis non eſt potentia organica,ſed eſt in corpore ſicut anima,cui inhæret.p.681.n. 89.& 90
Intellectus poſſibilis indiget neceſſario ſpeciebus intelligibilibus.q.2.p.682.n.93.& 94
Intellectus poſſibilis conſeruat apud ſe ſpecies intelligibiles. pag.683.num.98
Intellectus cognoſcit per ſe ſingularia ſenſibilia. q.3.pag.684. n.100
Intellectum non recipere ſpeciem impreſſam repręſentantem ſingulare materiale,valde probabiliter defendit S. Thom. p.687.n.112
Intellectus agens per ſe,& directè producit in intellectu poſſibilem ſpeciem repræſentantem diſtinctè ſingulare materiale determinatum. p 688.n. 113.& 114
Intellectus agens naturaliter non poteſt producere ſpeciem repræſentantem naturam vniuerſalem, ſed ſemper & neceſſario ſingularem.p.689.n.115.
Intellectus primo cognoſcit ſingulare.p.689.n.117
Intellectus noſter non cognoſcit ſingulare materiale cognitione reflexa,ſed directa,p.690.n.118.119.& 120
Intellectui nõ repræſentatur ſingulare, & vniuerſale per eandem ſpeciem,p.690 n.121.& 122
Intellectus agens non facit relucere in phantaſmatibus naturam vniuerſalem.692.n.124
Intellectus noſter cognoſcit vniuerſale per conuenientiam ſingularium, cognoſcendo naturam in qua conueniunt non conſideratis differentiis indiuidualibus, & eliciendo ſpeciem expreſſam illius. p.692.n.126
Intellectus media cognitione, & ſpecie expreſſa vniuerſalis, imprimit ſibi aliam ſpeciem impreſſam vniuerſalis. ibid. n.127
Intellectus agens nõ poteſt imprimere in poſſibili propriam ſpeciem ſubſtantiæ.p.695.n.135
Intellectus agens nõ poteſt producere ſpeciem repræſentan-

tem coniunctum ex ſubſtantia, & accidenti, ſicut nec phantaſma illud poteſt repræſentare.p.695.n.136

Intellectus primo non poteſt cognoſcere ſubſtantiam, ſed ex aliqua proprietate.p.796.n.137

Intellectus non cognoſcit primo coniunctum ex ſubſtantia, & accidenti.ibid.

Intellectus noſter primo, & per ſe ſolum cognoſcit accidentia per ſe ſenſibilia, ſecus ſubſtantiam, & alia accidentia. p. 698.n.138

Intellectus cognoſcit ſubſtantiam, & accidentia inſenſibilia ex ſpeciebus ſenſibilium eliciendo propriam ſpeciem expreſſam, & ex hac aliam impreſſam. p.697.n.140

Intellectus noſter qualem conceptum proprium eliciat de ſubſtantia, & inſenſibilibus.698 n.142

Intellectus noſter aliquo modo cognoſcit pro hoc ſtatu ſubſtantias ſpirituales. q.5.p.701.n.151

Intellectus pro ſtatu corporis non cognoſcit ſubſiſtentias ſeparatas per proprias ſpecies à quibus immediatè repręſentetur, pagina 703.n.157 vſque ad n.164

Intellectus in corpore proprios conceptus format rerum ſpiritualium per alienas ſpecies corporearum rerum, ibid.

Intellectus pro hoc ſtatu aliquo modo cognoſcit propriam animam.q.6.p.706.n.168

Intellectus pro hoc ſtatu non cognoſcit propriam animam per ſe ipſam immediatè, ſicut Angelus ſe cognoſcit. p. 558. num.173

Intellectus in corpore non cognoſcit propriam animam per propriam ſpeciem, à qua per ſe immediate repræſentetur. p.707.n.173

Intellectus cognoſcit propriam animam cognoſcendo proprium actum, vel per ſpecies rerum materialium. ibid.vſq; ad n.181

Intellectus ſeparatus intelligit propriã animam per ſe ipſam, & per ſe ipſam habet intime vnitam.p.711.n.177

Intellectus aliquo modo cognoſcit ſe, ſuos actus, habitus, & ſpecies, nec non voluntatem, & eius actus, & habitus, q.7.p. 711.n.186

Intellectus non cognoſcit ſe, & ipſius ſpecies, voluntatem, actum, & habitus vtriuſq; per ſe immediatè, nec per ſpecies proprias, p.713.n.194

Intellectus cognoſcit prædicta omnia per alienas ſpecies rerum materialium.p.714.n.197.& ſeq.

Intellectus habet prædicta omnia præſentia per ſe, ſecundum pro

propriam eorum rationem,& entitatem,non verò præſentia obiectiua.p.717.n.206. & 207
Intellectus cognoſcit prædicta per reflexionem, & diſcurſum,p.718.n.209.& 210
Intellectus cognoſcit ſenſus tam internos, quam externos per ſpecies organorum in quibus reſident. p. 20 n.116
Intellectus cognoſcit actus externorum ſenſuum per actus internorum vel phantaſmata.ibid.
Intellectus cognoſcit actus internorum ſenſuum per ſpecies obiectorum, quæ phantaſmata ipſi repræſentant, & ſi cognoſcuntur ipſa phantaſmata,ibid.
Intellectus cognoſcit actus appetitus per ſpeciem obiecti circa quod verſantur,vt ſenſatum.p.720 n.217
Intellectus noſtri duplex ſtatus, & obiecti ipſius variæ acceptiones explicantur.p.721.n 118.& 119
Intellectus noſtri ſecundum ſe obiectum adæquatum vniuerſaliſſimum eſt vniuerſaliſſimum ens, quodcunque cognoſcibile comprehendens.p.721.n.22
Intellectus noſtri pro ſtatu corporis adæquatum obiectum per ſe eſt tantum ens,vel accidens per ſe ſenſibile.p.721.n. 221.& 242
Intellectus ſpeculatur phantaſmate, quia eo operante ſimul phantaſia operatur circa idem obiectum,vel alterum ſimile q.1.p.721.n.226
Intellectus pro hoc ſtatu ſemper operatur ſpeculando phantaſmata, hoc eſt, dependenter naturaliter ab operatione phantaſiæ,p.725 nu.231. quæ dependentia non eſt data in pœnam peccati originalis.n.234
Intellectus dependet in ſua operatione à phantaſia ex imperfecto modo,quo anima informat corpus corruptibile, cui in modo operandi ſe accommodat,p.727.n.236.& ſequentibus.
Intellectio, & quælibet cognitio præſupponit ſpeciem obiecti,& receptionem eius in potentia, quæſt. 2.p.730.numero 249
Intellectio, & alia cognitio non conſiſtit in receptione ſpeciei,ſed ad illam requirit concurſus vitalis eiuſdem potentiæ informatæ ſpecie.p.731.n.250.251.& 252
Intellectio quælibet, aut alia cognitio ſeu actus appetitus dicit veram actionem realem, & verbum, aut alium terminum de prædicamento qualitatis,q.3.pag.736.n.267.vſque ad 275
Intellectio, vel cognitio quælibet formaliter non conſiſtit in vera

vera, & reali actione, ſed in qualitate, hoc eſt in ſpecie expreſſa informante potentiam. pag.739. num.276. vſque ad 281

Intellectio, & cognitio formaliter præter veram actionem præſuppoſitam dicit, & terminum, & actionem Grammaticalem, p.740.n.280

Intellectio, ſenſatio, & appetitio formaliter, hoc eſt qualitates iſtæ non poſſunt per potentiam abſolutam à ſolo Deo in ſubiecto vitali, & notionali, ſine actuali potentiæ vitalis efficientia produci, q.4.p.746.n.199. vſque ad 212

Intellectio formalis diſtinguitur ex natura rei ab actione reali, qua producitur, p.751.n.314

L

Lumen.

LVmen, & lux non diſtinguuntur eſſentialiter, l.2.c.7.q.2. pag.416.n.28

Lumen non eſt corpus, ibid.p.416.n.29

Lumen non eſt forma ſubſtantialis, nec ſubſtantia ſolis, aut ignis.p.417.n.31.& 32

Lumen eſt qualitas realis, phyſica, naturalis, & non intentionalis, p.419.n.37

Luminis reflexio fit per reproductionem luminis verſus anteriores partes, p.419.n.38

Lumen videtur per ſpeciem intentionalem, ſicut color, q.3. p.423.n.46

Lumen recipitur in corpore opaco, & non in ſola extima ſuperficie.q.4.p.427.n.56

Lumen, aut aliud viſibile percipi non poteſt ſine medio intercedente inter ipſum, & potentiam, quæſt.5. pag.429. num.62

Lumen non ſemper impedit viſionem, ſed aliquando, ſi non ſit contemperatum potentiæ, vt obiectum, pag.430. num.63

Lumen non eſt neceſſarium ex parte medij ad videndum aliud lumen, q.5.p.432.n.69

Lumen eſt neceſſarium ex parte totius medij ad viſionem coloris, p.433.n.71.72.& 73

Lumen nullo modo requiritur ex parte obiecti colorati ad illius viſionem, quæſt.6.pag. 438. vſque ad 444. à 84. vſque ad 99

M

Memoria.

MEmoria neceſſario ponenda eſt in parte intellectiua, & non in ſenſitiua.l.3.c.5.q.5.dub.1.p.752.n.317
Cur huius rei potius, quam illius recordemur, cum ſpecies vtriuſque in memoria retineantur,p.754.n.324
Memoria verſatur circa obiectum iam ſenſatum,& vt præteritum,eſtque quaſi theſaurus ſpecierum. p.755. n.328
Memoriæ ratio proprius,& perfectius reperitur in parte intellectiua quam in ſenſitiua,p.756.n.332
Memoria intellectiua eſt eadem omnino potentia realiter, & eſſentialiter cum intellectu, pag. 758. num. 335. 336. & 337

O

Ordo.

ORdo iſtius tractationis de anima cum cæteris partibus Philoſophiæ quis ſit, lib.2. quæſt.4. pag.66. num.55. 56. & 57

Organum.

ORganum eſt pars animati corporis certa diſpoſitionis potentia vitali informata, & ordinata ad operationem vitalem exercendam,l.2.q.6. p.84.n.27
Oculi ſtructura quinque conſtat tunicis, tribus humoribus, & ſeptem muſculis,c.7.q.8.p.451.num.115.& ſeq.
Organum potentiæ viſiuæ nec eſt neruus, nec neruorum coniunctio, ſed oculus,p.455.num.124
Oculi humor cryſtallinus eſt pupilla & proprium ſenſorium viſus, p.456.n 127.& 128
Humor cryſtallinus informatur anima ſenſitiua, pag.457. n.131

Obiectum.

OBiectum diuerſo modo multiplicat ſpeciem rectam, & reflexam,q 9.p.460.n.142
Obiectum per reflexionem non repræſentatur cum tota diſtanti a.ibid.

Odor.

ODor non eſt fumoſa ſubſtantia, aut exhalatio, l.2.c.9.q. 10.p.507.n 1
Odor eſt qualitas per ſe ſenſibilis ab olfactu,p.508.n 4
Odor eſt ſecunda qualitas cauſata ex certa permixtione primarum, in qua ſiccum comprehendit humidum,p.509.n. 5 & 6
Odorifera corpora, & ſimul ſapida habent quod ſecundum diuerſas partes ſiccitas comprehendat humiditatem, & econtra,p.511.num 12
Odor non neceſſario immutat olfactum vſque ad illum pertingens in exhalatione, quæſt.1.p.514.n.20
Odor nec medium, nec organum immutat per multiplicationem realem,pag 515 n.24 & 25
Odor non ſemper defertur per medium in exhalatione ad aliquam diſtantiam, ſed aliquando, numquam tamen fit olfactio per exhalationem ipſam immutantem organum, n.517.p.27. vſque ad 30

Olfactus.

OLfactus medium eſt aër, vel aqua, q.2. p.512. num.16. & 17
Olfactus organum, illiuſque ſtructura exponitur, q.3.p.519. n.34. & 35
Olfactus non eſt in receptaculis anterioribus cerebri, p. 520. num.37
Nec in ramis neruorum deriuatis à cerebro,p.521.n.39
Nec minus in tota reſpirationis via,p.521.n.39
Olfactus organum ſunt proceſſus mamillares.p.521.n.40
Olfactus æque perfectus eſt eſſentialiter in omnibus animalibus,q 4 p.5 2 n.44
Accidentaliter vero perfectior eſt in multis animalibus,quam in homine,ibid.n.46

P

Pars.

PArtes triplices ſunt.lib.2.cap.3.quæſt.1.p.155.n.8
Pars quælibet animæ diuiſibilis eſt animæ, ſed definitio animæ illis non conuenit,niſi inadæquate: datur enim per corpus organicum,tanquam per adæquatum perfectibile, q.2.p.166.n.115

Partes

Partes corporis animati in multiplici ſunt differentia. q.7. p. 100.n.82

Partes heterogeneæ eiuſdem compoſiti ſubſtantialis viuẽtis, vel non viuentis non habent partiales animas, vel formas diſtinctas ab anima, vel forma totali. lib.2. c.3.q.7.p.197. n.182

Nec partes eiuſdem animæ diuiſibilis informantes diuerſas partes heterogeneas; nec partes ipſæ heterogeneæ ſpecie partiali diſtinguuntur.p.200.n.188. 189. & 190

Partes heterogeneæ eiuſdem viuentis non diſtinguuntur ſolùm accidentaliter.q.7.p.204.n.195

Nec ſunt ſpecie eſſentiali diuerſæ propter diuerſum modum vnionis.p.202.n.192. & 193

Nec differunt differẽtia partiali indiuiduali ex modo ſolum vnionis indiuidualiter diſtincto prouenient e,p.204.n.196. & 197

Partes organicæ eiuſdem viuentis ſunt diuerſæ perfectionis ſubſtantialis indiuidualis partialis, quæ diuerſa perfectio prouenit per ſe ex diuerſitate perfectionis indiuidualis partium animæ diuiſibilis,& in anima indiuiſibili ex eo,quod perfectius,aut minus perfectè informet diuerſas partes. p. 206.n.198

Potentia.

POtentiæ vitales quinque. lib.2.c.3 p.114.n. 2

Potentiarum diſtinctio ſumitur ex diuerſo modo operandi.q. 1.p.131.n.21.& ſeq.

Perfectio duplex,ſpecifica,& indiuidualis.q. 3.p.144.n.55

Potentiæ vitales ſunt accidentia realiter diſtincta à ſubſtantia animæ.q.1.p.126.& 127.à n.6. vſque ad 12

Tribuuntur animæ propter imperfectionem illius. ibid.n. 20

Nec aliqua creatura eſt producibilis, quæ ſine his potentiis ſuperadditis operetur.ibid.n. 22.& 23

Potentiæ vitales,& propriæ paſſiones per potentiam Dei abſolutam ab anima poſſunt ſeparari. ibid. quæſt.2. num.17. & 28

Et ſeparatione mutua.ibid.

Potentia vitalis nequit per vllam potentiam vniri ſubiecto extraneo.n.31

Potentia vitalis ſeparata,aut aliud accidens non haberet modum perſeitatis ſuperadditum,ſed negationem inhærentię in ſubiecto,q. 3.p.235.à n.38.vſque ad 48

Modus iſte perſeitatis duplex,lib.2.c.3.p.240.n.49
Modus perſeitatis poſitiuus non poteſt communicari potentiæ ſeparatæ per vllam potentiam,ibid.n.50
Potentiæ vitales naturaliter procedunt ab anima, tanquam ab efficiente,q.5.p.254.& 193.n.83.vſque ad 86.
Sed ab anima procedunt tanquam ab inſtrumento in inſtanti generationis à generante,vel creante principaliter,ibid. p.255.n.86.
Potentiæ vitales procedunt ab anima per veram, & realem actionem diſtinctam à generatione compoſiti,vel creatione animæ,quamuis non per transmutationem, q.6.p.257. & 258.n.92.& ſequen.
Potentiæ productio,non eſt mutatio,ſed naturalis emanatio. p.259.n.96
Tot ſunt actiones,aut productiones, quot potentiæ, vel paſſiones procedentes à ſubiecto.p.260.n.98
Potentiæ vitales procedunt ab anima ordinatè, ita vt imperfectiores ordinentur ad perfectiores,ordine perfectionis,& finalis cauſæ,duratione vero omnes ſunt ſimul. quæſt.7.p. 261.n.100 & 101.& 102
Nullus eſt ordo inter potentias, & paſſiones efficientiæ, ſed omnes per ſe immediate manant à ſubiecto,p.262.n.105.
Quo ſenſu D.Th.ordinis prioris,& poſterioris, inter potentias vitales poſuerit,p.264.n.109
Potentiæ organicæ ſunt in aliqua parte determinata corporis,& eo corrupto corrumpuntur,p.266.n.113
Potentiæ vitales,& eis inferiores ſumunt vnitatem, ac diſtinctionem ſpecificam ex actibus,& obiectis,p.268.n.115.116. & 118
Actus tamen,& obiecta non ſunt de eſſentia potentiarum,ſed ordo ad illa,p.268.n.119
Duplex potentia actiua,& paſſiua,p 270.n.119
Potentia ſumit diſtinctiones ab actibus, & obiectis adæquatis,p.271.n.121
Potentia viſiua hominis & leonis, & ſic de cæteris ſunt eiuſdem ſpeciei,p.272.n.122
Ad deſumendam vnitatem vt diſtinctionem ſpecificam potentiarum,præſupponenda eſt diſtinctio generica,quæſt.9. p.274.n.126
Potentiæ diſtinguuntur ſpecie ſub eodem genere,per obiecta formalia diuerſa:hoc eſt ſecundum ſpecialem modum immutandi potentiam deſumpta,n.127.vſque ad 133
Ex quo ſimul probatur diſtinctio realis potentiarum, & non eſt

eſt neceſſarium eam præſupponi.p.276.num.132
Potentia nutritiua eſt qualitas ſuperior,quę vtitur calore,aut temperamento ad nutritionem,c.4.q.1.p.284 n.15
Potentia nutritiua,augmentatiua,& generatiua vna,& eadem eſt realiter habens tria officia diuerſa,quæſt 2.pag.290. numero 33
Potentia nutritiua eſt in omnibus partibus corporis ab anima informatis ſecundum diuerſas partes, qua partes inæquales ſunt imperfectione indiuiduali,q.3.p.296.n.50
Potentia generatiua neque eſt in ſemine coniuncto,neque in deciſo,ſed in ea parte viuentis in qua ſemen fit, quæſtione 4.p.303.num 68
Potentia non eſt duplex in quolibet organo actiua,& paſſiua, c.6.q.1.p.314.num.13
Cur ad intelligendum ponatur duplex potentia intellectiua, & non ad ſentiendum,num.19
Potentia ſenſitiua non eſt paſſiua tantum, & receptiua ſpeciei,vt virtutis obiecti,cum aduertentia potentiæ,pag 316. n.17
Potentia ſenſitiua habet veram efficientiam in ſenſationes, & non ſolum anima,p.317.n.22
Potentia ſenſitiua eſt ex parte paſſiua,& ex parte actiua, pag. 318.n.24.& 25.& 26
Potentia ſimul, & ſpecies impreſſa concurrunt effectiuè ad ſenſationes,q.2.p.320.num.28.& ſeq.
A neutra tamen procedit ſenſatio,vt à principio totali,p.321. n.30
Concurrunt partialiter cum ſubordinatione, non ſine illa, ibid.n.32
Potentia & ſpecies impreſſa ſunt inſtrumenta ad operationes vitales,p.324.num.37
Potentia loco motiua in viuentibus alia eſt pure naturalis,& vitalis altera,l.3.c.9.p.764.n.16
Sed hæc non eſt appetitus ſenſitiuus, nec imaginatio, aut intellectus practicus ſeu voluntas in homine:ſed in omnibus eſt qualitas in parte corporis reſidens, vt in muſculis, quæ tamen operatur directa ab imaginatione, aut intellectu practico, & mota ab appetitu, aut voluntate per modum imperij. pag.780.n.61.& 62

Perſpicuum.

PErſpicui definitio expenditur.l.2.cap.7.quæſt.1.pagin.412. n.18

Phantaſma.

PHantaſmatis præſentia neceſſaria eſt,vt intellectus agens producat ſpeciem intelligibilem,l.3.cap.5.quæſt.5.pag. 666.num.45
Phantaſma concurrit ad productionem ſpeciei intelligibilis vt inſtrumentum,p.668 n.51.& 52
Phantaſma habet veram efficientiam in ſpeciem intelligibilem,p 669.n.53.& ſequentib.
Phantaſma ſolum concurrit inſtrumentaliter,p.670.n.57
Phantaſma quomodo producat effectum ſimilem,pagin. 671. num.59

S

Scientia.

SCientiam de anima cum primis poſuit Ariſtot.non præcipuam,l.1.q.3.p.24.n.38
Scientia de anima eſſentialiter eſt nobilior cæteris omnibus ſcientiis naturalibus præter Metaphyſicam à qua exceditur,lib.2.quæſt.3.p.27.n.43
Certitudine demonſtrandi exceditur à Metaphyſica, & Mathematica, cæteras verò ſcientias excedit. lib.1. pag. 27. n.44
Certitudine accidentali, & impropria excedit cæteras philoſophiæ partes,non eſſentialiter,q.3.pag.28.n.46
Scientia de anima vtilis eſt ad reliquas omnes,etiam ad Theologiam,quæſt.4.pag.31.n.52.53.& 54

Sanguis.

SAnguis eſt aliquo modo pars integralis viuentis,l.2.q.8.p. 210.n.208
Idem eſt de aliis humoribus,ibidem.
Sanguis non eſt duplex ſpecie diſtinctus,pag.211.num.112.& 113.& 114
Sanguis, & alij humores non informantur anima, ſed forma inferiori,p.213.n.115.& ſequent.

Subſiſtentia.

SVbſtantia per potentias Dei abſolutas poteſt eſſe ſine vlla ſubſiſtentia,lib.2.c.3.q.3.p.242.n.54.& 55

Subſi

Subſiſtentia procedit effectiuè à natura ſubſtantiali,&actualis inhærentia à natura accidentali, quæſtione 4. pag. 246. numero 65
Vtraque verò producitur diſtincta actione aliquo modo ab ea,qua producitur natura,p.247.n.66

Semen.

Semen animalis non fit ex ſanguine excrementitio,lib.2.c. 4.quæſt.3.p.299.n.56
Semen animalis non viuit, p.300.n.59
Semen in deciſione animas non acquirit.pagin. 301. numero 63.& 64
Semen fit ſolum in parte determinata corporis, p. 302. num. 66.& 67
Seminalis virtus non eſt vitalis,p.303.n.69
Semen vt generationi deſeruiat,non prius conuertitur in ſanguinem.p.303.n.70

Species.

Species impreſſæ ab obiecto in potentiis dantur,lib.2.c. 6. quæſt.3 p.327.n.43.vſque ad 48
Species eſt ratio cognoſcendi obiecta extrinſeca non habens eundem modum eſſendi cum obiecto,p.229.n 49
Species ſenſibilis eſt diuerſæ naturæ ab obiecto, quæſtione 4. p.330.n.52
Species quæcumque externorum ſenſuum imperfectior eſt obiecto repræſentato,quæſt.5.p.332.n.56
Species impreſſa non eſt ſimilitudo formalis obiecti, ſed virtualis tantum,quæſt.6.p.334.numero 61.& 62
Species ſenſibiles non ſunt ſubſtantiæ, ſed accidentia educta de potentia ſubiecti,quæſtione 7.p.338.n.70 & 71
Species procedit ab obiecto tanquam à cauſa æquiuoca, pag. 337.n.68
Species eſt ratio cognoſcendi obiecti, quamuis ipſa non cognoſcatur à potentia,pag.229.num.49
Species ſenſibilis per ſe ſolam repræſentat obiectum ſecundum accidentia ſenſibilia.p.231.n.54
Quare ſpecies ſenſibiles,aut intelligibiles dicantur intentionales.p 332.n.57
Ex ſpeciebus & potentia fit vnum accidentale, ſi ſumantur vt accidentia,ſi verò vt ſunt ſimilitudines obiectorum non

efficitur aliquod tertium, ſed potentia fit quodammodo obiectum,p.339.n.73.& 74

Species impreſſæ ſunt diuiſibiles ſubiectiuæ quoad extenſionem,q.8.p.340.n.76

Sunt etiam diuiſibiles ſecundum extenſionem obiectiuam,p. 342.n.81

Species ſic producitur ab obiecto in toto ſubiecto, vt etiam producatur in qualibet eius parte ſecundum omnes partes obiectiuas,p.344.n.84

Quælibet pars extenſionis obiectiuæ ſpecierum,& quodlibet indiuiſibile continuatiuum extenſum eſt per totum ſubiectum,p 344.n.85

In qualibet parte ſubiecti producunt omnes, & ſingulæ partes extenſionis obiecti partes ſpecierum,p.345.n.87

Per ſpecies non procedit ab obiecto ſicut lumen à luminoſo,p.345.n.88

Cur ſpecies pluribus corporibus calorum immutent potentias cum vniuſcuiuſque ſpecies non ſufficiat,p.347.n.91

Species impreſſa diuiſibilis eſt ſecundum intenſionem in ordine ad plures gradus intenſionis obiecti,q.9.349.n.96

Species habet diuiſibilitatem intenſionis reſpectu eiuſdem gradus obiecti,aut obiecti non intenſi.p.353.n.104

Species productæ ab obiecto in medio multiplicant alias cum actuali tamen dependentia ab obiecto, q.10.p.359.n. 119.& 120

Species producit aliam vt inſtrumentum obiecti,p.361.num. 124

Species inſenſatæ non producuntur à Deo immediatè,neque in prima generatione, neque in præſentia obiecti, q.vlt p. 399.n.206.& 207

Species inſenſatæ concedendæ ſunt animalibus etiam imperfectis,p 401.n.209

Species inſenſatæ producuntur ab æſtimatiua mediiſ ſenſatis quas recipit a potentia inferiori,p 401.n.211

Species inſenſata expreſſa producitur ab impreſſa ſenſata,& ab æſtimatiua,quæ rurſus per ſpeciem expreſſam imprimit ſibi aliam impreſſam rei inſenſatæ pro vſibus futuris memoriæ,p.405 n.219

Phantaſia vtitur duabus ſpeciebus ſimplicibus impreſſis per modum vnius principij partialis ſenſationis per quam producit vnam ſpeciem expreſſam repræſentantem compoſitum ex monte, & auro, & media hac producit aliam impreſſam talis entis,p.406.n.524

Subſtantia non repræſentatur per phantaſma, nec per vllas ſpecies ſenſibiles proprias poteſt percipi à ſenſu, & idem eſt de accidentibus per accidens ſenſibilibus, cap.5.q.4.p. 744.n.292.& 293.& 294

Senſibile.

SEnſibile indiuiſibili modo exiſtens non poteſt naturaliter percipi per aliquem ſenſum, lib.2.cap.6.pag.372. num. 146

Senſibile indiuiſibili modo exiſtens nullum habet ordinem ad extrinſeca corpora, nec poteſt agere in ea, aut ab eis pati, ibid.

Senſibile ſub modo indiuiſibili exiſtens nec videri poteſt, nec alio ſenſu percipi, niſi viſo, aut percepto modo ipſo indiuiſibili, p.378.n.159

Senſibile commune eſt quod pluribus ſenſibus percipi poteſt, q.11.p.363.n.127

Senſibilia communia quinque numerantur, & quomodo accipienda ſint exponitur, p.364.n.128.&129.& 130

Extenſio quantitatiua, & non alia, eſt ſenſibile commune, p. 366.n.133

Senſibile commune non percipitur ſine ſpecie, nec per aliquam propriam, ſed per ſpeciem ſenſibilis proprij modificatam, aut per modum illius ſpeciei, p.169.& 310.a n.138. vſque ad 149

Senſibile proprium eſt ſenſibile per ſe primo, commune verò per ſe ſecundo, & tanquam aliquid eius, p.370.n.140

Quoties variatur ſenſibile, commune, variatur modus ſpeciei ſenſibilis proprij, p.370.n 141

Senſibile commune non poteſt percipi ſine proprio, pag.371. num.143

Senſibile proprium ſine communi naturaliter percipi non poteſt, q.12.p.373.n.146

Senſibile proprium prout habet modum indiuiſibilem percipi nequit etiam de potentia Dei abſoluta, p.377.n.156

Senſus.

SEnſus externus naturaliter non poteſt percipere obiectum abſens, q.12.p.376.n.155. poteſt tamen illud percipere ſupernaturaliter per ſpeciem ſui conſeruatam à Deo, aut de nouo productam, ibid.

Notitia intuitiua non petit terminari ad rem ſecundum eſſe reale præſentem, ſed ſatis eſt adeſſe repræſentatum præſens, p. 388. n. 181
Senſus, & quælibet potentia cognoſcitiua poteſt elicere cognitionem circa obiectum abſens, etiam ſine ſpecie impreſſa ſupplente Deo abſoluta potentia concurſum obiecti, q. 14. p. 393 n. 193
Senſus externi per ſe loquendo non poſſunt falli circa ſenſibilia propria ſiue in communi, ſiue in particulari conſiderata, ſed ſolum per accidens, q. 15. p. 397. n. 201
Senſus externi circa ſenſibilia communia etiam per ſe poſſunt falli, & multò magis circa ſenſibilia per accidens, ibidem.
Senſus ſecundum communem modum operandi rarò decipiuntur circa ſenſibilia propria etiam ſecundum ſpeciales rationes, circa communia verò frequenter, & multò magis circa ſenſibilia per accidens, p. 398. n. 204
Senſus, poſitis omnibus requiſitis, ita raro circa communia, ac circa propria errat, p. 399. n 205
Senſus non ſemper errant, p. 400. n. 207
Senſus dum errat operatur per ſpeciem veri ſenſibilis, ac ſi non erraret, q 15. p. 401. n. 211. vſque ad 216
Senſus decipitur, quia percipit ſenſibile aliter ac eſt in ſe, & aliter ac per ſpeciem repræſentatur propter nimiam diſtãtiam, aut ex indiſpoſitione organi, vel medij, p. 404. n. 217
Senſus læditur à vehementi ſenſibili, c. 12. q. 1. p. 571. n. 86
Senſus, & organum illius non poteſt vllo modo lædi ab obiecto per ſe ſumpto, & vt tali, p. 573. n. 91. vſque ad 96
Senſus læditur aliquando, imò & deſtruitur ab obiectis ſub ratione agentium naturalium, ibid.
Senſus non poteſt per ſe, & immediatè lædi ab obiectis, etiam ſub ratione agentium naturalium, ſed per accidens, & mediatè ex læſione organi, ibid.
Senſus externi ſunt tantùm quinque, lib. 3. c. 1. quæſt. 1. p. 579. num. 9
Senſus alij externi præter quinque non ſunt impoſſibiles, p. 580. num. 12
Senſus eſſe tantùm quinque probabiliter tantùm oſtenditur à D. Th. & Ariſt. p. 581. n. 14
Senſus eſſe tantùm quinque experientia poteſt euidenter probari, p. 582. n 18. & 19
Senſus tactus, & guſtus in homine ſuperant cætera animalia perfectione accidentali, q. 2. p. 583. n. 24

Senſu viſus, & olfactus vincitur homo à multis animalibus, ibid.

Senſus tactus, guſtus, & olfactus per ſe non habent medium externum, per accidens verò habent internum, & olfactus etiam externum. q. 3. p. 589. n. 42. vſque ad 47

Senſus auditus, & viſus per ſe habent medium externum, ibid.

Senſus tamen omnes habent medium internum per accidens, ibid.

Senſus interni quinque ſunt officia vel actus in aliis animalibus, in homine verò ſeptem, l. 3. c. 3. q. 1. p. 598. num. 22. vſque ad 27

Senſus internus vnicus tantum eſt realiter pro illis omnibus officiis. p. 598. 599. n. 24. vſque. ad 68

Phantaſia, & imaginatio ſunt idem ſenſus realiter, p. 606. n. 51. & 52

Senſus communis non diſtinguitur à phantaſia, p. 606. n. 53. vſque ad 59

Memoria non diſtinguitur ab æſtimatiua. p. 606. num. 60. 61. & 62

Senſus communis idem eſt realiter cum æſtimatiua, & memoria, p. 609. n. 63. 64. & 65

Senſus interni non ſunt plures diſtincti formaliter, & eſſentialiter ratione diuerſorum actuum, ſed ſicut identificantur realiter, ita & eſſentialiter ſecundum atomam ſpeciem, q. 2. p. 614. numero 78 & 79

Actus aut ſenſus iſti ſecundum rationes proprias, & inadæquatas reſpectu eiuſdem potentiæ poſſunt definiri, pag. 615. n. 85

Senſus externus cognoſcit non ſolum obiecta externorum, ſed etiam eorum ſenſationes, q. 3. p. 616. n. 89. & ſeq.

Senſus internus percipit obiectum ſenſatum, & ſenſationem ipſam per eandem ſpeciem impreſſam modificatam, p. 618. n. 93. & ſequent.

Senſus externus, & internus nullo modo cognoſcunt propriam ſenſationem, neque eodem actu, neque al io diſtincto, q. 4. p. 623. n. 107. 108. & 109

Hoc conceditur intellectui, & ſuo modo voluntati propter immaterialitatem propriam, & vniuerſali tatem obiectorum. p. 625. n. 115

Senſus interni obiectum eſt ſenſibile vt ſic, in toto ſuo ambitu, p. 626. n. 120

Senſus internus diſtinguitur ab intell ectu. & ſenſibus externis per rationem obiectiuam, quaſi mediam, p. 620. n. 121

Senſus interni adæquatum obiectum eſt ſenſibile ſenſatum ſenſu externo, aut dependens aliquo modo à ſenſatione eius.ibid.
Senſu interno, imo etiam externo aliquale iudicium conuenit.q.5.p.627.n.125
Senſui interno, etiam in homine non eſt concedendum proprium iudicium.p.629.& 630.n.130.& ſeq.
Senſus internus per nullum actum cognoſcit obiectum ſub ratione formali præſentis, præteriti, aut futuri, q.6.p.630. n.134.135.& 136
Senſus internus percipit obiectum ſub his differentiis temporum ſecundum rationem materialem.p.631.n.137
Senſus interni ſubiectum eſt cerebrum non cor. q.7.p.632.n. n.140.141.& 142
Senſus interni organum non poteſt ex cellulis cerebri colligi.p.633.n.142
Senſus interni organa ſunt cauitates oculis ſuperiores,p.633. n.145
Senſus aliquis internus omnibus animalibus, etiam imperfectiſſimus eſt concedendus.q.8.p.637.n.156.& 157
Senſus internus in animalibus imperfectiſſimis debet habere ſaltem duos actus communis ſenſus & æſtimatiuæ. p.638. n.158
Senſus internus animalium imperfectorum realiter,& ſpecie diſtinguitur à guſtu,& tactu.p.638.n.159
Memoria vel actus eius imperfectiſſimis animalibus non conceditur.p.638.n.170
Senſus internus ſecundum omnes actus reperitur in animalibus perfectioribus p.638 n.171
Imaginationis triplex gradus exponitur.p.638.n.172
Senſus iſte ſecundum totum ambitum omnibus animalibus conuenit ex mente Ariſt.ibid.n.175
Imaginationes trium graduum ſpecie differunt inter ſe. n.156
Senſus internus ſpeciebus intentionalibus indiget ad operandum.q.9.p.639.n.158
Species iſtæ ſunt diuerſæ rationis ab ſpeciebus ſenſuum externorum.p.643.n.177
Senſus agens producens ſpeciem impreſſam in ſenſu interno non eſt ponendus.p.648.n.184
Senſus externus non producit ſpeciem in ſenſu interno determinatus a propria ſenſatione, & illa non concurrente. p.648.n 185.& 186
Species impreſſa interni ſenſus producitur ab obiecto ſenſus externi,

externi, vt per eum cognito per cognitionem, & ſpeciem expreſſam externi tamquam virtutes proprias obiecti. nu. 187.188.& 189
Senſus interni aliæ ſpecies ſenſatæ inſenſatæ, aliæ nuncupantur.q.10.p.642.n.190.& 191
Senſus internus ſecundum actus æſtimatiuæ, & memoriæ vtitur ſpeciebus inſenſatis.p.643.n.195.& 196
Senſibilis rei conuenientia cum nata ſenſibili non eſt relatio, eſt tamen cognoſcibilis per ſenſum.p.644.n.172

Sonus.

SOnus non eſt motus aëris reſilientis, ſed qualitas diſtincta. c.11.q.8.p.466.n.19.& 20
Sonus eſt qualitas cito tranſiens producta per ſe in corpore reſiliente, per alterationem, per accidens vero per motum localem.p.467.n.23
Sonus eſt qualitas media inter purè ſucceſſiua, & purè permanentia, p.468.n.26
Sonus dependet in fieri, & conſeruari à motu reſilientis corporis, a motu verò corporis ſonatiui in fieri tantum. p.469. num 27
Sonus quo modo audiatur ſucceſſiuè.p.470.n.30
Ad ſoni productionem tria corpora diſtincta realiter neceſſariò requiruntur, ſed non ſemper diſcontinua. q. 2. p. 470. num.35
Soni nulla datur particularis cauſa per ſe.p.473.n.39
Soni cauſa per accidens proxima, & principalis ſunt corpora ſonantia, reſilientia medij, & impulſus ei impreſſus eſt inſtrumentum.p.474.n.40
Sonus non recipitur in corporibus ſonantibus, tanquam in ſubiecto, ſed in ſolo medio. q.3.p.475.n.46.vſque ad 54
Medium verò eſt aër, & aqua, aut corpus fluidum. pag. 480. num. 57
Sonatiua corpora ſunt etiam fluida; ad perfectum verò ſonū neceſſaria ſunt corpora dura, & ſolida.p.482.n.64.& 65
Sonum realem vſque ad auditum ſemper peruenire impoſſibile eſt, & nullo modo neceſſarium. q.4.p.486.num.77.78. 79.80.& 81
Sonus à principio, quo fit multiplicat ſpeciem per quam fit auditio, nec eſt neceſſaria realis ſoni multiplicatio. p.489. num.83
Sonus realis nullo modo multiplicatur, ſed ad aliquam di-

ſtantiam defertur per aërem commotum, p.490.n.87
Sonus minorem habet quam viſibilem ſphæram actiuitatis, poſtulátque fieri ſucceſſiuè, p.493.n.92
Sonus reflexus vel echo quid ſit, q.5.p.495.n.98
Sonus reflectitur per ſpecies intentionales, p.498.n.106
Idem ſonus numero primo auditus iterum auditur in echo, ibid.n.107

Sapor.

SApor eſt ſecunda qualitas reſultans ex permixtione primarum, in qua humidum comprehendit ſiccum, immutatiua guſtus, lib.2.c.10.q.1.p.527.n.6
Saporis ſeptem ſunt ſpecies, p.528.n.9
Sapor dulcis, & amarus ſunt prima extrema immutatiua guſtus, & prima contrarietas, p.529.n.11
Sapor mouet guſtum non per ſe ipſum immediatè, ſed per ſpeciem intentionalem, p.530.531. & 532. à num.14. vſque ad num.21

T

Temperamentum.

TEmperamentum primarum qualitatum neceſſarium eſt eſt ad nutritionem, & cætera officia vegetatiuæ animæ, lib.2.c.4.q.1.p.282.n.10.& 11

Tactus.

TActus organum eſt neruus, & caro, imò & pellicula eius, lib.2.c.11.q.1.p.542.n.4.5.& 6
Temperamentum neruorum quomodo ſit aptum ad ſenſum tactus, ibid.p.544.n.11
Tactus non eſt in oſſibus, ibid.p.544.n.12
Tactus per ſe non habet medium externum, neque internum, q.2.p.556.n.18.& 19
Tactus per accidens habet aliquando medium externum, p.547.n.20
Tactus per accidens, & quaſi materialiter habet medium internum, ibid.n.21
Tactus ad ſenſationem requirit neceſſariò immutationem per ſpecies intentionales, q.3.p.551.n.29.30.& 31
Tactus prgter immutationem intentionalem requirit etiam, ad

ad ſenſationem immutationem aliquam naturalem.p.552. n.33.34.& 35.
Tactus ſolum ſentit excellentes qualitates.q.4.p.556.n.47
Refutantur, qui dicunt hoc prouenire propter alterationem requiſitam ad productionem ſpecierum, ibid.n.49.& 50
Refutantur,qui alterationem requirunt ad vſum ſpecierum, p.559.n.53
Tactus ſpecies producitur in inſtanti, & in eodem fit ſenſatio,p.560.n.56
Omnis qualitas tangibilis ſolum producit ſpeciem in tactu ſecundum gradus ſuperiores, in quibus excedit intenſionem organi,& ſecundum hos tantum ſentitur.p.561.num. 58.& 59
Tactus non recipit qualitatem tangibilem exiſtẽtem in proprio organo,ſed quæ eſt in obiecto externo. q.5.pag.564.n. 64.& 65
Tactus doloriferi tam diuiſio continui quam diſtemperies alicuius partis cauſa ſufficiens eſſe poteſt,ibid.n.75
Quæ ad dolorem,& quæ ad voluptatem concurrant, p. 568. n.76.77.& 78

V

Vita

VIta dupliciter ſumitur, l.2.q.5.p.79.n.7
Viuentium gradus ſunt quatuor.l.2.cap.3.p.130.n.13.& 14
Sed hæc diſtinctio ſumitur in ordine ad diuerſa ſubiecta in quibus gradus reperiuntur ſeparati: eſſentialiter verò tres tantum diſtinguuntur,c.3.q.1.p.132.n.18.& 19

Vngues.

VNgues & capilli non informantur anima vegetatiua diſtincta ſpecie à ſenſitiua bruti,& rationali hominis:ſed anima totius viuentis ſecundum omnes gradus. q.9.p.219. n.129
Hæ partes licet non ſimpliciter neceſſariæ ad conſtitutionem animalis,iuuant tamen ad operationem & conſeruationem illius, ibid n.130

Vnio.

VNio animæ cum corpore eſt ſubſtantialis, q.10. pag.227. n.148

Violentia.

VIolentia poteſt inferri creaturæ à Deo, q.4.p.244.&245. num.60
Violentum non ſolum eſt principium efficiens aut formale, ſed etiam contra materiale, licet non æquè perfectum, q.4.p.249.n.72.73.74.& 75
Violenta eſſet materia ſine vlla forma non cum aliqua, p.251. num.77
Humanitas Chriſti non eſt violenta ſine propria ſubſiſtentia, quia habet aliam continentem perfectionem illius, p.251. num.78
Violentum eſſet quodlibet accidens ſeparatum à ſubiecto, ib.n.79
Quod verum eſt de potentia vitali etiam ſi haberet modum perſeitatis, p.252.n.80

Viſio.

VIſio non fit per extramiſſionem à potentia, ſed per receptionem ſpeciei ab obiecto.c.7.q.7.p.449.n.110.& 111
Viſiua potentia eſt duplex numero in ſingulis animantibus duos oculos habentibus, q.7.p.456.n.129.& 130
Non videtur per reflexionem in ſpeculo ſpecies obiecti, ſed obiectum dumtaxat, q.9.p.458.& 459.n.135

Vox.

VOx quibus inſtrumentis fiat, lib.2.q.5.p.494.n.95
Vox quid & in quo differat à ſono & ſermone, p.495.n.97

Vitales.

VItales aliquæ operationes infimi ordinis, non ſunt factibiles à Deo ſine concurſu potentiæ vitalis, ſed termini earum poſſunt à Deo produci, l.3.c.5.q.4.p.744.n.292

LAVS DEO.

837